Profundissimi Sacre theologie professoris. F. Joannis de Bassolis minorite in scām sententiarū Questiones ingeniosissime: ꝛ saneꝫ vtiles: vigilāti cura: ac improbo labore reuise/et emēdate: iuxtaꝫ scientie exigētiam marginarijs annotamētis decorate: Auperrime autē nitidissimis caracteribus (sed nuscꝫ antea) impresse: felici sydere in lucē prodeunt. Quibus premittitur Tabula questionū Articulorum/ꝛ oīm in hoc claro opere contentorum studiose et artificialiter collecta.

Venūdant in vico Maturinozū apud Joannē Frellon fidelissimū Bibliopolaz sub signo Auicludij commorantem. Parhisius.

BIBLIOTECA NACIONAL

Profundissimi Sacre theologie professoris. F. Joannis de Bassolis minorite in scām sententiarū Questiones ingeniosissime: ꝛ saneꝫ vtiles: vigilāti cura: ac improbo labore reuise/et emēdate: iuxtaꝫ scientie exigētiam marginarijs annotamētis decorate: Nuperrime autē nitidissimis caracteribus (sed nuscꝫ antea) impresse: felici sydere in lucē prodeunt. Quibus premittitur Tabula questionū Articulorum/ꝛ oīm in hoc claro opere contentorum studiose et artificialiter collecta.

¶ Denūdant in vico Maturinorū apud Joannē Frellon fidelissimū Bibliopolaz sub signo Auicludij commorantem. Parhisius.

¶ Generoso/ac eruditissimo viro Domino Rober/to Hurault vtriusq; Philosophię/ac Mathematices exploratori non minus accurato q̄ acutissimo: Insignis Ecclesię Eduensis Cantori/& Canonico: Nec non Barri Regularis Priori Cōmēdatario dignissimo: Orōtius Finę Delphinas se offert deuotissimū.

OPTAVI SAEPENVMERO HVMANISSIme simul ac doctissime Roberte q̄quā efficere quo singularis tua in me beneuolētia: munificētissimaq; liberalitas effoueretur: perpetuaq; mādaretur posteritati. At tuarū virtutū tanta est multitudo: tanta animi tui generositas/& sapientia: vt profecto nesciam quibus initium suscepturus sim. Nam (vt cætera omittā) nemo est qui ignoret q̄ ardenti desiderio/q̄q; laboriose virtuti: pariter atq; liberalibus/& honestis disciplinis: ab ętatis tuę primordio: semper inuigileueris. Naturali Philosophię potissimū: quā tibi præcipuam: & electam: eidem Mathematicas (vt oim certissimas) immiscēdo: merito/ac sapienter elegisti. Quod paucis hac nostra tēpestate diuitijs maxime/ aut summis honoribus (quibus affluis) habūdātibus: conceditur. Taceo pręclarissimā generis tui propaginē: & longe maioris glorię/splendorisq; tuorū originem. Inter quos tanq̄ fulgētissimū sydus (omnium iudicio) mirabiliter elucescis. Cæterum cū tuorum in me munerū magnificentiam/liberalemq; amplitudinē: quibus me quotiens refertissimā domum tuam adiui: aut tecum Rusticatus sum/cordialiter exornasti: considero (vbiq; em̄ me familiariter: ac magno cū affectu: non secus ac si filiusfamilias extitissem susceptisti) video quātę sint a me tibi gratię non solum agēdę: verum etiam habēdę. Sed nō valent exiguę ingenioli mei vires hoc opus digne perficere. Verūtamen ne a ꝓposito/ab officio ue gratitudinis penitus discessisse videar: Curaui hoc pręclarum: & sanē q̄ vtile in Secundū sentētiarum opus (a. F. Ioanne de Bassolis minorita/Sacrę Theologię exploratore haud minimo nō minus scite q̄ ingenioseolim compositum) tuo nomine in lucem fœliciter proditum. Illud nāq; assiduis quorūdam precibus impulsus/a mendis q̄plurimis: quibus ob tēporis vetustatem/aut scriptorum incuriam/pene deprauatum erat (etsi rem nostris viribus longe imparem pertētauerimus) notatu digna in margine collocādo: purgauimus. Et non sine improbo labore (qui omnia vincere dicitur) pristinę integritati restituimus. Quod candidis lectoribus (tibi imprimis) minime ingratum/minimeq; infructuosum futurū speramus. Accipe igitur benigno corde has nostras (quātulecūq; fuerint) lucubratiōes. Quod si (vt spero/ & opto) feceris. Dabo operam vt tuum nomen non solum alienis sed etiā propriis (si fata sināt) operibus reddatur in futurum percelebre. Si quid interea fuerit quod tibi gratum efficere valeam/aut periucundum tuum erit præcipere/meum vero exhilarati fronte illud exequi. Omnē operam meam in omnibus optatis tuis q̄ libentissime paratā offerēdo. Vale literarū decus. Et tui Orontij (vt solitus es) semp memor esto. Ex nostris Aedib⁹ Pathissiacis Pridie Kalendas Nouembres. Anno. M. D. XVI.

¶ Ad præfatum D. Robertum Hurault/Eiusdem Orontij. Fine.

OCTOSTICHON.

Florea virtutum postq̄ fastigia recto
Tramite adire paras: regnaq; cælsa Dei.
Perlege diuino fragrantia scripta lepore/
Quæ Bassolus olim condidit arte pius.
Hæc tibi monstrabunt leges/& munera vitę:
Quicquid & altiloquum splendida turba canit.
Qualiter hinc claris mentem virtutibus ornes/
Vt fœlix tandem templa superna petas.
Bene Vale.

¶ ORONTIVS FINE DELPHINAS LIBRVM ALLOQVITVR.

IN lucem venias fœlici sydere: clarum
Vt genus extollas lętus vbiq; tuum.
Prospera quos tacito corrodunt acta dolore
Ne timeas: q̄us singula dente terant.
Hi te vipereo tentabunt frangere morsu:
Nomen & auctoris commaculare tui.
At dum clara putant tristi nigrare veneno
Stemmata doctiloquum: candidiora vigent.
In lucem venias igitur: Nam pumice tersus
Iam satis es duro: dogmata rara gerens.
Ardua Roberti pulsato limina clari
Hurault: te feruens sumet vtraq; manu.
Hinc tua multiuagum pandetur phama per orbem:
Hoc dure: cum doceas celica verba loqui.

Τελος.

¶ F. Ioannis de monte: minorite: ad bonas literas prosequentem: Carmen.

ASsoli repetunt correcta volumina solem:
Quę latuere diu scripta secunda patent.
Accipe cordato cęlestem ex ordine succum:
Et Francisciadis perlege scripta viri.
Perlege doctificos/& iam venerare minores:
Nec rigidi exhibeas zoile dentis onus.
Hęc eme/nam nummus non deperderur emendo:
Sed vertetur in id quod magis ęre valet.
Has tibi pro paruo scripturas ere ministrat
Frellon: & exiguum ęs bibliopola petit.

Finis.

¶ Distichon.

Qui ducis vultus: & non legis ista libenter:
Omnibus inuideas Liuide: nemo tibi.

Tabula

¶ Tabula questionū/articulorum/et materiarum ꝓsentis operis(in qua quic quid ī eo cōtinet videre facile est)studiose collecta.

¶ Distin.ꝓme.

Questio ꝓma. Vtrum deus sit causa effectiua omnium entium positiuorum aliorum a se.

¶ Vbi ꝓmo ꝓlixe inquiritur q̄ fuerit intētio philosophorū de ista questione. Et tractatur ibi opinio Hērici de intētione philosophorum. Et improbatur. Et dr aliter de isto articulo.

¶ Secūdo inquiritur quid sit de intētione aliquorū Theologorū modernorum volentiū ꝙ deū esse causam effectiuam omniū aliorū'a se potest efficaciter demonstrari cum motiuis eorum.

¶ Tertio quid videt dicendū de questione. Et respondetur ad motiua aliorum qui putāt demōstrare deum esse causam effectiuam.

¶ Questio secūda vtrū deus pōt aliquid creare.

¶ Vbi ꝓmo ostenditur quid vocatur creatio vel creare.

¶ Secundo vtrum deus possit aliquid creare.

¶ Tertio vtrū crearevel potētia creandi possit cōmunicari creature valde ꝓlixe. Et notāt ibi vtrū creatura possit creare.

¶ Questio tertia vtrū creatiovel productio creaturarum ex necessitate ꝓe supponat productionē diuinarum personarum.

¶ Ꝓmo vtrū creatura ꝑm suum esse intelligibile vel possibile qđ habet apud deum necessario ꝓesupponat productionem diuinarum personarum.

¶ Secūdo an ꝑm suum esse actualis existētie actu productum vel creatum.

¶ Tertio an supposito ꝙ ī diuinis nō esset nisi vna ꝑsona posset nichilominus stare productio creaturarum.

¶ Questio quarta vtrū creature angelice creentur habeant actualiter aliquod verū esse reale distinctus ab esse diuino.

¶ Ꝓmo ponitur opinio Hērici de questione cū motiuis suis.

¶ Scō arguit cōtra illā positionē vel opinionē.

¶ Tertio respondetur aliter ad questionem et ad rationes opinionis.

¶ Questio quinta vtrū creatura possit creari ab eterno.

¶ Ꝓmo tractāt ꝓma opinio q̄ est philosophorum ꝙ mundus q̄tum ad suas partes principales fuit ab eterno.

¶ Secūdo tractatur alius modus dicēdi aliquorū Theologorū ꝙ nec fuit nec esse potuit nec produci ab eterno.cum motiuis eorum.

¶ Tertio ponit alius modus ꝙ licet ab eterno nō fuerit/potuit tamen esse ab eterno. Et motiua aliorum soluuntur.

¶ Questio sexta vtrū creatio ꝛ ꝓseruatio sint idem realiter.

¶ Ꝓmo ostenditur quid intelligit nomine creationis ꝛ conseruationis actiue ꝛ passiue.

¶ Secūdo vtrum creatio ꝛ conseruatio actio sint in creante ꝛ sint idem sibi et adinuicem.

¶ Distinct. Secunde.

¶ Questio ꝓma vtrum euū sit mensura successiua.

¶ Ꝓmo ostenditur quid per euum intelligitur.

¶ Scō vtrū euū sit mēsura vl duratio successiua

¶ Tertio vtrum euum sit idem cum euiterno.

¶ Questio secūda vtrum oīa euiterna sit vnū euum

¶ Ꝓmo inquiritur que sunt omnia euiterna.

¶ Secundo vtrum oīa euiternorum sit vnū euum.

¶ Tertio vtrū omnium euorum sit vnum euum.

¶ Questio tertia vtrum angelus sit ī loco.

¶ Ꝓmo ostenditur quid est locus.

¶ Secundo ꝙ angelus est in loco.

¶ Tertio que est ratio essendi ī loco et per quid est in loco.

¶ Questio quarta vtruz angelus requiratdeterminatum locum et ꝓcisum tam ꝑm magnitudinem q̄ ꝑm multitudinem.

¶ Ꝓmo inquiritur vtrum angelus possit esse in maiori vel minori loco ꝑm q̄titatem.

¶ Secūdo vtrum in loco punctali vel indiuisibili.

¶ Tertio vtrum vnus angelus possit esse in pluribus locis.

¶ Quarto vtrum plures in eodem loco.

¶ Distinct. Tertie.

¶ Questio ꝓma vtrum in eadē specie possint esse angeli numeraliter distincti.

¶ Ꝓmo ponitur opinio quorūdaz cum motiuis eorum. Et opinio Thome.

¶ Secundo arguitur contra eam et respondet aliter ad questionem.

¶ Tertio ad motiua aliorum.

¶ Questio secunda vtrum angelus et anima differant specie.

¶ Ꝓmo ꝓmittitur vna distinctio de differre specie. Et ostenditur ꝙ angelus ꝛ anima non sunt idem specie.

¶ Secundo adducuntur rationes aliquorū ad idē probandum que vel non cōcludunt vel nō sunt causales et a priori sicut putant.

¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Questio tertia vtrum angelus cognoscat naturaliter per essentiam.

¶ Ꝓmo ostenditur que sunt obiecta naturaliter et distincte cognoscibilia ab angelo.

¶ Secūdo inquiritur quid est sibi ratio cognoscēdi talia obiecta. Vtrum sua substantia vel species vel habitus/et hoc multū ꝓlixe tractatur. Et respectu dei:et respectu sui:ꝛ aliorum a se.

¶ Questio quarta Vtrū quicūq; intelligit ꝙ species intelligat concreatas vel adquisitas.

¶ Ꝓmo inquiritur vtrū angelus adquirat spēs a rebus que quidē species sunt noticie habituales.

¶ Scō Vtrum adquirat suam noticiam actualem a rebus.

¶ Tertio Vtrum in angelo sit intellectus agens ꝛ possibilis.

¶ Distinct.iiii.ꝛ.v.

Questio vnica Vtrum angelus potuerit peccare.

¶ Ꝓmo inquirit an potuerit peccare ꝛ quo mō.

¶ Secundo vtrum potuerit peccare in instāti sue creationis.

¶ Tertio vtrum angeli fuerint creati boni vel mali loquendo de bonitate vel malicia meriti vel demeriti pene vel premij.

¶ Distinct.sexte.

Questio Vtrum angelus peccādo appetierit diuinam equalitatem.

¶ Ꝓmo inquiritur vtrum angelus potuerit isto modo peccare.

¶ Secūdo quid de facto appetierit.

¶ Tertio an ꝓmum peccatum angeli fuerit superbia vel aliquid aliud.

¶ Distinct.septime.

Questio vtrum angelus bonus potest peccare.

¶ Ꝓmo inquiritur de ꝓposito ꝛ de mō ꝙ quē.

¶ Secundo vtrum angelus malus possit penitere vel non. Et quare vel per quem modum.

¶ Tertio vtrum angelus malus possit habere aliquem actū bonū. Vel vtrū sit semp sub actu malo.

¶ Ultimo ad argumenta.

¶ Distinct.octaue.

Questio. Vtrū angeli possint assumere corpora in q̄bus exerceāt opa vite.

¶ Ꝓmo inquiritur vtrum angeli boni vel mali possint formare aliqua corpora educendo aliquam formam abfolutam de materia vel inducendo ī ea.

¶ Secūdo vtrum possint assumere corpora ꝛ per quem modum.

¶ Tertio Vtrum possint exercere operavite ī corporibus assumptis.

¶ Distinct. None.

¶ Questio ꝓma Vtrum angel⁹ superioris ierarchie vel ordinis possit illuminare angelum inferioris.

¶ Ꝓmo inquiritur vtrum in bonis angelis sint ordines ꝛ quot sunt ibi ierarchie ꝛ ordines. Et q̄d est ierarchia ꝛ ordo.

¶ Scō de ꝓposito in questione/ꝛde modo.

¶ Tertio quo modo distinguntur ꝛ cōueniūt ista tria illuminare/purgare/ꝛ perficere.

Questio secūda Vtrum vnus angelus possit loqui alteri presenti vel distanti indifferenter.

¶ Ꝓmo inquiritur An angel⁹ loquatur vel potest loqui angelo ꝛ per quem modum. Notātur ibi quattuor opiniones de modo loquutiōis angelor.

¶ Secūdo vtrum vnus possit loqui alteri distanti ꝛ quo modo.

¶ Distinct.decime.

Questio Vtrum angel⁹ possit localiter moueri sicut qñ mittitur ad extra.

¶ Ꝓmo inquiritur vtrum angelus possit moueri per se nō dico per accidens/ꝛ inquiritur de mō.

¶ Secūdo vtrum potest moueri in instanti.

¶ Tertio vtrum potest moueri de extremo ad extremum nō pertranseundo medium. Et notāt ibi ꝙ motus non potest esse quacunq; virtute nec fieri in instanti.

¶ Distinct.vndecime.

Questio Vtrum angelus deputatus ad custodiam hominis potest naturaliter cognoscere cogitationes occultas hominis / ꝛ aliquid causare in ipso vel in mente eius.

¶ Ꝓmo ostēditur ꝙ cuilibet homini deputatur angelus bonus ad custodiam sui.

¶ Secūdo inquiritur de ꝓposito scilicet de noticia cogitationum ꝛ quātum ad angelum bonuz respectu hominis custoditi.

¶ Tertio vtrum angelus bon⁹ possit aliquid/ causare in mente hominis custoditi.

¶ Distinct.duodecime.

Questio ꝓma Vtrum materia sit aliquod ens positiuum distinctum essentialiter contra formam.

¶ Ꝓmo inquiritur de hoc/ꝛ ostenditur ꝙ sit.

¶ Secūdo vtrum nō obstante hoc vtrum materia sit sua potentia.

¶ Tertio dato ꝙ sit sua potentia vtrum hoc non obstante potest existere in re sine forma.

Questio secunda Vtz materia sit causa intrinseca alicui⁹ quod addat aliquid reale abfolutum super materiam ꝛ formam.

¶ Ꝓmo ponitur opinio quorūdam de questiōe cum suis motiuis.

¶ Secundo ponitur opinio alia que tenetur cum motiuis suis.

¶ Tertio ponuntur solutiones aliquorum ad rationes positionis ꝛ ostenditur ꝙ penitus nichil valent.

¶ Quarto soluitur ad rationes aliorum ꝛ ad rationes principales.

Questio tertia Vtrum dimensiones interminate precedant formam substantialem in materia. Ita ꝙ materia ꝑm se ꝛ vt prior sit forma sit vel esse possit subiectuz dimensionis vel quantitatis.

¶ Ꝓmo inquiritur de ꝓposito ꝛ ostēdit ꝙ sic.

¶ Secundo dato ꝙ sic inquiritur vtrum materia vel quecūq; natura vel substantia quāta distinguitur essentialiter a sua quantitate vel extensiōe per quam est quanta.

¶ Tertio vtrum in materia sit aliqua extensio sibi intrinseca alia a quantitate per quam extendatur quantitati

Questio quarta Vtruz materia sit ꝑncipiū individuationis

¶ Ꝓmo datur intellectus questionis ꝛ ponitur opinio cum suis motiuis de principio individuationis ꝛ arguitur contra eas ꝛ soluitur ad motiua earum.

Tabula

¶ Secundo ad euidentiam positionis inquiritur Vtrum natura individualis habeat aliquam vim talem extra intellectum minorem vnitate singulari vel individuali & priorem illa & ostenditur q sic.
¶ Tertio ponitur positio de principio individuationis & declaratur & obiicitur contra eam & soluit.

¶ Distin.xiij.

Questio Vtrum lumē sit forma accidentalis educta de potentia medij existens in medio realiter vel intētionaliter.
¶ Primo inquiritur vtrū lumen vel lux sit substātia vel accidens.
¶ Secundo vtrum lumen sit in medio productum de potentia eius.
¶ Tertio vtrum sit in medio intentionaliter vel realiter.
¶ Quarto vtrum duo lumina possint esse simul in eadem parte medij.

Distinct.xiiij.

Questio prima Vtrum aliquid incorruptibile sicut celum & alie substātie sit cōpositum ex materia & forma.
¶ Primo ad euidentiam questionis inquiritur vtrum in vniuerso mundo sit tantum vna materia eiusdem rationis & an possint esse plures alterius.
¶ Secundo vtrum in angelis sit materia.
¶ Tertio vtrum in anima sit materia.
¶ Quarto vtrum in celo sit materia.

Questio secūda Vtrum celum moueatur ab intelligētia separata ab ipo ēt esse.
¶ Primo inquiritur vtruz celū moueatur a seipo per formam suam naturalem.
¶ Secundo an moueatur ab intelligentia sibi cōiuncta secūdum esse.
¶ Tertio vtrum ab intelligentia separata & quō.

¶ Distinct.xb.

Questio Vtrum elementa maneant in mixto ēt formas substātiales ppas.
¶ Primo ponuntur tres opiniones solēnes.
¶ Secundo ponitur vna alia que tenetur arguendo contra omnes alias.
¶ Tertio soluitur ad motiua aliorum.

¶ Distinct.xbij.

Questio prima Vtrū in homine sit aliqua ab anima intellectiua.
¶ Primo ponitur aliqua opinio vel vna q in aliquo per se vno non sunt plures forme substātiales & cum motiuis opinantium que ibidem reducūtur contra opinionem vel opinantes.
¶ Secundo q in quolibet animato & pecialiter in homine sunt plures forme speciales & hoc per multa motiua.
¶ Tertio quot sunt forme substātiales in homine & in quolibet animato.
¶ Quarto quo modo se habent ad materiā & inter se & quo mō cū materia & adinuicem cōstituunt vnum per se.
¶ Quinto respondetur ad motiua aliorum.
¶ Tandem ad rationes principales.

Questio secūda Vtrum anima intellectiua sit forma hominis intrinseca informans materiam vel corpus eius sicut forma substantialis.
¶ Primo inquiritur de proposito.
¶ Secundo vtrum anima intellectiua numeretur secūdum multitudinem corporum.
¶ Tertio vtrum possit demonstrari aīam esse formam substantialem hominis & per consequens secundum homines numerari.
¶ Quarto vtrum sola anima intellectiua sit talis forma q sit tota in toto & tota in qualibet corporis parte.

Questio tertia Vtrum paradisus terrestris sit locus conueniens habitationi humane.
¶ Primo ostendit q paradisus terrestris in quo positus fuit Adam est corporalis.
¶ Secundo ostenditur de situ eius.
¶ Tertio ostenditur vtruz sit ꝓueniens habitatio ni humane.

¶ Distinct.xbiij.

Questio Vtrum in materia sint rationes seminales respectu formarum naturaliter inducendarum.
¶ Primo inquiritur vtrum in materia sit aliquod principiū actiuuz cooperatiuum agenti extrinseco ad eductionem forme.
¶ Secundo inquiritur vtrum in materia sit aliqd de quo fiat forma vel quod ꝓuertatur in formam.
¶ Tertio q nullum ꝓdictorum est ratio formalis ostenditur Vtrum in materia sint rationes seminales & per quem modum & quid sint ipse rationes seminales.
¶ Quarto vtrū corpus mulieris fuerit produ:tū de costa viri ēt rationes seminales.

¶ Distinct.xix.

¶ Questio Vtrum homo in statu innocētie eēt simplicit incorruptibilis
¶ Primo inquiritur vtrum Adam in illo esset simpliciter immortalis non potens mori.
¶ Secūdo dato q non an durante statu innocentie aliquando fuisset mortuus.
¶ Tertio quibus modis vel quibus non vel a quibus corruptus fuisset.

¶ Distint.xx.

Questio Vtrum pueri nati in statu innocentie statum fuissent perfecti quantū ad corpus & quantum ad animam.
¶ Primo inquiritur hoc quantum ad corpus.
¶ Secundo ꝯtum ad animam.
¶ Tertio Vtrū in statu illo fuisset generatio mulieris & reprobozum vel an soli electi qui fuerunt & erunt fuissent geniti.

¶ Distinct.xxj.&xxij.

Questio Vtrum primum peccatuz Ade potuit esse veniale.
¶ Primo inquiritur de proposito.
¶ Secūdo vtrum ꝓmū peccatū fuerit grauissimū
¶ Tertio vtrum fuerit ex ignozantia passione vel certa electione.

Tabula

¶ Distinct.xxiij.

Questio Vtrum deus possit causare voluntatem impeccabilem q naturam.
¶ Primo ponitur error circa istam materiam.
¶ Secundo ponitur opinio theologoꝝ cum aliqbus rationibus que forte non concludunt.
¶ Tertio adducuntur alie rationes.

¶ Distinct.xxiiij.

Questio prima Vtrum homo sine gratia per liberuz arbitriū possit vitare omne peccatum.
¶ Primo ostenditur an hoc potuit homo in statu innocentie.
¶ Secūdo vtrum hoc potuit homo in statu nature lapse.
¶ Tertio vtrum homo pro quocūq statu vie possit per liberum arbitrium sine gratia ad vitaz eternam proficere.

Questio secūda Vtrum portio superioz & inferioz in creatura sint distincte potentie ab inuicem.
¶ Primo inquiritur hoc de portione superiori & inferiori.
¶ Secūdo de intellectu agente & possibili.
¶ Tertio de intellectu & voluntate.
¶ Quarto de irascibili & concupiscibili.

¶ Distinct.xxb.

Questio prima Vtrum voluntas sit cā q se effectiua actꝰ volēdi
¶ Primo ponitur vna opinio de questiōe cū suis motiuis & modo dicendi.
¶ Secūdo arguitur cōtra eam ostendendo fundamentū opinionis & opinionē eē falsā & ꝓtra phiam.
¶ Tertio ondit aliter ad questionē & declaratur positio multipliciter.
¶ Quarto respondetur ad motiua aliorum.

¶ Questio secūda Vtrum voluntas possit aliquid non secūdum iudicium rationis.
¶ Primo ponit vna ꝓclusio multis cōis de qōne cum motiuis & modo dicendi opinantium.
¶ Scdo rīdetur aliter & arguit ꝓtra illā opinionē
¶ Tertio soluitur ad motiua illius opinionis.

¶ Distin.xxbi.xxbij.&xxbiij

¶ Questio Vtrū gratia gratū faciens immediate sit in essentia aīe vel i potentia sicut in subiecto.
¶ Primo inquiritur vtrum gra sit aliqd positiuū absolutum in grato.
¶ Secūdo Vtrū illd positiuū absolutum sit idem essentialiter cum caritate.
¶ Tertio de proposita questione.

¶ Distinct.xxix.

¶ Questio Vtrum iusticia originalis fuerit aliquod donū supnaturale
¶ Prio inqrit de ꝓposita qōne & rīdetur q fuit donum supernaturale.
¶ Secundo dato q fuerit donum supernaturale Vtrum fuerit idē cū gra vel caritate.
¶ Tertio ostenditur q Adā spoliatus tali dono q peccatum vulneratus fuit in naturalibus.

¶ Distinct.xxx.

Questio Vtrū in paruulo ab origine sit aliqua culpa.
¶ Primo ostenditur q in quolibet descendēte ab Adam ēt ꝓpagationē nāles est culpa originalis
¶ Scdo ostēditur qd ē fokalr illa culpa originalis
¶ Tertio quo ꝓtrahatur ab anima paruuli.
¶ Quarto quo possit sibi imputari ad penam.

¶ Questio scda Vtrū alimentum vel aliqd de alimēto trāseat in veritatem nature humane ipsius aliti.
¶ Primo ostenditur q sic.
¶ Scdo inquiritur de mō per quem. Vtrū scilicet forma vel aliquid forme ipsius aliti de nouo educatur de potentia alimēti vel de materia eius.
¶ Tertio an generatio fiat de substantia generātis vel de superfluo alimenti.

¶ Distin.xxxi.&.xxxij.

Questio Vtrum oēs aie humane sint equales in naturalibus.
¶ Primo ponitur vna opinio de qōne ista.
¶ Scdo ponitur alia & arguitur ꝓtra primam.
¶ Tertio soluitur ad motiua ꝓme opinionis.

¶ Distinct.xxxiij.

Questio Vtrū puuli decedētes cū originali sint puniēdi pena sensus vel tm pena damni.
¶ Primo inquiritur vtrū pena sensus sit tm in potentia appetitiua An cum hoc in apprehensiua.
¶ Scdo inquiritur de qōne ponēdo opiniones.
¶ Tertio ponitur quid videtur dicēdum.
¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Distint.xxxiiij.

Questio Vtrū bonū sit causa mali.
¶ Primo ondit an malū sit aliquid & includat in suo conceptu aliquid positiuum Vbi notatur de conceptu priuationis
¶ Scdo vtrū sit dare primū per se malum sicut posuerunt manichei.
¶ Tertio vtrū bonum sit causa mali & quo modo.

¶ Distinc.xxxb.

Questio Vtrum oē pctm aliud ab originali ꝓsistat in aliquo actu positiuo.
¶ Prio ondit qd de qsito & spāliter ꝯtrū ad pctm omissionis qz de pctō ꝓmissionis nō sic est dubium
¶ Scdo ondit ad quā potentiam principaliter pertinet peccatum.
¶ Tertio ostendit vtrū actꝰ aliqs sit pctm inꝯtū a voluntate effectiue vel in voluntate subiectiue.
¶ Quarto vtr oē pctm corrūpat aliqd bonū i qē

Distinct.xxxbj.

Questio Vtrum vnum pctm possit eē pena alterius peccati.
¶ Prio ondit vtrū omne peccatum sit pena.
¶ Secundo vtrū omne peccatū vnū per se pōt esse pena alterius peccati.
¶ Tertio vtrum vnum peccatum potest esse causa alterius peccati.

Tabula

¶ Distinct.xxxbij.

Questio Utrum deus causet effectiue actū voluntatis substractum deformita di culpe.

¶ Primo ostenditur vtrum deus possit esse totalis causa actus voluntatis in ipa non cooperante ipsa voluntate.

¶ Secundo Utrum deus sit causa actus voluntatis cooperante ipsa voluntate.

¶ Tertio dato q sic. Utrum deus sit vel possit eē causa peccati.

¶ Distinct.xxxbiii.

Questio Utrū intēdere vel intētio sit actus solius voluntatis.

¶ Primo ostenditur vtrum intendere vel intētio ad solam voluntatem pertineat z per quem modū

¶ Scdo supposito q intendēs velit finem z aliqd aliud ꝓpter finē Utrum eodem actu velit ista ponendo vnam opinionem cum suis motiuis de hoc.

¶ Tertio ponit alia z respondet ad rationes prie

¶ Distinct.xxxix.

Questio Utrum Synderesis z conscientia pertineant ad intellectum vel volū tatem Ubi primo ostenditur ꝓpositum.

¶ Secundo vtrum Synderesis z conscientia sint actus vel habitus vel potentie.

¶ Tertio vtrū in ipsis ꝓtingat error.

¶ Quarto vtrum cōscientia erronea obliget. Et vtrum plus peccet agens ꝓtra conscientiam erroneam q̄ secundum ipsam.

¶ Distinct.xl.&.xli.

Questio Utrum oīs actus voluntatis tam elicitus q̄ imperatus interior vel exterior sit bonus ex fine vel malus.

¶ Primo distinguitur de bonitate multimoda in actu z malicijs oppositis. z ostenditur vnde sint in actu aliquo z ex hoc patet quesitum.

¶ Distinct.xlij

Questio Utrum actus extrinsece potētie a voluntate habeat aliam bonitatez vel maliciam moralē ab actu voluntatis interiori.

¶ Primo ostenditur de actu voluntatis imperato quocūq; si habet aliam bonitatem vel maliciam ab actu voluntatis elicito.

¶ Secūdo ostenditur vtrum peccatum sit in cogitatione loquutione z operatione qui sunt actus extrinseci a voluntate.

¶ Tertio vtrum illa diuisio de peccato in peccatū cogitationis loquutionis z operationis sit sufficiēs Et quo modo distinguantur peccata.

¶ Distinct.xliij.&xliiij.

Questio Utrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile.

¶ Primo ostenditur an sit aliquod peccatum spāle in spiritum sanctū z quot sunt species talis speci.

¶ Secundo vtrum tale peccatum sit irremissibile

¶ Tertio vtrum potentia peccandi in spiritū sanctum sit a deo z quo modo est ab ipso deo. Qui est benedictus in secula seculorum.

A M E N.

¶ Incipiunt subtilissime z ingeniosissime in secūdum sentētiarum Questiones: Ab excellentissimo Theologo. F. Jo. de Bassolis minozi/ ta cōpilate

¶ Sequitur Prologus.

Genesis primo.

IN Princi pio creauit deus celum z terram. Genesis primo capitulo. Moyses ille sanctissimus a deo pfetarū z luminū i sortē filioꝝ dei spāliter adoptato a verbo dei filio tanq̄ seruo legislatoꝛ singulariter illustratus z a spū sancto peculiariter z suauiter inspiratus sicut ille cū quo loquebatur deus facie ad faciem sicut solet homo loqui ad amicū suum in omni domo sua fidelissimū z super oēs habitātes in terra mitissimū. Vñ Augustinus. Augustinus.xi. de ciui. dei. cap. 4°. qui ad amicū suum in omni domo sua fidelissimū z super oēs habitātes in terra mitissimū. Vñ Augustin⁹.xj. de ciuitate dei. Ubi dicit sic. Sapiētia dei per quā facta sunt omnia in anīas sanctas se transfert vel dei amicos z pphetas constituit eisq̄ opa sua sine strepitu int⁹ enarrat. Loquūturq̄ ei angeli dei qui semper faciē patris vidēt: voluntatēq̄ ei⁹ quibus opz anūciāt. Ex hijs erat iste ppheta qui dixit z scripsit. In principio creauit vel fecit deus celum z terrā qui tam y done⁹ testis est per quē deo credendum sit vt eodem spū dei quo hec sibi reuelata cognouit etiā ipaz fidē nr̄am futurā tanto añ p̄ dixerit. Qui deū palā z nō p enigmata z figuras videbat/ qō pertinet ad secretarium dilectissimū/ numeri duodecīo. ¶ In ꝟbis p̄missis describit hui⁹ secundi libri materiā q̄ dicitur op⁹ creatōis vl creatura ipsa vt accipiēs eē per diuinā creationē. Ex p̄mēs nihilomin⁹ deū in q̄tū relucet ei⁹ potentia in opere creationis z hoc ad oīendū veritatem z ad repellēdū falsitatē qñ dicit In ꝓncipio creauit deus. De quo est iste secūd⁹ liber q̄tū ad inicīū duratiuum seu q̄tum ad inicij nouitatem q̄ in p̄n⁰. Numeri 12.

¶ 2° q̄tū ad ꝓncipiū ꝓductiuuz seu principij claritatem vel dignitatē creauit de⁹. ¶ 3° q̄tū ad fastigij pfectionē q̄ celum. ¶ 4° q̄tum ad vestigij depressionē vel impressionem q̄ terrā. Describit g primo sue durationis inicīū in p̄n⁰. 2° sue productionis p̄n^m creauit deus. 3° sue pfectiōis fastigiū q̄ celuz. ¶ 4° sue depressionis vel impressiōis sue stigium q̄ terram. Describit primo creaturā q̄tum ad nouitatem durationis ad eludēduz errorē philosophoꝝ qui mundū ab eterno posuerunt z sine ꝓncipio durationis sed in principio dicit Moyses In principio. in q̄ nouitatis ne creatura suo p̄n⁰ equaretur necessaria putaretur de nihilo probarē z in nihilū verterē. De hoc dicit ad Hebre. primo. Et tu in p̄n⁰ dñe terram fundasti z opera manuuz tuaruz sunt celi Ipsi peribunt tu aūt permanebis et omnes vt vestimētū veterascent. ꝛc. ¶ Ubi notantur quattuoꝛ que arguunt probabiliter in creatura nouitatez excludēdo ab ipa durandi eternitatem. ¶ Primū est sue debilitatis fulcimentū. Et tu in ꝓncipio dñe terrā fundasti. Creatura enī ita hz esse debile q̄ nisi fūdarē a deo statim corrueret sicut artificium edificij non fundatum. Necessario igitur requirit diuinū fundamētum/ fundasti terrā z permanet. Qui fundasti terrā super stabilitatez suam ꝛc. Tui sunt celi z tua ē terra orbem terre et plenitudinez eius tu fundasti. ꝛc. ¶ 2^m ē sue nihilitatis argumētum. Et opera manuum tuaz sunt celi. Deus em̄ aliter operat q̄ alij sicut dicit Magister in p̄n⁰ huj⁹ scdi/ qz sicut creatoꝛ faciēdo aliqd de nihilo/ z ideo suum opatum dicitur de nihilo aliquid factuz ꝓper hoc ergo qō dicit. Opera manuū tuaruz sunt celi/ ostēditur creature nihilitas. Videbo celos tuos opa digitorū tuoū ꝛc. Tu em̄ domine fecisti celū z terrā z quicquid celi ambitu cōtinetur Hester.xiij. ¶ 3^m sue mobilitatis argumētum. Ipsi peribunt tu aūt permanebis. Creatura enim q̄libet alicui motui vel mutatiōi subiecta est z solus deus īmutabilis ē z idez ꝓmanet Istud autem mutari quoddā perire ē/ qz mutatio arguit aliquid non esse. Celum igitur z terra transibunt Tu autem dñe in eternum permanes z memoriale tuū in generatione z generationē. ¶ 4.^m sue finalitatis z mortalitatis detrimentuz. Et omnes sicut vestimentum veterascēt. Creatura eīn q̄tuz est ex se tendit ad non esse cōtinue. Unde z aliquomō vetrascit ad modum vestimēti ꝓpter qō etiā solus de⁹ sim aplz. ꝓme ad Thimo. vj. Immortalitatē habz/ ꝓpter quod statim sequit. Velut amictū mutabis eos z mutabūtur. ꝛc. Et in Job. dicitur p̄cipue q̄tum ad creaturas corruptibiles. Quasi putredo consumendus sum z quasi vestimētum qō cōmeditur a tinea/ ꝓpter quod z de natura ā̄gelica de qua minus videtur in mutabilib⁹. Natura angelica eo ipo quo creatura est vicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari aūt ex alio in aliud ire ē in se metipsa stabilem nō esse. Unaquecq̄ enim res quasi tot passibus ad aliud tēdit quot mutabilitatis sue motibus subiacet. Sola aūt natura incōp̄hensibilis a statu suo nescit moueri que ab eo quod semp idem est nescit īmutari. ꝓpter quod etiā damas cen⁹. 2°. li. dicit. Qz omne quod incipit a versione incipit ī versionem tendit z cecōuerso igit ꝓpetēter nouitas creature z sue durationis tangitur cuz dicitur In ꝓncipio z hoc de p̄mo principali. ¶ 2° dico q̄ describit creaturā q̄tum primū effectū sue ꝓductionis/ creauit deus. Opus nāq̄ creationis est ita ardum q̄ nō pōt attingi nisi a deo sicut inferius apparebit. hic est enim deus cui⁹ verbo cuncta sūt effecta. Cuius dono cuncta sunt ꝓtecta. Cui⁹ throno alta sunt subiecta cuius septro mala sunt correcta. Ista quattuoꝛ tractat magister in hoc secūdo p̄mo loquens de creatione. Secundo de conseruatione. Tertio de angelorum ministrantiuz multitudine. Quarto de vocati primi hominis magnitudine vel ꝓpter claritatem vel primitatem ꝓpter qō dicitur Apo. 4°. ca. Dignus es dñe deus noster accipere gloriam z honorē z virtutem qz tu creasti omnia z ꝓpter voluntatem tuā erant z creata sunt vbi describitur ꝓncipium ꝓductiuum creature ꝓpt quod est de⁹. ¶ Quātum ad claritatē sapientie dignus es dñe deus noster vel q̄tuz ad claritatē sanctimonie dignus est enim deus z propter sapiētiā/ ꝓpter quod ibidē ca. 5°. dicit. Dignus es dñe deus noster accipere librū z soluere signacula eius. Nullus em̄ pōt librū sapiētie aperire nec soluere signacula ei⁹ nisi deus qz omnis sapiētia a domino deo est z cum illo fuit semper z est ante euuz. ¶ Scdo describit deū creatorē q̄tum ad primitatē excellentie. Accipe gloriam z honorē z virtutez Sic enim tanq̄ regi seculorum īmortali z inuisibili z soli deo honoꝛ z gloria in secula seculoruz amē. ꝓpter qō eadē capitulo dicit q̄ dignus est accipere virtutem z honorem z gloriam z benedictio-

Hester 13.

Job. 13.

Damas.

apo. 4.°

Ad Hebreos p° z psalmo 101.

Prologus.

nem ⁊ omnē creaturā. ¶ Tertio ꝯtum ad ptātem efficientie qz tu creasti oīa. Creauit ei deꝰ vt eēnt omnia. Unus etiam ē altissimus creatoꝛ oīm omnipotens Rex potens ⁊ metuēdus nimis ⁊c. vn⁹ē ⁊ ēm nō habet. Creauit enim deus omnia visibilia ⁊ inuisibilia coꝛporalia ⁊ spūalia. Ex quo concluditur sua ꝯprehensibilis ⁊ insuperabilis potētia.

¶ Quarto ꝯtum ad libertatē cōplacētie vel amicitie ⁊ ꝓpter voluntatem tuam erant ⁊ creata sunt Non em̄ deus de necessitate creature ꝓducit creaturā vel aliqđ aliō a se/sīc̄ dixerūt aliq philosophi errantes nec etiam aliqua necessitate sed mere libere ⁊ contingenter ꝙ liberam voluntatem qua sponte dilexit creaturā ⁊ determīauit seu impauit creaturam fieri/⁊ hoc tangīt cum dr ꝓpter voluntatez tuam ⁊c. Ꝓpter quod dicebat illa impatrix Hester. Dñe rex oīpotēs in voluntate tua cuncta sunt posita. ⁊c. Et in psalmo dicīt. Omnia quecūqz voluit dñs fecit in celo ⁊ in terra in mari ⁊ in omnib⁹ abissis: De isto principio ꝓductiuo creature qđ est deus admiratur Hilarius de trinitate exponēs illud. Omnia per ipm facta sunt quis est(inquit)ille per quem omnia facta sunt. Infinitū est(inquit) ꝙ quoꝛ fit omne qđ factum est. Unde voluntarie genuit nos verbo voluntatis sue vt simus initiū aliquod creature eius Jacobi. 1. et hoc de 2⁰. principali. ¶ Sequitur 3ⁱᵐ in quo creatura describitur/ ꝯtum ad fastigiū perfectionis ⁊ hoc ꝯtuz ad creaturas spūales ⁊ intelligibiles que recte per celū intelligūtur. Est enim quelibet talis celum limpidū celum stellatum celum incoꝛruptibile ⁊ celum virtuale igīt celū creauit deus. Verbo dñi celi firmati sunt ⁊ spū oꝛis eiꝰ omnis virtus eoꝛū vbi describitur quadruplex cōditio huius creature spūalis. Sunt em̄ creature spūales intelligibiles ad exprimendum verbo domini. Sūt em̄ sepate a materia ⁊ cōditionibus materialib⁹ ⁊ a ꝯtitate ⁊ ideo maxime intelligibiles/ita ꝙ ꝑcipue cadūt subꝺ̄bo diuino earū exp̄ssiuo de quo dictum est ioh̄ānis ꝓlo ꝙ in ꝓncipio erat verbū ⁊ oīa per ipm facta sunt. Rō qz sunt incoꝛruptibiles ad ꝓmanendū licet enī sint anichilabiles nō tñ coꝛruptibiles ⁊ iō dicūtur celi firmati qz a coꝛruptiōe segregati ⁊c. Sicut celum inter alia coꝛpa oīa. Et ideo genesis ꝓlo. Locauit dominus firmamētum celum qz spūalē creaturam. Uocauit celū ⁊ firmamētum/qz incoꝛruptibilis ad permanēdum. ¶ 3⁰ qz sunt indiuisibiles ⁊ insēsibiles ad extrēdēdum. Non sunt em̄ quāte nec coꝛporee nec diuisibiles nec per ꝙs sensibiles vel palpabiles qz sunt spūs oꝛis dei spūales enī sunt. Est em̄ talis creatura de qua dicitur Jo.3⁰. Dō natum est ex spū/spūs est palpate ⁊ videte qm̄ spiritus carnem ⁊ ossa non hz. ¶ 4⁰ dico ꝙ sunt infatigabiles ad exequendū vel exercendū qz oīs virtus eoꝛ ꝯt⁹ nāqz nō alligata coꝛpori/sz a coꝛpe separata est infatigabilis. Unī ⁊ creature spūales ꝓtutes appellantur Laudate eū oēs angeli ei⁹ laudate eū oēs virtutes ei⁹. De istis spūalib⁹ creaturis determinat magister in ꝓncipio 2ᵉ dist. vsqz ad ꝓncipiū 12ᵉ. dist. sicut ꝓz discurrēdo hoc ē. igīt celū de quo dicitur Celū sedes mea ē. hoc est celū de quo dictū est ꝙ spēs celi invisione glorie ⁊c. Species celi gloria stellaꝝ ꝯtum ad angelos bonos. Est em̄ celum cristallinum per splendoꝛē veritatis. Celum empireum per ardoꝛem caritatis. Celum sydereū ꝙ decoꝛē puritatis. Sz de multis āgelis dicīt in Job. 15. ꝙ celi non sunt mundi in conspectu eius sicut ēt ⁊ Magister exp̄mit determināndo de eoꝝ auersiōe de obstinatione ⁊ punitione. de hoc 3⁰ ꝓncipali.

¶ Sequitur 4ᵐ vbi describitur creatura coꝛpalis ꝯtum ad vestigium ꝓditionis vel subiectionis seu depressionis/terrā inquit. Recte tm̄ ꝙ terrā creatura coꝛporalis intelligīt q̄ maxima materialis ⁊coꝛporea inter alias inuenitur. Un̄ nec aliquis eam posuit ꝑmū ꝓncipiū/sicut ꝓz ex aliys ⁊c. Terrā igīt deꝰ creauit. i. creaturā coꝛporeā. de q̄ dicīt Gene. primo. Terra autem erat inanis ⁊ vacua ⁊ tenebre erant super faciem abissi. Ubi notandū ꝙ terra hz ꝯtum est ex se infimitatē situs deformitatē/visus ꝯtum ad visum. 3⁰ hz sterilitatem fructus. 4⁰ hz ꝓfunditatem ⁊ abissum sinus/ ꝓpter ꝓmū dr terra/ꝓpter 2ᵐ dicitur tenebrosa/ ꝓpter 3ᵐ inanis et vacua/ꝓpter 4ᵐ dicīt abissus ⁊ ꝓfunda. Sic creatura coꝛporalis ꝯtuz ex se hz in vniuerso infimitatem ꝯtum ad situm/ vacuitatē vel sterilitatē. ꝯtuz ad fructū/deformitatē ꝯtum ad visuz/⁊ profunditatem ꝯtum ad sinum. Ꝓmū qz terra qz celū sum̄ ⁊ra deoꝛsū. Ꝓrim⁹ ei grad⁹ ⁊ sum⁹ i vniuersō ē gradus summe trinitatis. Scōs est gradus creature spūalis Tert⁹ē creature coꝛpalis rē ifim⁹. igīt terra scabellū pedum meoꝝum. ¶ 2ᵐ hz quia ꝯtus est ex se est inanis ⁊ vacua/homo em̄ qui ē nobilioꝛ inter coꝛporeas creaturas ꝯtuz est ex se est inanis ⁊ vacuꝰ/nō potēs per seipm ꝓficere/ deficere habz ꝙ fructꝰ sterilitatē Et iō populi meditati sūt inania. Extendit enīz deus aquilonē vitam humanaz que assimilatur vento. Job. 25⁰. capitulo ⁊ appreh̄endit terram sup nihili aspeꝛi terrā ⁊ ecce vacua erat ⁊ nihil Jere. 4⁰. ca. ¶ 3ᵐ habet quia tenebroꝛsa est coꝛpalis inepta ad cognitionem qz vel cognitionem nō habet vel obscuram ⁊ imperfectā cognitionē habet. Et ideo tenebre facte sunt sup vniuersam terram. ¶ 4ᵐ habet qz abissus super faciem inquit abissi. Abissus ē enim creatura coꝛporalis ꝓpter situs capacitatem ⁊ profunditatem qz licet sit inferioꝛis gradus tamē cōtinet in sinu suo omnem aliam creaturam tanꝯ locus vel quasi locꝰ etiam oīm dei ⁊ angeloꝝum. Unde extra celum nichil est sicut abissus capit omnem aquam super faciem abissi ergo sicut dicitur ecclīstici ꝓlo. Altitudinem celi ⁊ latitudinem terre ⁊ ꝓfundus abissi qs dimensus est. ¶ De istis vero creaturis coꝛporalibus Magister determinat ꝓncipaliter duodecia distinctionevsqz in finem. igitur perfecti sunt celi ⁊ terra ⁊ omnis oꝛnatus eoꝝ qz ꝯtum ad creaturas spirituales ⁊ ꝯtum ad creaturas coꝛporales/ quia in principio creauit deus celum ⁊ terraz sicut a principio dicebatur. Ipse est enim deus Jacob qui fecit celum ⁊ terram mare et omnia que in eis sunt qui est benedictus in secula seculoꝝ Amē.

Explicit prologus.

¶ Sequitur prima distinctio.

Jacob. 1.

Genesis primo.

Joh. 3.

Job. 15.

Gen. ꝓ⁰.

Psalmo 2⁰.

Jere. 4.

Genesis

Eccl. 1.

Questio prima Fo. II.

¶ Circa primam distinctionem sciendi sententiarum. Queritur ꝓmo. Utrum deus sit cā effectiua oīm entiuz posituoꝝ aliozuz a se. Videtur ꝙ nō. ꝓmo qz in intelligentie et celuz sunt aliqua entia alia a se. Sed ista non hñt causam effectiuam ēm Aristotelē qz sunt necesse eē/ ēm ip sum aūt necesse eē non est cābile qz tunc esset possibile. ⁊c. ¶ 2⁰ sic materia ꝓria est aliqđ ens aliud a primo qz est ꝙ se causa alicui⁹ intrinseca entis puta cōpositi. Sed materia nō hz causam efficientez qz si fieret de nihilo fieret. Nō aūt de alia materia quia qđ fit de materia est cōpositum. Similr etiam qz esset ꝓcessus in infinitum. Sz de nihilo nihil fit ēm cōem conceptionē philosophoꝝ. Et hoc etiam dicit Anselmus mono lo⁰. viij. Nihil fit ex nihilo/ sicuc vor oīm est ergo. ⁊c. ¶ 3⁰ sic Idem manens idem ⁊ vniformiter se hñs nō potest facere nisi idez scdo de gñatione. Sed deꝰ est summe vnus ⁊ idem ⁊ vniformiter se hñs qz īmutabilis ē/ ergo nō facit nisi vnum. ergo nō ē cā effectiua oīm aliozum a se. ¶ 4⁰ sic Actio sicut calefactio vel hmōi est aliqđ ens aliud a deo quia est ī determinato ꝑdicamēto. Sed actio non est ab aliquo effectiue qz tūc actōis esset actio sicut termī qđ negaī. 5⁰. phisicoꝝ ꝙ. ⁊c. ¶ Contra Jo. ꝓmo dr. de verbo diuino qđ est deꝰ Omnia ꝙ ipm facta sunt. Et ad rōanos. 11. Exipso ⁊ per ipm ⁊ in ipo sunt oīa. Jn ista questione sic ꝓcedam. Ꝓrimo inquiram q̄ fuit intentio philosophoꝝ de ista questione. 2⁰ que sit intentio aliquoꝝ theologoꝝ. 3⁰ ponā qđ videtur dicendū de qone Ultimo ad rationes principales.

Anselm.

Johā. 1.

Quātum ad primū. ponā pri

mo opinionē cuiusdā doctoris. 2⁰ arguā cōtra eaz ⁊ dicam aliter de hoc articulo. 3⁰ soluā motiua illi⁹ Quātuz ad primū Rñdet quidā doctoꝛ. viij. quoꝛlibeto suo. q. ix. enūerando multos modos necesse esse/ quoꝝ tres accipio tm̄ ad ꝓpositum. Uno enizmodo ꝑt intelligi aliquid eē necesse esse extra deū sicut qđ ex se formalit eē necesse esse / tm̄ ab alio cātiue vel effectiue. Secdo mō qđ ē necesse eē ex se formaliter nō tm̄ ab alio cātiue sed tm̄ dependēter hñs ad ipm habitudinē vel dependētiā necessariam nō tm̄ vt ad cām efficientē sed vt ad aliquid ꝑus quod ꝑsupponit ab ipso sicut nūerus prioꝛ a posterioꝛi suo mō/vt binarius a ternario ⁊ oīb⁹ aliys. Tertio mō ꝑt itelligi sic ꝙ aliquid fit ex se formaliť possibile esse tm̄ necessario hz esse a cā necessario cānte.

Opinio Henrici.

Tunc dicit ꝙ aliqui ipsoꝝ fuerūt aristoteli ꝙ oīa incoꝛruptibilia alia a deo sunt necesse eē ꝓmomodo qz ex se formaliter tm̄ a deo effectiue ⁊ cātiue. Sz dicit ꝙ hoc nō fuit de intētione aristotelis nec ꝓmentatoris sui. Quod ꝓbat ꝓmo qz iste modus implicat ꝑdictionē manifestam qz oē necesse eē ex se formaliter ipossibile ē non eē ⁊ omne qđ est ab alio cātiue ē possibile esse ⁊ per ꝙs possibile nō eē et hoc ex se formaliť. ꝙ ad istū modū sequit ꝙ idē ex se formaliť sit nececesse eē vel impossibile nō esse ⁊ possibile eē vel nō eē.. Sz non est credendū tm̄ ꝓm non vidisse talē ꝓtradictionē ꝙ nō est putandū ꝙ de mēte eiꝰ fuerit iste modꝰ possibile em̄ esse ⁊ necesse esse ꝓprie accepta ꝑdicūt. Un̄ ⁊ aristoteles in ꝓpetius cuiusmōi sunt ēm ipm intelligētie ⁊celū ⁊ materia ꝓria nō est potētia ad eē. Sz in celo ē potētia tm̄ ad vbi ⁊ in perpetuis nō dr̄nt eē ⁊ posse 9⁰. metaph. Scdo adducit ad hoc aristoteles. 12. metaphi ce/ vbi ex intētione ponit plures subās sempiternas īmobiles ⁊ sine magnitudne ⁊ ꝓpē eandē cām ꝓpē quā direrāt de substātia ꝓma q̄ qdez cā erat sicut ꝓz in ꝑcedēti ca⁰. ꝙtutis ifinite mouet tpe ifiniteꝛ iō nō ꝑt eē ꝙtus in magnitudine. Jnfinitū aūt ipfectione ⁊ vigoꝛe nō est cābile ēm aristotelē ⁊ ꝓpositem ꝙ. ⁊c. Similr ꝓmo de celo Oē generabile vel factum vel coꝛruptibile ⁊ econuerso ⁊ita nullum incoꝛruptibile est ab alio ēm Aristotelem. ¶ 2⁰ adducit cōmētatoꝛ. 8. metaphi. Ubi dicit expresse ꝙ nullū possibile eē ꝑt hñe esse necessariū ab alio nisi solus motꝰ ⁊ ipossibile ē hoc de substātia nisi natura possibilis trāsmutareť in necessariā sicut dicit.

Ꝓrio celi.

Cōmētatoꝛ. 5⁰.

Lū igīt aristoteles posuerit subās intellectuales ⁊ icoꝛruptibiles eē necesse eē nō posuit eas hñe eē ab alio cātiue. Dicit em̄ ibi ꝙ ꝓmanētia substātie eterne nō est ab alio sed ex se. permanētia aūt motꝰ est ab alio seu duratio puta a mouente. ¶ Ad hoc ꝑt adduci etiā cōmētatoꝛ. 5⁰. metaphi. ca. necessario Ubi dicit ꝙ si fuerint entia simplicia ⁊ eterna/ nullū eoꝝ accipit eē ab alio. Entia aūt simplicia et eterna ēm ipm sunt itelligētie ⁊celū ⁊ materia prima ⁊c. ¶ 4⁰ ꝑt adduci idē ꝓmētatoꝛ 4⁰ celi ⁊ mundi. ꝓmo. ꝑ⁰ vbi dicit ꝙ res eterne nō hñt aliquā de nūero cārū nisi forsalē nō ergo hñt cām efficientem Sic ꝙ dicūt isti ꝙ accipiēdo necesse eē ꝓmo⁰ nō fuit de intētione aristotelis nec Auerroys ꝙ itelligētie ⁊alia incoꝛruptibilia eēnt necesse eē. Unde non posuerūt talia eē a prio effectiue. Sz loqndo scdo mō necesse eē dicat idē de doctoꝛe ꝙ de intētōe aristo. ⁊ ꝓmētatoꝛ fuit ꝙ icoꝛruptibilia sūt necesse eē ex se formaliter dependent tm̄ nō cātiue a ꝓmo/sz sicut ꝑfectū a pfecto ⁊ posteri⁹a poꝛi sine cālitate effectiua ⁊ ēt spēs ēm se totas in tota circulatiōe sua/ vel potiꝰ idiuiduoꝝ suoꝝ hoc aūt declarat eē possibile ꝙ vnū nūeꝝ q̄ necessario ꝑsupponit aliū q̄ nō ē cā eiꝰ. Et similr in figuris hoc ꝓbat ꝙ ꝓmētatoꝛez ꝓ⁰ celi ⁊ mūdi vbi dicit sic nā ens faciēs oīa et na necessario seqt̄ ⁊ manēs aūt ⁊ enū nō fit nisi qz substātia ⁊ entia eiꝰ dat ei ꝓmanētiā. Un̄ subdit ꝙ aliqua sūt nakalia tribꝰ mōis. Aut em̄ dat eis nā eoꝝ vt sp sint/aut vt sp nō sint/aut aliqñ sint ⁊ aliqñ non sint. Est ꝙ itētio Arist. ꝙ icoꝛruptibilia ex nā sua hñt vt sp sint nō ab alio cātiue sz tm̄ dependēt ēm īmutabilē ⁊ necessariā hītudinē ad ꝑm qđ est deus.

Cōmēta toꝛ. 1. celi ⁊ mūdi.

ꝙ tertius modꝰ est Auicēne scdz istū.

¶ Quātū ad 3ᵐ modū necesse eē dicit Auicenna 6⁰ metaph. sue posuit icoꝛruptibilia alia a prio eē necesse eē sic tm̄ ꝙ prima intelligētias imediate ab ipo ⁊aliam cū oꝛdib⁹ suis mediāte ꝑma sicut ponit Auicē. ix. meta. Fuit igīr itētio Auicēne ēm istū ꝙ icoꝛruptibilia alia a prio ex se forsalē sūt possibilia eē vel nō. eē tm̄ necesse eē a prio largiēte de nēcate ipsis eē. ꝓpē imutabilitatē sui. ¶ Ex q̄ ꝙcludebat ꝙ nō ꝑt eis ñ. dare eē ⁊sic ꝓz quo ēm Auicēnā icoꝛruptibilia sunt ab ipo deo sz nō imediate oīa sz tm̄ ꝑa ītelligētia. Posuit em̄ ꝙ deꝰ qz ē purꝰ actus intelligēdo seipm ⁊actualitatē suā ꝓducit ⁊creat imediate ⁊ de necessitate ꝑmā intelligētiā. Illa aūt

ꝙ ꝑmus modꝰ nō est ō intentione ꝑhi ēm hērtcum. ꝓbat ꝓ⁰

Contra istum 3m modū arguit Hēricus.

prima q̄ cadit in potētiā aliquā ita q̄ aliq̄ mō ꝓponitur ex actuali ⁊ potētiali intelligēdo p̄mā intelligentiā creat scōam intelligētiā/ intelligēdo suuz actuale creat aīam sui ozbis quaz oz mouere. Sed intelligēdo suū potētiale creat ꝓpū ozbē quē mouet ⁊sic de aliys deinceps. ¶ Sed cōtra istū modū arguit iste doctoz q̄ implicat ꝓtradictionē. Quod em̄ ē ex se formaliter possibile eē vel nō eē si ponatur nō eē nullū seq̄tur ipossibile. Cū g̃ p̄ma intelligētia sit possibilis ex se eē vel nō eē. Ponat nō eē nō seq̄tur impossibile. Sz ipossibile ē q̄ illd q̄ nēcio est a quocūq; sit ponat nō eē q⁊ tūc simul eēt ⁊ non eēt q̄d em̄ ē necessario semp est g̃. si ponat aliq̄ nō esse ponit simul eē ⁊ nō eē. Et hoc seq̄tur ad positō nez Auicēne vt dicit. ¶ Scdo ip̄obat Auicēnāz de hoc q̄ possuit aliq̄d q̄ ē possibile eē hz̄e pus nō eē q̄ eē natura solū nō duratiōe. De intētione em̄ huiꝰ doctoris est q̄ oē possibile esse vel nō eē prius nō solū nā sed etiā duratiōe hz̄ nō eē q̄ esse. Sz de hoc ñ curo mō q⁊ spectat ad aliā q̄stionē d eternitate mūdi hec est g̃ opinio q̄ alia a deꝰ fuit cozruptibilia vel incozruptibilia. Si incozruptibilia intentio philosophoz fuit q̄ de aliquo mō ē cā ipoz/ intentio Aristotelis ⁊ Cōmentatoris q̄ in gñe cause finalis/ sz p̄ma itelligētia effectiue mouēs ē cā effectiua ipoz mediāte motu celi q̄ d̄ q̄dē d̄nt se hz̄ ad ipa. Et ideo cozruptibilia sunt. Sz intētio Auicēne est q̄ oīa sunt a deo effectiue cū hoc tñ nō immediate sed mediate mediātibꝰ causis scōis scz intelligentys motricibꝰ⁊ ozbibꝰ⁊ moribus suis. ¶ De incozruptibilibꝰ aūt dicūt isti spāliter (q⁊ d̄ cozruptibilibus nō faciunt mētionē) q⁊ intentio Aristo. ⁊ Cōmentatoris ē q̄ ipa nō sunt a deo effectiue vel cālit̄ sed tñ dep̄de. ter mō supradicto. Intētio aūt auicēne est q̄ vtroq; mō puta cāliter ⁊p p̄ns dep̄denter no tñ immediate sz sicut dictū est supra. ¶ Contra hēricuz arguit ⁊ primo ꝺ primum modum

gis digna ⁊ in eē ⁊in p̄fitate q̄ oīa entia. Oīa enim entia nō adq̄runt eē ⁊ p̄fitatem nisi ab illa cā. Est g̃ tñ ens p se ⁊ p̄a p se/ ⁊ oīa entia/ ⁊p̄a⁊ p̄fitatē eiꝰ Ecce exp̄ssa auctoritas ꝑmētatoris q̄ oīa sunt a deo effectiue. Similr etiā Cōmentator exp̄sse dicit de substātiis ozbis. Debemꝰ inq̄t scire q̄ cozpꝰ celeste nō indiget p̄tute mouēte in loco tñ sz ēt p̄tute largiēte in se ⁊in sua subā ꝑmanētiaz eternā. Et subdit q̄ hoc ignozauerūt q̄dā eē de intētiōe Arist. et hoc fuit valde obscurus. Ecce ergo q̄ nō solū motus celi ē ab alio/ sz etiā substātia ⁊ ꝑmanētia ei⁊ est ab alio ⁊ pari rōne de quoz alio ꝓpetuo ⁊ incozruptibili. ¶ Sz ad hº rñdet doctor/ q̄ Cōmētator ꝺicit sibi ipi in hoc ⁊sue p̄ncipali intētiōi Contra q⁊ idē sentit de Cōmētatore ⁊ Aristo. q̄ vterq; ꝺicit sibi ⁊ Cōmētator explicite ergo nō valuit ratio quā ponebat q̄ iste modꝰ nō erat de intētiōe Arist. ꝓpter ꝺictionē Maiꝰ. n. icōueniēs ē ponere philosopho vel ꝑmētatoꝛi ꝺictionē explicitā q̄ implicitaz. Vel si ꝓceditur explicita multo fortiꝰ p̄t cōcedi implicita. q̄ dicerē ⁊ forte non incōueniēter. tñ nō curo multū de hoc q̄ Cōmētator ꝺicit sibi hic ⁊ in. xij. metaphi. q⁊ hic scz in 2º tractatu de substātia ozbis distinxit duplex agēs/ vnū scz qđ ē añ effectū nec ē simul nēcio cū effectu ⁊ de tali dicit q̄ celuz hz̄ cām agētē nō p motū vl mutationē. ¶ Secundo sic p rōnē de intētiōe aristotelis ē ēm cōmētatorē. xij. metaphi. q̄ ad mouēduz celuz cōcurrūt duo motores scz p̄mꝰ motoꝛ cū intelligētia appꝛopata ⁊necessitas huiꝰ est q⁊ cū motoꝛ sit ꝑtutis infinite ēm aristotelez ⁊ cū hoc moueat de nēcitate si moueret imediate p seipm ipm celū moueret in instanti ⁊ in nō tpe q⁊ si tāta ꝑtus in tāto tpe maioꝛ virtꝰ in minoꝛi tpe ⁊ infinita ꝑtus in nō tpe ēm regulas illas 7º phisicoꝛuz. alioqn ꝑtꝰ finita posset adequari in velocitate motus virtuti infinite quod est impossibile q⁊ igit̄ ipossibile est q̄ celū moueat in instāti vel inō tpe nēcio est ēm ipos cū pº motore ꝑcurrē aliā itelligētiā appꝛopatā q̄ nō sit tante virtutis sz magis ꝑtutis finite ⁊ facere posset velocitatē finitā ita q̄ motꝰ sit in tpe ⁊ex ꝓria intelligētia motꝰ hēate⁊initatē/ ⁊ex severo hēat successionē. Ex hoc arguit̄/ duo mouētia ꝑcurrere ad vnū motum mediate ⁊ aliud imediate nō p̄t itelligi nisi q⁊ 2m recipit eē ab alio puta a pmo vel q⁊ recipit virtutē licz nō eē vel q⁊ recipit applicationē aliquam ad motū vt vł ēm intētionē Aristo. Sz si 2ª intelligētia recipit a ꝓria suū eē hētur ꝓpositū. Si ꝑtutem hētur ꝓpositū q⁊ ēm intentionē arstotelis idez est̄ esse ⁊ ꝑtꝰ 2e intelligētie. Si applicationē/ idē habemus q⁊ applicatio illa nō p̄t eē accidēs q⁊ in intelligētia 2ª etiā p̄ns vł ꝑmētator nullū ponit̄ accidēs igit̄ est subā eiꝰ⁊ hētur ꝓpositū g̃ ⁊c. Rñdet ad hoc dupl̄r. ¶ Prio q⁊ aliq̄ duo mouētia p̄nt cōcurrere ad vnū motū/ dato q⁊ vnuz nihil recipiat ab alio nec ecōuerso sicut pz de duobꝰ trahētibꝰ nauē qui ꝑcurrūt ad vnū 3m. Scdo rñdet q⁊ ꝓria intelligētia q̄ dꝳ primꝰ motoꝛ nō mouet effectiue celū ēm intentiōez Aristo. sz tñ metaphisice/ vt amatum⁊ desideratū ab intelligētia mouēte sic ipemet dicit

Cōmen. xij. meta.

xij. metaphi. ⁊ hoc vt est in seipa sed vt ē in mēte in telligētie scde apꝓhēsa ⁊cognita ab ipa mouet effectiue nō qđē elicitiue vel eligendo motū sicut 2ª intelligētia sz sicut ars in mēte artificis dr̄ mouere materiā ad fōrmā artificiati regulādo ⁊ mensurando p modū dictādi ⁊dictamis qđ partiū ad intellectū practicuz sicut ⁊ dicit Cōmētator. 12. metaphi. sice q⁊ balneū vt in re extra mouet metaphisicevt finis sed vt in aīa effectiue p modū artis nō eliciēdo motū et sic cū p̄mꝰ motoꝛ nō moueat effectiue vel elicitiue nō oz q⁊ itelligētia 2ª nō recipiat aliquid ab ipa in monendo. ¶ Sz dico q⁊ iste solutiōes nō valent/ prima nō valz q⁊ planū est q⁊ nō sit p̄mū mouens/ ⁊ scōm ꝓcurrūt ad vnū motū sicut duo boies ad vnū tractū. prio q⁊ illa sunt eēntialiē ordinata ⁊ ista nō. Scdo q⁊ si sic ꝓcurrerēt sequerē q⁊ alteruz supflueret q⁊ vnū est p̄tutis ꝑfecte ⁊ si virtꝰ vniꝰ intenderet in alterū vnus posset facere q̄ faciūt duo Patet de trahētibꝰ q̄ vnus hō hīs tantā virtutez intensiue sicut duo/ facit eundē tractū quē facerent illi duo vel silem. Sz ipossibile ē ēm Aristo. q̄ vnū agentiū vel mouentiū eēntialr ordinatoꝛ vnꝰ posset̄ effectū sine alio etiā si ꝑtꝰ sua intēderet in ifinitū. Vł ēm ipm si virtꝰ solis intēderet in infinitū nunq̄ posset p seipm gñare hoiem sine homine me diāte sic in ꝓposito. ¶ Tertio q⁊ eū imediate moueret ⁊sic. p̄mꝰ motoꝛ cū sit p̄tutis ifinite moueret in nō tpe ēm Aristo. ¶ Scda rñsio nō valet. Tuz q⁊ tollit oēm veraꝫ efficientiā realem elicitiuā effectus vel motꝰ a pmo motoꝛe sic ab arte vel balneo in mente qđ vł ꝓtra mentē Arstotelis q̄ in eodem posuit ꝓcurrere vltimū finē ⁊ p̄mum efficiēs ⁊ mouēs sicut ꝓbat ex intentiōe 8º phisi. ⁊ 2º metaphi. ⁊ nunq̄ distinxit inter vtraq;. Secundo q⁊ incōueniēs ⁊cōtra mentē Aristo. q⁊ p̄mū mouēs in seipo tñ moueat metaphi. Vł q⁊ moueat metaphisice ꝙuenit sibi nisi vt finis nō aūt vt p̄mū efficiēs vel mouēs. ¶ Dices ad hoc q⁊ ēm mentē Arist. itelligentia scōa mouēs nihil p̄t recipere a ꝓria nec aliquam virtutē aut em̄ illa esset ifinita qđ est ipossibile q⁊ subiectū receptiuū ē finitū/ aut finita ⁊ tunc supflueret q⁊ pari rōne posset imediate cāre motū finite velocitatis sine tali velocitate ⁊ similr q⁊ ad hoc sufficit p̄tus finita scōe intelligētie g̃. ⁊c. Rñ ad hoc q⁊ illa p̄tus ēm Aristo. finita ē sed nō superfluit nec ad hoc sufficit p̄tus itelligētie ꝓpria nisi ponat̄ eadē cū ista sicut poneret aristoteles q̄ poneret p̄tutē ⁊ substātiam itelligētie eē idē. Vł dicis q⁊ eadē rōne posset mouere imediate celum diceret aristoteles q⁊ cū deus agat de necessitate ⁊sit p̄tus infinite/ ⁊ velocitas motꝰ necessario intēdatur ēm intentionē ⁊ maioꝛitatē p̄tutis ipi⁹ mouētis oporteret q⁊ moueret in nō tpe. Non sic aūt oz q⁊ illa virtus manēs sit ifinita nec intēdatur ēm maioꝛitatē vel infinitatē p̄tutis ipsi⁹ ꝓducētis. Tūc em̄ effectus sue cause totali equoce eq̄retur qđ est ipossibile/ p̄t ergo deꝰ ēm aristo. q̄tūcunq; ifinitꝰ agēs de necessitate aliq̄d pmanēs finitū cāre puta p̄tutem illam nō tñ mouere imediate celū ⁊ illā virtutem poneret eandē cū substātia intelligētie sicut et cōmētator. ¶ Quarto arguit̄ de intētiōe aristotelis ⁊cōmētatoris ē q⁊ primū mouet vt amatū ⁊desideratū ab intellectu ⁊ p̄ns vt obiectū intellectū ab ipa. Sed de intētione aristo. cū hoc est q⁊ obiectum realiter distinctū ⁊ aliud intellectū mouet effectiue ad intellectōez q⁊ obiectū tale ē i actu q̄lis intellect⁹ in potētia. Vñ ⁊ intellectꝰ assimilat obiecto nō ecōuerso ⁊ q⁊ intellectio scōe intelligētie nō differta subā eiꝰ⁊ g̃ De intentiōe eiꝰ est q⁊ subā itelligētie est effectiue a ꝓria intelligentia ⁊ pari rōne alia icozruptibilia sicut etiā videt̄ dicer exp̄sse 12º metaphi. q⁊ ab hoc scz a ꝓrio ente dep̄det celū ⁊ natura. Et iā ꝑmētator dicit q⁊ primū est agēs totum ⁊ p̄seruās. Dico ergo q⁊ p̄dictꝰ doctoꝛ nō vł hīe de hoc intentionē aristotelis. sed q̄ sit intentio eoꝝ dicam⁹ infra. ¶ Cōtra 2m modū qui ponit aristoteli ⁊ ꝑmētatoꝛi scz q⁊ incozruptibilia vel sempiterna sunt necesse eē ex se formaliꝛ tñ a ꝓrio dependenter licet nō cāliter. Videt̄ aliq̄bꝰ q⁊ hoc nō sit ponēdū Aristo. ꝓpt̄ irrōnabilitatē hmōi. Impossibile ē ei q⁊ aliud p se dependeat ⁊ eēntialr ab aliquo nisi illud sit cā ei⁹. Cui⁹ ꝓbatio vł q⁊ cū nō p̄t eē sine eo a quo essentialr dep̄det ⁊ sine eo qđ nō est cā eius in existendo q̄tū est ex se esse p̄tvł q⁊ tale sit cā ei⁹. ¶ P̄. ⁊ etiā ipm est ad cui⁹ esse seq̄tur aliud esse puta ei⁹ qđ dependet. Sz hoc est idē q⁊ cā g̃. ⁊c. igitur irrationabile ē oīno q⁊ illa sint necesseesse formaliꝛ ex se tñ dependenter ab alio ⁊ nō cāliꝛ. ¶ P̄ Istud quod doctoꝛ ponit cū aliys theologis q⁊ filius dei ē necesse esse foraliter ex se tñ ꝓduct⁹ a patre cū quo est idem necesse esse ⁊ eaꝫ necessitate. Nec hoc ipli care ꝓtradictionē. igit̄. nec etiā manifestuz est implicare ꝓtradictionem q⁊ cātuz sit ab alio ex se necesse esse alia tamē diuersa necessitate ⁊ nō idem necesse esse. Nec valet qđ adducit de numeris q⁊ posterior dep̄det a ꝓri ⁊ nō est effect⁹ eius. Dico em̄ q⁊ vel posterioꝛ nūer⁹ nō dependet a ꝓri ex ꝑ̄t esse sine illo vel ꝓꝛ nūerus cōpaꝛ ad ipm sicut ps eius qđ tñ nō credo. Si tñ faciāt distinctas ꝑcies ēm eēntiā q⁊ videtur dicere aristo. 5º metaphi. q⁊ bis tria non sunt sex. ¶ Si aūt nō sunt diuerse ꝑcies sic̄ magis puto tunc ꝓꝛ potest includi in posterioꝛi ⁊ nō est aliud ꝓpositum licet enim aliquid non possit esse sine ipso quod icluditur in ipso ⁊ a quo aliquo mō/ sicut apte dep̄det p̄t esse tñ sine quocūq; extrinseco sibi a quo cāliꝛ nō dependet sicut ipfect⁹ dep̄det ad pfectū ⁊ est finis ei⁹. Sed finis ꝑfectissime ⁊ maxime est cā g̃ si sempiterna dependent a deo sicut dicunt dependent ad ipm sicut ad cām. Et ita nō solum ad ipm se hīt dependenter sz ⁊ causaliter.

Contra 2m modū q̄ ponit Auicēne arguit̄ q⁊ nō ꝓdictōez

¶ P̄. ex⁽ᵐ⁾ de nūeris nōvł ad ꝓpositū q⁊ ibi dependet ab ipfectioꝛi sicut maioꝛ a mioꝛi si est ibi dependentia. ¶ Cōtra 3m modū q̄ ponit Auicenne implicare ꝓdictiōez arguit̄ aliq⁊ nō ꝓplicet cōtradictiōez. Auicenna em̄ i omni alio a deo posuit distingui q̄ditatem ab esse sicut ⁊ Algazel ⁊ qđ omne aliud a ꝓrio est possibile esse ex sua q̄ditate. Sz q⁊ posuit deū de necessitate ꝓducere in esse oē illud qđ imediate respicit vel ꝓducit mediāte aliq̄ imutabili. Dicit q⁊ oē tale est necesse esse nō q̄dē ex sua quiditate sz ex cā dāte sibi necessario esse. Hoc aūt contradictionē non implicat quia nō ēm idez penitus quia ēm quiditatem est possibile sed scōm esse est necesse esse a cā dāte sibi necrio cē. Et q⁊ hec fuit intentio Auicenne ꝑz sexto metaphisice sue vbi dicit sic. Causatum q̄tum est de se est ei vt non sit q̄tum vero ad suam causam est eivt sit. Quod aūt est ei ex se apud intellectuz ꝑus nō duratione ei qđ

Quidfuit de intẽtiõe philosophoꝝ ꝙ ꝓcipue philosophi fuerũt plato aristoteles ꝓmentator ⁊ Auicenna. Quãtum ad platonẽ dico ꝙ videtur fuisse ĩtentio eius ꝙ partes ꝓncipales ⁊ icorruptibiles vniuersi ⁊ materia ipa fuit adeo effectiue ꝓ creatõnem nõ aũt per mutationem vel factionem que sit mutatio sicut videtur et imponere aristoteles ꝓmo de celo arguẽdo cõtra ipm ꝙ omne factum ⁊ generabile est corruptibile ⁊ per ꝓns aliqñ nõ erit ⁊ corrumpeꝫ ꝛp simplicẽ acceptionem esse nõ de aliquo Quod quia materiã posuit ꝓductam a deo ⁊ causatam. Sed planũ est ꝙ nõ de alia materia nec per transmutationẽ sicut illa q̃ ex materia generantur. Tunc eñ esset ꝓcessus in infinitũ ⁊ materia eẽt in potẽtia ad materiã q̃ incõuenientia platovt existimo bñ videret. Et sic nõ posuit materiã creari vel fieri de materia. Ita nec alia icorruptibilia posuit igitur ꝓtes vniuersi ꝓncipales ⁊ incorruptibilia esse a deo effectiue sicut ꝑs p Augustinũ. 8° de ciui. ca. 6°. ⁊ pluribus seqntibus ⁊ spãliter. 11. ⁊ ĩ lib. 12. ca. 13. Videtur ponere platoni novitatem mũdi. Magister tñ imponit platõi in ꝓn° hui⁹ scõi ꝙ posuit tria ꝓncipia eterna ⁊ increata cuiusꝫ gñabilis scz deũ exemplar ⁊ materiaz ipsam forte posuit increatã qz nõ de nouo factam. Alia ꝛo sunt a deo de materia vt subiecto mediãte motu celi differenter se hãte ad ista gñabilia scilicz ⁊ corruptibilia.

Aug. 8. de ciui.

¶ Contra illud qđ dicitur aliqñ de specieb⁹ corruptibilium sensisse Aristo. irrõnabile eñ videtur ꝙ cũ natura spẽi nõ sit nisi in indiuiduis q̃ sunt gñabilia ⁊ corruptibilia ⁊ per ꝓns possibilia eẽ ⁊ nõ eẽ ꝙ ipsa sit necesse eẽ ⁊ totũ elemẽtum cũ sit eiusdem speciei cũ parte est corruptibilevel nõ necesse eẽ sicut nec pars ⁊ sequiꝫ ꝙ totalia esse istoꝝ sunt ab alio effectiue sicut ꝓtes vel indiuidua. Phũs tñ posuit ista et na nõ qz necesse eẽ ꝫ ꝙ ꝓtinuã gñationem ⁊ corruptionẽ indiuiduoꝝ vel partiũ sibi ĩ infinitũ succedẽtiũ in qb⁹ saluãt rões specifice istoꝝ sicut suo mõ posuit ꝓmẽtator de motu in. 12°. met. ẽm ꝙ est suꝑius ꝙ ipsos allegatũ vñ nõ videtur habere mentẽ Aristo. nec ꝓmẽtatoris.

ꝓntẽtio ꝓmẽtatoris.

¶ De cõmentatore ꝛo dico ꝙ ipse contradicit sibi exꝑsse in hac materia in. 12°. metaphi. ⁊ in de subã orbis ⁊ in primo ꝓmento quarti celi ⁊ mũdi ⁊ in scdo. metaphi. Nam in de substãtia orbis/ dicit ꝙ celũ ⁊ pari rõne omnia incorruptibilia sunt a deo sicut a cã agente totum nõ solũ sicut a largiente motum sed permanentiam eternaz in sua substãtia ⁊ dicit hoc esse de intentione aristotelis. Et in hoc credo ꝙ verꝫ dicit

¶ Item in de substãtia orbis/ dicit exꝑsse ꝙ finis signat agẽs significatiõe nẽcia vel nature sicut motum mouens. Adõ planũ est ꝙ ipse posuit deuꝫ esse vltimum finem oĩm. q̃ vel efficiens oĩm vel agens omnium hoc idem dicit de omni ente alio a primo in 2°. metaphi. sicut suꝑius est allegatum in. 12. metaphi. dicit exꝑsse ꝙ impossibile est ꝙ substantia aliqua sit ex se possibile esse tñ necessariũ eẽ vel necesse eẽ ab alio omnia aũt eterna posuit necessaria/ ⁊ ideo videtur ibi de intẽtione sua ꝙ nulla substantia eterna que ẽm ipm est necesse eẽ sit ab alio effectiue hñs suam entitatem vel permanentiam. Sed tantum hoc est impossibile in motu qui habz esse ex alio scilicet ex mouẽte/ substantia autẽ ex se sicut dicit ibidem. Tamen ista rõ nichil valet quia sic diceretur ꝙ substãtia habet esse ab alio ⁊ ita suã permanẽtiam ab alio. ¶ Et in eodẽ. 12°. dicit contra Auicẽnam ꝙ in substãtijs sepatis non ẽ actio per quod videt excludere ab eis cretionez quã posuit Auicẽna. Hoc etiã dicit cõmẽtator. 5°. meta. ca. de necessario. Hoc idẽ dicit ipse ꝓmo ꝓmẽto q̃rti de celo sicut suꝑius est alegatũ. Et ideo videt mihi ꝙ plane sibiipi cõtradicit ꝙ vtraqz pars ꝑt accipi de intentione sua. Nec valz iustificatio eius quam videtur innuere in illo tractatu de substãtia orbis scilicet ꝙ incorruptibilia nõ habent causam precedentem ea duratione/ tñ habent agens non ꝓ motũ ⁊ mutationẽ ꝙ est simul necessario cũ eis et ecõtra nec precedit ea ẽsta nõ contradicunt qz ratio sua in. 12°. si aliqđ valet cõcludit de causa agẽte non precedente effectum sicut ꝑcedẽte scz ꝙ nullum necesse eẽ est ab alio qz tunc esset possibile ẽnõ necesse eẽ. ¶ De intentõe aristotelis videtur mihi magis ꝙ fuerit de intẽtione sua ꝙ incorruptibilia sint a deo effectiue ⁊ mediãtibus ipsis illa corrupti bilie q̃ oppositum sicut videtur satis ꝓbari ꝓ ipm ex 2° metaphi. ⁊ ex. 12. ⁊ cx. 9. Vbi dicit ꝙ in potẽtia est in plus q̃ ẽm motũ/ vbi dicit intelligere ꝙ ẽ aliqua potẽtia actiua qua aliquid est ꝓductiuuz ⁊ aliqua qua aliqđ est ꝓducibile vel ꝓductum non ꝓ motum vel mutationẽ fz per simplicem acceptionẽ esse nõ de aliquo sicut etiã posuit Auicẽna. Vnde ⁊ cũ Auicẽna puto ꝙ posuit illum quartũ modũ ⁊ creationẽ vel ẽm ꝓmuz modũ sicut ipe scz ꝙ incorruptibilia eẽnt necesse esse ex se formaꝛ tñ ab alio effectiue ⁊ intellexit incorruptibilia eẽ ꝓducta a deo effectiue licet nõ per motum vel mutationẽ qz istomõ de nihilo nihil fit. Et istomodo etiã intellexit plato. Nec rões aristotelis ꝓtra ipm ꝓmo celi ⁊ mũdi Cõcludũt ꝓtra platonẽ pluſq̃ ꝑ ipmmet Alijs videtur ꝙ Arist. titubauit in ista materia. ⁊ fuit totus vubi⁹. ¶ Vñ ⁊ aliquãdo ꝓiecit verba ⁊ aliquãdo ĩde. Nec ꝑt vt videt eis efficaciter ostẽdi hoc fuisse de intẽtione Aristotelis ꝙ omnia sũt a deo effectiue sicut ipe est oĩm ꝓmus finis. Vnde ⁊. 12°. metaphi. videtur sibi attribuere motionem ꝓ modũ finis vt amatum ⁊ desideratũ. hoc tñ videtur debile argumẽtum ꝑ ipsis qz Aristo. non dicit ꝙ solum moueret sicut finis vt ꝑz ⁊ sic non excludit quin sicut efficiens quare. ⁊c. ¶ Preterea etiã sicut ꝓbauit ipm eẽ primũ finẽ. Ita fuit de intẽtione eius ꝓbare primũ efficiẽs ⁊ sicut qz est prim⁹ finis est finis oĩm aliorum ⁊ vnus ꝓnceps. Ita etiã efficiens oĩm aliorum. Intendit enim ꝙ eo mõ est primum mouẽs quo alia sunt mouẽtia. Et ꝓbat hoc. 8°. phisicoꝝ scz de motione effectiua. Vñ magis videt ꝙ senserit oĩa esse a deo effectiue mediate vel imediate. Sicut esse sibi imponit cõmẽtator Dico ꝙ non ẽ multum curandum nec in hoc nec in alijs multis de intẽtiõe aristotelis vel alioꝝ philosophorum qz in multisvalde errauerunt. Plus tñ platonici in hac maꝛia ab Augustino ꝓmendãtur q̃ alij. 8°. de ciui. in pluribus locis. Sed in ca. 12°. dicit specialiter de Aristo. sic ꝙ Aristoteles Platonis discipulus vir excellentis ingenij ⁊ eloquio/ platoni quidẽ impar sed multos facile superãs sectam ꝓpatheticam cõdidit deambulans disputa

Intẽtio aristotel

Intẽtio Auicen.

reconsueuit/ plurimosq̃ discipulos preclara fama excellens viuo adhuc platone ꝑceptore in suam heresim cõgregauit. Quid aũt sup hoc senserit Auicẽna dictum est supra ⁊ forte in illo modo cõuenit secum philosophus ⁊ Auicẽna vnde hoc percepit. Scotus videtur dicere ꝙ Auicẽ. posuit cũ Arist. incorruptibilia eẽ ꝓssibilia ẽm q̃ditatẽ coꝝ sed tñ necesse eẽ ex se formaliter q̃tuz ad eẽ effectiue tñ a deo mihi videtur rõnabilius exponere Aristo. vel ẽm ꝓmum modum ꝙ totum sit necessariũ ex se tñ a deo effectiue vel ꝙ totũ sit ex se possibile ⁊ adeo efficiẽte sit necriũ.

ad argumẽta opinionis hẽrici

¶ Ad motiua huis opinionis de intentione philosophoꝝ dico si Aristoteles posuisset illuz primũ modũ ꝙ vitasset ꝓtradictionẽ ꝓ hoc ꝙ non omne possibile repugnat necessitati essendi sed tantum possibile ꝓtingẽs quod est ad vtrũlibet possibile ergo obiectum absolute loquendo stat cũ nessitate ab alio sicut aristoteles dixisset /sicut etiã iste idẽ doctor dicit ꝙ filius in diuinis q̃si possibilis generaꝫ de eẽntia quasi de materia potẽtia passiua nõ obstãte sua necessitate eẽndi quare. ⁊c. vl̃ dic ꝙ in quibus nõ ꝑcedit possibile eẽ ipsum eẽ nisi natura tñ vel intelligẽtia. nõ põt poni nõ eẽ sed in quibus duratiõe ꝑcedit sicut etiam ꝑz in multis alijs.

¶ Ad cõfirmationẽ ꝙ in perpetuis nõ differt esse ⁊ posse nec ẽ potẽtia ad eẽ dico ꝙ verum est quia ĩ eis nõ distat potentia ab actu ẽm aristotelez quasi expectans ipm ẽm aliquam duratione. Ad 2m dico ꝙ causa illa quã Aristoteles posuit plures substantias sempiternas non est infinitas virtutis ⁊ ꝓssꝫ nõ sint ab alio effectiue sicut ẽ in prima substantia sed ꝓpter aliam cãm imediate ꝑdictam ab ipsomet ante illud capituluz. Vtrũ ante ⁊ ẽ illa cã quia quelibet ipsarum est imobilis ⁊ inalterabilis/ ⁊ impassibilis ⁊ ꝑ ꝓns qz non est mobilis motu locali ẽm ipm ⁊ per ꝓns nec alio motu qz ille est primus. Et ideo relinquitur adhuc ex intentione aristotelis ꝙ alie substãtie spirituales a prima sunt finite ⁊ ab ipsa effectiue hoc patet etiam qz plura infinita simplicit quale infinitũ est prima intelligẽtia ẽm Aristotelem non pñt ꝓtinere ad vnum ordinez eẽntialẽ qualem ponit ordinẽ vniuersi ⁊ per ꝓns ꝫ ipsum nõ pñt eẽ tales intelligẽtie plures/ nec ex cã illa nec ex alia. Neutra eniz eẽt ipfectior alia et sic inter eas non eẽt eẽntialis ordo. Sic igitur ẽm philosophũ alie intelligẽtie a prima simplr finite sunt licet ẽm q̃d infinite ⁊ non sicut ꝑma intelligentia a q̃ ẽm eũ sunt effectiue qz necessario reducũtur in ipsam ẽm rationẽ ordinis cãlitatis ⁊ mouẽtis in quo ordine ipsa est prima ⁊ ꝓ ꝓns efficiẽs ipsas ẽm eus

¶ Ad illud ꝑmi celi ⁊ mũdi dicit ꝙ phũs ponit platoni ꝙ ipse poneret mundũ factũ vel effectuz a deo per mutationẽ de nouo ⁊ omne sic factum corruptibile est naturaliter ẽm potẽtiam passiuam naturalem ⁊ cum omni tali corrñdeat potẽtia actiua naturalis q̃ nõ põt perpetuo impediri ab actu corrumpẽdi omne tale aliqñ corrũpetur sicut est corruptibile. Sz sicut dictũ est supra/ plato nõ sic posuit incorruptibilia eẽ a deo sed ꝓ simplicẽ acceptionez eẽ sine mutatione non eẽ sic factum vel ꝓductum ẽ corruptibile ⁊ ideo ẽm rei veritatem argumẽtum philosophi nõ cõcludit cõtra platonez sicut nec cõtra seipm nec etiã ꝑ catholicos.

¶ Ad 3m de commẽtatore. 12°. meta. Dico ꝙ ꝓmẽtator cõtradicit sibi in hac materia sicut dictũ est supra ⁊ oppositus huius dicti ipe dicit in de substãtia orbis ⁊in scdo metaphi. imponit aristoteli ꝙ est de intentione sua ꝓper idẽ ad aliam auctoritatẽ suaꝫ de quito meta. ⁊ de 4.° celi ⁊ mundi. Ad auctoritatẽ per quã probatur ꝙ aristoteles posuit 2m modũ. Dico ⁊ dici põt ꝙ natura sua dat aliquibus vt semp sint nõ q̃ effectiue vel sic ꝙ a seipsis ⁊a nullo alio sint ꝫ magis formaliter qz sunt incorruptibilia ꝫ ab alio habeant istam incorruptibilitatẽ nature.

¶ Ad alio cõtra Auicẽnam ꝙ inconueniẽter ponerit 3tiũmodum suꝑius est respõsum ꝙ ille mod⁹ non includit ꝓtradictionẽ demonstratam euidenter. Omne enim quod ex sua quiditate non est eẽ et cui⁹ quiditas non est ipm esse formaliter ẽ possibile eẽ ex sua quiditate quia tali quiditati accidit eẽ humanitas enim est nisi humanitas ꝙ aũt existat vl̃ nõ existat hoc accidit sibi. Si aũt sit aliqua cã necessario causans eẽ ⁊ dans eẽ tali quiditati tunc suum eẽ est necessarium nec ẽ aliqua ꝺdictio vt videtur. Et ẽ exemplũ/ paries qui ex se nec ẽm se non est necessario albus sed põt q̃tum ẽ ex se eẽ nõ albus vel non eẽ Sed si eẽt aliquid necessario dealbans pietez pies necessario eẽt albꝰ nõ ex se sed a dealbante Hoc de primo articulo cõclusionis.

¶ Quantum ad secundũ articulum dicũt aliqui moderni ꝙ demonstratiue ꝓ ostẽdi ex apparẽtibus ꝙ de⁹ est cã effectiua omniũ alioꝝ a se.

¶ Ad hoc adducũtur multe ratiões q̃s reputant demõstrationes. Prima est ista. Nullus per se necesse eẽ depẽdet ab alio a se. igit nallum a deo est per se necesse esse. Sed oẽ quod caret cã efficiente ẽ per se nece eẽ. igit nulluz aliud a deo caret causa efficiente igitur est causatuz effectiue ab aliquo puta a deo mediate saltem vel imediate. Prima ꝓsitio ꝓbaret sic nullũ ꝑ se necesse eẽ ẽ ꝑ alid a se. ꝑz ex ratiõe terminoꝝ qua per se necessario eẽ est quod ẽ omni alio circũscripto. Sed omne depẽdens ab alio est per aliud a se qz omne tale cadit in nõ eẽ circũscripto eo a quo eẽntialiter dependet et hoc cãliter nõ solũ ꝓcomitant alioq̃n nõ ꝺpẽderet ab illo pluſq̃ minoꝛ ecõuerso ymo nec ꝺpẽderet qz nihilminus eẽt eo nõ ente. Probaꝫ ꝓmo qz i oĩ ordine eẽntialiter yno. Oportet ꝙ oĩa illius ordinis reducantur ad aliquid vnũ a quo dependeãt ẽm rationem illius ordinis puta ẽm rationẽ causalitatꝭ vel hmuiusmodi. Alioquin nõ eẽt ordo ꝙ sevnus. Sed oĩm entium ẽ ordo eẽntialis ꝙ se vnus. igitur opz in ipsis dare vnũ ens a quo oĩa ẽm realez ordi nem eẽntialiter dependeant. Hoc aũt nõ est nisi de⁹ igitur omne aliud a deo dependet essentialiter ab alio a se ꝑ ꝓns prima ꝓclo ꝙ nullum tale ẽ per se ne cesse esse. 5°.met.

¶ Cõfirmatur hoc qz prius natura alio põt esse sine illo ⁊ non ecõuerso. ꝑz 5°. metaphi. ca. de prioꝛi de⁹ aũt est simpliciꝫ/ prioꝛ natura oĩ alio a se qz primũ simpliciter indepẽdensin totovniuerso. igitur. ⁊c. Sed hoc non põt esse nisi alia ad ipm dependeant vt ad cãm sui eẽ ⁊ nõ ecõuerso. q̃re ⁊c. ⁊ ita soluunt sicut alia consimilia inferius.

¶ Secunda minoꝛ scz ista. Ad omne illud ens quod nõ habet causam efficientez est per se necesse esse. Aliz enim aliquid non sit per se necesse eẽ põt ꝓtingere/ vel quia est impossibile esse vel quia est possibile eẽ

vel quia est necesse esse non tamē a se vel per se sed ab alio vel ex alio. ¶ Primū non est ad propositū qz loquimur de entibus nō impossibilibus cū ali/ quod ens nō est p se necesse eē vel quia est possibile esse ꝛ non esse vel qz hz suam necessitatē ex alio vel per aliud. Sed o mne aliud qđ altero istorum mōz nō est p se necessario eē hz cām efficientem vt patz qz omne tale hz causam p quam itur de nō eē ad eē vel preseruatur a nō esse/ vel conseruatur ꝛ est pus natura vel duratione non ens q̄s ens. igr. vera est ꝯclusio secūda q nullū a deo caret cā efficiēte ꝛ per ꝓīs a deo mediate vel īmediate sicut a cā efficiēte.

¶ Secūda ratio est ista. Omne illud qđ ē ꝑpter aliō sicut ꝑpter finē est ab alio sicut a cā efficiente. Sed omne aliud a deo est ꝑpter aliud sicut ꝑpter finē igr est ab alio sicut a cā efficiēte mediate vel īmediate Maior ꝓbat primo p rōnes qz cā finalis nō est alicui⁹ cā nec reducit ipm ad nō eē in esse nisi inq̄tus metaphisice mouet agēs ad agendum sicut patet. Nunq̄ em cā finalis trāsmutat materiā ita q̄ cālitas finalis nō est alicui⁹ cā cui⁹ nō est cālitas effectiua. ¶ Secūo ꝓbat eadē maior sic qz oē illud qđ est ꝑpter aliud sicut ꝑpter finē ē ꝑpter amorez finis sicut ꝑpter causam efficientē. Sed oē tale habet causam efficientem igitur ꝛc. maior ꝓbatur qz quero de quocunq̄ quod est amore vel gratia alicu ius finis alterius a se. Aut ly amore. dicit causam efficientē eius qđ est ad finem aut nō ſz finalē. Si primomodo habeo ꝓpositū q̄ amor finis est causa efficiens eius qđ est ad finē. Si secūdomodo sequi tur q̄ amoris sicut finis erit ali⁹ amor qz amore finis est aliquid. Si igitur amor est finis sicut dicis igitur amore amoris erit aliqđ: ꝛ tūc querā de illo amore sicut prius ꝛ habebit rationē efficiētis: vel finis sicut pri⁹. Si efficiētis eadē rōne prim⁹ si finis erit ꝓcessus in infinitū in finib⁹ qđ est impossi bile. Tertio ꝓbatur illa maior sic: qz quod est ꝓpter aliud sicut ꝑpter finem. Aut est sicut ꝑpter finē intentū: aut sicut ꝑpter finē ab alio ꝓstitutum. Non pōt dici q̄ esse cuiusz alteri⁹ rei adeo sit ꝓpter aliud sicut ꝑpter finē intentū qz esse hn aliqđ non cognoscit: nec per ꝓīs intendit tūc cuiusz entis esset intendere ꝛ sic nō oporteret reducere op⁹ nature in opus intelligētie intendentis finē ꝛ virigentis naturā quod est falsum: ꝛ cōtra aristotelē secundo phīi. igitur ꝑpter finē ꝓstitutum. Sz prestituens finē non est nisi agēs ꝛ efficiens id qđ est ad finē igitur oē qđ est ꝑpter aliud sicut ꝑpter finem habet causā efficientē: hoc dicit cōmentator exp̄sse in ō substātia ozbis in secūdo tractatu vbi dicit q̄ finis significat agens significatione necessaria: sicut motus mouēs ꝛ ita sicut ꝑpossibile q̄ aliquid sit motū sine mouente ita q̄ sit finitū vel habens finem sine efficiente minor ꝓbat: scz ista q̄ oē aliud adeo sit ꝑpter aliud sicut ꝑpter finē de substantijs vel naturis aliorū. pz q̄ sunt ꝑpter opationes p se vel passiones seu perfectiones: de opationibus pz q̄ sunt ꝑpter aliquod bonū ꝛ ꝑcipue ꝑpter sūmuz qđ est bonū precipuū in vniuerso sicut opatio exercitus ꝑpter bonū ducis sicut pz. xij. metephīi. igit oē aliud a deo est ab alio effectiue igit a deo media te vel īmediate. ¶ Scda ratio est ista: deus est primum efficiēs ꝛ primū agēs sicut pz ꝛ demōstratur viij. phīi. ꝛ xij. metaphisice, tāq̄ ens qđ est infinite

8°. phīi. ꝛ. 12. me.

isti modi negandi a deo causalitatem effectiuam virtutis sicut ꝓbat. viij. phīicorū. ꝛ. xij. metaphīi ce. Sz primū agēs in ordine essentiali agentiū per se vno est agens ꝛ effectiuū oīm agentiū ꝛ p consequens oīm effectuū sicut finis vltimus in ordie essentiali finiū est finis oīm aliorū igit ꝛc. ¶ Quarta ratio est ista: oē illud qđ derelictum est ab alio p possibile vel īpossibile est nō ens: ꝛ cadit in non esse p talem derelictionē causaliter est ab alio seu ab alio effectiue qz sicut nō esse est cā non esse ita esse est cā esse. Sed oē aliud a deo derelictum ab ipso p possibile vel impossibile cadit in nō esse causaliter per talē derelictionē qz destructo primo in ordine essentiali ꝛ priori naturaliter destruūtur oīa posterioza: alioq̄n posset aliqđ mouere i esse deo nō existente qđ est contra oēs ꝛ cōtra philosophos. Unde nota q̄ istomō ꝓbat philosoph⁹. viij. phīi. q̄ oē quod mouet ab alio mouet: qz oē tale cessat a cessatione alterius puta ꝑte ꝛ per ꝓīs ab alio mouente licet non ab alia parte. Sic etiā ꝛ in ꝓposito. Omne quod cessat eē cāliter ad cessationem vel derelictionē alteri⁹ est ab alio effectiue vt videt. Et videtur q̄ oē aliud a deo posito nō eē oīno cadit cāliter in non esse nisi solū ꝯcomitanter sicut ecōuerso qz deus est primū. Alia vero saltem aliqua sunt se cūdaria distincta ab eo sm eē ꝛ subiecto ꝛ abstracta ꝛ ita videtur hre ad ipm habitudinem vt ad causā efficientem nō sic vnum rim ad aliud nec passio ad subiectum a quo non est distincta sm eē ꝛ si entia abiecta alia a deo sunt ab ipso effectiue/ oz q̄ alia respectiua que fundantur in ipsis absolutis ergo. ꝛc.

¶ Quinta ratio. Si ē aliqđ quod nō est a deo effectiue mediate vel īmediate sequit q̄ sunt plra necesse esse. Sed hoc est īpossibile igr. ꝛc. Probatio maioris. Illud quod nō est a deo effectiue mediate vel īmediate nō habet aliquā cām efficientez. Sed illud qđ non habet cām efficientē est p se necesse eē ꝛ p ꝓīs nō hīs finem vel cām aliquā a qua dependeat igr. ꝛc. Probatur minor qz si ponantur plura necesse eē impossibile ē q̄ habeant ordinē ꝛ connexionem adinuicē qz si hnt ordinez ꝛ cōnexionē adinuicem nō minus ad nō eē vnius sequitur nō eē alterius q̄s si ambo eēnt possibilia eē vel non esse ꝛ haberent ꝓnexionē vt ꝑz. Sed ad non eē vnius eoruz que sunt possibilia nō sequtur nō eē alteri⁹ nisi vnuz impo:tet reliquū vel nisi sit causa inferens alteruz ſz duo p se necesse esse neutrū istorū hnt q̄tuz ad id quod sunt absolutū/ vt ꝑz qz nihil existēs in vno per se facit aliqđ ad hoc vt alterū sit cum ipo igitur nō pnt pertinere per se ad vnum ordinē vniuersi per se ꝛ per ꝓīs nō pnt esse plura necesse eē ꝛ os q̄ omnia alia a deo sint ab ipo effectiue mediate vel īmediate. ¶ Sexta ratio est ista. Si omnia nō sunt a deo effectiue. Aut hoc est qz deus nullius entis alteri⁹ a se est causa in aliquo gñe cause. Aut quia omniū aliorum a se ē causa finalis tm ꝛ nullius est cā effectiua. Aut qz cum hoc q̄ est causa finalis omnium est cā effectiua motus celi ꝛ solius primi mot⁹ causa immediata ꝛ mediāte illo generabilium ꝛ corruptibilium. Aut quia non solum istorum sed etiā virtutum omnium actiuarum aliorum agentium licz non substantiarum puta intelligentiarum ꝛ orbiū Non enim pluribus modis ymaginari pōt probabiliter q̄ deus non sit cā effectiua oīm. Sed omnes

omniū sunt falsi ꝛ impossibiles ꝛ demonstratiue ꝛpugnabiles patet de primo qz ipm nunq̄ vllus posfuit ꝛ similiter qz tūc omne aliud ens nichil minus posset a deo nō existente q̄ impossibile qđ est plane falsū. Jn nullo. n. ētia dependerēt ab ipo si nulla causalitatē haberēt vel haberet respectu ipsoz. ¶ Secūdus mod⁹ est īpossibilis ꝛ falsus ꝓbatio. qz qđ hz finē necessario habet efficiēs ꝛ qđ caret efficiēte caret fine qz qđ est ꝑpter finē est ꝑpter amorē finis sicut propter efficientē. ¶ Tertius modus etiā est falsus ꝑpter easdē rationes. Tamē arguit specialiter cōtra ipsum qz ponere q̄ deus sit causa finalis oīm aliorū a se ꝛ q̄ solū sit causa effectiua motus p mi ꝛ mediāte illo generabiliū ꝛ corruptibiliū est ponere in vniuerso plures causas effectiuas quarum neutra educit in aliā nec etiā ambe in tertiaz puta primā itelligētiā q̄ causat motū primi mobilis effectiue. Et secundā que mouet vel causat motū alterius mobilis q̄ nullo modo est a prima nec virtus eius nec motus eius etiā nō reducit in ipsam. Tūc arguit. Si est dare tales causas duas effectiuas in vniuerso sequit q̄ pertinētia ad causalitatē effecti uā in vniuerso nō habeant ordinē nec cōnexionem per se sed per accidēs quia ordo per se vnus causalitatis effectiue necessario arguit q̄ oīa alia sint ab vno illius ordinis sm exigentiā talis ordinis puta sm causalitatē effectiuā mediate vel īmediate. Sz hoc est impossibile saluari sm istū modū igitur ꝛc. Item sm istū modū intelligētie et ozbes sunt plura necesse esse. Sz plura necesse esse nō hnt p se ordinē sicut dictū est supra ꝛ ita oēs effectus vniuersireducētur in causas cōneras ꝛ ordinatas p accidēs quod est incōueniens. Item aut secūda intelligētia mouēs orbē sm aut intendit cōformare aut proportionare motū suū motui alterius intelligentie. Aut nō. Si nō tūc effectus proportionabiliter prouenēs ex motibus eoz est a casu ꝛ a fortuna qz ab agēte per intellectū nō intētus sed ꝑter intētionē. Si sic igit aut intētio vnius est effectiue regulabilis per intētionem alterius. ꝛ tūc habeī intētum q̄ vna habet rationē efficientis respectu alteri⁹ q̄s tū ad intentionē ꝛ motū illius ꝛ sic nō solū effectiue causat prima intelligētia primū motū sed etiam alios. Aut nō est regulabilis ꝛ tūc sicut prius effectus cōtingūt a casu ꝛ a fortuna qz motus orbium sunt proportionati et cōnexi totaliter p accidēs et nō ex aliqua causa per se intēdente qđ est inconueniēs quare ꝛc. ¶ Quartus modus etiā probat impossibilis ostēdēdo q̄ substātia intelligētie nō solū virt⁹ est ab alio substātia cuius accidēs est ab alio effectiue nec est necesse esse nō est necesse esse sed ab alio effectiue. Judex em iudiciū de subiecto et accidēte q̄tum ad hoc. Sed accidēs intelligētie puta intellectio ei⁹ est ab alio effectiue qz qñ aliquid intelligit aliud primo ipossibile est itellectionē ipam ꝛ obiectū esse p se necesse esse sed alterū necessario est causatū ꝛ ab alio. Dico autē aliud qz si idem intelligat seipsum sicut obiectū primū sicut de⁹ seipsum vtrūq̄ potest esse p se necesse esse tā intellectio q̄ obiectū nō autē qñ aliquid intelligit aliud. Probatio p se necesse esse nihil minus est quolibet alio existēte vel nō existēte: hoc est ipossibile de intellectione vera vel cognitione qz impossibile est cognitionē verā esse qua aliquid cognoscit quolibet alio ab ipsa puta obiecto suo nō existēte. Cū igit prima telligētia q̄ itelligit a q̄ls alia sm oēs sit necesse eē intellectio cuiuslibet intelligētie alterius a prima nō est necesse esse sed ab obiecto depēdet qđ est prima intelligētia ꝛ est ab ipso effectiue ꝛ p ꝓīs substantia intelligētie siue sit idē intellectiōi siue subiectū illius vel accidētis qz ipossibile est subiectū vl materiā esse per se necesse esse cui⁹ accidens vel forma nō est qz necesse esse nō est alteri cōponibile sed oīno simpler cōmentato. 5. meta. ꝛ pari ratione de omni substātia alia a prima nō solus de virtutibus substātiarū. Aliud igit relinquit q̄ oē aliud a deo est ab ipo effectiue hec est positio q̄ oīa fuit a deo effectiue sic q̄ pōt euidēter demōstrari sicut dicūt. Ad dit vna ratio Thome p̄ma pte q̄ssme que q̄ est talis ens per pticipationē est ab ente p essentiā sicut calida ab igne. 2. meta. Sed omne aliud a deo est ens p participationē solus de⁹ per essentiā: qz de⁹ est esse subsistēs. Esse autē subsistēs nō pōt esse nisi vnū sicut albedo si esset subsistēs nō esset nisi vna igit oīa alia sunt a deo. Hoc de scdo articulo nisi q̄ adducūtur autoritates ad istā cōclusionē. Prima est aplī ad Ro. i. increpātis phōs ꝛ dicētis q̄ iuisibilia dei ꝛc. ꝛ dicit q̄ sunt inexcusabiles sup isto negotio et autoritates i glosa adhuc mlte. Similiē autoritas Augustīm de ci. dei. c. 4. dicētis q̄ ꝑter voces prophetarū et ipsis amotis cognoscibile est mundū esse a deo. Sicut ꝛ sapiēs dicit q̄ a magnitudie creature poterat hoz⁹ creator cognosciliter videri. Ad hoc possunt adduci multe autoritates et apparētes si q̄rāt similiter Augu. 8. de ciuitate. c. 6. Uiderūt igit ꝛc. et ponit a magistro p̄mo libro sententiarū distinctione tertia circa principium.

Aug. de ciui. c. 4

Jdē. 8. de ciui.

¶ Quātū ad tertiū articulū.

Dico primo cū oībus catholicis doctoribus q̄ oīa alia a deo positiua sunt a deo effectiue. ¶ Secūdo dico q̄ nō habeo demōstrationē vñ nō video q̄ pcedētes rationes demōstrēt euidēter. Primū ꝓbo autoritate sacre scripture. Gene. i. Jn principio creauit de⁹ celū ꝛ terrā ꝛ per ista duo intelligit oē aliud a deo tā spirituale q̄s corporale. Et silr primo vn⁹ est altissim⁹ creator oīm. Ad collocēses. Silr Johānis p̄mo. Oīa per ipz facta sunt ꝛ sine ipso factū est nihil. Silr apocalipsis. 4. Tu em̄ creasti omīa Et ꝑpter volūtatē tuā ꝛ erāt ꝛ creata sūt fecit em̄ celū ꝛ terrā mare ꝛ oīa que in eis sunt. ¶ Quātuz ad secūdum dico q̄ supposito deū esse ens primum simplr ꝛ perfectissimū i vniuerso ꝛ q̄ sit dare est tale ens qđ tm nō est demōstratum sicut dixi in primo adhuc nō video demonstratū q̄ oīa alia sint ab ipo effectiue. Aut em̄ argueret hoc sua quiditas. Aut sua primitas aut sua volūtas vel potestas. Nō primū qz deo non conuenit quiditatiue aliqđ causare. Nec scōm qz ordo stat inter aliqua ꝛ primitas in aliquo sine causalitate aliorū sicut prim⁹ angelus non est causa alioz: nec etiā pfectioz quiditas specifica nō est causa impfectionis inter quas tñ est necessarius ordo ꝛ essentialis i esse quiditatiō e possibili ſz nō dependētie sed emmētie que videt absolui a causalitate. Nec sua pfectio vel dignitas qz non oportet q̄ perfectius vel dignius alio sit causa eius. Patet de angelo qui est nobilioz anima et vnus

Gene. i.

Joan. i.

Apocalip. 4.

alio ꝛ tamen nullo modo est causa ei⁹ nec volūtas ei⁹ vel potestas qz sicut dixi in primo nec talis volūtas vel potētia est demōstrata de ipso quare. ꝛc.

¶ Secūdo sic causalitas prioꝛ extrīseca stat respectu aliquozum sine posterioꝛe saltē non videtur demōstratū quin possit stare. Sed causalitas finalis est prima causalitas ēm finē: qz finis est prima cā: igitur respectu alicui⁹ pōt stare in deo sine causalitate effectiua nec vī contradictio implicari: ita ꝙ licet deus ponereꝫ finis oīm non tñ causa effectiua omniū necessario ꝓcluderetur. ¶ Secūdo illō non videtur euidēter ꝛ simpliciter demōstratū qō ꝓfu ponit in noticia aliqd creditū per fidem ꝛ non euidēs. Sed deū esse causam effectiuā omniū ꝑsuppo nit deū esse qō est creditum ꝛ non euidēs nec demō stratū sicut dictū ē supza igf. ꝛc. ¶ Sexto sic si hoc esset demonstratū aposterioꝛi ex parte productoꝝ Aut hoc esset ex depēdētia ipoꝝ ad deū: aut ex oꝛ die vniuersi. Aut ex potētialitate ꝛ nō entitate ipo rū q̄tū est ex ipsis vt videt. Sz talis depēdētia oīz ad deū vel ad aliqd vt ad causam efficientē non est nota nec euidēs ex apparentib⁹ solū enī ex apparē tib⁹ nobis nota est dependentia alicuius producti cū mutatione ꝛ de nouo ad suū produces. Similiꝫ etiā nec talis oꝛdo vniuersi est nobis euidēs/ sz tm̄ ꝙ vnū ens est nobili⁹ ꝛ perfecti⁹ alio et aliquod ab alio non tm̄ talis oꝛdo ꝙ oīa ab aliquovno similiter etiā nec talis potētialitas vel nō entitas oīm est no bis nota: vñ sicut dicā infra nō est nobis euidēs ꝙ creatura sit ex se nō ens pl⁹ q̄ ens: igitur nō est nobis euidēs talis creatio. Dices ꝙ īmo: qz philoso phi ad hoc attigerūt ēm Aug. iij. de ciui. ca. vj. et in pluribus alijs. Dico ꝙ philo. ad hoc attigerunt sed hoc non demonstrauerūt sz ꝓbabiliꝫ suaserunt

¶ Ad rationes vero aliozum

que sunt valde ꝓbabiles: qz tamen nō demonstrāt euidenter respōdeo. ¶ Ad primā cū dicitur ꝙ nul

do prioꝛem q̄ sit causalitas agentis vel efficiētis nec est vniuersaliter verū euidēs ꝙ finis nō causet vt habeat cālitatē nisi mouendo Metha. ipsuz nisi in illis de quib⁹ euidens est ꝙ cāta sunt ab agente ꝓ pter finē licet enim ꝓpositio sit vera nō tñ euidēs est nec demonstrata quin causalitas finis possit es se respectu alicui⁹ sine causalitate efficientis sicut ꝛ licet efficiens ꝛ materia ꝛ forma cōcurrant in istis generabilibus ꝛ coꝛruptibilibus non oꝛtet ꝙ in omnibus secundum te sed potest esse efficiens non mouens materiam nec transmutans sicut diceretur ꝙ non repugnat fim esse causam non mouendo agens metha. Ita ꝙ alicuius effectus esset finis ꝛ non agens vel efficiens. ¶ Nota circa istam solu tionem secunde rationis ꝙ licet finis non causet aliud nisi mouendo efficiēs metha. vt amatū et desideratuz ita ꝙ cōcomitantur se ista. s. finem causa re et mouere agens metaphi. ēm illa que tenemus modo de facto hoc tamen non est demonstratū nec euidens nec secundū rei veritatem ista sunt idem ſcz mouere methaphiſi. ꝛ causare. Quod pz: qz nec sunt respectu eiusdē: nā mouere est respectu agentis vel efficientis/ sed causare est respectu effectus Unde et agens dicit moueri metaphi. et effectus dicitur causari. Si enim essent idē tunc agens vel efficiens causaretur sicut et meta. mouetur qō est falsum. Agens enī primū conceditur moueri metha. seipso vt a fine nec aliquomodo si tamē essent idem necessario ipsum a seipso vt a fine causaretur Et ideo ꝓpositio ista finis causat: quia metaph. mouet agens nō est formalis nec causalis sed concomitatiua. Et ꝙ non sit formalis/ patet manifeste quia frequenter finis mouet aliquid metap. qui tamen nichil agit vel efficit. Nō oꝛtet enī statim si ne amoto effectū causare vel causari nec a fine nec ab efficiente: ita ꝙ licet causare nō sit sine mouere meta. tamen bene ecōuerso: Dico tibi ꝙ ista cōco-

Nota de fine.

Cōmē. xij. Me.

fine sicut nec ex ente rōnis q̄ fūt falsa ꝛ impossibilis. ¶ Ex quibus concludo ꝙ cū finis quivere est causa realis alicuius et non minus q̄ efficiens vel materia vel forma debeat esse ens reale et prius natura q̄ effectus. Sequitur ꝙ illo quo non est prius natura saltem in re q̄ aliud nūq̄ est finis eius acci piendo finē ꝓ causa finali sicut nec efficiens eius licet bene possit habere aliquā conditionem finis. Ita ꝙ causa finalis est aliquid ꝓ existēs effectui ꝓpter quod effectus est / vel fit nec sufficit ꝙ ꝓ existat in intentione agentis: quia ēm illud esse nō est finis sicut dictum est supza ꝛ probatum ꝛ patet ēm cōmentatorem. xij. Metha. vbi dicit ꝙ balneū in anima magis habet rationē mouētis effectiue. Unde intentio vel amoꝛ balnei ad causam efficien tem partium respectu balnei in re extra que est effectus balnei in anima ꝛ non finis sicut archa in re est effectus archę in mente ꝛ non finis: quia tūc esset ꝙ se circulus in per se causis ꝛ effectibus quod est impossibile sicut ꝙ idem causetur a seipso vel de pendeat a seipso. ¶ Nota ꝙ non ens realiter ꝛ in actu non potest esse finis alicuius entis finis dico accipiendo ꝓ causa finali primo: quia quod non est aliquid positiuum in actu nō est causa entis positiui vel effectus positiui in actu: qz cā non est minus q̄ effectus talis cause. ¶ Secundo: qz causa per se dicit modū vel partem vel differentiam entis non minus q̄ effectus per se igitur sicut per se effectus est ens non aūt non ens ita. ꝛc. ¶ Tertio qz a per se causa dependet aliquomodo effectus. Sed a non ente nichil dependet realiter nec ad ipsum est relatio realis. ¶ Quarto. qz non ens non est causa per se effectiua alicuius / nec principalis nec instrumētalis: qz causa i actu ꝛ effectus in actu simul sunt. Similiter de materia ꝛ forma secundo ꝓphiſi. ergo nec est causa finalis cuius causalitas non est minus nobilis q̄ efficiētis. ¶ Quito quia

¶ Quando enim dicis aut ly amoꝛe dicit causam efficientem vel finalem: dico ꝙ per se acceptum nichil dicit qz non dicit aliud q̄ ꝓpter ꝛ ita amoꝛe finis non est aliud q̄ ꝓpter finē. ¶ Si dicaꝫ hic ꝙ diuina voluntas determinatur ad volendum di uinam essentiam vt finem ꝛ ita volitio essentie est intentio finis/ ꝛ per cōsequens causa effectiua omnium que sunt ad illum finem. ¶ Dico ꝙ nō est demonstratū intentionem finis esse causam effectiuā omniū que sunt ad illum finem. Nec oportet vt extra diceretur reducere opus nature in opus intelligentie nisi sicut naturam i ītelligentiā sicut in finē non sicut in efficiens. ¶ Nota etiam ꝙ potest dici ipsum intendere. i. in alio esse extra se tendere Unde nec oꝛtet ponere esse intendentis distinctum ab eo ꝓpter hoc. ¶ Ad tertiam probationem de fine prestituto vel intēto diceretur ꝙ si est aliquod esse ꝓpter finem quod non sit causatum effectiue nec est ꝓpter finem intentū ꝓprie nec ꝓpter finē prestitutū: sed ꝓpter finē hoc ꝓpe illō nec ē enī ꝓpter finem ꝓpter illud intentū a dirigente ip sum: qz directione non indiget sicut ista natura inferioꝛ in qua contingit erroꝛ ꝛ peccatū ēm Aristo. secundo phisico. ꝛ ideo necesse est ꝙ dirigatur ab intelligentia intendente finē. nec est etiam ꝓpter finem prestitutū sibi ab efficiente ipsum: qz tale non habet sed est ꝓpter finem hoc ꝓpter illud. Si autem velis oīno ꝙ omnino ꝓpter finem intētū vel prestitutum: dico ꝙ ꝓpter finem intentū largomodo: qz in ipsum tendit necessario sicut in finē sicut ex natura est aliquid citra finem non ab alio sicut autem deus ex natura sua non ab alio est finis Et dato ꝙ sic nō demōstratur ꝙ tale intendere sit causa effectiua omniū que sunt ad illum finem sed est eoꝝ vt sunt ad finem non vt effecta: nec oꝛtet ꝙ tale intēdere vel in aliud tendere sit actus voluntatis alicuius intendentis finē. Ad comenta

aliorum quia deus ꝛ licꝫ non sit causa est tamē prioꝛ natura et perfectione aliꝭ et ad ipsum talia habent habitudinem necessariam ꝛ cōnexionem que non debꝫ dici dependētia propie Nec omnis prioritas essentialis alicuius respectu alterius arguit in ipso causalitatem respectu eius. Abstrahit enim prioritas a causalitate vt vr. Prima solutio magis placet. ¶ Ad quartam rōnem diceretur q nō sunt plura necesse esse simplr: qꝛ non sunt plura carentia omni causa: sicut primum caret omni causa sed omnia alia sunt finaliter propter primum. Et ideo habent ordinem aliquē ad ipm añ. Añ dicis q illud quod caret causa efficiente caret oi causa. Diceretur q nō opꝫ vel saltē non est hoc euidens. Sic ergo diceretur q non est nisi vnū necesse esse.

¶ Aliter dr q sunt plura necesse esse. sz vnū simpliciter necesse ꝛ alia nō simplr necesse esse sed ēm qd ꝛ diminute in aliqua rōne entis. Tu dicis duo necesse esse non pertinēt ad vnū ordinē. Dico q verū est duo simpliciter necesse esse equaliter perfecta sicut essent duo diꝫ si essent/sed vnū necesse esse maiꝰ ꝛ aliud minus propter ipm finaliter(sicut est in ꝓposito)bene pertinēt ad vnuꝫ ordinē ꝛ ad non esse vnius pōt sequi causalr vel saltē a priori non eē alterius. qnare ꝛc. ¶ Dices q rō non capit esse duo necesse eē. qꝛ modus vel rō nobilissima entis cuius modi est necessitas essendi nō pōt cōuenire nisi vni Dico q nescio / quare ratio non capit hoc primo necesse esse simplr ꝛ necesse eē scōm quid. sicut est ī ꝓposito. qꝛ non ponuntur ambo nobilissima Scōo de duobus necesse eē simplr alterius rōnis sicut de duobꝰ diꝫs. vt dictū est in primo. ¶ Ad sextā rōnē diceretur. q deus non est causa alicuiꝰ in aliquo genere cause: ꝛ ita non est causa oīm effectiua. Tu dicis/nullus vnq̄ ꝓsuit hoc. diceretur q nullus vnq̄ oppositū demonstrauit. Similiter etiaꝫ qñ dicit vltra q omne ens nihil minus esset deo circūscripto. ¶ Diceretur q nō qꝛ licꝫ deus non sit causa alicuius entis. est tñ prioꝛ naturalr ꝛ essentialr ex natura rei que abstrahit a causalitate. iō ꝛc. tñ non curo de hoc. de scōo diceretur q deus solū est causa finalis oīm ꝛ nulliꝰ est causa effectiua. ꝛ rñsum est supra ad instātias cōtra hoc adductas. ¶ Tertio diceretur q est causa effectiua motꝰ celi tm̄ ꝛ primus motus imediate ꝛ mediāte illo est causa generabiliū ꝛ corruptibiliū nec essz dare duas causas nō habentes cōnexionē in vniuerso sz scōa intelligentia mouens reduceretur ad primā vel sicut ad finē vel sicut ad aliquid prius essentialr. ꝛ ita ptz ad primā instantiā. Ad scōam diceret q plura necesse eē. bñ hñt ordinē sicut dcm̄ ē supra. ¶ Ad tertiā diceret q 2ª ītedit proportionare motū suū motui pme intelligētie sicut motui sui finis qꝛ intēdit se ꝓforma re suo fini vel ꝓxi essentialiter in mouēdo tūc dico q vna regulabilis est ꝑ aliā nō effectiue sz sicut finis vel aliqd pus dicit regula ꝛ mēsura eoꝝ q̄ sunt ad finem posterioꝝ vltimo dico q deꝰ est cā ꝑtutū alioꝝ ꝛ ꝓsequens motuū alioꝝ mouētiū scz effectuū ꝛ intelligētiaꝝ ꝛ celi ꝛ nō est cā effectiua substātiaꝝ istaꝝ ꝛ iste ꝑtutes sūt accñia Et qñ dicis vltra q substātia cuiꝰ accidēs vel actꝰ nō est necesse esse nō pōt esse necesse eē. ¶ Dico q nō est demōstratū q̄n illō qd est necesse esse ēm qd possit hr̄e accidēs qd nō est necesse esse nō pōt esse necesse esse sicut materia vel celū vel intelligētia aliqua. Et qñ dicis q necesse eē nō est ꝓponibile. Diceret q verū est de necesse esse simplicit qd est ens summū ꝛ pfectissimū quo nō est pfectius possibile ¶ Añ dicis vltra q intellectio 2e intelligētie nō est necesse esse ¶ Diceret q immo ēm qd ls non simpliciter. Añ dicis vltra q ē aliud intellectū p̄mū ab intelligēte vtrūq̄ sibi tā intellectio q̄ intellectū nō pñt esse p se necesse esse sicut dixi supra in primo q hoc nō est euidēs verū. Añ nec ista rō concludit euidēter esse tm̄ vnū necesse esse vel vnū deū. Tñ posset dici vel diceret q vtrūq̄ non pōt eē simplr necesse esse sed vtrūq̄ tñ ꝓ

Alio mō q̄ non solū natura/ſz etiā duratione p̄ri? ſit non ens q̄ ens. primo mō ſm aliquos p̄cesserūt phī creationē. ſed ſcdo mō negauerūt p̄ſuerunt eī Aristoteles ⁊ Auicēna. ſicut dicebā ſupra. Entia incorruptibilia esse a deo effectiue nō de aliquo ⁊ hoc nō est aliud ſm istos nisi creatio vel p̄ductio alicui? de nihilo primo mō. ſed ſcdo mō negauerūt creationē (vt dicūt) q̄ nihil posuerūt fieri de nouo vel produci nisi cū mutatione ⁊ p̄ transmutationē de materia vel ſubiecto. Sz videtur mihi (ſicut dicā in q̄one de eternitate mūdi) q̄ creatū non de necessitate habz p̄ius non esse q̄ esse ſiue ſm naturā ſiue ſz duratione ſed indifferēter ſe habz q̄ddītas creature ad ambo ista. Et vtrūq̄ p̄t ſibi cōuenire p̄ius vel posterius ab agēte dante ſibi esse ab eterno ⁊ non dante. Et ideo dico q̄ creatio p̄t dupliciter accipi. Uno mō ſm rationē cōmunē. Alio mō ſm rōnem ſpecialē. Scdm rōnem cōmunē dico q̄ est p̄ductio alicui? non de aliquo ⁊ non est pl? de ratione ſua. ⁊ ſic puto q̄ eā concesserūt omnes phī q̄ ſicut dictū est ſupra. Tam plato q̄ Aristoteles/ q̄ Auicēna posuerūt entia ſimplicia ⁊ incorruptibilia esse a deo effectiue nō de aliquo ſicut de materia vel ſubiecto/ vel aliqua natura p̄eiacēte: q̄ nō posuerūt aliquid extra deū quod nō esset effectiue causatū ab ipō. Alio mō accipitur creatio ſm rationem ſpecialem ſicut est credita per fidē/ ⁊ tradita a theologis per ſcripturā: ⁊ ſic dico q̄ est p̄ductio alicui? de nichilo ſic q̄ creatū p̄ius fuit nō ens ſm durationē: ⁊ ita creatio est de nichilo. i. post q̄ creatū fuerit nihil/ ⁊ habuit nō esse actu ⁊ de nō aliquo/ vel non de aliquo p̄ductū est. Uñ ptz q̄ plus dicit creatio accepta ſcdo mō q̄ primo mō: q̄ cū hoc q̄ dicit p̄ductionē nō de aliquo dicit nouitatē producti ⁊ ipſm esse post non esse. etiaz ſm durationez: ⁊ isto mō negauisset Aristoteles/ ⁊ cōmentator/ et Auicēna creationē: q̄ ſicut pz ex intentione ipſorū vbicūq̄ nihil p̄ducit de nouo nisi per mutationē ⁊ de materia vel ſubiecto/ quod aūt ſic p̄ducitur planū est q̄ non creatur.

Mota.

Notandum est etiam quantū ad articulum iſtū q̄ creare diuersi modo accipitur a ſanctis. Accipit em̄ vno mō impropr̄ie p̄ro recreare ab Augustino ī libro q̄ aduersariū legis ⁊ pphetarū. vbi dicit q̄ facere est aliq̄d producere q̄ō oīno nō erat. Creare vero est aliquid facere ex eo quod erat/ vel ex eo q̄ iaz erat aliquid constituere. Planū est aūt q̄ ſm vſuz cōmunē ⁊ſz q̄ dicit Aḡſ in p̄n° hui?. 2. Oppositō mō accipiūtur facere ⁊ creare. Q̄ creare accipit idē q̄ō p̄ducere aliquid de nihilo vel eo quod nō erat. Sz facere dicitur p̄ducere aliquid de aliquo q̄ō erat.

August.

Damas.

Damascen? vero in logica ſua. 36. ca. diſtinguit inter agere ⁊ facere ⁊ creare. Agā facere est cū illud q̄ō factum est/ post q̄ manet ⁊ q̄euit agens vt edificare Et huic videt p̄cordare August. 8. ſuper Geneſiz q̄ aer non est factus lucid? q̄ nō manet lucid? abſente illuminante. Agere vero dicitur cū illō q̄ō agitur: ⁊ post q̄ agens q̄euerit nō manet ſicut ſi ſtulare vel illuminare. Creare aūt p̄prie acceptum est aliquid de nichilo producere eo modo quo dictū est ſupra. Et creatio est p̄ductio alicui? de nichilo vel non de aliquo. ⁊ hoc de primo articulo principali.

Quantum ad ſcdm articulum

Utrum ſcz deus poſſit aliquid creare. Dicit q̄ deus p̄t aliquid creare primo mō accipiēdo creationē/ ⁊ hoc etiā diciſſent phī/ ſicut dictum est ſupra.

Ad hoc adducūtur alique rōnes. Prima ē ista Agens infinite vel illimitate virtutis non est limitatū ad hunc effectū vel illū/ nec ad hanc partez effectus vel illā ſed totū effectū/ ⁊ totaliter cōtinet in ſua virtute vt videt. Sz illō q̄ō totaliter ⁊ totuz continet in virtute alicui? p̄t totū et totaliter p̄duci ab ipō: ⁊ per ꝓſs creari vel produci non de aliq̄. Cū ergo deus ſit tale agēs videt q̄ p̄t aliq̄d creare. Scdo ſic/ deus p̄t imediate aliq̄d creare. p̄batio. q̄ cū non ſit p̄ceſſus in infinitū in effectib? opz q̄ aliq̄d cauſetur īmediate a deo/ alioq̄n nichil cauſari poſſet ab ipſo etiā mediate. Sz illud quod cauſatur īmediate a deo nihil p̄ſupponit niſi deū per ſe cauſam ei?. ergo ⁊c. Dices q̄ non valet: quia cauſatū p̄ſupponit materiā vel ſubiectū nō ſicut effectū p̄iorem: ſed ſicut p̄cauſam cū ipō deo ī alio genere cauſe ſcz materialis. Contra/ cauſalitas īperfecta de neceſſitate reducit ad perfectā/ ⁊ illud cui ꝓuenit ꝓtinetur in cauſa aliqua pfecta. Sed cauſalitas materie īperfecta ē/ igitur reducit in cauſā perfectā efficientē que est de? in qua materia virtualiter ſicut effect? continetur. Sic igitur de? cauſat vel p̄t cauſare aliquid imediate ⁊ imediatione alterius cauſe ⁊ imediatione alteri? effectus nullo p̄ ſuppoſito. ⁊ hoc est creare: q̄ ⁊ ſi aliquid p̄ſupponatur alicui effectui dei: illud tm̄ est effect? eius.

Tertio ſic/ illud agens cui? agere est ſuum velle p̄t producere totaliter ⁊ ſm ſe totū aliquid aliud volibile a ſe ſicut p̄t velle ipſm ⁊ ſicut illud p̄t eē obiectum ſcdm ſe totū volitū/ ⁊ per ꝓſs ſcdm totuz obiectū potentie actiue dei q̄ est voluntas ſua ⁊ pz Sed producere aliquid ſcdm ſe totū vel etiā aliq̄d ſimplex est creare. igitur ⁊c. Et probat iſtud argumentū q̄ imediate p̄t cauſare plura ſicut ⁊ velle.

Quarto arguit ſic. Aliquid cauſatur a deo ſicut pt̄z ⁊ omnes cōcedunt. Aut igitur illud est ſimplex/ ⁊ſic non de aliquo/ ⁊ per ꝓſs creatur. Aut cō poſitum: ⁊ tunc quero aut quelibz pars cauſatur ⁊ per ꝓſs totū et habetur ꝓpoſitū. Aut altera pars tantū ⁊ tunc alia est incauſata: ⁊ per ꝓſs est neceſſe esse ⁊ a ſe. Sed tale non p̄t esse pars nec componibile alteri. nec in potentia ad aliud. igitur opz q̄ q̄libz pars ſit cauſata ⁊ per ꝓſs deus p̄t aliquid creare

Ad hoc possunt adduci alique rationes que fiebant ſupra tā ſcdm intentionē phī?ōrū q̄ theologorum ad p̄obandum q̄ omnia ſunt a deo effectiue: ⁊ auctoritates etiam in preſenti queſtione.

Ad hoc adducitur alia ratio fideliuz. Deus potest omne illud quod non implicat contradictionē. Sed p̄duci aliq̄d de non aliquo non implicat cōtradictionem: q̄ implicat p̄duci aliquid. huic autem quod est p̄duci aliquid accidit vtrum de aliquo vel non aliquo/ nec aliquod eorum repugnat ſibi ab ſolute accepto/ ſicut ⁊ potentie p̄ductiue accidit q̄ ſecundum motum vel mutationem p̄ducat. ſicut dicit etiam philoſophus: nono methaphiſice. et in plus est potentia q̄ō ſecundum motum/ et accipit ibi motum large/ p̄out ſe extendit ad mutationem.

Ultima ratio est iſta. Quanto agens est perfectius ⁊ virtuoſius tanto paucioza p̄ſupponit. Sz deus est perfectiſſimum agens ſuper naturam et artem. igitur ⁊c. Cum igitur ars p̄ſupponat ens actu factum per naturam. ⁊ natura tm̄ p̄ſuppoat materiā/ videtur q̄ deus nihil p̄ſupponat/ ⁊ p̄t agere nō p̄ſupponendo materiā nec ſubiectum ⁊ hoc est cauſare. igitur ⁊c. Confirmatur. q̄ deus non est limitatus ad aliquē modum agendi. ſ. de aliquo ſicut nec ad effectū aliquem. Iſte rationes ſūt probabiles nec ſunt demonſtratiue. Et poſſent ſolui ſicut alie ſolute in precedenti queſtione/ ſed non curo. De creatione ſcdo mō accepta p̄out dicit nouitatē in cauſato ⁊ p̄out cauſatū habz esse post non esse ſm durationē dicerent phī/ q̄ deus nō p̄t aliquid creare. Aristoteles cōmētator ⁊ Auicēna/ Licet bene p̄t aliquid de materia vel ſubiecto p̄ducere de nouo ⁊ mediate. Ad hoc p̄bandū habent vnā rōnem talē. Agens q̄ō creat de neceſſitate quicquid creat ſi ſit eternū nō p̄t aliquid de nouo creare. hoc p̄z ex terminis. Sed deus est agens eternuz ⁊ agit de neceſſitate quicquid creat ⁊ imediate agit. ergo ⁊c. Minor p̄batur multipliciter p̄ phīs. Primo ſic. Agens immutabiliter agit de neceſſitate. ſz deus agit īmutabiliter. ergo agit de neceſſitate. Scdo ſic ſi deus ageret naturaliter q̄c quid imediate agit planuz est q̄ de neceſſitate ageret ⁊ effectus neceſſario eēt ⁊ nō de nouo. Sed modus agendi voluntarie cū non ſit minus perfectus nō tollit ab effectu vel ab actione nobilioē conditionē entis/ puta neceſſitatē. igitur nō obſtante q̄ voluntarie agat. tm̄ de neceſſitate agit. Tertio ſic/ cauſa p̄ma p̄t in omnē differētiā entis/ vt vī Sz vna differētia entis est neceſſarii. alia vero contingens. igitur ſicut p̄t in ens cōtingens mediate ita in ens imediate neceſſarii. Sed hoc nō est niſi agendo neceſſario. igitur ⁊c. Quarto ſic. aliqua cā ſcda agit neceſſario ſicut p̄z de igne qui neceſſario calefacit lignū ſibi approximatū. igit p̄ima cā neceſſario agit. q̄ ſcda cā nō agit niſi mota a p̄ma. igit ⁊c. Confirmat. q̄ de? est neceſſe eē ⁊ ſua actio est ſuū eſſe. igit neceſſario agit. Sic igit phī: q̄ poſuerūt q̄ de? de neceſſitate agit quicquid imediate agit ⁊ creat. q̄ alias nō potuerūt videre īmutabilitatē ei? poſuerūt q̄ de? nihil p̄t creare de nouo eo mō quo ponit fides ipm̄ creaſſe de nouo. Sz iſtud dictū est falſum/ nec est rōnabile dictū/ ſz non poſſit fundamētū ei? demōſtratiue ipugnari. ſicut dictū fuit in p̄imo vbi adducte ſunt aliq̄ rationes

4-5. diſt. 1. q. 2. ar. 1. ⁊. 2. q.

diſt. 4-5. q. 2. ad p̄bandū q̄ deus nihil vult extra ſe efficaciter de neceſſitate: ⁊ per ꝓſs nec p̄ducit/ ſed oīa ꝓtingenter/ que tm̄ oēs ſunt ibidē ſolute. Fides tm̄ tenet q̄ de? p̄ducit libere ⁊ ꝓtingenter q̄c q̄d extra ſe producit ⁊ p ꝓſs de nouo p̄ducere vel creare p̄t/ ſz volūtate antiqua ⁊ īmutabili/ ſicut dctm̄ est in p̄imo. Ad rōnē ergo phī?ōz/ dico q̄ minor est falſa. Ad p̄imā p̄bationē. dico q̄ cū īmutabilitate diuina ſtat ꝓtingentia volendi ⁊ p̄ducendi alia a ſe nec ꝓtingētia arguit aliquā mutabilitatē ī deo Mutabilitas aūt dicit poſſibilitatez ad p̄ducere. Et nō producere p̄ro diuerſis inſtātibus vel ad vel le idem ⁊ nō velle quod non est in deo. Sz ꝓtingentia dicit poſſe vel hoc vel non velle ſeu producere vel non p̄ducere p̄ro eodē in eodem diuiſim non p diuerſis inſtantibus in deo. ſicut dictū est in p̄imo

Ad ſcdam p̄bationē q̄ dicit q̄ ſi deus ageret naturaliter ⁊c. p̄cedo igitur q̄ agit voluntarie. Dico q̄ non ſequitur. Uñ tu dicis q̄ agere voluntarie non tollit ab actione vel termino nobiliorē conditionē que est neceſſitas. dico q̄ verū est ſit abſolute/ ſumptum. Uñ ⁊ ſpūſctus qui p̄ducitur voluntarie ⁊ ſumme voluntarie producit neceſſario. ⁊ est ens neceſſarium: ſed dico q̄ creature repugnat neceſſitas. ⁊ p ꝓſs velle diuino/ p̄ut ipm̄ tranſit ſup ipaz creaturaz. ita q̄ modus nobiliſſim? p̄ducēdi ⁊ volendi creaturā est mod? volendi ipam̄ ꝓtingenter/ ſicut ⁊ ipa est ꝓtingens in ſeipſa ⁊ nō est neceſſe eſſe nec perfectū ſimplr. Ad tertiā dico q̄ neceſſe eē vel neceſſitas non est differentia entis cauſabilis/ ſed entis in cōi ⁊ ſaluatur in deo. Contingētia aūt est differētia adequata enti cauſabile: ⁊ ideo deus p̄t tm̄ modo ꝓtingenter in ente cauſabili. Ad quartā dico q̄ oīs cauſa ſcda cōtingenter agit ⁊ nō neceſſario ſimplr ⁊ abſolute. vñ ⁊ impediri p̄t licz naturali neceſſitate que ſtat cū ꝓtingētia ſimplicit

P̄. Etiā ſi argumentū est bonuz/ ita est p̄ phīos ſicut p̄o eis: q̄ planū est q̄ aliqua cā ſcda agit ꝓtingenter. etiā ſm ipos. ſ. voluntas creata. Sed cauſa ſcda nō agit niſi inquātū mota a p̄ima. igitur p̄ima non agit neceſſario ſz ꝓtingenter. Ad illud quod addit/ dico q̄licet actio diuina ſit ſuū neceſſe eſſe tm̄ ꝓtigenter tranſit ſup creaturā q̄ nō est neceſſe eē/ ⁊ hoc de ſcdo articulo.

Quantum ad tertiū articulū

fuit poſitio Auicēne. 9. metha. ſue. cap. 4. q̄ nō ſoluz deus p̄t aliquid cauſare. Ponēdo em̄ q̄ deus intelligendo ſeipm̄ qui est pur? actus ⁊ pura forma creat p̄imā intelligētiā creatā immediate/ nec p̄t esse a deo plura imediate: q̄ idē manens idē non p̄t imediate niſi facere idē. ita q̄ opz varietatē ⁊ multitudinē effectuā reducere in varietatē ⁊ multitudinez cauſaz. Prima aūt intelligētia creata habz aliquid vel actuale eo ipō q̄ actu exiſtit in re: et hz aliquid poſſibile: q̄ non est pur? actus ſicut deus: ſed recedit ab actualitate ⁊ cadit in poſſibilitatem vñ ⁊ ſcdm quidditatē ſuā est in potentia ad esse intelligit ergo tria. primū est / deus ipe intelligendo ipm̄ creat ſcdam intelligentiā creatā. Intelligendo aūt ſuū actuale creat aliam ordinis ſui quā mouet Sed intelligendo ſuū potentiale creat ordinē ſuum ⁊ ita tenet q̄ creatura nō ſolū p̄t creare: ſz etiam q̄ creat de facto. ita q̄ p̄ia intelligentia creat ſcdam ⁊ ſcda tertiā. ⁊ſic deinceps uſq̄ ad intelligentiā agentē que gubernat ⁊ regit animas noſtras. Ad hoc adducūtur rōnes p Auicēna. Prima est iſta/ i cauſis eſſentialiter ordinatis ſicut ſecūda est a prima. ſic tertia a ſcda. ⁊ſic deinceps/ ⁊ valet iſtō de ordinatis in eodē ordine efficacie Sz intelligētie ſūt cauſe eſſentialiter ordiate in vniuerſo. igitur ſicut ſcda est a p̄ima. ita tertia a ſcda: ⁊ſic deinceps. Sz hoc non est niſi p creationē. igitur ⁊c. Scdo ſic. Si omnes intelligentie ſunt immediate a p̄ima ſequitur q̄ pari ratione poſſunt dici omnia entia ab ipa immediate p̄oduci. Sed hoc est impoſſibile ſicut dicit commentator. nono methaphiſice. quia ſua agentia fruſtrarentur et ſuis virtutibus ⁊ ſuis actionibus ⁊ ſuperfluerent.

¶ p. Qz experimur q multa sunt a deo mediantibus causis secūdis vel ĩmediate. qz tunc essẽt bis ab eodẽ/z cõtradictio iplicatur. ꝯ ꝛc. Tertio sic/illud quod est pfectionis in natura inferiori nõ dz negari a natura superiori z pfectiori. Sz perfecti⁹ in natura corruptibili ẽ q aliquid possit procedere sibi simile: qz perfectũ est quod põt generare sibi simile. ergo nõ debz hoc negari a natura intelligẽtie. Sz intelligẽtia nõ põt producere sibi simile nisi creando. ergo ꝛc. ¶ Sed dico q ista positio est heretica/z contra doctrinã sanctorũ. sicut apparebit inferi⁹ Scõo dico q nõ est sibi cõtra sz cõtradicit sibiipi ¶ Ponit enim ista positio q ab vno/ ĩmediate nõ põt producere nisi vnũ. Ex alia pte ponit q celũ stellatũ/est ab intelligẽtia vnica. Sz planũ est/q in celo stellato est maxima multitudo z diffo⁹mitas stellarũ. igitur ab vno ĩmediate sunt plura. Dices/q illa multitudo in esse reali/est a multitudine in eẽ intellecto: qz intelligentia intelligendo illam multitudinem producit eam in esse reali. ¶ Contra/quero a quo sit ista multitudo in esse intellecto/vel intentionali. z reducitur ad intelligentiã ẽm q vnica est: et sic iterũ habeo ꝓpositũ. vel ẽm q includens plura scz suũ actuale z suũ potẽtiale: z tũc non seruat⁹ positio Auicẽne/qz intelligendo suũ potentiale ꝑducit intelligentia prima creata celũ stellatũ/nõ autẽ intelligendo actuale. ¶ p. Hoc posito habeo q a minori multitudine ĩmediate põt ꝑduci maior. et pari rõne multitudo põt esse ĩmediate ab vno z eodem: z sic sua positio est falsa. ¶ p. In ipa prima intelligentia creata est multitudo actualis z potentialis quidditatiua z esse ẽm ipz eundem. Tunc ꝯro a quo sit ista multitudo/aut reducitur ad deũ immediate/z est ab ipo. z sic iterum sua positio est falsa/aut est ab ipso mediate/z p pñs vnũ illoꝝ mediante alio: quod ptz absurdũ. nec etiã actuale intelligentie causat suũ potentiale/nec ecõuerso/nec q̃ditas suũ esse/nec ecõuerso. vt ptz. qz tunc sequitur q aliqñ ꝑduceret suum primũ esse z ageret anteꝯ essz. ¶ p. xij. ꝓpõne de causis intelligentia est plena formis ipõrum intelligibilitũ: sed hoc nõ est nisi a creante. igitur ab vno creante sunt plura ĩmediate quare ꝛc. Similiter etiã ab eadẽ intelligẽtia creata est aĩa orbis z corpus orbis. igitur ab eodez ĩmediate sunt plura. ¶ Si dicas q ab eodẽ intelligente multa arguit̃ de multitudine intellectorũ sicut prius. z posset dici etiã q deus producens multa ĩtelligit multa saltẽ ꝟz obiecta scõaria quoꝝ multitudo in eẽ intellecto vel intelligibili reducitur ad vnum intellectũ/vel ad vnũ primariũ obiectum: qz semper oportet reducere multitudinẽ ĩmediate ad vnum. ¶ Nota q ab aliquib⁹ adducitur vna ratio ad ꝓbandũ q creatura põt creare agente deovt̃ faciente que talis est. deus põt facere actionẽ creature ꝑductiuã termini sine passione mutatiua obiecti. Probatio qz actio est essentialr̃ distincta a passione z prior naturaliter sicut causa eius aliquomodo. Est enim passio effectus illatioꝝ actionis. Et quo ptz q non sunt respectus oppositi: qz tunc eẽnt simul natura. Sunt z alteri⁹ generis sed actio ꝑductiua termini sine passione mutatiua subiecti precedente terminũ naturaliter est creatiua ergo ꝛc. Et confirmatur qz deus potest facere vel cõseruare in creatura respectum ad agens creatum non faciendo vel conseruando respectum ad materiã vel subiectuz quia sunt essentialiter distincti z nõ sunt oppositi: nec vnus est terminus alteri⁹ z respectus ad agens est prioz/etiaz sicut agens est causa prioꝝ ꝯ materia. Sed effectũ causarivt̃ poni independẽter a materia vel subiecto est ipm creari. igitur ꝛc. ¶ Cõfirmatur etiã qz agens creatũ z hz respectũ ad materiã vel subiectũ/z etiã ad terminũ vel effectum productuz qñ producit naturaliter. Sed deꝰ põt facere vnũ istoruz sine alio: qz sunt essentialiter distincti/nec sunt oppositi: ergo põt facere q creatura aliquid ꝑducat nullo respectu habito ad materiam vel subiectũ. sed hoc est creare. igitur ꝛc.

¶ p. Caloz non dependet in continendo calorez a materia vel subiecto/igitur nec in causando. igitur virtute diuina saltẽ põt causare calorem sine materia vel subiecto/z cũ agere sit prius ꝯ recipere põt virtute diuina poni agere ipi creature dato q non ponatur recipere ipius subiecti / z p pñs creatura poterit creare. ¶ Iste omnes rationes possunt solui per hoc q ipossibile est quacũq; virtute q ponatur actio creature z non ponatur subiectũ receptiuum termini producti vel producibilis p illã actionem/sicut impossibile est poni respectũ sine termio z ita actio creature necessario presupponit subiectum z non est creatio licet põt poni sine termino ꝑducto vel passione subiecti. ¶ Ad rationes huius dico. ¶ Ad primũ/dico q intelligentie possunt intelligi cause essentialiter ordinate duob⁹ modis. Uno mõ ẽm esse suum quidditatiuũ scõm quẽ vna est perfectioz alia. z sic concedo q sunt essentialiter ordinate/z hoc non pertinet ad essentiam aliquam Alio modo possunt intelligi essentialiter ordinate in existendo z causando/ita q vna presupponat aliam de necessitate in existendo z causetur ab ipa: z sic non sunt essentialiter ordinate adinuicẽ/ sed tm̃ ad deum. ita q deus ĩmediate potuit quãlibet producere z producit ĩmediate nõ mediante alia causante. ¶ Ad scõz/ dico q oĩa possunt dici eẽ a deo ĩmediate. Sed quedaz ĩmediate tm̃ sicut illa q̃ producuntur per creationẽ sicut intelligentie z celum z anime rationales z materia prima z hmõi. Alia vero mediate z ĩmediate sicut ꝑducta p eductionẽ de potentia materie vel subiecti. ¶ Añ dicis q agẽtia 2ª superfluerẽt z virtutes eoꝝ. Dico q nõ superfluunt qz cooperãdo ipi deo idem agũt vel agere possunt. ¶ Tu dicis vltra q contradictionẽ implicat q idem sit ab eodem mediate z ĩmediate simul z semel. Sequitur etiã q idẽ bis producatur: qz vtrũq; agens tam deus ꝯ agens scõm est totale agens. ¶ Dico ad primũ q non est cõtradictio eo modo quo dicimus aliquid agere vel intelligimus aliquid dici mediate qz cooperante causa scõa z ĩmediate: qz attingendo actionẽ creature cooperantis ĩmediate per virtutẽ suã non per virtutẽ creature qz p̃ virtutẽ creature nõ attigit ipas. ꝟ dictio eẽt si immediate cãret: z mediate non cooperante creatura ¶ Similiter dico q idem nõ ꝑducit bis p tã to/qz sit duplex productũ/sed est vnicũ tm̃: licet sit a duobus agentibus totalibus ordinatis: tm̃ sic q ẽm nihil põt nisi operante primo idẽ ipm qz scõm opaz eãdẽ actionẽ z ꝑductionẽ actiuã cãnte/ lz sit bina productio passiua: z vtraq; causatur a prima causa: altera vero ab vtraq;. ¶ Nota tm̃ hic q deũ

agere aliquid immediate nichil aliud est ꝯ ipsum agere sic q creatura non cõcurrat in agendo. Deũ vero agere mediatibus causis scõis est sic agere q creatura ꝯcurrit Et dico q qñ creatura concurrit deus causat effectiue eandẽ causationẽ actiuã quã z creatura non mediante alia cãtione vel actiõe de genere actionis sicut nec creatura sed volũtate vel volitiõe sua sicut creatura virtute sua nõ mediante alia actione de genere actionis qz actionis non est actio nec sicut subiecti nec sicut termini quito phisicoz. z tũc oz ponere q eadẽ actio de genere actionis est a pluribus agentibus eẽntialiter ordinatis z terminatur ad eundem effectum causatũ effectiue ab ambobus agẽtibus eadem actione de genere actionis que solum est in alio illorum agentium scz in agente creato formaliter z subiectiue/nõ autem in deo. Unde nec dicitur de⁹ agens formali de nominatione z intrinseca p illam/sed creatura vel agens scõm. Sed deus sua volitione cãtiua huius actionis z termini Dicitur agẽs isto mõ z q̃ oportet q ista actio causetur a deo. Patet qz ista actio effectus quidã est/z creatura in se hns eẽntiam ꝓpriam z naturam distinctam z a termino ꝑducto q eam z ab agente creato in quo est formaliter z subiectiue sicut est accidens ei⁹. Et ita ptz q termin⁹ per eam ꝑductus duplici ꝑductione actiua ordinate tamen producitur. Nam etiam volitione diuina manente intra z illa cãtione causata a volitione diuina z vna mediãte alia qz vel prima mediãte secũda non ex imperfectione prime sed ex necessitate z imperfectione scde. ¶ Unde z scõa amota posset effectus cãri ĩmediate a deo qui coopante creatura mediate cãtur ab ea. Et diceretur q istis duabus correspondet eadẽ causatio passiua de genere passionis/nec oportz eam multiplicari quia nõ correspondet productiõibus actionibus sicut correspondet relatio per se termino suo sicut tangitur in questione. ¶ Sed istud dictum falsum est. Cũ enĩ productio passiua de genere passionis nõ sit nisi respectus passionis in mutato ĩ materia vel subiecto z iste respectus respiciat agens ꝓ se termino liczꝯ actionẽ ipsam opz necessario ipm multiplicari sicut z causas agentis z ita dico q sunt plures passiones sicut etiã respect⁹ causati ad plures causas necessario sunt plures sicut z cause. Unde z alio respectu refertur causatũ ad agẽs primũ z alio ad secundũ. Nec oz ex hoc q causet̃ bis sic q sit duplex causatum in se sed q causatio sua sit bina z hoc nõ est inconueniens sicut nec q cã sit bina. ¶ Et hic potest videri amplius quomodo de⁹ agit ad talem effectum mediate quia duplici actione quaruz vna est causatiua alteri⁹/z ambe ad effectuz vnum qui est terminus actionis causate/terminatur immediate etiam aliquomodo non sicut supra pro tanto quia nullo effectu mediante ad quem potest terminari actio de predicamento actionis. Sed quia effectus ĩmediate ẽm vnũ respectũ illoꝝ refert̃ ad ipsum deum vt ad agens sicut ẽm alium ad agens creatũ z prius ad deũ ꝯ ad agens creatuz. ¶ Ad tertium dico q generare vel ꝑducere sibi simile in natura inferiori puta in natura corpozali non est p fectio simpliciter sed perfectio ad supplendũ imperfectionem corruptionis qz natura eoꝝ pseruari nõ potest in vnico idiuiduo sicut natura incorruptibilis intelligẽtiarum z ideo non oportet q ipsis attribuatur posse ꝑducere sibi simile. ¶ Dicitur ergo aliter a catholicis q creatura creare nõ potest. Sed ad hoc ꝓbandum adducũtur alique rationes ab aliquibus que tamen non videtur efficaces.

Rõnes bti Thome i pte sũ. q. 45 ar. 5.

¶ Prima est ista primus terminus creationis est esse qz prima rerũ creatarz est eẽ. Sed eẽ cum sit effectus vniuersalissimus (qz in omni effectu inuenit) non potest eẽ nisi a causa vniuersalissima nec reduci in causam particularem cuiusmodi est creatura. ergo. ꝛc. ¶ Scõa est ista. Si creatura posset creare aut hoc esset sicut principale agens. Aut sicut instrumentum. Non primo mõ quia dei est causare sicut principale agens nullum aliud agens presupponendo. Nec sicut instrumẽtum qz iustrumẽtum nõ attingit ad effectũ ꝑncipalis agentis nisi disponendo ad ipm/cãndo aliquẽ effectum sibi ꝓprium ꝑuium naturaliter ad effectum principalis agẽtis ¶ Et q ita sit patet qz alias ad diuersos effectus principales non indigerent artifices varijs instrumentis. Creatura autem ad effectum creationis q̃ est esse rei totale disponere nõ potest. Tuz quia eẽ simpliciter est primus effectus et ita priozem effectum vel dispositionem non habet. Tum quia creatio z effectus eius habet eẽ de nihilo dispositio autem requirit materiam vel subiectum. ergo. ꝛc.

Rõ hẽrici quoli. 4° q. vl. z Ri. i2° dist. i. ar. 4°. q. 4

¶ Tertia ratio est ista. Agens virtutis finite nullomodo potest super distantiã infinitaz aliquorum Sed inter ens z non ens vel nihil qui sunt termini creationis est distantia infinita qz distantia impoportionaliter se habẽs ad quãcũq; finitam distantiam. Similiter etiã quia nihil non solũ negat ens finitum creatum. Sed omne ens etiã infinitum qđ est deus ergo. ꝛc. ¶ Quarta ratio. Sicut se habz ars ad naturam sic natura vel creatura ad deũ suo modo. Sed ars eo modo q est posterior in ordine agentium ipsa natura ꝓsupponit effectum nature igitur et creatura presupponit effectum ipsius dei qui est primum agens z cui debetur prima actio. Sed illud quod presupponit aliquid ex parte effectus non potest creare igitur. z cetera. ¶ Quinta ratio est ista. Nulla creatura potest habere potentiam creandi nisi per modum instrumenti z agẽtis secundarij vt patet. Sed instrumentum non agit nisi per motum. Creationi autem repugnat q sit motus vel per motum igitur. z cetera. ¶ Sexta ratio. Illud quod se toto non est actus/sed est actus permixtus potentie/nõ potest producere totale esse rei. Sed necessario videtur q supponat primum actum rei qui est esse simpliciter / licet sit causa talis esse. Puta essendi hominem vel asinuz sicut per oppositum deus quia est actualissimus et actus purus potest producere totale esse rei. sicut creatura partem que partialiter est actus. Sed creatura non est purus actus igitur. z cetera.

¶ Sic ergo dicunt isti per istas rationes q solus deus potest aliquid creare z creatura nullo modo. Sed doctor iste cuius sunt iste rationes in ista positione contradicit sibiipsi in prima parte summe z in secundo libro contra gentiles ex vna parte et in secundo scripto questione tertia. Nam in Summa contra gentiles. In secundo libro ponit istam opinionem. In secundo scripto dicit/ quod

De creatione opiniones.

due sunt opiniones vere de creatione. Una dicit q creatio ita ꝓuenit deo q non pōt cōicari creature sicut nec potētia infinita. ¶ Alia est opinio que dicit q creatio virtute ꝑpria non ꝓuenit creature nec alicui alteri a deo tñ virtute diuīa posset alicui cōicari. Cuius opinionis videt fuisse magr quarto libro distin. 5ª. Et declarat q vtraq; opinio vera ē in parte. Nam cū de ratione creationis sit q nichil ꝓsupponat. Nihil ꝓsupponere pōt intelligi vel ex parte creātis vel ex parte effectꝰ creati. ¶ Primo mō creatio ꝓuenit soli deo ꝛ contradictio est q creature ꝓueniat qr eoipso q creatura aliqd agens pſupponit agens ipam ꝛ pseruās. ¶ Scdo mō pōt cōicari creature/ꝓout creatio nihil pſupponit de effectu nec materiam nec formā/ꝛ hoc plane cōtradicit. primo dicto ꝛ hoc sufficiat contra ipsum nisi etiā q in 4.º dicit iste doctor q creatura pōt coopari ad gram sacramētalem q̄ est aliqd creatū disponendo ꝛ causando dispositionē p modū instrumenti sicut ponit de sacramentis et ita dispositiue per modū instrumenti creatura pōt creare quod est etiā contradicta sua in ista positione.

¶ Ad primam ergo rationes

suam dico q currit sūper ymaginationes q esse sit vnus effectus creatus distinctus ab alīs ꝛ prior ipsis quod est falsum. Quādo ergo dicis effectus vltimus debet reduci in causā vltimam. Dico q verum ē suo mō. Cū dicis esse est effectus vltimus verum est ꝑm ꝓdicationē ꝑm sua inferiora acceptū non in cōi ꝓut dicit omne eē creatū qr sic soluꝫ potest eē a deo/qr alias posset eē a seipso. Et planū ē q generans causat esse. Et ideo debet concludere q reducitur in cām vltimam non solum pfectione sicut deus/sed predicatione ꝑm sua inferiora accēptum non in cōi ꝓout dicit. ꝛc. vt. ꝫ. Et ita non solum deus sed quelibet causa vel quodlibet ens pōt creare ꝛ producere/ita q ista rō est in oppositum scz q esse aliquod nō solum pōt eē a deo sed esse ab aliquo creato.

Nota de esse.

¶ Nota hic ꝺ ymaginationes. Thomie de esse quod est primus effectus ꝛ vltimus. Primo videtur falsum ꝑm eū qr eēntia ē alicui⁹ effectꝰ ꝛ prior qr eē differt ab eēntia ꝛ aduenit sibi vtra est posterior. Similiter essentia est ita vltis effectus sicut eē. ¶ Preterea etiā qr si eē esset vnꝰ alius effectus distinctus ab eēntia qui reduceretur soluꝫ in primam cām ꝑm eum tunc sequeretur q qñ ꝓducitur substātia ꝙ naturam sunt due ꝓductiones quarum vna est generatio/ꝛ terminatur ad eēntiam. Alia est supernaturalis ad quam non attingit nisi solus deꝰ. Sīliter etiāꝑ hoⁿ nō hētur ḋn creatura saltem possit attingere ad creationem eēntie lz nō ad creationē eē ꝑm eus qui ponit ista differre realiter Similiter sequeretur q generatio naturalis nō nisi ꝙ accidēs terminaret ad eē cuiꝰ oppm dicit vbiq; igitur sibi multipliciter ꝓtradicit. ¶ Ad scōs dicetur q sicut īstrumentū creatura pōt creare. Cū dicis q instrumentū nō attingit ad effectū ꝑncipalis agentis nisi disponēdo ꝛ cāndo aliquam dispositionem naturaliter ꝓuiā effectui ꝑncipalis agētis. ¶ Dico q nō est vltr verum sicut patet ꝛ in naturalibus planum est q effectus principalis agentis ignis est introductio forme substantialis ignis. Forma autem substantialis non agit immediate ꝑm ipos sz mediāte forma accidētali sicut instrumento. Ponamus igitur q deꝰ substituat materiam sufficienter dispositā ad formaꝫ ignis sicut posset facere. Planū est q non minus ignis introducet formam suaꝫ ꝛ mediate ꝑm ipsos q̄ si ignis materiā disposuisset ꝛ dispōnes ꝓtrarias abiecisz Ita q instrumētum qđ est calor ꝑm ipsos nō habebit effectum primuꝫ naturaliter effectui ꝑncipalis agentis. Ita diceret q creatura posset eē īstrumētum dei in ꝓducendo terminū nō aūt vt disponendo vel transmutando aliqđ subiectum in artificialibus etiā pz qr principalis effectus faciētis monetam est impressio figure ꝛ instrumentum suū est sigillum mediāte quo ipressit planū est q istꝺ instrumentum nullum effectum habet ꝓuium in moneta vel inducere. Sed idem effectus est amborum ꝛ monetarij ꝛ sigilli. ¶ Si enim instrumentū ꝑm ꝓpriam formam semp haberet effectum aliquez ꝓuium effectui principalis agētis seq̄retur ꝓcessus in infinitum in effectibꝰ. Mā sicut creatura ē īstrumētum dei in producēdo terminū ita i disponēdo subiectum. Ita q dispositio ē effectꝰ ꝑncipalis agēt/ꝛ sic ante dispositionē eēt dispositio in infinitum. ¶ Unde dico plus q nullum instrumentuꝫ hz aliquam actionē sibi ꝓuenientē p formaꝫ ꝓpriam qr si aliquam talē haberet nō deberet dici instrumētus respectu illiꝰ sed ꝑncipale agens. Sed instrumētū scōm hmōi est motū tm ꝛ mediāte ipso aliqđ aliud sicut dictū fuit in primo. ¶ Cū dicis tunc nō indigerent artifices diuersis instrumētis. Dico q imo qr diuerse figure instrumēto ꝓferunt ad sic vel sic inoueri diuersimode ꝑm necessitatē artū diuersaꝫ ¶ Cū dicis vltra q creatura nō pōt disponere falsum est saltem ꝑm te de sacramētis. Dicis eē est primum qđ nō pſupponit aliquā dispositionez. Dico q vnum eē bene pſupponit aliud eē ꝓ dispone sicut esse substantie generate eē accidētis disponentis materiam/sic etiā vnū eē creatum. Aliud dispones qđ eē creatum est accidēs ꝛ in aliquo lz nō de aliquo. Ad aliud pz q creatū est de nihilo tñ saltez ꝑm eos si sit eē accidētale sicut est eē gratie pōt habere dispōnē puiā. ¶ Aliter dr q eē ꝑmum vltrate/ē nō qr prius creet q̄ tale eē / qđ q̄dē tale eē pōt presupponere aliud eē. ¶ Ad tertiū dico q inter ens aliquod creabile ꝛ suā negationez ꝓ q̄to negat q̄quid est ei⁹/nō est distantia infinita sz finita sicut extremū posituū ē finitū. Cū est positiua distantia mediata inter aliqua duo tanta est distantia q̄tum est medium sicut patet inter orientē ꝛ occidentem. Quādo vero positiua īmediata tunc tāta est q̄ta est maius extremum sicut distantia inter deum ꝛ creaturam est infinita. Quādo vero est immediata ꝓuatiua tamen vel negatiua tunc tanta debet dici q̄tum est extremū positiuū habitꝰ vel affirmationis. Negatio enim mensuratur affirmatiōe qr igitur ens creatū est finitū. Dico q inter ipsum ꝛ nihil sibi oppositum vel non ens est distantia finita non autem infinita. Unde dico q licet inter quelibet duo contradictoria sit immediata distantia non tamen equalis nec infinita sed aliquando maior aliquando minor. Tu dicis illa distantia est impꝛoportionabilis nec aliquam habet proportionem ad aliam finitam positiuam.

¶ Dico q verum est quia non est eiusdem rationis

sicut etiā nec punctū ad lineam licet neutrū sit infinitus. Dicis vltra q nihil quod est terminus a quo creationis nō soluꝫ negat illud ens creatū sed etiā omne ens qr nō solum omne ens creatū non est de aliquo ſuo sed nec de aliquo alio qr sīl aliquo alio iam non eēt creatū. Dico q imo tm̄ mō negat ens ipm creatū/ꝛ quicqd est suivel pmanēs in ipso idē quod ante vel factū de aliquo cōuerso in ipm ꝛ ita ens creatū est non de aliquo positiuo qđ maneat in ipso nec quod sit factū ipz. Et preterea dato q ita esset non tñ est inter ea positiua distātia infinita q̄ repugnat sicut inter deum ꝛ creaturam sed tantuꝫ negatiua. ¶ Ad 4m dicet q nō oz sicut etiā ipse dicit in secundo suo q creatura. Virtute diuina potest agere nō pſupponēdo aliquid ex parte effectus nō sit aūt natura ꝛ ars ita q creatio pro q̄to nihil supponit ex parte agētis est prima actio tm̄ potest cōuenire deo sed pro q̄to supponit aliquid ex parte effectus potest cōicari nec est prima actio oīno. ¶ Nota hic q diceretur creatura sicut attingit mutationē īmediate non mediāte mutatione. Ita posset aliud ens attingere immediate et illud crearetur. ¶ Ad quintū Dico q accipiēdo motū ꝓprie ꝓout dicit mutationem successiuam q īstrumentū non agit semp motū/forma essn̄ substātialis inducitur in materia ꝛtū mediāte forma accidētali sicut instrumentū ꝑm ipos. Si accipiatur motus pro mutatione ꝓprie dicta vez instātanea. Dicetur q non ops/sed sicut instrumentū pōt attingere dispositionem ad aliquid creatum puta ad gratiaz per modū īstrumēti p mutationē/ita videt q possz vt instrumentū attingere immediate ad ipsum. ¶ Ad sextum dicitur q sicut creatura nō est purꝰ actus nec creatuꝫ ab ipsa eēt purꝰ actus. Tu dicis non pōt nisi in partē puta in formam. Diceretur q non appet ex hoc quare nō possit ita bene in materiā sicut in formā que est pfectior ꝛ nobilior ipa materia. Si ergo ꝓdicte rōnes cōcludere nō videnf. ¶ Adducūtur ergo alie rōnes ad ꝓbandū eandē cōclusionē scz q creatura nullomō possit creare nichil pſupponēdo ex parte effectꝰ qr planū est apud oīm̄s ꝛ philosophos ꝛ theologos q non pōt creare nihil pſupponēdo ex parte cause agentis quia sua actio inititur necessario actioni primi agentis eoipso q creatura ē ꝛ agēs ꝑm. ¶ Adducūtur ergo primo rōnes in gñali. Scdo in spāli. Prima ē ista Agens limitatū ꝛ finitū tanḡ cā extrinseca necessaria/ꝑnentionē habet in cāndo cū causis īrinsecis Ita q sicut forma nō pōt aliqđ cāre sine materia. Ita nec agens limitatū ꝛ finitū ex impfectione et artatione sua ad certuꝫ modū agendi. Similr ꝛ ad certū effectum vel certos effectus/cōtra hec tñ posset eē qr forma ꝓius ē q̄ causet ꝓpositū. Sed causare pſupponēdo de necessitate materiā nō ē creare igit. ꝛc. ¶ Dices q gratia creatur ꝛ tñ presupponitur subiectum. ꝛ similiter aīa ꝛ pſupponit cor pus dispositū. Dico q nō pſupponuntur ista vt cō cause in cāndo. Vl̄ ꝛ ꝓius creantur ista q̄ in substantia inducātur. Sic nō est de agente creato. Mā sua actio q se ꝑmo ad totum cōposituꝫ ex subiecto presuppositō ꝛ forma terminatur. ¶ Secunda ratio est ista. Operatio q̄ fit solo imperio voluntatis non potest cōcreari creature quia qua ratione creatura posset dicere ꝛ imperare q aliquid fiat de nichilo pari ratione de omni creabili sicut posset vel de omnia fieri qr nullaz habet determinatam habitudinem vel ꝓportionem ad vnum nihil plus q̄ ad aliud vt pz ꝛsic posset omnia creare quod ē potētie infinite vel potentie superemiuētis cuilibet potentie alteri que cōuenire nō pōt creature. Sed creatio est operatio que fit solo verbo ꝛ imperio voluntatis. Dixit ꝛ facta sunt mandauit ꝛ creata sunt. igitur. ꝛ cetera. ¶ Tertia ratio est ista. Actio cuiuslibet creature ē accidens ꝛ de genere actionis. Actio dico productiua sicut dictū est ī primo. Sz accidens respectiuum de necessitate requirit subiectum ꝛ terminum. Actio autem de genere actiōis respectiua est in agente sicut in subiectoꝛ dictum est in primo ꝛ cum sit mutatiua respicit materiaz vel subiectum pro termino ꝛ pſupponit ipm naturaliter. Sed hoc repugnat creationi igit ꝛc. ¶ Secūdo adducūtur rationes in speciali de creaturis. Primo de intelligētia vel angelo q nō possit creare aliquam substātiam intelligētia/vel angelus nō agit nisi ꝙ intelligere ꝛ velle qr non est tertia potentia in ipsis/alia ab intellectu ꝛ volūtate sicut dictū est in primo de deo ꝛ dato q eēt ibi tñ subordinārentur istis /intellectio aūt ꝛ volitio cuiuslibet substātie alterius a ꝓia est accidēs sicut ꝓbatū est ī primo quia succedunt sibi in tali intelligētia vel succedere possunt cum possint oīa distincte intelligere ꝛ non simul qr tunc vel haberent infinitas intellectiones in actu et tunc etiam eēnt accidentia vel vnam actu infinitā quod est ipossibile qr scōa intelligentia īmo quelibet creatura ē excessa ꝛ per ꝓns suum intelligere vel velle nō est sua substantia. sed ē accidens. ¶ Ex hoc arguitur sic. Accidens non pōt esse principiū totale effectuum alicuius substantie cum de necessitate pſupponat subiectū qr ꝛ ipsum accidēs est ꝛ per ꝓns effectus suus q̄ non est magis abstractus. Similiter etiā qr causa totalis equoca est simpliciter perfectior effectu suo et substantia est nobilior simplicit accidēte igitur. ꝛc. ¶ Dices q pari ratione substātia nō pōt gñare substantiaz quia generatio accidēs est. Diceretur q non est simile qr gñatio est ipsa actio ꝓductiua vt via ꝛ non est principium quo sicut intelligere ꝛ velle in intelligentia creata vel saltem aliquo modo ratio agendi licet nō sint potētie ipse scilicet intellectꝰ ꝛ volūtas. ¶ Scdo substantia pfecta nō req̄rit producēdo aliquid in ratione ꝑncipiū aliquod accidēs nisi ad disponēdum materiam vel subiectū/nō aūt producendo finalē terminuꝫ/ sed īmediate ipsum indūcit. igit nec substātia angeli. Sed angelus semper requirit accidēs in rōne principiū puta intelligere vel velle. ergo nō nisi ad disponēdū. igitur nō agit nisi disponendo ꝛ ꝙ ꝛsequēs non creat. ¶ Secundo ꝓbatur q forma materialis nō pōt creare nec eē ratio creandi aliquam substātiam qr terminus nō est magis immunis nec abstractus a materia q̄ ratio producendi ipsum. Sed hoc esset in ꝓposito si forma materialis esset ratio creandi substantiam totam quia terminus non coexigeret vel ꝓexigeret materiam sicut ipsa forma materialis coexigit. ¶ Tertio ꝓbatur q forma materialis non potest esse ratio creandi materiam vel etiam substantia materialis quia illud quod in omni actione sua presupponit materiam non potest creare nec esse

ratio creandi materiam. Sed substātia materialis est huiusmodi qz sua actio accidēs ē z forma materialis z subiectiue z termiatiue. ¶ Quarto z vltio ꝓbatur qz nec spiritualis nec substantia materialis pōt aliquam formaꝫ creare/siue substātialē siue accidentalem quia omne creatū ꝛp se termin⁹ creationis ē ꝓius naturaliter in seipso ꝯ in subiector per ꝑns creās ꝓius natura ponit ipꝫ in effectu in ꝯtum est in seipso ꝯ vt in subiecto vel cōpositum ex ipo z subiecto. Sed omne tale pōt a suo creante cōseruari sine subiecto quod nō pōt creatura sꝫ solum virtus diuina de formis accidētalib⁹ ꝓcipue ergo. ꝛc. ¶ Apparet igit ꝫm istas rōnes q creatura nō potest creare materiā nec formā nec aliqd cōpositum p ꝑns ergo nihil igit foliꝰ dei est creare. Si iste rationes valent valeāt nō puto tñ q demōstrent. Tamen dico q creatura creare non potest.

August. de trini. cap. 8.

¶ Ad hoc est auctoritas Augustini tertio de trinitate ca. 8. Vbi dicit q non solum malos sed nec bonos angelos fas est putare creatores. Ad hoc z est Aug. ca. 25. z. 26. 12. 8 ciui. Vide itez. 11°. sup Genes. ca. 5. s. penultimo. Ad hoc est auctoritas Dama. 2°. lib. sicut dictū est supra in arguēdo. Ad hoc etiā est doctrina z sentētia eccleſie qz hanc cōclusionē approbat. Et hoc ꝫ tertio articulo q̄stiōis

¶ Ad primū principale Dico q illud quod repugnat apparentibus veris est falsum. Sed dico q posse deū creare nō repugnat veris apparentibus licet forte nō possit demōstrari ex appentib⁹ ꝓcipue de posse creare aliqd de nouo. Quando dicis q ꝫm apperentiā fit aliquid de aliquo z non de nihilo. Dico q cōcludit q nō potest hoc haberi ex apparentibus sed non cōcludit q repugnet apparentibus licet enim apparētia fiat aliqd de aliquo Nō tamen appentib⁹ repugnat aliquid fieri de nichilo. Vñ ex apparentib⁹ nō hꝫ aliquid posse fieri tantū ex aliquo. Si dicas q creatio ē de gñe actionis z per ꝑns respicit subiectum z q creatio est ꝓr natura in re z alia a termio creato vel subiecto igitur requirit subiectū qz est accidēs. Si dicas q oppositū nō fit ex opposito p se sed tñ per accidēs ratione subiecti vel materie. ergo nō fit nec pōt fieri aliquid de nihilo vel non aliquo. Dicit vnomō. q maior facta est in creatione q̄cquid sit de mutatiōe Alio mō q nō ꝺ aliq̄ fieri nō est fieri ex opposito qz non de aliquo stat cū facto z est negatio nō quidem facti simpliciter z in re sed est negatio oīs positiui/ vt de quo fiat creatuꝫ tanꝯ de materia vel aliquo termino positiuo. Vñ etiaꝫ postꝯ res creata est dicitur q est nō de aliquo. Vnde nec creationis ꝓpe est terminus a quo. ¶ Ad 2m. dico q creare nō implicat ꝛ tradictionē. Vñ dicis q nichil est impossibile qz nullam habet potentiā. Dico q verū ē subiectiuam sed obiectiuā. Vñ dico q nihil z potētia obiectiua se ꝓpatiūr sicut dicā infra. Aliꝫ dr q nihil nō est possibile p potētiā sibi ꝓpam sc̄z p potētiaꝫ dei creātꝫ nō curo de hoc. Ad illud qđ addit dico q nō fit aliqd ex nihilo q̄si nihil manēs nihil fiat aliqd sic paries fit alb⁹ sed post nihil. ¶ Ad 3m dico q nō est demonstratū ad creationem necessario requiri infinitatez virtutis. Nec ex hoc probatur de moustratiue quin creatura potest creare licꝫ probabiliter. Aliter dicitur q licꝫ finita virt⁹ sufficiat ad effectum finitū ꝯtum est ex parte producti non tamen ex parte modi producendi sc̄z creandi. ¶ Ad quartū dico q creatura plus potest aliquo mō/ sed non istud plus imo est falsa ꝓtis vel figure distinctionis. Plus potest ergo illo modo creādo cōmutatur esn ꝯtum in quale. Vel forte dicentur q maior est falsa/precipue de eo quod est ꝓprie instrumē tū sicut creatura in ꝓposito immo etiam de ꝓprio instrumento quod nec potest actiue / nec agit ꝓprie sed agitur.

¶ Questio tertia.

Tertio quero vtꝝ creatio vel productio creaturarum de necessitate presupponat ꝓductionem diuinarꝫ personarum Videtur q non Illud quod est essentiale i diuinis prius est ꝯ notionale/ quia prius est absolutū ꝯ respectiuū. Sed producere creaturam est aliquid essentiale z cōmune quia ē idem quod velle. Producere ꝺo personam est notionale z respectus vt patet ergo. ꝛc. ¶ Secūdo sic. Sicut principium ad principium/ita operatio ad operationem. Sed principium productiuum creature est prius principio productio persone/quia primū est essentiale z perfectio simpliciter secundus vero videtur notiōale z respectus igitur. ꝛc. ¶ Tertio sic Si actio productiua creature presupponeret ꝓductionem personarum. Sequeretur q esset triꝫ suppositorum. Cum igitur actiones sint suppositorum z numerentur ꝫm suppositā vt videtur sequitur q actio productiua creature non esset vna sed tres sicut tria suppositā. ¶ Quarto sic Richard⁹ tertio de trinitate dicit q si tantum esset vna persona in diuina natura adhuc in ea esset plenitudo sapientie z potentie. Sed hoc posito ipsa posset creare igitur productio creare nō de necessitate presupponit productionem personarum. ¶ Quinto sic Si productio creaturarum necessario presupponeret productionem personarum. Sequeretur q productio creaturarum argueret productionem personarum z per consequens philosophi qui ꝫm rationem naturalem posuerunt creationez z productionem creaturarum potuissent naturaliter deuenisse in noticiam productionis diuinarum personarum quod est falsum. ¶ Contra productio creaturarū presupponit de necessitate suum principium. Sed pater z filius z spiritus sanctus sunt vnum principium creature sicut pater z filius vnum principiuꝫ spiritus sancti ꝫm Augustinum quinto de trinitate. igitur creatio presupponit personas productas z per consequens productiones ipsarum.

Richar. de trini.

¶ In ista questione sic procedam.

Primo inquiram vtrum creatura ꝫm esse intellectuale z per cōsequens ꝫm esse potentiale presupponat necessario productiones diuinarum personarum. ¶ Secundo vtrum creatura ꝫm esse suū actualis existentie/creatum z productum presupponat necessario productiones diuinarum personarum. ¶ Tertio an supposito q in diuinis non esset nisi vna persona absoluta sicut posuerunt ꝑi z ponūt iudei an posset stare ꝓductio creaturarū.

¶ Quantum ad primum articulum ꝫm vnam opinionem dico sicut dictum est in primo. distinctione. xxvi. q creatura non prius habet esse intelligibile ꝯ intellectum sed simul.

¶ Secūdo q idem est iudicū de eē possibili z intellecto eē creature sicut dictū est distinctō. 42ª. Dictum est esn ibi q creatura ꝓstituitur in eē possibili p intellectū diuinū seu per intellectum ei⁹ in questione scda illius distinctōis. ¶ Tūc dico ꝯ tū ad istum articulū ꝫm ista q creatura ꝯtum ad suū esse intelligibile z intellectum z per ꝑns ꝯ ad suū esse possibile necessario ꝓsupponit ꝓductionem diuinarum personarum. Ita q ꝓductio diuinarū ꝑsonarum est prior natura ipsa creatura ꝫm eē intelligibile vel intellectū z per ꝑns ꝫm eē possibile.

¶ Hoc ꝓbo primo sic. Vnaquęq potētia opatiua vel ꝓductiua prius habet actum operandi vel opationē seu ꝓductionem circa obiectum p̄marium ꝯ circa obiectū secūdariū vt ꝑs de se z prius natura si sit obiectū secūdarium z extrinsecū z depēdēs igitur intellectus diuin⁹ prius habet operationez intelligēdi circa obiectum suuꝫ p̄marium quod est eēntia. z etiā actum ꝓducendi verbum ꝯ circa qđ cunq obiectum creatū secūdarium vel creabile ēt. Sed in illo priori cōcatur natura diuīa ipi filio a patre z spiritui sancto ab vtroq ergo ꝓr est ꝓductio istarꝫ ꝑsonarum ꝯ creature ꝫm eē intellectū vel possibile. ¶ Secda ratio prior est habitudo nature diuine ad ꝓria suppositā sibi intrinseca ꝯ ad quodcūq extrinsecuꝫ ꝛp ꝑns ꝯ ad creaturā. Sed suppositā plura non sunt in natura diuina nisi p ꝓductiones. ergo ꝓtes sunt productiones diuinarꝫ ꝑsonarum ꝯ creaturarum in quocūq eē etiā possibili vel intelligibili seu intellecto. ¶ Tertia ratio Simpliciter necesse eē indepēdēs est prius natura ente diminuto z ꝫm qđ. Sed creatura ꝫm eē possibile vel intellectū seu intelligibile eēns diminutū z ꝫm quid. Quelibet aūt diuina productio cuꝫ sit idipsum quod deus est simpliciter necesse eē ꝯ. ꝛc. ¶ Quarta ratio est ista qz aut productio diuinarꝫ ꝑsonarum est prior natura ipa creatura vel quiditate creature ꝫm eē intellectū vel eē possibile. Aut simul natura aut posterior. Sed nō pōt eē simul qz vnum est deus z aliud nō/ ꝓductio esn diuine ꝑsone/deus est qui nō pōt eē simul natura cuin aliqua creatura/nec etiā sunt inuicē correlatia /nec posterior natura ꝓ eādē rōnem. igit prior natura. igit necessario presupponit a creatura ꝫm eē intelligibile z intellectū et eē possibile qz de istis idem est iudiciuꝫ. Eodē mō ꝑt argui/dato q creatura prior habeat eē intelligibile p eēntiam ꝯ p intellectū/p intellectionem ꝫm aliam opinionē in primo tactam.

¶ Circa quod est aduertēdum q deus z intrinseca oīa eius prior est ordine nature cuiuscūq extrinseci positi. In in illo aūt priori nature cōpletur tot⁹ ordo originis diuinarꝫ ꝑsonarꝫ z ꝓducuntur ꝑsone diuine z p illo priori Deus nōduꝫ intelligit aliqd extrinsecū. Sed ꝑsonis ꝓductis in scdo signo intelligūtur creature ab ipo z hñt ꝓmo eē possibile z representant p eēntiam diuinā ꝑsonis iam ꝓductis. Non qz persone ꝓducte sint rōnes causales vl formales intelligēdi/sed ꝓpter cās ꝺictas qz intellectus ordine quodā habet suā operationē circa obiectum ꝓmarium z scdarium/z similiter voluntas. Ita q prius natura circa obiectuꝫ primariū quod est eēntia ꝯ circa secūdariū quod est creatura et in illo priori nature diuine ꝑsone ꝓducuntur/z sic ꝓductiones eaꝝ necessario ꝓsupponit ꝓductioni creature ꝫm eē intellectum vel possibile. In secundo aūt signo nature intelligit deus creaturam. Et dico q nullo seruatur ordo originis iter ꝑsonas diuinas z in itelligēdo creaturā / qz dico q pat prius origine intelligit. Scdo filius: Tertio spiritus sanctus/qz q pater intelligat hoc habet a se. Sz q filius intelligat hº/habet a ꝑre z q spūs sanctus intelligat hoc/habet ab vtroq. Et iste ordo in intellectione creature nō accipitur ex parte obiecti vel creature intellecte quia obiectū est penitꝰ idē. Nec ex parte intellect⁹ absolute/sed magis ex parte suppositorum intelligentiū/q uozū secūdum est a ꝑmo z tertiū ab vtroq. Secus aūt est de intellectiōe diuinarū ꝑsonarum in suo ꝑori nature. Pater enim primo ꝫm originē intelligit seipm/scdo filiū/tertō spiritū sanctū. Sed iste ordo nō accipitur ex parte intelligētis nec intellectionis sed ex parte obiectorum cognitorum/puta personarū quarū vna ē prima ꝫm originem/z ideo primo intelligitur. Alia vero est scda z iō scdo. Alia est tertia z iō tertio intelligitur. Omnes tñ simul eē natura z in eodez signo nature z priꝰ natura ꝯ aliꝫ creatura. ¶ Ex quibus patet opinio eoꝝ falsa qui dicūt q priꝰ deꝰ pater intelligit creaturā etiā de quacūq itellectione siue simplici siue dispositiua ꝯ ꝓducat personaꝫ Similiter etiā q prius velit amore simplicis ꝓplacentie ꝯ producat spm̄ sanctum appet eē falsum.

¶ Contra tñ ꝺicta arguitur dupl. Primo sic. Tu dicis q pater ꝑus intelligit creaturam ꝯ filiꝰ Sed in illo priori filiꝰ nō itelligit nec est. ergo creatura prius habet eē intellectū ꝯ filius sit qz pulꝯ intelligat. Idez est esn filio intelligere z esse. ergo creatura nō ꝑsupponit ꝓductionem filij ꝫm eē intellectū. ¶ Secūdo sic. Illud nō ꝑsupponit ꝓductionē filij qđ cōcatur filio a patre qz qđ cōcatur presupponik in diuinis illi cui cōcatur z ꝓductioni p quam ꝓmunicatur filio a patre qz q filius intelligat hoc hꝫ a patre sicut q sit. igitur intellectio creature non ꝑsupponit ꝓductionem filij nec p cōsequēs eē intellectum creature quia simul sunt esse intellectum z intellectio. ¶ Confirmatur quia filio non communicatur intellectio creature nisi per productionem. Sed in illo instanti priori nature in quo completur productio nōdum habetur intellectio ꝫm te. ergo. ꝛc. ¶ Ad primum dico q in illo priori nature correspondente omnibus intrinsecis diuinis ꝫm quod huiusmodi ꝓducuntur diuine ꝑsone. In signo secūdo nature intelligitur creatura z prius origine a patre/ sed ex hoc non sequitur q non a filio. Pater enim intelligere creaturam prius ꝫm originem non est patrem intelligere z filium non intelligere sed patrem intelligere a se z filium a patre z ita super falsum curret argumētum. ¶ Ad secundum dico q pater prius origine habet intellectiōez creature ꝯ filius. Non quia habeat ipsam ante productionem filij filio non habēte sed quia filio producto pater habet eam a se z filius a ꝑre sicut creatā sibi/ita q ibi nō ē ordo ex ꝑte itelleciōis z obiecti sz ex ꝑte suppositorum intelb ij.

ligentium quorum vnum est ab alio intelligit consequenter ab alio. ¶ Et quando dicis prius est cō municatum ꝯ illud cui communicabitur. Dico ꝙ verꝫ est nō natura ſ3 origine ī diuinis tēt nō ſp sed ēm ꝙ illi cui cōicaf ē hñs ipm quod cōunicatur. Unde licet intellectio creature nō sit ꝑor filio simpliciter. pducto vel pductione filij simpliciter/ tamen est prior ipso vt intelligēs creaturā ꝛ hoc in patre qꝛ in patre est a se ꝛ in filo a patre ꝛ est prior ꝑductione filij ēm quid. Puta vt intelligēs creaturam licet non productione simplr. vt est ỹbū ꝛ de⁹/ ꝛ sic patz ad illud quod obijcitur. Et ita dico ꝙ intellectio creature prior est in patre ēm originem ꝯ in filio licet pater non habeat ipsam nisi producto filio qꝛ ipso producto pater habet eam a se ꝛ filius a patre sicut recte est de creatione vt dicet infra.

¶ Si dicas vltra ꝙ creatura prius producitur in esse intelligibili a patre. igitur non pōt produci a filio in eodem esse nisi bis. pducatur in tali eē qꝛ potentia habēs ꝑus origine terminū adequatū ꝯ cō municef alteri nō est illi ratio operandi/ ꝛita intellectus nō est in filio ratio constituendi creaturā in esse intellecto vel intelligibili. ¶ Dico ꝙ simul natura ꝛ eadem intellectione ꝓstituitur creatura ī eē intelligibili ꝛ intellecto a patre ꝛ a filio licet prius origine a patre ꝯ a filio ꝛ ita non bis sed simul.

¶ Dicis vltra de potētia hñte terminum adequatum. Dico ꝙ intellectus anteꝯ cōicetur filio ꝙ pductionem simplr nō habet creaturaꝫ pro termino adequato ēmo nec simpliciter pro termino. Prius enim verbum natura simpliciter pducitur ꝛ cōicatur sibi intellectus. ¶ Scdo vero creatura ab ambobus vel tribus intelligif. Dicis ꝙ prius origine saltem est terminus potentie intellectiue in patre. Dico ꝙ verum est/ sed ꝯclusio nō est ꝓsitum quia iam ꝑcōicatus erat intellect⁹ ordine nature iō. ꝛc.

¶ Ad cōfirmationē potest patere ex prędictis.

Opinio Henrici

¶ Quantum ad secundū ar/

ticulum. Est opinio vnius doctoris sexto quolibeto questione tertia. ꝙ philosophi qui non posuerūt in deo nisi vnū suppositū absolutū/ ꝛꝙ ꝑſis negauerunt pductiones ꝑsonarum ꝑter circa productionem creaturaꝝ errauerūt. Non enim posuerunt in deo noticiā declarativā ꝛ dispositiuam ex ꝑssam de noticia simplici que quidem noticia declarativa ꝛ dispositiua de fiendo ē verbum diuinū pductum ꝛ filius dei. Nec posuerunt in deo amorē ꝑcedentē ꝛ intensiuū seu affectiuū de pducendo rem que quidem amor est spūs sanctus ꝓcedens de amore simplicis cōplacentie rei sed solū posuerūt in deo noticiam simplicis intelligētie ꝛ amorē simplicis ꝑplacentie respectu creaturaꝝ ꝛqꝛ noticia talis ꝛ amor etiā necessario cadūt supra creaturas hinc ē ꝙ cōequēter posuerūt deum agere de necessitate ipas creaturas sicut necessario ītelligit eas noticia simplici ꝛ vult eas amore simplicis ꝑplacentie sicut ēt dictum est in ꝓmo ꝛ in hoc errauerūt. ¶ Sed nos fideles qui ponimus in diuinis ỹbū pductū quasi noticiaꝫ ꝛ artē patris dispositiuā de fiendis ꝛ amorem affectantē de fiendis q̄ est ipse spiritus sanct⁹ quibus deus libere disposuit et vult omnia facere quecunq; facit facile possum⁹ vt dicit saluare libertatem ꝛ cōtingentiam creationis ꝛ ꝯtū ad effectū ꝛ ꝯtum ad ꝑfectionē eius vel modum. Ita ꝙ nec necessario pducit creando aliquid nec necessario creat ipm mō meliori quo pōt ex parte effect⁹ vl ꝑfectius sicut pōt. Ulterius dicit ꝙ pductio intrinseca diuinarum personarum necessario ēm cālitatē ꝓsupponitur pductioni creaturarum ꝛ per consequēs creaturis in esse reali producto vel creato/ quia noticia simplex ꝛ amor rei creande nō sunt sufficientia nec ꝑfecta ꝓncipia in deo patre donec ꝑficiantur ꝙ noticiam pductam dispositiuam que est verbum/ ꝛper amorem affectantem productuꝫ qui est ipse spūs sanctus. Sed noticia simplex ꝛ amor sunt ꝓncipia remota pductionis creature ēm se accepte/ ita ꝙ pater habēs filium pductum ꝑficit in noticia simplici inꝯtuꝫ talis noticia est ꝓncipiū creature ꝛ amor vtriusq; ꝙ spīs sanctum/ ꝛ ydee ꝙ ꝯto spectant ad intellectū paternum ēm se speculatiue sunt ꝛ nō practice. Sed ad hoc vt sint ꝓterite necessario expectant vel coexigūt filium productum ꝛ spiritū sanctum. ¶ Hoc declarāt in nobis rtifex enim habet duplicem noticiam ī artificiato ynā in vniuersali ꝛ quasi speculatiuaꝫ qua absolute in cōmuni cognoscit artificiatum nō disponēdo ipm facere. Aliam vero in particulari ꝛ practicam qua disponit et dictat efficaciter causare illud artificiatum ꝛ facere ꝛ similiter duplicē amorem. Unū simplicis complacentie quo cōplacet sibi absolute illud quod apprehēſum est per simplicē noticiā nō curando adhuc vtrum fiat vel nō fiat ꝛ alium amorem affectantem quo vult ipm efficaciter ponere ī re ī effectu volēdo ꝛ determinādo ꝙ fiat. Sic ē ī deo vt dicit ꝛ dictū est supra. Et illa simplex noticia in deo est noticia eētialis tribus. Noticia ꝑo dispositiua est verbū. Amor etiam simplicis cōplacētie est amor eētialis. Sed amor affectans ꝛefficaxē ipse spūs ſctūs. Sic ergo ēm istum sicut artificiatum in esse producto ꝑsupponit necessario amorem affectantem ꝛ noticiam dispositiuam cāliter. Sic creatura in eē producto ꝛ creato necessario ꝓsupponit filium ꝛspiritū sanctū ꝛꝙ ꝓsequēs productō nes diuinarum personarum.

¶ Contra istam positionē ar

guo. Et ꝓmo ꝙ noticia ꝓcedens que est verbum ꝛ similiter amor q̄ est spūs ſctūs non sint nec possit esse rōnes producendi aliquid vel creandi ipsi ꝑi ꝛ hoc sic. Illud quod est suppositum distinctus ab alio non potest esse sibi ratio operandi. Probatio quia omnis ratio operandi conuenit operanti/ vt quo. Sed suppositum non potest alicui conuenire/ vt quo quia est incommunicabilis ꝛ vt quo ꝛvt qđ vt dictum est in primo. Sed verbum ꝛ spiritus sanctus sunt suppositā distincta a patre. ergo nō possunt esse sibi ratio vel principium operandi nec mediate nec immediate. ¶ Scdo sic. Illud quo aliquid esse non potest non potest esse sibi ratio agendi vel operandi. Nam omnis ratio operandi dat aliquod esse ipsi operanti sicut calor dat esse calidū calefacienti. ꝛ sic de similibus. Sed nec verbuꝫ/ nec spiritus sanctus sunt ratio essendi aliquid ipsi patri quia pater non est nec sapit sapientia genita ſ3 Augustinum de trinitate capitulo. 2⁰. ergo. ꝛc.

¶ Tertio sic. Si noticia in patre et amor sunt imꝑfecti ad producedū creaturaꝫ sicut dicit ꝛ expectāt

perfici per verbū ꝛ amorē ꝓductū. igif pater verbum ꝛ spiritus sctūs sunt aliquid mai⁹ vl perfecti⁹ ꝯ pater tantū. Sz hoc est falsuꝫ. Tū qꝛ ifinito simplr nihil est perfecti⁹. Tum qꝛ hᵒ est ꝑ Aug. ꝯ. ꝛc.

¶ Quarto sic eo qđ habet pater/ vt producens hz productuꝫ vel sibi correlariū ꝛ subsistens per se nō producit aliquid vt principio pductiuo. Sed pat habet filium ꝛ spm sanctū sicut producēs aliud pductum subsistēs ꝛ sicut relatiuū aliud correlatiuū nō aūt sicut formā ꝯ ꝛc. ¶ Quinto sic quero quid intelligis per sapiētiam dispositiuā ꝛ amorez affectantem. Aut intelligis aliqua appropriata filio ꝛ spiritui sancto: aut aliqua eis ꝓpria. Si appropriata sequitur ꝙ sunt cōia/ ꝛ sic ꝙueniunt patri sicut filio ꝛ spiritui sancto qđ est ꝓta te. Si ꝓpria sequitur ꝙ pater nō habēs ista/ formaliter nō est productiuus creature sed solum filius ꝛ spiritus sanct⁹.

¶ Sexto Omnis noticia que est filio cōicata est a patre. Nec filius addit super illa que cōicata sunt a patre nisi respectu originis filiationis ad patrez qui nō est aliqua noticia formaliter sicut patz. Sz pater prehabet q̄cquid cōicat filio. igif prior est in patre noticia quelibet ꝯ in filio/ ꝛ similiter amor ꝛ sic pater habet perfectā noticiā ꝛ dispositiuā/ ꝛ similiter ꝑfectum amorem nō a filio nec ex filio nec expectat filium/ sed potius filius hz eam a patre ꝛ similiter de amore affectāte. ¶ Septimo sic contra illud qđ dicif ꝙ ỹbū ponif ibi ad perficiendū opationē inclinalē vel intellectionē patris qꝛ rō ꝓducendi aliq̄d ēm opationē vel trāseūtē nō ꝑficitur ꝙ operatū vel ꝓductū vt ꝑz. Calor em̄ in calefaciente nō ꝑficitur ꝙ calorem ꝓductū. Sed intellectio ē rō in patre gignēdi ỹbū ēm istum doctorē ꝛ gignere non est actio manēs in gignēte qꝛ termin⁹ suus verbum nō manet in generāte puta in patre ſz supositaliter distinguif ab ipo. ergo intellectio ꝑis nō ꝑficif ꝙ ỹbū. ¶ Octauo sic Cōtra illd ỽ ydeis ꝙ sunt speculatiue vt pertinēt ad itellectū ꝑis qꝛ est ꝓta Augustinū. 15⁰. de trinitate vbi dicit de filio dei ꝛ patre sic. Ja inquit ỹbū hoc vere est veritas qꝛ quicquid est in ea sciētia de qua genitū est ꝛ in ipo est qđ aūt in eo nō est nec in ipso eē pōt ꝛpauloꝑost. Sia inquit nouit deus pater in seipo nouit ꝛ in filio. Et iterū post Sia que sunt in eoꝝ scientia vnusquisq; eoꝝ plene videt. ¶ Ex quibus verbis statim appet ꝙ quelibet ꝑsona ꝑfectissime nouit oīa ꝛ in particulari/ ꝛ ita ydee nō plus sunt ꝓactice vel speculatiue in vna ꝯ ī alia. Unde dico ꝙ ista positio quasi per oīa ē falsa. Quod ꝛ dicit philosophos errasse circa creationes rerū ex cā predicta ꝑz falsum. Ita em̄ est noticia ꝑfecta ꝛ dispositiua ꝛ amor affectans ꝛ liber in vna ꝑsona sicut in tribus. Unde ꝛ si ꝙ impossibile nō esset in deo pluralitas personaꝝ sed vnū tm̄ suppositū absolutum tamen nō deberet negari pductio creaturaꝝ sicut dicetur infra in tertio articulo questionis.

Aug. 15. de trini.

¶ Dico ergo aliter de isto ar

ticulo ꝙ creatura necessario ꝑsupponit pductōez ꝑsonarum in esse producto sed non causaliter sic ꝙ ꝑsone producte sint rōnes pducendi creaturā ipaz sicut ymaginatur positio ꝓdicta ſz ꝙ modum aliuz qui dicetur infra. Qz aūt ita sit ꝓbo prio sic. Productio ꝓtingens ꝛ alicuius cōtingētis ꝑsupponit de necessitate pductionē necessariam ꝛ alicui⁹ necessarij ab eodē ꝓncipio. Ex quo em̄ principiū est duarum pductionum quarum vna est necessaria ꝛ alia est ꝓtingens ꝛ necessaria non potest ꝓsupponere ꝓtingentē sicut nec ens necessarium pōt ꝑsupponere ꝓtingens/ opz ꝙ ecōtra contingēs ꝑsupponat necessarium. Sed productio creature ꝓtingēs est ꝛ alicui⁹ contingentis. Productio vero diuine persone necessaria est ꝛ ab eisdē ꝓncipijs intellectu ſcilicet ꝛ voluntate igif. ꝛc. ¶ Secūdo sic. Prior est productio alicui⁹ potētie circa obiectuꝫ primarium ꝯ scdarium ꝛ precipue hoc est verus de obiecto secūdario quod ꝓstituitur per actum potētiale sicut est creatura. igif. prior est ꝓductio intellect⁹/ ꝛ voluntatis in diuinis circa diuinā essentiam que est productio ꝑsonarum diuinaꝝ ꝯ circa creaturā ergo creatura in eē producto ꝑ ꝛsupponit productōnes personaꝝ. ¶ Tertio sic Prior ē habitudo nature diuīe ad ꝓpria supposita ꝯ habitudo ad actū secūdū vel ad aliq̄d extrinsecū/ qꝛ habitudo nature ad suppositū pertinet ad eē quod ē prius ꝯ operari ꝛ act⁹ secūdus. Similiter etiā qꝛ est magis necessaria ꝯ habitudo ad extrinsecū ꝓtingens ꝛ magis intima sibi ꝛ proxima ꝛ essentialis. Cum igitur ꝑsone diuine cōparentur ad diuinam naturam sicut supposita ꝑus natura hz esse in suppositis illis tribus ꝯ sit principiuz ꝓductiuū creature. ergo creatura in eē producto ꝓsupponit ꝑsonas productas ꝛ per ꝑis productiones ipsarum. ¶ Quarta ratio est ꝛspecialiꝫ de productione qꝛ creatio ꝓsupponit suppositū patris ꝓstitutū. Sed suppositū patris ꝓstituitur per relationem que est simul natura cum ꝓductione passiua verbi. Idem em̄ est generatio actiua ꝛ paternitas ꝛ generatio passiua ꝛ filiatio ergo ꝓductio creature ꝑsupponit ꝓductionem verbi. ¶ Sed per quē modū. Dico ꝙ sicut effectus posterior ꝑsupponit priorez ab eodē principio licet ñ ô sicut cām suaz ꝓprie loquendo. Ita ꝙ creaturarum ē principiū aliquod absolutū vel plura puta intellectus ꝛ voluntas que sunt ita ꝑfecte ī vna ꝑsona sicut intrib⁹ ꝛ ita perfecta cālitas ī vna persona sicut in tribus. Sed qꝛ principia ista prius natura hñt suas opationes ꝛ productiōes circa obiectum suum ꝓmarium quod est diuina essentia. ꝯ circa obiectū secūdariū qđ est creatura qđ qđē nō est obiectū scdarium nisi qꝛ ꝓstitutum per tales potentias vel satem non est obiectū simpliciter necessariuz sicut diuina eētia circa quod primo habēt suas operatiōes ꝛ productiones ꝛ in illo priori natura producūtur diuine persone ꝛ cōicantur eis illud perfectissimū principium ꝛ illa principia creature a patre ipsi filio ꝛ ab vtroq; spiritui sancto antecꝯ exeant in actū producēdi. Hinc est ꝙ ꝓductio creaturarum ꝑsupponit necessario productionē ꝑsonarum sicut productio posterioris effectus natura ꝑsupponit priorem effectuz sicut calefacere ꝓsupponit illuminare licet vtrumq; sit ab eadez causa ꝛ neutrū sit causa alteri⁹. Sic etiā productio personarum non est causalis respectu ꝓductionis creaturarum nisi eo modo quo effectus vel quasi effectus ꝑior habet rationem cause respectu posterioris quia causa non potest in primum nisi prius exeat in primū. In illo aūt posteriori naſa in q̄ ꝓducitur creatā p⁹ ꝓductionē ꝑsonaꝝ ꝛ creatē Dico ꝙ ꝑ

prius origine creat qz a se et filius Secundo quia a patre z spūs sctūs ab vtroq; z3°/z tñ simul natura z eadē creatione. Nec iste ordo accipitur ex parte creationis vel creature/sed ex parte suppositorū creantium quoꝝ sc̄dm ea primo z tertium ab vtroq;. Dices contra predicta q pater creat verbo.

Augusti 10. de ci. dei. Primo qz eo pater creat quo dicit / qz dixit z fctā sunt. Sed pater dicit verbo ꝫm August. 10. de ci. dei. Verbo tuo tibi coeterno dicis q̄cūq; dicis nec aliter q̄ dicendo facis. ¶ Sc̄dō qz illo creat pater per quod oīa facta sunt. Sed p verbum oīa facta sunt. Jo.1. q̄ ⁊c. ¶ Tertio qz dicit in psalmo. Verbo domini celi firmati sunt ⁊c. Et exponit Gregorius Verbum eīn domini filius ē patris ⁊c. Et similes auctoritates plures. ¶ Quarto qz artifex producit artificiatum sua arte vel principio quo. Sed verbum est ars dei omnipotētis ꝫm August. 6° de trinitate ergo. ⁊c. ¶ Ad primū dico sicut dictum est in primo. distin. xxxj. q dicere nō accipitur ibi pro creare vel producere/ sed pro manifestare effectiue. Jta q sensus est. Pater dicit verbo creaturā. i. declarat creaturā verbo a se producto. Declarat inquit effectiue z declarando facit creaturam nō q declarare sit facere sed cōcomitatur.

Jo.1. ¶ Ad sc̄dm dico q verbum oīa facta sunt: nō sicut per rōem agendi ipi patri sed sicut per suppositum creās cū patre. Jta etiā p spiritum sctm̄ omia facta sunt z per patrē. Tamen pueniētius dicitur hoc de ꝫbo q̄ de patre qz verbum est scda persona z media in trinitate. ¶ Ad tertiuz p idē de verbo z spiritu sancto. vel aliter pōt accipi ibi verbo pro imperio domini. ¶ Ad 4m dico q ars cōe nomē est tribus personis diuinis/quelibet eīn ars perfectissima creature. Tamen pater est ars non de arte filius ars de arte. Tamē appropriat verbo propter similitudinem sui modi p̄cedendi p modum intellectus. ¶ Cū dicis q artifex operatur p suam artem. Verū est sibi formaliter in existentez z ita pater per suam sapientiā qua formaliter sapit. verbū autem nō sic est ars patris sed ē ars subsistens producta z suppositalr a patre distincta. Tali autem arte nullus artifex agit sicut ꝑn° quo sicut dictum ē supra. hec de sc̄do articulo.

Opinio hēretici. ¶ Quantum ad tertium articulum Diceret ille doctor prime opinionis secundi articuli. Q philosophi z iudei qui non ponunt in deo nisi vnicū suppositū absolutū errant circa productionē creaturaꝝ z q̄tum ad actum creationis z q̄tum ad modū necessitatis. Quātū ad actuz creationis qz productio psonarū cāliter de necessitate supponit sicut illa p quā habetur rō formalis prima z perfecta p̄ncipij creatiui z ita negādo productionem diuinā ꝫ psonarū ꝓsequēter deberēt negare actum creationis quē tñ ipi concedunt. Quātū ad necessitatē vero dictū ē supra qz ēm ipm tales q̄ nō ponūt in deo nisi vnū suppositū absolutum non ponunt in deo p̄ter nisi noticiam simplicē z amorem creaturaꝝ z qz ista sunt nec̄io in deo etiā respectu creaturaꝝ z hinc ē q ponūt p̄ter creaturaz de necessitate p̄duci a deo q̄ est error. ¶ Sed nō vr mihi ista eē ꝺa. Nā sicut argutū ē supra. Principiū p̄ductiuū in patre ē ita pfectū in trib⁹ nec i aliquo ꝺficit q̄ ꝫbū vel spūs sctūm. Et tō dico q creatura nullomō p̄supponit ꝫbū vel spūs sanctuz sicut principiū quo p̄ductiuū nec mediatū nec imediatū nec p p̄ns p̄ductionez ꝫbi vel spūs sancti ex ista cā. Et ideo dico vltra q si q impossibile negaret p̄ductio psonarū z poneretur tm̄ vnū suppositū absolutū diuinū nō ꝺberet negari p̄ductio creaturaꝝ eē possibilis qz illud suppositū vnicū ponerē hr̄e p̄ncipiū creatiuū ita perfectū sicut ē mō in trib⁹ z eēt suppositum conueniēs actioni sicut mō tria supposita ad actionē vel productionē creature nō videntur plura requiri ex pte p̄ducētis. Et tō dico q phī z illi q̄ ponūt vnū suppositū absolutū in natura diuina nō debēt ex hoc p̄ter negare creationē nec ad hoc rōnabiliter p̄t cogi qz tria supposita nichil perfectionis addunt sup vnū: nec p p̄ns aliq̄d cālitatis.

¶ Circa q̄ est aduertendū q in creaturis si comparetur cā ad duos effect⁹ ordinatos sicut si ponatur ignis calefacere z ignire eēntialiter est eius cōparatio ad vtrūq; effectū q̄ vni⁹ effectus ad alterū p̄pter dependētiā vtriusq; ad cām a qua dep̄dēt nō aūt a se inuicē mutuo igr̄ si p ipossibile destruatur ac circūscribat ille ordo effectuū inter se. Nō p̄pter hoc adhuc negād⁹ē ordo z dep̄dētia vtriusq; ad causam qz p̄pter min⁹ impossibile nō est cōe dēdū maius impossibile. Nec p̄pter min⁹ neēiū est negādū magis necessariū. ¶ Cū si ponat⁹ impossibile ignez nō posse calefacere p̄pt hoc nō ē negādum ipm ignē posse ignire licz calefacere sit prius z iō obligans seipm ad tenendū añs nō ē obligat⁹ ad tenendū illo p̄ns. Non eīn tenet illa p̄ia. Ignis nō pōt calefacere. q̄ nō p̄t ignire nisi p hāc p̄pōnē affirmatiuā. Potēs ignire pōt calefacere q̄ ex positione destruitur. igit̄ positū applicando. Dico q in diuinis sunt principia p̄ductionis intrinsece psonaꝝ z p̄ductiōis extrinsece creaturaꝝ et hūt iste due p̄ductiones ordinē ad eadē p̄ncipia. Una sicut ꝑ z alia sicut posterior z ē magis necessari⁹ ordo vtriusq; p̄ductionis ad suū p̄ncipiū q̄ ipaꝝ adiuicem. Si ergo p impossibile ponat⁹ p̄ncipiū aliquod puta intellect⁹ vel voluntas nō p̄ncipiare p̄ma p̄ductionē sc̄z intrinsecam z p p̄ns tollat⁹ ordo p̄ductionū ad inuicē nō p̄pter hoc negādū est illud p̄ncipium posse in p̄ductionē extrinsecā/qz hoc posito adhuc stat tota ratio pfecti p̄ncipij respectu p̄ductionis extrinsece. ¶ Et tō si arguat⁹. Nulla p̄sona diuina p̄t aliq̄d producere ad itra q̄ nec ad extra creando. Negāda ē p̄ia a ponēte añs qz p̄ia ñ tenet nisi p hanc p̄pōnē affirmatiuā. Si aliqua p̄sona diuina p̄t creare aliqua pōt ad intra p̄sona p ducere z sic p̄cessisset philosophi qz ly viderūt habitudinē effectus ad cām nō tñ necessariā habitudinem p̄ductionis ad p̄ductionē qz nec viderūt p̄ductionē intrinsecam in diuinis z licet negarēt illam tamen concedebant p̄ductionem extrinsecam vel aliquam creationem. ¶ Quantum ad secūduz de necessitate productionis. Patet q ex hoc non posuerunt philosophi necessitatem creatōis. Nec puto q arguerūt qz negarent productiones intrinsecas diuinarum personarum quia puto q philosophi bene viderunt hoc z intellexerunt q ita perfecta z liberavel necessaria ē voluntas diuina z sciētia dispositiua et amor efficax in vna persona vel supposito quod ponebant sicut in centum milibus si ponerentur sicut nos ponimus ibi tria/et ideo

non magis libere vel necessario posuissent creaturam a tribus ꝫ ab vna et dico q in nullo habet iste docto⁹ intentionem ipsorum et tota sua ymaginatio est falsa. Patet q ita necessaria est productio diuine persone z persona ipsa producta sicut z producēs. Posuerūt enim philosophi necessitatē productionis vel actionis diuine ad extra ppter diuinā immutabilitatē non p̄opter suppositi vnitatē. Et ideo dico q posito in diuinis vnico supposito absoluto stat libertas z cōtingētia creationis sicut etiā imaginātur z tenēt iudei qui licet in deo nō ponāt nisi vnū suppositū tñ tenent q voluntarie et libere deus produxit mundū z cū p̄ncipio durationis.

In principio creauit deus celū z terrā ⁊c. Sic igit de isto articulo dico q licet p̄ductio creaturarū de necessitate p̄supponat productionē personarū ex causis dictis in secūdo articulo. Tamen si per impossibile poneretur vnum suppositū absolutū tantum in natura diuina: et per cōsequēs negaret p̄ductio personarū adhuc staret possibilitas creationis z libertas vel cōtingētia respectu eius in deo. Nec negās productionem illaz intrinsecam debet negare creationē vel contingentiam eius sicut declaratuz est per predicta in p̄senti articulo.

Ad p̄mū p̄ncipale dico q

licet essentialia ad intra sint prioza notionalib⁹ tamen essentialia vel cōia ad extra sicut est creare nō sunt prioza sed necessario p̄supponūt notionalia z personas pro q̄to sunt ad extra. Unde licet itelligere z velle sic absolute accepta sint prioza notionalibus personalibus nō tñ intelligere vel velle creaturā: z vt cadit super ipsam. ¶ Ad secundū de p̄cipio dico q principium est idem vtriusq; productionis saltem aliquid essentiale z absolutū. Non autez respectus sicut dictuz est in primo. Sed dico q istud principiū prius natura habet suā operatio nēvl productionē circa obiectū p̄mariū q̄ ē essentia q̄ circa secūdariū quod est creatura vt dictū est supra. ¶ Ad tertium dico q creatio est truum supposit̄oꝝ sicut vltimo denominatoꝝ z hoc nō obstante dico q non numeratur ꝫm ista supposita sed magis ꝫm principiū z quia principiū est idē in tribus Dico q ipsa est eadem in tribus z hoc est rationabile qz essentialius z immediatius respicit principium q̄ suppositum qz nō suppositū nisi per principium. ¶ Ad quartū dico q licet de facto creatio ī re p̄supponat productionē intrinsecā que ponit in natura diuina sc̄dm fidem. Tamē si per impossibile poneretur vnum suppositū absolutū nichil minus posset creare qz haberet in se plenitudinem sapientie z potētie: sicut habent modo tres persone. Et sicut dicit Richardus. Unde auctoritas est p me. ¶ Ad quintū dico q si creatio supponeret p̄ductionē z personas productas sicut rationes formales agēdi sicut disgregare p̄supponit albedinē vel huiusmodi: tūc per rationē naturalem philosophi potuissent deuenisse in noticiam trinitatis. Si tamen in aliquā noticiam deuenerūt per rationem naturalē. Sed nō sic p̄supponit creatio p̄ductionē intrinsecam vt dictū est supra. Sed supposito per fidem q sit in diuinis productio intrinseca. Oportet q p̄supponatur creationi eo modo quo dictum est supra. ¶ Aliter dici potest q non opoz tet q philosophi deuenissent in hoc p̄opter imbecillitatē intellectus humani. Non enim ad oīe naturaliter cognoscibile attigerunt sed multa ipsos latuerunt.

¶ Questio quarta.

Quarto quero de

creatione ex parte rei create. Et primo quero q̄tū ad hoc Utrū creature anteq̄ creentur habeant actu aliquod verum esse reale distinctū ab esse sue causevel ab esse diuino videtur primo q sic. Creatura anteq̄ creetur est possibilis alias ipossibile creatur. Sed omne possibile est ens verū qz potētia z actus diuidunt ens verum reale q̄ est ens metha-
Auicen-na. 8. me-tha. physicū. ergo z ⁊c. ¶ Secundo sic. Si creatura puta homo nullū verum esse reale habet anteq̄ creetur sequitur q sit ita nichil sicut figmēta vel impossibilia qz non plus habet de entitate. Sed illud q̄ est ita nichil sicut figmentum nō solū nō est sed etiā repugnat sibi esse. Creature autē nō repugnat esse ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Sicut se habet ens ad nō ens ita possibile ad impossibile qz vtrobiq; est cōtradictio ergo per locū a trāsmutata proportione sicut ens ad possibile. Jta nō ens ad ipossibile. Sed ens est possibile igit̄ non ens est impossibile. Si igitur creatura anteq̄ creetur est nō ens nec habet aliq̄d verū esse reale sequitur q sit impossibilis q̄ est falsum. ¶ Quarto sic. Auicēna dicit. 8. metha. q res fluunt a deo nō solum vt a creante sed vt intelligēte eas igitur res non solum habet verum esse fluēs a deo per hoc q creatur sed per hoc q intelligitur. Sed ab eterno z anteq̄ creentur planū est q res intelligitur ergo ⁊c.

Contra.

Si creature anteq̄ creentur et ab eterno habēt aliquā veram entitatē realem. Aut illa est entitas diuina z sic entitas diuina ē creabilisq̄ est ipossibile. Aut ē alia entitas distincta ab entitate diuina z sic est aliquid eternū p̄ter quod est falsum ergo nullā talem entitatem habent.

In ista questione sic proce/

dam. Primo ponā vnā opinionem de questione et motiua aliqua que adducūtur pro ea. ¶ Secūdo arguam cōtra positionē illā ex dictis ipsius ponentis eā. ¶ Tertio respōdebo aliter ad questionem. Et p̄babo respōsionē. Et rñdebo ad motiua aliorum. Ultimo ad rationes principales.

Quātum ad primū est opi

nio cuiusdā doctoris q res vnomodo dicit̄ a reor reris. Alio modo dicitur a ratitudine z firmitate rei. Primo modo cōuenit nomen rei cuilibet opinabili. Unde etiā isto modo figmenta z impossibilia possunt res appellari. Secūdo modo non conuenit res cuilibet opinabili sed aliquibus intelligibilibus tantū. Res igitur vt dicitur a reor reris dicitur a ratitudine distinguitur a re prout dicitur a reor reris z oportet q hoc sit p aliquā intentionē sibi intrinsecā. Intētio autem vel ratio ratitudinis que distinguit rem Secūdo modo dictaꝫ a re primo modo dicta est intētio vel ratio exēplati a deo z est prima ratio essen-

Res duplicit̄ dr ēm aliq̄s

tie in ipsa re. Ita q res vel creatura ex hoc formaliter est rata ꝛ habēs essentiaz quia a deo exemplata. Sed ex hoc habet esse existentie qz a deo effecta vel producta. Ita q habitudo exemplari ad deum est ratio essentie in creatura. Sed habitudo effecti vl producti ad ipsum est ratio existentie actualis. Cuz igitur res sit ab eterno exemplata a deo sicut et intellecta ꝛ per hoc habeat in actu verū esse reale quod est esse quiditatiuū ꝛ esse essentie ꝛ de nouo sit producta ꝛ in tempore quia ꝑm istum impossibile est aliquid creari ab eterno. ¶ Oportet q res vel creatura anteꝯ creetur habeat aliquod verum esse reale in actu distinctum ab esse diuino quia diuinū esse non est exemplatum ꝛ tale esse habet ab eterno Sed esse actualis existentie habet de nouo. Nō qz sit alia res ab esse essentie sed magis alia intentiõ i creatura ipsa. Alterus dicit q ex istis est ꝓpositio in omni creatura ex essentia ꝛ esse actualis existentie sicut ex eterno ꝛ temporali constituentibus vnū qz vnū est in potētia ad reliquum. s. essentia ad esse. Et ꝑm illud esse actualis existētie cōuenit rei creari ꝛ de nouo. Non autē ꝑm esse quidditatiuū essentie qđ est ab eterno quo distinguit primo res a figmētis ꝛ ipossibilibus que nō sunt exemplata a deo et tantū modo sunt res a reoꝛ reris. ¶ Quę autē creature habeant tale verum esse reale ꝛ in actu anteꝯ creentur ꝛ ab eterno vel q creature habēt ab eterno esse quidditatiuum ex quo cū existētia componitur quodlibet creatū. ¶ Probat ꝓmo sic. Res anteꝯ creentur habent verū esse difficile ꝛ diffinituz in actu. Non enim diffinitio concernit in re actualem existentiā que cōuenit ei per creationem. Sed diffinitio indifferēter respicit rem siue sit siue non sit. Nō enim questio si est partiū ad problemma diffinitionis sed quelto quid est. Sed diffinitio dicit verum esse quidditatiuum rei ꝛ in actu si est diffinitū ꝛ diffinitio in actu. Patet primo thopi. ꝛ. 7. meta. ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. Illud scōm quod cōuenit creature esse exemplatū a deo in actu ꝛ ab eterno cōuenit creature ab eterno ꝛ ī actu. Sed hoc est secundū quiditatem ꝛ essentiam suam vt patet ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Nō est vere in genere vel ꝑdicamento anteꝯ creetur ꝛ in actu hz verū esse quidditatiuum in actu anteꝯ creetur. Patet qz vnumquodqz per id quod est ꝛ per suā quidditatem ponitur per se in genere vel predicamēto. Sed res anteꝯ creetur vere ꝛ actu est in predicamēto vel genere. Non enim per esse actualis existentie est ī genere. Sed genꝰ et tota coordinatio generis abstrahit ab esse rei vel non esse genus enim in quid predicatur non sic esse ergo ꝛc. Et predicatio generis de inferiori nō est contingēs sicut predicatio existētie. Nō sic esse ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Illud quod realiter refertur ad aliud ꝛ ī actu anteꝯ creetur habet aliquod verū esse reale ꝛ in actu qz nichil ī actu non refertur realiter in actu. Sed creatura anteꝯ creetur refertur realiter ad deum in actu sicut mensuratū ad mensuram ꝛ sicut extrinsecum actu intellectum ad diuinā intellectionem ꝛ sicut habēs proportionem ꝛ conformitatē ad actum intelligēdi diuinū que requiritur inter intelligibile ꝛ intellectū. ergo ꝛc. ¶ Quinto sic. Scientia realis eterna necessario habet obiectum reale eternū qz de non ente reali vel de nichilo non est scientia realis. deꝰ habuit scientiā realem verā de creaturis anteꝯ crearentur et ab eterno secundū quidditates ipsarū distinctas a seipso sicut ꝛ modo quia nō aliter nouit fienda ꝙ facta ꝑm Augustinū. 15. de tri. c. 13. ergo ꝛc. ¶ Sexto sic. Nichil quidditatiue nō potest fieri aliquid ergo possibile fieri aliquid est quidditatiue aliquid et ens. Non enim vnū oppositorum cōtradictorie sit reliquum. Sed illud quod quidditatiue est aliquid habet aliquā veram entitatez realē qua est aliquid. Cum igitur creature sint possibiles fieri aliquid. Oportet q habeant entitatem verā realē. ¶ Septimo per Augustinū de natura boni vbi dicit q nō nullum bonum est possibilitas ad formā vel ad esse pari ratione. ergo creatura anteꝯ creet est aliquod bonū et aliquod ens reale. Augo de natu. boni. ¶ Octauo per Augustinū super Jo. Homelia. 18. Eadē litteras formant coz et manus sed aliter ꝛ aliter. Cuz igitur littera formata manu sit eadē cū littera formata a corde aliter tamē videtur q illa sit ens realiter sicut ista ꝛ similiter creatura intellecta ꝛ exemplata vt videtur. ¶ Hec est positio q creature anteꝯ creentur habent aliquod verū esse reale qđ est esse quidditatiuū, ꝛ ī actu extra esse diuinū ꝛ distinctum ab ipso realiter. Non tamen esse actualis existentie qz secundū tale esse solus deus est eternus ꝛ nihil aliud. ¶ Nota hic q idē ꝛ diuersum sunt passiones entis quia igitur res ante creationē et post est sibi eadē vtrobiqz etiā est ens qz extra est diuersa realiter a suo exemplari vel ydea quare ꝛc. Hoc de primo articulo sufficiat ad presens et sequitur secundus.

¶ Quantum ad secundū ar

ticulum arguo cōtra istam positionem ex dictis ponentis. Ipse ponit q esse et essentia sunt eedez res creature. Sed impossibile est ꝛ implicat contradictionē q eadem res sit noua ꝛ eterna ꝛ per ꝓns nō noua ergo impossibile est q essentia sit eterna ꝛ esse actualis existētie sit nouū sicut ipse dicit. Ad. n. est eternū semp fuit. Nō est nouū nō semp fuit hz aliquādo non fuit ꝛ ista plane cōtradicunt. ¶ Secūdo sic. Ipse ponit q respectus est eadem res cū suo fundamēto ꝛ per consequēs q esse actualis existentie est eadem res cū essentia qz non est nisi respectꝰ fundatus in essentia. Sed impossibile est sicut ꝑs q eadē res sit noua ꝛ nō noua ꝙ impossibile est hoc de esse ꝛ essentia. ¶ Tertio ipse dicit q ī deo nulla est relatio rationis noua ad creaturā. Sed eadē est relatio aptitudinalis ꝛ actualis diuersimode nominata. ergo similiter in proposito eadem res est possibilis et actualis scōm essentiam vez ꝛ existentiam ergo scōm essentiam nō erit eterna ꝛ secūdū existētiam noua. ¶ Quarto extremis respectus intrinseci existētibus necessario est respectꝰ: precipue si fundamētum sit eternum vel necessariū et terminꝰ immutabilis. Sed esse actualis existentie nō est nisi respectus essentie eterne ad deum producentem qui est terminus immutabilis. igitur iste respectus est ab eterno ꝛ sic existentia rei est ab eterno. Ratioꝛ patet ꝓcipue secundū ipsum: quia respectus est eadē res cum fundamēto. ¶ Quinto sic. Ipse dicit q creatio nō potest esse ab eterno. Sed productio alicuius vere entitatis in actu non de aliquoꝛ in esse reali est creatio. Est enim productio totalis

creature. Cum igitur productio essentie rei sit productio in esse vero reali non de aliquo: quia non de deo ꝛ sit productio totalis eius videtur q creatio sit ab eterno. Non enim essentia creature minus est creatura ꝙ suū esse existentie. ¶ Sexto sic ipse facit istud argumētum cōtra eternitatē mundi. Omne quod est quādo est necesse est esse. Sed omne eternū semp fuit vel est ergo semp necesse est ipsum esse igitur ꝓ nullo instāti possibile est vel fuit ipsuz nō esse. ꝛ sic est necesse esse. Hoc aūt est incōueniēs ergo ꝛc. Idem argumētum potest fieri contra ipm de essentijs q sunt necesse esse in esse vero reali: qz eterne sunt. Sed hoc est impossibile. Tum quia est esse ꝛ essentia. ꝛ tñ esse est possibile. Tum quia dato q nō essent idem cōcurrūt tamen in eodem ente ad cōstitutionem eius ꝛ faciunt vnū per se. Tum etiā quia nihil est necesse esse in aliquo vero esse reali extra deū ergo ꝛc. ¶ Septimo sic. Ipe ponit q essentie creature vere est ab eterno qz est ab eterno intellecta a deo ꝛ etiā exemplata. Sed nom minus existētia exemplata ꝛ intellecta ergo existētia creatura est ab eterno sicut essentia si suū motiuum est bonū. ¶ Octauo sic. Ipse ponit q essentia ꝛ esse faciunt cōpositionē quia essentia est in potētia ad esse. ¶ Contra. Idem nō est in potentia ad seipsum nisi in potētia obiectiua nec per cōsequēs facit cōpositionem cū seipso. Sed essentia ꝛ esse sunt idē re sicut dicit. ergo nō est in potētia vnum ad aliud nisi tantū obiectiue: ꝛ per cōsequēs non faciunt cōpositionē quia potētia obiectiua non manet cum actu suo sicut manet potētia subiectiua. ¶ Ad istas rationes respondetur ad tres primas vnico verbo q essentia ꝛ esse licet sint eadem tres tamen differunt intētione ꝛ ita vnū potest esse nouum ꝛ aliud eternum. ¶ Ad quartū diceretur q respectus pōt esse nouus inter terminos eternos ex nouitate causalitatis alicuius cause de nouo causantis sicut est esse actu alis existētie qz licet sit idem re cum essentia differt tamen intētione. ¶ Ad quintum dicitur q productio alicuius de nichilo ī esse actualis existētie est creatio quia rei proprie cōuenit creari scōm esse actualis existentie nō autem scōm esse essentie sed tantum exemplar. ¶ Ad sextuz est necesse esse per idem. Nichil enim aliud a deo est necesse eē sic q in suo conceptu quidditatiue includit actualiter existere vel sic q necessario existat. Sed ī esse essentie aliqđ bene est necesse esse sicut necessario est exemplatum ꝛ intellectum. Ille autē tres probationes cōtra hoc non cōcludunt. Prima qz licet essentia ꝛ esse sint idem re differūt tamen intētione. Secūda non valet nisi de necesse esse scōm actualē existētiaz. Nec tertia similiꝫ. ¶ Ad septimū respōdetur q existētia proprie nō est exemplata ꝑm q huiusmodi nec ꝑm ipsam proprie cōuenit creature exemplari sed tñ produci sicut ꝑm essentiam non cōuenit sibi produci sed exemplari. Et ita nō oportet q existētia sit ab eterno in esse reali sicut essentia sz tñ in esse intellecto. ¶ Ad vltimū dicit q idem re distinctū tamen intētione facit bene cōpositionem cū seipso ꝛ est in potētia ad seipsum sicut animal et rationale faciūt cōpositionē in homine ꝛ sic predicte rationes cōcludere nō videtur. Sed dico q prima solutio primarum trium rationū nichil valet. ¶ Primo quia quecūq sic se habēt q vnum est in actu ꝛ in re sine alio ꝛ ambo sunt positiua nō solus intētionaliter immo realiter ꝛ qđ plus est essentia tialiter distingūtur: qz ipsorum sunt diuersa esse et per consequēs diuerse essentie essentialiter etiā ꝑm istos qui ponūt q esse ꝛ essentie sunt idem realiter. Sed essentia et esse sic se habēt ꝑm istos ergo ꝛc.

¶ Secūdo quia p hoc probauit philosophus materiam differre realiter a forma ꝛ locatus a loco qz vnū potest esse sine alio in re. ¶ Tertio quia scōm istam responsionē sequeretur q animal cui conuenit vel natū est conuenire ipsum rationale cū differant intētione scōm eos possent esse sine inuicē saltem animal sine rationali sicut essentia sine esse. Et sic etiā animal cui cōuenit irrationale ꝛ sic in re esset d are animalia que nec essent rationalia nec irrationalia que sunt incōueniētia. Et ideo dico q est implicatio cōtradictionis dicere q aliqua sint eadem res vel realitas ꝛ vnū potest esse in actu ꝛ ī re sine alio. ¶ Solutio ad quartū per idez improbat Cum enim respectus intrinsecus sit eadē res fundamēto ꝑm eos a quacūq causa fieri non potest q fundamētum ꝛ terminus sint eterna ꝛ nō sit respectus eternus sicut nec a quacūq causa potest fieri illud qđ implicat contradictionē. ¶ Contra solutionē quinti patet q non est nisi fuga. Dico enim q rei non solum cōuenit creari ꝛ effici scōm existētiā sed etiam scōm essentiam ꝛ naturā. Primo qz omne illud quod est aliquid positiuum vere ens extra intellectū ꝛ non est causatum est deus. vt videtur ꝛ ens simpliciter independēs ꝛ necesse esse. Sed ista non cōueniunt essentie create vt patet. ergo ipa est creata ꝛ ita bene sicut esse. ¶ Secundo qz essentia creature talis quā tu ponis vel est creatoꝛ vel creatura. Non est creatoꝛ quia ponis q habet esse vere distinctū a creatore ergo est creatura. ꝛ tunc implicat cōtradictionem q non creetur vel q scōm ipm non cōueniat creature creari. Jd enim totū qđ est creatura ꝛ includitur intrinsece in ipsa creabile et causabile est sicut ipsa. Similiter etiaz hoc patet p sanctos. Augustinus contra felicianū dicit q creatura est ex dei voluntate facta substantia et accipit substātiam pro natura ꝛ planum q natura ꝛ quiditas vel essentia idē sunt. ergo essentia est effectiue facta. ¶ Prima Anselmus monologi. 24. ca. Eternitas illi soli substantie cōuenit que sola non facta sed factrix inuēta est. Ex quo habetur q sola la diuina essentia eterna est ꝛ oīs alia facta est que ambo sunt cōtra ipsos. ¶ Contra solutiones sexti qđ concludit essentiam esse necesse esse sicut et esse per rationē eoꝝ cōtra eternitatem mundi. Patet q non valet illa solutio. Nō enim apparet ratio quare essentia vl aliquid ꝑm esse essentie plus sit necessarium ꝙ scōm esse existētie precipue cū vtrūq sit creabile sicut dictum est supra vel probatuz. Et ita sicut argumētum illud cōcludit de vno puta de essentia. Ita de esse vel ecōuerso. Et sicut non concludit de essentia ita nec de esse ꝛ sicut cōcludit incōueniēs de esse ita de essentia. ¶ Prima sicut dictum est ī primo. Res primo cūstituitur in esse possibili per intellectū diuinū. igitur qz exemplata vel intellecta nō habet esse nisi possibile. Non autē esse necessarium reale ꝛ vnū in actu. Similiter etiaz si ponere necesseria ista essentia hoc nō esset nisi qz intellectio diuina vel exēplar necessario coexigeret

Augusti nus.

Anselmꝰ monolo. 24. ca.

ipsam. Sed hoc est falsum quia magis necessarius nunq̄ de necessitate coexigit aliud quod nō potest esse ita necessariū in esse vero reali. De probationibus etiā illis tribus patet q̄ non sunt solute. Si. n. essentia ꝛ esse sunt idez re si vnū est necesse esse: ꝛ reliquum. Nec valet differentia intētionis sicut nec prius valebat ad ponēdum nouitatē in vno ꝛ eternitatē in alio. ¶ Secunda instātia etiam patet q̄ nō est soluta nec tertia. quia nō est ratio quare magis cōcurrat in vno vel eodē ente per se necesse esse per essentiā ꝛ possibili esse ꝑm existētiam q̄ ambo scōm essentiam vel existētiam ꝛ similiter quare possit aliquid esse eternū ꝛ necesse extra deum secundū essentiam q̄ scōm existētiam. Unde enim accipiat istud priuilegiū essentie plusq̄ existētie non appareret. Precipue cū vtrūq̄ sit eque causabile sicut probatum est supra sicut est eque annichilabile secūdū August. 8. sup̄ Genesim ad litteram vbi dicit q̄ si virtus dei ab eis que creata sunt regendis cessaret simul ꝛ illorū cessaret species omnisq̄ natura coincideret. Sed planū est q̄ natura species et essentia idem. Unde iudicio meo isti negāt ad nichilationē possibilē. ¶ Contra solutionē quinti patet q̄ existētia ita est exemplata sicut essentia. Omne enim productū ab agente per intellectū ꝛ sicut artificiatū est exemplatū vt videtur. ¶ Secūdo etiaz quia sicut dictū est supra ꝛ probatū. Essentia est ita producibilis sicut existētia. ergo existētia est ita exemplabilis sicut essentia. ¶ Contra solutionē vltimi argumēti q̄ idem re est in potētia ad seipsum ꝛ facit compositionē cum seipso distincto intētione sicut esse cū essentia. Non respondet ad argumētum quia quero quomodo essentia est in potētia ad esse. Aut ī potētia subiectiua ꝛ tūc impossibile est q̄ sit eadē res cum esse. quia eadē res non est in potentia subiectiua ad seipsam nec subiectū sui ipsius. Aut in potētia obiectiua. ꝛ tūc nō manet sicut nec act⁹ ꝛ potētia cū sint differētie entis maxime repugnātes manēt simul. ꝛ ita non faciunt compositionē qō dicit de animali ꝛ rationali. ¶ Dico sicut dixi ī primo q̄ animalitas ꝛ rationalitas dicūt plures realitates. Non sic autē essentia ꝛ esse scōm te. Et hoc de secundo articulo principali.

¶ Adduco autē ꝓtum ad tertium articulum alias rationes cōtra positionē predictam. Prima est ista. Illud cuius essentia p̄supponitur siue p̄ductioni q̄ illā productionē non creatur. Sed scōm istaz positionē essentia creature sue creationi vel productioni p̄supponitur. ergo non creat. Maior patet. ¶ Prio. q̄ sicut illud cuius materia intrinseca ꝛ ex qua p̄supponitur nō creatur Sic multo fortius nec illud cuius essentia p̄supponitur. ¶ Secūdo q̄ tale quid non fit de nichilo vel nō de aliquo. Oportet enim essentiaz illam que p̄supponitur aliquomodo se habere ad creationē Aut igitur sicut subiectum aut sicut terminū. Nō sicut subiectū. quia tunc excluditur creatio non minus ꝙ per materiā. Nec sicut terminuz q̄ essentia nō fit ipsum esse sed manet in tota creatione et sub termino creatiōis quare ꝛc. Minor patet secundū illam positionē quare ꝛc. ¶ Secunda ratio est ista. Creatio est productio totalis ipsius rei ī esse reali. Hoc patet per differentiam ipsius ab alijs productionibus. Puta a mutatione ꝛ motu que aliquid p̄supponūt. licet primo terminētur ad totū. Sed si res prius haberet esse essentie verum ꝙ crearetur creatio nō esset productio totalis. Plus em̄ p̄supponeretur vel saltem nō minus creationi ꝙ motui vel mutationi seu generationi cui nō p̄supponit nisi materia ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Si essentia p̄supponitur creationi pari ratiōne derelinquit post adnichilationē. Sed hoc est impossibile quia illud cuius essentia relinquitur in esse vero reali nō adnichilatur sicut nec illud cuius materia relinquitur multofortius. ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio est ista. Causa exemplaris nichil causat in esse vero reali: nisi efficiendo p̄batio. quia causa efficiens ꝛ exemplaris sunt eadem causa in quo concurrūt sicut causa naturalis effectiua est vna ꝛ eadē causa. Patet per diffinitionē cause a ꝓposito ꝛ a natura. Quero enim a te cuius causa sit causa exemplaris. Nō finalis ꝑm q̄ huiusmodi. Nec materialis vt forma Its quia iste sunt intrinsece causato igitur efficiens vel ponēs quintū genus cause igitur causa exēplaris nichil est nisi quoddam genus cause efficientis Puta per intellectum ꝛ artē exemplātem. Sz planū est q̄ efficiēs nichil causat nisi largiendo sibi esse actualis existētie. Cum ergo ab eterno non sint res causate scōm esse actualis existētie. igit nec causate ꝑm aliquod exemplans qō sit causa realis ipsarum. ¶ Quinto sic ꝛ est ex dictis eorum. Si essentia rei p̄supponitur creationi ꝛ nihil habetur per creationē nisi eius existētia vel res ipsa inq̄tū existēs sequitur q̄ creatio non terminetur ad aliquid absolutū sicut ad per se terminū formalem quia nō terminatur nisi ad existentiam que non dicit nisi respectum ad efficiens vt dicūt. Sed hoc est ꝓssibile ꝛ falsum quia de alijs productionibus minus p̄fectis conceditur ꝛ concedunt q̄ terminātur ad aliquid absolutū sicut mutatio vel mot⁹ ergo ꝛc. Nō enim creatio terminaretur ad esse simpliciter alicuius multo minus ꝙ alteratio vel augmētatio que terminātur ad aliquid absolutum quod est falsum. ¶ Sexto sic. Res scōm esse quidditatiuū est creatura quia non est deus. Sed omnis creatura est de nichilo facta sic q̄ non esse eius duratione precessit esse sicut tenemus fide. Nullum autē tale est eternū Quod patet. quia tunc simul duratione existeret ꝛ non existeret esset ꝛ non esset. Tum quia etiā eternitas non est mensura nisi durationis vel existētie ꝛ ita quod non existit semp realiter eternū non est. ergo ꝛc. ¶ Septimo sic. Si essentia rei create ē ab eterno sequitur q̄ pro quocūq̄ signo verum fuit dicere q̄ ipsa est. Sicut enim quod est albuz est sic qō est eternum est. quia eternum non est distrahēs nec est aliquid inclusum quidditatiue vel etiam ꝓpria passio sequens rem secundū quodcūq̄ esse. Sed essentia rei create non sic est: sed solus deus. ergo ꝛc. ¶ Dices q̄ ista ratio nichil valet quia non sequit. Homo est animal vel risibilis ergo est. Similiter nō sequitur. Essentia rei create est eterna: ergo est. Dico q̄ non valet: quia esse eternum non est predicatum per se. primomodo nec. secundo modo de creatura: nec distrahens de creatura: sed est predicatum quasi accidentale ꝛ predicatum reale nō distrahēs: ꝛ ideo sicut sequitur homo est albus ergo est. ita sequitur, essentia creature est. ergo creatura est. ¶ Octauo sic materia ꝛ forma lapidis essentialiter ꝛ intrinsece pertinēt ad quidditatē ꝛ essentiā lapidis: vt patet septimo metaphi. ꝛ planū q̄ non constituunt essentiā lapidis nec vnite simul si ergo essentia lapidis est ab eterno. sequitur q̄ materia et forma lapidis sint vnite ab eterno sed non vniuntur nec ab aliquo efficiēte quia omne cōpositum ex materia ꝛ forma habet cōponens ꝛ efficiēs vt patet. ꝛ sic anima ꝛ corpus ab eterno viuuntur: et sortes ab eterno est viuus ꝛ viuet in eternū. ꝛ similiter potest argui de quolibet subiecto ꝛ accidēte vel vnione vel vnionibus ipsarū ꝛ quibuscunq̄ respectibus et sequuntur infinita inconuenientia volenti cogitare vt patet. ergo lapis habet efficiens ab eterno et per consequens existit ab eterno: sed hoc est falsum: ergo ꝛc. ¶ Mono sic per Augustinum super Genesim versus finē vbi dicit q̄ res anteq̄ fierent erant ꝛ nō erant. erāt quidem in dei scientia: sed non erant in natura p̄pria vbi patet q̄ destruitur ꝛ pclusio positionis p̄dicte ꝛ ratio eiꝰ cōclusio destruitur per hoc qō Augustinus dicit q̄ res nō erāt in ipsa natura nec per cōsequēs in p̄pria essentia: q̄ essentia ꝛ natura sunt idē. ergo ut vero destruitur per hoc qō Augustinus dicit q̄ erant tm̄ in diuina scientia sicut cognita modo. nō sequitur istud est cognitū. ergo est realiter in p̄pria natura sicut dicit Augustinus et patet q̄ esse cognitū nichil ponit realiter extra cognoscēs vel ipsam cognitionē. ¶ Decimo sic scōm Augustinum ad marcellanū deus solus est qui exordium nō habet: sed quidditas creati non est deus. igitur exordium habet ꝛ nō est eterna. Potest etiā secūdū Augustinū differentia questionū questione. 4-6. ydee sunt principales forme que nec interētur nec oriūtur secūdum tm̄ ipsas formatur quidquid oriri ꝛ interire potest si essentie creaturarū non sunt idee secundū illos de predicta positione: sed magis ydeate. ergo interire ꝛ oriri possunt: sed nullum tale est necessarium eternū ergo ꝛc. ¶ Undecimo sic. Aut res scōm esse essentie quod ponūt est termin⁹ diuine cognitionis quā habet de ipsa aut scōm esse cognitū tantū si secundū esse cognitū frustra ponūtur essentie in esse reali. si secūdum esse reale qō est esse essentie. tunc necessario ad diuinā introductionē coexigitur creatam scōm aliquod vestrū esse reale: et sic magis necessariū et innumerabile coexigit necessario secū minus necessariū quod est impossibile: ꝛ sequitur idem de existētia sicut de essentia quare ꝛc. ¶ Ultimo sic causa naturalr ꝛ necessario agēs nō minus constituit effectū immediatum in esse reali ꝙ effectum remotū ꝛ mediatum. vt videtur: sed intelligētia diuina est talis causa. Respōdef idearū et quidditatū creaturarū ideatarū. immediate em̄ creat ꝛ distinguit ydeas saltē scōm illos de p̄dicta positione qua ponūt q̄ ydee formaliter sunt respectus rationis: ꝛ tamē non ꝓstituit ydeas in aliquo esse reali: sed rationis tm̄ igitur nec quidditates cōstituit in aliquo esse reali: sed rationis tm̄. Dico igitur scōm istas rationes q̄ creature anteq̄ creentur nullum habēt esse reale in actu nec essentie nec existentie: z tm̄ esse cōquisitū a diuina sciētia. Ex quo cōcludo q̄ potētiale obiectū quod a creetione p̄supponitur vel etiā potētia obiectiua nichil est reale in actu extra intrinsecū. Aut em̄ esset potētia actu te actū essendi oppositā actui. et tunc oportet q̄ sic incōpositū cum actu ꝛ nō manebit aduenīēte actu sed corrūpetur et annichilabitur. et tunc per consequens existebat ante actum essendi vel existēdi qō est contradictio. Aut est potentia subiectiua et susceptiua actus. ꝛ tunc de necessitate suscipiendo de nouo actū existēdi mutatur de priuatiōe ad formā ꝛ creatio vere est mutatio p̄supponēs subiectum qō est falsum. igitur potētiale obiectiuū nichil est ī actu reali extra intrinsecū nec etiā potētia obiectiua: sed ista potētia in logica ꝛ est idem q̄ non repugnātia terminoz. Illud enī dicitur potētiale creari cui non repugnat posse creari. Unde dicimus q̄ hominē creari ī ptāte ꝛ q̄ homo est possibilis creari. qz isti termini. homo ꝛ creari sibi nō repugnant talis autē potentia nichil ponit in re sicut nec potētia qua dicimus q̄ hec est potentia nichil in nichil vel chimerā esse chimerā est possibile. nō enim chimera repugnat sibi ipsi in conceptu et hec de questione. ¶ Ad rationes aliorū. ¶ Ad primā rationem dico q̄ diffinire vel diffinitio quasi actiue sumpta pro actu diffiniendi vel diffinitio est actus intrinsecus sicut patet tertio de aīa scdo posteriorū ꝛ septimo metha. ꝛ ideo dico q̄ esse diffinitū p̄cise sic acceptū nō est nec esse p̄quisitū vel intrinsecū. ¶ Quādo igitur dicis q̄ creature habent anteq̄ creentur esse diffinibile vel diffinitū dico q̄ habēt esse diffinitū: quia esse denominatū ab actu diffinitē di siue esse intrinsecū: sed dico q̄ verū esse reale nō habent nec in potētia nec esse essentie nec existētie. ¶ Quādo dicis q̄ diffinitio cōcernit existentiam rei dico q̄ verū est capiēdo diffinitionē pro actu diffiniendi sed capiēdo pro re diffinita dico q̄ res diffinita sic cōcernit existentiam q̄ nunq̄ habet essentiam sine existētia qz sunt essentialr idē. ¶ Ad secundū dico q̄ esse extractū potest accipi dupliciter vno modo pro esse intrinseco ab habēte exemplar secūdum illud exemplar ꝛ sic dico q̄ maioz est falsa nō enim oportet q̄ illud secūdum qō obiectiue conuenit creature exēplari sit ī aliquo esse reali ab eterno sicut nec de esse intrinseco: ꝛ ita oportet q̄ essentia sit eterna realiter sed tm̄ cognita sicut nec oportet de existētia. Aliomodo potest capi esse exēplatū pro esse producto realiter ab habēte exemplar vel ab exemplante eo modo quo exemplās capit p̄ efficiente ꝛ sic creatura ab eterno nō non est exemplata sicut nec effecta vl creata vt patet. ¶ Ad tertiā rōnē dico q̄ si p̄dicamētū est coordinatio actualis rerū in actu reali vero extra intrinsecū q̄ res anteq̄ creenr nō sint actu in p̄dicamēto sicut nec hīt aliquā veram entitatē vel realitatez in actu sed tm̄ ī potētia sūt ī p̄dicamēto. Si autē p̄dicamētū dicat coordinationē rerum potētialiū factā per intrinsecū et rationem. tunc dico q̄ res ab eterno ꝛ anteq̄ creenr coordinanr ī p̄dicamēto sicut etiā intelligūtur. Sed ex hoc nō sequitur q̄ habeant aliquam veram entitatē vel realitatē in actu sed sufficit q̄ eis non repugnet haberé talem entitatē. ¶ Ad quartuz dico q̄ creatura anteq̄ creetur non refertur ad deum realiter secūdum aliquā relationem quando dicis q̄ immo sicut mēsuratum ad mēsuras dico q̄ nō est mensurata realiter sed tm̄ secundū rationem sicut nec ens quādo dicis de obiecto extrinseco q̄ refertur realiter ad diuinā intentionem dico q̄ nō

Aug. sup̄ Genesim. 8.

Aug. sup̄ Gene.

Idem.

Oportet ex hoc precise q intrinsecū sicut nec oportet q sit ens realiter nec per ꝓsequēs oportet q alia quā proportionē que sit relatio realis habeat ad intrinsecū intelligentē sed sufficit q sit per se repsentabile ab obiecto primario: qđ est diuina essentia q summe est sua intensiōe proportionata. ¶ Ad quā tū dico q sciētia realis eterna nō oportet q teneat obiectū reale eternū nec scitū est sed sufficit. q obiectū suū licet nō sit res in actu sibi tamen non repugnat esse rem in actu ⁊ precipue nō oportet hoc de obiecto secūdario diuine scientie ad cuius realitatem sufficit realitas obiecti primarij qđ est diuina scientia preterea etiā dici potest q deus ab eterno non sciuit res habere verū esse i actu essentie et ab eterno. tūc enim sciuisset falsuz sed sciuit eas aliqñ habituras tale esse puta quādo crearētur. licet eñ ab eterno nouisset quidditates nō tamen nouit eas esse realiter ab eterno. ¶ Ad sextuz quādo dicitur q quidditatiue nichil nō potest fieri aliquid dicit vno modo q verū est. quia tunc nichilitas fieret aliqua entitas qđ est impossibile. Sed ad minorē dicitur q creatura licet sit nichil anteq̄ creetur. non tamē est quidditatiue intrinsece sed denominatiue humanitas enim nō est quidditatiue: non humanitas siue anteq̄ creetur siue post. licet enim entitatē creature in actu et creationē ei⁹ precedat negatio. et sue existētie ⁊ sue essentie. non tamen debet dici q creatura siue anteq̄ creetur siue post sit illa negatio vel quidditatiue negata per illā: sed denominatiue sicut affirmatio denominatur negata ab ipsa negatione. ¶ Aliter dicitur q licet quidditatiue nihil nō fit aliqđ pmutationē sicut de nichilo nihil fit sed bene per creationē. ¶ Ad septimum dico q Augustinus loquitur de potentia vel possibilitate subiectiua vel receptiua cuius est materia vel subiectū ad actu existens. Non autem loquitur de possibilitate vel potētia obiectiua quā comitatur negatio totalis esse rei possibilis sicut e st in creatione.

¶ Ad vltimū dico q creatura āteqū creetur ꝓpost nō est realiter eadem sibi ipsi licet etiā non sit realiter alia a seipsa quia anteq̄ creetur non est aliquid realiter sed nichil. Inter nichil autē ⁊ aliquid non est identitas realis nec alietas. vnde quando dicitur q idem ratio que erat in potentia ⁊ intellectus erat anteq̄ crearetur ⁊ similiter eadē littera concipitur ⁊ nunc est in actu ⁊ producitur ⁊ pro tāto dicitur q est alius homo vel alia littera que concipitur vel producitur: sed eadem nō realiter sed scōm rationem et ita patet q auctoritas Augustini non est ad propositum. ¶ Similiter etiā dico q creatura anteq̄ crearetur: nec erat eadem dictio realiter nec diuersa ab ipso realiter nec etiā ab alia creatura: q nō erat realiter et in actu: sed tm̄ possibiliter quare ꝛc. Ad alia argumēta. ¶ Ad primū principale dico q potētia obiectiua ⁊ actus sibi oppositus eo modo quo dicit cōmentator ⁊ primo de anima q sunt differētie valde oppōsite et diuidūt ens sicut viuū ⁊ mortuuz diuidunt hominē. vnde sicut homo mortuus nō est homo simpliciter ita nec homo in potētia obiectiua ⁊ ita nō sequitur q ly creature ab eterno sint possibiles q sint vere entes. immo magz q nō entes. Ad scōm dico q creatura anteq̄ creetur nō plus habet de entitate vera reali in actu q̄ chimera verū est tm̄ q sibi nō repugnat habere entitatē sicut nec produci hoc autē repugnat figmētis ⁊ impossibilib⁹ propter implicationē cōtradictionis sicut dictū est in primo. ¶ Ad tertiū dico q illa ꝓportio cōmutata non valet: nec etiā est eadem multiplicitas vel sub multiplicitas primi secūdi tertij ⁊ quarti. Jn ꝓtradictorijs aūt numq̄ valet verbi gratia si dicatur sic. Sicut se habet homo ad nō hoiem sic animal ad nō aīal quia vtrobiq̄ ē contradictio ergo a trāsmutata proportione sicut se habet homo ad animal sic non homo ad non animal sed omnis homo est animal ergo omne non homo est nō animal ergo asinus est nō animal planuz est q nō valet: quia nō est idem ambit⁹ primi secūdi tertij et quarti: sed iam plus est animal q̄ homo et nō homo q̄ nō animal. ⁊ ideo si in talibus debet valere debet ꝓnumerari proportio cōparando primū ad tertiū ⁊ quartū ad secūdū faciendo de quarto subiectuz ⁊ de secundo predicatū sic dicendo sicut homo ad nō hominē si animal ad nō animal ergo sicut homo ad animal sic nō animal ad nō hominem: sed omnis homo est animal: ergo omne nō animal est nō homo. ⁊ tunc euitatur fallacia cōsequentis. Jn proposito dico q nō valet cōmutatio: quia nō est eadem multiplicitas vel ambitus terminoz quādo enim dicitur q sicut ens ad nō ens ita possibile ad impossibile ꝓceditur: sed quādo dicitur vltra sicut ens ad possibile: ita nō ens ad impossibile nō sequitur sed econuerso impossibile ad non ens et ideo debet cōcludi q sicut ens ē possibile ita ꝓpossibile est nō ens: non tamen econuerso. sed ita vt ista duo simul q̄ sit non ens et cum hoc q̄ sit possibile. Ad Auicēnam dico q per illud dictum non intendit q creature sint vere entes realiter ab eterno secundū aliquod esse reale: sed scōm esse intrinsecum ⁊ cognitū ⁊ intelligibile artis quiavtrūq̄ simul habent res ab intellectu diuino per suā intellectionē sicut dictū est in primo. Sic ad istud ꝛc.

¶ Questio quinta.

Dinto ꝙro vtruz

creatura potuerit creari ab eterno vel vtrū mundus potuerit creari ab eterno. videtur q non. Si materia fuisset ab eterno deus nō produxisset: nec potuisset ꝓducere aliquid ab eterno de ipsa: quia omnis talis ꝓductio est mutatio que requirit necessario negationē termini producti precedentem in subiecto: ⁊ per cōsequens terminus producꝰ de materia nō potest esse eternus. ergo videtur q deꝰ nō potest nec potuerit aliquid creare vel de nichilo producere ab eterno: sicut nec de aliquo. ¶ Secundo sic impossibile est q̄ idem sit simul secundum rationē ens ⁊ non ens: vt patet sed si aliquid potest creari ab eterno simul duratione est ⁊ nō est non est quidē quia de nichilo: sed etiā est cum hoc q̄ eternum est ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Omne qđ est quādo est necesse est esse. q̄ similiter qđ fuit quādo fuit necesse fuit esse: ly eternū semper fuit. ergo semp fuit necesse esse: ⁊ sic nō potuit nō creari: quia nec anteq̄ crearetur q̄ ante eternum nichil nec dū crearetur: vt patet nec post. q̄ hoc nō spectat ad creationem. Similiter etiā deus non potest preterita facere ingenita. si ergo creatura potuit ab eterno creari ⁊ ponatur q̄ creata fuerit ab eterno sequit q̄ nō potuit nō creari ⁊ sic deus de necessitate creauit ipsam nec potuit nō creare. ¶ Quarto sic sicut annichilatio est ab ente in nō ens. sic creatio a nō ente i ens. quia creatio ⁊ annichilatio opponuntur circa eosdē terminos sed illud qđ ānichilatur nō est perpetuū a parte post: sed habet nō esse post esse: ergo illud quod creatur non est perpetuuz a parte ante: sed habet esse post nō esse non solum natura: sed duratiōe sed nihil tale potest esse eternum nec producia ab eterno q̄ ꝛc. Cōtra aut contingit aliquod ens esse ab eterno: aut non contingit. Si aliquod cum illud non sit deus: quia deꝰ est necesse esse: sequitur quod aliquid aliud a deo ⁊ illud est creatura: ergo creatura potest esse ab eterno si nō contingit aliqđ ens esse ab eterno ista negatiua de contingenti non habet nisi duas causas veritatis scz q̄ oē ens est ab eterno de necessitate et sic adhuc creatura est eterna: vel quia de necessitate nullū: ⁊ sic deus non est ab eterno qđ est falsuz. ergo ꝛc. ¶ Jn ista questiōe sunt tres modi dicēdi: vnus est philosophorū ⁊ alij duo theologorū. ¶ Primꝰ est q̄ mūdus q̄tuz ad partes principales ⁊ per cōsequēs creatura nō solum potuit esse ab eterno: sed etiam fuit de facto.

¶ Scōus est q̄ nec fuit ab eterno nec esse potuit.

¶ Tertiꝰ est q̄ nō fuit ab eterno mūdus nec creatura aliqua tamē esse potuit. ¶ Sic ergo procedā Primo tractabo primū modum scōo scōm. tertio tertiuim: ⁊ vltimo ad rationes principales. Quantuz ad primū fuit intētio Aristotelis ⁊ Cōmentatoris ⁊ Auicēne ⁊ algazelis et sequatium suorum quicquid fuerit de mēte platonis q̄ mūdus quātuz ad partes eius principales puta intellectiuas ⁊ celum ⁊ materiā primā et species vniuersi etiā generabilium ⁊ corruptibilium non dico de individuis ipsorum ⁊ motum ⁊ tēpus est eternus et per consequēs mlte creature sunt eēne de facto. ¶ Ad hoc adducūtur rationes. Primo ex parte dei. Secūdo ex parte ipsius mūdi vel creature. ¶ Primo sic. A causa antiqua cuius actio est sua substātia non potest procedere effectus nouus quia actio eiꝰ nō est sine suo effectu. tūc non esset efficax: sed deus est talis causa vt patet. ergo effectus vel mūdus ab ipso creatus nō potest esse nouus: sed est sibi coeternꝰ

¶ Secūdo sic quādo aliquid fit de nō agēte agēs nō potest fieri sine aliqua mutatione q̄ a contradictorio in cōtradictoriū nō est trāsitus sine mutatione. Si ergo de nouo creat mundū ⁊ per consequēs de non agēte vel creante fit creans oportet q̄ hoc sit per aliquā mutationē sed non potest dici q̄ mutatio illa sit in creatura: quia tūc creatio esset mutatio: cuius oppositū dictum est in primo: quia creatio nichil ꝓsupponit de quo igit⁹ in deo: sed hoc est impossibile: quia deus est simpliciter immutabilis ⁊ necesse esse ergo ꝛc. ¶ Tertio sic q̄ agens agat nūc ⁊ non statim cum est aut hoc est q̄ nō est sufficies vel sufficient potēs. Aut q̄ hȝ ꝑdimēta sue actionis aut q̄ expectat tēpus oportunū ⁊ cōgruū sue actioni. Primū non habet locū in agēte primo quod est omnipotēs. Nec secūdum patet nec tertiū quia tūc determinaretur ex aliquo extrīseco ad agēdum sicut dicit cōmentator. 8. phīsicoruz. ⁊ ageret post motū expectando horam que aduenit per motum. Nisi enim determinaretur ex aliquo extrinseco nō esset dare rationē quare magis ageret in hac hora q̄ in illa igitur primū agens nō agit creando aliquid de nouo. ¶ Quarto sic. Omne illud quod fit de nouo fit permutationē ⁊ de materia vel subiecto hāc habuerūt philosophi pro principio. Sed creatio non est de materia vel subiecto. ergo nichil creatur de nouo sed quicquid creatur est eternum.

¶ Quinto sic voluntas efficax que nō potest esse determinata ad duo opposita sed est determinatissima ad alterū necessario producit illud ⁊ si est eterna ab eterno producit illud. Sed voluntas diuina nō potest esse in determinata vel indifferēs ad esse vel nō esse creature: quia tūc sicut nō potest mutari ita nō posset determinari ad alterā partem. Est. n. ipsa ⁊ quicquid est in ipsa necesse esse ⁊ purus actꝰ Si dicas q̄ nō est indeterminata ad actū sed ad obiectum ista nō stant simul ergo ꝛc. ¶ Ex pte creaturarū ꝓbatur sic. Primo de intelligentijs. Illud quod est necesse esse formaliter est eternū ⁊ ab eterno producitur vel creatur: sed quelibet intelligētia alia a pria est hmōi: q̄ intelligētia nō hȝ materiā q̄ aliquid pōt nō esse ⁊ per pñs nō pōt nō esse ⁊ p pñs ꝛequēs est necesse esse ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic de materia prima q̄ sit eterna quia quod fit de nouo fit ꝺ materia. Sed materia nō fit de materia: q̄ est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. Similiter etiā esset ꝓcessus in infinitum vt deducitur primo physicoruz. ergo ꝛc. ¶ Tertiū est de celo. Motus celi est eternus. igitur mobile quod est celum est eternum. pñs patet. probatur antecedēs. 8. phīsicoruz. quia si motus factus est de nouo hoc est per aliā mutationē vel motū. et sic ante motum est motus in infinitum ⁊ per cōsequens motus est eternus. Similiter etiā patet q̄ in motu nō est dare primum mutatū esse sicut patet. vj. phīsicoruz. Sed mutatū esse semper cōtinuat partem priorem motus cū posteriori et hoc in infinitū: et ita motus est eternus. ¶ Quarto ꝓbatur hoc de tēpore ⁊ per idē potest sicut de motu. Tum quia instās quodlibet est copulatiuū partis prioris ipsius tēporis ad posteriorez. Tum q̄ tempus presupponitur omni noue factioni. Est enim factio noua q̄ est in determinato tēpore vel nūc tēporis. Et ita si tēpus fieret de nouo tempus necessario presupponeret seipsum. hec est ratio cōmētatoris. 8. phīsicoruz. Aꝯ si quis ponat tēpus esse factum reuertit questio super eū. Jn quo tempore factū est tēpus. Si enim de nouo factū est prius non erat. Sed prius nō est sine tēpore. ergo ꝛc. Tuz q̄ etiā tempus sequitur magnitudinē sicut ⁊ motus. Celum autē mobile tale est q̄ in ipso nō est aliquis pūctus: nisi copulans partem priorē cum alia. Jta q̄ in circulo nec est principium nec finis. ergo similiter de instāti in tēpore ⁊ mutato esse in motu ⁊ de tēpore ⁊ motu q̄ in ipsis nō est principiū nec finis.

¶ Quinto de specieb⁹ vniuersi q̄ sunt eterne etiā species corruptibilium probatur q̄ vniuersum q̄tū ad omnia que pertinēt ad perfectionem eius est necessariū bonū et maius bonū creatura cū deo q̄ deus solus: q̄ in creatura est formaliter aliqua bonitas que nō est formaliter in deo. Sed species q̄libet vniuersi partiū ad perfectionē eius essentialem quia ad ordinē eius essentialē. ergo est necessaria ⁊ deꝰ necessario causat ipsaz ⁊ cōmunicat necessario

Primus modus.

ei suā bonitatē sicut ꝛ toti vniuerso. Vltimo q̄ generatio ꝛ corruptio sint eterne. Patet quia generationius est corruptio alterius ꝛ econuerso. Sz hoc posito. Planū est q̄ nunq̄ generatio icepit nec desinet nec etiā corruptio. igit̄ fūt ab eterno. ¶ Iste sunt rationes que adducūtur pro philosophis. Et dicūt aliqui q̄ Aristoteles putauit se demōstrasse istam cōclusionē per aliquas predictarū rationum que tāguntur ab ipso ꝛ ꝓmentatore suo. 3. phisico. Et hoc videtur probabile si inspiciantur dicta sua ꝛ intentio. Primo q̄ ex ista cōclusione probata de eternitate motus processit ad probandū eternitatē primi motoris ꝛ actualitatē ꝛ immutabilitatem et potētiam infinitam. ꝛ in. 8. phisico. ꝛ in. 12. metha. Vnde et in. 12. metha. dicit q̄ si prime substantie ꝛ per cōsequēs omnes substātie sunt corruptibiles et per cōsequēs nō eterne sequitur q̄ omnia essent corruptibilia. Et subdit q̄ impossibile est motum fieri vel corrūpi. semper enī erat. Sic igitur putauit se demonstrasse perfectiones primi motoris ex eternitate motus: ita multo fortius eternitatē motus. Nullus em̄ sensatus plus putat esse certus de cōclusione q̄m de principio. ¶ Alij autē dicūt q̄ aristoteles nō putauit se demonstrasse eternitatē mūdi: sed tantū adduxit rationes quas reputauit probabiles. ¶ Ad hoc mouētur. Tū q̄ hoc dicit philosophorū q̄ sunt quedā probleumata de quib⁹ ad neutrā partē rationē necessariā habemus: et ponit exemplū vt vtrū mundus sit eternus. ¶ Secundo q̄ probādo eternitatē mundi semper adducit testimonia aliorū quod nō est demonstrantis sed psuadētis demonstratio em̄ testibus nō eget. ¶ Tū q̄ tertio hoc dicit expresse Rabi moyses li. 2. ca. 16. vbi dicit sicvolo ostēdere ī hoc capitulo q̄ aristoteles nō adduxit demonstrationē super antiquitate mūdi ꝛ ipse scit q̄ non habet demonstrationes. Et hoc probat q̄ sicut dicit in libro de phisico auditu et celi ꝛ mundi adducit ad hoc testimonia aliorum ¶ Tum q̄ non est probabile q̄ rationes ita debiles ꝛ sophisticas reputauerit tātus philosophus sicut demōstrationes. ¶ Sed de hoc dico quicquid sit de intētione aristotelis q̄ ad neutrā partē. Puta q̄ mūdus sit etern⁹ vel nō sit possunt adduci demonstrationes. Tum q̄ propositio ptingēs est. de cōtingētibus autē vt sic nō sunt demonstrationes. Tum q̄ mūdus vel creatura indifferēs est ad esse vel nō esse q̄tum est ex se et potest equaliter vtriq̄ subesse ex diuina volūtate. Tum etiaz q̄ hoc dicit

Rabi Moyses

Idem.

Rabi moyses lib. 2. c. 17. Quicquid dicāt loquentes qui putāt q̄ indurerunt demonstrationē de nouitate mūdi: tamē non sophisticabo animā meā vt vias illorū nominē demonstrationes. Nec pari ratione vias de antiquitate mūdi dico. igit̄ q̄ nec nouitas mūdi nec eternitas possunt demōstratiue oīdi nec efficaciter vel demōstratiue impugnari. Sz dico q̄ habetur a fide ꝛ scriptura Genesis. 1. c. In

Jo. 17.

principio creauit de⁹ celū ꝛ terrā. Et Jo. 17. dicit christus. Clarifica me pater claritate quam habui apud temetipsum priusq̄ mūdus fieret. ¶ Ex hoc cōcludo cōsequenter. Q̄ si Aristoteles putauit se demonstrare eternitatē mundi q̄ turpiter decept⁹ fuit ꝛ errauit. Vnde sue rationes ꝛ philosophorum non cōcludūt. Similiter etiā dico q̄ illi qui reputant se demonstrare nouitatē mūdi probādo q̄ mūdus nō potuit esse ab eterno decipiūtur nec demonstrant sicut inferius apparebit.

¶ Ad rationes ergo philosophorum.

Respondeo. ¶ Ad primā sumptā ex parte dei dico q̄ a causa antiqua cui⁹ actio est sua substātia pōt eē ꝛ pduci effect⁹ nou⁹. Tu dicis. Actio nō est sine termio. ¶ Dico q̄ actio q̄ est aliquid absolutū necesse esse cuiusmodi est volitio diuina potest esse sine termino realiter producto precipue q̄n terminus est cōtingēs sicut in proposito. Vnde dico q̄ deus volitione sua antiqua ꝛ eterna producit effectū nouum pro quādo vult ipsum pducere. Dico q̄ non est efficax de necessitate nature sed cōtingēter pro quādo vult deus similiter nec necessario determinata ad effectū sed cōtingēter. De actione autē productiua que est respectus. Vtrū sit vl̄ posit esse sine termino realiter producto. Dictū est in primo q̄ licet naturaliter nō sit sine termino tamen virtute diuina pōt esse. ¶ Ad scōm dico q̄ de⁹ denominatur vel dicitur de nouo agens propter nouum terminū cognotatum a creatione actiua. Nō q̄ mutetur a negatione actionis ad actionem: sed q̄ actione eterna creat nouū effectū ꝛ iō nō ē mutatio aliqua in ip so īmo nec in creatura proprie loquendo: sed improprie accipiēdo nouitatē pro mutatione. ¶ Ad tertium dico q̄ nulla causa illarum triū in ꝓposito est. Sed dico q̄ deus ab eterno non agit licet agere vel creare posset: nisi q̄ non vult agere ab eterno: sed in tempore ꝛ de nouo vult q̄ creatura producatur nec aliunde sua voluntas determinatur sed a seipa libere sicut dicetur infra vñ dico q̄ ratio ꝛ imaginatio cōmētatoris nihil valet ¶ Et si queras causam sue voluntatis quare vult sic. Dico q̄ queris causam cuius nō est causa: quia volūtas dei in hoc est prima causa determinatiua. licet cū aliqua ratione ꝛ a proposito. ¶ Ad quartū de principio philosophorū q̄ nichil fit de nouo nisi de materia vel subiecto ꝛ cū mutatiōe. dico q̄ illud primū principiū nō est verū. Sed dico q̄ nesciret ipsum demonstratiue impugnare nec ipsi etiā possunt hoc demōstratiue probare. ¶ Ad quintū dico q̄ voluntas diuina q̄tum est ex se inq̄tuz est aliquo prior actu suo cadēte super creaturam. imo etiā actus ipse scōm se est indifferēs vel indistincta ad creaturā fore vel non fore nec determinatur ad alterū nisi ex seipsa a libertate sua nec arguitur ex hoc aliqua mutatio: quia volūtas nō est indeterminata sic q̄ aliquando scōm durationē careat determinatione de fiendo vel nō fiendo ꝛ postea secūdū durationē accedat sibi determinatio de fiendo. tūc enim necessario mutaretur sed ab eterno omnia determinauit: licet pro eodem instāti eternitatis pro quo determinauit ea potuisset determiasse oppositum diuisim accipiendo sicut dictum est in primo. ¶ Quando dicis q̄ voluntas determinata est ad actū igitur ꝛ ad obiectū. Dico q̄ ad actum secūdū substātiam ꝛ scōm q̄ trāsit super obiectum diuinū ꝛ nō vt transit sup obiectum secūdarium creatum vel creabile est necessario determinata sed cōtingēter. ¶ Ad primū ex parte creature dico q̄ intelligētia nulla alia a prima est necesse esse: ſz quelibet possibilis est nō esse absolute loquēdo. ¶ Quādo dicis q̄ nō habēt materiā. Dico q̄ verū est: ꝛ ideo

dico q̄ non sunt possibiles non esse potentia subiectiua vel alicuius materie vel subiecti inclusi in ipsis quod possit mutari a priuatione ad formaz que dat esse vel econuerso sicut corruptibilia ꝛ habentia materiam. Sed nichilominus sunt possibiles non esse obiectiue: quia sunt adnichilabiles sicut et fuerunt creabiles. ¶ Ad secundum de materia dico q̄ illud quod fit de nouo per mutationem fit de materia vel subiecto. Materia autem nō fit de nouo per mutationē: ꝛ ideo nō de alia materia sed de nichilo per creationē. ¶ Ad tertiū dico q̄ motus celi non est eternus. Ad primā probationem. Si nō est eternus fit de nouo. Dico q̄ propie loquēdo nec motus nec mutatio: fiūt sed sunt ipse factiones terminorum ꝛ vie in ipsos. Et ideo nō oportet licet motus sit nouus vl̄ mutatio q̄ fiat per alium motū vel mutationē sicut nec oportet de vna parte motus que est modo de nouo cum prius non esset: q̄ motus nō est motus nec actionis actio nec sicut subiecti nec sicut termini. 5. phisicorum. ¶ Ad secūdā probationē dico q̄ si esset bona nullus motus esset nouus nō solum motus celi. Quādo ergo dicis q̄ in motu non est primū muttatū esse. Dico q̄ verum est in potentia: quia in quolibet sunt infinita in potentia: sed in actu dico q̄ est accipere indiuisibile initians ꝛ indiuisibile terminans vel aliter dicitur q̄ mutatum esse ꝺm impositionez nominis significat indiuisibile cōtinuans motum partē priorē cum posteriore non autem quodlibet indiuisibile motus. ¶ Dices intelligētia semp habet suum optimū finem qui est mouere celum. igit̄ motus celi est etern⁹ sicut itelligētia. Dico q̄ nec ītelligentia nec celum sunt eterna. ¶ Secundo dico q̄ optimus finis intelligentie non est mouere celum. ¶ Tertio dico dato q̄ esset finis optimus tamē non potest istum finem consequi nisi deo libere agēte vel cooperante sibi: ꝛ ideo non necessario sortitur talem finē: sed ex parte potest ipsum sortiri et de nouo. ¶ Ad quartum de tēpore dico q̄ non est eternum. Ad probationē primā dicti argumēti dico q̄ nō oportet quodlibet indiuisibile tēporis esse cōtinuatiuum partis ad partē sed potest esse aliqō initiatiuū sicut est de punctis in linea. ¶ Ad secūdam dico q̄ nō oportet tempus fieri in alio tempore licet de nouo ſz sufficit q̄ negationi tēporis succedat affirmatio ꝛ positio tēporis sicut nec oportet q̄ tēpus sit in alio tempore. ¶ Ad tertiam probationem dico q̄ illud prius in quo ponitur nō esse temporis vel nō est nisi eternitas vel non est nisi prius imaginatum ꝛ nō est prius tēporis sicut etiā dicit Aristoteles q̄ extra celuz nichil est. Sed non oportet arguere ex hoc q̄ extra celum sit quidā locus positiuus realis. Sic in proposito de tēpore et illo priori in quo nō erat. ¶ Ad quartā probationē de motu ꝛ tēpore que sequuntur magnitudinez dico q̄ pro tanto sequuntur magnitudinē quia ꝺm continuitatē magnitudinis sunt cōtinua saltē continuitas eorum requirit continuitatē magnitudinis vt videtur sentire philosoph⁹. Sed dico q̄ ꝺm circulationē nō sequuntur magnitudinē q̄ tēpus ꝛ motus nō sunt circularia sicut magnitudo sed ꝓcedit ad modū linee recte in sua successione. Vnde non redit eadē pars motus vel tēporis numero sicut eadē pars circuli moti. ¶ Et ideo dico q̄ ī motu vel tēpe pōt esse ꝛ est indiuisibile inicias ꝛ aliud indiuisibile terminās. Non autez in circulo in quo nō est principium nec finis. Ad quintum de speciebus corruptibiliū dico q̄ non sunt eterne sicut nec indiuidua ipsarū etiam accipiendo ea in tota successione sua. Species enim nō habet verū esse reale. nisi idiuiduis. ¶ Quādo dicis primo q̄ immo quia quelibet species est de perfectione vniuersi ꝓ se quod est necessariū bonū aliquo modo ꝛ necessario productū. Dico q̄ totū vniuersum est nouū nec est necessarium bonū aliquo modo sed cōtingens ꝛ quicquid pertinet ad pfectionē ei⁹ nec deus de necessitate cōmunicat suā bonitatē alicui alteri. Q̄n dicis q̄ immo q̄ summū bonū est necessariū modo summū bonū est vniuersum cū deo. q̄ maius bonū q̄ deus per seipsum. Dico q̄ deus ꝛ creatura non est maius bonū q̄ deus tm̄ intensiue. quia infinito nichil maius. Sed bene sunt plura bona extensiue Mirabile enim est q̄ Aristoteles posuerit indiuidua specierū corruptibilia et cū hoc posuerit spēs eē coeternas necessarias ī creatas. Cū tm̄ spēs eē nō nō possint nisi in ipsis indiuiduis ꝺm ipsum cōtra platonē. Et in p̄dicamentis vbi dicit q̄ destructis primis substātijs impossibile est aliquid aliorū remanere. ¶ Ad vltimū de generatione ꝛ corruptione. ¶ Dico q̄ nō sunt eterne. Quādo dicis q̄ vna precedit alia in infinitū: ꝛ etiam cōcomitatur quia generatio vnius est corruptio alterius. ¶ Dico q̄ licet ita sit in generationibus quas experimur. Nō tm̄ est hoc vniuersaliter necessarium. Si enim ponatur materia vel subiectū dispositus sufficienter ad aliquā formā non habēs in se formā contrariā nec incōpossibilē. Tunc potest esse generatio vnius sine corruptione alteri⁹ sicut generatio lucis sine corruptione alicuius q̄ generās per se nō intēdit corrūpere sed generare. ¶ P̄ etiam dico q̄ est dare p̄mā productionem rei totalē quam nō cōcomitatur nec precedit aliqua corruptio ꝛ ita nō fuerūt ī eternum: sed de nouo fuit ꝛ generatio ꝛ corruptio nec cōcluditur nec essario aliqua eternitas in mūdo ꝓ istas rationes. ¶ Nota hic q̄ prima generatio pōt cōcomitari primā corruptionē ꝛ sic est status ante et vltima generatio vltimā corruptionē ꝛ sic est status in post sicut quādo in fine mundi mixta aliqua resoluentur in elementa ꝛc. Et hoc va primo articulo principali.

¶ Quantū ad secundum articulum.

Est vna probabilis opinio q̄ creatura aliqua esse nō potuit ab eterno nec creari nec per p̄s mūdus potest esse vel potuit esse eternus ꝛ ita non est eternus. Ad hoc adducūtur multe rationes q̄s aliqui reputāt demonstrationes. Aliq̄e tacte sunt in argumento principaliter ad questionē ꝛ alie subscribētur. ¶ Prima est ista. Si creatura vel mundus pōt esse ab eterno sequit q̄ multitudo actualis infinita sit possibilis. Sed hoc est impossibile ꝛ falsumen. 3. phisic. ꝛ ꝛc. Probatio p̄ne q̄ si creatura pōt eē ab eno. Ponat q̄ hoc sit ab eno. Planū est q̄ infinite gnationes hoim̄ pcesserūt ꝛ p̄ p̄s infiniti hoies gnati ꝛ cuz aīe sint incorruptibiles oēs aīe eoz possunt simul manere ꝛ p̄ p̄s infinite sunt in actu sicut infiniti hoies pcesserūt. Tū q̄ revolutiones infinite pcesserūt vel potuerūt precedere et in qualibet revolutione deus potuit creare vnum lapidem: et ipsum conseruare. et tunc possent esse

infiniti lapides in actu quare ꝛc. ¶ Secūda ratio est ista impossibile est ꝛ implicat cōtradictionē infinita in actu ꝛ in accepto esse ptransiri. Sed si mundus ꝛ motus celi potuisset eē ab eterno. ℘onatur q̄ fuerit sequif q̄ infiniti dies precesserūt istū diez sicut infinite reuolutiones ꝛ sic infinitū in accepto esse est ptransitum ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio est ista Si creatura potuit esse ab eterno deus potuit facere vnū asinū ab eterno ꝛ asinā perfectos ꝛ potētes stati ab eterno generare. Tunc ergo si generassent ab eterno asini vsq̄ ad istū nunc generatum. Quero a te vtrū multitudo asinorum genitorū inter medios esset finita vel infinita. Non potest dici q̄ infinita quia inter determinata extrema nō stat multitudo infinita. Nec finita quia tēpus fuit infinitū ꝛ ab eterno fuerūt generationes asinorū vel si est finita igitur tēpus totius generationis est finitū: et sic nō est eternum. ¶ Quarta ratio infinito nō potest esse aliquid maius: ꝫ oppositū sequitur si creatura potest vel potuit esse ab eterno quia reuolutiones solis in suo circulo fuissent infinite. Et planū est q̄ reuolutiones lune essent plures. Similr etiā generationes hominū fuissent infinite. Et planum est q̄ generationes aliorū animalium fuissent plures. ergo ꝛc. ¶ Quīta ratio. Si fuisset vel fuit possibile creaturā esse ab eterno pari ratione ꝛ reuolutiones celi ꝛ sic dies infinitos fuisse preteritos ī accepto esse. Sed hoc est impossibile quia omne preteritū aliquādo fuit futurū. Sed nunc̄ fuit futurū infinitū in actu ꝛ in accepto esse q̄ omne futurū aliquādo incepit. ergo ꝛc. ¶ Sexta ratio. Creatura aut in aliquo instāti determinato creatur aut semp Non potest dici q̄ semp quia tūc esse creature esset in cōtinuo fieri ꝛ creatio non differret a cōseruatione que sunt impossibilia ergo in instāti. Sed nullū tale est eternum q̄ ante illud instās nō est ergo ꝛc. ¶ Septima ratio est ista. Opposita cōtradictorie que cōueniunt alicui ordine nature nec possunt eidē simul duratione cōuenire nec indifferēter vnus ante alterus. Sed qō ineſt prius natura prius ineſt duratiōe ꝛ prior est potētia ad illud c̄ ad aliud. ꝫ esse ꝛ non esse sic se habēt respectu creature q̄ non esse cōuenit sibi prius natura c̄ esse q̄ non esse conuenit sibi ex se. Esse autē ab alio. ergo prius duratione necessario ineſt sibi vel cōuenit nō esse ꝛ prius potest non esse c̄ esse. igitur creatura prius est non ens c̄ ens nec per consequens potest esse eterna.

¶ Octaua ratio est ista. Creare dicit et significat accipere totale esse ab alio ī diuersitate nature nūc primo q̄ per hoc differt a cōseruari vel cōseruatione que nō dicit nunc primo nec per cōsequēs nouitatē. Sed illud qō in aliquo nunc primo accipit esse de nouo accipit esse nec potest esse eternū vt patet. ¶ Confirmatur hoc q̄ sicut entitas creata in ratione entitatis minor est c̄ entitas increata. Ita et quelibet duratio creata in ratione duratiōis est minor c̄ eternitas diuina ꝛ deficit ab ea. Sed duratio minor eternitate necessario est duratio alicuius noui ꝛ tale c̄ non est eternum. ergo omne creatum necessario est nouū: nec potest poni eternitas creata sed implicat manifestā contradictionem implicat q̄ finitum ꝛ minus infinito sit infinitū et q̄ nouum sit eternum. ergo ꝛc. ¶ Adducūtur autem alie rationes ab vno dicente q̄ supposito vno scilicet q̄ creatura producatur a deo per liberam electionem sue voluntatis sicut ponit fides intēdit demonstrare q̄ impossibile est creaturam mundi fuisse ab eterno. ¶ Prima est ista. Illud agens quod largitur alicui esse per liberam electionem de necessitate precōcipit ipsum sub opposito ipsius esse: q̄ alias non determinaret illud ad esse nec largiretur sibi illud nisi prius careret illo. Sed de? sic produxit mūdum determinādo ipsum ad esse per liberam electionē. ergo prius intellexit mūdum non esse. Prius dico ex parte obiecti. ergo mūdus prius fuit nō ens in se formaliter quia alias diuine intellectioni subesset falsum. Sed impossibile est q̄ aliquid tale sit eternū. quia tunc simul duratione esset ens ꝛ nō ens. ergo ꝛc. ¶ Secunda ratio. In omni electione in qua volūtas scōm se indeterminata determinatur ad alteram partē necesse est ipsam trāsire ab opposito in oppositum vel saltē obiectus eius quia hoc non fit sine mutatione sui vel saltem obiecti. Sed voluntas diuina libera erat et indeterminata ad dandum creature esse vel non dādum quia potuit producere mūdum vel nō producere ex quo libere produxit ꝛ nulla mutatio potest esse in ipsa. igitur in obiecto. Puta in creatura est transitus a nō esse in esse. Iste autē transitus necessario cōcernit tempus ꝛ nouitatem in creatura. g̈ ꝛc. ¶ Tertia ratio de per se formali ratione obiecti ipsius electionis est esse futurum ꝛ contingēs vt dicitur tertio ethicorū. Sed nullum futurū est vel esse potest eternū secundum qō huiusmodi ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio. Aliquid vnū ꝛ idem non est simul in potētia ad duo contradictoria vt ambo sibi adquirātur vel vt sub ambobus relinquatur seu vt ambo tollātur ab ipso quia de quolibet affirmatio vel negatio et de nullo simul. Sed creatura ab eterno fuit possibilis esse igitur ab eterno fuit non ens quia possibilitas ad esse non stat nisi cum negatione ipsius esse fuit. ergo in potentia vt alterum contradictoriū scilicet esse sibi adquireretur: vel vt sub non eē suo relinqueretur. ¶ Iterum confirmatur quia si deꝰ creasset lapidem ab eterno ꝛ postmodum adnichilaret. Aut hoc esset post lapsum tēporis finiti et sic totum tēpus esset finitū ꝛ per consequēs non eternus. Aut post lapsum tēporis infiniti ꝛ sic deus necessario conseruaret lapidem per tēpus infinitum. Item si tempus esset eternus vel aliquid successiuū tunc partes eius non haberent ordinem ex natura rei quia ordo non est nisi prioris et posterioris vel per cōparationem ad extrema seu mediū ibi autez nulla esset pma nec p ꝓns media. ¶ Ad primū isto rū Nullum sequitur incōueniens q̄ non sequēter ad potentiam eterno. vno modo accipiēdo creationem. Alio modo non. Tertio respondebo ad rationes aliorū que posite sunt in secundo articulo.

Tertio ethicoꝝ.

Damasc. lib. 2. Ambrosius.

Aug. g. sup Genesim.

Tertio phisicoꝝ

ab actu. Alioquin enim eternū suam potentiam sequeretur: ꝛ ita ante eternū esset aliquid: ergo si mūdus potuit esse ab eterno necessario fuit ab eterno qō est contra suppositā. ¶ Sexta ratio. Temporale et eternū plus videtur repugnare circa idē actu ꝛ potētia c̄ duo contraria quia nō minus c̄ corruptibile ꝛ incorruptibile que differūt plusc̄ genere etiā quia duo contraria possunt eidē in esse ꝫm mēsuras durationis proportionales. Non sic autē tēporale ꝛ eternū. ergo tēporale ꝛ eternū repugnant sibi inuicem circa idem per cōtradictionem q̄ non est maior repugnātia c̄ inter contraria nisi per cōtradictionem. igitur contradictionē includit q̄ aliquid tēporale potest esse eternū sicut q̄ aliquid eternū potest esse nouum. Sed mundus est tēporalis ꝛ nouus. g̈ ꝛc. ¶ Hic est aduertēdū q̄ essentia creature vel creatura est indifferēs ad aliqua duo quorū vnū excludit aliud ab ipso pro omni duratione cuius est eternitas ꝛ nouitas. ¶ Septima ratio est quia nō minus determināt sibi entia proprias durationes intrinsecas c̄ proprias passiones. g̈ non est minus inconueniens q̄ idem potest esse indifferēter eternū vel tēporale c̄ q̄ possit esse risibile vel hymnibile: sed hoc est impossibile ergo ꝛc. ¶ Cū ergo mūdo sit nouus nō potuit esse eternus. ¶ Ad hoc est auctoritas Damasceni. 2. lib. q̄ dicit q̄ creatura nō est apta nata esse coeua suo principio quia est de eo qō est nō est. ¶ Scōa ē Ambrosij Ierame rō. Qō maius est inquit in queniēs c̄ q̄ creature duratio cōiungat eternitati. ¶ Tertia est Augustini. g̈. sup Genesim. c. 11. Loquēs enim de natura diuina incōmutabili dicit q̄ nichil coeuum sibi esse potest. Unde auctoritas est hec q̄ omnino incōmutabilis est natura trinitatis ob hoc ita eterna est vt ei aliquid coeternū esse non possit ergo ꝛc.

¶ Ad hoc etiā est auctoritas Aristotelis est intētio expressa. primo de celo vbi probat q̄ nullū contingēs est eternū sed omne eternū est necessarium. Sic ergo dicunt isti p predicta q̄ creatura nec fuit nec esse potuit ab eterno vniuersaliter loquēdo. Et reputant hoc sufficienter demōstratum ꝛ hec de secundo articulo questionis sufficiat.

¶ Quantū ad tertium artículum sic procedam.

℘rimo inquirā de vno preambulo. Utrum scilicet creatura prius natura sit non ens c̄ ens. ¶ Secundo premittēdo vnā distinctionem de creatione oñēdo q̄ creatura vl' mūdus potuit creari ab eterno. vno modo accipiēdo creationem. Alio modo non. Tertio respondebo ad rationes aliorū que posite sunt in secundo articulo.

¶ Quantū ad primum est ad

uertēdus q̄ Auicēna. 5. metha. ꝛ Algazel prio tractatu metaphisice sue ꝛ multi alij sequaces eorū in hoc ponūt q̄ creatura necessario prius ordine nature ꝛ necessario ordine ꝛ immutabili per se habet nō esse c̄ esse ꝛ est nō ens c̄ ens. ¶ ℘rima ratio. Auicēne q̄: illud prius ordine nature cōuenit creature qō conuenit ei ex se c̄ qō conuenit sibi ex alio sicut etiā ipsam ꝛ cōuenit primo sibūpsi. Sed nō esse in actu cōuenit creature ex se. Esse autē cōuenit creature ex alio: puta ex agēte g̈ ꝛc. ¶ Secūda ratio pro ista positione est ista. Deus cū sit causa esse ipsius creature est prius natura ipso esse creature: q̄ causa naturaliter est prior effectu. Sed in quocūq̄ signo nature vel durationis vnū contradictorū non est oportet ponere reliquum q̄ non possunt nec simul eē nec simul nō esse aliqua simultate. Cū igitur in illo priori nature quo deus est prior creatura ipsum esse creature nō sic oportet ponere non esse eius ꝛ ita nō esse creature est prius natura suo esse. ¶ Tertia ratio prius natura est creatura possibilis ꝛ producibilis c̄ producta ꝛ creata in actu vt patet. Sed ī illo priori natura nō est q̄ negatio essendi ꝛ possibilitas ad esse sūt sīl' sicut dictū est supra g̈ ꝛc. ¶ Quarta ratio est ista. Ista est per se vera ꝛ necessaria. Nichil est nō ens sicut ista. Nichil est nichil. Sed creatura anteq̄ creetur ante (dicit) saltē ordine nature est nichil: q̄ creatur de nichilo ergo ꝛc. ¶ Quinta ratio est q̄ termin⁹ a quo creationis est prior natura termino ad quē. Sed terminus a quo creationis est nō esse creature terminus ad quē est esse creature ergo ꝛc. ¶ Sexta ratio de intētione Aristotelis est q̄ in omni facto differt esse ꝛ posse ꝛ distat posse ab esse ꝛ p ꝓns posuit q̄ nullū eternū est factū vel creatū saltē de pmanētibus q̄ in eternis nō differt esse posse sicut dicit. iij. phisicorū. Sed si creatū prius natura nō esset non ens ita q̄ nō esse eius prius nō esset c̄ esse. Sequeretur q̄ factum posset esse eternaliter vel eternū nec haberet Aristoteles rationē dicti sui q̄ i facto differt esse ꝛ posse / ꝛ posse distat ab esse. ¶ Et cōfirmatur q̄ ꝫm Aristotelē ꝛ cōmentatorē. Omne eternū est necessariū saltē de permanētibus ꝛ per consequēs est impossibile nō esse ꝛ per ꝓns non est possibile esse: quia tunc esset possibile nō esse p conuersionē in oppositas qualitates. igitur pro tāto negat Aristoteles. Eternū esse factū q̄ omne factū est possibile anteq̄ sit: ꝛ ita priusq̄ sit est nō ens. ¶ Hec est positio istorū tñ isti sunt di ptiti q̄ quidā ipsorū dicūt q̄ licet creatura sit non ens prius natura c̄ ens tñ creature nō repugnat esse ab eterno sicut etiam posuit Auicēna. ¶ Et rōnē huiꝰ assignāt aliq̄ q̄ nulla ꝓtradictio est nec aliqō ipossibile q̄ creatura simul duratiōe ꝛ ab eterno sit non ens a se ꝛ ens ab alio puta a cā largiēte sibi esse. Alij exponēdo Auicēnā dicūt q̄ Auicēna intellexit q̄ pro tāto nō esse creature est prius ordīe nature c̄ eē: q̄ si creatura sibi relinquerē esset nō ens ly ab eterno sit ens a cā preueniēte dādo sibi eē. Et ita possibile fuit apud ipsum q̄ creatura sit eterna ly isto mō nō esse eiꝰ p̄cedat esse. ¶ Alij q̄ tenēt eandē ꝛclusionē dicūt cōsequēter ad ipsaz q̄ creatura nō pōt eē eterna. Uñ sicut nō esse ē priꝰ natura: ita dicūt q̄ oportet necessario q̄ sit prius duratiōe. Et hoc probāt. Sicut ī possibile est q̄ prius ꝛ posterius natura q̄ sunt contradictoria ꝛ sibi repugnātia stēt simul ī aliquo. et ꝛueniāt eidē ꝫm durationē q̄ oppositū est negatio ꝓmi pncipij. ¶ Sz nō eē creature ꝛ eē eiꝰ sunt contradictoria igit nō pōt ꝛuenire creature simul ꝫm durationē. Sz si creatura esset eterna simul ꝛueniret sibi ꝫm durationē pz q̄ vtrūq̄ ī eternitate: g̈ ꝛc. igit oportet necessario q̄ sicut nō eē est prius natura sic ēt sit pꝰ duratiōe. Et ista rōvalz ꝛ alios. Et mlto ꝓbabiliꝰ loquūt isti c̄ illi Uñ ꝛ Auicē. dico q̄ si posuit ordinem necessarium inter non esse creature et suum esse ꝛ per se ordinem immutabilem q̄ non potuit ponere creaturam ab eterno sed cōtradixit sibūpsi sicut ꝛ puto q̄ fecit sequitur enim ex dicto

suo q̄ idem simul durationē sit et non sit. nec valēt expositiones que dantur sibi prima non valet quia creaturā non esse a se nō negat creaturam esse ꝛ ita non est ad propositū q̄ loquimur de non esse creature simpliciter sicut etiam nō esse filium a se nō est negatio ipsius esse fily simplicit' i diuinis neq̄ fili⁹ simpliciter est ꝛ in actu: nec potest dici nō ens licet non sit a se sed a patre. Non enim cadit ibi negatio super actū essendi sed super modus a se. Non enim vni⁹ qđ nō sit: sꝫ qđ sit licet nō a se sed a patre. Sic in proposito. Similiter secūda expositio non valet pro Auicēna quia si pro tāto nō esse esset prius q̄m esse: q̄ creatura sibi ipsi relicta esset non ens. Tunc sequitur q̄ accidētaliter q̄tus est ex se prius sit nō ens q̄m ens: quia potest ab agente preueniri ne vnq̄ sit non ens sicut etiaꝫ potest derelinqui ne sit ens et tunc ratio Auicenne nichil valetet tantus probat de esse q̄ sit prius sicut de nō esse quia nō plus creature cōuenit ex se nō esse q̄m esse: sed vtrūq̄ ex agente. Nā sicut ex agēte p̄ueniēte hꝫ esse ita ex agente derelīquēte p possibile vel ipossibile hꝫ nō esse. Et dico q̄ magꝫ naturalit' dꝫ dici creature p̄uenire eē q̄m nō eē ex se formaliter q̄ primū ꝛ si tolleret rationem possibilis ēm Auicēnam ꝛ per cōsequens rationem creature vt creatura est. Non tamē tolleret esse absolute a creatura sicut non esse tolleret et faceret creaturā impossibilem si conueniret creature ex suo conceptu quidditatiuo vel etiam sicut per se passio eius. ¶ Dico igitur q̄tum ad hoc q̄ cuꝫ hic loquimur de esse ꝛ non esse creature in re ꝛ in effectu ꝛ neutrum istorum possit esse sine aliqua durationē q̄ cuꝫ creatura ab eterno possit existere sicut dicā infra q̄ nō esse creature necessario ordine quē voco ordinem nature in proposito qui est ordo extra intellectum ꝛ in re nō est prius ipso esse creature. Nec oportet q̄ creatura prius natura sit nō ens in effectu ꝛ in re q̄m ens vel etiā econuerso: sed accidētaliter vnūquodq̄ istorū potest ꝛ mediate ꝛ eque primo cōuenire creature ab agēte p̄ueniente dādo sibi esse primo vel delinquēte ꝛ nō dante sibi esse et vtrūq̄ est eque naturale creature q̄tum est ex se. Ad hoc adduco aliqs rōnes. ¶ Prima est ista In nullo ordīe essentiali ꝛ per se necessario primū potest esse scēm vel prius potest esse posterius nec econuerso. Hoc patet in omnibus sed nō esse creature idē potest esse prius ꝛ posteri⁹ ipso esse. Probatio quia creatura postq̄m non fuit ꝛ ita post nō esse potest creari ꝛ esse ꝛ postq̄m creata est potest adnichilari ꝛ non esse ꝛ est idem non esse qđ prius q̄ negat idem esse ergo inter esse ꝛ non esse creature nō est aliquis ordo per se necessarius sed accidētalis simpliciter. ¶ Secūda ratio inter duo opposita q̄ possunt eidem conuenire ex agente ꝛ ad que quidditas illius est indifferens q̄tum est ex se nec aliqđ eorum est de per se cōceptu quidditatiuo eius p cōsequēs nec aliqđ eorū sibi determiat nō est ordo essentialis nec per se necessarius in conueniendo illi hoc ps. Sed sic est de esse in actu ꝛ nō esse respectu creature ꝛ quidditatis. Ipsa enim q̄tum est ex se est possibilis esse alias esset impossibilis ꝛ possibilis nō esse alias esset necesse esse ꝛ vtrūq̄ potest sibi p̄uenire ex agēte ꝛ neutrū sibi determiat. Nec etiā aliquod istorū est de suo conceptu quidditatiuo q̄ tunc vel esset impossibilis esse vel necesse esse ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio. Si creatura prius necessario esset non ens q̄m ens ordine nature hoc videretur q̄ de nichilo. Sed nō est necessarium q̄ creatura producaꝫ de nichilo sed sufficit q̄ non de aliquo. Producti enim ab alio in diuersitate nature non de aliquo possibiliter non ens est creatura vt patet quia tale ens non potest esse deus. ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio. Creatura si prius esset nō ens q̄m ens necessario hoc videretur quia non esse sibi conuenit ex se. Sed hoc est falsum. Primo q̄ sicut esse non conuenit sibi ex se: ita nec non esse. Sed vtrūq̄ ab agente per sui presentiā vel per sui absentiam ꝛ derelictionem sicut patet. 2. phisicorum q̄ nauta per sui presentiam est causa salutis ꝛ esse nauis sed per sui absentiam concurrētibus alijs est causa periclitationis ꝛ destructionis ergo ꝛc. ¶ Quinta ratio creatura non fit de nichilo vel non de aliquo nec sicut de subiecto nec sicut de opposito. De subiecto pz. De opposito etiam patet quia oppositum nō fit de opposito nisi per accidēs ratione subiecti cui cōuenit oppositum qđ non est in proposito. Sed si non esse eius precederet esse. hoc videretur quia fit de nichilo qđ tamen nō oportet sufficit q̄ non de aliquo ergo ꝛc. ¶ Ultimo quia illud quod corrumpit ꝛ destruit naturaꝫ alicuius nō cōuenit ei ex natura sua nec prius natura necessario q̄m aliud. Sed non esse destruit ꝛ priuat naturam creature ꝛ creaturam ipsam ergo ꝛc. Videtur ergo q̄ necessario ordine ꝛ p se non esse creature non sit prius natura q̄m esse sed vtrūq̄ indifferenter potest esse primū: et ideo ordo accidētalis est inter ista. ¶ Ex quo concludo sicut apparebit iferi⁹ q̄ nō repugnat creaturā eē ab eterno. ¶ Dices adhuc q̄ imo q̄ ēm Augustinū ad felicianus. Hec est diffinitio creature q̄ creatura est facta substantia dei voluntate ex eo qđ non est vel aliquādo fuit. igitur prius est non ens. Dico q̄ non est descriptio creature vniuersalis ēm omne illud qđ est possibile de creatura sꝫ particularis scēm q̄ creatura facta est de nouo sicut tenemus eaꝫ per fidē ꝛ sicut etiam concedebat felicianus ille heretic⁹ contra quē disputauit Augustinus probādo q̄ spiritus sanctus non est creatura.

Creature diffinitio secundū Aug.

¶ Ad primum ergo aliorum

dico q̄ nō esse nō plus conuenit creature ex se q̄m esse sicut probatum est supra nec aliquod istorū conuenit sibi ex se sed ex agente sicut dictum est supra. ¶ Ad secundū dico breuiter q̄ deus est prius natura ipsa creatura sed non oportet q̄ non esse creature sit necessario prius q̄m esse ex hoc. Tu dicis. In illo priori creatura nō est. Dico q̄ esse aliqđ prius natura alio eo modo quo dicitur deus prior natura non est vnum illorum esse ꝛ reliquum non esse sicut dictum est quia tunc contradictoria simul durationē starent ꝛ essent vera sicut etiam prius ꝛ posterius natura possunt simul stare. Sed hoc est vnum esse perfectius alio vel causam eius sicut est in proposito ita q̄ vtrūq̄ sit sed vnum prius alio q̄ vnuꝫ est ab alio vel est imperfectius alio scēm naturam. ¶ Ex hoc ergo nō arguitur q̄ nō esse creature sit prius suo esse q̄ deus est prior natura ipso esse creature: q̄ non est necesse creaturam in illo priori non esse. Posito enī q̄ creatura semp esset adhuc de⁹ esset prior natura sicut dato q̄ pater sit prior origine filio non oportet in illo priori filium nō esse sed bene oporteret si esset prior duratione.

¶ Ad tertium dico q̄ non prius natura et ordine necessario creatura est possibilis q̄m creata. immo prius potest esse creata q̄m possibilis loquendo de potentia obiectiua que concomitatur negationem sui esse. Ita q̄ indifferenter potest esse ens in actu et primo ꝛ per consequēs possibilis non esse ꝛ post ea non ens in actu et possibilis esse vel econuerso. Quando enim non est in actu tunc est possibilis esse quando est in actu. tunc est possibilis non esse. ¶ Ex quo apparet q̄ vnum argumētum quod faciunt aliqui de potentijs contra eternitatem mundi q̄ prius conuenit creature non esse q̄m esse et per consequens potentia non essendi q̄m essendi. q̄ qualis est ordo in actibus talis est in potentijs ꝛ econuerso est contra eos quia volunt impugnare eternitatem mundi ꝛ ipsi concludunt eternitatem mundi Si enim creature conuenit prius potentia ad non esse de necessitate prius conuenit sibi esse q̄m nō esse Nā potētia obiectiua ꝛ actus nō stāt simul fꝫ semper potentia ad non esse stat cum esse ꝛ potētia ad esse stat cum non esse. ¶ Ad quartum dico q̄ non oportet q̄ creatura anteq̄m creetur sit nichil licꝫ ita sit de facto sicut tenemus per fidem: sed dico q̄ potest preueniri ab agēte dando sibi esse ab eterno ne vnq̄m sit nichil vel fuerit. ¶ Ad quintum quādo dicis q̄ terminus a quo est prior natura ipo termino ad quem vel in quem. Dico q̄ verum est aliquo modo accipiendo prius natura ēm processum nature per viam motus et mutationis. ¶ Quando dicis vltra q̄ nichil est terminus a quo creationis et ita non esse creature est terminus a quo sed esse terminus ad quem. ¶ Dico q̄ vniuersaliter non oportet sicut nec oportet q̄ de nihilo fiat aliqđ etiā per creationem sed sufficit q̄ non de aliquo: ita q̄ non negatur entitas eius qđ fit fꝫ entitas cuiuslibet alteri⁹ etiam partis de qua vel de quo ipsum fiat. ¶ Ad sextū de aristotele dico q̄ si aristoteles sensit q̄ nullum eternum est factum loquendo de factione q̄ est creatio pro tanto: quia esse cuiuslibet facti p̄cedat non esse necessario q̄ ipse sensit falsum ꝛ nego ipm tamen non credo q̄ hoc senserit sicut dictum est supra. Si autem senserit q̄ nullum eternum permanens est factum per mutationem de subiecto: quia esse cuiuslibet talis vt sic factum est necessario p̄cedit non esse. Dico q̄ verum sensit et non est cōtra me: quia non pono creaturam posse esse ab eterno per mutationem sicut dicam infra. Si autem vlterius Aristoteles tenuit viā Auicēne q̄ omne creatum vel factum ex sua quidditate est possibile esse vel non esse. Tamen ex causa dante sibi necessario esse est necesse esse. tunc non est contra me. quia tūc non esse creature nō p̄cedit suum esse. Nec est alia contradictio q̄ aliquid eternum sit creatum et necesse esse. Et cum hoc possibile esse vel nō esse q̄ non est ēm idem. Est enim necesse esse ex causa dāte sibi necessario esse sed possibile esse vel nō esse ex sua quidditate que non est suum esse. Et ita philosophus bene habet q̄ in omni facto differt posse ꝛ esse. Non quia nō esse sit prius ipso esse sed sicut dictum est. Sꝫ autem dicit in tertio phisicorum q̄ in perpetuis non differt esse et posse hoc dicit pro tāto quia in eis nō distat potentia ab actu essendi ex pectās ipsum secundū durationem: sed statim sunt id qđ sunt. Non quia in oīi perpetuo idem sit posse et esse sic q̄ esse sit de conceptu quidditatiuo entis vel essentie cuius est. hoc enim habet locū in solo p̄teuio perpetuo qđ est deus ēm Auicēnā. Per idē ad p̄firmationē hoc ꝺ p̄mo mēbro hui⁹ articli.

Creationis acceptiones.

¶ Quantū ad secundum mē

brum p̄mitto vnam distinctionem de creatione. Uno modo dicitur factio totalis alicuius non de aliquo. Alio modo dicitur factio alicuius de nichilo. i. post nichil vel postq̄m fuit nichil. Primo modo sicut dictū est in secunda questione philosophi concesserunt creationem nec creatio isto modo concernit nouitatem in creato: sed ad istam sufficit q̄ aliquid p̄ducatur totaliter a b alio in diuersitate nature non de aliquo nec de alio nec de seipso. Secūdo modo creatio includit vel cōcernit nouitatem: et isto modo tenemus creationem per fidem et de facto. Tunc dico ad istum articulum q̄ loquēdo de creatione. Primo modo creatura potest creari ab eterno vel potuit et sic mūdus. Secūdo modo. Qꝫ autem non secundo modo patet quia hoc implicat manifestam contradictionem. q̄ autem aliquid sit eternum vel sit et aliquando fuerit nichil est cōtradictio plana sed q̄ absolute loquēdo nō repugnat creaturā esse vel creari ab eterno. Probo rationibus secūdo auctoritatibus rationibus primo sumptis ex parte dei. secūdo ex parte creature. ¶ Ex parte dei arguo sic. Primo a gens omnipotēs per suum velle non impeditum potest ponere effectum suum quandocūq̄ sibi placet et pro quacunq̄ durationē potest velle ipsam ponere. Sed deus est tale agens vt patet ꝛ potest velle creaturam poni in esse ab eterno quia hoc nullam implicat cōtradictionem ex parte creature sicut probabo infra ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Non est minus potēs et efficax voluntas diuina q̄m natura sicut nec minus perfecta. Sed si deus produceret creaturam de necessitate nature potuisset eam produxisse ab eterno imo produxisset. igitur voluntate libera potuit eā ab eterno producere q̄tus est ex parte sui dico. ¶ Tertio sic. Effectus potētie passiue potest esse sibi coeternus vel coeuus sicut patet de toto cōpositō ex materia et forma qđ potest esse coeuum materie. Potest enim deus producere simul durationē materiā cum forma: ꝛ per consequens totum compositum. Nec oportet q̄ materia prius durationē sit informis q̄m formata sicut patet per Augustinum. ergo similiter effectus omnipotentie diuine que est sua voluntas potest esse sibi coeuus et coeternus. Talis autē effectus est creatura ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Si deus q̄tū est ex parte sua nō posset p̄ voluntatē liberā creaturā aliquā p̄producere ab eterno: hoc esset. quia electio est respectu futuri ꝛ p̄supponit oppositū eius quod eligitur in volito sicut dicit vnus sed hoc nō impedit: q̄ hoc nō habet locū nisi in electione nostra sequēte discursus ꝛ deliberationem cōsilij per tēpus qui nō habet locum in deo vt patet ergo ꝛc. ¶ Secūdo probo q̄ hoc est possibile ex pte creature. Et p̄io ex pte creature in gñali. Prima ratio aliqđ esse eternū vel p̄duci ab eterno si est creabile cui⁹ nō esse necessario ordine nō p̄cedit suū esse nō iplicat aliquā ꝓtradictionē ex parte ei⁹: ꝛ p ꝓns ex pte ei⁹ est possibile. q̄ hoc posito suū esse pōt esse primū nō p̄cedēte suo nō esse: ꝛ hoc posito ꝓs q̄ est vel fuit ab eterno. Sꝫ nō eē creature necessario nō p̄cedit nec p̄cessit et ordīe nate eē eiusꝫ

sicut probatum est supra in primo membro huius articuli. & ꝛc. ¶ Secunda ratio ad rationē creati nō plus requirit absolute loquēdo sicut dictū ē supra nisi q aliqd totali ꝓductione ꝓducatur ab aliquo in diuersitate nature possibiliter nō esse et sicut dependens ab ipso et non de aliquo. Omne enim tale productum creatura est. Nec implicat aliquam cōtradictionem: sed omnia ista stant cum eternitate. ergo ꝛc. Minor patet discurrendo per singula. ¶ Tertia ratio. Ex parte illius non est impossibile creari vel produci ab eterno qđ se habet contingenter vel indifferēter q̄tum est ex parte sui ad esse vel non esse. Hoc patet quia sibi primo q̄tuz est ex parte sui non repugnat esse. Sed creatura sicut probatum est supra non determinat sibi ex se alterum istoꝝ sed indifferenter ꝛ contingēter se habet ad vtrūq; q̄tum est ex parte sua: ergo ex parte sui nō repugnat sibi eternitas. ¶ Quarta ratio quia q effectus q̄tum est ex parte sui non potest sibi esse coeuus et coeternus sue cause. hoc non videt nisi quia productio eius est mutatiua vel nisi quia est effectus successiuus: ꝛ ita ꝑm qualibet sui partē nō potest esse coeuus cause quia nec partes possunt simul coexistere vel existere vel quia necessario presupponit aliquid successiuum. Sed nullum istoꝝ habet locum in proposito saltem de creaturis vt in pluribus: non primū: quia creatio nō est actio mutatiua nec ꝓductio nec sēm quia multe sunt creature que nō sunt successiue sed permanētes. Similiter etiam quia creatura vt sic in cōmuni accepta non includit aliquam successionem. Nec tertium quia creatio nihil presupponit. ergo ꝛc. ¶ Tertio probo hoc idem ex parte creature i speciali. Et q̄ rationes adducte ad probāduz hoc de creaturis in cōmuni sufficiunt ad probandū hoc de creaturis ꝑmanentibus ꝛ de qualibet ipsarum. Probo hoc de creaturis que aliquo modo se habent ad successionem. Et primo de creaturis per essentiam successiuis ꝑm partem ꝛ totū cuiusmodi sunt tēpus ꝛ motus. Primo de tempore q̄ possit esse eternum quia cuilibet instanti tēporis ꝛ indiuisibili nō repugnat esse initium futuri: et finem preteriti. Probatio q̄ quodlibet instans tēporis est eiusdem rationis cuz alio. Sed planū est q alicui instanti non repugnat hoc quia aliquod instans est initium futuri ꝛ finis preteriti. ergo nulli repugnat. Sed hoc posito tempus potest esse eternum quia hoc posito. omne instans potest esse copulatiuū vel cōtinuatiuūet nullū initiatiuū & ꝛc. ¶ Secdo hoc patet ex parte partiuz tēporis q̄ sicut alicui parti nō repugnat habere partē tēporis. Ita nulli parti tēporis hoc repugnat eo q sunt eiusdez rationis ꝛ sic ante qualibet partem potest esse alia eiusdē q̄titatis in infinituz Sed hoc posito tēpus potest esse eternū. ergo ꝛc. ¶ Tertio hoc idem patet: quia sicut tēpus potest perpetuari a parte post: quia post qualibet partem tēporis potest succedere alia sicut post vnam ita videtur q̄ a parte ante quia ante qualibet potest precedere alia sicut post vnam quia omnes sunt eiusdē rationis nec est aliqua incōpossibilitas in hoc. Eodem modo potest ꝓbari de motu q possit esse eternus quia tēpus vel est motus vel non est sine motu vt patet quarto phisicoꝝ. Tunc probo eandē conclusionem de illis que licet sint successiua ꝑm totuz ordinē suū non tñ partes sunt successiue sz vel sunt permanētes vel instantanee sicut est tota successio generationis hominū vel asinoꝝ. Et probo q generatio hominū vel asinoꝝ in tota successione sua potuit esse eterna: q̄ sicut nō repugnat isti homini esse genitū ꝛ habere patrē per aliquā contradictionē ita nec patri suo et sic infinitū: quia omnes sunt eiusdē rationis. Sed hoc posito generatio hominū potuit esse eterna ergo ꝛc. Hoc etiaz patet q̄ sicut isti homini absolute nō repugnat generare ꝛ habere filium ꝛ hominē genitum post se et similiter illi genito nō repugnat generare ꝛ sic in infinitū a parte post generatio potest perpetuari: ita nulli homini repugnat generari ꝛ habere patrē a parte ante: sed hoc posito generatio potuit esse eterna ergo ꝛc. Nec video q hoc tollat infinitas actualis in acceptо esse q̄ non video q illa sit impossibilis sicut dictū est in primo. imo magis ecōuerso videt q istud arguat possibilitatem infinitatis actualis. ¶ Iste rationes sufficiāt. Adduco auctoritates. Prima est Augustini. 6. de tri. c. 1. vbi dicit q candoꝛ q̄ significatur ab igne atq; diffunditur est illi coeuus et esset coeternus si ignis esset eternus. Hoc idez dicit de imagine virgulti i aqua. ¶ Secūda auctoritas est eius decimo de ciui. dei: c. 30. Adducens opinionē platonicoꝝ aliquoꝝ licet in hoc deuiantiū a platone vbi dicit q si pes ab eterno esset in puluere sp ei subesset vestigiū qđ tamen a calcante factū nullus dubitaret igitur ꝑm intentionē Augustini creature vel effectui nō repugnat esse coeuum sue cause ꝛ coeternum. Cum igitur voluntas dei sit eterna. Dico q non repugnat creature vel mundo esse vel creari ab eterno vel fuisse sed absolute loquendo hoc fuit possibile verum est q secunda auctoritas allegata de pede et vestigio non est dictū Augustini ex intentione sed est dictum philosophoꝝ qđ ipse repetit. Tamen simile videt omnino in hoc exemplo ꝛ in primis. Nz etiam non includat cōtradictiones. Nec sit hoc impossibile videt dicere ibidem Augustinus. 11. de ciuitate dei. c. 4. Dicit eñ q philosophi modo quodam vix intelligibili posuerunt mundum eternū. igitur modo intelligibile ꝛ per cōsequens modo possibili non implicāte contradictionem licet vix intelligibili. Similiter etiaz confirmatur hoc auctoritate philosophi q̄ methaphisicus considerat quatuoꝛ causas sub cōmuniori ratione ꝛ nomine q̄ phisicus: ita q in plus est efficiens q̄ mouens vel mutans et per consequens q̄ largiens esse per motum ꝛ mutationem et cum nouitate quia omne nouū reputauit produci per motum et mutationem vel esse motum ipsum vel mutationē. igitur possibile est esse aliquod efficiens ꝛ producens vel creans ab eterno. Non curo de ista ratione. Sed ad duas primas auctoritates respondetur q si ignis et pes essent ab eterno candoꝛ ꝛ vestigium essent ab eterno non tamen essent facta ab igne nec a pede sed conseruata. Alio modo respondetur q non est simile de agente naturali ꝛ voluntario. Illa autem sunt naturalia: et deus respectu creature est agens voluntarie. Ideo nō sunt ad ꝓpositum. Prima responsio non valet quia ibi dicitur. Candoꝛ ab igne diffusus: et similiter q nemo dubitaret vestigium a calcante factum. ¶ Secunda responsio etiam non valet: quia non excludit nisi necessitatē coeuitatis creature ad deū q̄ voluntas nōnecessariovult nec causat sicut illa sznō excludit

Aug. 6. de tri. c. 1. Idem de ciuit. to. lib. c. 30.

Aug. 11. de ciuita. ca. 4.

possibilitatem quin possit et ita non excludit quin creatura potest esse ab eterno.

¶ Ad rationes. ergo aliozū que ꝑbāt q mūdus nō potuit esse ab eterno nec creatura aliqua. Dico q̄ ly multiplr respondeatur nō habeo pro icōuenienti sed pro cōuenienti q ifinitas actualis ꝑm multitudinē sit possibilis sicut dixi in primo: ꝛ ita nō est impossibilis i finitas actualis animarū nec lapidū ꝛ respōdet ibi ad Aristotelē. ¶ Aliter respondet q licet infiniti boles ꝓcesserint. nō tñ sunt actu aīe infinite lz. enī sint incozruptibiles q̄ tñ vniuersitas creature limitata est ad finitatē actualem. Oportet q alique ad nichilenē a deo. licet esñ possit qualibet signata cōseruare. nō est tñ infinitas simul non ex impotētia ex parte sui sed ex repugnātia ex parte effectus et creature cui repugnat actualis infinitas per cōtradictionē. ¶ Aliter rndet q ista rō particularis est nec cōcludit vniuersaliter quin multe creature possint esse ab eterno sed q talis successio incozruptibiliū nō potest esse ab eterno: q̄ hoc arguit actualem infinitatē que repugnat creature sicut superficiei finite repugnat infinitas angulozuz actualis. Non curo de istis solutionib⁹ sed teneo me cū prima. Sz quid diuisset Aristoteles ad istud argumē tū dico q vel sibi cōtradiuisset in hoc ꝛ in negādo infinitatē actualez in. 3. phisicoꝝ vel posuisset animas humanas esse cozruptibiles cū cozpore vt ꝑm aliquos vnū intellectū omniū hominū sicut posuit suus cōmentatoz. ¶ Ad secūdā probationē de lapidibus respōdetur eodē modo. Alio modo dicit q nō plus cōcludit argumentū contra eternitatez mūdi q̄ cōtra nouitatē q̄ sicut i toto motu fuerūt i finite reuolutiones. Ita in qualibet die sunt infinita instātia. ergo sicut in illis circulationibus infinitis de⁹ potuit producere infinitos lapides ꝛ cōseruare: ita in qualibet die quia creat in instanti. Nec valet qđ dicitur ad hoc q circulationes sunt vt fuerūt in actu. Sed instātia sunt in potētia in ipso die ꝛ nō in actu q̄ circulationes nō sunt in toto motu: nisi sicut partes eius. Partes autē sunt i toto i potētia nec sunt actu discrete in re sed cōtinuāt sicut partes eiusdē motus numero ꝛ ita patet q non valet. Si enim valet tunc deus in diuersis instātibus eiusdē diei nō posset creare duos lapides: sed oportet q singuli lapides haberent singulos dies qđ est falsum. ¶ Ad scām dico q non est impossibile: nec implicat cōtradictionē infinitos dies fuisse in accepto esse. ¶ Quādo dicis infinitū nō pōt pertrāsiri. Concedo et dico q nō fuissent pertrāsiti q̄ pertrāsitū necessario habet terminū initialē ꝛ finalem: licet est finitū. Et ideo dico q licet ꝓcesserunt dies infiniti si mūdus ponatur eternus nō tñ sunt pertrāsiti sicut etiā nec infinitū a parte post pōt esse pertrāsitū q̄ terminū nō habet: licet etiā nō possit esse totū acceptū i actu ꝛ in hoc discōuenit ꝛ differt ab infinito a ꝑte ante. ¶ Aliter dicit cōcedēdo q oēs illi dies sunt ptrāsiti: q̄ sic fuerūt q nihil manet de ipsis. Eodē modo sicut de vno eoz. Nec est impossibile infinita vel etiā infinitū in actu ante a ꝑte finita tñ vel finitū a parte post pertransitū esse per motū vel ꝓcessum ab eterno vel eternuz. Non autē est hoc possibile per ꝓcessum vel motū nouū ꝛ de nouo incipientē a quacūq; parte. Similiter etiā nec a ꝑte post possibile est. ¶ Ad tertium dico q deus ab eterno potuit creare vnū asinum ꝛ vnā asinā. Sed dico q non potuissent ab eterno generasse q̄ generatio mutatio est que necessario cōcernit tēpus ꝛ nouitatem accipiendo qualibet vnā signatā. Et dico q tu habes idem dicere. Tu enim dicis q q̄tumcūq; deus sit perfectus ꝛ eternus: tamen ab eterno non potuit aliquid creare: sed oportet q expectet durationem qđ tamē dictum tuū est falsum q̄ creatio non est mutatio. Ita etiam dicoz veraciter q asinus ab eterno non potest generare: sed oportet q expectet durationē per tempus infinitū: ꝛ tūc nō habebis ifinitos asinos iter medios nec ꝑs ifinitū inc istū ꝛ illū sz finitos asinos ꝛ ꝑs finitū. ¶ Ad quartū dz q si sol ꝛ luna fuissēt reuoluti ab eterno q reuolutiones vtriusq; fuissent infinite a parte ante. ꝛ tūc a parte ante reuolutiones solis nō fuissent pauciozes q̄ lune. Nec econuerso ille plures sz bene a partē post q̄ ex illa parte essent finite. Et ratio vtriusq; q̄ infinito nō est aliquid maius ex ea parte qua infinitū est finito autē vel etiaz infinito ex ea parte qua nō est infinitum potest esse aliquid maius sicut etiam sibi potest fieri additio. ꝑs finitū. ¶ Aliter dz q reuolutiones lune nō essent plures vt pauciozes q̄ pluralitas vt paucitas maioz vel minoz nō conueniunt nisi multitudini finite. Aliter dicitur q infinito in actu simpliciter ꝛ per oīnē modū non est aliquid maius eiusdem rationis sed bene alterius reuolutiones aūt ille ꝛ iste sunt alteri⁹ rōnis. ¶ Nota hic q ifinito nō est maius in rōnē q̄ ifinitū est ꝛ ex ea ꝑte q̄ ifinitū est. Infinitū ei i actu est cuius ex ea ꝑte q̄ ifinitū est nō est aliquid extra ꝛ cui nō potest fieri additio. Alioquī terminatū esset vel finitū ꝛ non infinitū qđ est contradictio. Sed si est aliquod infinitū non simplicit nec ex omni parte sed ex vna parte infinitū ex alia finitū potest sibi conuenire additio ꝛ maioritas vt minoritas ex ea parte qua finitum est. ¶ Dicunt aliqui q numerus nullus est infinitus simpliciter ꝛ ex omni parte quia nullus est in quo quecūq; vnitas nō possit habere rationē principij ꝛ ita nec esse nec intelligi potest aliquis numerus cui non possit fieri additio semp in maius. Sed secus est in continuis siue permanētibus siue successiuis. potest eñ aliqd sic ifinitū q̄ sibi nō pōt aliqd addi nec pōt esse maius sicut si ponerez vna linea infinita ex vtra q̄ parte ꝛ sicut totum tēpus coinprehendēs totuz preteritū possibile et totum futurū ꝛ sic de cōsimilibus. ¶ Ad quintū dicitur sicut ad scām q infiniti dies fuissent preteriti non tamen pertransiti vel saltem vnus motus cōtinuus infinitus in accepto esse cuius ille circulationes fuissent partes. Et cum dicitur q omne preteritum aliquando fuit futurum. Dico q est falsum. Sicut enim non oportet q omne futurum aliquando sit preteritum: quia alias nichil posset durare in perpetuum. Ita non oportet q omne preteritum aliquando fuerit futurum. ¶ Ad sextum dico q creatura potuit creari ab eterno in instanti: sed non in instanti temporis determinato et fluente q̄ omne tale est nouum: sed in instanti manente sicut est instans eui. Et tunc dico q semper crearetur q̄ diu esset. Tu dicis. ergo creatio et conseruatio sunt idem. Dico q in nullo positiuo reali distinguntur sicut inferius apparebit. ¶ Dicis vltra q esse creature esset i ptinuo fieri dico q non sequitur si vocas continuum fieri

Notādū

successionem aliquã sicut nec filius dei licet semper generetur. non tamẽ est quid successiuum sed est pmanẽs ⁊ eternus. Si voces cõtinuum fieri semper creari ⁊ accipere esse ab alio cõcedo nec est incõueniens: immo est necessariũ. ¶ Ad septimũ dico q esse ⁊ nõ esse cõuenit ei ex se plusq̃ esse sicut dictus est supra. ⁊ ideo nõ oportet q prius duratione. Similiter etiã scm ipsos adhuc dato q nõ esse cõueniret creature ex se ⁊ prius natura nõ oporteret q prius duratione sicut licet scm ipsos materia prius natura sit in formis q̃ formata et necessario qõ tamen nõ reputo verum. Non tamẽ oportet q prius duratione sit informis q̃ formata. Alioquin deus nõ posset producere materiam sub forma qõ est falsum. ¶ Ad octauum dico q creatio vniuersaliter accepta vel creari nõ dicit accipere esse nũc primo nec per cõsequẽs de nouo. Hec in hoc differt a cõseruatione sicut dicetur infra. Sed bene creatio accepta. secundo modo sicut tenemus eã per fidẽ hoc dicit ⁊ importat nouitatẽ ⁊ habitudinẽ ratiõis ad nõ esse precedẽs. Et ideo dico bene q loquẽdo sic de creatione nullũ creatũ potest esse eternũ: sed bene accipiendo creationẽ pro productione alicuius nõ de aliquo: sicut eã philosophi cõcesserũt. ¶ Ad cõfirmationem dico q non repugnat nec includit cõtradictionẽ q aliquod creatum sit eternũ. Quãdo dicis q duratio creata in ratione durationis minor est q̃ duratio increata. ¶ Dico q verũ est intẽ siue quia id quod est scm rationem propriaz est ens imperfectius q̃ duratio increata sicut entitas creata imperfectior q̃ increata sed nõ sequitur ex hoc q sit minor extẽsiue vel quasi. i. q minus duret ⁊ q nõ possit poni ab eterno et coexistere tẽpori eterno si poneretur quẽadmodũ ⁊ eternitas dei sicut manifeste patet q nõ oportet. omne qõ est imperfecti⁹ alio min⁹ durare q̃ aliud. Similiter etiã nec durationẽ imperfectiorem minus durare q̃ perfectiorẽ imaginor enim sicut dicetur infra q res et sua duratio sunt idem. Tamen non curo de hoc quia non facit multũ ad propositum. ¶ Ad alias rõnes dico q dato q mũdus sit productus p liberã volũtatẽ diuinã ⁊ contigenter de nouo tamen potuit produci ab eterno. Non est em̃ necessariũ ad hoc vt aliquid contingẽter se habeat ad aliquid sicut mundus ad esse q prius duratione fuerit sub opposito illi⁹ puta sub nõ esse sed potest ei eternaliter conuenire sicut esse predestinatum contingenr̃ conueniebat petro ⁊ tamen ab eterno. ¶ Ad primũ ergo quando dicis q largiens esse per liberam electionẽ necessario preintelligit ipsum sub opposito esse ⁊ sub nõ esse. ¶ Dico q electio libera sequẽs discursus ⁊ morã consiliy sicut est in nobis talis est q datũ per talẽ electionẽ vel largitũ prius nõ habebatur saltẽ eomodo quo datur nõ tamen oportet q preconcipiatur nõ haberi. Sz potest aliquis eligere facere hoc vel illud vel dare hoc vel illud dato q non cogitet ipsum cui largitur habere hoc vel illud in deo aũt nõ est electio sequẽs discursum ⁊ moram consiliy sz est electio eterna volitio alicuius ad finẽ propter finẽ ⁊ determinate scm alteram partẽ q fiat vel non fiat ⁊ est volitio efficax pro quãdo placet sibi et q potest velle q fiat ab eterno sicut in instãti tẽporis vel i tẽpore. Dico q pot fieri ab eterno. Preterea etiã istud argumentũ est cõtra eos qui ponũt q angelus per liberã electionẽ potuit peccare in primo instãti sue creationis appetẽdo diuinã equalitatez pro statim vel aliquis aliud. q̃re ergo deus in eternitate per verã electionẽ liberam non pot̃ producere mundum ab eterno. ¶ Ad secundũ dico q voluntas diuina nõ est indeterminata aliquãdo scm durationẽ ad quodcũq; obiectũ suũ extrinsecũ: sed ab eterno determinata est ly cõtingẽter ad obiecta sua extrinseca volitione effici ⁊ ideo nõ est in ipsa trãsitus scm rẽ ab indeterminato ad determinatus. Nec ops q in obiecto sit trãsitus a non esse in esse. Sed sicut volũtas semp ⁊ pro toto eterno pot̃ velle ita ⁊ creatura pot̃ esse. ¶ Ad tertiũ dico q de p se obiecto formali diuine volitionis vel electionis qua vult determinate scm alteraz partẽ fieri vel nõ fieri aliquid ad finẽ nõ est ficturitio sed indifferenter potest respicere pñens vel futurũ sed bene obiectũ electionis nostre sequẽtis discursum ⁊ moram cõsiliy quod quidem consiliũ nõ est de pñtib⁹ cõiter est futurũ hoc autẽ in proposito locũ nõ habet. ¶ Ad quartũ dico q aliquid vnũ ⁊ idem nõ est simul in potẽtia ad duo cõtradictoria vt sibi conueniãt simul ⁊ i actu q hoc est impossibile. Sed dico q aliter eidẽ pot̃ actualiter cõuenire vnũ cõtradictoriũ ⁊ reliquũ in potentia. Sic est in proposito si mũdus fuisset ab eterno sibi cõuenisset esse in actu ab eterno tũ cum potẽtia ad nõ esse sicut qñ factus est de nouo sibi ꝓueniebat nõ esse actu ab eterno tñ cũ potẽtia ad esse. ¶ Ad quintũ dico q licet mundus fuisset ab eterno nõ fuisset d̃ necessitate ab eterno sed cõtingẽter. Quãdo dicis q potẽtia ad eternitatẽ est ꝓiuncta suo actui ⁊ infert actũ suũ. Dico q verũ est de potẽtia ad eternitatẽ necessariã et q̃ est necesse esse sicut eternitas diuina sicut dicimus q deus est ⁊ potest esse eternus. Sed dico q potentia ad eternitatẽ nõ infert suũ actũ nec est cõiuncta suo actui necessario verũ est q coniũgi pot̃ et tunc si cõiungatur oportet q actus sit eternus. Si autẽ ab eterno nõ coniugitur nunq̃ ꝓiungit. Sic igitur imaginandũ est q duratio creature ⁊ creatura idẽ sunt ⁊ sicut creatura est cõtingẽs ita ⁊ duratio ei⁹ ⁊ sicut creatura pot̃ esse eterna ita ⁊ duratio eius. Et tũc duratio eius diceret: eternitas quẽdã participata ⁊ cõtingẽs. Sed qñ creatura est de nouo duratio eius nõ dicit eternitas sed ẽuum vel tempus vel instãs. Si em̃ argumentũ istud esset bonum ita posset argui q illud qõ pot̃ esse modo de necessitate est: q. potẽtia ad esse modo ꝓiuncta est suo actui ⁊ ifert suũ actũ ita bñ sicut potẽtia ad eternitatẽ. ⁊ ita bene sequit̃ q mũdus sit de necessitate si est mõ factus ⁊ de nouo sicut ab eterno. ¶ Ad sextũ dico q tẽporale ⁊ eternũ q̃ sunt diuersa entia sicut deus ⁊ creatura nõ minus repugnãt circa idẽ q̃ duo cõtraria vel q̃ corruptibile ⁊ incorruptibile. Sed dico q tẽporale ⁊ eternũ ꝓout sunt denoiationes eius dẽ entis possibiles qõ quidẽ ens scm se est idifferẽs ad vtrũq; sicut ꝓbatũ est supra nõ repugnãt circa idẽ sic qui possint eidẽ inesse nõ successiue scm actũ sic q vnũ prius instãt actu ⁊ postea aliud q hoc est i possibile sed nec simul i actu sz diuisim pro tota duratione sua vel eternũ vel tẽporale. Et tũc si sit tẽporale vel nouũ nunq̃ est eternũ. Si eternũ nunq̃ nouũ ⁊ ad vtrũq; diuisim est in potentia quidditas creature ⁊ indifferens ex se ⁊ ad alterum determinatur ex agente. Non autem simile de contrarijs q̃ possunt eidem successiue in esse secundũ actũ. Nec

de corruptibili ⁊ incorruptibili que dicũt substantiam rei ⁊ ita sicut vnum ⁊ idem nõ potest esse due substantie nec corruptibile ⁊ incorruptibile nec simul nec successiue nec coniunctim nec diuisim.

¶ Ad septimum dico q vnũquodq; distinctũ ẽ ad suam durationẽ ꝓout habet eam in effectu ⁊ in re Et ideo ipossibile ẽ q in effectu ⁊ in re habeat nisi vnam durationem. Puta verũ nouam vel eternaz oportet q sua duratio sit noua vel eterna in actu Sed dico q non oportet q scm se sit determinatũ ad alterum sed ex agente determinatur qz vtrũq; ẽtum est ex se pot̃ sibi ꝓuenire non sic subiectũ respectu ꝓprie passionis. ¶ Aliter dicitur q vnumquodq; determinatũ est ad suam durationem sicut ad seipsaz/ sed sua duratio nõ est determiata ad nõ uitatem vel eternitatem sed indifferẽs sicut nec ipsummet ⁊ ita vtrũq; pot̃ sibi ineẽ qz neutri est propria passio eius. ¶ Ad auctores Ad damascenuz respondeo q creatura scm ordinationẽ diuinam q̃ nunc est non apta nata eẽ coeua suo principio. i. non potest eẽ sibi coeua de potentia ordinata loquẽdo qz deus ordinauit ipsam eẽ nouam. Sed non excludit qn absente scm diuinam potentiam hoc sit possibile. ¶ Ad Ambrosium dico q si intelligatur dictum suum sicut ipsi accipiunt. Ita concludit contra perpetuitatem creature in futurũ sicut in preteritum ⁊ ideo sic non potest intelligi. Sed intelligi debet q duratio creature non potest ꝓiungi eternitati sicut aliqui philosophi posuerũt q mũdus eẽt eternaliter ⁊ nõ factus a deo Alij q factus tñ de necessitate nature cõtra quos disputat ibi. ¶ Ad argumentuz diceretur q illa auctoritas determinatiua est ⁊ q totus ille liber super genesim ad litterã inquisitiuus est ⁊ nõ determinatu⁹ sicut ps per Augustinum in libro retractationum Aliter dici pt si cut dictũ est ad primaz auctoritatẽ Damascen. accipiendo creationẽ sicut est nunc de facto ⁊ tenemus eam per fidem. Sed hoc nõ sufficit qz nõ loquitur Augustinus de creari sed de eẽ. Et ideo potest dici q verum est de coeterno ipi deo quod sit a seipso sicut deus ⁊ per pñs simplr̃ imutabile sicut de⁹.

¶ Ad primum principale di/

co q deus potuisset aliquid fecisse de materia eterna ab eterno sed non per mutationem sed p simplicem acceptionem eẽ totius compositi De materia tamen ⁊ ex materia ⁊ forma nõ mediãte mutatione quia impossibile est q productum p mutationẽ sit eternum sicut dictum est supra. ¶ Si dicas q motus quiditatiue ⁊ eẽntialiter mutatio est. Unde et mutatio sicut superius diuiditur in mutationẽ successiuam que est motus ⁊ instantaneam vt est generatio ergo non potest eẽ eternus sicut nec aliquid p mutationem ꝓductum. Si em̃ productum p mutationem non potest esse eternum nec mutatio ipsa.

¶ Rñdeo q non qlibet motus necessario est mutatio sed motus finitus cuius subiectũ in re pcessit ⁊ puatio i ẽo pcessit ipm. Qñ ⁊ mot⁹ etern⁹ nõ ẽ diced⁹ mutatio nec ois mot⁹ est inferior ad mutationem. Aliter diceretur sed non curo q licet motus scm qualibet sui partem signabilem non sit eternus sicut nec pars illa q̃ incipit ⁊ terminatur ⁊ est mutatio/ tamen scm suam totalitatem successiuã potest esse eternus nec vt sic ꝓprie est mutatio. Ad scm dico q non sequitur idem esse simul ⁊ non esse sicut dictum est supra qz si creatura fuisset ab eterno nũ q̃ fuisset non ens. Tu dicis est facta de nichilo. Dicitur vlr q non est necessarium de omni creatione sed sufficit q non de aliq̃. ¶ Ad 3m dico q contingenter fuisset inũdus creatus dico q ab eterno Tu dicis q non potuit non produci falsum est ⁊ dico q pro eterno in quo productum est potuit nõ produci absolute loquẽdo ⁊ diuisim capiendo. ¶ Dicis q non qz omne qõ est quãdo est. ⁊c. Dico q nõ est necesse nisi necessitate pñe nõ aũt necessitate absoluta. Tunc enim petrus de necessitate absoluta esset p̃destinatus qz ab eterno. Nec valet quod dicitur ad hoc q obiectũ p̃destinationis est futurum sed obiectum creationis eterne est pñs; qz licz obiectum p̃destinatorum sit futurũ in re ⁊ in effectu tñ in eẽ predestinato pñs est ⁊ coeternum ⁊ tamen absolute ꝓtingens. ¶ Ad quartũ dico q bene cõcludit q creatum creatione sicut terminus eaz p fidẽ que est productio alicuius postq̃ fuit non ens ⁊nichil non potest esse creatum sicut adnihilatum sed non concludit de creatione vlr accepta scm q dicit productionem alicuius nõ de aliquo. Nec est simile de creatõe isto mõ ⁊ de adnihilatõe q adnihilatio cum sit ꝓsio q̃dã oz q habeat terminum in quẽ aliquo modo eo mõ quo negationibus ꝓuenit terminus ⁊ iste est negatio eẽ rei adnihilate. Similiter etiam cum sit realis oz q habeat terminum aliquẽ realem ⁊ hoc est eẽ rei ⁊ ista non possunt simul saluari in eodẽ sicut nec cõtradictoria. Et iõ oz q alterum puta eẽ scm durationem p̃cedat ⁊ non eẽ sequatur. Sed creationi sufficit q habeat terminuz in quem ⁊ realem in actu ⁊ hec possunt saluari i eodem eẽ rei quod est reale ⁊ ponitur in ipaz ⁊ ideo non oportet p̃cedere non eẽ. Nõ em̃ creatio quecunq; versio est sed illa tantũ que est de non esse ad esse. ⁊c.

¶ Questio sexta ⁊ vltima.

Exto ⁊ vltimo q̃

ro circa istam distinctionem. Utrum creatio ⁊ cõseruatio sint idem realiter videt̃ q nõ illa non sunt idem realit̃ quorum vnum est vel manet alio non existẽte vel manẽte. Patet per considerationẽ Aristotelis septimo thopicorum Sed stante consideratione rei ⁊ manente nõ manet creatio qz creatura q̃diu est conseruatur non tamẽ creature alioquin semp crearetur ergo. ⁊c. ¶ Secundo sic sz creatio ⁊ pseruatio rei eẽnt idem illud quod posset conseruare posset creare. Sed hoc est falsum qz vna creatura potest aliam cõseruare sicut locus locatum ⁊ cibus cibatum non tamen pot̃ ipsam creare ergo. ⁊c. ¶ Tertio sic Ide nõ p̃supponit seipsum sicut etiam nõ est prius et posterius seipso. Sed conseruatio presupponit creationem/ vt patet. ergo non sunt idem. ¶ Quarto sic Illa q̃ tum vnum mensuratur instãti ⁊ aliud tempore nõ sunt idem. Non enim est maior vnitas in mẽsurato q̃ in mẽsuris. Sz creatio mẽsuratur instanti ⁊ tpe pseruatio mensuratur tempore dicim⁹ q per totum tempus eos cõseruatur sed creatur in istanti. g. ⁊c.

Contra Conseruans ⁊ creans ⁊ pseruatum ⁊ creatum sunt idem. ergo conseruatio ⁊ creatio sũt idẽ rei pduate ⁊ create igr̃ sũt tõ inter se

¶ In ista questione sic procedam. Primo ostendas quid intelligo nomine creationis et conseruationis actiue et passiue. ¶ Secundo inquiram Utrum creatio actio et conseruatio sint in creante et conseruante sint idē sibi et adinuicem. ¶ Tertio inquirā vtrum creatio passio et conseruatio sint idem q̄ creatū et conseruatū et iam sibi inuicem et quomodo et vltimo ad rationes principales.

Creatio, actō et conseruatō q̄t mōis dicuntur.

¶ Quantū ad primum articulum dico q̄ creatio actio pōt accipi ẽtū ad suum principale significatū qđ est aliquid extra intellectū Et isto modo dico q̄ creatio actio nihil aliud ē ẽ volitio diuina efficax qua vult et determinat creaturam fore vel eē et produci in effectu et in re de nihilo vel non de aliquo Pro tali instanti vel tali vl pro tali tempore vel p eterno loq̄ndo de creatione possibili ab eterno sicut dictum est supra. ¶ Secūdo modo accipitur ẽtum ad q̄notatum et isto mō dico q̄ creatio dicit respectum rationis in deo ad effectum creatū et inde est q̄ dicitur noua ꝓpter effectū de nouo ꝓductum et dicta fuisset eterna si deꝰ aliquid ab eterno creasset sicut fuit possibile. Conseruatio aūt actiua ẽtum ad suū principale significatum quod est aliquid reale et extra intellectum/ non video q̄ dicat aliud ẽtum ad suum principale significatum cui nomē imponit ẽ volitionē diuinam efficacem et eternam qua deus vult creaturam eē et teneri in ipso eē suo ne cadat in nichil pro tali nunc vel tempore vel etiā ab eterno si aliq̄do fuisset ab eterno/ cognotat etiam respectū rationis ad creaturam vel effectum suo malo sicut creatio. Creatio tamē actio dicit volitionem qua deꝰ vult creaturam eē ꝫm q̄ excluditur non eē precedēs duratione vel q̄ precessisset nisi creatio fuisset sicut est in creatione eterna. ¶ Conseruatio ꝫo dicit volitionem dei efficacem qua teneretur resin eē ꝫm qđ per talem volitionem excluditur nō eē sequens vel quod inesset nisi cōseruatio esset. Ex quo patet q̄ creatio actio cognotat in termio habitudinē rationis ad nō eē precedēs duratione quādo creatio est noua vel q̄ pcessisset vel infuisset sibi prius si creatio sit ekna sicut est possibile. Cōseruatio ꝫo actiua cognotat in termio ꝓuato hītudinē rōis ad nō eē qđ ineēt sibi nisi ī suo eē teneret. Creatio vero passiua dico q̄ ẽtum ad suum p̄ncipale significatū cui imponitur ad significandū et quod est aliquid reale extra intellectū non est nisi acceptio totalis esse ab alio de nihilo si sit noua vel nō de aliquo si sit eterna. Conseruatio ꝫo passiua nō video q̄ sit aliud extra intellectum nisi acceptio totalis eē ab alio vel deo nihilo si sit alicui⁹ noui vel nō de aliquo saltem si eēt alicui⁹ ekni. Creatio tñ passiua concernit et cōnotat in ipso creato negationem eē precedētis vel habitudinem ad non eē quod imediate precessit si sit noua vel precessisset vel infuisset nisi creatio fuisset si sit eterna. Conseruatio vero cōnotat in conseruato vel in accipiente eē negationē interruptionis eēndi vel habitudinē rōnis ad non eē quod inesset nisi cōseruatio; fozet et vt natum est in esse nisi conseruatio eēt. Creatio igitur actio ẽtum ad illud totum qđ importat et de principali significato et de ꝓnotato nō videtur nisi volitio diuina qua vult creaturam eē de nihilo vel non de aliquo excludendo non eē quod ꝓius infuit vel infuisset si creatio non fuisset vel talis volitio. Ita q̄ ꝓcernit exclusionem non eē et negationem ꝓioris eē. Creatio vero actio non aliud videt nisi volitio diuina qua deus vult creaturā eē totaliter nō de aliquo vl de nihilo excludendo nō eē sequēs quod sequeretur vel ineēt conseruato et negādo interruptionem eēndi. Creatio vero passio nō videtur aliud ẽ acceptio totalis eē ab alio de nihilo vel nō de aliquo excludens nō eē quod prefuit vel alias infuisset et excludēs vel negans prius eē ẽ res creetur. Conseruatio aūt passiua non est aliud nisi acceptio totalis eē ab alio de nihilo vel nō de aliquo excludēs non eē posterius quod statim alias ineēt et negās vel excludes interruptionē eē ipsius cōseruati. ¶ Ex his ꝓcludo aliqua. ¶ Primū est q̄ creatio et cōseruatio non sunt mutatōes q̄ sunt de nihilo ex parte termini. vel nō de aliq̄ Dis aūt mutatio in subiecto est et finis termin⁹ de materia vel subiecto sicut dictū est in ꝓio. ¶ Secundum est q̄ creatio et cōseruatio passiue vl actiue dicta nō sunt actio vl passio de genere actionis vel passionis de ipsis actiue dictis. Patz quia sunt idem q̄ volitio diuina vel sunt idem q̄ diuina substantia nec sunt accidētia de ipsis passiue dictis Patet q̄ nō sunt passiones ꝓprie dicte et de predicamento passionis q̄ omnis talis passio ē mot⁹ vel mutatio vel presupponit subiectū passum sicut accidens subiectum/ nō sic autem creatio vel conseruatio. ¶ Tertum est q̄ creatio actio et conseruatio ẽtū ad illud positiuum reale quod dicūt sunt eterne sicut et volitio diuina eterna est. Sed creatio passio conseruatio licet aliqua potuisset eē eterna/ tamen de facto ille quas tenemus ex fide et scriptura sunt noue sicut et ipsa creatura. hoc de primo ꝓncipali.

¶ Quantum ad secundum articulum. Primo inquirā vtrum creatio actio conseruatio ẽtum ad illud reale positiuū qđ dicūt sint formaliter in deo vel in creaturā. Et dicunt aliqui ad hoc q̄ ī creatura. ¶ Prima ratio Actiones transeuntes nō sunt in agente sed in acto: alioquin non essent trāseuntes sed imanentes. Sed creatio et conseruatio sunt huiusmodi q̄ aliq̄d per ipas ꝓstituit extra agēs ergo. ꝛc. ¶ Secunda ratio. Actio de genere actionis non est aliud ẽ forma terminans vel terminus/ hoc patet quia calefactio non est nisi calor et per ons est simul cū termino et in eodem formaliter. Sed creatio est huiusmodi. igitur est idem cum creatura et in creatura formaliter non in deo. ¶ Tertia ratio. Nihil nouum reale positiuum est ponēdum in deo formaliter q̄ tūc mutaretur. Sz creatio actio et conseruatio sunt noue quia sunt simul cū creatione passione et conseruatione que sunt noue. ẽ ꝛc. ¶ Quarta ratio Omnis actio que est deus et formaliter in deo est prior natura et duratiōe qualibet creatura sicut deus ipse. Sed creatio actio nō est prior duratione creatura ipsa q̄ actio nō potest esse sine termino q̄ eñ sit calefactio sine calefacto impossibile et simili⁹ creatio sine creato/ ergo nō est ī deo. Dicunt ergo q̄ creatio actio ē in creatura formaliter imo est idipsum quod creatura cum respectu tñ ad deum vt a quo est ipsa et vt est quod ab hō. ¶ Contra ista argutū est supra in primo. distictione. xxx. q. 2. pri. ar. secūde questionis. Arguo tamē contra hoc. Actio de genere actionis est accidens quia est vnum de ꝓdicamētis accidentiū. igitur si creatio actio: actio est de genere actōis ẽ accidēs Sed per te creatio actio est idē cum creatura sicut cum substantia angeli creata. ergo substātia angelica est accidēs. Nec potest dicere q̄ ille respect⁹ creature ad deū qui ꝓsequitur creaturā sit creatio actio et accidens ceature q̄ respect⁹ ille posterior ē creatura sicut respectus posterior est fundamēto. Sed creatio actio nō est posterior creatura q̄ ē cā creature si est aliquid aliud vel est via in creaturā ꝛc. ¶ Secūdo sic. Actio de genere actionis requirit subiectum q̄ est actus et respectus qui⁹ nō pōt eē sine fundamēto vl subiecto. Sz creatio actio nō requirit nec presupponit subiectū pluſẽ creatio passio/ vt patet ergo. ꝛc. ¶ Tertio sic volitio diuina formaliter non est in creatura fz ī deo sed creatio actio ē volitio diuina sicut dictum est supra ergo. ꝛc.

¶ Quarto sic Actio nunq̄ ponitur in termino ꝓducto per ipam. Sed in subiecto termini formalis bene ab aliquibus q̄cquid subiectum ꝓsupponitur et actioni et termino. Sed totuz quicquid est ex parte creature est terminus creationis et nihil est ibi sicut subiectuz. igitur non est ponēda in creatura fz in deo. Dico igitur q̄ creatio actio et conseruatio ẽtum ad illud reale positiuum qđ importāt sunt realiter et formaliter in deo. Quātum vero ad respectum rōis cōnotatum. Dico q̄ sunt in deo eo modo quo pōt in ipso poni respectu rōnis ad effectum.

¶ De secūdo vero vtrum scz sint idem cum deo. Dicerent ꝑmi q̄ nō sed magis cum creatura sicut patet ex pōne ipsoꝝ. Et ratio est quia non sunt in deo formaliter sed magis in creatura et iō nō sunt idem cum deo sed cū creatura sicut actio cum termino vt calefactio cuiꝰ calor: q̄ ꝑm Cōmentatorem tertio phisicoꝝ. Motus est forma fluens/ et hoc loquēdo de istis ꝫm illud positiuum reale qđ dicunt. Utrum aūt sint cedez realiter sibi ipsis adinuicem/ oz eos dicere cōsequenter q̄ sic q̄ sunt idez realiter creature. Quā docuq̄ aūt aliqua sunt eadē alicui eidem realiter et limitato sunt idem etiā realiter inter se. Et ideo dicunt vltra q̄ non differunt nisi ꝫm rōem aliquam vel negationē. Sed dico q̄ non sunt idē cuiꝰ creatura ẽtum ad illud positiuū reale quod dicūt sed magis cum deo. Patet quia sunt idez q̄ volitio diuina. Sed volitio diuina non est idem q̄ creatura tunc esset creatura ergo. ꝛc. Sic etiam nec ẽtum ad ꝓnotatum quia ꝓnotatuz vel ē respectus rōnis vel aliqua negatio sicut dctm̄ est supra modo nullus respect⁹ rōnis vel negatio ē idem realiter cū aliquo reali positiuo cuiusmodi ē creatura. Per idem dico q̄ ẽtum ad ꝓnotatū non sunt idem realiter cū deo. ¶ Secūdo dico q̄ ẽtuz ad reale positiuum quod dicunt sunt idem realiter adinuicem q̄ vtrumq̄ sicut dictum est non est nisi velle diuinum vel volitio diuina que est eadem sibi realiter indistincta et formaliter. Quātum vero ad cōnotata que sunt habitudines rationis vel negationes. Dico q̄ non sunt eedem realiter sed differt ꝫm rōem si cut diuerse habitudines rationis vl foꝛte exnaka rei ẽtū ad negatiōesq̄ sunt ibi ex nā rei vel saltē nō sunt idē ex nā rei et hoc si habitudines rōnis q̄s ꝓnotāt sint ples et siler negatiōes. Sic igī patet de creatione actione et conseruatione q̄ sunt in deo et quomodo et q̄ sunt idez cū deo et adinuicē et per quem modum. ¶ Ad rationes aliorū q̄ procedunt.

bant q̄ creatio actio est in creatura et non in deo.

¶ Dico ad primam q̄ non oz de actione transeunte q̄ ipa sit in passo nec dicitur transiens quia trāseat in passum q̄ omnis actio est in agente sicut patuit est in primo. Sed actio dicit transiens quia productum suum et terminus extrinsecus ē ab agente ꝫm q̄ agens. ¶ Secūdo dico q̄ nulla actio vnq̄ ponitur ab aliquo esse in termino ꝓducto licet bene ponatur ab aliquibus ī subiecto talis termini ꝓducti puta in passo. Ad minorem dico q̄ creatio ē actio transiens ẽtum ad hoc q̄ suum ꝓductum est extrinsecum ꝓduciti vel creanti. Nec sequitur ex hoc q̄ ꝓpter hoc sit in creatura sicut patet ex predictis imo nec scoz ponētes q̄ actio sit in passo debz poni creatio in creatura q̄ creatura non habet rationem passi sed tantum termini. ¶ Ad secundum dico q̄ maior est falsa sicut patet ex ꝓdictis. Actio enim de genere actionis siue sit in agēte siue in passo nō est eadem realiter cū terminovel forma quia vnum manet et aliud nō. Et si ista ꝓbatio nō ē bona. Dico q̄ nō pōt ipugnari positio Parmenidis q̄ omnia sunt vnum. Ad minorē dico q̄ creatio nō est actio de genere actionis quia nō est accidēs nec respectus ẽtum ad positiuum reale qđ dicit. Sed ipsa volitio diuina absolutissima licet sit bene act⁹ productiuus sicut et actio de genere actionis.

¶ Ad tertiū dico q̄ maior est vera. Ad ꝓbationē dico q̄ creatio actio ẽtum ad reale positiuū quod dicit nō est aliquid nouū sed eternum. Tu probas q̄ non q̄ creatura est noua et actio nō est sine termino. Dico q̄ actio diuina simpliciter indepēdens et que est aliquid absolutum potest eē sine termio ꝓducto sicut volitio creatio sine creato q̄cquid sit de actione que est respectus de genere actionis cuiusmodi est calefactio ligni ab igne sicut etiā oms dicunt q̄ volitiōe antiqua dei et eterna potest ꝓduci aliquid nouum. ¶ Ad quartū per idē nisi q̄ ad tertium debuit dici q̄ creatio actio et cōseruatio. non oportet q̄ sint simul cū creatione passione vel conseruatione sicut nec deus cū creatura sed pōt fuisse et fuit ante creaturam. Dices q̄ imo quia creatio actio est relatio opposita creationi passioni. Sz relationes opposite sunt simul natura et duratione. Dico q̄ nō sunt relationes opposite ẽtum ad illō reale positiuum quod dicūt. Sed creatio actio est aliquid absolutū. Similiter et creatio passio que ē creature absolute sicut dicam infra. Ex predictis apparet q̄ ratio per quam ꝓbant q̄ creatio et conseruatio actio sunt idem realiter cum creatura nichil valet. hec de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulum scilicet Utrū creatio passio et conseruatio de quibus ꝓstat q̄ sint in creatura et nō in deo. Inquirendum est primo vtrum quelibet istarum sit idem realiter creature. Et secūdo vtrum idē realiter sibi ipsis adinuicez. ¶ De primo dixerunt alīq̄ q̄ creatio passio et creatura ipsa ẽtum ad illud reale positiuum quod dicit creatio passio nō sunt idem realiter sed differunt realiter. ¶ Ad hoc adducūt plures rationes ꝫm diuersos modos et ymaginationes ponendi hoc. Primo arguūt sic Via et terminꝰ nō sunt idem realiter/ sed creatio passio et creatura se habent sicut via et terminus vt patet. Nā sicut generatio est via in naturam secūdo phisicoꝝ. Sic

etiam creatio in creaturā ergo ꝛc. ¶ Secundo sic Illa nō sunt idem realiter quorum vnū manet alio nō manēte. Sꝫ cretura manet postq̄ creata ē creatio passio nō manet ergo nō sunt idē. Minor pꝫ qꝛ tunc creatura semper crearetur quod est incōueniens. ¶ Tertio sic Mutatio nō est eadem cum termino suo pꝫ de ḡnatione ꝛ corruptōe quia tūc mutationis esset mutatio sicut termini. Sꝫ creatio passio est mutatio qꝛ est transitus a nō esse. Similiter etiam in genere mutationuꝫ oportꝫ dare primā sicut in omni alio genere. Prima autē mutatio nō videtur esse nisi creatio ergo. ꝛc. ¶ Quarta ratio quam faciūt alij. Illud qđ est accidēs creature nō est idem realiter cum ipa. Sed creatio passio est accidens creature ad deū vt ad cām agentes vel creātem. Relatio autē creature accidēs est qꝛ ē in puncto relationis quod est accidēs. ¶ Secundo etiaꝫ
Aug. 5. de trinitate cap. vltimo. quia dicit Augustinus quinto de trinitate ca. vlt. q̄ creatura de nouo refertur ad deuꝫ nō est hoc per aliq̄d qđ accidat deo sꝫ p aliq̄d qđ accidit creature
Idem Simili eodē li. ca. 4°. dicit Aug. q̄ in rebꝰ creatꝫ ꝛ mutabilibus qđ nō ḡm substantiā dr̄/resultat vt ḡm accidēs dicar. Sed creatio passio non dicit ḡ substantiaꝫ sed ḡm relationem igit̄ est accidēs creature. Sic ergo de creatione passiua dicūt q̄ ḡtuꝫ ad reale positiuuꝫ qđ importat nō est idem realiter cū creatura sed differt realiter ab ipsa. ¶ De conseruatione idem dico per rationem primā ꝛ quartaꝫ q̄ adducte sunt ad probandum hoc de creatione.

¶ De creatione vero ꝛ conseruatione ḡtuꝫ ad cō notata que sunt vel habitudines rationis vel negationes sicut dictum est in primo articulo. Planum est q̄ non sunt eedē realiter nec diuerse a creatura vel cū creatura qꝛ iste non sunt vere res sed differunt ḡm rationem eomodo quo dictū est supra ꝺ creatione actione ꝛ cōseruatione. Sed ista ꝓclusio videtur mihi falsa. Probo enim q̄ creatio passio / ꝛ pari ratione ꝓseruatio sit realiter idem cum creatura. Si enim creatio nō est idem realiter cū creatura quero quid sit. Non potest dici q̄ sit creatoꝛ. hoc nullus dicit· ergo opꝫ dicere q̄ creatura. Tunc sic Omnis creatura aliqua productiōe vel creatione ꝓducitur. ergo ꝛ ista. Aut ergo illa creatio est eadem sibi realiter ꝛ pari ratione fuit standū est in primo ꝛ habeo ꝓpositum. Aut alia realiter ꝛ differēs ꝛ sic est ꝓcessus in infinitum ꝛ habemus in actu infinitas creaturas ꝛ creatiōes. Sed est aliud creatū quod est impossibile ꝛ eodē modo arguitur de conseruatiōe ꝛ reꝓseruatā. ¶ Scōo sic Si creatio nō est idem realiter cum creatura accipio creationem substantie ꝛ quero a te si est substātia vel accidens. Non pōt dici q̄ sit substantia alia a substātia creature qꝛ nec est materia nec forma nec aliquid aliud compositum vel substātia simplex. Nec potest dici q̄ sit accidens qꝛ deus potest facere substantiam sine quolibet accidente suo ꝓ quocūq̄ instanti. Sꝫ deus non potest facere creaturam sine creatiōe passiua ꝓ instanti sue productiōis totalis nō de aliquo vt patet. ergo. ꝛc. ¶ Tertio sic Creatio passio non potest ēe aliquid posterius natura ipsa creatura quia est via vel quasi via in ipsam sicut mutatio in terminum suo modo licet non sit mutatio nec potest esse aliquid prius realiter differens a creatura medians inter deum ꝛ creaturam qꝛ inter deum et creaturaꝫ nihil est medium qꝛ pari ratiōe iter ipsā ꝛ deum eēt aliquid mediuꝫ ꝛ sic in infinitum. Nec aliquid simul natura differens a creatura quia nō substantia. Patet nec accidens qꝛ accidens est posterius natura ipsa substātia igitur nihil. Nec esse potest nisi creatura. ¶ Quarto sic. Si creatio passio est aliquid aliud a creatura. Aut est aliquid absolutum aut respectiuū. Non absolutuꝫ qꝛ illud absolutum dempta creatione ꝛ alia posset creari. ꝓcipue si essentialiter distingueretur. Si vero nō eēn tialiter tunc esset motus absolut⁹ ꝛ ꝓsupponeret creaturam quod est falsum. Nec respectiuuꝫ. patet quia nō est posterioꝛ creatura. Prius autem creatura ē aliquid ḡ referatur. ergo ꝛc. Et similiter p̄ argui de conseruatione. ¶ Dico igitur ḡtum ad istud q̄ creatio passio ꝛ conseruatio sunt idem penitus extra intellectum cū creatura actualiter existēte. Nec distinguūtur in aliquo ab ipsa vel ecōuerso penes aliquid positiuum reale sed penitus sunt creatura ipsa vel creatum ḡtum ad illud positiuuꝫ reale quod dicunt ista tria. ¶ Creatio enim nō potest dicere aliquid aliō absolutū a creatura vt pꝫ. Nec respectiuum creature qꝛ non est posterioꝛ creatura. Ideo in nullo reali positiuo distinguitur a creatura vel creato/ sed tm̄ dicit ḡm rationem ꝛ modus significādi qꝛ significatur quasi via ꝛ medium iter creaturam ꝛ deū sicut mutatio est media iter agēs ꝛ terminum licet realiter non sit via nec mediū sed ipsum quod creatura significatur etiā in fieri ꝛ nomine verbali sed creatura in quiete ꝛ permanētia. Conseruatio etiam sic differt a creatura ꝓseruata ḡm rationem sicut via ꝛ in fieri. ¶ Ad rōnes aliorum dico Ad primam q̄ creatio passio non est via ḡm rem creaturarum nisi tm̄ ḡm ymaginationem. Nec est simile de generatione qꝛ generatio est mutatio. ¶ Ad scām dico q̄ manēte creatura semper manet illud positiuuꝫ reale quod est creatio passio Tu dicis creatura semper crearetur. Dico q̄ verū est ḡtum ad positiuum reale quod est creatio quia semper ḡdiu manet accipit ēe totale ab alio nō de aliquo vel de nihilo ꝛ hoc vocatur positiuum reale creationis. Tamē creatura dicitur denouo creari ꝓpter habitudinem rationis ad non ēe immediate p̄cedens vel propter negationē prioris cē que ꝓnotat ipa creatio passio. Nō sic aūt semp creari vt pꝫ. ¶ Ad 3m dico q̄ mutatio realiter differt ꝛ entia liter a termio Ad mniozē dico q̄ creatio nō est mutationec ꝓseruatio etiaꝫ est mutatio. ¶ Aī dicis in genere mutationum oportet dare primaꝫ. Dico q̄ illa nō est creatio sed generatio quē est mutatio ad substantiam ꝛ est prioꝛ motu vel mutatione que est ad accidens sicut substantia prioꝛ est accidente 7. meta. ¶ Ad quartū dico q̄ creatio passio nō est aliqua relatio realis creature ad deum licet ꝑ modum alicuius respect⁹ significetur. Et dato q̄ eēt relatio realis nō oporteret q̄ eēt accidēs creature ꝛ essentialiter distincta a creatura. Non enim esset respectus de quarto genere sed in eodeꝫ genere cū creatura ꝛ ꝓ substātialis sibi sicut dictū est de respectibus vestigialibus tertia distin. ꝑmi. ¶ Ad Augustinum dico q̄ vocat omne illud accidēs creature quod non est de conceptu quiditatiuo eius quia omne tale et potest non esse non sit relatio in deo et accidit. i. extraneatur a quiditate creature. Et isto modo dico q̄ creatura refertur ad deum per relationem que est accidens licet non sit de predicamēs

tis accidentium/ sic q̄ potest ineē vel abesse preter creature corruptioē. Similiter ad scām dictū suuꝫ Tamen ad illud dicendū est q̄ nec creatio nec conseruatio cum sint ꝑores creatura vel saltem non posteriores nō dicuntur ḡm relationē realem Licꝫ eī creaturā ꝓcomitetur vel cōsequatur aliquis respectus realis ad deum non tamen talis respect⁹ creatio vel ꝓseruatio pōt dici sicut ꝑbatum est supra. Si dicatur q̄ adnihilatio ꝛ adnihilatuꝫ eē nō sunt idem qꝛ adnihilatio est quādo eē quod adnihilatur nō est. Dico q̄ adnihilatio passiua ꝛ adnihilatum esse sunt ꝛ accipitur hic adnihilatum eē ꝓ termino adnihilationis ꝓ nō eē accepto per adnihilationem. Et tūc ptꝫ q̄ quādo est adnihilatio est adnihilatum eē ꝛ ecōuerso sicut de creatione ꝛ creato esse. Alioquin si simul vel prioꝛ tunc est creatura ꝛ habetur propositum.

¶ Quantum ad secundū mē

bꝝ huius articuli qđ est principale propositum. An scilicet creatio ꝛ ꝓseruatio sint idē realiter adiuicem ḡtum ad illud reale positiuum quod dicūt.

¶ Respondēt aliqui q̄ nō ꝓpter rōnes adductas in principio questionis ad hoc ꝓpositum. Et addu
August. 4. super Genesim cunt auctoritatē Augustini. 4°. sup Genesim vbi dicitur q̄ de opere creationis intelligitur illō Geneſ. Primo requieuit dns ab omni opere quod patrarat. Sed de opere ꝓseruationis intelligitur illō
Johā. 5. Jo. 5. Pater meus vsq̄ modo operatur ꝛ ego operoꝛ. ergo opus creationis ꝛ ꝓseruationis non sunt idem opus. Ad hoc etiam adducitur ratio qꝛ deus potest aliquid creare ꝛ non cōseruare ipsum qꝛ potest facere aliquid quod tm̄ duret per instās ꝛ into to tempoze sequenti esse nihil. Sed hoc posito conceretur ꝛ nō ꝓseruaretur ergo nō sunt idē. Dicunt ergo q̄ dicitur realiter qꝛ creatio dicit acceptionem essendi ab alio nunc primo sꝫ ꝓseruatio nō nūc primo sed dicit acceptionem eē ꝓtinuati vel nō interēpti ꝛ sunt diuersi respectus creature ad deum.

¶ Secunda ratio qꝛ eē creature esset in ꝓtinuo fieri ꝛ tunc rediret opinio Eracliti. Sed ista opinio nō videf mihi vera. Dico eīm q̄ creatio passio ꝛ cōseruatio sunt idem penitus ḡtuꝫ ad illud positiuū reale quod dicūt. ¶ Sed ad hoc adducūtur alique rōnes ab aliq̄bus min⁹ dū ꝓcludētes. Prima ē ista Creatio actio ꝛ ꝓseruatio sunt idez realiter in deo sicut ostensum est supra ergo creatio passio ꝛ cōseruatio sibi correspōdētes in creatura sunt idem realiter. ¶ Secunda est ista Impossibile est plures relationes oppoꝝ per se eidem relationi. Sed creatio actio ꝛ ꝓseruatio sunt eadez relatio ī deo ergo impossibile est q̄ creatio passio ꝛ ꝓseruatio sint plures relationes ergo sunt vna realiter. ¶ Tertia est ista Impossibile est super idem fundamēdum respectu eiusdem termini fundari nisi vnam relationē Sed creatio passio ꝛ conseruatio fundantur super idem fundamentum creature ꝛ respectu eiusdē termini puta dei ergo. ꝛc. ¶ Iste rationes nō concludunt. Prima qꝛ creatio actio ꝛ conseruatio sūt voluntio dei absoluta q̄ nō est nisi vna omniū effectuuꝫ ꝛ oīm creatoꝝ. Nec coꝛrespondent eis creatio passio ꝛ actio nisi sicut effectus ꝛ creature nō ḡtum dico ad illud positiuum quod sunt ꝛ ideo stat q̄ multiplicentur ꝛ ille sint idem. Alioquin posset argui q̄ creationes passiones oīm creatorum eēnt idem quia creatio actio oīm ḡtum ad suum reale positiuum est eadem. ¶ Secūda etiā nō ꝛcludit qꝛ supponit falsum q̄ creatio actio ꝛ ꝓseruatio ḡtum ad suum reale positiuum sint relatio. Similr etiam de creatione passione ꝛ ꝓseruatione ¶ Tertia etiā nō cōcludit qꝛ nec sunt relationes nec maioꝛ est vera. Super idem enim fundamentum respectu eiusdez termini fundātur plures relationes sicut super caloꝛem ꝓductum respectu caloris ꝓducentis fundatur similitudo de primo mō ꝛ relatio producti ꝺ Auctoris rōes. scōo mō. ¶ Adduco igitur alias rationes. ¶ Prima est ista. Quecūq̄ sunt idem realiter ꝛ totaliter alicui vni limitato vel etiam illimitato sunt idē totaliter inter se per illam regulam 7. Phisicoꝝ. Quecūq̄ sunt idem realiter et totaliter alicui vni limitato vel etiam illimitato sunt idem totaliter inter se per illam regulam 7. phisicoꝝ. Sed creatio passio ꝛ ꝓseruatio sunt idē realiter ꝛ totaliter creature vni ꝛ eidem sicut ostensum est supra. ¶ Secūda ratio est ista Impossibile est super idē fundamētum respectu eiusdē termini totaliter fundari plures relationes eiusdē mōi vel ratiōis simul hoc ꝑ in omnibus. Sed si creatio passio ꝓseruatio differrent hoc eēt qꝛ relationes diuerse ꝛ hoc est impossibile qꝛ posito q̄ sint relatio dico q̄ fundamētum est idem totaliter realiter eiusdem termini totaliter ꝛ pertinēt ad eundem modū qꝛ ꝛ creatio ꝛ ꝓseruatio essent ad deū vt ad cām efficientes ergo adhuc eēnt idem dato q̄ eēnt respect⁹. ¶ Tertia Ratio ē ista Creatio passio sicut dixi supra ḡtum ad suum positiuuꝫ reale non est nisi acceptio eē totalis ab alio vel de nō aliquo vel de nihilo. Sed hoc idē est ꝓseruatio vt ꝑ. ergo ꝛc. Minor patet ḡdiu enim creatura est ꝛ conseruatur accipit eē totale ab alio non de aliquo vel de nihilo ergo sunt idem reale positiuū.

¶ Ad hoc adducitur exemplum vnū. Si enim staret aqua ꝛ imꝑmeretur sigillum in aquam. Planum est q̄ eadē impressione realiter causaretur figura sigilli in aqua ꝛ etiā ꝓseruaretur. Sic in ppositio dico q̄ creatio ꝛ ꝓseruatio sunt idem ḡtum ad suum reale positium. Differunt tm̄ ḡm rationeꝫ penes habitudines rōnis quas ꝓnotant. Prima scilꝫ creatio ꝓnotat habitudinem rōnis ad nō esse precedens immediate quod excludit si sit creatio noua vel quod alias primo infuisset si sit creatio eterna.

¶ Secūda ꝛo scꝫ ꝓseruatio ꝓcernit vl ꝓnotat habitudinem rationis ad nō eē vt statim ꝛ posterius vel ꝓnter ineēt nisi ꝓseruaretur creatura. ¶ Vel etiaꝫ dr̄nt ḡm negatiōes qꝛ prīa ꝓnotat negationē ꝓnis eē si sit noua ꝛ etiā eterna. Sed scōa scꝫ cōseruatio cōnotat negationē interruptionis desitiōis eē vel etiā ꝓntis nō eē ꝛ ita per negationes distinguūtur ꝛ per aliquid reale positiuum. Ex quo concludo q̄ impossibile est eas separari ꝓ quocūq̄ signo nature in re vel durationis. ¶ Ad primum aliorum de Augustino. dico q̄ deus nō cessat ab opere creationis ḡtum ad suum reale positiuum sicut nec ab opere ꝓseruationis Sed ꝓ tanto cessare dicitur creatione quia non creat amplius aliquam nouam speciem qꝛ omnes creauit a principio. Conseruare tamen semper dicitur sicut ꝛ facit ḡm rei veritateꝫ ꝛ creat illa que sunt ḡdiu sunt. Ad scōs dico q̄ de hoc est dubium. Vtruꝫ potest deus creare aliquid quod duret per solum instans tamen ponatur ita dico q̄ illud ꝓ instanti illo ꝛ crearetur ꝛ conseruꝰ

retur q3 pſeruaretur ⁊ a non eē precedēte ⁊ a non esse etiam q̄ tunc inesset nisi pro illo instanti inesse teneretur. ¶ Cōsuetudinarie tñ dicerent vulgares q̄ non pſeruaretur quia pſeruatio eius parum duraret quia tantum per instans ⁊ita quasi nō duraret. ¶ Ad tertium dico q̄ si voceturcontinuo fieri accipere semp eē. Dico q̄ creatura est in ꝓtinuo fieri manens tamē eadē semp loquēdo de permanētib⁹ saltem. Si autē voces ꝓtinuum fieri sicut mot⁹ vel tempus non oportet q̄ creatura licet semper creet sit in cōtinuo fieri ⁊ corrūpi q3 nec quelibet creatura successiua est sic ad questionem.

¶ Ad primum principale di/

co q̄ creatura semp creatur q̄diu ē ⁊ pſeruatur tñ dicitur de nouo creari ꝓpter habitudinē rationis ad nō eē imediate precedēs ⁊ ꝓpter negationē esse p̄cedētis. Cōseruari aūt ꝓpter habitudinē ⁊ negationem supradictas. Sed ista nullam differentiam ponunt in positivo reali. Ad scām dico q̄ creatio⁊ conseruatio imediata a pma causa sunt idem nō loquor aūt modo de cōseruatiōe q̄ potest eē a creatura q̄e quidem creatura etiam nō est necessaria ad conseruationem sicut nec ad creationē. Unde quicquid deus creat imediate pſeruat sine aliqua creatura. Et forte dici potest q̄ creatura nihil conseruat per se ⁊ directe sicut loquimur hic de conseruatione. ¶ Ad tertium dico q̄ creatio nō pſuponitur a cōseruatiōe ſm rem sed tñ ſm rationem ⁊ modū intelligēdi. ¶ Ad quartū dico q̄ creatio nō plus mensuratur instanti q̄ pſeruatio nec ecōuerso conseruatio tempore q̄ creatio sed vtraq3 est in instanti ⁊ si sit creatura permanens vel coexistit et tempori ⁊ instanti tp̄is nō plus vna q̄ alia. Unde dico q̄ sunt indiuisibiles in re ꝓ quocunq3 signo nature vel durationis. Et hec de prima distictiōe.

¶ Distinctionis secūde questio prima.

¶ Circa distinctionē

secundam quero primū. Utrū euum sit mēsura successiua vel duratio. Videt q̄ sic. Illa duratio est successiua que non est tota simul. Sz euum est huiusmōi q3 cū euū sit duratio ifinita a parte post saltem. Si igit esset tota simul eēt dare infinitum in actu quod est falsum ergo. ⁊c. ¶ Secūdo sic. Illa duratio q̄ non differt a tempore est successiua sicut tempus. Sed euum non differt a tempore ſm Augustinū octauo super Geneſ qui dicit q̄ deus administrat creaturam spiritualem per tēpus ⁊ planum est q̄ p euū ergo. ⁊c. ¶ Tertio sic. Esse euiterni medium est intereē motus ⁊ primus eē quod est eē dei igit medio mō se debet habere ad suas durationem. Sed primum eē ⁊ sua duratio simplex est non habēs partē ⁊ partem sibi inuicem succedētes. Motus vero ⁊ sua duratio puta tempus vtrūq3 est successiuum et habet partes ⁊ partē. igitur medio modo eē euiterni simplex est ⁊ sua duratio successiua partē habēs ⁊ partem. ¶ Quarto sic. Si euum nō eēt mensura successiua sequeretur q̄ nūc eui ⁊ euum non differrent. Sed hoc est falsum q3 non minus est nūc eui īdiuisibile ⁊ per ꝓns non magis duratiuum q̄ nunc temporis q̄ tamen differt a tempore sicut indiuisibile a ꝓtinuo ⁊ diuisibili. ergo ⁊c.

Aug. 8. sup Gen.

Duratio
Durum
Durans

Ens q̄tuplex.

Boeti⁹ 2° 8ꝓſo.

¶ Contra Omnis duratio successiua velē tempus vel tempore mensuraf/ vt videtur q3 omne successiuum vel est tempus vel motus vel oratio. si tamen sit successiua. Sed euuz nec est tempus nec tempore mensuraf. Qz non sit tempus patet q3 mediat inter eternitatem ⁊temp⁹ ⁊ differt realiter a vtroq3 sicut etiā diceretur infra Quod etiam nō mensuretur tempore. Patz quia non est motus. ergo. ⁊c.

¶ In ista questiōe sic procedā

Primo ostendam quid intelligā per euum. Secūdo inquiram vtrum euū sit mēsura vel duratio successiua. Tertio vtrum euum sit idem cum euiterno vltimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum ar/

Euū q̄d

ticulum Dicitur q̄ est quedaz mēsura quiditatiua ⁊ perfectionalis. Alia vero est duratiua loquendo de pma dicim⁹ q̄ in quolibet gñe est vnum primū quod est perfectissimuz respectu omnium que sunt illius generis q̄ est metrum ⁊ mēsura oīm que sūt illius generis sicut albedo coloris vt dr. 10. meta. Et q̄to aliquid est tali mensura ꝓpinquius in illo genere tanto est perfectius q̄to ꝓ remotius tāto imperfectius. ¶ Secunda mēsura est duratio cui accidit q̄ sit perfectionalis nec est de ratione eius. Non enim aliquid est perfectius q̄ durat plus q̄ illud quod durat minus Ita enim perfecta ē albedo durās tribus diebus sicut tribus annis. Talis mensura dicit eē tempus ab aristotele quarto phisicozus respectu motus. Est enim mensura motus ſm prius ⁊posterius vt dicitur ibidem. Talis aūt mensure puta duratiue rōnem dicitur habere euū/ ⁊ eternitas ⁊tempus quecomnia dicūt q̄tum extenſiue vel quasi extensiue res manet in eē ⁊ habet suū esse vnde ⁊durationes quedā dicūtur. Duratio autem a duro dr. Durum autem est quod nō facile cedit alteri sed resistit ⁊manet. Unde ⁊ durās eesiste re vel non cedere corrūpenti dicitur ⁊manere. Ad distinctionē ꝓ eternitatis eui ⁊tpis ē. ¶ Aduertēdum q̄ triplex est genus entiū. Quoddam enim est ens simpliciter inuariabile actu ⁊potētia ⁊īmutabile simpliciter ⁊necesse eē non habens terminū sui esse sed simpliciter infinitū ⁊ illimitatum in suo esse ⁊ duratio talis entis dicitur eternitas simpliciter. Et dicitur eternum quasi extra terminum eēndi. Nec enim potest incipere nec desinere eē/ ⁊ tale ens est deus. ꝓpter quod dicit Boetius secūdo de Cōsolatiōe q̄/ eternitas est interminabilis vite tota simul ⁊pfecta possessio. Ex quo patet q̄ in eternitate non ē pars/ ps prior ⁊posterior sed est duratio simplicissima ⁊simul tota ⁊ pfecta nō habēs terminum actu vel potentia. Aliud vero est ens quod sic est variabile q̄ intrinsece habet partem ⁊ partē succedētes sibi inuicem quarum vna nō est existente alia cuius est motus qui ē de genere successiuoꝝ sicut dictum est in primo ⁊mēsura duratiua modo dico duratio talis entis dicitur tēpus quod ē etiā mensura successiua ⁊ non est aliquid permanēs sed fluens. Et loquendo per se/ dico q̄ tempus est mensura motus q̄ocunq3 vel de quocūq3 motu debeat intelligi. Est autez tempus sicut patet quarto phisicoz⁹ prius ⁊ posterius nūerata in motu nō sicut partes in toto quia tempus ⁊motus realiter distinguuntur sicut p3 quarto phisicorum q̄ prius ⁊posterius tempozis numerātur in motu sicut in subiecto. Motus enim subiectum est ipsius tēpozis vnde ⁊ tempus est passio motus saltem primi vt patz quarto phisicorum. Et sunt istud prius ⁊posterius preteritum ⁊futurum q̄ copulantur ad presens vel instans siue ipsum nūc quod solum habemus de tēpore in actu extra intellectum. Ufi nec puto q̄ partes temporis habeant aliquam vnitatem actualez extra intellectum sed solum ab intellectu vel anīa.

Nota ali quā d tēpoze ei⁹ successis partib⁹.

¶ Sed tunc oportz videre qūo tempus sit aliquid extra intellectum cum partes eius nō sint extra intellectum ⁊tm̄ de tempore habeamus ipsum nunc quod quidem nō est tempus nec pars temporis est difficilimum. Cum omne illud quod est aliquid extra intellectum actu existat extra itellectuz siue sit permanens siue successiuum vt videf. Pars autez temporis aliqua nunq̄ est q3 nunq̄ de tempore habetur nisi nunc quod non est tempus nec pars temporis. Et similis difficultas est de motu ⁊qui bene potest capere capiat tñ nō capio bene. Tertium est genus entis quod est in se simplex per priuationez vel negationem partium sibi inuicem succedentiū/ q3 est totum simul variabile tamen in potentia ab esse in non eēvel ecōuerso. Nec ē necesse eē nec simpliciter extra terminos et talis entis duratio dicit euum. Talia entia sunt angeli ⁊subſtātie create se parate. ¶ Ex quo patet q̄ euum differt a tempore ⁊eternitate. Nam ab eternitate differt p hoc q̄ nō est simpliciter interminabile sed saltem in potētia est alicuius terminabilis vel terminabile. ¶ Distīguitur etiam a tēpore q3 nō ē alicuius habētis partem ⁊partē sibi succedētes sicut motus hz cui⁹ mēsura ē tps/ sz ē duratio vt mēsura alicui⁹ simplicis per negationem talium partium ⁊existentis simul totum cuiusmodi est angelus vt dictum est supra Sic igitur patet q̄ euuz est mēsura vel duratio alicuius actu existentis totum simul ⁊pfectum terminabilis tñ in eē ⁊ possibilis non eē q̄tū est ex parte sua ⁊ quo dicitur a tempore ⁊eternitate. Et hoc de primo articulo.

De euo

¶ Quantum ad secundū ar/

ticulum Est vna opinio q̄ euuz est duratio quedā successiua habēs partem ⁊partem: licet euiternū ⁊ subſtantia cui ꝓuenit sit tota simul sine innouatiōe aliqua vel inueteratione siue ſm totuz siue ſm partes ⁊ in hoc differt a tempore cuius subiectū puta motus ſm partes ꝓtinue īnouatur vel corrūpitur/ ⁊ab eternitate que nec habet partem ⁊partem sed est tota simul simplex ⁊pfecta. Nec etiam illud cuius est vel cui ꝓuenit puta deus innouatur vel veterascit. ¶ Euum aūt ꝓuenit cum tempore per hoc q̄ hz partē ⁊partē succedētes inuicem ⁊ cum eternitate q3 illud cui ꝓuenit non habet partem ⁊ partem succedētes inuicem ⁊ cum eternitate quia illō cui ꝓuenit non habet partem ⁊ partem sed est simplex. Qz aūt euum sit successiuuz ꝓbatur multipliciter. ¶ Primo sic. Ponatur q̄ nunq̄ fuisset tempus deus potuit creare vnum angelum ⁊ ipm adnihilare. Quero igitur vtruz esse angeli precedēs ⁊ suum nō eē sequēs sint simul durationevel non sz vnum prius ⁊ aliud posterius. Si simul ergo ꝓtradictoria stant simul ⁊ sunt vera simul de eodem. Si vnum est prius ⁊aliud posterius ergo in duratiōe angeli est prius ⁊posterius ꝛp ꝑns euum est successiuum. ¶ Eodē modo potest argui q3 deus potuit creare angelum nō intelligētem aliquid postea angelus potuit aliquid intelligere etiam si non eēt tē pus. Quero igitur vtruin simul duratione fuit angelus intelligens ⁊non intelligēs. Aut prius non intelligens ⁊postea intelligens. Non primo modo quia tunc cōtradictoria simul starent igit. scōo mō igitur dato q̄ non eēt tempus adhuc in duratione angeli puta in euo est prius ⁊posterius. ¶ Tertio sic. Quādocunq3 aliqd est tm̄ in actu q̄tum est reliquum in potentia si vnum est infinitū in potētia reliquum est infinitum in actu. Patet si euum nō sit successiuum q̄tum est tempus in potentia tantum est euum in actu q3 est quedaz duratio perpetua tota in actu tempus autem successiue est in potentia. Cum igitur tempus sit infinitum in potētia videf q̄ euum sit infinitum in actu. Sed hoc est impossibile. ergo. ⁊c. ¶ Quarto sic illud quod existēs totum in actu potest coexistere infinito tēpori ē actu infinitum sicut illud quod potest coexistere loco infinito est actu infinitum. Sed si euuz nō habet partem ⁊partem ipm actu totuz existens potest coexistere infinito tempori succedēti vt patet. ergo. ⁊c. Ad hoc etiam est exemplū in eternitate vel de eternitate. ¶ Quinto sic. Angelus potest creari ⁊ adnihilari ⁊ iterum reparari etiā si tempus nō esset ⁊ sic haberet eē interruptum ⁊reparatum eē ⁊ nō eē Sed hoc est impossibile in quacunq3 mēsura simplici ⁊ indiuisibili finita ⁊limitata. In nulla enim tali mensura possunt stare simul contradictoria ſz solum in mensura actu infinita ⁊illimitata que ē eternitas. ergo. ⁊c. ¶ Sexto sic. Uno angelo creato deus potest alium creare non simul dato q̄ temp⁹ non sit vt p3 q3 non ex hoc necessitatur si creet vnū angelum q̄ creat alium simul. Angeli ergo isti non simul sunt nec durant sed vnus est prioz duratione q̄ alius. Sed hoc nō est nisi euum habeat prius et posterius. ergo. ⁊c. ¶ Septimo sic. Si in euo non est successio i angelo nō differt eē fuisse ⁊ foze. ergo sicut deus non potest facere angelum/ puta gabrielem nō fuisse. Ita nō potest facere ipsum nō foze. Sed hoc est falsum. ergo. ⁊c. ¶ Octauo sic. Si in durationе angeli nō est prius ⁊posteri⁹ sequitur q̄ omne futurum sit sibi presens vel q̄ sit presens cuilibet futuro sicut deus p suam eternitatem suo modo q3 nihil expectat de sua durationе ſm q̄ aliquādo fiat p̄sens illi futuro. Sz hoc posito sequitur q̄ potest naturaliter cognoscere futura ꝓtingētia. hō autem est incōueniēs. ergo. ⁊c. ¶ Mono sic. Si duratio angeli non habet partem/ ⁊ ptem prius ⁊posterius sequitur q̄ eadē indiuisibilis continue conseruatur ⁊angelus p ꝓsequēs. Sed quod continue conseruatur ꝓtinue efficitur ⁊ fit sicut dictuz est supra: ergo euum ⁊angelus sunt in cōtinuo fieri q̄d ē falsum quia tunc nihil esset permanēs. ¶ Ad hoc adducūtur auctoritates. ¶ Prima ē Anselmi ꝓſol. 20. vbi dicit de euiternis loquēs deo de sua eternitate. Tua ⁊ illoruin eternitas tota tibi presens ē cum illa nōdum habeant de sua eternitate q̄d venturum est vel futurum sicut iam non habent quod preteritum est. ¶ Secūda est Augustini. xj. de. ciuitate dei vbi dicit q̄ nunc temporis si non fueret non esset tempus sz eternitas. ergo similiter de nūc

Anselm⁹

Augusti. xj. de ci.

eui si nō flueret nō eēt euum sed eternitas. ¶ Tertia Jeronimi ad Marcellam Vbi dicit q̄ sol⁹ de⁹ non nouit futurū eē vel fuisse. ergo angelus nouit ista ⁊ sua duratio ē successiua vt videtur. quare. ⁊c. Hec est positio.

¶ Ista positio est multū ꝓbabilis tamen cōiter non tenetur nec teneo ipaz. Arguitur ⁊tra eam. Primo sic. Mensura vel quasi debet esse vnigenea ⁊ cōformis mensuratio 4°. metaphisice. Sed eē angeli mēsuratum non est successiuum habēs partē ⁊partem vel prius ⁊posterius. igitur nec euum quod est mēsura eius. ¶ Secūdo sic prius ⁊posteri⁹ nō inuenitur in tpe nisi ꝓpter prius ⁊ posteri⁹ in motu cui⁹ est passio vel mensura ſm philosophū 4° phisi. ergo a simili pri⁹ ⁊posterius non possunt inueniri in euo nisi ex priori ⁊posteriori ipsius euiterni. Sed in euiterno nō est prius ⁊ posterius. ergo. ⁊c. ¶ Tertio sic. Si euum habet partem ⁊ partem. Jta q̄ vna pars cōrumpit alia aduenīēte quero quare ⁊ a quo cōrūpitur. Nō corruptōe imediati subiecti sicut partes temporis ad corruptionem partium motus q̄ angeli nō corrūpūt. Nec actione contrarij q̄ pars aduenies non est cōtraria. Nec actione agētis vt videt. ergo nullo modo igit̄ non est ponēdum habere sic partem ⁊ partem sed simplex ⁊ simul totum. Jsta ratio nō valet multum vt videtur q̄ pari ratione posset sic argui vnde corrumpitur pars motus primi mobilis qui nō habet cōtrariū aduenīēte alia ⁊tunc dicetur q̄ idem est generans nouā partē ⁊ corrumpens per accidens priorē partem ꝓpter naturā successiui cuius partes non possunt stare simul. ¶ Quarto sic. Sicut probabitur infra in articulo sequenti. Euum non differt a substantia angeli. Sed substātia angeli non habet ptē ⁊ partē. ergo. ⁊c. ¶ Quinto sic. Non est ponēda pluralitas partium sine necessitate in aliquo. Sed nulla est necessitas ponēdi q̄ euum sit successiuus ⁊ habeat partes. Tum quia omnia possūt saluari ponēdo q̄ sit simplex sicut patebit soluendo rationes. Tum quia sicut eē angeli est magnum intensiue in perfectione ⁊ virtute stante sua simplicitate sic videtur q̄ magnum durative pōt coexistere toti tempe ⁊ durare stāte sua simplicitate ⁊ simplicitate durationis sue. ¶ Sexto arguunt aliqui sic. Omnis mēsura vel duratio successiua est vere de genere q̄titatis vt videt q̄ omnis talis extentionē habet. Sed nulla quātitas ꝑa realis ꝑt eē in substātia spūali sicut in subiecto ⁊ uta illi qui ponūt q̄ euum est duratio successiua habēt negare q̄ sit in angelo sicut in subiecto quod est cōtra eos. ¶ Jsta ratio parū valet ſm eos q̄ ipi ponunt q̄ mot⁹ vere est de genere q̄titatis ⁊ quid successiuum ⁊ tñ ponunt q̄ motus est in angelo sicut ī subiecto. Et ratio est ſm eos q̄ de motu nihil ē in actu nisi idiuisibile motus q̄ est mutatū eē. Et iō angelus non est q̄tus. Sic etiā diceretur de euo. Si autem dicatur vlterius q̄ philosophus nō posuit mensuram successiuam vel durationem nisi temp⁹ Respōderēt aliq̄ q̄ philosophus putauit omnia q̄ ponuntur modo euiterna eē eterna ⁊ nō curauit de euo sed tm̄ de eternitate ⁊ tempore. Ad hanc ꝯclusionem adducūtur auctoritates. ¶ Prima ē Augustini. 83. q. q. 72. Vbi dicit q̄ tantū distat inter euum ⁊ tempus q̄ euus est stabile/tēpus aūt mutabile. ¶ Secūda est Dyonisij de diuinis nominib⁹ ca. 5. Vbi dicit q̄ ꝓprietas cui est totum ſm totus metiri nō ergo ſm partem ⁊ partem successiue. Et ca. 5. Dicit q̄s euū dicitur quieta ⁊ tota simul vita. ¶ Tertia auctoritas est Gregorij. 4°. moraliū Vbi dicit q̄ gaudio beatorum nihil preterijt nihil aduenit nihil est preteritū nihilq̄ futurū. Eandez sententiam dicit Aug⁹ ⁊ de eē ⁊ de contemplatiōe angelorum. 12. confessionum. ¶ Quarta est platonis in Thymeo Vbi dicit q̄ eui māsio perpetua ē ⁊ q̄ fuisse ⁊ fore temporis geniture sunt ꝓpria rnō eui. ¶ Et ꝓfirmatur per Auicēnam. 11. meta. ca. 1. hoc est q̄ nos vocamus tempus mēsurationes stabilitatez non habentem ſm viam successionis. Et secūdo phisico⁹ ca. 11. Dicit q̄ cui ꝓuenit ⁊ accidit ex seipso ante ⁊ post est tempus. Sed euum non est tempus. ergo. ⁊c. ¶ Videtur ergo q̄ ꝓdicta de mente philosophorum ⁊ sanctorū q̄ duratio seu mēsura durativa nō habet prius ⁊ posterius nisi temp⁹ q̄ euū per cōsequens est duratio vel mensura simplex tota simul existēs. ¶ Dico igitur q̄ euum nō est mensura vel duratio successiua sed ē simplex nō habēs partes sibi succedētes et potest simul coexistere toti tempori succedēti stante sua simplicitate nec est in iſo pri⁹ ⁊ posterius ſm se/ sed q̄ comparationem vel habitudinem ad partes tpis quib⁹ coexistit vel coexistere potest. ¶ Secūdo dico q̄ pōt coexistere instanti tpis nostri vel ipi tempori indifferenter. ¶ Tertio ex hoc ꝯcludo q̄ instans eui et euum ipm̄ non distinguntur realiter sed idē est omnino extra intellectum instans ⁊ euum. Non sic autem de instanti temporis ⁊ de tempore. Jnstans ei temporis si dicat aliquid reale positiuū realiter distinguitur a tempore. Si vero non dicat nisi negationem sicut dicunt aliqui de pūcto q̄s non dicit nisi negationem diuisionis loquēdo de puncto continuatiuo vel negationē vlteriorjs extensionis loquēdo de puncto terminatiuo vel negationem anteriorjs extēsiōis loq̄ndo de pūcto initiatiuo. ¶ Tūc licet realiter nō distinguatur a tempore q̄ non est res sed negatio rei nō tñ ē idez realiter cum tempore sicut nec negatio cum affirmatione ideo. ⁊c. Sz id quod est euus dicitur instans eui prout coexistit vel natū est coexistere instanti tēporis nostri. Euū vero put coexistit vel natus est coexistere nostro tēpori. ¶ Ad primum aliorum dico q̄ eē ⁊non eē angeli creati ⁊ adnihilati non sunt simul duratione q̄ est euum nec prius ⁊ posteri⁹ in diuersis partib⁹ eui Sed bene verū est q̄ non sunt simul q̄ vnum ē euū vel cum euo puta ipm̄ esse. Aliud vero est negatio eui ⁊ destructio. Puta ipm̄ non eē Jta q̄ simul destruitur ⁊ eē ⁊ euum quia idem sunt. ¶ Si autē dicas vltra de eternitate q̄ saltem sunt simul eternitate q̄ eternitas ē qñ angel⁹ creatur ⁊ est quando adnihilatur ⁊ nō ē. Dico q̄ nō est ad ꝓpositū. Sic enim partes eui dato q̄ esset successiuum eēnt simul ⁊ esse ⁊nō eē euiterni. Jta q̄ non est plus argumentum contra me q̄ ꝓtra te. ¶ Ad secūdum per idez potest dici de angelo prius nō intelligēte ⁊ postea intelligēte. ¶ Ad tertium dico q̄ maior vera ē de ijs que sunt eiusdem rōnis. Vnde linea vna q̄ esset tanta in actu q̄ta alia in potentia eēt actu infinita si illa alia esset infinita in potētia sic nō est de tempore ⁊ euo nec sunt eiusdem rationis. Ad minorez Dico q̄ euum ꝓprie loquendo non est tantū in actu

Dyonisi.

Grego.

Plato.

Auicen.

Augus.

q̄tum tempus est in potentia. sed pro tanto impropꝛie dicitur tantum q̄ virtualiter ex se quantūcunq̄ sit finitum ⁊ ens alteri⁹ rationis potest coexistere tempori quod est infinitum in potentia. Ad conclusionē vero diceretur q̄ nō est inconueniens aliquam durationem citra eternitatem esse actu infiniti tam licet etiam posſit non eē non tamen simpliciter infinitam; sicut deus est infinit⁹ ⁊ eternitas sua que est idem penitus quod ipse extra intellectū q̄tum ad illud positiuus quod dicunt licet eternitas addat vel dicat negationē termini tm eēndo ⁊ actu ꝓtentia supra id quod dicit deus vel forte respectum rationis coexistendi ex se ⁊ a se cuilibet durationi posite tanq̄ id a quo dependet illud quod sibi coexistit impossibile eē sine ipsa. ¶ Ad quartum dicitur q̄ maior nō est vera nisi illud sit totale q̄ necessario coexistat toti tempori ⁊ ex seipso ⁊ sua illimitatione ⁊ infinitate hoc habeat sicut etiam de coexistente loco infinito vel etiam omni loco nō oportet q̄ sit actu infinitum nisi sit tale q̄ ex sua immensitate necessario coexistat omni loco posito in esse. Vnde ⁊ deus posset facere vnus corpus in omni loco ⁊ non esset ꝓpter hoc infinitum in actu sicut dicetur in quarto. Modo dico q̄ euum licz potest coexistere omni tempore vel toti tempori non sic tamen vt predictū est quēadmodum eternitas coexistere potest ⁊ preterea tempus non est aliquid permanens simul totum sicut locus. Jdeo non est simile de tempore ⁊ loco. Si enim argumentū esset bonum. Sequeretur cōtra eos q̄ subsistātia angeli eēt actu infinita/ q̄ ipsa saltem ipsa simul tota existēs potest coexistere omni parti temporis ⁊ eui dato q̄ euum sit successiuum quod est falsum ⁊ contra eos. ¶ Ad quintum dico q̄ si non esset tempus/ angel⁹ posset creari ⁊ adnihilari et reparari. Sed dico q̄ non simul simultate eui nec posteri⁹ ⁊ pri⁹ in diuersis partibus eui eiusdem euiterni. Dicendum ē ipsum esse ⁊ non eē sicut dictum est supra ad primum argumētum. Jta q̄ simul simultate ꝓprij eui nō est esse angeli ⁊ interruptio essendi quia esse angeli ⁊ euum quod est sua duratio idem sunt ⁊non eē suum ⁊ non durare idez ⁊ dico q̄ non sunt simul. Nec tamen prius ⁊ posterius que sint partes eiusdē eui sicut dictum est. Et oportet eos dicere quia si secūdum eos euum est accidens ⁊non est nisi in euiterno sicut in subiecto destructo euiterno destruitur euum ⁊ quelibet pars eius. Jta q̄ non est dare partem posteriorem eui in qua sit non esse euiterni. ¶ Ad Sextus dico q̄ vno angelo creato deus potest alium non creare vel etiam creare. Ponamus q̄ non creat vnum creando alium ⁊ tamen aliquando creet ipsum. Dico q̄ quelibet habet durationez ꝓpriam ⁊ vna non est pars alterius nec ambe alicuius tertie sicut prius ⁊ posterius intelligunt partes eiusdem durationis. Sed verum est q̄ vna fuit alia non existente et sic intelligitur prior vel prius fuisse ⁊ alia posterior vel posterior sine omni successione vel partibilitate alicuius durationis vt patz Vnde non plus per hoc arguitur successio vel partibilitas in euo q̄ in esse alicui⁹ angeli nisi forte per cōparationē ad tempus nostrum in quo talia inueniuntur. ¶ Ad septimus Dico q̄ idem est in re ipsi angelo esse fuisse ⁊ fore quantum ad illud positiuum q̄ ista dicunt et important que est duratio ipsa euiterni vel angeli. Et sicut absolute de⁹ potuit facere vel determinare angelum non fore vel esse ita ⁊non fuisse licet suppositio q̄ fuerit nō potest facere ipsum non fuisse /q̄ nec est factibile nec vnq̄ hoc potuit; sicut etiā suppositio q̄ sit vel q̄ futur⁹ sit non posse facere ipsum non esse coniunctim vel non fore. Vnde non maiorem necessitatez concludit in fuisse vel fore angeli absolute loquendo q̄ in eē presentialiter et planum est q̄ non est ibi aliqua necessitas consequentis ⁊ simpliciter/ sed consequētie tm̄ tum ⁊ ex suppositione suppositio q̄ sit. ¶ Ad octauum dico q̄ angelus nihil expectat de sua duratione per quod fiat vel sit presens aliquādo alicui sibi futuro tamen dico q̄ futurus aliud a se non est sibi presens. Jta q̄ defectus presentie qui est coexistentia ad rem futuram non est ex parte angeli vel sue durationis sed ex parte ipsius rei future. Et ideo non oportet q̄ naturaliter cognoscat futura contingentia. sicut arguitur quia illa non sunt sibi principia quicquid sit de deo de quo est alia ratio q̄ d angelo apud omnes. ¶ Ad nonum Dico q̄ angelus ⁊ sua duratio indiuisibilis ⁊ simplex semper conseruatur sicut dictum est supra. Quando dicis q̄ esset in continuo fieri. Dico q̄ verum est ꝓ tanto quia continue accipit idem esse ab alio sicut radius a sole. Sed non est in continuo fieri sicut motus vel tēpus sicut tu ponis quando ponis ipsuz habere partes sibi continue succedētes. ¶ Ad primam auctoritatem de Anselmo. Dico q̄ illa videtur fuisse intentio Anselmi. vel dic q̄ Anselmus vult dicere q̄ angelus a se non habet quod futurum est de sua duratione sicut deus. Jta etiam nec idez quod est presens est vel preteritum. Vel dic q̄ in angelo conceditur preteritum ⁊ futurum per ꝓparationem ad tēpus nostrum ⁊ secundum diuersos respectus rationis qui sunt respectus coexistentiarum ad diuersas partes temporis quando sunt in actu. ¶ Ad Augustinum potest dici q̄ accipit ibi eternitatem ꝓ euo vel eternitate participata ⁊ tunc sequitur ꝓpositum q̄ euum non sit fluxibile vel fluxiuum. Aliter potest dici q̄ si instans temporis non flueret aliquo modo esset eternitas ⁊ sic etiam de euo si nullo modo flueret/ nec in se nec per habitudinez ad tempus: sic q̄ cuilibet instanti temporis posset coexistere vel non coexistere sed necessario ⁊ immutabiliter semper existeret tunc eternitas esset. Sed sic non ē de euo licet sit simplex vt dictū est. ¶ Ad Hieronymum per idem dici potest q̄ sol⁹ deus non nouit futurum sicut angelus sicut statim est predictum non quia duratio angeli sit successiua/ vel habens partes. Et similiter dicendum est ad cōsimiles auctoritates. Hec de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulum. Est vna opinio q̄ euum realiter ⁊ essentialiter distinguitur a substantia ⁊ ab esse angeli cui⁹ est. ¶ Ad hoc est prima ratio talis. Mensura realis distinguit realiter a mēsurato. Patet q̄ nichil mensurat seipsum realiter vt patet. Sed euum est mensura angeli sicut duratio eius. ergo ⁊ cetera. ¶ Secundo sic. Sicut se habet tempus ad motuz sic euum ad euiternum vel ad angelum. Sed tempus realiter differt a motu /sicut probatur quarto phisicorum quia tempus non est velox nec tardum sicut est motus. ergo ⁊ cetera.

¶ Hoc etiam patet quia tempus est passio motus. ergo differt ab ipso. ¶ Tertio sic. Illud quod est aliquid successiuum habens partem & partē realiter distinguitur ab eo quod non est successiuū nec habens partem & partem sed est simplex. Sed euū & esse angeli sunt huiusmodi. ergo. &c. Quarto sic Quātitas permanēs & successiua sunt eiusdem p̄dicamēti & accidentis. ergo sicut quantitas permanens differt realiter et essentialiter a suo subiecto/ sic & quantitas successiua vel duratiua puta euum.

¶ Quinto sic. Secūdum illos qui ponūt q euum est simplex non habens partem & partes sicut se habet instans temporis ad mobile vel subiectum / sic euum ad esse angeli vt videtur. Sed instans tēporis realiter differt a substantia mobilis: quia mobile absolute loquendo potest esse sine tempore & per consequēs sine instanti temporis sicut etiam potest esse sine motu. ergo. &c. ¶ Sexto sic. Illud quod ē sua duratio & idem realiter cum ipsa non potest nō durare vel non esse sicut idem nō potest non eē ipm Sed angelus potest non durare & non esse ergo nō est idem q sua duratio puta euum. Sic ergo dicūt q siue euum dicat aliquid permanens simplex siue dicat aliquid successiuum quod realiter distinguit ab esse & actuali existentia angeli seu etiam euiterni. ¶ Sed videtur mihi dicendum q euiternus vel angelus non distinguitur realiter vel essentialiter quod accipitur pro eodem supposito ab euo quod ponitur formaliter in ipso vel formaliter conuenit sibi tanc̄ duratio eius. ¶ Hoc probo primo sic. Quandocūq; aliqua distinguuntur essentialiter & vnū est prius natura alio. Vnū sine cōtradictione potest poni et esse in effectu sine alio saltez prius a posteriori quia hoc nullam implicat contradictionem. Si ergo euum differt a substantia angeli eēn tialiſ cū ipſ sit posteriꝰ natura substātia angeli sequ tur q angelus potest eē & manere sine euo & sua duratione/ & sic durabit sine duratione quod est cotradictio. ¶ Secundo sic Si euum est aliquid ab existentia angeli vel euiterni cuius est duratio tūc illō aliud habet durationem & durat vel durare potest. Aut ergo est idem cum sua duratione propria. aut non/ sed alia duratione durat. Si est idem pari ratione standum fuit in primo q angelus & sua duratio que est euus sunt idem realiter. Si alia duratione durat est processus in infinitum quod est inconueniens. igitur euum quod est duratio euiterni est idem realiter cū ipo. ¶ Tertio sic pluralitas non ē ponenda sine necessitate primo phisicorum. Sz nulla necessitas est q euū sit aliud ab euiterno & q sint plura vt patebit soluendo rationes. ergo. & cetera. ¶ Quarto sic Si euum realiter & eēntialiter distīguitur ab angelo vel euiterno cuiusmodi est duratio. Sequitur q sit aliquod accidēs eius Sed hoc videtur impossibile q per accidens durat ipsa substantia. Magis enim videtur accidens durare per subst̄antiam c̄ econuerso. ergo. &c. Dico igitur q ista sunt realiter & essentialiter idem & penitus idez extra intellectum. scilicet eē vel existentia angeli & suum euum quod est duratio eius. eodem enim formaliter res durat & existit. Tamē differunt ꝺm rationem quia euum super esse additvel dicit & oat intelligere respectum rationis coexistentie ad tempꝰ cum possibilitate non coexistendi respectum Dico aptitudialē tm̄ saltē hoc aūt nō dicit nec dat itelligere ipsum esse euiterni.

¶ Ad primum aliorum Dico q duratio rei intrinseca proprie loquendo non mēsurat ipsam sed magis aliquid extrinsecum. Unde & quantitas panni non mensurat pannum/ sed magis quantitas vlne que est aliquid extrinsecus a pāno. Euum autem vt dicit durationem est intrinsecum illi cuius est duratio/ ideo non est proprie mensura vt sic. Et dato q aliquid intrinsecum formaliter inherens alteri diceretur mensura eius intrinseca saltem sicut quantitas. Dicitur mēsura substantie cui inheret secūdum aliquos. Tamē dico q euū duratio euiterni non est mensura illius cui est intrinseca nisi secundum rationem non autem ꝺm rem q sicut probatum ē: est idem sibi. Quomodo aūt ipsi euo & queniat cui? respectu rō mēsure magis inferi? apparebit. ¶ Ad secundum dico q maior non est vera. Non enim sicut tempus realiter differt a motu cui formaliter conuenit & inest. Sic euum quod est duratio ab illo cuius est. Unde dico q nec tempus est duratio motus/ sed duratio motus est idez cū motu. Si dicas q illa maior p̄cedit a Dionysio de diuinis nomibus ca. quarto. Dico q intēdit de euo quod proprie habet rationem mēsure respectu euiterni & vt sic & hoc non est aliquid intrinsecū eui terno sed magis aliqd extrinsecus sicut etiam dicitur ab aliquib? q tempus non est mensura motꝰ primi mobilis sed magis est passio eius & mēsura aliorum motuum. Omnino tamē dicēduz est q non sic se habet euum euiterno intrinsecū ad ipsum euiternum sicut tempus ad motum quia prima duo nō distinguntur realiter. Sed motus & tempus realiter distinguntur ꝺm Augustinū. 11. confesso. ca. 23. et ꝺm Aristotelem quarto phisicoꝝ & sunt res vt puto diuersorum pūctorum. sed non curo modo quorū.

¶ Ad 3m pz ex p̄cedēti articulo q minor est falsa Non enim euum est aliqd successiuus. ¶ Ad quartum per idem dico q nec euum nec tempꝰ quod plꝰ est sunt quātitates vlr loquēdo. Sed dico q euū ē substantia vel idipsum quod euiternum cuius ē duratio. ¶ Ad quintū nego maiorem. Non sic enim euum ad euiternum sicut instans ad mobile nisi c̄tum ad hoc q sicut instās est aliquid indiuisibile et simplex ita euum sed nō c̄tum ad hoc q vel non sit realiter idem cū euiterno vel q realiter distinguat ab ipso sicut instans a mobili. ¶ Ad sextū dico q illud quod est idem realiter vel essentialiter cuz sua duratione potest non durare licet non possit nō eē sua duratio sicut etiam illud quod est realiter & eēntialiter idem cum suo esse potest non esse sicut etiaz licet homo necessario sit homo tamē potest nō esse. Sic dico in proposito suo modo q etiam ipa duratio creata potest non durare sicut et q̄libet creatura quia potest non esse. Nec est necesse esse. Hec de Tertio articulo.

¶ Ad primum principale Dico q non est dare infinitū in actu creatū licz sit dare durationē que quātūcunq; finita naturaliter p̄t coexistere tempori infinito in potētia cuiusmodi ē euum. & ideo dicatur infinita. Vñ dico q sola eternitas diuina est duratio actu infinita. Non tñ ex hoc q coexistere p̄t toti tpi nisi forte qz ex se & se hoc hz Sz q̄ rone de hoc hz q ē infinitꝰ qz est idē qđ de

est vnum euum.

¶ In ista questione sic proceꝺam. Primo inquiram vtrum oīm euiternoꝝ sit vnum euum. Secundo vtrum omnium euorum sit vnum euum vltimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum articulum dicitur q existentia in creaturis vel duratio ē in multiplici gradu. ¶ Unus gradꝰ est existētie successiue habentis partem post partem: cuiusmodi est existentia motus. Et de ista planum est & concedo cum ipsis q mensuratur tempore per se & est tēporalis. ¶ Alia est existentia q̄ nō habet partem & partem sed est simplex & indiuisibilis non manens sed statim transiens & raptim cuiusmodi ē existentia cui? mutationis instantāee que vere ē mutatio sicut est generatio/ & corruptio/ & illuminatio/ & huiusmodi. que mensurantur instanti tēporis. Nō autem euo. Et hoc verum est & concedo cum ipsis. ¶ Alia est existentia que nō hz partem et partem vel duratio: sed simplex est & indiuisibilis tamē potens deficere & deficiēs non subiecta motui vel mutationi sicut est intellectio vel cogitatio angeli cui succedit alia cogitatio distincta non sicut pars ei? sed quelibet simplex est & indiuisibilis & dicunt q q̄libet talium per se accepta non mēsuratur euo sed Instanti temporis discreti. Sed tota successio ista rum cogitationum mensuratur tēpore discreto nō autem tempore cōtinuo quod posuit philosophus

Tempus discretū.

¶ Quid autem sit tale tempus discretuz exponūt dicentes q est species quātitatis discrete distincta contra numerum & orationē pro tanto quia numerus habet partes permanentes que possunt eē simꝰ Istud autem tempus nō sic. Partes enim eiꝰ non possunt eē simul & in hoc conuenit cum oratione. Sed ab oratione dicitur q? partes orationis quelibet in se est continua & diuisibilis. Sed nulla pars huius temporis est diuisibilis sed quelibet simplex est & indiuisibilis. ¶ Est ergo tempus discretum constitutum ex illis instantibus correspondētibus singulis cogitationib? & ē hoc rōnabile per correspōdentiā ad inultitudinem cogitationuz mensuratam in qua cōtinentur plura & distincta. Si fo q̄rat ur ab eis quare Aristoteles non posuit tale tēp?. Dicūt q Arist. putauit cogitationē vel intellectionem cuiuslibet intelligētie eē eternaz & necesse esse & ideo non curauit nec vidit tale tempus. ¶ Dicūt etiaz vlterius q instantia huius temporis differūt ab instatibus temporis continui quia possunt coexistere tempori nostro non autem instātia temporis nostri. Instās ergo illius temporis discreti potest coexistere tempori nostro / non autem instanti temporis nostri. Alioquin oporteret nisi posset cōtinuari per tempus nostrum q angelus habita vna intellectione immediate haberet aliam et sic in instanti temporis nostri et esset primum instans in tempore nostro / vel instans immediatum instanti vel q expectaret per totum tempus medium antec̄ haberet aliam & hoc necessario quorum vtrumq; est falsum sicut patet. Est ergo tempus istud discretum tale q partes ipsius sunt discrete sicut intellectiones ipse/ et se habent consequenter in isto tpe quia sunt ipa instātia ex qb? ostituit tale tempꝰ discretuz sine aliqua ptinuitate. Instātia etiā huiꝰ

Existis in creaturis multiplex.

Ecundo quero: Utrum omnium euiternoꝝ sit vnum euū. videtur q non Euum est idem cum substātia euiterni vel saltem si non sit idem est in ipsa sicut i subiecto. ergo sicut fūt plura eui terna ita et plura eua igr̄ nō omniuz euiternoꝝ est vnum euum. ¶ Secūdo sic Euum est mensura vnigenea mensurato. Sed euiterna sunt diuersorum generū sicut pz de angelis & cogitationibus eoꝝ que sunt euiterne sicut dicetur infra de substātia & c̄titate & qualitate. &c. ergo eua sunt diuersorum generum. Non ergo vnum est euum omnium. ¶ Tertio sic. Non est tm̄ vnum tempus omniuz temporaliū sed plura. ergo similiter non est vnū euum omnium euiternozum sed plura genera videtur tenere a simili. Probatio antecedētis Augustinus di. 11. de cui. dei q non existente motu primi mobilis sicut tempore Josue quando stetit sol adhuc erat tempus. Sed planum est q non erat illud tempus quod est passio primi motus ergo cum illo est aliud tempus ergo plura tempora. ergo & plura eua. ¶ Quarto sic. Si non esset nisi infimus angelus planum est q adhuc esset euum. Sed illud non potest esse euum omnium euiternozum si ponantur in esse poste a creantur plures angeli vt patet. ergo. &c.

August.

¶ Contra Omnium temporalium est idez tempus vnde & ꝺm Aristotelem quarto phisicoꝝ. Si eēnt plures celi non tamē plura tempora. ergo a simili omnium euiternozum

temporis motus habent aliquam potentem virtualiter coexistere tempori nostro quod est mensura mot⁹ Et in hijs omnibus differt a tempore nostro quod est mensura motus. Habet etiam partes desinibiles esse z in hoc distinguitur a numero z sibi succedentes quod nō oportet etiam de numero. Habet etiā partes non successiuas nec cōtinuas infra se nec diuisibiles z in hoc distinguitur ab oratione. Q; autem sic mensurentur operationes intrinsece angelorum. ¶ Probant primo. quia non mensurantur eternitate/planus est nec euo quia sunt desinibiles esse. Euum est mensura indesinibilis esse z incorruptibilis ꝯtum est ex se. Nec tempore q; non sunt i se successiue nec continue. Nec etiam ab inuicem sed magis discrete ergo mensurantur tempore discreto vel instāti eius. ¶ Secūdo q; dicit auctor de causis q; inter rem cuius substātia z operatio est in momento eternitatis z cuius operatio z substantia est in momento temporis est res media. Substantia est in momento eternitatis z operatio in momēto temporis cuiusmodi est res euiterni z planus est q; non loquitur de tempore nisi discreto. ¶ Tertio quia magis videretur q; substantia celi mensurare tur euo ꝯ aliqua talis operatio vel omnes simℓ q; magis est permanēs et tñ substantia celi non mensuratur euo quia corporalium z incorporalium nō est vnisormis z eadem mensura puta euum. Alia ē existentia que partem z partem non habz in se/nec variatur infra seipsam. Habet tamen mutationez vel motuz cui subiscitur sicut substantia celi vel cuiscunq; mutabilis z de ista dicitur q; mensuratur nunc temporis ꝯm substantiam quod vt sic est idem in toto tempore quia vt dicūt ꝯm Aristotelē. Hūc ꝯm substantiam acceptuz mensurat substantiā mobilis z est idem in toto tempore sed ꝯm esse variaℓ z multiplicatur. ¶ Q; autem nunc ꝯm substantiā sit idez in toto tempore. Patet primo quia ꝯm aristotelem quarto physicoruz. Instans sequitur illud quod fertur sicut tempus motum. ergo sicut mobile manet idem in toto tempore. Ita instans manet idem in toto tempore. ¶ Preterea Aristotelesvicit q; manet idem nunc in toto tempore sednon potest intelligi nisi secundum substantiam non autez ꝯm esse. ¶ Preterea Nisi maneret idem nunc ꝯm substantiam in toto tempore tempus non esset vnū continuum q; partes eius non copularētur ad vnū terminum cōmunem indiuisibilem quod est instās: quia non esset vnum instans in toto tempore ſz plura sicut dicis. ¶ Quarto quia si non eēt idez nunc ꝯm substantiam in toto tēpore. Seqretur q; instās esset immediatum instanti quia partes tēporis cōtinue copulantur ad terminum cōmunem sicut tēpus continue est in rerum natura. terminus autem cōmunis est ipsum nunc: quero ergo illud nūc vtrū sit idem z vnum in toto tpe. Aut aliud et aliud. Si idem habeo ꝓpositum. Si aliud z aliud/sequitur q; ambo cōtiguantur sibi. ergo. ꝛc. Sic ergo dicūt q; substantia mobilis mensuratur instanti eodem ꝯm substantiam in toto tempore sicut tempus tempore mensuratur. Et idem dicunt de forma permanēte ꝯdiu in adquirendo per motum. Sed de substātia mobili in quiete z existētia eius vel durationeq; per se primo tempore mensuratur. Ita q; ꝯm istos sola euiterna sunt substantie spirituales angelorū vt sic sunt inuariabiles in seipsis z non desinibiles esse in nihil aliud. Sed ista positio videtur mihi falsa ꝯtum ad multa. Primo ꝯtū ad hoc qđ dicit q; operatio intrinseca angeli nō mensuratur euo/ sed instanti cuiusdaz temporis quod ponit. ¶ Et arguo q; imo primo sic. Quoruz est vnisormis modꝰ durandi eorum est mensura vniformis: modus durandi. Sed operatio intrinseca angeli z sua existentia actualis habent vniformem modum durandi/ quia vtrūq; est permanens non expectans partem z partē sui esse. Nec obstat q; angelus plꝰ durat/ ꝯ opatio talisq; maior durationel minor nonvariat rationem durātis vel durationis accepta precise. Maius enim vel minus precise nonvariant speciē Accidit enim alicui vni z eidem q; ꝯm rationē durationis vel durationem rationis eiusdē durel plꝰ vel minus. ¶ Secundo sic. Si angelus destrueretur cras non minus existentia actualis eius mensuraretur euo vt patet. ergo similiter dato q; intellectio angeli cras destruatur. Dum tamē habeat vnisormē modum essendi quia permanēs z simplex nō habens partem et partem non minus mensuratur euo. Item contra tempus discretum quero aut instans durat per totum tempus Aut per partem tēporis. Non per totuz tempus frustra essent alia instantia sequentia. igitur per partem puta vnum instans per vnam horam. Dono ergo. q; angelus cōtinuet suam intellectionem per tres horas nostri tē poris sequitur ex hoc q; ꝓtinuabit eam per tria instantia temporis discreti z in tribus horis temporis nostri cōtinue intelligit. Ita q; non est dare instans nec partem in illis tribus horis quin actu intelligat. Modo possibile est q; immediate triū horaruz tēporis nostri deus subtrahat influentiā suā z q; angelus non intelligat sicut etiam est possibile q; sic adnihiletur. Tunc quero quantum de tempore angeli durauit illa intellectio. Non potest dici q; per vnum instans tantum quia instans nō coexistit nisi vni hore nostre. Intellectio aūt durauit q; horam cum dimidia. Nec potest dici q; per tria patet/nec q; per duo: quia non duabus horis. Nec potest dici q; per instans cum dimidio quia instans tēporis sui est indiuisibile z hoc idem de pluribus intellectionibus succedentibus. ergo nullo modo igitur nihil est tale instās nec tale tempus discretum. ¶ Preterea etiam indiuisibile additus indiuisibili non facit aliquid maius necvariat durationem. igitur cum quodlibet instās temporis angeli sit indiuisibile additum alteri/ vel adueniens alteri/vel post alterum non facit aliam durationem maiorē. puta tempus sicut ipsi ponunt. ¶ Preterea Pari ratione instans eui cum alio faceret vnum euum maius/vel durationem maiorem altam ꝯ sit euum quod non cōceditur nec est verum. ¶ Preterea vnus doctor ponens tempus discretum dicit q; existentia inuariabilis secūdum partes tamen dependens mensuratur euo. Sed planum est q; talis existentia est ipsius intellectionis angelice sicut etiaz esse eius. ergo. ꝛcetera. ¶ Item intellectio vel opatio beatifica angeli quantūcūq; possit absolute nō esse et deficere mensuratur euo secūdum Augustinum de fide ad Petrum z si destrueretur aliquando nihil minus mensuraretur euo quia eiusdem rationis est siue destruatur z cesset siue non ergo similiter z opatio nālis angeli ꝯtucunq; desinat eē: q; tñ duz est habet vnisormē modum essendi cum esse angeli mensuratur euo z est euiterna sicut: z angelus vel esse angeli. Unde dico q; superfluum est et vanum ponere illud tempus discretum cum suis instantibus sed sufficit euum.

¶ Ad primum vero quod arguunt. Dico q; licet operatio sit diuisibilis esse tamen bene mēsuratur ab euo q; etiā omne euum est diuisibile eē. Sed in hoc nō attēditur vniformitas mensure ad mensuratū sed in ꝓformitate modi eēndi simplex z vniforme vel partibile et variabile.

¶ Ad secundū dici potest q; intelligitur de operatione angeli extrinseca que mensuratur tempe vel de operatione anīe ꝯm aliquos que p accidēs z aliquomodo mensurātur tempore pro statu sue cōmunctionis q; intelligit cū cōtinuo z tempore. ¶ Ad tertium dico q; sicut dicam infra Substantia celi q; se mensuratur euo ꝯmo quelibet substātia. Nec obstat q; sit corporalis q; hoc accidit vnitati mensure q; mensuratum sit corporale vel spirituale. Sz hoc est per se q; mensurata habeant vniformē modum essendi sicut est ꝓpositum. De substātia celi z angeli. ¶ Contra illa etiam que dicūtur in modo ponēdi Primo quia operationes sunt in angelo alterius z alterius rationis sicut intelligere z velle. Cuz ergo mensura sit vnigenea ꝯm te tempora z instantia erunt alterꝰ rationis z poterunt esse simul plura in vno angelo plura dico mēsurantia. ¶ Prima instantia intellectionum alterius z alterius rationis sunt alterius rōnis. Sed ex talibus nō cōstituitur durationis vnius rationis ergo tēpus illud discretum non est vnius rationis z sic nō est species ꝯtitatis. ¶ Intellectus non potest intelligere in instanti temporis. Nec oportet q; sua itellectio coexistat tempori ergo multo minus de intellectione angeli igitur non oportet q; instans illud tempori coexistat. ¶ Etiā dato q; oporteret hoc de intellectu nostro minus pfecto nō tamen de intellectu angeli co magis perfecto. ¶ Contra illud etiam quod dicitur de philosopho q; posuit intelligētias eē deos z operationes earum intrinsecas pseqnter mēsurari eternitate non puto q; hoc sit verus quia sicut dictum fuit in prima questione huius secūdi. Aristoteles posuit intelligentias alias a prima eē a pria effective z ita nō esse deos/ sed dependēter entia et per cōsequens intellectione eorum. Non video ergo necessitatem ponēdi tempus illud discretū nec pono ipsum/ sed dico q; intellectiones angelorum ꝯmo etiam nostre sunt euiterne z mensurantur euo ꝓpter dictas rationes. Contra illud etiam qđ dicitur q; ibi partes vel instantia illi⁹ tēporis non possunt esse simul. Primo q; intellectio angeli beatifica in verbo z in ꝓprio genere stant simul. Si dicas q; intellectio beatifica non pertinet ad istud tēpus quia est instans. ¶ Contra Deꝰ potest nō ꝓtinuare z facere vnam alteri succedere. ¶ Preterea due intellectiones naturales in ꝓprio genere possunt simul stare. patet saltem de recta z reflexa. Similiter z de multis alijs/ vt de intellectione conclusionis per principiū non solum in principio z applicationis per terminos et volitionis eius quod est ad finem per ipsum finez z huiusmodi operationibus quare. ꝛc. Similiter contra illud q; instantia sūt alterius rationis. Si hoc dicatur quia non solum in angelo potest succedere intellectio intellectioni que est alterius rationis sed etiam eiusdem rationis vt patet. ¶ Contra. Aliud dictū de substantia mobili q; ipsa mensuratur nunc quod est idem ꝯm substātiam in toto tēpore licet diuersuz seu aliud z aliud ꝯm esse. ¶ Dico q; istud dictum est vna fictio. scilz q; sit idem nunc ꝯm substantiaz in toto tempore q; si nunc est idem in toto tempore/sequitur q; principium z finis temporis sunt simul quia sunt in eodē z cuz eodē instanti tpis. Sz hoc est falsuz ergo. ꝛc. ¶ Item cuiuslibet ꝓtinui finiti sūt termini idiuisibiles distincti vt ꝑz de qbuscūq; ergo cuiuslibz tpis finiti sunt duo instantia distincta. Non ergo idem instans est in toto tempore/sed plura. Nec valet solutio ipsoruz q; non est idez ꝯm esse quia esse z substantia rei idez sunt. quare. ꝛc. ¶ Itē instans nō sequitur id quod fertur vel mobile ipm similiter z absolute sed ꝯm quod est sub mutatiōe vel mutato eē. Cuius probatio est quia mobile potest esse sine instanti sicut z sine motu vel mutato esse z sine tempore ꝓsequenter. Sicut ergo mobile in sua substātia absolute non mensuratur per tēpus/ sed scdm q; stat sub motu z per accidens. ita nec mēsuratur instanti per se sed tantum in ꝯtum stat sub mutatione vel mutato eē z sicut mutata essevel mutationes sunt diuerse vel distincta z diuersa. Sic diuersa nūc in toto tempoſe. ¶ Quarto sic. Instans est aliqđ posterius substantia mobili sicut z tempus / quia ē aliquid posterius ipso motu. Sed prius non mēsuratur per posterius ergo. ꝛc. ¶ Itez quia sicut dictum est supra. Omne eē permanens possibile non esse est euiternum z per se mensurabile euo vel mensura alterius euiterni. Sed substantia mobilis habet esse permanens totum simul possibile non esse. ergo sibi debetur euum z est euiterna nec mensuratur per se tempore aliquo vel instāti licet bene per accidens ꝓ ꝯto substat mutationi vel mutato eē ¶ Consimiliter de qualibet forma creata permanente. ¶ Confirmatur q; substantia mensuratur euo quia substantia ꝯtumcūq; mobilis z variabilis ꝓor est motu/ z quolibet mutato esse suo. Patet sicut z subiectum suo accidente. Sed ꝓ illo ꝓori correspondet sibi aliqua mensura vt videtur. Non autē tps vel instās q; ista sūt simplr posteriora multo fortius ꝯ mutatuin eē vel motus/ nec illa mensura est eternitas ergo euum. ¶ Similiter etiā dicunt alij q; substantia mobilis mensuratur per tempus vel instans quia respicit motum vel mutationem. igit non nisi per accidens igitur sibi correspondet alia mensura per se hec nō est nisi euum. Similiter substantia celi z alie substantie quando cessabit motꝰ celi z tempus z ꝯtitas qua mēsura mensurabūtur non est dicere nisi euo. quare. ꝛc. Similiter si deus crearet vnam substantiam non per motum nec mutationem quod etiam importatur per creationem z sine omni accidente que esset mensura eius nō nisi euum ergo euū est mensura eius per se. quare. ꝛc. ¶ Sed ita posset argui per priuationez q; motus celi non mensuraretur tempore: quia prior est z tūc qua mensura mensurabitur. Similiter de mutato esse z instanti sicut de motu z tempore dictum est. Difficile enim videtur eis immo forte impossibile ꝓprias mensuras assignare. Si enim nihil quod est prius primo motu vel mutato esse/ eē in ipso habet vniformem modum essendi z nihil posterius est ꝓpria mēsura ipsoz sicut illa rō dicit seqtur. ꝛc.

¶ Unde dico q̄ per se loquēdo omnib⁹ talibus debetur ꝛ correspondet euum ꝛ omne illud ens positiuum quod non est eternum sicut deus est eternus vel successiuum sicut mot⁹ vel instantaneū transiēs sicut mutatio instantanea vt generatio vel corruptio vel durationes istorum/vt eternitas tempus et nstans. per se loquēdo est ēuiternū ¶ Hec est regula generalis/ꝛ sic apparet que sunt euiterna ꝛ que nō

¶ Nota q̄ aliqui sequentes Aristotelē vt videtur eis dicūt q̄ substātia rei mobilis seu generabilis ꝛ corruptibilis mēsuratur vniformiter istāti ēm substantiam sicut motus tēpore. Sic enim se habet instans ad mobile sicut tempus ad motum ꝛ etiam instans est imediate in substantia mobili puta in substantia celi sicut tempus in motu ꝛ sicut mobile ēm substantiam idē est in toto motu. Ita instans in toto tempore vel potius cū toto tempore. Unde ꝛ illud etiā pmanēs est sicut substā mobilis nec tamen est euū vel instans eui sed distinguūtur a toto genere eui. Similiter nō est intraneū tempori nec sicut copulatiuum nec sicut terminatiuū eiusse reducitur aliquo mō ad temp⁹ sicut passio mobilis prior ꝛ aliquo mō causa ei⁹. Et sicut ēm mentē Aristotelis. Motus nō p̄t eē sine tempore nec ecōuerso. Ita nec substantia mobilis primi in qua ponit tale nunc vel instās nō potest eē sine tali nunc nec tale nunc vel instans sine motu sicut nec celū sine motu. Est aūt instans ēm eē ꝛ illud est copulatiuum/vl terminatiuum partium motus ꝛ copulatiuum ē idē duarum partium sed terminatiua eiusdem partis vel totius temporis necessario est aliud et aliud et talia habent idem pro subiecto cum tempore scilicet motum vel mutata eē saltem in ipso motu ꝛ sūt tempori intrinseca sicut puncti linee suo mō. Nec sunt talia instatia permanētia sed raptim transeūtia ꝛ loquēdo de tali instanti planū est q̄ nō est idē in toto tempore. Nec oportet oīa quecūq̄ sunt ī tēpore simul eē ꝛ talia sunt eiusdē rōnis in toto tempore ꝛ inter quelibet duo oportet dare medium tēpus. Ita q̄ dimidio instātis vel nūc ēm substātiā ꝛ ēm esse in dimidio in diuersa nūc vel instātia oīno ꝛ penitus alterius rationis ꝛ eē ꝛ substantia cuiuslibet istorum est idem sicut eē ꝛ essentia cuiuslibet est idem. Et ēm ista vt dicunt possunt saluari multa ꝛ solui multa contraria q̄ obiciūtur precipue cōtra cōmunitates que expresse ꝛ plane ponit id nunc in toto tempore idem sc̄z ēm substātiam/ sed aliud ꝛ aliud ēm esse. Sicut Aristo. ponit exemplum de sorte in theatro ꝛ in foro. Idem est em̄ ēm substantiam tm̄ alt⁹ ꝛ alius ēm eē non substātiale sed accidentale q̄ eē accidentalia in theatro ꝛ in foro sunt alia a se inuicem ꝛ ab eē substāli sortis. Sic etiam instās ēm substantiam idem cū toto motu ꝛ tempore. Sed instantia ēm eē diuersa sunt ꝛ ab inuicez ꝛ ab instantivel nunc ēm substātiam. Nec sunt etiaz accidentia illi⁹ nunc ēm substantiā sicut eē in theatro vel in foro ipsi⁹ substātie sortis. Et in hoc ē dissimile exēplum aristotelis. dicīt aūt ēm substātiaz quia conserīt rei mobilis in se ꝛ ēm se etiā si per impossibile nō moueretur vel p possibile. Sed alia dicuntur ēm eē quia sequitur substantiam ēm q̄ habet esse in diuersis partibus locis equalib⁹ sibi ēm diuersa mutata esse ꝛ per se mensurant mutata esse sicut tempus motuz. Ita q̄ substantia mobilis mēsuratur nunc ēm substantiam mutatum esse mensuratur nunc ēm esse. Sed motus mēsuratur tempore. Non video necessitatem ponendi illud nunc ēm substantiam nisi ponēdo q̄ sit idē cum euo vel nūc eui ꝛ tunc opiniōes realr sunt eedē de illo instanti.

Instans

¶ Ad rationes vero aliorum

quibus ꝓbant q̄ instans ēm substantiam mēsurās substantiam mobilis est idem in toto tempore ēm substantiam. Variatur tm̄ scd̄m eē ita q̄ continue recipit nouum eē. Dico primo q̄ istud dictus ē nullum. ¶ Primo quia receptiuum p se est alteri⁹ rationis a recepto. Sed instans scd̄m substantiam receptiuum est alteri⁹ ꝛ alteri⁹ scd̄m esse ergo est alterius rationis ab illis. ergo nō est aliquid ītrinsecū tempori cum illis. ¶ Secūdo q̄ Omne indiuisibile quanti vel est pars discreti vel termin⁹ continui ergo istud instans scd̄m substantiam sed non est ps temporis discreti scd̄m ipsos ꝛ quia illud est superius int̄um ergo terminus continui. Sed termini continui sunt distincti ꝛ non idem. ergo. ꝛc.

¶ Tunc ad rationem. Dico q̄ nunc non sequitur substantiam mobilis absolute/ sed vt stat sub diuersis mutationibus vel mutatis loquendo de nūc vel instantibus terminatis ꝛ si mutata esse sunt diuersa multo fortius ꝛ instantia q̄ sunt potentiora mutatis esse. ¶ Ad secundum dico q̄ aristoteles bene intendit q̄ idem est nūc copulatiuum duaꝝ partium temporis scd̄m substatiam differens scd̄m eē id est scd̄m rationem vt est finis preteriti ꝛ initiuz futuri. Sed non intelligit q̄ in toto tempore nō sit nisi vnum nnuc vel instās. Sed instantia terminatiua saltē sunt distincta sicut scd̄m eē ita scd̄m substantiam nisi forte pro tanto dicatur q̄ sunt idē secundū substantia m quia sunt idem in subiecto remoto. puta in substātia mobilis. Sed hoc nihil valet pro eis. ¶ Ad tertium ꝛ quartum per idē q̄ instans cōtinuatiuum duarum partiuz est idem sicut dictum est. Sed hoc non sequitur aliud contra victa hoc de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secunduz ar

ticulum vtrum sc̄z sit vnum euum euiternorum vel existētiarum pmanentium possibili⁹ non eē. Est distinguendum de euo ꝛ euiterno. Uno modo accipitur euum pro duratione rei permanātis ꝛ euiternū pro re ipsa permanente durāte ꝛ cum illa duratiōe sit idem quod res ipa. Planum est q̄ tot sunt eua quot euiterna ꝛ ecōuerso. Alio modo accipit euuz pro mensura euiterni. ¶ Circa quod est notandū scd̄m aliquos q̄ euum non mensurat rem permanētem cum qua est idem ꝛ cui conuenit forma. Mensura enim realis debet distingui realiter a mensurato. Oportet ergo si sit mensura q̄ sit mensura respectu. alterius substātie inferioris vel rei permanentis in euo durantis/ ꝛ illud mensuratum dicitur euiternum. Euum autem mensurans sicut ꝛ mensura debet esse simplicius ꝛ actualius. id est vniformius ꝛ notius sicut patet de motu celi respectu aliorum motuum. Similiter ꝛ Euū cum sic idē realiter cum substantia eius cui⁹ est duratio. Uno mō potest accipi vt substantia. Alio modo vt duratio substātie vl rei pmanētis. ¶ In isto igr̄ articulo inq̄runt Utrū vnū sit euū oīm pmanētiū accipiēdo euū p duratiōe. ita q̄ sit mensura oīm existtiaꝝ aliarum rerum permanētium quaruz cuilibet debetur duratio ꝓpria intrinseca que est euum q̄ de euo vt dicit durationem alicuius planum est q̄ est idē cū ipso vt videtur vel multiplicatur sicut ipm. ¶ Ad hoc autem dicunt aliqui quod nō est dicere aliquā durationem alicuius angeli que mēsuret existtias oīm aliorum nec per se nec per accidens. Qz nō p se hoc probant q̄ mensura debet esse vnigenea mēsurato. 5. metaphi. Sz duratio ꝛ existētia non sunt vnigenea. Nam ēm istos duratio realiter differt sicut accidēs quoddam ab existētia substantie pmanentis sicut quātitas ꝛ substantia. ergo. ꝛc etera.

Euiaccipitur ceptiōes ꝛ euitni.

¶ Qz nō per accidēs q̄ quando aliquid mēsurat aliō per accidēs. Puta mediāte alio prio mēsurato sicut mensurat substātiam panni per accidens p ☧titatem prius mensuratā vel mediante ipsa. Oz q̄ mensura comparetur adutrumq̄ ēm eandem rationem mensure vt patet. Sed duratio non potest comparari ad durationem ꝛ existentiam sub eadez ratione mensure quia duratio mensurat durationē ꝛ existentiam sub eadem ratione mensure quia duratio mensurat durationē sicut mensura quiditatiua ꝛ sicut magis perfectum minus perfectuz. Non autem potest mēsurare existētiam q̄ illa est substātia ꝛ nobilior vel magis perfecta euo vel duratiōe que est accidēs ergo. ꝛc. Nullo igitur mō ēm istos aliqua duratio alicuius angeli mensurat existentias aliorum.

¶ Alij autem dicunt q̄ sicut

cuiuslibz rei temporalis est ꝓprium tempus quod est mensura eius intrinseca. Et hoc oīm est vnum tempus cōmune quod ē passio primi mot⁹ ꝛ mensura cōmunis ꝛ extrinseca oīm temporalium. Sic cuiuslibet euiterni est enim ꝓprium mensura intrinseca existentie sue ꝛ ꝓpria non tm̄ omnia eua habent vnum euum cōmune quod sit mēsura cōmunis omnium sicut omnia temporalia vnum tempus. Sed eis pro mēsura cōi extrinseca correspondet eternitas. Qz aūt non sit aliquod euum cōmune vnū cōmune omnibus sicut est vnum tempus cōmune omnibus tēporalib⁹. ¶ Probatur primo sic Res cuius mensura intrinseca nata est eē mensura extrinseca aliorum est durabilior ꝛ permanentior ☧ illa alia. Pts de tēpore cōmuni ꝛ motu primi mobilis que sunt diuturniora ☧ ista temporalia mēsurata per illud tēpus. Sz duratio alicui⁹ euiterni non ē nata eē durabilior durationibus aliorum vt patet quia oīa equaliter pñt durare saltem loquendo de incorruptibilibus ergo. ꝛc. ¶ Secūdo sic Ideo tēpus cōe ē mensura extrinseca oīm motuū particularium q̄ motus primus cui⁹ tempus est passio est causa efficiens ipsoz aliquomō. Sed nullus euiternum est causa alteri⁹. ergo nullum euū est mensura aliorum euiternoz. ¶ Qz aūt euiternitas sit mensura cōis omnium euiternorū ꝛ nihil aliud ꝓbatur sic. Id q̄ mensurat finitū ꝛ participatum int̄ tuz finitum ꝛ participatum illud est aliquid maius finito ꝛ participato. Et istud ꝓbatur q̄ mensura et mensuratum cā ꝛ cātum dicuntur analogice precipue causa reuocata ad cuius similitudinez dicitur mensura. Causa em̄ reuocata nobilior ē effectu ex totum genus effectus ergo q̄ est mensura extrinseca euiterni est simpliciter perfecti⁹ ꝛ nobilius quolibet eterno. Sed tale non est nisi eternitas vel deus ergo. ꝛc. Sic ergo ēm istos nō est vnum euum omnium euiternorum.

¶ Contra primos Arguo primo. q̄

supponunt vnum falsum sc̄z q̄ euum nō differt realiter ab eo cui⁹ est formaliter ꝛ apparuit in precedenti q̄stione. ¶ Secundo q̄ dato q̄ illud eēt verum adhuc euum vni⁹ angeli puta primi posset mensurare existias aliox ꝛ si non per se/ saltem per accidēs mensurando primo durationes eorum sicut ☧titas vlne mensurando ☧titatem panni per se mēsurat per accidens altedinem ꝛ substantiam pānī inquātum sunt extense per quātitatem. Nec videtur quod dicīt q̄ duratio mensuraret durationē sicut magis perfectū minus perfectum ꝛ quiditatiue. ¶ Dico q̄ non oportet semper ꝛ vl̄r sed dimensiue vel quasi sicut etiam quātitas vlne nō mensurat quātitatem panni sicut magis perfectum minus perfectū. Nec quiditatiue sed diuersiue. Sic dico in ꝓposito ꝛita per accidens euum quod est duratio primi angeli mensuraret existentias omnium aliorum euiternorum non int̄um existētias sed int̄um durantes. durationes autem dimēsiue vel quasi/ siue etiam duratiue.

¶ Contra secundos Non videt̄ ali-

quibus necessitas ponēdi plura tempora/ sed vnum tempus tantum quod est passio primi motus. Si em̄ plura tempora ponerētur/ hoc videretur vel q̄ tempus ꝛ motus idem sunt realiter ꝛ sic tot tempora quot mot⁹ vel quta temp⁹ est passio vnius motus. ꝛ sic idem q̄ prius. vel q̄ omnis motus habet ꝓpriam mensurā intrinsecam ꝛ omne q̄ est mensura motus est tempus. Sed nullum istorum cōcludit plura tempora. Non primum q̄ tempus ꝛ motus nō sunt realiter idem sicut dictum est supra ꝛ ꝓbatum. Nec temp⁹ est passio vniuersalis motus sed tm̄ primi mot⁹/ q̄ est regularissimus ꝛ notissimus ꝛ simplicissim⁹ ꝛ primus. Nec tertiū. Tū q̄ nihil ē dictū q̄ illa mēsura intrinseca. Tum q̄ etiā dato q̄ eēt aliquid nō omne quod mensurat motuz debet dici tempus. Sed tantum q̄ mēsurat ipm̄ sicut mensura extrinseca. Tum q̄ etiam pars motus per replicatiōē saltez mensurat motum ꝛ tm̄ pars mot⁹ non est tēpus q̄re ꝛc. ¶ Si dicas q̄ cōmentator dicit quarto phisicorum q̄ imo tempus nihil est in re ꝓter motū. Concedo ꝓ tanto quia temp⁹ non est sine motu/ licz non sit ipe mot⁹ Nec est etiam in quolibet motu sed tantum ī motu primo. ¶ Contra aliud q̄ dicīt q̄ nō est vnum euum aliorum euiternorū ꝓ tanto/ quia vnum euū non est durabilius alio vel euiternum. Dico q̄ hoc nō arguit. Non em̄ oportz ad rationē mensure q̄ excedat mēsuratum sicut numerus non excedit nūerata/ nec vnum excedit multa. Et ita non requitur maior diuturnitas in mensura ☧ in mensurato sed hoc accidit mensure. Sed de ratione mensure est eē simplicius id est vniformi⁹ ꝛ regularius ꝛ notius sic q̄ per ipsum possit deueniri ī noticiam mensurati. ¶ Contra aliam rationez de efficientia. Dico q̄ mensure accidit ratio efficientie rei mensurati. Albedo enim est mensura colorus ꝛ dyereſis sonorum non tamē sunt cause effectiue sonorum. ¶ ꝑ etiaz dico q̄ motus primi mobilis nō est per se causa effectiua istorum motuum inferiox ꝛ cessante ipso nihil minus possent esse ꝛ figul⁹ nichil minus posset mouere rotam suam. ergo. ꝛc.

¶ Quantum ergo ad istū ar
ticulum. Dico q̄ est dare in actu euum ꝛ durationē
alicuius euiterni vel substātie angelice quod ē mē
sura omnium aliorum euiternorum inferiorꝫ pfe
ctionis exīstiarum suarum. Per accidēs tamen vl
quasi per accidēs mediātibus euis suis que primo
et per se mensuratur illo euo vel illa duratione in
q̄tum eua sunt ꝛ durationes sunt ꝛ illud est eū vel
duratio primi angeli ꝛ perfectissimi in naturalib⁹
que est in actu. Si aūt sint plures tales angeli i ea
dem specie ꝛ sint eque pfecti. Dico q̄ equaliter eua
ipsorum mēsurāt exīstias aliorum euiternorum qꝫ
sunt eque prima ꝛ perfecta sicut si ēent due albedi
nes equales q̄bus nō eēt in actu aliqua perfectioꝛ
equaliter mensurarent alios colores. Nec est hoc
aliquod incōueniēs etiā de mēsuris simpliciter pri
mis sicut dictuꝫ est in primo saltē non est oppositū
demōstratum. ¶ Secūdo dico q̄ in potentia nō ē
dare aliquod euum pmū vel durationē que mensu
ret exīstias oīm aliorum/ qꝫ sicut dixi in primo nō
video quin species angelorum possit procedere in
infinitum in sursum vel saltē oppositum nō est de
monstratum ꝛ ita non est in aliqua prima nec aliq̄
indiuiduū vel euiternū eoꝝ aliorum quod tū requi
ritur in ꝓposito. Si dicas q̄ incōueniēs videt ꝑ po
nere hoc de lucifero qui sm alios est primus ange
lus quod fit mēsura aliorum vel suum euum. Dico
q̄ non est incōueniēs sicut non est incōueniēs q̄ sit
perfectioꝛ ꝛ prior in naturalibus q̄tūcunq̄ sit dānatus. ℔ hoc est de secundo articulo. ꝛc.

¶ Quantum ad tertium arti
culum. scz vtrū oīm euiternorum sit vnum euū mē
sura. Ita q̄ sit dare vnam mutationē alicui⁹ euiter
ni que sit mēsura oīm durationum alioꝝ euiterno
nō dico exīstiaꝝ mō. Dicunt aliqui q̄ non sicut ēt
in precedēti articulo tangebatur. Et reduco hoc ad
que tangebatur in de eternitate mēsura analogice
ꝛ extendēter se habet ad mensuratū ergo mensura
est nobilioꝛ mēsurato sm totum genꝰ suum ꝑcipue
mensura extrinseca/ de qua est sermo. Sed vnū euū
nō est nobilius sm totum genus suum qꝫ tunc esset
nobilius seipso qꝫ ptinetur in genere euorum. ℌ. ꝛc.
¶ Secūdo sic. Mēsura est simplicioꝛ ꝛ vniformioꝛ
mensurato. Sed vnum euum nō est simplicius nec
vniformius alio quia vtrūq̄ est simplex ꝛ indiuisi
bile totum simul. ergo. ꝛc. ¶ Tertio sic. Si euū su
premi angeli eēt mēsura aliorꝫ sequeretur q̄ inēsu
ratum posset eē sine mēsura qꝫ deus posset ꝑseruā
re inferiores angelos adnihilādo primum. Sꝫ hoc
est impossibile ℘ro tāto eīm sciētia eē nō pōt sine
scibili licz ecōuerso. ergo. ꝛc. ¶ Quarto sic. vnum
euum non pōt mensurare aliud per adequationem
quia primus angelus potuit creari post alios ꝛ sic
suum euum non fuisset alijs adequatum nec per re
plicationem/sicut vlna panni mensurat totum pan
num qꝫ in talibus non est pars ꝛ pars. ergo ꝛc. Nul
lo mō igit̄ vt dictū est vnū euū mensura oīm alioꝝ.

¶ Sed de isto articulo videt
mihi dicendum q̄ in potentia nō est dare aliq̄d vnuꝫ
simpliciter pmum quod sit mensura aliorum qꝫ pce
ssus in infinitum est in eis sicut dictum est supra
vel saltem oppositum non est demonstratum. Sed
in actu dico q̄ est dare vnam durationem vel plu
res eiusdem rationis quorum quelibet est mensura
aliarum durationum ipsorum euiternorum. Tum
quia in quolibet genere est dare aliquod pmum qđ
est mensura aliorū ꝛ ratio cognoscendi alia vel quā
tum ad perfectionem ꝛ gradum vel q̄tum ad dura
tionem ergo in genere euorum. Tum quia in actu
est dare vnum euum saltē sm speciem summe actu
ale ꝛ simplex summe potens coexistere tempori q̄
tum er se ꝛ ex positiua ratione que ē actualitas sua
quare. ꝛc. Sic igitur dico q̄ omnium euiternorum
aliorum ab vno est sm speciem vnum euum mensu
ra Secundo q̄ omnium euorum est vnuꝫ enūm. om
nium. Dico aliorum ab illo vno quia nihil mensu
rat seipsum. Et similiter omnium euiternoꝝ alio
rum ab vno est in actu vnum euiternum mēsura pa
ri ratione vel plura eiusdem rationis et sic etiam in
alijs vt predictum est.

¶ Ad primum aliorum dico/
q̄ non oportet de mensura duratiua q̄ excedat mē
suratum in perfectione licet ita sit in ꝓposito.
¶ Secūdo dico q̄ dato q̄ oꝛporteret ꝛ q̄ analogi
ce dicatur mensura ad mensuratum ꝓpter diuer
sitatem rationum non plus concludit ratio nisi q̄
euum mensura est nobilius quo libet mensurato ꝫ
non quolibet euo tunc esset nobilius seipso/ ꝛ ideo
non oportet q̄ analogice simpliciter dicatur men
sura ad mensuratum sicut deus ad creatum: sed so
lum hoc est verum de prima mensura simpliciter.
¶ Ad secundum dico q̄ vnuꝫ euum est simplicius
ꝛ vniformius alio quia actualius ꝛ perfectius ꝛ pri
mo propinquus/ ꝛ sic etiam est substantialis q̄tum
est ex se/ inter simplicia enim bene est aliquid sim
plicius. ¶ Ad tertium dico q̄ mensuratū id quod
est absolutum potest esse sine mensura sua quacun
q̄ creata sicut sine causa extrinseca secunda. Nec ē
inconueniens. Unde dico q̄ de eo quod non est in
re est scientia. ¶ Ad quartum potest dici q̄ vnum
euum mensurat aliud per adequationem quia licz
in actu vnum potest esse non existente alio per vo
luntatem agentis tamen q̄tum est ex natura sua e
qualiter possunt durare q̄tum ad causam negati
uam vel priuationē durationis que est carentia ma
terie. vel potest dici q̄ per excedentiam quia vnuꝫ
excedit aliud in nobilitate ꝛ virtute ꝛ actualitate ꝛ
simplicitate sicut dictum est supra.

¶ Ad primum principale ptz
quo modo accipiendo euuꝫ vt est duratio quot sūt
euiterna tot sunt eua. Accipiendo vero ꝓ mensu
ra vnum est euum in actu. Unuꝫ dico specie vel nu
mero. ¶ Ad Secundum dico q̄ mēsura in ꝓpo
sito est vnigenea mensurato non quia sit eiusdē ge
neris predicamentalis cum ipso sed quia vniformi
tatem vel conformitatem habet cum ipsa in essen
do/ ꝛ sic omnia permanentia sunt eiusdem generis
isto modo licet sint diuersorum ꝑdicamentorum.
¶ Ad tertiū dictur q̄ tm̄ est vnuꝫ tempus omniū
tēporaliū. ¶ Ad Augustinū dico q̄ non existente
motu solis vel celi bene est tēpus sed impropꝛie ac
cipit tēpus ꝓ quacūq̄ duratiōe successiua ꝛ etiā
mota quā motam habet motus sm se etiā ꝛ si nō sit
tēpus propꝛie dictū. ¶ Ad quartum dico q̄ si non
esset nisi infimus angelus adhuc suum euum actu
mēsuraret omnia eua aliarū substantiarum vel re
rum permanētium que essent in actu. Sed si creare
tur superioꝛ angelus iam nō haberet rationem mē
surantis omnia alia eua a se: sed euum illi⁹ superio
ris creati. Sic ad istud.

¶ Questio tertia.

Utrum ꝓpꝛie vbiuꝫ
angelus sit in loco. Videtur
q̄ non. Boheus de ebdoma
dibus dicit q̄ cōmunis ani
mi ꝯceptio est incoꝛporalia
non esse in loco. Sed ange
lus est aliquid incoꝛporale.
ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. Et
Augustī. cōfirmatur per Augustinū. 83. q. q. 20. qui probat
ex intētione deum nō esse in loco: qꝫ nō est corpus.
¶ Tertio sic. Locus est continēs locatū. 4. phisi
corū. Sed corpus nec aliquid coꝛporis potest cōti
nere angelum: qꝫ est aliquid min⁹ actuale q̄ ange
lus. q̄ ꝛc. ¶ Quarto sic. Omne locatū habet situ.
Sed nichil habet situ nisi quātum qꝫ situs est habi
tudo partium ad locū. ergo angelus nō est locatus
sicut nō est quātus. ¶ Quinto sic. Si angelus est
in loco. Aut est i eo violēter aut naturaliter ꝫ neu
tro modo. Q̄ non violenter patet: qꝫ nullus locus
est cōseruatuus. ergo ꝛc.

¶ Contra. Magister dicit q̄
angeli creati fuerūt in celo empireo sicut in loco.

¶ In ista questione sic ꝓce/
dam. ¶ Primo ostēdam quid est locus. ¶ Secun
do ostēdam q̄ angelus est in loco nec repugnat sibi
esse in loco. ¶ Tertio inquirā quid est sibi ratio
essendi in loco vtrū in substātia vel operatio vel li
mitatio vel quid vltimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum dicit
Locꝰ qd. Damas. Aristoteles. 4. phisicorū. q̄ locus est vltima super
ficies coꝛporis continētis immobilis primum. Et
Damascenus. 1. lib. c. 15. cōcoꝛdat cuꝫ ipso excepta
immobilitate. Dicit enim q̄ locus est coꝛporalis fi
nis eius qđ continet scōm q̄ continet id qđ contine
tur. Puta aer cōtinet coꝛpus. coꝛpus autē contine
tur. Iste due descriptiōes in hoc cōueniunt q̄ am
be ponūt locū esse vltimū coꝛporis cōtinētis respe
ctu coꝛporis cōtenti. quicquid vltimum tangit vl
timū coꝛporis cōtenti. Ūñ Damascen⁹ vbi supra.
Non autē vniuersus cōtinēs aer locus est eius qđ
cōtinetur coꝛporis sed finis eius qui cōtinet aeris
ꝛ tangēs illud qđ continetur coꝛpus. ¶ Sed con
tra descriptionē Aristotelis oriuntur quatuoꝛ dif
Difficultates de loco. ficultates: quarū tres sunt cōmunes Damascenoꝛ
quarta est specialis Aristoteli. ¶ Prima est quia
si locus est vltima superficies videt q̄ locus nō di
stinguatur specifice a superficie ꝫ q̄ sint eadē spe
cies q̄titatis contra Aristotelem in predicamētis
¶ Secūda difficultas est de vnitate ꝛ entitate lo
ci. Cum enim locus sit superficies oportet q̄ sit ac
cidēs ꝛ accidēs coꝛporis locātis formaliter existēs
in primo. Sed nullū accidens vnū numero est foꝛ
maliter in tribus subiectis qđ tamen verū est de lo
co. Sit eīm virga cōtinua cuius vna pars sit i aere
alia sit in aqua ꝛ tertia in terra. Planum est q̄ nō
habet nisi vnū locum sicut nō est nisi vnum coꝛpus
alioquin vnū coꝛpus naturaliter esset in pluribus
locis: ꝛ tamē ille locus est in tribus coꝛporibus nu
mero distinctis i aere aqua ꝛ terra. igit̄ ꝛc. ¶ Ter
tia difficultas est quia si locus est superficies est ali
quid absolutum formaliter ꝛ intrinsece. Sed abso
lutū potest esse in actu sine alio absoluto a quo non
dependet vt videtur. ergo locus potest esse in actu
sine locato qđ est cōtra Aristotelem: qꝫ tunc posset
esse vacuum. ¶ Quarta est cōtra immobilitatem
Aristotelis: quia locus est accidēs coꝛporis locan
tis. ergo recedēte vel fluente vel moto coꝛpore lo
cāte necessario mouetur locus ꝛ ipso coꝛrupto coꝛ
rūpitur: quia nec accidēs migrat de subiecto i sub
iectū nec manet subiecto coꝛrupto. igitur est coꝛru
ptibilis ꝛ mobilis vt videtur. Hā motis nobis mo
uētur omnia que sunt in nobis sm philosophum li
bro thopicoꝛum. ergo non videntur ille descriptio
nes bone.

¶ Ad primam instantiam di
co q̄ locus per se ꝛ essentialiter nichil positiuū di
cit vltra vltimā superficiem coꝛporis continentis.
Quādo dicis vltra q̄ immo quia est distincta spe
cies q̄titatis cōtinue a superficie. Dico q̄ nō intē
debat philosophus ponere superficiem ꝛ locū di
stinctas species q̄titatis per se sed distinguere ali
quo modo inter ista quia locus licet sit superficies
non tamen est quecunq̄ superficies sed superficies
vltima coꝛporis contīētis. Superficies inq̄ con
tinua ꝛ ita in plus se habet superficies q̄ locus. Un
de ꝛ in quinto metha. nō fecit mentionē de loco in
ter species q̄titatis. Verū est tamē q̄ cōmentatoꝛ
ponit locum i genere qualitatis. Et ratio eius est:
quia locus cōseruat sed hoc nō est nisi per qualita
tes. ergo ꝛc. Dico q̄ hoc nichil valet: quia ad locū
per se nō pertinet cōseruare vt patet de loco respe
ctu eius qđ est in ipso violēter. Sed ad locū per ac
cidens pertinet hoc in q̄tum est cōueniens ꝛ natu
ralis locato. Dices quomodo ergo locus pertinet
ad considerationem phisici ꝛ naturalis ex quo non
dicit nisi superficiem videtur enim magis pertine
re ad mathematicum quia abstrahit a qualitate et
a materia sensibili. Dico q̄ ad phisicum pertinet si
cut etiā q̄titatis de q̄ diceret ymētatoꝛ q̄ ipsa sm
se est diuisibilis in infinitum nō per qualitatem na
turalem: quia vt naturalis nō est diuisibilis in infi
nitum saltem sm aliquos: ꝛ cōmuniter loquentes.
¶ Ad locum ergo per se nō plus pertinet positiue
q̄ vltima superficies coꝛporis cōtinentis. Q̄ aut
em conseruet vel coꝛrūpet hoc accidit: licet forte
ratione qualitatum naturalium quibus hoc si bi cō
uenit pertineat ad phisicū sicut ab alijs diceretur.

¶ Ad secundum dubium dici
tur q̄ nō requiritur causata vnitas in loco sicut in
locato. Nam ad vnitatem loci sufficit vnitas con
tiguationis qꝫ ergo aer ꝛ aqua ꝛ terra cōtiguātur
possunt facere locum vnum. Contra locus est acci
dēs: quia est superficies. Sed ad vnitatem numera
lem accidētis absoluti nō sufficit vnitas contigua
tionis in subiecto quia vnitas contiguationis non
est nisi inter nūeraliter distincta ergo ꝛc. Dicerem
igitur q̄ illa virga secundum tres partes suas non
est in vno loco sed in trib⁹. Quod patet quia quod

libet illorum corporum habet propriam superficiē circunscribentem non totam virgam sed partē virge vt patet. Diceres quo mō distincta vbi possunt esse in partibus virge que nō sunt distincte nec discōtinuate. Dico q nullum est incōueniēs sicut nec est incōueniens q vnū lignū ꝯtrucuq; continuum sit immediate albū ⁊ in alia medietate nigrum habēs distinctas qualitates cōtrarias. ¶ Dices iterum q ex predictis sequitur q idem corpus naturaliter sit in plurib⁹ locis qđ est impossibile. Dico ad hoc q idem corpus ſm se totū esse in plurib⁹ locis immediate ⁊ per se primo est impossibile q naturā sed idem corpus ſm suas partes ⁊ ita non primo esse in pluribus locis immediate ⁊ per se primo est impossibile per naturā: ſz idem corpus ſm suas partes: ⁊ ita nō primo esse in pluribus locis contiguis adinuicem inter que nō est alicuius locus sicut inter Parisius ⁊ Romā est alius locus. Dico q non est incōueniens aliquod sic est in proposito.

¶ Ad tertiū dubiū dico q est

Locus ī actu duobus modis capitur.

motiuum hoc aliquorū quare ponunt locus esse de genere relationis vel respectiuum. Videtur enim eis q locus in actu esse non possit sine locato sicut nec locatum in actu sine loco sicut nec respect⁹ vel respectiuum sine termino. Sed dico q istud nō debet mouere. Locus enim in actu potest accipi dupliciter: quia vel in actu primo vel in actu secūdo. vel quasi secūdo. Tunc dico q locus in actu primo id qđ est potest esse sine locato: quia saltem virtute diuina potest esse vacuum ⁊ conseruari corpus cōtinens cum sua superficie ⁊ lateribus distantibus seipsis ⁊ per aliquid positiuum medium interiacēs ¶ Secundo modo in actu non potest esse sine locato quia nō potest esse locans vel locare in actu sine locato sicut etiam nec locatum isto modo sine loco. Qz autem inuenitur aliquādo dictum q locus est in capitulo relationis vel aliquid respectiuū hoc nō est nisi denominatiue a respectu locationis vel circūscriptionis actiue vl quasi actiue que est locatio in actu ex parte loci inꝑtum locus locat ī actu Sicut etiā ſm aliquos sanitas ⁊ pulchritudo denominatiue dicūtur qualitates propter qualitates in quibus fundātur: licet essentialiter sint relationes et proportiones quedā qualitatū vel mēbrorum sicut videtur innui in .7. phisicorum.

¶ Ad quartum et vltimum dicitur

q aer vel corpus nō habeat rationē loci absolute vt est hic aer sed inꝑtum habet diffinitā distātiam ⁊ habitudinem ad polos mundi ⁊ centrū terre ſm q est in tanta distātia ad orbē a quibus vl respectu quorum habet immobilitatē que est formale in loco. Sed cōtinuum vel superficies est in nūerale. qz igitur hoc aere qui prius locabat succedit aliud corpus ī eadē distātia ⁊ habitudine ad cētrū et polos mundi per ꝓſis lis locus materialiter varietur. manet tñ idem locus numero formaliter et est locus vere immobilis. Exemplū ponitur q manet idem fluuius numero licet pres materiales ei⁹ continue fluant. ¶ Contra illa distātia subiectiue est in hoc aere distāte sicut accidēs eius. ergo recedēte hoc aere nō manet hec distantia quia nec manet sine subiecto nec migrat in aliud subiectū: licet bene possit in corpore succedēte esse equalis vel similis distātia: ⁊ sic manet idez locus numero. ¶ Ꝑ falsum est q accipiunt illam distātiam esse formale in loco quia locus sicut dictum est aliquid est absolutum. Alioquin deus non posset facere vacuum. ¶ Preterea quero quid intelligis per polos ⁊ cētrum a quib⁹ dicis locū accipere immobilitatē. aut intelligis puncta tantūmodo imaginata in celo et in terra. Aut partes determinatas orbis celi ⁊ terre. Si primo modo ergo locus nō habet immobilitatem nisi imaginatā ⁊ nō reale sicut tu dicis q habet realem. Si secūdo modo planū est q quelibet pars celi mobilis est. ergo per cōparationem ad ipsam nō potest dici aliquid immobile. ¶ Dico igitur q locus vere ⁊ realiter p accidēs tñ mobilis est sicut ⁊ corpus in quo est sicut in subiecto ⁊ corrupti bilis ad corruptionē corporis vel subiecti sui. sicut ⁊ aliud accidēs. Dico tamē q habet immobilitatē imaginatā tñ. quia mathematicus causa doctrine non vt ita sit in re imaginatur vnā lineam ab vna parte celi ad aliā protractam vel transeuntem per cētrum terre qđ est etiā punctus imaginatus ⁊ ista linea terminata hinc inde ad celū vocatur axis extrema vero vel trinū seu puncta terminantia vocātur poli ⁊ sunt pūcta imaginata in celo ⁊ respectu talium polorum centrum dicitur locus immobilis imaginarie tñ nō realiter sed realiter mobilis est et corruptibilis aliquādo manet tamen in equipollēti quia cedēti priori corpore puta aere qui prius locabat succedit aliud corpus qđ locat eque bene sicut locus precedēs. Locus tamē per se primo nō dicitur moueri qz per se primo nō est ī loco. Quod autem primo mouetur vel per se est in loco loci autem per se nō est locus sed locati propter qđ etiam dicit Aristoteles immobilis primū. Et per hoc satis saluatur intētio Aristotelis. Non ēm voluit q simpliciter locus esset immobilis sed sufficit sibi q locus precedēs ⁊ sequēs respectu eiusdē locati possent senserivnus locus qz ſm ipsum in eodem capitulo. Locus queritur propter motū locus autē precedēs ⁊ subsequēs possunt equipollere vni loco ad faciendū vnum terminū motus localis vnius quia locus precedens ⁊ subsequens non distant iuter se per aliquid interiectū qđ possit intertūpere motus ⁊ eodē modo vniformiter mouetur ſm eandē lineā rectam in alium locū ab vno illorum sicut ab alio⁹ eodem motu vel aliter non possunt censerivnus locus ⁊ ita locus potest dici immobilis.

Axis et polorum imaginatio. Centruz quid.

¶ Sed contra hoc instatur q

idez corpus simul quiesceret ⁊ moueretur ⁊ vtrūq; per se. Probatio tu dicis q locatū quiescit ſz probatio q mouetur nisi corpus ꝓcedēs et subsequēs sint idem locus numero qz omne corpus qđ succedit est in alio ⁊ in alio loco mouetur localiter. Sz sic est in proposito ergo ⁊c. ¶ Ad istud dicit q nō sequitur idez corpus quiescere et moueri. Dicitur ēm q quiescit ⁊ nō mouetur. Tu dicis successiue ē in alio et in alio loco. Dico q verū est sed non per motū sui sed per motum loci qui mouetur per accidens et vnus recedit ⁊ alius aduenit. Aliter dicit et subtilius q corpus locatū non quiescit: sed mouetur de loco ad locū: qz habet alium ⁊ aliū locū et adquiritur sibi nouū vbi in alio loco et hoc non est aliud ꝙ moueri localiter: ⁊ ita nō sequitur aliquod incōueniens quare ⁊c. Sic igitur patet quid est locus. Et hoc de primo articulo ꝓncipali. Nisi q aduertendū est q aliqui ponūt locū induisibilē sicut punctum de quo non videtur eis impossibile q habeat rationem loci respectu alicuius simplicis ⁊ indiuisibilis vel spiritualis sicut est angelus ⁊ de tali loco nō loquuntur philosophi nec de tali loco verificatur descriptio predicta: quia planum est q superficies nō est pūctus nec econuerso. Hoc de primo articulo.

Modi essendi in loco.

¶ Quātum ad secundum ar/

ticulum dicitur q in creaturis naturaliter loquendo ⁊ de lege cōmuni duplex est modus essendi ī loco. Vnus modus est sic q aliquid est in loco circūscriptiue ⁊ dimēsiue sic q circūscribitur ⁊ ambitur a loco ⁊ vltima locati attingūt vltima loci ⁊ sunt simul ⁊ isto modo corpora per se locata sunt in loco. Alius est modus essendi in loco diffinitiue quādo aliquid sic est ī loco q est presens ipsi loco ⁊ sic presens isti q nō alteri sed in certo ⁊ determinato loco vtrum tamen circūscriptiue vel non hoc accidit qz aliquādo est hoc circūscriptiue aliquando vero nō circūscriptiue. Isto modo dicitur q angelus est in loco ⁊ alia spiritualia suo modo. Sic etiā q continetur a loco nō quidē circūscriptiue sicut corp⁹ nec per aliquā actionem elicitam influendo in ipsa aliquid sed diffinitiue sicut spiritus qui est ibi ꝓsens. Et potest dici modus iste diffinitiuus qz sicut diffinitum est idem ipsum qđ diffinitio et non aliud. ita illud qđ sic est in loco est ita in isto loco q nō in alio. ¶ Est tamen alius modus. Tertius abstrahens ab vtroq; istorum quo aliquid nec est in loco circūscriptiue nec diffinitiue. Eo modo quo corp⁹ christi est in multis altaribus sub speciebus panis Nec enim est ibi circūscriptiue. Patet. Nec diffinitiue quia sic est in vno altari q cū hoc est in alio. Et iste modus nō est modus naturalis essendi corpus in loco. Isto modo etiā esset si idez angelus esset in pluribus locis. Nec ēm esset ibi circūscripti uevt ptz nec diffinitiue. Et modus iste appropriat sibi nomen ꝓsentialitatis propter penuriam nominū. ita q dicitur modus essendi in loco presentialiter licet omne qđ est in loco sit in loco presens. Secūdū istos tres modos essendi in loco sunt tria vbi ſm speciem que sunt respectus existētis in loco ad locum ipsum ⁊ respectus extrinseci. Dimittamus autem modū vltimū: qz non est ad propositū nec est modo nature vel de lege cōmuni. ¶ Dicitur ꝙ primo q angelo repugnat esse in loco primo modo scz circūscriptiue secundo q angelo cōuenit esse in loco. secūdo modo scz diffinitiue. primum probatur. ¶ Primo sic. Illi qđ est simplex ⁊ indiuisibile non habēs partem et partem repugnat esse in loco circūscriptiue. Qđ patet qz partes locati sunt cū partibus loci. Sed angelus simplex est ⁊ indiuisibilis nō habens partem ⁊ partem ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Illi qđ non potest coextendi loco repugnat esse in loco circūscriptiue qz vltima loci ⁊ locati sunt simul. Sed angelus est huiusmodi ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Non minus repugnat angelo esse in loco circūscriptiue ꝙ puncto. Sed puncto repugnat sic esse in loco ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Si qđ non potest locū occupare ⁊ dimensionaliter replere repugnat esse in loco circūscriptiue et per se. Sed angelo repugnat hoc. quia non est corpus. ꝙ ⁊c.

Ubi. ąt.

¶ Secundo modo dico et dicitur

Angel⁹ qūo in loco.

q angelo non repugnat esse in loco. immo sibi cōuenit. Quia illi non repugnat esse in loco diffinitiue qđ est simplex ⁊ potēs coexistere loco indiuisibiliter: ⁊ sic isti loco q nō alteri. Sed hoc angelo nō repugnat sed conuenit sibi naturaliter vt patet ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Illi nō repugnat esse ī loco diffinitiue cui nō repugnat esse citra circūferentiam celi ⁊ virtualiter coextensum loco vel ꝙſi equipollenter. Sed angelo non repugnat hoc tanq; enti simplici et indiuisibili formaliter virtualiter vel quasi equipollenter coextēsō ſm magnitudinē mobilis ꝙ ⁊c. ¶ Tertio sic. Si nō repugnat esse in loco per se qđ est ens distinctum per se subsistens nec tamē est locus. Sed angelus est huiusmodi. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Si nō repugnat operari in loco dū tamen nō sit locus qđ dico propter colum. Sed angelo cū non sit locus non repugnat operari in loco vt patet. ergo ⁊c. ¶ Quinto sic. Si non repugnat esse in loco cuius substantia limitata est ad esse ptē vniuersi ⁊ partem simplicem non locātem alia quia omnis pars vniuersi per se existens vel est locus vl locabilis. Sed angelo non repugnat hoc ergo ⁊c.

¶ Dico igitur q angelus est in loco diffinitiue et non circūscriptiue. Sic igitur ſm fidem ⁊ scripturam dico q nō solum non repugnat angelo esse ī loco: sed etiam est in loco: licet absolute loquendo et virtute diuina posset fieri vnus angelus nō in loco ¶ Circa hoc tamē est aduertendū q angelus nō est in aliquo loco determinādo sibi aliquē locū naturaliter eo modo quo graue determiat sibi vel determinatur naturaliter ad deorsum vel leue ad sursum. Tunc enim violenter staret vel moueretur ad aliū locum illi oppositum qđ est falsum. ¶ Ex quo patet q ꝙtum est ex se indifferēter se habet ad omnē locum. Ex quo concludo q in nullo loco est violenter eo modo quo dicimus violentū opponi determinationi naturali ad certum locum: hoc de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium ar/

tium articulum quid est sibi ratio existēdi in loco ⁊ per quid est in loco. Est vna opinio q per operationem vel applicationē sue virtutis ad locum: nō autem per suā substantiam. Qz autem per operationem probatur sic. Aliquid non est in loco diffinito sic q non in alio nisi qz aliquo modo applicatur ad hunc locum. hec autem applicatio nō est nisi vl ſm situm sicut punctus applicatur loco cōtinui: qz habet situm in continuo vel ſm formā sicut anima applicatur loco corporis cuius est forma vel ſm contactum ⁊ hoc dupliciter vel ſm contactum corporalem sicut corpus applicatur loco vel ſcōm cōtactum virtualem sicut operās applicatur illi in quo vel circa qđ operatur. Sed angelus non potest determinari ad hunc locū per applicationem ſcōm situm vt pūctus: qz absolutus est a situ corporali nō minus ꝙ vnitas. Nec ſcōm formam quia nō est forma alicuius: sed est forma per se subsistens. ergo secūdum contactum nō corporalem: quia nō est corpus ergo virtualem qz in loco vel circa locū operatur ⁊ ſcōm contactum metaphoricū cum nō mathematicū. Ponitur exemplum. Sicut cōtristās aliū licet nō tangat ipsum corporaliter vel mathemitice

vel proprie tñ dicitur sibi presens q tangit ipsum metaphisice operando aliquid circa ipsum. ¶ Secūdo sic. Angelus aut est in loco per suā substātiā Aut per operationē. Non per suā substātiam ꝫm articulum qui dicit sic q substantie separate nusq̄ sunt ꝫm substantiā erroꝛ est. Si intelligatur q substātia non sit in loco ꝛ sequitur ad propositū ipsoꝝ. Si autē intelligatur q substātia non sit ratio essendi in loco. Verū est q etiā substātia corporalis per seipsam nō est in loco: sed per accidēs puta per q̄titatē ergo per operationē ꝛ per operationē trāseuntem nō permanētem q equaliter abstrahit a loco sicut substātia eius. ¶ Tertio sic. Per idē convenit angelo esse in loco et in tēpoꝛe vt videtur Sed in tēpoꝛe nō est nisi per accidēs puta per operationem suam transeuntem. ergo ꝛc.

Damascenus. ¶ Ad hoc adducūt auctoritates. ¶ Prima est Damasceni lib. i. c. 17. vbi dicit sic. Angelus dicitur esse in loco vbi ādest ꝛ intelligibiliter circūscribitur vbi operatur. ¶ Secunda

Hugo. est. Hugōnis de sacramētis libro parte. 4. ca. 18. Spiritus est loco communi in loco per presentiaz nature ꝛ operationis cōcluditur. ¶ Tertia est au-

Cōmentatoꝛ. ctoritas cōmentatoris. 8. phisicoꝝ. cōmēto octuagesimo quinto vel penultimo vbi dicit q intelligētia est vbi potissime apparet effectus eius. Puta i circūferentia celi. Unde ꝛ omnes leges in hoc conueniunt q deus habitat in celis.

Godefridus. ¶ Alius doctoꝛ Godefridus duodecimo quolibet questione quinta dubitando videtur ad hanc opinionē declinare. Non enim sicut dicit Angelus potest esse in loco per se: q non potest per se determinari ad locū nec sicut ad vas contentiuū qꝛ iam circūscriberetur. Nec sicut ad locum naturalem ad quē naturaliter inclinetur quia iam violenter esset extra illum locum. Eodem modo eñ se habet aliquid ad esse i loco per se sicut ad esse q̄tū etiā equale loco q̄ nō potest cōuenire angelo. Similiter etiam per se nō potest recipere aliquod vbi a coꝛpoꝛe vel a loco. Unde dicit q nō est in loco nisi per accidēs puta per operationē transeuntē ꝛ vbi est coꝛpus circa q̄ operatur ibi est per accidens. Et dicit vltra q illi duo articuli quoꝝ vnus est q angelus vel substātia separata nō est in loco per operationē ꝛ alius q nō est i loco per substantiam sibi inuicem contradicūt qꝛ si per substantiam non est in loco eadem ratione nec per aliquaz sui potētiam vel operationem manētem quia omnia ista eque abstracta sunt a loco: ꝛ tunc si non per operationem transeuntem nullo modo erit in loco vel per nichil erit in loco ꝛ tamen supponūt ipsum esse in loco. Unde ꝛ dicit q episcopus Parisiensis peccat nō coꝛrigendo illos articulos. Ista positio est falsa ꝛ excōmunicata pariſ⁹ i articulo. 24. vbi dicitur sic q substātie separate sint alicubi per operationē ꝛ q nō possunt moueri ab extremo in extremū nec in medium nisi quia posset velle operari in medio vel in extremis erroꝛ. Si intelligat sine operatione substantiam nō esse in loco nec transire de loco ad locum ꝛ intelligit de operatione transeunte motiua alicuius alterius in loco vel circa locum vel causante aliquid in loco per se ꝛ primo; directe cōtra illam opinionem periculosam ꝛ presumptuosam. Ecce expressus articulus vbi ista opinio ē dānata. ¶ Secundo dico q est contra rationem. Et arguo primo sic cōtra eam. Posterius nō est ratio vel causa prioris qꝛ prius in suo priori non dependet a posteriori. Sed prius naturali ordine vel saltem ꝫm rationē intelligendi angelus est ꝑsens loco et in loco q̄ operetur aliquid in ipso p̄cipue ꝫm ipsos: qꝛ oportet agens prius approximari q̄ agat ꝛ ipsum esse presens saltem agens immediatum vt videtur Aristoteles dicere. 7. phisi. ergo operatio nō est ratio vel causa essendi in loco sed magis ecōuerso. ¶ Secundo sic. Illud per qđ cōuenit esse in loco formaliter siue per se siue per accidens est formaliter in ipso hoc videmus dicimus eñ q coꝛpus per se est in loco per suā q̄titatē ꝛ substantia p suū accidens qđ inest sibi. Unde nunq̄ per aliquid extrinsecū distinctū subiecto cōuenit alicui esse in loco formaliter licet bñ effectiue. Sed operatio transiens angeli ꝫm istos saltem nō est in angelo formaliter quia actio transiens nō est in agente sed i passo. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Anime beate sunt in celo empireo ꝛ erunt sicut angeli dei in celo ꝛ similiter angeli beati ꝛ tñ circa ipsum nō habēt aliquaz operationem transeuntē non enim mouent illud qꝛ stabile est nec mouetur ergo nō per operationē talem est in loco. Et confirmatur qꝛ angeli nō motores oꝛbium descendūt a celo empireo ad terram et per medios oꝛbes: ꝛ tamen nichil operātur circa illos oꝛbes quia non mouent ipsos vt patet ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Angelus motoꝛ habet totum celū pro mobili sibi adequato ꝫm Aristotelez: ita per se primo circa totū celū operatur nō primo circa partem. Unde falsa est imaginatio illius rustici athlētis vt videtur. ergo si per operationem est in loco sequitur q est in toto celo qđ est falsum. Tunc eñ simul esset in oriēte et occidēte. ¶ Quinto sic. Substantia angeli nō est magis abstracta a loco q̄ substantia diuina. Sed deus per suam substantiam nō per operationem est in loco. qꝛ dato q non operaretur circa locū adhuc esset in loco. q̄ ꝛc. ¶ Sexto sic Quando aliquid est in loco per aliud eodem modo est in loco sicut illud. Sed operatio extrinseca angeli est circūscriptiue vel cōmensuratiue in loco sicut et coꝛpus in quo recipitur. ergo et angelus si p ipsam est in loco quod est falsum.

¶ Dico igitur q̄tum ad pre/ sentem articulum q sicut michi videtur q ratio essendi aliquid in loco pōt intelligi dupliciter. Uno modo ratio formalis. Alio modo ratio fundamentalis. Ratio formalis i creaturis est respectus quidā presentie ad locum ꝛ est de genere vbi licet non semper sit vbi circūscriptiuum. Unde esse formaliter in loco nichil aliud est q̄ esse presens loco ꝛ habere respectum vbi ad locū siue illud sit diffinitiuū siue circūscriptiuum cum hoc siue presentiale tātū. ¶ Ratio vero fundamentalis vocatur illud quod est immediatū fundamentū talis respectus sicut in coꝛpoꝛibus ratio fundamentalis ipsius vbi est q̄titas ipsa coꝛpoꝛis. Et est exemplum huius qꝛ essendi simulem alteri est duplex ratio. Una formalis. s. ipse respectus similitudinis. Similitudo enim est qua aliquid formaliter est simile. Et relatio qua aliquid est rélatum. Alia est ratio que dicitur fundamētalis scz qualitas ipsa in qua fundatur similitudo sicut albedo vel nigredo vel huiusmodi. ¶ Ad propositū dico q ratio formalis essendi angelū in loco diffinitiue est q̄dā respect⁹ realis ad locū q̄ dicitur vbi diffinitiuum sicut in coꝛpoꝛibus vbi circūscriptiuum. Et hoc patet quia esse in loco nō dicit formaliter aliquid absolutū nec angelus quādo mouetur ad locū adquirit aliquā formā absolutam multo minus q̄ celum per motū suum. Cuꝛ igitur sit aliqua mutatio adquisitiua in angelo oportet q sibi adquiratur aliquid respectiuum illud voco vbi ꝛ respectiuū p̄sentie ad locū quem habet ad ipsum q̄ diu est in loco. Secus est de deo qui licet sit in loco: tamen nullum respectum realem habet ad locū sed tm̄ respectum rationis: quia ad creaturam nullum potest habere respectuz realem. ¶ Secūdo dico q ratio fundamētalis essendi angelū in loco nō est sua operatio siue manens siue transiens circa locum vel coꝛpus. Unde nō puto q sit fatuus vel mecolicus q̄ oporteat ipsuz occupari in cogitādo vel operando aliquid circa quēcunq̄ locum in quo est vel per quem transit ita q faciat aliquid vel velit facere circa locum semper Idem dico de applicatiōe virtutis quia ista applicatio nō est nisi operatio quedā elicita manēs vel transiens: nisi velis dicere q est nichil: ꝛ tunc de nichilo loqueris.

¶ Tertio dico q ratio fundamentalis talis respectus vel est sua substantia vel sua potentia passiua per quā est mobilis ad locum si ponatur aliquo modo distincta ab ipsa substātia. Si ergo distinguaꝛ sua potentia passiua aliquo modo ex natura rei ab ipsa substātia. ¶ Dico q ipsa est immediatū fundamētum talis respectus. Idem est enim imediatum fundamētum motus ꝛ termini motus localis et vbi sicut patet quia motus nō est nisi via i terminū adquirendum ipsi subiecto motus sed planum est q ipsa potētia passiua angeli qua mobilis est immediatū fundamētū ꝛ immediata ratio fundamentalis in ipso. Motus localis ergo ꝛ vbi vel essendi in loco. ¶ Secūdo hoc patet: qꝛ idem est immediatum fundamētum respectus ꝛ immediata ratio recipiendi ipsum vt patet. Sed immediata ratio recipiendi talem respectū est potentia passiua mobilis ergo ꝛc. Et intelligo hic de potētia non pro respectu potētiali sed pro fundamēto absoluto talis respect⁹. Si vero potētia ꝛ substātia nō distinguant ex natura rei: sed sint penitus idem extra intellectū sicut dicā infra de potentia materie. Tunc oportet dicere q̄tum michi videtur q substātia ipsa angeli que est idipsum qđ sua potētia sit immediatū fundamētum ꝛ ratio immediata fundamentalis essendi in loco ipsi angelo. Et hoc eodem modo probaꝛ sicut probatum est de potētia. Sicut enim materia ipsa ꝫm suam substātiam ꝛ potētiam que idez̄ est immediatū susceptiuum alicuius forme. Sic in proposito dico q angelus si substantia eius est idē cum potētia sua passiua mobili per ipsam est immediate receptiuus ꝛ motiuus ad locum et respectus essendi in loco. ¶ Unde nota hic de isto respectu quo formaliter est angelus in loco vel esse dicit qui simplex est per priuationem partium q̄titatiuaꝝ qꝛ nec est q̄titas nec formaliter q̄tus sicut nec angelus in quo formaliter recipitur. Non est tamen simplex per priuationem partium homogenearum eiusdem rationis sicut nec intellectio angeli cū possit talis intellectio intēdi vel remitti quēadmoduz alicui videreꝰ. Unde talis respectus angeli ad locū in quo est si est idem respectu loci ꝛ partium loci habet partes homogeneas ex quib⁹ intrinsece cōstituitur quarū q̄libet terminatur ad partē loci sibi coꝛrespondētem ꝛ ꝫm variationē vel adquisitionē seu deperditionē talium partium fit motus in angelo ad tale vbi ita q motus angeli nō solum denominatur cōtinuus vel vnus nō interruptus ex cōtinuitate loci vel spacij sed etiā ex vnitate forme ꝫm quā mouetur angelus cuius partes deperdunt vel adquirūtur successiue per motū ipsum. Si vero dicatur q talis respectus nullo modo habet partes: sed penitus simplex est et indiuisibilis sicut angel⁹ Tunc oportet necessario dicere q sit alius respect⁹ angeli ad totū locū et alius ad partē loci in qua est quia primo destructo manet secūdus ꝛ potest manere. Et tūc vltra quādo angelus mouetur ab vno loco sub intrādo aliū cessat vbi ad totum locum primū: ꝛ tamen manet vbi ad partem loci primi et adquiritur vnū vbi nouū ad totū locum ꝫm qui potest habere vel habet pro parte aliquā partem loci primi ꝛ ad illā manet eadem habitudo vel idez̄ vbi qđ primus et tunc motus angeli non est cōtinuus vel vnus ex aliqua vna forma in angelo que succedit in angelo ꝫm partes suas aquiratur vel deperdaꝝ: sed ex continuitate spacij per qđ mouetur vel loci cuius pars deperditur vel adquiritur et hoc modo ponitur infra distinctione decima questione vnica. et sic oportet dicere nisi prima via teneatur vel nisi forte dicatur q non est nisi vnus respectus simplex ipsius angeli ad totum locum et partes loci: ita q cōdem respectu est in toto loco et in qualibet parte loci quia non est in parte loci vt distincta est a loco et in actu: sed vt est pars loci ꝛ aliquo modo in potentia et ille respectus totus deperditur ꝛ ali⁹ semper et semp nouus adquiritur sicut et locus totus et tūc etiam nō est continuitas in motu vel non denominatur continuus ex forma que adquiritur vel deperditur: quia illa nō est vna: sed ex spacio sicut supra. Prima autem via magis placet michi.

¶ Sed tūc restat soluere ad articulum. Et dico sic ad ipm q potest exponi. ¶ Primo sic. q; scz substātia nō est ratio essendi i loco. Verū est ratio formalis qꝛ non est ipse respectus essendi i loco sed aliquid essentialiter distinctū tali respectu. Si eñ substantia sic esset ratio formalis. tūc angelus nō posset nō esse in loco sicut nec respectus potest esse sine termino manēs angelus q̄ falsum est. Nam extra celū posset deus modo ponere gabrielem et sic nō esset in aliquo loco: sed non vult dicere articulus quin substātia angeli sit ratio essendi i loco ratio dico fundamentalis. ¶ Aliter dicitur q si potētia ipa mobilis distinguitur ex natura rei ab eius substātia. tunc est planus articulus q substantia nō est ratio essendi in loco: sed magis potentia ipsa. ¶ Sertio modo dicitur q ꝫm articulum substantia bene est in loco sed nō est ratio essendi in loco. Verum est determinate in loco istovel illo sic q per suā substantiam vel per aliquā eius passionem consequētem ipsam substātiam determinet sibi sursum vel sicut graue ꝛ deoꝛsum sicut leue vel huiusmodi sicut etiam dictū est supra. Tunc enim sic esset naturaliter in vno loco puta surſum q violēter moueretur ad alium puta deoꝛsum qđ est falsum.

Ratio essendi aliqđ i loco duplex.

Nota.

Ita q substãtia ei⁹ neutra est ꝛ indifferẽs ad quẽcũq locum sicut et potẽtia eius licet sit ratio immediata fundamẽtalis essendi idifferẽter in quocũq loco sicut ꝛ mot⁹ ad quẽcunq locũ. Et ita patet q articuli non cõtradicunt nec est aliquod peccatum nõ corrigere. ¶ Aliqui tamẽ aliter exponunt articulum q substantia angeli vnde substãtia sic absolute nõ est ratio essendi ī loco: sed vnde limitata est ad certũ gradum ꝛ partem entis et ipsius vniuersi et ita cõsequẽter ad locũ in vniuerso. Sed istud nõ intelligo: qz nõ video q limitatio vltra substantiã limitatã addat nisi negationẽ pfectionis entitatis vel illimitationis seu infinitatis. Si enim aliquid adderet vel diceret illud etiam esse limitatũ ꝛ tunc vel ipso vel alio ꝛc. Modo nõ video vltra quomodo negatio potest esse immediatũ fundamentũ respectus realis. ꝛ ideo dimitto istud dictũ. Et dico q substãtia per idem qđ est fundamentum est talis respectus ad locum vel per potentiam predictam. Sic de isto.

¶ Ad primuz aliorum dico q aliquid potest esse in hoc loco determinato ꝛ nõ in alio non qz sit forma alicuius nec qz determinet sibi situm in cõtinuo sicut punctus. Nec quia operetur aliquid circa ipsum nec per cõtactum corporalem vel proprium seu etiam methaphoricuz qui est per virtutẽ actuam operãtem sed per suam substãtiam sicut est in proposito quãtitas etiã per seipsaz est ī loco fundamẽtaliter. Dico per seipsam nõ per aliquid aliud sicut per seipsam est mobilis ad locũ ꝛ nõ per contactũ nec p aliquid aliud ꝛ fundat presentiam q̃ti ad locum sic etiã substãtia vel potẽtia presentiam angeli ad locũ. ¶ Ad secundum patet ex dictis q in loco est per suã substãtiam ꝛ quomodo sit ꝛ quomodo nõ et rñsum est ad articulum/ vel saltem per potẽtiam suã passiuam qua mobilis est sicut dictũ est. ¶ Ad tertium dico q non est idem de loco ꝛ tẽpore. Angelus enim ex se habet ꝓprias durationem que est euum et nullo modo sibi conuenit alia duratio que est tẽpus nisi per accidens pro tãto qz est accidẽs motus qui est aliquid successiuũ qui nõ est duratio angeli sed suũ ipsius ꝛ mẽsuratur tẽpore sicut duratio durationẽ et q̃titas q̃titate. Sed angelus nõ habet aliquem locum ex se sibi intrinsecũ vel etiã vbi in actu licet sit locabilis per se et ideo oportet q sibi cõueniat locari non per accidẽs: sed p aliquid qđ est ipse vel qđ conuenit ei per se cuiusmodi est sua substãtia vel potẽtia. Vñ simplicit ꝛ absolute negãda est illa maior. ¶ Ad omnes auctoritates respondeo q nõ plus dicũt nisi q angelus est vbi operatur sed nõ dicunt q operatio sit sibi ratio essendi in loco. Ita q si nõ operaretur non esset in loco. ¶ Ad aliud qđ nõ potest recipere vbi a loco. Dico q a loco nõ recipit sed a ponente ipsum effectiue in loco licet respectu loci vt termini recipiat vbi diffinitiuum igitur a loco nõ recipit suum vbi sed a monẽte ipsum vel ponẽte ipm ī loco licet respectu loci vt termini habeat talevbi ¶ Ad aliũ doctorẽ qui dicit q angelus per se non potest esse in loco nec sicut in vase contẽtiuo nec sicut in loco ad quem naturaliter determinetur sicut graue vel leue. Concedo sed dico q hoc non concludit nisi q nõ potest esse in loco circunscriptiue. Ad aliud dictum dico q articuli nõ contradicunt sicut dictum est supra. Sed stante veritate vtriusq angelus est in loco eo modo quo dictum est supra. hoc de questione.

¶ Ad primuz principale dico q cõmunis animi cõceptio cõmunis est in corpoalia nõ esse in loco circũscriptiue sicut cõmuniter loquuntur homines de esse in loco. Eodem modo ad cõfirmationem. ¶ Ad secũdũ dico q locus circunscriptuus locati dimẽsionaliter vel q̃titatiue continet ipsum. Similiter dico q locus diffinitiue cõtinet diffinitum. Sed istud cõtinere non est aliqua efficientia vel actio elicita sed est tantuz terminare vnũ respectum quẽ habet contẽtum diffinitiue ad locum. Modo aliquid bene potest terminare aliquem respectum alterius dato q non sit actualius ipso. ¶ Ad tertium dico q omne locatũ circũscriptiue ẽm totum ẽm partes habet situ ꝛ nullũ aliud sed angelus sic non est locatus. ¶ Ad quartũ dico q angelus nec est in loco violenter nec naturaliter determinando sibi sursum vel deorsum sicut graue vel leue sed neutro. modo ẽm potentiam neutrã sicut si est vnum corpus mathematicũ nudum nec esset violenter sursum nec deorsum: sed ẽm potentiã neutram.

Angelꝰ quõ in loco.

¶ Distinctionis secunde. Questio quarta.

¶ Darto ꝙro vtruz angelus requirat determinatum locũ et precisum tam ẽm magnitudinẽ q̃ ẽm multitudinem. ¶ Videtur q non ẽm magnitudinẽ. Illud qđ potest esse in puncto sicut in loco nõ determinat sibi magnitudinẽ loci: sed angelus est huiusmodi qz angelus simplex est et indiuisibilis sicut et punctus q̃ ꝛc. ¶ Secundo sic. Illud nõ requirit certam magnitudinem loci qđ potest esse indifferenter in loco maiori vel minori. Sed angelus est huiusmodi quia nõ minus videtur esse possibile hoc de angelo q̃ de corpore sicut de lymaca que potest esse in maiori vel minori loco per dilatationẽ vel constrictionẽ vel de spongia. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Videtur q nõ requirat certum locum ẽm multitudinẽ sui quia plures angeli possunt esse simul in eodem loco sicut patet de legione demonũ in marco que erat in eodem corpore humano ꝛ nõ videtur q in ipso non possunt esse plures vel pauciores pari ratione qua erãt ibi sex mille sex centi. lxvj. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. q non requirat certaz multitudinẽ ex parte sui. Illud qđ potest indifferẽter esse in vno loco vel duobus vel tribus simul nõ requirit certam multitudinem loci Sed angelus est huiusmodi. Si enim angelus est in vno corpore sicut in loco et diuidatur illud corpus videtur q potest indifferenter in quotq partib⁹ illius. ergo ꝛc.

¶ Contra vnũquodqz limitatum requirit certam magnitudinem vel multitudinem loci. Sed angelus est locabile limitatuz. q̃ ꝛc.

¶ In ista questione sic proceedam. ¶ Primo in quirã vtrum angelus possit esse indifferẽter in maiori loco vel minori ẽm q̃titatẽ.

¶ Secũdo vtrum possit esse in loco pũctali vel indiuisibili. ¶ Tertio de multitudine vtrũ vnus angelus potest esse in plurib⁹ locis. ¶ Quarto vtrũ plures angeli possint esse in eodem loco.

¶ Quãtum ad primũ articulum dicitur q angelus nõ potest esse in q̃tocunq loco sed est aliquis locus ita magnus q ī maiori loco non potest esse. Et ratio huius est limitatio angeli vel sua substãtia limitata qđ est idem loquẽdo de virtute naturali. Ratio est ista locabile limitatum ẽm magnitudinẽ molis vel virtutis nõ potest esse virtute naturali in q̃tocunq loco. qz qua ratiõe in maiori eadẽ ratione in maiori ꝛ maiori: ꝛ sicī loco infinito qđ est impossibile. Sed angelus est locabile limitatũ ꝛ finitum ẽm substantiam suã que est magnitudo quedã virtualis vel perfectionalis. ergo licet per illã non potest esse in q̃tocunq loco ina iori vel maiori semper. qz tũc posset esse in loco infinito pari ratione. ¶ Secũdo sic. Si angelus poſset in q̃tocunq loco maiori vel maiori et sic in loco infinito per ꝓs posset esse in locis infinitis equalibus ẽm q̃titatẽ. Sed hoc est impossibile qz a simili posset esse in celo et in terra qđ est cõtra Damascenũ. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. qz sicut dictum est in primo. Cuicunq naturaliter conuenit esse in q̃tocunq loco ei conuenit ratione infinitatis ꝛ illimitationis sue. Sed angelus nõ est illimitatus nec infinitus. ergo sibi nõ potest cõuenire esse in loco maiori vel minori nec in loco infinito si esset dare ipsum. Determinat ergo angelus sibi locũ in maius. ita q est aliquis locus sibi adequatus ī magnitudine sic q in maiori esse nõ potest sicut corpus ratione sue q̃titatis molis sibi determinat locũ in maius sic q in maiori nõ potest se facere nec maiorem locũ occupare. ¶ Secũdo dicitur ab aliquibus q suppoſita determinatiõe loci in maius angelus potest se facere ꝛ potest esse in loco minori vel maiori indifferẽter infra magnitudinem illam determinatam. Unde si locus adequatus angelo ī maius ponitur vna domus magna: angelus potest se facere et esse in maiori parte domus vel in minori sicut placet sibi. ¶ Hoc videtur eis probabile quia licet corpus determinatũ sit in maius ad locũ sic q nõ possit esse in maiori loco q̃ sit aliquis sibi adequatus tamẽ potest se facere in minori sicut lymaca per pstrictionem sui et aliquid aliud per cõpressionem potest ese in minori loco q̃ ante erat sine diminutiõe sui vt patet. ergo nõ minus angelus potest hoc quia non magis artatur vel determinatur ad certitudinẽ loci q̃ corpus. ¶ Secũdo hoc apparet. qz diuiso illo loco totali videtur q nõ impediat nimia distantia partium q possit esse in qualibet parte illius et pari ratione videtur q partibus manẽtibus continuis potest esse in parte non in toto: ꝛ sic in minori loco. ¶ Tertio videtur hoc qz idez angelus potest esse in corpore vnius maioris hominis vel etiã minoris. Unde eodem demone videtur posse esse homo demoniacus qui est maior vel ille qui est minor ergo cũ diabolus sit vel possit esse in talib⁹ sicut in loco videtur q diabolus infra magnitudinẽ determinat aim loci sibi adequatã in maius potest esse in maiori vel minori loco indifferẽter. ¶ Quarto qz angelus ibi est vel esse potest vbi operaī licet operatio nõ sit sibi ratio essendi in loco sicut dictum est supra. Sed potest operari in maiori vel minori loco q̃titatiue et mouere vnũ lapidem maiorem vel minorem. ergo ꝛc. ¶ Tertio dicitur q virtute sua per naturali puta virtute diuina non potest esse in maiori loco q̃ in loco sibi adequato naturaliter. Huius ratio est quia sicut corpus est in loco circũscriptiue: ita angelus diffinitiue. Sz corpus p suã q̃titatẽ determinat sibi adequat certã magnitudinẽ loci ita q in maiori loco nõ potest esse circũscriptiue quacũq virtute: nec etiam virtute diuina. Nam cum q̃titas loci adequetur q̃titati locati circũscriptiue sequeretur si posset esse circũscriptiue in maiori loco q̃ in loco sibi adequato q minor q̃titas illius loci adequati eẽt equalis q̃titati maioris loci in quo posset esse sicut tu dicis et sic minus esset equale maiori qđ est contradictio. Hec potest fieri aliqua virtute: igitur angelus per suã magnitudinem quasi virtual ẽ qua est diffinitiue in loco sic requirit certã q̃titatẽ loci ī maius q nõ põt quacũq virtute esse diffinitiue in toto loco maiori per vnũ vbi diffinitiuum dico sicut etiam nec corpus p vnũ vbi circũscriptiuũ iste tres cõclusiões sũt pulchre ꝛ cõsentio cum prima et tertia. ¶ Sed cõtra secundam videtur esse aliqua dubia. Videret enim q angelus sic sibi determinaret certũ locum q nec posſit esse in maiori nec in minori per se primo. Nam si angelus sẽ põt facere naturaliter in minori vel maiori quero per quã potentiam actiuã. Non nisi per voluntatẽ quia in angelo sicut puto non est potentia motiua nisi voluntas sicut dictũ est de deo ī primo libro vel si est ibi tertia potẽtia executiua subiectum tamẽ imperio ꝛ dñio voluntatis. Sed hoc nõ videtur imperio vel dñio voluntatis angeli: qz sicut dictum est supra per suã potẽtiam vel per potẽtiam qua mobilis est passiue est in loco: ꝛ tenet locum. Substãtia autem vel potẽtia illa: mere naturale quid est: nõ regulabile imperio voluntatis vel dñio eius: vt videtur sicut nec aliqua potẽtia mere naturalis in nobis sicut vegetatiua non subest imperio volũtatis. ergo oportet q semper habeat tñ locũ precise q̃tum exigit sua substãtia ꝛ nõ maiorem vel minorem habere. ¶ Secundo sic ponatur q angelus sit in tota domo sicut in loco aut faciendo se ī parte domus mouetur localiter aut quiescit. Non potest dici q moueatur: quia tũc virtute nature esset mutatio deperditiua ipsius vbi angeli ad vnã partem domus sine aliqua mutatione adquisitiua. Mutatio autem deperditiua naturaliter non videt posse fieri sine adquisitiua: qz gñatio vni⁹ semp est corruptio alteri⁹ et ecõuerso pmodũ nature. q oportet q quiescat q oportet q in eodem loco per se primo sicut prius: igitur in tota domo ꝛ nõ in parte eius precise. ¶ Dices forte q prius se trãsferret ad alium locũ ꝛ postea se faciet et erit in parte prioris loci precise et nõ in toto loco. ¶ Contra posito saltem q nõ sit nisi ille locus primus iam nõ poterit se facere in minori loco vel in parte ei⁹. ¶ Si dicas q positio illa ītelligit nõ ẽm maiori loco q ẽ pars pmi loci sz ẽm loco alio distincto q nõ est pars. ¶ Cõtra ꝙro qđ facit illa ptilitas vel distinctio. Nã sicut angel⁹ põt esse ī vno puo loco distincto ab alio ꝛ precise ita videtur q in parte vnius loci maioris ꝛ nõ in toto illo loco. Sicut enim potest esse ī vno homine vel in vno dolio. Ita in vna parte totius aeris cõtinui: ꝛ nõ in toto aere vt videtur. ergo sicut põt

se facere in vno et in alio et ita nichil facit illa partialitas vel distinctio. ¶ Tertio arguitur. Si angelus potest esse in spacio ꝑtucunq; paruo sicut dicis sequitur q angelus possit naturaliter eē simul in celo et in terra. Sed hoc est cōtra Damascenum vbi dicit lib. 2. c. 3. Si enim sunt in celo non sunt in terra ⁊ cū ad terram a deo mittūtur nō remanēt in celo. ergo ⁊c. Consequētia probatur q; si angelus est in quadrato spacio aliquo ⁊ potest esse in spacio ꝑtucunq; paruo sicut tu dicis sequitur q possit esse in spacio equali illi quadrato ꝑtucunq; longo ⁊ gracili q; non determinat sibi spacium in minus sicut tu dicis sic nō potest dici de aqua que licet posset esse in vno vase toto nō tamē in quocūq; spacio equali illi vasi ꝑtucunq; longo ⁊ gracili esse nō posset: quia aqua cū sit corpus naturale ⁊ nō sit diuisibilis in infinitum determinat sibi certam magnitudinem in minus ita q nō cōpateretur natura aque secū tantam gracilitatē spacij. Sed sic nō potest dici de angelo ꝟm te. ergo cū tale posset esse spacium longū quarū vna pars esset in celo et alia in terra equale quadrato priori angelus naturaliter. i. virtute naturali pre suppositio tali spacio posset eē in celo simul et in terra. Ista ratio ponitur ab aliquibus ⁊ non videtur multū cogens alijs. Diceret ergo ꝟm istas rationes q sicut angelus determinat sibi certam ꝑtitatem loci in maius ita ⁊ in min⁹: ita q semp est in loco equali precise ⁊ nunq; in maiori vel minori. Sed ī loco sibi adequato nō tamē oportet q in loco determinate figure puta circulari vel sperice vel quadrate q; non est corpus nec determinat sibi figurā certā in loco suo sed est neutra ⁊ indifferens ad quācunq; figurā qua posita nō sequeretur ipsum esse simul in celo ⁊ in terra ꝟm illam tertiam rationē qui omnino vellet tenere eam.

Damascenus.

¶ Rationes vero aliorum co

gere nō videtur. ¶ Primo enī quādo dicit q hoc est in potestate alicuius corpis se facere in loco maiori vel minori ꝑtitatiue vel circūscriptiue sicut de lymaca. Dicitur q nō est simile q; lymaca vel etiā spongia in se habet aliquos poros in quos per cōstrictionē possunt subintrare partes: et ita possunt minorem locū occupare extra. Sic autez non est de angelo qui semper manet in vniformi dispositione. Aliter dicitur q cōstrictio ⁊ dilatatio sunt motus locales quibus trāferūtur partes ad alia loca ⁊ ita semper tm occupant de loco licet exterius non appareat q; si partes retrahūtur ab vno loco transferūtur ad alium. Sic nō potest esse in angelo ⁊ propterea manet propositum. ¶ Ad secūdum diceret q si est vnus locus simpliciter adequatus angelo ī maius q nō potest esse in minori. Unde nec potest esse in parte eius diuisa. ¶ Ad tertiū de demoniacis dicitur q angelus si est ī toto homine demoniaco tanq; in maiori ꝟto et hoc ꝟm quālibet partem sui nō potest esse precise in homine minore vel ī corpore hominis minoris: sed cū hoc est in corpore circūstante ꝟtum requiritur ad equalitatez corporis maioris vel hominis. ⁊ tūc est in duob⁹ locis equipollentibus vni sicut supra dicebatur virga existēte in aere et in aqua. Si vero sit in corpore minoris hominis sicut in loco sibi adequato tūc nō potest esse in corpore maioris hominis ꝟm omnes ptes suas sed ꝟtum requiritur ad equalitatē vel equalē ꝟtitatē ad ꝟtitatē corporis minoris hominis. ¶ Ad quartum diceretur q ꝟm istam viam licet angelus possit esse vbi operatur vel in corpore circa qd operat. nō tamen indifferēter in quocūq; qd mouet vel circa qd operat sed in loco vel corpore sibi adequato et nō in maiori vel minori licet operetur circa ipsum vel moueat ipsum hec de primo articulo.

¶ Quātum ad secūdum arti

culum dicit vnus doctor primo scripto q angelus potest esse in loco pūctali vel in pūcto sicut in loco ⁊ nō oportet q sit in cōtinuo aliquo. ¶ Ad hoc est ratio pro ipo. Nō est indiuisibiliter vbicūq; est: potest esse in aliquo indiuisibili vt videtur. Sed angelus est indiuisibiliter vbicūq; est. ergo potest esse in loco indiuisibili cuiusmodi est pūctus. ¶ Secūdo sic. Angelus est ī loco per suā operationē. Sed angelus potest velle operari circa punctū vel aliquid indiuisibile sicut mouere celū circa centrū qd est nisi pūctum in terra vel etiā supra axem et circa polos qui nō sunt nisi puncta in celo. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Corpori non repugnat esse p̄sens alteri ⁊ tāgere ipsum in pūcto sicut spera tangit rectū in puncto primo de aīa. ¶ Cum ergo angelum esse in loco nō sit nisi angelum esse presens loco ⁊ nō plus repugnet sibi esse p̄sentem ꝟm punctū ꝙ corpori imo minus videtur q possit esse ī loco pūctali vel in pūcto sicut in loco: q; aliter nō potest esse nisi sicut ī loco. Ista positio nō videf alijs esse vera. Et arguit q nō pōt esse in pūcto. Eo cui nō quenit ratio loci nō potest esse aliquid sicut in loco. Sz pūcto nō cōuenit ratio loci: q; locus est superficies sicut dictū est supra. Pūctus autē non est superficies. ¶ Secūdo sic. In eo ad quod nō potest aliquid moueri sicut ad terminū motus localis nō potest aliquid esse vt in loco: q; nō est locus. ergo in ipso non potest esse aliquid sicut in loco nec angelus nec aliud.

¶ Tertio arguitur sic ab aliquibus in illo nō potest esse aliquid sicut in loco qd nō est aliquid positiuum patet. Sed punctus vt distinguit a cōtinuo nō est aliquid positiuum q; si esset aliquid positiuū esset absolutū: ⁊ sic cōtinuum posset esse sine pūcto et pūctum sine continuo qd non videtur eis verum q; si linea fieret sine punctis esset infinita. Similiter etiā linea posset intelligi sine pūctis cōtra commētatorem et Aristotelē. 2. metha. ¶ Quarto arguitur sic. q; si angelus posset esse in pūcto sicut in loco posset se mouere de pūcto ad pūctum ⁊ sic motus cōponeretur ex indiuisibilibus et instātis eēnt cōsequēter se habētia in motu qd est impossibile et cōtra Aristotelem. 6. phisicorū. Iste due rationes sunt dubie. Et diceretur ad primā illam q pūctus est aliquid positiuum ⁊ q linea potest esse sine punctis in actu et pūctum sine linea. Nec sequif ex hoc q linea esset infinita positiue: sed negatiue: q; non terminata p pūcta licet terminabilis ⁊ q linea absolute loquēdo potest intelligi sine pūctis vel nō intelligendo punctum licet non linea finita vel infinita vel terminata p punctū. ¶ Ad aliā diceretur q nō concludit motū compōi ex indiuisibilib⁹ vt instātibus q; ꝟm illos qui dicūt illam positionez si angelus esset in puncto nō moueret se imediate ad aliud punctū sed in cōtinuum et deinde in pūctum et ideo nō valet. Vel diceretur q motus corporum ꝟm ꝟtitates suas nō est cōpositus ex instātibus si cut bene ostendit Aristoteles sed nō ostendit quin motus indiuisibilium vel corporum ꝟm sua indiuisibilia potest componi ex instantibus ⁊ non esse cōtinuus: tamen non videtur q ratio sit soluta omni nō: quia ad punctum sicut ad locum nō potest esse motus: quia non habet rationem loci quia non est superficies. Unde non plus video q habeat ratio nem loci ꝙ aliquis spiritus indiuisibilis non videtur ergo q angelus pōt esse in puncto localiter ⁊c.

¶ Ad primum aliorum dico q

licet angelus sit indiuisibilis ex parte sui vbicunq; est: non tamen potest esse localiter in aliquo nisi diuisibiliter ex parte illius in quo est: quia non est aliquis locus nisi diuisibilis. ¶ Ad secundus dico q accipit vnum falsum: scilicet q angelus sit in loco per operationem. Secūdo diceretur q angelus nichil potest operari operatione transeunte circa pūctum vel aliquid indiuisibile. Unde non potest mouere punctum nisi per accidēs ad motum corporis Unde non mouet illa puncta imaginata centrū vel polos sed magis celum ipsum. ¶ Ad tertium dico q licet vnum corpus tangeret aliud in pūcto nō tamen esset in puncto sicut in loco nec punctus etiaz licet punctum esset presens puncto: quia neutrum habet rationem continentis vel contenti. Similiter etiam dico q licet angelus esset presens pūcto sicut etiam est presens alteri angelo non tamen esset in puncto sicut in loco: quia punctus non habet rationem continentis ipsum nec loci ita parum sicut vnus angelus respectu alterius hec de secūdo.

¶ De tertio articulo est bna

opinio Godefredi duodecimo quolibeto q angelus quacunq; virtute non potest esse simul et semel in pluribus locis p se. Et ad hoc adducit quatuor rationes. ¶ Quarū prima est ista. Angelo existēte in vno loco nō potest sibi adquiri alius locus nisi vel ipse mutetur seu moueatur ad alium locū vel alius locus ad ipsum. oportet enim hoc esse per mutationem alicuius istorum. Sed si mouetur ad aliū locum iam non manet in priori loco: q; termini motus sunt incompossibiles in motu. ergo ⁊c. Si autem alius locus moueatur ad ipsum iam non est nisi vnus locus. Nam secundus aduenies sibi vel facit vnum locum cū priori loco vel prior cedit ⁊ posterior succedit. ¶ Secunda ratio. Si angelus est simul in pluriby locis in actu. Aut illa loca sunt cōtraria sicut sursum et deorsum: aut eiusdem rationis sicut duo sursum. Non primo modo: quia tunc cōtraria vbi simul et semel essent in ipso angelo ad contraria loco. Nec secundo modo: quia tunc due forme solo numero differentes. Puta duo vbi essent simul in eodē qd est impossibile quinto metha. ¶ Tertia ratio. Sicut se habēt prius ⁊ posterius in tempore ad rem temporalem. Sic se habent ante et post in loco ad rem locabilem. Sed impossibile est q idem tēporale sit simul et semel prius ⁊ posterius in tempore ⁊ est contradictio plana. ergo impossibile est q ante ⁊ post in loco sit idem locabile et per consequens q in diuersis locis. ¶ Quarta ratio. Illud qd conuenit alicui per rationem proprie limitationis per quācunq; potentiam non potest tolli ab eo nec oppositum sibi conferri ipso manente. Sed q angelus sit tm in vno loco cōuenit ei per rationē proprie limitationis. ergo nō potest sibi oppositum conferri q sit in pluribus locis sicut nec potest conferri sibi illimitatio. ¶ Hec est positio que ponit q nullum corpus per se locabile nec aliquis spiritus potest esse simul in pluribus locis. Sed ista positio videtur michi falsa et periculosa. Et ideo dico duo de isto articulo. ¶ Primū est q virtute naturalis agētis angelus non potest esse simul ⁊ per se in duobus locis distinctis quorū quilibet est sibi adequatus. ¶ Secundum est q virtute diuina hoc est possibile. ¶ Primū pbo sic. Agēs naturale virtutis limitate ⁊ finite nō potest facere circa locabile nisi ꝟm modum ⁊ ordinem nature institutū non potest aliqd supra. Sed iste est ordo nature institutus q vnum locabile ab vno locāte nō ponatur nisi in vno loco sicut est modus et ordo naturalis q non sit nisi in vno loco. ergo ⁊c. ¶ Secūdo. Si angelus virtute naturali posset esse in pluribus locis simul pari ratione posset in tribus ⁊ pari ratione in quatuor: ⁊ sic vbicūq; vel in omnibus locis. Sed hoc est falsum ⁊ impossibile. ꝙ ⁊c. Sic igitur patet primū. Si tamen diceret aliquis sicut tactum est supra q non oportet angelum esse in loco equali ⁊ adequato sibi sed potest esse in minori. Tamen nō video quare naturaliter vel virtute naturali non posset esse simul in duobus locis partialibus distinctis ⁊ contiguis que prius fuissent partes illius totalis loci vl'etiā esse possent ⁊ ita in pluriby locis distinctis equipollentibus suo totali loco adequato. Et tunc si ille locus posset diuidi in infinitū eodem modo quo diuideretur posset angelus esse in infinitis locis partialibus illis. ¶ Secūdum probo. Angelus nō est magis determinatus necessario ad vnitatem vel pluralitatem loci ꝙ corpus. Sed corpus virtute diuina potest fieri ⁊ esse simul in actu in pluribus locis ⁊ per se primo totū in toto sicut patet de corpore christi in pluribus altaribus. ergo ⁊ angelus in pluribus locis. ¶ Dices sicut dicit iste doctor q corpus christi in ꝓposito nō est in pluribus altaribus per se ⁊ per dimensiones proprias: sed est ibi per accidēs puta per dimensiones panis cōuersi in ipsum. Nō patet quia corruptis dimensionibus vel motis mouetur corpus christi vel desinit esse ibi. Si autez probaretur q per se et per dimensiones proprias idem corpus posset esse in pluribus locis: tunc valeret argumentū. Sed hoc non probatur: ideo non valet. ¶ Contra corpus christi formaliter ⁊ vere et realiter est in altari Sed nichil est ī aliquo loco formaliter per illud qd non est in ipso formaliter sicut per rationem essendi in loco. Sed dimensiones panis non sunt in corpore christi formaliter. ergo ⁊c. Ex hoc etiam patet q non per conuersionem est ibi: quia preterita conuersione in suo instanti manet ibi corpus christi quando non est illa conuersio. Unde dico q per dimensiones proprias est ibi licet non circunscripti ue. ¶ Preterea probatur contra secundum dictū q idem corpus etiam localiter ⁊ p dimensiones proprias possit esse in pluribus locis: quia sicut de⁹ conuertit substantiam in substantiam ita posset cōuertere ꝙtitatē in ꝙtitatē ꝙ sicut substātia corpis xpi est ī pluriby altariby indiuisibiliter p modū substātie q; plures substātie panis fuit cōuerse ī ipm ⁊ est ibi p̄sens sicut ⁊ dimensiones panis. Ita etiam conuersis pluribus ꝙtitatibus in ꝙtitatem corporis

Rationes Godefridi.

Q; angelus nō pōt esse simul ⁊ per se in duobus locis distinctis naturaliter.

christi relicta substantia erit per modum ꝓtitatis in plurib⁹. Sed esse per modum ꝓtitatiuum in loco est esse circunscriptiue. ergo et cetera. ¶ Preterea non est difficilius immo facilius facere idem corpus in pluribus locis cuꝫ suo modo naturali ꝫ sine modo illo naturali ⁊ cum modo mirabili. Sed modus naturalis essendi corpus in loco est esse circūscriptiue. & facili⁹ vel eque facilit pōt fieri ī plurib⁹ circūscriptiue sicut nō circūscriptiue nec posito ꝓdo miraculo. s. ipsuꝫ esse ī plurib⁹ locis. oportet q deus apponat ꝫm q non sit circunscriptiue: sed potest ipsum relinquere suo modo naturali.

¶ Secunda ratio est de angelo. Illud potest esse virtute diuina simul in pluribus locis circa qō non repugnat formaliter nec sunt incompossibilia plura vbi ad plura loca vel ad illa loca. Ista patet de se: quia non implicatur aliqua cōtradictio. Sed circa angelum non repugnat formaliter nec sunt incō possibilia duo vbi ad plura loca sicut nec in eodem corpore: vt probatum est. Et dato q repugnarent sibi circa idem corpus propter naturalem determinationē ad certum locuꝫ sicut in graui ꝫm aliquos repugnant duo vbi ad sursum ⁊ deorsum tamen in angelo non habet istud locum sicut dictū est supra.

¶ Ad primum aliozuꝫ dico q angelo existente in vno loco potest sibi adquiri alius locus per mutationem eius ad alium locum nec oportet q recedat a primo ꝫ est ibi mutatio adquisitiua alterius vbi siue deperditiua prioris et hoc est possibile: quia ille due mutationes separabiles sunt saltem virtute diuina. Similiter etiaꝫ dico q per mutationem loci ad ipsum manente priori loco distincto nec habeo pro incōuenienti q virtute diuina duo loca sint simul sicut et duo corpora etiam localiter et circūscriptiue sicut dicam infra. ¶ Ad probationem dico q termini motus affirmatio et negatio sunt incompossibiles: sed non oportet de positiuis terminis. ¶ Ad secunduꝫ dicitur primo q licet illa scilicet loca sursum et deorsum sint contraria respectu corporis naturalis quod determinat sibi alterum non tamē respectu angeli qui neutrū sibi determinat et ita duo vbi ad ipsa simul possunt stare in angelo. De vbi vero eiusdem rationis dicitur q due forme relatiue possunt esse simul ī eodem subiecto respectu diuersorum terminorum ꝫ tumcunqꝫ sint alteriusꝫ ⁊ alterius rationis sicut due paternitates in eodem patre ad plures filios quicquid sit de absolutis. ¶ Aliter dico ad primum dictum de contrarijs: quia non video quin deus posset facere graue simul esse sursum et deorsum sicut etiam angelum q sursum et deorsum non sunt vere contraria nec proprie quia non sunt nisi superficies mꝫtum loca. Superficiei vero nichil est contrarium: quia ꝫtitati nichil est contrariū. Et ideo consequenter dico q vbi ad ipsa non sunt contraria. Et preterea dato q essent contraria nan video contradictionem quin ambo possint esse simul ī eodem subiecto: sicut dicam alias. ¶ Ad tertium patet q non est simile de priori et posteriori in tempore et de ante et post in loco: quia ista simul et ī actu et ī re et illa non et ideo potest enim angelus simul esse ante et post: licet non potest aliquid simul esse prius et posterius in tempore. ¶ Ad quartum dico q angelus ratione sue limitationis nō habet de terminate q sit tm in vno: ita q nō possit esse ī pluribus locis simul sed dico q stante sua limitatione in gradu et perfectione nature potest esse virtute alicuius agentis saltem virtute diuina in pluribus locis. Sic ergo angelus virtute diuina potest simul esse in pluribus locis etiam quozū quilibet adequatur sibi non tamen proprie esset tunc in aliquo illorum diffinitiue: quia sic esset in vno q etiam in alio vel alibi sed presentialiter et realiter esset ibi et ita vere in pluribus sicut ī vno. hoc de tertio articulo.

¶ De quarto articulo vtrum

An plures angeli possint esse simul in eodem loco.

scilicet plures angeli possint esse in eodem loco simul. Dicitur ab aliquibus q nulla virtute potest hoc fieri. ¶ Prima ratio est: quia sicut corpus est in loco circunscriptiue ita angelus est in loco diffinitiue. Sed impossibile est duo corpora simul ⁊ circunscriptiue et vnumquodqꝫ per se et per dimensiones proprias esse in eodem loco. Tum quia dimensiones ad inuicem repugnant et sunt incompossibiles respectu eiusdem loci. Tum quia secundum numerum locatorum debet esse numerus locorum: qz locatum relatiue dicitur ad locum. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Angelus non est minus indiuisibilis et simplex ꝫ punctus. Sed si duo puncta in eodem situ concurrerent iam non essent duo: sed vnum quia non distinguitur nisi per situs per commentatorem sexto phisicorum. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Impossibile est q idem angelus sit simul ⁊ semel in plurib⁹ locis ꝫm eos diffinitiue et ꝫm me. ergo similiter impossibile est q duo simul ⁊ semel sint in eodem loco diffinitiue. Sed dico quicquid sit de virtute agentis naturalis: quia non puto q virtute agentis naturalis possint esse simul in eodē loco: quia qua ratione plures eadē ratione infiniti si essent forte saltem si locus ille adequatus esset cuilibet ⁊ quia hoc est supra cursum et modū nature. ¶ Tamē dico q virtute diuina hoc est possibile. Prima ratio: quia non plus determinatur vnitas angeli ad vnitatez loci vel magis econuerso vnitas loci ad vnitatē angeli vel pluralitatem ꝫ vnitas loci ad vnitatē corporis vel multitudinē. Sed multa corpora possunt esse simul in eodem loco etiam circunscriptiue quia quodlibet sic q per ꝫtitatem propriam est circunscriptum ab illo loco. Nec est aliqua repugnantia q aliquis locus idem circunscribat duo corpora ꝫ q idem corpus circunscribatur a duobus locis. ita enim oportet vnum connumerari alteri sicut ⁊ econuerso. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Duo indiuisibilia possunt esse simul ꝫtumcunqꝫ distincta subiecto sicut duo puncta duarum linearum contiguarum. ergo similiter duo angeli simul in eodem loco saltem virtute diuina. quare ⁊c. Nota hic q licet angelus et corpus naturaliter possint esse simul: non tamen eodem modo sunt in loco. Et ideo non est simile de angelo et angelo. Itē nota q anima et angelus in corpore non sunt simul sicut duo per se locata: sed sicut forma corporis et locatum. Et ideo adhuc nō est simile quare ⁊c. hoc de quarto articulo.

¶ Ad primum aliozuꝫ dico q

Duo corpora simul eē in eodē loco.

possibile est duo corpa eē sil'ī eodē loco ⁊ circūscriptiue siue gl'iosa siue nō gl'iosa. tu dicis dimēsiões repugnāt. Dico q nō repugnāt simpl'r nec sunt incōpossibiles respectu eiusdem loci. Tamen dico q agens naturale non potest hoc facere: quia hoc est supra modum limitatum et determinatum nature Deus autem facere potest qui potest ponere vnum cum alio non expellendo aliud hoc non potest natura. Non plus/ōportet etiam q locus cōnumeretur locato ꝫ locatum loco. ¶ Ad secūdum dico q duo indiuisibilia possunt stare distincta ī eodem situ vel loco ⁊ q cōmētator dicit falsum. Ꝑucta enī non distinguūtur ab inuicem per situs: sed per id qō sunt. ¶ Ad tertium patet q licet angelus nō possit esse in pluribus locis diffinitiue: quia hoc implicat cōtradictionem: quia esse diffinitiue est ita esse hic q nō alibi: tamē duo angeli diffinitiue possunt esse in eodem: quia sic in isto loco q nō alibi. ¶ Dices igitur pari ratione deus posset ponere ī finitos angelos in eodem loco. Dico q verum est si essent et ille locus esset cuilibet adequatus stante finitate loci: quia non faceret nisi terminare infinitos respectus ipsorum angelorum ad locum ⁊ hoc nullā arguit infinitatem. Hoc de quarto articulo.

¶ Ad primuꝫ principale dico

q licet angelus sit simplex et indiuisibilis formaliter tamen nō potest esse in aliquo indiuisibili sicut in loco sicut dictum est supra: quia indiuisibile non habet rationem loci. ¶ Ad secūdum patuit supra q angelus nō potest esse indifferēter in loco maiori vel minori loquendo naturaliter ⁊ virtute nature ⁊ responsum fuit de lymaca in eodem loco. Aliter dicitur q omnes erāt in eodem loco. ¶ Ad tertium dicitur ab aliquibus q quilibet angelus illi⁹ legionis habebat proprium locum ꝫtucunqꝫ modicum ⁊ non erant plures in eodez loco. ¶ Aliter dicitur q omnes erant in eodē loco: sed virtute diuina ponētis eos ⁊ detinētis ibi. Aliter diceretur ꝫm alios q etiam virtute naturali erant in eodem loco. Aliter dicitur q nō erant ibi plures sicut ī loco sed sicut in corpore moto ⁊ vexato sicut mouens non oportet q sit in moto sicut ī loco ⁊ ista videtur melior solutio. ¶ Ad quartum responsum est quomodo angelus potest esse in pluribus locis partialibus per diuisionē totalis ⁊ quomodo nō. igit' ⁊c.

¶ Distinctionis tertie.
¶ Questio prima.

Circa distinctionē tertiam quero. Utrū in eadez specie possint esse plures angeli numeraliter distincti. ¶ Videtur q non. Omnis substantia separata a materia habet perfectionem totā sue speciei sicut albedo separata ⁊ subsistens habet in se totam perfectionem speciei sue et si esset separata non esset nisi vna. Sed angelus est substātia separata a materia ergo ⁊c. igitur in vna specie non potest esse nisi vnus angelus. ¶ Secundo sic. Aristoteles probat. 12. metha. q primū mouens est vnū ⁊ nō plura: quia si esset plura haberet materiam. igitur species aliqua substantie non est plurificabilis nisi per materiam. Sed ī angelis nō est materia. ꝫ ⁊c. ¶ Tertio sic. In specie nō est necessaria pluralitas indiuiduozum nisi quia natura non potest in vnico indiuiduo conseruari sicut apparet in istis corruptibilibus. Ita q alias pluralitas indiuiduozum est frustra. Sed natura angelica potest conseruari in vnico indiuiduo vt patet ꝫ ⁊c. ¶ Quarto sic. In illis in quibus idem est qō quid est . cuius est qō quid est impossibile est indiuidua multiplicari nisi et quod quid multiplicetur. Sed in separatis a materia puta in angelis idem est qō quid est vt quidditas et illud cuius est sicut dicitur 7. metha. et tertio de anima. igitur impossibile est in ipsis multiplicari indiuiduum sicut et speciem.

¶ Contra. Species est que predicatur vel est predicabilis numero in eo qō quid. Sed angelica est species aliqua substantie ergo est predicabilis de plurib⁹ indiuiduis inquid ergo sub eadez specie possunt esse plura indiuidua.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo ponam opinionem quorundam de ista questione. ¶ Secūdo arguam contra eam ponēdo aliam. ¶ Tertio respondebo ad motiua aliorum vel eorum. ¶ Ultimo ad ratiões principales.

¶ Quantū ad primū articulum.

Est vna opinio q in vna specie specialissima angelica non possunt esse plura indiuidua vel plures angeli indiuidualiter distincti. Hoc autem probant multipliciter. ¶ Primo sic. Impossibile est indiuidualiter multiplicari sine materia diuisibili ⁊ partibili. Sed in angelis non est materia talis. ergo ⁊c. Maioz est manifesta: quia materia est principium multiplicationis aliquorum sub eadez specie. Non enim multiplicantur nisi per materiaꝫ diuisibilem sub ꝫtitate. Quātitas em est illud cui prio cōuenit diuidi in partes eiusdē rōnis: vt videtur. ergo cuilibet alteri conuenit per ipsam. Multiplicatio autē indiuiduozum sub eadem specie nō est nisi quedam diuisio speciei in partes eiusdem rationis. Minoz patet de se. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Si due intelligentie vel duo angeli distinguantur sub eadem specie: quero quo distinguantur vel quibus. Aut enim sua natura differrent ⁊ distinguerē tur. Aut suis accidētibus non potest dici q sua natura specifica et substantiali angelica quilibet distinguatur ab alio: quia in illa natura conueniunt. Nec q suis accidentibus: quia illa presupponunt distincta ipsa quorū sunt ergo nullo modo. ¶ Tertio sic. Pluralitas numeralis sub eadem specie est pluralitas infinita ꝫm se et indeterminata et per consequens non est per se intenta a natura. Sed in angelis ⁊ intelligentijs non est ponendum aliquid qō non est per se intētum a natura. ¶ Quarto sic. Perfectior est angelus in vnico indiuiduo ꝫ celū Sed celum est ita perfectum q sufficit vnicū indiuiduum sue speciei ad perfectionē vniuersi: nec possunt esse plures celi eiusdē speciei. ergo ⁊c. Sic ergo dicunt isti q non solum non sunt plures angeli in eadē specie specialissima: sed nec possunt eē plures virtute quacūꝫ. hoc de primo articulo.

¶ Quātum ad secundum articulum arguo.

Primo cōtra istam opinionē p rōnes. Secō per auctoritates. Tertio p articulos parisienses. ¶ Prio q rationē istā. Ois naturaq nō

Uniuersale quid

potest habere nisi vnicum indiuiduum quacūq; virtute ⁊ qūocūq; est ex se hec ⁊ sibi repugnat vniuersalitas q̄cūq; q̄ oēvniuersale est idifferēs ad plura ⁊ ex se nō est hocvel illud sicut dictū est ī primo. Et patet per descriptionē vniuersalis q̄vniuersale est qō est aptum natū esse in pluribus sicut predicabile qō natum est esse in pluribus. Hoc patet discurrēdo per quinq; vniuersalia. Sed nature angeli nō repugnat vniuersalitas speciei specialissime sicut patet ⁊ omnes concedunt:et per consequēs non est de se.hec igitur non est natura que nō possit habere nisi vnicū indiuiduum vel singulare:sed pōt habere multa. ¶ Secundo sic. Et probatur q̄ nature spirituali non repugnat multiplicari sub eadem specie specialissima sine materia planū est q̄ idē angelus in eodem intellectu suo saltem successiue potest habere plures intellectiões numero eiusdē obiecti:et ꝟm eandem rationē et eiusdem modi ⁊ per consequēs eiusdem speciei specialissime ꝟm principia eozum alibi et sunt diuerse numero nisi dicatur q̄ idem numero reparatur per naturam qō non diceret. Tunc quero de istis duabus vel pluribus intellectionibus q̄ sunt eiusdē rationis quibus distinguntur non per materiam:quia materiam non habēt nec per q̄titatem. Similiter nec per subiectus quia idem est subiectū.igitur per nichil tale distinguntur:sed magis per seipsas vel aliqua ꝟm q̄ non sunt materia nec ptes materie. ℊ similiter sub specie vna angelica poterit esse distinctio angelozū sine oī materia vel q̄titate. ¶ Tertio sic. Impossibile est q̄ genus immediate descēdat in aliquod indiuiduum:sed necessario mediante specie descēdit in indiuiduū: quia hic est ordo essentialis predicamēti. Sz si species angeli ex se est hec ⁊ sibi repugnat multitudo indiuiduozum siue simul siue successiue sequitur q̄ genus immediate descendat in indiuiduum sicut ⁊ in speciem ℊ ⁊c. ¶ Quarto sic. Anime separate sunt plures eiusdem rationis non per materiam nec per q̄titatem vt patet : quia nec habent materiam partem sui ⁊ ex qua nec habēt materiam in qua quia separate sunt nec habent q̄titatē aliquā.ergo similiter possibile est esse plures angelos eiusdem rationis sine omni materia vel q̄titate dicitur q̄ anime plurificantur per plures habitudines ad plura corpora que nate sunt informare. ¶ Contra quia sicut habitudo ista cum sit relatio ē posterioz suo fundamēto ita hec aptitudo hoc fundamēto.igitur hec habitudo presupponit hanc animā.ergo per habitudinem talem anima non est hec. ¶ Preterea etiā illa habitudo nichil est extra intellectum quia est ad non ens in actu q̄ corruptū est ⁊ nō ens. Ad non ens autem in actu nulla est relatio actualis in actu.ergo per ipsam potest anima esse hec in actu reali. ¶ Quinto sic. Sicut impossibile est q̄ genus artetur ⁊ determinetur adynā speciez sic q̄ repugnet sibi habere plures species sicut repugnat speciei cuiuscūq; specialissime artari ad vnicum indiuiduum sic q̄ sibi repugnet pluralitas indiuiduozum. Nam sicut genus est qō potest predicari de pluribus differētibus specie inquid. Ita etiam species. Sed generi repugnat illud simpliciter.ergo speciei cuicūq; repugnat. Ita q̄ est cōtradictio plana ⁊ ignorantia nature speciei ponere aliquam naturam specificam cui repugnet pluralitas indiuiduozum. ¶ Sexto sic. ⁊ est contra hominem

deus potest adnichilare vnū angelum:⁊ potest speciem eius in aliquo eiusdem speciei reparare: q̄ sicut primo potuit producere speciem cum non esset in aliquo indiuiduo suo. Ita nunc potest eam reparare in aliquo indiuiduo suo: sed ꝟm istum in quarto suo deus nō potest idem numero reparare quod totaliter corruptum est . Unde dicit q̄ homo propter hoc potest idem numero reparari:quia manēt materia eius et forma sicut incorruptibilia scilicet materia et anima rationalis ⁊ si esset in homine alia forma que corrumperetur et cederet in potentiam materie non posset idem homo numero reparari:quia nec illa forma posset eadem reparari. ergo ista speciés repararetur in alio indiuiduo. ergo tali speciei non repugnat habere plura indiuidua: saltem successiue.Sic per rationes.

¶ Per auctoritates vel auctoritatē arguo illa est Damasceni in suo elementario ca.3.q̄ ꝟm vnāquāq; speciem angelicarum virtutū deus differentes ypostases condidit:⁊ est expressa auctoritas q̄ cuiuslibet speciei angelice non soluz possunt esse plura suppositа:sed etiam sunt in actu et de facto.

Damascenus.

¶ Tunc arguo per articulos

Parisiensis vnus est articulus octuagesimus primus qui dicit sic q̄ quia angeli non habent materiam deus nō posset facere plures eiusdem speciei errоz. Sed ad hoc respondetur q̄ causa dānatiōis illius articuli soluit articulum. ¶ Dicitur enim q̄ tunc Parisius fuit opinio aliquoruz q̄ vna anima intellectiua est in oībus hominibus quia anima cum non habeat materiam partem sui nō potest numero plurificari. Contra hoc ergo est articulus q̄ anima eoipso q̄ habet materiam in qua plurificari potest licet non habeat materiam ex qua. ¶ Contra istam solutionem argutum est supra q̄ ipsa est falsa. Preterea etiam non est ad mentem articuli: quia ecce statim alius articulus cōmunius qui dicit sic q̄ forme non recipiunt diuisionem nisi p materiam **erroꝛ** nisi intelligatur de formis eductis de potentia materie. Sed angeli non sunt forme educte de potentia materie. ℊ ⁊c. Nec etiam anime intellectiue. ergo dicere q̄ ista non possunt multiplicari nisi per materiam est erroꝛ. ¶ Nec valet dicere q̄ erroꝛ est dicere q̄ nō multiplicentur nisi p materiam partem sui : quia tunc etiam esset dānatum de formis eductis que ita parum habent materiaz partem sui sicut angeli vel anime rationales.

¶ Tertius articulus est ad idem qui dicit sic simpliciter et absolute erroꝛ est dicere q̄ deus non potest multiplicare indiuidua in vna specie sine materia quare ⁊c. ¶ Dico igit̄ posito q̄ in angelis non sit materia:q̄ tamen sub specie possunt multiplicari et indiuidua et puta q̄ sunt actu plura in qualibet specie:quia non est verisimile q̄ species nobilissima vniuersi cuiusmodi fuit species luciferi: sic tota damnata et carens fine suo q̄ est beatitudo:multominus q̄ de infima specie:beatificabili q̄ est homo:esset tamen tota dānata ⁊ nō haberet nisi vnicum indiuiduum nec habere posset sicut dictuz|isti hoc de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulum. Soluo ad motiua aliozum. Ad primū nego maiorem. Ad probationē dico q̄ principiū formale nec indiuiduationis nec multiplicationis est materia nec sub q̄titate nec cum q̄titate nec qūocūq; vis plusq; forma quia nec materia nec q̄titas plus est de se hoc q̄ aliquid aliud. Sed illud idem qō est ex se hoc idem substantialiter ⁊ essentialiter cum re ipsa. Dico q̄ est principium indiuiduatiōis formale. Et dico q̄ plura talia sunt prīcipia formalia plurium indiuiduozum cuiusmodi sunt differētie indiuiduales sicut dicā infra:et ita dico q̄ accipitur falsum. Ad probationē vero cum dicis q̄ q̄titati vī materie sub q̄titate. Primo cōuenit diuidi in plura vel plures partes eiusdem rationis. Dico q̄ verum est in plures partes q̄titatiuas vel integrales que possunt cōcurrere vel aliquando concurrūt ad constitutionem vnius q̄ti numero q̄ nō est talis diuisio vniuersalis in partes suas subiectuas qualis est ista:vt patet nec speciei in indiuidua et ideo nichil valet. ¶ Ad secundū dico q̄ due intelligētie eiusdē rationis distinguūtur per suas differentias indiuiduales que sunt essentialiter eedez cū substantijs earū ⁊ nō per aliqua accidētia: sicut tu diceres de duabus partibus q̄titatis vel materie q̄ non distincte per aliqua extrinseca. Quando dicis q̄ in natura vel substantia conueniunt. Dico q̄ verū est ꝟm rationē specificam: sed nō ꝟm differētias indiuiduales quia ille se totis primo distinguntur. Dices q̄ ille differentie indiuiduales sunt forme vel formales. Sed differētia formalis est differētia specifica. ℊ differūt specifice. Dico q̄ differētia formalis vel aliquid vel aliqua que sunt de cōceptu quidditatiuo rei sicut est differētia specifica rei vel etiā per formas alterius et alterius ratiōis est differētia specifica. Sz differētia formalis per aliqua que licet sint essentialiter idem cū forma vel formis.non tñ pertinēt ad conceptū quidditatiuū sed tenēt se infra conceptū speciei nō oportet q̄ sit differētia specifica. Modo dico q̄ iste differētie indiuiduales nō pertinēt ad conceptū quidditatiuuz et ideo dicūtur differētie materiales vel quasi materiales contrahētes naturam ad indiuiduum quod frequenter ab Aristotele dicitur materia sicut dixi in primo. Aliter dicitur q̄ differētia formalis licet sit differētia specifica q̄ est per differētiam formalem in cōceptu quidditatiuo rei eo modo quo philosophus cōparat species numeris. ℊ.meta. tamen non oportet q̄ differētia formarū sit specifica. Refert enim dicere differētiam formalē et formarum sed non est vis . Ad tertium dico q̄ pluralitas numeralis aliquoruz sub eadem specie est pluralitas finita saltem in potentia. Tu dicis talis non intenditur a natura. Dico q̄ falsum est sicut ꝟm te etiam pluralitas numerozum est infinita saltē in potētia et tñ intenditur a natura sicut ⁊ species quia distincti numeri sunt distincti species ꝟm se. Unde nō video quare natura per se nō intendat indiuiduum sicut ⁊ species q̄ per se ⁊ primo agit ⁊ operatur circa indiuidua . Unde prima substātia nō minus est de intētione nature q̄ secunda. Si dicas q̄ indiuidua sunt infinita. Dico q̄ verum est in potētia non in actu sed sunt finita. ¶ Ad quartū dico q̄ absolute loquēdo possunt esse plures celi eiusdem rationis. Dices q̄ nō quia celum est ex tota materia sua sicut dicitur primo de celo. Dico q̄ si in celo intelligatur materia:vt pars ista ,ppositio est falsa : quia in ipso vt puto nō est materia. Si accipiatur materia pro differētia indiuiduali. Dico q̄ habet suam differētiam indiuidualē per quā est hoc: ⁊ tunc ipsum vt sic nō potest esse plures : sed quin possit esse vnum aliud nō probat. Dico tamen q̄ forte in actu nō est nisi vnū celum eiusdem rationis:nō quia hoc sit impossibile:sed qz deus noluit et sufficit ad perfectionem quam deus noluit cōferre vniuerso. hec de tertio articulo.

¶ Ad primuz principale dico q̄ nō est vera maioz nisi sub isto sensu q̄ scz separatum a materia habet totam perfectionē nature sue Dico q̄ verū est q̄tum ad perfectionē quidditatiuam. Includit cm̄ in se conceptuum quidditatiuū nature sue:sed dico q̄ plus de perfectione est ī pluribus q̄ in vno. Nec oportet q̄ isto modo intēsiue vel extēsiue totam perfectionē nature sue cōtineat nec de albedine nec de alio separato . Et dico q̄ si albedo esset separata vel etiam substātes ita posset plurificari sicut modo supposito q̄ sit creatura ⁊ esset nec in deo. Unde habeāt probabilitatē talia dicta nullam nisi ex consuetudine loquēdi hominum qui vt in pauciozibus intelligūt. ¶ Ad secundum dico q̄ si Aristoteles intellexit q̄ oportet ad hoc q̄ aliqua natura sit multiplicabilis q̄ habeat materiā partem sui falsum intellexit et est negandus:qz tūc materia nō esset multiplicabilis nec aliqua forma breuiter. Sed nescio si fuerit ita rudis ⁊ ita materialis homo ⁊ ideo expono ipsuz sicut alias exposui q̄ si primū mouens multiplicaretur haberet materiam.i.naturā potentialem ⁊ contrahibilem per differētiam indiuidualem ⁊ nō esset purus: ⁊ tunc dico de angelo q̄ isto modo habet materiā. ¶ Ad tertium dico q̄ licet absolute loquendo non sit necessitas plurium indiuiduozum sub eadē specie.immo etiā nec vnici sicut etiā nec indiuiduozum corruptibilium nec propter cōseruationē speciei quin naturaliter posset cōseruari natura in vnico indiuiduo incorruptibili. Tamē possunt esse plura ⁊ probabile est q̄ sint propter causas predictas. ¶ Ad quartum dico q̄ in separatis a materia.i.in illis q̄ nō habent naturam potētialem ⁊ contrahibilē per differētiam indiuidualem idem est qō quid est ⁊ id cuius puta in omnibus diuinis et talia nō possunt multiplicari eiusdem rationis existētia sicut dictū est in primo. Sed nulla creatura est talis.

¶ Distinctionis tertie.

¶ Questio secunda.

¶ Scōdo q̄robtrīangelus et aīa differant specie. videtur q̄ nō. ¶ Primo sic. Si substantie istorum differūt specie ⁊ potētie. igitur et obiecta ex scōdo de anima. Sed obiecta potētiarū istarū nō differunt. Nā idem est est obiectum primum intellectus aīe rationalis ⁊ angelici. ergo nec potentie ℊ nec substantie. ¶ Scōdo sic. Si angelus ⁊ aīa sunt alteri? spēi sequit̄ q̄ vnū ꝟm se totū ⁊ oīa sua potēt

erit nobilior altera. Aut non erit nobilior angelo: et sic quelibet anima quolibet angelo qđ est falsum Aut angelus anima ꝛ sic quilibet angelus erit nobilior q̃ualibet anima qđ est falsum. Non em̃ quilibet angelus est nobilior aĩa christi: immo nec aliqs simpliciter sicut nec est capax tante beatitudinis.

¶ Tertio sic. Quecũqꝫ differũt specie sunt per se in genere. Sed aĩa non est p se in genere qꝛ non est nisi pars alicui⁹ qđ est p se ĩ genere. ℊ ꝛc. ¶ Quarto sic. Augustinus dicit. 2. de libero arbitrio q̃ angelus et anima sunt natura pares: ergo sunt eiusdẽ rationis/vel speciei: qꝛ in distinctis specie nõ iueniꝫ tur paritas nature.

August.

¶ Contra Anima/est actus corporis phĩsici organici ꝛc. Angelus aũt nõ: ergo: ꝛc.

¶ In ista questiõe sic procedã

Primo ostendã quid est certum in questione respõdendo a ipsam. ¶ Secũdo adducam aliquas probationes que ab aliquibus adducuntur ad probandum: q̃ angelus/ꝛ aĩa differunt specie: ꝛ ostendam q̃ vel non sunt efficaces vel saltem non sunt causales: nec a priori vltimo/ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primum arti/

culum do primo vnam distinctionẽ: q̃ differre spẽ potest accipi dupliciter. Uno modo pro nõ esse idẽ specie. Alio modo pro esse aliam/ꝛ aliam speciem. Primo modo dico q̃ angelus ꝛ aĩa differũt specie quia non sunt idem specie: quia vnum ipsorum per se est species/vel in specie. Anima vero non ẽ ĩ specie. Sed ista cõclusio a priori nõ potest demõstrari: sicut nec a priori põt demõstrari. q̃ ãgel⁹ sit ãgelus ꝛ q̃ anima sit aĩa: tamen per rãtiões aliquas/q̃ magis sumunt a posteriori declaratur: hoc. ¶ Primo sic. Forma per se subsistens naturaliter non vnibilis alteri in formãdo ꝛ limitata necessario per se cõtinetur ꝛ clauditur sub limitibus generis ꝛ per cõsequẽs per se est species vel in specie. Sed angelus est huiusmodi forma vt patet. ergo ꝛc. Maior patet: qꝛ prima limitatio alicuius est ad certũ genus. ¶ Secũdo sic. Forma substãtialis nõ extensa nec potẽs facere vnũ per se cum aliquo extenso est per se in genere vel predicamẽto ꝛ per consequẽs ĩ specie aliqua: quia est per se in genere incorporei. Sz angelus est talis forma substãtialis nõ extẽsibilis nec potẽs facere vnum cum extenso per se: qꝛ subsistẽs est naturaliter. ℊ ꝛc. ¶ Tertio sic. Omnis forma limitata que ex se sine aliquo extrinseco nata est esse suppositum et persona per se est in genere substantie: ꝛ sic in aliqua specie: sed angelus est huiusmodi. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Omnis forma finita nõ dependẽs actualiter nec aptitudinaliter in suo esse nec in sua operatione nec sicut ex subiecto: nec sicut ex organo p se est in genere substãtie. Sed angelus est huiusmodi. ℊ ꝛc. Per oppositas rationes omnino ꝑbari põt q̃ anima intellectiua et rationalis non est per se in genere vel specie. Est em̃ pars speciei puta hois cui conuenit esse speciẽ. Species autẽ ex alijs speciebus non cõponitur. Cũ em̃ species sit per se vna et ex pluribꝰ speciebus nunqꝫ cõstituatur aliquid per se vnũ. Patet qꝛ nec aĩa nec corpus qđ est pars sunt p se species nec in specie sicut nec partes alicuius totius per se vnius sed per

Differre spẽ quot modis capitur.

reductionẽ ad totum. Sic ergo nõ sunt idẽ specie. ¶ Secũdo dico q̃ non differunt specie sicut alia ꝛ alia spẽs. Sic em̃ differre spẽ ab alio icludit eẽ speciem ꝛ habere differẽtiam specificam. Dictum est autẽ q̃ anima nõ est in specie per se: nec species aliqua: licet bene ad aliquã speciẽ ptineat sicut pars. Et hoc ẽ primo articulo. De quo tamen articulo diceret aliter cõmentator qui posuit intellectũ esse formã subsistentem nõ vnitã nec vnibilem ipsi corpori ꝺm esse sed tm̃ ꝺm operationẽ motiuũ forte p copulationẽ ad fantasmata sicut sibi ꝑponit a multis qđ est purum cõmentum ꝛ fictio quedã sicut inferius apparebit.

¶ Quãtum ad secundum ar/

ticulum. Adducũtur ab aliquib⁹ ꝛ diuersis diuerse rationes ad probandũ q̃ angelus et anima non sunt idẽ specie q̃ videtur eis quasi causales ꝛ a priori. ¶ Prima est ista. Forma vnibilis materie ꝛ nõ vnibilis nõ sunt eiusdem speciei. Sed anima et angelus sunt huiusmodi. ℊ ꝛc. Ista ratio licet sit bona. nõ tamen est a priori: qꝛ materia magis est propter formã q̃ econuerso. Unde mẽbra leonis ꝛ cerui causaliter differunt: qꝛ forme istorum differunt nõ econuerso. igiꝫ arguere ex materialitate vel vnibilitate ad materiam ꝛ negatione eius differentiã inter angelũ ꝛ aĩam ẽ arguere a posteriori. Mõ patet etiã qꝛ ista vnibilitas in anima est respectus quidã habitualis fundatus in anima ꝛ posterior ipsa. ¶ Secunda ratio est ista. Forme intellectuales sic q̃ vna discurrit in intelligẽdo et alia non discurrit nõ sunt eiusdez speciei. Sed angelus ꝛ anima sunt huiusmodi: qꝛ angelus nõ discurrit aĩa vero discurrit. Ista ratio sicut videt aliquibus non valet nec a priori nec a posteriori. A priori nõ valet quia intelligere ꝛ modus itelligẽdi planũ est q̃ sunt aliquid posterius talibus formis ꝛ differẽtia earũ intrinseca. A posteriori etiã nõ videt eis valere qꝛ si discurrere et non discurrere in intelligẽdo arguant diuersas naturas intellectuales et diuersas intellectualitates cum anima discurrat circa conclusiones et non discurrat circa principia prima per se nota tũc in anima erunt due intellectualitates vel due nature. ¶ Item anima circa obiectum beatificum non discurrit: ꝛ circa multa alia discurrit: nec breuiter discurrit in aliqua simplici intelligẽtia. igitur sicut prius erũt in ipsa due nature intellectuales vel ipsa non beatificabitur in obiecto naturaliter beatifico. ¶ Tertio sic. Queritur quid itelligitur p hoc qđ dicitur angelum non intelligere discurrendo vt intelligere non discurrẽdo. Aut intelligitur q̃ angelus nõ habeat potẽtiam qua cognitis principijs possit cognoscere conclusiones ex principijs. si ille non essent prius note sibi actu vel habitu et hoc nõ est perfectionis in intellectu creato nec est angelo attribuendum. Aut intelligitur q̃ nõ potest discurrere: quia omnes conclusiones sunt sibi note a principio in actu et ita non potest eas discurrendo cognoscere. Et planum est q̃ hoc est falsum: quia nõ omnia sunt sibi nota actualiter a principio. Aut intelligitur q̃ ideo non discurrit: quia omnia sunt sibi habitualiter nota a principio. Nec potest adquirere noticiam habitualem conclusionis ex principio vel cognito principio et hoc nõ facit differẽtia essentialẽ: quia equaliter ipsi aĩe possunt esse omia

videnꝫte. ¶ Secundo modo q̃ presentiam sue similitudinis immediate ꝛ directe originate ab ipso cognito sicut calor exterior videtur ab oculo. ¶ Tertio modo per suam similitudinẽ vel speciem nõ originatã imediate ab ipso sed ab aliquo alio in quo relucet illꝰ cui⁹ est similitudo sicut videtur aliquid in speculo vel mediãte speculo. Tunc dicit q̃ deus primo modo cognitionis seipm̃ cognoscit ꝛ etiam cognoscitur in patria a beatis. ¶ Scdo modo cognoscitur naturaliter ab angelo. Puta per essentiam suaz que est similitudo imediata accepta ꝛ derivata ab ipso. ¶ Tertio modo cognoscitur deus a nobis per creaturas ipsas ꝛ in cognitis prius cognitis/sicut in quibusdam speculis in quibus relucet diuina eẽntia q̃tum ad communes conditões dei ꝛ creature in quibus cõueniunt analogice saltẽ ꝛ similiter de angelo cognoscente per suam eẽntiã confuse tamen ꝛ indistincte q̃tum ad proprietates vel rationes communes analogas deo ꝛ creature. ¶ Quarto dicit iste idem doctor q̃ impossibile ẽ q̃ angel⁹ cognoscat deum per aliquam speciẽ creatam suo intellectui impressaz que representet diuinam eẽntiaz. ¶ Primo quia si talis species sibi infundereturvel ꝑimeretur. Oportet q̃ a deo ꝑ aliquã determinatã ydeã crearet. Sz tũc nõ diceret prio ĩ cognitionẽ eẽntie sz in cognitõe ydee qđ nõ ẽ ad ꝓpositũ. ¶ Item qꝛ phus in tertio de aĩa non ponit speciẽ in ãĩa nisi qꝛ obiectum nõ est presens realiter in ipsa. Lapis inquit non est in aĩa/sz species lapidis. Sed eẽntia diuina est pñtialiter in intellectu angeli. ℊ frustra talis spes diceret esse in eẽntia em̃ diuina ĩtimior ꝛ efficatior oĩ specie tali. ¶ Tertio qꝛ nulla spẽs finita põt repũtare diuinã eẽntiã q̃ est infinita/vt videt. ℊ. ꝛc. Hec est positio.

De ꝑa nobis quõ cognoscitur.

¶ Contra istã positionem di

cam aliqua ꝛ ꝺm ipsam aliqua. ¶ Dico igitur prio q̃ angelus naturaliter põt deum cognoscere et distincte abstractiue tamẽ per eẽntiam suaz sicut per obiectum primo cognitum ꝛ rationem cognoscendi sicut bene ꝓbat ratio que adducebatur ad primuz dictuz põnis. ¶ Scdo dico q̃ angel⁹ nõ potest naturaliter cognoscere deum per aliquam speciẽ impressam creatam distincte ꝛ immediate representantem diuinam eẽntiaz. Et ratio huius est quia talẽ speciem naturaliter vel ex principijs suis naturalibus habere nõ potest. Non enim põt talis species causari ab aliqua creatura. Nã omnis species causata a creatura primo ꝛ immediate respresentat ipsam. Sz a solo deo potest causari ꝛ cãretur per suã voluntatem nõ per eẽntiam suaz vt eẽntia est quia tunc naturaliter ꝛ necessario crearetur quod est falsum. ¶ Preterea etiaz naturaliter haberi nõ posset nisi precedente diuina visione ex qua relinquere tur talis species que quidem visio cuz sit beatifica ex naturalibus habeni non potest. quare. ꝛc.

Angel⁹ 2m̃ auctorem quõ deũ naĩaliꝫ cognoscit.

¶ Tertio dico tamen q̃ per talem speciem sibi impressam absolute loquendo posset deuz abstratiue cognoscere distincte ꝛ habere verã scientiam ꝛ theologiam de ipso sicut dictum fuit in principio primi. Sed ista cognitio non eẽt simpliciter naturalis quia principium ei⁹ puta species nec habetur naturaliter nec potest naturaliter haberi nisi forte diceret aliqs q̃ lz species supnaturaliter ꝑimeretur/ tamen ꝺm ipsam habita angelus naturaliter intelligeret. Intellect⁹ enim non est min⁹ principiuz intellectionis q̃ spẽs ꝛ tamen intellectio naturalis ẽ non obstante q̃ intellectus a principio supernaturali tm̃ modo habeatur qꝛ est ab extrinseco non curo de hoc. ¶ Tamen contra primũ dictum huius positionis arguit quidam doctor q̃ per eẽntiã suaz angellus nõ possit distincte cognoscere deũ. Tũ qꝛ sequeretur q̃ angelus in sua cognitiõe discurreret Nam eẽntia angeli non esset ratio cognoscẽdi deũ nisi vt obiectum primo cognituz a quo discurreret ad deum cognoscendũ. Tum quia discurs⁹ ab vno in aliud presupponit cognitionem vtriusqꝫ. Tũ qꝛ ratio cognoscendi aliud vt obiectũ prio cognitum continet virtualiter vel eminẽter intelligibilitatez ꝛ per cõsequens entitatem secũdarij obiecti quod non est verꝫ de eẽntia angeli respectu dei. Tũ quarto quia cognitio creature nõ potest eẽ causa cognitionis dei qꝛ est simpliciter inobilior illa. ergo. ꝛc.

¶ Dico ad primum q̃ nõ video magnum inconueniẽs si angelus ꝑcedatur discurrere ab vno ad alia posterius cognitum natura vel duratione. Aliter dicitur q̃ non est ibi discursus quia angelus eodez actu vtrumq; apprehendit licet vnum per aliud vt mediante alio. ¶ Ad secundum dicitur q̃ assumptum est falsum absolute. ¶ Ad tertium dicitur q̃ nõ oportet nisi illud sit ratio cognoscendi aliud ita perfecte sicut est cognoscibile. Modo nõ sic est in ꝓposito. ¶ Ad quartuz dicitur q̃ cognitio creature non est tota causa cognitionis diuine: sed ĩtellectus saltem cũ ipa/ideo non valet.

¶ Ad primum aliorum quod

est contra me q̃ nõ distincte. Dico q̃ causa equiuoca bene cognoscitur distincte per effectum sed non perfecte nec adequate q̃tum est cognoscibilis. ¶ Ad secũdum q̃ licet dicte non tamẽ ita perfẽcte q̃ sufficiat ad noticiaz trinitatis. ¶ Ad tertiũ patet q̃ eẽntia angeli est excessa ꝛ finita nec potest esse ratio cognoscẽdi perfecte deũ q̃tum est cognoscibilis. ¶ Ad primum contra speciem dico q̃ eẽt creata ad ydeam que est diuina eẽntia qꝛ aliud nõ pono ydeã ex parte ipius dei ꝛ repsentaret ipsam. ¶ Ad secundum dico q̃ nõ solum ꝓpter absentiã obiecti requiritur species sed ꝓpter noticiã inquãtum abstractiua est ꝛ indifferenter existẽtis et non existentis sicut ꝛ species. ¶ Ad tertium Nulla species finita potest pfecte representare deum q̃tuz ẽ representabilis: sed bene aliquo modo ꝓportionaliter ad intellectum creatum.

Quomõ angelus nãliꝫ seipsuz cognoscit.

¶ Secundo dicendũz est quo

modo angelus seipsum vel per quid magis sicut q̃ rationem cognoscendi motiuam vel quasi motiuaz ad actum. ¶ De hoc dicunt aliqui q̃ hoc non põt esse per eẽntiam suam nec per aliquam speciem. Quorum ratio est ista quia mouens ꝛ motum vñt esse distincta subiecto. Alioquin idẽ eẽt in actu ꝛ ĩ potentia respectu eiusdem. Sed essentia angeli vel etiam species impressa sibi si poneretur nõ sunt distincta subiecto ab intellectu angeli. patet igiꝫ nõ sunt rationes motiue intellectus ad actum intelligendi. Dicunt ergo q̃ omnis operatio vel actio angeli que est formaliter in ipo siue sit intellectio siue volitio siue motus passiue dictus angeli est a principio extrinseco ꝛ subiecto distincto siue illud sit ob-

fectum siue deus siue aliud quodcūq. ¶ Alij probant secūdo in ꝓposito q̄ nō per cēntiam. Angelus eodē modo cognoscit se ⁊ nō aliter quo modo cognoscit alios angelos vel alias itelligētias eiusdem generis. Sed illos non potest immediate intelligere per essentias eorum sicut per rationes cognoscendi īmediatas sed magis per spēs. ergo. ⁊c. ¶ Tertio sic. Alia nostra ꝑiūcta ꝯtūcunq; sit actu ꝓsens sibi per cēntiam ⁊ sit ens spirituale ⁊ actu intelligibile tamen seipsam non potest intelligere per cēntiam suam sed ꝑ species sicut aliā. igit̄ similiter de angelo. ¶ Quarto sic. Quādocūq; extrema essentialiter sunt idem ⁊ mediuꝫ cum vtroq; q̄ non plus distinguitur mediū ab extremis q̄ extrema ab inuicem. Sed si angelus seipsuꝫ intelligit ꝑ suam essentiam extremū intelligibile motuum scilicet cēntia ⁊ intellectus sunt idem ergo opatio media inter potentiam et obiectum vel rationem cognoscendi igitur intellectio angeli est sua substantia quod est falsuꝫ quia tunc sua intellectio naturalis esset nobilior simpliciter sua intellectione beatifica sicut substantia simpliciter nobilior ꝯaccidēte ¶ Quinto sic id qđ est singulare ꝝm qđ huiusmodi nō potest esse per se intellectū in primo nec etiā ratio cognoscēdi q̄ nec intelligitur nisi per lineam reflexam. Sed essentia angeli singularis est. q̄ ⁊c. ¶ Ultimo sic quia potentia debet eē denudata ab obiecto ⁊ ratione cognoscendi/sicut patet Secūdo de anima de visu qui debet esse absolꝰ sicut etiaꝫ receptiuum debet denudari a recepto. Sed intellectus angeli non est denudatus ab cēntia sua. ergo ⁊c. ¶ Et dicunt isti q̄ ponendo ꝝm fidem q̄ intellectio angeli differt a sua substātia impossibile est ponere q̄ immediate per suam substantiam seipsū intelligat sicut poneret Aristoteles qui posuit angelos deos esse. Et ita posuit intellectiones eoruꝫ esse idem cum substentijs eorum. Et oportet sicut dicunt isti q̄ per aliquid aliud puta per speciem.

¶ Alij vero qui negant speciem impressam. dicūt q̄ angelus intelligit se per suam essentiam ⁊ non ꝑ speciem. ¶ Q; autem nō per speciem hoc ꝓbant. Intelligibile in actu ꝓsens intellectui non impedito est sufficiens ratio cognoscendi ipsum. Nec re quiritur aliquid aliud vt ratio cognoscendi. Sed essentia angeli est huiusmodi respectu sui intellectus ergo non requiritur species vt cognoscit seipsum per speciem. Ex quo enim natura ꝓuidit angelo de vno sufficientiori ⁊ perfectiori modo cognoscendi seipsum non ꝓuidet sibi de minus perfecto vt videtur. ¶ Secūdo q̄ intellectio per speciē est abstractiua ⁊ est indifferens ad ꝓsentiā rei vel absentiā. Sed intellectio angeli de seipso non pōt esse indifferens ad absentiā sui q̄ non potest sibi ipsi abesse. ergo. ⁊c. ¶ Tertio quia si poneretur spēs in intellectu angeli representans essentiam suaꝫ sequeretur q̄ angeli essentia eēt ꝓsens suo intellectui mediate per speciem ⁊ īmediate per seipsam. Sed hoc est ꝓtradictio q̄ alicui sit ꝓsens aliquid mediate ⁊ īmediate q̄. hoc mediate ⁊ non mediate īmediate ⁊ nō immediate. quare. ⁊c. Iste sunt tres vie de ista questiōe. Sed nullam istarū ꝑcise teneo.

Noticia itellectualis duplex.

¶ Et ī ō dico ad istū articulū q̄ noticia itellectualis duplex est. Una est intuitiua ⁊ alia abstractiua. Tunc dico q̄ angelus potest naturaliter seipm cognoscere cognitione intuitiua ꝑ essentiam suā īmediate sicut per rationem cognoscendi. Et ratio huius est q̄ essentia sua est sibi ꝓsens ⁊ ītima ⁊ actu intelligibilis ⁊ suus intellectus actualis est nō impeditus. igitur potest sequi actio intellectualis de seipso per suam essentiam ⁊ de intuitiuaq; īmediata ⁊ īmediatione obiecti ⁊ īmdiatione repꝛesentatiui. quare. ⁊c. Secundo q̄ essentia vel obiectum ꝓsens est in specie sub esse diminuto est ratio cognoscendi seipsum. ergo magis q̄ simpliciter ꝓsens est. ¶ Tertio q̄ non repugnat hoc angelo de alijs sicut dicetur infra. Nec repugnat hoc anime separate ergo nec angelo de seipo. ¶ Secūdo dico idē de omnib⁹ sibi intrinsecis q̄ pōt ea cognoscere itiuitiue per cēntiam eorum que pñs est realiter intellectui suo. ¶ Tertio dico q̄ seipsum intelligere pōt vel cognoscere per speciem aliquā accidēt̄ talez sibi impressam et adquisitam derelictam ex noticia sui intuitiua ī memoria suā/ ⁊ hoc loquēdo de noticia abstractiua. Cuius ratiō videtur prima cognitio imꝑfectior que nō repugnat perfectiori angelo de aliquo obiecto. non repugnat inferiori de eodem. Sed non repugnat superiori angelo q̄ cognoscat inferiorē abstractiue per speciē que noticia abstractiua imperfecta est respectu intuitiue. ergo. ⁊c.

¶ Scōdo sic q̄ sicut dixi in principio primi. Quicquid potest intuitiue intelligi ab intellectu creato etiam abstractiue ab eodez etiā de abstractius que fit per speciem. Cum igit̄ angelus potest seipsuꝫ ꝑ suam essentiaꝫ intuitiue cognoscere sicut ꝓbatū est supra: ergo ⁊ abstractiue per speciez. ¶ Tertio quia in parte sensitiua idem potest cognosci ab eodem intuitiue ⁊ abstractiue licz per diuersas potētias. Puta per sensum ⁊ ymaginationē. q̄ in parte intellectiua perfecta non impedita cuiusmodi ē intellect⁹ angelic⁹. videt̄ q̄ ista dūt vniri q̄ ag̃el⁹ seipsum ⁊ intuitiue per essentiaꝫ ⁊ abstractiue ꝑ speciē potest cognoscere. Unde accipit̄ quo modo habetur ista species. ¶ Dico vt est angelo cōcreate sūt multe species aliorum de quibus dicetur infra vel est angelo adquisita per hoc q̄ primo itellexit se intuitiue ⁊ derelicta est species eius in memoria q̄ quid enim cadere potest in intelligentia et memoria quia equātur inuicem ꝝm Augustinum. Et dico q̄ causatur ab cēntia angeli. vt obiecto ⁊ ab intellectū angeli qui est agens ipsam. Nec ꝯtum ad hoc reputo inconueniens ponere in angelo intellectum agentem licet nō ponatur ibi vt faciat angelum de potētia intelligibili actu intelligibilē sicut ponitur in nobis intellectus agēs ꝝm opinionē aliquoꝝ. Sed potest ne angelus intelligere seipsuꝫ simul intuitiue ꝑ cēntiam suā /⁊ abstractiue perspēs illam. ¶ Dico q̄ non video aliquam repugnantiā formalem inter istas duas noticias cuꝫ sint alteri⁹ rationis nec sint cōtrarie ex parte ipaꝝ nec ex pte subiecti supposito q̄ in eodē intellectu pñt eē simꝰ plures actus intelligēdi/nec ex parte obiecti. Nō enim reputo inconueniēs q̄ idem obiectum simꝰ intelligatur immediate ꝑ seipm ⁊ mediate ꝑ speciez. Non ē enim hoc ꝝm idem vel per idem. Et ideo nō video repugnantiam nisi forte diceretur q̄ noticia intuitiua adequat totam potentiam intellectiuam respectu obiecti quia est perfectissima noticia. Et ideo simul cum ipsa incōpossibilis ē noticia abstractiua eiusdem obiecti nō tamē video q̄ istud sit demonstratum. Dicas ergo quo tibi placuerit q̄ vel

Angel⁹ q̄ cognitiōe seipsū cognoscat nāl⁹

Angel⁹ an seipm intuitiue ꝑ cēntiā ⁊ abstractiue ꝑ speciā simul cognoscat.

equaliter nota a deo imprimēte sibi noticiam oīm sicut angelo siue principiū siue conclusionē sicut fecit ale christi. q̄ ⁊c. Non em tūc angelus nō discurreret ꝓpter impotētiam discurrendi: sed ꝓpter causam ꝓdictam per accidēs. ¶ Preterea etiaꝫ istud nō excludit discursum in actu. Unde nō reputo istam rationē valere: quia nō video q̄ repugnet intellectui angelico discurrere eo modo tamē quo dicetur infra. ¶ Alij arguunt sic. Quoꝝ ꝑfectiones supreme non sunt eiusdē speciei nec perfectibilia vt videtur. Sed beatitudo angeli ⁊ anime non sunt eiusdē speciei: q̄ beatitudo angeli non potest equari beatitudini anime christi vt videtur. q̄ ⁊c. Sed nec ista ratio valet. ¶ Dico enim absolute q̄ beatitudo angeli potest eē equalis beatitudini ꝓpt̄ sicut dixi in ꝓo de charitate require. Unde teneo q̄ sunt beatitudines eiusdem rationis siue dependeant ab intellectionibus istorum effectiue siue nō ⁊ ꝯtūcunq; sint in intellectibus distinctis ꝝm speciem vel sicut in subiectis. Nullum est enim inconueniens q̄ aliqua plura eiusdem rationis sint a pluribus vel in pluribus agētibus vel subiectis alterius rationis. ¶ Dico igit̄ q̄ licet a posteriori possit ostendi q̄ angelus ⁊ anima nō sunt eiusdem speciei: tamē causam a priori nescio assignare. Nec est alia ratio nisi q̄ hec natura est hec natura ⁊ illa est illa sicut quare homo est animal et nō est lapis. hec de secundo articulo.

¶ Ad primum principale di/

co q̄ potētie intellectiue angeli ⁊ anime distinguntur suo modo sicut angelus et anima nec sunt eiusdem rationis. Dicis q̄ nō: quia habēt eadem obiecta vel idem obiectum. Potentie autē distinguūtur vel vniuntur ex obiectis. ¶ Dicō q̄ potentie non vniuntur sicut obiectū est vnum. Unde licet ex distinctione diuersorum obiectorum adequatorum ⁊ primorum deueniamus in noticiam distinctionis potentiarum que distinguntur seipsis nō tamen ex vnitate obiecti arguitur vnitas potentie. Unde venius ⁊ eiusdez obiecti possunt esse plures potentie ⁊ scientie etiā. Nec vnq̄ Aristoteles dicit q̄ potētie vniantur sicut obiectum. ¶ Ad tertiū dico breuiter q̄ quilibet angelus scōm suam rationem specificam est nobilior in naturalibus quacūq; anima etiam anima christi sicut etiam est nobilior tota natura humana cuius anima est pars. ¶ Et dico vltra q̄ est capax equalis beatitudinis sicut aia christi ⁊ quelibet anima ⁊ econuerso quelibet anima sicut quilibet angelus quia capacitas beatitudinis non fundatur in istis scōm rationes suas speciales sed scōm rationem cōmunem intellectualitatis in qua cōueniunt ⁊c. ¶ Ad tertium. dico q̄ bene concludit animam non differre specie ab angelo sicut speciem a specie sed non concludit ipsam esse eandem specie. ¶ Ad Augustinuꝫ dico q̄ sunt pares natura in beatitudine. Tū q; neuter plus habet de beatitudine ex natura sua ꝯ alius. Tum quia etiā licet non sint eiusdem nature tamen parem beatitudinem possunt recipere.

¶ Distinctionis tertie.

¶ Questio tertia.

Dionysius.

¶ Conſequēter de co

gnitione angeli quero. Utruꝫ angelus cognoscat per essentiā suā vt per obiectum primo cognitū vel per rationē cognoscēdi omnia quecūq; intelligit vel cognoscit naturaliter videtur q̄ oīa per essentiam. ¶ Et primo ꝓbo q̄ deū quia per imaginem cognoscit imaginatū sicut per imaginem herculis cognoscitur hercules. Sed angelus est imago dei ꝝm essentiam ⁊ substātiam quia potentia ⁊ substātia ides sicut dictum est in primo. q̄ ⁊c. ¶ Secūdo q̄ seipm quia vel per essentiam suā sicut per rationē cognoscendi vt per aliquid aliud repñtatiuū sui puta per speciem sed nō per speciem: quia species non ponitur nisi ꝓpter ꝑsentiam obiecti qđ quidē est ꝓsens ex se. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic q̄ alia quia essentia cōtinens eminēter aliquid aliud vel saltē equalis alteri vel similis potest esse ratio cognoscēdi ipsam. Sed essentia angeli superioris vel equalis est huiusmodi ad alios angelos vel saltem ad corpora lia. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Si intelligūt q̄ aliquid aliud q̄ ꝑ essentiam suaꝫ puta per speciem. Aut hoc est per species impressas a sua creatione vel innatas. Aut per species adquisitas sed non per species innatas quia cū sint infinita distincte intelligibilia ab ipsis sequitur q̄ haberēt infinitas species in actu. Nec per adquisitas q̄ ꝝm Dionyꝫ. 7. c. de diuinis nominibus. Angeli nō cōgregant diuinam cognitionē a rebus nec per consequens adquirunt. ergo ⁊c.

¶ Contra.

Essentia angeli est finita ⁊ angel⁹ tñ pōt cognoscere distincte infinita saltem successiue. Sed nullū finituꝫ potest esse ratio cognoscēdi infinita distincte. ergo essentia angeli non potest esse sibi ratio cognoscēdi oīa.

¶ In ista questione ſic ꝓce/

dam. ¶ Primo ostendam que sunt obiecta que angelus naturaliter pōt distincte intelligere. ¶ Secūdo inquiram quid est sibi ratio cognoscēdi talia obiecta vtrū sua substantia vel species vel habitus vel aliquid aliud ꝝm diuersas opiniones.

¶ Quātum ad primum dico

q̄ sunt de hoc multa obiecta intelligibilia respectu angeli. Primū est deus. Secundū est ipse angelus et omnia intrinseca sua. Tertiū est quodlibet extrinsecū ab ipso. Est igitur primū membrum huius articuli vtrū angelus naturaliter possit cognoscere: vel intelligere deum et distincte distinguēdo deū a quocūq; alio. Et dico breuiter q̄ sic loquēdo de noticia abstractiua nō de intuitiua quia illa est facialis et beatifica sicut ꝓbatum est in prima questione primi. ¶ Prima ratio ad ꝓbandū ꝓpositum est ista. Nō min⁹ potēs est intellect⁹ angelicus itelligere deū naturaliter ꝯ intellect⁹ human⁹. Sed intellectus human⁹ pōt intelligere naturaliter ipm deū etiā ꝑ statu sue ꝓfectionis ꝛ nō sit hoc demōstratiue sicut dixi distinctiōe ꝛtia primi q̄ ⁊c. ¶ Scōo sic. felicitas nālis ipsi⁹ ag̃eli nō ē sibi ipossibil: ꝛ felicitas naꝛal ē ī cognitiōe dei q̄ ē naꝛal. q̄ ⁊c. Tertio sic. ag̃el⁹ pōt se nāliter dirigere ī vltimū finē ad quē ē

Obiecta q̄ ab angelo naturaliter distincte intelligi possunt.

ꝛ ꝓpter quē operat. Sed hoc nō potest nisi distincte cognoscendo finem illum qui est deus. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. ꝑma itelligētia mouet alias: vt amatū et desideratū sicut dicitur. 12. metha. Quia intelligētia fecūda in operatione se intēdit conformare illi: ꝛ hoc est bonū suum etiā naturale. Sꝫ impossibile est q̄ aliquid moueat vt amatū ꝛ desideratū nisi ꝓius cognitum. ergo ꝛc. ¶ Secūdo dico q̄ potest seipsum naturaliter cognoscere ꝛ intelligere indistincte ꝛ absolute loquēdo nō distinguendo intuitiue vel abstractiue. Ad hoc est ꝓima ratio talis intellectus angelicus nō est minus potēs ad cognoscēdum seipsum q̄ humanus. Sed intellectus humanus aliqualiter quomodocūq; seipsum potest cognoscere. ꝯ ꝛ angelicus. ¶ Secūdo sic. Omnis potētia cognitiua naturaliter reflexiua sup seipam et id cui⁹ est pōt ambo naturaliter cognoscere. Sꝫ intellectus quicunq; est huiusmodi. ꝯ ꝛc. ¶ Tertio sic. Illud qō potest seipsum naturaliter diligere potest seipsum naturaliter cognoscere q̄ ꝓ inuisa possimus diligere incognita nequaq̄ ꝫm Augustinum Sed angelus potest seipsum naturaliter diligere. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. ꝑsente actiuo passiuo disposito et vtroq; sufficiēte nō ꝑditis pōt sequi actio naturaliter. Sed essentia angeli vel intellect⁹ ei⁹ vt actiu⁹ est/est sufficies actiuū vel vtrūq; simul vel etiā species cū intellectu ꝛ possibilis intellect⁹ est passiuū sufficienter dispositū. Nec ista sunt ꝑdita respectu intellectiōis angeli. ꝯ ista intellectio pōt sequi naturaliter angelus. ergo seipsum potest naturaliter itelligere. ¶ Preterea de alijs a seꝛa deo incōplexis quibuscūq; dico q̄ pōt ea naturaliter ꝛ distincte cognoscere. Tum qꝛ hoc potest intellectus noster. Tum qꝛ non excedūt facultatē sui intellectus in intelligibilitate. Tuꝫ quia possunt suo intellectui naturaliter ꝓsentari: vt obiecta intelligibilia per se vel ꝑ accidens: et sic intellectus suus moueri et formari ab ipsis vel circa ipsa. Tum qꝛ ad hoc nullū sequitur incōueniens vel impossibile vt videt. ¶ De cōplexis vero dico q̄ cōplexa vel sunt actualia et necessaria vel sunt futura ꝛ non in actu ꝛ cōtingētia. ¶ De cōplexis ꝛ ꝓplexionibus actualib⁹ et necessarijs. Dico q̄ vel ille cōplexiōes sunt veritatū excedētiū ꝛ supnaturaliū sicut q̄ de⁹ est trinus et vnus ꝛ huiusmodi: vel q̄ pater in diuinis generat. Et de istis dico q̄ angelus nō pōt eas naturaliter cognoscere. ¶ ꝑimo qꝛ sicut dictum est in ꝓio trinitas ꝓsonarū non potest naturaliter cognosci. ¶ Secūdo qꝛ deus nec aliquis termin⁹ diuinus. Unde oriantur ille cōplexiones pōt naturaliter vt sic intelligi. ¶ Tertio qꝛ sicut dictuꝫ fuit in ꝓimo. Intellectus sequens iudicium naturalis rationis in talib⁹ staret neuter ꝛ indifferēs qꝛ natura creata ad hoc nō sufficit: nec etiam potest dicere cōtrarium ratio naturalis recta. qꝛ tūc eēt erronea et falsa ꝛ non esset recta. ꝯ ꝛc. ¶ De cōplexis vero ꝓportionatis necessarijs dico ꝛ actualibus nō excedentibus facultatem rationis naturalis. Dico q̄ potest ea naturaliter cognoscere. Tuꝫ qꝛ talia sunt intellectui nostro ꝓportionata. Tum qꝛ potest cognoscere ex quibus cōsurgunt et etiā oriuntur ꝛ ꝑ cōsequens habitudines et cōplexiones istoꝝ ꝛ ꝑcipue q̄tum ad necessarias cōplexiones. Tuꝫ quia tales complexiones intellectus humanus naturaliter potest cognoscere. ꝯ et angelus. ¶ Dices tūc angelus naturalit posset me cognoscere vel cognoscere me velle istud actualiter vel illud. ¶ Dico q̄ non video repugnātiam quare non si a deo permitteretur sicut dicam infra. De cōplexionibus vero cōtingentibus et futuris. Dico q̄ non potest tales cōplexiones naturaliter cognoscere vt tales sunt. Si enim naturaliter ipsa cognosceret. Aut hoc esset per seipsa. Aut per causam suā: aut ex terminis suis cognitis non per seipsa: qꝛ non sunt. Nec per causam eorum qꝛ causa eoꝝ volūtas est indifferēs simpliciter q̄tum est ex seipsa vel opposita ipsoꝝ Nec ex terminis suis qꝛ nō resultat veritas ipsoꝝ ex terminis. Tunc enim esset veritas necessaria: licet esn terminos presupponat non tn oritur nec cō surgit ex terminis. Unde dico q̄ per species quidditatū ipsoꝝ terminoꝝ nō potest talis veritas cognosci. Quicquid enim per tales species cognoscitur et presentatur est necessariū ex terminis: nec est cōtingens vt sic. Species esn quidditatum quicquid representant naturaliter representant. ¶ Secūda ratio est ista ad hoc: qꝛ sicut dictum fuit in primo. Intellectus diuinus nō cognoscit talia nisi per noticiam determinationis diuine volūtatis determinātis ea fore vel non fore. Sed determinatio diuine voluntatis de futuris non pōt esse angelo naturaliter nota. ¶ Tertio quia tūc frustra essent in angelis illuminationes ꝛ reuelationes si possent talia naturaliter cognoscere. ꝯ ꝛc. Sic patet de posstiuis incōplexis et de veris cōplexis que angelus potest cognoscere naturaliter. ¶ De discursib⁹ autem sillogistici vel etiam paralogismis vel complexionibus falsis et priuationibus et negationibus. Dicēdum q̄ potest ista cognoscere vel per rationē cōplexoꝝ verorum vel per rationes terminoꝝ per rationes oppositoꝝ nisi de cōtingētibus cōplexis de quibus falsitatem non potest naturaliter cognoscere sicut nec veritatem.

¶ Quātum ad secundum articulum videndum est primo quomodo angelus cognoscit deū naturaliter. Secūdo quomodo seipm. Et tertio quomodo quidditates aliorum. De primo dicit vn⁹ doctoꝛ q̄ angelus naturaliter cognoscit deum per essentiaꝫ scilicet ipsius angeli. Et ratio est: quia per imaginem potest naturaliter cognosci imaginatum ꝛ causa per effectum. Sed essentia angeli est effectus et imago dei vt patet. ergo ꝛc. ¶ Secundo dicit q̄ angelus per essentiam suam non habet distinctam noticiam et cognitionem de deo ex parte obiecti: sed tantum confusam. Et hoc probat multipliciter. ¶ Primo sic. Causa eminens et equiuoca non potest distincte et ꝓprie cognosci per effectum suum qui est alterius rationis ab ipsa. Sed deus est causa talis et essentia angeli talis effectus. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Si distincte posset cognosci deus per essentiam angeli. ꝑi ratione videtur q̄ per ipsam posset cognosci trinitas personarū. Sed hoc est falsum. ¶ Tertio qꝛ essentia angeli est simplr improportionata ꝛ excessa a deo q̄ est causa supeminens et excedēs. ꝯ per ipam nō potest illa distincte cognosci. ergo ꝛc. ¶ Tertio dat modū q̄o pōt aliquid cognosci diuersimode. Uno enim modo pōt aliq̄d cognosci ab aliquo ꝑ essentiā suā realiter ꝑsentē in cognoscēte. Sicut si lux esset presentialiter et realiter in oculo simul vel saltem successiue angel⁹ potest seipsuꝫ cognoscere intuitiue per suam eēntiam ꝛ abstractiue per speciem. ¶ Ad rationem ꝓme opinionis dico q̄ illa maioꝛ heretica est ꝛ falsa. Luꝫ enim angelus mouetur localiter dico q̄ a seipo mouetur ꝛnō mouetur ab alio sicut truncus. Et ideo falsum est dicere q̄ oportet vniuersaliter mouēs ꝛ motum eē distincta subiecto. Et dico q̄ in probatione cuilis equiuocatio de actu ꝛ potentia. Actus enim ꝛ potentia Uno mō sunt differentie entis. Alio modo ꝓncipia entis. vt sunt differētie entis non conueniunt eidem simul. Non enim idem homo simul ꝛ semel est homo in actu ꝛ homo in potētia. Sed vt sūt ꝓncipium entis dicitur q̄ eidem possunt conuenire ꝛ respectu eiusdem. Nec est aliquod incōueniēs ꝛ hoc est quod alū dicūt sub alijs verbis q̄ nulla est contradictio q̄ idē respectu eiusdem sit in actu virtuali ꝛ in potentia formali. licꝫ sit impossibile q̄ simul sit in potentia formali ꝛ in actu formali ꝫm eū dem actum nūero ad quē est in potentia. ¶ ꝑ. Si nec per speciem nec per eēntiaꝫ angelus intelligit seipsum: quero per quid intelligit naturaliter seipsum et non potest faciliter responderi qꝛ non ꝑ inferiorem angelum qꝛ tunc infimus nō cognosceret seipsum. Nec per superiorem qꝛ tunc supremus nō cognosceret. Nec per similem vel equalem qꝛ pari ratione econuerso ille per alium ꝛ esset circulus in per se obiectis. ¶ ꝑ. dato q̄ non esset equalis adhuc intelligeret seipsuꝫ/ nec angelus per motū suū vel effectum cognoscit se quia multi angeli sunt q̄ non manent nec per deum angelus cognōscit se qꝛ non cognoscit primo deuꝫ naturaliter nec per creaturam aliquam. ergo vel non cognoscit se/ vel ꝑ nichil cognoscit se sicut per rationem cognoscēdi qō est vna truffa. ¶ Ad primum alteri⁹ opinionis q̄ non per eēntiam. Dico q̄ si essentia alteri⁹ sit sufficienter presens angelo q̄ pōt aliuꝫ cognoscere per essentiam illi⁹ sicut seipm per eēntiā suam ꝛ ita vniformiter vtrobiq;. ¶ Ad secūdum dico q̄ anīa nōstra licet scām se sit aliquid spirituale ꝛ actu intelligibile/ ꝛ ideo separata pōt seipsam intelligere īmediate ꝛ intuitiue per eēntiam suam tamen ꝓ statu presenti sue ꝓiunctionis nō pōt quia impeditur vel ꝓpter penam inflictam a deo occasione peccati quia deus non vult cooperari ad actū talē sicut videtur de mēte Augustini. vel forte ꝓpter ordinez naturalem potentiarum intellect⁹ scilꝫ ꝛ ymaginationis q̄ exigit q̄ nihil intelligatur primo nisi fantasiatum vel ymaginatum ꝛ alia sicut ista: tale aūt impedimentum angel⁹ non habet. ¶ Ad tertium Dico q̄ est medium ꝫm rem ꝛ medium ꝫm ymaginationem tantum. Medium ꝫm rem ꝛ ex natura rei nō plus distat ab vtroq; extremo q̄ extrema adinuicē imo minus sicut patet in extremis coloꝛibus ꝛ medio. Sed medium ꝫm ymaginationē bene plus distat. Modo dico q̄ operatio nō est mediū inter potentiam ꝛ obiectum vel rōnez obiecti nisi ꝫm ymaginationem qꝛ intelligitur egredi a potentia ꝛ terminatur ad obiectum/ sed ꝫm rei veritatem ipa habet rationem extremi ꝛ posterioꝛis respectu vtriuꝫ q̄. scilicet respectu potentie ꝛ obiecti. quare ꝛc.

¶ Ad quartuꝫ dico q̄ quicq̄d sit de singulari q̄tū ad intellectum nostrum ꝓiunctum q̄ ab intellectu angelico ꝛ sepato singulare ꝑ se et directo aspectu ꝛ primo potest intelligi vel eē ratio intelligendi et essentia ita bene sicut species que etiam est aliquid singulare. ¶ Ad quintū dico q̄ potentia vniuersaliter loq̄ndo non debz eē denudata ab obiecto recepto per actuꝫ sed tantū modo potētia organica talis que est artata ad certū genus entis puta visus ad colorem. Non habet autem locum de intellectu qui est circa totiꝫ gen⁹ entis quia tunc eēt denudatus a seipso qō est falsum. Adhuc tn dubitatē magnam habet illa ꝓpositio de potētia significatiua que est tactus non curo modo.

Actus ꝛ potentia

¶ Ad primum q̄ non per speciem. Dico q̄ illa ratio bene concludit q̄ per essentiam sed nō q̄ nō per speciem. Dicis q̄ natura prouidit angelo nobiliorem modum cognoscendi quia per substantiaz. ergo frustra sibi ꝓuideret alium. Dico q̄ non frustra quia perfectius est ꝛ nobilius in angelo cognoscere seipm illo duplici mō q̄ altero tantū. Ad scōz dico q̄ omnis noticia per speciem est abstractiua. Quādo dicis abstractiua est indifferens ad existentiam vel presentiam obiecti ꝛ absentiaz eius. ¶ Dico q̄ verum est per se loquendo quia accidit noticie abstractiue vt talis est q̄ obiectuꝫ sit presens sed per accidēs hoc conuenit ei in proposito qꝛ idem est cognoscens seipsum ꝛ ideo nō potest abesse cognoscenti. ¶ Ad tertium dico q̄ non est incōueniēs q̄ eēntia diuina presentetur intellectui per seipsam immediate/ ꝛ ꝑ speciem mediate. nec est aliqua contradictio quia non est secundum idem.

¶ De alijs vero ab angelo ꝛ a deo per quid angelus cognoscit ipsa: ē opinio cuiusdam doctoris Quinto quolibeto. questōe quarta. q̄ angelus cognoscit quidditates creaturarū vel creaturas ipsas non per species aliquas nec ꝑ eēntiam suam/ sed per vnum habitus quem ponit sicut dicetur infra. ¶ Qꝫ aūt nō per species impressas probat primo sic arguēdo ꝓtra tales species. Tuꝫ quia tales species nō sunt in intellectu nostro quia tunc ꝫm ipos intellectus alteraretur. ergo nec ī intellectu angelico qui minus indiget. Tum qꝛ talis species si reciperetur in intellectu non eēt ratio cognoscendi. ꝑimo nisi singulare qꝛ a singulari causatur ꝛ singularis est. Tum qꝛ species naturaliter ꝛ necessario semp actu intelligeret omnia quoꝝm haberet species. Tū qꝛ ipossibile ē q̄ intellect⁹ informetur pluribus speciebus sicut nec materia pluribus formis vel coꝛp⁹ plib⁹ figuris. ¶ Tū qꝛ in aīa nō sunt nisi habitus passiones ꝛ potētie ꝛdo etichoꝝm non ergo tales species. Tuꝫ qꝛ tunc intellect⁹ angeli eēt in potētia eēntiali ad actum intelligēdi quia primo ad speciem ꝛ etiam ad habitum sciētialem sic q̄ posset ipsum adquirere si per species ītelligeret sicut homo. Tum qꝛ in homine est infimum quod intelligat ꝑ aliquas species siue impssas siue expssas. Supremum vero q̄ ꝑ habitum sciētialem Sed supmum in inferiori est infimum in superiori ꝫm vnionistū. igitur angelus per talem habitum intelligit. Dicit ergo q̄ angelus intelligit omnia alia creata a se ꝑ vnum habitum sciētialem sibi cō creatum non ꝑ eēntiam suam sicut deus: nec ꝑ species sicut hō. De illo aūt habitu dicit q̄ ēynic⁹ in distinctus realiter in se formaliter inherens intellectui angelico sibi ꝓcreatus non tamē absolute sꝫ in ordine ad obiecta qꝛ eīs sciētialis est habet respe-

Angel⁹ qualiter deū naturaliter cognoscat.

Aliquid diuersimode cognosci tur.

Mediuꝫ duplex.

ctum eẽntialem ad obiectum quodlibet qui quidẽ respectus est idem realiter cũ ipso. Sic ꝙ sine illo nec eẽ nec intelligi potest ꝛ ratione plurium respectuum talium quos habet ad plura obiecta distincta potest plura simul ꝛ actu ꝛ distincte representare. Ita ꝙ obiecta per illum habitum representantẽ intellectui angelico tanꝯ sibi expressa ꝛ tanto plura ꝯto ille habit⁹ simplicior est ꝛ actualior vel eminentior continẽs in se eminẽter plures habit⁹ alios partiales. ¶ Dicũt etiam vltra ꝙ quia habitus est quo quis vtitur cũ voluerit hinc est ꝙ angelus sm voluntatem vti potest isto habitu ad cognoscendũ hoc representatũ vel illud p̃intellecto tamẽ illo ad quod intellect⁹ magis inclinatur per talem habitũ quod est magis cõnaturale ipsi angelo. Sic aũt fieri non posset ꝙ species qꝫ nõ subsunt imperio volũtatis sed mere naturaliter representant sicut dicũt Sic ergo vnus habitus simplex angelo concreat⁹ est sibi ratio intelligẽdi omnẽ quiditatem aliã creatam quam cognoscit vel cognoscere posset etiã infinitas si eẽnt ꝛ non oportet ꝙ habeat rationes intelligendi distinctas ipãrum puta species/quia vbi vnum sufficit frustra ponũtur plura. Ista opinio est falsa quasi ꝙ omnia. ¶ Et arguo contra eã primo sic. Impossibile est ꝙ vnus habitus simplex potest representare distincta ꝛ distincte ꝛ simpliciter. primo vel ifinita si ponerẽtur sicut dicit positio ista ℙrobatio quilibet habitus cristẽs in aliqua potẽtia creata ꝛ limitata ꝛ finita finit⁹ est ꝛ limitatus. Sed si habitus representat distincte infinita sequitur ꝙ actu infinitus ẽ ꝛ illimitatus. ℙrobatio. qꝫ cum sic representare distincte vel sit perfectionis in habitu vel arguat perfectionẽ. Si habitu ꝙueniat sicut representare plura est maioris perfectionis. Ita representare infinita est vel nõ tot quin adhuc plura est infinite pfectionis. Sicut si portare duos lapides equalis põderis est maioris fortutis ꝯ portare vnum ꝛ portare tres ꝯ portare duos: sequitur ꝙ portare infinitos sit ifinite virtutis. ℙatet etiã quia propter hoc ꝓbabiliter ponit ꝙ eẽntia diuina est actu ifinita qꝫ est repñtatiua infinitoꝝ distincte cũ ꝯ habit⁹ ille esset representatiuus infinitorũ vel quiditatum differentiũ specie possibiliũ vel saltem indiuiduoꝝ sub eadem specie que distinguũtur ꝙ differentias indiuiduales positiuas alteri⁹ ꝛ alterius rationis sequitur ꝙ actu sit infinit⁹. Hoc aũt est falsum quia in subiecto finito nõ est aliquis habitus infinitus. ergo. ꝛc. ¶ Secũdo sic nullus habitus scientialis creatus est nisi alicuius complexi ℙrimo quia de complexis est sciẽtia. Sed omnis habitus de complexis presupponit distinctam noticiam incomplexorum ꝛ ꝙ cõsequẽs distinctam representationem. ergo per talẽ habitum non fit distincta representatio talium. Sed tali habitu posito adhuc sunt necessaria distincta representatiua incomplexorum cuius sunt species. ¶ Tertio sic. Nulla ratio cognoscendi plura /vel representandi distincte potest esse nisi obiectus illius rationis cõtineat illa plura formaliter vel eminẽter igitur nec habitus iste est ratio representandi plura distincte nisi. ꝛc. Hoc patet de essentia diuina que ẽ ratio representandi plura distincte quia cõtinet illa plura eminẽter licet non formaliter. Sed impossibile est dare aliquod obiectum talis habitus quod vel eminenter vel formaliter contineat infinita ergo. ꝛc.

¶ Quarto sic habitus non est representatiuus ſz inclinatiu⁹ ꝛ facilitans ad actum. ℙrobatio quia habitus sequitur actum ꝛ facit idem tantum in mẽte ac si ex actibus adquireretur. Et planum est ꝙ actus presupponit representationem alioquin nõ est vniuoce habitus cum alijs habitib⁹ nostris: sed illud quod presupponit representationẽ quidditatum non facit eam. ergo. ꝛc. ¶ Nota hic ꝙ in tertio huius distinctione. xiij. dicetur ꝛ ponetur ifra ꝙ aĩa xp̃i videt in verbo omnia distincte quecunqꝫ videt verbum ꝛ tamen actus ille videndi nõ est infinitus sed finitus. quare ergo per eundem habitũ finitum nõ possunt distincte representari infinita sicut per actum finitum intelligi. Similiter etiam dictum est supra in primo distinctone secunda. ꝙ nõ demonstratur diuina essentia esse infinita quia representat vel intelligit perfectissime infinita igꝫ similiter de isto habitu. Solutio ad primum ponit infra in tertio di. 14. questione. 2 articulo vltio prope finem questionis in margine. Similiter etiã ad secundũ ꝛ dicitur ibi ꝙ argumentum quod arguit infinitatem in representatiuo ex infinitate representatoꝝ distincte ꝓbabile est ꝛnõ est demõstratiuũ vel si contra hominem qui negat actum posse eẽ infinitorum simili ratione. Et ꝙ non est omnino simile de isto habitu ꝛ de actu illo. ¶ Dicitur aũtẽ aliter quia habitus est causa act⁹ respectu obiecti representati: nõ sic aũt actus est cã alicuius ſz nõ curo. ¶ Preterea iste ponit distinctas ideas sm rationem necessarias in deo ad hoc vt deus distincte intelligat plura per ipsas ergo non minus sm rem in intellectu creato requiruntur distincta representatiua diuersorum ꝛ hoc realiter distincta ꝛ impossibile videt ꝙ idem habit⁹ simplex sit distinctoꝝ vel diuersorum ꝓmorũ vel primo nũeratis enim obiectis primis numeratur habitus vel act⁹ vt videtur tertio de anima.

Notãdũ

¶ Cõtra aliud etiam quod dicitur ꝙ habitus ille habet respectum essentialẽ ad obiectum sine quo nec esse nec intelligi potest.

¶ Arguo primo sic. Vnũqꝺqꝫ absolutũ ꝓt ñ itelligi intelligẽdo aliquẽ respectũ. ℙrobatio qꝫ nõvnũquodqꝫ absolutum intelligi potest ad se qꝫ est ad se Sed ad se idem est quod non ad aliud. Respectus autem est habitudo ad aliud. Sed habitus sciẽtialis est aliquid absolutum de prima specie qualitatis ergo. ꝛc. ¶ Scõ sic quia dicit ꝙ ille respectus est idem realiter ꝛ essentialiter cum substãtia angeli quia eẽntia habitus potest esse sine obiecto quacunqꝫ virtute. Unde habitus eẽ ꝛ cõseruari potest sine obieeto ꝛ per cõsequens sine respectu ad obiectum qꝫ ad nõ ens nõ est respect⁹ realis. Sed quãdo aliqua sunt idem eẽntialiter ꝛ realiter impossibile est esse vnum sine alio. ergo. ꝛc. ¶ Preterea. impossibile est ꝙ subiectum vel fundamẽtum absolutum accidẽtis relatiui sit idem cum ipso. Sed habitus iste qualitatis est aliquid absolutuꝝ respect⁹ autem habitus ad obiectum accidens est relatiuũ: ꝛ de tertia specie relationis. ergo. ꝛc. ¶ Tertio sic. Si respectus isti sunt essentialiter idem cum habitu ꝛ cũ hoc plurificantur sm obiecta sicut dicis cum obiecta sint infinita in actu vel in potẽtia sequitur posito isto habitu in re ponuntur infiniti respectus in actu. Sed hoc est falsuꝫ. ergo. ꝛc. quia

nullus respect⁹ creature ad creaturam essentialiter distinctam est sibi essentialis vl̃ idem eẽntialiter cũ ipsa nisi forte respectus relationis vel respectus accidẽtalis ad subiectum vel fundamẽtum ꝛ patet in proposito quia habitus potest esse sine obiecto ĩ re ℜespectus autem nõ potest esse sine termino ergo respectus scientie ad obiectum creatum/ nõ potest esse sibi eẽntialis nec idem realiter. Ex quo concludo esse falsum ꝛ euidenter falsum illud quod dicũt aliqui ꝙ sciẽtia de suo ꝓceptu quiditatiuo includit respectum ad obiectum. ¶ Nota hic ꝙ per speciẽ ꝛ nõ per habitum est obiectuꝫ presens in ratiõe abstractiue intelligibilis. ¶ Cõtra aliud quod dicit ꝙ per speciem non habeẽ p̃sitia obiecti sed presupponitur. Dico ꝙ multo minus per habitum habeẽ presentia obiecti sed presupponitur quia habitus ipse est posterior ipa specie sicut probatum ẽ supra ¶ Cõtra aliud qđ dicit ꝙ habitus subest imperio voluntatis ꝛ nõ species non video ꝙ vnum plusꝯ aliud: quia habitus si representat ita mere naturaliter representat ꝯtum est ex se sicut species ipsa. Et puto ꝙ vtrũqꝫ eque subditur vel nõ subdit⁹ voluntati. Dico igitur ꝙ ista positio per omnia quasi est falsa. Nec angelus per talem habitum fictũ intelligit omnia.

¶ Ad p̃imam ergo rationẽ contra species. Dico ꝙ imo tales spẽs sunt in ĩtellectu nostro. Quãdo dicis ꝙ intellectus alteraretur sm alias species. Dico ꝙ eodem modo sm habitum illum cum sit forma non minus absoluta ꝯ species licet vtrumqꝫ ipsorum aptitudinaliter cõsequatur respectus ad obiectum ꝛ tm̃ concludit de vno contra philosophum sicut de alio. Dico ergo ꝙ sm neutrum istorum intellect⁹ est ꝓprie alterabilis sm aliquam sensibilem qualitatem que immediate agat in intellectum sicut agit in sensus. ꝛ hec est ad dictum Aristotelis. ¶ Ad secũdum. dico ꝙ eodem modo est de habitu. Nam habitus singularis est ꝛa singulari causatus quia actiones sunt singularium ꝛ ita nõ pl⁹ de vno ꝯ alio: ꝛ ideo videat quo mõ de habitu. Et dicitur sibi de specie saltem de specie in intellectu angelico dici potest ꝙ nõ est inconueniẽs ꝙ primo repsentet vniuersale ꝛ ꝙ primo ꝛ directe ab intellectu cognoscatur. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ habitus ita mere naturaliter et necessario representat ꝯtum est ex se sicut species ꝛ sicut vnum subiscitur volũtati ita species ꝛ sicut per illum habitum nõ oportet omnia simul intelligere semper ita nec per speciem imo probabili⁹ ꝙ si intellect⁹ habeat distinctas species ꝙ potest vti vna ꝛ nõ alia ꝯ eodem habitu potest vti ad vnũ ꝛ nõ ad aliud. ¶ Ad quartum dico ꝙ non est inconueniẽs aĩam iformari pluribus speciebus in actu/ siue quiditatum alteri⁹ rationis siue indiuiduoꝝ eiusdem rationis sicut etiam non est inconueniens animam informari pluribus habitibus saltem alterius rationis: ꝛ idem corpus pluribus accidentibus alterius rationis ꝛ ita saltem dico de specieb⁹ ratiõis alterius. Dicis de materia ꝛ corpore ꝙ nõ possunt habere plures formas vel figuras. Dico ꝙ non est simile qꝫ vnius rei per se est vnum per se substantiale ꝛ ideo vnica forma substantialis vel saltẽ plures ordinate adinuicẽ. Et similiter figura ẽ terminus ꝯtitatis ꝛ sicut ꝯtitas est vna ita ꝛ figura. Non sic autem se habet species ad intellectũ quare. ꝛc. ¶ Ad quintum Dico ꝙ angelus non est in potẽtia eẽntiali ad habitũ sciẽtialẽ si forte eẽt sibi concreatus sicut multe species: vel quia lumen suũ naturale ꝓpter sui perfectionem ꝛ efficaciam est sibi pro habitu ꝛ eo ipso faciliter ꝛ ꝓmpte intelligit omnia: nec potest sibi esse loco speciei quia impossibile est quod idem limitatum indistinctum distincte ꝛ immediate ꝛ complete representet plura nec lumen nec aliquid aliud. ¶ Ad sextus dico ꝙ illa species large loquẽdo potest dici habitus accipiendo habitum pro forma de difficili mobili. ſz ꝓprie loquendo non sit habitus. ¶ Ad vltimũ dico ꝙ homo nõ intelligit per habitum sicut per aliquid representatiuum alicuius quiditatis vel pluriũ quia hoc est impossibile ꝛ ideo sic nõ habet in homine rationem supremi. Nec in angelo rõnem infimi nec in aliquo istorum habet locum. quare. ꝛc.

¶ Alia est opinio ꝙ angelus cognoscit quiditates alias a se creatas p̃ species. Sed differẽter qꝫ angelus superior per pauciores nu mero species ꝛ vniuersaliores. Angelus vero inferior per plures numero ꝛ magis particulares vl̃ minus vniuersales. ¶ Ad hoc ẽ ratio prima talis Species ꝯto est ĩ nobiliori ꝛ simpliciori ꝛ pfectiori subiecto tanto est perfectior/ ꝛ per ꝓsequens tanto plura potest representare vt videtur sicut patet de specie in intellectu nostro in sensu qꝫ in ĩtellectu est vniuersalior ꝯ in sensu ꝛ in sensu cõmuni respectur sensus particularis. Sed species in intellectu superioris angeli est in nobiliori ꝛ perfectiori subiecto ergo ipsa vnica existẽs potest repsentare plura ꝯ illa que est in intellectu inferioris angeli. Ita ꝙ angelus superior per vnicam speciem cognoscit plura que inferior angelus per plures cognoscit.

¶ Secũda ratio ꝯto aliquid est ꝓpiquius primo tanto est perfectius ꝛ plus participat de conditionibus eius. Cum ergo angelus superior ꝯditionẽ diuinam non possit participare intelligendo plura per vnicam eẽntiam suam sicut deus saltem videt ꝙ hoc possit per speciem. ¶ Item ꝯto potẽtia est superior/ tanto fertur in obiectum sub ratione vniuersalioꝝ: ꝛ per ꝓsequẽs ad cognoscendum plura paucioꝝ ꝯ speciebus indiget. Sed potentia vel intellectus superioris angeli est superior ergo ꝑ. ꝛc.

¶ Ad hoc est auctoritas illi⁹ auctoris De causis qui videtur dicere hoc expresse Et Dionysij de angelica ierarchia vbi dicit ꝙ angeli superiores habent vniuersaliorẽ scientiam/ ſz nõ nisi quia vniuersaliorem speciem. ergo. ꝛc. Sed dico ꝙ ista opinio licet sit vera ꝯtum ad hoc ꝙ dicit ꝙ angelus intelligit alia per species eo mõ quo dicitur infra. Tamen nõ ẽ vera qꝫtum ad hoc ꝙ angelus superior intelligat ꝙ vniuersaliores species Qꝫ enim idem limitatum indistinctum potest repsentare primo plura distincte hoc est impossibile ꝛ falsum/ tamen in hoc ꝙuenit ista opinio cum prima ¶ Et ideo arguatur contra eam sicut contra primam ꝯtum ad hoc. Dicunt enim isti ꝙ species sensu nostro representat primo singulare ꝛ sub ratiõe singularis. Sed intellectui nostro: vel in intellectu primo representat speciem specialissimam. Unde ꝛ speciem specialissimam primo intelligim⁹. ℙri-

mo dico ꝑm originem. Tertio in inferiori angelo repꝛesentat pꝛimo rationem subalterne speciei vel speciem subalternam que est genus subalternū im mediatum ⁊ pꝛimum speciei specialissime. In medio vero angelo repꝛesentat pꝛimo genus medium subalternum. Sed in supꝛemo genus generalissimū tamē cum hoc distincte omnia inferiora: licet genꝰ pꝛimo ⁊ similiter in alijs. Ita ꝙ supꝛemus angelꝰ per suam speciem vnicam pꝛimo intelligit generalissimum aliquod Secūdo loco genera subalterna. Tertio loco species specialissimas. Quarto loco omnia individua. Ultimo oīa accidētia. Ista oīa sunt falsa. Et arguo ꝓtra ista adhuc. ¶ Pꝛimo sic Omnis ratio intelligendi plura distincta ⁊ distincte habet aliquod obiectum adequatū vnum continens illa: quorum est ratio intelligēdi siue sit spēs siue habitus/comparatur ad obiectum pꝛimū sicut ad aliquid pꝛius ⁊ sicut mensuratum ad mensuram. Modo impossibile est eē maiorem vnitatem in posteriori q̄ꝫ in pꝛiori natura quod est per se mensura eius/multiplicato namq; tali pꝛiori multiplicatur posteri⁹ nō ecōuerso. igitur si est dare vnā spēm vl vnum habitum repꝛesentatiuum plurium distincte cum illa plura ꝑm ꝙ huiusmodi nō possint eē pꝛia obiecta oportet eis assignare vnum in quo virtualiter vel eminēter vel formaliter: ⁊ per ꝑs intelligibiliter ꝓtineat. ⁊ hoc ē ipossibile simplicitꝫ ꝺ quocunq; obiecto creato. ergo. ꝛc. ¶ Secūdo sic. Omnis ratio vna intelligēdi in memoria potest habere vnum actum adequatum sibi simpliciter in ītelligentia ꝑm Augustinū. 10. de trinitate quia memoria ⁊ intelligentia sunt equales ⁊ in actibus ⁊ ī obiectis hoc patet etiam de essentia diuina que licet sit ratio intelligendi plura distincte tamē in intelligentia diuina habet vnum actus sibi simplicit adequatum. Sed impossibile est dare in intellectu angeli vnum talem actum simpliciter adequatum tali rationi quo simul distincte ⁊ actu plura ītelligat etiam ꝑm ipsos q̄ vnico actu saltem infinita individua ītelligere posset. ergo. ꝛc. ¶ Dices ꝙ pꝛima ratio nihil valet q̄ virtus solis est vnica virt⁹ ꝓductiua ⁊ tamen nō habet vnicum obiectum pꝛoducibile sibi simpliciter adequatū. igit nec ista species habet vnicum obiectum ꝓtinens alia. Sed illa plura sunt sibi ꝓ vno obiecto adequato. Similiter cōtra secūdam virtus solis nō habet vnum actum ꝓductiuum sibi simpliciter adequatum/nec vnā pꝛoductionem/nec habere pōt. igitur similiter nec ista species. ¶ Sz ad pꝛimū dico ꝙ virtus solis nō cōparat ad sua pꝛoducibilia obiecta. nec ad aliquod ipsorum sicut ad aliquid pri⁹ naturaliter ⁊ sicut ad mensuras. Et ideo stare potest ꝙ virtus sua sit vna non tamen habeat aliquod vnū obiectum pꝛoducibile sibi simpliciter adequatus sed plura. ¶ Secūdum etiam non valet: quia virtus solis non habet vnicum numero passiuum dispositū sibi adequatū ⁊ ideo nec vnam pꝛoductionem habere potest.

August. Sed memoria habet intellectum vel intelligentiā sicut vnicum numero passiuum sibi adequatum. 10. ꝛc. ¶ Tertio arguo sic. Intellectꝰ potēs habitualiter cognoscere aliquid non cognoscendo alterum non cognoscit ambo per eandem rationem siue sit species siue habitus. Hoc patet quia si per eandē rationē tunc posita illa ratione sicut habitualiter cognoscit vnum ita alterum. Sed angelus potest vnam quiditatē cognoscere habitualiter: dato ꝙ aliam nō cognoscat quia in hoc nulla est repugnātia vel ꝓtradictio nec ex parte obiectorum quia obiecta sunt distincta. Nec ex parte potētie quia nullius nōticiam habituales sibi determinat sicut nec actualem. Similiter etiam est intellectus potētialis ⁊ non purus actus. Nec ratione habitus vel speciei quia pꝛobatuꝫ est supꝛa ꝙ impossibile est dare speciem vnam vel habitum vnicū tantum qui repꝛesentet distincte aliqua plura vt dictuꝫ est ergo. ꝛc. ¶ Quarto sic. Impossibile ē ꝙ species alicui⁹ ꝓtinentis: alia in potētia ⁊ idistincte ⁊ in vniuersali vl confuse sit ratio cognoscendi illa distincte ⁊ ī actu: quia vnūquodq; intelligīt ꝑm ꝙ in actu. Sed spēs superioris ꝓuta generis vel speciei q̄ est superioris pꝛimo est alicui⁹ continētis sua inferiora in potētia ⁊ indistincte ⁊ in vniuersali ⁊ confuse. patet pꝛimo physice. Similiter q̄ sicut genus ptāte habet differentias actu vero nullam. Ita nullam species habet nec continet in actu ꝑm se. ergo talis species repꝛesentans pꝛimo illud superius ⁊ vniuersale nō potest esse ratio distincte intelligēdi sua inferiora. ¶ Quinto sic. Quia cum species possint eē ifinite sub eodem genere vel saltem indiuidua sub eadē specie ⁊ positiue distincta per suas differentias indiuiduales: species vnica que repꝛesentaret talia distincte esset actu infinita/ quod est impossibile.

¶ Sexto quia si ꝑm superioritatem ⁊ inferioritatē angelorum species in ipsis repꝛesentāt gradꝰ distinctos specierum ⁊ generum sicut dicunt. Cum sicut dictum fuit in pꝛimo in speciebus angelorum stetꝰ possit esse processus in infinitum in sursum ⁊ quilibet angelus superior speciei possit habere suā speciem pꝛopꝛiꝫ gradus repꝛesentatiuam/ sequit ꝙ in generibus subalternis erit processus in infinitum vel ꝙ non sit dare speciem generalissimi in actu qō est inconueniēs ⁊ cōtra Aristotelem secūdo metaphi. Sequitur ꝙ nō ꝓtingeret aliq̄d diffinire. ¶ Ꝓ etiam sequitur ꝙ in actu tot sunt gradus cuiuscūq; generis quot sunt species angelorum qō non videtꝫ verum. ⁊ ideo dico ꝙ ista opinio nihil valet. Similiter etiam dico de illa que dicit ꝙ angelus per suā substantiam cognoscit alia distincte: quia ipossibile est idem limitatum repꝛesentare plura distincte/ quorum neutrum se habet sicut totum ad partē vel ecōuerso: ⁊ tunc nō sunt simpliciter plura vt dictuꝫ est supꝛa ⁊ pꝛecipue infinita. Nam pluralitas vbi arguit maiorem perfectionem infinitas arguit infinitam perfectionem.

¶ Ad pꝛimum aliorum dico/

ꝙ species in nobiliori ⁊ perfectiori subiecto nō os ꝙ repꝛesentet plura: sed bene perfectius ⁊ nobiliꝰ repꝛesentat. Unde dico ꝙ species albedinis in intellectu nō repꝛesentat nisi albedines sicut nec i sensu: tamē perfectius ⁊ nobiliꝰ repꝛesentat q̄ꝫ ī sensu.

¶ Ad secundum dico ꝙ q̄to aliquid est ꝓpinquꝰ pꝛimo in gradu nature tanto est perfectius. Et dico ꝙ angelus superior est perfectior ⁊ ideo per suā speciē perfectius intelligit ⁊ sua species perfectꝰ repꝛesentat aliquo modo. sed non est perfectior ista perfectione ꝙ eadem vnica specie sua plura distincte sibi repꝛesentētur: q̄ hoc nō potest cōuenire nisi repꝛesentatiuo illimitato. ¶ Ad secundum dico ꝙ si q̄to potentia est superior/ tanto intelligit sub ratione vniuersaliori sequitur ꝙ rationes vniuersales gradatim ꝑm magis cōmune ⁊ minꝰ cōmune sed habentes sint infinite sicut pꝛobatum est supꝛa quod est inconueniēs. ¶ Secūdo dico ad istam pꝛositionem ꝙ ipsa est falsa quia ratione entis nō ē aliqua cōmunior vel vniuersalior ⁊ vniuersalis debet dici. Et planum est ꝙ ens sub ratione entis est obiectum adequatum intellectus creati cuiuscūq; etiam humani. ergo. ꝛc. Licet ergo ista sit vꝛa in aliquibus potētijs alteriꝰ generis puta in sensu ⁊ intellectu nō est verum in intellectu superiori et inferiori. ¶ Ꝓ etiam quāto aliquis intelligit sub ratione vniuersaliori tanto minus distincte intelligit. Si ergo angelus superior sub ratione vniuersalis intelligit imperfectꝰ ⁊ minꝰ distincte intelligit. Et sequitur ꝙ deus confusissime ⁊ imperfectissime intelligit ⁊ ꝙ primum obiectum intellectꝰ sui ē aliquid vniuersalissimum. quare. ꝛc.

¶ Ad auctoritatem illius de

causis. Dico ꝙ ipse dicit falsum nec est tenendus ī hoc. Nec oportet eum glosare quia sua intentio directe est pro ista opinione pro qua adducitur ꝙ species in angelo superiori plura repꝛesentat quod pꝛ ex hoc ꝙ subiungit ꝙ in angelo superiori sunt species pauciores. ¶ Ad aliud Dionysij. Dico ꝙ angeli superiores habent vniuersaliorē scientiam q̄ plura cognoscūt q̄ꝫ inferiores: sed non oportet pꝛopter hoc ꝙ ꝓ pauciores species. Vel dico ꝙ habet vniuersaliorē scientiā non extensiue sicut dicūt alii: sed intensiue q̄ perfectius cognoscunt q̄ꝫ inferiores: licet per tot species per quot ⁊ inferiores.

¶ Dico igitur aliter quantū

Noticia ageli duplex. ad istum articulum ꝙ duplex est noticia angeli.

Una est intuitiua ⁊ alia abstractiua: loquēdo de noticia intuitiua/ dico ꝙ potest cognoscere alia a se ꝓ substantias ⁊ ēntias ipsorum cognitorum eis sufficienter pꝛesentatas in re siue materialia siue immaterialia. Materialia enim sunt actu intelligibilia ab intellectu angelico quia actu sunt entia. nec est necessaria in aliqua talis abstractio sicut in nobis pro statu isto. Et hoc potest vniformiter pꝛobari sicut pꝛobatum fuit supꝛa ꝙ seipsum potest intuitiue cognoscere per suam essentiam. Et dico ꝙ talem noticiam intuitiuam impedit nimia distantia obiecti: sed quāta pꝛecise ⁊ determiate nescio. Unde licet vnus angelus possit alium sibi pꝛesentem cognoscere nō tamen q̄ꝫtumcūq; distantem ab ipo

¶ Secundo dico ꝙ alia a se distincta intuitiue sic cognoscat ꝙ tot habet rationes cognoscēdi necessario ꝙ habet cognita quod patet q̄ per essentias ipsorum cognoscit illa. ⁊ hoc nisi forte vnum illorū se habeat ad reliquum sicut totum ad partē eo modo quo inferius ad superius ⁊ compositum ad materiam vel formam ⁊ species ad differentiam q̄ nō oportet ponere tot rationes tūc quot cognita. Sz totum est ratio cognoscendi partem sicut includēs ipsam. Ita ꝙ licet pars sit cognita nō tamen est ratio cognoscendi seipsam in toto sicut videtur posse dici. ¶ Aliter diceretur ꝙ si pars distincte ⁊ intuitiue in seipsa cognoscitur: oportet ꝙ per pꝛopꝛiam entitatem vel rationem id quod est ipsa cognoscat non curo modo. ¶ Tertio Dico ꝙ loquēdo de noticia abstractiua angelus potest cognoscere quiditates per species pꝛprias ⁊ distinctas ipsarum ⁊ nullo modo tales plures per vnam speciem. Idem dico de individuis specierum q̄ neutra alia cōtinet sicut totum partem nec vnum individuum aliud et species cuiuslibet eorum limitata est. Unde dico ꝙ neutrum distincte potest cognosci per speciē alterius nec per vnam cōmunem speciem sue speciei sicut nec species plures per speciem sui generis sicut pꝛobatum est supꝛa. Et ita dico de istis ꝙ āgelus quot habet cognita tot habet rationes cognoscendi. Individua enim sub specie distinguuntur per suas differentias individuales posttiuas se totis distinctas. Et hec ratio ē pꝛecipua ꝑm aliquos quare angelus nō cognoscit aliquod futurum contingens licet cognoscat quiditatem eius q̄ nō habet speciem pꝛpriam ⁊ distinctam illius. ¶ Quarto dico ꝙ pꝛedictis nō obstantib⁹ per speciem vni⁹ individui vel alicui⁹ inferioris vt speciei possunt distincte cognosci omnia superiora illius inferioris: ⁊ omnes differētie incluse intrinsece ⁊ q̄ditatiue in ipso quia inferius illud actu cōtinet illa sicut totuꝫ partes: licet non ecōuerso. Et ideo per speciem alicuius superioris dico ꝙ nunq̄ꝫ distincte potest cognosci aliquod suum inferius. ¶ Ⅎ autem angelus abstractiue cognoscit alia per species eorū vel potest cognoscere alia a se per species eor. Patet quia non plus repugnat sibi cognoscere alia a se ꝓ species eorum q̄ꝫ seipsum ⁊ sua intrinseca. Sed hoc non repugnat sibi vt pꝛobatum est supꝛa. Et hoc intelligo siue alia sint materialia siue immaterialia. ergo. ꝛc. Sic igitur patz iste articulus quomodo ⁊ per quid angelꝰ intelligit aliud a se ⁊ creaturas ab ipso distinctas. ¶ Aduertendum tamē ꝙ si sūt aliqua angelo extrinseca vel intrinseca quibus repugnet habere speciem pꝛopꝛiam speciez: sicut forte speciei repugnat habere speciem pꝛopꝛiaꝫ vel actu intelligēdi vel alicui relationi vel cuicūq; alteri huiusmodi tunc vel angelꝰ cognoscit ea intuitiue solum. vel si abstractiue hoc ē ꝓ species alioꝝ vl per alia pri⁹ cognita. Hoc ꝺ secundo articulo principali.

Epilogatio ꝓdictoꝝ q̄ angelꝰ cognoscit aliꝺ a se ⁊ creaturas ab ipso distinctas.

¶ Ad pꝛimum pꝛincipale. di/

co ꝙ verus est ꝙ angelus potest naturaliter cognoscere deum per suam substantiam. scilicz angeli eo modo quo dictum est supꝛa. ¶ Ad secundum dico ꝙ vtroq; modo angelus potest seipsuꝫ naturaliter cognoscere per suam substantiam intuitiue et per speciem abstractiue. Quando dicis ꝙ non per speciem quia species nō ponitur nisi ꝓpter absentiaꝫ obiecti ad repꝛesentandū obiectum absens. ¶ Dico ꝙ falsum est: sed ponitur ꝓpter necessitatem noticie abstractiue que cum sit per se loq̄ndo indifferens ad obiectum existens vel nō existens pꝛesens vel nō pꝛesens: licet per accidens contingat ꝙ obiectum necessario sit pꝛesens intelligenti: quando idem intelligit seipsum: oportet ꝙ fiat per speciez que indifferenter repꝛesentat absens vel ꝑs existens vel nō existens. Unde si ista species separata esset/ ⁊ angelus adnihilaretur vel ꝙerteretur ī aliquid aliud. Ita bene species repꝛesentaret eundē angelum sicut pꝛius. ¶ Ad tertium dico ꝙ angelus nihil pōt cognoscere ꝓ suā ſbām nisi deū vel seipm̄ imediate ⁊ intuitiue ⁊ deū mediate ⁊ abstractiē

¶ Ⅎ dicis ēntia supmi angeli cōtinet eminenter essentias inferiorum entiuꝫ ⁊ ꝑ ꝓsequēs est ratio

cognscendi ipsoꝝ sicut etiam mẽsura est ratio cognoscendi mensuratum sicut albedo alios colores ¶ Dicitur ꝙ nec vna species necvnum indiuiduũ potest contingere aliam vel aliud in se intelligibili distincte qz cum quelibet species specialissima distinguatur ab alia ⁊ ecõuerso per suam differentiã specificam que se tota distinguitur ab alia differẽtia ⁊ simpliciter vnum indiuiduum ꝙ suam differẽtiam indiuidualem ab alio. Impossibile est ꝙ vnũ contineat alterum in esse itelligibili distincto neqz per eminẽtiam neqz per similitudinẽ. Quando dicis de mẽsura sicut de albedine. ¶ Dico ꝙ albedo nõ est ratio distincte cognoscẽdi nigredinẽ vel albedinem absolute loquẽdo: sed istis cognitis bene comparando vnum ad aliud: albedo est bene ratio cognoscendi istoꝝ inquantuꝫ plus vel minus distant ab ipa vel huiusmodi. Ista solutio nõ sufficit mihi. Si valeat valeat. Dices ꝙ imo vna species continet aliam sicut numerus superior ꝓtinet inferiorem. Species autem se habẽt sicut numeri. viij. metaphisice. ¶ Dico primo ꝙ Aristoteles cõpatibi non species specialissimas adinuicẽ: sed magis species subalternas ad specificas ẽm gradus ꝑdicamenti. Et verum est ꝙ species specialissime continẽt subalternas nõ econuerso sicut suo modo numeri maiores ꝓtinent minores. ¶ Secũdo dico ꝙ species numerorum q̃ sic vocãtur nõ sunt distincte nec vere species specialissime: ſz sunt partes in mõ numeri vel ꝓtinut diuisi. Et ideo licet maior numerus possit ꝓtinere minoꝛez etiam formaliter nõ tamen vna species aliam. ¶ Tertio dico ꝙ si eẽnt distincte species specialissime ẽm rei veritatem vna/ nullo mõ itrisece icluderet aliã: nec materialiꝫ nec formaliter. Et illo modo verificaꝫ illud ꝙ bis tria non sunt sex. Ita ꝙ sex nec esset tria nec ex tribus materialiter constitutum sicut nec vna spẽs ex alia ¶ Ad quartum dico ꝙ in sequẽti questione patebit ꝙ itelligit aliqua ꝑ species ꝛcreatas ⁊ aliqua ꝑ species adquisitas. Et respõnditur ad illa que contra vtrunqz adducuntur per hoc enim excludiꝫ infinitas actualis specierum etiã primũ. Dionysius vero potest exponi de diuina cognitione quam habent angeli in verbo que est benefica ⁊ illam verus est ꝙ nõ adquirunt a rebus alys nec ẽtum ad actũ nec ẽtum ad principium actus quod est species qz non fit per speciem aliquaꝫ vel etiã de noticia aliorum vel rerum in verbo.

¶ Distin. tertie Questio quarta.

Vero quarto.

Utrum angelus quecũqz intelligit ⁊ intelligere potest ꝙ species intelligat cõcreatas vel per species adq̃sitas. Ita ꝙ possit adquirere suam noticiam a rebus. ¶ Videt ꝙ species innatas ⁊ concreatas quia ẽm actoꝛez de causis. 10. ꝓpositione. Omnis intelligentia plena est in formis. Sed hoc non ẽ nisi speciebus concreatis. Si enim posset aliquaꝫ adquire nõ esset plena ergo. ꝛc. ¶ Secũdo sic. Intellectus angelicus medius est inter diuinũ ⁊ nostruꝫ intellectum ⁊ per ꝙsequẽs habet medium moduin intelligendi. Sed intellectus diuinus intelligit nõ per aliud a se nec per aliquid receptum a reb⁹. Intellectus vero humanꝰ per aliquid aliud a se ⁊ per aliquid receptum a rebus quia possibilis est ⁊ imperfectus. ergo intellectus angelicus: licet intelligat per aliquid aliud a se nõ tamẽ receptum a reb⁹ puta per speciem innatam vel concreatam. ¶ Tertio sic. Si angelus intelligeret per speciem receptaꝫ a rebus oporteret ꝙ in angelo esset intellect⁹ agens speciem causans et abstrahens a re sensibili ⁊ singulari. Sed hoc videtur incõueniens quia in ipso non est intellectus ei⁹ perfectus est ⁊ actualis. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Si angelus intelligeret per speciem acceptam a re. Tunc cum intelligit rem materialem: oporteret ꝙ illa ageret in intellectũ ei⁹. Sz hoc est impossibile quia ẽm Augustinum sup Genesim ad litteram ⁊ philosophum tertio de anima. Agens est prestantius patiẽte. ergo. ꝛc.

¶ **Contra** In anima nostra ponitur itellectus agens ⁊ possibilis propter suam nobilitatam. Probatio qz hoc non ponit in sensu propter eius imperfectionem. igitur cũ illud quod est perfectionis in inferiori: nõ debeat negari a superiori ⁊ nobiliori videtur ꝙ similiter in angelo sint intellectus agens ⁊ possibilis. Cum ergo intellectus agens sit quo est omnia facere ⁊ possibilis quo est omnia fieri ⁊ precipue quantum ad species videtur ꝙ angel⁹ omnia intelligat per species adquisitas.

In ista questione sic procedaꝫ

Primo inquiram. Utrum angelus adquirat suas noticam habitualem que est species ipsa a rebus. Et hoc est idem. Utrum intelligat per species cõcreatas vel adquisitas. ¶ Secũdo vtrum adquirat suam noticiam actualem a rebus. ¶ Tertio Utrũ in angelo sit intellectus agens et possibilis gratia predictoꝝ.

¶ Quantum ad primum. est

vna opinio ꝙ quecũqz angelus intelligit vel intelligere potest per spẽs ipse intelligit ea per spẽs innatas vel ꝛcreatas. Ita ꝙ nullam noticiã habitualem vel species potest adquirere ex rebus. ¶ Ad hoc adducũtur multe rationes. Prima est ista de rebus materialib⁹. Ab extremo in extremũ nõ potest esse transitus nisi per mediũ. Sed esse eoꝝ materialium sub ꝓditionib⁹ est vnum extremum ⁊ esse eiusdem rei qõ fit per abstractionem a cõditionib⁹ indiuiduãtibus vel materialib⁹ est aliud extremuꝫ ⁊ mediũ inter ista duo extrema est eẽ in fantasia vel ymaginatione: qz ibi habet res eẽ sine materia: nõ tamen sine ꝓditõe indiuiduãte. ergo de illo extrẽo ad illud nõ peruenitur nisi per hoc medium. Sed si angel⁹ acciperet cognitionem a re materiali oporteret eum transire ab vno extremo in aliud ⁊ sic per mediũ ⁊ sic oporteret in ipo ponere ymaginationẽ ⁊ fantasiam qõ est falsum ⁊ impossibile. qz forma simplex subsistẽs ⁊ pfecta nõ potẽs informare corpus. ¶ Secõ sic. ⁊ est quasi idẽ i virtute. Asa qz vnitur corpori vt forma accipit suam cognitionem a corporibus mediãtib⁹ sensibus. Ita ꝙ ex modo eẽndi sue cognitionis hoc hz ergo per oppositũ ipa anima separata vel angel⁹ fortiori rõne ex mõ eẽndi opposito hoc hñt ꝙ suã cognitionẽ habitualẽ nõ pñt accipere ab ipsis corporib⁹. ¶ Tertia rõ est ista. angelus nõ põt aliqd accipe ab angelo. igit nec multo fortius a corpore. pbatio antecedentis. Angel⁹ non potest agere in angelũ per ꝓtactum ſtualem. Planum est: qz nõ est corpus Nec per ꝓtactuꝫ virtualem. Probatio qz nõ potest agere in angelum nisi ꝓsentem. Sed angelus alteri angelo nõ põt esse pns. Nec simul quia tũc essent in eodem loco. q̃ ꝛc. ¶ Quarta ratio. Si angelus posset recipe species a rebus materialibus sequeretur ꝙ obiectum intellectus angeli eẽt intelligibile in potentia. Sz hoc est falsum quia sicut intellect⁹ eius semper ẽ in actu. Ita obiectum eius est semper intelligibile in actu vt videtur corresponderter. Nam in separatis a materia eiusdem ꝓditionis sunt intellect⁹ ⁊ id qõ intelligitur. ergo. ꝛc. imo idez sunt Tertio de aĩa.

¶ Contra istam opinionem.

Argũo primo sez ꝙ angel⁹ non intelligat quecũqz potest intelligere naturaliter per species ꝛcreatas ¶ Primo sic. Si intelligat omnia quecũqz intelligere potest per spẽs ꝛcreatas sequit ꝙ ĩ se habeat infinitas species in actu. Sed hoc est falsum. q̃. ꝛc. falsitas ꝓsequẽtis pz. Tum ẽm eos. Tum qz etiam angelus finitus est ⁊ limitatus ẽtum ad potentiã receptiuã ⁊ ita nõ potest infinita actu recipere: sicut dicerent: saltẽ quicqd sit de re. Probatio ꝑ̃e. Angelus naturaliter põt intelligere successiue saltem infinitas species angelorum que sunt possibiles sicut dixi in primo vel saltez infinita indiuidua eiusdem speciei. Sed quolibet istoꝝ habet ꝓpriã speciẽ nec potest vnuz indiuiduũ intelligi ꝑ speciẽ alterius nec per ydeam speciei: nec vna species per speciem alterius sicut ꝓbatum est supra. Si igitur omniũ intelligibiliũ a se naturaliter habet species concreatas habet infinitas actu species ꝛcreatas quod est falsum. ¶ Secũdo sic. Si angelus omnia que intelligit potest intelligere per species ꝛcreatas sequitur ꝙ naturaliter potest itelligere indiuidua futura sicut presentia. Intelligimus enim cũ volumus ẽm Aristoteles qz species manet apud nos in intellectu. Non sic aũt sentimus qñ volumus qz non est apud nos spẽs absente sensibili. Sed ꝑns est falsum. ergo. ꝛc. De ista ratione parum curo. ¶ Tertio sic. Si angel⁹ necessario per spẽs ꝛcreatas intelligit quecũqz naturaliter intelligit vel intelligere potest. hoc nõ ẽ nisi qz sibi repugnat adq̃rere spẽm ⁊ noticiam habitualem a rebus. Sz hoc sibi non repugnat sicut nec de noticia actuali: qz intellectus potentialis est ⁊ nõ est purus act⁹ nec determinat sibi ex suis intrisecis ⁊ naturalib⁹ aliquã noticiam nec habitualem nec actualem sicut itellectus diuinus ex sua mera actualitate vtrunqz sibi determiat. ergo. ꝛc. ¶ Quarto sic. Nulla est ꝓtra dictio ꝙ deus creat vnum angelum in puris naturalibus ⁊ ꝙ nunqz velit sibi aliquã speciem imediate infundere. Tunc quero de illo angelo aut potest abstractiue cognoscere aliquid aut nõ. Si nõ: tunc est imperfectior in suis naturalib⁹ q̃ intellect⁹ noster ẽtum ad hoc. qz intellectus noster potest noticiam quam nõ habet sibi adquirere. ⁊ hoc est perfectionis in ipso qõ est incõueniẽs. Si sic cũ ergo noticia abstractiua sit per spẽm põt adquirere spẽz ⁊ noticiam habitualẽ ex re ipa. quare. ꝛc. ¶ Dico q̃ ꝙ nõ necessarium ponere ꝙ angel⁹ quecũqz intelligit naturaliter abstractiue intelligat necessario ꝑ species ꝛcreatas. Sed potest noticiaꝫ habitualem a rebus accipere ⁊ ita spẽz. ¶ Dico ergo ꝙ aliqua intelligit naturaliter per species ꝛcreatas: aliqua per adquisitas. Ita ꝙ in ipso alique sunt ꝛcreate ⁊ alique adquisite sunt: vel eẽ possunt. Sed quoꝝ dico primo de speciebus ꝙ cũ spẽs infinite in actu ⁊ in potentia possint poni: ⁊ cuilibet speciei specialissime correspondeat ꝓpria species distincta a specie alterius ꝙ angelus nõ habet species omnium quiditatũ specificaꝝ ꝛcreatas: qz tũc haberet actu infinitas quod nõ videtur ꝓbile. Tunc dico ꝙ habet species quiditatum actu creataruꝫ que sunt actu finite sibi ꝛcreatas nõ autem quiditatiuꝫ creabilium. Sed si alique crearẽtur. Dico ꝙ vel de⁹ eis infunderet de nouo species illaꝫ: vel ipsas ex ipsis rebus adquireret ⁊ possent adquirere. ¶ Unde/ dico vltra ꝙ angeli abstractiue nõ cognoscũt in ꝓprio genere quãlibꝫ quiditatem creabilem licet in verbo forte omnia cognoscant/ non curo de hoc qz non est noticia naturalis. ¶ Secũdo dico ꝙ habꝫ species ꝛcreatas indiuiduoꝝ ꝛcorruptibiliũ sub suis spẽbus que sunt in actu nõ que sunt possibilia vel futura si qua sint futura et siue taliꝫ indiuidua sint pluꝛa in sua specie siue vnicum tãtum in suaviꝫ sub sua specie sicut est de solevel luna vel huiusmodi. Et cum talia omnia sint finita in actu ꝑz ꝙ nõ habet infinitas species in actu. Sed si haberet omnes species ꝛcreatas etiam indiuiduoꝝ omniuꝫ cuiuslibet vnice speciei. Dico ꝙ haberet actu infinitas quia sub qualibet specie possibilia sunt infinita indiuidua sicut dictum est supra. Si autem fieret vnum indiuiduum alicui⁹ talis speciei oporteret ad intellectionem ei⁹ abstractiuam ꝙ vel angelus speciem eius acciperet a re ⁊ ab indiuiduo tali vel ꝙ deus sibi infunderet eam. ¶ Tertio dico ꝙ non habet species ꝛcreatas omnium indiuiduoꝝ ꝛcorruptibilium sed vel nullam habet: quia qua ratione poneretur habere vnam ⁊ aliam: ⁊ sic infinitas ĩ actu vel tantum aliquas aliquoꝝm indiuiduorum specierum ꝛcorruptibilium suis in indiuiduis/ sicut alicuius hominis ⁊ huius nõ autem omnium vel omnes adquire potest ⁊ nullam habet sibi concreatam. ¶ Quarto dico ꝙ cum specie quiditatis non superfluit species sui indiuidui: quia sicut dictum est supra. Impossibile est ꝙ quiditas specifica vel species eius sit distincta ratio cognoscendi suum indiuiduũ. Indiuiduũ enim super quiditatẽ specificam addit differentiam indiuidualem positiuam ⁊ realem ad quam quiditas specifica est ĩ potentia nec habet eam in actu ẽtũ est ex se sicut suo modo genus est in potentia ad differentiam specificam non habens ex se eam in actu. Nec etiaꝫ species quiditatis superfluit cum specie indiuidui. Nam licet per speciem indiuidui potest quiditas specie cognosci quia indiuiduum ꝓtinet speciem sicut totum continet partem ⁊ formaliter in actu cõtinet ipsam: tamen quelibet istarum specierum per se primo ⁊ directe ducit in noticiam illius cuius est Puta species quiditatis ĩ quiditatẽ ⁊ species indiuidui in indiuiduum ⁊ vt nõ oporteat ꝙ angel⁹ distincte intelligendo speciem ꝓpter hoc distincte cognoscat indiuiduum: sed vt potest intelligere distincte speciem non intelligendo indiuiduuꝫ nõ minus ẽtum intellectus noster qui hoc potest facere. Sic igitur patet de isto. Sed quomodo intellectus angelicus accipiat spẽm vel noticiaꝫ habitualẽ a re-

de cognitione angeli notãda.

Utrum sicut a causa effectiua partiali vel totali ipsius speciei vel. sicut ex eo circa quod vel de quo formatur suus intellectus agens talem speciem sicut causa totalis. de hoc inferi⁹ in scdo articulo apparebit: q⁹ teneo q̄ obiectum siue in se siue in fantasmate vniformiter se habet ad speciem ⁊ ad noticiā actualem que est act⁹ ipso intelligendi in causando effectiue vel nō causando in seipso vel in spē intelligibili. Et de hoc in secūdo articulo apparebit.

¶ Ad primum aliorum dico q̄ simpliciter absolute loquēdo illa tria nō sunt ordinata sicut medium ⁊ extrema respectu cuiuscūq; intellect⁹: sed tm̄ respectu intellect⁹ nostri ꝓiūcti p statu pfiti. Non autem respectu alicui⁹ intellect⁹ separati. Et ideo dico q̄ intellect⁹ separatus quicunq; potest transire ab illo extremo ad aliud sine illo medio. Hec oportet q̄ angel⁹ habeat fantasiam vt ymaginationē dato q̄ potest accipere seipsum a rebus vel noticiam habitualem quod idē est. ¶ P̄ dico q̄ maior est falsa qñ dicitur q̄ ab extremo in extremum nō est transitus nisi per medium saltem ꝺm illum doctorem qui ponit eam: q⁹ alibi dicit q̄ angelus potest transire de loco ad locum nō transeundo medium. ¶ Secūdo quia aut intelligit maiorē vniuersaliter de omni medio⁹ ē falsa. Possum esm̄ intelligere mō pari hisius ⁊ postea statim Romam non transeundo media vel intelligēdo media ipsa. Aut de medio in ꝓposito tm̄: ⁊ sic petit principium. Item de terra imediate potest generare ignis non transeundo media elemēta. Item qua ratione non potest transiri ab eē reali ad esse intellectum sine eē fantastico medio eadez ratione nec ecōuerso ab eē in intellectu vel in voluntate ad esse in re. Sed hoc est falsum. Ponūt en⁹m omnes theologi ⁊ philosophi q̄ angel⁹ pōt causare motus imediate sic q̄ nō est medium inter motum intellectū ⁊ volitum ⁊ inter ipm in re positum in corpore ipso/ideo nō valet ¶ Ad scōm dico q̄ aīa q⁹unita est corpori accipit suam cognitionē a rebus mediātibus sensibus. Et ideo dicit q̄ angelus vel anima separata q⁹ separata corpore non vniformit⁹ accipiūt suas species a rebus q⁹ nō mediantib⁹ sensib⁹ corporis sed qñ absolute possint accipere a rebus nō ꝓcludit. Non enim cōiunctio cum corpore inseparabiliter ⁊ vniuersaliter est cā acceptionis speciei a rebus. Sed quicūq; intellectus qui non est purus actus pōt recipere ex rebus tam speciem q̄m etiam actum intelligendi ¶ Ad tertium dico q̄ angelus pōt recipere ex rebus tam speciem q̄m etiaz actū intelligendi. ¶ Ad tertium dico q̄ angel⁹ pōt recipere ab alio angelo speciem illius sicut ab obiecto: sed nō habet ipsam cōcreatā vel saltem noticiam intuitiuam illi⁹ ⁊ etiā a corpore q⁹ est actu ens ⁊ actu itelligibile ꝓsequēter. Ad probationem dico q̄ angelus pōt esse pfis alteri sicut etiam loc⁹ angeli potest esse pzesēs loco alterius angeli ⁊ oportet ꝓpter hoc q̄ fuit in eodē Unde si vnus eēt in pomo ⁊ ali⁹ in alio pomo eēnt sibi presentes sicut pomum pomo nec oporteret q̄ essent simul. ¶ Ad quartum dico q̄ oporteret obiectum angeli esse intelligibile sibi in potētia. Nō em̄ in intellectu angelico pono speciem possibilēvt intelligibile sibi in potētia sit sibi itelligibile i actu saltem intuitiue. Sed dico q̄ obiectum intelligibile ab ipso abstractiue si ponitur in ipso spēs eiusdē ⁊ ad hoc pono speciem vt intellectus angelic⁹ inse habeat rationem cognoscendi rem abstractiue nō solum per aliud sicut per obiectum primo cognitū sed per speciem que ratio est cognoscendi ⁊ nō primo cognita. Hec de primo articulo principali. ꝛc.

¶ Quantum ad secūdum articulum De noticia actuali que est ipse act⁹ intelligendi. Dico q̄ actus intelligēdi duplex est sicut et noticia ipa. Unus est abstractiu⁹ ⁊ aliud intuitiu⁹ Intuitiu⁹ ꝺ̄ satur imediate circa rē: ⁊ imediatione obiecti ⁊ imediatione repzesentatiui sicut dictū est in prima questione primi. Abstractiu⁹ vero versat circa rem mediate ⁊ hoc vel mediatione representatiui puta speciei vel mediatiōe obiecti primo cognitivel primo. ¶ Quantū ad noticiam intuitiuā dico q̄ angelus accipit noticiā suā ab obiecto creato cognito naturaliter ⁊ hoc in seipso ⁊ vt est in entitate ⁊ realitate sua presens sufficiēter ⁊ approximatum ip si angelo sicut a causa partiali coagente intellectu. ¶ Secundo dico q̄ loquēdo de noticia abstractiua per speciem q̄ angel⁹ accipit ab oiecto non in se: sed in specie vel a specie ipsa suaz noticiā Similiter etiā dico de abstractiua noticia q̄ fit per obiectum primo cognitum q̄ intellect⁹ angelic⁹ accipit vel potest accipere eam ab obiecto illo primo cognito in se si sit ītuitiue cognitus vel in specie seu a specie ipsa. si sit abstractiue cognitum. Ita q̄ obiectum vel species obiecti sunt causa effectiua partialis actus intelligēdi in intellectu angelico sicut etiam ⁊ in nostro cum ipso intellectu qui est vna cā alia partialis. ¶ Et hoc ꝓbo primo. Scdo declarabo per quem modū in generali. Tertio ꝓbabo q̄ oportet noticiam actualem aliquoz obiectorum q̄ est naturalis accipi ex obiectis ipsis. ¶ Primū probo per istū modū sicut aliqui alij. Et primo q̄ obiectum sit causa p se effectiua actus itelligēdi. Illd quod ꝓcurrit ad actum intelligendi sicut per se assimilans ipsum sibi est per se causa effectiua eius sicut illud quod ꝓcurtit ad generationez sicut per se assimilans genitum est per se causa effectiua generationis vel geniti. Patet de patre. Sed obiectuz est huiusmodi vt patet/quia actus per se assimilat obiecto sicut ⁊ species ipsa. ergo. ꝛc. ¶ Secūdo sic Illud quod ꝓcurrit ad aliquam actionē sic q̄ est tale in actu quale est passuz in potētia est cā effectiua eius vel termini producti. Patet. Si enim caliduz per se concurrit ad calefactionez: dicimus q̄ ē causa effectiua caloris vl calidi producti est aliquid tale in actu quale est calefactibile in potētia puta calidum. Sed obiectum sic concurrit ad intellectionem q̄ est tale in actu qualis est intellectus possibilis qui est passiuum qualis est dico in potētia quia cum actus est similitudo obiecti intellectus possibilis est assimilabilis ipsi obiecto per actū ⁊ sic etiā de specie licet multo expzessior similitudo sit actus q̄m species. ergo. ꝛc. ¶ Secundo sicut se habet sensibile ad sensum in ratione obiecti sic obiectum intelligibile ad intellectum/ ⁊ hoc vel in se vel fantasiatum siue ī specie sicut Aristoteles dicit Tertio de aīa. Sed sic se habet sensibile ad sensum q̄ est p se causa effectiua sensationis sicut patet secūdo de anima quia sensum ponit per se passiuum respectu obiecti sicut probat ibidem quia si sensus non esset passiuus ab obiecto et obiectum nō esset actiuum

Act⁹ intelligēdi duplex.

Nota.

in ipm. Sequeretur q̄ sensus posset sentire sine sensibili sicut ⁊ lignum si nō eēt passiuum a calido cuz sit ex seipso calefactibile nihilominus calefieret et combureret seipsuz amoto calido extrinseco. ergo similiter obiectum respectu intellectus actiuum ē ⁊ per se causa intellectionis. Hec pōt dici sicut causa sine qua non quia causa sine qua nō si ponat⁹ actua nō est attingendo effectum p suam actionem sicut illa respectu cuius aliquid dicitur passiuum et per se passiuum sicut est ibi de sensu ꝺm intētiones Aristotelis. ¶ P̄ etiā si Aristoteles ꝓcluderet ibi q̄ sensibile eēt cā sine qua nō manifeste peteret p̄n cipium quia idem acciperet in ꝓclusione ⁊ in p̄missa. Arguit enim sic impossibile est q̄ sensusp seipsum sentiat sine sensibili. ergo sēsus est passiuus a sensibili sicut causa sensatiōis. Et tunc si cōcludit cām sine qua nō in ꝓclusione idez accipit in ꝓclusione ⁊ in premissa ⁊ petit principium. ¶ Nota hic instantias quib⁹ videtur q̄ obiectum nec in se nec in specie sit cā realis partialis ipius actus. ¶ Prio quia obiectum aliqñ est ens rationis in se ⁊ ita non habet speciem realem. Patet de intentionibus secūdis. ¶ Secūdo quia obiectum est nō ens q⁹ falsum ⁊ impossibile aliquādo vt patet in ꝓpositiōib⁹ falsis ⁊ impossibilib⁹: ⁊ in actibus intellectus erroneis. ¶ Tertio quia obiectuz actus ꝓplieri est nō ens in re. Non enim ꝓplexio est in re sed in intellectu. ¶ Quarto quia nihil est causa sui. Sed obiectum est aliquādo idem realiter cum actu sicut patet quādo intelligitur ītellectio in ꝓmuni vel ꝓmunis ad quālibet intellectionē. Superius em̄ ⁊ inferius vt intellectio/ ⁊ hec intellectio sunt idem realiter. Nec valet si dicas q̄ intellectio in ꝓmuni non est causa huius intellectionis sed magis species intellectionis vel aliquid aliud: quia nō valet hoc de noticia ītuitiua q̄ causatur immediate ab obiecto suo primario. ¶ Quinto q⁹ malum est per se obiectum actus nolendi ⁊ tamē non est causa eius quia nō est aliquid positiuū reale secundū q̄ huiusmodi ergo similiter ex parte obiecti intellectus. Similit̄ ꝓfirmatur de obiecto actus silogisandi ⁊ paralogisandi que nō videtur realia sicut arguebatur supza de alijs obiectis ⁊ tamē predicta sunt obiecta predictoꝝ actuū primaria ex quibus specificātur ⁊ dicuntur. s. veri vel falsi. stude. ¶ Dices q̄ si argumentum Aristotelis est bonum. Ita posset ꝓcludi q⁹ aperiens fenestram est causa per se illuminatōis domus vel ipa apertio fenestre q⁹ sine apertione fenestre nō potest illuminari domus. Dico q̄ nō ē simile. dato q̄ ponatur illa cā sine qua nō illumīatur domus: forte em̄ potest poni per se causa sicut disponēs causa ⁊ remouēs pphibens licet non sit p se causa attingendo effectū illuminationis sicut etiā nec remouēs prohibens per se ꝺm q̄ huiusmodi attingit ad effectum illum cui⁹ impedimētuz amouetur. Non est dico simile quia illuminās domum nō cōcurrit ad effectum sicut illud cui per se assimilat passiuum. Puta aer illuminatus sicut concurrit luminare ipm vel illuminās ⁊ ideo instātia nō valt Similiter etiam q⁹ eadem illumīatio nūero eiusdē domus vel aeris numero vel similis ī specie in alio aere posset naturaliter fieri dato q̄ nō esset apertio fenestre nec fenestra ipa vel aperiens fenestrā. Sz absolute est impossibile virtute nature q̄ vnō fiat sensatio sine sensibili vel in quocūq; vel intellectio sine obiecto vel in se vel in sua specie. ¶ P̄ quero de ista causa sine qua nō vel est per se causa vel p accidens. Si per se tūc vel effectiua vel materialis vl formalis vel finalis. Si per accidēs quero ad quaz causam per se reducitur ⁊ non videtur posse dari. Similiter etiam si est p accidēs potest esse effectus sine ipsa sicut domificatio vel in se vel in sua simili sine albedine domificātis quia ita bene ab edificāte nigro sicut ab albo quod est falsum. Est ergo obiectum causa effectiua intellectionis. ¶ Secundo probo q̄ est causa partialis. Illa est cā partialis respectu alicui⁹ effectus que sic ocurrit ad ipm q̄ nō est causa eius sufficiēs ⁊ totalis nec ꝓtinēs effectū sicut tota causa ei⁹. Sed obiectum vel spēs est huiusmōi vt ꝓbabo. g. ꝛc. Probatio minoris ipossibile ē q̄ alicui⁹ actiōis imanētis in agēte aliqd per se extrinsecuz a potētia actiua agētis ꝺm q̄ hmōi sit causa totalis sicut dictum est in primo q⁹ actio imanēs est que est a principio actiuo intrinseco agēti ⁊ manēs in ipso. Sed naturaliter intelligere est actio imanēs. Obiectum aūt vel species est aliqd non pertinēs ad potētiam actuam intelligētis ꝺm q̄ huiusmodi. Unde nec obiectū nec spēs est intellectus. g. ꝛc. ¶ Et nota hic q⁹ a principaliori causa que est intellectus dicitur actio manēs nō autez dicitur transiens ab obiecto nisi ꝺm quid nō absolute. ¶ Secūdo sic Impossibile ē q̄ cā totalis equnoca alicui⁹ effectus sit inobilioz ipa sicut probaui alias. Sed obiectuz est cā equiuoca intellectionis Nam licet intellectio sit sibi similis ⁊ magis multo q̄m intellectui: nō tamen est sibi vniuoce similis ⁊ obiectum frequēter est simpliciter inobili⁹ intellectione vel specie ipsa. Unde ex per se ratiōe obiecti nō repugnat sibi esse innobilius sicut vnū accidēs corporale intellectui est simpliciter inobilius sua intellectione vt patet ergo obiectū nō est causa totalis. ¶ Hic posset instari q⁹ obiectum licet sit inobili⁹ est tamen mēsura actus ergo pari ratione potest eē totalis causa. Et soluitur q̄ cum mensura in ratione mensure ꝺm q̄ huiusmodi nō sit causa mensurati: licet aliquādo accidētaliter ocurrant mensura ⁊ causa. Non oz q̄ ꝓtineat virtualiter esse mēsurati sicut causa effectiua equiuoca. Nec portet q⁹ formaliter quia alteri⁹ rationis est a mensurato. Nec oportet etiam q̄ vniuersaliter loquēdo mensura sit eminēs mensurato licet in aliquibus ita sit: sed oz necessario q̄ causa equoca totalis ꝓtineat effectuz virtualiter sit nobilioz effectu. Si dicas q̄ motus non est nobilioz calore ⁊ tamen est causa equiuoca eius totalis. ¶ Dico q̄ nō est causa ei⁹ sed sūt duo effectus ab eadem causa ordine quodam procedentes: et sic debet intelligi Aristoteles. Hoc etiaz probatur ab aliquibus q̄ si itellect⁹ esset causa totalis sui actus sequeretur q̄ esset virtutis actu infinite: quia ꝓtineret infinitos actus possibiles alteri⁹ rationis sicut diuersa obiecta vel circa vnum primarium effectum ideo. ꝛc. Sed quia idem argumētū currit ꝓtra causam partialem ⁊ forte ad ꝓbandum q⁹ causa vniuoca potens in infinitos effectus successiue est infinita. Dimitto illam rationez. ¶ Tertio sic. Illud nō est causa totalis alicuius effectus cum quo de necessitate cōcurrit aliqd aliud coactuum ad effectum. Sed cum obiecto ocurrit necessario ⁊ p se itellect⁹ agēs vel itellect⁹ in q̄tū actiu⁹ si p eos ꝓputēr g. ꝛc. Probatio mioris q⁹ itellect⁹

Cā sine qua non

Nota.

agens est quo est omnia facere sicut intellect⁹ possibilis est quo est omnia fieri ⁊ nō solum ꝯtū ad species sed etiam ꝯtum ad actus. Similiter etiā quia alias intellect⁹ agēs esset ociosus in beatis in qb⁹ nō abstrahit aliquam speciem nisi esset quo omnia facere etiā ꝯtuꝫ ad actū ergo. ⁊c. Sic ꝯ dico ꝙ ex obiecto primo mouel in se vel in specie accipitur noticia angeli sicut ex se cā efficiente partiali cum intellectu ipso. ¶ Hoc nō videtur cum intellect⁹ sit potentia abstractiua ⁊ imaterialis ꝙ frustretur omni operatione in patria. Sed per quem modum pōt intelligi ꝙ obiectuꝫ ⁊ intellect⁹ sint due cause partiales. ¶ Dico ꝙ partialitas cause dupliciter pōt accipi. Uno modo ex parte effectus sic ꝙ talis causa causet partem effect⁹ ⁊ nō attingat totum effectuꝫ ⁊ isto mō nō dicuntur iste cause partiales respectu intellectiōis: quia intellectio simplex est nō habēs partem ⁊ partem ⁊ tota ab vtraq; attingitur. Alio modo ex parte cause pōt accipi ista partialitas ꝑ tanto qꝛ nō continet perfecte ⁊ totaliter effectū in virtute sua potēs ipm ponere in effectu per se ipm sed necessario coerigēs aliud sicut per se causaꝫ effectiuam illius effectus ꝓtinētem etiam effectū nō totaliter nec cōplete. Sed ambo simul accepta continent ipm quasi equipolēter ad vnam causam que contineret ipm totaliter ⁊ ꝓplete sicut quilibet trahentium nauem suo modo dicitur causa partialis ⁊ ambo simꝫ equipolēter se habēt ad aliquid quod vnicum posset trahere nauem per seipm sicut vnus equus licet in exemplo sunt multa dissimilia. Isto modo ꝯtum ad hoc dico de intellectu ⁊ specie vel obiecto. ¶ Secūdo dico ꝙ sunt due cause subordinate adinuicem sic ꝙ intellect⁹ē superioꝛ ⁊ ꝑncipalioꝛ ⁊ vniuersalioꝛ causa ad plures act⁹ intelligēdi se extendēs ꝯ obiectum. Obiectū vero vel species est inferioꝛ causa ⁊ determinās ad talē actuꝫ vel talem ⁊ sic magis assimilatur act⁹ ipse nō obstante ꝙ nō sit causa ꝓncipalioꝛ sicut etiam patet de hoie cui assimilatur homo magis ꝯ soli: licꝫ sol sicut cōmuniter dicitur sit ꝓncipalioꝛ cā. ¶ Si dicas ꝙ intellectus est causa mouēs mota obiectū vero nō mota ergo obiectum ꝑncipalioꝛ causa. Dico ꝙ nō quia ly hoc sit tā obiectum nō dat intellectui virtutem mouēdi nec ab ipso dependet in mouēdo vl agēdo. quare. ⁊c. Nec mouetur intellect⁹ nisi ad actum ⁊ nō ꝓius. ¶ Tertio dico ꝙ ex predictis apparet ꝙ species nō est causa intellectionis sicut formain tellect⁹ que sit sibi ratio formalis elicitiua ⁊p quez intellectus elicitat actum intelligēdi vel etiam per quem recipiat dās intellectui esse ꝓmum actu intellectum hoc enim intellect⁹ habet ex seipso cū sit forma perfectioꝛ potentia calefactiua vel caloꝛe q̄ nō est calefactiua per aliquid super additus. Similiter etiam qꝛ tunc intellectus ⁊ species non essent due per se cause intellectionis sed tantuꝫ vna sicut ignis calidus respectu caloꝛis. Sed ē partialis effectiua distincta ab intellectu qui ē alia causa. Sic ꝙ neutra aliquid cōfert alteri. Quod ꝓbatur quia eodem modo species supplens vicem obiecti est cā intellectionis sicut obiectum. Sed obiectum cum sit aliquid extrinsecum nō potest esse cā intellectionis sicut forma intellect⁹ dans sibi eē intellectiuuꝫ in actu ꝓmo sicut patet ergo nec species ipsa. Uñ dico ꝙ si species separata esset ab intellectu ⁊ assisteret intellectui virtute diuina sicut angel⁹ angelo

Partialitas cause dupliex

non inherendo sibi ꝙ eodem modo posset ꝯcurrere ad hoc ⁊ causare actum intelligendi sicut inherēs. Unde licꝫ inhereat accidit sibi tamen ꝫm ꝙ huiuꝫ modi ꝙ inhereat. quare. ⁊c. Nec oportet ꝙ sicut caloꝛ est causa totalis calefactionis que est potentia imperfectioꝛ ꝙ sic etiam intellectus. Tum qꝛ hoc non arguit imperfectionem potētie: sed perfectionem actus intelligendi super actum calefaciendi. Tum quia potētia generatiua subſtantie in patre nobilioꝛ est ꝯ calefactiua: ⁊ tamen in animalibus perfectis ꝓpter perfectionem ipsoꝝ nō potest sine potētia actiua generatiua in matre nec est totalis causa quia potentia generatiua est ibi eiusdē rationis sicut in patre sicut ⁊ anima ipsa ⁊ ita actiua sicut in patre licet minus perfecte secūdum aliquos saltem hoc ponētes de quo non curo modo. Secūduꝫ predicta quicqd dicatur videtur eē mēs Augustini precipue de noticia naturali. ix. de Trinitate ⁊ quarto. ꝓsequēdo scilicet ꝙ a cognoscente ⁊ cognito gignitur noticia sicut patet inspiciendo ipsum. Unde ⁊ dicit ꝙ cum mens seipsaꝫ nouit ipsa sola parens. Unde non intelligit ꝙ a cognito actiue ⁊ a cognoscēte passiue pure: sed cū hoc actiue sicut est intentio sua. sexto Musice. ⁊ super Genesim ad litteram. Sic ergo generaliter ꝓbatum est ꝙ angelus noticiam suam actualez. naturaliter vel naturalem accipit a rebus vel obiectis ⁊ hoc sue in se siue in sua specie. Modo probandum est in speciali de aliquibus ꝙ ipsoꝝ noticiam accipit a rebus. Probatum est enī hoc de omni noticia intuitiua. Sed specialiter ꝓbatur hoc de noticia cōplexionum ꝓtingētiuꝫ. ¶ Primo quia sicut dictū est supra talium ꝓplexionū noticia z non habet nec habere potest ex terminis talium cōplexionum notis nec per aliquas species ꝓcreatas terminoꝝ qꝛ tales veritates nō oriuntur ex terminis sed ex voluntate agentis vnientiꝫ copulantis terminuꝫ cū termino. Alioquin eēnt veritates necessarie simpliciter. Sed illoꝝ quoꝝm nō habet angelus noticiam ex speciebus ꝓcreatis terminoꝝm ⁊ ipsa cognoscit potest accipere noticiam ex rebus ipsis qñ sunt presentes vt patet. Et oꝛ ꝙ ex rebus hoc acciat si naturaliter intelligit. ergo ⁊c. ¶ Scōo sic. species hominis ⁊ species cursus quicquid repreſētat modo naturali repreſentat distincte nō possūt nō repreſentare. Quero ergo vtrū iste due spēs repreſentent hoc complexum homo currit vel homo currit ꝙ nō: quia manifestū est ꝙ vtrūq; repreſentare nō possunt. Tunc enim ꝓtradictoria ab eodē naturali repreſentatiuo repreſentari possent ⁊ esse simul vera sicut simul naturaliter repreſētata. Si sic ergo ista homo currit ē simpliciter necessaria quia verum ex terminis est verum simpliciter necessariū quia naturaliter termini repreſentant hoc ⁊ necessario. Necessario autem et naturaliter non repreſentant falsum sed verum. Si nō nullo modo potest cognosci ab angelo veritas huius nisi re ipsa existēte ⁊ vniōe terminoꝝ igitur a re oportet ꝙ accipiat ē ¶ p̄. Veritas talium ꝓplexionum dependet ex voluntate diuina. Sed nō pōt cognosci volūtas diuina naturaliter nec tales cōplexiones ex ipsa ꝯ ex re accipiꝫ cognitio ipaꝝ qñ sūt. ¶ Scōo hꝰ ꝓbo deno noticia actuali singulariū qꝛ cui nō repugnat adqr noticiā hītualē alicꝰ ex re ipsa nec ēt noticiā actua lē vt vꝝ. ſz hꝰ āgelo ſi repugnat ꝺ alicꝺ⁹ singlarib⁹

Augustī.

sicut ꝓbatum est supra quia nō omniū habet species concreatas: ⁊ ipsas potest adquirere. ergo. ⁊c. ¶ Secundo sic. Angelus potest habere noticiam actualem infinitoꝝm singularium in seipsis saltez successiue sicut dictum est supra quia hoc potest intellectus noster. Sed noticia ista actualis omniuꝫ nō est sibi ꝓcreata. Mō enī actu cognoscit infinita in ꝓpꝛio genere ⁊ vnūquodq; per ratiōez ꝓpꝛiaz Tunc enim haberet noticiam ⁊ potētiā cognitiuā infinitam in actu. ergo noticiam aliquoꝝm potest ex ipsis adquirere. ¶ Tertio ꝓbat vnus ꝙ angelus necessario accipit suam noticiam actualem intuitiuam quam habet de re ꝓsenti extra cameraꝫ suam in actu ex re ipsa. Ita ꝙ impossibile est ꝙ ex verbo vel per rationem verbi vt obiecti primo cogniti angelus intuitiue cognoscat talia. ¶ Hoc ꝓbat sic. Cognitio intuitiua ē rei pñtialiter existētis ⁊ vt presentialiter existētis vt patet qꝛ in hoc distinguitur ab abstractiua q̄ abstrahit a pñtia rei. Sed cognitio quam habet angelus de re in verbo q̄ non est accepta ex re ipsa in se nō est rei pñtis vt pñs est quia verbum indifferēter ⁊ vniformiter repſentat rem existētem vel nō existentem vt patet. ergo cuꝫ intuitiua taliū nec habeatur ab angelo i verbo nec concreetur sibi: oportet ꝙ accipiatur ex rebus ipsis ¶ Secūdo sic. Angelus nō cognoscit in verbo nisi que naturaliter repreſentantur per verbum. Sed existentia actualis rei extra causam suam nō naturaliter repreſentatur per verbum: qꝛ omne naturaliter repūtatum per verbuꝫ est absolute necessariū existētia autem cuiuslibet rei create ꝓtingens est ⁊ dependens ex voluntate diuina libera ꝫm ꝓtradictionem vt patet. ergo noticiam intuitiuam taliuꝫ nō habet angel⁹ in verbo vel ꝙ verbum nec sibi cōcreatam: ergo ex rebus accipit eam. Dico de hoc bene ꝙ licet res actu existēs ꝯtum ad id quod ē de suo ꝓceptu quiditatiuo absolute que abstrahit a fore vel etiam esse vel fuisse eo modo etiam quo dicimus ꝙ esse noſaliter acceptum ⁊ signatum abstrahit ab eē accipiēdo ipsum verbaliter sicut etiam licet cēntia intuitiue cognoscatur per verbum naturaliter hoc repreſentans: quia verbum naturali necessitate repreſentat ꝓceptum simplicez cuiuslibet termini. ¶ Dico tū ꝯtum ad hoc ꝙ ipsam existere in actu vel foꝛe in actu non cognoscitur per verbuꝫ nec repreſentatur: quia hoc est simpliciter ꝓtingēs sicut bene deducit ratio secūda: ⁊ ideo oꝛ ꝙ hoc accipiatur a re ſi naturaliter intelligit hec angelus. ¶ Dices ꝙ ratio ꝓma ꝓcludit ꝓra ꝓmū dictū quia quiditates cognite a deo ab eterno ⁊ repūtate per verbuꝫ nō fuerunt sibi presentes ab eterno i rē. Noticia autem intuitiua est rei pñtis vt presens est: ergo nec deus nec angel⁹ habet noticiam intuitiuam talium in verbo sed solum actu existentium. ¶ Dico sicut viri aliis ꝙ noticia intuitiua ē rei p̄sentis vel obiecti ⁊ hoc obiecti primarij saltez. Et dico ꝙ si obiectum primarium sit perfectius repreſentatiuum rei ⁊ obiecti secūdarij ꝯ ipsūmet eēt in seipso sicut est verbum cuiuslibet quod repreſentat ꝙ obiectum secūdarium potest esse intuitiue cognitum per primum licet secundarium non sit presens nec existens vel coexistens cognoscēti. ¶ Dico igitur ꝙ noticia intuitiua vel est obiecti presentis vel presentati modo pfectioꝛi in aliquo ꝯ esset i seipsa ⁊ precipue illimitato ⁊ quia quiditates creaturarū ⁊ terminoꝝ sunt simpliciū sic pñtatur in verbo ideo non valet. Hec de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium ar/ticulum.

S. Tho.

Dicit Tho. prima parte questione. lviij. articulo quarto. ꝙ in angelo nō est intellectus agens nec possibilis. Agēs nō quia necessitas ponēdi intellectum agentem in nobis est quia nature rerum intelligibilium quas cognoscimus nō subsistūt extra intellectum intelligibiles in actu: sed tantuꝫ in potentia sunt intelligibiles extra animam/ et ideo oportet in nobis ponere virtutem que faceret eas intelligibiles in actu que virtus est intellect⁹ agēs qui transfert rem de ordine intelligibilium in potētia ad ordinē intelligibilium in actu. Unde ⁊ pīncipator videtur esse ꝓ eo Tertio de aīa qui dicit ꝙ si quiditates rerum eēnt separate ⁊ abstracte ⁊ per cōsequēs actu ītelligibiles sicut posuit Plato/ nō indigeremus intellectu agente. Obiectū vero ītellectus angelici cum ꝓmo intelligat in materialia nō est intelligibile in potētia ideo in ipso nō est intellectus agens. Similiter etiam nec intellect⁹ possibilis: quia nō inuentur aliquando intelligens in potētia tm̄/ vel nō intelligēs ⁊ postea intelligēs: ſz semper actu intelligit. Secus aūt ē de nobis. ģ. ⁊c.

Cōmētator.

¶ Contra istam positionē vi/detur mihi ꝓbabiliter posse dici ꝙ ītellectus agēs est in angelo: ⁊ similiter intellectus possibilis. Hoc ꝓbo ꝓmo sic. Jn oī natura intellectuali creata que nō est purus act⁹ est quo ē omnia facere et quo est omnia fieri sicut in omni natura potētiali absolute ē aliquid quo facere ⁊ aliquid quo fieri Tertio de anima. Sed intellectus agēs est quo oīa facere ⁊ in eē intelligibili ⁊ possibilis quo est oīa fieri. ergo. ⁊c. Hec valet solutio que datur ab illo doctoꝛe ꝙ Aristoteles intelligit de natura illa in qua ꝓtingit scientiam generari. Non sic autem in angelo qꝛ naturaliter adest. ¶ Dico ꝙ licet noticia habitualis pluriuꝫ adsit angelo a sua creatione per species concreatas: tamē sicut ꝓbatum est supra sciētia vl noticia habitualis multoꝝm potest in ipo naturaliter generari īmo eedem species multe que sūt cōcreate nisi ꝓcreate fuissent. ¶ p̄. In anima xp̄i fuerunt multo plures species ꝓcreate ꝯ in aliquo angelo ⁊ tamē nō ꝑpter hoc minus habuit intellectū agentem sicut anima vniuoce est cū animabus nr̄is ¶ p̄. Etiam planum est ꝙ deus posset facere vnuꝫ angelum in puris naturalib⁹ non ꝓcreando sibi aliquam speciem ⁊ posset multas adquirere non min⁹ ꝯ intellectus noster. Similiter etiam nō valet alia solutio que dat ꝙ intellectus agens est quo est oīa facere in esse intelligibili nō secūdum actum ſz ꝯtum ad speciem abstractam a fantasmate tantuꝫ ⁊ ita nō ꝙenit nisi habētibus fantasiaz. ¶ Contra quia eodez modo intellectus agēs est quo ē omnia facere sicut possibilis quo est omnia fieri. Sed possibilis. Hoc est ꝯtum ad vtrumq; ⁊ ꝯtum ad actū ⁊ ꝯtum ad speciem. ergo. ⁊c. Unde dico ꝙ ꝓncipalis actus intellectus agentis non est abstrahere a fantasmate: sed accidentalis ꝓ statu isto presentis ꝓiunctiōis sui cum coꝛpoꝛe. Alioqn nō esset in beatis vel nō hꝫet ibi ꝑncipalē opationē suā qđ est icōueniēs cū sit potētia spūalis ⁊ ptinēs ad ptē superioꝛē btificabilē ⁊ nobilioꝛ vel nō⁹ min⁹ nobilis ꝯ

¶ Quantum ad tertium ar/ticulum.

Cōmētator.

Ita ꝙ impossibile est ꝙ ex verbo vel per rationem verbi vt obiecti primo cogniti angelus intuitiue cognoscat talia.

Hoc ꝓbat sic.

Cognitio intuitiua ē rei pñtialiter existētis ⁊ vt presentialiter existētis vt patet qꝛ in hoc distinguitur ab abstractiua q̄ abstrahit a pñtia rei.

Sed cognitio quam habet angelus de re in verbo q̄ non est accepta ex re ipsa in se nō est rei pñtis vt pñs est quia verbum indifferēter ⁊ vniformiter repſentat rem existētem vel nō existentem vt patet. ergo cuꝫ intuitiua taliū nec habeatur ab angelo i verbo nec concreetur sibi: oportet ꝙ accipiatur ex rebus ipsis

Secūdo sic.

Angelus nō cognoscit in verbo nisi que naturaliter repreſentantur per verbum.

Sed existentia actualis rei extra causam suam nō naturaliter repreſentatur per verbum: qꝛ omne naturaliter repūtatum per verbuꝫ est absolute necessariū existētia autem cuiuslibet rei create ꝓtingens est ⁊ dependens ex voluntate diuina libera ꝫm ꝓtradictionem vt patet. ergo noticiam intuitiuam taliuꝫ nō habet angel⁹ in verbo vel ꝙ verbum nec sibi cōcreatam: ergo ex rebus accipit eam.

Dico de hoc bene ꝙ licet res actu existēs ꝯtum ad id quod ē de suo ꝓceptu quiditatiuo absolute que abstrahit a fore vel etiam esse vel fuisse eo modo etiam quo dicimus ꝙ esse noſaliter acceptum ⁊ signatum abstrahit ab eē accipiēdo ipsum verbaliter sicut etiam licet cēntia intuitiue cognoscatur per verbum naturaliter hoc repreſentans: quia verbum naturali necessitate repreſentat ꝓceptum simplicez cuiuslibet termini.

Dico tū ꝯtum ad hoc ꝙ ipsam existere in actu vel foꝛe in actu non cognoscitur per verbuꝫ nec repreſentatur: quia hoc est simpliciter ꝓtingēs sicut bene deducit ratio secūda: ⁊ ideo oꝛ ꝙ hoc accipiatur a re ſi naturaliter intelligit hec angelus.

Dices ꝙ ratio ꝓma ꝓcludit ꝓra ꝓmū dictū quia quiditates cognite a deo ab eterno ⁊ repūtate per verbuꝫ nō fuerunt sibi presentes ab eterno i rē. Noticia autem intuitiua est rei pñtis vt presens est: ergo nec deus nec angel⁹ habet noticiam intuitiuam talium in verbo sed solum actu existentium.

Dico sicut viri aliis ꝙ noticia intuitiua ē rei p̄sentis vel obiecti ⁊ hoc obiecti primarij saltez. Et dico ꝙ si obiectum primarium sit perfectius repreſentatiuum rei ⁊ obiecti secūdarij ꝯ ipsūmet eēt in seipso sicut est verbum cuiuslibet quod repreſentat ꝙ obiectum secūdarium potest esse intuitiue cognitum per primum licet secundarium non sit presens nec existens vel coexistens cognoscēti.

Dico igitur ꝙ noticia intuitiua vel est obiecti presentis vel presentati modo pfectioꝛi in aliquo ꝯ esset i seipsa ⁊ precipue illimitato ⁊ quia quiditates creaturarū ⁊ terminoꝝ sunt simpliciū sic pñtatur in verbo ideo non valet. Hec de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium ar/ticulum.

S. Tho.

Dicit Tho. prima parte questione. lviij. articulo quarto. ꝙ in angelo nō est intellectus agens nec possibilis. Agēs nō quia necessitas ponēdi intellectum agentem in nobis est quia nature rerum intelligibilium quas cognoscimus nō subsistūt extra intellectum intelligibiles in actu: sed tantuꝫ in potentia sunt intelligibiles extra animam/ et ideo oportet in nobis ponere virtutem que faceret eas intelligibiles in actu que virtus est intellect⁹ agēs qui transfert rem de ordine intelligibilium in potētia ad ordinē intelligibilium in actu. Unde ⁊ pīncipator videtur esse ꝓ eo Tertio de aīa qui dicit ꝙ si quiditates rerum eēnt separate ⁊ abstracte ⁊ per cōsequēs actu ītelligibiles sicut posuit Plato/ nō indigeremus intellectu agente. Obiectū vero ītellectus angelici cum ꝓmo intelligat in materialia nō est intelligibile in potētia ideo in ipso nō est intellectus agens. Similiter etiam nec intellect⁹ possibilis: quia nō inuentur aliquando intelligens in potētia tm̄/ vel nō intelligēs ⁊ postea intelligēs: ſz semper actu intelligit. Secus aūt ē de nobis. ģ. ⁊c.

Cōmētator.

¶ Contra istam positionē vi/detur mihi ꝓbabiliter posse dici ꝙ ītellectus agēs est in angelo: ⁊ similiter intellectus possibilis. Hoc ꝓbo ꝓmo sic. Jn oī natura intellectuali creata que nō est purus act⁹ est quo ē omnia facere et quo est omnia fieri sicut in omni natura potētiali absolute ē aliquid quo facere ⁊ aliquid quo fieri Tertio de anima. Sed intellectus agēs est quo oīa facere ⁊ in eē intelligibili ⁊ possibilis quo est oīa fieri. ergo. ⁊c. Hec valet solutio que datur ab illo doctoꝛe ꝙ Aristoteles intelligit de natura illa in qua ꝓtingit scientiam generari. Non sic autem in angelo qꝛ naturaliter adest. ¶ Dico ꝙ licet noticia habitualis pluriuꝫ adsit angelo a sua creatione per species concreatas: tamē sicut ꝓbatum est supra sciētia vl noticia habitualis multoꝝm potest in ipo naturaliter generari īmo eedem species multe que sūt cōcreate nisi ꝓcreate fuissent. ¶ p̄. In anima xp̄i fuerunt multo plures species ꝓcreate ꝯ in aliquo angelo ⁊ tamē nō ꝑpter hoc minus habuit intellectū agentem sicut anima vniuoce est cū animabus nr̄is ¶ p̄. Etiam planum est ꝙ deus posset facere vnuꝫ angelum in puris naturalib⁹ non ꝓcreando sibi aliquam speciem ⁊ posset multas adquirere non min⁹ ꝯ intellectus noster. Similiter etiam nō valet alia solutio que dat ꝙ intellectus agens est quo est oīa facere in esse intelligibili nō secūdum actum ſz ꝯtum ad speciem abstractam a fantasmate tantuꝫ ⁊ ita nō ꝙenit nisi habētibus fantasiaz. ¶ Contra quia eodez modo intellectus agēs est quo ē omnia facere sicut possibilis quo est omnia fieri. Sed possibilis. Hoc est ꝯtum ad vtrumq; ⁊ ꝯtum ad actū ⁊ ꝯtum ad speciem. ergo. ⁊c. Unde dico ꝙ ꝓncipalis actus intellectus agentis non est abstrahere a fantasmate: sed accidentalis ꝓ statu isto presentis ꝓiunctiōis sui cum coꝛpoꝛe. Alioqn nō esset in beatis vel nō hꝫet ibi ꝑncipalē opationē suā qđ est icōueniēs cū sit potētia spūalis ⁊ ptinēs ad ptē superioꝛē btificabilē ⁊ nobilioꝛ vel nō⁹ min⁹ nobilis ꝯ

intellectus possibilis. Sed principalis actus eius est creare intellectionem ⁊ facere in actu rem intellectam ſm actum. ¶ Secūdo arguo sic. In angelo est ymago perfectior q̄ in aīa nostra. Sed intellectus agens ad ymaginem pertinet: q⁹ ymago cū sit in potentijs anime ⁊ intellect⁹ agens sit de potētijs optimis: oportet q̄ ad ymaginem pertineat.

¶ Tertio sic. Aut res materialis ⁊ singularis cum conditionibus indiuiduantibus est per se ⁊ actu intelligibilis ab angelo: aut nō. Si sic habeo ꝓpta te q̄ angelus sic potest ītelligere indifferēter res materiales sicut imateriales ⁊ eque primo vel immediate. Cuius oppositum dicis. Si non tūc Arguo Perfectionis est in intellectu q̄ ex principijs suis intrinsecis potest sibi obiectum imꝓportionatum adaptare ⁊ ipsum sibi ꝓportionare abstrahēdo quiditatem a ꝓditionibus materialibus vel indiuiduātibus faciendo ipsum actu intelligibile ⁊ hoc facit per intellectum agētem ⁊ vt dicis. Cum ergo illud qđ est perfectionis in natura inferiori nō debeat negari a natura superiori. videtur q̄ ab angelo non debet negari intellect⁹ agēs nec possibilis ꝓsequēter quia vbicūq; est vnus ⁊ alius ⁊ ita in quacūq; natura. quare. ⁊c. ¶ Dices q̄ intellectus agens non est perfectionis simpliciter in intellectu nr̄o vel in anima nostra: sed ē pfectio supplēs impfectiōez nostri intellectus que impfectio nō est in intellectu angeli: ⁊ ideo nō oportet q̄ in ipso sit ītellect⁹ agēs sicut nec os q̄ in angelis sit generatio licet sit in natura inferiori substātiali pfectionis cuiusdā. Sicut etiā nō oportet q̄ in deo sit ītellect⁹ agens. Dico q̄ non valet. Nā siue sit perfectio simpliciter /siue pfectio supplens imperfectionem que nisi poneretur in superiori natura eēt imperfectior simpliciter natura inferiori si ponitur in natura inferiori: debet poni in natura superiori vel perfectiori. Modo dico q̄ si in angelo nō poneretur intellect⁹ quo posset accipere noticias ⁊ species ab obiectis vel ꝓportiōare sibi obiectum materiale quod est sibi ītelligibile in potētia ſm te relictus in suis naturalib⁹ eēt imperfectior intellect⁹ eius q̄ noster q̄ hoc facere potest. Et ideo nō valet nec est simile de generatione: quia imperfectio quam supplet generatio in angelo poni nō potest puta corruptibilitas. Et dico q̄ si posset sibi ꝓuenire talis impfectio in ipso multo fortius esset ponēda generatio q̄ in istis: alioquin esset impfectior. Similiter patet q̄ nō valet instātia de deo in quo nō est intellectus agēs nec possibilis: cum sit actus purus.

¶ Ad primū huius doctoris

q̄ in angelis nō est intellectus agens: q⁹ suum obiectum nō est intelligibile in potētia. ¶ Dico q̄ licz intelligibile qđlibet angeli positiuū in actu sit immediate intelligibile et actu noticia intuitiua: tamen intellect⁹ agens habet ibi locum nō faciendo de potētia intelligibi actu intelligibile sed in faciēdo actu intellectum de intellecto in potētia operādo ⁊ efficiendo quēcūq; actum intelligēdi naturalem ⁊ hic ē suus actus principalis. Ille autē actus est sibi accidētalis quem ponit iste doctor. ¶ Ad cōmentatorem. Dico q̄ non indigeremus ītellectu agente ad abstrahēdum sed ad intelligendum bene. Aliter dici potest de noticia abstractiue q̄ obiectum angeli non est sibi abstractiue primo cognoscibile in actu vel in potentia ꝓpinqua ad actum nisi per speciem que nata est haberi per virtutē intellectus agentis. Dico q̄ sibi in actu fuerit concreata. Similiter etiam respectu multorum oportet q̄ sit adquisita sicut ꝓbatū est supra. ¶ Ad aliud de intellectu possibili. Dico q̄ intellectus angelicus licet semper aliquid intelligat non tamē semp actu intelligit quecūq; intelligere potest. Aliquādo enī intelligit aliquid qđ prius nō intellexit ⁊ sic est ītelligens in potētia ⁊ in ipso debet poni intellect⁹ possibilis. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale dico

q̄ actor ille est negandus vel exponendus q̄ loquitur modo excessiuo q̄ angelus est plenus formis q⁹ multas species habet sibi concreatas non tot quin possit aliquas alias adquirere. ¶ Ad secundū potest dici q̄ nō valet illud medium sed in hoc stat medium q̄ intellectus angeli imperfectius intelligit q̄ deus ⁊ perfectius q̄ homo. ¶ Preterea posset dici q̄ in hoc tenet medium q̄ aliqua per species cō creatas ⁊ aliqua per species adquisitas. Intellect⁹ autem noster omnia per adquisitas in presenti statu: sed intellectus diuinus per nullam nec concreatam nec adquisitam. ¶ Ad tertium patet de intellectu agente possibili. quo modo ⁊ ad quid sunt in angelo. ¶ Ad quartum dico q̄ res materialis potest agere in intellectum vel speciem vel actum intelligendi nō sicut causa totalis sed sicut causa partialis cum intellectu agente. Et ita agens est prestantius passo. Aliter dicitur q̄ agens nō oportet q̄ sit simpliciter nobilius ⁊ prestātius passo: sed vt tale habens potentiam actiuā ⁊ in actu illud quod passum habet in potentia. Aliter dicitur q̄ agens est prestantius passo. Non quia quodlibet agens quolibet passo: sed quia est dare agens simpliciter nobilius quocunq; passo existente vel possibili existere cuiusmodi agens est deus. Sicut substantia prior accidente. Non q⁹ quelibet quolibet accidente : sed aliqua omni accidente sicut est diuina substantia vel substantia/ que est subiectum primi accidentis.

¶ Distinctionū. Quarte ⁊ quinte
Questio vnica.

Circa istas duas

distinctiones. Quero vnam questionem tātum ⁊ est. Utrū angelus potuerit peccare.

¶ Videtur q̄ non quia angelus ante peccatum non potuit errare ergo nec peccare. Antecedens patet quia errare vl posse errare secundum Augustinum est pena dānati: consequētia probatur quia peccatum in voluntate necessario precedit error in ratione. Nam cum voluntas non possit velle nisi p̄ cognitum. Aut precognitum est bonum simpliciter ⁊ iudicatum bonum ⁊ sic tam in ratione q̄ in volūtate volendo illud bonum est rectitudo ⁊ nullū peccatum. Aut est bonum apparens vel bonum iudicatum ⁊ non simpliciter bonum ⁊ tunc est error ergo. ⁊c. ¶ Secundo sic. Nono metaphisice dicitur q̄ in perpetuis non est error nec malum. Sed angeli sunt hmōi. ergo. ⁊c. ¶ Tertio sic. In illis in qb⁹ Nono metaph.

idem est quod quid est cum eo cuius est idem/est intelligens ⁊ intellectum volens ⁊ volitum ⁊ per cōsequens volitio media. Sed in talibus pctm̄ esse non potest. Nam omnis volitio vel intellectio talium naturalis est ⁊ necessaria. Cum igitur angelus sit huiusmodi: q⁹ est separat⁹ a materia ⁊ ens per se sequitur q̄ in angelo non sit nec esse possit peccatū.

¶ Quarto sic. Dis mutatio virtutis ⁊ vicij ⁊ ecōuerso reducitur ad aliquā alterationē sensibilē ſm aliquas sensibiles qualitates septimo phisicor. Sz in angelis nō sunt sensus nec tales alterationes vt patet ergo nec mutatio a virtute in vicium vel ecōuerso nec per ꝓsequēs peccatum.

Job. 4. ¶ Contra Job quarto dicitur. Ecce q̄ seruiunt ei non sunt stabiles / ⁊ in angelis suis reperit prauitatem. igitur angelus ꝑt peccare vel potuit. igit⁹ de facto peccauit.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquirā. Utrū angelus potuit peccare. ¶ Secundo inquirā Utrū potuit peccare in instāti sue creatōis. ¶ Tertio Utrū angeli fuerit creati boni vel mali loquēdo de bonitate ⁊ malicia meriti ⁊ demeriti pene ⁊ premij.

¶ Quantum ad primū articulum.

Dicerēt vel dixissent aliqui phi q̄ angelus vel aliqua ītelligētia nō potest nec potuit peccare. Tum q⁹ intelligētia separata quicqd intelligit necessario intelligit ⁊ nō pōt nō intelligere ⁊ pari ratione quicqd vult necessario vult ⁊ nō pōt nō velle eo q̄ est perpetua ⁊ inmutabilis. ¶ Tum q⁹ intelligentia vel angelus est idem cū sua intellectione/et idem cū obiecto sue intellectionis ⁊ volitiōis sicut dicit cōmentator. xj. metaphi. q⁹ intelligētia nihil extra se intelligit. ¶ Tum q⁹ intelligentia frustrari nō pōt a suo fine optimo: puta ab intellectiōe ⁊ volitione que est sua felicitas naturalis in qua nō consistit aliqđ pctm̄ nec ipa peccat. ¶ Tum q⁹ prima intelligentia mouet alias vt amatū ⁊ desideratum. Sed in amando ⁊ desiderando ꝓmā intelligētiam vel in volendo sibi assimilari in sua operatione nullum est peccatū nec eē pōt. ergo. ⁊c. ¶ Sz istis nō obstantib⁹ dico q̄ angelus pōt vel potuit peccare.

q̄ angel⁹ pōt vl potuit peccare. Quod ꝓbo primo sic. Dis natura intellectualis cui⁹ intellectio ⁊ volitio differūt a sua substantia ⁊ sunt accidētia separabilia ei⁹ pōt peccare. Probatio q⁹ pōt aliquid velle quod non est volendum vel q̄ vel quomō nō est volendum vel nō velle ecōuerso quod est volēdum vel q̄ vel quo mō nō est volēdum si enim actus nō est necessari⁹ sed ptingēs nec circūstantia debita poni circa actum est necessaria sed contingēs/ ⁊ potest poni vel nō poni. Sed intellectio vel volitio Angeli est accidēs sicut ꝓbatus est in primo. Alioquin eēt infinita actualiter ex se intelligeret sicut ītelligere potest ⁊ intellectio sua esset actu infinita ⁊ vnica sicut ⁊ sua substātia qđ ē falsum. Similiter etiā patet q̄ est accidēs separabile: quia vna intellectio vel volitio eius potest alij succedere nec enim simul potest habere naturaliter intellectionem infinitam. Nec infinitas ſm multitudinem. ergo. ⁊c. ¶ Secundo sic. Illa potentia q̄ non ē eēntialiter sua rectitudo potest peccare. Sz voluntas angeli nō est eēntialiter nec per se sua rectitudo sicut nec est actus purus sed potētialis ad actum suum. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Illa ītelligētia que necessario sola regit regimine principatus non pōt peccare ⁊ alie omnes possunt peccare q̄ ꝑtū est ex se. Ad quid enim indigent aliqua intellectualia ꝓncipatu si peccare nō possunt nescio bene sz sola prima ītelligētia q̄ est deus sic regit ⁊ nulla alia quia vnus princeps vniuersi. xij. metaphisice. ⁊. ⁊c.

¶ Quarto sic. Dis intelligentia q̄ nō est naturaliter beata pōt peccare naturaliter sibi relicta: quia beatūē in natura ītellectuali nō posse peccare. Sz nulla ītelligētia alia a prima est naturaliter beata/ quia nulla est sua intellectio vel volitio sicut prima vt probatum est supra. ergo. ⁊c. Hoc patet ꝑ Augustinum. 12. de ciui. ca. 2. Rō ponit rationē q⁹ de nihilo est creatus: deus vero naturaliter beatus. August.

¶ Dico ergo q̄ angel⁹ potuit peccare ⁊ peccauit de facto ſm veritatem fidei ⁊ sacre scripture. Potuit enim velle difformiter ad regulam suam diuinam voluntatem ⁊ habere hanc volitionem vel illā oppositam ⁊ circūstantiam debitam vel carētia talis circūstantie quare. ⁊c. ¶ Sed de modo q̄ quesz potuit peccare dicūt aliqui q̄ differūt in ītellectu ista tria. scilicet error/ ignorātia/ ⁊ inconsideratio. Error vl errar qđ

Nam error vl errare ſm Augustinū tertio de libero arbitrio idē est quod approbare falsa ꝓ veris vl ecōuerso vera reprobare pro falsis. Ignorātia vero ides est quod nesciētia habitualis eius quod aliquis debet ⁊ pōt scire. Sed inconsideratio est nō aduertentia actualis vel priuatio ꝓsideratiōis actualis vel priuatio considerationis actualis de aliquo quod tamē ipse nō aduertens in actu aliquādo sit ⁊ habet in habitu vel etiam nō habet. Tunc dicunt isti q̄ angelus non peccauit ex errore quia error est pena. Pena autem non precedit culpam. ¶ Secūdo dicūt q̄ nō peccauit ex ignorantia: quia angel⁹ habitualiter nouit ante pctm̄ omnia quecunq; debuit scire. ¶ Tertio dicunt q̄ peccauit ex inconsideratione quia non considerauit modum debitum ſm quem debuit appetere beatitudinem. Puta q̄ ex meritis licet bñ sciret habitualiter talem modū Puta q̄ ex meritis ⁊ iō inordinate apetiuit eā nec ex passione peccauit. Planum est q⁹ in angelis nō sunt tales passiōes sicut in nobis. Est autem ratio istorum quare oportet q̄ angelus ex incōsideratione vel inaduertentia peccauerit quia voluntas peccare nō potest nisi ratione errāte vel ignorante vel non aduertente ⁊ voluntas in omnibus sequitur iudicium rationis stante iudicio illo et in vniuersali ⁊ in particulari. Sic saltem q̄ immediate ⁊ directe non potest velle oppositum eius q̄ ratio dictat Et ratio que dicitur Achilles est in hoc quia secūdum Augustinum decimo de trinitate ī principio August. Inuisa possumus diligere: incognita nequaq̄.

Cum ergo oppositum eius quod iudicatur non sit cognitum nec iudicatum videtur q̄ voluntas nullo modo possit ipsum diligere vel elegere. Alioquin fertur in incognitum quod est contra Augustinum. Sed iste modus dicendi est falsus ⁊ periculosus.

Et arguo primo contra ipsum per rationes. ¶ Secundo per auctoritates ⁊ articulos parrhisienses.

¶ Prima ratio est talis. Quando angelus peccauit. Aut ratio dictauit esse efficaciter considerandum de cōditionibus electionis vel volitionis aut de circunstantijs. Aut non iudicauit hoc/ vel dictauit. Si non dictauit hoc vel iudicauit Tunc

voluntas nullo modo potuit mouere intellectū efficaciter ad ꝓsiderandum de huiusmodi ꝑditiōib⁹ quia ꝫm eos nihil potest nisi ꝫm iudicium rationis ⁊ per ꝓsequens nō fuit voluntas ad hec obligata: nec fuit culpa sua/nec peccauit. Si ratio dictauit efficaciter considerandum⁊ volūtas per conseqns mouit efficaciter intellectū ad cōsiderandū qz sequitur dictamen ⁊ iudicium rationis. Ita q nec ꝓtrium facere nec obmittere illud potuit / quia ratio dictabat hoc. Tunc quero. Aut in illa ꝓsideratiōe efficaci occurrit ꝑditio debita electionis et sic non potuit nō eligere debite ⁊ ordinate/nec p ꝓsequēs peccare ⁊ sic nō peccauit. Aut non occurrit illa cōditio debita vel circūstātia electionis ⁊ tūc etiaz sequitur q nō peccauit: qz efficaciter ꝓsiderauit ⁊ fēcit quod potuit ad directionē sue electionis vel volitionis. igitur nullo mō peccauit ꝫm istam opinionem. Hoc autem est falsum. igitur oz dicere necessario q angelus peccauerit ex certa malicia eligēdo vel volendo aliquid ꝓtra iudicium ⁊ dictamen recte rationis ⁊ nō ex passione vel ignorātia vel nō aduertentia. ¶ Tertio sic. Quero de illa in aduertentia. aut fuit imputabilis aut nō. Si sic ergo ipsam precessit malicia voluntatis et peccatum angeli sicut ignorātiam affectatam. Si non fuit ꝑputabilis sicut etiam ignorantia inuincibilis nō ē imputabilis. ergo nec actus volūtatis sequens talem inaduertētiam nō fuit imputabilis nec culpabilis ⁊ sic angelus non peccauit.

Auguſt.

¶ Auctoritas ꝓma ē Augustini. ii. super Gene⁹. ad litteram. Vbi dicit exꝑsse quasi in fine ⁊ quasi eandē sententiam. 14. de ciuitateca. 6. Similiter de Aaron qui operatus vitulum Vbi dicit q Salomon amozi mulierum ad malum ydolatrie trahēti resistere nō potuit faciēs quod sciebat nō esse faciēdum. igitur cōtra ꝓscientiam voluntatis agere potest ⁊ ꝓtra iudiciū rationis.

Ariſto.

Similiter Aristoteles tertio ethicozum dicit. Videtur aūt non idem eligere optima ⁊ opinari sz opinari quid melius ꝓpter maliciam autem eligere q̄ nō oportet ⁊ intēdit ibi de oī opinione ⁊ invlīt in particulari. Sicut etiam in septimo ethicoz cōtra Socratem dicit q ⁊ ꝓtra scientiam ⁊ opinionē firmissimam potest quis agere.

Idem.

¶ Ad hoc etiam sunt tres articuli ꝑrrhisiēses. Et est primus duodecim⁹ articulus qui dicit sic q voluntas manēte passione ⁊ sciētia in particulari ⁊ i actu nō potest ꝓtra eā agere error: ergo intelligit articul⁹ q voluntas potest oppositum velle ei⁹ qđ actualiter iudicatur a rōne.

Articuli ꝑrrhiſi.

¶ Alius articulus est. 130. q sit rō recta ⁊ voluntas recta error igitur volūtas pōt aliquid velle vel non velle ꝫ rectum iudiciū rōnis. ¶ Articul⁹ etiā sequēs. 131. que dicit q volūtate existente in tali dispositōe in q̄ nata est moueri ⁊ mouente sic dispōsito q natum sit mouere impossibile est voluntatem nonvelle error. Et sunt expressi articuli ꝓtra predictam opinionē. Nec valet Achiles suū. Tum quia non ꝓcludit quin voluntas ſaltem possit nōvelle illud qz iudicatū est a ratione. licet si aliquid ꝓcludit cōcludat q voluntas nō possit velle nisi iudicatum a ratione. ¶ ꝑ. Dico q neutrū ꝓcludit Verū ē esse q omnia incognita nō possum⁹ viligere vel eligere sed dico q sufficit ad electionez vel volitionē huiꝰ vel oppositi q aliquo mō sit cognitū vel i oppositō vel in seipso vel in quocūq; vel i vniuersali. Aliter sicut amplius apparebit i questiōe de libertate voluntatis. Sic igitur patet q angel⁹ pōt peccare.

¶ Ad ꝓmuz quicquid sit super hoc dē mente ꝑhozuz. Dico q intelligētia alia a prima nō necessario intelligit nec suus actus intelligendi necessario quenit: sed ꝓtingenter ⁊ accidentaliter sic q potest sibi nō ineē. ¶ Ad secundū Dico q angelus nō est idē cū sua intellectione: sed intellectio sua est accidens eius. Tu dicis obiectū est idem intelligēti. Dico q nō est vniuersaliter verum de primo obiecto: sed potest ītelligere aliquid aliud a se. sicut primū obiectū nulli⁹ autem talis intellectio est eadem cum sua substantia quare. ⁊c.

An ãgelus i. i. in ſtāti ſue creatōis potuit peccare

¶ Ad tertium dico q ls angel⁹ possit habere suaz felicitatem naturalē tamē potest peccare sicut etiā homo licz ꝫm Aristotelē nō posset festinari sua naturali felicitate. ¶ Ad quartum. Dico q verū ē q prima intelligētia mouet vel mouere pōt qualibet intelligētiam in ratione amati ⁊ desiderati: sed non oportet hoc de qualibet vel in qualibet volitiōe angeli ⁊ loquitur ibi de intelligētijs motricib⁹ orbiū quas ponim⁹ beatas. Non enim posuit eas intelligentias licet falso. Hoc de ꝓmo articulo ꝑncipali.

¶ Quantum ad secundū articulum. Dicunt multi q angelus nō potuit peccare in primo instāti sue creationis. Ad hoc adducūtur multe rōes. ¶ Prima est ista. Termini duarū mutationum ordinatarū nō possunt eē simul. Sed creatio angeli ⁊ eius actio volūtatis elicita sūt due mutationes ordinate: quia vna ꝑsupponit aliaz vt patet igit termini eoz. scz esse angeli ⁊ peccatū nō possunt esse simul in eodem instanti. ¶ Secūda est ista Thome. Volūtas nō vult aliquid nec velle pōt nisi vt bonum. Aut igit illud bonū est verum/ etiā in appetēdo nō est pecctuz aut verisimile vel apparens bonum. Sed ꝫm Augus. ꝓtra Achademicos Non potest iudicari aliq̄d verisimile bonuz nisi verum bonum sit ꝓcognitum. igitur ꝑor est cognitio veri boni q̄ peccatum in appetendo apparens bonum. igitur peccatum non potest eē in primo instāti. ¶ Tertia ratio Henrici octauo quolibeto questione nona c ūduab⁹ sequentibus est ista. Actus q̄ est pure naturalis nō potest esse malus/ nisi natura sit mala ⁊ per consequens nisi causans naturam sit mal⁹: sicut claudicatio non est mala nisi quia tibia mala ⁊ agens ipsam est malum vel defectuosum agens. Et ratio est quia talis actus non est in aliquius potestate nisi agentis naturam. Sed primus actus volūtatis angeli est pure naturalis. ergo nō potest esse malus nisi natura angeli ⁊ de⁹ ipse agēs naturam sit malus quod est inconueniens. ¶ Ad hoc videtur facere Augustinus duodecimo de ciuitate capitulo decimo. Vbi dicit q si bona volūtas cum angelo facta est ab alio qui fecit angelum facta est. Et dicit hoc non esse dubium. igitur a simili. ⁊ cetera. Et potest dici q verum est de bona q a deo facta est saltem mediate: quia deo cooperante sicut ibidem deducit. Non sic de peccato dato q in primo instati sicut nec in aliquo instanti: quia malum causam effectiuam non habet: sed defectiuam sicut dicit ibidem.

Mōnes hērici.

Auguſt.

¶ Quarta ratio. Actus primus voluntatis si sit rectus nō imputatur iusticie volētis: sed bonitati dei hoc probat per Anselmū de casu dyaboli. 14. ca. vbi dicit sic. Sicut nō esset ista voluntas iniusta si vellet inconuenientia quādo non posset velle: ita hec si quādo vel let cōuenientia non idcirco esset iusta voluntas: qz hoc accepisset vt nō posset aliter velle. igit nec primus actus voluntatis potest imputari: nec esse peccatum sicut nec acceptari a deo.

Anſel.

¶ Quinta ratio. Actus voluntatis nō potest esse malus vel peccatum nisi procedat ex deliberatione ⁊ sequatur ipaz quia vel ex malicia nature qđ non est verum vel ex deliberatione ⁊ sic habetur propositū. Sed nullus actus sequēs deliberationē potest esse in angelo in primo instanti: quia prioz est in angelo noticia simplex quidditatum in vniuersali per habitū scientialem concreatū postea sui in particulari postea aliorum ꝫm ordinē ⁊ omnes isti precedunt deliberationem que est actus cōparatiuus vnius ad alterū. q̄ ⁊ actus electionis quo vult alijs preesse cōparādo se ad alios ꝫm excellentiam est posterioz ⁊ non i illo instanti. ¶ Sexta ratio. Si angelus peccaret in prio istāti necessario peccaret. Sed hoc est impossibile. ꝓ Peccatū ēm est voluntarū. ꝓbatio consequentie quia si potuit non peccare vel vitare peccatū. Aut hoc fuit in eodē instanti primo. Aut i priori instanti. Non in priori quia illud ponitur primū Nec in illo qz omne qđ est quādo est necesse est esse quare ⁊c. ¶ Septima ratio. Actio creature nō potest esse in instanti. Tūc enim sequeretur q virtus eius esset infinita quia si tanta virtus agit in tanto tēpore ⁊ maioz in minori tempore ⁊ infinita in instanti. Sed volūtas angeli est creata igitur nō potest agere vel peccare in instanti. ¶ Octaua ratio. Angelus nō potest peccare nisi obmittendo iusticiam vel faciendo contra ipsam postq̄ fuit debitor iusticie. Sed ante primū instans nō fuit debitor iusticie: quia ante non accepit nec acceperat eā. Non enim potuit adimi iusticia in primo instāti qz tunc habuisset ⁊ non habuisset eam: et tamen peccatum semper adimit aliquod bonum. ergo ⁊c.

Anſel.

¶ Ad hoc est vel videt esse auctoritas Anselmi de casu diaboli vbi videtur probare q angelus non potest habere primū actū voluntatis a se: quia si haberet ipsum aut volens aut nolens. Si volens igitur prius voluit se hoc velle: ⁊ sic illa volitio nō est prima. Si nolens ergo prius habuit actum voluntatis qui est nolle: ⁊ sic etiā illa volitio nō est primus actus.

Bagſ.

¶ Ad hoc etiam videtur esse magister distinctione. 3. Alijs autem videtur vbi innuit istā cōsequētiam q si angeli fuissent creati mali ⁊ sic peccassent in primo instāti malicia illa fuisset a deo.

Origenes.

¶ Similiter etiā Origenes i glosa ezechielis primo. Serpēs diabolus nō statim super pectus ambulauit. Deus enim maliciam nō fecit. Vbi innuit eandem cōsequētiam vt videt. hec videtur etiam opinio Aug. de sacramentis.

¶ Sed non obstantibus ꝓdictis dico q angelus peccare potuit in primo instanti sue creationis. ¶ Ad hoc est prima ratio: qz obiecto presentato ⁊ voluntate nō impedita in eodem instanti potest voluntas velle vel nō velle sive nolle multo fortius q̄ visus videre: quia sua actio nō est minus instantanea q̄ visio. Sed obiectum in primo instanti per intellectū voluntati angeli pōt presentari. Nec obstat deliberatio qz non oportet q̄ cum discursu ⁊ tēpore deliberet sicut nos: vt dicūt etiam alij. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Aliquis pōt imereri in primo instāti in quo est sicut christus meruit in suo primo instāti. g̃ similiter aliquis puta angelus pōt demereri vt peccare in primo instāti sue creatiōis. ¶ Tertio sic. Si sol produceretur ⁊ aer simul cū ipso in eodem instanti nichil minus aer illuminaretur a sole. Ita q sol potest agere in instāti. g̃ non minus voluntas angeli potest peccare et agere libere in primo instāti. ¶ Quarto sic. Effectus instātaneus cause alicui⁹ ꝑsente passo dispōsito nō impedito potest esse sue causē coeuus. Sz volitio seu actus voluntatis est effectus instātaneus voluntatis ⁊ volūtas ipsa est passiuum bispositus ⁊ obiectum potest esse ꝑsens in primo instanti nec est voluntas impedita. igitur statim potest esse volitio vel peccatū in primo instanti. ¶ Dico igit q licet angelus nō peccauerit in primo instanti sicut apparebit in articulo sequēti tamen potuit peccare. Cum ēm voluntas tam angelica q̄ humana sit libera libertate cōtradictionis circa quodcūq; obiectum sibi presentatum saltem citra finē ad actus vel oppositū actus ⁊ nō solum negatiuum: sed etiā circa multa ad oppositum actum cōtrarie sicut ad nolle: Dico q obiecto sibi presentato per intellectū in instanti illo potuit velle vel nō velle bene vel male peccādo in illo instanti sicut etiam potest vel potuit ꝓ quolibet alio instanti sequēti qz in sua potestate erat actus et modus actus ideo ⁊c.

Rationes autoris q angelus potuit peccare i instāti primo ſue creationis.

¶ Ad primum aliozuz dico sicut etiā respondet vnus doctoz q creatio ⁊ volitio angeli nō sunt mutationes necessario ordinate ꝫm prius ⁊ posterius in duratione sed ꝫm prius et posterius natura. Et ita dico q non repugnat eas esse in eodem instanti durationis sicut illuminationē aeris a sole et creationem solis. Preterea dico q argumētum supponit falsum scz q angelus nō potest peccare nec sit malicia in voluntate sua nisi precedēte errore in ratione. ¶ Preterea etiā aliquis potest i istanti errare sicut ⁊ recte iudicare. Nam si oculus nūc crearetur et in eodē instanti ostenderetur sibi baculus in aqua iudicaret baculum esse fractum: ⁊ sic erraret: nec auctoritas accipitur ad mētem Augustini vult ēm probare contra achademicos q cōtingit aliquid vere scire. Et sua ratio est: quia qui errat natus est de aliquo vere iudicare et vere cognoscere. Non dicit autem q prius aliquid vere cognoscit. ¶ Ad secundum dico q non cōcludit quin saltem peccato omissionis potuerit peccare in primo instanti nō volendo aliquod bonuz nec verum nec apparens. Secundo dico q nec de peccato cōmissionis quia dico q nō oportet prius duratione cognoscere verum bonum q̄ iudicare aliquid apparēs bonum. Sed simul duratione potest hoc iudicari in relatione ad illud prius natura cognitum. ¶ Ad tertium dicitur q prima actio angeli est pure naturalis ⁊ nō causatur nisi a producēte. Dico q hoc est falsum: quia calefactio potest esse cū igne vel saltem illuminatio ⁊ tñ est vel potest esse ab igne vel a sole effectiue. Vñ ⁊ vnus doctoꝝ

qui ponit istam positionē scilicet q̄ omnis operatio que incipit cū esse rei causatur a producēte rem illam in esse nititur in questione de eternitate mundi ostēdere q̄ effectus potest esse coeuus sue cause vt lumen soli ꝛ umbra virgulto. ¶ Eodem modo dico in proposito de voluntate q̄ ipsa in primo instā ti potest habere actionē peccandi sicut causa eius. Precipue q̄ ēm ipsum in eadem questione presen tatio obiecti per intellectū nō precedit necessario volitionē nisi tantum natura et nō duratione. Tū dico q̄ nō solum talis actus est in potestate agētis naturā: sed etiam in potestate voluntaris ꝛ libere. ¶ Preterea q̄ operatio incipiens cum re debeat ascribi generāti rem in esse hoc nō est pro alia causa nisi quia in isto instanti est causata ab agēte: sed prima causa semp manet dum manet res in esse in actu causandi. Semp ēm res causatur a deo q̄diu manet. igitur pari ratione pro quocūq̄ instanti deberet operatio rei deo attribui. Ita bene sicut pro primo instanti. ¶ Dico ꝫ ad illam rationem Henrici q̄ nō oportet attribuere peccatū āgeli ipi deo dato q̄ peccasset in primo instanti. Ad exemplum de tibia. Dico q̄ defectus in ambulatione ex defectu tibie est naturalis non voluntarius nec liber et reducit ad aliquod agēs defectuosum sicut ad causam vel ad in dispositionem materie. Sed defectus ille peccati esset liber ꝛ voluntarius ꝛ nō reducere tur sub ratione peccati in aliquod extrinsecū agēs sed solum in ipsam voluntatē deficientem. ¶ Ad quartū dico q̄ primus actus angeli si fuisset in primo instanti fuisset sibi meritorius ꝛ fuisset ascript⁹ iusticie volētis. Nec auctoritas Anselmi facit aliquid ad oppositū. Nam ipse supponit in eodem capitulo q̄ velle tale daretur a deo ipsi angelo immediate ꝛ nō esset a voluntate angeli effectiue ꝛ libere: ꝛ tunc planū est q̄ nō esset meritorius sed oppositum potest esse in primo instāti. ¶ Ad quintū dico q̄ nō est necesse deliberationē precedere actum peccādi: quia ostenso fine siue in vniuersali siue in particulari ēm aliquos volūtas sibi relicta sine deliberatione potest nō velle ipsum sicut etiam velle: ꝛ tamē vnum est peccatū omissionis ꝛ aliud est bonus actus saltē de his que sunt ad finem nullus negat verbi gratia. Judeus vult beatitudinē sicut finē ꝛ tñ si proponatur sibi baptismus statim sine deliberatione respuet ipsum. Sicut etiā dicit philosophus q̄ perfecti artifices nō deliberant. ¶ Ad minorem dico q̄ cū potentia intellectione essentie sue potuit habere actū inordinatum nimie cōplacētie et amicitie ad seipsum nō comparando se ad aliq̄d aliud ꝛ illa fuisset sibi peccatū ꝛ actus imputabilis et forte amorē concupiscentie inordinatum p̄cedit amor amicitie ad seipsum inordinatus. Sicut etiā August. videtur dicere. Augustinus. 9. de ciui. dei. ca. vlti. vbi dicit q̄ ciuitatem dei facit amor dei vsq̄ ad cōtēptum sui. Sed ciuitatem diaboli fecit amor sui vsq̄ ad contēptum dei. ¶ Preterea etiā non oportet q̄ sic discurrat per obiecta cōparando vnum alteri post q̄ ēm durationē terminos intellexit. Sed simul potest ꝛ terminos intelligere ꝛ cōplexionem formare vel cōparare ꝛ sic etiam eligere vel peccare. ¶ Ad aliud sextū dico q̄ non necessario peccaret si in primo instanti peccaret: quia in eodē instāti diuisim potest nō peccare vel potuit: sicut etiam omnis actus libere voluntatis create pro quocūq̄ instanti elicitur potest nō elici. Alioquin nunq̄ libere eliceretur. Quādo dicit omne q̄d est quando est ꝛc. Dico sicut responsum est supra pluries q̄ cū iunctim accipiendo verū est pro tanto quia impossibile est idem simul esse ꝛ nō esse. Sed non oportet q̄ diuisim. Nam ista duo stant simul q̄ in instāti sit aliquid: ꝛ tñ pro eodem instanti potuerit nō esse diuisim nō simul cū esse. ¶ Ad septimū dico q̄ ratio est bona probat q̄ nec in primo instāti nec i alio potuit angelus peccare. Tunc dico q̄ multe actiones creaturarum sunt in instāti sicut patet de visione de illuminatione de generatiōe ēm id quod est. Quādo dicis esset infinita virtus. Dico q̄ illa regula Aristotelis non tenet nisi de illis que possunt fieri i maiori vel minori tēpore sicut est motus. Et bene verū est q̄ virtus mouens in instāti vel potēs mouere si motus hoc pateretur est infinita. ¶ Ad octauum dico q̄ angelus potuit peccare omittēdo iusticiam que sibi debuit inesse vel potuit vel etiā faciendo cōtra ipsam licet nunq̄ habuisset eā. Nec oportet q̄ omne peccatū aliquid adiuuat de bono qđ actualiter insit ſ sufficit q̄ de bono possibili vt debito in esse. ¶ Ad Anselmū diceretur q̄ Anselmus fingit ibi ꝛ imaginatur vnū angelum qui haberet nudam essentiam sine voluntate vel sine affectione cōmodi ꝛ iusti quas forte posuit in voluntate sicut species in intellectu ꝛ de tali dicit q̄ primū actū volendi nō posset habere a se immo nec aliquē aliū. Sed dico q̄ necessarium est primū voluntatis habere angelū a se si actus ille sit imputabilis: et q̄ talē potuit habere. Quādo dicitur. Aut habet talem actum volens aut nolens. Dico q̄ volens sed nō alio actu q̄ isto: ꝛ ideo nō est processus in infinitū sed iste est primus. ¶ Nota q̄ prima solutio nō videtur ad intentionē Anselmi quia pari ratiōe nec haberet aliquē actum a se angelus ipse nisi intelligatur per primū actum volūtas ipsa eo modo quo forma dicitur actus primus. Operatio autem dicitur actus secundus: ꝛ sic verū est q̄ angelus non potest habere primū actum a se sicut nec voluntatē et cōcludit ratio Anselmi: sed tunc alij nichil habent de ꝓposito quare ꝛc. Si autē intelligat Anselmus per primū actum primā volitionez anteq̄ nulla nō video q̄ sit verū nec sua rō valet. ¶ Ad magistrū ꝛ Origenē dico q̄ loquuntur directe contra Manicheum qui ponebat q̄ terminus creationis non solum erat natura angelica: sed etiaz malicia ipsa: et per istū modū angelus nō potuit esse ab initio malus nec fuit q̄z deus nō est causa mali. Et patet q̄ nō est ad propositū. ¶ Ad Hugonē potest dici q̄ fuit illius opinionis sed nō curo. Una ratio tamen ab vno adducitur q̄z voluntas angeli ex se fuit indeterminata ad peccandū vel nō peccandū seu merēdum. ergo simul in eodem instanti nō potuit esse determinata ad alterū istorum. Tūc enim simul in eodem instanti durationis fuisset determinata et indeterminata qđ est contradictio. ¶ Dico q̄ non fuit indeterminata si peccauit in primo instāti: sed determinata fuit ꝛ nunq̄ ēm durationē aliquā indeterminatā: ſz ex se determinaret se sic q̄ pro eodē instāti diuisim potuisset determinasse ad oppositū ꝛ ex se indifferentia volūtas est sic absolute nō determinet si bi alterū: sed vt operās est. hec de secūdo articulo.

Angelꝰ qđo potuit peccare.

Notandū

¶ Quantum ad tertium arti

culum. Primo declarabo de bonitate. Secūdo de malicia. Et primo adhuc de bonitate vie. Et secūdo de bonitate glorie. ¶ De bonitate naturali vel naturē planū est q̄ āgeli fuerūt creati boni. De bonitate gratie gratū facientis nō puto q̄ fuerit creati boni. Nec in gratia sicut videtur dicere Augustinus sup Genesim ad litteram vbi dicit q̄ angelica natura prius fuit facta tenebrosa ꝛ postea cōuersa est ad lucem ꝛ facta est lucida per gratiam. Similiter etiā hoc dicit beat⁹ Gregorius sup illud Ezechielis. Omnis lapis pciosus operimētum tuum. vbi dicit q̄ lucifer nunq̄ habuit caritatē nec gratiam. Nec valet cōtra hoc dictū Augustini. 12. de ciuitate dei q̄ deus simul erat condēs naturā ꝛ largiens gratiā q̄z nō est intelligēdum de gratia gratum faciente: sed de gratia aliqua gratis data puta de aliquo habitu vel specie qua deū cognouerūt distincte super naturaliter correspondēte fidei habitu i nobis vel huiusmodi. ¶ De bonitate glorie dico q̄ nō fuerūt creati boni. Tūc ēm nullus vnq̄ decidisset vel peccasset qđ est falsum. ¶ Dico igit q̄tum ad bonos q̄ tres more fuerūt i eis. ¶ Prima fuit in qua substiterūt in suis naturalibus cū illo habitu sibi concreato ꝛ in ista oēs fuerunt equales. ¶ Secūda mora fuit in qua boni cōuerterunt se ad deū per suum actum naturalem diligēdi ipm quifuit eis meritū de cōgruo ꝛ in eodem infusa est eis gratia cum qua diligēdo deū caritatiue meruerunt de condigno ꝛ pstiterūt in gratia ista. ¶ Tertia mora fuit in qua sunt beati ꝛ premiati fuerunt. Ex quo apparet q̄ premium in eis nō precessit meritum: sed meritū precessit ipsum premiuz ꝛ q̄ etiā multum potuerūt mereri: licet in modica mora propter perfectionē et intēsionem actus sui. ¶ Tunc de malicia dico q̄ angeli nō fuerūt creati mali ēm Magistrū ꝛ auctoritates quas ponit i tertia distinctione. Et tūc dico q̄ habuerūt mali angeli primā moram ꝓmunē cū bonis. ¶ Secūdam habuerunt in qua auerterunt se p peccatū ꝛ in ipso perstiterūt ꝛ bonos tēptauerūt. ¶ Tertiam in qua fuerūt miseri ꝛ puniti propter peccatum suū sicut boni in tertia mora facti fuerunt beati. Sic de facto. De possibili tñ puto q̄ mali in primo instāti potuerunt peccare ꝛ puniri: ꝛ etiam boni in primo instāti mereri et premiari a deo vel beatificari. Licet contra hoc arguat vn⁹ doctor q̄ nō stent simul meritū ꝛ ꝑmiū q̄z nō mereā aliq̄s nisi gra iperfecta. glia aūt est gra pfecta. Sed impossibile est q̄ simul eadē gra sit perfecta ꝛ imperfecta. ꝫ ꝛc. ¶ Scdo arguit alius doctor subtilis quādo meretur aliquis potest nō mereri vel nō elicere actum: sed quādo est beatus non potest nō elicere actū nec peccare. Sed impossibile q̄ idem simul possit nō elicere ꝛ non possit nō elicere. ꝫ ꝛc. ¶ Hoc cōfirmatur p Anselmum qui dicit q̄ si volūtas sic accipiat a deo velle q̄ nō possit nōvelle: neq̄ iusta neq̄ iniusta est/ id est neq̄ mereā neq̄ demeretur. Sed beatus sic accipit a deo volitionē q̄ non potest nō velle: ita q̄ non elicit actum contingēter sed necessario. ꝫ ꝛc. ¶ Item via ꝛ terminus nō sunt simul. Sed meritū est via. ergo non stat cum gloria ista non videtur michi concludere. Christus ēm ab instāti sue conceptionis sicut dicā in tertio meruit vitā eternam licet haberet ipsam: ideo nō video q̄ meritum ꝛ premium repugnēt stare simul. Similiter etiā quia meritū ꝛ pena possunt stare simul videtur. Unde si angeli potuerūt peccare in primo instāti nullum est inconueniens q̄ in eodē instanti potuerunt puniri. ꝫ similiter de merito ꝛ premio.

August.

Brego.

Anselmi cōfirmatio.

¶ Ad primuz aliorum dico q̄

nō oportet mereri gra min⁹ pfecta q̄ sit glia data q̄ gra ꝛ glia sint idē. Nō ēm hoc necessariū absolute ſz cōiter hoc ptingat. Preterea aliqs absolute loquēdo posset mereri sine gratia; sicut dictū est in primo ꝛ puto q̄ beatificari. ¶ Ad secūdū dico q̄ licet merens de lege cōmuni potest non velle vel peccare. hoc tñ non est necessariū: quia deus aliter potest acceptare. Et patet de christo q̄ meruit aliqua ꝛ tñ nō poterat peccare. Patet etiā de beatis angelis qui ministrando hominibus merentur aliquod premiū saltē accidētale: ꝛ tñ non possunt peccare. ¶ Ad tertium de Anselmo dico q̄ sivolūtas haberet suum velle a deo sic q̄ nō eliceret ipsum: ſz pure passiue. Ita q̄ nō posset nōvelle eo modo quo in potestate pure passiui nō est pati vel non pati q̄ volūtas nō meretur. Sic autē non est in proposito quare ꝛc. ¶ Ad quartū dico q̄ via ꝛ termin⁹ in talibus bene stant simul eo modo quo meritū est ꝛ via sicut etiam meritū augmenti caritatis et augmētū qđ est terminus stant simul ēm durationē licet vnū sit prius alio natura sicut in proposito. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primū principale respō

sum est q̄ angelus peccauit nullo modo erroze precedēte in ratione. ¶ Ad secundum q̄ in perpetuis cuius modi sunt angeli potest esse error ꝛ peccatū quicquid sup hoc senserit Aristoteles quia nō sunt puri actus quare ꝛc. ¶ Ad tertium q̄ in nullo nisi in solo deo idem est qđ quid est cum eo cuius est: q̄ solum tale est separatum a materia: id est a natura cōtrahibili per differētiam individualem ꝛ est purus actus ꝛ per essentiam suā rectitudo nec per cōsequēs peccare potest. Similiter i ipso idem est intelligens ꝛ primū intellectum ꝛ intellectio eius est sua substātia ꝛ sua volitio ꝛ in nullo alio isto modo ideo ꝛc. ¶ Ad quartum dico q̄ illa maior veritatē habet in nobis loquendo de vicijs et virtutibus adquisitis nam de virtutibus infusis in angelis nō habet locum.

¶ Distinctionis sexte.

¶ Questio vnica.

¶ Circa distinctionē

sextam. Quero vnā questionē vtrū angelus peccando appeterit diuinā equalitatē. videtur q̄ nō. Angelus non appetijt illud qđ impossibile est appeti. Sed equalitas creature cū deo non potest appeti: quia nō potest intelligi nec est intelligibilis: quia includit cōtradictoria creaturam ſz nō esse creaturaz ꝛ deum nō esse deū. ꝫ ꝛc. ¶ Secūdo angelus nō peccauit in appetēdo illud qđ simpliciter est bonū. Sz esse equalem deo est simpliciter bonū: q̄ filius dei nō rapinam arbitratus est esse equalem deo ad philippē. 2. ꝫ ꝛc. ¶ Tertio sic ēm Augustinū. Adam quia mēte preditus erat nō est credēdū q̄ voluerit

deus esse. ℨ multo fortius nō est credēdum hoc de angelo qui magis erat mēte preditus. Sed impossibile est esse equalē deo nisi equalis deo sit deus. ℨ ꝛc. ¶ Quarto sic. Ratione existēte nō recta volūtas nō potest esse recta. ℨ similiter ratione existēte recta voluntas nō pōt nō esse recta. Sed in angelo anteꝯ peccaret fuit ratio recta quia non peccauit ex erroꝛe ꝛ per consequēs reputauit impossibile esse se equalem deo igitur voluntas etiā fuit recta ꝯtum ad hoc ꝙ istud non appetijt.

¶ Contra videtur esse illud.

Ysaye. 14. Vbi dicitur de rege tyꝛi in ꝑsona dyaboli. Ascēdam in celū ꝛ ero similis altissimo. Et similiter Hieronymus sup illud psal. Que non rapui tūc exsoluebā. dicit Rapuit enī Adam ꝛ Eua ꝓsumēs vt dyabolus de diuinitate ꝛ qꝛ rapuerūt diuinitatem perdiderunt felicitatem. Et Augustinus de questionibus noui ꝛ veteris testamēti dicit de dyabolo ꝙ elatione inflatus voluit esse deus.

Ysaye. 14. Hiero.

August.

¶ In ista questione sic ꝓceedam.

¶ Primo inquirā de possibili. Vtrum angelus potuit peccare appetēdo diuinam equalitatē. ¶ Secundo inquiram quid de facto appetiuit. ¶ Tertio an primum peccatum angeli fuerit sup bia vel aliquid aliud.

¶ Quātum ad primū est vna opinio ꝙ angelus nō potuit appetere vel velle diuinam equalitatē nec sic per consequēs potuit peccare. Ad hoc adducūtur rationes alique.

¶ Prima est ista. Angelus peccauit ex electione: sed electio nō est impossibilium. 3. ethicorum. Cum ℨ hoc sit impossibile ꝛ implicās cōtradictionē nec elegit istud nec potuit eligere vel velle quia nō est eligibile nec bonū. ¶ Secūda ratio est ista. Angelus nō potest appetere illud ad qđ de necessitate sequitur angelum nō esse angelum sicut nō potest directe et per se appetere nō esse ēm Augustinum. 3. de libero arbitrio. Sed hoc sequitur ad esse equalem deo. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Licet homo possit desiderare qđ non potest habere. nō tamen qđ nō potest cogitare vel estimare. Sed esse equalem deo creaturā nō potest estimari nec cogitari ab angelo ēm Anselmū de casu dyaboli. 4. ca. vbi dicit de equalitate dei. Quomodo inquit potuit dyabolus velle qđ nō potuit cogitare quasi diceret nullo modo. ℨ ꝛc.

Anſel.

¶ Ad hoc videꝫ facere auctoritas Augustini superius adducta de Adam ꝑdito mēre. Dicunt igitur isti ꝙ angelus per se ꝛ directe nō potuit appetere diuinā equalitatē accipiendo diuinā equalitatē ꝓprie: sed accipiendo diuinam equalitatē ꝓ aliqua similitudine ad deū sic potuit appetere ꝛ appetijt diuinā equalitatem: qꝛ qđ haberet suā beatitudinē ꝛ cōsequeretur eam ex suis naturalibus: et in hoc assimilaretur deo qui ex natura sua non dono alicuꝰ vel gratia est beatus. ¶ Sed cōtra istā opinionē videtur michi aliter dicēdum ꝯtum ad istuꝫ articulū ꝙ scilicet angelus potuit appetere sibi et velle diuinā equalitatē per se ꝛ directe. Qđ ꝓbo

¶ Primo sic. Oīne bonū simpliciter potest appeti a voluntate cuicūq; in esse ꝛ hoc siue possit sibi in esse siue nō possit in esse per abusuꝫ volūtatis. Sed equalitas dei est quoddā bonum verū ꝛ simpliciter

Alioquin nō vellet hoc vna diuina ꝑsona alteri. ℨ potest appeti inesse cuicūq; recte vel nō recte sicut ꝑsonis diuinis quibus potest cōuenire ꝛ inesse ꝛ aliꝭ saltem abusiue ꝛ non recte. ¶ Secundo sic. Si angelus non posset eam velle hoc non videretur nisi quia est sibi impossibilis. Sed hoc non obstat quia ēm philosophum tertio ethicorum volūtas est impossibilium. ℨ ꝛc. Item secūdo rethorice dicitur ꝙ qui odit aliquid vult ipsum nō esse (saltez ei nō esse bene. sed dānati odiunt deum. ℨ volūt ipsum nō esse vel nō bene esse: sed hoc est impossibile igitur nō obstante impossibilitate huius qđ est angelum esse equalem deo voluntas angeli peccando potest illud velle. ¶ Tertio sic. Omne illud qđ per se ꝛ directe est intelligibile ꝙ se ꝛ directe est appetibile vel volibile cuicunq; apprehēso: quia sicut intellectus absolute loquēdo potest hoc cōponere cū illo. Ita volūtas pōt hoc velle vel appetere. Alioquin intellectus ꝛ voluntas nō essent equales: nec seinuicē caperēt contra Augustinū. 10. de trinitate. Sed equalitas diuina per se ꝛ directe est intelligibilis vt patet. ℨ angelo appetibilis ꝛ angelꝰ absolute pōt eā sibi velle. Vltimo videꝫ ꝙ ista opmo ꝑmissa q̄ dicit ꝙ hoc est ipossibile ꝺ dicit sibi ipi. dicit enī ꝙ angelꝰ appetiuit indirecte diuinā equalitatē ꝑ tāto qꝛ appetiuit. s. beatitudinē ex naturalibus suis. ¶ Tūc arguo. Angelū ꝓsequi suā btitudinez per sua naturalia potest intelligi dupliciter. Vno modo effectiue sic ꝙ possit seipsum ex suis naturalibus principijs effectiue beatificare sicut grue seipsum mouere sicut etiā deus pōt ipsum beatificare ꝛ hoc est impossibile: nec hoc deus posset facere. Nam ad hoc saltem requiritur obiectiō obiecti beatifici qđ est diuina essentia q̄ depēdet mere ex libertate volūtatis diuine. Cū ergo angelus nō potuerit vel possit appetere ipossibile nec istud potuit appetere. ¶ Alio modo pōt hoc itelligi ꝙ ex suis naturalibꝰ appetat sufficienter dispositus ad recipiendū beatitudinē a deo beatificāte. Tūc ꝛo de isto aut hoc est possibile aut ipossibile. Si ipossibile nō potuit hoc appetere sicut dicit ratio eozū: ꝛ sic nō peccauit in hoc: nec istud appetijt qđ est ꝓtra eos. Si possibile fuit contra quia ēm ipsum in primo distinctione. 17. Anima non potest beatificari nisi mediāte dispositiōe super naturali que est gratia gratum faciens: qua anima formaliter est grata ꝛ accepta ad vitā eternam sicut per albedinē aliquid est formaliter albū ꝛ pari ratiōe nec angelus potest beatificari sic ꝙ ex suis naturalibus sit sufficienter dispositus ad beatitudinē. igitur hoc est impossibile: ꝛ sic nō est appetibile ab angelo qđ est cōtra eos. ¶ Tertio mō potest intelligi ꝓsequi beatitudinē vl̄ habere ex naturalibus ꝓ tāto: quia sua beatitudo esset sua natura sicut dei ꝛ hoc est impossibile quia hoc est esse deū ꝛ sic iterum illud non potuit appetere nec appetiuit quare ꝛc. ¶ Dico igitur ꝙ cum sit duplex amoꝛ vnus amicitie qui est respectu illius cui aliquod bonū vult ꝛ ꝓpter ipsum illud aliud diligitur. Alius autē est cōcupiscētie qui est respectu illius qđ alteri diligitur ꝛ ipsum ꝓpter alterū diligitur/ ꝛ quicquid potest diligi amoꝛe amicitie ab aliquo potest sibi cōcupisci quodcūq; aliud bonū cōcupiscibile ordinate vel inordinate seu abusiue si nō potest sibi conuenire vel nō possit ipsum habere ꝛ angelus in primo peccato

Angelū consequi suā beatitudinem duplicit itelligit.

Amoꝛ duplex.

potuerit se diligere amoꝛe amicitieꝛ de ordiate potuit sibi ipsi cōcupiscere quodcūq; aliud bonū: puta diuinam equalitatē dato ꝙ nō posset sibi inesse et hoc actu voluntatis peccātis ꝛ etiam abutētis.

Actꝰ voluntatis duplex.

¶ Est tamen aduertendū ꝙ actus voluntatis duplex est. Vnus est qui est velle simplicis cōplacētie quo quidē aliquis bene vult aliquid et cōplacet in illo. nō tamen habet spem cōsequēdi ipsum nec prosequitur vt habeat ipsum nec nititur ad habendum. Alius est actus qui est velle efficax quo aliquis efficaciter vult aliquid prosequēdo ipsum ꝛ sperādo ꝙ ipsum possit habere ꝛ cū nisu habēdi ipsum in re et in effectu. In primo actu voluntatis potest peccatū consistere: dato ꝙ sit cōplacentia simplex quia talis potest esse ꝛ est cōmuniter inordinata loquendo de actu primo voluntatis. ¶ Dico ꝙ angelus potuit sibi appetere diuinā equalitatē: licet reputaret sibi eam impossibilē sicut etiam potest velle esse in celo ꝛ habere felicitatē: licet de hoc sit desperatꝰ Et loquēdo de isto actu. dico ꝙ volūtas est frequēter et esse potest impossibiliū. Sed loquēdo de alio actu nō puto ꝙ potuerit appetere diuinā equalitatem intēdendo ad hoc ꝛ prosequēdo vel volēdo efficaciter prosequi ꝙ esset deus: qꝛ bene sciuit istud esse impossibile sibi. Et loquendo de isto actu dico ꝙ voluntas nō est ipossibilium sicut nec electio: qꝛ ad talem actum electio pertinet vt videtur.

Electio quot modis capit.

¶ Ad primuꝫ aliozum dico ꝙ

electio capitur. Vno modo pro actu voluntatis seqūte actum certe noticie circa idem obiectus. Et isto modo accipitur quādo dicitur quis peccare ex electione nō ex erroꝛe vel passione quādo peccat ex certa scientia. Et isto modo dico ꝙ electio pōt esse impossibilium vel impossibilis illi cui appetit vel eligitur ꝛ quozūcunq; intelligibilium. Alio modo accipitur electio ꝓprie a philosopho. 3. ethicoꝝ pro actu voluntatis sequēte actū simili practici de agibili vel volibili in ordine ad finē qđ quidē semper subiacet voluntati seu potestati eligētis aliquo modo vel per se vel ꝑ alium: ꝛ isto modo electio nō est impossibilium iudicatoꝝ sicut iā patet ex prędictis. Tum qꝛ eligibile isto modo semp est in potestate eligētis: Tum quia nō est nisi rei ordinabilis in finē. Sed si angelus appetisset equalitatē diuinam nō peccasset ex electione accepta isto modo sed primo modo. ¶ Ad secūdum dico ꝙ aliquid ꝑ se ꝛ directe potest velle vel appetere suum nō esse: licet nō primo ēm Augustinū: sed appetēdo aliud esse. ¶ Preterea dico ꝙ angelum nō esse angelum sequitur ad angelū esse deum per consequētiam tenētem per locū extrinsecum per locū scz a disparatis. Modo ita est ꝙ quādo aliquid sequitur ad aliquod antecedēs per locū extrinsecū potest aliquis velle antecedēs non volēdo consequēs sicut aliqs potest velle habere redditus ecclesie ꝛ dominiū super monachos dato ꝙ nō velit esse abbas nec monachus: ꝛ tñ ad hoc sequitur illud: licet ergo angelus nō posset appetere suū nō esse tñ bene esse equalem deo potuit appetere. Aliter diceretur ꝙ ad esse equalē deo non sequitur simpliciter nō esse: ſz tāmen nō esse tale puta angelum et ponitur nobilius esse. Ideo illud appeti potest. ¶ Ad tertium quando dicis ꝙ angelus ante peccatū nō potuit estimare cū assensu istam cōplexionē esse se equalē deo vl̄ foze: licet simpliciter ꝛ absolute intellectus potuisset formare talem cōplexionē non assentiendo sibi quia si assensisset sibi errasset ꝛ consequēter ad complexionē formatam voluntas potuit hoc velle voluntate absolute nō electione proprie dicta sicut intēdit Anselmus. ¶ Aliter dicitur ꝙ ad volēdum aliquā propositionē vel aliquod cōplexum nō oportet ꝙ intellectus estimet illud formādo talem complexionē: sed sufficit p̄sentatio extremoꝝ talis cōplexionis i intellectu. Voluntas enī potest cōferre vnum extremū alteri ꝛ velle vnū in esse alteri: qꝛ est potētia collatiua sicut patet in actu vtendi quo vult vnū propter alterum. Nam ēm Augustinum primo de doctrina christiana vti est id qđ in vsum venerit referre ad id quo fruendū est: ꝛio dico ꝙ intellectu ostendēte angelū ꝛ equalitatē volūtas potest velle vnū inesse alteri. Dato ꝙ intellectus non estimet vel iudicet talez complexionem nec formet ipsam cōparando vnū extremum ad aliud sicut dicit Damascenus ꝙ possumus appetere ꝙ nūq; moriamur. ¶ Ad Augustinū de Adā mēte preditoꝛ angelo. Dico ꝙ nō est putandum ꝙ ex electiōe prōprie dicta voluerit esse deus nec similiter angelus volitione efficaci. Nec erroꝛe: quia putauerunt se posse esse deum sed quin fuerit possibile modo prędicto non intendit Augustinus. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secūdum articuluꝫ. Quid de facto appetierit angelus malus in primo peccato suo dubium est.

Quid Angelꝰ malus in suo ꝑmo pctō appetierit.

Nam alique auctoritates sunt ille que adducte sunt ad oppositum questionis videtur dicere expresse ꝙ appetyt diuinā equalitatē. Si autē appetijt diuinam equalitatē hoc non fuit ex electione sicut dictum est supra. Alij doctoꝛes sicut Anselmus videtur dicere ꝙ nō appetijt diuinā equalitatē directe ꝛ per se ꝛ immediate sed aliqđ aliud. Quid fuerit autē illud aliud videꝫ dicere Anselmus de casu dyaboli. ca. 4. Dicit enī ꝙ appetijt esse regula sue voluntatis et esse sui iuris nō subiectꝰ alicui legi. Vnde ꝛ ex hoc aliquo modo indirecte appetijt equalitatez dei cuius solius istud est proprium. immo qđ plus est interpta tiue plus appetijt ꝯ equalitatez dei: quia appetijt esse maioꝛ deo: quia qui voluntati alterius vult resistere vult esse maioꝛ eo. Sic autē voluit angelus peccās respectu dei quare ꝛc. Propter quod dicit Anselmus ibidē. Non solū voluit esse equalis deo qui presumpsit habere proprią voluntatē sed etiaz maioꝛ voluit esse volēdo qđ deus ipsum velle nolebat. ¶ Dicūt igitur ꝙ angelus ille sicut ꝛ oēs alij acceperāt legem subiectionis ad deum ꝛ ad diuinā voluntatē vt per illius obseruātiam cōsequerētur suā perfectionē scz beatitudinē quā quidē obseruātiam recusauit volēdo beatitudinē cōsequi sine ipsa ꝛ ideo voluit qđ deus noluit ipsum velle ꝛ peccauit. ¶ Aliter dicitur ꝙ angelus seipsum prīo peccato inordinate dilexit amoze amicitie fruendo seipso ꝛ cōsequēter voluit beatitudinē perfectionem suā amoze cōmodi ꝛ cōcupiscētie propter seipsū finaliter nō referēdo hoc in vltimū finē et ī deū et sic appetitus eius nō fuit regulatus amoze iusti ſz cōmodi ꝛ principaliter ferebatur circa seipsum: et sic primo inordinate diligēdo seipsum ꝛ fruendo peccauit. hec videtur sententia Augustini de ciuitatę

Anſelmi opi.

dei vbi dicit q̄ duo amores fecerunt duas ciuitates: ꝛ q̄ inordinatus amor sui fecit: ꝛ fundauit ciuitatem diaboli. Quod autē horum sit verius: nescio nec multum curo melior iudiciō relinquatur. Hec de secundo articulo.

¶ Quātum ad tertium arti/

Pctm̄ p̄mū angele quale fuit.

culum/ Vtrū ses primū peccatus angeli fuerit superbia: vel aliquid aliud. Est opinio multorū: q̄ pctm̄ primū angeli fuit superbia: que est distinctū peccatū ꝛ speciale inter septem capitalia. ¶ Ad hoc adducūtur multe rationes. Prima est ista. Primū peccatus angeli fuit appetere aliquod spirituale bonū non subdendo se legi diuine: ꝛ legi sui superioris ꝑm Anselmus supra. Hoc aūt est peccatum scientie. s. non velle subdere se suo superiori: ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. Velle videre deum/ ꝛ amare non est peccatū nisi appetat aliquis: q̄ habeat proprijs viribus/ vt vt excellat sup alios. Cū ergo angelus primo pctō peccauerit appetēdo btitudinē: q̄ ꝓsistit i illis duobus non peccauit: nisi altero illorum duorū modorum volendo beatitudinem sed vterq; illorum modorū ad superbiam pertinet vt patet ꝛ specialiter de appetitu p̄prie excellētie ꝑm Augustinū. 12. de ciuitate. ca. 7. vbi dicit sic. Pessimo male voluntatis initium q̄d potuit esse nisi superbia. Initium em̄ omnis peccati superbia ecclesiastici primo. ¶ Hoc idē dicit de peccato angeli. 11. de ciui. c. 13. ꝛ. 15. ꝛ. 14. de ciuitate. ca. 13. in principio eandē sententiam ꝛ verba repetit. ¶ Tertia ratio velle finē est primum in omnibus creatis adquirēdis. Sed in omnibus talibus finis est vt volēs aliquā excellētiam cōsequatur maxime in his que nō sunt sensibilia. ḡ sic angelus inordinate primo appetijt ꝓsequi excellētiam. ¶ Quarta ratio. Omne bonū vel est honestus vel vtile vel delectabile. ḡ. ethicorū. Sed nō peccauit nisi appetēdo bonum nō vtile: quia vtile nō est appetibile primū: sed magis illud ad q̄d est sicut ad finē nec delectabile quia angelus appetitū sensitiuū nō habet. ḡ appetēdo bonū honestū indebite. ḡ superbia est primū peccatū suū. ¶ Quinta ratio est q̄ superbia dicit quādo aliquis per suā voluntatē tēdit supra id q̄d est. Sz angelus nimis ambiendo sic fecit. ḡ ꝛc. ¶ Dicūt igitur isti q̄ primū peccatū angeli fuit superbia: non tm̄ superbia cōiter accepta q̄ est inobedientia quedā mandatorum dei offerendo se inordinate cōtra quodlibet mādatū vel aliquod quia talis superbia est in omni peccato mortali: sz accipiēdo proprie pro peccato speciali distincto cōtra alia pro appetitu inordinato proprie excellētie in gradu ꝛ honore vel dignitate.

Augu.

Scoti opinio.

¶ Alia opinio imponitur cui/

dam doctori q̄ primū peccatū angeli non fuit superbia. Sed si debeat reduci ad aliquod peccatū de septem capitalibus magis debet reduci ad luxuriaz qui est inordinatus amor sui amoris amicitie ꝛ alicuius boni delectabilis propter seipsum amore cōcupiscentie cōsequētis ad talem amorem sui inordinatū q̄d non fuerit superbia q̄e est speciale peccatū. ¶ Unde ibi. Nota q̄ iste doctor Scotus sez cui imponit ista opinio nō dicit sicut illi imponunt sibi. Sed dicit q̄ primū peccatū angeli cum fuerit peccatum cōmissionis fuit in aliquo actu positiuo.

Actꝰ positiuꝰ vo

¶ Actus autem positiuus voluntatis duplex est. Unus qui dicitur velle et alius qui dicitur nolle. Actus volēdi qui est amor ipse actualis duplex est Unus est amor amicitie ꝛ alius est amor concupiscētie. Addo dicit q̄ sicut in velle et nolle ordinatis velle est prius q̄ nolle: quia aliquis nō refugit discōueniens per actum nolendi nisi quia vult bonū ꝛ cōueniens per actū volēdi. Et similiter amor amicitie vel velle prius est q̄ velle vel amor concupiscētie. Nam prius aliquid in se diligitur q̄ aliq̄d aliud sibi diligatur. Ita q̄ prius est velle amicitie q̄ concupiscētie. Sic est in actibus deordinatis q̄ deordinatū nolle precedit deordinatū velle. Si em̄ velle precedēs esset ordinatū cū nolle sequatur ꝑm mēsuram ꝛ modum illius velle: nolle etiā esset ordinatum. Similiter ꝛ velle amicitie deordinatum est prius q̄ velle cōcupiscētie. ¶ Da em̄ q̄ velle amicitie q̄ est prius sit ordinatum consequenter ꝛ velle cōcupiscētie sequēs ipsum. Ex his dicit vltra q̄ primū peccatū angeli nō potuit cōsistere in aliquo nolle deordinato. ¶ Secūdo q̄ nō potuit consistere in velle cōcupiscētie deordinato per eandem rationē: ꝛ ideo consistebat in velle amicitie deordinato non dei nec alicuius alterius a se. ḡ in amore sui deordinato fruendo quasi seipso. Et istud primum peccatū reduxit ad superbiam largo modo dictam q̄ nō est appetitus alicuius excellētie sed est complacētia in seipso qua cōplacuit sibi inordinate diligēdo et volendo se esse aliquid maius q̄ esset appetēdo magnitudinē sui in seipso nō vt alijs cōparataz ꝑm excessum vel excellētiam eo modo quo placens sibi ipsi dicitur superbus ꝛ talis superbia vocatur presumptio ab Augustino. ¶ Primū ergo peccatum fuit amor amicitie respectu sui. ¶ Secūdum peccatū fuit amor concupiscētie quo inordinate cōcupuit sibi aliquod bonū. Puta beatitudinem de quo dicit q̄ si ad aliquod septem capitalium reduci tur magis ad luxuriam q̄ ad aliquod aliud q̄ primo appetiuit sibi amore cōcupiscētie beatitudinē inq̄tum donū in se ꝛ delectabilis nō autem inq̄tū excellēs vel huiusmodi. Tum q̄ beatitudo est summum cōmodum appetibile volenti ꝛ vt delectabilis ꝑm affectionem cōmodi ꝑm quā volebat malus angelus relicta affectione iusti in ordinate volēdo Tum q̄ sicut appetitus quilibet sensitiuus summe appetit delectabile ꝑm illum sensum quē consequitur ꝛ delectationē. Sic appetitus intellectiuus ꝑm affectionem cōmodi primo ꝛ summo amore concupiscētie appetit summū delectabile ꝑm intellectuz q̄d est beatitudo ipsa. Tum q̄ si ipsa delectatio sola esset adhuc a tali appetitu appeteretur ꝛ nichil aliud appetitur sine ea. Patet cū tristicia nihil appetitur quia tristicia est de his que nobis nolētib⁹ accidunt. ¶ Et ita primo appetitus angeli amore cōcupiscentie appetiuit delectationē vel beatitudinem inq̄tum delectabilis inordinate: q̄ vel perfectiorem ꝛ maiorē beatitudinē q̄ sibi cōpeteret vel aliquo alio modo q̄ sibi cōpeteret ꝛ q̄ deus vellet ꝛ peccauit magis cōformiter ad luxuriam q̄ ad superbiam: licet proprie loquēdo non fuerit luxuria: quia tale peccatū cōsistit in actibus carnis. ¶ Si dicatur q̄ omne peccatū proprie vel est superbia vel aliquod de septē capitalibus ꝛ iste amor beatitudinis proprie nō est luxuria nec aliquod aliorū a superbia. ḡ proprie est superbia. Dicūt q̄ siue peccata distinguant per habitus naturales q̄bus opponitur

luntatis dup. Et actus volendi.

Primū peccatuz Secūdū

Beatitudo quid.

Questio Vnica. fo.XLVIII.

siue per decem precepta que trāsgrediuntur ille septenarius nō videtur sufficiens ad omne peccatuz proprie dictū: quia si primo distinguātur desperatio non cadit nec infidelitas sub eis sicut nec fides vel spes sub habitibus oppositis. Si secūdo modo tūc non sufficiunt septem sed debēt esse decē: sicut precepta. Sic dicit iste doctor. ¶ Q; autē nō fuerit superbia ꝓbatur sic. Immoderatius amor sui non est superbia: sed magis immoderatus amor peruerse excellētie ꝑm Augustinū. Sed angelus primo peccato peccauit immoderato amore sui: vt probatur multipliciter. Tum q̄ hoc dicit Augustinus. 14. de ciuitate dei. ca. 6. ꝛ ca. vlti. ꝛ ca. 13. videt expresse ponere primū peccatū angeli ꝛ hominis esse placētiam sui. Vide ibi circa mediū capituli q̄ immoderatus amor sui fecit ciuitatē diaboli: nec fuit ibi primū contēptus dei sed amor sui q̄ cōtēptus dei nō est nisi nolle deū vel despicere. Non autē despicitur nisi quia prius aliquid aliud amatur. Tum q̄ nō peccauit nimis amādo deū nec aliquid aliud q̄ nichil aliud fuit sibi maius bonū ꝛ plus etiā naturaliter diligit seipsum q̄ quodcūq; aliud creatū q̄ tūcūq; esset maius bonū. ḡ amando seipsum. Tum quia amicabilia que ad alterū veniunt ex his q̄ ad seipsum. 9. ethicorū. igitur si dilexerit aliquid inordinate probabile est q̄ seipsum. Tum q̄ velle amicitie ad seipsum est prius q̄ velle cōcupiscētie diligēdo aliquid aliud propter seipsum: igit sicut amore ordinato ꝑm iusticiā prius est ꝓm amare ordinate q̄ aliquid sibi amare. Ita in amore peruerso prius est seipm̄ inordinate diligere q̄ aliq̄d aliud sibi inordinate diligere. Tum quia nullū aliud ita efficaciter mouit intellectū eius sicut sua substātia vel ipsemet sibi p̄sens per suā essentiā. Hec est probabile etiam q̄ affectū. ¶ Secūda ratio principalis est ista. Superbia est appetitus excellentie sup alios. Sed appetitus primus angeli inordinatus non fuit appetitus excellentie vel amor sed magis amor sui vt videtur: q̄ prius aliquid inordinate diligitur in seipso q̄ in cōparatione ad alterū vel vt excellat alijs. ḡ ꝛc. ¶ Tertia ratio. Appetit⁹ sum mi cōmodi ꝛ delectabilis: vt delectabile est non est superbia. Sed si angelus primo peccauit appetendo beatitudinē sicut dicūt alij peccauit appetēdo summū cōmodum vel affectiōe cōmodi ꝛ boni delectabilis vt delectabile est in seipso: nō autem vt excellēs sup alia quare ꝛc. ¶ Quarta ratio est. Superbia est in irascibili quia respicit arduum ꝑm q̄ huiusmodi. Sed nullus actus irascibilis est primus: quia passiones irascibiles oriuntur ex passionibus cōcupiscibilis: ḡ ꝛc. ¶ Quinta ratio: q̄ peccatuz primū angeli fuit grauissimū. Sed superbia non est grauissimū peccatum. ḡ ꝛc. ¶ Ista ratio parū valet: quia etiā nec luxuria vel aliquid reductū ad luxuriam multo minus est grauissimū peccatū precise sic accipiendo. ¶ Ad idez videt esse auctoritas apostoli ad Tymotheum. 6. q̄ radix omniū malorum est cupiditas: sed radix et principium idē. Cupiditas nō est superbia. ḡ ꝛc. Dicūt ergo q̄ licet primū peccatum angeli nō fuerit luxuria peccatū carnis vel circa carnalia: tm̄ si ad aliquod peccatum debet reduci. Ita q̄ recte angelus nimis ꝛ inordinate diligēdo seipsum ꝛ delectando in amore sui et p̄ consequēs volēdo beatitudinem nō vt bonū excellens sup bonū aliorū: sed vt delectabile bonū quasi carnaliter sapiebat in seipso sicut ꝑsona delectans in seipsa carnaliter ꝛ inordinate dicit peccare peccato luxurie sicut suo modo in persona extrinseca. Dicūt ergo q̄ prima deformitas sua fuit inordinatio actus diligēdi seipsum. ¶ Secūdo dicunt bene q̄ cōmitāter ibi fuit superbia q̄ appetiuit sup excellere alios inordinate. Ego nichil affirmo de istis: quia etiam relinqui sub dubio quid primo appetierit. Et per cōsequēs relinquo sub dubio quali peccato primo peccauerit. Tamē qui vellet tenere istā opinionē posset respondere ad rationes aliorum ꝓbātium q̄ fuerit superbia.

Augustꝰ

Nota.

¶ Ad primuz diceretur q̄ vel/

le nō subdi deo licet bene cōcomitāter fuerit i peccato angeli: nō tm̄ fuit primū peccatū: sed inordinate diligere seipsum. Hec anselmus dicit oppositum expresse. ¶ Ad secūdum diceretur q̄ angelus non peccauit primo volendo beatitudinē: sed inordinate diligēdo seipsum ꝛ si aliquo modo cōsequēter diligēdo beatitudinē: non tm̄ vt proprijs viribus cōsequēdam vel vt excelleret alijs: sed vt delectabile bonū ꝑm affectionem cōmodi. ¶ Ad tertium diceretur q̄ angelus seipsum ex inordinato amore statuit pro fine: ꝛ ita inordinate dilexit seipsum: ꝛ primo nō autem illam excellētiā quā tu ponis. ¶ Ad quartū dico q̄ peccauit volēdo bonū vtile ꝑm seipz tm̄ vt frubile q̄ seipm̄ ordiate fruēdo lz eēt aliq̄d vtile ꝛ referibile in finē ꝑm rei veritatē ꝛ pter peccauit appetēdo bonum delectabile beatitudinem. Nō delectabile ꝑm sensum tactus: sed ꝑm affectionem ꝛ volūtatem. ¶ Ad quintum q̄ licet angelus sic se extulerit non tm̄ ꝑm̄ superbiam primo: sed cōsequēter vt dictū est: ideo non cōcludit. Ad auctoritatem illā q̄ initium omnis peccati superbia. ¶ Dico q̄ conuenienter expon potest q̄ non intelligit de superbia que est peccatū speciale distinctū contra alia sex capitalia: sed potius de superbia cōmuniter dicta que est se efferre cōtra preceptum dei: ꝛ ista inuenitur in omni peccato ꝛ est aliquo modo principium oīs peccati. ¶ Aliter exponerēt alij de alia opinione q̄ intelligit de superbia que est nimia complacētia in seipso: ꝛ nimius amor sui. Eo mō quo aliquis complacēs in seipso ꝛ placēs sibijpsi superbire dicitur. Sicut etiam displicēs sibijpsi ꝛ vilipēdens seipsum humilis reputatur. Et talem superbiā Augustinus vocat presumptionem. 10. de trinitate ꝛ hec nō est superbia speciale peccatū: nec distinctum contra alia nec ad intētionē ipsorum. Sic igit̄ patet de ista questione.

Apostꝰ.

¶ Ad argumēta principalia

¶ Ad primū dico q̄ quicquid sit vtrū fuerit de facto q̄ angelus potuit appetere diuinam equalitatem. Quādo dicis q̄ nō: quia istud non est intelligibile quia includit cōtradictionē. ¶ Dico q̄ sicut patet ex predictis. voluntas potest esse impossibilium et includētium contradictionē ꝛ ad hoc sufficit p̄sentatio simplicium terminorū per intellectū. Hec requiritur q̄ intellectu prius intelligat cōplexionem illā vel formet. ¶ Dico igitur q̄ illud q̄d nullo modo est intelligibile non est appetibile. Sed bene q̄d aliquo modo est intelligibile sicut cōplexio in terminis suis. ¶ Aliter dicitur q̄ licet angelum esse deū vel equalem deo implicet cōtradictionē ꝛ non

stitvnū ꝑ intelligibile: tamen intelligibile est aliquo modo ab angelo formādo talem cōplexionē et potuit eā formare angelus ante peccatū nō assentiendo tali propositioni tanq̄ vere vel possibili qz tunc erraſſet ⁊ etiā absolute postea potuit hocvelle sicut dictū est supra. ¶ Aliter potest dici ſm aliquos q̄ angelus nunq̄ potuit appetere nec appetijt angelum manētem angelū esse deū vel equalē deo ſz angelum fieri deū ⁊ esse deū dimittendo esse angelū ⁊ accipiendo formā dei. ¶ Ad scōm dico q̄ ſi angelus appetijt equalitatē dei peccauit. Tu dicis hoc est simpliciter bonū. ¶ Dico q̄ hoc est verū bonū ⁊ necessariū in quocūq̄ ⁊ cuicūq̄ potest conuenire ⁊ cōuenire nō pōt cuicūq̄ nō ꝓuenit in actu ⁊ ideo peruerſe vult hoc bonus in esse alicui cui actu non inest. Ita q̄ volēdo verum bonū eo modo ⁊ illi cui debet esse volitū ⁊ quomodo debet esse volitū non est pctm: sed alio modo bene. Dices esse similēdeo est finis creature intellectualis. igit̄ appetēdo hoc nō peccauit angelus: dato q̄ hoc appetierit. ¶ Dico q̄ esse simile deo similitudine remota per gloriā non per naturam est finis intellectualis creature.

¶ Ad tertium de adā mente prędito et de angelo dictū est supra. ¶ Ad quartum dico q̄ ratio se habet sicut regula ad voluntatē et ideo ipsa existente nō recta voluntas nō est recta sicut nec regulatum sine regula: sed nō oportet q̄ ecōuerso ratiōe existēte recta sit voluntas recta potest em̄ regula manere ⁊ esse recta sine regulato. Et dato q̄ regulatum nō sit rectū: quia habet obliquitatē aliūde. ¶ Aliter dicitur q̄ ratio recta dupliciter pōt accipi. vno modo pro noticia conformi ad obiectum precise: sicut est scientia libri ethicorū q̄tum ad vera que ibi cōtinētur. Et de ista dicitur q̄ ista stante recta voluntas potest in oppositū ⁊ esse nō recta ſm articulos in p̄dēti questione allegatos. Alio modo potest accipi ratio recta prout loquitur de ea Aristoteles. 6. ethicorum ſm q̄ est actus virtutis intellectualis quo est prudētia habens conformitatē non solum ad obiectū sed etiam ad appetitū rectum sicut ad regulam suam ⁊ principium suum ⁊ sic ipossibile est ⁊ implicat contradictionē q̄ ratione stante recta voluntas vel appetitus possit esse non rectus nec sic intelligit articulus sed eo modo quo dictū est supra. Si aut angelus peccasset appetendo equalitatē diuinā potuisset habuisse vel habere rationē rectam primo modo et nō obstante peccasset et habuisset voluntatē non rectam nō autē habuisset rationē rectam. Secūdo modo. Si em̄ isto modo rationē rectam habuisset appetitū rectū habuisset ⁊ sic nō peccasset nō curo de ista solutiōe. Ad auctoritates in oppositū. ¶ Ad primā auctoritatem et ad alias duas auctoritates aductas in oppositū que videntur omnino concludere q̄ angelus appetierit equalitatē diuinam de facto. ¶ Dico q̄ vel simpliciter sicut prętēdunt dicunt verum vel exponēdo de superbia dyaboli qua q̄ superbia videtur vsurpari celsitudo diuina vel de nimio amore sui fruendo seipso non referendo in finem licet referibilis esset: ⁊ ita dei proprietatem vsurpabat qui solus iuste fruitur seipso: quia solus finem non habet in quem referri debeat: sed propter seipsum est diligendus. Nulla autem creatura licite potest frui seipsa vel alia: sed vti tantum referendo in finem illū benedictum qui est deus.

Ratio recta duplex.

¶ Distinctionis septime.
¶ Questio vnica.

Circa distinctionē istam quero. Vtrum angelus bonꝰ possit peccare. Videtur q̄ sic. 9. metha. dicitur et. 2. periarmenias q̄ potētie rationales sunt ad opposita. Sed in angelis bonis est voluntas q̄ est potētia rationalis. ergo ipsa est ad opposita. Puta ad bonū vel malum indifferenter. g̃ pōt peccare. ¶ Secūdo sic. q̄to aliqua potentia est magis determinata ad vnū tanto est minus libera patet de potētijs naturalibus. Si g̃ voluntas angeli boni distincta est ad bonū tm̄ ipsa est minus libera q̄ voluntas nostra que pōt in bonum et in malū sed hoc est falsum. g̃ illa pōt in vtrūq̄ ⁊ per cōsequēs pōt peccare. ¶ Tertio sic. Illud qō conuenit alicui per naturam suā non pōt auferri ab eo manēte natura. Sz angelus per naturā suā est peccabilis sicut ⁊ creatura quelibet rationalis vel itellectualis. g̃ non potest hoc auferri. g̃ semp remanet peccabilis. ¶ Quarto sic. Angelus malus pōt penitere: g̃ angelus bonus pōt peccare ꝑbatio. Tuꝫ quia in ipso est imago saluatoris sicut ⁊ cetera naturalia ſm Dionysium quarto de diuinis noibus. igitur angelus capax ⁊ ꝓpriceps esse pōt eo ipso q̄ mēs eius imago est ſm Augustinū. 14. de trinitate. 8. vbi dicit hoc de anima nostra. Tum qz in angelo malo remanet liberū arbitrium. Peccare autē vel posse peccare nec est libertas nec pars libertatis. Tum qz ſi nō posset penitere nec habere bonū actum. Tunc cū semper habeat aliquē actū semper peccaret. ⁊ pena sua cōtinue augeretur qō non est verū quare ⁊c. cōsequētia probatur: quia ita videtur dyabol⁹ vel angelus obstinatus i malo sicut bonꝰ angelꝰ ꝑfirmatꝰ i bono. ¶ Scdo q̄ loqū a minori qz cū creatura naturaliꝫ sit peccabilis difficilit videt q̄ possit i bonū q̄ i malū ⁊ q̄ possit a malo resurgere vel etiā penitere q̄ q̄ possit peccare. g̃ ⁊c.

¶ Contra immobilitas vel securitas status est de ratione beatitudinis ſm sanctos et doctores. Sed angeli boni sunt beati. igit̄ non possunt cadere a statu suo nec ꝓ consequēs peccare.

¶ Secundo qz angelus malus non potest penitere: quia est obstinatus. g̃ nec bonus peccare: qz est confirmatus.

¶ In ista questione sic procedam.

¶ Primo inquirā. Vtrū angelus bonus potest peccare vel nō ⁊ per quē modum. ¶ Secundo inquirā. Vtrum angelus malus potest penitere vl nō ⁊ quare vel per quē modū. ¶ Tertio inquiram Vtrum angelus malus potest habere aliquē actū bonum vel vtrum cōtinue sit et semper in actu malo. ¶ Vltimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum articulum dicitur cōmuniter q̄ angelus bonus peccare nō potest hoc declarat vnus doctor dicendo tria vel quatuor. ¶ Primū est q̄ angelus bonus ꝓ primū actum suum firmauit se immobiliter in bono. Nam quelibet vis appetitiua in oībus ꝓportionat̄

An bonus angelꝰ peccare possit.

apprehēsiue sue a qua mouet sicut mobile suo motori proportionatur. ¶ Secundū est q̄ homo apprehēdit per rationē mobiliter discurrētem ab vno in aliud. Ab opposito in oppositū frequēter ⁊ consequēter voluntas eius sibi proportionatur q̄ mobiliter se adheret alicui q̄ pōt ab illo recedere ⁊ opposito adherere. ¶ Tertiū est q̄ angelus apprehēdit per intellectū immobiliter sicut ⁊ nos per intellectum apprehēdimus prima principia immobiliter ⁊ per cōsequēs voluntas angeli adheret fixe et immobiliter. Et ideo si cōsideretur vt ante electionē vel adhesionē potest libere adherere huicvel opposito in his que vult naturaliter citra finē: ſz postq̄ adhesit immobiliter adheret. ¶ Ex his concludit quartū q̄ boni angeli primo actu adherētes iustitie in ipsa sunt confirmati ⁊ sic q̄ peccare non pōt sunt: sed cōtrario per eandē rationem mali angeli primo adherētes in iustitie ⁊ peccato ipso sunt obstinati. Ad hoc adducūtur rationes. Potentia que recipit indelebiliter por primū actū suum firmat se ⁊ firmatur. Sed voluntas angeli est huiusmodi sicut etiā et memoria eius recipit indelebiliter: quia in ipsa nō cadit obliuio. ergo ⁊c. ¶ Confirmatur istud per oppositū de voluntate nostra intellectiua que recipit mobiliter: quia cōiungit inemozie sensitiue a qua depēdet ꝓ statu p̄senti ſm actū suum. Et similiter voluntas nostra quia cōiūgitur appetitui sensitiuo mutabili a quo affectionē aliquā recipit. ¶ Secūda ratio virtus separata q̄ ex toto conatu fertur in vltimū finē vel auertitur ab ipso firmat se vel immobilitat in illo actu nō minus q̄ aliqua potētia per plures actus nō ex toto conatu circa aliquod obiectū firmat se in illo gen̄e rādo habitū in seipsa. Actus em̄ elicitus a tali potentia ex toto conatu est virtuosus ⁊ per cōsequēs dat perfectā immobilitatē potētie. Sed voluntas angeli est virtus separata ⁊ toto conatu se tulit primo actu in vltimū finez vel aduertit vt videt g̃ ⁊c. ¶ Tertio sic. Cū habitu perfectissimo nō stare potest inclinatio vel potestas ad actū oppositū q̄ habitus talis perfectissime inclinat ad cōsimiles actꝰ alioquin cū perfecta temperantia staret intēperantia. Sed primū actum fuit adquisitꝰ perfectus habitus affectiuus i volūtate angeli. g̃ ⁊c. ¶ Quarto sic. ⁊ est de angelo bono primꝰ actus voluntatis angeli fuit affectio cōmodi ⁊ appetitus beatitudinis. Beatitudo autē consistit in perfecta operatione a qua volūtas nō potest recedere quia est forma quietās totū appetitū potentie sicut forma celi totū appetitū materie sue. et ideo celū est incorruptibile. ergo ⁊c. hec est positio vel opinio.

¶ Contra istam positionē arguo primo q̄tum ad cōclusionem in se. ¶ Primo sic. Actus voluntatis libere ab ea elicitus non immutat modū eliciendi talē actū. hoc patet: quia ipsa inq̄tū causat est prior naturaliter ipso actu: posterius autē non videtur immutare modū sui prioris vel cause sue que cōuenit sibi vt est prius natura. Sed voluntas angeli libere ⁊ cōtingēter elicit actū suū primū: qz ſm illos anteq̄ eliceret nulla erat necessitas eliciendi: sed mera pōtingētia: g̃ posito tali actu nō immutatur modus: sed sicut a principio absolute loquēdo potuit elicere vel nō elicere: ita ⁊ modo igitur per talē actū nō firmat. ¶ Scdo sic. Nulla causa secunda pōt esse ratio vel causa quare immutet modus cause pncipalis in agēdo vel causando. Alioquin iam nō esset causa secūda: sed pncipalis. Sed quicquid ponat in voluntate esse causa talis firmationis vel immobilitatis siue actus siue habitus siue quicquid aliud est causa secūda respectu voluntatis quia posterior causa presupponēs voluntatē. g̃ non immutat modū agendi liberū et contingētem ipsius voluntatis. igitur nō firmat sic nec volūtas materia. ¶ Tertio sic. Effectꝰ causatus a causa contingēte semper est contingēs nisi dicas q̄ natura contingēs transmutetur in necessariam. Non em̄ causa dat maiorē necessitatem effectui quez habeat in causando vt videt. Sed actus primus ille ⁊ effectus quicūq̄ consequēs talē actū sunt causati a causa cōtingēter causante a voluntate. g̃ sunt cōtingentes ⁊ per ipsos volūtas non firmatur vllo modo. ¶ Quarta ratio. Causa q̄ potest in plures effectus partiales illimitata ad ipsos per hoc q̄ causat vnū illorum non tollitur ab ea illimitatio causalis ad alios. Sed sic producit vnum q̄ potest alios producere. Sed voluntas angeli ante primū actū poterat illum vel in oppositū. igitur adhuc potest in illum ⁊ sic per illum primū non firmatur. ¶ Vltimo quia videtur ista opinio ponere q̄ angelus fiat vel sit impeccabilis ex meris naturalibus: quia per primū actum suum naturalē. hoc est autē plane falsum ⁊ contra sanctos ⁊ doctores. De angelis vero malis arguam infra in secūdo articulo questionis. ¶ Secūdo contra motiua positionis arguo soluēdo simul ad ipsa. ¶ Ad primum ergo qō habet virtutē ex hoc q̄ volūtas proportionatur rationi vel itellectui sicut suo motori: ⁊ ideo ex quo intellectus immobiliter adheret ⁊ volūtas Dico q̄ ſi istud motiuum est bonū sequitur q̄ angelus aliquis nō potuit peccare. Probatio volūtas necessario conformatur intellectui sicut suo motori. Sed intellectus cuiuslibet angeli habuit ante peccatū iudicium rectū: nec potuit errare qz pena non precedit culpam. ergo voluntas non potuit peccare nec potuit velle nō recte hoc est falsum. Similiter etiā hoc est expresse contra articulos parisienses excōmunicatos de hoc sicut dictū est supra. ¶ Secundo sequitur contra eos q̄ voluntas per primus actum nō firmetur sed ante sit firmata: quia intellectus ante primū actum volūtatis firmatus erat in dictamine veri boni. Cum igitur volūtas necessario proformetur intellectui sicut suo motori sequitur q̄ nec oppositū primū actus sui potest elicere: sed firmata erat ad eligendum talem actum. Dico igitur q̄ nec intellectus nec voluntas angeli recipiūt indelebiliter sic quin q̄tum est ex se possint transire de actu in actū de obiecto in obiectū. ¶ Scdo dato q̄ intellectus reciperet immobiliter nō tn̄ voluntas ꝓpter sui libertatē: sed dictante intellectu vnuꝫ volūtas potest ipsum nō velle vel oppositum eius velle. Quādo dicis q̄ memoria idelebiliter recipit in angelo sine obliuione. ¶ Dico q̄ dato q̄ illō esset verū nullum est simile de voluntate: quia memoria naturaliter ⁊ ab agēte naturali speciem ipsam recipit. Volūtas autē actum suum libere elicit: et ideo sic recipit q̄ tamen delebiliter. ¶ Ad confirmationem de intellectu et fantasia et voluntate et appetitu sensitiuo. ¶ Dico q̄ ſi valet aliquid tenet ꝑ hoc q̄ sicut appetitus sensitiuus tēdit i bo-

nũ sensibile. Ita voluntas in bonum sibi obiectum et istud est planũ falsum: quia tunc voluntas in nullo esset liberior q̃ appetitus sensitiuus. Probatio quia eque mobiliter vel immobiliter ferretur in obiectũ presens vel p̃sentatũ quare ꝛc. ¶ Preterea etiã ex prima ratione ꝛ ista sequitur q̃ volũtas nõ sit libera: q̃ mouetur ab alio cui de necessitate conformatur ꝛ necessario conformatur alicui non libero puta appetitui sensitiuo vel ratiõi vt motori suo ¶ Contra secundã rationẽ dico q̃ maior est falsa Nam sicut volũtas creata toto conatu ferri potest in aliquid ita ꝛ in aliud retrahendo se a primo. Et ita nõ oportet q̃ in primo firmetur. ¶ Secũdo q̃ minor nõ est vera. Non em̃ q̃libet angelus toto conatu ferebatur in primũ volitum. Nec istud oportet. Nam sicut volũtas habet in potestate suũ actũ ita ꝛ modum suũ agẽdi magis intẽse vel minus: et ideo ratio nõ valet. ¶ Quãdo dicit de habitu. Dico q̃ sicut ꝓbatũ est supra. Nullus habitus potest immobilitare voluntatẽ precipue habitus adquisitus immo nec puto q̃ infusus. ¶ Ad tertium motiuum iã patet de habitu q̃ nõ immobilitat. Unde cũ quocũq; habitu stat in voluntate potẽtia ad oppositũ actum vel ad negationẽ actus ẽm illũ habitũ: quia habitus est quo quis operat cum vult ꝛ nõ operat cũ nõ vult. ideo nõ valet ꝛc. ¶ Ad quartũ de beatitudine ꝛ volitione finis a qua nõ potest voluntas recedere. Dico q̃ vel actus ille quo appetit beatitudinẽ fuit naturalis ꝛ nõ fuit beatitudo ipa ꝛ sic nõ saciauit potẽtiam nec per illum actum fuit firmata. Aut fuit ipsa beatitudo: ꝛ tũc sequitur q̃ mali fuerũt beati: ꝛ non potuerũt peccare. Tu dicis appetitus finis vel beatitudo satiat totã potentiam. Dico q̃ quicquid sit de volitione beatifica non est vermu de volitiõe naturali: immo q̃ nec de volitione beatifica. Tu dicis de forma celi. Dico q̃ accipit falsum: quia in celo nõ est materia sicut dicã infra. ¶ Secundo dico q̃ dato q̃ in ipso esset materia adhuc dictũ tuũ est falsum. Nec ex hoc celum est incorruptibile sicut etiam dicetur inferius. ¶ Contra aliqua que dicũt in positione vel modo ponẽdi. ¶ Primo ꝓtra illud q̃ angelus nõ discurrit. Homo autẽ discurrit. Dico q̃ non est inconueniens angelum discurrere ab obiecto in obiectum. ¶ Scõo dico q̃ hoc posito adhuc homo q̃ discurrit a ꝓncipio ad cõclusionẽ ita firmiter adheret cõclusioni demõstrate sicut angelus sine discursu. igitur si immobilitas apprehẽsionis in angelo sine discursu est causa confirmationis in bono cui adhesit voluntas hois apprehendentis in fine consilij boni agibile imobiliter cõfirmabit in bono. ¶ Preterea. Non videtur q̃ in angelo non sit talis discursus vel possit esse q̃ aliquãdo apprehendat vnum bonũ aliquando aliud nõ apprehendẽdo primũ igitur non firmatur in primo si necessario sequitur rationem vt motorem. ¶ Dico igitur contra istos q̃ nullo modo sic est angelus per actũ primũ cõfirmatus vel etiã malus angelus obstinatus ꝛ q̃ hoc dictũ est ꝛ cõtra eos q̃ illi dicũt alibi q̃ primus act9 cuiuslibet angeli fuit bonus: et tñ planũ est q̃ non quilibet angelus fuit cõfirmatus: sed aliqui cecidrũt ꝛetiã peccauerũt. ¶ Preterea. Nota hic q̃ voluntas ratione sue libertatis potest resilire a quolibet obiecto q̃tũcunq; terminante capacitatẽ eius sic non de materia licet illud exemplum esset verũ: quia appetitus materie non est liber.

¶ Quãtum ad istum articulũ dicitur aliter q̃ angelus bonus peccare non põt Peccare em̃ non potest nisi precedẽte defectu vel erroꝛe in intellectu sicut dicũt. Modo in intellectu angeli boni nõ potest esse error: quia videndo deum videt omnem conditionem sue electionis in ipso. Tum quia se habet ad deũ visum sicut ad finẽ vltimũ in vniuersali quẽ non potest non velle nec odire. Tum quia visio que est forma beatifica intellectus faciat totũ appetitum potẽtie: ideo precedẽte visione illa in intellectu voluntas nõ potest peccare. Sed quia omnia ista sunt falsa nec habent in aliquo rationes apparẽtes. Et apparet falsitas ꝓdictoꝛum ex superioꝛibus. Ideo hunc modũ dicendi pretermitto. ¶ Dico igitur aliter q̃tum ad istũ articulum q̃ angelus bonus cõfirmatus est ne possit peccare. Sed hoc nõ est per aliquid intrinsecum sibi qõ ex natura rei cõfirmet ipsum: sed hoc est ex diuina voluntate manutenẽte ipsum in actibus suis beatificis cõtinue ne diuertat vel possit diuertere exigẽtibus suis meritis preuijs vl̃ merito suo. hoc igit diuina volũtas libere disposuit ꝛ de ista dispositione angelum beatum certificauit: ꝛ sic angelus nunq̃ peccabit nec poterit peccare stãte ordine vl̃ ordinatiõe diuine volũtatis que nũc est de qua certificauit angelum licet absolute loquẽdo possit deꝛ relinquere angelum nature sue vel etiã sibi ipsi? angelus tũc posset peccare ꝛ ita nõ sit hoc necessariũ sed contingẽs tñ contingẽs certum ꝛ determinatũ a diuina voluntate ad alteram partem. Sic g̃ angelus beatus nõ potest peccare sicut predestinat9 nõ potest nõ predestinari ꝛ tales multe propositiones de q̃bus dictũ est in primo q̃ in sensu cõposito sunt vere in sensu diuiso false vel ecõuerso. Et sicut ista deus põt beatũ nõ beatificare de potẽtia absoluta sunt vere nõ de potẽtia ordinata. ¶ Qz autem nichil intrinsecũ hoc possit cõferre angelo. ꝓbatur qz neq; natura sua vel actus naturalis sicut ꝓbatus est supra nec gratia est aliqua que est gratũ faciens et habitus quidem infusus quia omnis talis q̃tus est ex se cessabilis est a subiecto et subiectum puta voluntas ipsa potest carere ipsa nec ipsam sibi determinat nec manet in subiecto nisi deo manutenẽte ipsam specialiter cõsimiliter etiam de gloria. igitur videtur q̃ hoc sit sola diuina gratia que est manutenentia eius perpetua in tali actu beatitudinis vel glorie et a causa extrinseca. Qz autem ita sit q̃ scilicet hoc per diuinam voluntatem manutenentem ꝓbari potest. Idem est angelum confirmari in gloria et perpetuari gloriam suam vel actũ suum Sed planum est q̃ a causa extrinseca perpetuatur gloria sua sicut et conseruatur ꝛ est ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Ista cõfirmatio ẽm aliquos pertinet ad premium essentiale tanq̃ pars quedam vel aliquid ipsius premij. Sed planum q̃ ad deum pertinet p̃miare per suam voluntatem. ergo ꝛ confirmare. ¶ Tertio sic. Ex eodem dependet et est confirmatio in beatitudine et presentatio obiecti beatifici sub propria ratione. Sed hoc est a diuina voluntate libera non ex natura rei: quia tunc deus necessario ad extra aliquid ageret quod est falsum. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Ab illo debet accipi impeccabilitas angeli vel firmitas in statu beatitudinis quo relinquẽte angelũ ẽm influẽtiam generalẽ angelus posset naturaliter et imediate peccare vt patet. Sed hec est voluntas diuina: quia solus deus est naturaliter impeccabilis et absolute loquendo impeccabilis per consequens sic q̃ contradictionẽ includit ipm̃ peccare ẽm Hieronymũ de filio prodigo. Sed obijcitur cõtra ista fortiter. ¶ Primo sic. Si actus beatificus qui est fruitio sit aliquomodo effectꝰ a volũtate ꝛ volũtas sit libera: vt prior naturaliter tali actu videtur q̃ possit suspẽdere talem actum q̃tũcunq; obiectũ p̃sentetur: ꝛ sic peccare saltẽ peccato omissionis non volendo obiectũ beatificum sibi p̃ sentatũ sub ratione propria. Nec valet si dicatur q̃ suspẽdere actuꝫ nõ est agere: sed magis non agere. Ad non agere autẽ non requiritur influentia aliqua ipsius dei vel coagere aliqd̃. Unde licet via ista bene ostendat quomodo angelus est impeccabilis peccato cõmissionis. nõ tamẽ ostendit vt videtur quomodo est impeccabilis peccato omissionis. ¶ Secundo sic. Si angelus ipeccabilis est per modum predictum vel per diuinam voluntatẽ manutenẽtem vel ordinantẽ hoc q̃ nunq̃ peccabit. g̃ equaliter iustus viator in gratia existens in qua finaliter moritur est eque cõfirmatus quia deus hoc idem ordinauit de ipso ꝛ tenet ipm̃ ppetuo in tali gratia. Sed hoc est falsum. ergo ꝛc. ¶ Tertio quia licet a deo cõfirmetur angelus effectiue sicut concludunt premisse rationes ꝛ hoc oẽs cõcedunt tamen per aliquid formaliter. Sed illud non videtur nisi habitus vel actus glorie per quem formaliter beatificatur.

¶ Ad primum istoꝛum dico q̃ si voluntas cõcurrat ad actũ beatificum sicut causa partialis potest suspẽdere actũ suũ q̃tum est in se nõ cooperando ipsi deo. Sed tunc oportet dicere q̃ deus ordinauit tũc supplere vicẽ eius causando totaliter actum beatificũ. Tu dicis ipsa voluntas peccaret sic suspendẽdo. ¶ Dico q̃ non peccaret aliquid demerẽdo. Verum est tñ q̃ nichil faceret ad actum. Et ideo nõ apparet ratio adhuc quare deus nõ supplet vicẽ eius causando in ipsa actũ beatificum. ¶ Aliter dicitur q̃ voluntas non posset suspẽdere actum suum. Non qz ad suspẽsionem requiratur aliqua influẽtia vel cooperatio dei quã non faceret vel daret ipse: sed quia illa actione elicita semel ab ipsa deus cõseruaret eã elicere nisi volente deo. Ita nec nõ elicere nisi ipso volente et nõ cõseruante talem elitionẽ. Si autẽ actus beatific9 sit totaliter a deo ꝛ nullo modo a voluntate tũc patet q̃ argumẽtum nichil valet. ¶ Ad scõm dico q̃ iustus predestinatus in gratia finali existẽs est ita ipeccabilis mortaliꝫ sicut angel9 ex ordinatiõe diuina: qz ãtecedẽs ad vtrũq; ẽ eque necessariũ: et similiter cõmunia inter vtrũq; dicitur eque necessaria: tñ maior impeccabilitas in angelo q̃ in homine viatore. Tum quia homo viator q̃tumcunq; in gratia existẽs in qua moritur põt venialiter. Peccare qõ non potest angelus. Tum qz etiam non sic in actib9 suis specialiter regitur a deo per influentiam specialem homo viator sicut angelus. homo enim viator habita gratia ꝛ conseruata regitur in actibus suis ẽm influentiam generalem nõ ẽm influentiam specialem sicut beati. ¶ Si dicas q̃ predictus modus videtur dicere contra Damascenuꝫ libro. 2. c. 3. q̃ angeli sunt immobiles nõ natura: ſz gratia. Et Augustinus cõtra maximianum dicit: q̃ cuicũq; creature ꝓstatur perstare vt peccare non possit. hoc nõ est nature sed gr̃e. ¶ Dico q̃ nec Damascenus nec Augustin9 intelligit de gr̃a habituali infusa: ſz de diuina volũtate gratuita hoc faciente. ¶ Ad tertiam instantiam que apponitur dico q̃ licet habitus vel actus sit forma beati qua est beatus: non tñ per ista formaliter est confirmatus: sed denominatiue a diuina voluntate a qua precise accipitur cõfirmatio. Sic igitur patet quomodo angelus est impeccabilis. Aliꝫ dicũt q̃ simpliciter et absolute ẽm quẽcunq; ordinẽ angelus potest peccare tamen nunq̃ peccabit ꝛ hoc scit bene q̃ nũq̃ peccabit ex diuina reuelatione que certa est de futuro cõtingẽti: sicut fuerunt facte reuelationes prophetis de futuris contingẽtibus ꝛ hoc sufficit angelo ad suam beatitudinẽ. Nec ista est opinio Origenis vel hereꝛica reputanda: vt dicũt. Videtur tñ michi q̃ licet esset ista opinio facilioꝛ ad sustinẽdum q̃tum ad illud qõ potest capi ratione: tamen non est bene ẽm dicta sanctoꝝ vbi dicit Damascenus et Augustinus in auctoꝛitatib9 prealiegatis q̃ angelus immobilis est ad peccatum et peccare non potest. hec de primo articulo.

¶ Quantum adsecũdum articulũ est vna opinio q̃ demon est obstinatus ꝛ penitere non potest: quia voluntas sua improba se firmauit i actu suo malo ex toto impetu ꝛ conatu suo volẽdo aliquid male ꝛ deũ deserẽdo. ¶ Adducuntur autem ille rationes que adducebãtur supra de angelo bono in articulo primo. ¶ Adducunt etiã alie due rationes pro ista opinione. ¶ Prima est: quia voluntas coꝛrupta circa principium agibiliũ est insanabilis vt patet per exemplum in naturalibus: quia sanitate coꝛrupta in coꝛde vbi est principium vite nõ est possibile sanitas amplius per naturã. Sed voluntas demonis est coꝛrupta circa principium agibilium puta circa finem: g̃ ꝛc. ¶ Secũda. Si voluntas demonis esset sanabilis: hoc esset ex aliquo principio: sed nõ ex illo principio quia circa illud coꝛrupta est. Nec ex alio: quia illud est primum. ergo ꝛc. ¶ Alius doctoꝛ attendens ad significationem nominis obstinationis dicit concoꝛdãdo in eadem cõclusione q̃ angelus propter hoc est obstinatus: quia voluntas sua ex libertate magna ꝛ virtute peccãdo impegit foꝛtiter in synderesim p contẽptum quasi equus sine freno impingit obstaculum vel offendiculũ ꝛ post q̃ sic impegit iam nõ potest se retrahere vel retrahi a tali actu: sic em̃ impingendo retunditur q̃ cum voluerit se retrahere non possit sicut ferrum quando vehementer infigitur carni et retunditur ab osse vel ab aliquo obstaculo quod inuenit non potest retrahi sic in proposito de voluntate angeli. Contra primos argutum est supra in generali i primo articulo de angelo bono. ¶ Et arguit̃ modo in speciali: quia non videtur seruare principia sua: causa enim peccata fuit inconsideratio vel eroꝛ in angelo sicut dicunt: sed modo cessat in demone ista inconsideratio. bene em̃ scit q̃ errauit vel inconsideratus fuit. ergo si voluntas p portionatur rationi sicut mobile motori ꝛ cõformatur sibi: videtur q̃ angelus malus penitere possit. ¶ P̃ ẽm eos. Lectio non est impossibilium

Damas. August.

Opinio Origenis.

An demon penitere possit.

Habit9 quid.

Qz angelus beatus non põt peccare: ob quã causam.

Nota hec.

sed modo ꝓpēdit q illud qđ appetijt est impossibile sibi igitur de illo appetitu retrahere se potest: et per consequēs penitere. Si dicas q sub cōditione appetijt si esset sibi possibile ita pōt dici de equalitate dei q ipsam potuit appetere sub conditione.

Auguſt. ℙuta si esset sibi possibilis qđ ipsi negant. Similiter etiā ꝓtra istū modū dicēdi est auctoritas Augustini de fide ad petrū vbi dicit sic. Si possibile esset vt vna natura posteā a deo auersa bonitatē perdiderit volūtatis ex seipsa: rursus eā habere potuisset multo magis hoc haberet natura angelica que ēto magis generat terreni corporis pōdere tanto magis est predita facultate. Nō ḡ oportet angelus ex sua libertate vel impetuositate ꝓ primū actū stabiliri in malo ēt hominē. ¶ Cōtra scām modū dicēdi qui est totus methaphisicus vel parabolicus argutū est supra ēctum ad conuersionē in generali. Modo in speciali arguit cōtra ipsum. ¶ Primo sic. Agens qđ dñatur suo actui dñatur etiā suo modo agendi. Sed voluntas angeli ēto liberioꝛ tāto magis dñatur suo actui: ḡ suo modo agēdi ex toto conatu vel nō ex toto conatu. igit tanto minꝰ oportet q ex toto conatu ferat vel impingat in syndere sim. Et cōfirmat istud qꝛ nō videtur omnes angeli mali demeruisse ex toto cōnatu sicut nec quilibet bonus meruisse ex toto conatu. Si dicas q nō dñatur suo actui circa finē suū prestitutū siue intentū. ¶ Cōtra saltē dñatur actui circa finē ab ipso prestitutū: qꝛ libere pstituit ipm. ḡ ꝛc. ¶ Scda ratio. Eo principio quo aliquid tēdit ꝛ mouet ad terminū quiescit in termino. Sed angelus sola volūtate libera cōtingēter mouet se in tale obiectū. igit eodē modo ēctum est ex se quiescit in illo: ꝛ sic pōt recedere ab ipso libere. ¶ Tertio sic ꝛm Augustinū de fide ad petrū. Unifoꝛmis causa obstinatiōis debet poni in animab⁹ ꝛ in angelis. Sed taliter impigere nō pōt poni causa obstinatiōis in aīab⁹. ℙuta tet nec enī sic impingit qñ est cōiuncta sicut dicunt nec qñ incipit esse separata: qꝛ frequēter aīa separatur a peccato mortali qđ fuit factū ex modico conatu. Tum qꝛ etiā aīa lazari separata fuit ꝛ nō impīxit sic nec in bonū nec in malus. ¶ Si dicas q hoc fuit miraculosum sicut etiā reuocatio illius aīe ad corpus. Sadē rationedebes dicere q nullū actum habuit miraculose: qꝛ per illū actū si aliquā habuisset se firmasset. Tum etiā qꝛ aīa decedēs in peccato mortali prius natura est obstinata ex demeritis suis pcedētibus in vita hoīs ēctum aliquē nouū actus eliciat ꝛ ꝓ pñs ēctum sic impingat. Alioquī nō obstinaret ex pctis i vita sua cōmissis: sed ex nouo actu extra statū demerēdi qđ nō est verū. ꝛ ideo dico q nō sunt veri isti modi dicēdi. ¶ Et dico aliter ēctū ad istū articulū q iustificatio impij pōt intelligi ḡdupliciter fieri. ¶ Primo mōsic q deus iustificet impiū sine motu liberi arbitrij: sicut si iustificaret dormientē sicut ad litterā iustificat paruulos i baptismo. ¶ Scdo modo pōt fieri iustificatio pcedente motu liberi arbitrij nō ꝛm durationē sz natura tm. Deus enī simul cū bono motu liberi arbitrij pōt infundere gratiā. ¶ Tertio mō sic q motꝰ liberi arbitrij pcedat duratione ꝛ sit specialit a deo ꝛm motionē specialē. ¶ Quarto modo q hō sit a deo nisi ꝛm influentiā generalē ab ipsa volūtate iustificati sit imediate ꝛ rationabile est ponere istū modum vltimū sic q prima origo iustificatiōis in vtētibus

Justificatio impij quadruplex.

intellectū ꝛ voluntate sit a ꝓrio motu voluntatis cui displiceat offensa dei sicut ꝛ naturaliter displicere potest ex proꝓijs naturalibus sicut ꝛ naturaliter potest sibi ostendi mala per ꝓtritionē informē vel attritionē que est meritū de congruo si accepta tur a deo respectu gratie infundēde. Alioquin frustra fierēt hominibus exhortatiōes ꝛ cōsilia de penitēdo nisi esset in potestate voluntatis eoꝝ. Similiter hoc dicit. Augustinus de verbis apostoli sermone. 8. Qui creauit te non iustificabit te sine te. Augusſt.

¶ Ex his ad propositū dico q demon aliquo predictoꝝ modoꝝ non est sic obstinatus. quin absolute loquēdo de potentia dei absoluta possit iustificari: quia hoc nullam implicat contradictionē: vt patet discurrēdo per singulos modos ꝓcipue ēctū ad quartū de quo minus videtur. Nā angelus sue nature ꝛ potestati naturali potest habere actū displicētie de offensa diuina sibi ꝓsentata per itellectū vt mala ꝛ actum recte circūstantionatū qui disponeret ipsum de cōgruo ad iustificationē sicut ꝛ homines disponit si deus talem actum acceptare vel le cessando ab actu malo. Tum qꝛ ꝛm Augustinū Idem, primo retractat. ca. 22. vel. 21. Nichil tā est in potestate voluntatis ēctū suus actus obiecto ꝓsentato. Tum quia nichil est in potestate demonis volūtate formaliter qđ imminobilitet ipsum i tali actu sicut probatum est supra de angelo bono. ¶ Secūdo dico q loquēdo de ordine nūc instituto a deo demon penitere nō potest nec iustificari: qꝛ vel nō pōt habere aliquē actum talem displicētie quia deus non vult sibi cooperari ad talem actum: nec multo fortius vult ipsum immediate iustificare per seipsum cum sit extra viam ꝛ in termino vel quia si ponit talem actū habere deus non vult ipsum acceptare vt sit meritū de congruo ad iustificationē consequendaz. Nullus enī actus creature meritorius est etiā de cōgruo nisi ex diuina acceptatione ꝛ nō ex natura rei sicut dictū est de. 17. Ordinauit autem deus q talē actum accipiet in viatore ꝛ nō in aliquo extra viam de lege cōmuni. ¶ Ꝺ probatur per illud Ecclesiastici. 11. Si ceciderit lignū ad austrum Eccl.11, aut ad septētrionē i quocūq; loco ciderit ibi erit Et similiter ꝓ Isayam. Ignis eoꝝ non extinguetur et vermis eoꝝ non morietur. Et similiter in Isaias. Henfrot. Ibunt hi in supplicīū eternū. Justi aūt in vitam eternā. Mathe. ¶ Sed contra ista obijcitur: quia si tota ratio impenitudinis et obstinationis angeli est a deo sicut premittitur. Videtur primo q deꝰ sit causa mali et peccati: sicut et obstinationis peccati quod est falsum. ¶ Secundo videtur q angelus damnatus nō plus erit obstinatus ēctū vnus peccatoꝛ impenitens et prescitus viatoꝛ existens: quia sic preuidetur et prescitur ad hoc ex determinatione diuine voluntatis sicut damnatus. ¶ Tertio quia videtur deus acceptoꝛ personarum: quia non acceptat in damnato actum informē illum sicut in viatore. ¶ Ad primum dico q deus non est causa mali sic vt si peccatoꝛ quomodocunq; teneat angelum malum in malo actu: sed sicut quādo angelus primo peccauit: deus fuit causa totius substantie actus: et non fuit peccatoꝛ. Ita non esse causa continuationis talis actus et non erit peccatoꝛ. Defectus enim in ipsum nō reducitur: sed magis effectꝰ ꝛ illud qđ est ibi positiuum. ¶ Ad secundū dico q equaliter prescitus finaliter penitere non pōt sicut

demon. Tamen dicitur demon magis induratus: quia iam sistit in termino. Iste autē adhuc in via.

Deꝰ non est acceptoꝛ ꝓsonarum. ¶ Ad tertiū dico q deꝰ in nullo est acceptoꝛ ꝓsonarū: qꝛ cuius vult miserē ꝛ quē vult indurat ꝛ nō est volētis neq; currētis sed miserētis deꝰ: nec facit alicui iniuriā: qꝛ nemini tenet nisi ex mera libertate sua. Si dicat q volūtas angeli ex libertate pōt ēctū est ex parte sua cessare vel actū pcti nō elicere et sic nō peccare nec ad talē actū cogi pōt. Si vero cogat iꝫ nō est sibi imputādū: sed magis ipsi cogēti ꝛ totū reducēdum est in causam extrinsecā: ꝛ ita pōt nō peccare saltē vt videt. ¶ Et cōfirmat quia vel nō necessitat ad peccatū: ꝛ per ꝓns pōt nō peccare vel necessitat ꝛ sic nō peccat: qꝛ peccatū est voluntariū. ¶ Scdo dico q necessitat a deo ad actū culpe vel peccati vel ad elitionē illā quā ꝓseruaret deus vt esset eius saltē subiective vato q quācūq; ex se suspēderet: sed tūc vel talis actus nō esset culpabilis vel si culpa hoc esset ex ꝓrio demerito pcedēte. ¶ Ad primū ꝓ mō dicēdi aliozū dico q vato q illa corruptio pcti fuerit circa finē tū libera fuit ꝛ sicut ex libertate mouit se i illū finē. Ita posset se amouere absolute loquēdo a tali fine ēctū est ex natura potētie volitiue nisi esset causa extrinseca phibēs positiue vel negatiue. Nec valet exēplū de sanitate q corrūpitur in se: qꝛ licet ista corruptio fuerit circa ꝓncipiū obiectū: nō tū circa subiectū q voluntas fuerit adinchilata vel corrupta sicut ibi corrūpit subiectū sanitatis. ¶ Ad scām dico q ex volūtate sicut ex ꝓncipio effectiuo actus resurget circa aliquod obiectū debitū. ¶ Preterea. Si ratio esset bona ois peccās circa finē esset obstinatus. Preterea ista corruptio fuit circa finē in particulari quē nō oportet necessario velle. ¶ Ad exēplū parabolicū aliozū ꝺ q nō valet. Nā esī infigitur ferrū carni ptes carnis cōprimūtur ꝛ cōgregātur: ꝛ etiā ferrū per ōs retūdit ꝛ nō manet i sua rectitudine naturali iꝫ neutrū dari pōt in ꝓposito q sit aliqđ simile. Volūtas enī in sua libertate manet eadē ꝛ equalis ꝛ ita sicut in ꝓmo infigi pōt ita secūdo retrahi potest ꝛ patet qđ non valet.

¶ Quātum ad tertium artículū.

Utrū demon possit habere aliquē bonū actū ꝛ vtrū semp sit in actu malo. ¶ Premitto q ꝗdruplex bonitas i aliq̄ actu intelligi pōt. Una q̄ ꝺ bonitas nature q̄ cōuertit cū entitate. ¶ Scda bonitas est q̄ ꝺ bonitas ex genere q̄ est qñ actus transit sup obiectū conueniēs sicut est dare elemosinā vel huiusmodi. Et ꝺ bonitas ex genere qꝛ tā habz aliquid de bonitate generis moralis existēs in potentia ꝛ formalis ad pfectā bonitatē moralē ꝛ est bonitas ex obiecto nō ex genere subiecto. ¶ Tertia ꝺ bonitas moralis ꝛ est qñ actus circūstantionatus est omnibus debitis circunstantijs ꝛ ꝺ bonitas ex circūstantia sicut dare elemosinā sicut oportet ꝛ qñ oportet ꝛ cui oportet ꝛ ꝓpter quid oportet ꝛ sic de alijs circūstantijs debitis. ¶ Quarta bonitas ꝺ meritoria ꝛ est qñ actū debitū circūstantionatū cōmitat principiū meredi qđ est caritas vel gratia qđ idem est ꝛ scda istarū bonitatū presupponit pria ꝛ tertia secūdā ꝛ quarta tertiā sicut ptz. ¶ Secūdo est aduertēdū q ꝗlibet istarū bonitatū habet maliciā sibi oppositā ꝛ hoc dupliciter. Uno modo priuatiue. Alio modo positiue vel cōtrarie. Malicia autē ista si tm accipiat ꝓtiue nō dicit nisi priuationē vel negationē bonitatis. Si autē accipiat ꝓtrarie sic dicit aliquid repugnās bonitati aliquid fcs positiuū vltra ipsam carētiam. ¶ Tertio est aduertendū q malicia priuatiue ex genere in aliquo actu necessario habet cōcomitantē maliciā contrariā. Si enī aliquis actus nō ferat sup debitū obiectū. Oportet q sup indebitū obiectū ferat: ꝛ sic q nō solū habeat priuationē bonitatis: sz etiā sit malus cōtrarie hīs aliqđ positiuū repugnās bonitati Non sic autē de malicia ex circūstantia. Nā actus pōt esse malus ex defectu vel priuatione debite circūstantie. Nec oportet ꝓpter hoc q habeat oppositā circūstātiā malā. Unde nō conuertūtur iste due malicie. Unde si quis dat elemosinā nō ꝓpter finē debitū: qꝛ forte de fine nō auertit nō oportet ꝓpter hoc q det ꝓpter indebitū finē. ℙuta ꝓpter vanā gloriā. Licet ḡ actus non sit bonus ex circūstantia finis ꝛ sit malus ex defectu circūstantie debite: tū nō est malus cōtrarie ex cōtraria circūstātia. Similiter etiā de malicia que opponit bonitati meritorie nō oportet qꝛ actus pōt esse nō meritorius qꝛ sine gratia nō tū cōtrarie demeritorius: qꝛ licet nō sit meritorius: pōt tū esse bn circūstantionatus omni debita circūstantia naturali vel morali. Loquēdo autē de prima bonitate dico q malicia priuatiua totaliter excludit actū: ꝛ ideo nō potest ibi pcurrere malicia contraria qꝛ actus ponit non ens in se ꝛ tolli simpliciter nō habēs entitatem. ¶ Quarto Potentia subiecti multiplex. Notādum est q potētia dicitur tripliciter subiecti ad aliquem actum. ¶ Uno modo dicit principium actiuum vel passiui respectu alicuius actus. Aliquādo dicit ordinē subiecti ad actū recipiendum: ꝛ iste ordo est respectus ad actū: nec est principiū ei? actiuū vel passiuū ꝛ hic est duplex qꝛ aliquando est ꝓpinquus qñ subiectū est in tali dispositione vt statim possit exire in actū. Aliqñ est remotus qñ indiget aliquo alio disponēte vel pcedēte i ipso ad hoc vt ad istū actuz perueniat. ¶ Tertio modo accipitur potētia prout dicit nō repugnātiam terminoꝝ aliquoꝝ: ꝛ est potentia logica magis que vel dicit negationē repugnantie termini ad terminū vel cōplexionē seu cōparationez termini ad terminū ꝛm propositionē modalem de possibili dicendo q hoc subiectū potest esse sub tali ꝑdicato: nec repugnāt ad inuicē. Per oppositū impotētia vel impossibilitas subiecti ad aliquē actum dicit tot modis quot possibilitas ipsa dicit vel potentia. Tot enī modis dicit vnum oppositoꝝ quot modis et reliquum. Nota,

¶ His ꝓmissis dico primo ad istū articulū q angelus existēs in sensu cōpositiōis potest habere vel habet aliquē actum voluntatis sue bonū ꝛm quodlibet membrum potentie dicte loquendo de actu bono bonitate nature. Nec enim bonitas cum entitate cōuertitur ꝛ sicut actus suus est ens: ita ꝛ bonus ¶ Secundo idem dico de bono actu loquendo de bonitate ex genere. ℙlanum enim est q potest habere bonum actum aliquem ꝓ tanto: quia talis actus transire potest super obiectum conueniens sicut amare seipsum vel odire penam seu amare aliquod bonū ꝛ odire aliquod malū. ¶ De actu bono bonitate ex circūstātys moralibus ꝛ bonitate morali. Dicitur q angelus malus vel dānatus talem actū bonū habere nō potest: qꝛ omnē volitionē suā deformat ex aliqua circunstantia contraria malig

Quadruplex bonitas.

referēdo omne illud qđ vult ad amorē sui vel ad se ipsum inordinate. Qđ probatur qz habitus in eis est pfecte malus z ī termino z itā inclinat vehemē ter in actū malum z deformē z totū ordinat in ma lum vel in finē indebitū quicquid vult angelus ma lus. Sed istud nō videf necessariū: quia nullus ha bitus necessario inclinat volūtatē que est libera ad actum malū vel ad circūstantiam indebitā sicut di ctum est supra. Voluntas autē in angelo malo libe ra est: qz in ipso remāserunt naturalia integra. Tū quia in eis est synderesis superior scintilla rationis que naturaliter remurmurat cōtra malū: z sic volū tas pōt habere actum aliquē conformē synderesi z vermi de offensa diuina. Tum qz videf q volūtas ℈tum est ex se potest omnē actū suū suspendere: qz nichil tam est in potestate volūtatis ℈ actus eius: nec etiā actus alicuius alterius potētie quē tñ pōt suspēdere z sic nō necessario habet actū malū. Tū quia si habitus malus in volūtate sic necessario in clinaret ipsam tunc hoc magis videref de actu pri mo malo vel suo simili per quē fuit generatus talis habitus quod nō est verum sicut dictum est supra.

Mota hecde an gelis.

Ideo ℈tum ad hoc dicūtur tria. ¶ Primū est q nō videf impossibile ꝺm aliquē modū potētie pdi cte quin possint habere aliquā volitionē nō malam malicia cōtraria vel positiua vel priuatiua deformāte: ita q nō possint nō tēdere in aliquod obiectū siue finē indebite: sed in obiectū debitū cū debitis circūstātijs moralibus possint tēdere: sed quare ta lis actus nō esset in eis meritorius nec de cōdigno nec de cōgruo dictum est supra. ¶ Secundo dr q nō videtur impossibile sibi q careat quolibet actu volūtatis suspendēdo quēlibet actū suū z ita quin possit esse sine aliquo actu malo iurta vnā rationez premissam. Sed ista ratio z dictū suū michi est du bium: qz tūc posset non tristari in actu suspēdendo actum cuiuslibet displicētie z ita per ꝓns quālibet tristiciam cōsequētem nisi forte diceretur sicut dic tū est supra de angelo bono: q si suspēderet actuz propriū deus suppleret vicē eius in causando talē actū immediate vel etiā cōseruando elitionē volū tatis. ¶ Tertio dicitur q licet possent habere aliquē bonum actū vel nō malum actū: tñ semp sunt in actu volēdi malo z deformi vel malicia positiua cōtraria ordinādo in finē indebitū vel huiusmodi vel malicia priuatiua ꝓpter carētiam alicuius circūstantie debite nec tñ demerētur ampliorē penaz sicut nec beati angeli bene volēdo merētur amplio rem gloriā. Sed tales actus magis sunt eis in penā. ¶ De actu volēdi bono bonitate meritoria di citur q malus angelus nō pōt habere talē actū bo nū in sensu ꝓposito manēs malus scs sicut albū ma nēs albū non pōt esse nigrū: z hoc ex repugnantia terminorū. ¶ Secūdo dicit q diuisim accipiendo terminos istos maliciā z angelum. Angelus q̄ est malus nō pōt habere bonū actū meritorium ꝺm or dinē qui nūc est nō propter defectum potētie passi ue vel receptiue actus meritorij que est volūtas ip sa. Nec propter repugnātiam terminorum. Puta actus meritorij ad angelū ipsum: qz tunc absolute loquēdo hoc esset impossibile. Nec de potētia abso luta posset deus instituere angelū malum qđ est fal sum: sed propter defectū principij partialis actiui respectu actus meritorij qđ est gratia quā nūc ha bebit ꝺm ordinē diuine volūtatis z legis sue cōfor mis de quolibet dānato ℈tum ad hoc. Et si gratia vel caritas debeat poni pncipium partiale actiuū respectu actus meritorij in merēte loquendo de ne cessitate absoluta qđ non puto. Sinautē tunc dicit q hoc est propter defectū diuine acceptationis qz deus nunc̄ acceptat aliquē actum suum vt meritū de congruo ad percipiendū gratiam. Nec vt meri tū de condigno concomitante gratia ls absolute lo quendo posset acceptare. Modo dico q repugnā tia terminorum est q actus sit meritorius sine diui na acceptatione: quare ꝛc.

Angelꝰ quō pōt peccare quō non.

¶ Ad omnia argumēta pncipalia apparet est predictis q angelus bonus ab solute loquēdo sue nature z libertati relict⁹ potest peccare sicut dictū est. Qz autē non possit ꝺm ordi nē qui nunc est hoc habet ex alio. Puta ex diuina voluntate manutenēte ipsum vel etiā confirmante

¶ Tamen ad illud quartū de angelo malo dico q absolute loquēdo posset penitere z habere bonum actū meritorium sicut deꝰ posset talē actū acceptare z ipsum iustificare licet penitere nō pōt ꝺm ordi nē z legem diuine voluntatis z loquēdo de potentia propinqua sicut nec bonus angelus peccāre: licet bene de potētia remota non tñ sic ex naturalib⁹ pure mereri posset sibi relictus sicut angelus bonꝰ posset peccare z in hoc patet dissimile. ¶ Ad primū tñ argumētum dico q potētia rationalis ℈tū est ex se manet in eo ad opposita. ¶ Ad secundum dico q maior est vera de libertate cōtingentie. Et dico q eque ex se libera est z indeterminata volun tas angeli naturaliter sicut nostra z potest sibi reli cta peccare sicut nostra. ¶ Ad tertiū dico q ab an gelo nō potest auferri ipso manēte quin sit natura peccabilis. ¶ Ad quartū de malo angelo qui po test penitere patet ex predictis. ¶ Ad primū in op positū cum dicitur q perpetuitas est de ratiōe bea titudinis. Dico q nō est vera: sed est conditio anne xa ex ordinatione diuina. Unde dico q aliquis po test esse beatus vno die tm̄: z ideo dico q ex natura beatitudinis nō est ipeccabilitas angeli: sed ex diui na volūtate. ¶ Ad scm̄ pz ex pdictis qđ dicēdū.

¶ Distinctionis octaue. Questio vnica.

¶ Circa distinctionē octauam quero vtrum angeli possint assumere corpora ī qui bus exerceāt operavite Videtur q nō qz corpus assumptuz videtur habere maiorem vnitatē cum assumente ℈ corpus non assumptuz. Sed angelus nō pōt habere talē maiorē vnitatē cū corpore: nec ecōuerso ℈ ꝛc. qz nō pōt esse forma talis corpis nec pōt ipm assumere ī vnitatē suppositi sicut verbū as sumpsit naturā hūanā. ℈ nullo mō. ¶ Sedo sic. Si angelꝰ assumeret corpꝰ videf q hoc eēt pynionē ad ipsum sicut motor vnif mobili: sz hoc nō est verū. ¶ Prio qz tūc āgelꝰ assumeret oē corpꝰ qđ moue ret. ¶ Sedo qz pot ē naturaliter ℈ mouere tale cor pꝰ z ita assūptio talis nō ē p hoc q vnif sibi sicut mo tor mobili. ¶ Tertio sic. aut assumeret corpꝰ vere mixtū āt corpꝰ apparēs tm̄ āt corpꝰ celeste nō cor pus mixtū ab i pō: qz tale non pōt facere sicut pba bo ifra. Nec corpus apparēs fictū: qz tūc angelus corpus apparēs fictū: quia tūc angelus bonus es set fallax. Nec corpus celeste qz non recipit pegri nas impressiones. Si dicis q accipit corpus verū nō fictū vel mixtum a se: sed ab alio hoc non videf quia talē corpus cū tendat cōtinue in corruptionē sicut corpus hominis mortui nō posset preseruare ergo ꝛc. ¶ Quarto sic q nō possint exercere aliqđ opus vite in corpore sumpto: qz operatio quelibet vitalis est cōposita per pncipiū vel potentiam vi talem: sed planū est q nō constituit vnum composi tum cum corpore. ergo ꝛc.

¶ Cōtra. angeli apparuerūt frequēter hominibus visione corporali sicut Abra he Loht z in Thobia per totū. Sz hoc nō potuit esse nisi in corporibus assumptis. ℈ ꝛc.

¶ In ista questione tic proce/dā. ¶ Primo inquirā vtrum angeli boni vel mali possint formare aliqua corpora educēdo aliquā ve rā formā absolutā et realem de materia vel inducē do in ea. ¶ Secūdo vtrum possint assumere corpo ra z per quē modū. ¶ Tertio vtrū possint exercere opera vite in corporibus assumptis.

¶ Quātum ad pnimum dicit q angeli nō possunt educere vel inducere aliquam verā formā substātialē in materia. nec per ꝓns pos sunt aliquod corpus vel substātiam formare vādo sibi esse substātiale. Hoc probatur vnica ratiōe sic. Angelus nō agit aliquid ad extra nisi per suū vel le sic q tale velle est ratio sibi eliciendi vel agēdi ad extra: licet sit operatio ad intra. Et patet hoc preci pue ꝺm negātes illā tertiā potētiam motiuā in an gelo: sed velle angeli cū sit accidens non potest esse formalis ratio totalis producēdi substātiaz educē di formā substātialē: quia impossibile est q totalis ratio agēdi sit minus nobilis ℈ formalis termin⁹ actionis. Esse aūt accidēs simpliciter est innobi lius qualibet substātia: ℈ ꝛc. ¶ Sz ad istā rōnē vi cerēf q velle nō est angelo ratio agēdi: qz nō est in ipso aliqua potētia: sed magis volūtas ipsa est sibi ratio agēdi: ls prius velit ℈ agat ad extra: qz exit ordinate in duos actus. Volūtas aūt in angelo est substātia: ideo nō valet: licet ℈ cōclusio sit vera ꝺm Augustinū. 3. de trinitate tñ non est demonstrata. ¶ Alij dicūt q licet angelus immediate pōt pduce re substātiā vel educere formā substātialē: tñ me diante corpore celesti pōt z corpus celeste in virtu te intelligētie mouētis pōt in formā substātialē vi ui. Patet ī generatis p putrefactionē. Forma esse viui cū sit simplr nobilior forma celi nō pōt totalit reduci in celū sicut in causam: sz oportēt q reduca tur in intelligētiam ipsam vel angelū motorē ī vir tute cuius hoc pōt celū z ita angelus pōt i aliquā formā substātialē mediate saltē. Sed dico q istud dictū est nullū. Nā esse dicūt q hoc pōt itelligētia mediāte celo z celū hoc pōt mediāte virtute intelli gētie ℈o quid itelligūt p hoc qđ est in virtute aiat esse intelligūt aliquā formā naturalē absolutā ipsi celo ipressam ab intelligētia vel intelligūt ordinez vel respectū aliquē ipsius celi ad angelū mouētē si intelligūt formā absolutā aut substātialē aut acci dētalē. Si ℈ substātialē ℈ angelus pōt imediate in aliquā formā substātialē cōtra eos. ¶ Preterea si est substantialis aut est forma vite aut nō. Nō pōt dici forma vite. qz tūc celū esset viuēs z aiatū qđ est hereticū. Si nō est forma vite est simplr minus no bilis forma vite z ita celū nō plus pōt p istā virtu tē ī gñationē aiati ℈ prius: z nō est magis ī actu primo ℈ prius: z ita nō plus pōt in actū scm̄. Si illa forma est accidentalis redit difficultas: qz ipsa est simplr inobilior forma viui. Si aūt p illā virtu tē intelligas ordinē aliquē celi ad angelū mouentē vel respectū vel subordinationē moti celi ad ipsuz mouēs: tūc nō video q aliter possit hoc facere celū nisi solū disponēdo z alterādo materiā. vt ab ange lo imediate recipiat forma vite facta illa dispositio ne z alteratione materie p motū precedētē. Sz hoc est ipossibile sicut dicūt q angelus imediate pōt ī formā vite: nec celū plus pōt in formā vite p talē re spectū subordinatiōis: qz nichil facit ad ppositū ℈ p formā ppriā substātialē: imo multo min⁹. ¶ Et ideo dicēdū q nec mediate nec imediate angel⁹ po test in aliquā formā substātialē formādo corpus qđ est substātia z attingēdo ad formā substātialē eius Sed de forma aliqua accidētali absoluta nō video rationē cogentē quare angelus nō pōt aliqđ subie ctū trāsmutare ad aliquā talē formā educēdo ipaz de potētia subiecti quicqđ sit de forma substātiali. Uñ nō video quare non possit vnū corpus mouere ab albedine in nigredinē rare facere vel pdēsare vl huiusmodi. Tū nescio si hoc pōt. Nam z ls habeat potētiā nobiliorē z actū volēdi dato q actus volē di sit sibi rō agēdi: tñ nō est ad hoc ordiata talꝰ potē tia nec talꝰ actꝰ. Sicut z ls potētia gñatiua hois sit potētia nobilior gñatiā equi nō pōt tū homo gene rare equū sicut equus: z ideo istud relinquo sub du bio sicut Augustinus relinquit. 3. de trinit. De for mis autē artificialib⁹ q̄ fiūt p cōpositionē vel diui sionē seu remotionē puto q possunt eas facere sicut z motū localē. Habēt em̄ fieri p motū localē remo tionis partis a partevel additionis partis. Modo planū est q possunt in motū localē z in terminū ei⁹ qui est vbi: qz motum localē alicuius in virtute sua cōtinēt. habēt enim potētiam motiuam sicut patet z ita aliorz sicut sui minus est em̄ mouere aliquid aliud ℈ angelum mouere seipsum. ¶ Sed contra predicta dices q immo videtur q angeli formēt si bi corpora imperfecte mixta que assumūt. Nam ta lia corpora relinquuntur ab angelis: z statim reso luuntur z disparent cum ipsis qđ non videretur esse verū de corporibus perfecte mixtis. Similiter etiā quando percutiuntur aliquādo non sentiuntur vel quasi nichil sentitur: igitur videtur formare sibi ta lia corpora. ¶ Secundo quia angeli mali fecerunt ranas in conspectu pharaonis z ad inuocationem magorum. Nam ꝺm Augustinum. 8. de ciuitate. ca. 19. Omnia miracula magorum doctrinis fiunt et operibus demonuz. ¶ Tertio quia hoc possunt facere artifices archimie qui faciunt verum aurū. ergo possunt in aliquā formā substantialem per ar tē. igit multo fortius demones. ¶ Quarto de for mis accidētalib⁹ videf qz imaginatio vel fantasia frequēter gñat ī corpe hois multas qualitates ab solutas sicut ruborē vel pallorē vel hmōi. ℈ multo forti⁹ hoc pōt demones. ¶ Ad primū dico q si illa corpora sint impfecte mixta q̄ aliqū sumūt angeli z contēperata ad horum nō oportet q sint facta ab angelis sed aliunde ab angelis tamē assumunt.

Mota

Augusti.

¶ Preterea etiã dato ꝙ essent corpora mixta perfecta tñ possunt saltẽ resolui satis cito per misteriũ angelorũ applicãdo actiua ⁊ corruptiua passiuis ⁊ huiusmodi: que tñ non ita cito alias resoluerentur vel corrũperẽtur. ¶ Ad secundũ dico ꝙ angeli directe nõ fecerũt ranas sed indirecte applicãdo actiua passiuis nõ autẽ attingẽdo ad formã substãtialem alicuius earum. ¶ Ad tertiũ per idem vel dic sicut philosophus dicit. 4. methe. ꝙ non est verus aurũ qđ fit per archimiã. Sciãt inquit artifices archimice species rerũ permutare ꝙ nõ possunt: sed similia his facere possunt. Prima melior est.

¶ Ad quartũ de fantasia dicit ꝙ fantasia vel imaginatio nõ causat illas passiones: sed magis totius cõiunctum viuum cõcomitante vel precedẽte actu vel motu fantasie. Aliter dicitur ꝙ aliquod corp⁹ extrinsecũ causat tales passiones in corpore tñ precedẽte actu fantasie propter ordinẽ fantasiarum ⁊ hoc modo fantasia mouet. hec de primo articulo.

Vtrũ angeli pñt assumere corpora que sint illa.

¶ Quantum ad secũdum articulũ dr ⁊ oportet dicere ꝙ angeli possunt assumere corpora voluntarie sibi vnibilia nõ naturaliter.

Tum qz tũc oporteret duo corpora esse naturaliter simul scz corpus angeli ⁊ corpus celi quod mouet. Tum qz forma angeli vel esset naturaliter separabilis a corpore suo ⁊ sic angelus esset corruptibilis vel nõ: ⁊ sic esset minus abstracta a corpore vel materia q̃ anima nostra quorũ vtrũq; est falsum. Tũ qz corpus angeli vel esset celeste ⁊ sic violẽter esset angelus deorsum vel elemẽtare vel mixtũ ⁊ sic corruptibile igitur corpora non sunt angelis naturaliter vnibilia sed voluntarie non per cõpositionẽ sui cũ corporibus qz angelus est forma simplex subsistens perfecta ẽm speciem ⁊ indiuiduum: ⁊ideo nõ põt esse corporis forma nec actus nec per vnionem ad vnitatẽ suppositi qz hoc solum diuine psone cõuenit ꝙ potest assumere extrinsecã substantiam ad vnitatẽ sui suppositi sicut in tertio apparebit. Sed dico ꝙ assumũt corpus per assistẽtiam pscientie sue ad corpus: ⁊ hoc ad mouẽdum ⁊ apparẽdum in eis ⁊ explendũ operationes ꝓprias. Aliquãdo autem corpus tale nõ est ab ipso formatũ nec per eius ministeriũ directe vel indirecte: sed inuenit ipm pus formatũ: vt cũ assumit corpus mortuũ sicut frequẽter illud cõpertum ⁊ preseruat illud a corruptione ministerio suo applicãdo sibi aliqua preseruatiua sicut per vires herbarũ vel huiusmodi. Aliquando vero est formatũ ab ipso per ministerium suum applicãdo actiua passiuis ⁊ potest esse incomplete et imperfecte mixtũ si sit corpus formabile ab aĩa rationali vel aĩalis perfecti. Non est pfecte mixtũ: qz tũc esset dispositũ ad aĩmã ⁊ statim haberetur aĩa Si autẽ non sit corpus formabile per aĩmã potest esse cõplete ⁊ pfecte mixtũ indirecte formatũ ministerio angeli applicãdo actiua passiuis sine multa mora que requireret in processu nature sicut etiam statim fecerũt ranas que tñ ad sui generationẽ magnã moꝛã requirunt. Si autẽ possint assumere corpus hominis vnũ vel viuũ hominẽ dubiũ est: quia tũc aĩa ⁊ angelus simul essent sicut in loco in eodez corpore qđ nõ videt possibile p naturã. Tũ qz etiã tũc dyabolus vel angelus illa bereꝫ aĩe. Potest dici ꝙ põt assumere corpus viuũ. Et tũc dr vno modo ꝙ nõ assumit ipsum ẽm illas ptes q̃ ab aĩa informãtur: sed ẽm aliquid aliud qđ nõ informat ab aĩa qđ est in ipo sicut dr de illa legione ꝙ erat in fecib⁹ vẽtris. ¶ Aliter dicipõt ꝙ licet assumat ẽm ptes viuas nõ tñ per se est in eodẽ loco cũ aĩa nec subiectat eã: qz nõ respicit aĩmã nisi per accidẽs ratiõe corporis qđ subintrat ⁊ cũ quo est in eodẽ loco per se. Sic igit dico ꝙ angelus põt assumere corpus ĩ timãdo se tali corpori ⁊ faciendo seipm pscientẽ sibi ad mouendũ ⁊ explendũ opationes ꝓprias ⁊ operationes similes opationib⁹ talis corpis frequẽter Qz autẽ possit se sic facere p̃ sentez patet sicut se facere presentem loco. Ita ⁊ corpori quare ⁊c.

Aie opa

¶ Quãtum ad tertium articulũ dicit ꝙ opa anime vel vite quedã sunt anime vegetatiue: quedã sensitiue quedã intellectiue: ⁊ac cipiamus ⁊ nõ opera motiue. Ad ꝓpositũ dico ꝙ angelus in corpore assumpto põt exercere opa motiue. i. mouere corpus ad modum quo si viueret moueret ⁊ organice ⁊ nõ organice sed totũ simul sicut mouet lapis. Unde dico ꝙ põt mouere labia aperire dẽtes claudere oculos ⁊ aperire/ ⁊ mouere pedẽ post pedẽ ⁊ saltare ⁊ oĩa talia que pertinẽt ad motũ localẽ sicut põt facere motũ localẽ ⁊ habet ipsuz in virtute sua. ¶ Scdo dico ꝙ opera sensitiue non põt exercere qz taliano sunt nisi cõiuncti ex potentia ⁊ organo vel cõpositi qz nichil sentitur ĩ tali corpore sicut nec sine corpore: sed totũ intelligit quicquid videtur sentire. Unde nõ sentit nimis calidũ nec frigidũ sed intelligit ipm. Unde sentire nõ põt nec per seipsuz sicut mouere nec mediante corpore Si dicas ꝙ mouere sltr est totius cõiuncti ex aĩa ⁊ corpore. Dico ꝙ verũ est mouere aĩale. sed illd mouere angeli nõ est vere aĩale organicũ: licet videaꝫ et sit aliquod verũ mouere a principio vitali qđ est potentia motiua angeli. ¶ Tertio dico ꝙ opationes vegetatiue sunt tres nutrire augmentare ⁊ generare. Jn nutritione sunt aliqua preambula, sicut diuidere cibum masticare ⁊ inventrẽ traiecere. Et ista potest quia pertinẽt ad motum localem: sed alterare cibũ directe non potest saltem dubium est de hoc sicut dictum est supra de aliꝫ alterationibus. Sed nutrire nõ potest q̃tuz ad id qđ dicit nutritio proprie scz q̃tum ad cõuersionem nutrimẽti in alitum sicut nec potest in aliquã formã substantialem Unde nõ potest nutrire aliquod corpus ꝓprie loquẽdo de nutritione. ¶ Contra ista videt: qz tunc nõ fuit necessariũ argumentũ vite xp̃i post resurrectionẽ quando masticauit cibũ ⁊ comedit cũ discipulis suis. ¶ Dico ꝙ nõ fuit necessariũ argumentum: quia potuit fieri virtute diuina. immo etiã virtute creata ꝙ appareat cõmestio ⁊ nõ sit sicut ĩ prestigijs magoꝝ. Tuz qz siue fuisset vera comestio ⁊ comestio ⁊ cõuersio in carnẽ siue nõ: tñ planũ est ꝙ illa cõuersio dato ꝙ fuerit nõ apparuit discipulis: sed tñ masticatio exterior: ⁊ ideo dico ꝙ illd qđ viderũt non fuit necessariũ argumẽtũ de vita eius tñ piũ argumẽtũ fuit ad inducendũ mẽtes piorũ discipulorũ ad credendũ. De opere augmẽtandi planũ est ꝙ nõ pñt augmẽtare ꝓprie sicut vinũ augmẽtatur sicut recipñt nutrire. Ome ẽm qđ augmẽtat nutrit: ls nõ ecõuerso: ⁊ ab eodẽ vtrũq;. De opib⁹ vel opere generatiue dr ꝙ directe nõ pñt generare: qz sicut dictũ est supra. Nõ possunt aliquã formã substantialem educere sed indirecte. Puta si demon-

Opationes vegetatiue.

primo fiat succubus accipiens corp⁹ mulieris recipiendo a viro semen ⁊ cõseruando ipsum in calore suo per remedia optima postea fiat incubus ⁊ trãsfundendo semen virile prius receptum in vas mulieris vel matricem. Sed vtrum ꝯcipere ⁊ parere. Dixerunt antiqui doctores ꝙ nõ. Tamen oppositum dicitur aliqñ accidisse ⁊ forte per istum modũ ꝙ transferat mẽstruuz mulieris ad vas ꝓsimile ⁊ac cipiendo corp⁹ illius vasis vel mulieris fiat succubus viro ⁊ nutriat fetum vel foueatur in eadẽ qualitate sicut mulier ⁊ per vires herbarum quas nouit ⁊ alia remedia ⁊ ita totũ sicut mulier vsqz ad emissionem partus. De opere intellectuo planum ẽ ꝙ intelligere potest sicut anima non tamen dependet a fantasmate corpeo sicut aĩa. Hec de scdo articlo

¶ Ad primuz principale dico ꝙ angelus assumens corp⁹ vnitur sibi per intimaz presentiam suam primam ad motuz talis corporis vnde alia est ista vnio q̃ mouentis ad mobile quia prior nec oportet ꝙ moueat semper corpus assumptum ⁊ vnitur tali corpori ad exercẽdas opationes aliquas ꝓsimiles vitalib⁹ in tali corpore vel mediãte ipso sicut loqui ⁊ huiusmodi. Loqui ẽm ⁊ forma re vocem mediãte motu locali instrumentorũ ⁊ organorũ corporis ⁊ aeris. ¶ Dices quare q̃ nõ dicitur angelus assumere corp⁹ celeste quod mouet: qz est sibi presens ⁊ intimus ad exercendum aliquam oparationem vitalem puta motum. Dico ꝙ nõ dicitur essumere celum: qz nõ vnit celo a se sed a crea te vnitur celo ad mouẽdum ipm et ita nõ sumit ad se celum sicut alia corpora quib⁹ sic vnit seipsum. Simliter assumptio nõ solum est ad mouenduz sic vniformiter ⁊ naturaliter: sz ad diuersimode ⁊ multipliciter operãdũ. Nec oportet ꝙ assumat oẽ corpus quod mouet sicut patet ex predictis. ¶ Ad secundum patet ex predictis. ¶ Ad tertium dico ꝙ potest assumere corpus vere mixtum sicut corp⁹ humanum mortuum: nec oportet ꝙ ducat vel faciat ipsum: sed potest esse ab alio factum sicut dictũ est supra. Similiter dicitur ꝙ potest ministerio suo et indirecte applicando. scz actiua passiuis tale corpus facere: nõn autẽ directe attingẽdo ad formã talis sed approximãdo miscibilia ⁊ actiua passiuis.

¶ Ad aliud de tendẽtia corporis in corruptionẽ. Dico ꝙ potest ipsum ꝓseruare aliqualiter idirecte tamen applicando aliqua preseruatiua que nouit non tamen puto ꝙ perfecte potest ipz omnino preseruare sicut fuit corp⁹ xp̃i pseruatuz in sepulchro.

¶ Ad quartum dicetur ꝙ angelus nõn potest habere aliquam operationẽ vitalem que sit ꝯiuncti ⁊ ita nec sentire nec nutrire vel generare põt nec organice mouere quia ista est cõiuncti vel compositi animati. Sed mouere potest corpus non organice sicut vnum lapidem qz mouere non organice nõn ẽ operatio ꝯiuncti vel compositi sed potest dici ꝙ angelus potest mouere organice corpus partem post partem recte sicut corpus per animam moueretur non sic ꝙ sua potẽtia motiua sit potentia organica sicut potentia motiua anime sensitiue. ¶ Ũ sicut aliqui eorum dicunt ꝙ anima post refectionẽ poterit mouere corpus ⁊ organice ⁊non organice sicut potest dici de angelo. Nec oportet ꝙ motus organic⁹ sit a composito ex corpore ⁊ anima vniuersaliter loquẽdo: sed verum est bene qñ est ab animali ⁊ est animalis a toto ꝯiuncto ⁊ totius coniuncti non sic oportet respectu angeli.

¶ Distinctionis Nonc. Questio prima.

Circa distinctio/nez nonã quero primo. Utrũ angelus superioris ierarchie vel ordinis potest illuminare angeluz inferioris ierarchie vel ordinis videtur ꝙ nõ. illuminare est lumen cãre vel lumen intẽdere. Sed angelus superioꝛ nec potest causare lumen intellectuale in angelo qz non habetur nisi per creationem nec potest ipsum intendere parti ratione. ergo. ⁊c. ¶ Secundo sic. Lux non potest illuminari. Sed angel⁹ quilibet est quedã lux spiritualis. ergo. ⁊c. ¶ Tertio sic. Angelus inferioꝛ non illuminat superiorẽ ergo nec ecõuerso. ¶ Quarto sic. Mutatio est ab opposito in oppositum ꝙ psequẽs illuminatio a tenebris ad lucem. Sed angelus bonus nõ est tenebrosus: ergo nõ illuminatur ab alio.

Ierarchia qđ.

ordo qđ.

Qz in angelis est ordo.

¶ Contra quia oppositum dicit Damascenus et Dionysius de angelica Jerarchia. Sunt enim tres actus ierarchici purgare perficere ⁊ illuminare.

¶ In ista questione sic proceedam. ¶ Primo inquiram Utrũ in bonis angelis sit ordo ⁊ quot sunt ibi ordines. ¶ Secũdo vtruz angelus superioris ordinis potest illumiare angelum inferioris ierarchie vel ordinis. ¶ Tertio quo modo distinguũtur ⁊ cõueniunt ista tria. scz illuminare/ purgare/ perficere. Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum articulum expedio me breuiter ⁊ dico ꝙ in angelis bonis est ordo. Circa quod premitto quid vocatur ierarchia ⁊ quid ordo. Jerarchia ẽm Dionysiũ quarto de celesti ierarchia est diuin⁹ ordo sciẽtia ⁊ actio dei forme q̃tum est possibile similans ⁊ ad inditas diuinitus illuminationis ꝓportiõaliter in dei similitudinem ascendẽs. Et hec est descriptio completa ierarchie qz continet quicquid pertinet ad rõem principatus primo finem quem intendit princeps cum dicitur dei forme. ⁊c. ¶ Secũdo diuersitatez officiorũ quib⁹ attingitur finis cũ dicitur diuinus ordo. ¶ Tertio principiũ operatiuum officiorum scientia ⁊ actio. ita ꝙ ierarchia non est nisi principatus quidam ordinatus in quo sunt multi ordines personarum ad ierarchiam vel principatum illud pertinẽtium. Ordo autem vocatur in ꝓposito ẽm magistrum Multitudo celestium spirituũ que inter seruo munere gratie similantur ⁊ ad officiũ vel simile deputanꝰ. ¶ Ex hijs ꝓbo ꝙ in angelis ẽ ordo. Tum qz in eis est sacer principatus. Sed sacer principatus non est nisi in multitudine personarũ distincte ⁊ ordine earum sicut patet in principatu vniuersi ⁊ etiã in principatu ciuitatis politico. ita ꝙ vbi nõ est ordo non est cõueniens principatus. Tum qz in angelis est officiuz ab officio distinctũ sicut dicetur infra. Cum ergo ordo ẽm officium in angelis attendatur planum est ꝙ in eis est ordo. Tum qz in eis est gradalis distinctio nature ⁊ gratie ergo in eis ẽ ordo. ¶ Scdo q̃tum ad hoc dico

Q; sunt tres ierarchie. q̄ sunt tres ierarchie ⁊ nouē ordines. Nam ibi accipitur vna ierarchia in habitudine ad principem vniuersi deum. Secundo alia ierarchia in habitudine ad ipsum vniuersum in cōmuni. Et tertia ierarchia per comparationem ad aliqua in speciali. Et quia nō sunt plura circa que possit versari officium angelicū nō sunt nisi tres ierarchie. ¶ Sunt autem nouem ordines in prima ierarchia/ tres in secunda/tres in tertia/tres quorum sufficientia sic accipitur. Nam tres primi ordines accipiuntur ex officio quod habent imediate circa principem vniuersi deum ⁊ se habent in triplici distincta. Nam alicq̄ sunt qui semper sibi familiariter ⁊ amicabiliter assistunt ⁊ adherent ⁊ isti sunt de primo ordine quevocatur ordo seraphicꝰ ex ardore amoris quo sibi adheret: ⁊ isti sunt de primo ordine quevocatur ordo seraphicꝰ ex ardore amoris quo sibi aligentur. ¶ Secundi sunt quibus q̄uenit scire secreta huius principis quasi pñliarij regis vel principis ⁊ iste est ordo Cherubin qui iterpretatur plenitudo scientie. ¶ Tertij sunt qui habent officiū quasi recipiendi principem ⁊ in quib⁹ residet ⁊ habitat mō quodā spāli ⁊isti sunt de ordine thronoꝝ in quibus sedet deus quasi ī thronis suis infra mētem: ⁊ sic patent tres ordines supreme ierarchie.

¶ Alij tres ordines supreme ierarchie distinguūtur penes officia que habent ad reducendū vniuersum in cōmuni ad suum principē. ¶ Ad istam aūt reductionem totius creature in deū oportet cognoscere regulas vniuersales a gēdorum. hoc pertinet ad dominatiōes. ¶ Secūdo requiritur impedire virtutes aduersorum ⁊ hoc pertinet ad virtutes.

¶ Tertio requritur exequtio eorum q̄ dictata sunt ⁊ hoc pertinet ad potestates: ⁊ sic patēt tres ordines secunde ierarchie. Alij tres in fine ierarchie accipiuntur penes officia que hñt circa aliqua pticularia vniuersi particulariter vel specialiter puta circa principes ⁊ isti sunt de ordine principatuū vel circa aliquam pūinciam ⁊ dicūtur archangeli vel circa singularem ⁊ priuatam personā ⁊ dicūtur angeli: ⁊ sic patent nouem ordines angelorū ⁊ tres in ipsis ierarchie. ¶ Tertio videtur posse dici ꝓtum ad hoc q̄ angeli boni motores ordinis celestiū non sunt de aliquo trium superiorum ordinū: quia non assistunt deo sicut illi in celo empireo. Sed cuius ordinis sint de alijs nō est certum. Et dicūt alii quī q̄ sunt de ordine dominationū quia mouēt ēm regulas vniuersales agendorum quas vident ī mēte diuina. Alijs videtur q̄ sint angeli ⁊ infimi in ordine angelorum habent enim minus officium q̄m officium circa singularem personam: quia quilibet circa vnum corpus inanimatum. Puta circa suum orbem ⁊ ita minus habent officium q̄m sit officium traducendi hominem in deum per cognitionem et amorem. Possunt ergo dici angeli infimi nō quia missi: sed quia mouētes corpora talia ad nutum et voluntatem dei cui seruiunt ⁊ ministrant in mouēdo ⁊ obediunt. Hec de primo articulo.

Seraphicus ordo

Cherubi.

Throni.

dñatões

virtutes

ptātes.

Principatus.

Archangeli.

Angeli.

Vide de angelis motricib⁹ orbiū.

¶ Quantum ad secundum ar

Illumiatio intellectus.

ticulū narrabo aliquas opiniones. Primo omnes opiniones in hoc cōueniunt q̄ angel⁹ superior pōt illuminare inferiorem. Sed vnus modus ponit talis ab vno doctore. ¶ Dicit enī primo q̄ illuminatio vt ad intellectum pertinet nihil aliud est q̄m manifestatio alicuius veri vel intelligibilis. Juxta illud ad Ephesios quinto. Omne qđ manifestatur lumen est. Unde vnum angelum illuminare alium nihil aliud est q̄m manifestare ei veritatem intelligibilem. ¶ Secūdo dat modum quo fit illuminatio. Nam ad intelligendū veritatē intelligibilem duo concurrunt. ¶ Primū est vis intellectiua. ¶ Secundum est similitudo rei intellecte. Angelus ergo potest alteri manifestare veritatem intelligibilē dupliciter. Primo fortificando virtutes intellectiuas eius ⁊ lumen intellectuale. ¶ Quod probatur q̄ lumen superioris angeli est perfectius ⁊ vis intellectiua eius pfectior q̄m vis intellectiua inferioris et ideo sicut corpus minus calidum ex situali propinquitate ad magis calidum crescit ⁊ fortificatur in calore. Sic virtus intellectiua inferioris angeli fortificatur ex quersione superioris ad ipsum. hoc enim facit in spiritib⁹ ordo quersionis quod facit ī corporibus ordo situalis ꝓpinquitatis ⁊ ita virt⁹ inferioris angeli fortificata potest cognoscere veritatez quā prius nō poterat et sic illuminat. ¶ Secundo potest vn⁹ illuminare aliū angelum ꝓponēdo sibi veritatem intelligibilē quam nouit sicut ab inferiori possit capi sicut apud nos doctores illud quod in summa capiunt distinguūt ꝓuidentes capacitati discipulorū. ¶ Unde superior angel⁹ veritatem quam vniuersaliter cōcipit ad quam vt sic capiendā intellect⁹ inferioris nō sufficit distinguit ⁊ quasi distincte alteri exponit vt ab ipso capi possit ēm Dionysium de celesti ierarchia quinto capitulo. vbi dicit. Una quecq̄ substātia intellectualis deimore datam sibi vniformē intelligētiam prouida virtute diuidit ⁊ multiplicat ad inferiores.

¶ Tertio dicit de obiecto illuminatiōis vbi dicit q̄ ad videndum tanto vnus angelus plures rationes in deo cognoscit q̄to cuz perfectius videt ⁊ iō superior angelus plures rationes diuinorum operum cognoscit q̄m inferior ⁊ de ipsis inferiorem illuminat. Fit etiam illuminatio de hijs que pertinēt ad voluntatem diuinam de fiendis nō autem de affectionibus intellectiōibus q̄ pertinent ad voluntatem creatā de fiendis quia nulla creatura lux ē: sed participans lucem voluntas diuina lux ē ⁊ regula veritatis de fiendis ⁊ ideo manifestare ea que pertinent ad voluntatem creatam nō est illuminare nec pertinet ad perfectionē sed ea que ad diuinā voluntatem. Hec est positio.

Adverte tatem in telligen dam req sita.

Modus prime illumiationis.

Modus secūde illumiatio nis.

Dion⁹.

mod⁹ ze illūinatō nis.

¶ Contra istā opinionē sunt

Bonum dubium.

multa dubia. ¶ Primo q̄tum ad illud dictū quo modo vis intellectiua vel lumen inferioris angeli potest crescere vel fortificari per lumē superioris angeli. Non videt hoc possibile. Non enim vnum fortificat aliud nisi ꝓferendo sibi aliquid pertinēs ad lumen: sicut etiam magis calidum nō fortificat minus calidum in calore nisi cōferendo aliquid de calore. Sed nec lumen superioris angeli / nec supior angelus potest conferre aliquid de lumine intellectuali ipsi angelo quia lumen illud est substantia ⁊ nō habetur nisi per creationem. ¶ Secūdo q̄ non pōt augeri tale lumen cū sit substātia ⁊ subā ēm eū non suscipiat magis ⁊ min⁹ saltem in eodem suppposito. ¶ Tertio quia ad vlteriorem graduz ēm quē fortificaretur nō est in potētia naturali. quare. ꝛc. ¶ Si dicas q̄ fortificatio ista nō debet intelligi q̄ aliquid intrinsecum aduenies: sed solus per hoc q̄ superior angelus vnit se inferiori ⁊ sic potest clari⁹ videre nō per hoc q̄ virtus sua visiua vel intellectiua in seipsa augeatur: sed sicut si cādela haberet vt sum ipsa posset clarius videre cum vna alia candela q̄m cum sola hoc nō valet primo q̄ oporteret dicere q̄ inferior angelus videret in lumīe angeli superioris quod est falsum: quia tm̄ in lumine ꝓprio.

¶ Secundo q̄ vnuz lumē cū alio facit ad clarioꝛē visionem corporalē vel q̄ vnum auget aliud in subiecto vel in medio vel saltem q̄ in vtroq̄ non soluz in altero nata est potētia videre mō nullum istorum potest dari ī proposito. ¶ Tertio q̄ ēm hoc dictū superior angelus posset illuminari ⁊ illuminaretur ab inferiori q̄ videret cum ipso clari⁹ q̄m sine ipso sicut candela clarior cū candela min⁹ clara q̄m p seipsam hoc autem est falsum. scz q̄ superior angel⁹ illuminetur ab inferiori de lege cōmuni saltem licet hoc posset fieri. quare. ꝛc. ¶ Secūdo ꝓncipaliter arguitur ꝓtra predictam positionem q̄ de illa conuersione angeli superioris ad inferiorem vt illuminetur per eam videtur q̄ nō sit bene intelligibilis/ nec per quem modum fiat nisi aliud dicaf. ¶ Tertio principaliter quia q̄ sic vnus angelus illumīet alium particulando suum cōceptum sicut dicit iste doctor non videtur posse intelligi nisi duobus modis. ¶ Uno modo q̄ angelus superior mutet suum modum intelligendi incipiēdo intelligere magis particulariter illud quod prius intellexit magis vniuersaliter ⁊ in cōmuni ⁊ hoc nonvidetur rationabile ēm eos. Nō enim potest mutare suū modum intelligēdi q̄ ex ipso q̄ superior est intelligit magis vniuersaliter vt dicunt et magis vnite q̄m inferior. ¶ P. Etiam nō posset sic intelligere magis particulariter nisi vtendo speciebus magis particularibus quas nō hñt angeli superiores ēm ipos sicut patuit supra. ¶ Alio mō angel⁹ possz percipū suum magis particulariter sicut etiam dicit vnus alius adhibendo signa aliqua ⁊ vtēdo ipsis illuminando alterum angelum sicut vnus monachus aliū quod etiam non videtur rationabile. scilicet q̄ angeli vtantur talibus signis particularibus monachicis ⁊ videtur esse poeticum dictum: ⁊ ideo non videtur bonus iste modus. Nec auctoritas Dionysij est pro eo quia diuisio intelligentie nō intelligit ibi esse talis particulatio sed distributio quedā ad inferiores āgelos ēm beneplacitum diuine voluntatis ⁊ hoc est proinde diuidere ⁊ etiā ministrare.

Nota.

Modi illumiationis. 4.

¶ Alius doctor dicit q̄ aliquid dicitur illuminare aliud quattuor modis. ¶ Primo lumen sibi infundendo vel causando in ipso sicut sol illūinat aerem. ¶ Secundo aliquid luminosum offerendo vt offerens candelam de nocte illuminat. ¶ Tertio obstaculum luminis remouēdo sicut aperiens fenestram illuminat domum. ¶ Quarto faciēdo ī illo dispositionem ⁊ cōtrariam dispositionem remouēdo sicut sanans oculum dicitur illuminare ipsum.

¶ Primo mō angelus nō illuminat angelum. scz lumen ei infundēdo vel suum lumen causando. Sz solus deus vel creādo lumen naturale angeli vl infundendo sibi lumen supernaturale sicut lumē glorie vel aliquid huiusmodi. ¶ Secūdo mō. scz obiectum luminosum offerēdo angelus potest illumiare angelum loquēdo ei de aliquo vero perfectiuo.

¶ Tertio modo obstaculum remouēdo vnus pōt illuminare alium sicut etiam angelus hominem.

August. Quod probatur per Augustinum super illud psal. Da mihi intellectum. ꝛc. Potest inquit angel⁹ aliquid agere in mente hominis vt sit caput dei quē admodum dicitur illuminare domum qui fenestrā aperit. ¶ Quarto dispositiones inducēdo vel causando in angelo potest vnus aliuz illuminare sicut etiam in homine potest ēm Augustinuz vbi supra Deus inquit angelum talem fecit vt operari aliqd possit. Unde ad capiendum lumen dei mēs hūana inuenitur. ¶ Ad hoc etiam est ratio q̄ vniuersum continetur est ⁊ ordinatum nō solum ēm grad⁹ eētiales naturarum sed etiam ēm opationes ⁊ ifluentias ⁊ actiones superiorum in inferiora. Alioquin mundus esset vnus sicut aceruus lapidum vel nūerus quod non est verum. Per creaturā ergo supiorem reducitur inferior in suam perfectionez. Sed perfectio inferioris angeli est q̄ cognoscat diuina opera. igitur per influetiam supioris reducitur ad actum talis noticie saltem dispositiue vt videtur ⁊ sic ab eo illuminatur.

Idem

Vide

¶ Contra istum moduz dicē/

di Arguo primo q̄tum ad hoc quod dicit q̄ angelus superior illuminat inferiorem presentando sibi obiectum luminosum. Aut enī presentādo sic obiectum luminosum facit aliquid ⁊ operatur in angelo illo. Aut nihil. Si nihil non illuminat ipsum plusq̄m si pñtaret tale obiectuz vni ceco. Si aliquid quero quid est illud. ¶ Secūdo magis deberet dici obiectum illuminare q̄m angel⁹ sicut magis dicitur illuminare corpus luminosum pñtatum q̄m pñtās ipsum. Sed obiectum non dicitur magis illuminare q̄m angelus. ergo. ꝛc.

¶ Tertio cōtra illud de remo

tione impedimēti quero quid est illud impedimentuz vel obstaculū inferioris āgeli ne itelligat. Aut enī nimia distantia/ aut in dispositio cōtraria intellectus/ aut inaduertētia. Sed nō primum q̄ nō potest mouere inferiorem angelum licet possit se mouere ad illum. Nec secūdum q̄ in intellectu angeli non est talis īdispositio vt videtur tūc ēm haberet ignorātiam dispositionis quod est falsum. Si tertium inaduertentia quero quo modo tollitur illa inaduertentia ⁊ nō videtur tolli nisi per aliquid causatuz in angelo ⁊tūc q̄ro qđ ē illd̄ vltra de cātiōe illi⁹ dipōnis que vocatur illa dispositio. Aut enī est habit⁹ aut species/ aut lumē aliquod vt videtur. Non habit⁹ quia habitus inferioris angeli secum concreatur. Nec species q̄ tu negas speciem. Nec lumen q̄ tu dicis q̄ primo modo nō potest angelus illuminare infundendo lumen. Si aliquid aliud dicas illud ⁊ sic videtur ista opinio insufficiens.

¶ Ideo dicit vnus alius do/

ctor quattuor per ordinē ad q̄stionem. ¶ Primo q̄ sicut visio verbi est pfectio simpliciter in intellectu creato perfecto tamen in esse secundo. q̄ hz rationem obiecti primi verbū ipsuz ⁊ simpliciter perfecti ⁊ similr cognitio aliorum in verbo ipso nō. autem cognitio aliarum quiditatum in proprio genere siue sit ituitiua siue per species siue quōcūq̄. ita cognitio singularis reuelati in verbo est perfectio simpliciter in intellectu angelico nō autem cognitio singularis in proprio genere. ¶ Tūc aūt dicit angelus vnus alium illuminare qñ de aliquo singu

Illuminat

Angel⁹ quō aliū illumiat dicitur.

lari sibi reuelato causat in eo virtute memorie sue cōceptum qui dicitur auditio in angelo illuminato: et sic illuminat eū primo scz lumine veritatis intelligibilis quod est actus ipse intelligendi sibi infūdendo vel cōdo in ipso vt istud illuminare est quod dam loqui et est loqui de obiecto cui⁹ noticia perfectio est i loquēte: pura de obiecto reuelato. ¶ Secundo dicit iste doctor q angelus audiens a superiori de tali singulari reuelato vi auditionis illius non habet nisi credulitatem de ipso: licet illa credulitas sit altior et perfectior ẽ nostra eo q inferior angelus scit illum qui sibi loquitur nō posse mētiri q̄ beatus esse ex hac aūt auditione recepta puertit se ad videndum in angelo loquēte vel illumināte illō quod ab ipso audiuit et hec visio pfectior est aliquo modo ipsa auditione: cōsequēter vero ad istam visionez afficitur ad videndū in verbo id quod prius videbat in angelo. Prius enim in angelo videbat quasi in speculo imperfecto et querit videre i speculo perfecto in verbo et videndo in verbo completur eius desiderium et illuminatur perfecte et sic angel⁹ illuminat alium dispositiue inquātum ex auditiōe et visione in angelo efficitur ad videndum in verbo. Hec enim affectio dispositio proxima est ad videndum in verbo. ¶ Tertio dicit q deus de potētia absoluta posset reuelare aliquid tale inferiori nō ipsi superiori et per psequēs inferior posset superiorem illuminare: non tamen haberet tantam efficaciam illuminando superiorem sicut ecōuerso superior illuminando inferiorem q̄ nō habet ita efficacem nec virtuosam memoriam ad mouendū. Probabile tamen videtur q deus in tali illuminatione obseruat talem ordinem vt prius talia reuelentur superioribus: deinde mediantib⁹ illis ipsis inferioribus. ¶ Quia etiā superiores sunt in plenissima participatione et cōmunicatione diuina pbabile ē vt dicitur q quicquid supiores accipiunt a deo reuelatum reuelēt etiam inferioribus superiores talia percipiant excellēter nullum tamē alium singulariter percipiūt quin alijs inferioribus reuelēt ẽz q videtur intentio Jeronimi et etiam Gregorij sicut dicūt In isto modo dicendi etiam sunt aliqua dubia que ad presens relinquo discutienda vsq; ad sequētem questionem de loquutiōe que multū pueniunt cum illuminatione et ecōuerso.

Mota.

¶ Quantum ad secundū ar/

Cōuenientia loquutiōis illumīatiōis purgationis et pfectionis adinuicem.

ticulum quō differūt vel cōueniunt loquutio/illumiatio purgatio/et pfectio. ¶ Dico q illumiatio conuenit cum loquutiōe quia illumiatio omnis est aliqua loquutio nō tamen ecōuerso. Unde loquutio se habet in plus. Loquutio em̄ potest eē de quocunq; obiecto intelligibili. Sed illuminatio nō nisi de singulari reuelato cui⁹ noticia ad perfectionē cognoscentis ptinet excellēter. et qō imediate depēdet ex secreto diuine voluntatis. ¶ Differunt ergo ex parte sui sicut magis cōmune et minus commune. ¶ Secūdo ex parte obiecti vt dictum est.

Distia eorundē

¶ Tertio differunt ex parte actiui principij: quia quilibet angelus potest alteri loqui siue bonus siue malus siue superior siue inferior. Sed illuminare tantum cōuenit angelo bono et superiori respectu inferioris secūdum ordinem qui nunc est. licet aliter posset esse sicut dictum est supra. ¶ Tuncvidēdum est de illuminatione et perfectione et purgatione quo modo se habēt/et videtur mihi q sunt idem actus realiter sicut forme introductio contrarij vel priuationis expulsio et appetitus subiecti terminatio vel quietatio ẽtum ad talem formam sic recte idem est actus realiter distinctus secūdum rationē Nam idem actus dicitur illuminatio in ẽtum veritas talis intellectus manifestatur. ¶ Dicitur purgatio in ẽtum nescientia prior expellitur. Sed dicitur perfectio in ẽtum appetitus illuminati quietatur adepta tali virtute. Hec de tertio articulo.

Mota.

¶ Ad primuz principale dico

q angelus nō potest lumē quod est naturale quod est substantia in potentia ipsa intellectiua intendere nec creare. Sz dico q lumē aliqs qō est ipse act⁹ intelligendi potest causare et tūc dicitur illumiare. ¶ Ad secundum dico q pura lux cuiusmodi ē de⁹ illuminari nō potest. Sed intellectus angeli nō est pura lux: sed habet tenebram vel nesciētiam multorum annexam et illuminari potest. ¶ Ad tertium patet q non est simile de angelo superiori et inferiori: quia non se habent vniformiter ad reuelationes diuinas. ¶ Ad quartum dico q illuminatio in intellectu angeli bene est mutatio ab opposito priuatiue ad oppositum quia a priuatione in habitum: sed nō ab opposito cōtrarie quia in angelo nō erat aliquid positiuum cōtrarium termino illuminationis cuiusmodi est ignorantia dispositionis sed tantum priuatio talis termini que dicitur nescientia quedam.

¶ Distinctionis None. Questio secūda.

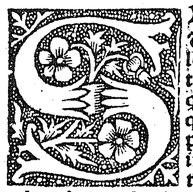

Ecundo quero.

Utrum vnus angelus possit loqui alteri presenti vel distāti indifferenter. ¶ Videtur q nō loquatur vn⁹ alteri Loquutio que est ad alterum fit per aliquod signum aliud ab intelligente representās mētis conceptum. Sed in angelo respectu alterius nō potest poni tale signum: quia in ipso nō potest poni nisi intellectio et volitio quare nō potest fieri loquutio nisi sibiipi quia sunt actiones imanentes. ergo. ꝛc. ¶ Secūdo sic. Dō ponitur frustra non est ponēdum. Sed in angelis frustra ponitur loquutio: quia loquutio non est nisi ad exprimēdum et manifestandum mentis conceptum. Conceptus autez vnius angeli est alteri manifestus sicut et substantia eius vt videtur. Non ē enim inti mior sibi nec secretior suus conceptus q̄ substantia eius. ergo. ꝛc. ¶ Tertio sic. Ubi nō est corpulentia aliqua intelligētis manifesta est mens eius alteri intelligēti vt videtur. Sed i angelo nō est corpulentia igitur non absconditur mens eius ab alio angelo intelligente: et sic frustra fieret loquutio ad exponēdum mentis sue conceptum alteri angelo. ¶ Quarto q non possit loqui angelo distanti a se quia cum agens debeat esse presens passo et angelus loquēs aliquid agat vt videtur in angelo cui loquitur vel excitando ipsum et reddendo ipsum attentum vel aliqd aliud os q vel angel⁹ sit presens angelo vel q angelus distās prius agat in medium q̄ in angelum. Alias agens immediatus non esset presens passo. Sed medium non est rece-

ptiuum talis actionis. ergo. ꝛc.

¶ Contra q angelus loquatur angelo patet per scripturam in plurib⁹ locis et per sanctos et doctores. Sed q angelo distanti possit loqui angelus videtur per simile Luce. 18. de anima diuitis epulōis que loquebatur Abrahe licet multum distaret ab eo.

¶ In ista questione sic proce/

dam. ¶ Primo inquiram an angel⁹ loquatur angelo vel possit loqui et per quem modum. ¶ Secūdo Utrum angelus possit loqui alteri angelo distāti. ¶ Tertio ad rationes.

¶ Quantum ad primum ar/

An āgelus possit loqui angelo.

ticulum Ponam primo duas opiniones et arguaz contra eas. ¶ Secūdo ponam vnam aliam quam intēdo tenere et arguam cōtra ipsam et soluā ad obiecta. ¶ Tertio Unam aliā que videtur pbabilis et posset rationabiliter sustineri. ¶ Dico igitur primo q apud omnes doctores notū est q angel⁹ potest loqui angelo. Et hoc patz auctoritate scripture in zacharia vbi dicitur ab vno āgelo alteri. Curre et loquere ad puerū istum/absq; muro habitabit⁹ therusalez. Et preterea ad Corinthios. 13. Si linguis hominum loquar et angelorum. ꝛc. Et similiter hoc dicit Damassenus expresse li. secūdo ca. 2. Hoc etiam patet per rationem: q perfectionis est in homine q possit exprimere suos ceptus alteri loquendo sensibiliter. Sed qō est in nobis pfectionis non debet negari ab angelis ẽm modum suum igitur intelligibiliter exprimere pñt ceptus suos adinuicem et hoc est intelligibiliter loqui. ergo. ꝛc. ¶ Hoc etiam patet alia ratione q vnus angelus potest aliquid cognoscere per diuinaz reuelationē qō ali⁹ nō cognoscit et ita habere expssā noticiā de aliquo de quo alius nō habz. Sed perfectionis est invere intelligēte q possit suam noticiam exprimere et docere q signum scientis est posse docere. Similiter etiam intellectus alterius angeli est passiuum dispositum ad recipiendum expressionem talis noticie a quocūq; sit. Sed hoc nō est nisi angelus loqui alteri angelo. ergo. ꝛc.

Quō angel⁹ loqꝛtur angelo.

¶ Sed de modo per quem est

totum dubium. Et de hoc est vna opinio prima talis que dicit tria per ordinem. ¶ Primum ē q nostri cōcept⁹ sunt aliqs duplici de causa ignoti. Primo ꝓpter molem et grossiciez corporis. Alio modo per imperium volūtatis que hoc habet q imperio et dominio sue libertatis potest ceptum nō ordinare vel nō proicere ad alium et sic claudere vel celare vel etiam tendere in alterum et ordinare et etiam mouere corpus et virtutes organicas ad faciendus aliqua signa quibus reueletur conceptus mentis. ita q nemo nouit que sūt hominis nisi spiritus hominis qui est in ipso ẽm Apostolum prime ad Corinthios vel nisi per signa facta ab homine ex imperio voluntatis ẽm Gregorium secūdo libro moralium vbi dicit Alienis inquit oculis intra secretū mentis quasi post parietem corporis stamus sed cū manifestare nosmetipsos cupimus quasi per linguam ianuam egredimur vt quales simus intrinsec⁹ ostendamus. ¶ Secūdo dicit q in angelis prima causa occultationis ceptus⁹ locum nō habet quia nō sunt

Gregoz.

corporei sicut ostensus est supra: et iō ceptus angeli solo imperio voluntatis claudatur nō autē obstaculo corpis et sicut sola volūtate clauditur: ita etiā aperitur. Ita q cōceptus in hoc subditur volūtati vt ab alio angelo videatur vel non videat. ¶ Tertio dicunt q per istum modus angelus alteri angelo loquitur q voluntate sibi exprimit suū cōceptus et hoc per istum modum. Res em̄ intelligibilis cuiusmodi est cōceptus tripliciter se habet ad intellectum. ¶ Uno modo habitualiter ẽm memoriam. ¶ Secūdo modo actualiter in ipso actu intelligēdi et actuali ceptū. ¶ Tertio modo vt cum prius intellectum et cōceptum in actu ad aliud est relatū et ordinatum et sicut p imperium voluntatis transfertur de primo gradu ad secūdus de habitualiter intellecto ad actu intellectū q ẽm cōmētatorē tertio de anima habitus est quo vtitur cū voluerit ita similiter imperio voluntatis transfertur de secundo statu vel gradu ad tertium vt ad alium ordinet⁹ seu etiam referatur. Ex hoc autē q angelus ordinat per suam voluntatem istum cōceptum ad alterum vt sibi manifestetur ex hoc ipso alteri loquitur Unde et loquutio nihil aliud est q̄ expressio ceptus ordinati ad alterū vt ab ipso cognoscatur.

Res ītelligibilis ad intellectus q̄t mōis se habet.

Lōquutio quid.

¶ Sed contra istum modum

dicendi multipliciter arguitur. ¶ Primo sic q voluntas non potest claudere mētis ceptus solo velle suo ne intelligatur cōceptum dico in actu et in re positum q̄ cōceptus iste formatus est ens in actu et intelligibilis in actu per psequēs ab alio angelo. Sed posito obiecto et actiuo naturaliter et passo disposito sufficienter approximato volūtas nō potest quin sequatur actio vt videtur sicut posito igne vt calefactiuo et calefactibili et approximati nō potest voluntas facere quin sequatur actio. Cum igit obiectum in actu sufficiēter presens intellectui naturaliter moueat videtur q potest sequi actio. ¶ Secundo sic. Si angelus intelligit aliquod obiectum et potest claudere cōceptum illius obiecti puta albi. Ponatur quero an simul in eodem instanti potest claudere intellectionem intellectiōis albi q̄ias est qualitas in mente angeli nō potest intelligi ab alio angelo impediēdo ipsum aut non. Si non pōt impedire cognitionē intellectionis albi: nec p consequēs potest impedire cognitionē albi existētis i mente angeli nec vllius alterius obiectivel conceptus. Probatio. Nam intelligens intellectionem albi distincte potest distinguere ipsam ab intellectō iie nigri et alicui⁹ alterius obiecti imo cuiuslibz alterius obiecti. Sed intellectus nō potest distingere ab actu: nisi distinguēdo obiectum ab obiecto. q̄ oportet intellectū distinguētem intellectionem albi ab intellectione nigri distinguere obiectum ab obiecto album a nigro et ita vtrūq; cognoscere ergo eoipso q nō potest claudere ab ipso intellectionem intellectionis albi nec per cōsequēs intellectōnem albi. ¶ Si dicas q per intellectionem potest impedire ne intelligat intellectionem albi cōtra illum actum vel illam rem quācunq; nō potest impedire voluntas ne intelligatur circa quam nō potest habere aliquem actum quādo impedit. Sed dū angelus intelligit album voluntas sua nullum actuz potest habere circa intellectionem albi: q̄ nec intellectus potest habere circa talem intellectionez alis

quem actum intelligẽdi. Tunc enim essent plures actus intelligendi simul ꝛplura accidẽtia eiusdem rationis in eodem subiecto. Actus aũt voluntatis ꝓsupponit semper actum ītellectus circa idẽ ob iectum ꝛc. Ista ratio in nullo videtur mihi conclu dere licet sit subtilis. ¶ Diceretur eīm ad eā q nō est incōueniens q voluntas possit ꝓhibere intelle ctionem intellectionis albi saltem nō ꝓbatur hoc er ista ratione. ¶ Quādo dicis vltra nō potest ha bere aliquem actum circa talem volitionē. Dicere tur q īmo potest habere volitionem circa talem in tellectionem sicut aliquis intelligens in actu vult se ītelligere. ¶ Quādo dicis nō potest habere ali quem actū intelligẽdi. Diceretur q īmo ꝛ possunt stare simul actus rectus ꝛ reflexus nec sunt eiusdez rationis vt videtur. Nam vnus est obiectum alte rius ꝛ ꝓsupponitur sibi vniuersaliter. Sic autem nō est de duobus actib⁹ eiusdem rationis vt videt Si enim vnus est rectus ꝛ alius nec vnus aliū ꝓ supponit. ¶ Ideo aliter arguit sic. Si volūtas oc cultat ꝓceptum angeli alteri angelo/quero vtrum hoc sit per aliquem actū suum. Puta per aliquod velle vel nolle vel sine omni actu suo. Nō potest di ci q sine omni actu suo vt videtur. Tūc enim se ha bet sicut dormiēs ꝛ nō impediēs vt videtur: simili ter etiam semp impediret quotiēscūq non haberet circa hoc aliquem actum. ergo ꝑ aliquem actū suū Tunc quero de illo actu. Vtrum illum actū possit occultare vel nō. Si nō pari ratiōe nec actum ītel lectus vel noticiam ipsam q nō est minus in ptāte sua actus ei⁹ extrinsece potentie. Similiter etiā si non potest occultare actum nec obiectuz sicut ar gutum est supra. Si potest occultare: aut eadē vo litione vel eodem actu. Aut alio. Non eodē q eo dem actu pari ratione posset illum actū manifesta re: hoc autem est impossibile q eodem actu volun tas possit idem manifestare et occultare. ergo alio actu ꝛ de illo queritur si potest occultare eū volun tas vel non/ꝛ erit ꝓcessus in infinitū qđ est incō ueniēs. videtur ergo q in ptāte volūtatis nō sit oc cultare sic actū intellectus. ¶ Quarto sic. Nulla voluntas potest impedire illud qđ in nullo depen det ab ipsa nec in esse nec in fieri. Sz nulla actio na turalis agentis approximato sufficiēter passo cui⁹ est actio obicti in potē tiam intellectiuaz angeli de pēdet in aliquo a volūtate creata sed solū a volūta te diuina. iō. ꝛc. ¶ Dices q passum nō est sufficiē ter approximatū si voluntas nō vult nec actiuū est sufficiens puta obiectum. ¶ Cōtra. Sicut volun tas sola per suum velle nō potest impedire actionē ignis in lignum approximatū. Ita nec potest sola volūtas creata per suum velle indisponere lignum nec elongare vel facere quin sit approximatū. Cū ergo intellectio vel cōceptus in mēte angeli loquē tis sit ita vere approximata intellectui alteri⁹ ange li sicut actuū naturale suo passiuo tanq̄ obiectuz ꝓportionatum voluntas nō potest intellectionem impedire. Per istud idem ꝓbatur īmo per eadē q voluntas imperio suo non potest sic manifestare suum ꝓceptuz alteri sicut alij dicūt. Ita parū sicut nec clauderę quia nō subest hoc ꝓcise ptāti eius. ¶ Vltimo arguitur sic. Si angelus posset claude re vel aperire sic mētis ꝓceptum alteri angelo ꝑ vo luntatem suam hoc nō eēt per voluntatem nudam nec per voluntatem habitualem: sed per volitionē

Act⁹ rectus ꝛ reflexus.

actualem. Sed hoc nō videtur verum quia tunc si haberet actualem volitionē reuelādi alteri omnia quecūq nouit ꝛ ali⁹ nō nouit/posset eum simul do cere omnia quod nō est verum. Similiter etiam si non haberet actualē volitionem claudendi nullum erit impedimētū intelligēdi. Sz cū angelus fuerit intentus ad intelligēdum vel volendum aliqđ alio potest desistere ab illa volitione vel nolitiōe claū dendi: q nulla volitio sua est semper stans nisi illa in qua est beatus ꝛ sic alius statim si sit sibi ꝓs po terit ītelligere illud ꝛ ita sine hoc q alius velit ma nifestare poterit: alius suū conceptum cognoscere quod est cōtra eos ꝛ ita non videtur iste modus suf ficiens neq verus. Ad tamē iste modus satis pro ximus est illi quem intēdo tenere ēt aliquem ītel lectum eius nō videtur mihi q ille rōnes predicte ꝑcludant oīno: sed tamen dimitto eas currere quā tum possunt cōtra primos opinātes. ¶ Si eīm cō cluderent plures illarū sequeretur q obiecto ptē sufficiēter apud intellectum siue in se siue in specie intellectus dispositi⁹ nō posset nō intelligere ẽt cūcq voluntas ꝓciperet nō intelligere ꝛ ita nō pos set auertere intellectū quin intelligeret quod ē fal sum ꝛ contra experimētum in nobis expressum. Hec de isto.

Mota de volitiõe.

Contra rationes

¶ Alius est modus dicendi

vnius doctoris qui dicit multa. Sz accipio ea que sunt ad ꝓpositum. ¶ Dicit primo q aliqui sunt cō ceptus naturaliter noti etiam angelis inferiorib⁹ sicut sunt cōceptus vniuersales omniuz quiditatū vniuersi. Sed ꝓceptus singulares vl singularia ipa non sunt naturaliter saltem oīa cuilibet angelo: sz vnus plures tales ꝓceptus habet ẽt alius. Cū eīm talia particularia sint infinita non possunt esse oīa naturaliter nota. ¶ Secūdo dicit q loquutio fit ꝛ est inter angelos ad expressionem ꝓceptuum parti cularium nō autem vniuersalium sed singularium ipsis q̄b⁹ fit loquutio nāliter occultozum. ¶ Ter tio dicunt q angel⁹ exprimit alteri angelo suū cō ceptum quem habet de singulari ꝛ per ꝓcept⁹ vniu ersales naturaliter notos vtriq angelo quasi for mando sibi vnum ꝓceptum particulare ex multis cōceptib⁹ vniuersalibus simul ꝓgregatis sicut ꝓce ptum antixpi describit per multos ꝓceptus vniuer sales: puta q erit homo magn⁹ crispus ruffus vel huiusmodi sicut solemus nosmetipsi describere sin gularia: q ēm istum singularia non sunt directe et per se intelligibilia naturaliter sed tantum p lineā reflexaz sicut dicitur tertio de aīa. ꝛ sic loquutio ni hil aliud est ẽt expressio alicuius ꝓceptus particu laris qui fit alteri angelo per ꝓceptus vniuersales sibi naturaliter notos. ¶ Et est de intētione hui⁹ doctoris q cū angelus vult loqui alteri angelo de aliquo singulari sibi reuelato prius ēm ꝓpriam ra tionem signatam ꝛ vnicum ꝓceptum simplicē. Al ter anglus nō potest videre illum ꝓceptum in men tem loquētis: sed oportet q loquēs sibi ꝛ in seipso faciat vnum nouum ꝓceptum aliū aggregatum ex pluribus conceptibus naturaliter notis vtriq qua si describendo singulare signatuz ꝑ idiuiduū vagū cū multz ꝓprietatib⁹ ꝛ tūc angel⁹ cui loquitur ꝑt vide re talē ꝓceptū in mēte loquntz ꝛ sic vn⁹ loqr alteri.

Heinrici opinio.

¶ Sz ista opinio iudicio meo

Repro bat opinionem dens.

multo minus valet ẽt alia. Et arguo contra eam. ¶ Primo sic q supponit vnū fundamētū falsum scilicet q singulare directe ꝛ naturaliter ꝛ prio nō possit esse notū angelo: q singulare nō est min⁹ ens in actu ẽt quiditas sua nec per ꝓsequēs minus ītel ligibile in actu a tali intellectu. Nec valet q sin gularia sunt infinita: hoc eīm est falsuz in actu. Et dato q eēnt infinita in actu nō oporteret q ange lus cognosceret omnia in actu. quare. ꝛc. ¶ Secū do ad ꝓpositum videtur q ꝓsupponat illō quod intendit declarare: q prius habetur ꝓceptus de par ticular aliquo modo: ꝛ vt particulare ē ab angelo cui alter loquitur ẽt sibi per ꝓceptus vagos descri batur. Alioquin nesciret quid sibi describeretur et ita prius nouit induiduuz vel singulare antixpi ẽt sibi describatur: sed nō nouit singulare nisi per au ditionē ab angelo loquēte. Nec alter loquitur nisi per ꝓceptus vagos sicut dicis: ergo prius ille loqui tur ẽt loquatur ꝛ iste prius audit ẽt audiat quod ē contradictio. ¶ Tertio sic. Si loqui est solum ex primere ꝓceptum suuz de singulari qui in ipo vide tur sicut in libro sicut tu dicis ꝛ ille qui exprimitur potest a quolibet videri qui est presens. oportet ne cessario q si vni angelo loquitur q oībus qui sunt presentes loquatur. Nec pōt vni loqui nō alteri. ¶ Quarto sic exprimēs ꝓceptum infra intellectū suuz prius ꝓcise nisi pl⁹ dicat nihil pl⁹ facit ī ange lo cui loqtur ẽt si angel⁹ cui loqr nō eēt pns imo ẽt si non esset: quia illa expressio est actio īmanēs ꝛ nō trāsiēs ꝛ sic nō vr qualiter plus loquatur sibi ẽt pri⁹ vel ẽt si nō eēt presens sed distare ēm quācunq di stantiam. quare ꝛc. Nō teneo igit istum modum.

Loq qd.

¶ Est alius modus dicendi

Opinio Oliam.

tertius. Az angelus per istum modū loquitur alte ri q̄ noticiam alicui⁹ obiecti de quo vult loqui quā habet in memoria ponit in actu in acie intelligētie intelligēdo actualiter illud quod prius ītelligebat habitualiter. Ista aūt noticia actuali posita ī acie intelligentie angelus alter si ꝓsens sit ꝛ attent⁹ sta tim potest eam intelligere naturaliter ꝛ tunc intel ligendo illam noticiam ꝛ ꝓsequenter obiectum ei⁹ audit ab alio angelo ꝛ ꝓponēdo sibi talem noticiā in acie intelligētie alter sibi loquitur. Nec oportet q loquēs aliquid causet in audiēte sicut patet cum homo vel angelus deo loquitur qui nihil causat in deo nisi forte per accidens: quia noticia que est in loquēte per modum obiecti causat noticiam sui in audiente ꝛ consequenter obiecti: sed anteq̄ ponat talis noticia in acie intelligentie q̄s tantum est ha bitualiter in angelo loquēte nō potest angelus qui debet audire talem noticiam cognoscere nec ꝑ con sequens obiectum eius ipsa mediāte: sed ipsa posi ta potest etiam naturaliter nec angelus loquēs po test eaz occultare angelo presenti sed si occultatur aliquando a solo deo occultaī subtrahendo influē tiam suam angelo illi non cooperādo illi ad hoc vt ipsam cognoscat. Nec etiaz illi noticie ad hoc vt ꝑ modum obiecti moueat intellectū illius angeli ad ntiam sui. Ita q ꝛ attētio illius angeli ꝛ noticia per ꝓsequēs aliquādo impediūtur a deo q̄s nō vult angeluz loqui alteri angelo de aliquo obiecto. Sz deo nō impediēte dicit q tūc angelus loquitur al teri angelo quādo formal noticiam suā in acie in telligentie ꝛ assistens ꝛ attentus cognoscit illā no ticiam in ītellectu loquētis ꝛ mediāte ipsa cogno scit obiectum ꝛ tunc etiā angelus ille audit nō ad hibendo vel accipiendo aliquod aliud signum.

¶ Contra istuz modum licet

Contra istuz modū dicen di.

sit probabilis ꝛ subtilis videtur esse primo q tunc in ptāte angeli loquētis nō esset sic loqui vni q nō alteri si eēnt plures angeli sibi pntes vel appropria ti. Sed hoc non est verum. ergo. ꝛc. Az aūt sequa tur illud pz q formata illa noticia in acie intelligē tie angeli loquētis quilibet angel⁹ presens potest ipsam videre vl cognoscere sicut dicit. nec est ī po testate angeli loquentis q vnus cognoscat et alter non. ¶ Secūdo videtur cōtra ipm: q si angel⁹ ni gil per se causat in alio excitando ipm vl reddēdo attentū vel aliquid aliō quoquo modo nō videtur loqui ad ipsum per se sed per accidēs. Nec est simi le de deo qui nihil recipit nec recipere potest a crea tura vt patet. ¶ Tertio q si sic loqueretur angel⁹ angelo nō esset loquutio primo nisi de noticia ꝛ nō de aliquo obiecto quod non est noticia: quia primo audiens cognoscit noticiam in angelo loquente et mediāte illa cognoscit obiectum: hoc autem nō vi detur verum. ergo. ꝛc. ¶ Quarto videtur contra q angelus audiens nō posset esse certus de obiec to loquutionis sed tantuz de noticia talis obiecti: quia talis noticia potest eē ỹa vel falsa obiecto exi stente vel nō existente. Sed hoc nō videtur verum. ẽ ꝛc. ꝛ ideo nō teneo istum modum.

¶ Est igitur quartus mod⁹

Modus scoti ab auctore ꝓbatus.

dicendi qui mihi magis placet licet etiam ī multis sit dubius q angel⁹ sic loquitur alteri. Et dicuntur hic multa per ordinem. ¶ Primū est q angel⁹ lo quens virtute memorie sue ex imperio sue volūta tis causat in intellectu angeli noticiam actualez q̄ est verbum illius obiecti de quo loquitur ꝛ ita po nit sibi verbum intelligibile in aure intellectus vel etiam causat in ipso noticiam habitualem q̄ est spe cies obiecti vel vtrunq sicut dicetur infra. ¶ Az autem angelus virtute memorie sue sic possit tale noticiam causare in intelligētia alterius angeli. ꝓ batur sic. Agens quod in virtute sua perfecta con tinet effectum aliquem potest ipsum causare ī quo cunq passiuo dispositio vel approximato sufficien ter quod est eiusdem rationis cum suo passiuo po tente recipere talem effectum. Hoc patet per rōnē quia q agens potest causare in aliquo passiuo sibi ꝓportionato aliquem effectum quem in virtute cō tinet hoc nō est nisi ex ꝓportiōe mutua actiui ad passiuum. Ista autem ꝓportio est per rationem cōmunem repertaz in hoc passiuo ꝛ non per ꝓpriā rationem vt est hoc/ꝛ per ꝓsequēs in quocūq alio reperitur eadē cōmunis ratio illud potest esse rece ptiuum talis effectus ꝛ agens illud potest causare talem effectum in illo. Patet etiā de igne qui qua ratione potest calefacere vnum lignū sibi ꝓportio natum ꝛ approximatum eadem ratione ꝛ quodlibz aliud lignū eiusdem rationis carēs caloze. ¶ Est igitur ista maior vera q q̄s aliquod agens virtua liter ꝓtinens effectum aliquem potest causare ipm in aliquo passiuo potest cōsimilem causare in quo libet passiuo eiusdez rationis. Sed memoria ange li habens habitualiter noticiā obiecti de quo vult loqui ꝓtinet virtualiter ipsam noticiam actualem,

Planum est q illam causat in intellectu ꝓpꝛio et intellectus alteriꝰ angeli ꝗtum ad hoc est potẽtia passiua eiusdez rationis cũ intellectu angeli loquãtis. ergo potest eam causare in intellectu illius sibi cõueniẽter approximato sicut in ĩtellectu ꝓpꝛio z ita loqui alteri angelo sicut sibiipsi. ¶ Ex quo statim apparet q nimis distãtia loqualis impedit loquutionem angeli ad angelũ sed quãta precise z determinate nescio. Qz aũt impediat. patet qz impedit actionẽ angeli in angelum. hoc est primum.

¶ Secundo dicũt isti q angelus potest causare in alio angelo actualem noticiam tantum nõ causando speciem vel habitualez noticiam. Quod patet. Tum qz vnus angelꝰ potest loqui alteri de illis q̃ ille iam habitualiter nouit sicut etiam nos adinuicem z ita nõ causat in ipso speciez illius obiecti qz prehabebat eam. Alioquin haberet duas species simul respectu eiusdẽ obiecti. Tum qz loquutiões fiunt frequenter de cõtingentibꝰ reuelatis que nõ cognoscũtur ex terminis nec ex specieb⁹ terminorum: z ideo talium complexionum potest angelus causare noticiam in intellectu alterius. Nec oz necessario q causet species terminorũ sed potest eas prehabere z tamẽ talem complexionem ignorare. Nam de eisdem terminis possunt formari affirmatio z negatio vera: z ideo ex terminis nõ habeẽ determinata altera pars. E cõuerso etiã vnus angelus potest causare noticiam habitualez vel spẽm in intellectu alterius nõ causando noticiam actualez sicut quando inferior angelus vult loquĩ superiori angelo vel equali de aliquo cuius ille nõ prehabuit speciem z ille est fortiter intentus in intellectione alteriꝰ obiecti. Nec potest ipm auerterevl reddere attentum causando noticiam actualem in ipso propter debilitatem virtutis sue vel memozie saltem causat in ipso speciem sui obiecti de quovult loqui que potest stare cum actu intelligẽdi aliud obiectũ z potest valde bene species eiusdez rationis gigni a specie sicut patet in istis sensibilibus z angelus ille cui loquitur non audit propter distractionẽ circa aliud obiectum tamen cessante distractõe posset cogitare de tali obiecto secũdum speciem illam sicut etiaz apparet in nobis q quãdoq; non audimꝰ illud quod dicitur nobis ꝓpter distractiones circa aliud. In alio casu etiam est hoc possibile q causetur species z non actꝰ intelligendi quando duo angeli volunt loqui alteri eidem per eandem speciem causatam z per actum noticie tunc vnus causabit speciem non actum: alius actuz z non speciem. Sz aliquando ab vno angelo tantũ loquẽte alteri causatur vtrũq; in ipo z species. scilicet z actꝰ intelligẽdi siue noticia ipsa actualis: z hoc quãdo angelus cui loquitur nec habet speciem nec actuz intelligẽdi. Nec est circa aliud intelligibile distractus.

Nota ¶ Tertio dicit ista opinio q angelus potest intelligere aliqd ꝓterq̃ in verbo q̃drupliꝛ. Primo modo intuitiue in seipo accipiẽdo noticiam immediate ab ipsa. Secũdo modo intuitiue in alio angelo tamen non in deo quoquo⁹ Tertio abstractiue p speciem vel mediuz aliquod representatiuũ z istis tribus modis nulla noticia angeli auditio est sicut dicit opinans. Tum quia nulla istarum noticiaruz expꝛessa est ab intelligẽte inquãtum intelligẽs est immo accidit hic q mouens sit intelligẽs eque eẽ moueret si non esset intelligẽs. Tum quia hic obietum primuz vel spẽs ocurrit sicut causa partialis cum intellectu. Quarto modo potest cognoscere angelus aliquid sic q intellectio fiat in eo per ĩtellectum vel memoziam eius exprimẽtez sic q nec intellectus recipiens nec aliquid extra vt species vel obiectum habeat aliquam causalitatem actiuz super actum z hec cognitio in ãgelo sola dicitur auditio intellectualis z exprimere talem noticiam in angelo loquẽte dicitur loquutio. Alie autem noticie visiones vel aliqd huiusmodi possunt dici. Unde dicit vltra q si idem singulare de quo alter loquitur realiter presens esset illi cui loquitur nunq̃ faceret in illo angelo auditionẽ sed tantum visionez.

¶ In isto dicto sunt aliqua dubia: sz nõ curo modo. ¶ Quarto dicitur hic q loquutio in angelo loquente z auditio in illo cui loquitur dependẽt eẽtialiter vel naturaliter ex voluntate angeli loquentis. Nam sicut voluntas in angelo loquente facit ad intellectionem in ipsocopulando propziam intelligentiam cum memozia sic etiam potest facere ad actum intelligendi causandũ in angelo audiente copulando memoziam loquentis ad intellectionem audientis / z applicando sicut actiuum passiuo. Non enim potest causari auditio in alio nisi prius causetur intellectio in loquente. Nam primus actus memozie est ad intra vt sic auditio causeꝰ ab intelligente vt intelligens est: z ideo sicut potestatem habet voluntas super primum actum in angelo loquẽte ita super secũdum in audiente. ¶ Dicit tamen iste doctor q actualis intellectio in loquente non est ratio gignẽdi illam noticiaz in audiente nec ꝓncipiũ formale quo quia non est potentia sed magis memoria ipsa loquẽtis vel aliquid pertinẽs ad ipsam. Sunt enim actus intelligẽdi ambo eiusdem rationis in loquẽte z audiente z ideo causanẽ a principio quo eiusdem rationis puta a memoria vel aliquo pertinẽte ad ipsam z ita secundus sicut primus. Unde nec intellectio rationes parẽtis habet in aliquo. Sed sunt duo actus ab eodem principio quodam ozdine procedentes. ¶ Quinto dicitur q licet visio illa triplex de qua dictum est supza potest precedere auditionem tamen tũc nõ est ꝓpzie auditio sicut quãdo angelus loquens imprimit audiẽti noticiam alicuiꝰ quod angelus loquẽs nouit vel in genere propziovel per reuelationẽ qõ non nouit alius cui loquitur qua q̃dem impzessiõe facta audiens cõuertit se ad mentem loquentis vt ibi videat quod audiuit ab illo. Et ex hoc patet oz do visionis ad auditionem z econuerso: qz auditio ꝓpzie z complete loquẽdo precedit visionem: licet minus ꝓpzie accepta quãdo sez est de aliquo noto vtriq; possit esse posteriozi visione. ¶ Ultimum qõ dicitur est qõ ex predictis patet quo modo angelꝰ secundum imperium voluntatis sue potest secrete loqui vni angelo z nõ alteri vel duobus ita q non tribus. Dato q omnes sint presens qz ex imperio voluntatis potest per suam memoziam mouere intelligentiam vnius vel duozum vel quozum placet sibi sicut si angelus loquẽs haberet in se plures ĩtelligentias mobiles posset ex imperio volũtatis mouere vnam z aliam sicut etiam potest mouere suaz intelligentiam vtendo vna specie z nõ alia. ¶ Ex hoc patet etiam q loqui est in sua potestate vel tacere. Ita q angelo alio ꝑsente loquitur sibi si vult z si nõ vult nõ loq̃tur. hec ẽ positio cũ suo⁹ ponẽdi.

Videh⁹ dictum.

Obiectiones ꝓ Scoti. opi.

¶ Sed contra istam positionem sunt aliqua dubia difficilia. ¶ Primo cõtra primũ dictum qz nõ videtur q memoria angeli loquentis possit efficere noticiam in intelligentia audientis qz intellectio vel noticia ĩtellectualis ẽ operatio manens in agente: sed magis transiens. ergo zc. ¶ Secũdo per idem mediũ arguitur cõtra vnũ aliud dictum q ad auditionẽ nihil cooperatur intellectus audientis qz talis auditio ẽ operatio ĩmanens agenti. ergo audiens ipe aliquid cooperatur effectiue ad talem auditionẽ. ¶ Tertio qz si ratio est bona que adducitur ad hoc sequitur pari ratione q voluntas vnius angeli poterit efficere z causare volitionez in voluntate alteriꝰ angeli quod est contra libertatẽ libertatis. Probatio volũtas angeli ptinet virtualiter volitionem alicuius obiecti quam potest efficere in seipa. ergo cũ voluntas alterius angeli sit passum eiusdẽ rationis z possit eẽ sufficienter approximata volũtati alterius sequit̃ q voluntas poterit facere volitionem eiusdem obiecti cõsimilem in voluntate alterius qõ est falsuz.

¶ Quarto quia memoria z sua intelligentia sunt simpliciter adequata sicut actiuum z passiuum. Sz hoc posito impossibile est q memoria agat ĩ intelligentiam extrinsecam. ergo zc.

Nota ¶ Ad primum istoruz dicitur q accidit actio inquãtuz huiusmõi q sit actiuũ ad extra vel ad intra. Actiuum vero equiuocũ huiusmodi est memoria potest agere effectum quem virtualiter continet in quocũq; passiuo eiusdem rationis siue sit intrinsecũ siue extrinsecũ. Et sm hoc p portionalr cõceditur q accidit intellectioni que ẽ effectus memozie q sit operatio permanẽs in agẽte vel nõ manẽs. Unde dicitur q illa distinctio non metaphisice de actione intra manẽte vel trãseũte actualis est z nõ eẽntialis z per se quia inueniũtur due actiones vel operationes eiusdem ratiõis: quarum vna est ĩmanens z alia est transiens. Similiter due actiones diuersaruũ rõnum quarum ambe sunt immanẽtes vel ambe sunt transeuntes. ¶ Dices contra hoc qz impossibile est q actio transiens non sit ab extrinseco agẽte. Unde impossibile ẽ q idem calefaciat seipsum vel huiusmodi: ergo ipossibile est q actio immanẽs nõ sit ab intrinseco agẽte z per cõsequẽs q sit ab extrinseco agente. ¶ Dicitur q bene cõcludit de actione immanente sm q huiusmodi sed nõ quecũq; intellectio immanens est: sed illa que cõuenit alicui in virtute propria: nõ autem sic est de actione in ꝓposito. Aliter respondetur ad argumẽtum de operatione transeunte vel immanẽte q intellectio pro tanto dicitur operatio immanens nõ qz omnis intellectio: sed quia omni intelligente potest cõuenire aliqua intellectio que sit immanẽs ꝓncipio actiuo z hoc distinguitur ĩtellectio ab operatione trãseunte sm totum genꝰ suũ quia nõ est dare calefactionẽ vel huiusmodi aliquã actionem que per se maneat in ꝓncipio actiuo.

vide hec

Si istud non sufficiat non video aliã fugam. ¶ P. Istud videtur qz ignis vt videtur esse cã effectiua caloris in seipo. ergo calefacit seipm z p ꝑs videẽ vlterius q talis actio esset ĩmanẽs z vltra q idem sit causa equiuoca caloris z vniuoca: qz ignis ẽ causa vniuoca caloris extrinseci per calozẽ suum et cã vniuoca sui caloris z ita magis nobilis z minꝰ nobilis seipso. Et similiter si eẽt sine caloze posset calefacere aliquid aliud eiusdem rationis sicut seipz non prehabẽs calozem. ¶ Diceretur q nihil phibet ignem calefacere seipsum z illa esset actio ĩmanens z equiuoca: sed nõ potest seipsum calefacere calefactione vniuoca cuiꝰ principium est caloz iam habitus sed aliquid aliud qz in primo implicaꝝ cõtradictio q haberet formaliter z nõ haberet eandẽ formam z ita diceretur q calefactio vniuoca semp est transiens sed nõ semper equiuoca. z nõ est inconueniens q aliqd sit cã equiuoca z vniuoca eiusdez in specieb⁹ per diuersas formas que sunt in ipso vel per diuersas naturas z similiter nobilius z innobilius seipso nõ per se sed per accidẽs qz vna forma q̃ cõcurrit cũ alia in subiecto ẽ nobilioz alia: sicut natura ignis nobilioz est q̃ caloz. Similiter nõ esset fortez si ignis posset calefacere aliquid aliud dato q nõ esset formaliter calidus calefactione: dico equiuoca nõ vniuoca licet naturaliter prius calefaceret seipm nisi impediretur vel diceretur q nõ calefaceret qz tũc impediretur per amotionẽ priozis effectus in seipso sez caloris z ita nõ posset in effectum secũdarium sez calozem extrinsecum. ¶ Si dicas cõtra ista q ignis nõ agit nisi in ꝗtum calidus formaliter. Dico q verum est calefactione vniuoca sed bene inquãtum ignis: z calidꝰ virtualiter calefactione equiuoca. ¶ Si dicas q ex istis sequitur q ignis dupliciter calefacit lignum approxiatum quia z equiuoce z vniuoce. Diceretur fortez q nõ est inconueniẽs z habetur intẽsior caloz q̃ a calefaciente alio mõ. vel si nõ tunc diceretur q vniuoce tm̃. Et hoc posito nõ ponitur calefactio equiuoca nec est necessaria: licet posset poni. Prima solutio magis valet. ¶ Ad secũdum per idem ptz quõ debet solui q nõ oportet intellectum vel memoriã angeli audiẽtis facerere aliquid effectiue ad auditionem. ¶ Ad tertiũ dico breuiter q volũtas vna creata per modum principij quo nõ potest causare volitionem in alia z hoc est ratiõe sue libertatis ingenite. Nec est in aliquo simile de intellectu qui nõ est liber nec de alio quocũq; passiuo non libero de quo tenet ratio adducta ad ꝓpositum de loquutione vel auditione. ¶ Ad quartum dicitur q memoria hz intellectiuã ĩtrinsecã p passiuo adequato nõ extensiue quin possit se extendere ad lineam ĩtellectiuam extrinsecaz: sed intẽsiue quia perfectissimũ actum quem possit facere potest facere ceteris paribu in propria intelligẽtia z aliquem actum cõsimilem omni actui quẽ potest facere in extrinseca ĩtelligentia. Hec de primo articulo ꝓncipali.

¶ Quantum ad secunduz articulum videlicet si angelus põt loqui alteri angelo distantia se dicitur cõmuniter q sic. Sz modus assignatur ab vno q nõ potest loqui distanti agendo in medium. ¶ Ad hoc adducũtur rõnes. Prima est qz mouens ĩmediatum est presens moto Septimo phisicozum. Sed angelꝰ distãs non est alteri pñs. igiꝝ oportet q agat ĩmediate in mediuz z medium ĩmediate ĩ angelũ vt videt. ¶ Sc̃o sic Aristoteles dicit Secũdo de anima. q si esset vacuum non posset fieri visio per ipsum. Sed hoc non esset nisi quia obiectum nihil ageret in medium nec medium in oculũ qz nõ esset mediũ. ergo sim̃ in ꝓposito.

Angelꝰ an alteri distãti loq̃ possit z quo mõ.

¶ Tertio sic. Agens cōtinuatur passo et mouens mobili per suam actionem. Sed si angelus ageret in angelum distantem tnō prius in medium nō cō tinuaretur per suam actionem. ergo tc. ¶ Sed q̄d est illud quod facit in medio angelus. Dicit vn⁹ doctor noster q̄ angelus transmittit per mediumvnū radium spiritualem vsq; ad angelum distantem in quo radio transmittit volūtarie speciemvel similitudinem obiecti de quo vult loqui tangelus alius formatin mente sua aliam speciem consimilez tsic intelligit illud quod ali⁹ vult sibi manifestare thoc est loqui t audire in angelis sic distantibus.

¶ Sed istam cōclusionem nō

teneo dixi enī in primor pbaui q̄ nō oportet agēs esse presens passo vel termino producto. Unde dixi q̄ per hoc nō potest demōstrari deum eē vbiq;. Arguo igitur cōtra fundamentum huius opinionis.

Obiicit ꝓ opinionem.

¶ Primo sic: qz causa sufficiens duarum actionū quarum vna nō habet priozitatez naturalē ad aliā potest vnaz causare sine alia vt videtur: qz tūc vna in nullo dependet ab alia. Sed sic est in ꝓposito de actione loquutionis t actiōe in medium q̄ vna nō est prior naturaliter alia. Probatio. Actio enim ī medium non est prior actione in terminū nisi vel qz medium est eiusdem rationis in recipiendo sicut t terminus sicut patet q̄ illuminatio medij ꝓt ē naturaliter ꝯ termini vel quia agens habet aliquam formam aliam actiuam ab illa ꝑm quam agit ī terminum que nata est prior exire in actum disponendo'medium t ꝑm actionem alteri⁹ rationis. Ut sol prius illuminat aerem ꝯ generet vermen vel aurū Sed neutrum habet locum in ꝓposito. Medium enim non est eiusdem ratōis cū angelo distante ad recipiendum loquutionemvt patet. Nec etiā habz angelus aliquam aliam formā ab illa ꝑm quam loquitur. Cuius actio nota sit esse prius naturaliter in medio/ꝯ loquutioīn angelo. ergo tc. ¶ Secundo: qz non oportet agēs esse pñs passo. Nec agere prius in totum medium. Patet Sol enim generat aurum in visceribus terre tamen nihil agit in partibus terre multis intermedijs nec lucem nec calorem vt videtur. Similiter etiaz generans attingit nō solum ad superficiē passi sed etiā ad intima quibus nō est presens nisi ꝑm ptactuz virtualem ſz tm superficiei pñs ē ꝑm ptactū mathematicū nec ꝓius agit aliquid ia partib⁹ intermedijs generādo aliq̄d in ipsis tunc gñatio eēt mot⁹: quare sil⁹ angel⁹ in ꝓposito. ¶ Ꝑ. Deus potest adnihilare effectum agētis creati in medio ꝓseruando effectuz eius tactionem in terminovt videtur. ergo tc. ¶ Ꝑ. Si deus esset in celo tm̄ tnon in terra nihil min⁹ posset creare vnum hominem in terra tnihil creādo ī medio.

Auctoꝝ opinio.

¶ Dico igitur q̄ angelus potest loqui alteri angelo distanti a se nihil faciendo prius in medio etiam si esset vacuum: qz ista actio que est loquutio in nullo dependet ex medio. quare tc. Sed potest ne loq̄ angelus alteri a quantacūq; distātia. ¶ Videtur q̄ sic Vni doctori et ratio sua est qz loquutio angeli consistit in intellectuali operatione que omnino abstrahit a loco tempore sicut patz de nostra intellectione t ab esse hic tnunc obiecti tideo nō requirit determinatam pñtiam vel distantiam. Nec etiā illius cui angelus loquitur istud videtur mihi falsum. ¶ Primo quia sicut dixi loquutio cōsistit in

Bonum dubium.

actione vnius angeli in alterum virtute memorie sue create t finite. Sed nulla virtus creata tfinita potest agere in aliud ꝯtumcūq; distans vel subquacūq; distantia quia pari ratione sub infinita. ꝯ tc. ¶ Secūdo qz hoc est cōtra Augustinum de cura pro mortuis vbi dicit q̄ anime in purgatorio nō possunt scire ea que hic aguntur nisi reuelentur eis t hoc propter distātiam. Uñ t Jo. baptista voluit nunciare t nunciauit patribus in lymbo aduētum xpi precurrens ipsum in limbo sicut fuerat precursor nunciando in mūdo sicut dicit ibi. August.

Solutio auctoris

¶ Dico igitur q̄ ad hoc q̄ angel⁹ loquatur angelo necessario requiritur determinata distantia vel presentia: sed quanta nescio deus nouit. Hec valet ratio ei⁹. Et si enī itellectio abstractiua abstrahat ab hic t nūc obiecti non tamen actio vera realis in aliud ꝓ virtutem finitam et creatam in qua consistit loquutio non in intellectione abstrahit a ꝑsentia vel saltē determinata distantia.

¶ Ad primum aliorum dico

q̄ nō oportet vniuersaliter mouēs esse presens moto nisi virtute nō autem in se t hoc si valet aliquid de corporalibus que agūt ꝑm cōtactum mathematicum nō oportet de spiritibus. Nec in illis probationes Aristotelis habēt locum. ¶ Ad secundum dico q̄ nō est simile de visu per vacuum qz visio est actio dependens a medio tvisio t imutatio medij sunt actiones ordinate quaruz vna naturaliter prior est alia hic non sic. ¶ Ad tertium dico q̄ agens non cōtinuatur passo per suam actionē sic q̄ sit ibi presens realiter sed tantū quia attingit ad ipm virtualiter. Dices q̄ Damascen⁹ dicit q̄ angelus ibi est vbi operatur. Dico q̄ verum est de actiōe manēte vel si de transeunte nō oportet q̄ ibi sit vbi ē terminus nisi virtualiter quia sua virtus attingit: licz bene sit vbi est actio ipsa quia actio secūduz me est in agente. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale di/

co q̄ in loquutione spirituali non requiritur aliq̄d signum aliud ꝯ dictum est. Sed requiritur cum intellectione loquētis sua actio transiens in illuz cui loquitur vt dictum est. ¶ Ad secundum dico q̄ cōceptus vnius positus in rez in effectu bene pōt esse alteri not⁹ si sit ꝓsēs tū nō est frustra loquutio: qz hoc est ꝓfectionis q̄ ille possit sibi dicere cum hoc. ¶ Ad tertium dico q̄ pōt eē manifest⁹ cōceptus angeli alteri angelo tcum hoc vnus pōt loqui alteri. ¶ Ad 4.m ꝑz q̄ ꝑdicta quō pōt loq̄ āgelo distāti.

¶ Distinctionis decime. Questio Vnica.

Circa distinctiōez

ista in qua Mgr ingrit. Utr oēs angeli de ql̄bz ordie mittantur. Quero vtrū angelus pōt localiter moueri. ¶ Videtur q̄ nō qz si moueret aut a seipo aut ab alio. Nō a seipso qz ipossibile est q̄ idem moueat seipm ꝑmo in ꝑn⁹ septimi phisi. t pbaī ibidē Nec ab alio qz tūc moueret vt traheret sicut trūc⁹ qđ est ipossibile. ꝯ tc. ¶ Scđo sic mot⁹ ē aliq̄d ptinuū tde gñe ꝯtitatz vt vī. Sz nulla ꝯtitas ponēda est ī angelo qz simplex ē t idiuisibilis vt patz. ꝯ tc.

7. phisi.

¶ Tertio sic. Si angelus mouetur/aut mouetur ī tempore/aut in instāti. Sz nō in tempore. Probatio quia velocior est mutatio angeli ꝯ quecūq; mutatio corporalis. Sed multe sunt mutationes corporales que nō sunt in tēpore sicut illuminatio generatio t sic de ālib⁹ ergo t mutatio angeli. Nec in instāti quia impossibile est q̄ motus sit in instanti sicut q̄ mutatiovt distinguitur contra motuz sit in tempore. ergo tc. ¶ Quarto sic. Punct⁹ ratione sue simplicitatis nō mouetur qz impartibile nō mouetur per se

6°. phi.

sexto phisicorum. Sed angel⁹ non est minus simplex nec indiuisibilis ꝯ pūctus. ꝯ tc.

¶ Contra

Angeli mittuntur frequēter de celo ad terram tmali angeli corruerūt de celo in ifernū. ergo tc. Similiter etiā alia xpi beata quantūcunq; simplex tidiuisibilis tspiritualis descendit de cruce ad limbū. ergo tc.

¶ In ista questiōe sic procedā

Primo inquiram. Utrum angelus potest q̄ se moueri quod dico ad differentiā eorum que mouētur per accidēs t inquiram per quem modum. ¶ Secundo Utrum potest moueri in instāti. ¶ Tertio Utrum de extremo ad extremum non transeundo per medium.

¶ Quantum ad primum ar/

Angel⁹ an per se moueri valeat.

ticulum Diceret philosophi tdixisset q̄ impossibile est angelum per se moueri localiter. Licet enī angelus vel intelligentia per se mouere potest corpus non tamen per se potest moueri localiter. Ad hoc adducuntur quattuor vel sex ratiōes difficiles ¶ Prima ē ista. Omne quod per se mouetur partim est in termino a quo tpartim in termio ad quē. Nam dato q̄ totū sit in termino ad quē iam nō mouetur: sed desciit in illo tsimiliter de termino a quo Sed angelus nō potest esse partim in vno loco tpartim in alio quia simplex ē et indiuisibilis non hns partem t partem t ideovbiq; totus est. ergo tc.

¶ Secūda ratio est ista. Omne quod per se mouetur ꝑus pertrāsit spacium vel locum sibi equalē ꝯ maiorem vel prius est in loco sibi equali vel spacio ꝯ ptrāseat maius: hoc patet plāe. Si ergo angel⁹ per se localiter mouetur cum locus equalis sibi nō non possit esse nisi locus punctalis tin quoz continuo sint infinita puncta sequitur q̄ trāseundo q̄libet continuum tpartem eius est in locis infinitis ī actu īmo quia nihil sibi correspondet ꝓ loco nisi indiuisibile puta punctus sequitur q̄ nō sit alicubi nisi in punctis illis t sic motus eius cōponatur ex indiuisibilibus tnon sit cōtinuus quod est cōtradictio t impossibile sicut probatur octauo phisicoz.

¶ Tertia ratio vniuersaliter se habet angelus ad moueri in corpore vel in pleno sicut corpus in vacuo ꝓpter hoc enī vt videtur: quia nō plus resistit corpus angelo mobili vel mouenti angelum ꝯ resisteret vacuum. Sed impossibile est q̄ motus sit in vacuo. quarto phisicorum. Et rationē reddit commentator quia motus successiuus est t successio nō est in motu nisi propter resistētiam motoris ad mobile vel ecōuerso: vel medij ad motorem vel ad mobile. Hic autem nullum istorum inuenitur. ergo tc.

4. phisi.

¶ Quarta ratio est ista. Omne illō quod p se mouetur localiter per se est in potētia ad formam corporalem que est vbi: quia omne quod mouetur p se per se est in potentia ad terminum t entis imperfecti ꝑm huiusmodi. vbi autē est per se terminus motus localis. Sed angelus cū sit spiritualis t actuale ens nō est per se in potentia advbi nec ad aliquā formam corporalem. Non enim videtur maius inconueniens q̄ angelus informet materiam corporalem se habendo ad ipam sicut forma t act⁹ ꝯ informetur a foꝛa corporali tsit materia respectu ei⁹ ergo tc. ¶ Quinta ratio. Quilibet mot⁹ localis ꝓportionabilis est alteri in velocitate sicut quodlz quantum alteri ꝯto. Sed angelus nō pōt proportionaliter secūdū velocitatem moueri ad corpus vt videtur sicut etiā nec spirit⁹ ad corpus est aliqua ꝓportio sicut indiuisibilis ad diuisibile. ergo. tc.

¶ Sexta ratio est Mobilitas vel motus est passio per se adequata corpori phisico sicut patet: qz omne mobile per se est corpus t omne corpus mobile et pertinet per se ad cōsiderationem phisici. Sed angelus nō est corpus phisicum nec ꝑsideratio ei⁹ pertinet per se ad phisicum nisi forte inquantus motor sicut t cōsideratio primi motoris. ergo nō est per se mobilis localiter. ¶ Hec est pcio ī qua omnes philosophi conueniunt q̄ angelus per se nō est mobilis sicut nec corpus necvniuoce nec in loco cum corpore nec cōmensurabile locovt videtur.

¶ Sed predictis non obstan

Mgr agelꝰ p se pt moueri localiter

tibus. Dico q̄ angelus per se pōt moueri localiter. Mō pbo ¶ Primo sic. Omne illud limitatū non adequatum tali loco nec adequate respiciens ipm quod est per se in loco inadequate determinat sibi talem locum vel sic determinatur ad ipsum q̄ sibi repugnet ali⁹ locus tsi est in potentia ad alium locum habendum potest moueri ad ipsuz. Sed angelus per se est in aliquo loco quē nō respicit adequate: quia sic est in vno loco q̄ nullam determinat nec per ꝓsequēs aliquis alius repugnet sibi vbi tamē sit sibi ꝓportionatus. Similiter etiā non est vbiq; sicut in loco. ergo tc. ¶ Secūda ratio est ista. Oē receptiuum formatum alicuius generis quod non est ex se determinatū ad aliquaz illarum pōt mutari ad aliquam ipsarum vel de vna ad aliam vt patz quia ad qualibet ꝯtum est ex se est in potētia passiua. Sed angelus est receptiuus formarum alicui⁹ generis q̄ sunt vbi diffinitiua. Nec oē vbi sibi determinat nec aliquod illorum sed est indifferēs ad omnia vel saltez ad multa. ego tc. ¶ Tertia rō est ista. Omne creatū difficile per locum qđ potest esse presens alicui loco cui ꝓus ꝑsens nō erat de nouo potest recipere respectū aliquem realē ad talem locum. Puta respectū vbi: qz q̄ de non presente fiat presens nō est nisi per aliquam mutationē non loci ergo sui vt videtur. Sed angel⁹ est hmōi ergo de nouo potest mutari ꝑm vbi. Sz hoc ē localiter moueri. ergo tc. ¶ Quarto sic. Nulli quod nō est illimitatum ad omne vbi cui ꝓuenit aliquod vbi repugnat habere aliud vbi. Sed angel⁹ habet aliqđ vbi diffinitiuū tnon est illimitatum ad omne vbi sicut deus. ergo tc. ¶ Quinta ratio Angel⁹ est in celo vel in orbe qđ mouet. Aut ergo ī toto orbe vel pte Non in toto orbe vt videt qz qua rōne simul eēt in oriēte toccidēte pi rōne vbiq; in orb⁹ partibus orbis qđ nōvt eē vez. igit ē in pte orbis. Tūc sic aut angel⁹ mouet cū parte orbis/aut stat pte orbis mota t recedente. Sed ex vtroq; sequitur q̄ mutetur

secūdum locum aliquo modo: quia accipit nouum vbi diffinitiuum ad partem succedentem. ergo ꝛc. ¶ Dices q̄ non valet. Nam istud non cōcludit nisi q̄ angelus non moritur: sed magis pars ipsa oꝛbis vel partes que recedunt ꝛ accedunt angelo stā te vel si mouetur cuꝫ parte hoc est per accidens ad motum partis ꝓtinentis ipsiꝰ diffinitiue sicut nauta ad motum nauis continentis ipsum circūscriptiue. ¶ Dico q̄ ratio concludit q̄ angelus p se potest localiter moueri: quia si sic stat vel mouetur cū parte sicut tu dicis nō repugnat sibi moueri per se illa parte stante sicut etiaꝫ nauta moto stante naue ipsa eoipso q̄ est aliquid per se locabile ꝛ sic in isto loco q̄ etiam in alio. Similiter etiaꝫ si ponatur angelus stare recedente parte quia negari non potest quin adquirat nouum vbi ad partem succedentem ꝛ qua ratione non repugnat sibi recipere nouū vbi ad partem aduenientem eadem ratione/ nec repugnat sibi recipere nouum vbi ad consimilem vel eā dem partem stantem quia eiusdem rationis est totum vtrobiq̄ ꝛ hoc posito q̄ per se mouetur. ergo ꝛ cetera. ¶ Iste rationes quinq̄ probant q̄ angelus per se potest localiter mutari: quia vera mutatio ad locum vel ad vbi duplex est. Una instantanea sicut corpus christi mutatur quādo fit in altari de nouo sub speciebus vbi ꝓius non erat et alia successiua que est ꝓpꝛie motus. ¶ Probo q̄ potest per se mutari mutatione successiue que est ꝓpꝛie motus quia quod est per se locabile loco diuisibili ꝛ in potentia ad alium locum diuisibilem per se potest successiue mutari vel moueri de loco ad locum: quia sibi non repugnat successiue relinquere primum locum partem post partem subintrando alium locum partem post partem accipiendo partem ꝛpartem ex parte loci. Sed angelus est huiusmodi sicut dictum est supra. igitur. ꝛc. Unde sicut corpus occupans locum circūscriptiue quod est in potentia ad alium locum continuum vel contiguū potest successiue moueri in loco deserendo partem post partem ꝓimi loci ꝛ subintrando partem post partem secundi. Ita videtur in ꝓposito de angelo existente in loco diffinitiue q̄ non minus potest hoc ꝛ sic successiue mutari ꝛ per consequens moueri. Sed vtrum in instanti ad sequentem articulum pertinet vbidem apparebit. Sic igitur dico q̄ angelo non repugnat moueri localiter: et q̄ frequenter mouentur ꝛ mutantur.

vera mutatio duplex.

Ad ꝓimū ꝓ philosophis dicitur. Quoad primam ꝓpositionem q̄ omne qđ mouetur partim est in termino a quo ꝛ cuiꝰ accipiēdo ly partim ex parte mobilis vel ex parte termini vel ex parte vtriusq̄. In ꝓposito accipitur tantus ex parte termini vel loci: nec oportet q̄ accipiātur semper ex parte mobilis sicut patꝫ etiam in aliquo motu alterationis cuiusmodi est motꝰ intēsiuus albedinis in eodem subiecto toto aliquid eſ̄ totum potest esse album ꝛ in ipso intendi albedo et potest moueri in albedinem intendendo ipsam sic q̄ talis successio non accipitur ēm partes subiecti sed ēm partes ꝛ gradus albedinis aduenientes eidem subiecto. Sic in ꝓposito. ¶ Ad secūdam dicitur q̄ licet angelus ex parte sui non sit partim in loco vno ꝛpartim in alio: sed totus vbiq̄ est q̄ simplex tamē ex parte loci bene qui est partibilis ꝛ hoc patꝫ ideo

Tōcl'o p̄ dictoꝝ

nō valꝫ. ¶ P̄. Nota q̄ vbi ipsius angeli quod quidem est habitudo ad locum ēm cuius variationes attenditur motus in angelo est alius ad totum locum ꝛ aliꝰ ad qualibet partem loci naturaliter aptam natam locare aliquid ꝛ in qua dicitur angelus esse sicut in loco seu parte loci ꝛ hoc patet quia angelo recedente a loco ꝛ subintrante alium locū non oportet ipsum statim non esse in qualibet parte ꝓris loci licet non sit amplius in toto ꝓiori loco qui libet tamen illorum respectuum simpler est non habens partes quantitatiuas simul manētes vel existentes sicut nec angelꝰ in quo recipitur talis respectus. Ita q̄ secūdum successionem taliū respectuū ad diuersa loca vel partes locoꝝ in angelo attēditur motus qui nō est continuus: si tamen vere est cōtinuus ex parte subiecti. Puta āgeli nec ex partibus vnius forme vel vnius vbi continuati vel extensi in subiecto: quia tale vbi nō est in angelo sꝫ ex continuitate spaciꝫ. Ita q̄ motus continuatus ex spacio ēm diuersas partes suas terminatur ad diuersa vbi ipsius angeli respectu partium loci quibus habitis simul habetur vnde aliud vbi ad totū locum in quo est angelus ꝓimo ꝛ adequate. ¶ Alii qui tamen videntur dicere q̄ motiua Aristotelis q̄ que probat q̄ indiuisibile non mouetur nihil valēt etiam de idiuisibili q̄titatis cuiusmodi est punctꝰ ꝛ q̄ potest in eaſdem difficultates ꝛ eadem inconuenientia induci in quas vel in que inducit alios.

De vbi āgeli no/tanda.

Motiua Arist. de idiuisibilis imobilitate.

¶ Nam motiuum suum quare ponit q̄ indiuisibile nō mouetur nec potest moueri, videtur esse: quia mobile dum est in termino a quo non mouetur: sed quiescit dum est in termino ad quem non mouetur sed mutatum est vel motum ergo ad hoc q̄ mouetur oportet q̄ partim sit in termino a quo ꝛpartim in termino ad quem. Sed idiuisibile partem ꝛ partem non habet. ergo ꝛc. ¶ Secundum motium est quia omne mobile dum mouetur est in quolibet instanti motus in spacio sibi equali ergo indiuisibile in loco indiuisibili ꝛ cum transit ab extremo in extremus pertrāsit omnia spacia sibi equalia ꝛ signat ea in actu. ergo cum infinita sint spacia sibi equalia in continuo quia infinita puncta vel indiuisibilia ī quolibet cōtinuo si moueretur sequeretur q̄ ī actu pertrāsiret infinita ꝛ signaret actualiter ipsa quod est impossibile. ¶ Modo probatur q̄ ꝓra Aristotelem sequantur eedem difficultates vel eadem inconuenientia possibile est esse speram super planū contingendo eam in puncto. Punctus ergo spere mouetur ꝛ planum est q̄ in quolibet instanti significat indiuisibile sibi equale nec est partim in termino a quo ꝛ partim in termino ad quez. ¶ Preterea. Volo modo sperā Da mihi corpus quodlibꝫ superficiale mobile illud in sua superficie terminatum est per lineam. Moueantur ergo ab extremo in extremum. Planum est q̄ linea illa secundum latitudinem est indiuisibilis ꝛ planum est q̄ ipsa ī quolibet instanti est in spacio sibi equali ꝛ signat lineam indiuisibilem in spacio sicut etiam ipsa est indiuisibilis q̄ tangit planum in indiuisibili et in actu: quia nusq̄ recedit ab ipso plano. ¶ Ex hijs sequuntur omnia inconuenientia contra Aristotelem que adducit contra alios. Nam impossibile est illud punctum partim esse in termino a quo et partim in termino ad quem partim in vna linea ꝛ partim in alia eque distante et similem lineam: quia

Contra Ari. motiua.

Incōuenientia Arist. ꝓ eum.

Epilogatio p̄dictoꝝ

indiuisibilis est secūdum latitudinez. ¶ Similiter secundum inconueniens q̄ in omni instanti linea tangit spacium sibi equale ꝛ per consequens indiuisibile ergo indiuisibile est consequēter ens indiuisibili in plano ꝛ transit in actu infinita idiuisibilia q̄ in superficie qualibet sunt infinite linee sicut et infinita puncta in linea que sunt incōueniētia cōtra alios adducta. Et pz q̄ ad ipsa habet Aristoteles respondere sicut ipsi. ¶ Respōdetur autez ꝓ Aristotele q̄ nec linea nec punctus per se mouentur sꝫ per accidēs ꝛ ideo nec oportet q̄ sint partim in termino a quo nec partim in termino ad quem. Nec q̄ tangant in actu spacia sibi equalia vel indiuisibilia sicut indiuisibile tāgeret si p̄ se moueretur ideo non est ad ꝓpositum. ¶ Aliter respōdetur ad primum q̄ nō est dare perfectam sperā mobilē super planum in natura. ideo ꝛc. ꝛ q̄ spera naturalis tangeret planuꝫ in linea non in puncto. Sꝫ iste solutiones parum valent. ¶ Prima nō valet. Nā licet partes per accidens moueātur in toto ad motum totius tamen nō minꝰ habent spacia sibi equalia ꝛ designant vel tangunt q̄ si per se mouerentur Similiter non plus sunt tote in termino a quo vel ad quem q̄ si per se mouerentur igitur similiter de linea ꝛ puncto. ¶ Si argumenta tua valeant secūda solutio nō valet: qz licet non sit dare perfectam speram naturalem hic inferius tamen possibile est dari virtute diuina ꝛ perfecte rectum planuꝫ ꝛ spera posset moueri super planum ꝛ non tangeret nisi ī pūcto. Similiter etiam patet de celo quod ē perfecte spericum ꝛ credo q̄ virtute diuina mobile est super aliquod planū qđ posset deus facere vel etiā aliqđ corpꝰ sphericuꝫ aliō nāle qđ posset deꝰ facere. ¶ Secūda solutio nō valet quia sicut spera mathematica perfecta nō tangeret planuꝫ in linea sed in puncto. Ita ꝛ spera naturalis perfecta qz eadez est spera nō differens nisi secūdum rationem. ita q̄ naturalitas vel sensibilis qualitas nō immutat tactū mathematicum nec modum tangendi vt patet.

¶ Videtur ergo sequi ex predictis q̄ indiuisibile posset moueri ꝛ describere totam lineam spaciꝫ nō tamen sequitur magnitudinem sequi ex indiuisibilibus sicut dixerunt aliqui ad euasionem predictorum. ¶ Contra quos arguunt isti quia sequeretur q̄ dyameter quadrati esset equalis coste. Quod probatur per hoc: quia si costa componeretur ex punctis sicut dicis. Ponatur q̄ a quolibet puncto coste vnius protrahatur linea recta ad aliam costam correspondentem ꝛ eque distanter ad inuicem sint iste linee. Aut igitur linee adequāt omnia puncta dyametri. Ita q̄ quelibet transit per vnuꝫ punctū dyametri ꝛ nullus relinquitur qui nō tangatur ab aliqua illorum: ꝛ tūc patet q̄ tot sunt puncta in dyametro quot in costa ꝛ econuerso. ꝛ costa est equalis dyametro ꝛ cōuerso quod est inconueniens etiam contra sensum. Aut non tanguntur omnia puncta dyametri sed aliqua relinquuntur intacta: tūc quoꝝ ab illo puncto intacto in dyametro. Planuꝫ est q̄ contingit ducere lineam rectam eque distantem inter alias duas vsq̄ ad costam. Sed planum est q̄ terminari non potest ad aliquod punctuꝫ ad quod terminetur alia predictaruꝫ linearum: quia tunc linee parallele concurrerent ꝛ eque distantes quod est impossibile. igitur ad aliquem pūctum inter medium terminatur in costa ꝛ hoc est contra positum

quia ponebatur ꝓius q̄ a quolibet puncto coste ꝓ traheretur linea ad aliam costam per dyametrum Similiter etiam ex hoc sequitur propositum q̄ sint equalia pūcta in costa ꝛ dyametro ꝛ ita costaꝫ dyameter sunt equalia si linea coponatur ex punctis.

Vide

¶ Ad saluandum ergo duo dicta Aristotelis. Dicit vnus q̄ continuum non componitur ex indiuisibilibus sicut probatum est tamen indiuisibile quātitatis etiam si esset posset moueri. ¶ Quando autem Aristoteles dicit q̄ indiuisibile non potest moueri. Dicit q̄ verum est tamē illud ex parte cuius possit accipi successio vel cōtinuatio motus: sꝫ magis ex parte spaciꝫ accipitur successio in motu/indiuisibili: quia indiuisibile partez ꝛ partem. Nec plura indiuisibilia habet sicut spacium. ¶ Quando dicitur vltra q̄ illud quod mouetur / partim est in termino a quo ꝛ partim in termino ad quem. Dicit q̄ verum est de mobili ex parte cuius accipitur successio in motu non autem de quolibet indiuisibili. ergo secūdum Aristotelem moueri non potest tamē illud ex parte cuius accipiatur successio motus ꝛ hoc est verum. Nec plus concludunt rationes ipsius. ¶ Alius dicit q̄ Aristoteles artatur in illis inconuenientibus que sunt incōuenientia secundū ipsum Aristotelem sicut ꝛ aliꝫ contra quos arguit ꝛ ideo dicit q̄ indiuisibile etiam quantitatis moueri potest: sed non a puncto ad punctum immediatū sed a puncto in magnitudinem continuam sicut si lux esset nunc punctalis in medio diffunderet se in totam latitudinem aeris ꝛ ita non est dare punctū post punctum in actu in motu diuisibilis: quia non numerat puncta in actu cum continue mouetur.

Si cum predictis rationibus q̄ indiuisibile quantitatis potest moueri possit stare lineam non componi ex indiuisibilibus: ꝛ tempus non componi ex instantibus nescio. Difficile tamen mihi hoc videtur saluare. Cum enim spera mota attingat secundum punctum quicquid est de linea plani subiecti/ ꝛ nihil attingit nisi indiuisibile sicut dictum. Difficile videtur q̄ linea sit aliquid nisi puncta vel aliquid constitutum ex ipsis. Et in alio exemplo q̄ superficies non componatur ex lineis. Si autem predicta possint stare non video q̄ possint stare nisi q̄ vbiq̄ in linea est punctus ꝛ continuum punctus in potentia eo modo quo debet intelligi ꝛ continuum simul sicut vbiq̄ in linea est continuum et continuum non est sine puncto ꝛ spera attingit continuum in punctis ꝛ non in continuo: ꝛ sic aliquid est de linea quod non attingit punctus puta continuum: tamen puncta attingit in potentia existentia in cōtinuo. ¶ Unde nota hic q̄ puncta esse in linea in potentia non est sicut dicimus antichristum modo esse in potentia tunc nec actu continuaret nec terminaret. Sed esse in potentia est esse non separatū a continuo ꝛ per seipsum sed in continuo ꝛ cum ipso. Sed non video continuitatem motus vel successionem: sed tantum plura mutata esse. Nec video sicut dicit alius q̄ indiuisibile quātitatis potest moueri a puncto in lineam vel continuum quia nec est quantum formaliter nec virtualiter quicquid sit de istis. ¶ Prima solutio videtur bona q̄ angelus sꝫ sit simplex ꝛ indiuisibilis formaliter sibi tamen correspondet locus continuus ꝛ diuisibilis quem potest successiue dimittere ꝛ alium subintrare ꝛ sic est moueri ꝛ esse ꝓtim ī termino a quo ꝓtim ī termio

Esse ī potētia qđ.

ad quem sicut dictum est supra. ¶ Ad secundam rōnē dico q̄ indiuisibile nō est loc⁹ angeli sic̄ dictū est supra. Vñ os q̄ p̄t⁹ sit in p̄ncto tanq̄ in loco sibi equali q̄ in continuo sicut accipitur imo nūq̄ sibi correspondet punctus p̄o spacio vl̄ p̄o loco. Sed locus p̄tinuus sibi p̄mo est equalis ⁊ adequat⁹ vl̄ p̄portionatus ꝺm locationes ⁊ ideo nō est maior difficultas de motu angeli q̄ de motu corporis.

Vacuus duplicit capitur.

¶ Ad tertium dico q̄ vacuum accipi potest ꝑ dimensionibus separatis habētibus esse mathematicum. Alio modo p̄o p̄uatione vel carētia corporis etiā dimētionum infra latera alicui⁹ cōtinētis. Tunc quādo dicitur in maiori q̄ sic se habet angelus ad mouere in corpore vel in pleno sicut corpus in vacuo. ¶ Dico q̄ falsum est accipiēdo vacuum p̄mo modo: q̄ corpus moueri nō posset in vacuo p̄mo mō. Nam dimēsiones separate non possent sibi credere ꝺm Aristotelez ⁊ ita si mouerētur duo corpora eēnt simul in eodem loco vel esset penetratio corporum. Corpus autem vel plenum potest cedere angelo vel saltem in ipso potest moueri angelus. Nec oportet ip̄m cedere ad modum quo os cedere corp⁹ corpori loquēdo etiā de vacuo. ¶ Secundo modo dico q̄ maior est falsa q̄ corpus imo nec angel⁹ in tali vacuo posset moueri localiter saltem aliqua virtute creata que nō potest facere motum sine termino q̄ nō posset habere vbi aliquod ī tali vacuo q̄ in tali vacuo nihil ponitur. Ad nihil autem nō est respectus realis. Sic autez non est de angelo respectu corporis vt patet. ¶ Quādo dicitur vltra q̄ corpus nō potest moueri in vacuo quia ibi non est resistentia motoris ad mobile nec econuerso. Nec medij ad aliquod istorum ⁊ per ꝓsequs similiter nec angelus in corpore vel in pleno potest moueri: q̄ ibi nō est resistentia mobilis ad motorē sui ipsius ad seipsum nec medij ad ipsum vel huiusmodi. ¶ Dicit vnus q̄ ad successionē in motu non requiritur resistētia mobilis ad mouens sic q̄ mouens tale nō possit super mobile: quia nō posset eē motus nec talis resistentia q̄ mobile quātum est ex se semper inclinetur ad oppositum: quia tūc omnis motus successiuus eēt violentus quod est falsum. Sed talis resistentia requiritur q̄ mobile per comparationem ad virtutem motoris nō possit trāsferri a byno vbi in aliud nisi p̄ius habeat mediū vbi: ⁊ talis resistentia est cuiuslibet mobilis ad quālibz virtutem creatas ⁊ ex hoc habetur successio in quolibet motu a virtute creata: ⁊ sic etiam angelus resistit sibiipsi ⁊ medium resistit angelo siue vt motori siue vt mobili: q̄ oportet q̄ p̄ius mobile trāsferatur ad partem posteriorem q̄ ad p̄iorem. ¶ Sed ista solutio nō placet mihi: quia videtur innuere q̄ virtute diuina infinita posset esse mot⁹ vel fieri in instanti quod ego reputo simpliciter impossibile sicut dicā infra. Et dico q̄ ita bene resistit mobile vl̄ medium q̄tum ad hoc virtuti infinite sicut virtuti create ⁊ sicut est impossibile per virtutem creatam motum fieri in instanti. Ita etiam virtuti infinite: quia hoc nō patitur natura motus cuz sit per essentiam successiuus. Bene puto tamen q̄ virtus infinita in instanti posset trāsferre mobile de loco ad locum sed nō per motum: sed per simplicem mutationem instantaneam. Sicut etiam ponit deus corp⁹ x̄pi in altari non transferēdo ipsum de celo. ⁊ ideo quod Cōmentator quarto phisicoruz q̄ aialia morentur in vacuo ⁊ q̄ graue moueretur in instanti omnia ista reputo falsa quōcunq̄ vacuum accipiatur.

Nota.

Rota cor poralis duplex.

¶ Ad quartum dico q̄ forma corporalis potest accipi dupliciter. Uno modo p̄o habitudine formali alicuius ad aliquod corpus ⁊ sic dico ossse quod per se mouetur est in potentia ad formaz corporalem puta ad vbi quod ē habitudo mobilis ad corpus locās vel ad locum ⁊ sic dico q̄ non est incōueniens angelum esse in potentia ad formam corporalem sicut nec ē incōueniens ipsum in loco corporali. Alio modo accipitur forma corporalis p̄o forma extensa quantitatiue vel extendibili: et sic dico q̄ angelus non est in potentia ad formam corporalem sicut probat argumentum. Nec talis forma corporalis est vbi diffinituū in angelo licz vbi circūscriptiuum sit talis forma corporalis in corpore locato vel moto. ¶ Ad quintum dico q̄ motus angeli ⁊ motus corporis in loco proportiōalis est ⁊ quilibet finite velocitatis licet angelus seipsū velocius moueat q̄ corp⁹ ab aliquo alio nisi a deo moueatur vel a seipso. ¶ Dicis q̄ non: q̄ primus motus qui est motus celi est velocius. quarto phisicorum. Dico q̄ verum est inter motus corporum de quib⁹ Aristoteles loquitur. ¶ Dico etiā vltra q̄ motus vtriusq̄ tam angeli q̄ corporis prout distinguitur a mutatione est successiue ⁊ q̄ a deo vterq̄ potest fieri in equali tēpore nec potest facere motum angeli in tam paruo tempore quin possit motum corpis in tam paruo. Nec motum corporis in tam longo quin etiam motum angeli in tam longo Unde dico q̄ sunt ꝓportionabiles. ¶ Quādo dicis q̄ non habent proportionem sicut nec diuisibile ⁊ indiuisibile. Dico q̄ non semper accipitur proportionabilitas motuum sicut nec successio ex parte mobilis vtriusq̄: sed magis ex parte spacij sicut est in proposito. Spacium autem vtriusq̄ diuisibile est. ideo. ⁊c. ¶ Ad sextum quādo dicis q̄ mobilitas est passio adequata corporis phisici. potest dici q̄ verum est de mobilitate secūduz vbi vel situ circūscriptiuum vel corporalem. Non autem mobilitas vniuersaliter accepta sic q̄ omne mobile sit corpus: quia est dare mobile secūduz vbi diffinitiuum quod non est corpus sed est angelus vel spiritus.

¶ Vel dicēdum est q̄ maior est vera secūduz reputationem Aristotelis licet sit simpliciter falsa. Unde cōsequenter dici potest q̄ angelus per se potest esse de consideratione phisici tanq̄ subiectum motus ⁊ per se mobilis non solum inquātum maior: licet hoc nō senserit Aristoteles nec alij philosophi sicut dictū est supra. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secunduz articulum.

Dicit vnus doctor q̄ motus angeli potest esse continuus vel non continuus. Si sit continuus impossibile est q̄ sit in instāti. Quod probat quia si esset in instanti oporteret dicere q̄ in toto tempore precedēti quiesceret in alio loco. Sed hoc est impossibile: quia si aliquid quiescit in aliquo tempore toto in quolibet instanti illius tēporis se habet vniformiter ⁊ non aliter q̄ nunc q̄tum p̄ius. Unde impossibile est q̄ aliquid in tempore precedenti quiescat in aliquo ⁊ in instāti illius temporis moueatur vel fiat siue sit in alio. ¶ Sed est dare necessario vltimum instans quietis in illo in quo quiescebat: et nunc in quo vltimo fuit in loco precedenti ⁊ postea aliud nunc in quo sit in alio loco. Inter q̄libet duo nunc est tempus ⁊ illud tempus est in quo mouetur ergo. ⁊c. Dicit etiam q̄ licz nō sit possibile aliquid quiescere in aliquo loco per totū tp̄s ī vltio istāti moueri vel eē in alio propter cām predictaz q̄ quiescere est se habere nō aliter q̄ p̄ius: tamen in motu est possibile q̄ in toto tempore non sit in termio motus ⁊ tamē in vltimo instāti illi⁹ sit in termino q̄ moueri est se habere aliter q̄ p̄ius ⁊ in quolibz instanti tēporis in quo aliquid mouetur se habere aliter q̄ p̄ius: ⁊ ideo ꝯcludit q̄ os necessario generationem ⁊ illuminationē ⁊ tales mutationes instantaneas eē terminos alicui⁹ motus q̄ in talibus id quod mutatur in vltimo instāti tēporis ē sub aliquo vel habet aliquid q̄ prius nō habebat ⁊ in toto tempore precedenti est aliquis motus terminatus ad tales mutationes. Unde dicit q̄ generatio est terminus alterationis ⁊ illuminatio est termin⁹ motus localis ipsius solis ⁊ huiusmodi. Si aūt angelus nō moueatur p̄tinue: q̄ de vno loco se potest facere statim in alium locū ꝺm motum nō p̄tinuus tunc dicit q̄ motus ei⁹ est in tempore sed nō in tempore p̄tinuo sed nō p̄tinuo ⁊ tale tempus quo mensuratur motus angeli siue sit p̄tinuū siue nō: nō est idem cuz tēpore quo mēsuratur mot⁹ celi ⁊ quo mē surantur oīa corruptibilia que habent mutabilitatem ex motu celi q̄ motus angeli non dependet ex motu celi in aliquo sicut dicit.

Nota hec.

¶ Contra istam positionem

Arguo q̄tum ad multa. P̄imo p̄tra illam distinctionem motus in p̄tinuum ⁊ nō p̄tinuum: q̄ mot⁹ ꝺm ipsos est de genere continuorum non minus q̄ tempus. ergo ponere motum nō cōtinuum. Et ita illa distinctio distinguit motū in motū ⁊ non motū ¶ Secundo sic. Quod nō est vnus mot⁹ nō est motus. Sed motus nō p̄tinuus nō est vnus motus: q̄ cōtinuitas mot⁹ est sua vnitas ꝺm ipsos ⁊ ideo de⁹ vt dicunt nō pōt reparare vnum ⁊ eundem motuz: quia interrumpit⁹ per nō eē. ergo dicere motū nō cōtinuum est dicere motū nō motum: sicut dicere lineam nō p̄tinuam est dicere lineam nō lineam. Similiter etiā de tēpore p̄tinuo ⁊ nō p̄tinuo. ¶ Secūdo arguo p̄tra motiuum p̄clusionis: licz eīm p̄clusio sit vera tamē motiuum est nullum. scz q̄ idem in toto tempore nō possit aliquid quiescere in aliquo vl̄ sub aliquo ⁊ in vltimo instāti terminatiuo illius tēporis non possit esse sub aliquo vel fieri: sed os ip̄m eē sub eodē in vltimo instāti illo. ¶ Cōtra in p̄uersione panis in corpus x̄pi planum est q̄ panis subsistātia quieuit per totum temp⁹ p̄lationis verborum in altari ⁊ fuit ibi ergo per istud dictum in vltimo instanti. Sed hoc est falsum q̄ in vltimo instanti p̄lationis verborum est ibi corpus x̄pi nec manet vl̄ est ibi subsistātia panis. quare ⁊c. Similiter etiā aer quieuit sub esse tenebroso vel sub tenebra per totū tempus noctis ⁊ in vltimo instāti illuminatur a sole: q̄ illuminatio fit in instāti ⁊ ita in vltimo instanti illius temporis nō est tenebrosus nec manet sub tenebra. Similiter etiam materia sub p̄uatōe alicuius forme sicut sub forma incōpossibili remansit per totum temp⁹ precedēs siue sit ibi alteratio p̄ siue nō ⁊ tamē in vltimo instanti fit sub alia forma Nec os q̄ maneat sub p̄iori forma nec sub p̄uatione forme aduenientis ꝺm doctrinam Arist. octauo phisicoruz. vbi expresse determinat q̄ instans terminans tempus est posterioris passionis. Quod autem dicunt q̄ ista sunt termini mot⁹ nihil valet hoc enim est per accidens. Potest eīm aer esse tenebrosus per tempus ⁊ illuminari in instanti a luminari nō aduenīēte per motū: sed creato in instāti a deo. Similiter ēt de generatione. Dico q̄ potest fieri in instanti sine alteratiōe que sit motus: tamē hoc eēt simpliciter impossibile si dictum eorum esset verū.

Vide argumētū.

¶ Tertio q̄ ꝓtradicunt sibiipsis q̄ dicūt q̄ motus non cōtinuo potest angelus moueri in tempore nō continuo immediate de loco ad locum. Tūc arguo In parte temporis nō continui quieuit angelus in p̄iori loco. ergo oportet q̄ in parte temporis talis immediate sequēte quiescat in eodem vel illa pars nō se habet immediate ad altam sicut instans ad tēpus: sed oportet dare aliam partem mediaz ⁊ sic eē etiam de illa parte ⁊ est processus in infinitum vel ipsi cōtradicunt sibiipsis. ¶ Quarto cōtra illd qđ dicunt q̄ angelus potest moueri in tempore nō cōtinuo: quero quid intelligūt per tempus non continuum. Aut enim intelligunt tempus discretuz qđ ponunt aliq̄ ⁊ illud est fictum sicut probatum est ꝺ stinctione secūda: et similiter illius temporis ꝓtes sunt indiuisibiles nec possunt eē mensura motus. Aut per tempus nō continuum intelligunt partes temporis discōtinuatas: ⁊ tunc quero quo modo p̄ istas partes tēporis mouetur. Nō enim aliter moueturin qualibet parte illius temporis q̄ mouetur in toto tempore cōtinuo vt videtur ⁊ nō est aliō dicere q̄ potest moueri diuersis temporibus vel sic q̄ cadat quies media vel q̄ nō cadat quies media. Stant enim ista duo simul q̄ motus nō sit cōtinuus nec tempus sed sint plura tēpora ⁊ plures motus solum discontinuata per motum esse in actu vl̄ per instans sicut faba ascendendo obuians molari descendenti mouetur duobus motibus ascendēdo ⁊ descendēdo sine quiete media. Et similiter angelus sic posset moueri aliquo motu reflexo. Sed ista nihil faciunt ad propositum vel intelligunt diuersa instātia ⁊ illa nō sunt tempora nec tempus sicut nec plura mutata eē sunt mot⁹.

De faba reflexa.

¶ Ultio p̄tra illd quod dicunt motum angeli nō mensurari tempore quod est passio p̄imi motus: licet forte sit vez quia motus angeli velocior est q̄ motus celi tamen non apparet magnuz incōueniens si ponatur mensurari per ipsum: quia ille est vniformior ⁊ regularior q̄ iste licet iste sit velocior: ⁊ similiter etiam sicut angelus ponitur in loco ⁊ moueri in loco corporali nō videtur magnum inconueniēs si mēsuretur illo tempore quod est passio p̄imi mot⁹ vel p̄imi corporis Nec valet si dicas q̄ angelus posset moueri si celū staret. Ita enim dico de sorte et platone et de rota figuli ⁊ fuit etiam factum in diebus Josue. Non enim tale mensuratum essentialiter dependet a tali mensura creata: sed sufficit ad hoc vt sit mensurabile per aliquod tale notius ⁊ p̄ius vel huiusmodi q̄ mensura cognita per illam possit cognosci quantitas motus que dicitur mensurari siue sit in actu siue non. quare ⁊c. Ex quo patet q̄ non valet ratio eius ad istud: quia ita parum dependet essentialiter motus rote figuli a celo vel motu celi sicut motu angeli: q̄ ita p̄t iste eē sine illo sicut iste. Et tō dico q̄ nec ē ponēda illa positō nec illa ꝺ tp̄e discreto

frustra esset per tempus discretū ponuntur plura sine necessitate: qz totum saluari potest per tempus continuum vel instantia eius in proposito. quicqd saluant per discretum.

¶ Alij dicunt q angelus vbi/ tute diuina potest moueri in instanti sic q tota realitas motus qui esset successiuus si ab agente naturali fieret potest esse in instanti: licet nō sit hoc possibile per virtutem agētis naturalis. Quod autez ita sit probatur quia si tanta virtus mouet in tāto tempore maior virtus in minori tempore: z per cōsequens infinita virtus mouet vel mouere potest in instanti sicut enim infinita virtus ꝓportionaliter se habet ad finitam sic instans ad tempus. Sz virtus diuina infinita est intensiue sicut ꝓbatur octauo phisicorum. ergo. ꝛc. ¶ Secūdo sic. Subiectuz esse virtute diuina sine ꝓpria passione in actu sicut triangulus sine equalitate actuali ad duos rectos quia potest esse sine duobus rectis z similiter materia sine quantitate sicut patet ecouerso de quātitate que est ꝓpria passio substantie corporee que tamen est sine ipsa in altari igitur multo fortius pōt esse econuerso. Sed successio est passio motus vt videtur ergo mot⁹ potest esse sine successione ergo in instanti. ¶ Tertio sic. Illud quod est idez realiter cum forma ad quam est motus potest esse sm totaz realitatem suam in instanti sicut z forma terminās motum. Sed motus est idez realiter cum forma ad quam est motus vt dicunt. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Illud quod virtute diuina potest fieri in pluribus locis simul in eodem instanti potest moueri de vno ad alium in instanti vt videtur. Alias nō posset fieri in pluribus locis. Sed angelus z quodlibet corpus mobile est huiusmodi sicut probatuz est supra de loco angeli. ergo. ꝛc.

Nota de realitate motus.

¶ Istam conclusionem repu/ to simpliciter falsam z impossibilem. Dico enim q impossibile est z implicat cōtradictionem q realitas mot⁹ prout accipitur ꝓprie distinguendo ipm a mutatione sit vel possit esse in instanti per virtutem quācunqz siue finitam siue infinitam. ¶ Hoc probo sic. Illud qd per essentiam suā est successiuū nō potest esse in instāti qz omne tale intrinsece per suam eentiam habet partem z partem sibi inuicez succedentes z incōpossibiles in actu. Sed mot⁹ sicut ꝓbaui in prio est successiu⁹ p suā eentiā z nō p vnum accidēs vel vnā tunicā superindutā sed per ꝓpriam durationē que nihil aliud est q̄ ipse: ergo impossibile est q sit in instāti tempus. ¶ Scdo sic Sicut se habet mutatū esse ad motū. ita instans ad tempus ergo a trāsmutata ꝓportiōe sicut se hz mutatum esse ad instās. Jta motus ad tēpus. Sz mutatuz eē mēsuratur in instāti nec pōt mēsurari tpe nec eē in tpe quacūqz virtute. igit etiā mot⁹ mensuratur tpe z nō pōt mēsurari instāti nec esse in ipso.

¶ Tertia rō. Illud qd hz ptes z est in instāti non pōt esse successiuuz nec est successiuū. ꝓbatio qz in hoc est distinctio permanētis a successiuo q si ꝓmanens hz partes pūt eē simul: sicut partes linee pūt esse simul igitur sicut ꝓmanēs nō pōt eē successiuū nec est successiuū. Jta nec istud cui⁹ partes sunt in eodem instanti. Sed si motus est in instanti partes eius sunt simul vt patet igit nec est nec esse pōt successiuus. hoc est falsum: ergo. ꝛc. ¶ Quarta rō est ista. Uniformiter iudicanduz est de tpe z de motu In tpe em est successio ex motu sicut dicit quarto phisicoꝝ. Sed impossibe est z iplicat ꝯtradictionē manifestā q tpis partes sint simul preteritū z futurū Per hoc em tollitur natura tpis. ergo impossibile est hoc de ptib⁹ motus ergo motus nō pōt esse in instanti: ideo dico q ipossibile est angelum moueri accipiēdo motū ꝓprie in instanti quacūqz ꝑtute. 4. phis.

¶ Ad primum aliozuz dico q Aristoteles nō accipit ibi motuz ꝓprie put distinguitur ꝑa mutationē: sed put accipitur p mutatione in cōi ad motū z ad mutationē instātaneaz z tunc bene vez est q ꝑtus infinita pōt mutare in instanti sicut maior vel minor in tpe maiori vel minori. Jpse em simpliciter reputauit ipossibile q motus ꝓprie accept⁹ eēt in instanti vel posset esse imo q posset eē aliquis mot⁹ velocior motu primi mobilis quē tū nō posuit eē nec fieri posse in instanti.

¶ Aliter dicitur q si maior virtus in minori tpe: ergo infinita in instanti ꝓna Arist. nō tenet ex natura ꝓpōnum: sed ex falsa ypothesi p̄supposito q motus pōt eē in instāti. ¶ Cūm bene est vez q si mot⁹ posset esse in instāti ꝑtus infinita posset ipm facere in instāti: qz nō est aliqua maior virtus q̄ posset ipsum facere. ¶ Sed dico q ypothesis falsa est et impossibilis z ideo nō oz q ꝓns sit verū. Repugnat z est impossibile q mot⁹ sit in instanti nō ex aliqua impotentia dei vel ifinite ꝑtutis sed ex implicatione ꝯtradictiōis in terminis. Et p hoc etiā pōt solui ad scdam philosophi q scz nō ꝓcludit motū fieri in instanti. Sed bene ꝓcludit q ꝑtus infinita sufficiens est ad hoc si hoc fieri posset. ¶ Ad scdz dico q subiectuz quodcūqz virtute diuina pōt fieri z eē in actu ꝓpria passione absoluta vel relatiua eēntialiter distincta ab ipsa. Ad minorem dico q successio nō est ꝓpria passio mot⁹ sicut nec aīalitas homis. Sed dico q motus p eēntiam suam successiuus est vel successio quedā z etiā tps z alia sicut ꝓbaui in prio. Jta q sicut ꝓmanēs puta subā p suaz eēntiā ꝛpmanēs est vno p vnā tunicā supindutam ita mot⁹ est successiuus. ¶ Ad tertiū dico q motus nō est idē realiter cū forma ad quā est motus. Cūm dico q dealbatio nihil est de albedine nec ē albedo plus q̄ nigredo imo dealbatio z albedo plus distinguuntur q̄ albedo z nigredo: qz albedo z nigredo sunt eiusdē gñis primi z ita nō se totis distinguūtur sed in aliquo conueniūt. Sz dealbatio z albedo sunt alteri⁹ gñis p̄dicamētalis z se totis distinguunt nec ī aliquo conueniūt. ¶ Ad quartū dico q idē corp⁹ vel idē mobile pōt eē vel fieri ꝑtute diua in plurib⁹ locis in instāti: sed dico q hoc est impossibile q per motum ꝓprie acceptū trāsferatur de loco ad locū vel fiat in aliquo loco siue in vno siue in plurib⁹ in instāti. Sz bñ possibile ē hoc p simplicē mutationē instātaneā vel p ples tales iō nō valet.

¶ Dico igitur quātumad p/ sentem articulū q accipiēdo motū ꝓprie pro mutatione successiua impossibile est quacūqz virtute angelum vel aliquid aliud moueri in instanti. Et hoc satis probatum est supra. Et pōt ꝓbari de ꝑtute p ꝓpria naturali si possz hēre pluraꝝbi simul ieodē instanti que haberet successiue si succiue moueretur. Resolutio predictorū de motu angeli.

Hoc autem est impossibile q aliquid creatum virtute propria simul sit in plurib⁹ locis adequatis sibi. Sed accipiendo motū pro simplici mutatione.

¶ Dico primo q virtute diuina potest moueri et trāsferri de loco ad locū in instāti vel etiam fieri in pluribus locis in instāti sicut de corpore christi patet in altari vno vel pluribus. Hoc em nō implicat contradictionē. Sicut etiā illud qd potest dealbari per motū potest a deo fieri album in instāti. Sed per simplicē mutationē que non est motus sicut nec illuminatio vel generatio est motus. ¶ Tertio de virtute propria vel virtute alterius creata. Dicit vnus doctor q nō videt magnū inconueniens ponere q virtute propria potest adquirere in instanti per mutationem aliquā vnum vbi sine motu quod alias potuisset adquisiuisse per eandē mutationem si ipsa fuisset terminus motus: quia q terminus nō statim habeatur hoc est ꝓpter imperfectionem virtutis in agēte quā quidē imperfectionem nō oportet ponere ī angelo sicut dicit nisi aliqua necessitas appareret. Dignificāda est enim virtus angeli q̄tum apparētia permittunt sicut dicit de hoc est michi dubium. Utrū angelus hoc possit vel non possit. Tamen nō video magnū inconueniens q angelus de vno totali loco sibi adequato potest se facere in instāti ī alio cotinuo vel cōtiguo per simplicē mutationē siue motū relinquēdo simul totum priorem locū z accipiendo alium sed vtrum in alio loco non cōtinuo vel contiguo: sed distante per locū vel loca intermedia se possit facere sic magis pertinet ad sequentem articulum q̄ ad istum. hec de secundo articulo.

¶ De tertio articulo dicit su/ pra dictus doctor Thomas scz q mot⁹ angeli potest esse continuus vel non continuus. Si sit continuus q paulatim z successiue deserat primū locuz subintrādo aliuz sicut suo modo. sic impossibile est angelum transire de extremo ad extremū nisi p medium. Hō probatur primo quia. 6. phisicorū dicit medium in quod ꝓius venit qd continue mutat q̄ in extremū. Si ergo cōtinue mouetur ꝓius venit in medium q̄ in extremū nec deuenit in extremum nisi transeundo medium. ¶ Secūdo probatur hoc quia ordo prioris et posterioris in motu est sm ordinem prioris z posterioris in magnitudine supra quā fit motus vt quia mobile ī parte priori motus est in priori parte magnitudinis z ī posteriori parte motus est in posteriori parte magnitudinis z in media parte motus est in media parte magnitudinis. ergo motus est continuus q̄ si motus est continuus: oportet q mobile ꝓius sit in medio q̄ in extremo nec veniat ad extremum nisi transeundo medium. Si autē motus angeli sit nō continuus: quia potest totum vnū locum simul dimittere z toti alteri loco simul se applicare. Sic dicit q potest transire de extremo in extremū non transeundo medium vel media. Jta q non oportet q moueatur ad medium vel ad media. Hoc probatur sic. Mobile nō potest infinitatē locorum in potētia consumere nisi per continuum motum: quia si nō sit motus continuus sed interruptus mobile significat mutatū esse in actu in quocūqz loco spacy sibi equali cum ergo inter quelibet duo extrema loca sint infinita loca respectu mobilis ipsius sicut sunt infinite linee in loco quem deserit z infinite correspondētes in loco quē subintrat correspondēter et inter quaslibet duas talium est locus mobilis sequitur q non potest transire omnia talia loca sm motū non ꝓtinuū quia tūc essent infinita mutata esse in suo motu sm actuz. Sicut sunt infinita loca in potētia in spacio hoc autē est impossibile. Sed possibile est hoc per motū continuum: quia in ipso nō sunt infinita mutata esse nisi in potentia. q̄ ꝛc. Opinio Thome. Sexto phisicoꝝ

¶ Contra istā positionem q̄/ tum ad distinctionē de motu continuo argutuz est in articulo precedēti. ¶ Quātum ad secūdum dictum scz q angelus aliquo modo potest mutari de extremo ad extremū non ad medium vel etiā q aliquo modo nō potest aliqualiter conuenio cum ipo Et aliqualiter q̄tum ad hoc nō conuenio: quia nō intelligo q aliquid istorum fiat per motū non continuum: qz nō intelligo istud dictū sicut dixi supra Aut em p hoc intelligūtur plura mutata esse z ista nō sunt motus. Aut plures partes motus disconti nuitate z sic idem est iudicium de qualibet sicut de vno toto motu cōtinuo: quia pars mot⁹ est motus z cōtinuus motus. Aut intelligūtur partes motus discreti z ille est fictus sicut tēpus discretū: Aut intelliguntur pars motus z mutatum esse z tunc illa pars est motus z idem est iudicium cum toto motu de ipsa z mutatum esse non est motus: z ideo nō capio ista verba.

Motus dupliciter acceptus.

¶ Dico igitur aliter sicut di/ cit vnus doctor q motus vno modo potest accipi ꝓprie pro mutatione successiua et talis motus si est vnus semp est continuus. Possunt tñ esse plures tales motus nō cōtinuati vt patet. Alio modo accipitur motus pro mutatione simplici nō successiua ad locum vel vbi sicut dictū est supra. Tunc dico q accipiendo motū primo modo virtute naturali qua cūqz non potest transire ab extremo in extremū nisi transeundo medium spacium sm exigentiā talis motus. Hoc patet per rationē medij. 6. phisicorum vt supra. Hoc etiā patet qz tale medium est ratio cōtinuitatis ī motu inter extrema sicut supra in opinione illi⁹ doctoris. ¶ Hoc etiā patet: quia alias non video quare motus ꝓprie acceptus non posset esse naturaliter in instanti. Si em existēs in hoc loco posset moueri ad aliū non per medium cū esse in loco sibi adequato cōueniat angelo in instāti vel potest cōuentre sequitur q ad talē locum possit moueri in instāti dimittēdo totum priorem locū sibi adequatū qd est inconueniens. ¶ Preterea qñ mouetur motu proprie accepto oportet q simul aliquid habeat de termino a quo z determino ad quē. Si ergo mouetur nō attingendo medium aut est simul in locis ambobus extremis z sic virtute nature vel ꝓpria est simul in pluribus locis sibi adequatis qd est impossibile. Aut est in parte vnius et in parte alterius z nō in medio. ¶ Hoc em videt impossibile virtute nature sue q simul sit in pluribus locis discontinuatis z nō in medio. Hoc etiam patet ex alio quia sicut dictū est supra in questione de loco angeli angelus nō potest esse in minori loco q̄ sit locus totalis sibi adequatus z sic nō nisi ali⁹ sit locus cōtiguus supplens q̄tum deest de toto loco et ideo nō pōt esse in istis duabus ptibus nisi ī me-

dio quare ꝛc. ¶ Si dicas ꝙ alique istarū rationū concludūt ꝙ nec virtute diuina potest hoc fieri: q nec deus potest facere motū in instanti. ¶ Dico ꝙ michi videtur hoc esse verū: et ideo videtur michi ꝙ vnico motu cōtinuo non potest angelus moueri ꝙ cūq; virtute ab extremo in extremū nisi ꝑ spaquacūq; virtute ab extremo in extremū nisi ꝑ spacium mediū �means exigētiam talis motus qđ dico: q aliud est spaciū medium in motu per cordā ꝛ aliud per arcū: vt patet. Si autē accipiatur mutatio simplex localis instātanea sic dicit vnus doctor ꝙ etiā nō potest se facere de loco ad locū distanſ nisi per media vel per medium: quia ordo prefixus nature est iste ꝙ quādo aliqua vbi ſm ordinē locorū sunt ordinata nō possit adquiri extremū non adquirendo prius illud qđ est medium sicut virtute naturalis agētis non potest materia immediate trāsmutari a quacūq; forma in quācūq; formā sed gradatī ſm ordinē formarū. ¶ Vnde natura nō potest immediate facere acetum nisi precedente forma vini. Sic in proposito dicit ꝙ nō potest transire nisi per medium nec adquirere vbi extremū ad postremus locū sine medio vbi ad medium locū. hoc etiā confirmat quia alias videtur ꝙ distātia localis vel locorum non impediret operationē angeli: q statim in vno instāti posset se facere presentem cuicūq; loco ꝯtū cunq; distanti ꝛ in ipso operari. Hoc autez nō videf verū quare ꝛc. ¶ Sed tunc habet respōdere ad rationē alterius doctoris ꝙ tūc oportet ꝙ signet in actu ſm diuersas mutatiões instātaneas infinita loca media in potētia. ꝛ sic erit dare infinitū in actu in accepto esse. Ad qđ diceret ipse ꝙ idē incōueniens sequitur de motu cōtinuo per mediū: quia planū est ꝯtucunq; sit motus cōtinuus tñ mobile actu extra intellectum in quolibet mutato esse vel instanti est in loco sibi equali et cum talia loca sint infinita in potentia sequitur ꝙ infinitas est pertrāsita in actu. Nec valet dicere ꝙ mutata esse sunt in cōtinuo motu in potētia. Ita eſ sunt loca infinita in medio in potētia ꝛ si ꝓpter vnū impeditur argumētum ꝛ ꝓpter aliud. Sed dicitur ꝙ adhuc stat argumētum doctoris primi: quia in motu cōtinuo ꝛ mutata esse sunt in potētia ꝛ etiam loca in spacio sunt in potētia. Sed si mutationes sint discrete et plures oportet ꝙ sint actu quelibet per se ꝛ ꝙ accepte sint actu infinite. Et ideo videf dicendum ꝙ per mutationem instantaneam angelus potest se facere de extremo loco ad alium extremū non attingendo media loca in spacio nisi forte dicetur ꝙ nō oportet ꝙ applicet se locis omnib⁹ que sunt intermedia in potētia: sed locis que sunt actu intermedia ꝛ adequata sibi ꝛ tunc nō oportet dare infinitatē actualem mutationū: quia talia nō sunt infinita nec actu nec potentia in spacio medio. Ad rationes vero secūdi doctoris diceretur. ¶ Ad primā ꝙ illa vbi non sunt ordinata nisi ſm motum cōtinuum nō autem ſm mutatiões istas instātaneas ¶ Ad secūdum diceretur ꝙ immo localis distātia manēs impedit operationem angeli sed si faciat se presentem tali loco distanti tūc non manet localis distātia ipsius angeli: ꝛ tunc potest operari. Diceretur eſ ꝙ licet angelus potest se facere presentez in instanti loco distāti non tū ꝯtucunq; distanti: ꝛ ideo distātia posset esse tāta ꝙ nō posset se presentare ī instāti: sed ī multis instātibus ꝑ multas mutationes subitas de loco ad locum sicut etiā dicere

Nūo angelus nō mouef de vno extremo ad aliud nō trāseūdo ꝑ mediū.

Distātia localis qđ facit ad operationē angeli.

tur de alia operatione ꝙ nō impeditur a quacunq; distātia licet ab aliqua potest impediri. De virtute autem diuina planū est michi ſm principia ꝛ tenorem fidei ꝙ deus potest transferre in instanti angelum de vno loco ad alium distātem nō per medium sicut etiā ꝛ vnū corpus. Planū est enim ꝙ corpus christi facit in instāti esse in altari nō faciendo ipm ꝓius in locis intermedijs inter celum ꝛ altare. Et hoc quia quicquid sit de virtute creature et ordine sibi prestituto nullam implicat hoc contradictionē et per consequēs hoc est simpliciter possibile apud deum quare ꝛc. hec de tertio articulo.

Nota.

¶ Ad primuz principale dico

ꝙ quicquid sit de corporalibus in spiritualibus nō habet locum argumētum Aristotelis ꝙ nichil moueatur a seipso primo nō per partem qz in talibus nō est pars ꝛ pars. ¶ Ad secūdum dico ꝙ nullum cōtinuum per accidēs ex cōtinuitate subiecti. Nec aliqua cōtinuitas permanēs ponēda est in angelo: sed aliquid cōtinuum per accidēs contnuitate spaciſ sicut ꝛ nō permanēs sicut est motus potest poni in ipso: quia licet sit simplex: potest tñ eē ꝛ moueri ī loco cōtinuo nō interrupte et precipue motus pōt poni in ipso ſm aliquos quia de motu nichil est cōtinuum vel ꝯtum in actu: quia de ipso nō est in angelo nec in mobili nisi mutatū esse indiuisibile sicut de tēpore nō est nisi nūc. ¶ Ad tertium dico ꝙ angelus mouetur in tēpore nec potest moueri in instāti accipiendo proprie motū. Quādo dicis cōtra ꝙ velocior est mutatio vl motus angeli ꝯ alique mutationes puta generatio vel illuminatio. Dico ꝙ falsum est nec oportet hoc. Non eſ sunt mutationes eiusdem rationis: quia vna est mutatio successiua ꝛ alie due instantanee. ¶ Ad quartū de puncto dictum est prius ꝙ licet angelus sit indiuisibilis ꝛ simplex formaliter tñ potest esse in loco diuisibili ꝛ per cōsequēs moueri in ipso ratione sue ꝯtitatis virtualis limitate ad locū non sic de pūcto q̄ est simplex ꝛ idiuisibilis omnino ꝛ formaliter ꝛ virtualiter nō potens existere per se in aliquo diuisibili sicut in loco nec per ꝑs moueri. Sic de isto ꝛc.

¶ Distinctionis vndecime.
¶ Questio vnica.

Circa distinctionē

vndecimā de custodia angelorum respectu hominuz quero vnā questionē scz. Vtrum angelus deputatus ad custodiā hominis possit cognoscere cogitationes vel volitiones occultas hominis ꝛ aliquid eau sare in ipso vel in mente eius. Videtur ꝙ nō possit cognoscere cogitationes eius. Qđ est ꝓprium dei non potest angelo cōuenire. Sed noscere corda hominū ꝛ cogitationes cordis hominū vel mentis est ꝓprium dei. Dicitur eſ sibi. Tu solus nosti corda hominū. Et Hieremie. 17. Prauum est cor homīs ꝛ iscrutabile quis cognoscet illud. Et sequitur ibidē. Ego deus scrutans corda ꝛ renes. ꝛ ꝛc.

Hiere.

¶ Secūdo sic. Apostolus ad Corinthios. Quis scit que sunt hominis nisi spiritus hominis qui est in ipso: sed angelus hois non est spūs hois qui est

Aplus.

in ipso. ergo ꝛc. ¶ Tertio arguo ꝙ angelus nichil potest causare in mente hominis custoditi: quia illud qđ habet aliquod agens sibi adequatū non potest aliquid recipere ab alio. Sed intellectus possibilis hominis habet intellectū ꝓprium agentem et fantasma pro agente adequato vel agētibus. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Si intellectus hominis posset recipere aliquid ab angelo pari ratione voluntas eius vt videtur. Sed voluntas nichil potest recipere ab angelo: quia hoc esset contra sui libertatem. Ipsa enim soli deo subiecta est. ꝛ ꝛc.

¶ Contra btrūqz

Contra primū de monos possunt nostras cogitationes occultas cognoscere: quia de ipsis habent nos accusare in iudicio. ꝛ boni angeli custodientes hoc possunt. ¶ Cōtra secm quia si angelus nō posset aliquid causare in mente hominis custoditi frustra custodiret ipsum: quia nichil posset facere in eo inꝯtum rationalis est. Sed hoc est inconueniens. ergo ꝛc.

¶ In ista questione sic proce/

dam. ¶ Primo inquirā vtrum cuilibet homini deputetur bonus angelus ad custodiā sui. ¶ Secundo vtrū bonus angelus vel malus possit naturaliter cognoscere cogitationes ꝛ volitiones hominis custoditi ab angelo bono. ¶ Tertio vtrum angelus bonus custodiens hominem potest aliquid causare in mente eius.

¶ Quātum ad primum vide

An quilibet homo habeat angelū bonū custodē.

retur forte alicui ꝙ non. Tum quia ad custodiā hominis sufficit ipse deus qui est custodiens ꝛ custos sufficiens ꝛ gratia ei⁹. Sufficit tibi gratia mea dicitur scda ad Corinthios. 12. Tum qz de antichristo videtur ꝙ nō sit habiturus angelum bonum ad custodiam: qz dicitur de ipso scda ad Thessal. 2. ꝙ oēs actus eius erūt ſm operationē sathane. Tum quia de christo videtur ꝙ nō habuit angelū ad custodiam: quia tali custodia non indigebat. poterat eñ seipsum custodire valde bene nec poterat peccare quare ꝛc. Tum qz de Adam videtur ꝙ nō habuit in statu innocētie angelum custodem: quia custodia illa sibi non potuisset prodesse ꝛ similiter de homine existēte in ventre ante puerperium. Videtur eñ ꝙ non habeat ꝓprium angelū: sed ꝙ sufficiat angelus custodiens matrem.

¶ Sed non obstātibus istis

dico ꝙ quilibet homo in statu vie habet angelum bonū sibi ad custodiam deputatū. Hoc non potest ꝓbari ratiōe sed auctoritate magis. Et patet primo per illam auctoritatem. Mat. 18. Angeli eorū semp vident faciem patris mei qui in celis est. Et eñ circa vnūquēq; credentem in christo angelorū magna gratia est. Et glosa sup illud dicit sicut habef in littera Magistri in primo capitulo. De christo patet hoc specialiter. Luce. 22. quia cū esset in Agonia apparuit ei angelus dñi confortans eum et intelligitur de ꝓprio angelo ad sui custodiam deputato. Et per illud psal. Angelus suis mandauit de te ꝛc. Et reperitur Math. 4. Hoc apparet dua busper suasionibus. Nam sicut prouidit deus homini viatori de fratre. Ita videtur ꝙ debuerit prouidere sibi de oportunis ꝛ congruis auxiliys ad

Mat. 18

Luc. 22.

Mat. 4.

cōsequēdum finē. hoc autem adiutorium videf custodia bonorū angelorum inuitantium ad bonū et retrahentium a malo: ꝯ ꝛc. ¶ Secunda persuasio est qz deus prouidet est ad miserēdum homini ꝯ ad exercēdum. Sed deus ad exercitium hominū ꝛ impugnationē permisit angelos malos in aere caligi nosо ꝛ ꝓpzie nos igitur ꝛ deputauit ex misericordia angelos bonos custodientes contra talem pugnā. Minor patet per Apostolum ad ephesios. 6. Aplus. Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinē: sed aduersus principes ꝛ potestates aduersus mūdi rectores tenebrarū harū contra spiritualia nequicie in celestibus hec est congruentia Hieronymi vbi supra quādo dicit ꝙ hūana fragilitas nō esset secura inter tot ꝛ tātas hostis illi⁹ insidias nisi sanctorū angelorum muniretur auxilio. ꝯ dico ꝙ quilibet homo pro statu vie siue fidelis siue infidelis habet angelum bonū ad sui custodiam deputatuz qui gaudet de salute eius non tñ tristatur de peccatis ei⁹ vel de dānatione eius: licet sibi displiceant peccata eius. ¶ Tertia cōgruentia quia nō est minus hominē in finē ꝓprium reducere ꝯ celum mouere. Sed celū mouetur ab intelligētia apꝓpriata licet deus posset immediate mouere. ergo ꝛc. Similiter etiā propter cōnexionem vniuersi ſm actionem et passionem partium: quia inferiora reguntur a superioribus.

Nota.

¶ Ad primum in oppositū di

co ꝙ deus sufficiens est sicut generalis custos omnium: sed cū hoc ex summa bonitate cōmunicauit officium custodiēdi ipsis angelis sicut custodibus specialib⁹. De gratia vero dei. dico ꝙ sufficit si custodiatur sed ad hoc bene facit angelus. Sicut etiā nō solum angelos sed homines ad custodiā populi deputauit ad conseruationē gratie in mēte sicut dicetur infra ꝛ ad recuperationem vel adeptionez gratie. ¶ Ad secundū de antichristo dico ꝙ habebit angelum ad custodiam sui qui ꝯtum in se eritretrahet ipsum a malo ꝛ incitabit ad bonū cui tamen nō adquiescet antichristus ex peruersitate volūtatis sue. Angelus eñ siue bonus siue malus nō potest cōpellere liberū arbitriū ad bonū vel ad malum. ¶ Ad aliud de christo dico ꝙ habuit angelū ad custodiam sui inꝯtum homo nec vt sic erat sufficiens custos sui: sed inꝯtum deus sicut etiā deus custos est aliorū hominū generalis ꝛ cū hoc stat custodia angeli specialis. ¶ Ad aliud de Adā dico ꝙ in statu innocētie habuit angelū custodem: quia et si liber fuit in statu innocētie liber fuit a peccato ꝛ periculo: tñ status ille nō erat in eo confirmatus quia sicut de facto apparuit/cecidit: et ideo ad conseruandū statū illū bono angelo indigebat. ¶ Ad illud de paruulis in ventre. dico ꝙ habēt angelos alios ab angelis matrū ad ꝓparādū ipsos ꝛ disponendum vel cōseruādum ad gratiam ꝛ ad mouendum impedimēta vite eorū. Unde ꝛ forte ab angelis malis in vētre extingueretur: nisi esset custodia bonorum angelorū ꝛ habet ꝓprium angelū quilibet vt remaneat post natiuitatē ꝛ exitum vētris. Unde ab infusione aie vsq; ad mortem semper habēt ꝛ simul anima infunditur ꝛ eis ad custodiā angelus deputatur. Hec de primo articulo.

Q̄ antichristus habebit bonū angelū custodem.

Vide de paruulis

¶ Quantum ad secūdum ar/

An cogitationes & intellectiones ab angelis vel demonibus cognoscantur.

ticulum idem est omnino iudiciuz de angelo bono et malo. Et primo videdum est de cogitationibus vel intellectionibus. Secudo de volitionibus vtrū possint eas naturaliter cognoscere. De cogitationibus vel intellectionib⁹ est vna opinio q nō possunt eas demones nec angeli boni directe & per se & certitudinaliter cognoscere. Hoc probatur multis rationib⁹. ¶ Prima est ista. Sicut se habet visio ad visionē sic intellectio ad intellectionē. Sed q se & directe visio nō potest videri. Patet. g nec intellectio vel cogitatio intelligi. ¶ Secūdo sic. Si angelus cognosceret cogitationem: illa cogitatio causaret speciē sui i itelligētia angeli vel in memoria. Sed hoc est falsum: quia intellectio aliquā speciem habere nō potest nec causare in memoria alterius. Probatio quia nec in memoria sibi cōiuncta Similiter etiā tunc esset species speciei: & sic processus in infinitū g &c. ¶ Tertio sic. Illud qđ non potest anime vel intellectui illabi & intimari nō potest cogitationes anime cognoscere ꝓpter hoc eē dicimus q deus potest eas cognoscere: quia illabitur & intimabitur anime. Sed angelus quicūq nō potest illabi & intimari animevt patet: ergo &c.

¶ Quarto sic. Sicut se habet res ad esse. Ita ad itelligi. Sed intelligi est aliquid indiminutum in esse. Intellectiones eē & talia nō sunt entia simpliciter: sed intētionalia vel intētiones obiectoꝝ: vt videtur. Non sunt ergo simpliciter entes et per cōsequēs non sunt intelligibiles: licet cognoscibiles vt videtur a quocūq quare &c. ¶ Ad hoc adducitur auctoritas de ecclesiasticis dogmatib⁹. Internas cogitationes nostras dyabolum nō videre certi sumus. hic est vnus modus dicendi.

Alia opinio.

¶ Alius est modus dicendi q

dicit q in nobis est quedā intellectio simplex q̄ pertinet ad primā operationē itellectus. Alia est operatio cōpositiua & diuisiua ēm affirmationē & negationem. Tunc dicit q angelus naturaliter pōt cognoscere cogitatiōes simplices incōpleras: sed cōpleras cognoscere nō potest. ¶ Primū probatur quia cognita causa necessaria & totali alicuius effectus potest naturaliter ex tali causa cognosci effectus. Sed talis cogitatio simplex de obiecto est effectus naturaliter causatus in intellectu a fantasmate angel⁹ naturaliter potest cognoscere tale vel illud fantasma & videre ipsum in particulari i fantasia: g &c. ¶ Secūdum probatur premittēdo istā propositionem q omnes intellectiones nostre sunt eiusdē rationis: quia quelibet operatio propria vel specifica eiusdem speciei videtur esse eiusdē rationis cū alia eiusdem speciei. Intellectio autē est talis operatio nature humane vel hominis. Tūc sic Angelus nō potest cognoscere intellectiōes affirmatiuas vel negatiuas nisi vel ex parte potētie vel intellectus cogitātis vel ex parte alicuius repsentantis vel ex parte ipsius cogitationis vel cogitationū: sed ex parte intellectus nō potest: quia intellectio semp est idem siue cōplexio sit affirmatiua siue negatiua. Nec ex parte obiecti quia obiectū vel fantasma est idem etiā. Similiter nec ex parte alicuius repsentatiui: quia eedem sunt species affirmationis & negationis eoꝝdem terminoꝝ: quia species nō sunt nisi terminoꝝ. Nec ex parte ipsarū cogitationū: quia cōplexio affirmativa & negativa sunt eiusdem rationis: & ita nō possunt cognosci distincte nisi differāt ēm intēsum & remissum. Sz hoc nō sufficit: quia eadē cogitatio affirmativa pōt esse intēsa & remissa: g &c. ¶ De volitionib⁹ et satis de cogitationibus dicit vnus doctor q angeli pñt eas naturaliter cognoscere cꝫ tū ad substantiā act⁹ quia sunt obiecta proportionata intellectui angeli et possunt sufficienter presentari intellectui angeli et per cōsequens ab eodem naturaliter cognosci si ad hoc se conuertat. ¶ Secundo dicit q ordinē in finē qui vocatur autē non potest angelus naturaliter cognoscere. ¶ Primo quia iste ordo volitiōis vel cogitationis in finē dependet ex intrinseca libertate voluntatis que soli deo nota est & indifferens ad istum ordinē vel oppositum. Tum quia talis respectus vel ordo ex se est infinitus & indeterminatus. Unde indifferenter potest ordinari intellectio vel volitio ad quēcunq finē. Tum quia etiaz istud patet in exemplo q aliquid potest distincte cognosci non cognoscēdo distincte & in particulari respectus suos sicut possum cognoscere nō cognoscēdo cuius filius sit vel cuius pater sit: sic in proposito. Similiter etiā quia sustātia actus est indifferēs ad talē respectū & non est determinata ad ipsum: ideo non surgit ex natura actus: sed ab extrinseco. quare et cetera.

Resolutio cuius dam.

¶ Sed contra predictas opi/

niones arguendo simul & respondēdo dico ad questionē q angelus suis naturalibus relictus potentia ꝓpinqua potest intuitiue et certitudinaliter cognoscere cogitationes & volitiones nostras & ordinem quēlibet ipsarum actualē ad finem postꝫ ista sunt posita in re & in effectu nec video rationē aliquā quare nō. Ad hoc adduco aliquas rationes cōtra primā opinionē. ¶ Prima ratio est ista. Potētia non impedita & dispositа naturaliter pōt exire in actū circa quodlibet obiectū sibi cōuenienter approximatū & positiuum. Sed omnia ista sunt obiecta proportionata intellectui angelico: quia sunt entia realia in actu & limitata vel creata. Possunt etiā sufficienter angelo approximari sicut etiā angelus angelo igitur potētia intellectiua angeli sibi relicta & nō impedita potest omnia ista intuitiue cognoscere. ¶ Secūdo sic ꝙfirmatur. Sicut se habet visus ad noticiā coloris intuitiuā sic itellectus ad rem in actu existētem. Sed visus nō impeditus & dispositus potest colorem sibi p̄sentē intuitiue cognoscere: g &c. ¶ Tertio sic. Angelus potest intuitiue cognoscere substātiam anime nostre. Sed cogitatio anime vel volitio posita in actu non est anime intimior nec secretior cꝫ sua substātia vel potētia: g &c. ¶ Quarto sic. Quicquid positus in actu potest intellectus noster naturaliter cognoscere et intellectus angelic⁹ vt videtur multo fortius suis naturalibus relictus. Sed itellectus noster potest suā cogitationē vel volitionē cognoscere licet non intuitiue ꝓ statu presentis coniunctionis & separatus intuitiue potest. g & intellectus angelicus separatus intuitiue hoc potest. Similiter etiā nō appareat ratio quare angelus nō possit naturaliꝫ cognoscere cogitatiōes sicut & fantasmata i fantasia| quare &c. Et signū huius est in demoniacis qui frequēter annūciant cogitationes & volitiones approprias quātium quādo permittūtur a deo. Unde videt q

Nūo angelus cogitationes & volitiones nras cognoscit.

Contra primā opinionem.

Cōtra p̄cedētem opinionem.

Difficultas bona

Nota.

¶ Sed cōtra predicta est vna

difficultas que adducitur ab aliquibus tenētibus q demon vel angelus bonus naturaliter nō potest cognoscere cogitationes nostras nisi voluntas nostra velit saltē ipsā nolente nō potest. hoc autē probāt sic. Eodem modo subest intellectio vel volitio posita in actu ad mouēdum vel nō mouendum per modum obiecti siue ad speciem vel actualē intelligētiam extrinsecam imperio voluntatis sicut species in memoria ad mouēdum vel nō mouēdum intellectū intrinsecū ad actum. Non eē videtur habere maiorē potestatē vel manus dominium voluntatis sup speciem in memoria vt moueat intelligē tiam propriam ad actū vel nō moueat cꝫ super intellectionē vel volitionē vt moueat vel nō moueat intellectū extrinsecum ad speciem vel actum. Sed species in memoria nō potest causare actum in proprio intellectu nolēte voluntate: quia voluntas necessario habet copulare potētiam cum obiecto vel in se vel in specie ad hoc vt possit esse actus intelligēdi. Unde & potest conuertere vel auertere intellectū: vt intelligat vel nō intelligat ēm aliquā speciez. Patet per Augustinū. 9. de trinitate saltē de omnibus actib⁹ post primū alias nō essent in potestate nostra sicut nec primus: quia nō est in potestate nostra quibus visis tangamur. Sed alij actus a primis sunt in potestate nostra: quia intelligimus cū volumus. 3. de anima. g similiter intellectio vel cogitatio nostra nō potest mouere intellectū angeli extrinsecū nisi ex imperio volūtatis nostre vel saltem nolēte voluntate nostra. Hoc videtur cōfirmari per illos qui ponūt oppositū quia ipsimet ponūt q angelus loquēs alteri libere & ex imperio voluntatis causat in ipso speciem vel actū intelligēdi de obiecto & nō nisi libere: ergo similiter in proposito vt videtur. ¶ Sed videtur q ista instantia intēdit vitare illud in qđ incidit. Intendit eē vitare q angelus naturaliter cognoscat vel possit cognoscere cogitationes hominum vel volitiones. Et dico q hoc cogitur concedere. probatio/quia illud pōt naturaliter fieri ad qđ non oportet cōcurrere nisi causas naturales & influentiam generalem prime cause. Sed ad hoc vt angelus cognoscat nostras cogitatiōes nichil aliud a predictis requiritur ēm eos. Probatio / quia sicut species in memoria ex imperio voluntatis vel non impediente volūtate potest naturaliter causare actū intelligēdi in propria intelligētia sicut cogitatio vel volitio nostra in intelligētia extrinseca ipsius angeli sicut est etiam in locutione angelorum quē modum loquendi ipsi tenēt & approbant. g naturaliter angelus poterit cognoscere ista sicut etiā anima ex imperio voluntatis potest naturaliter intelligere aliud per speciem suā & reflectitur super se & actum suū. ¶ Preterea Non apparet alia applicatio necessaria actiui ad passiuum q presentia eoꝝ ad inuicem vel approximatio sufficiens: igitur nō oportet q per voluntatem fiat talis applicatio obiecti ad intelligentiam extrinsecam precipue que nō est in potestate eius: sed sufficit q angelus sit presens cogitationi actu existēti vt videtur. Presentia autē angeli ad volūtatem nostram vel volitionē nō est in potestate voluntatis nostre. Sed angelus potest se facere p̄sentem sibi velit nolit & sic suas cogitationes naturaliter cognoscere velit nolit & intuitiue & abstractiue sicut dictū est supra. ¶ Ad instantiā ergo respō deo q maior non est vera magis eē substātie species ad causandū vel nō causandū actum intelligēdi in intelligētia intrinseca cꝫ in extrinseca: et hoc est rationabile q intellectiōes nostre magis sint in potestate nostra cꝫ intellectiones extrinsece alioꝝ. Unde dico q licet illud intelligere sit in potestate volūtatis nō tū intellectio angeli quā potest habere de cogitatione nostra nec cogitatio nostra actu posita in cꝫtum causatiua est per modū obiecti cuz intellectu angeli & volūtate ipsius copulāte vtrūq simul. ¶ Ad secūdum q confirmatio de modo loquēdi angelorum. ¶ Dico q ille doctor bene dicit q vnus potest loqui alteri causando libere ex imperio voluntatis intellectionē vel speciem obiecti in intellectu alterius: cꝫ nunc quin vnus angelus potest cognoscere naturaliter intellectiones alterius positam in actu velit nolit alius angelus: & tunc intellectio illa sola ex parte angeli in qua cogit agere ret per modum obiecti & cause partialis cognitionē sui in alio angelo coagēte intellectu suo: & tunc angelus nō loqueretur angelo sicut patet ex dictis eius & intētione in illa questione vbi dicit q ad loquutionē vnius cū alio requiritur q tam actiuitas intellectus cꝫ obiecti si qua sit in obiecto se teneat ex parte angeli loquētis. Et sic etiam dico in proposito. Non valet etiā q adducūt Gregoriū in moralibus q duplex est obstaculuz ne possit cognosci cogitatio nostra. Unū est moles corporis & nō habet locū respectu angeli. Aliud est voluntas et de ista dicūt q habet locum respectu angeli. ¶ Dico eē q neutrū habet locū respectu angeli: sed respectu hominis cui loquimur ex imperio voluntatis & que aliter nō potest cognoscere voluntatē nostram nisi loquamur sibi vel significemus. Sic non est de angelo qui potest eas cognoscere velit| nolit voluntas nostra et sinon cognoscat aliquando sufficienter approximatus & volēs cognoscere. Dico q hoc est propter substractionē influentie generalis quia deus nō vult influere suo intellectui ad cognoscendum vel obiecto ad mouēdum ēm leges sue sapientie quas ordinauit.

Solum tur prece dētes instantie.

Nota hec.

¶ Contra secundam opinio/

nem arguendo videt. ¶ Primo q dicat falsum: q omnes intellectiones nostre sunt eiusdem speciei: quia si actus omnes intelligēdi sunt eiusdē speciei consequēter & habitus generati per ipsos. Sz hoc est falsum manifestū: g &c. ¶ Similiter ēm philosophū. Actus distinguntur per obiecta sicut potētie per actus & obiecta: g non sunt eiusdē ratiōis sicut nec obiecta necetiā species obiectoꝝ mediantibus quib⁹ fit intellectio. ¶ Tertio quia videtur

Cōtra secūdū modū obijcitur.

q cognito obiecto ⁊ potẽtia q̃ sunt cause sufficientes actus cõplexi cognoscãtur actus vel possit cognosci si sua prima ratio valet de actu simplici.

¶ Dices q obiectũ nec intellectus sunt causa sufficiens cõplexionis affirmatiue vel negatiue: quia sunt eadẽ respectu amborũ. Tunc quero a te quid aliud nõ potes ponere nisi voluntatẽ. Sed voluntas etiã est eadẽ respectu amborũ. Similiter etiam voluntas nõ mouetur nisi ẽm iudiciũ ratiõis: tunc quero quid mouebit intellectũ ad tale iudiciũ ⁊ nichil apparet. ¶ Quarto quia si intellectiones omnes sunt eiusdẽ speciei: quia sunt operationes speciei humane pari ratione ⁊ intellectio ⁊ volitio: q̃ ambe sunt humane speciei. ¶ Preterea etiã tunc intellectio simplex ⁊ cõplexa sunt eiusdẽ ratiõis et tũc vna potest cognosci naturaliter sicut alia. Similiter de recta et reflexa. Similiter etiã nõ video quare due forme eiusdẽ rationis non possint distincte cognosci per seipsas. Dato q sint equales sicut etiam intensio illa vel remissio cognosceretur. Similiter etiã dico de affirmatione ⁊ negatione quã do ponuntur. Unde quasi totum est fictum.

Tertius modꝰ oppugnat.

¶ Contra tertiam opinionez

Nota.

arguitur multipliciter. ¶ Primo ꝯtuz ad hoc qõ videtur dicere q intẽsio sit respectus. Hoc enim nõ videtur verum quia intẽsio est actus voluntatis sicut intẽdere sicut dicetur infra in isto scõo. Actus autẽ voluntatis nõ est respectus. Similiter etiã q̃ in intẽsione consistit meritũ ⁊ demeritum nõ autez in respectu: quare ⁊c. ¶ Quãtuz ad aliud dato q sit respectus quare nõ possit cognosci ẽm seipsum postq̃z positus est in actu ⁊ est aliquid nõ video: q̃ ex tunc determinatus est nec indeterminate vel indefinite se habẽs licet surgat ex libertate voluntatis sicut etiã ⁊ substãtia actus. ¶ Similiter ẽm eũ cum respectus cognoscatur per extrema per fundamẽtum ⁊ terminũ ⁊ angelus potest naturaliter cognoscere ⁊ actum vel finẽ vel obiectum videtur q̃ istum respectum. ¶ Preterea vltimo q ita sit angelus cognoscere istũ respectum qui est circũstantia finis sicut alias circũstantias morales intrinsecas actui ⁊ ita non videtur valere iste modus. Sic igitur teneo modũ alium supradictum.

¶ Ad primũ prime opinionis

Nota.

dico q nõ est simile de visione corporali respectu visionis corporalis ⁊ de intellectione respectu intellectionis: quia visio artatur ad certũ genus entis. Puta ad colorem vel lucẽ. Sed intellectio vel intellectus versatur circa totum ens: ⁊ ideo licet visio non possit videri tũ intellectio potest intelligi. ¶ Ad scõm dico q̃ species vel actus in vno intellectu possunt causare speciẽ sui in alio intellectu licet nõ in eodẽ sicut dictum est supra de specie i speculo. ¶ Ad tertium dico q̃ ad hoc nõ requiritur illapsus vel illabi anime nostre sicut deus: sed sufficit esse presens vel sufficienter approximatũ sibi et hoc potest facere angelus. ¶ Ad quartum dico q̃ cogitatio vel volitio in actu sunt entia vere realia licet sint intẽtiones quedã obiectorum ⁊ similitudines. Et licet obiecta nõ sint itaveraciter in eis nec realiter sicut in seipsis. ¶ Ad rationes aliarũ opinionũ pro quãto sunt cõtra dicta. Patet q̃ non valent ex improbationibus earũ. Exemplũ vltimum non est ad propositũ: quia dico q̃ angelus põt naturaliter ⁊ distincte cognoscere filiationẽ huius sicut ⁊ ipsam vel paternitatẽ eius ⁊ similiter dico cogitationẽ vel volitionẽ ⁊ ordinem illum ⁊ habebit talem noticiam ex ipsa cogitatione vel volitione sicut ex obiecto vt dictũ est supra.

¶ Quãtum ad tertium argu/

Opinio Auicẽne.

mentum vtrũ scz angelus vel intelligentia possit aliquid causare in intellectu hois fuit opinio Auicẽne. 6. naturalium parte. 6. ca. 6. Q̃z intelligentia separata creata influit in intellectũ nostrũ species intelligibiles sicut totalis causa que quidẽ species intelligibiles non manent in intellectũ nostro post actum intelligẽdi: ita q̃ per conuersionẽ ad illã intelligẽtiaz noster intellectus intelligit. Et puto q̃ illam intelligẽtiam dicit esse intellectum agẽtem: licet tñ ille species nõ manẽt tñ in intellectu per frequentationẽ actuum circa idem obiectum generatur aliquis habit⁹ scientialis inclinatiuus ad actũ circa tale obiectum per cõuersionẽ ad ipsam intelligẽtiam agẽtem.

Contra Auicen.

¶ Sed cõtra Auicẽnam arguit vnus doctor prima parte summe sue q̃ ẽm positionẽ Auicẽne anima frustra vniretur corpori: q̃ nõ vnitur ei propter corporis perfectionẽ. Forma enim nõ est propter materiam: sed ecõuerso materia propter formã. Nec etiã vniretur corpori ꝓpter perfectionẽ sue operationis: quia separata existens posset eque bene vel melius recipere species intelligibles ab intelligẽtia nec cõiuncta existẽs reciperet species mediãte corpore vel fantasmate: sed immediate ab intelligẽtia: g̃ frustra vniret. ¶ Sz ista ratio parũ valet cõtra Auicẽ. q̃ per eã si valeret aliquid sequeretur q̃ in resurrectiõe beata anima frustra vniretur corpori: quia non intelliget mediãte corpore vel fantasmate: sed sicut angeli in celo ziõ diceret Auicẽna q̃ nõ frustra vniretur corpori vel vnitur quia non vnitur propter perfectionẽ totius cõpositi qõ est constitutũ ex corpore et anima sicut ex causis intrinsecis sicut etiã in resurrectiõe vnietur. ¶ Et ideo arguo contra Auicennam primo: quia ẽm Aristotelẽ. Omnis nostra intellectiua cognitio quã habemus hic fit ex preexistẽti cognitione fantastica vel sensitiua. Hinc est q̃ qui caret alico sensu impossibile est q̃ habeat scientiã sensibilis ẽm illum sensum. 2. posteriorũ. Impossibile est eñ q̃ cecus naturaliter habeat scientiã de coloribus. Sed si positio Auicẽ. staret nõ esset istud verũ quia immediate posset accipi scientia vel noticia ab intelligẽtia sine sensu mediante g̃ ⁊c. ¶ Secundo quia si esset vera opinio Auicẽne. Sequeretur q̃ intellectus semp cessante actu intelligẽdi esset in potẽtia essentiali ⁊ remota ad actum intelligẽdi q̃ careret specie ⁊ repsentatiuo obiecti sicut ante actuz qõ est falsum: ⁊ cõtra Aristotelẽ. 3. de anima q̃ recepta specie intelligimus cũ volumus postea sicut dicit. ergo ⁊c. Dices nõ valet: quia habitus manet. Dico q̃ ille habitus nõ est repzesentatiuus sed inclinatiuus vel facilitatiu⁹. ¶ Tertio q̃ intelligẽtẽ ꝓ statu pñtis ꝓiũctionis necesse est fantasmata speculari: sz hoc nõ eẽt necesse. ¶ Dico igit̃ ꝺ Auicẽnã q̃ nec angel⁹ nec intelligẽtia aliq̃ creata extrinseca potest aliquid influere i intellectũ nostrũ immediate nec speciem nec actũ intelligẽdi. Intellectus enim noster pro statu presentis coniunctionis siue

Scõo posteriorũ.

Auctoris resolutio.

exordine potẽtiarũ: siue propter penã inflictã propeccato sicut videtur sentire. Augustinus non potest aliquid intelligere naturaliter nec aliquã noticiam siue habitualẽ siue actualem nisi mediãte fantasmate. ¶ Ex quo cõcludo q̃ nec angelus nec intelligẽtia aliqua creata. Nec etiã noster intellect⁹ agẽs potest rapere intellectũ nostrum ad aliquã visionẽ mere spiritualẽ vel ad merã intellectionẽ sui sicut nec potest imprimere sibi speciẽ sui immo nec aliquã specẽm imprimere possunt sibi nisi coagente fantasmate ⁊ si aliqua aliter ꝑmeretur ab angelo sicut a totali causa illa nõ esset intellectui nostro ratio intelligẽdi aliquid propter predictas rationes.

Alia solutio.

¶ Et tunc dicitur ad istũ argu/

De intellectiõe primus modus dicẽdi.

mentum q̃ licet intellectus et voluntas sint eiusdem speciei tamen sunt diuersi modi operandi. Sicut patet de intellectione et volitione. Sz angelus põt causare intellectionem in nobis aliquo modo. Patet per Dyonisium de diuinis noĩbus vbi dicit expresse q̃ diuine reuelationes veniunt ad homines per angelos: quare ⁊c.

¶ De intellectione vero quomodo causatur ab angelo in intellectu nostro multi sunt modi dicendi.

¶ Primus modus est q̃ angelus cum sit simpler et spiritualis facit se presentem in organo fantasie vel cũ ipso ⁊ sic opponit seipsum intellectui nostro per modũ obiecti ⁊ causatur in nobis aliqua intellectio sicut quãdo speculũ opponitur speculo. Sed iste modus per idẽ reprobatur cum modo dicendi Auicẽne: q̃ iste modus ponit q̃ intellectus noster immediate potest ferri in obiectũ spirituale nõ fantasiatũ ⁊ moueri ab ipso qõ est falsum.

Scõus.

¶ Alio⁹ est modus dicẽdi q̃ angelus vnit lumen suum intellectuale cũ lumine intellectus nostri agẽtis ⁊ sic fortificat ipsum: vt possit aliquid intelligere qõ prius nõ poterat. Sed iste etiã modus est falsus: q̃ lumẽ intellectus nostri agẽtis cum sit lumen habitũ per creationẽ: quia cõsubstãtiale anime nostre non potest fortificari nisi per creationẽ ad qõ creatura attingere nõ potest.

Tertiꝰ.

¶ Tertius modus dicẽdi est q̃ angelus potest trãsferre humorẽ vnius informatũ specie aliqua fantastica ad organum alterius ⁊ sic mediãte illo fantasmate trãslato causare intellectionẽ indirecte i ipso. Sed aliis nõ videtur istud verũ quia dato q̃ sic trãferret talẽ humorẽ cum fantasmate tñ illud non esset principium vel ratio intelligẽdi in illo ad qõ esset translatũ: quia non haberet ordinẽ ad sensum mediãte quo haustũ est nec ad intellectum agentem cum quo natũ est immutare: q̃ sicut fantasia nõ est nata moueri nisi a proprio sensu: ita nec est nata vti fantasmate nisi gñato a sensibili mouẽte proprium sensum. Scõo etiã q̃ fantasma in illo humore nõ maneret: quia nõ manẽt talia nisi ad ꝑsentiam cause sue ⁊ manẽte eodem ordine sui ad sensum. ¶ Sed ad ista posset solui q̃ primũ nõ valet: quia fantasia potest vti valde bene specie sibi impressa a deo. Sicut si deus infunderet ceco fantasmata colorꝫ posset intelligere colores. Similiter etiam secũdum nõ valet: quia sensibile vel sentire non est nisi causa in fieri respectu fantasmatis nõ in esse: ⁊ ideo potest manere nõ habẽdo eundez ordinẽ ad sensibile vel ad sensum. Contra istum tñ modum videtur: quia fantasia causa est fantasmatis sicut sol radij ⁊ visus visionis: ⁊ ideo in absentia fantasie illius q̃ causauit ipm videt q̃ nõ possit manere sicut nec lumẽ i absentia solis naturaliter.

Quartꝰ

¶ Quartus modus dicẽdi est q̃ angelus idirecte potest causare intellectionẽ amouẽdo impedimentũ si est aliquod sicut cedando humores vel fantasmata per consequẽs si fuerit turbata. Similiter diuidẽdo humores vel segregando: ⁊ per consequẽs fantasmata coextẽsa ⁊ aliter ordinãdo et congrue disponẽdo ad intelligẽdum ordinate. ¶ Sz cõtra hoc arguunt alij ꝓtum ad scõm dictum q̃ dictum satis est certũ: quia talis diuisio vel etiã trãsmutatio fantasmatũ nichil videtur immutare circa fantasmata nisi vel ẽm ordines vel ẽm multitudinem. Sed ordo nõ mutatur nisi per comparationẽ ad intellectũ: quia quomodocũq̃ transponatur semper intellectus equaliter presens est ⁊ habẽt eundẽ ordinẽ ad intellectũ. De multitudine planũ est q̃ nõ est ad propositũ ⁊ q̃ frustra ponitur quia ponit plura fantasmata eiusdẽ rationis per diuisionẽ in eodẽ organo sine necessitate.

Quintꝰ

¶ Quintus modus est q̃ angelus indirecte potest causare intellectionem aliquã in nobis proponẽdo signa sensibilia nostris sensibus ex quib⁹ possunt haurire fantasmata ⁊ immutari intellectus ⁊ hoc possunt facere vel in corporibus assumptis vel sine corporibus assumptis vtẽdo signis sensibilibus multo fortius q̃ homies docẽdo possint. Sed vtrũ angelus potest velocius vti signis naturalibus ad docẽdum homines q̃ ipse homo ad docẽdum vtatur signis ad placitũ. Dicitur hic q̃ mirum videtur si potest proponere sensibilia a quib⁹ abstraherẽtur tot species necesse ad vnã magnã argumẽtationem ita cito sicut homo posset vti signis ad placitũ institutis repzesentantibus illa obiecta scilicet verbis.

Vltimꝰ.

¶ Vltimus modus est qui dicit q̃ angelus virtute sui intellectus agẽtis concurrẽtis cum intellectu nostro agẽte per modũ cause partialis potest causare intellectionẽ in nobis vel speciem concurrẽte etiã ad hoc fantasmate⁹ i hoc distinguit ab Auicẽna q̃ nõ est causa totalis q̃ etiam concurrẽte fantasmate ⁊ possunt facere isti duo intellectus perfectiozẽ effectum q̃z alter tñ sicut duo calida perfectiozẽ calorem q̃z alterũ tñ. Nec obstat vt videtur q̃ potẽtia materialis nõ potest pati ab immateriali: quia hoc nõ est verũ multo fortius q̃z nobilioz ab innobiliori sicut intellectus a fantasmate. Nescio si iste modus est possibilis: tñ est probabilis.

¶ De volitione dicitur cõmuniter q̃ angelus nõ potest causare directe ⁊ per se sicut causa totalis aliquã volitionẽ in voluntate nostra propter suã ingenitã libertatẽ sed bene indirecte ⁊ occasionaliter potest esse causa alicuius nostre volitionis cõsequẽter ad intellectionẽ quã causat si voluntas velit cõformiter agere ad talẽ intellectionẽ. Si autẽ non velit angelus nichil plus potest. Non video etiam magnũ inconueniens nec multũ esse contra libertatẽ: si ponerẽt q̃ actiuum volũtatis angelice coageret actiuo voluntatis nostre ad aliquẽ perfectiozẽ actum q̃ modum cause partialis sicut etiam obiectũ suo modo ẽm aliquos coagit volũtati nõ obstãte libertate ipsius ⁊ hoc ex ordinatiõe diuina ⁊ per istũ modũ angelus põt hoiem inflãmare faciendo in ipso intensiozẽ ⁊ perfectiozẽ actum voluntatis tñ si istud est verũ nescio: hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale di/

cō q̄ noscere omnes cogitationes hominū ⁊ corda necessario ⁊ presentes ⁊ futuras ⁊ preteritas et in actu ⁊ ex seipso est proprium solius dei nō sic angeli licet possit aliquas positas in actu cognoscere naturaliter. ¶ Ad secūdum dico q̄ loquitur ap̄lus de homine respectu hominis nō respectu angeli vel spiritus qui potest se facere presentē et intimū ipsi homini vel loquī de factō q̄ cōmuniter demones vel angeli nō cognoscunt: licet possent naturaliter cognoscere. ¶ Ad tertium de intellectu agente adequato intellectui possibili diceretur q̄ intellectus agens non est totaliter adequātus exterīue intellectui possibili quin pōt pati ab alio: licet sit adequatus intrīsece: quia magis perfectū actum potest causare in ipso per se acceptus q̄m aliquis alius per se acceptus: licet ambo concurrētes possint facere perfectiorem actum. ¶ Aliter dicitur q̄ per se ⁊ directe intellectus noster cōiunctus non potest pati ab alio intellectu agente q̄m a suo cōcurrente semp fantasmate quo quomodo qui nō vellet tenere illū sextū modū. ¶ Ad vltimū de voluntate quomodo potest ab angelo recipere patet quid sit dicendum.

¶ Distinctionis duodecime.
¶ Questio prima.

Circa istam distinctionē quero primo. Vtrū in cōposito materia sit aliquod ens positiuum in actu distinctum essentialiter contra formā. ¶ Videtur q̄ non sit ens positiuum: quia. 7. metha. dicit Aristoteles. ꝯ. phisico q̄ probat: q̄ generatio non est motus arguendo sic. Ad mouetur est: q̄d generatur nō est. Sed vnifōmiter accipit ibi moueri ⁊ generari sc̄z subiectiue. Subiectum enī motus est ens: actu. Sed subiectū generationis nō est in actu: vt videtur dicere ibidē. Sz materia generatur subiectiue ⁊ est subiectū generationis. g̃ materia nō est ens. ¶ Tertio sic. Illud nō est ens in actu q̄d est pura potētia. Sz materia ēm se est pura potētia: q̄ est sua potentia. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic q̄ nō sint distincta essentialiter cōtra formā. Illud q̄d nō potest esse sine alio nō est distinctū essentialiter ab eo vtrūq̄ sit creatum. Sed materia nō potest esse sine forma: quia est pura potentia. ergo ⁊c.

¶ Contra quod est per se principium nature distinctum cōtra formā est ens positiuum in actu distinctum a forma. Sed materia est huiusmodi: primo phisicorum. g̃ ⁊c.

¶ In ista questiōe sic procedā

¶ Primo inquiram. Vtrum materia sit aliq̄s ens reale positiuum in actu distinctum a forma. ¶ Secundo vtrum materia nō obstāte q̄ sit aliquod ens in actu sit sua potentia. ¶ Tertio vtrum non obstāte q̄ sit sua potentia possit existere in re et in effectu sine forma.

¶ Quātum ad primum articulum videtur fuisse opinio aliquorū q̄ materia in rerū natura nō sit ens positiuum: sed aliquid priuatiuum tm̄. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes. Ex duabus entitatibus per se positiuis in actu nō fit aliquid per se vnū. Sed ex materia ⁊ forma fit aliquid per se vnū: ⁊ planū est q̄ forma est aliquod ens positiuum in actu/nō ergo materia. ¶ Secunda ratio est ista. Transmutatio simpliciter prima nō presupponit aliq̄d ens in actu: q̄ per trāsmutationē simpliciter primā habetur primū ens in actu Sed trāsmutatio simpliciter prima p̄supponit materiam. ergo materia non est aliquod ens in actu.

¶ Tertia ratio est ista. Materia est medium inter esse ⁊ nichil vel nō esse sicut patet. 2. metha. Et patet per Augustinū. 13. cōfes. Sed inter contradictoria mediū est nichil. g̃ ⁊c. ¶ Quarta ratio est. Cōmunicatio in materia nō est nisi priuatio pura. Sz si materia esset aliquod ens positiuum communicatio in ipsa nō esset pura priuatio. g̃ ⁊c. ¶ Quinta ratio: quia materia nō est cognoscibilis nisi p̄ analogiam ad formā. ¶ Secūdo probatur q̄ nō est essentialiter distincta a forma. Dato q̄ sit aliq̄d ens ī actu. ¶ Ad hoc est prima ratio talis. ¶ Primo de generatione dicitur q̄ totū transmutatur in totum. Sed si materia esset ens distīctum a forma nō sic transmutaretur totū in totum. g̃ ⁊c. ¶ Secūdo quia dicit cōmentator. 8. metha. q̄ generās nō largitur multitudinē sed perfectionē. Sed si forma esset distincta a materia vel ecōuerso: tunc generās largiretur multitudinē: quia materia ⁊ forma si essent distincta facerēt multitudinē: g̃ ⁊c. ¶ Tertia ratio est ista cōmentator. dicit in. 7. metha. q̄ materia trāsit in illud quod fit ex ipsa. Sed forma fit de materia: g̃ ⁊c. ¶ Quarta ratio: quia potētiale alicuius generis nō habet actualitatē aliaz ab actuali eius. Sed materia est potētiale generis substantie. g̃ nō habet actualitatem aliam a forma que est actuale eiusdē generis: g̃ non est ens distinctum essentialiter a forma. Dicūt ergo primi istorū q̄ materia nō est nisi priuatio alterius forme cōcomitās formā ⁊ ita nō habet aliquā entitatem in actu positiuā. ¶ Alij secūdi dicunt q̄ ⁊ si materia habet entitatem aliquā positiuā non tñ distīctā a quacūq̄ forma substantiali. Nam ēm eos in transmutatione substātiali simpliciter. Prima que est ad formā elemēti materia transmutatur in totū generatū q̄d non est totū per compositionē ex duabus naturis. Sed est vna natura subsistens que est forma in qua reseruatur entitas materie nobilius et perfectius q̄m in seipsa: ⁊ ideo materia prima sic transit in generatum ⁊ actualitatē termini generationis q̄ non corrūpitur. Ita q̄ materia prima ēm se est quoddā potētialissimū ens et indeterminatissimū quod est trāsmutabile etiam obiectiue in quodlibet generabile ex ipsa: ita q̄ sit illud sicut dimēsiōes paste trāsmutabiles sunt in figurā sic q̄ non sunt nisi figura ipsa post transmutationē. Unde ⁊ ēm Augustinū Sic se habet materia ad formā sicut sonus ad cantum. Et planum est q̄ sonus ⁊ cantus essentialiter non distinguuntur: quare ⁊c. ¶ Sed dico q̄ iste opiniones sunt false. Dico enī q̄ accipiendo esse ī actu formaliter pro differētia entis eo modo quo distinguitur cōtra esse in potētia sicut dicimus q̄ homo anteq̄ creetur est ens in potētia ⁊ post q̄ creat⁹ est est ens in actu formaliter extra intellectum q̄ materia in cōpōsito post sui creationem est ens in actu formaliter nō sicut forma in potētia materie nec sicut effect⁹ in virtute vel potētia cause nec sicut elementa in mixto. Sed ens distinctum in actu forma li p̄ propriam entitatē intrinsecam positam in actu a creante per creationez. ¶ Ad hoc adduco aliq̄s rationes. In rerum natura est trāsmutatio substantialis in actu vt patet de generatiōe. Sed subiectū transmutationis in actu est ens in actu accipiendo sicut predictū est: q̄ ens in potentia sicut homo anteq̄ creetur nō potest eē subiectuz generationis vt patet. Sed materia est subiectū generationis vt p̄z primo phisi. ⁊ p̄ro de generatiōe. ergo ⁊c. ¶ Secunda ratio est ista. Causa per se intrinseca alicui⁹ existentis in actu puta cōpositi est per se ens in actu Patet q̄ causa nō q̄uenit nisi enti ⁊ causare ī actu non nisi enti ī actu. Sed materia est per se causa intrinseca alicui⁹ existētis in actu puta cōpositi. g̃ ⁊c. ¶ Tertia ratio. Illud in quo succedūt sibi inuicez diuerse forme incōpossibiles tanq̄ in subiecto est positiuū reale in actu accipiēdo semper esse in actu sicut predixi. Sed materia est huiusmodi. ergo. ⁊c. ¶ Quarta ratio est ista ⁊ pbat specialiter q̄ materia nō sit priuatio nec includens de suo per se conceptu priuationem. Nulla priuatio est de per se cōceptu alicuius entis per se positiui. Hoc enim implicat contradictionē q̄ per se positiuum sit priuatiuum vel negatiuum. Sed materia ē aliquod ens p̄ se positiuū sicut probatum est. ergo nec est priuatio nec includēs priuationē. ¶ Quinta ratio. Materia est aliquid per se vnum alias nunq̄ faceret aliquid per se vnum a forma. Sed si materia esset p̄z uatiovel includens priuationem nō esset aliq̄d per se vnum vel saltem nō faceret aliquid per se vnū q̄ nunq̄ ex positiuo ⁊ priuatiuo fit aliquid per se vnū nec in conceptu nec in effectu. ergo ⁊c. ¶ Sexta ratio q̄ materia stat sub opposito priuatiōis puta cū forma. Sed illud quod stat cū opposito priuatiōis nec est p̄uatio nec includēs priuationez. ergo ⁊c. Minoꝛ patet⁹ q̄ priuatio nō stat cū opposito hītu. ¶ Septima ratio est per Arist. in primo phisicoꝝ qui exp̄esse īcrepat illos qui nō distinxerunt inter materiam ⁊ priuationem ⁊ ponit materiam distinctum principium phisicum a priuatione. Sed hoc non esset verū si materia esset priuatio vel includēs priuationem. ergo ⁊c. Hec contra primos. ¶ Cōtra secūdos dico q̄ dictum eoꝝ est primo cōtra rōnem. Et arguo contra eos. ¶ Primo sic. Subiectum gñationis vel trāsmutationis differt ⁊ distinguitur eēntialiter a quolibz per se termino ei⁹ hoc patet q̄ subiectū gñationis p̄existit ⁊ est in actu aliquando siue per se termino tali alioq̄n nō esset trāsmutatio. Sed materia est subiectum trāsmutatōis substantialis ⁊ forma vel compositum vtrūq̄ ē alicuius mō per se terminus ei⁹ vnū sicut termin⁹ q̄d ⁊ aliud sicut terminus quo: puta forma. ergo ⁊c. ¶ Secūda ratio est q̄ illud ī quo succedūt sibi aliqua plura positiua distinguitur essentialiter a quolibet illoꝝ. Sed in eadem materia succedūt sibi inuicem plures forme ipsa manēte quia ipam oportet manere ēm Aristotelez. igitur ⁊c. ¶ Tertia rō Si agens creatum sic transmutaret materiā in formam vel totū virtuale q̄d nō est nisi forma subsistēs sicut dicunt. Sequeretur q̄ posset creare: q̄ posset aliquid producere cui⁹ nihil p̄supponeret: q̄ materia ēm se nihil est ꝯpositi vel producti sicut dicis Sed hoc falsum est impossibile igī ⁊c. ¶ Quarta ratio q̄ trāsmutatio nō est nisi aliquid aliter se habeat nunc q̄m prius. Sed si materia sic fit totum vel forma nihil se habet aliter nūc q̄m prius: q̄ nihil q̄d est modo erat prius: ergo generatio nō est trāsmutatio. Secūdo dico q̄ est cōtra Augustinū. 12. confessionū Ubi dicit q̄ materia p̄ro est originē ipsa forma ⁊ non est ipsa fōa: sed aliud et capax ipsius. Ita q̄ nec est color nec species nec aliquid hmōi ſ in potentia ad ista. Nec tñ oīno nihil erat ait Augustinus. Est igitur cōtra Aristotelē. Ubicūq̄ loquitur de materia ⁊ primo phisi. vbi dicit q̄ ē aliꝰ principium a forma. ⁊ 5°. metaphi. ⁊. 2°. phisicoꝝ vbi dicit q̄ ē alia causa a forma ⁊ vbi distinguit naturam. ⁊ 5°. phisi. Ubi dicit q̄ est subiectum trāsmutationum substātialium. Et primo de gñatiōe vbi idē dicit et. 7. methaph. vbi dicit q̄ materia ē qua res potest esse vel nō esse ⁊ quasi per totū ⁊ vbi cūq̄ loquitur de materia. Est etiam contra doctrinam cōmunem sicut p̄z. ¶ Dico igī quātuz ad istū articulum q̄ materia in cōposito naturali ⁊ post q̄m creata est: est aliquod ens positiuuz actu existēs distinctum cōtra formaz eēntialiter. Ex quo pcludo q̄ materia nō est aliquod purum potētiale. put potentiale accipitur a potētia distincta p̄tra actum sicut differētia entis post q̄m creata est ls bñ sit puruz potētiale accipiēdo potētiale a potētia q̄ est p̄s entis distincta cōtra actum qui est forma: q̄ nihil includit de forma nec habet ex seipso vel secūdum se sicut magis dicetur īfra. ¶ Scōo pcludo q̄ nulla ē opinio dicentiū q̄ materia infra latitudinem sue entitatis potentialis hz multos gradus: ita q̄ quādo ē sub tali vel tali gradu est tale vel tale cōpositum et generans generādo talevel tale cōposituz nō facit nisi materiam reducere ad talem vel talem graduz Ita q̄ nihil addit tale vel tale cōpositum quantūcūq̄ alterius speciei nisi talem vel talem gradū p̄fectionem vel impfectionem entitatis ipsi⁹ materie. ¶ Istud patet eē fictio pura. Primo q̄ tūc diuersa gñabilia ⁊ corruptibilia sicut ignis ⁊ aqua nō distinguerētur specie sicut nec grad⁹ eiusdem entitatis. Scōo q̄ compositum nō esset nisi materia ⁊ sic non esset compositum. quare ⁊c.

¶ Ad rationes ergo aliorum

Ad primum dico q̄ ex duab⁹ entitatibus ī actu positiuis eiusdem generis. Puta generis substantie bene fit aliquid vnum per se si vna sit potētia ⁊ alia actus vel forma ⁊ tant ista duo simul q̄ materia fit in actu put actus est differentia entis ⁊ q̄ sit potentia p̄out est pars et principium entis sicut de forma anteq̄ sit stant ista duo q̄ ipsa dicitur actus et tamen dicitur esse in potentia. Unde dicimus q̄ actus qui est forma quandoq̄ est in actu quandoq̄ in potentia sicut ⁊ totum compositum. ¶ Ad Secundum. Dico q̄ transmutatio simpl̄r prima presupponit aliquod ens ī actu quia p̄supponit subiectum actu existens quod non habetur per ipsam. Generatio est transmutatio simpliciter prima ad substantiam. Et ideo dico q̄ materia p̄supponitur ab ipsa ⁊ aliquam entitatem in actu habet.

¶ Ad tertium dicēdum q̄ materia nō est p̄prie

Materia an sit aliqd ens reale positiuū ⁊c.

Prima opinio.

Primo de generatione.

Cōmētator. 8. metha.

Idem. 7. metha.

Opinio secunda.

Cōtra p̄mam opinionem.

Augustī. 12. cōfes.

Aristo.

Autoris resolutio

Repro-batur 2ª opinio.

medium inter cõtradictoria nec per abnegationez nec per participationem: sed ꝓ tanto est mediuz qz est subiectuz trãsmutationis ab vno in aliud. Nec dicitur in scõo metaphi. de materia q̃ sit medium: sed magis dicitur hoc de generatione que etiã non est proprie medium: sed pro tãto medium quia via z trãsmutatio ab vno in aliud nõ valz. ¶ Ad quartum de cõmẽtatore dico q̃ loquitur de materia ẽm q̃ est vna. Una est aũt ẽm q̃ cõsideratur in se carẽs omni forma sicut dicit z ideo nõ intendit dicere q̃ entitas materie sit priuatio: sed magis vnitas eius. Utrum aũt dicat verũ cõmentator nõ curo modo qz nõ puto q̃ materia ꝓpter hoc sit vna qz cõsideratur vt in se carẽs omni forma tũc enim nõ esset vna nisi ẽm rationem per cõsiderationem intellect⁹ nec quia priuatur forma sed prior est vnitas eius cui talis priuatio vel potẽtia ad formam ẽm saltez q̃ potentia dicit respectum. ¶ Ad quintum dictum est alias q̃ materia per se est ꝛtelligibilis: licet nõ a nostro intellectu pro statu presentis cõiunctionis nisi aliquo modo ẽm analogiam ad formam z ita nec substãtia nisi per accidentia.

materia quõ vna.

¶ Ad primum aliorum dico

q̃ totum transmutatur in totuz nõ sicut tu dicis q̃ materia nõ maneat z fiat aliquid aliud: sed qz quoddam totum cõpositum corrũpitur z quoddam aliud generatur manẽte materia invtroqz. ¶ Ad secm dico q̃ generans nõ largitur multitudinem qz totum idem quod erat in potentia fit in actu z vnum nõ multa tota z ideo largitur perfectionẽ qz actuz essendi: nõ qz materia fiat forma vel transeat in ipo vllo modo licet bene transeat ad ipsam sicut subiectum ad formaz. Aliter dicitur q̃ materia z forma licet essentialiter distincta sint nõ tamen ad propositum cõmentatoris faciunt proprie multitudinez sed vnitatem: quia faciunt aliquid vnum per se.

¶ Ad tertium dico q̃ materia trãsit in illud quod fit ex ipsa per accidẽs nõ q̃ fiat ipsum: sed qz ꝑ modum subiecti transit in formã vel ad formaz ex qua cum materia ꝓstituit compositum quod fit de materia. ¶ Ad quartum dico q̃ potẽtiale alicui⁹ generis est aliquod ens in actu extra intellectũ sicut genus z similiter materia. Tamẽ gen⁹ prout distingui tur ex materia rei nõ ẽ aliquid actuale respectu differentie: sed in potẽtia ad differentias z simil͂r corrumperetur. Dico q̃ licet materia sit ens in actu tñ est in potẽtia ad formas z nullam actualitatẽ alicuius forme habet sibi intrinsecam. ¶ Ad exẽpla eorum de sono z cantu z de diuisione paste z figura. Dico ad primũ q̃ sonus differt a cantu foꝛaliter accepto: qz cant⁹ dicit ꝓsonantiã soni vl͂ dissonãtiã cũ alio sono z ita distinguit͂ a sono sic͂ ꝓsonãtia vel dissonãtia. ¶ Ad 2m dico q̃ dimẽtio paste z figura nõ sunt eẽntialiter idez quia dimensio manet z figura cedit vel transit. Hec de primo articulo.

An mꝛia sit id re alit͂ cũ sua potentia

¶ Quantuz ad secundũ arti

culum fuit opinio plurium z est adhuc modo q̃ materia nõ est idem realiter cũ sua potẽtia. sed potentia materie est aliquid additum distinctuz a materia in re. Ad hoc adducũtur alique rationes ẽm diuersos opinãtes. ¶ Prima rõ est ista. Illa nõ sũt idem realiter quoꝝ vnuz manet nõ manẽte vel existente alio. Sed materia manet potẽtia nõ manente vel existẽte: qz quãdo forma inest actu iam materia nõ est in potẽtia ad ipsam z tamẽ est materia ergo ꝛc. ¶ Secũda ratio est ista. In omni creato distinguntur potẽs ab illo quo potest. Sz materia potest suscipere formam potẽtia est illd quo potest ergo materia differt a potentia. ¶ Tertio sic. Nõ est magis idez potẽtia materie cũ materia q̃ potẽtia anime cũ anima. Sed potentia aie z aia distinguunt͂ ex aliquos eẽntialiter sicut accidẽs z subiectũ ẽm alios saltẽ ex natura rei. g̃ potentia materie ab ipsa distinguitur. ¶ Quarta rõ Respect⁹ realis nõ est idem realiter cum aliquo absoluto. Sz materia est aliquid absolutum qz est substantia. Potentia vero dicit respectũ z ordinem realez ad formam nõ tantum ẽm intellectum vel rationẽ: sed vt videtur sicut genus ad differentiam. ¶ Quinta rõ. Potẽtia. z act⁹ sunt eiusdem generis: qz potẽtia non est i genere nisi per reductionem ad actum z per ꝓns si vnum differt a materia realiter z illud. Sed forma differt realiter a materia: ergo z potẽtia ad formã. ¶ Sexta ratio Illud quod numeratur in materia ẽm numerũ formaruꝝ specificarũ differt a materia quia materia nõ numeratur sed est eadẽ oĩm. Sed potentia est huiusmodi ẽm cõmentatorẽ. ergo ꝛc.

¶ Dicitur ergo de hoc diuer/

simode a diuersis. Quidã dicũt q̃ potentia dicit modum intrinsecũ materie ꝓsubstãtialem sibi z distinctum tñ ex natura rei a materia ipsa sicut dictũ est in primo de potẽtia aie respectu ipsi⁹. Et multiplicantur tales modi ẽm multitudinem formarũ specificarũ ad quas materia est in potentia: z quas põt suscipere vt ꝓprio actui z determinato in specie corrẽspõdeat ꝓpria potẽtia in materia. ¶ Alij dicunt q̃ potẽtia est respectus realis in materia ipsa ad formã anteq̃ fit in materia z q̃ cedit iste respectus aduenięte forma z multiplicantur numero potentie in materia secũdum multitudinem specificã formarum possibilium recipi in materia sicut videtur dicere cõmentator: z materia secũdum suã eẽntiam absolutam est fundamẽtum ipsius potentie.

Prima opinio.

Scda.

¶ Alij dicunt q̃ potentia materie non est nisi forma in potentia que aliquo modo est in materia distincta a materia eo mõ quo sibi ꝓueniũt esse in potentia. z sicut forma in potẽtia dicitur a materia sic potẽtia a materia tũc etiã dicitur potẽtia materie reduci ad actũ qñ ꝯtur foꝛa i actu ꝑ actionẽ agẽtz

3a opi

¶ Sed nullam istarũ opinio

num intẽdo tenere. Et arguo ꝓmo q̃ potentia materie nõ distinguit͂ eẽntialr a materia nec sicut accidẽs absolutũ nec sicut relatiuũ nec sicut forma qz si potẽtia differt a materia eẽntialr sicut aliqd accidens vel foꝛa recepta in ipo cũ oẽ receptiuum alterius ꝑ modũ subiecti sit i potẽtia ad ipm: ita q̃ materia sit in potẽtia ad suã potentiã. Aut igit͂ seipsa z ꝑ priam substãtiam z pari ratiõe ad formã est in potiẽtia ꝑ priã substantiã: aut ꝑ aliqd additũ z sic erit ꝓcessus in infinitũ. ergo ꝛc. ¶ Secũdo sic illõ qđ substãtiat͂ ꝑ potentiã nõ distiguit͂ eẽntialr a potẽtia. Sz mꝛia ẽm cõmẽtatorẽ pº phiſi. sbãt ꝑ potẽtiã vl͂ ꝑ posse. g̃ ꝛc. ¶ Tertio sic si potẽtia differret essentialiter a materia sicut aliquod accidens absolutum vel respectiuum tunc ex materia non fieret aliquid per se vnuz: quia non est alia ratio quare ex materia z forma fit per se vnuz nisi quia vnũ est in potẽtia ad aliud materia ad formã. Sed si illa potẽtia esset accidẽs planũ est q̃ ista ratio non valeret: qz ex accidẽte et substãtia nõ fit aliquid per se vnũ: ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio: qz sicut se habet act⁹ ad formã. Ita potẽtia ad materiã. Sed actus non dicit aliquid essentialiter distinctũ a forma: ergo nec potentia a materia.

Cõtra ꝓ maz opi.

¶ Contra primũ modum di/

cẽdi. Q̃ potẽtia materie sit aliqđ sibi ꝓsubstãtiale absolutũ distinctũ ex natura rei ab ipsa. ¶ Arguo sic licet istud sit minus ipugnabile q̃ alia multa qz illud cõsubstantiale aut est alteri⁹ rõnis a materia Aut eiusdẽ rõnis nõ eiusdẽ rõnis ꝑz: qz nũq̃ aliq̃ sic distincta ex nata rei sũt eiusdẽ rõnis. Et ꝑz in ꝓposito ꝓ hoc q̃ potẽtia variat ẽm variationẽ z multitudinẽ specificã formarũ vt dicũt materia aũt nõ ¶ Secũdo qz tũc potẽtia eẽt materia ex quo esset eiusdẽ rõnis cũ materia z nõ esset nisi gradus materie quod est falsũ z ꝓtra eos Aut alterius ratiõis quod est impossibile qz nichil alterius rõnis a materia facit idem per se cum forma. Sed potẽtia materie cum forma facit vnum ꝑ se cum forma. g̃ ꝛc.

¶ Ꝑ. etiam qz nulla necessitas appet ponẽdi tales formalitates in materia. Eadem enim ratiõe videtur posse poni in qualibz subiecto respectu accidẽtium z similiter in forma respectu materie: qz sicut materia potest recipere formã z informari forma. Ita forma potest informare materiam z accidens subiectũ: z ita dicam tibi q̃ vnum formalitatẽ talem qualem ponis in materia/ distinctaz ex natura rei ab ipsa. ¶ Tertio qz sicut materia est in potentia ad formã vnam specie per potẽtiam vnã talem specie. Ita est in potẽtia ad hanc formã per hãc potentiam vt videtur. Cũ ergo hec materia sit in potentia ad formas infinitas specie vel saltem numero in materia erũt infinite actu formalitates taliũ potentiarum ad formas quod est falsum.

Contra tertium modum.

¶ Contra aliã opinionem de

forma in potentia q̃ ipa est potẽtia materie planũ est q̃ fallit͂ ex inaduertẽtia distinctionis inter potẽtiam subiectiuam z obiectiuaz: licet enim idẽ bene sit in potentia subiectiua ad seipsuz nõ tamẽ in potentia subiectiua sicut nec potest esse subiectũ suiipsius. Sed potẽtia materie est potẽtia subiectiua vt patet. ergo forma in potẽtia nõ est potẽtia materie ad formam. ¶ Secũdo qz forma in potẽtia non est aliquid reale extra intellectum sicut nec homo i potentia anteq̃ creetur. Sed potentia materie ad formam est aliquid reale extra intellectum. igit͂ ꝛc. ¶ Tertio quia forma in potentia fit forma i actu. Sed potentia materie nõ fit forma. ergo ꝛc.

Contra scdaz opinionem.

¶ Contra tertium moduz de

respectu videtur q̃ impossibile est q̃ potẽtia materie dicat respectum ad formam. ¶ Quod probo. ¶ Primo sic. quia ad illud quod nõ est in actu nullus est respectus realis in actu. Probatio. qz cũ respectus sit habitudo ad terminum in actu z similit͂ termin⁹ prior est naturaliter q̃ respectus. Sed forma ãteq̃ adquirarur in materia nõ est in actu z tñ est potentia materie ad ipsam anteq̃ sit. ergo potẽtia materie non est respectus ad formam. ¶ Scõo

Si potentia est respectus realis sequitur q̃ in materia sint ifiniti respectus numero in actu. Probatio. qz materia est in potentia ad infinitas formas numero saltem. Sz planum est q̃ respectus numeratur ẽm multitudinez terminoꝝ: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. ille respectus est accidẽs vel substantia. Nõ est substãtia qz vel esset cõpositum vel forma quoꝝ vtrũq; est falsum vel ipsa substantia materie z tũc esset ad nõ ens sicut materia est z manet forma non existẽte vel manẽte. ergo accidẽs. Sed tunc ex materia: qz est in potẽtia nõ posset per se fieri vnum cũ forma que est actus: sed tantum vnum ꝑ accidens. ergo ꝛc. ¶ Ꝑ. Nota q̃ ẽm aliquos satis nouos materia qditatiue z̃p se Primo modo dicit respectuꝫ ad formam substãtialem z non dicit aliquid absolutum aliquo modo distinctum ex natura rei a tali respectu. Sed materia purus respectus est quem vocant formabilitatem abilitatem ad formaz. Alioquin enim nõ faceret vnũ per se cum forma sicut dicit z caderet aliquid medium inter materiaz z formam qđ impediret vnitatem compositi. Cõfitẽtur tamen q̃ compositum ex materia z forma est aliqđ absolutum ne predicamẽtum substãtie absolutum negare videtur. Hec enim cõpositum sic dicit quiditatem aliquam ordinabilitatez q̃ aliud sicut materia ad formam vt videtur. Sed ista opinio falsa est z irrationabilis multipliciter. ¶ Primo qz vel materia dicit nihil vel nihil dicit. absolutũ sed merum respectum vel dicit aliqđ absolutum. Non potest dici primo. Tum qz ex materia z forma extrinsece fit aliquid absolutũ compositum ad cuius qditatem per se pertinẽt. Tum quia nõ posset vari fũdamentum talis respectus nisi idem fundaretur in seipso. Tum qz septimo de trinitate. Omne qđ relatiue dicitur est aliquid ꝓter relationem sibi i deo ꝓpter quod etiaz dicit q̃ si diuina eẽntia est aliquid non est eẽntia. Sic de materia multo fortius. Tum quia respectus ille qui est materia ẽm eos vl͂ est vn⁹ distinctus oĩno respectu oĩm formarum vel multiplicatur. Non põt dici q̃ sit vnus: qz termini multiplicant͂. Nec potest dici q̃ plures qz tũc nunq̃ vna esset materia plurium formarum et ita periret vnitas materie in transmutatione substãtiali et per cõsequens generatio. ¶ Si dicas q̃ est respectus ad formam in cõmuni nõ ad talem vel talem. Contra. qz respect⁹ numero vnus debet habere terminum nũero vnuz z signatum. Tum quia si sit vn⁹ ad formas in speciali sequitur q̃ manet respect⁹ in re z in actu non manẽte forma vel termino quod est impossibile sicut sine fundamento. Si vero plures idez sequitur quod pri⁹ vel sequitur q̃ materia corrumpitur vel desinit esse sicut z forma. Tum qz forma substantialis nõ est merus respect⁹ ad materiã ꝑtz de aĩa ad corꝑa quo est separabilis z potest existere nõ existente corꝑe nõ autem respect⁹ sine termino z tamẽ est forme informare sicut materie informari. ¶ Si dicas q̃ materia non est respect⁹ actualis sed habitualis vel abilitatis nõ curo qualis dum tamẽ ponatur in re extra intellectum in actu qui opponitur potentie obiectiue. Tum quia sicut materia per suam essentiam nullo mediante recipit formam. Ita z subiectum cõpositum aliqđ accidẽs suum. Alioquin esset ꝓcessus in infinitum z tamẽ nõ oportet semp hoc ponere q̃ ꝓpositũ subiectum sit merus respectus nec etiaz ipi ponũt

Alia opinio. Augusti.

¶ Si dicas q ex subiecto ꝛ accidēte non fit per se vnū. Dico primo q multo minus ex respectu fit absolutū scdo q nō curo q immediate ex illis fit vnū ꝛ tm valet michi: licet nō fiat per se vnū. Similiter potest argui de accidēte ex suo respectu ad subiectū Non em̄ est respectus ad subiectū. Unde ꝛ est sine subiecto ꝛ separat ab eo vt patet. ¶ Preterea mirabile est quomodo materia que ponit fundamētū nature est respectus ꝛ multa alia incōuenientia sequuntur ad hoc q̄ omitto gratia breuitatis. ¶ Si aūt materia dicit aliquid absolutū. Aut illud distinguitur ex natura rei a respectu aut nō. Si non habeo ꝓpositū cōtra eos scz q nō dicit aliquid absolutū distinctū a respectu ꝛ illud absolutū voco materiā ex qua p se cū forma fit vnū per se cōpositum absolutū: nō aūt ille respectus dicēdus est materia sicut patet. Nec totū ex absoluto ꝛ respectu cū nō sint vnus per se cōceditur. ¶ Si scdo modo dicat: scz q materia dicat absolutū ſs indistinctū a respectu. Contra tunc materia nō est nisi purus respect⁹ cōtra qđ est supra argutū. ¶ Si dicas q imo absolutū cū hoc. Contra tūc nō debuit dici purus respectus: q̄ pari ratione primo ꝛ cōuenientius purum absolutū vel vtrūq qđ nō dicūt. ¶ Secūdo q̄ impossibile est hoc. ſ. q absolutū ꝛ respectus sint idez per se cōceptus ex natura rei q̄ veruz est ad se ali⁹ nō sic: sed ad aliquid. Absolutū vero nō ad aliquid Impossibile est autē ꝓtradictoria verificari simul de eodē. Si dicas q respect⁹ quarti p̄dicamēti nō pōt esse idem cōceptus nec eadē essentia cū substātia sed bene respectus eiusdē generis. ¶ Contra q̄ absolutū est nō ad aliquid respectus est ad aliquid vel absolutū ꝛ respectiuū diuidūtur ſm totā latitudinē suā anteq̄ descēdat in p̄dicamēta saltē q̄tū ad ꝛceptus quidditationis ex pte rei: quare ꝛc. ¶ Preterea. Si materia esset respectus quidditatiue nunq̄ esset receptiua alicuius entis absoluti: quare ꝛc. ¶ Preterea. Sicut materia p suā essentiā ordinatur ad formā. Ita creatura vel quecunq̄ quidditas creata ad creatorē: ꝛ tm̄ nō ꝓpter hoc est purus respectus nec creator trat dispositionē ei⁹: q̄ nō per se primo ꝛ quidditatiue per essentiā refertur formaliter: sed tm̄ fundamētaliter sicut de materia suo modo. Relinquit igit q materia dicit aliquid respectiuū absolutum quod nec est respectus nec includit respectum.

Autoris opinio.

¶ Dico igitur de isto articulo aliter q potētia se tenēs ex parte materie in ꝓposito vel pōt accipi ꝓ ꝑncipio quo receptiuo forme ꝛ sic dico q est eadē penitus animi materia nullo modo distincta ab ipsa extra intellectū. Sed ipsa materia p seipsam est ī potētia receptiua forme ex qua cū forma fit vnuz per se sicut etiā forma per suā essentiā est actus potens informare materiam. ¶ Alio modo potest accipi ꝓ respectu quodam vel ordine ad formā suscipiendā ꝛ sic dico q est respectus aptitudinalis tantum vel actualis: ꝛ tunc tantum est respectus rationis: et nō potest esse realis sicut dictum est supra.

¶ Ad rationes aliorum. Ad primā dico q maior est vera. Quando dicit q materia manet ꝛ potētia non dico q potētia receptiua forme manet manēte materia ꝛ perficit per formā actu habitā. Tu dicis materia nō est in potentia ad formā. Dico q immo: sed nō est in carentia forme. Unde dico q potētia manet sed ꝓuatio cedit. ¶ Ad scām dico q maior nō est vera. In calore em̄ non distinguitur ipse calor potēs calefacere ꝛ potētia eius calefactiua. ꝛ ita dico q nec in materia differūt ipsa materia potēs recipere ꝛ sua potētia receptiua. ¶ Ad tertium dico q nō ita distinguitur potētia materie a materia sicut potētia anime ab anima: ꝛ loquor de intellectualibus q̄ intellectuales potētie cuiusmodi sunt in tellectus ꝛ voluntas sunt ad distinctas operationes quarū quelibet dicit perfectionē simpliciter ſm totū gen⁹ suuz nec per cōsequēs possunt vniri in aliquo quin distinguatur saltem ex natura rei. Sic autē nō est de potētia materie sicut patet. ¶ Ad quartū dico q potētia nō dicit respectū realem sicut dictū est supra. ¶ Ad quintum dico q potētia obiectiua et actus sunt eiusdē generis ꝛ rationis: sed per reductionez sed nō potētia subiectiua ꝛ actus eius sicut de substantia ꝛ accidēte. Modo dico q potētia materie ad formā est potētia subiectia nō obiectiua: ꝛ ideo non oportet q distinguatur a materia sicut forma. ¶ Ad sextū de cōmentatore dico vel ipse dicit falsum: quia potētia nō mutatur sicut nec substantia materie: quia ipsa substātiatur per posse sicut dicit vel intelligit de potētia vt dicit respectū: et tūc nō video quin ita bene debeat mutari potētia ſm formas specificas. hec de secūdo articulo.

¶ De tertio dicūt multi q̄ im

Materia an sine forma fieri vel existere possit.

possibile est absolute loquendo quacunq̄ virtute: et implicat contradictionem materiam fieriet existere in actu sine forma. ¶ Adducunt ad hoc multe rationes. Prima est ista. Omne esse in actu est a forma: q̄ hec est ratio forme q̄ ipsa dat esse in actu sicut albedo dat esse album: ergo ponere aliquid esse in actu sine forma est contradictio plana sicut ponere album sine albedine. Sed sic ponunt ponētes materiam esse sine forma: ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Illud quod est pura potentia non potest actu existere: nisi per aliud a seipt patet. Sed materia ſm se est pura potentia: quia nullum actum sibi determinat: sed est indifferens ad quālibet actualitatē forme: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Si materia virtute diuina fieret et existeret in actu sine forma ipsa haberet esse subsistentie in actu. Tunc quero de illo esse subsistentie. Aut est idem cum materia aut aliquid aliud. Non potest dici q sit idem: quia tunc materia ex se esset ens subsistens: et tunc esset naturaliter separabilis a forma sicut anima a corpore que est naturaliter subsistens: ergo aliud. Sed planum est q si est aliud est aliqua forma materie: ergo non est sine forma. ¶ Quarta ratio est ista. Ꝓuationes formarum diuersarum opponuntur: ꝛ sunt incompossibiles sicut forme ille vt videtur: ꝛ per consequēs impossibile est q sint simul in materia sicut nec forme. Sed si materia esset denudata ab omni forma ꝓuationis omnium formarum simul essent in ipsa qđ est impossibile. ergo et illud. ¶ Quinto sic. Quāto magis aliqua faciunt vnum per se tanto minus sunt separabilia ab inuicem. Sed materia et forma magis faciunt vnum per se q̄ subiectum: et ꝓpria passio: et tamen ista duo separari non possunt: ergo nec materia a forma.

¶ Sexto sic. Si materia posset esse sine forma: materia nō esset minime entitatis iter oia. Probatio quia nō esset minoris entitatis: q̄ relatio que non potest esse sine fundamento ꝛ termino vel extremo. Sed hoc est falsum et cōtra Augustinū. 11. cōfes: q̄ dicit q materia est prope nichil: g ꝛc. ¶ Nota hic exemplum qđ ponūt de q̄titate ꝛ figura de linea ꝛ puncto: quia forma est terminus materie ꝛ dico ad ista ex nūc q si p̄ctus differt a linea ꝛ figura a q̄titate sicut materia a forma vnū potest esse sine alio et econuerso.

Augustin.

Nota.

¶ Sed cōtra istam opinionē

Possibile ledupler

dico q est falsa ꝛ irrationabilis. Ad cuius ipbationē premitto ꝓmo vnā distinctionē de potētia et actu et probo vnū preambulū contra eos et postea ad ꝓpositū. ¶ Distinctio est q possibile nō necessariū qđ inuenitur in creatura duplex est sicut ꝛ potētia duplex. Unū est subiectiuū a potentia subiectiua ꝛ actuale sibi correspondēs est actuale ī formās vel actus qui est forma inherēs tali possibili. Potētia autē ꝛ actus sic accipiendo nō sunt differētie entis sed partes entis: q̄ stant simul in eodē per se cōposito. Potētia autē ꝛ actus differētie entis nū q̄ stant simul in aliquo ente. ¶ Aliter dr possibile qđ potest esse obiectū vel termin⁹ alicuius actiōis productiue qua poni pōt in actu ꝛ pduci in effectu ꝛ hoc est possibile obiectiuū a potētia obiectiua dictū correspondet actus essentialis sibi oppositus ꝛ sunt differētie entis. Hec possunt stare simul in eodez. Impossibile est em̄ q idē sit simul homo ī actu ꝛ homo in potētia primo modo accipiēdo possibile. ¶ Dico q materia est ens possibile ad formā: q̄ pōt recipere formā ꝛ forma pōt sibi in esse sicut per fectio ei⁹. ¶ Scdo nō dico q materia erat possibilis anteq̄ crearetur: sed postq̄ creata est in actu est et actualitatē habet oppositā illi possibilitati ꝛ est cōtradictio plana negare ab ea istā actualitatē: q̄ est ponere q simul est ꝛ nō est creata. Sed loquēdo de actualitate correspōdēte possibili primo modo que est actualitas forme informātis. Dico q materia ex se nullam habet nec sibi aliquaz determinat. Stant g̃ ista duo simul q materia postq̄ creata est sit in actu ſm q actus est differētia entis ꝛ sit pure ī potētia subiectiua respectu forme: q̄ potētia subiectiua p̄supponit actū qui est differentia entis.

Preambulū autoris p̄cedentez opinio.

¶ Ex quo patet q est aliqua actualitas q̄ nō est a forma vel ex forma: sed magis p̄supponit a forma et talis est actualitas materie q̄ prior est origine ſm Augustinū q̄ forma. ¶ Hec est distinctio. Modo probo illud preambulū ꝛ est q materia ſm se post q̄ creata est: est aliquid in actu ſm aliquā actualitatē que nō est aliqua forma nec ex forma ꝛ iam patet ex p̄dictis: q̄ illud qđ est per se termin⁹ creatiōnis/ꝛ creationis distincte a creatiōe forme vel productione hz aliquā actualitatē que nō est ex forma nec ꝓ formā. Patet/q̄ creatio terminat ad esse in actu qđ est differētia entis. Sed materia est huiusmodi: q̄ est p se terminus alicuius creationis ꝛ distincte creatiōis a forma: q̄ sicut dictū est ſm Augustinū prior est origine. Similiter etiam sunt due entitates alioquin cōstitutū ex ipsis nō esset cōpositū. Impossibile est autē q ad duas entitates sit p se vnica creatio: q̄ creatio passio idem est cū creatu ra sicut dixi supra: g̃ ꝛc. ¶ Scdo hoc patet sic: potētia ꝛ actus diuidūt quodlibet ens ꝛ illud qđ est ī potētia nō est in actu. Similiter illud qđ est in actu nō est in potētia. Patet. 9. metha. ꝛ loquit ibi de ꝓsse de potētia ꝛ actu q̄ sunt differentie entis de potētia obiectiua ꝛ actu sibi correspōdēte: ꝛo igitur vtrū materia post q̄ creata est ex se habeat vel ſm se nō ex forma esse in actu vel nō. Si sic habeo ꝓpositū. Si nō g̃ est in potētia sicut prius fuit anteq̄ crearet qđ est cōtradictio. ¶ Tertio sic. Oīs entitas presens nō ꝓterita vel futura ꝛ habita ꝓsentialiter nō habēda habet altquā actualitatē ſm se. Sed materia post q̄ creata est vel cū creat est huiusmodi: g̃ ꝛc. ¶ Tūc ad ꝓpositū dico q ly virtute naturalis agētis materia nō possit esse sine oīni forma: q̄ generatio vnius est corruptio alterius ꝛ econuerso. Et agens naturale nō spoliat materiam vna forma nisi inducēdo aliā tū virtute diuina. Dico q hoc est absolute loquendo possibile. Ad hoc adduco rationes. ¶ Prima est ista q̄ directe aliis opponit. Oīs entitas absoluta habēs ſm se aliquē actum vel aliquā actualitatē distincta essentialiter ab alia potest poni ꝛ esse in effectu ꝛ in re sine illa alia virtute diuina. Patet/q̄ hoc nulla implicat cōtradictionē. Sz materia est huiusmodi respectu forme sicut ꝓbatū est supra. Nisi q sit absoluta nō est probatū ꝛ statim ꝓbatur: q̄ alioquin nunq̄ cōcurreret p se intrinsece ad constitutionē alicuius ꝓpositi absoluti: g̃ ꝛc. ¶ Secūda ratio est ista. Si illud qđ minus videt possibile est possibile ꝛ illud qđ magis. Sed minus videtur possibile q̄ accidēs cū sit posterius natura suo subiecto ꝛ dependēs ad ipsum potest esse sine subiecto q̄ materia q̄ est ꝓior natura ꝛ origine ipsa forma: ꝛ que est fundamentū ꝛ fulcimentū forme potest esse sine forma: vt patet manifeste omni habenti intellectū: ꝛ tū illud est possibile. Patet de q̄titate in eucharistia: g̃ ꝛc. Unde nota Augustinum hic. 12. confes. ca. penultimo vbi dicit ꝓior est materies de qua res fit q̄ illud qđ ex ipsa fit. ¶ Tertia ratio est ista. Materia potest esse ꝛ poni in rerum natura sine illo ad qđ nō habet necessariam ꝛ essentialem ꝛ actualem dependentiam hoc patet de se. Sed materia essentialē et actualem dependentiam ꝛ habitudinē non habet ad formā. Probatio quia vel ad formā in cōmuni qđ est falsum: quia ad formaz in cōmuni nullus est respectus realis q̄ illa vt sic non est ens nisi ſm rationem saltem nō est aliquid vnum numero nec ad hanc formā: quia sic est sub hac forma qualibet data q̄ potest esse sub alia manens eadem. Patet in generato et corrupto et sicut est in potentia ad istā ita ad quālibet et ita ad nullam q̄tum est ex se habet dependentiam essentialem actualem: sed tantū ordinem habitualem: ergo potest existere in actu et in re sine quacunq̄ forma. ¶ Quarta ratio est ista et est contra eos qui dicunt materiam non esse sine forma nec posse esse sine ea nō ponunt nisi vnā formam in homine. Tunc sic. Si materia hominis disposita ad animam intellectiuam non potest esse sine forma deus de necessitate creat animam in illo instanti vel non potest conseruare materiaz: sed vtrunq̄ est falsum: quia nec de necessitate agit aliqđ extra se nec de necessitate adnichilat vl̄ ꝓseruat aliq̄d extra se: g̃ materia pōt eē sine forma substantiali aliq̄ ꝓtute diuina sicut materia disposita de⁹

9. meta.

Augustī.

Nota. potest nō infundere aiam: et cum hoc conseruare materiam: quare ꝛc. Dico igitur q materia potuit creari informis sine omni forma. Tm̄ dico q de facto nō fuit creata informis. ¶ Et hoc probo breuiter vna auctoritate: licet sint plures Augustini ad hoc. 12. c. 13. pfes. Vna tm̄ est expssa p̄mo sup Gene sim versus fin̄. Creator vtiq; deus nō priorem tē pore fecit informē materiam et eā postea per ordi nē formauit: ꝛ multis locis alibi videtur hoc dice re Augustinus. Sub quibus autez formis vel sub qua forma creata fuerit et an omnia corporalia de ipsa facta sint alias apparebit.

August.

¶ Ad primū aliorum quādo

dicitur q omne esse in actu est a forma patuit supra istud esse falsum. Sed bene verum est q omne esse actuale correspondēs potētie subiectiue vel possi bili: primo modo accepto est a forma nō autem esse in actu que opponitur potētie obiectiue que est dif ferētia entis quale esse i actu habet materia fm̄ se dū creatur vel creata est. ¶ Ex quo patet q exem plum de albedine nichil valet: quia esse albū nō est nisi esse actuale correspondēs possibili subiectiuo: et ideo nō est nisi per formā inherētem que est albe do. ¶ Ad secūdum quādo dicis q materia est pu ra potētia. Dico q verū est accipiendo p̄ro potentia subiectiua: quia ex se nō hz actū formalē que est forma tm̄ cum hoc stat q sit in actu qui est differentia entis ꝛ nō in potētia sicut ante creationē. Unde patet q turpiter decipiunt̄ per equiuocationes rudissimam de potētia ꝛ actu ex ignorantia distin ctionis supradicte. ¶ Ad tertium de subsistere. di co si voces subsistere esse in actu q materia creata fm̄ se est ens subsistens ꝛ ens actu ꝛ potest sic subsi stere sine forma quacūq;. Si autez voces subsistere p̄ro esse cōpleto suppositali substantie tunc, dico q nō potest sic subsistere sine forma: quia nunq̄ mate ria p se pōt facere vnū suppositū cū nō sit alicuius speciei: immo nec aīa ratiōalis isto modo subsistēs est. Si vocas subsistere nō inesse alteri sicut forma actu informās: tunc materia isto modo potest dici subsistere et anima separata dicitur subsistere: non tm̄ materia forma est sicut anima: quia materia nec inest nec inesse pōt alicui vt forma nec de tali subsi stere loquimur nec est ad propositum. Dices saltez accipiendo subsistere primo modo materia poterit esse sine forma sicut anima sine materia ꝛ naturali ter. Dico q nō video repugnātiam ex parte mate rie: sed video ex parte naturalis agētis qđ non po test spoliare materiā vna forma nisi largiendo sibi aliā. ¶ Ad quartū dico q maior ppositio est falsa q; priuatiōes plurium formarū incōpossibiliū nō sic repugnāt sicut plures forme ille: vt patet i materia nūc de facto: quia in materia lapidis nō est nisi vna forma; ꝛ stant tm̄ cū ea plures q̄ mille priuationes aliarū formarū sibi inuicē incōpossibiliū: vt patet. ¶ Ad quintū dico breuiter q oīe subiectū essen tialiter distinctū a ppria passione sicut materia po nit distingui a forma ꝛ pōt esse ꝛ poni i re sine pro pria passione existēte in actu ꝛ ecōuerso si sit passio absoluta: q; nō video ꝺdictionē aliquam. Tu dicis passio ppria sp ineſt. Dico q verū ē vl actu vl apti tudine. Tu dicis ita etiā accidēs cōmune. Dico q ppria passio nō distinguit a cōi accidēte p semper inesse actu sed q̄uenire omni ꝛ soli qđ nō est verū

Vide so lu.

de cōi accidēte. ¶ Ad sextū dico breuiter q relatio est minoris entitatis q̄ materia: q; materia est substātia absoluta ꝛ relatio est minime entitatis i ter accidētia. ¶ Ad Augustinū quādo dicit q est ꝓpe nichil. Dico q verū est nō: q; sit minime entitatis inter entia: sed q; est prima ꝛ fundamētū alia rū entitatū materialiū aliquo modo vel dici pōt q est prope nichil inter oēs substantias creatas; sicut angelus est prope deū. Sic de tertio articulo.

Nota.

¶ Ad primū principale dico

q materia nec est quid nec q̄tū nec aliquid aliorū p̄ro q̄to ista dicūt formā: ꝛ sic etiā Aristoteles in tēdit nec est p se in genere substātie tm̄ nō est de in tētione Aristotelis q sit nichil: sed q sit receptiuū oīm iustorū ꝛ per p̄fs aliqđ ens in actu extra itelle ctū ꝛ extra cām suā. ¶ Ad scōm dico q argumētū Aristotelis tz̄ p hoc q subiectū motus est in actu substātiali p formā sz̄ nō oportet hoc vniuersaliter de subiecto generatiōis: q; subiectū generationis est materia: q̄ licet sit ens actu ante generationē nō tm̄ per aliquā formā substātialē p se ꝛ vniuersaliter lo quēdo: ꝛ ita vnifōmiter arguendo ꝑbat q genera tio nō est motus. ¶ Ad tertiū dico q materia duz creatur vel creata est nō est pura potētia obiectiua sed est in actu. Tu dicis materia est sua potētia. ve rū est sua potētia subiectiua. Sed cū hoc stat q ha beat in actu entitatē positiuā. ¶ Ad quartū dico q potest esse sine forma. ¶ Ad probationem q est pura potentia dicendum est sicut prius.

¶ Distinctionis Duodecime.
¶ Questio Secunda.

¶ Ecūdo q̄ro btrū

materia sit causa intrinseca alicuius qđ addat aliqđ sup materiā ꝛ formā: ꝛ est idē q̄rere ac si querat. Utrū cōpo situm ex materia ꝛ forma ad dat aliquid reale absolutum sup materiā ꝛ formā. ¶ Vi deꝛ q nō. Illud qđ addit ali quid reale positiuū aliquibus est aliud ab ipsis: sed totū per se vnū non est aliud a partib⁹: q̄ ꝛc. ¶ Se cūdo sic. Si totū est aliquid reale absolutū sup par tes. Oportet dicere q illud reale additū sit in toto Tūc arguo sic. Oīne illud qđ est in aliquo sicut in distinctū subiecto ab ipso est in eo vel sicut pars in toto vel sicut accidēs i subiecto. Patet: q; sic est in eo q est essentialiter vel accidētaliter i ipso siue est in eo tanq̄ essentiale vel accidētale. Sed istud sup additū nō est i toto sicut pars fm̄ pponētes illud supadditū. Nec sicut accidēs in subiecto: planū est q̄ q nullo modo addit aliquid vel aliter nō est ibi si cut accidēs p eos: q̄ sicut pz qđ ipi negāt. ¶ Tertio sic. Totum nichil addit sup suā pfectionē essen tialē ꝛ pfectibile p illā. Sed forma substātialis si cut aīa est pfectio totius ꝛ materia est pfectibile: q̄ ꝛc. ¶ Quarto sic. Non est alia ratio querēda qua re ex materia ꝛ forma fit vnū nisi q; materia est in potētia ꝛ forma est actus. Sed si compositū adde ret aliquid absolutum super materiam et formam esset alia ratio querenda: ergo ꝛc. Minor patet: q; ratio illa esset realitas superaddita.

¶ Contra. Philosophus di/

stinguit substātiam. 2. de anima in materiā et for mam ꝛ cōpositum. Et Boetius sup predicamenta distinguit substātiam in materiam ꝛ formā ꝛ cōpo situ ꝛ dicit q relictis extremis scz̄ materia ꝛ forma egit Aristoteles de media: scz̄ de composita: igitur Aristoteles ꝛ Boetius dixerunt cōpositū esse ter tiam substātiam sup illas duas ꝛ tertiam naturam sed tertium vltra duo addit aliquid: q̄ ꝛc.

¶ In ista questiōe sic procedā

¶ Primo ponā vnā opinionē de questiōe cū suis motiuis ꝛ suis fundamētis adductis ab aliquibus volentibus tenere eam. ¶ Secūdo ponā aliā quā volo tenere adducendo aliquas p̄ro ea. ¶ Tertio ponā solutiones aliquorū ad predictas rationes ꝛ ostendā q penitus nichil valent. ¶ Quarto soluā ad rationes aliorū ꝛ vltimo ad ratiōes p̄ncipales.

Prima opinio.

¶ Quātum ad primum arti/

culū. Est vna opinio que reputatur cōmunis q cō positum per se vnū ex materia ꝛ forma nō addit ali quid reale super partes. Puta sup materiam ꝛ for mā. Sed cōpositum substantiale nichil aliud est q̄ partes sue scz̄ materia ꝛ forma simul sumpte. Ad hoc adducūtur alique rationes. ¶ Prima q humanitas nō addit aliquid sup ptes. Primo sic addi tū aliquibus nō includit illa quibus superaddit Idem em̄ contra seipsum nō numeratur nec subip si superadditur. Sed humanitas per se includit materiam ꝛ formā sicut ꝛ totū ipsum: ergo non addit aliquid super materiā ꝛ formā. ¶ Secunda ratio. Si humanitas vel totū addit aliquid sup materiā et formā illud additum est terminus per se genera tionis fm̄ alios hoc ponētes. Sed humanitas non est per se terminus generationis q; quidditas non generatur. 7. metha. ergo nichil addit. ¶ Tertia ratio. Illud qđ addit aliquid sup partes est precise fm̄ illud additū aliquid vltra partes ꝛ pluſq̄ par tes. Alioquin nō esset illud additum vltra partes. Sed humanitas vel totū non est aliquid vltra par tes nec pluſq̄ partes: quid em̄ esset illud plus non est dare q̄ ꝛc. ¶ Quarta ratio. Illud superadditū partibus: vel est materia vel forma vel totū cōposi tum ex quo est substātia vel aliquid absolutū. Sed nō est materia nec forma. Patet: quia addit super vtrūq;. Nec est cōpositum: quia tunc cōpositi esset cōpositum qđ est inconueniens et ponere p̄cessum in infinitū: ergo nichil. ¶ Quinta ratio. Diffiniti tū nichil est p̄ter diffinitionē. Sed partes sunt dif finitio totius ꝓpositi patet de materia ꝛ forma. 7. metha. Anima em̄ ꝛ corpus sunt partes diffinitio nis hominis: q̄ ꝛc. ¶ Sexta ratio. Si totum adde ret aliquid vltra partes hoc maxime videretur de vnione. Sed vnio partiū nichil est p̄ter vnita vel totū: nec etiam respectus: ergo totum nichil addit

Vnio p̄tiū quid.

Ad aut̄ vnio partium non sit respectus nec aliqd aliud a predictis per cōsequēs probatur. ¶ Pri mo sic. Omnis relatio aut est fundata sup vnū vel idem vel numerū. Aut super actionē ꝛ passionem. Aut super mēsuratum vel mēsuram. Sed ista vnio super nullum istorū fundatur: vt patet discurrēdo ergo nō est relatio. ¶ Secūdo sic. Vnius per se ge nerationis est vnus per se terminus. Sed cōpositū et natura vel essentia ꝛ vnio est per se terminus ge nerationis. igitur sunt idem igitur vnio nō est rela tio nec aliquid p̄ter cōpositū. ¶ Tertio sic. Cō positum in genere substātie nō est accidēs nec vnū per accidēs. Sed si vnio esset relatio cōpositum es set accidēs: quia cōpositum est vnum per vnionem ergo ꝛc. vel saltē esset accidētale sicut relatio est ac cidēs. ¶ Quarto q; illa quorum vnio est ordo vel relatio nō sunt simpliciter vnū. Sed materia ꝛ forma faciunt vnū simpliciter: ergo vnio ipsorū nō est relatio nec ordo. ¶ Vltimo quia vnio que non est actio vel passio nō est aliud a cōposito nec per con sequens est relatio. Sed vnio ista partium non est actio vel passio: quia manet cessante actiōe vel pas sione: ergo ꝛc.

¶ Isto modo arguit hn̄ alī

qui nō vult etiam tenere ipsam positionē arguit sic probādo q humanitas vel homo nichil addit posi tiuum absolutū super partes: quia licet in alijs ab homine aliquid absolutū corrūpatur puta forma. In homine tm̄ nichil corrūpitur: sed tm̄ fit separa tio partium: ergo ad saluādum corruptionē homi nis nichil debet poni positiuum absolutum p̄ter partes. ¶ Nō aūt in corruptione hominis nichil absolutū corrumpatur: sed tm̄ fiat separatio par tium. Probatur per Augustinū cōtra Felicianū vbi dicit sic: hec hominis mors est que nō vnitā cō sumit: sed ea tm̄ distinguit. Item dionysius de ce lesti Hierarchia hoc idem dicit. ¶ Secūdo sic. Si totum adderet aliquid super partes vel aliquā for mā que esset forma totius et haberet rationem for malis respectu suppositi ꝛ suppositū rationem ma terialis sicut dicūt alij propter hoc q ptes possunt intelligi siue diuisim siue cōiunctim nō intelligēdo totum sicut a ꝛ b nō intelligendo ab: sequit q est processus in infinitum: quia pari ratione suppositū vel cōpositū ꝛ forma ipsa totius quorū vnū est si cut materiale et reliquum sicut formale poterunt intelligi nō intelligēdo totum cōstitutum ex ipsis: et sic illud totū addet aliquid super suppositū ꝛ for mā totius ꝛ sic in infinitū quare ꝛc. ¶ Tertio quia cum vltima forma est specifica: sequeretur q ani ma i homine nō esset forma specifica. Sed illa alia forma totius quā ipsi ponūt: quia posterior est: hoc autem est falsum. q̄ ꝛc. ¶ Quarto sic. Si ꝓpter ar gumētum philosophi de a ꝛ b debet aliquis mo ueri ad ponēdum q totum addat aliquid sup par tes: quia possunt intelligi nō intelligēdo totū pari ratione ꝛ compositum vnū per accidēs adderet ali quid absolutum super partes sicut albus vel homo albus: quia partes puta homo ꝛ albedo possunt in telligi siue cōiūctim siue diuisim nō intelligēdo ho minē album: consequens est falsum ergo ꝛc.

Cōtra p̄ cedentes opinionē

¶ Vltimo adducuntur aucto

ritates. Prima est Augustini. 7. de trini. homo ni chil aliud est q̄ aīa ꝛ corpus simul sumpta supple.

August.

¶ Scōa auctoritas est Damasce. lib. 3. q verbum nunq̄ dimisit illud qđ assumpsit. Sed illā humani tatē q̄ addit fm̄ te aliqđ vltra ptes dimisisset p te q; fuit corrupta i morte.

Damas.

¶ Tertia ē Aristo. 4. phīi. Totū nichil aliud ē q̄ ptes sil sumpte.

Aristo.

¶ Quarta ē ꝓmētatoris. 7. meta. ꝓmēto. 28. ꝛ hoc idē dicit. 1. phīi. Unaquaq; ptiū est aliud a toto q se sūpta dz

Cōmen.

intelligi: Sed oñes simul sumpte nihil aliud sunt a toto. hec est igitur positio q̄ totū substantiale cō positum ex materia ⁊ forma nō addit aliquid reale absolutū super partes nec aliquā formā siue partialem siue formā totius. Sed nichil aliud est totū q̄ partes simul sumpte. hec de primo articulo.

Epilogatio.

¶ Quantum ad secūdum articulum. Dico breuiter expediendo me q̄ illa positio est simpliciter falsa ⁊ impossibilis. Et probo q̄ cōpositum substātie dicit aliquam entitatē realem positiuam absolutam addētem aliquid super materiam ⁊ formā. Ita q̄ nec cōpositum est ipse partes diuise nec simul sumpte vel accepte vt sic precise.

Secūda opinio quam auctor insequitur.

¶ Secundo declarabo per quē modū ⁊ quid est illud qđ addit. ¶ Ad hoc adduco rationis vnū doctoris que nō sunt solute ⁊ primo vnā quā nō adducit ille doctor que est talis. Illud qđ est per se in genere ⁊ in pūcto methaphisico substātie dicit aliq̄d positiuum absolutū preter materiā ⁊ formā et ista simul sumpta. Qđ probo/quia materia nec est per se in p̄dicamēto nec forma nec ista duo simul sumpta vel vnita simul: quia ista simultas vel vnio dicit respectum vel nichil sup partes vnitas sicut dicūt/per respectum aūt vel per nichil nō est aliquid per se in predicamento positiuo absolutō ⁊ ita ista simul sumpta nō plus sunt in genere q̄ diuisim ⁊ p se accepta. Sed cōpositum substātie per se est ī predicamēto positiuo absoluto substātie vt patet ex omnē philosophiā ⁊ theologiā. ¶ Scōa ratio est ista/generatio per se primo terminatur ad aliquid absolutum super vel preter materiā ⁊ formā et ista simul accepta: probatio/quia nec materia p se primo est terminus generationis nec forma. Probatio/illud nō est per se primus terminus generationis qđ non per se primo ⁊ principaliter intenditur a generāte vt generās est. Sed forma per se primo ⁊ principaliter nō intēditur a generāte: sed magis cōpositum ⁊ ens perfectū cui per se primo cōuenit esse nec ista duo simul vt sic p̄batur sicut prius. Ex cōpositum sicut iam probatū est: est primus terminus generationis qđ terminat generationē et forma id quo/sicut cōpositum est id quod est ⁊ cui conuenit esse ⁊ forma est quo sibi cōuenit terminare generationē ⁊ esse: ḡ ⁊c.

Vide.

¶ Nota hic q̄ siue forma sit terminus quo tm̄ siue terminus quod ⁊ quo generationis quod quomodocūq̄ addat cōpositum est primus terminus primitate pfectionis: licet forte forma prior prioritate originis ⁊ semp habeā p̄positū. ¶ Tertia ratio est ista. Illud qđ per se corrūpitur dicit aliquā vnā entitatē realem absolutaz que nō est materia nec forma nec ista duo simul per eandē rationē qua probatum est prius et patet de materia. De forma etiā patet. Idem per se primo generatur ⁊ corrūpitur. Compositum autem p se primo generatur nō forma sicut p̄batū supra. Sed cōpositū per se primo corrūpitur non materia nec forma. Patet in anima rationali que est vnica fōrma in homine ꝫm alios que nec corrūpit̄ per se nec per accidēs. Nec ista simul sic precise accepta quia tunc simul nō essent nec corruptio est aliqua actio ad quisitiua simultatis igitur nō corrūpitur. Similiter nec diuisim: quia tunc non essent in se sicut corruptum in se non est: ḡ ⁊c. ¶ Quarta ratio est ista. Causatum per se a causis intrinsecis dicit aliquid preter causas vel cū ipsis causis: quia nichil est causa sui nec intrinseca nec extrinseca: quia causa in cō muni accipiendo est cuius esse sequitur aliud. Sed cōpositum est aliquid per se vnum creatum a materia ⁊ forma sicut a causis intrinsecis. Patet. 2. phi sicoꝝ ⁊. 5. metha. ergo ⁊c. ¶ Quinta ratio est ista Illud absolutū sicut per se est aliqua passio que nō est partium dicit aliquid positiuuz absolutū pluſq̄ partes: quia oportet q̄ per se subiectuz sit aliquid. Sed cōpositum est aliquid absolutum sicut concedunt ⁊ ipsius est aliqua passio ꝓpria que nō est passio materie nec forme nec istoꝝ simultas: quia ista simultas vel vnio vel nichil dicit super ista sicut dicūt vel dicit respectum sicut alios: ḡ ⁊c. ¶ Sexta ratio est ista. Compositū per se vnū in genere substātie est magis vnū q̄ compositum per accidens: quia istud est vnū per se ꝛ illud per accidēs. Sed si entitas cōposita non esset alia ab entitate materie et forme nō esset plus vnū tale compositum. Probatio/quia materia ⁊ forma ita sunt plura entia sicut substātia ⁊ accidēs. Verū est q̄ vnum per se est in potētia ad alterū. Sed hoc dato ⁊ stāte nō plus sunt vnū ens nec minus distincta entia q̄ substantia ⁊ accidēs: ḡ ⁊c. ¶ Septima ratio est ista. Verbum assumpsit per se primo naturā humanā: quia per se primo fuit humanatus ⁊ factus est homo: ſz nō accepit per se primo corpus nec animā tunc per se primo fuisset corporatus vel animatus nec vnio nem: quia vel est relatio vel nichil sup ista: ergo humanitas dicit aliquid positiuum absolutū sup ista

Aristo.

¶ Ad hoc sunt auctoritates Aristotelis. 7. meta. Prima vbi inquiens de toto per se substantiali dicit q̄ sine cōtradictione possunt partes intelligi sine toto siue cōiunctim siue diuisim. Ponit exemplum de a ⁊ b q̄ possunt intelligi nō intelligēdo illam syllabā ab: ⁊ ideo concludit ibi q̄ partes non sunt totū.

Cōmentator.

¶ Ad hoc est cōmētator. 3. de anima dicēs q̄ ex intelligēte ⁊ intellecto nō fit vnū sicut ex materia ⁊ forma resultat aliquod tertiū addēs aliquid super partes.

Phūs.

¶ Similiter. 5. methaphi. dicit Aristoteles expresse q̄ bis tria non sunt sex. et planum est q̄ tria bis accepta coniunctim et simul accipiuntur.

Auicen.

¶ Unde et hoc allegat Auicenna secūdo methaphisice dicens sic. Si denarius congregatur ex nouē et vno vnitis proueniat aliquid aliud ab vno et nouem quod est decem. Ideo dicit ipse egregius philosophus Aristoteles q̄ bis ⁊ tria nō sunt sex: sed semel sex sunt sex: vel sex non esse bis tria: sed vnum sex: et intelligende sunt auctoritates iste omnes de composito per se vno ex actu et potentia sicut dicit philosophus de numero et verum est si sit aliquid per se vnum compositum. Sic igitur dico q̄ compositum addit super partes aliquam entitatem vnam realem positiuam absolutam que non est entitas alterius partis nec amborum siue simul siue diuisim acceptarū sicut p̄bant premisse rationes. Si dicas ꝯ predicta q̄ si ꝓpositū addat aliquid absolutū sup ptes essentialr distictū ab eis quarū vnio naturalr p̄cedat naturā ꝓpositā sicut etiam dicetur infra sequitur q̄ partes possint esse vnite ⁊ nō erit hūanitas seu natura substātialis cōposita que dicitur totum p se vnum in genere substātie. Sicut etiam omne prius natura eēntialiter distinctum ab alio pōt esse sine eo. Solutio Dico q̄ verum ꝓcludit argumētuz. Nec est aliq̄s incō

Vide.

Nota de toto.

uenies q̄ virtute diuina sit hoc possibile licz nō virtute nature. Unde in aljs totis que sup partes nō addūt nisi vnionem nō p̄t hoc esse nec virtute diuina nec alia vt q̄ vniantur fundamētum paries ⁊ tectum ꝫm situs requisitos ad domū ⁊nō sit domus. Et ratio est in promptu nō sibi in ꝓposito.

¶ Quantū ad modū ponēdi istam ꝓclusionem. Notandū est primo q̄ totum dupliciter potest intelligi addere aliquam entitatē super partes. ¶ Uno modo sicut pars superadditur parti sicut tectum superadditur parieti ⁊ paries fūdamento ⁊ forma que est pars aduenit ⁊ superaddi tur materie ⁊ isto modo null⁹ intelligēs ponit q̄ totum superaddat omnibus partibus suis aliquā entitatem positiuam absolutam: hoc em̄ implicat cōtradictionem manifestam ⁊ valde grossaz. Sic em̄ vltra omnes partes esset aliqua pars ⁊ eēt processus in infinitum quod est ipossibile. ¶ Alio modo intelligitur addere aliquam entitatem super partes vel vltra partes nō sicut entitatem partis sed entitatem partem totius. Unde totum est sicut homo super animā ⁊ corpus addit humanitatem vel dicit magis ꝓprio q̄ addit q̄ est entitas specifica perfecta realis absoluta totius hominis. Nec est entitas materie nec forme diuisim: qz est entitas cōposita istoꝝ simul: sicut frequēter dictum est supra. Sed est entitas tertia cāta ab ipsis vel ex ipsis sicut ex causis per se intrinsecis.

Hūanitas quid

¶ Et si queras quid ē humanitas. Dico q̄ est humanitas cū Auisce. 5°. metaphi. ⁊ substantia quedam ⁊ natura vel eēntia specifica hominis per quam per se reponitur ī genere vel p̄dicamēto. Ita potes quere ab Aristotele quando distinxit naturam in materiā ⁊ formam ⁊ cōpositum quinto metaphi. quid itellexit per cōpositum. Non materiam nec formaz. Nec ista simſ quia ista simſtas precise sic accepta nō facit tertiā substantiam: qz non est nisi respectus nec vnio etiā sicut p̄babo infra. Quid ergo respondeas p Aristotele Diuisit ne naturam in materiam et formam ⁊ nihil vel in materiam ⁊ formā ⁊ simultatem istoꝝ non/sed in cōpositionem: igitur ꝓpositum habz rationem tertie substātie respectu istorum ⁊nature q̄ est substantia. Similiter in principio secūdi de aīa Diuisit substātiam in materiam ⁊ formam ⁊ tertiā que est composita.

Notādū

¶ Unde nota hic q̄ licet Arist. secūdo physicoꝝ nō distinxerit naturam nisi in materiam ⁊ formam ⁊ ibi negauerit ꝓpositum esse naturam tamē in quinto metaphi. Dicit cōpositū esse naturam. Ita q̄ nō solum natura dicitur de materia ⁊ forma: sed etiam de cōposito ex hijs. Unde et hoc pz ex cōmuni modo ⁊ vsu loquēdi tam philosophorum q̄ aliorum dicitur humanitas esse natura hominis. Et planum est q̄ humanitas nō soluz dicit materiam nec formam partez distinctā essentialiter cōtra materiam: sed dicit totum compositum.

Nā qđ

Et forte posset hoc cōuinci per descriptionem nature datam secūdo physicorū. Ubi dicit q̄ natura ē principium motus. ⁊c. Nam siue accipiatur principium subiectiuū siue principiū effectiuum. Planum est q̄ toti cōposito conuenit esse principiū taleꝝ perfectius ⁊ completi⁹ imo solis compositis quantum ad multa que non conueniūt nisi ꝓpositis ipsis ⁊ non partib⁹ saltem vt subiectis quare aūt negauerit hoc in physicis nescio cum sicut iam dixi descri-

ptio eius hoc ꝓcludat si bene deducatur. Similiter etiam Boetius qñ distinxit in predicamētis substantiam in materiam ⁊ formā vel cōpositum. Planum est autem q̄ tertia substātia aliquid addit vel superaddit super duas ⁊ aliquid dicit plus q̄ due aliquid positiuuz reale quare. ⁊c. ¶ Dices ego nō possum intelligere. Dico q̄ ista est debilis instantia ⁊ dico q̄ multo minus possum intelligere illa q̄ tu dicis. Et puto q̄ timet multo minus itelligas istud quo modo substātia cōpositi per se est in predicamēto substātie nec est nisi aliq̄ substantia/quo modo. ergo potes capere q̄ nō sit ibi alia substātia a materia ⁊ forma siue diuisim siue simſ qz si diuisim accipiantur quelibet est vna substantia que p se nō est in genere. Si accipias eas simul nō nisi due substantie simplices ⁊ habētes respectus simultatis.

Totī diffinitio.

Et videas quid istarum est per se in genere. Puta tu bene potes videre in toto per aggregationem. Puta in domo q̄ in ipso est aliquid. Unde totum est quod addit super partes ⁊nō ē pars nec partes puta ordo partiuz. Dicimus enim q̄ in domo sunt tres partes fundamentū paries ⁊ tectuz. Nec dicimus q̄ ordo istam partium sit pars nec partes domus. Similiter etiā in toto per accidens inherentis partis ad partem vt albedinis ad hominem in isto toto quod est homo albus. Et non potes ymaginari q̄ ī toto vno per se substātiali sit aliq̄d plus q̄ partes vel partes vel entitas aliqua absoluta eo ipso q̄ subā est. Nescio quare hoc nō potest capi.

Nota.

¶ Secundo notandum est q̄ licet totum dicat aliquid pluſq̄ partes qz seipsum dicit in ꝓpriam entitatem tamen de necessitate includit partes. Nec potest accipi prescindēdo a partibus sic q̄ sit aliquid quod nō includat partes sicut totum includit partes. Non dico q̄ nō sit partes sed q̄ nō includat ⁊ tamē distinguitur ab ipsis sicut aliquid per seynū includens distinguiſ ab inclusis. Secus esset si totum includeret vel diceret aliquid aliud sicut partem tunc enim illud additū esset a partibus illis prescindi. ¶ Si queras vnde hoc q̄ in aljs superaddens quātum ad illud qđ superaddit potest prescindi ab illis quibus superaddit ⁊nō in ꝓposito. Similiter ego quero a te vnde est hoc q̄ in ꝓposito superaddens se habet ad illa/ quibus superaddit sicut totum per seynum ad partes? ⁊ nō in aljs ⁊nō est alia ratio nisi hoc est hoc ⁊ illud est illud: ⁊ alia sunt alia. ¶ Ego q̄ro a te quare caliduz calefacit ⁊nō est alia ratio nisi quia calidum est calidum habens talem virtutem ⁊ frigidū non est frigidum nec habens talem virtutem sed ē frigidum. Unde dico q̄ in omnibus per se totis cōpositis ex materia ⁊ forma tenet hoc q̄ superaddēs nō potest prescindi nec illud q̄ superaddit a partibus quibus superaddit sicut nec totuz a partibus in aljs non habet locum.

vide hec

¶ Tertio notandum est q̄ entitas ⁊ natura compositi in abstracto signata sicut humanitas dicitur forma totius non autem forma partis. Qz autem vocetur forma hoc ē proprie dictum ⁊ ꝫm Aristotelem. Unde ⁊ frequenter Aristoteles quiditatez vocat formam: licet complectatur ⁊ materiam ⁊ formā ⁊ precipue in septimo metaphi: Ita bene enim potest dici q̄ quiditas est for

ma sicut ꝙ partes diffinitionis sunt forme. ¶ Dicitur etiam forma qz est ꝓceptus formalis quiditatiuus rei. Sicut frequenter indiuiduū Aristoteles vocat materiā quia est aliquid contrahens ꝗditatem sicut materia formam suomō. ¶ Dicitur etiā forma in abstracto ⁊ per modū forme significatur respectu concreti habentis istam quiditatem. Sed dicitur forma totalis toti⁹ quod potest dupliciter intelligi. Uno modo ꝙ īformet totū sicut materia informatur a forma ⁊ sicut accidens informat totū compositum quasi vna tunica supinduta: ⁊ hoc est falsum. Non aūt est forma inherēs. Alio modo ꝙ ꝓ tāto sit totius qz est natura formalis qua totū primo est tale sicut humanitate per se homo est homo forma tāꝫ natura ⁊ quiditate sua formali. ⁊ sic patet ꝙ nō est forma īherēs alicui sicut materie vt materie vel subiecti. Nec ista fōa toti⁹ que est natura totalis rei vt sic abstractiue signata est terminus generatiōis sicut illud quod generatur: ſz magis totum ipsum habēs talem quiditatez quod est singulare tale quiditatis. ¶ Et ideo dico ꝙ talem entitatem addit super partes que per se primo nō generantur nec diuisim nec ꝓiunctim. Et si illā nō adderet Dico ꝙ ita parum generaretur sicut ỹle. Modis igitur predictis voca eam formam si visū non vis non curo. Uocetur. b. dum tamē habeam⁹ realitatez. Hec de secundo articulo.

Hota di stictōem

Ad rōes scde opiniōis ꝫm aliquos.

¶ Quantum ad tertium ar/

ticulum: Restat ponere solutiones aliquoꝝ ad rationes positionis ⁊ ostēdere ꝙ ille solutiones nihil valent. ¶ Ad primam rationē de esse in genere ꝙ se nihil inuenio dictum. Tamen ipsi dicerent consequenter ad dicta sua ꝙ nec materia per se nec forma per se sed ista duo simul sunt per se ī predicamēto. ¶ Ad rationem secūdam dicitur ꝙ nō generatur aliud nisi partes simul iuncte. Totum enim generatur puta corpus animatū bene sed non ē aliud ꝫ partes simul iuncte ⁊ neutra per se g̃neratur. Et additur vnum mirabile dictum ꝙ licet compositum generetur tamen nō est terminus generationis sed magis ipsa forma que tamen nō generatur sed ē termin⁹ generationis. ¶ Ad tertium de corruptione per idē nisi ꝙ dicitur ꝙ nō est ad ꝓpositū argumētum ſm mētem philosophi: qz loquitur de illis q̄ generātur ex elementis: qz ex illis resultat q̄ dam forma. Unde bene ꝯcludit ꝙ nō remanet forma sed materia tātum. Nō est autem simile de illis quoꝝ forma est incorruptibilis sicut anima. Illa enim sic corrumpūtur ꝙ aliqua pars nō corrumpitur nec aliquid absolutum positiuū aliud ab ipsis. ¶ Ad aliud de causato a causis intrinsecis. Dicitur ꝙ cōpositus nō est aliud a materia ⁊ forma. Sz dicitur ꝙ materia est causa forme in recipiendo et forma est causa materie in informādo ⁊ pficiendo. ¶ Ad quintū dicitur ꝙ est aliqua ꝓpria passio nō huius partis vel illius sed ipsarum simul ꝓiunctaꝝ ⁊ coniunctim nō diuisim. ¶ Ad sextum de maiori vnitate totius per se vni⁹ ꝫ per accidens. Dicitur ꝙ argumētum est ad ꝓpositum qz eoipso ꝙ est magis vnum minus addit ꝫ illud qō est minus vnus. Iste sunt solutiones illius primi.

Alia solutio tertie rōnis

¶ Alius respondet aliter ad

illud de ḡfiatiōe dicit ꝙ bene generatio terminatur ad aliquid reale absolutum: sed illud est natura tota que non est aliud absolutuz a materia ⁊ forma ⁊ dicit ꝙ nō est compositum ipm quod terminat generationem quia omne compositum de suo primario intellectu includit compositionē ⁊ per ꝓsequēs aliquē respectum. Et ꝗs dicitur ꝙ materia nō generatur nec forma. ergo nec tota natura que nō est aliud ab ipsis. Dicit ꝙ licet nō sit aliud tamen alio modo se habet ita ꝙ est ista, alio modo se habētia: ⁊ hoc sufficit sicut licet suppositū nihil reale absolutum addat super naturam tamē suppositō cōuenit ꝙ generet ⁊ nō nature. Sic in ꝓposito toti nature cōuenit terminare generationē ⁊ nō materie nec forme. ¶ Ad aliud de corruptione. Dicit vnus ꝙ quādoq; ꝓprie corruptiōe aliquid positiuum absolutum corrūpitur nō solum in alys ab hoīe ſz etiaz in homine ⁊ sicut dixerat in secūdo. In homine sūt saltem quattuor forme/corporea/vegetatiua sensitiua/⁊ intellectiua. Et quādo homo moritur est in eo desitio sensitiue ⁊ vegetatiue q̄ sunt forme absolute: tamen corporea nō ita cito desinit eē ideo dicit ꝙ nō potest dici ꝓprie corruptus licet mortuus ꝫdiu maneret illa forma corporea: qz nōduz aliqd est de nouo generatum. Corruptio autem vni⁹ est generatio alterius. In xp̃o autem per miraculum fuit cōseruata quelibet forma ei⁹. Unde ⁊ vegetatiua ⁊ sensitiua fuerunt separate cum aīa rationali ⁊ assumpte a verbo ⁊ vnite sibi. vnde in morte eius non desiſt esse aliqua forma eius. ¶ Si dicatur ꝙ ymo qz xp̃us fuit vere mortuus ergo in eo desiſt eē aliqua fōa absoluta. Dicit ꝙ mors ⁊ corruptio se habent sicut superius ⁊ inferius. Mam mors in suo per se intellectu nō includit nisi partium separationem. Sed corruptio super hoc addit alicuius absoluti desitionem. Et ideo licet xp̃us fuerit vere mortuus nō tamen fuit corruptus. Iuxta illud Psal. Non dabis sanctum tuum videre corruptionē Ex xp̃o etiaz nihil aliud fuit generatū in morte ⁊ ideo non fuit vere corruptus/licet vere fuit mortuus.

Tertie rationis alia solutio.

Psalm.

¶ Confirmatur hoc ab alijs per Augustinū contra Felicianum dicentē ꝙ sicut tenebrositas in aere non est nisi absentia lucis. Ita mors in homine non est aliud ꝫ absentia anime. ¶ Item per Dionysium secūdo ca. angelice ierarchie. Dicit enīz ꝙ mors in nobis non est alicuius substantie abolitio sicut alijs videtur sed vnitorum discretio ⁊ hoc dicit ibidem Lynconiēsis. ⁊c. ¶ Ad aliud de causalitate causarum intrinsecarum respondet ꝙ causatum a causis intrinsecis nō est aliud absolutum ab ipsis ⁊ illud ꝙ causa est ad cui⁹ esse sequitur aliō nō est intelligēdū nisi de causis extrinsecis: qz nec causa extrinsece sunt vniuoce cause cum extrinsecis. Dicit tamē ꝙ licet ad istas causas intrinsecas non sequatur aliquid absolutum positiuuz/ tamē aliud id est alius modus se habēdi sequitur. ¶ Et cum dicitur ꝙ idem nō causat se. verum est effectiue vel eodem modo. Sed cause ītrinsece bene causāt idē sibi diuerso mō se habendi. Et sic tota natura alio modo se habet ꝫ partes. ¶ Ad aliō de assumptione nature humane a verbo dicit ꝙ tota natura humana absoluta que nō est aliud a partibus fuit primo assumpta: ⁊ fundauit respectum vnionis adverbum tamen istam naturam sic absolutam consequitur quedam vnio actualis partium vel concomitatur que nō est de per se primo ītellectu huiⁿ nature

Augustī.

Dionys.

Ad. 4. rōnem

nec mediat inter naturam assumptaz ⁊ verbum sed concomitatur. ¶ Ad vnam vero instantiam iuxta hoc qz si totum nō addit nisi vnionem super partes ⁊ nō aliquid absolutum seqretur ꝙ de per se intellectu cuiusl⁹ totius esset relatio. ¶ Dicit ꝙ nō valet qz totum non addi illam vnionem sicut de per se intellectu suo sed sicut aliquid cōcomitās vel consequens necessario sicut risibile ꝓcomitatur hominē nec est de per se primo intellectū eius. ¶ Ad illud de magis vno per se. Dicit ꝙ non obstante hoc totum ex materia ⁊ forma est magis vnum ꝫ totū per accidens. Primo quia partes sunt eiusdē generis Et secundo quia vna habet per se ordinem eēntialem ad aliam. Jn alio autem non nisi accidentalē. ideo ⁊c.

Ad auctoritatem philosophoꝝ.

¶ Ad auctoritatem Aristote

lis. Septimo metaphi. de a. ⁊ b. dicit ꝙ extendēdo hoc nomen aliud ad omne positiuum reale oportet dicere ⁊ consequitur ꝙ totum dicit aliud a partib⁹ quia dicit actualem vnionem partium que ipaz naturam cōsequitur nec est de per se intellectu nature ⁊ iō ab. sicut dicit addit aliquid super a ⁊ b. ſz nō aliquid absolutum sed actualem partium vnionem Ulterius ad habēdum mētem philosophi. dicit ꝙ Aristoteles septimo metaphi. ⁊ quito. Et Auicē. secūdo metaphi. in auctoritatib⁹ illis allegatis loquuntur de partibus materialib⁹. Bene enim verū est ꝙ totum est aliud a partibus materialib⁹: qz q̄n ita est ꝙ sunt plures partes materiales ⁊ vna earū nō potest esse actus ⁊ forma ⁊ per ꝓsequens ex ipsis nō pōt aliquid vnuz precise acceptis. Tūc oportet ponere aliquid aliud sicut formam vel partem formalem cum illis partib⁹ materialib⁹. Et ꝙ hoc sit de mente philosophi septimo metaphi. ꝓz. Mam a ⁊ b. sunt partes materiales huius ꝓpositi ab quod secundū eum 2° phisi. littere vel elemēta sit materia syllabe ⁊ syllaba dictionis. ⁊ sic etiam intelligendum est de sex respectu triū ⁊ dictum Auicē. ⁊ tūc non habetur nisi ꝙ tale totum addit formam que ē vere pars super partem materialem vel super materiam ⁊ hoc bene conceditur. Sed sex sunt partes quaruz vna est perfectiō formalis ⁊ actus alterius non oportet ponere ꝙ totum addat aliquid super partes. Hoc autem est in cōposito ex materia ⁊ forma ⁊ hec est mens Aristotelis ibidem. Dicit ēſn ꝙ caro nō est ignis nec terra. ⁊c. Et rēplificādo de elementis semper: sed aliquid aliud plus dicit similiter syllaba. Unde ibidē dicit ꝙ illud aliud nec est elemētum nec ex elementis ⁊ cōmētatoꝝ etiam. Ex quo ꝓz ꝙ illud tertium nō est natura cōpositi sicut volunt alij cōcludere sed est forma que est pars cōpositi que necessario vltra materiam requiritur ad hoc ꝙ sit totum cōpositum. ¶ Ad vnam aliam auctoritatem Cōmentatoris tertio de anima cōmēto quinto vbi dicit ꝙ aliō resultat ex materia ⁊ forma ꝫ ex intellectu ⁊ intellectiōe intellecta. Ex istis autem resultat vnuz per accidēs quod nō est aliqd absolutum vltra partes ergo ex illis vnū per se qō est aliquid vltra partes. ¶ Respōdet ꝙ cōmentatoꝛ vult dicere ꝙ ex materia ⁊ forma resultat aliqd quia vnum per se nō autē ex ītellectu ⁊ intellectiōe intellecta sed vnum per accidens nō autem vult dicere ꝙ illud aliud addat aliquid absolutum vltra materiam ⁊ formam.

¶ Contra istas solutiōes ar/

guo ꝙ non cuacuāt ꝓdictas rationes ⁊ auctoritates. Contra ꝓmā de esse in genere per se ⁊ altā de ꝓpria passione ⁊ etiam contra illam de corrupi ꝙ se que omnia cōcurrunt per idem ꝙ omnia ista conueniunt nō partibus per se ⁊ diuisim sed simul conjunctim. ¶ Arguo sic partes accepte simul ⁊ cōiunctim precise sic nō addūt super partes nisi simultatem vel cōiunctionem vel vnionem. Sed ista simultas vel vnio vel cōiunctio vel nō est nisi respect⁹ vt omnino nihil ē preter partes ⁊ ipa vnita. Sed siue sit respectus siue nihil. Planum est ꝙ partes accepte cum tali simultate ratione talis simultatis vel coniunctionis nō plus possunt habere ista ꝫ si per se ⁊ diuisim accipiātur. Non ei ꝓ respectuz nec per nihil est aliquid per se in genere positiuo absoluto. nec per se gn̄atur nec per se corrumpitur nec per se habet ꝓpriam passionem cōuenientem alicui absoluto. ergo ⁊c. ¶ ꝑ. Partes accepte cōiunctim ⁊ simul. Aut sunt aliquid absolutum aliud ab ambabus partibus. Aut nihil sed tātum in genere absolute ⁊ ratione sunt ista pars ⁊ ista pars: qz materia est materia ⁊ forma est forma. Si sunt aliquid aliō absolutum cui pueniūnt ista habeo ꝓpositum qz illud voco cōpositum. Si nō sunt in genere absoluti nisi ista pars et ista tūc sicut ista pars non ē per se in predicamento absoluto nec ista ⁊ ista. ergo ⁊c. Hoc patet qz quicquid sunt ī genere absoluti ista pars ⁊ ista cōiunctim accepte ex quo illud cōiūctū nihil absolutum addit super hanc partem. Puta materiam ⁊ hanc puta formaz. Ita ꝙ nō est ibi aliquid aliud absolutum nisi materia ⁊ nisi forma: totum hoc sunt partes iste separate abinuicez ⁊ diuise: quia sicut cum materia est forma ita etiā sine materia ⁊ quicquid absolutum est materia cum forma ⁊ ecōuerso totum illud sine forma ⁊ ecōuerso. ergo cum esse per se in genere ⁊ generari ⁊ corrūpi ⁊ habere ꝓpriam passionez cōueniat per aliquid absolutuz ⁊ alicui absoluto. ita bene pueniūt ista partibus diuisis sicut cōiunctis. ¶ Hoc contra illam solutionem contra vnum dictum in secūda solutione ꝙ compositum generatur tamen nō est termin⁹ generationis. ¶ Arguo sic Illud quod per se primo generatur aut cōparatur ad generationē sicut subiectū/aut sicut termin⁹ a quo/aut sicut ad quem vel in quem/aut sicut efficiens non est dare plura per se respiciētia generationem vt videtur. Sz planuz est ꝙ illud generatur puta compositum nō comparatur ad generationem sicut materia vel subiectuz nec sicut generans vel agens qz nihil generat seipsum. Nec sicut termin⁹ a quo quia terminus a quo ꝓz est eo quod generatur etiam duratione. Nihil autem est prius seipso duratione ergo sicut terminus ad quez ⁊ per se terminus eius. ¶ Secūdo sic. Terminus per se primus generationis ē eē ⁊ ens quia sicut generatio habz ꝓ termino a quo nōn esse vel nō ens. Ita ꝓ termino ad quē habet esse vel ens. Tunc sic illud est per se primus termin⁹ generationis cui per se primo puenit eē. Sz hoc est compositum ſm omnem philosophiam ⁊ omnes theologiam. Cum ḡ compositum generetur. Planum est ꝙ compositum est per se primus termin⁹ generationis. ¶ Tertio sic. Illud est per se termin⁹ generatiōis quo posito generatio terminat ⁊ quo

Impugnātur ꝑ fate solutiones.

q̄ circūscripto generatio non ēminaī quocūq; alio posito p possibilevel ipossibile. Sz posito ꝓposito a generāte generatio terminata est. Jpso aūt circumscripto nō est terminata: qz compositum est p se finis intentions agentis. Quid enim vult haberevl intendit habere generans pro termino fue actiōis principaliter intento nūquid cōpositus similes sibi nō autem materiam vel formā: sed simile sibi compositum ergo. rc. Et ideo dico q est ꝓtradictio manifesta. dicere q aliquid per se primo generaī nō sicut subiectum vel materia rq illud nō est terminꝰ generationis. r ita illud dictum nihil valet. ¶ Unde dico q duplex est terminus generationis. Unꝰ est terminus tanq̄ illud quod generatur r fit ens i actu r cui primo cōuenit esse per se primo rprincipaliter a generāte tanq̄ effectus eius ristud est cōpositum r de tali dicitur Septimo metaphi. q materia nō fit nec forma sed compositū nec es nec ſpēra sed ſpera enea. Alius est terminus quo qui ē forma r est illud quo compositum est r quo sicut parte formali compositum terminat generationem r est per se terminus generationis nō per accidens sicut albedo rnigredo vel alia accidētia sicut albedo. vl album per accidens edificat non tamen est p se primus rprincipalis terminus. Primus dico intētione: licet forte sit prior origine sicut partes toto: sed de hoc nō curo. Et ideo dicitur forma generari p accidens eo modo quo per accidēs distinguitur cōtra primo nō eo modo quo distinguitur cōtra principaliter vel contra per se. ¶ Quarto Sicut se habet creatio ad illud quod creatur tanq̄ ad terminū sic generatio ad illud quod generatur. Sed illō qd creatur est terminus creationis. ergo rc.

Duplex terminꝰ generationis.

¶ Contra aliud dictuz ad rationem de corruptione q in corruptione corrūpitur aliquid absolutum.

Puta cōpositum: r dicitur q ad mentem philosophi verum est in hys q̄ generantur ex elementis ex quorum cōpositione vel mixtione resultat forma aliqua corporalis: nō sic autez quorum forma est incorruptibilis Puta anima.

¶ Dico primo q ex hoc habeo propositum. scz q saltem in compositis quorum forma nō est incorruptibilis compositum aliquid addit super materiaz r super formam. Probatio qz idem corrumpitur r generatur. hoc est planuz. Sed compositum ſm te generatur r nō forma licet sit terminus generationis. ergo compositum corrūpitur. Sed aliquid absolutum positiuū corrūpitur r nō materia nec forma nec ista simul qz simul acciperent non esse et ita post corruptionem non essent. ergo totum dicit aliquid absolutum vltra partes. ¶ p̄. Dico q ad mētem Aristotelis est q in omni corruptione aliquid positiuū substantiale corrūpitur quodcūq; sit illud sicut in omni generatione aliquid positiuum absolutum adquiritur quod prius non erat saltem i generatione creature secus est in generatione diuina que est omnino alterius rationis: quia intētio Aristotelis est q illud generatur est substantia rnō p̄existens generationi: sed siue accipias partes. puta materiam r formaz cōiunctim siue diuisim totū quicquid habetur de substantia non est nisi materia rforma quarum neutra nec simul cum alia generatur nec diuisim: licet forma nō preexisteret duratione. ergo rc.

¶ Contra solutionem de causis intrinsecis r causato vel effectu earum.

Quando dicitur q compositum nō est aliud a materia et forma. ¶ Dico q nō soluitur argumētuz: qz argumentum probat oppositum. scz q cōpositum quod est effectus causarū intrinsecarum simul acceptarz sit aliud ab ipsis etiam vt sic qz causa est ad cuiꝰ esse sequitur aliud. Jstud aliud nō est nisi effectus. g. ¶ p̄. Quando dicitur q materia est causa forme in recipiēdo quero que causa vel intrinseca vel extrinseca. Non extrinseca: quia nec efficiens nec finis. Planum est r si aliquod istorum tamen nō est ad ꝓpositum. Aut intrinseca Non forma planū est Nec materia planuz est: qz omne cuius materia est causa intrinseca est cōpositum ex materia rforma. Sed forma nō est composita ex materia rformavt patet. ergo rc. ¶ p̄. Materia est ex qua res fit cuz insit. Sed materia nullo modo ēst forme. ergo materia non est causa forme. ¶ p̄. Quādo dicitur q forma est causa materie: Probo q non: quia causa est ad cuiꝰ esse sequitur aliud. Sed ad esse forme nō sequitur materie. ergo forma non est cā materie qz esse materie precedit et est prius origine vel generatione non sic illud cuius forꝫ est causa intrinseca ¶ Secūdo qz vel est causa extrinseca vel intrinseca. Si extrinseca nō est ad propositum: quia nō loquitur hic de causis extrinsecis. Si intrinseca Dē causatum a causa intrinseca est causatuz a causa intrinseca que est materia r est compositum ex materia rforma. Sed materia nō est compositum aliqd ex materia rforma. ergo rc. Unde patet q illud dictum nihil valet. ¶ p̄. Si materia est causa forme r ecōuerso sequitur q idē est causa suiipsius r posterius seipso r per se circulus in causis rdependētijs. ¶ p̄. Jmpossibile est per quācunq; potentiaz effectum cause intrinsece esse in re r in effectu sine causa intrinseca. Probatio. primo qz causa intrinseca se habet ad effectum sicut pars ad totum. Jmpossibile est autem quacūq; virtute totum esse sine parte. ¶ Secūdo qz alias deus posset supplere vicem intrinsece cause faciendo ipm sine ipa sicut vicem extrinsece cause quod est falsum. Sed materia potest esse sine forma vt probaui supra. et ecōuerso forma sine materia. Apparet de alia rationaliter ergo nec forma est causa intrinseca materie nec econuerso. ¶ p̄. Jdez effectus est qui est a causis itrinsecis r a causis extrinsecis. Sed materia nō ē causa extrinseca naturali sed solum a deo per creationem: ergo nec causatur a causis intrinsecis vt videtur. Nec habet causam aliquam intrinsecā. Unde dico q nihil est dictu q vnum istoz sit causa intrinseca alterius. Sed si forma aliquo modo est cā materie est causa extrinseca puta finis sicut Aristoteles videtur dicere secūdo de anima q materia ē ꝓpter formam r corpus ꝓpter animam sicut ꝓpter finem quo: licet etiam finis quo proprie nō sit causa eius quod est ad finem. rc.

¶ Contra solutionem Ad rationem de magis vno cuiusmodi est totū per se vnū q̄ totum per accidēs.

Quādo dicitur q ratio ē ad oppositum: qz quāto magis vnuz tanto minus addit. Dico q verū est q tāto minus addit aliquid qd impediat maiorem vnitatem r per se vnitatem: sed tanto magis addit aliquid cui conueniat p se vnitas preter illa que licet vniantur per se quia vnum est, per se in potētia ad aliud nō tamen sunt vnū absolutum per se: sed illud quod resultat ex ipsis sicut effectus. Unde aliud est vniri per se r causare vnū per se sicut est de materia rforma. ¶ Unde Nota q materia rforma licet causent aliquid vnum p se scz compositum nō tamē sunt vnum per se sed sunt duo entia ab inuicem distincta. Aliud est eē vnum per se quia primum est distinctorū sicut r vnio. Secundum est alicuius in se idistincti r ab alio quocunq; distincti et hoc est in proposito nostro ipsum totum. Unde bene dico q totū per se intrinsece nō includit accidens aliud a partibus absolutis sicut totum per accidēs quod vnionem includit qz impediret vnitatem per se: licet totum per se bene p̄supponat vnionem partiū suarum. Si enim totuz substantiale per se vnum nō diceret nisi partes non diceret aliquid absolutum nisi materiam r formam r quicquid de absoluto diceret totuz dicerēt partes esse diuisiue sicut probatum est supra r ita totū nō plus haberet entitatem per se vnam absolutam q̄ partes diuise quod est absurdū r falsuz imo ex hoc sequitur q esset minus vnum q̄ totum p accidens quod saltem cum partibus includit partiū absolutarum vnionem r habet maiorem vnitatem q̄ partes diuise. rsic patet q solutiones ille parū valent.

Nota de materia rforma.

¶ Contra solutiones alteri?

Ad illam rōnem de generatiōe ē tum ad id qd dicit. Primo q aliquid absolutū positiuum puta natura tota terminat generationē non tamē compositum ipm qz compositum includit cōpositionem rp consequēs respectuz ad quem generatio nō potest terminari. ¶ Dico q ista duo plane ꝓtradicunt qz quero de natura illa tota Aut ē simplex aut est cōposita. Non est simplex. patet etiā p ipos qz tota includēs materiam r formam ergo est composita. ergo sicut natura terminat generationem ita raliqd cōpositum r si cōpositum nō terminat nec natura. Quādo dicit q cōpositum includit cōpositiones.

Cōpositum bifariam capitur.

¶ Dico q cōpositum vno modo accipitur formaliter r includit isto modo cōpositum sicut relatiuū relationē. Alio modo materialiter pro toto cui cō uenit illa cōpositio vel partibꝰ eius. Et isto modo non includit intrinsece cōpositionē licet cōcomitetur vel presupponatur r nihil includit nisi absolutum. ¶ p̄. Cōtra ipsam qz natura vel quiditas nō generaī. 7. Methaphisice. Sed cōpositū vel suppositum habēs naturam. Quādo dicit vltra q tota natura absoluta nō est aliud a materia r forma absolutum tamē alio modo se habet et hoc sufficit ad hoc q natura terminet generationē r nō materia nec forma. ¶ Quero de illo modo aut est aliquid absolutum vel respectiuum ex quo est aliquid reale. Si aliquid absolutum r illi addit natura super partes habeo ꝓpositum Si respectiuum. Contra ꝓpter hoc negas compositum terminare generationem qz includit respectum. ergo similiter propter hoc debes negare naturam terminare generationem qz includit istum modum. ¶ p̄. Planū est q aliquis respectꝰ vel modus respectiuus nec ēter minus generationis nec ratio terminādi generatō nez ſm omnes. Jdeo de isto modo quero. aut ēvnꝰ aut plures. Si vnus indistinctus simplex r indiuisibilis. Quero de subiecto eius. aut subiectum suuꝫ est materia/aut est ipa forma/aut aliquid aliꝰ. Nō materia quia tunc forma nō pertinet ad terminum generationis. Nec forma qz tunc materia nō pertinet ad ipm. ergo aliquid aliud quod dicit natura. Illud ergo aliud aut est absolutum aut relatiuum Nō respectiuū per te: qz natura nihil dicit respectiuum ergo absolutum r sic habeo ꝓpositum r sic dico q illa solutio nihil valet de illo modo qz ille modus alius a partibus aut est substātia aut accidēs. Si substātia habeo ꝓpositum. Si accidēs ergo cū natura dicat illum modum ad hoc vt possit termiare generationem: sequitur q natura per aliqd accidens terminat generationem quod est truffa.

q̄ datur corruptio sine gñatiōe.

¶ Contra aliam solutionem

De corruptione quādo dicitur q per corruptionē desinit esse aliquid absolutum. Concedit r dicit q hoc requiritur q aliquid aliud ex corrupto generetur nō video: secundum dictum esse verū qz quando generatur vermis ex speciebus illis in sacramēto. Quero quid substātiale corrūpitur. Planum ē q nihil qz nō est ibi substantia aliqua. Et qua ratiōe corruptio vnius est generatio alterius eadez ratione ecōuerso. Et tamen ecōuerso nō est. ergo nec illud. Similiter quādo anima infunditur corpori in vltimo instāti dispositionis quā facit agens naturale r tunc homo generatur qz tunc homo primo ē filius: quero a te quid corrumpitur ibi planum est q nihil precipue ſm te qui ponis gradus formarū. Sed omnes forme precedentes manent vel saltem illa corpora que sola prefuit inter illas quattuor quas tu ponis. ¶ Similiter etiam dico q quando homo corrūpitur r desinit esse hominis substantiale nihil generatur. r ideo dico q illa solutio est falsa: quia dico q est dare corruptionē sine generatione. Unde r dico consequēter q xp̄us sicut fuit vere mortuus r desijt esse substantialiter homo. Jta fuit vere corruptus loquēdo de corruptione q̄ opponitur generationi licet nō fuerit corruptus accipiēdo p incineratiōe corruptionē. Et isto mō accipiē corruptio ab oīb⁹ doctorib⁹ i illa auctoritate.

Ad August. r dionysium

Non vabis sanctum tuum videre corruptionē nō q distinguātur inter mortez r corruptionē. Jta q sit aliqua mors r nō sit corruptio. ¶ Ad auctoritates vero additas pro eis de Augustino. r dionysio Dico q accipiunt ibi mortē precise pro priuatiōe vel carentia anime siue vite in corpore quod natuz est recipere animam siue vitam r sic est verus dictū eorum. Sed nō accipiunt pro mutatione per se terminata ad nō esse nature rtotius compositi substātie que cōcomitatur mortem vel econuerso. Et tilla dicitur corruptio. Et vico q per illā corrūpitur entitas substantialis totius ꝓpositi. Jta q corruptō non solum consistit in diuisione sed in desitiōe substantie rnature totalis absolute. ¶ Aliter pōt dici q in morte hominis nō corrumpitur nec desinit esse aliqua substantialis natura partialis quia nec anima nec corpus cuiꝰ opposituz fenserūt aliqui r habet locum in alijs quorum forme nō omnes sunt corporales r nulla incorruptibilis cuiusmodi est aīa nostra. quare rc. ¶ Preterea contra illud q i corruptione aliquid absolutum positiuum corrumpitur quero quid est illud. Non est materia nec forma quia ides generatur rcorrumpitur. igitur tota

natura. ergo ipsa dicit aliquid positiuum absolutū vltra ista qđ est ꝓpositum. ¶ Ꝑ q̄ sint in hoīe quatuor forme reputo impossibile ꝛ falsum sicut dicaꝫ alias. Nec est impossibile q̄ tres forme vel substātie fuerint sepate in morte. Sed vna substātia simplex anima rationalis. Illud etiam dictuꝫ q̄ mors nō dicat nisi separationē est nullum. Et ideo dico q̄ in xp̄o vere fuit corruptum aliqđ absolutū positiuum quod dicit ipm totum vltra partes.

¶ Contra aliam solutionem

Ad rationem de causis intrinsecis quando dicitur Primo q̄ causatum a causis itrinsecis nō est aliqđ absolutum ab ipsis. Cōtra. Primo q̄ sit aliud Secundo q̄ absolutum. Effectus causatus ab aliquibus est alius a suis causis quia effectus quicūq; et cuiuscūq; cause est posterior natura sua causa p se dependens ab ipsa. Alias demōstratio per formaꝫ non esset a priori. Similiter de materia nihil autem idem est posterius natura seipso nec dependens a seipsovel ex seipso. Sed oē causatū a causis intrinsecis est effectus earum. ergo ꝛc. ¶ Secūdo q̄ absolutum q̄ si est aliquid aliud. eo q̄ nichil cāt seipsum. Nec plura causant seipsa sicut nihil generat seipsum. Aut illud aliud est absolutū aut respectiuum. Nō respectiuuꝫ. Causatum em̄ a causisintrinsecis ꝛ materia est ꝛ forma nō est respect⁹ sꝫ substātia ꝛ natura: respectus em̄ nō ē ꝓposit⁹ ex materia ꝛ forma. ergo aliquid aliud absolutum. ergo ꝛc.

¶ Contra aliud

quod dicit q̄ debet intelligi illa descriptio cause famosa de causis extrinsecis tm̄. Dico q̄ nō est verū sicut iā probaui Et sicut patet par oēs ponētes eam Sicut Boetius in Thopicis et in tractatibus multis vbi premittūt eam sine distinctione ad tractandū de oībus causis. Quod dicit etiā de illo modo cōsequēte effectū nō est propositū et planū est q̄ in descriptione accipitur illud aliud p effectu. ¶ Preterea satis argutū est supra cōtra illum modum.

¶ Contra solutionem Adra

tionē de assūptione nature a verbo bene dicit q̄ fuit tota natura q̄ primo assūpta est et fūdauit respectū vnionis ad verbū ex hoc sic corpus nō est primo assūptū. Nec aīa p te sed aliud vnū p se substātialiter quod est substātia et fundamentū immediatum talis vnionis vnice ꝛ simplicis quod nō potest esse nisi aliud vnū absolutū quod non est materia et forma nec sil' nec diuisim sicut pluries deductuꝫ est supra ꝫ ꝛc. ¶ Qꝫ etiā vnio partiū ꝓsequaf naturā est impossibile q̄ si consequetur et est posterior tunc in illo priori ptes non sunt vnite ꝛ sic est natura priusq̄ partes vniantur q̄ causant naturā quod etiam est falsum vt patet Sit enim corpus distans ab anima oportet ea prius approximari et per consequens vniri quare ꝛc.

Contra auctoritatū solutiones.

¶ Contra solutiones auctoritatū.

Contra illam de. a. ꝛ b. qñ dicitur q̄ extendē hoc nomē aliud oportet q̄ cōpositū dicat aliqđ aliud a partibus q̄ saltez dicit actualem vnionem partiū que consequitur naturam Nec est de conceptu eius non tamen aliquid absolutū. Ho ocest plane contra mentem Aristotelis primo q̄ in illo capitulo vltimo reuertitur super quod quid est substātie vt ostendat quomodo est vnum. Ad cuius vnitatem planum est q̄ nō cōcurrit respectus sed entitatem ei⁹ vnam absoluta m accepit per/ab/fillabā que distincta ꝫm ipsum a partibus. a. ꝛ. b. Et licet ibi exemplificet de partib⁹ materialib⁹ q̄ sūt a. ꝛ. b. respectu simile. ¶ Ad intētionē tm̄ adducit hoc ad probandū de quod quid est compositō ex materia et forma et partes materiales in exēplo posuit q̄ magis erat manif estum ī tota q̄ materia et forma que sunt partes essentiales. Ex quo patet q̄ nō valet euasio eius secunda quam ponit licet. n. series textus videatur concludere de forma que est pars que nec est elementuū nec ex elementis. et que reꝗritur vltra materiam ad compositum et vltra partes materiales tm̄ nō vltimate ꝓpt̄ seipsaꝫ sꝫ ꝓpter formam totius qua formaliter et adequate totum qđ quid est vnum est et nunq̄ esset magis p se vnū in genere vel predicamento q̄ ens per accidens nisi adderet aliqđ forma totius super materiam et formam. Modo predicto Et illud additum est ex elementis quia totū hoc potest etiam cōfirmari quod in constitutione fillabe ꝫm Priscianum consonās est sicut materia et vocalis vt forma Michilominꝰ aliquid tm̄ vltra ad fillabā requiritur. Sed de ista confirmatione parum curo Accipio tm̄ q̄ sicut aristoteles arguit de. a. ꝛ. b. respectu fillabe ab vel ba. Ita potest argui de materia et forma respectu cōpositi substantialis quo d est per se vnum ꝛ oportet necessario q̄ addat aliquid absolutū quicqđ sit illud siue Aristoteles hoc intendat ibi siue non.

Priscianus.

¶ Contra istam solutionem

de auctoritate Auicēne Dico q̄ licet exemplificet et loquatur de partib⁹ materialib⁹ tm̄ dico q̄ hoc ipsum intendit de partibus essentialibus sc̄z q̄ totum addit aliquid super eas nō tm̄ sicut partem: vt ibi. Et Aristoteles idez in. 6. metha. sicut oportet q̄ intēdant per premissas rationes: ꝛ q̄ cōmentator idem intendat. Unde nec Auicēna vnq̄ concederet istam q̄ humanitas sit anima ꝛ corpus. Eodem modo dico de cōmentatore in illa auctoritate hec de tertio articulo.

Ad rationes ꝑmi.

¶ Quantum ad quartum ar

ticulum restat soluere ad rationes et auctoritates aliorum. ¶ Ad primā rationem primi dico ad maiorem q̄ alteri additū vel alijs sicut pars superaddit parti nō includit illud vel illa quibus superadditur: sed dico q̄ superadēs alijs sicut totū partib⁹ bene includit illa sicut est in proposito. Tu dicis. Idem nō superadditur sibi ipsi nec numerak cōtra seipsum. Dico q̄ verū est totaliter idē. Et ideo dico q̄ totum non superaddit sibi ipsi puta toti nec pars sibypsi. Sed totuꝫ partibus vel parti. ¶ Ad secūdum dico q̄ totū compositum in concreto acceptum vt homovel suppositū hominis habēs humanitatem qđ superaddit proprium entitatem totius vt totū est super partes est per se primus terminus generationis ꝛ illud qđ generatur. nō autē humanitas sic in abstracto. Sed dico q̄ vbi totū haberet hanc entitatem per se vnā partibus superaddentē nunq̄ sic per se generaretur. Aū dicis vltra q̄ humanitas nō gnaf/cōcedo. Nec ꝓtra me licet humanitas aliquid addat super partes. ¶ Ad tertiū ad maiorē qñ dicis q̄ ē quod addit aliqđ vltra partes est precise ꝫm illud additū aliquid plus q̄ partes quibus superaddit. Dico q̄ verum est q̄ addit aliquid sicut aliam parteu vltra partes. Sed de illo quod addit aliqđ sicut totū supra omnes partes Dico q̄ licet aliquid vltra partes et pluq̄ partes q̄ est totū non tm̄ prescindendo partes sic q̄ nō includat partes sicut dictum est supra. Si queras qđ sit illud plus. Dico q̄ est entitas specifica compositivel ipsummet totum compositū secundū proprīam entitatē specificam formalem includentem partes sicut pluries dictum est supra et est substantia per se ī genere nō autē partes. Si dicatur hic q̄ cō positum si aliquid addit absolutū addit seipsum et nō aliquid aliud sed ipsum intrinsece includit partes ergo addit partes super partes ꝛc. in infinitus et sunt ibi plures materie et plures forme in infinitum Dico q̄ addit entitatem propriā causatā per se vnā et a partibus aliā sed nūq̄ prescindēdo partes sic q̄ partes intelligantur ex vno latere et totū super addens includēs ptes ex alio latere Sꝫ sic sp q̄ sup addens intelligatur includere partes quib⁹ superaddit ꝛ sic partes non habentur bis sed tantum semel. Nec addūtur partes partib⁹ sicut ymaginatur argumentū et sic sicut fieret si vnum adderetur ad totū cōstitutum ex alijs partibus nō ēcludens primas partes Tunc enim partes adduntur partibus sicut ꝛ totum alteri totovel alijs partib⁹ a suis ¶ Ad quartum dico quod illud supadditum nec est materia nec forma nec ista simul sed est compositum ipsum. Et tu dicis tunc compositi esset compositum. Dico q̄ non quia non dico q̄ compositum addat super compositum sed dico q̄ super partes et tunc nō est compositi cōpositum sed partium est cōpositum Tm̄ dicis q̄ ymo qz partes sūt ipsum compositum Tunc dico q̄ est falsū ꝛ petitio manifesta propositi. Ad quintum dico q̄ diffinitū nichil est extra intellectum vltra diffinitionē completam et perfectam quecunq; sit illa. Aū dicis q̄ corpus et anima materia ꝛ forma sunt difinitio totius cōpositi. Dico q̄ falsū est sed sunt partes diffinitionis sicut sunt partes diffiniti. Aū dicis de septimo metaphi. Dico q̄ philosophus nunq̄ dixit ibi q̄ essent diffinitio ipsa sꝫ bene q̄ sūt partes diffinitionis et ingrediuntur diffinitionem. ¶ Si dicas q̄ ymo qz quādo queritur quid est homo cōuenienter respondetur q̄ est corpus ꝛ anima. Dico q̄ q̄ respondet hoc nō respondet cōuenienter qz nec corpus nec anima et ita parū sicut diuisim predicātur per se primo de homine sicut de diffinito. Ita q̄ valde improprie et incōplete et credo q̄ falsē respondet. Sed bene potest respōderi dicendo q̄ homo est substantia constituta ex aīa et corpore. Unde partes debent poni in obliquo non in recto et in hoc distinguitur diffinitio data per materiā et formam a diffinitione data per genus et differentiam qz ibi quelibet parsponitur in recto Et ratio huiꝰ est qz q̄libet concretiue dicit totam essentiā diffiniti licet vna ꝫm aliam formalem rationem q̄ alia et predicatur quelibet p se primo modo de diffinito. Unde bene dico q̄ super genus et differentiā diffinitio hoīs nichil addit nec homo etiā. Secus autē

Cōpositus quid addat.

est de materia ꝛ forma que sunt partes essentialiter distincte quarū neutra dicit totā essentiā sed parte nec simul accepte dicunt essentiam sed partes eius Unde dico etiam q̄ diffinitio hoīs data p ptes nō est corpus et anima/sed substātia constituta ex corpore et anima ¶ Ad sextū dico q̄ totum per se puta homo non addit supra partes illā vnionem partium sicut aliquid extrinsecū sibi vel de ratione sua sed entitatē propriā absolutā sicut dictū est supra ¶ Dico tm̄ q̄ illā vnionē partiū necessario presupponit priorem natura ꝛ ratiōe intelligēdi sicut ego probaui supra: ꝛ ideo dico q̄ maior illius est falsa. ¶ Ad minorem in qua dicitur q̄ illa vnio est respectus: immo q̄ nichil preter partes. Dico primo q̄ istud est cōtra te magis q̄ contra aliquē aliū. Secūdo dico q̄ est falsum: immo est respectus sicut dicam infra: ¶ Primū probo: quia si vnio nichil est preter vnita nō aliter se habēt adinuicem vnita q̄ nō vnita quia q̄ forma de non vnita fiat vnita et nichil addꝛaf ī ipa: nec ī materia nō ē itelligibile nec plus faciūt vnū q̄ nō vnita: hoc ē ꝓtra te dictū ī toto: qz sp fugis ad ista simul accepta vel vnita. Preterea Si vnio nichil ē p istā vnionē vel simultatē nō pōt attribui ptib⁹ nec esse q̄ se in gñe nec p se gñari nec corrūpi nec propria passio aliqua positiua. ꝛ tamen aliter non euadis omnia illa argumenta. ¶ Dices vnio nō ē nichil. Sed ipsum cōpositū cō tra cōpositum per te nichil icludit vltra partes vel vltra vnita ꝛ vnio nichil dicit vltra vnita. ergo idē qđ pri⁹. Si dicas q̄ addit aliquid. Aut illud est ad absolutū: ꝛ sic habeo propositū Aut respectiuum: ꝛ sic nō est nisi vnio. ergo vnio addit vel dicit aliquid preter partes vnitas qđ est contra te: ꝛ habeo q̄ cō positū substantie absolutū per se ꝛ intrinsece includit respectū qđ est falsum et impossibile. ¶ Secundo probo q̄ vnio est respectus ꝛ per cōsequēs q̄ illud dictum est falsum. Primo sic. Illud qđ non potest intelligi a quocūq; itellectu ꝛ ꝫtum est ex parte sui nō intelligēdo aliud est essentialiter respect⁹ vel aliquid respectiuum. Patet quia omne absolutum nō includens aliud: vt sic quia est ad se non ad aliud potest intelligi sine alio. Sed vnio partis ad partē puta forme ad materiam non potest intelligi a quocūq; nō intelligēdo aliud ab ipa vnione. quia ipsa nō potest intelligi nō intelligēdo materiam vt patet. Qꝫ em̄ intelligatur vnio forme ad materiaz nō intelligēdo materiam est ꝓtradictio: sic q̄ intelligatur paternitas nō intelligendo filium. ergo ꝛc. ¶ Secōdo sic forma quādo actu vnitur materie aliter se habet ad ipsam materiaz q̄ prius. Aut ergo ꝫm aliquid absolutū. Aut ꝫm aliquid respectiuum Non ꝫm aliquid absolutū: quia forma ex cōiūctione sui cū materia nichil adquirit absolutum: ergo vel ꝫm nichil vel ꝫm aliquid respectiuuꝫ non secundum nichil ergo ꝫm aliquid respectiuū. Sed hoc non est nisi ꝫm vnionem: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Si vnio fozme ad materiā nichil adderet sup formam vnitā. Sequeretur q̄ forma aliqua manēs eadē nō posset separari a materia: quia vnio est eadē essentialiē sibi. Sed hoc est falsum. Patet de aīa rationali q̄ addit aliquid. Non absolutū q̄ respectiuum. ¶ Quarto sic. Vnio accidētis absoluti ad subiectū est respect⁹ q̄dā ꝛ aliqđ aliud ab accidēte: qz est inherentia quedā sine qua accidēs absolutū potest poni et esse ergo similiter vt videtur vnio forme ad

Nota de diffinitione hoīs.

Vnio fit respectus.

materiam est aliquid aliud a forma ꝛ respectus quidam Non enim minus contingenter et separabiliter iest forma materie ꝙ accidēs subiecto. ¶ Quito sic ¶ Illud ꝺm qꝺ aliquid refertur vel dicitur ad alterū est respectiuū vel respectus. Sed hoc est vnio qꝛ forma dicitur vnita nō ad se sed alterū puta ad materiam et hoc ꝺm vnionē ergo ꝛc. ¶ Dico ergo ꝙ ista vnio est respectus et aliquid preter vnita et dico ꝙ non est aliquis respectus de quarto genere vl predicamēto nec ītrinsecus adueniēs ſz extrinsec⁹ adueniēs sicut etiā accidēt ad subiectū de quo pleni⁹ alias dicerē ¶ Sz vtrū respectus sit mutu⁹ iter materiaꝫ ꝛ formā. Jta ꝙ sicut forma hꝫ respectu vnionis ad materiā. Jta econuerso· Non puto ꝙ hoc oporteat ponere sed sicut in accidente sola inherētia ex parte accidentis ad ipsum subiectum sufficit ad hoc ꝙ accidens et subiectū sint vnita Jta ꝙ licet accidens referatur ad subiectum non tñ econuerso. Jta in proposito potest dici ꝙ sufficit respectus inherentie vel informationis ex parte forme ad materiā nec est necessarius aliquis econuerso habet enim materia rationē subiecti respectu forme sicut patet. ¶ Tūc ad rationes que probant ꝙ vnio non sit respectus quia non fūdatur super vnum nec super numerū nec super actionē vel passionem nec super mensuram vel mensuratum. Dico ꝙ si valet aliquid non concludit nisi ꝙ nō est respectus intrinsecus adueniens de quarto genere sed non concludit quin sit respectus extrinsecus adueniens nec de tali respectu oportet ꝙ fundetur super aliquod illorū patet de actione et passione situ qñ vbi et habitu de illis sex principijs et predicamentis respectiuis que non fundantur super aliqꝺ istorum. ¶ Ad secūdū dico ꝙ vnio non est per se terminus generationis nec terminus quod nec terminus quo sed ipsum cōpositum absolutū est terminus quod ꝛ ipsa forma est terminus quo nec est idē cum aliquo istorū licet presupponatur a composito et sit posterior forma sicut respectus suo fundamēto ideo nō valet. ¶ Ad tertium dico ꝙ compositū non est vnū per illam vnionem formaliter licet vnitas eius sicut ꝛ entitas bene presupponat illā vnionem sed per suam entitatem est vnum fundamentaliter et per suam vnitatem formaliter que quidem vnitas sicut dixi alias non dicit nisi negationem super entitatem sicut et Aristoteles dicit. Unde licꝫ per istam vnionem partes sint vnite non tñ totum est vnum ¶ Dices ergo partes sūt vnite per accidens et non faciunt per se vnum. Dico ꝙ partes eē vnitas per accidens potest intelligi dupliciter vno modo ꝙ vnio earū sit accidens et sic dico ꝙ non est inconueniens et cum hoc stat ꝙ faciunt vnum per se qꝛ cum hoc stat ꝙ vna per se est in potentia respectu alterius. Alio modo potest intelligi partes vniri per accidens quia aliquod accidens superadditum parti est ratio fundandi talem vnionem et sic pars non est per se in potentia ad aliam nec potest vniri alteri per se sed per vnum accidens medium inter partem que vnitur et vnionem et sic non vnitur forma materie per accidens. Non enim requiritur forma in illa vnione immediate nec est ratio recipiendi formā vnio talis: sed forma immediate ineſt materie. Tunc enim facerent vnum per sicut deducit argumentū. ¶ Ad quartum dico ꝙ illa quorum vnio est ordo vel relatio et vnū per se nō ē

Respect⁹ an sit mutu⁹ iter materiā et formam.

Contra eos q̄ tenent vnionem nō esse respectum.

Cōpositum quo modo vnum.

Nō hec.

in potentia ad alterum et alterum actus eius non faciunt vnum per se sicut est de partibus domus vel de partibus totius per accidens. Sed sic non est de materia et forma licet vnio ipsarū sit accidens. ¶ Ad quitum dico ꝙ talis vnio nō est actio vel passio sicut bene probatur nec tñ est idem cum partibus nec cum cōposito sed est habitudo et relatio realis partis ad partē vt dictum est que ē aliquid causatum per aliquam actionē alicuius agentis vniētis actiue formā cum materia. Sic ad istas rōnes.

Quid sit tale vnio.

¶ Ad rationes alterius. Ad

primam cum dicitur ꝙ in corruptione hominis nō est nisi separatio partis a parte. ¶ Dico primo ꝙ contra dicit sibiipsi quia ifra ipsemet dicit ꝙ ī corruptione cuiuscunq; aliquid positiuum corrumpitur siue in alijs abhoīe siue in homine. Hoc est primum. ¶ Secundo dico ꝙ hoc est falsum Dico ꝙ ī morte vel corruptione hominis aliquid positiuum absolutū corūpitur quod est ipsum totum. Ad dicis ꝙ nō per augustinum. Dico ꝙ augustinus bene dicit ꝙ in morte hominis est separatio partiū qꝛ mors distinguit vnita scilicet partes: sed non dicit propter hoc ꝙ nichil absolutū positiuū corrumpatur et ideo imponis sibi illud quod non dicit: licet enim mors non consumat vnita vel partes: consumit tñ totum et corrumpitur illud totū positiuum absolutū et ita ad saluandum corruptionem subsūtialem oportet hoc ponere. Ad dionysium eodem modo. ¶ Ad secūdā rationē de processu in infinitum. Dico ꝙ nullus sequitur processus in infinitum licet quiditas illa formalis totius se habeat sicut forma respectu suppositi ꝛ illud sicut materia le: quia non se habet sicut forma partialis ifōmās ipsum suppositum sed magis substantians ipsum et quiditas eius non sicut forma que ē pars/ ad materiam que est pars. Ad dicit. Jta contingit intelligere suppositū et quiditatem non, intelligendo totum compositum sicut materiam ꝛ formam falsum est ꝛ patet prima fronte ꝙ istud est nichil quia ipsū suppositum est ipsum totū ꝛ ipsa etiam humanitas vel quiditas abstractiue significatum et ideo istorum non est aliud totum sicut totum est aliud a materia et forma : nec est aliquis processus in infinitum. ¶ Ad tertium Dico ꝙ non obstantibus predictis anima rationalis est forma specifica hominis et vltima dans esse specificum per modū forme partialis et nobilior partialis que sit ī homine: quiditas aūt forma totalis est vt dictum est supra que est nobilior aīa sicut totū est nobili⁹ parte. ¶ Ad quartam Si propter rationem Aristotelis de. a. ꝛ b. debet quis moueri ꝙ totū substātiale per se vnū addat aliquid positiuum absolutum super partes eadem ratione sequitur de toto per accidens Dico ꝙ falsum est. Ad dicis potest intelligi homo et albedo coniuncta vel vnita non intelligendo totum per accidens Dico ꝙ falsum est qꝛ totum per accidens quod est homo albus non est nisi homo et albedo ꝛ vnio istorum vel ista vnita sicut etiam nec totum per aggregationem ē nisi partes sue vnite et ordinate. Nec currit aliqua ratio superi⁹ adducta de istis sicut de toto substantiali per se vno sicut patet diligenter intuēti. ¶ P. Aūt ratio Aristotelis

Aīa rational' q̄d.

valet ꝛ sic concludit ꝓpositum meum sicut dictum est supra ꝛ per te licꝫ nō per me concludit ꝙ totum per accidens addit aliquid positiuū absolutuꝫ sup partes qꝺ est cōtrate : qꝛ ita negas illud sicut ego. Aut rō Aristo. nihil valet ꝛ tūc frustra ab Aristo. adducit. Magis enim credo sibi in hoc ꝙ tibi.

¶ Ad primā auctoritatē suaz

quam allegat. 7. de trinitate ꝙ homo nihil aliud ē ꝙ corpus ꝛ aīa. Dico ꝙ nō est ita: sed est ibi sic ca. 4°. de magnis aperte melioꝛ totuꝫ appellari placet. i. ab aīa :ꝛ corpus ꝛ aīam qꝺ est totus hō. Et potest dici ꝙ istud vltimū qꝺ est tot⁹ hō non refert ad corpus ꝛ aīam: sed ad totuꝫ qꝺ prius noīauerat qñ dixit totum appellari placet ꝛ tūc est sensus placet appellari ꝛ noīari totum quod est tot⁹ hō ꝛ etiā corpus ꝛ aīam q̄ sunt ptes supple ab ania q̄ est nobiliꝛ ps ꝛ tūc nihil habeē contra me. Et ꝙ hec sit intentio Augustini. Pꝺ p constructionē grāmaticalem. Nā ly qꝺ cū sit relatiuū neutri gñis nō refertur ad corp⁹ ꝛ ad aīam sed ad totum ipm. ¶ P. Si forte dicat vel intendat dicere Augusti. ꝙ corpus ꝛ aīa sunt tot⁹ homo. Dicō ꝙ nō est ꝑdicatio formalis eiusdē sed materialis eo mō quo ptes cōparantur ad totū sicut materiales ꝛ in potētia vel ꝑdicatio ꝙuersa ꝙ ptinentiā ꝛ est sens⁹. Aīa ꝛ corp⁹ sunt oēs partes eēntiales hoīs cōtente ab ipo sicut a toto. Nō aūt ꝙ sit ipsum totū. Nec hoc intendit Augusti. sed est ysitat⁹ mod⁹ loquēdi. Sicut etiā scriptura loquitur ꝛ dicit Septuagīta hoīes Septuaginta aīas q̄ descenderunt cū Jacob in egiptum. ¶ Ad Damascenū dico ꝙ ꝓpus nō dimisit nāturam humanā vel totū quod assumpsit: qꝛ illud dicit relinqui qꝺ manet saluū ꝛ nō est assumptū. Nō aūt illud qꝺ nō manet nec ꝙ ꝓpis ē assumptū. quare ꝛc. Vel ꝓto tāto nō relinquit :qꝛ aliquo mō cāliter nō tamē formaliter in suis partib⁹ manſit assumptuꝫ. ¶ Ad rōnē de quarto phīi. Qz totū nihil aliud ē ꝙ partes. Dico ꝙ illud nō est in quarto phīi. ꝛ dato ꝙ alicubi esset hoc libꝛ phīicoꝛ ꝙ nō sic dꝫ intelligi ꝙ totum sit ipse ptes ꝙ ꝑdicationē fofalē sicut ꝑdicatur idē de se: sed ꝙ ptinētiā. i. totū nō continet nisi suas ptes licet sit aliud. Nō enim cōtinet vel includit nisi ptes : licet sit aliud ꝙ ptes vel si sit ꝑdicatio fofalis verū est de toto ꝙ accidēs vel per aggregationē. Non aūt de toto ꝙ se ꝓposito ex materia ꝛ forma. ¶ Ad cōmentatoꝛē dico ꝙ ptes simul sumpte nō sunt ipm totum nisi sicut dictum est supra. Vel pōt dici ꝙ verū est nō de toto per se cōposito: sed de alijs totis ꝙ accidens sicut dictuꝫ est supra. Sic igit dico ꝙ ista nō concludūt ꝓtra positionem illam ꝛ ꝙ totū addit aliud reale positiuum vltra partes. ¶ Sꝫ ꝓtra hoc est vna instantia: quia qñ sunt aliqua absoluta eſſentialiter distincta sicut vnū pōt esse in re sine alio ꝛ reliquū saltē virtute diuina. Sed si totū addit aliqd absolutū sup partes illud est eēntialiter distinctū a partib⁹. Probatio qꝛ ptes pñt esse sine ipo vt pts in morte hois ꝛ non potest negari in morte xpi. ergo sicut ptes pñt esse sine toto. Jta totū sine ptib⁹ sed hoc ꝛplicat ꝓtradictionem sicut dictum est supra. ergo ꝛc. ¶ Diceretur ad hoc sicut posset dici ꝑmo ꝙ totū non est eēntialiter distinctū a ptib⁹: licet econuerso ptes a toto quia totum cū includat ptes nō pōt esse sine partibus: licet partes qꝛ nō includunt totum possint eē

Totū eē suas ptes quō ītelligitur.

sine toto ꝛ ptinent partes ad essentiā totius nō econuerso. Jta ꝙ distinctio eēntialis nō est mutua iter totum ꝛ ptes. ¶ Alio mō pōt dici ꝙ maioꝛ est vera de essentialiter distinctis quoꝝ neutrum intrinsece includit reliquū: ꝛ licꝫ totū sit eēntialiter distinctū a partib⁹ ꝛ econuerso: qꝛ tñ distinctio ista nō prouenit ex partib⁹ toti⁹ sed ex pte ptiū ptes pñt esse sine toto nō econuerso in alijs aūt quoꝝ neutrū includit reliquū sic in accidēte ꝛ subiecto mfia ꝛ fōa ꝛoīb⁹ talib⁹ vnū pt eē sine alio ꝛ econuerso. Sic ad qōnē.

¶ Ad primum principale Di-

ꝙ totū a suis partibus distinguēt̄ tur.

co ꝙ totum est aliqd vltra ptes ꝛ aliud ab ipsis nō tamē sic totaliter aliud sicut pars est alia a parte: ſz est aliud includens partes. ¶ Ad scōm dico ꝙ nō oportet dicere ꝙ illud additum cū sit ipm totū sit ī toto sicut nec totum in seipso: sed bene partes sunt in illo sicut in toto ꝛ ita illud nec ē in toto sicut accidens in subiecto nec sicut ptes in toto. ¶ P. Dico ꝙ illa maior plane est falsa ꝙ illud quod est in alio sicut indistinctum subiecto qꝺ est in ipso sicut pars in toto vel sicut accidens in subiecto. Patet de fōma subſtātiali ꝛ de aīa que ī corpe subiecto indistincta ab ipo nec tñ sicut ps corpis nec sicut accidens corpis. Verū est tñ bñ ꝙ neutro⁹ subā prīa ē ī alio sicut bñ dicit phūs ſz nihil ad ꝓpositū. ¶ Ad 3m dico ꝙ totū nihil addit sup suā pfectionē totalē sicut nec sup seipm. Sz dico ꝙ sup aīaꝫ q̄ est sua pfectio ptialis ꝛ suū pfectibileqꝺ ē materia addit aliqd sicut dictum est pluries. Si dicas adhuc ꝙ compositum non addit sup cōponentia nisi compositionē q̄ non est nisi respectus. Dico ꝙ verū est accipiēdo cōpositum fofaliter. scz ꝙtum ad respectum cōpositiōis ꝛ hoc mō pars q̄ componitur alteri magis dicit cōpositā ꝙ totum. Sed accipiēdo compositum ꝓ cōstitūto ex ꝓponētib⁹ ꝛ aliquo ꝙ se vno cāto ab eis. Dico ꝙ addit aliud absolutū super ꝓponētia sicut supra. ¶ Ad quartū Dico ꝙ nō est alia ratio causalis intrinseca cōpositō quare cōpositū sit vnum nisi qꝛ materia est potētia ꝛ forma est act⁹ q̄ sunt causē ꝛ ptes intrinsece cōpositi ꝛ nō sunt alie cause intrinsece nisi iste. Ad̄ non est dare nisi medium iter materiam ꝛ formā qꝺ sit rō vnionis ipsorum adinuicem ꝛ pertinens intrinsece ad cōpositum ipsum sicut Aristoteles intendit ibi. Sed quin entitas cō positi sit alia aliquo modo. et tertia respectu entitatum materie ꝛ forme hoc non intendit excludere licet enim sit ibi dare talem tertiaꝫ entitatē ꝛ ꝙ cōsequēs tertiam vnitatē aliā ab vnitatib⁹ materie ꝛ forme. Non tñ illa tertia entitas est rō cālis q̄re ex materia ꝛ fōa fiat vnū sed ipa est ipm vnū qꝺ ꝓpositum est ex materia ꝛ fōa vel saltē idē cū tali cōpositō nō differēs nisi sicut abstractū est a ꝛcreto.

¶ Distinctionis. xij. Questio tertia.

Tertio q̄ro vtruꝫ

dimēsiōes interminate ꝑcedāt formā subālē ī mria ita ꝙ materia ꝺm se vel ē ꝑ se fōa possit esse subiectū dimēsiōis vl ꝙtitatis. vr ꝙ nō qꝛ mria subiecta cū fōa ē cā oīm accidētium q̄ sunt in ea velut mōstrāt ꝑmo phi. Cū ꝙ subiectū sit ꝑi⁹ accidēte. vr ꝙ fōa subālis in mria sit ꝑ se oī accidēte dimensiōe vl ꝙtitate:

7.meta. ¶ Secūdo sic septimo metaphi. dicitur q substantia est prior accidēte natura diffinitiōe ꝛ tpe. Sed forma substātialis materialis est subā ꝛ dimēsio ē accidēs. ergo est prior ipa sed nō nisi in materia. q ꝛc. ¶ Tertio sic. Illud qđ ēm se non est in actu pmo simpliciter ꝛ subāli nō pōt eē subiectū accidentis nisi mediāte actu aliquo subāli. Sed matia ēm se nō est aliqđ ens in actu sed pura potētia tm̄: nec quid nec ꝯtum nec quale nec aliquid alioꝝ. Sz in potētia ad oīa septīo metaphi. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Illa dimēsio pcedens formā subālem in materia daret materie aliqđ eē in actu: qz est forma et aliquis actus. Sed hoc illud qđ aduenit enti in actu est accidēs ergo forma subālis aduenies materie tali esset accidēs. Hoc est falsum. ergo ꝛc.

Cōmētator. ¶ Contra Cōmentatoꝛ in de substā oꝛbis dicit q dimēsiones interminate precedunt formam substātialem in materia gnabilium ꝛ coꝛruptibilium.

¶ In ista questione sic pceda

¶ Primo inquiram Utrū dimēsio pcedat formā subālem in materia. ¶ Secūdo inquirā dato q pcedat. Utruꝝ materia vel quecūq; subā vel natura coꝛporalis distinguatur eētialiter a sua dimēsiōe vel quātitate per quā est formaliter quāta ꝛ extēsa. ¶ Tertio. Utrū in materia extēsa sit aliqua extensio vel dimēsio ꝑter ꝯtitatem sibi intrinsecam vel propriā. ¶ Ultimo ad rationes.

Dimēsio an precedat formā subā lem ī materia. ¶ Quantū ad primū articulum. Est vna opinio que reputatur cōis q dimensiones interminate nō pcedūt formā subālez in materia: sed ēm eos forma subālis aliqua imediate inest materie nō precedente vel mediāte aliquo accidente. ¶ Ad hoc adducūtur rōnes facte in principio questiōis cū aliquib⁹ alijs quarū ¶ Prima ē ista ¶ Prior est habitudo materie ad illā ad quod est in potentia per se ꝛ eētiali ꝛ cū quo facit vnū per se ꝯ ad quodcūq; accidens qz talis act⁹ est prim⁹ dās esse simpliciter accidēs vero est act⁹ secūdari⁹ dans esse ēm qđ. Sed sic est de forma subāli respectu materie. ergo forma subālis prius ineſt materie ꝯ accidens quodcūq; ꝛ per ꝓns ꝯ dimensio vel ꝯtitas ¶ Secūdo sic. Et est cōfirmatio: qz si dimēsio pcederet formam subālem in materia tunc forma substantialis ineēt materie mediāte aliquo accidente. Puta mediāte dimēsione. Sed illud qđ ineſt alteri mediāte accidēte nō facit vnū per se cū ipso imo per accidens. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Prim⁹ est ens per se ꝯ ens per accidēs. Sz materia ꝛ forma constituunt vnū ens per se. Materia vero ꝛ dimēsio vnuꝝ per accidēs. ergo poꝛ est forma subālis ꝯ dimēsio ¶ Quarto sic. Qualis est ordo inter aliquas mutationes talis etiā est inter terminos ipaꝝ. Sz planum ē q ſp in eodē gnatio est prioꝛ augmētatione vel diminutiōe: qz pus aliqđ gnatur ꝯ augmēteꝝ ergo forma subālis est prioꝛ ꝯtitate vel dimēsione ¶ Quinta ratio. A primo in eētialiter ordinatꝫ non est transitus nisi p mediū. Sed materia ē pmū forma vero sui generis puta forꝫ subālis est scōm Forma vero accidētalis puta dimēsio est tertiū in isto ordine. ergo materia nō pōt habere dimēsionē nisi mediāte forma subtātiali ¶ Sexta rō qz scdo metaphi. dr a pmētatoꝛe q in fundamēto nake pu

Cōmen. 2.meta.

ta in materia nihil est distinctū pcipue ante formā subālem est hocverū. Sed si dimēsio pcederet esset in ipa aliquid distinctū ꝛ ipa materia eēt actu quāta ꝓtra philosophū. 7. metaphi. ergo ꝛc. ¶ Septimo sic. q ꝓtra alios quid vocatur dimēsio intermiata. Aut qz nō hz ꝓpriū terminū intrinsecū ꝯtitati ꝓꝝ ꝛ sic nō est finita ꝛ tūc planū est q nō pōt pcedere formā in materia: qz materia est finita ꝛ certe ꝯtitatis si quā hz ꝯtitatē. Aut dr interminata: qz est in potētia ad maioꝛ vel minoꝛ ꝯtitatē ad hoc q sit maioꝛ vel minoꝛ p rarefactionē vel ꝑdensationem ꝛ sic etiā ipamet per formā habitā est in potētia ꝛita nō est plus interminata ante formā ꝯ post formā. Sed planū est ēm oēs q dimensio terminata nō pcedit. ergo ꝛc: ¶ Octauo sic. qz alij dicūt q licet īterminata pcedat formā tñ vt terīata seqtur formā querūt qđ intelligit p istud esse terminatuꝫ qđ dat formā ipsā nō pōt intelligi aliquis gradus intrinsec⁹ ꝯtitatis deteriat⁹: qz forma subālis nō dat esse ꝯtū nec esse terminatū pt intelligiē forꝫtum per formaꝫ qua dr termin⁹. 5. metaphi. qz forꝫ nō informat ꝯtitatē nec est termin⁹ ꝯtitatis sz materia. ergo ꝛc. ¶ Videt ergo q nō plus pcedat ēm esse īterminatū ꝯ terminatū. Sic ergo dicūt isti q dimēsio aliqua manēs simul cū forꝫa nō pcedit formam subālem in materia. ¶ Et ista pclusio multi cōis tñ sunt diuersi mōi dicēdi. ¶ Prim⁹ ē aliquozum dicentium q licet dimēsio oēm formā specificam cuiuscūq; coꝛpis materialis pcedat tñ seqtur formā coꝛporeitatis in materia p quā materia hz esse coꝛpeū ꝛ materia ēm istam formā est intrāsmutabilis ꝛ ipm eē suū coꝛporeū p talem formaꝫ ē ingenerabile ꝛ incoꝛruptibile simpliciter sed cōpositum tale coꝛp⁹ incoꝛruptibile trahibile est ad quācunq; formā specificam p actionem naturalis agētis ꝛ est subiectū dimensionis terīabilis vel determinabilis p diuersas ꝯtitates ꝛ dimēsiōes termiatas diuersaꝝ specieꝝ forꝫaꝝ ipsas specificas ꝓntes ꝛ hic videt mod⁹ dicendi Auicē. ꝛ hoc in libro fontis vite ꝛ Auicē. ꝛ etiā Algazelis ꝛ etiā aliquoꝝ theologoꝝ modernoꝝ q ad hoc mouētur dupliciter rōne. ¶ Prima est qz agēs naturale nō pōt totaliter spoliare materiā vel denudare a sua ꝯtitate sicut nec facere ipam simpliciter non ꝯtā qz tūc pari rōne posset ipam trāsmutare ad formā aliquā spiritualem vel dare sibi esse spirituale. Sz ꝯtitas non est in materia nisi mediāte aliqua forma vt dicunt ꝛ illa ē forma coꝛporeitatis quā oꝝ manere vt dicunt ne materia spolietur totaliter a sua ꝯtitate vel dimēsione. ¶ Secunda ratio est qz ex ꝯto non potest fieri non ꝯtum nec ecōuerso per naturā ēm philosophum primo de generatione probātem per hoc q linea non est ex punctis nec superficies ex lineis nec coꝛpus ex superficiebus. Sed si materia spoliaretur sua dimēsiōe ꝛ posset denudari q agēs naturale tunc ex quāto posset fieri nō quantū quare ꝛc. ¶ Oꝑtet ergo q materia secundum illud esse coꝛporeum sit incoꝛruptibilis ꝛ sit intransmutabilis ꝛ similiter etiam de dimensione interminata que est passio vel proprietas eius.

¶ Alij sunt qui non ponunt

Scōus modus.

plures forꝫas in quolibet coꝛpe specifico nāli sz tñ in ql̄z viuo ꝛ dicūt isti q dimēsio q̄cūq; sive terīata

Lōclio.

Prim⁹ mod⁹ dicendi.

Oppugnat cōclio opinionū pcedētiuꝫ

sive interminata sequitur aliquā formalē substātem: sed dimēsio interminata in viuo seqtur formā mixti per quā hebet eē caro ꝛ ossꝛ oīa talia que quidē forma mixti ē prima forma viui ꝛ hac forma substāli resoluta per coꝛruptionē coꝛrūpitur dimensio quelibet ꝛ quodcūq; accidēs ꝛ fit resolutio vsq; ad materiam primaz: qz accidēs aliquod manere nō pōt nisi suo subiecto existente ꝛ manēte in actu. ¶ Tertij sunt qui ponunt q in nullo cōposito sunt plures forme substāles sed vna tñ ꝛ illam formā vnicā consequetur qlibet accidēs cōpositi sive dimēsio sive aliud ꝛ oē accidēs coꝛrūpitur ad coꝛruptionē forē ꝓdicte ꝛ in oī coꝛruptiōe est resolutio vsq; ad mām primā. Ita q nullum accidēs nūero idē cōe est gnatio ꝛ coꝛruptio. ¶ Isti ꝫ tres modi in hoc conueniūt q forma substāles aliqua pcedit dimēsionē in materia ꝛ ipossibile ē q dimēsio pcedat oēm formā substātialē ꝛ positi in mria hz diuersimode ponāt sic pz

Tertius modus.

¶ Sed ista ꝛclusio generalis

in qua oēs isti cōueniūt videtur mihi falsa. Et tō arguā primo cōtra eā in generali. ¶ Scōo ꝓ quēlibet modū dicēdi. ¶ Tertio declarabo modū ponē di dimensionem interminatā pcedere in materia ꝛ quō se hz ad materiā ꝛ formā. ¶ Ultimo respōdeboad motiua ipoꝝ. ¶ Quātum ad primū arguo ¶ Primo sic. Illud qđ est ꝓpria passio materie vt sic pcedit formā quācūq; q̄ cōtingenter ineſt materie: qz sicut materia est ꝑoꝛ forma. Ita illud qđ ipsa separabiliter naturaliter saltē ineſt materie ꝑus forꝫa contingenter ineriſtēte materie. Sed dimēsiones terīata vt sic hz esse interminatū sicut ꝛ materia ita forꝫmam est interminata qz nō hz terminū qui est forꝫa. ergo ꝛc. Sic esn̄ materia nullā formā substātialem sibi determiat. Ita nec dimēsio īterminata ꝛ ꝓpter hoc etiā interīata dicit ꝛ iō vt sic coꝛrūdet sibi materia pro subiecto ꝓpoꝛ vt videt quelibet aūt forma substātialis ineſt materie gnabiliū ꝛ coꝛruptibilium cōtingēter ꝛ separabiliter vel coꝛruptibiliter sicut oñdetur infra qñ quereꝫ de materia celi si sit in ipo materia. quare ꝛc. ¶ Scōo sic Illud qđ hz termiationem suā ex oī forꝫa de se est indeterminatū ꝛ determinabile p̄ qālibet forꝫa: ꝑcedit in materia qālibet formā sicut ꝛ materia eoipo q sibi ꝓuenit ista Sed dimēsio interminata est hmōi. ergo ꝛc. Alioquin nō eēt dare dimensionem interminatam si oīs dimensio ēm qlibet esse suū vel mediū essendi seqretur aliquam formaz subālem. Sed oīs dimensio vniuersaliter eēt terīata. q ꝛc. ¶ Tertio sic. Arist. ꝓio de gnatiōe ꝓit. Si augmētū ē ex quāto vel nō quāto. Et ꝓbat q ex quāto qz subiectū gnatiōis ē subiectū augmēti licet nō semp ecōuerso. Sz subtectum gnationis est ꝯtum ꝛ gnatio fit ex quanto qđ est materia. Sed istud nihil valeret nisi formam ipsam q̄ est termin⁹ gnationis pcederet ꝯtitas in materia. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic illud qđ ꝓpponitur ab agēte naturali in materia ꝑcedit formā substantialē in materia qz forma nō ꝓpponit actioni naturalis agētis sed magis seqtur ipam. Sz dimensio per se ꝓsuponitur in materia actiōi naturalis agētis nō solum per accidēs sicut ꝓsupponitur forma incōpossibilis forme sequēti. ¶ Probatur: qz cuilibet potentie actiue naturali coꝛrūdz potentia passiua naturalis. Sz totū actiuū natura le in spera actiuorum ꝛ passiuoꝝ potest actiue na-

Scōus modus.

Ꝑbus 1. d gnatione.

turaliter inducere plures formas specificas alteri⁹ rationis vel eiusdē in materia tanq̄ in potētia passiua naturali sibi coꝛrespondēte: igitur materia potest illas simul recipere. Sed hoc est impossibile ꝑ se nisi sit partita ꝛ diuisa ꝛper consequēs quāta et habens dimēsionem manētem etiā cū forma. q ꝛc. ¶ Hoc etiā confirmādo patet: qz in hijs que sunt cōmunia toti ꝛ parti sicut totum ad totum ꝛ ps ad partem. Sed totum actiuū naturale ꝓsupponit ad suam actionē totum passiuū in situ debito ꝛ ꝓportionato ꝛ existens in loco ꝯtitatiue. ergo similiter partiale agens partiale passiuuz quod est materia vel pars materie in qua agit ꝓsupponit ipsam existere in loco ꝛ hoc nō est nisi ꝑ quātitatem circunscriptiue. Dico ergo ꝓsupponit per se quātitatē ꝛ dimensionē ī materia: ꝛ per ꝓns forma ipa seqns actionem talem naturalis agētis. ¶ Hoc etiā cōfirmatur per philosophū primo de gnatiōe vbi ponit q incoꝛporalibus ꝛ naturalibus ad hoc vt agat in illud oꝝ necessario q sit cōtact⁹ mathematic⁹ inter ipsa mediatus vel immediat⁹ saltem sicut dicit ipse Septimo phisi. ꝛ deducit. Sed hoc non est nisi per quātitatem: ergo quātitas ꝛ dimēsio ī materia omni actiōi naturali ꝓsupponitur ꝛ per ꝓns omni forme inducte ab agente naturali vt videtur.

¶ Contra primum modum

dicendi in speciali quātum ad illud qđ ponit ꝑmo. in quolibz coꝛpe alicui⁹ generis spēi naturalis plures formas. Dico q hoc est falsum. Nam solum in viuentib⁹ sunt plures forme substāles quia sola aīa est actus coꝛporis phisici. ¶ Scōo etiā cōtra illud quod dicit q esse incoꝛporeū tale est incoꝛruptibile apparebit inferius esse falsum. Ubi ostēdetur q omne compositū ex materia generabiliū ꝛ forꝫa quacunq; substantiali est simpliciter coꝛruptibile. Et ratio est in ꝓptu qz omnis talis forma in tali materia pōt habere priuationem sibi oppositam: quia materia de se indifferens est ad formā vel priuationem forme. ¶ Tertio cōtra illud qđ dicit q materia habēs tale esse coꝛporeū trahitur per actionez naturalis agentis ad formas aliaꝫ specificas entiū diuersoꝝ nō est bene intelligibile de isto tractu quō sic trahatur nisi forte sicut subiectuꝫ compositum, ex materia ꝛ prima forma deducitur ad aliam vlteriorem ꝛ perfectiorem.

¶ Contra secundū ꝛ tertium

modum ꝯtuꝫ ad illud q coꝛrupta forma mixti diuisa iuxta modum dicendi secūdum vel forma illa vnica cōpositi ēm tertiū modū dicēdi oꝝ q oīa accidētia coꝛrūpant ꝛ oꝝ q resolutio fiat vsq; ad materiā primā. ¶ Arguo prio sic. Impossibile est q agēs naturale trāsmutet imediate materiā a forma vna ad formā aliā eiusdem rōnis q̄n ēm duratiōnē precedat alia alteri⁹ rōnis sicut ꝑz. Impossibile ē esn̄ q de aqua coꝛrūpēdo ipsaz imediate faciat aliquā vel de vino vinū: sed aliqđ aliud. Et rō est ad hoc qz trāsmutatio naturalis est a ꝓtrario vel in cōtrarium ꝛ materia est in potētia ad forꝫas ēm ordinem quēdā. Ꝑtz. 8. metaphi. Si ihc ēm ipsos agēs naturale denudat totalr materiā a ꝯtitate coꝛrūpendo totalr ꝯtitatē pcē ꝛ resoluēdo vsq; ad materiā pmā seqr q nō pt imediate trāsmutare ad aliā ꝯtitatē vel dimēsiōnē: qz ois dimēsio ē eiusdē rōnis cū

alia vt sic/ꝛ sic in materia erit in aliqua duratõe totaliter sine quãtitate. Sed hoc est falsum. ergo ꝛc. Oportet igitur ꝙ maneat dimensio interminata.

¶ Secũdo sic. Illud qđ per se ꝓsupponitur omni actioni naturalis agentis nõ corrumpitur ꝙ tales actionẽ vt ps de materia de qua dicitur ꝙ agẽs naturale nõ potest corrũpere ipam: qz ꝓsupponit eaz in omni actione sua. Sed q̃titas est hmõi sicut ꝓbatum est ergo ¶ p̃. Sequũtur ꝓtradictoria: quia corrumpẽs nõ agit nisi inquãtum subiectiue. ergo ꝓsupponit q̃titatem sicut subiectũ. ergo nõ corrumpit ipsam sicut nec subiectũ. quare ꝛc. Quãtũ ad alia que dicunt isti modi nõ curo de ipis. ¶ Dico igitur ẽm ꝓmissas rõnes ꝙ dimẽsio vel q̃titas aliqua manẽs eadem nũero in generato ꝛ corrupto precedit in materia oẽm actionem cuilibet agẽtis naturalis circa ipam ꝛ ꝓ ꝓis quãlibz formã terminantem actionem naturalis agẽtis.

Auctoꝛis resolutio

¶ De tertio vero quãtum ad

modum ponẽdi. Dico ꝙ dimẽsio hꝫs terminũ certum quãtitatiuũ penes aliquã naturam vel formã naturalem determinantẽ in susceptiuo vel requirẽtem certam q̃titatem in maiꝰ vel in minus saltez ꝓ compositionẽ ad genꝰ naturale. hmõi dimẽsio ẽ dimensio ossis vel carnis ꝛ cuiuslibet talis entis naturalis. Iurta illud dictuꝫ Aristo. 2. de aĩa ꝙ oĩa natura ꝓstantiũ positus est terminꝰ magnitudinis ꝛ augmẽti ꝛ primo phisicoꝝ. ꝙ est dare minimã carnem. Dimensio ergo terminata est hꝫs certũ terminum ẽm magnitudinẽ vel paruitatem corrẽdẽter ad certam formã naturalẽ ꝛ quasi determinata per formam aliquo mõ ad tñ vel tñ gradum. Non qz forma ipsa substãtialis causet per se aliquẽ gradũ quantitatis: sed qz corresp̃detur ad talẽ formã oꝫ ꝙ dimensio habeat tantum vel tñ graduꝫ. ¶ Ex quo patet ꝙ licet dimẽsio ẽm id quod est sit aliquid absolutum nec dependeat ad formam vel ex forma nec etiaꝫ referatur tñ in q̃tũ terminata est nõ dicit aliquid absolutum sed aliquã denoiationez respectiuam ad formam naturalẽ concomitãtem que requirit in sua materia vel in suo respectiuo certum gradum quãtitatis modo p̃dicto: ꝛ ita inquãtũ terminata posterioꝛ est forma ipa substãtiali determinata sicut respectꝰ denomiatio ab aliquo posteriora sunt extremo vel illo a quo accipitur denoiatio.

Dimẽsio ꝑminata.

Dimẽsio iteriata.

¶ Dimensio vero interminata est q̃titas non hꝫs vel vt nõ hꝫs certum terminum vel gradũ ꝓcomitanter ad aliquam formã naturalem: sed idifferẽs q̃tum est ex se ad hunc gradũ vel illum sicut materia ad hanc formã vel illam nõ qz sit infinita vel qz terminum nõ habeat: sed qz ipm determinate non habet ex aliqua forma naturali ꝓcomitãte vt sic cõsiderata ꝛ ipa sibi vt sic nõ repugnat q̃cũq; gradꝰ certus in maius vel minꝰ nec per ꝓis terminari ex quacũq; forma naturali. ¶ Ex quo ps ꝙ licet non sit dare dimensionẽ in naturalibꝰ sine omni forma: qz materia naturaliter existere non põt sine forma tamen dimẽsio ex se ꝛ vt est quid absolutũ ꝛ ꝓ ipa sibi certũ gradũ talẽ nõ determiat nec alius sibi repugnat licet bene gradũ eundẽ quez hꝫ post formam habitam ante ipam formã habeat. ¶ Esset autem exemplũ ꝓueniens si deus crearet materiaꝫ quantã sine omni substãtiali forma illa q̃titas tũc indeterminata diceretur: qz sicut materia sibi subiecta non esset determinata ad aliquã ita nec quãtitas illa: sz sibi nõ repugnaret variari ẽm diuersos gradus in maiꝰ vel in minus ẽm corrẽdentiã ꝛ ꝓportionẽ vel exigẽtiam diuersaꝝ formaꝝ quas poset materia illa suscipere. Patet igit quid vocetur dimẽsio terminata vel interminata. Ita ꝙ termiatio dimẽsionis nihil addit positiuum absolutũ sup dimẽsionem ꝛ ꝓ ꝓis interminatio nihil positiuum absolutũ ꝑuat a dimẽsione. vnde ꝛ idem penitꝰ absolutũ positiuũ posset esse q̃titas indeterminata aĩ formã ꝛ terminata habita ipsa forꝫ corrũdẽte ꝓportionaliter. ¶ Tunc dico ꝙ in aliquo vno indiuiduo signato generabili ꝛ corruptibili dimensio ẽ interminata ꝛ vt sic ꝓior est origine ꝛ executiõe in materia q̃ subãlis forma per quã aduenientẽ itelligitur postea terminari ꝓcomitãter vel corrspõdenter sicut materia ipa ꝓior est q̃ per formã naturalem terminetur vel informetur qđ est idẽ sicut forma ꝛ terminꝰ sunt idem: licet dimẽsio semp sit posterioꝛ ꝑfectione ipa forma subãli. ¶ Unde ꝛ ipa dimensio se hꝫ ad materiã sicut dispositio ad dispositum respectu forme addrente ꝛ respectu passionis gnationis q̃ recipitur in ipa ꝛ terminaꝫ ad formaz sicut ad terminũ formalẽ quo ꝛ ipa forꝫ aliquo mõ causa est ꝛ nõ terminãs ipsi? dimẽsionis eo mõ quo dictũ est supra. ¶ Ultimo dicũt alicꝫ ꝙ dimẽsio vt sic ꝓior est ipa forma ꝛ interminata est ꝓ passio materie sicut tangit scda rõ supius adducta. vel si non qz tunc semp manẽte materia q̃titas eẽt interminata etiã sub forma tunc vniformiter q̃titas est passio materie ꝛ substãtie corrpee scz in q̃tũ q̃titas ꝛ tunc etiã planũ est ꝙ vt sic nõ est determinata nec determinat gradũ: licet sibi nõ repugnet q̃tum est eñ ex se indifferẽs est sic illa interminatio q̃titat' materie posset intelligi ꝓ indeterminatiõe negatiã non ꝑuatiua. ¶ Ex quo ps ꝙ manẽte materia ipa nõ põt totaliter corrũpi sicut nec materia: sed oꝫ ꝙ maneat sicut ꝛ materia. Uñ ꝛ ab agẽte naturali nõ põt totaliter denudari a sua q̃titate vel dimẽsione licet possit sua q̃titas variari ẽm gradꝰ aliquos in maius vel minꝰ ẽm quos q̃titas nõ est ꝓpa passio materie: sed absolute sic sumpta vt q̃titas quedaz est interminata. Uñ licet q̃titas accepta cõiter ad q̃titatem terminatã ꝛ interminatã sit ꝓpria passio substãtie corpoꝛee: tñ q̃titas vt sic interminata saltem cõcomitanter est ꝓpria passio materie. ¶ Ex quo ps ꝙ ꝓior est ipa forma sicut ꝛ materia ipa et non manet interminatio qñ hẽtur forma nisi ꝓ tãto qz ex se nõ est terminata. licet maneat totuz positiuũ absolutũ qđ erat passio materie sic ꝛ mfia ipa.

¶ Ad rationes aliozum in op

positum. Dico ꝙ materia ẽ in potẽtia ad formam substãtialẽ sicut ad aliquid ꝓꝰ ꝑfectiõe cũ quo pt facere vnum per se. Et ita dico ꝙ ꝓꝰ perfectione habet habitudinẽ ad ipsam q̃ ad aliquod accidẽs ꝛ secundũ intentionem nature. Sed dico ꝙ quantitas ꝓior est oꝛgine ipsa forma ꝛ ad ipam sicut ad dispositionez ꝓrius habet materia habitudinẽ subiecti. ¶ Ad secũdum quod est confirmatio huius. Dico ꝙ licz dimẽsio interminata precedat formã in materia: tamen quia non est medium unherentie respectu forme substãtialis: sed mediũ dispõnis tñ Iõ forꝫ põt facere vnũ per se cũ materia: forma ei quantitati vel dimensioni non ineſt sed ambe iſunt

Questio III. Fo.LXXV.

materie. Ordine tamẽ quodã qz dimẽsio ꝑus sicut dispositio: sed forma posteriꝰ ẽm originem. ¶ Ad tertium dico ꝙ ens ꝑ se ꝓius est q̃ ens ꝙ accidẽs. Sed nõ qlibet ens ꝙ se ꝓius est saltez origine q̃ qlibet ens per accidẽs. Et ita dico ꝙ materia q̃ ẽ ens per se ꝓor est q̃ compositum ex materia ꝛ forꝫ substãtiali sit ꝓꝰ nisi ẽm ꝑfectionẽ. ¶ Ad quartũ qñ dicit ꝙ gnatio est ꝓior augmẽto ꝛ diminutiõe ergo ꝛ forma ꝓior est quãtitate. Uerũ est vt termiata est: qz vt sic est terminꝰ actionis naturalis nõ aũt vt interminata est ꝛ ꝓior forꝫ ipa: sed soliꝰ dei creantis materiaz. ¶ Ad quintũ dico ꝙ ordo eẽntialis ẽm originalem ꝑcessum hꝫ materiam ꝙ ꝓimo ꝛ dimensionẽ interminatã ꝓ medio ꝛ formã ꝙ vltimo: licet bene dimẽsio vt termiata sit posterioꝛ ipsa forma ꝛ sic totum ille ordo adductꝰ in arguendo. ¶ Ad sextum dico ꝙ in materia ẽm rõnes sue essentie nihil est specifice distinctũ: qz nulla formã substãlem specificã sibi determinat nec aliquã includit: licet ipa sit subiectũ q̃titatis ꝛ interminate dimensionis. ¶ Ad septimũ dico ꝙ dimẽsiones ẽsse terminatam vel interminatã est illud quod ego dixi supra. Nec sequitur ꝙ eodẽ sit terminata vel interminata ante forꝫ ꝓ ost: qz vt cõcomitatur eaz talis forma determinata ẽ ad certum gradũ nõ autem simpliciter ꝛ absolute vt est ꝓior forꝫ ipa ꝛ accepta ẽm se. ¶ Ad octauũ dico ꝙ forꝫ nõ dat quãtitati esse terminatũ largiẽdo sibi esse q̃titatis certuz effectiue vel forꝫliter sed exigitiue ꝛ cõcomitãter ꝛ talis determinatꝰ gradus ꝛ certus corrspondet tali forme ꝛ cõuerso talis forma ipm coexigit non ꝙ forma informet dimẽsionem vans sibi eẽ terminatũ sicut materie. ¶ Ad duo motiua primi modi dicendi ps ꝙ licet materia per agẽs naturale nõ possit totaliter denudari a quãtitate nõ tñ oꝫ ponere in materia formã illam incoꝛruptibilem coꝛpoream. Tunc enim videreꝫ non educta ꝛ nobiliꝰ q̃ aĩa intellectiua que nõ dat homini eẽ incoꝛruptibilem sufficit eñ materie in actu q̃ est differentia entis nõ per formã aliquã sed a creante per seipaz in trinsece. Et sicut dixi de dimẽsiõe interminata ꝙ ꝑt precedere formã substãlem in materia. Ita dico de qualitatibꝰ simbolis gnato ꝛ coꝛrupto intensibili ꝛ remissibili suo modo. Hec de primo articulo.

Quantitas q̃ itate an distinguãtur.

¶ Quantum ad secunduz ar

ticulum questionis An sez subã coꝛpoꝛea sit essentialiter distincta a dimensione per quã est forꝫliter quãta. Est vna opinio ꝙ nõ. ¶ Dicit eñ ꝙ dimẽsio vel illud per qđ forꝫliter substãtia est quãta idez est eẽntialiter cũ subã ipa q̃ ẽ q̃ta ꝛ extẽsa ꝓ illud. licet nõ sit de cõceptu quiditatiuo ipius substãtie: sed distinguaꝫ forꝫliter ex natura rei vel ẽm rõnez realem fomalẽ a subã vnde subã est: tñ includitur i cõceptu q̃ditatiuo substãtie vnde coꝛpea ẽ. ¶ Ad hoc adducũtur aliq̃ rõnes. ¶ Prima ẽ ista. Illud quod ꝓ suã eẽntiam hꝫ partẽ ꝛ partem est idez eẽntialiter cũ q̃titate vel dimẽsione. Sed subã coꝛpoꝛea est huiusmodi qz si nõ tũc materia coꝛpea indifferens est ad forꝫam spiritualẽ vel coꝛpoꝛalẽ ꝛ sic cũ forꝫa spũali poterit ꝓstituere vnũ spñ nec sibi repugnat hoc qz nõ hꝫ ꝑtem ꝛ partez ex rõne eẽntia sua sicut tu dicis. Hoc aũt est falsum. quare. ꝛc. ¶ Secunda ratio. Illud qđ de se ꝛ de sua rõne ẽ subiectũ forme coꝛpoꝛee vel partibilis ẽ ꝑtibile ꝛ hꝫs ꝑtem et partem: qz quod de se nõ hꝫ ꝑtem ꝛ partẽ ꝛ ꝓ cõsequẽs est impartibile/nõ ꝑt esse subiectũ forꝫe partibilis sicut nec spũale alicuꝰ coꝛpoꝛalis. Sed materia est hmõi. ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio. Illud qđ ꝓsupponitur a forma in materia est idẽ eẽntialiter cũ materia: qz nihil ꝓsupponitur a forꝫa nisi agẽs vel materia vel finis: agens aũt ꝛ finis non sunt in materia. Sed dimẽsio per quã materia est forꝫaliter extensa ꝓsupponitur a forma in materia sicut ꝓbatum est in articulo ꝑcedenti: ꝛ dicit cõmentatoꝛ de substã oꝛbis. ergo. ꝛc. ¶ Quarto sic. Illud qđ est in materia coꝛpoꝛea ꝛ nõ est effectꝰ agentis nec materie est idẽ cũ materia vt videt. Sed dimẽsio q̃ quam materia est q̃ta est hmõi. ergo ꝛc. Qz autem non sit effectꝰ agentis. Patet qz ꝑsupponit actioni naturalis agentis. Nec materiẽ qz materia nõ ẽ causa nisi cõpositi cuiꝰ est pars. ergo. ꝛc. ¶ Quinto sic. Illud qđ ex se nõ est partibile est ex se impartibile ꝛ indiuisibile ꝛ per ꝓis sibi repugnat habere partes. Si ergo subã coꝛpoꝛea ex se nõ habet ꝑtes ꝛ per ꝓis ex se non est q̃ta sequitur ꝙ nullo supueniente possit esse partibilis sic etiã nunq̃ possit esse quanta: qz nec ex seipa nec ex addito. Hoc autẽ est falsum. ergo ꝛc. ¶ Sexto sic. Illud qđ de se nõ est quãtũ cuicũq; diuisibili subest oꝫ ꝙ toti subsit totum ꝛ cuilibet parti. Sed subã coꝛpoꝛea nõ subest tota cuilibz parti forme diuisibilis ꝛ tota toti sicut patet: ergo ex seipa eẽntialiter ꝛ intrinsece hꝫ partes. Sed hoc est esse q̃tum ꝛ extensum: qz q̃titas ẽ cui primo cõuenit hre partẽ ꝛ ꝑtem eiusdẽ ratiõis quinto metaphi. ergo ꝛc. ¶ Dicũt ergo isti ꝙ substantia coꝛpoꝛea quecũq; siue materia siue forma ẽ essentialiter eadez cũ sua dimensione per quam est formaliter quanta.

¶ Sz ista opinio videtur mi/

chi falsa. Et arguo cõtra eam ꝓimo per rõnes. Secũdo per auctoꝛitates. ¶ Primo sic. Illa non sunt eẽntialiter idẽ quoꝝ vnũ est subã ꝛ reliquũ est accidens. Sed substãtia coꝛporea ẽ subã ꝛ dimẽsio vel q̃titas est accidens. ergo ꝛc. ¶ Scõo sic. Illa non sunt eẽntialiter idẽ quoꝝ vnũ põt exister in re ꝛ in effectu sine alio ꝛ cõuerso. Sed dimẽsio vel q̃titas substãtie coꝛpoꝛee potest esse non existente substãtia coꝛpoꝛea. Ps de q̃titate in eucharistia q̃ manet nõ manente subã panis ꝛ cõuerso non minus potest esse substãtia sine omni accidẽte vt videtur ꝛ ꝓcipue in ꝓposito de q̃titate. g'. ꝛc. ¶ Scõa ratio. Illa nõ sunt essentialiter idẽ quoꝝm vnum manet idem ꝛ alterum variatur. Sed planum ẽ ꝙ per motũ rare factionis quãtitas augetur. Ita ꝙ plus est ibi de quãtitate q̃ ꝓius ꝛ non est ibi plus de materia vel substãtia coꝛpoꝛea q̃ ante. Similiꝫ in motu ꝛ densationis suo mõ. ¶ Quarto sic. Illõ quod ꝓsupponitur vt subiectum mutationis ad aliquã formaz distinguitur essentialiter ab illa forma sicut ꝛ ab alia mutatione. Sed subã coꝛpoꝛea ꝓsupponitur vt subiectum in mutatione ad quãtitatem puta in augmento. ergo ꝛc. ¶ Quinta ratio. Multũ in aere ꝛ in aqua quod attendit penes substãtias nõ sunt eiusdẽ rõnis septio phiſi. Sz multũ in aere ꝛ ī aq̃ qđ attendit penes q̃titates sũt eiusdẽ rõnis ꝛ ꝓpabilis. g̃ subã ꝛ q̃titas sũ tentia alicuꝰ specifice rõnis ꝛ ꝓ ꝓis eẽntialr distinguñt. ¶ Ꝯ rõ. qz si subã coꝛpea ẽ id eẽntialr cũ q̃titate g̃ gnato cũ

Impugnatur opinio.

augmẽto pari rõne est vna mutatio ⁊ tũc quicquid augmẽtatur generatur ⁊ ecõuerso. ℔oc autem est falsum. quare ⁊c. ¶ Septima ratio illa de quoꝝ vnum habetur multum ⁊ de alio medium non sunt essentialiter idẽ. Sed sic est de substãtia ⁊ quãtitate qz in raro est medij de materia ⁊ multũ de quãtitate. Jn vensovero est ecõuerso. ergo ⁊c. ¶ Octaua ratio. Si materia vel subã extensa est idẽ essentialiter cũ sua extensiõe pari ratione quelibet forꝫ extensa: ⁊ sic quelibet habet ꝓpriam extensiones. Et cum in eodẽ supposito vel subiecto sint simℓ plures forme extẽse sicut color sapor: ⁊ subiectũ ipm ⁊ oĩa in eodẽ loco sequtur ꝙ plura corpora sint naturaliꝫ in eodẽ qõ ẽ ꝓtra miraculum de natiuitate xpi ⁊ resurrectõe ⁊ introitu ei⁹ ad discipulos ianuis clausis.

¶ Dico igitur secũdum istas rõnes ꝙ materia vℓ substãtia corporea eẽntialiter distinguitur a sua q̃titate vel dimẽsione ꝙ quaꝫ est formaliter quãta ⁊ est q̃ta ꝙ accidens vnũ sibi additus ⁊ corporea loquẽdo de corporeo ꝓut dicit extensionẽ ⁊ trinam dimẽsionem nõ aũt per seipsam/ licet per seipsam sit corporea loquẽdo de corporeo qõ ad gen⁹ substãtie pertinet ⁊ istud esse corporeus nõ est nisi esse talem substãtiã que ẽm se hẽat ptes omogeneas vel ethereogeneas extẽsibiles ꝙ quantitatem que nõ sunt partes q̃titatis: sed sunt priores partib⁹ q̃titatis sicut etiam tota substã est ꝑ tota quãtitate sicut magis patebit in sequẽti articulo questiõis. ¶ Q; etiã subã corporea ⁊ q̃titas essentialiter distinguãt. ℘z ꝙ Agu. 5. de trinitate vbi ꝓbat ꝙ magnitudo ⁊ figura ⁊ color nõsũt idẽ: qz vno variato vel nõ manẽte manet aliꝫ. Et sĩlr ẽt est de subã ⁊ q̃titate. Sĩlr ribũ dict ꝙ q̃cq̃d ĩ creaturis nõ dicit ẽm substãtiam restat vt ẽm accidens dicatur. Sed eẽ q̃tũ nõ dicitur in creatura ẽm substantiã/ igr ẽm accidẽs/ igr q̃titas eẽntialiter distinguitur a subã. Similiter est illud cõtra Boetiũ de trinitate qui ponit subãm ⁊ q̃titatẽ ⁊ qualitatẽ dicere tres absolutas realiter ⁊ eẽntialiter distinctas quare ⁊c. ℔oc etiã cõiter oẽs ponũt. ¶ Ad ꝓmuꝫ aliorum dico ꝙ maior est falsa. Subã em̃ corporea ex seipsa intrinsece habet partem ⁊ partem non tĩ partem extra partẽ: sed hoc sibi ꝓuenit ꝑ quãtitatẽ Unde nõ oz ꝙ sit idem essentialiter cũ quãtitate. Dices ꝙ imo qr q̃titas est cui ꝓmo conuenit hre partes. ¶ Dico ꝙ nõ est verũ absolute loquẽdo: sz partem extra partẽ: ⁊ hoc nõ ꝓuenit niſi ꝑ q̃titatez. quare ⁊c. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ subiectum forꝫ partibilis cuiusmodi est extẽsio vℓ q̃titas: oz habeat ptes ex se: sed nõ oz ꝙ sit q̃titas ꝓpter hocvel idem eẽntialiter cũ q̃titate. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ maior est falsa. Dimẽsio em̃ licet ꝑ supponatur a forma in materia nõ tñ est idem cũ materia. Quãdo dicisꝙ nihil ꝓsupponitur a forꝫ ex parte materie nisi ipsa materia falsum ẽ sicut oĩssum est in articulo ꝓcedenti. ¶ Ad quartũ dico ꝙ illud qõ est i materia licet nõ sit effect⁹ agentis naturalis nec materie ẽt cui⁹ est illa dimẽsio interminata nõ oz ꝙ sit idez eẽntialiter cũ materia sed ꝑt essentialiter distingui ab ea vel forte diceret aliqs ꝙ materia est causa quãtitatis ⁊ illi⁹ interminate dimẽsionis. Non quidẽ ꝓprie effectiua sed sicut subiectũ est cã ꝓprie passionis vt dispositio necessitans ad ipm vt sit sicut dicetur in quarto de dispositione necessitate que est sacramentum respectu gratie ⁊ causa alioquo modo effectiua licet nõ ꝓprie. ¶ Ad quintũ dico ꝙ corporea subã est ex se partibilis ꝑ tãto: qz habẽs partes extendibiles ꝑ q̃titates ⁊ ꝑ ons diuisibilis: sed nõ oz ex hoc ꝙ sit idez cũ q̃titate nec partes sue cũ partibus q̃titatis sicut nec oz ꝙ superficies sit eadem eẽntialiter cũ albedine ꝙ quã est alba. ¶ Ad sextuꝫ dico ꝙ maior est falsa. Substãtia em̃ corporea licet ex se nõ sit quãta nõ oz ꝙ tota substet q̃titati vel forme diuisibili toti ⁊ tota cuilibet parti ſz pars eius pti ⁊ tota toti: qz partes ex se habet licet alias a partibus quantitatis ⁊ ꝓriores ipsis. ℔ec de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertiuꝫ articulum An ſcz in materia vel subã corporea sit alia dimensio alia a q̃titate vel dimensione eẽntialiter distincta ab ipa subã. Est vna opinio ꝙ sic. Jta ꝙ materie vel substãtie corporee ⁊ ipsi⁹ q̃titatis sunt due dimẽsiones distincte ⁊ vna in subã cornsidet alteri que est q̃titas. ℔oc aũt ꝓbat multipliciter.

Opinio Egidij de roma the. 44. 45 quã allegat Scot in 4°. di. 12. q. vj.

¶ Primo sic. Oẽ divisibile ẽm se est magnum vel multum ẽm Aristotelẽ tertio phiſi. Sz materia vel substãtia corporea ẽm se est partibilis ꝑter q̃titatem vel divisibilis. ergo ẽm se magna est ⁊ his extensionem aliam a q̃titate eẽntialiter distincta vel extentensione q̃titatis. ¶ Scõo sic. A ia itellectiua est actus corporis phiſici organici vitam hñtis secũdo de aĩa. Sed corꝑ nõ est organicũ ꝑ q̃titatem eẽntialiter distinctã a materia qz illa est actus qz tunc corꝑ q̃tum per aliqd accidẽs faceret vnuꝫ ꝑ se cũ aĩa qõ ẽ ipossibile ergo est organicũ ꝑ aliꝫ dimensionem vel extẽtionem sibi cõsubstantialem. ¶ Tertio sic. Substãtia corporea ẽm se hz partez extra partẽ. Probatio: qz ẽm se receptiua est ptis extra partẽ ipsi⁹ q̃titatis. Sed hre partẽ extra partem ẽm se est hre extensionẽ a q̃titate vt videt. ergo ⁊c. Nisi enim ẽm se hret partẽ extra partẽ nũq̃ reciperet q̃titatem hñtem partem extra partem. ¶ Quarto sic accidẽs divisibile ꝓmanens nõ ꝓt recipi nisi in subiecto divisibili ꝓmanente. Sz quãtitas est accidens divisibile ꝓmanens ⁊ recipitur i materia vel sustãtia corporea. ergo oportet ꝙ ipsa ẽm se divisibilis ⁊ extensa extẽsione alia a quãtitate recepta. ℔ Et confirmatur per cõmentatorem de substantia orbis qui dicit ꝙ si forma adueniret materie ante quãtitatem tunc idivisibile aduenit indivisibili ⁊ fieret vnum incorruptibile. ¶ Quinto sic. Si materia vel substantia corporea nõ est extẽsa ⁊ divisibilis ꝓpria dimensione sequitur ꝙ non plus est divisibilis ex parte sua nec actu nec potentia q̃ punctus. Sed hoc est falsuꝫ. ergo ⁊c. ¶ Sexto sic. Substantia diuiditur sufficienter per corporeum ⁊ incorporeum ⁊ ex opposito ergo sicut incorporeum secũdum se non habet extensionem nec in actu nec in potentia. Jta corporeum secũdum se ⁊ ex se habet extensionem in actu ⁊ in potentia conjuncta. Et confirmatur per commẽtatorez Secũdo de celo vbi dicit ꝙ tam corpus substantia q̃ corpus q̃titas ẽm se habet partes. ergo ⁊c.

¶ Dicunt igitur isti ꝙ in substantia quanta ⁊ extensa per quantitatem que ẽ vere accidẽs est duplex extensio. Una que se tenet ex parte substantie correspondens extentioni ex parte quãtitatis. Sicut suo modo quãtitas pãni correspondet quantitativlne. Et ſimiliter dicunt de qualibet forma extẽsa sicut de materia vel substantia corporea ⁊ est mod⁹ dicẽdi aliquoꝝ vel ponendi ꝙ in materia derelinq̃tur quidã mod⁹ q̃titatiuus cãtus a materia ⁊ cõsubstãtialis sibi quo materia in se forꝫaliter extẽsa est ⁊ q̃titati coextensa ⁊ quo materia formaliter dr esse corꝑ ⁊ est aliqd realiter a quãtitate derelinquẽte vel cãnte ⁊ cõsimiliter dicũt de aliis formis inherẽtib⁹ subiectis suis ꝙ de relinqt tales modos in subis ⁊ cõicãt subiectis suis suos modos.

¶ Sz ista positio videtur michi falsa Et q̃tum ad istum articulum. ℘robo primo ꝙ in materia vℓ substãtia corporea nõ ẽ alia dimentio vel extensio ab ipsa q̃titate q̃ est accidẽs ꝑ quod formaliter extẽditur ⁊tra cõiunctionẽ in se.

¶ Scõo cõtra modum illum ponẽdi de illo modo q̃titatiuo derelicto in materia oñdã ꝙ est fictus.

¶ Tertio ꝓbo ꝙ nihil omin⁹ in materia vel substãtia corpea sunt ptes alie a ptib⁹ q̃titatis licz nõ sit ibi alia extẽsio ab extẽtione q̃titatis. ¶ Ultio respondebo ad rõnes alioꝝ. ¶ Quãtum ad primum arguo ꝓmo sic. Jmpossibile est ꝙ ꝑ naturã duo corpora sint in eodẽ loco. ℔oc ꝓz ꝓpter resistẽtiã dimẽsionum ⁊ incõpossibilitatẽ circa eundẽ locũ saltez respectu agentis naturalis lz nõ simplr ꝑ tanto: qz naturale agẽs ex suo modo agẽdi limitato ⁊ sibi determinato non ꝑõt ponere vnũ corꝑ in aliquo loco nisi expellẽdo aliud. Sed si subã vel forma extensa haberet aliã extẽsionẽ a q̃titate sibi ꝓpriã. Sequeretur ꝙ duo corpora eẽnt simul: qr longũ ⁊ latũ ⁊ ꝑ fundũ ⁊ strictz forꝫaliter ꝓueniret. scz tã substantie q̃ q̃titati ⁊ distinctas corꝑeitates hñnt. q̃ ⁊c. ¶ Secundo sic. Si subãtia hret extẽsionẽ aliã a q̃titate/ oz ꝙ illa sit ꝑ q̃titate sicut ⁊ subã ipa cũ qua ẽ idem ⁊ cõuenit sibi ex se. Sz hoc est falsum: qr tunc pri⁹ natura eẽt subã extensa q̃ hñs q̃titatẽ: ⁊ sic ad extensionẽ substãtie sufficeret ponere q̃titatẽ q̃re ⁊c. ¶ Tertio sic. Jsta ꝓpa divisio substãtie aut ẽ subã aut accidẽs. Nõ ꝑõt dici accidẽs: qr tũc esset q̃titas cõtra eos. Nec ꝑõt poni subã: qr pari rõne ponerẽt subã esse albedo sicut extẽsio vt vr. q̃re ⁊c. ¶ Quarto sic illa ꝓpa divisio alia a q̃titate/ aut semp manet eadẽ manẽte subã eadẽ/ aut nõ manet eadem. Si manet eadẽ manẽte subã eadẽ tunc non corrũdet adequate q̃titati ipsi⁹ substãtie: qr quãtitas variatur in maiꝰ vel minꝰ manẽte subã eadẽ. ⁊ sic divisio ꝓpria substãtie ꝑõt ee maior vel minor sua q̃titate ⁊ idẽ q̃tũ simul ⁊ semel est maiꝰ ⁊ minꝰ ꝓprio qõ est falsum. Si dicaꝝ ꝙ nõ manet sed variatur subã manẽte eadẽ tũc sequtur ꝙ est accidẽs substantie ⁊nõ est nisi q̃titas per consequens.

¶ Contra illam fictionem de modo q̃titatiuo derelicto ex q̃titate ꝙ substãtialiter eodẽ cũ subã vel forma extẽsa. Arguo ꝓmo sic. Jlle modꝰ aut est subã aut accidẽs. Si est accidẽs ⁊ ipo formaliter est aliqd extẽsum sequtur ꝙ sit q̃titas ⁊ sic q̃titas derelinq̃tur ex q̃titate in infinitũ Si est subã q̃ nõ derelinq̃tur ex q̃titate qr ẽ aliqd ꝓius naturaliter ipsa q̃titate sicut ⁊ subã ipa. q̃re ⁊c. ¶ Scõo sic. Quero quõ derelinq̃tur talis modus ex q̃titate, aut effectiue, aut forꝫaliter. Nõ ꝓ dici ꝙ effectiue: qr forma vsi forꝫa nihil efficit vℓ cãt effectiue i suo subiecto vel materia: sed magis ipm ageng largiẽs formã. Et ꝓterea etiã spãlr: qr q̃titas nõ est forꝫa actiua ad causandũ talẽ modũ. Nõ forꝫaliter: qr in ꝓpositis ꝙ accidens forma nõ largit formaliter niſi seipam vel suũ esse qõ est ipa vel idẽ sibi nõ aũt aliqd aliud distinctũ sicut albedo nõ largitur subiecto forꝫaliter nisi seipaz. Nõ aũt aliquez aliũ modũ ⁊ similiter de aljs. q̃re ⁊c. ¶ Tertio sic. Sicut subã põt eẽ in re sine q̃titate derelinquente ita sine mõ derelicto. Sed subã nõ ꝑt eẽ sine illo qõ est sibi ꝙsubãle. & etiã ille modꝰ nõ est sibi cõsubalis sicut dicũt ergo ẽ accidẽtalis ⁊ accidẽs ⁊ pari rõe derelinqt vnũ aliũ modũ ⁊ sic in infinitum. quare ⁊c.

¶ Quarto sic. Sicut ꝓssibile est ꝙ idẽ bis sit albus. Jta ꝙ sit bis extẽsum simul ⁊ semel nãlr saltem vel virtute nature: sz ẽm ponẽtes talẽ modum sequtur ꝙ ilibet natura extẽsa sit bis extensa: qr semel ꝑ q̃titatẽ ⁊ semel ꝑ talẽ modũ. q̃re ⁊c. ¶ Dico igitur breuiter ꝙ in subã extensa nulla est oio aliꝫ extensitio a q̃titate q̃ ẽ accidẽs ⁊ extẽsio ipa ꝑ eẽntiam hñs partẽ extra ptẽ dans substãtie esse forꝫaliter extẽsuꝫ sicut subiecto sicut albedo dat ſupficiei esse albũ ⁊ aljs formis corꝑis dans eẽ extẽsum sicut ipamet extensio ꝓcurrens cũ ipsis in eodẽ subiectovel supposito sicut albedini vel calori vℓ hmõi vel sicut subiectũ aliquarũ ⁊ idẽ subiecto cũ ipsis. Jta ꝙ ꝓnica extensionẽ oĩa sunt extẽsa ꝙ se vel ꝙ accidẽs. ¶ Dico tñ tertio q̃ in materia vel natura quacũq extẽsa est dare alias partes a ptib⁹ q̃titatis sibi intrinsecas ⁊ eẽntiales ptinẽtes ad ꝓpriam divisibilitatẽ sicut ptes ad totum. ¶ ℔oc ꝓbo ꝓmo sic. ℘lanũ est ꝙ ad dimẽsitionẽ q̃titatis subã divisibilis. Nã nec nova subã ꝑ divisionẽ gñatur. Nec aliquas pars q̃titatis fit sine subiecto. Nec eadẽ substantia vnica nũero manẽs ẽ subiectũ vtriusqz quãtitatis. Sed hoc est ipossibile nisi naꝝ extẽsa hret ptes intrinsecas sibi ⁊ eẽt ẽm se ptibilis. ergo ⁊c.

qr eñ aĩa rõnalis ptes tales nõ hz: ꝙ ꝓnis nõ ẽ extensa nec extẽdibilis nec ꝑ se nec ꝑ accidẽs: iõ non divisibilis ad divisionẽ corꝑis. ¶ Scõo sic Jlli quod ẽm se nõ hz ptes sed est ipartibile ẽm se repugnat eẽ partibile ꝙ qõcũqz aliud sicut ꝑz de ꝑncto ⁊ de aĩa. Sed nature corꝑoree vℓ extẽse nõ repugnat divisibi ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Si natura extẽsa nõ hz ptes sibi intrinsecas alias a partibus quantitatis sequitur ꝙ tota subest toti quantitati ⁊ tota cuilibet parti. Sed hoc est falsum. Tunc enim ratio non apparet quare quantitas informare non posset aliquid ſpirituale quod nullam habet partem. ¶ Quarto sic. Jmpossibile est ꝙ substantia corporea sit eq simplex in genere suo per priuationem partium sicut substantia incorporea. Sed planum est ꝙ ita esset simplex sicut illa nisi intrinsece in suo genere haberet partes. ergo ⁊c.

¶ Dico igitur breuiter ꝙ quecunqz natura extendibilis per quantitatez siue per se siue per accidens habet seipsa intrinsece partes alterius rationis a partibus quantitatis. Et dico ꝙ sicut substantia tota prior est sua quantitate. ita partes substantie sunt priores partibus quantitatis ⁊ sicut tota substantia per q̃titatem extenditur ita pars substãtie per partem quantitatis ⁊ si tales partes nõ haberet substãtia ipa nũq̃ posset ꝙ q̃ti-

tatem extendi. Habet ergo partem z partem ex se sed nō habet ex se partē extra partem sed ex quāti tate: habere eīm partem extra partē nihil aliud est ꝟ esse quātū. Unde ī substātia ꝟta nō est dimēsio aliqua alia ab ipa quātitae licet sint alie ptes a ptibus ꝟtitatis. Eadem eīm forma z idē actus q̄ materias actuat z quo materia actualiter sicut z vnica tantum ꝓuatio talis forme est in materia. Uſi nullomodo ponēda est vna dimensio distincta ex parte subiecti a dimensione que est forma vel quātitas z accidēs inherens tali subiecto.

¶ Ad primum aliorum dico q̄ omne diuisibile ēm se est quātū. Sed dico q̄ nulla natura ꝓprie loquēdo diuisibilis est nisi p ꝟtitatem licz natura substātialis corpea formaliter extendibilis per ꝟtitatem ēm se habeat partes z alterius rōnis a ptibus ꝟtitatis: q̄ impossibile ē q̄ subiectum z forma inherēs sint eiusdem rōnis. Uſi ēm se non est diuisibilis sed per ꝟtitatē quare ꝛc. Uerum est uſi q̄ agens aliquod puta deꝰ sine omni quātitate posset separare partes tales substātie ab inuicem vt essent distincte in actu z nō eēnt partes vnite ipsius substātie totalis vniꝰ. Sed hoc nō eēt ꝓprie loquēdo diuidere q̄ diuisio nō est nisi quāti

corpꝰ organicum phisicū. ¶ Ad scōm dico q̄ corpus phisicū organicuz pōt accipi vel ꝟtum ad id qd̄ est substātiale de ipso vel in ipso vel quātum ad accidētia que in sunt ipi substantie cuiusmōi quātitas ē. Mō dico q̄ aia ē actꝰ informās substātiam corporis nō aūt ꝟtitatez eiꝰ licet bene isti informatiōi ꝟexigatur quātitas sicut dispositio sicut dictū est supra de ꝟtitate ipa ī materia. Non ergo oꝫ ymaginari aliquā dispōnē consubstantialem corpori q̄ quā sit organicū z median tē q̄ informeꝫ ab aīa iō nō valet. ¶ Ad tertiū dico q̄ substātia corporea ex se hz partē z partez sed nō partem extra partē nisi p quātitatez. ¶ Uſi dicis q̄ imo q̄ est receptiua partis extra partē ipsiꝰ ꝟtitatis. Dico q̄ verum est ipsa est receptiua ꝟtitatꝫ sed ex hoc nō seq̄tur q̄ ex se habeat partē extra ptē nisi in potentia sed per quātitatez habet hoc ī actu sicut p quātitatē quāta est z ī actu formaliter. Sic etiam nō oꝫ q̄ substātia ex se sit alba lz sit receptia albedinis. ¶ Dices q̄ imo adhuc ꝟtitas ēm se hz partem extra ptem q̄ aut partez intra partē z sim cum parte aut partē extra ptem. Non partē in pte q̄ tūc pars quātitatis cū ptevel in parte recipitur z sic etiā ꝟtitas nō haberet partē extra partē quia oꝫ eā recipi p modū sui recipientis z subiecti ꝫ adhuc seq̄tur q̄ partem extra partem. Dico q̄ substantia nec hz partē in parte vel extra partē nec extra partē ēm se sed per ꝟtitatē licz hēat partē z ptem nō ex quātitate quarū neutra est intra alia vel extra aliam nisi p ꝟtitatē superuenientē eis lz benevna nō sit alia ꝓter ꝟtitatē quātitas ergo ī substantia recipiꝫ que primo hz partē extra partem et partē ꝟtitatis in partib⁹ substātie z tūc prio ī actu ps est extra partē et ante nō nisi in potētia. ¶ Ad Quartū dico q̄ accidēs diuisibile pmanēs nō recipitur nisi in subiecto diuisibili actu vel potentia. Modo dico q̄ subā corporea ex seipa diuisibilis ē in potētia nō in actu z p ꝑs est receptiua ꝟtitatꝫ per quā diuisibilis in actu dato q̄ ex seipa nullam habeat dimēsionē. ¶ Ad cōfirmationē de pmētatore dico q̄ forma nō recipiꝫ in materia nisi mediā te quātitate eo mō quo dictū est supra z si ante ꝟtitatem recipetur indiuisibiliter in actu recipetur ſz tamē diuisibiliter in potentia q̄ esset ibi ꝟtitas in potētia. q̄re. ꝛc. ¶ Ad quintū de puncto dico q̄ si materia vel substātia corporea nō haberet ptes illas sibi intrinsecas nō eēt diuisibilis actu nec potētia sicut nec punctꝰ. Uūc aūt dico q̄ hz partes z diuisibilis est ēm se in potētia z in actu p ꝟtitatez q̄ est accidēs nō aūt p aliquā dimēsionē sibi ꝓsubstātialē. ¶ Ad 6ᵐ dico q̄ subā diuiditur p corporeū z incorporeū sīc p hīs ptes z nō hīs loqndo de ptibus illis substātie corpee intrisecis z ꝑs q̄ diuisibile ī potētia ex se z ex se z p nō diuisibile ñ tñ diuisibile illō in potētia hz ex se aliquā dimēsionē: q̄ ex se nō est indiuisibile in actu ſz p ꝟtitatē hz habet hoc quare ꝛc. Uſi sicut substātia incorporea nec est nec esse ꝑt diuisibilis ita substātia corporea pōt esse et est diuisibilis sicut hīs tales partes supradictas. Subā aūt incorporea nec habet nec habere potest eas. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale dico q̄ pōt exponi dictū Aristo. de accidētib⁹ termiat⁹ Taliū eīm materia nō est subiectū nisi cū forma vt terminata sunt sicut dictū ē supra. Uel hoc dicit q̄ materia lz sit subiectū dimēsionis intermiate z precedētis aliquā formā in materia ipa: tñ nūq̄ ē sine omni forꝫa. ¶ Ad scōm dico q̄ substātia poz ē accidente: sed nō quecūq̄ sustātia poz est quocūq̄ accidēte. Sed in ꝓposito dico q̄ materia poz est illa dimēsiōe interminata: sed nō oꝫ q̄ forma sit poz illa. ¶ Ad 3ᵐ dico q̄ mria ēm se ē in actu existēdi substantiali q̄ quidē actꝰ est dria entis postꝫ creata est z istud sufficit ad hoc vt sit ēm se subiectū dimēsionis interminate. Nec oꝫ q̄ pus ī actu p aliquā substantialē formā: sed illa pōt substētare tale accidēs nō mediāte forma prioꝛi sicut formā substātialem nō mediāte alia poꝛi forma. ¶ Ad 4.ᵐ dico q̄ illa dimēsio licet det aliqd̄ ee in actu ipsi materie nō tñ dat eē subāle specificū z cōpletū et ideo nō oꝫ q̄ forma substantialis superueniens sit accidēs.

¶ Questio quarta Distin. 12ᵉ.

¶ Quarto ꝙro Utꝝ materia sit ꝓncipiū idiuiduationis in rebus. ¶ Uidetur q̄ sic. 5º. metaphiſi. dr̄ q̄ illa sū vnū nūero quoꝝ materia est vna. Sz vnitas nūeral z ī diuidualis sūt idē. ergo. ꝛc. ¶ Sedo sic. Prio de celo dr̄ Az q̄ dicit hoc celū dicit materiam z q̄ celum non est plurificabile quia constat ex materia tota sua. Sed hoc non esset nisi materia esset principium in diuiduationis. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. 12. metaph. dicit phūs q̄ si eēnt ꝑles motores ꝑmi celi in eis esset mria. ita q̄ exꝑssevr ibi dicere q̄ nulla nā multiplicabilis evel idiuiduabilis nisi p mriam. q̄ ꝛc.

Primo celi.

12. meta.

¶ Quarto sic. 7. metaphi. dr̄ q̄ in hijs q̄ sunt sine mria vel in sepatz a materia idē ē q̄quid ē cū eo cuius est. Sed in talibus impossibile est esse plura in diuidua habentia quod quid est sicut etiam impossibile est esse plura quod quid est igitur materia videtur esse principium indiuiduationis in reb⁹ quare z cetera.

7. meta.

Indiuiduū quō capitur.

¶ Contra illud in quo secundum se nichil est distinctum non est principium distinctionis nec per consequens indiuiduationis. Sed in materia que vocatur fundamentum nature nichil est distinctum ēm commētatorem secūdo methaphi. ergo ꝛc. ¶ Scdo q̄ ꝟtitas ēm aliquos est principiū indiuiduationis ēm alios forma ipsa substantialis secūdum alios natura ipsa totalis ex se ēm alios esse actualis existentie concurrente duplici negatione nō ergo materia vt videtur.

¶ In ista questione sic procedam ¶ Primo dabo intellectū questionis et ponā plures opiniones de principio indiuiduationis cū modis earum et arguam contra eas et soluam ad motiua eaꝝ ¶ Secūdo ad euidētiā positionis quā intendo tenere inquiram vtrum natura indiuiduationis habeat aliquā vnitatem extra intellectum z realē minorē tñ vnitate singulari et indiuiduali et priorem illa. ¶ Tertio pono positionem quam intendo tenere et ipsam declarabo z obiciam cōtra eam et soluā ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum dico q̄ indiuiduum potest accipi pro intentione prima vel secūda. Acceptū vero p intentione secunda dicit vnum respectum rationis factum per intellectum circa ipsum vt res est prime intentionis ad intellectu per suum actum comparandi ipsum singulare ad illud cuius est in diuiduum puta ad speciem vel ad genus vel post concretum talis respectus rationis ēm q̄ huiusmodi et istomodo non intendo loqui de indiuiduo nec de indiuiduatiōis prīcipio in ista questione. Sed accipiendo. Indiuiduum pro re prime intētionis ēm q̄ est aliquid extra intellectum cui repugnat diuidi in plura quoꝝ quodlibet sit ipsum et per consequēs predicari de pluribus talibus. Quero quid est illud intrinsecum per quod repugnat tali in diuiduo sic diuidi ī plura et non quero quo formaliter repugnat ſz quo fundamentaliter tanꝫ proximo fundamento quia formaliter repugnantia repugnat Sed quero quo fundamentaliter tanꝫ proximo fundamento et immediato talis repugnātia. Et non est aliud querere nisi quid est illud per quod aliquid est hocvt per qd̄ hic lapis est singularis vel hic homo ꝓuta. Sortes est hic z in diuisibilis in plura quoꝝ quodlibet sit ipsum. Sic igitur intellecta questione de principio indiuiduationis sūt multe opiniones.

De ꝓncipio indiuiduationis ꝓria opinio.

¶ Prima est q̄ materia ē prīcipium indiuiduationis. Ad hoc cū auctoritatib⁹ adductis in principio questionis adducuntur alique ratiōes. ¶ Prima est ista Illud est principiū indiuiduationis per quod vnum indiuiduū distinguitur ab alio Sed hoc est per materiam quia generans non generat aliud nisi propter materiam septimo methaphi. ergo ꝛc. ¶ Secunda ratio Illꝰ per quod conuenit indiuiduo subiici oibꝰ que sūt sui generis est principium indiuiduationis quia subiici omnibus z omnia predicari de indiuiduo est indiuidui proprium. Sed hoc cōuenit indiuiduo per materiam q̄ etiam omnibus subiici z actuari ab ipsis cōuenit materie. Est enim subiectum sim pliciter primum in genere substantie vt patet ergo ꝛc. ¶ Tertio sic illꝰ est principiū idiuiduatiōis qd̄ tollit ab indiuiduo ne sit diffinibile nec per se intelligibile quia indiuiduum ēm q̄ huiusmodi non est diffinibile septimo metaphiſice Sed hoc tollit materia ab indiuidio ne scilicet sit per se diffinibile apparet septimo methaphi. quia partes materiales ad diffinitionem non pertinent ergo et cetera. ¶ Quarto sic. Illud est principium indiuiduationis quod est primum potentiale ad vnitatem vel pluralitatem. Sed hoc est materia q̄ est primū receptiuum et subiectum ratione cuius receptum est vnum puta forma si materia est vna et plures si materia est plures ꝛc. ¶ Uidetur ergo istis q̄ oīs forma materialis de se est multiplicabilis et consequēter quelibet natura ratione forme Sed q̄ sit hec et indiuidua hoc est per materiam ī qua recipitur forma et artatur vel determinatur et per consequens indiuiduatur vnde et formam quancunq̄ impossibile est indiuidualiter plurificari nisi sit materialis propter quod etiam ponūt consequenter q̄ in angelis in quibus non est materia impossibile est esse plura indiuidua sub eadem specie specialissima sicut dictum fuit supra recitando opinionē ipsorū.

¶ Sed contra istam opinionem Dico q̄ in se est falsa et quod illud quod vltio concluditur ex ipsa est erroneū et periculosū. Pro bo igitur q̄ materia non est principium indiuiduationis Prīa ratio ¶ Illud qd̄ ex se non est iplurificabile eiusdem rationis non est principium indiuiduationis quia hoc repugnat indiuiduo vnde tale. Sed materia non est iplurificabilis. immo ex se plurificabilis sicut et forma. ¶ Probatio per philosophū septimo metaphi. quia materia in communi pertinet ad diffinitionem speciei z per cōsequēs est aliquid cōmune et plurificabile ergo ꝛc. ¶ Secunda ratio Illud quod est idem numero in duobus entibus indiuidualiter et numero distinctis non est principium indiuiduationis Sed materia est eadem numero ī generato z corrupto que sūt in diuidualiter z numeraliter distincta ergo ꝛc. ¶ Dices q̄ salua vnitate nature illa sunt idem numero quoꝝ materia est vna non sic aūt de generato et corrupto: quia non sūt eiusdem nature licet eiusdē materie ¶ Contra primo quia argumentum factū concludit q̄ sunt idem numero et per consequens q̄ sunt eiusdem nature multo fortius. ¶ Secundo quia etiam illo posito adhuc sequitur inconueniēs contra te. Ponamus q̄ ex aqua generetur ignis z iterum ex illo igne generetur aqua. Planum est q̄ aque prime et secunde est eadem materia et natura eiusdem rationis ergo sunt eadem aqua ēm tuam solutionem igitur per naturam redīt eadem aqua numero contra te et contra aristotelem secundo de generatione quare. ꝛc. ¶ Tertia ratio Si materia est precisa causa indiuiduationis causa in causis precisis sicut affirmatio est causa affirmationis Ita negatio negationis sequitur q̄ vbi non est materia nō est aliquod indiuiduum. Sed in angelis secundum te. non est materia ergo nulla est ibi indiuiduatio nec aliquod indiuiduum quare ꝛc. Nec species nec genus per consequens. ¶ Quarta ratio quia si materia est principium indiuiduationis quero per quid anima separata est indiuidua. Non

per materiaz quia a materia separatur Nichil autē est indiuiduum per aliquid a quo separatur secundum esse ergo per nichil aliud quare ꝛc. ¶ Dices ꝙ per habitudinē ad materiam ad quam inclinat anima. ¶ Contra quia habitudo ista fundatur in anima ipsa Si tñ est aliquid in actu Magis autez habet relatio ꝙ sit hec per fundamentum ꝫ econuerso. Sicut enim ꝓsupponit fundamentum Ita hecceitatem vl singularitatem fundamenti ergo ffi damentū puta anima non est hec per talem habitudinem. ¶ Preterea quero de illa habitudine per quid est hec Non per materiā quia separatur a materia sicut anima Nec per animam quia tūc anima ꝓius esset hec contra eos igitur per seipsam vel p aliquid additum intrisecum sibi quare ꝛc. ¶ Quinta ratio Illud quod ex se est ita indiuidua bile sicut aliud non est principium indiuiauationis quia tūc esset processus in infinitum. Sed materia est huius modi vt ps 7o. methaphi. vbi aristoteles distiguit materiam in materiam in communi et materiā hāc sicut et formam sicut carnem in carnem hanc carnē et carnem in communi et os. et animam in animaz in communi ꝛ hanc animam quare ꝛc. ¶ Sexta ratio. Si materia est principium indiuiduationis formarum materialiū sequitur ꝙ in eadē materia vel subiecto nō possunt esse simul plures forme numero differentes Sed hoc est falsum quia in eadē materia vel subiecto possunt esse plures forme materiales alterius rationis vel specie differentes ergo ꝛ numero. ¶ Dices ꝙ nō possunt esse plures forme ī eadem materia solo numero differentes sed si cum hoc differant specie et natura sit alterius et alterius rationis in ipsis bene possunt. ¶ Contra hoc ꝓimo quia materia vna non est minus principium vnum indiuiduationis respectu formarum alteriz rationis ꝫ eiusdem ratiōis ergo equaliter de vtriz ꝫ est impossibile. ¶ Secundo qz argumentū concludit ꝙ oēs forme quecunqz sunt in eadem materia vel subiecto sunt eadem forma numero quia principium indiuiduationis earum est idem numero ꝛ per consequens ꝙ sunt idem substantie quia q̄ sūt vnum numero sunt vnum specie. Similiter etiam sequitur ꝙ redire potest idem accidens numero qz accidens prius et posterius eiusdem rationis in eodem subiecto sunt idem accidens.

¶ Dico igitur ꝙ materia nō

est principium indiuiduationis pluſꝫ forma vl aliquid quod ex se est commune Et si dicas ꝙ hec materia sp restat querere per quid est hec. ¶ Scdo dico ꝙ illud cōclusum corelarium est falsū ꝛ errone um ꝙ vbi non est materia impossibile est esse pluralitatem indiuiduoꝝ sub eadez specie supra sicut apperuit in vna questione in qua adducebantur articuli excōmunicati parisienses contra istud dictū Ultimo dico ꝙ ipsi deberent cum hoc concludere ꝙ nec in separatis a materia est aliquod indiuiduū sicut probatum est supra.

¶ Ad primam rationem ipso

rum dico ꝙ generans a genito bene distinguitur ī materia habent enim aliam et aliam materiā. Ita etiam aliam ꝛ aliam formā sed non sequitur ex hoc ꝙ materia sit principium indiuiduationis supradictum. Restat enim querendum vltra per quid materia est alia et alia sicut per quid est hec vel hec. Licet ergo materia bene cōcurrat ad indiuiduationē rei materialis sicut causa intrinseca illius rei nō tñ est principium formale indiuiduatiōis supradictū. ¶ Ad secūdū dico ꝙ equiuoce cōuenit materie subiici oīb⁹ sui ḡneris ꝛ īdiuiduo qz idiuiduo substā tie conuenit subiici omnibus sui generis in surſuz tanꝫ predicabilib⁹ de ipso non sic autem materie conuenit subiici formis sui generis sed sicut actuā tibus et perficientibus ipsā vt partē ad constituti onem alicuius compositi vel compositoū ipſusgeneris et ideo nō opz ꝙ conueniat illud indiuiduo per materiam nec ꝙ materia sit principium indiuiduationis. ¶ Ad tertium dico ꝙ materia vñ materia non tollit ab ī diuiduo ꝙ sit diffinibile Tuz quia materia pertinet ad diffinitionem speciei Tū quia indiuiduum immateriale ita parum est diffinibile sicut indiuiduū materiale. Cū probat qz partes materiales non pertinent ad diffinitionē. Dico ꝙ accipit ibi partes materiales ꝓo partibus pertinentibus ad indiuiduum vt indiuiduū est nō autē ꝓo materia vel partibus materie vt materia est sicut accipit partes formales partes pertinentes ad quiditatem quā frequenter vocat formam quarum vna est materia in cōpositis sicut magis dicetur in fra. De intelligente dico ꝙ īdiuiduum absolute loquēdo est intelligibile et directe et licet non ab intellectu nostro forte ꝓo presenti statutū non repugnat hoc ex pte sua. ¶ Ad quartū dico ꝙ magis concludit oppositum qz eo ipso ꝙ est primum potētiale ad omnia Puta ad vnitatem vel pluralitatē eo ipso est maxime indeterminata et non est ex se vna vel plures nec per consequens principium indiuiduationis vel distinctionis vt sic accepta.

¶ Ideo est alia oppinio ꝙ for

ma est principium indiuiduationis in genere substantie. ¶ Ad hoc sunt rationes et auctoritates. Prīa rō ē ista. Eodē ē aliqd et ēvnū qz idē estēe et vnūesse Sz ꝙ formā aliquid est vel habet esse qz forma dat esse ergo et vnum esse et per consequens indiuiduum esse. ¶ Secunda ratio Eodem est aliquid indiuiduum et terminus generationis. Probatio qz generatio terminatur ad singulare et indiuiduum Sed forma est aliquid terminus generationis Forma est enim terminus quo generationis ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio Eodem est aliquid indiuiduum et existens in actu Sed per formam est aliqd ens et existens in actu ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio ꝙ illud in numero aliquid est indiuiduum vel vnum numero per quod in specie est vnum specie Sed per formam specificā est aliquid vnum in specie ergo ꝙ hanc formam numero est vnum numero et indiuiduum. ¶ Ad hoc sunt auctoritates Prima est cōmentatoris: secundo de anima ꝓmentato: septimo vbi philosophus diuidit substantiam in materiam et formam et compositum Dicit ꝙ forma est ꝙ quā indiuiduum fit hoc. ¶ Secunda est eodem libro et ꝓmēto Compositum nō est vnū nisi per formam. ¶ Tertia est eodē libro cōmento nono. Indiuiduum est indiuiduum per formam. ¶ Quarta est septimo metaphi. cōmēto quinto vbi dicit ꝙ substātia demōstrata nō est vna nisi per formam Sed ista opinio etiaz michi videtur falsa licet magis appropinquet veritati ꝫ prima. Probo enī ꝙ forma nō

est principiū indiuiduationis mō supradicto. Illō quod eiusdē rationis existens non est in plurificabile sed plurificabile non est principium indiuiduationis. alias enim indiuiduū esset plurificabile. Sed ē forma huiusmodi sicut dictū est superius et probatū est de materia ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic Illud quod est ratio conuenientie indiuiduoꝝ nō est principium idiuiduationis Sed forma est principium cōueniētie vel ratio conuenientie īdiuiduorum ī specie qz dat esse specificum ergo ꝛc. ¶ Tertio sic Illud quod pertinet ad quiditatem vel ad rationem speciei non est principiuz indiuiduationis vt patet quia principium indiuiduationis non ingreditur rationē spēi sicut nec indiuiduum. Sed secundum oēs quicquid sit de materia forma pertinet ad rationē speciei et q̄ditatē ergo ꝛc. ¶ Quarto sic Illud non est principium indiuiduatiōis quo non repugnat alicui diuidi in plura quoꝝ quodlibet sit ipsum. ps ex predictis sed forma vel ꝙ formam vnde forma non repugnat alicui diuidi ī multa sicut nec speciei vel quiditati includenti forma ergo ꝛc. ¶ Dico igitur de forma sicut de materia ꝙ non est principium indiuiduationis supradicti.

¶ Ad primum aliorum dico

ꝙ forma vnde forma non dat esse indiuiduale vel singulare sed magis esse specificum scilicet forma talis specifica et ita per consequens non dat esse in diuiduale numero vnū sicut proximū fundamētuz indiuisionis vel repugnātie ad diuisibilitatē licet bene concurrat vt cōsequentia cū materia eodēmodo quo dictum est supra de materia. Si dicas ꝙ nō forma absolute sed hoc restat querere per quid est hoc. ¶ Ad ām dico ꝙ forma est terminus quo generatiōis et totum compositum substātiale est terminus quod Sed dico ꝙ forma non potest ex hoc concludi principium vltimatū indiuiduatiōis. forma enī ex se licet sit forma tñ ex se non est hoc et dato ꝙ esset hec tñ oportet ꝙ per se compositū habeat aliā hecceitatē sicut aliā ētitatēaptib⁹. Forma ḡlz sit causa ītrinseca indiuidui substātie tñ sicut dictum est supra de materia non est principiū indiuiduationis supradictū cū sit eque cōicabilis vel plurificabilis sicut ꝛ species vl natura specifica ¶ Ad tertium dico ꝙ forma numero vna est principium causale essendi vnum numero et specie Et dico ꝙ per ipsā est aliquid vtrūq; causaliter sed non formaliter et tanꝫ immediato et proximo fundamento repugnantie ad diuisionem. ¶ Ad quartum de existente in actu eodem modo sicut de vno numero. ¶ Ad oēs auctoritates dici potest ꝙ per formam est aliquid vnum numero vel indiuiduum non sicut per immediatum et proximū fundamētū repugnātie ad diuisionē sed sicut per causā intrinsecā ꝓprincipaliorem eius quod est vnum numero vel indiuiduum sicut actus est pars principalior ꝫ potentia alicuius compositi ex materia et forma actu et potentia et ideo non concludunt Nam sicut probatū est supra forma cum ingrediatur rationem speciei non est minus communis ꝫ species ipsa vel quiditas speciei et per consequens non potest esse principium indiuiduationis. Si dicas ꝙ hec forma est principium restat questio per quid est hec sicut de tota natura speciei.

¶ Ideo est tertia opinio que

ponit ꝙ natura est hoc per se ipsā et indiuiduatur ex seipsa nec oportet ad aliquid aliud concurrere ꝫ ad ipsammet naturā specificam adhuc tñ multiplicabilis est p partibilis per ꝫtitatem et per consequens vbi est natura specifica sine ꝫtitate ibi est indiuidium et natura indiuidua sine partibilitate vel multiplicatione. ¶ Quod autem natura specifica ex se sit hec et indiuidua. probatur primo sic Aut est ex se hec aut per aliquid additum Si ex se habetur propositum Si per aliquid superadditum queritur de illo superaddito sicut de primo et ita vl erit processus in infinitum quod est impossibile vel stabitur in primo quod est propositum. Confirmatur quia illud aliud superadditum esset posteri⁹ natura et ꝓsupponeret indiuiduatiōem. ¶ Secundo sic. Eo ipso ꝙ aliquid est extra intellectum est aliquid singulare nec oportet querere aliam causam quia hec est conditio necessaria entis extra intellectū puta esse singulare Sed natura seipsa formaliter est extra intellectum sicut per intellectum vl aliquid ab intellectu est ām quid infra intellectum ergo ꝛc. ¶ Tertio sic Cū aliquid cōuenit alicui simpliciter et alterum ām quid non est querenda causa alia eius quod sibi conuenit simpliciter sed magis quod secundum quidꝫ aduenticie. Sed nature reali simpliciter conuenit esse singulare vel indiuidualem ām quid vero vniuersale primi ergo nō est querenda causa nisi qz est in re seipsa sed secundi bene puta quia ē ī intellectu ergo ꝛc. ¶ Quarto sic quia per idem formaliter habet esse et vnum esse ꝛ per consequens est vnum numero vel indiuiduale sed seipsa est ergo seipsa vna est et per consequens indiuidua quare ꝛc. Sic ergo natura materialis seipsa est hec ꝙ tñ sit diuisibilis hoc conuenit sibi per ꝫtitatem quia sibi ex se conuenire non potestqz de se est hec ita. et ita ex se non potest esse partibilis vl diuisibilis ꝛ cum hoc non videatur nisi per ꝫtitatē sequitur propositū eoruz vt videtur. ¶ Confirmat etiam per Porphirium qui in specie specialissima iubet quiescere Et per Boecium qui nullam mentionem facit de diuisione speciei indiuidua. Inuentes per hoc ꝙ vltra differentiā specificam et athomam speciei specialissime non est aliqua vlterior differentia per quam natura sit hec vel indiuidua sed seipsa est hec et indiuidua licet nūeretur ꝛ multiplicetur per ꝫtitatē sicut per causam extrinsecā aliquomodo. ¶ Sed ista opinio multipliciter intelligi potest et secundus quēlibet intellectū est impossibile et īplicat contradictionem potest enim sic intelligi ꝙ natura specifica ex seipsa vltimate sit hec et indiuidua: sic ꝙ licet per ꝫtitatem multiplicetur tñ ipsa in ratione substantie non numeretur sed fit vna vel vnica numero indistincta sub oībus ꝫtitatibus licet ꝫtitates sint multe et vt ꝫta numeretur Et tunc dico ꝙ ista opinio est falsa et ad ipsam sequuntur incōuenientia multa tā ī phia ꝫ in theologia. In theologia sequit istud incōueniens primo ꝙ non solum natura diuina subsisteret eadem numero in pluribus suppositis actu distictis sed etiam natura creata sicut humanitas tota vna et eadem numero in sorte et platone et oībus aliis quod est inconueniens: qz illud attribuitur nature diuine ꝓpter eius illimitatē et infinitatē ¶ Scdm

Diuersi sen⁹ hui⁹ opinionis cū reprobationibus.

inconueniens est q̄ conuerso vno pane in alterum in corpus ch̄risti omnes panes conuerterētur quia non sunt nisi vnus panis numero ēm subst̄ātiā ēm quam panis conuertitur atq; pluificetur ēm q̄titates et sic q̄titates omnium aliorū panū manent sine subiecto. ¶ Tertium inconueniens est Error ille pessimus commentatoris q̄ in omnibus hominibus esset vnus numero intellectus q̄ natura humana ex se ē hec et q̄ ꝓ̄ias alia velit̄ellect⁹ imo ēt materia vīcorp⁹ et sic sīyn⁹ hō saluatur oēs saluāt̄ur si vnus dānatur oēs dānantur. Sequuntur etiā ī cōuenientia quia positio ista peior est q̄ positio platonis quam imponit sibi aristoteles Et reprobat septimo metaphi. q̄ plato posuit substantias huius et illius ydeatā separatā tū ab hoc vel ab illo. Sed isti eandē numero substātiā huius et illius sub diuersis accidentibus ita q̄ nō differunt nisi per accidentia. Unde plato posuit vnitatem ydee quasi respondentē vnitati speciei predicabilis de indiuiduis Sed isti ponunt vnitatez nature numeralē et predicabilē de multis ¶ Secū dū inconueniens q̄ ī eodem subiecto naturaliter et simul erunt diuersa accidentia plura eiusdem rationis quod est contra illud quinti metaphi. Plures enī q̄titates indiuiduorum simul essent in natura illa vnica indiuisibili quare ꝛc. Sequūtur etiam incōuenientia in philosophia naturali ¶ Primo q̄ vna substantia generata vel creata nunq̄ poterit alia eiusdem rationis generari quia non est nisi vnica singnlaris in sua ratione Alioquin generaretur idē bis vel ꝓduceretur ꝓductione totali Nec valet si dicas q̄ immo q̄ q̄titas est alia et alia generatio per se ad q̄titatē non terminatur sed ad substantiam quare ꝛc. Et similiter potest argui de corruptione ¶ Secundo sequitur contra philosophiam q̄ posito vno motu eiusdē rationis ponātur oēs alij eiusdē rationis et cum semper cū qualibet ratione mot⁹ sit aliquis motus in re sequitur q̄ omnia mobilia mouēt et q̄ nichil quiescit quod est inconueniens ¶ Alio modo potest predicta opinio intelligi q̄ licet natura specifice sit hec ex seipsa et vltimata sui generis differētia tū sub q̄titatibus pluribus correspondenter pluificatur modo sibi ꝓprio et in se sicut ille q̄titatis pluificantur nec est eadē numero sub pluribus q̄titatibus Et isto modo etiā includit cōtra dictionē manifestā q̄ dicit q̄ natura ex se ē hec et per consequens impluificabilis et postea dicit q̄ pluificatur sub q̄titatib⁹ et diuiditur in partes quarū quelibet recipit predicationē totius sicut homo predicatur de sorte et platone que duo manifeste contradicunt. ¶ Secundo q̄ si substātia vel natura secūdā se pluificatur sub q̄titatibus et substantialiter hoc non est per aliqua sui generis Sicut etiā substantia accidentaliter non pluificatur nisi per aliqua de generibus accidentiū ita nec substantialiter nec per aliqua de genere substantie et ita non solum per q̄titatem substātia pluificatur quod est contra ipsos. ¶ Tertio quia sicut substātia ꝓior est accidēte vel q̄titate Ita pluificatio subē ꝓior ē pluificatione accītis igit̄ ꝓia nō ē p se oāz. ¶ Quarto q̄ q̄ro de illis pluribus⁹ substātijs sub illis q̄titatib⁹ aut se totis distinguntur substātialiter et sic non sunt eiusdem speciei vel generis directe quia in nullo cōueniūt quod est absurdum scilicet q̄ sortes et plato non sūt eiusdē speciei vel

Alius fē sus p̄dicte opi.

generis Aut in aliquo cōueniunt ꝛ aliquibus distinguntur. Sed planū est q̄ natura non distinguntur sed magis cōueniunt quia eiusdem rationis ergo aliquibus nature superadditis distinguntur: ꝛ per consequens natura seipsa non est hec contra primū dictum ipsorū Sic igitur dico q̄ opinio ꝓmissa ē falsa q̄ocunq; intelligatur et q̄ natura ex se non ē hec nec indiuiduationis principium.

¶ Ad primū ꝓo ipsa dico q̄

deductio illa ad procedendum in infinitū vel ad stādum in primo non habet locum nisi vbi primum se cūdū ꝛ tertiū vniformiter se habēt. ¶ Ad illud q̄ queritur sicut est de vno et ente bene probat cōmentator quarto metaphi. q̄ non distinguntur realiter q̄ ens non est vnū per aliquid superadditū: quia illud superadditū conformiter se haberet ad esse vnū sicut et ens et sic esset processus in infinitū Sic autem non est in proposito quia nō se habent vniformiter ad indiuiduari natura ipsa ꝛ illud superadditum quod est differentia idiuidualis per quam idiuiduatur quia natura proprie indiuiduatur sed est ratio indiuiduandi et ita non oportet procedere in infinitū Sicut nec hic corpus est album nō seipso sed aliquo superaddito puta albedine Albedo aūt non est alba nec seipsa nec aliquo alio sed est ratio essendi album. Vel dic q̄ concludit q̄ aliquo essentialiter distincto superaddito non indiuiduatur natura. ¶ Ad ēm dico q̄ natura seipsa formaliter ē extra intellectū tī secūdū esse nature non ēm esse ī diuiduale sed magis per aliquid additū tī essentialiter sibi idez in separabile a natura extra intellectum. ¶ Ad tertiū Dico q̄ licet nature extra itellectū simpliciter conueniat esse hanc vel singularē tī non est ex se precise sed per aliquid additū sicut multa cōueniūt sibi simpliciter nō ꝓ itellectū ꝫ ēm q̄d q̄ aliquid superadditū. ¶ Ad quartū sicut ad ēm prius fuit respōsum. ¶ Ad porphirū Dico q̄ plato iussit quiescere in natura specifica non quia seipsa esset indiuidua sicut tu accipis quia tunc nō posset ꝓ se predicari de pluribus numero differētibus Sed quia indiuidua licet per se sint in genere quia tī sūt infinita saltē in potentia ꝛ de ipsis nō est scientia ab arte sunt relīquenda. ¶ Ad Boecium per idem potest dici q̄ ꝓpter hoc dimisit diuisionē speciei in indiuidua. vel potest dici q̄ reducitur diuisio speciei in indiuidua ad diuisionē totius in partes materiales q̄ ad indiuiduū pertinet subīci omnibus sui generis quod ē ꝓprietas vel conditio materie aliquomodo vt dictum ē vel etiā potest dici q̄ potest redduci ad diuisionē generis ī species q̄ sicut ꝓ plures differētias specificas diuiditur genus in species. Ita per plures differentias indiuiduales diuiditur species in indiuidua. ¶ Unde non est athoma respectu idiuiduorū sed respectu specierū quia non potest diuidi in plures species sicut species subalterna.

¶ Ideo est alia opinio que ponit q̄ principium indiuiduationis est actualis existentia concurrente tamē duplici negatione Quarum vna est non diuidi infra se et alia est non eē aliud et ita diuidi ab alio et ista duplex negatio consequitur in re vel cōcomitat ipsam actualē existētiā Ita q̄ actualis existentia in re est proximū funda-

mentū vnitatis indiuidualis que cōsistit formalit in illa duplici negatione vt dicunt. ¶ Quod autē per se actualis existentie indiuiduetur natura tāq̄ per principiū indiuiduatiōis supradictū. ¶ Probatur primo sic Illud est principium indiuiduationis ad quod generatio primo terminatur quia ad indiuiduum vt singulare est et hoc primo terminatur generatio. Sed hoc est esse existentie esse ī actu generatio enim ad esse in actu terminatur ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic vltima vnitas rei debet scilicet conuenire per vltimum actum tanq̄ per ꝓximū et īmediatum fundamētū. Sed vnitas indiuidualis ē vltima vnitas rei et perfecta Esse aūt existentie est vltimatus actus ergo ꝛc. ¶ Tertio sic Esse ī actu quod est esse existentie et esse intellectu sunt opposita et vniuersale et singulare vel indiuiduum sunt opposita sed ꝓ esse in intellectu est natura vniuersalis ergo per existere ī effectu est res ꝛ natura particularis. ¶ Quarto sic Illud est principium idiuiduationis quo existente vnico res est vna et quo multiplicato res multiplicatur. Sed esse actualis existentie est huiusmodi quia vnius rei vnicum est esse ergo ꝛc. ¶ Quinto sic q̄ per esse actualis existentie distinguitur vnum indiuiduū ab alio. Ms autē vnitas indiuidualis formaliter consistat in illa duplici negatione ꝛ nichil dicat positiuum satis apparet. quarto metaphisice de vno q̄ nichil positiuum addit super ens sicut probat ibidem cōmentator vna vero istarū negationum est idiuisio actualis et potentialis reiin partes subiectiuas de qb⁹ dicatur ipsa sicut superius de inferiori. Secunda negatio est non esse aliud sed magis distinctus ab alio et sunt ille negationes que cōmuniter ponunt concurrere ad rationem vnius scilicet indiuisio ī se et diuisio distinctio ab alio tī specificatur vt cōcurrunt ad vnitatē numeralē modo predicto. ¶ Alibi tñ videntur dicere isti q̄ natura de se est diuidua et diuisibilis et per consequens non est de se indiuidua ꝫ per aliquid tollitur ab ista diuisibilitas ꝛ fit indiuidualis indiuisibilis. Et dicunt vltra q̄ illud aliud a natura non potest esse aliquid positiuum q̄ vel illud esset absolutū vel respectiuum. Nō potest dici absolutum q̄ nec est materia nec forma nec aliquod accidens ēm ipsos. Nec relatiuum q̄ relatiuum vel relatio illa ꝓ supponeret fundamētū hoc et singulare. et ita non posset sibi dare esse hoc vel singulare igitur restat q̄ per solam negationez vel negationes solas illas duas predictas sit natura illa indiuidua et singularis et q̄ aliquid positiuū nō sit principiū indiuiduationis.

Contra primam opinionem,

¶ Sed contra btrunqz modū

dicendi Arguo quia neuter videtur michi verus. ¶ Contra primum de esse actualis existentie Arguo primo sic Illud non est principium indiuiduationis modo predicto quod non includitur in ratione indiuidui sed est extra rationē eius Sed eē actu alis existentie non includitur in per se conceptu in diuidui. Ita enim accidit huc homini q̄ existat in actu sicut accidit homini q̄ est extra rationē eius ergo ꝛc. ¶ Secundo sic Illud non est principium indiuiduationis quod est posterius indiuiduo ꝓprima substantia in genere substātie Sed actualis existētia prime substantie est posterior natura ipsa prima substantia Probatio q̄ prius natura est per se in genere q̄ existat. Accidit enim sibi q̄ existat ad hoc q̄ sit in genere vel saltē per existere non pertinet ad gradū generis aliquē Sed planum est q̄ prima substantia per se est in genere vt prima substantia est et singularis ergo ꝛcet. ¶ Tertio sic Illud non est principiū indiuiduatiōis alicuius nature absolute quod non dicit aliud absolutū q̄ indiuiduum nature absolute est absolutū Sed esse actualis existentie ꝓout distinguitur a natura non dicit aliquid absolutū sed dicit respectum ad primū efficiens saltem secundum illos alterius positionis et forte quod est verum ergo ꝛcē. ¶ Quarto arguit ab aliquibus Illud q̄ eiusdē rationis existens est plurificabile non est principium indiuiduatiōis q̄ omne tale commune est et indeterminatū ex se determinabile per aliud. Sed esse actualis existentie est huiusmodi sicut et esse essentie vel essentia ipsa ergo ꝛc. ¶ Quinto sic ab alijs Non repugnat singulari q̄ intelligatur ꝓteritum vel futurum non existit ḡ existere non constituit indiuiduū ¶ Sexto sic Essentia sortis ēm opinantē est ab eterno et planū est q̄ singularis est sicut eterna Sed ab eterno non existit ergo existere non est principium indiuiduationis. ¶ Dico igitur secūdū primas tres rationes precipue q̄ minorem prime rationis reputo dubiam q̄ esse actualis existentie non est principium indiuiduationis.

¶ Contra secundum modum

dicendi de solis negationibus. Arguo sic primo. Illud non est principium indiuiduationis quo fūdamentaliter non repugnat alicui diuidi in plura de quibus predicetur Sicut patet ex intellectu questionis sed per negationem non repugnat alicui diuidui immo per negationē repugnat Si enī per negationez aliquid repugnaret alicui hoc esset ꝓpositū negationis et ita ligno non albo repugnaret esse album quod est falsum: licet enim non sit album non tī repugnat sibi esse album: q̄ tūc nunq̄ posset esse album Similiter etiā in proposito licet natura non esset diuisa vel indiuiduū non esset diuisum sibi tamē ex hoc non repugnaret diuidi vel esse diuisum nisi esset in aliquid aliud ab illis negationibus. ¶ Secundo sic Illud non est principiū indiuiduationis quod non cōstituit cū natura vnum per se subīcibile respectu omnium predicabiliū de indiuiduo. Patet nā omnia superiora per se predicantur de indiuiduo Sed negatio nō potest hoc cōstituere cum natura q̄ ex positiuo et negatione nō fit aliquid vnum per se ꝛc. ¶ Tertio sic Illud non ē principium indiuiduationis in aliquo genere quod non est aliquis actus q̄ per actum vltimatū per se ordinabilē ī genere ē idiuiduatio Sed negatio est aliquis actus sicut nec aliquod ens ergo ꝛc ¶ Itē impossibile est q̄ illud quod ē maxime substātia principaliter per negationē cōstituatur in esse illo substantiali Sed indiuiduum substantie est primo maxime et principaliter substantia vt patet in predicamentis et vt prima substantia ergo ꝛc. Per negationem enī non cōuenit prime substantie q̄ sit perfectior q̄ secunda substantia vt videt. ¶ Quinto sic. Imperfectio aliqua non videtur alicui repugnare nisi ꝓpter aliquā perfectionē tali imperfectioni incompossibilez Sed diuidi est imperfectionis in natura creata. Patet quia non inuenitur in

Contra secundam opinionē

natura diuina propter sūmā actualitatem et perfecti onē. Sed negatio non dicit perfectionem ergo non repugnat alicui rei diuidi propter negationez et per cōsequēs non ē principium indiuiduationis oportet ergo necessario reducere ad aliquid positiuum et ad aliquā affirmationem que sit causa indiuisibilitatis et illud non potest esse natura ipsa vt probatū est igitur aliquid aliud.

¶ Ad primum pro actuali existentia. Dico q̄ indiuiduum actu existēs terminat generationē primo sed nō oportet ppter hoc q̄ p existere sit indiuiduum licet bene cōcomitetur existere ipsū principiū indiuiduationis. Ita q̄ si existere ponatur termin⁹ generationis. Tūc licet generatio sit singularis et existētis non tñ vt singularis sed vt existētis. Si aūt non sit terminus generationis sed magis totū indiuiduū existēs tunc non valet minor rationis ¶ Ad secundū dico q̄ existere non ē vltimatus act⁹ ordinabilis in genere modo predicto sed accidit cuilibet ordinabili in genere q̄ vt sic est in genere ipsum existere est extra rationē eius licet sicut puto res non est in genere metaphisico ī actu nisi existat ī actu ¶ Ad tertiū dico q̄ esse in re ⁊ in intellectu nō sūt opposita nec oportet q̄ si res est vniuersalis p esse in ītellectu q̄ propter hoc sit singularis per esse in re. Verū est tñ q̄ singularitatē ī re cōcomitatur actualis existentia. Unde sicut res est vniuersalis in intellectu ita ē singularis in re et in effectu. ¶ Ad quartū dico q̄ illud est principiū indiuiduatiōis quo multiplicato alterius rationis res primo multiplicatur sicut principio formali non sicut cōcomitatiuo vel sicut consequutiuo et quo vnico res primo est vna singulariter. Sed hoc non est actualis existentia sicut probatum est supra sed aliquid prius ipsa. ¶ Ad quintū dico q̄ indiuiduum nō primo singulariter distinguitur ab alio p suā actualem existentiā sed per aliqd prius ¶ Ad illud pro puris negationibus dico q̄ illud vltra naturā quo primo repugnat indiuiduo diuidi in generibus absolutis est aliquid absolutū nec est materia nec forma Sed sicut dicetur infra ī vltimo articulo questiōis. In generibus relatiuis est aliquid relatiuū sicut et natura relatiui. Nō enī essentialiter distingūtur vel forte ad aliquid aliud sicut etiam in illo tertio articulo apparebit.

Communis opinio.

¶ Est igitur alia opinio vltima ḡtū ad istū articulū et est opinio communiter loquentiū q̄ ḡtitas est principiū indiuiduationis ḡtitas scilicet indiuisa et licet sit communis est tñ multū mirabilis. Quod aūt ipsa ḡtitas sit principiū indiuiduationis p̄dicaf materialiter. ¶ Primo sic Illud est principiū indiuiduationis indiuisum existēs quod p sui diuisionem est principium multiplicationis ıdiuiduoꝝ in aliqua natura Sed ḡtitas est huiusmodi q̄ sibi primo cōuenit diuidi in partes eiusdē rationis sicut patet quinto metaphi. ergo et cuilibet natura alteri per ipsā cōuenit hoc Cū ergo species diuiduatur ī idiuidua sicut in partes eiusdē rationis. Oportet q̄ hoc sit p ḡtitatē ḡtitas igitur est principiū idiuiduatiōis ¶ Secūdo sic. Illud est principium indiuidnationis per quod multiplicatū primo distingūtur indiuidua et partiūtur forme materiales. Sed ēm commētatorem de substantia orbis hoc est ḡtitas q̄ forma nō non partitur vel multiplicatur nisi q̄ recepta ī alia et alia materia vel alia et alia parte materie que nō est alia et alia nisi per ḡtitatē. Unde et materia sine ḡtitate ē indiuisibilis primo phificoꝝ ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Illud est principiū indiuiduationis et vnitatis materialis indiuisū existens cuius diuisio est principiū multitudinis que est numer⁹. Sed ḡtitas cōtinua est huiusmodi Unde et in nō ḡtis non inuenitur numerus ḡtitas quare ⁊c. ¶ Ad hoc respōdetur esse auctoritates plures q̄ natura substantialis indiuiduetur per accidentia et precipue per ḡtitatē propter rōnes predictas. ¶ Prima ē Boecij de trinitate vbi dicit q̄ tres homines tātū hic et nunc distingūtur Sed hic et nunc oriūtur ex ḡtitate sicut et tēpus et motus q̄ omne mobile et temporale est ḡtū ergo ⁊c. Unde et locū nominat ibidē expresse Boecius quē impossibile est eundē fingere duobus indiuiduis vel corporibus sicut dicit ibidē. Locus aūt ḡtitas est. ¶ Secunda auctoritas est. Da mascēni in elementario capitulo quīto vbi dicit q̄ ypostases et indiuidua alicuⁱ nature distingūtur carecteristicis proprietatibus quarū ꝑcipuā videtur ponere ḡtitatē vt q̄ homo sit longus vel brevis vel huiusmodi. ¶ De accidētibus aūt q̄ per ipa indiuiduetur substantia sunt multe auctoritates. ¶ Dicit enim damascenus in logica sua capitulo nono q̄ substātiales differētie circa materiam considerantur et speciē constituūt accidētia aūt ypostazū sūt cōstitutiua. ¶ Secūda est eiusdē in sentētys libro tertio ca. 6. vbi dicit q̄ ypostases non differūt ēm substātiā sed tñ ēm accidens. ¶ Tertia est. Auicēne quito metaphi. ca. primo Equinitas vt natura est equinitas: sed vt accipitur cū conditionib⁹ accidētalib⁹ et materialibus dicitur hec natura. Itē ibidē dicit q̄ materie querunt accidētia quib⁹ indiuiduatur natura Itē cōmentator. 8. ethicoꝝ cōmento vltimo dicit q̄ sofronides sofronici filius non est alius nisi q̄ per accidentia ab inuicem separantur hoc videtur etiam dicere. Porphirius q̄ indiuidua differūt suisaccidentibus quorum multitudinē in vno repertā impossibile est in alio reperiri quare ⁊c.

Boeti. Dama. scenus. Idem. quicēna.

¶ Sed cōtra istam opinionē arguendo probabo. ¶ Primo q̄ nullū accidens quodcunq; sit illud est principium indiuiduationis substantie. ¶ Secundo probabo hoc idem specialiter de ḡtitate. Pro primo. ¶ Arguo primo sic Illud non est principiū indiuiduationis ipsius substātie quod secundum totum genus suum est posterius ipsa substātia ēm totū genus suū. Probatio q̄ nūq; prius in suo priori dependet a posteriori. Sed substātia ēm totū genus suū est prior accidente ergo ⁊c. Minor probatur. 7. metaphi. Substantia est prior accidēte suo natura diffinitione et tempore. Et p̄mētator eodē. 7. p̄mē. 7. dicit q̄ idiuiduum substantie prius est indiuiduo accidētis Dices q̄ prima substantia non est prior accidente sed posterior est aliquo accidente. ¶ Contra substantia prior est accidente ergo maxime substantia maxie prior est accidente Sed indiuiduum substantie vel prima substantia maxime est substantia in predicamentis ergo ⁊c. Dices iterū q̄ substantia prior est ī essēdo ꝫ accidēs prius est ī diuidēdo ꝛpticulādo, idem causaliter depēderet a seipso et esset pri⁹ ⁊ posterius seipso Sed accidēs effectus substantie tam ḡ sui subiecti Conditio aūt requisita ad causandū est singularitas q̄ actiones vel causationes nō sūt nisi singulariū ergo ⁊c. ¶ Septima ratio quia tñ genus et predicamentū substantie sit perfectissimū et per cōsequēs sibīpsi sufficiens plusq̄ nulla alia genera nulla ratio apparet quare mendicet ab illo genere suā indiuiduationē sed oportet dicere q̄ nō habet min⁹ sua indiuidua ex se ḡ genus accidētis quodlibet per quod poneretur indiuiduari Unde ymaginor q̄ substantia mendicet suam indiuiduationem ab aliquo genere alieno. Tunc probo specialiter de ḡtitate q̄ nō est principiū indiuiduationis substantie quo variato in maius vel min⁹ ⁊ nō manēte eodē in numero totaliter substantia tñ manet totaliter eadē in numero. Sed in rarefactione vel condensatione alicuius substantie ita est q̄ ḡtitas augetur vel minuitur et nō manet totaliter eadem Substantia vero manet totaliter eadē numero Sed in rarefactione et condensatione alicuius substantie ita est q̄ ḡtitas augetur vel minuitur et non manet totaliter eadem Substantia vero manet eadē numero nisi fiat aliquid aliud ḡ rarefactio vel condensatio ergo ⁊c. ¶ Secundo sic Si ḡtitas esset principium indiuiduationis substantie Aut illa esset ḡtitas terminata aut interminata. Non ḡtitas terminata quia illa vt sic presupponit hanc formā et determinatam vel hanc substantiam sicut dictū est supra Nec ḡtitas interminata quia illa manet eadem in generato et corrupto secūdū illud quod est vt dictū est supra de materia vel manere potest et tñ generatū et corruptū non sunt idem numero nec specie frequēter ergo ⁊c. ¶ Si dicas q̄ natura generati et corrupti variatur et ideo numerus. Contra hoc argutū est supra in opinione de materia. ¶ Si dicas etiam q̄ nō manet tota ḡtitas eadē que prius sicut nec materia. Cōtra saltem virtute diuina posset contineri et cōseruari tota et generatus et corruptum non essent idem. Item rum nec potest negare de parte aliqua quin maneat et tñ pars forme generati in illa materia cū illa ḡtitate non est eadē cum parte forme corrupti que precessit in eadē materia. ¶ Secundo sic per se terminus generationis est per se vnus Sed si ḡtitas esset principium indiuiduationis hoc aliquid et in diuiduum substantie quod est per se terminus generatiōis nō esset per se vnus q̄ ex substantia ḡtitate non fit aliquid vnum per se ergo ⁊c. Et potest ista ratio etiā extendi ad alia accidentia. ¶ Quarta ratio. Si ḡtitas esset principium indiuiduationis corporis christi. Sequeretur q̄ virtute verborum sacramentaliū et per se ḡtitas corporis christi esset sub speciebus et non solū cōcomitāter. Sy hoc est falsū etiam ēm ipsos et ēm omnes quia ibi nichil est virtute verborū et per se et directe nisi in quod transsubstantiatur: panis in ḡtitatē vero nō transsubstātiatur. Tunc enim non esset transsubstātio sed transaccidentatio ergo ⁊c. Cōfirmatur hoc quia sub ḡtitate separata in sacramēto prius posset ponere deus aliquā substantiam ⁊ tūc illa esset eadem cū conuersa parte et sic eadē vel esset vel nō esset ¶ Ad hoc etiam possunt adduci aliquē rationes superius de materia precipue illa de aīa separata a ḡtitate per quid ē hec Sed nō curo. ¶ Di-

Nota.

co igitur ẽm premissas ratiões ꝙ ꝯtitas nec aliqꝺ accidens est principiū indiuiduationis substantie. Sed sicut de substãtia ita de ipsis accidẽtibus restat querere per quid indiuiduantur in genere suo et oportet ꝙ substantia et quodlibet accidẽs ꝙ aliquid sui generis indiuiduetur et habeat superiora et inferiora sui generis de quibus fũt indiuidua ipsa. Nec valet dictũ aliquoꝝ ꝙ licet ꝯtitas absolute accepta non sit principiū indiuiduationis tñ vt situata vel habẽs sitũ qz vel hoc intelligitur de situ qui est modus ꝯtitatis ẽm ꝙ partes eius fũt i ipsa vt in toto et tunc est positio et differentia ꝯtitatis et conuenit partibꝫ ẽm habitudinẽ ipsarum adinuicẽ et ad totũ. Et tunc planũ est ꝙ nichil absolutum dicit sup ꝯtitatẽ et ꝙ cõsequẽs si aliquid dicit respectũ qui nõ potest esse principiū indiuiduationis in natura absoluta sicut dictũ est supra et etiaꝫ pro ba tũ est de quibuscũqꝫ accidentibus ꝙ nõ possunt indiuiduare substantiam. Aut intelligitur ille situs pro situ qui est predicamentũ et cõuenit partibus ꝯtitatis non i comparatione ad totũ sed ad locũ continẽtem et circũscribentẽ totum et hoc etiã stare nõ potest. Tum quia similiter talis situs accidẽs est et respectus. Tum quia dato ꝙ substãtia ꝯtita esset in vacuo adhuc esset indiuidua: et tñ non esset situata. Tum quia duo corpora possunt esse in eodẽ loco: et habere situs suos per cõparationeꝫ ad eundẽ locum in tñ ꝙ ẽm alios etiã sunt in eodẽ situ: et habẽt eundem situm: licet situs multiplicẽtur ẽm me sicut et partes corporũ situatas: et tñ manẽt duo corpora numeraliter distincta: ꝯ etc. Dico ergo ꝙ oportet querere aliud principium indiuiduationis in substãtia. quare etc.

¶ Ad primũ pro aliis de ꝯti/

tate. Dico quicquid sit de maiore illa que est satis dubia ꝙ minor est falsa. Non enim ꝯtitas per suã diuisionem vel ꝯtitas diuisa est ratio multiplicationis indiuiduorũ in natura substãtiali ꝯta licet cõcomitetur. ¶ Quãdo probas ꝙ ꝯtitati ꝑmo conuenit diuidi in partes eiusdẽ rationis. Dico ꝙ nõ sunt vana ista Aristotelis. Sed dicit ꝙ ꝯtum diuiditur in ea que insunt quorũ quodlibet hoc aliquid natũ est esse. Concedo tñ ꝙ ꝯtitas diuidit in partes eiusdẽ rationis sicut totũ integrale vel quasi et ꝯtitatiue et primo sibi cõuenit hoc. Unde nec substãtia diuisibilis est potẽtia proxima ad diuisionem diuẽsuam vel ꝯtitatiuã nisi per ꝯtitatem. Sz diuisio ista nõ est illa que facit oppositũ: et quã priuat indiuiduum: sed magis diuisio aliciuius sicut totꝫ in partes subiectiuas in quorũ quolibet saluat totum diuisum et de seipso predicat. Et dico ꝙ talis diuisio nõ primo cõuenit ꝯtitati: sed substãtie priꝰ cõuenit nec ꝓuenit substãtie per ꝯtitatem vllomodo: et per ꝑns nec indiuiduatio nec multiplicatio in diuiduorũ sub eadẽ natura. Ista etiã diuisio bene cõuenit ꝯtitati et cuilibet generi et quodlibet superius et cõsequẽtie sic diuiditur in sua inferiora: sed nõ sicut vnũ totum integrale dimensionum preexistens vnũ numero qꝺ diuidatur in partes de quaꝝ nulla predicetur sicut patet: qꝺ tñ conuenit ꝯtitati loquẽdo de diuisione primo modo. ¶ Ad scõm dico per idem ꝙ ꝯtitas nõ est principiũ multiplicationis forme licet concomitetur: sed forme ꝙ aliqua sibi intrinseca multiplicantur anteꝯ vel prius natura ꝯ in alia et alia materia vel parte materie recipiantur. ¶ Ad tertiũ dico per idem ꝙ in rebꝰ materialibus et ꝯtis ꝯtitas in substãtia non pertineat ad genus ꝯtitatis: sed ad genus substantie. Unde et in separatis a ꝯto cõtinuo inuenitur numeralis et multitudo etiã numeralis vel indiuidualis que sicut puto non pertinẽt ad genus ꝯtitatis discrete nec ad ꝓdicamentuz ꝯtitatis simpliciter. Unde dico ꝙ nec vnitas nec multitudo indiuidualis aliorum generũ a ꝯtitate pertinẽt ad ꝯtitatez plusꝯ pertineat ꝯtitas ad illa genera vel predicamẽta. ¶ Ad primã auctoritatez Boetij dico ꝙ in tẽtio eius est ꝙ hic et nũc et consequẽter per ꝯtitatem et locũ vel situm qui nominat locũ indiuidues substãtia formaliter abstr: quia tũc nõ potuisset posuisse duo corpora simul in eodẽ loco cuius oppositum tenẽt omnes doctores. Sed ꝯtum ad innotescẽtiam nostram: quia noticia nostra pro statu presentis cõiunctionis dependet ex sensu et per consequẽs ex accidẽtibus cadẽtibꝰ sub sensu innotescit ergo nobis indiuiduatio ex talibus accidentibus. Et quãdo dicit Boetius ꝙ impossibile est fingere duobus corporibus eundẽ locum. Dico ꝙ oportet hoc exponere ꝑ tãto: quia hoc est impossibile naturaliter vel pro tãto: quia sic est impossibile duo corpora habere eundẽ locũ quin possint habere diuersa loca simul sicut et ipsa sunt distincta. Ita ꝙ licet amborum possit esse vnus locus: tñ non necessario est amborum idem locus sicut esset si essent idẽ corpus distincta: ergo accidẽtia locati et loca cõcomitãtur: vt cõmuniter indiuiduuz et ipsum innotescit non tñ constituunt et nõ plus vult habere Boetiꝰ Simuliter ad omnes alias auctoritates dici potest ¶ Aliter põt dici ad auctoritates precipue Auicẽne ꝙ ipse accipit accidẽs vel accidẽtia nature illa que sunt extra cõceptum nature indiuidualis et sic etiam differẽtia indiuidualis accidẽs potest dici sicut et tiã differẽtia accidit generi suo modo esse est ibi essentiario modo de accidẽte. hec de ꝑmo articulo questionis in quo recitate sunt opiniones de principio indiuiduatiõis. Nisi ꝙ vna que ponit ꝙ substãtia vel materia indiuiduatur per vnũ modũ ꝯtitatiuum derelictum in ipsa ex ꝯtitate q̃ est ipsi substantie cõsubstantialiter idem. Sed cõtra istuz modum argui in precedẽti questiõe: quia est fictus et ideo hanc opinionem pretermisi.

¶ Quãtum ad secundum ar/

ticulum: An sez natura indiuidualis vel cõtrahibilis ad indiuiduum habeat aliquaz vnitatem extra intellectum et realem aliam ab vnitate indiuiduali ¶ Dicũt aliqui et dicitur communiter ꝙ non. Sed omnis vnitas realis extra intellectũ est vnitas que est indiuidualis et singularis et res nullam aliã vnitatem habet: nisi per intellectũ. ¶ Ad hoc adducũtur rationes quas tñ cõmuniter loquens ꝯtum ad aliquas nõ adducũt. ¶ Prima est ista. Omnis entitas extra intellectum est singularis: quia non est vniuersalis. Uniuersale enim non est extra intellectum ẽm Aristotelem cõtra Platonẽ in pluribus locis. Sed sicut res se habet ad entitatẽ sic ad vnitatem. igitur omnis vnitas extra intellectũ est vnitas indiuidualis vel singularis et nulla ẽ alia. ¶ Secunda ratio. Si natura cõtrahibilis ad indiuidua puta humanitas habet aliquã vnitatem ẽm se realem que nõ est vnitas indiuidualis sequit ꝙ aliquid vnũ extra intellectũ realiter sit in pluribus indiuiduis realiter extra intellectũ. Sed hoc est impossibile et falsum in natura creata. ſ. ꝙ ipsa sit vna et eadẽ realiter in pluribꝰ ſuppoſitis. hoc enim proprium est nature diuine vt dictũ est supra: ꝯ etc. ¶ Tertia ratio. Aut talis nature est tñ vna vnitas in pluribus indiuiduis. Aut plures vnitates si vna tñ vnitas igit vna tñ entitas indistincta in pluribus indiuiduis qꝺ est falsuz. ¶ Si plures vnitates tales cũ talis vnitas sit priꝰ vnitate indiuiduali sequit ꝙ natura priꝰ multiplicet ꝯ per indiuidua vl differẽtias indiuiduales qꝺ est falsum: qz prima et ime diata multiplicatio speciei est ꝙ indiuidua: ꝯ nullo modo. ¶ Quarta ratio. Aut natura hũana ẽm illam vnitatẽ differt numero in Platone a seipsa in sorte. Aut nõ differt numero sed est eadẽ nũero: qz idem numero vel diuersum diuidunt omne ens. Si differt numero: igit illa vnitas numeralis est et nõ est alia ab idiuiduali. Si nõ est alia tũc sicut priꝰ sequit ꝙ aliquid idẽ numero indistinctũ sit in pluribus indiuiduis numero distinctis: imo etiã ex hoc sequit ꝙ sit illa vnitas numeralis: qz ẽm illã nõ est distincta numero a seipsa in diuersis: et per ꝑns eadẽ numero: et sic illa vnitas ẽ numeralis et sequitur propositum: quare etc. ¶ Quinta ratio. Si natura specifica cõtrahibilis haberet talẽ vnitatẽ priozez vnitate numerali et aliã ab ipsa pari ratione genus haberet aliã vnitatẽ ab vnitate cuuslibet sue speciei. Sed hoc est falsum: qz genus nichil est preter species. Similiter etiã in genere latet equiuocatio qꝺ nõ esset si haberet talẽ vnitatẽ realẽ aliã ab vnitatibus specierũ: quare etc. ¶ Sexta ratio. Si natura humana vel species haberet vnitatẽ sibi proprią extra intellectũ sequit ꝙ in suo primo indiuiduo fuit vna et tota: qz in illo indiuiduo habuit vnitatẽ talem ẽm se: immo etiã sequit ꝙ in quolibet indiuiduo sit tota. Sed hoc est impossibile: qz tũc nulla noua natura ꝑ generationez heberet nec aliqua natura per corruptionẽ corrũperet qꝺ est impossibile: ꝯ etc. ¶ Confirmat: qz tũc aliquod indiuiduũ nõ posset adnichilari manẽte alio eiusdẽ rationis: nec aliquod creari preexistẽte alio eiusdẽ rationis. ¶ Dicũt ergo ꝙ impossibilis est talis vnitas extra intellectũ in natura cõtrahibili ad indiuiduũ et ad hoc videt auctoritas Damasceni. 1. lib. c. 8. vbi dicit ꝙ vniuersale in diuinis est vnũ re distinctum ratione. Sed in creaturis ecõuerso distinctum re: sed vnũ ratione. Unde nõ videt ponere in natura communi aliã vnitatẽ ꝯ vnitatẽ ratiõis. Alioquin ẽm esset vniuersale extra intellectũ qꝺ est falsum. Nã intellectus est q̃ facit vniuersalitatẽ in rebus ẽm cõmẽtatorem primo de anima.

Ad dictũ Boetij et aliorum.

Reprobat precedens opinio.

¶ Sed ista opinio

videt falsa. Et ꝑ hoc ꝑmo ꝙ natura ꝓhibit ad idiuiduũ hz aliã vnitatẽ realẽ extra intellectũ ab vnitate idiuiduali sibi ꝓueniẽtẽ ẽm se priorem et minoreꝫ ꝯ sit vnitas indiuidualis. ¶ Scõo ostendã ꝙ hoc nõ cõcludit vniuersale esse in rebus nisi in potẽtia. ¶ Tertio soluã ad motiua illi⁹ opinionis. ¶ Primũ probat ꝑ multas ratiões. ¶ Prima est ista. Omnis natura cõtrahibilis ad indiuiduum habet aliquã entitatẽ aliã ab entitate singularis vt singulare. Alioquin nõ esset contrahibilis nec in potẽtia ad entitatẽ singularem vel ad singularitatem sicut nec natura diuina vel si ista non est ratio quare non illa vt videt. Cum ergo vnitas sit passio adequata entitati et cuilibꝫ entitati oporteat respõdere suã vnitatẽ oportet necessario ꝙ natura cõtrahibilis habeat ꝓpriã vnitatẽ et priorẽ vnitate indiuiduali sicut illa entitas priꝰ est entitate singulari. ¶ Et ꝙ sit minor vnitas patet plane: qz cõpatit secũ multitudinẽ indiuiduorũ in que est diuisibile illud qꝺ est vnũ tali vnitate. Nõ sic autẽ vnitas singularitatis: vnde ipsa est vnitas vltimata et cõpleta. ¶ Scda ratio est ista. Omnis passio ꝑ se vna realis habet aliqꝺ subiectũ ꝑ se vnũ aliquavnitate reali: sed est dare aliquã passionẽ ꝑ se vnã que respicit naturã contrahibilẽ pro subiecto adequato ꝑ se vno. igit natura talis habet aliquã vnitatez per se realẽ sibi proprias. Maior ꝓpositio est manifesta. ¶ Qz aũt sit dare passionẽ talẽ per se vnã respicientẽ naturã cõtrahibilẽ pro subiecto adequato et nõ indiuidua ipsa. Patet de passione in scientia vna ꝑ ꝓns est vna et habet subiectũ per se vnũ ¶ Preterea etiã qz passio aliqua talis vel est ꝑ se vna: et sic habeo ꝓpositũ vel plures et sic habet ꝑ se plura subiecta prima. Accipiamus ꝯ risibilitatẽ vl est passio ꝑ se vna: et sic subiectũ suũ adequatuz est per se vnũ puta homõ: et per ꝑns habet vnitatẽ realẽ ꝓpriã: vel est plures: et sic habet plura subiectia prima indiuidua. ſ. hoĩs: et tũc vl de passione nõ est sciẽtia: vel de singularibus est sciẽtia quorũ vtrũqꝫ est falsum. ¶ Et cõfirmat ꝙ Lyncoñ. 1. posteriorũ vbi dicit ꝙ demõstratio passionis de subiecto nõ est de substãtia singulari: qz nec cõuenit sibi primo. Patet. 1. posteriorũ. Sed ꝙ naturaz speciei cõmunẽ indiuiduus. ¶ Cũ ꝯ sit de aliqua substantia vna realiter et vnitate reali oportet dare aliã vnitatẽ realẽ ab vnitate singulari. ¶ Tertia ratio est ista: qz sicut ꝓbatũ est in primo alia est realitas generis et alia differẽtie. ꝯ cõsequẽter alia est vnitas realis ipsius generis et alia ipsius differẽtie et ꝙ cõsequẽs ipsius speciei formaliter accepte. Talẽ vnitatẽ habet species vel natura specifica formaliter accepta qualẽ et differẽtia specifica que est formalis in specie vel natura specifica. Sed sicut gen⁹ est in potẽtia ad differẽtiã ita species ad indiuiduũ: ergo alia est vnitas speciei vel nature contrahibilis ab vnitate singularis vel indiuidui. ¶ Quarta ratio Si nõ est alia vnitas extra intellectũ nature specifice et indiuidui sui cũ natura specifica determinat ad aliquã vnitatẽ realẽ extra intellectus oportet ꝙ ex se sit determinata ad vnitatẽ sui idiuidui et ex se sit hec. Sed illud qꝺ est ex se hec non põt habere rationẽ vniuersalis nec est plurificabile eiusdẽ ratio nis existẽs sicut nec diuina essentia: ꝯ etc. ¶ Quinta ratio adducit ab aliis cũ rationibꝰ sequẽtibus et valeant ꝯtũ possunt valere. Mẽsura realis hz aliquã vnitatẽ realem ẽm se. Sed natura specifica est mẽsura realis ẽm se multarũ aliarũ eiusdẽ gñis sicut albedo colorũ ꝙ albedo et nõ ẽm ꝙ hec albedo vel illa: qz tũc tot essent mẽsure quot albedines: ergo albedo ẽm ꝙ huiusmodi habet aliquam ꝑ seuni tatem realem aliam ab vnitate huius albedinis cõditio enim realis est ipsius mensure ꝙ sit vna. Patet decimo methaphisice. ¶ Sexta ratio est hec. Aristoteles dicit septimo phisicorum ꝙ in genere est minor vnitas realis ꝯ in specie: quia in genere latet equiuocatio et multiplicitas: propter quod

nec in genere est ita proꝓria cõparatio realis sicut in specie. Sed istud dictũ nichil valeret nisi species haberet aliã vnitatẽ realẽ ꝛ maiorẽ ꝙ genus: qꝛ nõ põt hoc saluari ꝓ vnitatẽ cõceptus ẽm rationez: qꝛ ita vnũ est cõceptus generis ẽm rationẽ sicut cõceptus speciei. igit et species ipsa aliã vnitatẽ habet ꝙ indiuiduũ ꝛ minorẽ per cõsimilẽ rõnẽ. ¶ Septima ratio. Cõditio necessario requisita ad relatiões realẽ est realis. Sed vnitas speciei vel gñis est conditio necessario requisita i formis fundãtibus relationẽ sílitudinis: qꝛ relatio fundat sup vnũ in qualitate. ſ. meta. ꝛ fundat sup vnitatẽ duarũ qualitatũ cõmunẽ que nõ põt esse vnitas singularitatis: ꝫ ꝛc. Maior ptz qꝛ nulla cõditio ratiõis tm requirit necessario ad fundãdũ relationẽ realẽ. ¶ Octaua ratio est ista. Vni⁹ actus sentiẽdi est ꝓ se vnũ obiectũ aliqua vnitate reali. ꝓbtz de se. Sed illa nõ põt esse vnitas singularitatis vel indiuidualis: qꝛ sensus nõ ꝓcipit singulare vt sic: qꝛ nec distinguit singulare a singulari. Vñ et si virtute diuina ponerẽtur duo corꝓa equaliter alba ꝛ equalia simul in eodẽ loco sensus nõ distingueret iter illa. Vñ ꝛ inter radios cõtinue sibi inuicẽ succedẽtes in medio nõ distinguit sensus sicut ptz: ꝫ oportet ꝙ sit alia vnitas realis obiecti sensus: ꝛ illa nõ est nisi vnitas nature cõmunis. ¶ Nona ratio vnitas gñis vel speciei nõ solũ est logica ꝛ rationis: sed etiã est metaphisica ꝛ realis. ꝓbtz. ſ. meta. Sz planũ est ꝙ vnitas generis vel speciei nõ est vnitas nũeralis vel indiuidualis: ſz ab inuicẽ ꝛ ꝓtra se inuicẽ distinguñt: ꝫ ꝛc. ¶ Decima ratio. Si nõ eẽt alicꝭ intellectus adhuc magis cõuenirẽt ꝛ essent vnũ albedo ꝛ albedo ꝫ albedo ꝛ nigredo. Sed non esset nisi albedinis ẽm se eẽt aliqua vnitas realis maior ꝫ vnitas coloris vl gñis: igit ꝛc. ¶ Undecima ratio: qꝛ si nõ esset aliquis intellect⁹ ꝙ impossibile adhuc esset gñatio vniuoca ꝛ alterius ratiõis ab equiuoca. Sed hoc non esset nisi qꝛ generãs ꝛ genitũ sunt vnius ꝛ eiusdẽ ratiõis realis nõ vni⁹ nũeraliter. ꝫ vni⁹ altera vnitate reali qꝛ ad hoc nõ sufficit vnitas rõnis. ¶ Duodecima ratio vnius oppositionis realis est vnũ extremũ reale: imo duo quorũ quodlibet est vnũ realiter. Sed in gñe coloris ꝛ in multis alijs est vna prima oppositio realis sicut inter albedinẽ ꝛ nigredinẽ est ꝓrietas ꝛ ẽm ꝙ hmõi albedo eẽm ẽm ꝙ albedo cõtrariat nigredini non ẽm ꝙ hec albedo. ꝫ ꝛc.

¶ Dico igit scdm aliquas p/

missarũ rationũ ꝙ natura ꝓtrahibilis ad idiuiduũ habet aliquã vnitatẽ realẽ ẽm se sibi ꝓpriã minorẽ vnitate indiuidui vel singularis ꝛ cõpatientẽ suuz vnũ multiplicari in indiuiduis ꝛ hoc siue sit materia siue forma siue cõpositũ. Et dico ꝙ gen⁹ quodlibet a generalissimo inclusiue ꝛ etiã species specialissima habet ꝓpriã vnitatẽ realẽ ꝛ vnitas illa minor est q̃ est alicuius magz cõis. Vñ dico ꝙ vnitas generalissimi est minima ꝛ postea descẽdendo semper est maior ꝛ maior ꝛ inter vnitates tales cõtrahibiles ad indiuiduũ vel magis ipsorũ ꝓtrahibiliũ maxima est vnitas specifica vltimata vero ꝛ cõpleta totius generis i ordine isto est vnitas indiuidualis. ¶ Secũdo dico ꝙ sicut genus est ꝓius specie ꝛ species indiuiduo. Ita hec vnitas etiã est ꝓior illa suo mõ. ¶ Tertio dico ꝙ sicut dictũ est i ꝓmo vltra vnitatẽ generalissimi in ascendẽdo trãscendentia cõmunia omnibus generibus vel predicamẽtis pluribus nõ est aliqua vnitas realis. Unde in ente et in huiusmodi transcẽdentibus nõ pono aliquam realem vnitatẽ: sed tm vnitatem ꝓceptus ẽm rationem sicut ꝛ vniuocationem ẽm conceptũ rationis.

¶ Quãtum vero ad secũdum

mẽbrum huius articuli dico ꝙ predictis nõ obstantibus vniuersale nõ ponitur in re extra intellectuz vniuersale dico in actu: sed solũ in potentia. Natura eñ licet habeat talẽ vnitatẽ predictam: nõ tamẽ est actu vniuersalis sed in potẽtia. Nã vniuersale in actu nõ est nisi ꝙ actũ intellectus cõparantis illud cui cõuenit talis vnitas realis ad illa in quib⁹ est ꝛ de quib⁹ dici põt ẽm indifferẽtiam ad ipsa scz ad indiuidua: ꝛ sic vniuersale est vnũ in multis ꝛ de multis: ꝛ planũ est ꝙ obiectiue res habet esse actu in ẽntellectu ad hoc ꝙ sit actu vniuersalis: licet ex se sit in potẽtia vniuersalis. Unde nõ video ꝙ vniuersalitas formaliter dicat nisi respectũ rationis factũ ab intellectu cõparante illud vnũ predicta vnitate ad illa in quib⁹ est ꝛ de quibus predicabilis est: scz ad indiuidua ipa vel inferiora ẽm rationẽ ꝛ modũ indifferẽtie cuiusdã ad oia talia. Tũc de vltio vel ꝫtum ad vltimũ soluo ad rationes aliorum.

¶ Ad ꝓmã dico ꝙ omnis en

titas extra intellectuz singularis est vel ex se vel ex cõditione seu aliquo cõtrahente nec est vniuersale aliquid vnũ indifferens extra intellectum ꝛ singularia ipsa sicut posuit ꝓplato ꝛ ideo concedo ꝙ entitas nature in re in indiuiduo ipso singularis est: sed hoc nõ est ẽm ꝓpriam vnitatẽ: sed ẽm vnitatẽ indiuidualem cõcurrentem cum ipso in quocũq; in diuiduo sit ipa. Et cũ hoc dico ꝙ stat ꝙ habeat aliquaz aliam vnitatem aliam ab vnitate singularis.

¶ Ad secũdum dico ꝙ nõ habeo pro inconuenienti ꝙ aliquid vnũ realiter extra intellectũ tali vnitate nõ dico vnitate numerali: sed specifica vel generis sit in pluribus indiuiduis realiter distinctis. vnde patet ꝙ nõ sic est aliquid vnũ creatũ ꝛ pluribus indiuiduis sicut natura diuina in pluribus suppositis que est in eis vna vltimata vnitate nõ contrahibilis aliquo modo vel determinabilis: sed ex se hec ꝛ singularis. ¶ Ad tertium dico ꝙ sicut vnitas nature est vna vel plures in pluribus indiuiduis ita ꝛ vnitas illa suo modo. Et dico ꝙ vnitas nature est vna genere vel specie est tñ plures numero in pluribus indiuiduis nõ ex seipsa: sed per ꝓprietates indiuiduales facientes vnitates numerales. Ita ꝙ non quidditatiue: sed denominatiue sicut etiam natura ipsa. ¶ Ad quartũ dico ꝙ natura contrahibilis ad indiuiduum: licet sit plures numero in pluribus numero: tamen non est ex se ipso nec ẽm vnitatem ꝓpriam. Nec etiam ẽm vnitatem ꝓpriã est vna numero indiuidualiter. Ita ꝙ nec vna nec plures numero ex se: licet absolute oporteat ꝙ vna vel plures: sed vna specie ex se. ¶ Ex quo patet ꝙ nõ ꝓius est plures vel vna ꝫ per differẽtiam vel differẽtias indiuiduales contrahitur. ¶ Ad quintum dico ꝙ genus similiter habet ꝓpriam vnitatem aliam ab vnitate speciei nec tamen est aliquid ꝓter species separatum ab ipsis sicut posuit ꝓplato de ydeis generum sicut nec etiam species ꝓter indiuidua. ¶ Ad sextũ dico ꝙ potest haberi nouam

natura hec ꝙ generationẽ ꝛ corrũpi ꝙ corruptionẽ et nõ oportet ꝙ oĩs natura hec eiusdẽ ratiõis habeat vel habeat in quolibet indiuiduo: qꝛ sicut iã ꝓdictũ est. Natura nõ est vna numero i plurib⁹ indiuiduis ſz numero plurificat: ideo ꝛc. ꝓper idẽ ad illud qd adducit de creatione vel adnichilatiõe. Nõ eñ creat vel adnichilat natura absolute: ſz hec natura. hec aũt natura nõ preexistit nec aliqd hoc huius nature. Similiter nec est alia natura. ¶ Ad cõfirmationẽ de Damasceno dico ꝙ illa nõ sunt verba sua. Accipiẽdo tñ vniuersale eo modo quo põt dici cõe aliquid vnũ numero in diuinis. Dico ꝙ in diuinis cõmune est vnũ re ꝛ nõ est distinctũ nisi ratione: ꝛ isto mõ nullũ est cõmune plurib⁹ suppositz vnũ numero in creaturis. In creaturis vero ꝓ tanto dr cõmune ꝛ vnũ ẽm rationẽ: qꝛ licet habeat aliquã vnitatẽ realem vt predictũ est: distinguitur tñ realiter in indiuiduis. Nec habet tantã vnitatẽ sicut in indiuiduis. hec de scdo articulo questionis.

¶ Quãtum ad tertium arti/

culũ igit dico ꝙ natura cõtrahibilis ad indiuiduũ indiuidual ꝛ ꝙ indiuiduũ ꝓ aliquid reale positiui sui generis additũ sibi aliquo mõ: ꝛ illud reale positiuũ dr apud me differẽtia indiuidualis ꝓtrahens naturã ad esse hãc et dãs formaliter indiuiduo esse indiuisibilem plura de ꝯbus ipsum totũ ꝓdicẽt: et est illud qd est ẽmediatũ fundamentũ ꝛ proximũ re pugnãtie talis diuisionis in ꝓtes subiectiuas. Tñ sicut differẽtia specifica gen⁹ cõtrahit ad speciem specialissimã ꝛ athomã ꝛ idiuisibilẽ in species: ita dico ꝙ hec differẽtia indiuidui cõtrahit naturã ad indiuiduũ ꝛ dat formaliter singulari vel indiuiduo ꝙ sit indiuisibile in plura nũero tãꝫ in ꝓtes subiectiuas de ꝯbus ipm ꝓdicẽt totũ ꝛ est indiuiduationis ꝓncipiũ ꝛ aliquid reale extra intellectũ nec ꝓprie supponit naturã vel fundamentũ esse hãc vel hoc sed est ipm formale ꝓncipiũ cõstituẽdi hoc. ¶ Ad aũt sit ita adduco aliquas rõnes. Impossibile est sicut ꝓbatũ est supra ꝙ ꝓncipiũ indiuiduatiõis in aliquo gñe exeat illud gen⁹: ſz necessario est illi gñi intrinsecũ ꝛ ipossibile est etiã ꝙ sit negatio. Nã et ipsa negatio seipsa nõ est iplurificabilis: ꝫ oportet necessario ꝙ sit aliqd positiuũ ꝛ reale: qꝛ idiuiduatio est realis ꝓditio entis: ꝫ vel illud est natura ipsa cõtrahibilis vel aliqd additũ. Nõ natura ipsa sicut ꝓbatũ est supra: qꝛ nec materia nec forma vel nec cõpositũ: qꝛ oĩa ista sũt plurificabilia de se. ¶ Vñ est accipere materiã i cõi ꝛ hãc materiã. Et sĩr de forma ẽm Aristotelẽ. 12. meta. ꝛ. 5. ꝛ. 2. phisicoꝝ qꝛ est accipere effectũ ipsoꝝ. Puta ꝓpositũ ꝛ in cõi ꝛ in particulari. Nec põt esse ipm eẽ actualis existẽtie: ꝫ ꝛc. Oportet ꝫ ꝙ hoc ꝙ talẽ differẽtiã indiuidualẽ ꝓprij generis. ¶ Scda ratio. Natura cõtrahibilis ex se hz miorẽ vnitatẽ ꝫ sit vnitas nũeralis vel indiuidualis sicut ꝓbatũ est supra sicut etiã genus respectu speciei: ꝛ qꝛ illa vnitas nõ est vltimata cõpatit secũ diuisionẽ in ꝓtes subiectiuas ꝛ nũerales. Sed illud qd de se minorẽ vnitatẽ habet si sit cõtrahibile ad maiorẽ ex se nõ habet illã: sed ꝙ aliquid positiuũ additũ. Et illud nõ põt esse nisi ꝓprij generis in ꝓposito. Nec põt esse actualis existẽtia vt ꝓbatũ est supra: ꝫ nõ restat nisi talis differentia indiuidualis. ¶ Tertia ratio est ista. Unitas substãtialis ꝓfectissima vel vltimata est ꝙ aliquã entitatẽ substãtialẽ vltimatã quã consequit vel quã cõ comitat: qꝛ vnitas est passio entis. Sed vnitas indiuidui, substãtie est vnitas vltimata in gñe illo: et est substãtialis: ꝫ per aliquã realitatẽ vel entitatez vltimatã in substãtia. Sed nõ per entitatẽ vel naturã specificã: ergo per talã differẽtiam indiuidualẽ supadditã. ¶ Quarta ratio est ista. Non minus cõtrahit natura ad indiuiduũ per aliquid positiuũ substãtiale ꝫ genus ad species. ꝓbatio: qꝛ sicut genus est in potẽtia ad speciẽ tanꝫ ad aliquid ꝙ se inferi⁹ sui gñis: ita etiã species ad indiuiduũ. Sed genus cõtrahitur ad speciẽ per aliquid positiuum reale sibi additũ ꝛ sui generis ad qd ipsum est i potẽtia: puta per differẽtiam specificã: ergo ꝛ species ad indiuiduũ per differẽtiã positiuã realẽ ꝓprij generis que est indiuidualis ꝛ cõstituẽs indiuiduũ sicut illa constituit speciẽ: igit ꝛc. ¶ Quinta ratio. Omniũ per se differẽtiuz in aliquo genere oportet necessario reducere differẽtias in aliqua primo diuersa ultius generis: alioquin esset ꝓcessus in infinitũ vel differẽtia ex se essent diuersa qd est impossibile. 10. meta. Sed indiuidua in aliquo genere sunt ꝙ se differẽtia in illo: qꝛ in aliquo illius generis cõueniunt ꝛ in aliquibus distingũtur: igit oportet ꝙ reducãtur differentie ipsorũ in aliqua primo diuersa illius generis. Ista aũt prima diuersa non possunt poni nisi differẽtie indiuiduales ad tale genus pertinẽtes sicut patet discurrẽdo per omnia alia: ꝫ ꝛc.

¶ Dico igitur scdm ratiões

istarũ. Qz in quolibet genere ꝛ in qualibet natura ꝓtrahibili ad indiuiduũ siue sit materia siue forma siue cõpositũ. Oportet ponere tales differẽtias indiuiduales ꝯbus indiuidua sint singularia ꝛ eis repugnat diuidi in aliqua sicut in ꝓtes subiectiuas ꝛ has differẽtias indiuiduales. Uideẽ etiam ponere cõmentatoꝛ in materia. 12. meta. vñ hec materia distinguit ab illa numeraliter sub materia in cõi per differẽtiã suã indiuidualẽ fundamẽtaliter tanꝫ ꝙ fundamẽtũ repugnãtie diuisionis in plura sicut in partes subiectiuas. Nec ex duabus materijs inchoatũ sunt ꝓtes subiectiue ipsius materie in ꝓmuni potest esse vel fieri vna materia: licet bene vt sunt partes integrales omogenee vel esse possunt alicuius materie totalis. hec de primo huius articuli.

¶ Secundo ꝫtum ad hoc de/

claro qualis est ista indiuidualis differentia ꝛ quo se habet ad illa ꝯbus cõparat. Dico ergo ꝓcedẽdo ex notioribus ꝙ sicut differẽtia specifica suo modo est quedã realitas vel formalitas realis distincta ab ipso genere sibi addita ꝛ quasi aduenies ad cõstitutionẽ speciei que tñ essentialiter nõ distinguitur a genere vel natura generis que est in tali specie: imo essentialiter sunt idẽ: licet formaliter distinguãtur sicut dictum est in primo ꝛ ostensum nec oportet repetere. Ita in proposito ista differẽtia indiuidualis est ꝺdã realis formalitas distincta formaliter a natura speciei: nõ tñ essentialiter cõcurrẽs cũ ipsa ꝛ quasi aduenies ad cõstitutionẽ indiuidui tãꝫ ꝓncipiũ indiuiduatiõis supradictũ. Nec oportet ꝙ sit aliq̃ res essentialr distincta ab ipa natura i tali idiuiduo: imo dico essẽtialr sũt idẽ. Sicut etiã nec dria essẽtialr distinguit a gñe. Altoqn oẽ illd qd est ꝙ se i gñe esset ꝙ se cõpositũ ex diuersis essentijs

et oīe ꝙ se indiuiduū quorū vtrūq; ptz falsus. Nā in substātijs separatz: puta i actu angelis ꝛ in acci dētib⁹ nouē generū. Sic ḡ ptz aliquo modo q̄d est ista differētia indiuidualis ex similitudine ad diffe rētiā specificā. ¶ Est tn aliqua dissimilitudo iter hāc ꝛ illā. Primo q̄ illa ptinet ad eē quidditatiuū speciei: ꝛ ꝓstituit eā in esse quidditatiuo. s. i esse qđ exprimit ꝙ diffinitionē. Differētia em̄ specifica ad diffinitionē ptinet. Sz dria indiuidualis i aliḡ es se quidditatiuo nō ꝓstituit nec ptinet ad quidditatē indiuidui: lz ad entitatē ei⁹ itrīsece ptineat. En titas em̄ ꝛ quidditas vt accipiť in ꝓposito sicut in nuit phūs. 7. meta. vbi dicit ꝙ simul totū et qđ q̄d est in habētib⁹ non sunt idē: q̄ in q̄buscūq; singula re differt a natura differt qđ quid est vel quidditas ab indiuiduo cui⁹ est. Ita ꝙ natura specifica: lz di cat totā quidditatē indiuidui nō dicit totā entita tē. ¶ Scđa dria est: q̄ differētia p̄hit gen⁹ tāḡ ali qua realitas ꝑfectior ꝛ cōpletior vel nobilior ḡ sit gen⁹ em̄ se. Sed differētia īdiuidualis nō p̄hit na turā sicut differētia formal' ꝓprie vel nobilior. Ita ꝙ em̄ se sit aliq̄d nobili⁹ ḡ natura: lz magz sicut dif ferētia materialis. Nō q̄ sit materia que est altera pars ꝓpositi: lz q̄ dat indiuiduo esse ꝑmū subȝcibi le oībus sui gn̄is p̄dicabilibus de ipso qđ quasi sīle ꝓprietati materie q̄ oībus subȝcit vl' q̄ p̄hit ad ef se indiuiduū qđ nō ptinet ad ꝓceptū quidditatiuuz nec ad q̄ddditatē alicui⁹ quā quidē quidditatē. Ari stoteles frequēter vocat formā ꝛ pari rōne indiui duum vel differētiā indiuidualē vocat materiā. ꝙ aūt differētia indiuidualis ad quidditatē alicuius nō ptineat. Ptz q̄ oīs quidditas creata vel etiam nūeralis est cōicabilis: imo plurificabil' em̄ se/ nec repugnat sibi multiplicari. Illud aūt ad qđ ptinet differētia īdiuidualis intrīsece est ꝑplurificabile si cut ipa. Et ꝙ ꝓ̄s oportet ꝙ differētia indiuidual sit alteri⁹ rōnis ab ipa quidditate quā p̄hit ad indi uiduū ꝛ sit extra oēm quidditatē nō ptinēs intrīse ce ad ipsā. ¶ Hoc etiā ptz q̄ se hz ad naturā sicut actus ad potētiā actus aūt semp est alteri⁹ rōnis a potētia subiectiua vel p̄hibili ꝙ ipm. Sz q̄uo se hz ipsa differētia indiuidualis ad illa q̄ ꝓparat. Dico ꝙ ista differētia pōt cōparari ptes ad ens qđ est cō mune trāscēdēs oia. Scđo ad naturā quā ꝓtrahit. Tertio ad indiuiduū qđ cōstituit. Quarto ad aliā differētiā īdiuidualē. ¶ De ꝑma ꝓparatiōe loquē do dicit vn⁹ ꝙ ista differētia indiuidualis quidditatiue nō est ens: sed tm̄ denoīatiue ex natura ipsa cui⁹ est ꝛ cū qua est essentialiter eadez: q̄ cū ens sit vniuocū em̄ ipm nō pōt quidditatiue p̄dicari de vl timis differētijs cuiusmodi sunt differētie indiui duales. Tūc em̄ vltime differētie ī aliquo ꝓuenirēt ꝛ in aliquo differrēt: ꝛ sic nō essent vltime differen tie qđ est p̄dictio: ꝛ sic esset ꝓcessus in infinitū qđ ē impossibile. Sed nō curo pono ens vniuocū vniuo catiōe reali sicut dixi in ꝑmo: ꝛ dico ꝙ ens quidditatiue accipiendo large quidditatiue de oībus p̄e dicab: ꝛ per ꝓ̄s de qualibet differētia ꝛ indiuidua li. Nec sequiť ex hoc ꝙ differētie iste indiuiduales in aliquo reali cōueniāt: q̄ nō ponit ens vniuocum nec sequiť ꝓcessus in infinitū. ¶ Dico igiť ꝙ diffe rētia ista pōt dicīens quoddā vel realitas quedam distincta a realitate nature cōtrahibilis. Si autez cōparet ad naturā quā contrahit. Dico ꝙ cōparat ad ipsam sicut aliq̄d essentialiter idē cum ipa. Qđ

Scotus 3. distin. primi.

patet: q̄ nec natura illa quā p̄hit in indiuiduo pōt esse i re ꝛ in effectu sine illa nec ecōuerso. ¶ Scđo dico tn̄ ꝙ realiter ꝛ per ꝓ̄s formal' distinguiť ab ipa. Qz formal' ptz ex p̄dictis q̄ natura creata ex seipsa vel quidditas nō est hec nec singularis: tunc esset implurificabilis. Sed ꝙ realiter ptz ex ꝑmo. Nā o ia q̄ distingūtur in creaturis formal' distī gūtur etiā realiter: q̄ neutrū est infinitū formal' nec esse pōt in creatura ifinitū. Dico simpliciter eo mo do quo necessaria est infinitas ad includendū reali tatē alterius qđ est formal' distinctū ab ipso ꝛ com possibile sibi. ¶ Tertio dico ꝙ ꝓparat ad naturaz sicut actus ad potētiā sicut determinās ipam et tn̄ p̄supponēs sicut etiā suo modo gen⁹ ad differētiā. Non tn̄ ex hoc sequiť ꝙ sit realitas nobilior ꝓ̄fectior simpliciter q̄ natura ipa lz aliquo modo ēm quid sicut etiā ptz de substātia q̄ est i potētia ad ac cidēs. Si aūt cōparet ad indiuiduū qđ cōstituit di co ꝙ ptinet intrinsece ad entitatē eius ꝛ cōstitutio nē in esse singulari vel indiuiduali sicut cōpletiuz talis esse ꝛ sicut imediatū fundamētū ꝛ ꝓximuz vnitatis indiuidualis q̄ formaliter cōsistit i duplici negatiōe. puta diuisionis ab alio ꝛ indiuisionis in se actu ꝛ potētia tanḡ in ꝑtes subiectiuas de q̄ bus totū p̄dicet vel possit p̄dicari ꝛ tāḡ imedia tū fundamētū ꝛ ꝓximū repugnātie ipsius indiui dui ad sic diuidi: ꝛ ita sicut ꝙ se p̄ncipiū singulari tatis. Si aūt cōparet ad aliā differētiā indiuidua lē siue illa differētia sit alicui⁹ indiuidui eiusdē spe ciei siue alteri⁹ speciei. ¶ Dico ꝙ se tota distīguiť ab illa ꝛ ecōuerso nec i aliquo reali intrīseco cōue niūt: sed simpl' diuerse sunt vltime differētie cōsti tutiue alicui⁹ in suo gn̄e et per ꝓ̄s nō possunt esse eiusdē ratiōis nec i aliquo cōuenire: q̄ tūc nō eēnt vltime differētie: lz alijs aliquib⁹ differētijs differ rēt: ꝛ esset ꝓcessus in infinitū. Differētie tn̄ indiui duales cōstitutiue indiuiduoz̄ sub eadē specie ma gis in aliquo puta in natura speciei cui sunt essen tialiter eedē in illis indiuiduis q̄ due differētie cō stitutiue suppositoz̄ vel i diuiduoz̄ sub alia ꝛ alia specie sicut patet nō ꝙ includant illā naturā in suo cōceptu primario. ¶ Ex predictis apparet ꝙ dif ferētia indiuidualis nullo modo intrīsece includit in suo ꝓceptu aliquā differētiā superiorē sui gn̄is: sed simpl' simplex est q̄tum ad suū cōceptū: q̄ qua ratione vna includeret illā similiter ꝛ alia ꝛ sic non essent diuerse sed in aliquo cōuenirēt intrinsece et differrent qđ est contra predicta. Sic igitur patet positio de principio indiuiduationis.

¶ Sed contra eam et illa que

dicta sunt in ea multipliciter arguiť. ¶ Primo sic Illud qđ comparatur ad aliud sicut actus substan tialis ad potētiam est forma substantialis ꝛ forma idem sicut potētia substātialis ꝛ materia. Sed for ma substantialis nō est principium indiuiduatiōis sicut dictū est supra: ergo nec aliquid tale vel talis differentia substantialis indiuidualis. Et confir matur quia tūc nature totalis esset vna forma sub stantialis infozmans quod est impossibile. ¶ Secundo sic. Illud quod est ēm se plurificabile eiusdem rationis existens non est principium indi uiduationis sicut frequenter dictum est supra. Sed ista differentia indiuidualis plurificabilis est eiusdem rationis existēs: quia indiuidua plura

Cōtra p̄ cedētem positio nem.

eiusdē speciei sunt indiuidua eiusdē ratiōis: ḡ ↄdif ferētie ille indiuiduales sunt eiusdē rationis: ḡ ꝛc. ¶ Tertio sic. Illud qđ ꝓsupponit naturam indiui duatā esse ↄindiuiduū nature nō pōt esse p̄ncipiū indiuiduatiōis: ptz. Sed ista dria indiuidualis p̄ supponit naturā esse indiuiduatā sicut actꝰ suā po tētiā receptiuā sicut forma materiā. Patet ī oib⁹: q̄ nō recipiť nisi ī aliquo singulari: ḡ ꝛc. ¶ Quar to sic. Quecūq; differūt drys substātialib⁹ differt formal'r. Sz q̄cūq; differūt formal' specie differūt Si igiť indiuidua eiusdē speciei differētijs substā tialib⁹ differūt sequiť q̄ specie differūt qđ est p̄dic tio: ḡ ꝛc. ¶ Quito sic. Si indiuiduū est īdiuiduū per aliq̄d positiuū reale in gn̄e substātie. Aut illud est materia aut forma aut ꝓpositū: q̄ ī ista tria suf ficiēter diuidiť substātia. 2. de aīa. Sz ista dria nō est materia nec forma nec cōpositū: ḡ ꝛc. ¶ Sexto sic. Si indiuiduū hz ꝓpriā differētiā ꝓstitutiuā se quiť q̄ indiuiduū sit p se diffinibile ꝛ itelligibile ꝛ p ꝓ̄s q̄ de ipso possit eē sciētia. Sz hoc ē falsū. 7. meta. ḡ ꝛc ¶ Cōsequētia ꝑbať: q̄ de quolibet ente p se vno ꝓstituo ꝛ p aliq̄d positiuū cōstituto pōt q̄ri quid est ipm ꝛ rnderi. Sz diffinitio est oro indicās quid est eē: ḡ ꝛc. Silr etiā esset p se itelligibile: q̄ p se ēm q̄ hmōi ens positiuū. Ens aūt est obiectū in tellect⁹: quare ꝛc. ¶ Septio sic. Indiuiduatio nō dicit nisi negationē diuisiōis vel diuisibilitatis: vt ptz. ḡ aliq̄d nō est indiuiduū p aliq̄d positiuū. Esse em̄ negatiuū vel priuatiuū nō ꝙenit alicui p ali quid positiuū sicut etiā nec esse positiuū alicui ꝙe nit p negationē. Hoc videť cōfirmari p ꝑhūm et cōmēta. 7. meta. vbi dicūt ꝙ vnū nichil addit sup ens. Sicut igiť vnū gn̄e vel specie nichil positiuuz dicit sup naturā vl' speciē ita videť ꝙ vnū numero vel singulare nichil positiuum addat vel dicat sup naturam indiuidui: quare ꝛc.

¶ Ad ista respōdendo dico ad

primū ꝙ nō oīs actus substātialis est forma substā tialis q̄ est altera pars ꝓpositi: lz bn̄ aliq̄s sed est da re actū substātialē vel actū q̄ est substātia: q̄ tn̄ non est talis forma sicut ptz de dria substātiali respectu gn̄is ad quā gen⁹ se hz vt potētia ēm porphiriū q̄ dicit ꝙ gen⁹ hz oēs differētias suas ī potētia actu vero nullā. Sic in ꝓposito dico de dria indiuiduali in gn̄e substātie ꝙ est actꝰ substātialis respectu na ture specifice quā p̄hit in hoc indiuiduo ꝛ illa ē po tētia substātialis ad talē actū: vt ex ambob⁹ cōstī tuať vnū p se aliq̄d indiuiduū tn̄ vnū nō est mate ria nec alterū forma: lz aliquo modo habeāt modū materie vel forme. ¶ Sed q̄uo fit vnū p se vtrū p cōpositionē vel aliquo modo alio dico ꝙ est difficī le. Non em̄ videť ꝙ p ꝓpositionē: q̄ ꝓpositio respe ctus est inter ꝓnētia modo videť esse aliq̄s respe ctus realis nature ad differētiā īdiuidualē nec ecō uerso: q̄ nō videť posse assignari cuiusmodi respe ctus esset vt videť. ¶ Ad oppositū vero videť: q̄ ex actu ꝛ potētia non fit vnū nisi p ꝓpositionē sicut patet ex materia ꝛ forma accidēte ꝛ subiecto gn̄e differētia. Qñ dicim⁹ ꝙ spēs ꝓponiť ex gn̄e ꝛ dria Alioquin diuine simplicitati nō repugnaret esse in gn̄e: quare ꝛc. ¶ Dico ꝙ aliquo modo faciūt vnū per ꝓpositionē tanḡ actꝰ ꝛ potētia quoz̄ vnitas re pugnat simpl'r simplici ꝛ summe simplici qđ est de⁹ nō tn̄ faciūt vnū sic ꝙ ꝓpositionē ꝙ talis ꝓpositio sit

Nota.

aliqua realis relatio essentialr distīcta ab vtroq; si cut est iter materiā ꝛ formā vel accidēs absolutū ꝛ subiectū: ꝛ tunc exīstēte natura ꝛ dria indiuiduali possent nō ꝓponi ꝛ talis ꝓpositio nō esse: sicut exīte materia ꝛ forma pōt absolute loquēdo ꝓpositū nō esse ꝛ ꝓpositio ipa qđ est falsuz: q̄ sicut dictū est su pra neutrū pōt ab alio separari. ¶ Ad argumētū vero qđ ꝓbat ꝙ nō ꝙ ꝓpositionē. Dico ꝙ verū ē eo mō quo dictū est sic ꝙ ꝓpositio sit respect⁹ talis: ſz ꝙ ꝓpositionē ꝑ tāto: q̄ sicut potētia ꝛ act⁹ q̄ tn̄ nō fūt essentialr distīcta: ꝛ iō faciūt vnū cū hoc ꝙ īdētī tatē essentialē ꝛ qñ ꝓponētia sic sunt idē nō oportet ꝙ cōpositio eoꝝ sit respect⁹: ſz oportet hoc necessa rio qñ sunt essentialr distincta: vt materia ꝛ forma vel accidēs ꝛ subiectū. ¶ Alīꝫ dicerēť ꝙ ꝓpositio istoꝝ est respectus ſz ꝙsubstātialis vtriq; cū vtrūq; sit ab altero inseparabile quacūq; virtute: ꝛ ita fa ciūt vnū ꝙ ꝓpositionē nō accidētalē ſz cōsubstātia lē vel coessentialē: sicut etiā ꝓpositio relatiōis q̄ est accidēs cū subiecto est sibi coessentialis: sicut i. 4. apparebit. Nec oportet deducere i ifinitū de ꝓposi tiōe. Cōpositio em̄ alia ꝓpositiōe: ſz seipa si tn̄ ꝓpo nit. ¶ Ad scđm dico ꝙ maior est vera. Ad minoꝛ dico ꝙ p̄ncipiū indiuiduatiōis vel dria indiuidua lis nō ē multiplicabil' eiusdē rōnis. ¶ Dico em̄ ꝙ q̄libet dria indiuidualis est simpl'r diuersa ab alia ꝛ alteri⁹ rōnis ab ipa. Qñ dicis ꝙ tunc indiuidua eiusdē speciei nō essent eiusdē rōnis. Dico ꝙ verū vt singularia sunt ꝛ em̄ drias īdiuiduales: ſz tn̄ em̄ natura q̄ est eiusdē rōnis i ipsis. Dico ꝙ sunt īdiui dua eiusdē rōnis illa q̄ sunt sub eadez spē. Et dico tūc ꝙ simpl'r dicēda sunt indiuidua eiusdē ratiōis ex natura ipsa ꝛ quidditate ipsoz̄ ꝛ nō alteri⁹ ra tiōis ex differētijs indiuiduātib⁹ ipsoz̄ sicut etiā dictū est in primo ꝙ diuina supposita sunt suppositi ta eiusdē rationis: lz constitutiua ipsoz̄ puta rela tiones nō sint eiusdē rationis: sed tn̄ essentia vel il lud qđ est essentiale in ipsis. ¶ Ad tertium dico ꝙ differētia indiuidualis p̄dicta nō p̄supponit na turā indiuiduatā nec indiuiduum nature. Si enim p̄supponeret: tūc non cōstitueret cōstitutū. Quā do dicis ꝙ imo: q̄ actus receptus ꝑsupponit suaz potētiam receptiuā indiuiduatā. ¶ Dico ꝙ differē tia indiuidualis ꝓprie loquēdo nō est actus rece ptus in natura quasi in potētia receptiua: q̄ nō est aliqua forma essentialiter distincta a materia sicut forma substātialis a materia vl' accidēs a subiecto Et ideo dico ꝙ nō oportet ꝙ ꝑsupponat naturā in diuiduatā per istud argumentū sicut nec quicquid detur p̄ncipiū indiuiduationis nature non oporz tet ꝙ p̄supponat naturā indiuiduatā ēm ponen tes. Tamē dico ꝙ in hoc deficiūt q̄ oportet neces sario ꝙ sit essentialiter distīctū a natura ꝛ receptū in ipsa sicut ḡtitas vel accidēs quodcunq; in sub stātia oportet necessario ꝙ ꝑsupponat ipsam indi uiduatā sicut satis ꝓbatū est supra. Sed nō opoz tet in ꝓposito. Sicut nec oportet ꝙ differētia spe cifica p̄supponat naturā generis in esse specifico Ita nec oportet ꝙ differētia indiuidualis ꝑsuppo nat naturam in esse indiuiduo. ¶ Ad quartum di co ꝙ quecūq; differūt differentijs substantialibus specificis differūt formal'r. Planū est etiā ꝙ speci fice differūt. Sz illa q̄ differūt differētijs substātia lib⁹ indiuidualibus tn̄ q̄ lz cōparent ad naturā ivt act⁹ ad potētiā: tn̄ sunt materiales ꝓ tāto: q̄ extra

Vide de differentia īdiuidualī.

cōceptū quēlibet q̄dditatiuū ad aliquā quidditatē intrinsece nō pertinētes nō oportet q̄ specifice distinguātur: q̄ nec tales differētie indiuiduales ad quidditatē speciei ptinēt vt dictū est: licet igit̄ iste differētie sint p̄mo diuerse ꝛ alterius rationis simpliciter ab īuicē sic q̄ in nullo sibi ītrīseco cōueniāt nō tñ sunt alteri⁹ speciei. Intelligunt̄ em̄ aduenire vel quasi aduenire nature post esse specificū completū ꝛ ita nō variare tale eē specificū. ¶ Ad quītū dico q̄ principiū indiuiduatiōis materie nō est ipsamet materia formal'r accepta. Sz illa differētia indiuidualis dist̄icta formal'r a natura materie tñ eadē sibi essential'r sil'r de forma. Sil'r etiaz dico q̄ principiū indiuiduatiōis cōpositi nō est ipsa natura cōpositi absolute ꝛ formaliter ſz est differētia indiuidualis supaddita nature ꝓpositi totali. Ita q̄ hoc ꝓpositū includit hāc materiā ꝛ hāc formā: sicut suas causas intrinsecas quarū quelibet hz p̄o p̄riā singularitatē. Et sicut natura ꝓpositi est alia tertia a materia ꝛ forma sicut ostēdi supra. Ita dico q̄ cōpositū hz p̄priā singularitatē: ꝛ p̄priū principiū īdiuiduatiōis q̄ est essentialiter idē nature cōpositi. Vñ ad indiuiduationē ꝓpositi nō sufficiunt indiuiduatiōes materie ꝛ forme: imo nec faciūt ad hoc nisi sicut indiuiduatiōes causarū intrinsecarū ꝓpositi. ¶ Nō dz vltra q̄ tale p̄ncipiū si est subst̄ātia vel est materia vel forma vel ꝓpositū. Dico q̄ verū est vel aliq̄d essentialiter idē cū aliquo istorum ꝛ subst̄ātia diuidit̄ in istas subst̄ātias: sicut ī substantias essential'r distinctas ad quidditatē ptinentes. P̄ncipiū vero indiuiduatiōis nec ad quidditatē pertinet nec etiā est subst̄ātia essentialiter dist̄icta sed semp est idē cū materia vel cū forma vel cū cōposito: ꝛ ideo formaliter nō cadit sub tali diuisione nec p se formal'r ꝛ directe est in genere nichilominꝰ cū dr̄ia specifica: sed p reductionē ad aliquid q̄ p se ꝛ directe est in gn̄e. Ponit̄ in gn̄e licz sit ꝓstituua alicui⁹ q̄ p se ꝛ directe est ī gn̄e sicut indiuidua Sicut etiā dr̄ia ꝓstitutiua est speciei q̄ directe est in gn̄e: nō tñ ipsa differētia est in gn̄e directe sed latenter sicut patet. Sic etiā est in ꝓposito: quare ꝛc.

Principiū indiuiduationis materie ꝛ ꝓpositi.

¶ Ad sextū dico q̄ accipiēdo quid ꝛ quidditatem large indiuiduū p̄t dici habere quidditates. ſ. illō q̄ rn̄deri p̄t de ipso ad q̄stionē factā p quid: sicut etiā cōtingit q̄rere de oīm illo q̄ p̄t aliquo modo intelligi: sed nō hz p̄prie quidditatē nec est diffinibile sicut dictū est supra: licz sit p aliquid positiuuz cōstitutū: q̄ illud positiuū ad quidditatē nō pertinet ꝛ ratio dicta est supra. ¶ Ad septimū dico q̄ indiuiduatio vel indiuiduū accepta formaliter p̄ter opus intellectus nō dicūt nisi negatiōes supradictas. Et ideo dico q̄ sicut vnū genere vel specie ēm q̄ vnū non dicit nisi negatiōes formaliter accipiēdo. Ita nec vnū numero vel indiuiduū. Sed accipiendo fundamētaliter dico q̄ ista negatio dicit illud positiuū p̄ncipiū indiuiduationis q̄ est differētia ipsa indiuidua qua fundamētaliter conuenit alicui ista negatio ꝛ q̄ est fundamētū p̄oximum repugnātie ad diuisionē sicut dictū est supra. Et hoc Aristoteles intēdit. 4. meta. q̄ vnū sup ens: vnde vnū ꝛ formal'r acceptū nō addit aliquid positiuuz. Ita dico q̄ vnū nūero sup istō totū positiuū. q̄ est natura ipsa cū p̄ncipio idiuiduationis nichil addit nisi negatiōes fundatas super tale p̄incipium positum immediate non super naturam.

¶ Adducunt̄ autē vlteri⁹ due instātie difficiles ꝓtra p̄dicta. P̄ima est ista. Q̄ manēte differētia indiuiduali alicui⁹ nō manet alq̄ indiuiduū vel indiuiduatio eius. Probatio q̄ aqua distincta p̄ius addit̄ aque aqua nō corrūpit ergo nec sua differētia indiuidualis q̄ est sibi essentialiter eadē nō corrūpit̄: g̃ manet ꝛ tñ nō manet indiuiduatio vel indiuiduū aque p̄ius: q̄ nō est modo distincta aqua ab alia aqua: sed fit ex ambabus vnum indiuiduum aque quare ꝛc. P̄ria instantia.

¶ Secūda instātia est: q̄ si in quolibet genere oportet dare p̄priū indiuiduationis p̄ncipiū vel p̄priā differētiā indiuidualē oportet q̄ in relatione. ¶ Tūc quero de differētia īdiuiduali ī gn̄e relatiōis. Aut est absoluta aut respectiua. Nō p̄t dici q̄ absoluta q̄ sicut natura absoluta nō indiuiduat̄ per respectū: ita nec respectiua per absolutū: g̃ est respectiua. Et tūc quero de termino talis respectus quis est. Et tū nō videt posse assignari. Sil'r etiā videt̄ incōueniens: q̄ tūc natura relatiōis q̄ est quidā respectus erit fūdamētū dr̄ie indiuidualis q̄ esset respect⁹ ꝛ sic in īfinitū: q̄re ꝛc. Secūda

¶ Ad p̄imū dico sicut tetigi distinctiōe. 17. primi de augmēto charitat̄ q̄ sunt aliqua indiuidua eiusdē ratiōis que possunt ꝛcurrere ex natura sua ad cōstitutionē alicuius totius omogenei sicut vna aqua cū alia vel vnū cū vino: ꝛ q̄n coniūgunt̄ adinuicē: ꝛ sic ꝛcurrūt dico q̄ neutrū amittit p̄priā differētiā indiuidualē semp em̄ hec est hec ꝛ illud est illud. Ista em̄ aqua hz vniat̄ illi nunc̄ est illa altera nec ecōuerso altera est ista.

¶ Dico tū q̄ ambe constituunt vnā aquā totalē sicut partes totū. Cui quidē conuenit vna differētia indiuidualis ꝛ sua vnitas numeralis g̃ nec est aqua ista partialis nec illa: ſz aliqua vna ex ambabus cōstituta. Solū ergo ī tali vnione cedit negatio vnionis istarū aquarū ad cōstitutionē totius ꝛ nō cedit differētia indiuidualis nec negatio q̄ est vnitas numeralis: sed manēt: hz cōcurrāt ad ꝓstitutionē vni⁹ aque numeralis ꝛ hoc est possibile in oibus talibus omogeneis potētibus sic cōcurrere. Jn aliquibus indiuiduis vero eiusdē ratiōis nō est possibile: vt sic ꝛcurrāt. Sicut patet de Sorte ꝛ Platone ꝛ nō est alia cū huius nisi natura ipsorū. Tu dicis aqua p̄ius distincta ab alia non manet distincta. ¶ Dico q̄ imo numeraliter q̄ hec nō est illa ꝛtumcūq̄ addatur sibi: nō tñ manet distincta sicut p̄ius cuz negatione cōiunctiōis vel vnionis cū alia ad cōstitutionē alicui⁹ aque totalis vel totius ꝛ hoc nō est cōtra me. ¶ Aliter diceret aliquis q̄ ille negationes ī quib⁹ formaliter cōsistitur vnitas numeralis vtriusq̄ aque cedūt: nō tñ differētie indiuiduales: ꝛ tūc nō manet vnitas nūeralis vtriusq̄ formal'r: ſz tñ fundamētalit̄ ꝛ tota aqua ꝓstituta est vna numero formaliter ex ambabus. ¶ Q̄ aūt sic possit cedere vnitas formal'r hoc ꝓuenit talib⁹ ex natura sua qua p̄ñt ꝛcurrere ad ꝓstitutionē alicui⁹ totius. ¶ Tertio modo dicerē q̄ sicut ex ambab⁹ aquis fit vna aqua totalē ēm naturā: Ita ex ambab⁹ dr̄ijs individualib⁹ vna dr̄ia ꝛ ex negationib⁹ vna: ꝛ sic per oīa ex vtrisq̄ fit vnū ꝛ est tñ indiuiduū ī actu: et est hoc possibile in talibus et plura indiuidua in potētia: ꝛ ita nō manet differentia indiuidualis ꝓpria vtriusq̄ nisi sicut ī vna totali nec idiuiduatio per ꝓñs. P̄ima rn̄sio videt michi melior.

¶ Ad secūdam instantiam de relatione dico q̄ sicut natura absoluta indiuiduat̄ a se. Ita dico q̄ natura respectiua vel relatio indiuiduatur ad aliud. Unde dico q̄ differētia indiuidualis ipsius relatiōis vel generis cuiuscūq̄ respectiui respectus est formaliter distinctus ex natura rei a natura talis generis ꝓtrahibili ad indiuiduū per ipsam. ¶ Cū ergo q̄ris de termino huius respectus. Dico q̄ termin⁹ q̄ huius respectus est idē cum termino q̄ respectus ipsius nature in indiuiduo in quo cōtrahit ipsam suo modo. Cū sicut terminus q̄ vel qui paternitatis est filius vt filiatio. Ita terminꝰ q̄ differētie indiuidualis ipsius paternitat̄ est hic fili⁹ vel hec filiatio. Filiatio aūt vel filius ꝛ hec filiatio vel hic fili⁹ essentialiter sunt idē. Si autē q̄ras de termino quo. Dico q̄ idē est terminꝰ quo nature ꝛ sue differētie indiuidualis ēm aliquos sicut est fundamentū filiatiōis ꝛ huius filiatiōis. Cū idē est etiā terminꝰ quo filiatiōis ꝛ huius filiatiōis. Cū filiatio ꝛ vñ hec idē faltē essentialiter q̄ē fundamētū filiationis ēm rationē nature ꝛ huius filiationis: vt huius ēm rationē hecceitatis sue vel p̄ncipiū sue indiuiduatiōis ꝛ est ꝓbabiliter dictū vt videt. ¶ Si aūt dicat cōtra sicut arguit̄ q̄ natura relationis est īmediatū fundamētū differētie indiuidualis ipsius relatiōis fundamētū vero relationis nō est nisi mediatum. ¶ Dici p̄t vno mō q̄ fundamētū relatiōis est fundamētū vtriusq̄ nō mediante aliquo ī ratiōe fundamēti: sed in ratiōe fundati: fundat g̃ vtrūq̄ respectū: ſz ordine quodā nō tñ sic q̄ primus sit fundamētū secūi: ꝛ sic nō sequit̄ p̄cess⁹ in infinitū. ¶ Aliter dz q̄ nō est inconueniēs respectū fundari a respectu q̄ respectus fundat⁹ est essentialiter idem respectui fundāti sicut est de respectu vestigiali relatiōis create ad deū. Nec ex hoc sequit̄ p̄cessus in infinitū. Sicut sequeret̄ si essent respectus essentialiter distincti. Et tūc dicendū esset vltra de terminis istorū respectuū sicut de fundamētis suo modo. Hec de tertio articulo p̄ncipali. Fundamētū relationis.

¶ Ad p̄imū p̄incipale quod probat materiā esse p̄incipiū indiuiduationis. Dico q̄ illud dictū. 5. metha. nō p̄t intelligi de materia que est altera pars cōpositi: q̄ tūc pari rōne posset intelligi de subiecto respectu formarū accidētaliū: ꝛ sic oēs forme eiusdē subiecti essent vna forma nūero. Sed dz intelligi de materia q̄ est differētia indiuidualis cōtrahēs naturā tanc̄ cōditio materialis extra quidditatē q̄ frequēter ī. 7. meta. dz forma. Et tūc sic accipiēdo dico q̄ illa sunt vnū numero quorū materia est vna. Et p̄bat̄ per textū sequētē: q̄ illa sunt vnū specie quorū ratio quidditatiua est vna. Aliter dz q̄ licet ꝓpositū vnū bene habeat vnā materiā vel accidēs. Cū subiectū vnū non tñ sequit̄ q̄ materia sit ratio vel p̄incipiū indiuiduationis nec hoc dicit p̄hūs. ¶ Ad scōm dico q̄ eodē modo accipit p̄hūs materiā primo de celo sicut dictū est īmediate: q̄ñ dicit qui dicit hoc celū dicit materiā dicit differētiā indiuidualē q̄ est vnius celi: ꝛ sic celū cōstat ex tota materia sua: q̄ nō est possibilis alia indiuidualis differētia ēm Aristotelez licet in hoc dicat falsum. Non p̄t accipere ibi materiā p̄o altera parte cōpositi. Hec cōmētatores etiā q̄ in celo sicut puto nō posuerūt talem materiam.

¶ Ad tertiū dico q̄ phūs. 12. metha. accipit materiam p̄o natura cōtrahibili p differētiā indiuidualē et potētiali ad ipsam et nō sicut tu accipis vel p differētia indiuiduali cōtrahēte naturā: ꝛ tūc verū est q̄ si primus motor multiplicaret̄ q̄ haberet materiā talē. Non autē oportet q̄ materiā que est altera pars cōpositi: ꝛ ita nichil sequit̄ cōtra ꝓpositū.

¶ Ad vltimū de. 7. meta. dico q̄ in nō habētibus materiā eo modo quo est accepta materia ī solutionib⁹ precedētibus idē est q̄ quid est cū eo cui⁹ est et talia sunt immultiplicabilia existētia eiusdē rationis: ꝛ hoc ī solis diuinis reperit̄ ꝛtū ad quidditatē: sed nō oportet in separatis a materia q̄ est altera pars compositi. Non em̄ oportet q̄ quod quid est sit idē cū singulari cuius est per se p̄mo: q̄ singulare p̄t aliquid addere sup naturā vel quidditatē puta differētiā idiuidualē q̄ nō p̄uenit q̄ditati ali cui create ex se: ꝛ iō est multiplicabil' nō obstāte q̄ nō habeat materiā ꝓtē sui: ſz materiā sup̄adictā.

¶ Distinctiōis Decimetertie. Questio vnica.

Circa istā distictionē quero vnā q̄stionē. ſ. vtrum lumē sit forma accidētal' educta de potētia medij existēs ī medio realiter vel intētionaliter. ¶ Videt̄ p̄imo q̄ non sit forma accidētalis: q̄ illud q̄ est corp⁹ est substātia ꝛ nō accidēs. Sed lux ꝛ corpus ꝛ pari ratiōe lumē: patet de luce ēm Augustinum. 3. de libero arbitrio lux in corporib⁹ tenet p̄mū locū: g̃ ꝛc. ¶ Sedo sic. Si lumē esset accidēs. Sequeret̄ q̄ duo accidētia eiusdē speciei essent simul ī eodē subiecto: q̄ duo lumina duarū candelarū sunt simul ī eodē p̄ncto medij. Augustꝰ

Nō p̄batur: q̄ ad oppositionē corporis opaci causantur due vmbre ꝛ vnū illorū luminū p̄t manere alio nō existēte: si amoueat̄ altera candelarū ꝛ p illa distinēte videtur duo corpora luminosa q̄ nō esset possibile nisi essent plura. Sed ꝓñs est falsum et cōtra Aristotelē. 5. meta. g̃ ꝛc. ¶ Tertio q̄ nō educatur de potētia medij. Videt̄ q̄ si educeret̄ in instāti educ ret̄: q̄ illuminatio est in instāti. Sed impossibile est q̄ agēs creatū aliquid educat de materia in instāti: q̄ tūc esset virtutis infinite: q̄ si tanta virtus agit in tāto tēpore maior virtus in minori tempore ꝛ infinita per consequens in instāti: g̃ ꝛc. ¶ Quarto sic. q̄ non sit in medio realiter sed intētionaliter tñ: quia illud q̄ est in medio: vt species lucis p quā est cognoscibilis: ꝛ visibilis: ꝛ est ratio videndi ipsam non est in medio nisi sicut intentio. Sed lumen est huiusmodi: ergo ꝛc.

¶ Contra p̄imum istorum est Damascenus libro. 2. ca. 6. dicit q̄ lumen est accidens aeris. Aer enim nō in substantia sui habet lumen: et ideo dicit q̄ tenebra nō p̄iuat substantiaz sed tantum accidens puta lumen. Damasc.

¶ Contra secūdū q̄ sit eductum de potentia medij: quia alioquin esset creatio. ¶ Contra tertium q̄ sit ibi realiter: quia est causa alicuius effectus realis. Patet de lumine solis.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquiram: vtrum lumen vel lux sit corpus vel substãtia. ¶ Secũdo vtrum lumen sit in medio eductũ de potẽtia medij. ¶ Tertio vtrũ sit in medio intentionaliter vel realiter. ¶ Quarto vtrũ duo lumina possunt esse simul in eadẽ parte medij.

Lumẽ a luce distinguitur.

¶ Quãtum ad primum notandum est primo q lumen distinguitur a luce: qz lumen dicitur qđ procedit a corpore luminoso in medio vel in medium. Lux autẽ est qualitas corporis luminosi ꝑm quã agit & causat lumen in medio. vñ de lux causa est luminis.

Lumẽ an sit corp⁹ vel substantia.

¶ Quãtum ad istum ergo articulum voluerũt aliqui dicere q lumen est corp⁹ et substantia quedam moti aliquibus rationibus. ¶ Pria est ista. Nichil agit vltra suã speciẽ. Sed lumẽ est causa aliq̃rũ substãtiarũ. Nã ꝑm Dionysiũ 4. ca. de diuinis nominibus. Lumen solis generationẽ confert corporũ visibiliũ: ergo cũ illa corpora sint substãtie videtur q lumẽ non sit accidẽs: sed substãtia. ¶ Dicit etiã Augustinus sup Genesim q omnia ministratur corpora per lucẽ & aerem: ergo &c. ¶ Secũda ratio est ista. Illud cui cõueniũt ꝓprietates corporis & substãtie est corpus vel substãtia. Sed sic est de lumine: ꝫ &c. Probaꝫ minor: quia reflecti reuerberari intersecare et huiusmodi sunt proprietates corporis que omnia conueniunt lumini: ꝫ &c. ¶ Tertia ratio. Si lumẽ esset accidẽs videretur q esset in tertia specie qualitatis: qz nõ apparet q sit ĩ alia. Sed hoc est falsum. Probatio primo qz cuilibet passibili qualitati est aliquid contrariũ: vt albedini nigredo scdm accidẽs. Secũdo quia passibiles qualitates introducũtur successiue lumẽ vero in instanti. Tertio qz passibiles qualitates sunt mãsiue ad absentiam agentis & causantis ergo &c. Lumen igitur nõ est accidens: sed substantia: vt visum est aliquãdo istis.

Reprobaꝫ ꝓcedens opinio.

¶ Sed ista positio est falsa. Probo eñ q nec lux nec lumẽ sit substãtia vel corpus. ¶ Prima ratio. Lux & similiter lumẽ est accidẽs in natura elementari. Puta in igne vel aere vt probabo: ergo ĩ nullo est substãtia: quia qđ vere est nulli accidit. 1. phisico. & similiter qđ alicubi est accidẽs nullibi est substãtia. ¶ Qz autẽ sit accidẽs in istis inferioribꝰ in natura elemẽtari. patet quia est per se visibilis & sensibilis. Et similiter etiam in quibuscũq; corporibus. Sed substãtia non est p se sensibilis. Scdo de anima: sed per accidẽs tñ. Et patet ratione: qz si substãtia esset p se sensibilis primo sicut lux tũc sensus posset apprehendere absentiã substantie vel presentiam. Sed hoc non potest. Patet ĩ sacramẽto Eucharistie: ꝫ &c. ¶ Dices q lux vel lumẽ nõ est eiusdẽ rationis vel gñis in istis inferioribꝰ & ĩ cḧbuscũq; aliꝭ puta ĩ corpib⁹ celestib⁹: & ita nõ oportet q si est hic accidẽs q vbiq; sit accidẽs. sicut sapia ĩ creatura ẽ accidẽs: ĩ deo aũt est substãtia: qz nõ oportet q sint eiusdẽ rationis: Hec sũt hic & ibi. ¶ Scdo dices q lux non est p se primo visibilis vel etiã lumẽ: qz color est p se visibilis. 2. de anima & primo vt videtur eiusdẽ vero potentie non sunt duo prima obiecta: quare &c.

¶ Ad primum dico q licet cõmentator diceret q lumẽ vel lux nõ essent eiusdẽ rationis ĩ istis inferioribꝰ & ĩ supioribꝰ sicut etiã dicit de ḧtitate. Tñ dico q sunt eiusdẽ rõnis saltẽ ĩ genere q̃cq̃d sit de rõne speciei. Nõ eñ differũt genere logico nec methaphisico lz differant gñe phisico sicut etiã ḧtitas & ita si vnũ est accidẽs vel alicubi & aliud. ¶ Ad scdm dicũt quidã q lux & color idez sunt ḧtũ ad formale suũ: ꝫ & color nõ distinguit a lumĩe: nisi p terminationẽ corporis. Est eñ corporis terminati nõ aũt lumẽ. ¶ Color eñ vt dicunt est lux obscurata ex opacitate corpis: & ita nõ sũt duo obiecta ꝓma visus formalr distincta: ꝫ vnũ tñ. s. lumẽ & lux: qz ꝑm aliquos istoꝝ vt ꝓdictũ est: lumẽ est tota natura coloris. Ita q color nõ est in tenebris nisi ĩ potẽtia. Scdm aliosvero lumen lz ꝓcipek a colore: & iõ ḧto magꝭ color ꝓcipat lumẽ tãto est magꝭ visibilis: vt ptz de albedine tñ nõ est tota substãtia vel natura coloris. Pria videk fuisse opinio Auicẽ. 6. naturalũ. pte. 3. ¶ Sz ꝺ positionẽ Auicẽne arguit Ptholomeus. 2. opticorũ: qz tũc due rõnes ḧntes eundẽ situ respectu lucis vel coloꝝ lucidi haberẽt eũdẽ colorẽ qđ patet falsum ad sensuz ¶ Scdo qz eadẽ res ostẽdit eundẽ colorẽ respectu diuersoꝝ luminũ: vt cãdele solis vel lune. ¶ Tertio qz nõ videmꝰ colorẽ naturalẽ variari p aliq̃ lumine sicut albedinẽ cigni vel nigredinẽ corui: & cõbustũ ab igne ĩ aliquibꝰ est nigrũ: ptz in carbone & in aliquibꝰ est albũ: vt ptz i lapide vel calice. Scdz de ꝓcipatiõe nõ itelligo: qz color si est ꝓpter hoc magꝭ sensibilis: qz magis ꝓcipat de lumine. Aut qz magꝭ ꝓcipat de lumine celesti. Aut de lumine elemẽtari. Nõ de lũine celesti: qz lumẽ illud nõ põt misceri nec aduenit ad ꝓstitutionẽ istoꝝ colorũ in feriorũ. Nec de lumine elemẽtari: qz tũc corp⁹ magis albũ haberet i se ignẽ a dñio q est maxime lucidus qđ est falsum. Ptz de niue ĩ qua nõ est ignis a dñio: ꝫ minimũ est ibi de igne & multũ de ℞rio puta de aqua: loquẽdo de ℞rio extẽsiue. ¶ Et iõ dico aliter ad illã instãtiã q obiectũ cõe adequatũ visui est cõe lumini vel luci & colori & est innoiatũ: lz lumẽ p se ꝑmo possit videri nõ p aliqd ꝓius visũ qđ sit ratio videndi ipsum. Et sik color qz nõ puto q licet color nõ videaꝫ nisi cũ lumine & ĩ lumine: qz lumẽ sit ratio videndi colorẽ. Si aũt velimꝰ illud obiectũ cõe noiare noiek visibile sicut etiã est de obiecto tactꝰ. Et sicut etiã phũs dicit. 2. de aia Cuius quidẽ est visus hoc est visibile. ¶ Scda ratio ꝓncipalis ad q̃stionẽ est ista. Omnẽ formã substãtialez actiuã vel generatiuã concomitaꝫ aliqua qualitas accidẽtalis alteratiua vt videk ad disponẽdum ad generationẽ. Sed forma solis est forma talis generatiua alicuius substãtie: ergo &c. Sed qualitatem aliam nõ habet a luce: ergo &c. Similiter de lumĩe ¶ Tertia ratio est ista. Si lux vel lumẽ est substãtia. Aut est substãtia spũalis aut corporalis vl corpus. Nõ est substãtia spũalis. qz ois talis est intellectiua & oia corpa lucida tũc cẽnt aiata. Silr etiã qz extẽdit corpi lucido vel lũinoso: qz silr est visibilis nõ aũt substãtia spũalis. Nec est substãtia corporea vel corpꝰ ꝓbatio ꝓmo de luce: qz sicut ꝓius tactũ est ĩ corpe lucido puta ĩ sole nõ esset aliq̃ qualitas actiua nisi lux ponaꝫ accidẽs ĩ eo: qz calor nõ est ĩ eo formaliter: nec ꝓspicuitas in aliquo est forma actiua planũ est nec densitas vel raritas: ꝫ &c.

Color quid.

¶ De lumine patet qz duo corpora nõ possunt esse simul naturaliter sed lumen & corpus medium puta aer sunt naturaliter simul. ergo &c. ¶ Dices q lumen est corpꝰ subtile sicut ignis qđ ĩgreditur corpus aeris per porosvel in poris eius sicut ignis in ferro vel in ligno. ¶ Cõtra hoc arguit vnꝰ doctor quia tũc obtenebrato aere remanerẽt vacui qđ nõ permittit natura. Sed istud faciliter soluiꝫ quia dicerent alij q lumine recedẽte de poris ipsi pori implentur alio corpore. Puta vapore vel ipomet aere rarefacto. ¶ Sed cõtra hoc etiã posset argui: qz tunc vel esset vacuũ vel motus in instãti. Nam totum lumen desinit eẽ in aere in instãti sicut in instãti generaꝫ. ergo oz vel illos poros manere vacuos vel impleri subito ĩ instanti per motum localẽ alicuius corporis ad ipos vel per rarefactionẽ aeris subitam quoꝝ vtrũq; est impossibile. Sed istud ẽt potest solui ꝑm aliquos: qz licet lumen multiplicek & generetur ĩ instãti tamẽ paulatiue & successiue recedit de corpore illuminato ꝑm motum successiuũ corporis luminosi & corporis illuminati. Patet de fenestra que cũ successiue aperitur vel claudiꝫ successiue in parte opposita generaꝫ vna figura luminosa. Eodẽ modo in proposito. Non curo de hoc.

q lux est solũ accidens.

¶ Arguo aliter ad hoc impossibile est corpꝰ interminatum termino ꝓprio vel interminabile habere intra se aliquas ꝓcauitates porosas talia eĩ nõ sũt nisi solidorum & terminatoꝝ termino ꝓprio. Sz aer est corpus ex se fluidũ nõ habens terminũ ꝓprium vel nõ terminatũ seu terminabile termino ꝓprio si cut nec aqua. ꝫ &c. ¶ Ex hoc eñ sequitur q oẽm locum implet ad quez potest peruenire. ergo lumẽ non recipitur in aere nisi cum aere & p ꝑs nõ ẽ corpus. ¶ Dico igitur q lux siue lumen nõ est substãtia nec corpus sed est accidens. & puto q sit de tertia specie qualitatis que ẽ passio vel passibilis qualitatis. Sicut omnes alie qualitates p se primo sensibiles. Eo modo quo exposui supra ꝓmo.

¶ Ad primum aliorum dico q lumen vel lux seu lucidũ vel luminosum nõ agũt nisi alterãdo. Sed substãtia solum ĩmediate generando iõ non valet. ¶ Ad secundũ dico q illa puta reflecti vel refrangi vel intersecare improprie loquendo de transsumptione ꝙueniũt lumini. Nõ eĩ idem lumen reflectitur qz est aliud & aliud lumẽ directum & reflexum diuersimode generatum non sic autem in corpore. Sed idem corpus reflectitur vel repercutitur. Patet de pila repercussa ideo nõ valet. Et q ista metaphi. dicaꝫ de lumine. Patz per Auicẽnam Sexto naturalium parte tertia. ¶ Ad tertiuz dico q lux vel lumen est in tertia specie qualitatis. Nec oꝭ q habeat contrarium: sicut nec q̃li bet qualitas elemẽtaris hz cõtrarium sicut perspicuitas nõ habet ꝓtrarium & per ꝑs non oportet q successiue generetur: sed ĩ instãti potest quia nõ habet contrarium. Nec oportet etiam q sit mãsiua licet ita sit de aliquibus nõ oportet q de omnibus. Puta de lumine quod est qualitas transitoria cuz corpore luminoso. Sic de primo articulo.

¶ Quantũ ad secundum articulum Primo inquiram an educatur. Scdo vtruz in instanti. Tertio de modo vtrum in toto medio a sole ĩmediate sic q Sol illuminet quãlibet partem vel vna aliam.

Lumen an sit eductum de potẽtia medij.

¶ De primo dicunt quidam & dixerunt q lumen nõ est in medio per sui eductionem: sed magis per sui multiplicationes. Ad hoc adducuntur alique rationes. ¶ Prima est ista forma q̃ adducitur de potentia materie põt manere recedẽte agente. Sed lumen nõ potest. ergo &c. ¶ Secũdo sic. Forma que est tota in toto & tota in qualibz parte medij vel subiecti non educitur de potentia subiecti. Patet de aĩa rationali per exẽplum. Et per rationem hoc patet qz forma que educitur: educitur sicut tota de toto. Ita pars in de parte & sicut sed lumen est totum in toto & totum in qualibz parte medij. Est enim ibi sicut forma simplex & indiuisibilis. ergo &c. ¶ Secundo sic Forma que educiꝫ de potentia subiecti concernit in subiecto potẽtiã transmutatiuam vel trãsmutabilem ab agẽte & sic per ꝑs requirit ꝓtrarium & habet ꝓtrarium. Sz lumen nõ habet ꝓtrarium. ergo &c.

Auctorꝭ opinio.

¶ Ista opinio est falsa. Dico enim q lumen vere educitur per mutationem instãtaneam de potentia medy ab agente naturali vel p actionem subitam. ¶ Hoc probo. Primo sic. Omne agens quod agit effectum suum nõ educendo formam de potentia subiecti creat et est agens creatiuum: qz agit aliquid de nihilo. Si ergo agẽs naturale causat lumen nõ educendo sequiꝫ q creet ipsum. Hoc est falsum. ergo &c. ¶ Secundo sic. Omne agens qđ agit non educendo de medio vel subiecto ꝓius attingit effectum suum in seipso ḧ passum & ꝓius natura ponit effectum suuz in se ḧ ponat ipsum in subiecto. Patet de creatione aĩe. Unde & cõtra cõmentatoꝝ. Secũdo metaphi. ꝓtra Auicen. Vult q actio per influxum sit creatio. Si ergo lumen causatur nõ educẽdo ꝓius natura ponitur lumen in seipso ḧ in subiecto & creaꝫ. ¶ Tertio sic. Illa multiplicatio quã ponunt alij. Aut fit per quẽdam exitum luminis a corpore luminoso sicut aqua egreditur de fõte. Vel aĩa qñ recedit exit a corpore. Aut per exitũ de corpore illuminato puta de medio. Non primo modo: qz tunc lumen minueretur in corpore luminoso quod est falsum. Similiter etiam vnum accidens transferretur de vno subiecto ad aliud vel lumen esset corpus quoꝝ vtrũ q̃ est falsum. Si secũdo modo cũ illa extractio nõ potest esse nisi forme de materia vel subiecto. Non autem sicut corporis de loco vel aliquo alio modo patet q habetur ꝓpositum. ¶ Quarto sic. Illud quod fit virtute nature fit ex aliquo ꝑm Aristotelem. Sed lumen fit igitur de aliquo non nisi ex medio. ergo &c. Dico ergo q lumen educitur de potẽtia medij. Alioqn vel migraret de subiecto in subiectum vel crearetur quorum vtrũq; est falsum.

¶ Ad primum aliorum dico q maior est falsa. Non oportet hoc vniuersaliter: sed sunt quedam forme educte de potẽtia medij vl subiecti que desinunt esse ad absentiam agentis.

¶ Ad secundus Dico q maior illa non est necessaria. Augustinꝰ enim ꝑm aliquos videtur tenere q sensitiua bꝛutorum est tota in toto & tota in qualibet parte. Et tñ planum est q educta est de potentia materie. Unde non video cogentem rõnẽ qua-

ly,

re illa maior sit necessaria. Nō em̄ video quare forma educta non possit educi tota de toto et tota de qualibet parte: sicut potest aliqua forma eē tota in toto ⁊ tota in qualibz parte ⁊si educatur tota de toto ⁊ tota de qualibet parte tunc est tota in toto ⁊ tota in qualibet parte. ¶ Ad minorem dicendum q̄ est falsa qz lumen coextēditur medio nec est indiui sibiliter in medio sicut anima in corpore. Tunc em̄ nō videretur in medio sicut nec aīa in corpore ⁊ iō sic est in medio q̄ tota in toto ⁊ tota in qualibz pte. ¶ Ad tertium dico q̄ non oportet formaz eductā de potentia medij vel subiecti summe dispositi que non habet cōtrarium p̄ supponere in subiecto potē tiam transmutatiuā que vel fundatur in contrario vel habet annexum cōtrarium sed bene potentiam susceptiuam talis forme ⁊ sic susceptiua q̄ de ipsa educatur talis forma in ꝓposito. ergo ꝛc. ¶ De se cundo mēbro. Si in instanti educatur dixerunt ali qui q̄ nō. Ita q̄ illuminatio em̄ eos nō fit in īstan ti sed bene in tēpore in ꝑceptibili. Primo qz ipossi bile est ⁊repugnat ymaginationi q̄ agens creatuz puta corpus luminosum ita cito agat in distans sicut in ꝓpinquum. Hoc aūt esset si illuminatio eēt in instāti. ¶ Secūdo qz illumīatio em̄ perspectiuos est em̄ puncta. Ita q̄ punctum illuminatur a punctovel pars a parte. Sed hoc est impossibile in īstā ti. ¶ Tertio qz illuminatio est motus. Nā est altera tio vt videtur: qz ad qualitatem sensibilem. Sed motus nō potest esse in instāti. ergo ꝛc.

an lumē educaī ī instanti.

¶ Sed opinio est contra phi/

losophū sco de aīa. vbi arguit q̄ si illuminatio fie ret in tēpore nō est probabile q̄ tantū spaciū sicut est totum medium ab oriēte in occidēs illuminare tur in tempore imperceptibili. Sed eēt temp⁹ mul tum longuz ⁊perceptibilevt videtur. ¶ Sco argui tur sic cōtra illam pōnem. Successio nō requiritur in actione nec per ꝑns tempus nisi ꝓpter resistētia medij vel passiui ad agens vel mobilis seu passiui ad mediuz. Sed hic nulla est repugnātia medij ad lumen: quia est summe dispositum nec luminis ad illuminans nec etiā medij. ergo actio talis nō req̄ rit tempus. Sed fit in instāti. ¶ Tertio sic. Gene rans in generādo in fine alteratiōis introducit for mam in instanti in totam materiam que tamē quā ta est ⁊hoc qz totū est vnum informabile disposituz in illo instāti ad formā substātialem igitur cū totū medium sit vnum illuminabile disposituz respectu luminis vel corporis luminosi puta solis debet cā ri lumen in isto medio in instāti. ¶ Quarto sic. Da to q̄ illuminatio fiat em̄ puncta vt dicūt perspecti ui adhuc illuminatio pōt esse in instāti: quia vnum punctum in instāti in quo illumīatur potest illumi nare aliud vel vna ꝑs aliam dispositam. ⁊ sic de sin gulis Agens em̄ perfectum nō per motum pōt in eodem instāti in quo est agere in passum disposituz sibi approximatū. quare ꝛc. ¶ Ꝑ. Nota q̄ Alacen in secūdo pspectiue ponit duas rōnes ad ꝓbandū q̄ illuminatio nō fit in instāti. ¶ Prima est qz ra dius citius venit ad aliqd ꝑpendiculariter q̄ non perpēdiculariter. ¶ Scda est de apertiōe fenestre quia vniformiter aperitur fenestra ⁊ generatur lu men in parte opposita. Sed fenestra aperitur in tē pore per motum localem ⁊ nō in instāti. ergo ꝛc.

Rōnes Alacen.

¶ Tamen iste rōnes possunt solui Prima negan

do assumptum: licet em̄ efficatior sit radius perpē dicularis nō tamē venit velocius ad rem em̄ tēp⁹ q̄ non perpēdicularis. ¶ Secūda etiā qz licet ap tio fenestre sit mot⁹ illuminatio tamē partis oppo site fit ī instāti. Licet em̄ obstaculū tollatur in tem pore: qz tamen in instāti vltimo illi⁹ temporis habe tur illuminabile presens. ⁊ sic illuminātur diuerse partes quasi diuersa illuminabilia habita vel pre sentata per diuersas partes motus ⁊ amotionis ī pedimenti que tamē omnes simul eadē illuminatō ne illuminarētur: sicut vnū totum illuminabile nisi esset impedimentum.

¶ Ad primum aliorum Dico

q̄ non debet quis ymaginari q̄ partes medij sint plura illuminabilia quorum vnum sit ꝓpinquum ⁊ aliud distans: sed q̄ totum medium correspōdet so li pro vno illuminabili sufficienter approximato ⁊ ita totum simul ⁊ in instāti illuminat tū perfectius partes sibi ꝓpinquiores. Dato q̄ eēnt plura illūia bilia distincta adhuc possent illuminari in instanti ¶ Ad secundū. Dico q̄ illuminatio nō fit illo mō sicut dicūt perspectiui sicut statiz dicetur: ⁊ dato q̄ sic fieret adhuc posset esse in instanti sicut dictū est supra. ¶ Ad tertium dico q̄ illuminatio nō ē mo tus sed est simplex mutatio ⁊ instātanea ad qualita tem sicut generatio ad substātiaz. ¶ De tertio mē bro dicit q̄ corp⁹ luminosum illuminat primo par tem sibi ꝓximam ⁊ illa aliam ⁊ alia aliam. Ita q̄ solvel corpus luminosum nō illuminat oēs partes Et ratio adducitur qz oportet agens puta illumi nans esse presens passo. Modo solvel corpus lumi nosum nō ē presens partib⁹ a se distantib⁹ ideo ꝛc. Sed dico q̄ hoc est falsum: sed sol vel corp⁹ lumi nosum illuminat oēs partes que corrident sibi in to to medio pro vnico illuminabili ⁊ ideo nō oportet ponere plura illuminātia. ¶ Sco qz si eēt ista posi tio ꝓdicta. Sequeretur q̄ pars illuminata ita be ne illuminaret partem posteriorem ⁊ dextram vel sinistram sicut anteriorem. Nam agēs naturale in medio dispositio agit sperice nisi sit ipedimentum ⁊ ita equaliter in omnem partem. Patet de igne ⁊ ita si pars radij haberet virtutem gignēdi ex se lu men cum omnis pars medij sit equaliter disposita in omni parte aeris generaretur lumen equaliter. Hoc aūt est falsum. Nam radius cadens per fene stram nō illuminat angulum domus nisi debiliter sicut patet. ¶ Ad argumentum aliorum. Dico q̄ nō requiritur pōtia agētis ad patiens em̄ cōtactū mathematicū. Alioquin corp⁹ lucidum nunq̄ pos set illuminare medium nisi in superficie in qua tan gīt ipm̄ mathematice ⁊ nihil in ꝓfundo ⁊tūc vltra oporteret illud lumē receptum in superficie diffun dere se ⁊ nō nisi in illud quod est sibi ptiguum ⁊ ita in aliam superficiem indiuisibilem em̄ profundita tem ⁊cū sint infinite superficies indiuisibiles in cor pore etiam pedali oporteret ponere infinita lumia in actu cāta abinuicem anteq̄ esset modicū corpus illustratum. ¶ Et ita oportet dicere q̄ sol pōt vni ca illuminatione illuminare totum ꝓfundū localiter etiam distans ab eodem tanq̄ vnuz illuminabi le nec requiritur contact⁹ mathematic⁹ sed virtut, Bene verus est tamē q̄ nō posset illuminare q̄tū cunq̄ distās. Deus em̄ posset facere aliquid distās intantū distans a sole q̄ sol non posset ipm̄ illumia

Modus illumina tiōis.

re quia est virtutis finite ⁊ limitate in eēndo ⁊etiā in agendo. Hec de secundo articulo.

Lumen an sit spe cies lucis

¶ Quātum ad tertium arti/

lum Vtrū scz lumen sit spēs lucis vel forma inten tionalis ī medio. Dicit quidā doctor scz sup Tho. q̄ nō sed est forma realis. Ad hoc sunt rationes.

Prima opinio.

¶ Prima est ista intentio nō denominat subiectū vel mediū. Patet de specie coloris em̄ quē nō dici tur aer coloratus. Sed lumen denoīat medium qz medium dicitur luminosum a lumine. q̄ ꝛc. ¶ Se cunda ratio Intentio vel forma intētionalis nō est principium actionū naturalium ⁊realium sed foā realis tm̄. Sed lumen est principiuz multorū actio num realium in istis inferioribus puta calefactio nis vel gnationis. ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio. Inten tio est effectus equiuoc⁹ illi⁹ cuius est intētio sicut patz de specie coloris ⁊de spē substāte in ītellectu Sed lumen est effect⁹ vniuocus lucis: qz sunt eiusd rationis vt dictum est supra. ¶ Quarta ratio. In tentio nō est per se ⁊directe in genere qz est diminu tum ⁊ideo si est in genere nō est nisi per reductionē ad ens simpliciter reale cui⁹ est intētio. Sed lumen per se est in genere qualitatis: vt dictū est supra er go. ꝛc. ¶ Quinta ratio. qz lumen includit opposi tum puta tenebram a medio. Sed spēs nihil includit a medio. ergo ꝛc. Sic ergo dicūt isti q̄ lumē in medio nō est forma intētionalis sed realis.

alia opi.

¶ Alij dicunt

q̄ est forma intētionalis ⁊ non realis. ¶ Primo qz si esset simplicit realis sicut albedo vel nigredo sim pliciter impediret visionē sicut albedo vel nigredo posita super oculum: qz sensibile tale positum sup sensum non facit sensum. Hoc aūt est falsum. q̄ ꝛc. ¶ Secūdo qz lumē dat coloribz esse intētionale in medio q̄ est intētio quedā. ¶ Tertio qz lumē est rō tendendi in lucem ⁊ cognoscēdi. Vnde nō requiri tur alia species lucis a lumine. q̄ est intentio.

Forme ī medio multipli ces.

¶ Sed de hoc videtur michi

dicendū q̄ quedā sunt forme in medio que sunt pu re intētiones. Alie vero que sunt reales ⁊ intentio nales. Forme que sunt pure intentionales sunt ille que nō possunt terminare actionem sensus. Ita q̄ solum sunt rationes ductiue in ipa sensibilia ⁊non sunt ī se sensibiles tales sunt species coloris in me dio vt in plurib⁹: ⁊ dicūtur intētiōes nō eo mō quo accipitur intētio in logica vel pro prima vel secun da. vel in Ethica pro actu intendēdi finem: qz sunt rōnes quibus tanq̄ repūtatiuis vel medijs aliquo modo sensus tendit in alia vel in aliud ⁊sic sunt in tentiones: qz ratiōes tendēdi in aliud. Ille vero di cuntur reales ⁊ intentionales que nō solū sunt ra tiones tendēdi in aliud: sed etiā in seipis ⁊em̄ seip sas possunt terminare actionem sens⁹ ⁊ ita nō sunt solum intētiones sed etiam res quedam sensibiles. Nec dicūtur res isto modo: qz sint aliquid extra in tellectum ⁊in rerum natura qz isto modo. prime ēt dicerētur res. ¶ Sed qz sunt tales q̄ in se sunt ob iecta q̄ā realia potētia terminare actionē sensus: licet etiā possint ducere ī alia obiecta. ¶ Tūc dico q̄ lumē in medio est forma realis ⁊ intētionalis isto mō qz sit ītētioal. Ꝑz qz ē spēs lucis ꝑ quā lux vī sicut etiā videtur color per suā speciem. ¶ Et hoc probatur primo ꝑ cōmentatorem de sensu ⁊ sensa

Auctorz resolutio

to. ¶ Secūdo qz hoc pz ad sensum: qz oculus exi stens in quolibet loco ad quez venit radi⁹ principa lis ipsius lucis qui nihil aliud est q̄ lumē principa le vel primariū ꝑt videre lucidum a quo gignitur talis radius: qd non esset nisi esset species luminis ⁊ medium videdi quo. ¶ Qz etiam sit realis ⁊ ob iectum visibile. Patet ad sensum in corpore terti to in pariete ⁊ ita dico q̄ vtrūq̄. Ad euidentiā ve ro vni⁹ dicti īmediate de lumine principali. ¶ Ho tandū q̄ lumen quoddam est primarium in medio. Aliud secūdarium. Lumē primarium et principa le/ gignitur in medio em̄ triplicem radium quoruz vnus dicitur rect⁹. ali⁹ dicitur fract⁹. ⁊ alius refle xus. Est autem radius rect⁹ qui diffunditur a cor pore lucido in medio eiusd̄ dyaphanitatis vel per spicuitatis q̄tum durat vel potest ptēdere virtus talis lucidi. ¶ Fract⁹ vero radius dicitur qui oc currente medio alteri⁹ dyaphanitatis nō tamē oīo opaco multiplicatur in illo medio nō em̄ linez rec tam sed em̄ angulum incidētie: qz incidit angul⁹ in linea diffusiōis. ¶ Quādo aūt occurrit mediū densius frangitur radi⁹ ad lineam ꝑpendicularem em̄ angulum rectum. Cuius ratio est qz exquo cor pus lucidum in medio agit q̄tū potest oz q̄ occur rente medio magis denso ⁊per ꝑns magis resisten te actioni q̄ radij magis vniantur ꝓ fus perpēdicu larem ꝓpter causam oppositam. Radius vero re flexus est qui occurrēte corpore opaco ante q̄ ter minetur virtus actiua lucēdi diffunditur vel refū ditur in partem oppositam vnde rectus processit ⁊ tunc stat simul cū radio recto in eadem parte medij ⁊ quo mō hoc est pertinet ad sequētem articulum. Sic igitur hoc est lumē principale ⁊ ocul⁹ suppositū cuilibet istorum radiorum posset videre corpus lu cidum vī lumen veriuatur. ¶ Preter aūt illud lu men triplicis radij qd dicitur lumē primariū ē alid lumen qd dicitur secūdarium ⁊ est lumē vmbre vel in vmbra in qua planum est q̄ nō est aliqs radi⁹ lu cis sed lumē debile. Jn hoc enim distinguitur vm bra a tenebra qz tenebra est priuatio lucis primarij ⁊ scdarij. Vmbra vero priuatio luminis primarij tantum lumē etiam primariū est īmediata species lucis nō aūt lumen scdarium. Vñ nec in vmbra vi deri potest sol vel corp⁹ lucidum. Lumen vero secū darium est species luminis primarij. vñ ⁊in vmbra videtur lumen primariū. Sic igitur dico q̄ lumē ⁊ est forma realis ⁊ intentiōalis vt dictum est.

Nota de lumine ⁊ radijs.

¶ Ad rationes vtriusq̄ ptis

Potest dici gratia cōclusiōis hui⁹ licet sint ibi ali que bene dubie q̄ cludūt ꝓpositum primo: q̄ non est intentio, pura ſz realis. Alie vero q̄ non est rea lis pure sed cum hoc intentio. Non obstāte ergo q̄ lumen sit species luminis tamē visibilis est sicut ēt patet de radio solis cadēte per vitrū rubrū in par te opposita in quā cadit apparet rubor ⁊ nō est nisi tantum species rubedinis que est in vitro. Non est enim verus color rubedinis. Constat em̄ q̄ paries non sit rubeus sed est albus frequēter vel croceus ⁊ tamen videtur ī pariete ⁊ si esset oculus sibi suppo situs esset sibi ratio videndi fenestrā rubeam tanq̄ species roboris eius. Similiter cōmentator de sen su ⁊ sensato dicit q̄ aer transiens per plantas viri des apparet viridis vbi nō potest eē nisi species vi redinis. Non enim est aer susceptiuus coloris. Si-

Nota.

militer animal qđ dicitur Camaleon mutat colorē in colorem cuiuslibet corporis oppositi vt videtur ꝫm Augustinum. 11. de Trinitate ꝛ Ptolomei primo opticoꝝ. Et manifestum est ꝙ nō potest esse verus color sed tm̄ species colorīs ꝛintētio nō quecū qz sed fortis ꝛ intēsa. ¶ Si dicas ꝙ tunc visus decipitur circa ꝓprium obiectum puta iudicādo colorem vbi nō est. Respōdet Cōmentator ꝙ sensus vt in plurib⁹ nō fallitur circa ꝓprium obiectū: bñ tamen aliqñ fallitur nec est incōueniens. ¶ Et confirmatur hoc per Senecam quinto libro naturaliū questionū dicentē ꝙ illi colores qui apparēt in colo columbe nō sunt veri colores sed apparētes tm̄

¶ Contra qz si visus recte disposit⁹ errat igit̄ non potest haberi certitudo de colore qz nō nisi pvisuz. ¶ Dicendū ꝙ multa alia requirūtur ad certitudinem visiōis ꝛ iudicij qz dispositio visus: qz realitas obiecti ꝛ hui⁹ꝛ tunc oībus cōcurrentib⁹ non errat Sed nescio an possumus scire si nō errat qz sensus possunt illud sicut est manifestuz. Hec de tertio articulo principali.

De duobus lūinibus opi. solēnis.

¶ Quantum ad quartū artículum Utrum scz duo lumīa possint simul stare distincta nūeraliter in eadez parte medij. Est vna solemnis opinio ꝙ nō. Ad hoc auctoritates ꝛ rōnes.

¶ Prima rō est ista. Jn vna ꝛ eadē potētia nō possunt simul stare duo actꝰ perfectiui ipsius sed respectu indiuiduorum eiusdē rōnis puta respectu plurium luminum nō est in subiecto nisi vnica potētia qz ꝛ si potentie numerentur ꝫm formas specificas non tamen ꝫm nūerales. Tunc em̄ essent actu infinite. ergo ꝛc. ¶ Secūda ratio forme que educūtur de potentia subiecti numerātur vel vniūtur ꝫm numerum vel vnitatez subiecti vt videtur. Sed lumē educitur de potētia medij ꝛ subiecti ergo si mediū est vnum vel pars lumē est vnum. ¶ Tertia rō est ista ꝛ est difficilis inter oēs. Quecūqz forma nata intendi vel remitti cōcurrēs cum alia eiusdē rōnis in subiecto cedit in vnam perfectiorem ꝛ intensiorem cum illa alias nō est assignare rationē augmēti in forma. Sed lumen ē eiusdē rōnis cū alio puta lumē candele cū lumīe alteri⁹ candele ꝛ est forꝫ q̄ ꝓ intēdi vl̄ remitti. ꝫ ꝛc. ¶ Quarta rō. Si manerēt lumina distincta nō esset medius ꝓfectius nec intētius illumiatum per duo vel tria vel quattuor ꝫ ꝙ vnum. Si enim ponātur quattuor equaliter calida nō habetur aliquid calidi⁹ ꝛ perfecti⁹ calidus ꝫ sit alterum tantū. Sed hoc est falsum ꝛ contra sensuz. ergo ꝛc. ¶ Prima auctoritas ad hoc est Aristotelis quinto metaph. vbi dicit ꝙ quecūqz forme simꝰ sunt in eodem subiecto differunt specie. ¶ Secda auctoritas est hui⁹ quinto phisi. Vbi vult ꝙ si forꝫ vel termin⁹ est eiusdē speciei ꝛ subiectum idem ꝛ tēpus nō interruptū motꝰ est idem nūero. Sed si due forme eiusdem ratiōis essent simul in eodem subiecto vel esse possent. Sequeretur ꝙ ad ipsas termīari possent duo motus ꝛ terminarētur vel due mutationes ꝛ nō esset idem motꝰ numero. ergo ꝛc. ¶ Dicunt ergo ꝙ in medio nō sunt simul duo lumīa realiter vel nūeraliter distincta: sed cōcurrūt in vnum perfectius ꝛ intentiꝰ lumē per quod ꝓt saluari oīa sicut per plura lumina: qz equipollenter ꝓtinet plura ꝛ ē opinio valde ꝓbabilis. ¶ Tm̄ videtur michi aliter posse dici ꝙ in medio vel in eadē ꝓte medij sunt duo lumina realiter distincta ꝛ numeraliter Et ꝓbo hoc. ¶ Primo sic. Jlla que sūt species distinctoꝝ ꝛ rōnes cognoscendi ea distincte sunt distincta in quocūqz sint simul. Probatio qz sicut ꝓbatum est supra vnum repsentatiuum creatū instinctum nō pōt simul distincte repzesentare distincta ꝛ distincte. Sed lumina in medio sunt spēs lucidoꝝ ꝛ sunt rationes cognoscēdi ipsa distincta ꝛ distince. Jta em̄ ꝙ ipsa videtur due distincte candele sicut videretur vna si nō esset nisi vna. ergo ꝛc. Unde ita distincte videt visus duas candelas sicut vnam. ¶ Secūdo sic. Due species duorum coloꝝ eiusdem rōnis stant simul distincte in eadem parte medij vt ꝓbabo: ergo ꝛ duo lumina que sunt species lucidoꝝ ꝫm ꝙ huiusmōi. Mō ꝓbabo antecedens. Jmpossibile est ꝙ per eandem speciē magis intensam videatur simul ꝛ distincte magis intē sum ꝛ minus intensum. Sed per speciem que est in medio videt simul visus ꝛ distincte albedinē vnam minꝰ intēsam ꝛ aliam magis intēsam. ꝫ ꝛc. ¶ Tertio sic arguitur ab aliquib⁹. Jlla quoꝝm vnū corrumpitur alio manēte nō sunt idem sed nūeraliter distincta ꝛ videtur. Sz lumēn vnius candele in hac parte medij corrumpitur per amotionez candele ꝛ aliud manet manēte alia. igitur ꝛc. ¶ Quarto sic per experiētiaz qz corp⁹ opacū interiectū cāt duas vmbras in medio. Sed vnum corp⁹ opacum respectu vni⁹ luminis nō causat nisi vnam vmbram ī eadem parte medij: igitur illa lumina in pūcto aeris vel in parte immediata ante corp⁹ sunt duo lumīa distincta nūeraliter ꝛ videtur. ¶ Quinto sic. Nō plus videtur repugnare due forē intēsionales eiusdem rationis in medio ꝫ due forme reales eiusdem rationis in subiecto. Sed due forme reales non repugnant sibi inuicez. Patet de duab⁹ relatiōibus realibus in eodem subiecto. De duab⁹ paternitatibus in eodem patre: qz planum est relationes nūerari ꝫm extrema vel terminos ꝛ mortuo vno filioꝝ per cōsequēs corrupta vna paternitate referꝫ adhuc ad alium. quare ꝛc. ita dici potest.

¶ Ad rationes aliorum. Ad primam dici pōt ꝙ licet in subiecto nō sit vna potētia: tamē possunt esse ibi plures. Et si ista ratio eēt bona. Sequeretur ꝙ nec forme alteri⁹ rationis possent esse imediate in eodem subiecto. Dico em̄ ꝙ ī ipso nō est nisi vnica potētia: qz substantia sua vel illud quod ē vel aliquid huiusmodi sicut dixi supra quia potētia materie ꝓut principium ponitur quo receptiuum nō est nisi vna nūero respectu omnium formarum substātialium vel accidētalium possibilium informare ipaz. ¶ Quādo ergo dicis ꝙ vni⁹ perfectibilis nō est nisi vnica perfectio eiusdem rationis ꝫm vnam potentiā. Dico ꝙ est falsum nisi ꝙ fectio sit talis ꝙ impleat ꝛ terminet totam capacitatem potētie. Sic nō est in ꝓposito. quare ꝛc.

¶ Ad secundū diceretur ꝙ nō opz formas vniri vl̄ numerari ꝫm subiectum: dato ꝙ educātur de potētia eius qz sicut ꝓmissum ē ratio talis vnitatis nō esset nisi vnitas potētie vel eductio ipsa. Dō vnitas potentie nō sufficit. De eductione vero cum sit forma ꝛ mutatio subiecti est idem dubium ꝛiō non concludit ꝓcipue quādo educētia sunt diuersa ꝛ cōtinue pendent evucta ab ipsis sicut est in ꝓposito que continue generātur ꝛ pendēt a luminarib⁹ non quia sint successiua ꝛ in ꝓtinuo fieri sicut motꝰ: sed quia semper ꝛ cōtinue accipiūt esse suum simpler ꝛ permanēs a luminaribꝰ qz ita multiplicari pōt sicut luminaria ꝓtuncūqz subiectū sit idē.

¶ Ad tertiū quod est difficile diceretur ꝙ tales formas naturales saltem quicqd sit de charitate que ē simpliciter supernaturalis cuiꝰ sunt species ꝛ intentiones cōtinue pendētes ab efficiētib⁹ nō oportet concurrere naturaliter in vnum ad ꝓstitutionem alicuꝰ vnius perfectioris. De alijs aūt que nō sunt tales oz eas cōcurrere: ꝛ quare hoc est nescio nisi qz iste sunt iste ꝛ ille sunt ille sicut ꝛ de relatiōibus quare non eas concurrere nescio nisi qz sunt tales ꝙ ꝓtinue pēdēt ex terminis distinctis. ¶ Ad quartuz diceretur ꝙ non oz lumē naturaliter intendi in eadez parte medij ad ꝓsentiam duoꝝ luminarium tamē videtur ꝙ intēdatur. Tum qz visus nō ꝓcipit distinctionez luminum in medio licet bene percipiat distinctionem luminarium. Tum qz duo lumina causant perfectiorem actum vidēdi vel ꝛcurrunt ad perfectionem actū vidēdi aliquod obiectum aliꝫ ꝫ si eēt tm̄ vnum lumen.

Mota.

¶ Ad primam auctoritatem Aristotelis dico ꝙ nō video necessitatem sue ꝓpositionis ꝛ si est vera dicēdum est ꝙ tenet naturaliter loquēdo ꝛ de formis que sunt absolute ꝛ nō sunt tales intētiones sicut lumen vel species vel huiusmōi cuiusmōi sunt albedo vel nigredo vl̄ calor ꝛ huismodi: tales enim nō pōt esse naturaliter distincte ī eodem subiecto. ¶ Ad aliam auctoritatez dico ꝙ nō video necessitatem quare duo motꝰ vel saltem due mutationes nūero eiusdē rōnis nō possunt terīari ad vnam nūero formam in eodem subiecto intēsionem tamen ꝛ perfectiorē ꝫ si soluz ꝫm alteram cāretur etiaz naturaliter: qz cum motꝰ vel mutatio sit respectus passi ad agēs oz motꝰ vel intētiones multiplicari ꝫm agētia saltem nō ordinata inuicem licet non oporteat hoc de termino absoluto. Cū ad eum calorem causandum in ligno possunt cōcurre duo calefaciētia ꝛ due calefactiones nō solū actue sed etiam passiue. ¶ Similiter etiam nō video necessitatem quare nō possint eē due mutatiōes in eodem subiecto ꝛ simul. Dato ꝙ termini sint idem specie ꝛ possunt esse distincti numero sicut in ꝓposito de duabus illuminatiōib⁹ terminatis ad duo lumina nūero distincta ꝛ quelibet habet terminuz ꝓprium ad quem ꝓprium lumē ꝛ ꝓrium terminū a quo puta ꝓriuationem ꝓprij luminis qui multiplicatur in subiecto sicut ꝛ habitꝰ oppositꝰ talis puta lumē. Unde nō puto ꝙ illud dictum Aristo. pōt iustificari nisi in formis illis que sunt pure reales ꝛ non intētiones ꝛ ponēdo cū hoc vnum quod reputo falsum scz ꝙ motus sit idem essentialiter cū termino. Tunc enim verū esset naturaliter loquēdo si terminus est idem specie ꝛ subiectum vnum ꝛ tēpꝰ quod est idem motꝰ numero sicut ꝛ terminꝰ vnus numero. Sed ego reputo illud dictum falsum ꝛ iō nō video iustificationem dicti Aristotelis si intendat hoc dicere ꝓtūcunqz agentia sint diuersa ꝛ de quibuscūqz formis hec ad questionem.

¶ Ad primum principale dico ꝙ Augustinus nō accipit ibi lucez ꝓ forꝫ ipa vel qualitate lucidi ꝫ magis ꝙ lucido accipit accipiendo lucem ꝓ corpore aliquo subtili puta ꝓ igne qui inter elemēta tenet primū lucem sicut etiā scriptura accipit. Genesis primo qñ dicit lucem eē factam prima die qz corpꝰ lucidum cuius forma notior erat lux ipsa ꝛ ideo a notiori sic noīatū. ¶ Ad secundum dico ꝙ lumen ē accidēs. Et dico ꝙ pōt esse duo accidētia eiusdē rōnis in eodem subiecto sicut ꝓbatur. ¶ Ad philosophū respōsuz ē supra. ¶ Ad tertium dico ꝙ educitur in instāti nec sequitur ꝙ educēs sit virtutis infinite. ¶ Ad philosophum rīdi supra de motu ī instāti. ¶ Ad quartū dico ꝙ nō est in medio pure realiter sed cū hoc intentionaliter quia species luminis.

¶ Distin. xiij. ¶ Questio prima.

¶ Circa distinctionē quartam. Quero vtruz aliqd incorruptibile sicut celū ꝛ alie substātie create incorruptibiles sit compositus ex materia ꝛ forma. Videꝫ ꝙ sic. ¶ Primo de angelo. Omne ens qđ est per se subsistens in genere substātie est compositum ex materia ꝛ forma. Sed angelus est huiusmodi. ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic de aīa Omne actiuū est participatiuū primi actus ergo omne passiuum est participatiuū prime potētie Sed aīa est passiua: qz intelligere est pati. ergo participat primā potētiam que est materia. ¶ Tertio sic de celo Ubicūqz est passio ꝛ ꝓprietas materie ibi est materia. Sz in celo est ☉titas q̄ est passio ꝛ ꝓprietas materie. ergo ꝛc. ¶ Quarto Aristoteles dicit primo de celo ꝙ qui dicit hoc celum dicit materiā. ergo hoc celū cōpositum est ex materia. Unde ꝛ ibidem dicit ꝙ celum est multiplicabile qz cōstat ex tota materia sua.

Aristo.

¶ Contra Materia est quo aliquid potest non esse ꝛ per ꝓsequens oē compositum ex materia ꝛ forma est incorruptibile. Sz nullum incorruptibile est corruptibile: ergo nullū incorruptibile est cōpositum ex materia ꝛ forma.

¶ In ista questione sic ꝓceda Primo inquiram Utrum in vniuerso sit tm̄ materia eiusdem rationis. ¶ Secūdo inquiram vtrum in angelis sit materia. ¶ Tertio vtrum in anima sit materia. ¶ Quarto Utrum in celo sit materia

¶ Quantum ad primum dicunt aliqui ꝙ impossibile est ꝛ implicat ꝓtradictionem esse duas materias alterius rationis vel plures accipiendo ꝓprie materiā ꝓ parte simplici substantie composite distincta eēntialiter contra formam. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes. Materia est vna causarum quattuor nō reducta ad aliquid aliud in eodem genere cause. Tunc sic. Sicut se habet prima causa que est primū efficiēs vel primus finis ad pluralitatem ita ꝛ materia. Sed ipossibile est ꝛ implicat cōtradictionem esse plures fines primos vel plures efficiētes ergo ꝛ plures materias primas. ¶ Secūdo sic. Jmpossibile est ꝛ implicat cōtradictionem reperiri in vniuerso duo entia alterius rationis in equali gradu perfectionis vel imperfectionis sicut duos numeros alteri⁹ rationis ī equali accessu vel recessu ab vnitate vel ad

An sint due materie alteri⁹ rōnis vel ples.

Aristo. 5. metaph. Idem.

Auctoz opinio.

vnitatē. Sed materia quecūq; sit est in infinito gradu entitatis i vniverso ꝥm August.12.cōfes. Duo fecisti domine vnū ꝙ te loquitur de angelis ꝛaliud ꝓpe nihil ꝛloquitur de materia ergo impossibile ē esse duas materias alteri⁹ ratōis. ¶ Tertio sic. Si sunt due materie alteri⁹ ratōis oportet ꝙ sint inequalis gradus in entitate ꝛper ꝓsequēs ꝙ vna excedat aliam. Sed hoc est impossibile qz tunc necessario recederet a pura potētia ꝛsubintraret actualitatem ꝥm aliquem gradum ꝛtūc nō esset materia ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio. Illud cui ꝥm se ꝓuenit esse separabile ab omni forma et ex omni sua rōne metaphisica est illud quo aliud potest esse vel nō eē est eiusdem rationis ꝛ immultiplicabile per consequens ꝥm aliam ꝛ aliā rationem: qz ponētes aliam materiam nō ponūt nisi ad fugiēdum corruptibilitatem illorum in quibus ponūt eam. Sꝫ ratio materie metaphisica ꝛ per ꝓs cōueniens omni materie est talis quo pōt aliquid esse vel nō esse. Patet septimo metaphi. ergo ꝛc. ¶ Quinto sic. Si sunt due materie alterius rōnis quero aut se totis distinguuntur ꝛ in nullo ꝓueniūt ꝛ sic nō pertinēt ad genus substātie. Aut in aliquo ꝓueniunt ꝛ in aliquo differunt ꝛ sic sunt cōposite ex eo in quo conueniūt ꝛ ex illis in quib⁹ differunt et sic vel non simplices materie vel sunt in genere per se vel in specie: quia composite sunt ex genere ꝛ differentia quorū vtrūq; est impossibile. ¶ Sexto ꝛ vltimo sic. Materia data eiusdē rōnis est in potētia ad quālibet. Probatio qz nullam sibi determinat nec aliqua sibi per cōsequens repugnat ꝥm philosophū septimo metaphisice nec est quid nec ꝗtus nec quale sed in potētia ad omnia. Et ꝥm Augustinū.12. de ciui. dei dicentem ꝙ nec est figura nec color: sed in potētia ad omnia nō tamē est omnino nihil. Ita ꝙ est in materia potentia ꝓtradictionis ad quācunq; formaꝫ qz est in potentia passiua ꝛ separabilis a quacunq; forma. quare ꝛc.

August.

¶ Dicunt igitur isti ꝙ impossibile est et implicat contradictionem manifestam esse vel poni i vniverso duas materias primas vel duas materias simplices alteri⁹ rōnis ꝛ ꝙ hoc ponunt nō intelligit rōnem materie. Potest etiam confirmari per Augustinum. 11. de ciuitate ca. 22. vbi dicit ꝙ entia vniversi ad hoc creata sunt inequalia vt essent omnia igitur si eēnt equalia nō essent oīa nec distincta ꝛ sic de materijs vt videtur.

¶ Sed dico de hoc ꝙ non hi/deo aliquam ꝓtradictionē ponere duas vel plures materias alteri⁹ rōnis simplices per priuationē vel negationem cōpositionis ex partibus essentialiter distinctis ꝛ hoc siue ponātur equalis grad⁹ vel perfectionis seu impfectionis siue inequalis: qz nunq; vidi cōtradictionē repugnātem quare deus nō posset creare tales duas de duabus eiusdem grad⁹ seu equalis. Patet ꝙ nō est cōtradictio. Si ei ponanē duo entia equaliter accedētia vel recedentia ad primum vel a primo eiusdē rationis nō est ꝓtradictio. ¶ Similiter non video ꝙ si ponātur duo talia alterius ꝛ alteri⁹ rationis. Unde nō video ꝙ alteritas vel alietas rōnis tollat necessario equalitatem ꝛ ponat inequalitatem nobilitatis vel perfectiōis siue in gradu entitatis. Et hoc patꝫ in duab⁹ differentijs individualibus sortis ꝛ platonis que sunt alterius rationis simpliciter in tantū ꝙ se totis distinguuntur ꝛ in nullo quiditatiue ꝓueniūt ꝛtamē neutra est nobilior vel inobilior seu impfectior alia ꝛ ita etiam diceretur de duab⁹ materijs alterius ꝛ alterius rōnis vel de duab⁹ spēb⁹ qđ nō implicat cōtradictionez aliquā vt videtur. ¶ De materijs vero inequalis gradus in entitate nō video ꝙ implicet cōtradictionē ponere duas tales materias ꝥm plices quarum vna non componeretur nec cāretur ab alia ꝛ hoc siue altera esset superioris gradus ꝗ illa, que est modo siue inferioris. Et potest probari eodem modo forte sicut probatū est in primo de ꝓcessu in infinitum ꝛ in intelligētys vel in angelis possibili. ¶ Aꝫ ēm sit alia materia alterius rōnis ad istam que nūc est ꝛ inequalis grad⁹ que nō esset nisi materia et nihil haberet ex se de actualitate forme sicut nec ista ꝛ esset nobilior vel inobilior ista nōvi deo cōtradictionē. Sed tūc ambe nō dicerenē prime ꝓpter infinitatem grad⁹ in entitate sed propter simplicitatem sui qua nullum gradū forme attingeret vna sicut nec alia nec includeret nec eēt composita sicut nec alia sicut etiam possunt esse forme alterius ꝛ alterius ratiōis ꝛ inequalis gradus in entitate quarum nulla ꝛcludit aliquid de materia nec aliam ꝭ est simplex ꝛtamē forma sicut patet de formis materialibus ꝛ apparebit infra. Dico tamēvt videtur mihi ꝙ nec Auicēna nec philosophi posuerunt tales plures materias alterius rōnis ꝛ rōnabiliter qz omnia apparentia saluari possunt posita vna materia vnice rationis. Et ideo dico ꝙ nec ex apparētibus nec ex hijs que sunt fidei possunt argui, esse plures in actu: licet nec possit ꝓpugnari pluralitas talis ex apparētibus ꝗtum mihi videtur.

ꝙ nō sint plures materie alterius rōnis actu

¶ Si dicas ꝙ in quolibet genere nō est nisi vnum primum dico ꝙ nō est verum saltem nō est hoc demonstratū. Unde credo ꝙ in genere substātie deus fecit plures substātias primas: puta plures angelos speciei suprēme ꝛ ita duas differētias idiuiduales primas equaliter: licet alteri⁹ rationis vel plures. Similiter de⁹ sic posset facere de materia. Vel diceretur ꝙ in quolibet genere est vnum primū tantum verum est ꝥm eundem ordinem sed possunt eē plura alterius ꝛ alterius ordinis.

¶ Ad primum aliorum Dico sicut dixi in prio ꝙ non est mihi euidēter demōstratum ꝙ impossibile sit eē duos deos vel duos fines seu efficientes primos respectu vniversi. ¶ Secūdo dico ꝙ dato ꝙ hoc sit demōstratū ꝙ nō est simile de materia prima ꝛ de primo efficiente qz prim⁹ finis vel primum efficiens ex sua ratione est actus purus ꝛ hoc aliqđ ꝛ per ꝓs est imultiplicabile nō sic autem materia prima: sed composita est ex actu ꝛ potentia sicut ꝛ qualibet creatura ꝛ est multiplicabilis ꝥm aliam ꝛ aliam rationem. ¶ Ad secūdū dico ꝙ illa maior nō est euidens vel necessaria euidenter. Sed dico ꝙ nullū apparens repugnat quare nō possint eē duo essentia alteri⁹ rationis equalia vel non equalia nec est simile de nūeris advnitatem: quia quilibet numerus non differt ab alio nisi quia includitur in alio vel includit alium ponendo sicut puto ꝙ nūeri nō sint vere species ꝛ ita nō possint se habere equaliter ad vnitatem nō sic autē de entibus vel speciebus vniversi: qz vna nō includit aliam. Vel dici potest ꝙ nō oporteret illas plures materias esse equalis gradus sicut dictuz ē supra.

¶ Ad Augustinuz Dico ꝙ augustin⁹ loquitur de facto ꝙ materia est prope nihil ꝛ de possibili qn posset aliqua esse inferior vel superior non dicit.

¶ Ad tertiū dico ꝙ nō oꝫ ꝙ sint inequalis grad⁹ in entitate. Sed ponam⁹ ꝙ inequalis nullum sequitur incōueniēs. ¶ Nādo dicis ꝙ imo qz altera subintraret aliquem gradū entitatis ꝛ non esset pura potētia. Dico ꝙ nō esset pura potētia obiectiua sicut nec illa q̄ē mō. ¶ Scdo dico ꝙ hꝫe maiorem actualitatē vel entitatē pfectiorē ꝗ ista vel ēt ipfectiorē ꝛ tñ nō eēt nisi mꝫia: qz illa nō eēt actualitas fore alicui⁹ ꝭ actualitas differētia entis vel ps entis. ideo non valet: ꝛ posset exemplificari de perfectiori vel impfectiori forma: qz licꝫna sit maioris actualitatis ꝗ alia: tamen inferior nō includit i se aliquid de materia plusꝗ alia sed est tantum forꝫa.

¶ Ad quartum diceretur ꝙ nō oꝫ ꝙ cuilibet materie cōueniat esse separabile naturaliter ab omni forma. Nec eē in potētia naturali ad omnē formaꝫ ꝛ qua rei cōueniat esse vel nō esse naturaliter. Sed dicta illa ꝛ ꝓbationes vere sunt de materia q̄ non est ꝛ de formis corruptibilib⁹: qz nec sancti nec philosophi aliam posuerunt vt dictū est. ¶ Ad quintum dico ꝙ ille due materie vel species differunt, sicut due forme substātiales alteri⁹ ꝛ alterius rōnis licet sint in eodem genere per reductionē vel forte differentijs alteri⁹ ꝛ alteri⁹ rationis nō tamē differentijs per se illius generis sed reducibilib⁹ ad illō genus sicut etiaꝫ forte due forme substātiales alterius ꝛ alterius rōnis. Ita ꝙ in rōne generali forme cōueniūt sed per illas differētias in ꝓprijs rationibus distinguūtur ꝛ tamē neutra ratio nec alia illarum formaruꝫ est per se in genere sicut etiā due materie numero eiusdez rōnis habēt differentias individuales quibus distinguūtur nec tamen per se sunt in gñre sicut idiuidua sicut nec due forme eiusdē ratiōis naturaliter distincte. ¶ Ad sextum dm est sicut ad quartū. Hec de prio articulo.

¶ Quantum ad secunduz articulum dicunt aliqui ꝙ in angelis est compositio ex materia ꝛ forma tanq; ex principys eēntialiter distinctis. ¶ Ad hoc ē prima rō talis. Omnis trāsitus ab extremo in extremum est per medium. Sꝫ inter nō ens vel nihil ꝛ ens in actu est materia media qz est ens in potentia. Ens autem in potentia medium est inter nihil ꝛ ens in actu: ergo cum trāseat a non esse ad actu esse oꝫ ꝙ in se hēat materiaꝫ

Angeli an ex mā ꝛforꝫa ꝛc. componantur.

¶ Secūda ratio est ista. Sicut se habꝫ accidēs ad substātiam sic potētia in genere accidētis ad potētiam in genere substātie. Sed accidens de necessitate ꝓsupponit substātiam: ergo potētia in genere accidentis in eo in quo est ꝓsupponit necessario potētiam in genere substātie. Cum igitur in angelo sit potentia accidētis. Tum qz ꝥm aliquos potētie ipsorum sunt accidētia vel saltez ꝥm oēs actus ipsorum. puta intellectio vel volitio: ꝛ sic de similibus sunt accidētia sequitur ꝙ in angelis sit potentia substātialis q̄ē materia. ¶ Secūda ratio. Oē quod est per se ꝛ realiter in genere ꝛ directe ꝓincipia illius generis participat. Sed prima ꝓncipia substātie que est per se in genere substātie sunt materia ꝛ forma qz ꝥm Boetiū in predicamētis Aristoteles agit de media substātia que est compositā agens de illa que est per se ꝛ directe in genere.

¶ Quarta ratio est ista. In separatis a materia ꝛ que non habent materiam dicit philosophus scdo de anima ꝙ idem est intelligens ꝛ intellectum siue quod intelligitur. Sed in angelo nō est idem quod intelligit ꝛ intelligitur qz a se intelligit etiam sicut ꝓmaria obiecta ꝛ sua intellectio accidēs est ꝛ per consequēs nō est ꝛmunis a materia.

¶ Ad hoc adducuntur auctoritates ꝓma est Augustini de mirabilib⁹ sacre scripture ꝓmo capitulo. vbi dicit sic. Deus oꝑotens ex infertoꝛi materia cunctorum visibiliū ꝛ inuisibilium sensibilium ꝛ insensibiliū intellectualiū ꝛ intellectu carentium species multiformes diuisit ergo ꝥm August. in angelis est materia. ¶ Secūda auctoritas est Boetij de trinitate forma simpliciter subiectum esse nō potest. Et ibidem dicit forma vero forme subiecta esse potest. Nam ꝙ cetere forme accidētib⁹ subiecte sint vt humanitas nō suscipit accidētia in eo ꝙ ipsa est sed in eo ꝙ ei materia subiecta est. ꝛ de vnitate ꝛ vno dicit versus finē aliquid dicitur vnum simplicium cōmixtione vt angelus ꝛ aīa quorum vnūquodq; vnum est ꝓmixtione materie ꝛ forme. ¶ Cum ergo angelus sit subiectum accidētium ꝛ ꝥm Boetium sit vnus ꝓmixtione materie ꝛ forme videtur ꝙ in angelo sit materia ꝛ forma. ¶ Et isti dicūt ꝙ materia illa non est eiusdem rationis cum materia istorum inferiorum nec est corporalis vel quanta sed spiritualis ꝛ non ꝗta nec habet priuationem forme annexā ꝛ sic angelus non est corruptibilis sicut ista inferiora nec etiam corporalis.

Boeti⁹.

¶ Alij dicunt ꝙ impossibile est in angelo esse materiam. Et adducūtur ad hoc quattuor rationes. ¶ Prima est talis. Operatio cuiuslibet rei est ꝥm modū substātie eius. Sed operatio intellectualis in angelo est penit⁹ immaterialis. Quod patꝫ ex obiecto qz nihil intelligitur nisi inquātum abstrahitur a materia ergo substātia angeli cuius est operatio ista est simpliciter imaterialis. Alioquin enim operatio intellectualis ꝛ obiectum reciperenē in angelo vel in intellectu suo materialiter ꝛ per cōsequēs indiuidualiter ꝛ non vlr.

alia opi.

¶ Secunda ratio est ista. Forma aliqua non vnit materie nisi propter aliquam opationez suam quā non potest perficere sine materia. Patet de aīa nostra: sed forme angelice nō ꝓuenit aliqua operatio quam non possit exercere sine materia quod patet: quia de operationibus cognitiuis nō habet nisi intelligere quod non requirit materiam. ergo ꝛc.

¶ Tertia ratio est ista. Si angelus est compositꝰ ex materia ꝛ forma. Aut forma sua est naturaliter separabilis a materia aut nō. Si nō tūc sua forma est minus perfecta ꝗ anima que est sepabilis a materia potēs naꝫaliter subsistere sine ipsa. ¶ Quarta ratio est vnius alterius doctoris scilicꝫ Henrici quarto quoli. questione. 16. Transmutatio facit scire materiam per philosophum primo physicoꝝ. ꝛ cōmentator exponit hoc de transmutatione substātiali ad formaꝫ substantialem primo physicorum et primo de celo. Sed angelus non est transmutabilis sic qz tunc esset corruptibilis. ergo ꝛc.

August.

¶ Sed iste rationes non vidē tur cogentes alijs. Ideo inferius disoluentur.

¶ Adducuntur ergo alie ad ꝓbandum predictam cōclusionem ⁊ ꝓbabiliores q̄ in angelis non sit materia. ¶ Primo sic. Accipio q̄ possunt eē duo angeli eiusdem speciei sicut dictum est superi⁹ ⁊ probatum. Tunc arguo sic. In istis duob⁹ angelis est materia eiusdem rōnis. Sed materia eiusdē rōnis est in potentia eiusdem rationis ad formā eiusdez rōnis. Cum ergo forme sint eiusdem rōnis vnus ē transmutabilis in alium si in ipsis est materia ⁊per cōsequens corruptibilis saltem a deo licet nō a naturali agente. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Aut illa materia que ponitur in angelis determiat sibi aliquā formam puta hanc vel illam in hoc vel in illo: ⁊ sic non est pura potentia. Nihil enim sibi determinat aliquem actum nisi per aliquid in actu. Sed materia est pura potētia ⁊ mere in potentia cōtradictionis ad esse vel nō esse q̄ hic est ꝯceptus materie cuiuscūq̄. Aut sibi non determinat aliquam formam ⁊per cōsequens est in potētia ad omnem ⁊ sic angelus est incorruptibilis. ¶ Tertia ratio est ista aut ista materia est corporalis aut spiritualis. Nō corporalis. Patet: q̄ tunc angelus corporalis esset ⁊ posset extendi quātiatiue quod falsuz ē. Non spiritualis etiam q̄ omnis substantia spiritualis intellectiua est ēm se ⁊ tūcunq̄ non sit per se in genere sicut patet de aīa ⁊ sic haberemus materiam intellectiuam ⁊ simpliciter nobiliorez quocūq̄ ꝓposito substantie non intellectiuo quod videtur falsum.

¶ Quarta ratio est ista. Si materia spiritualis ⁊ alterius ratiōis ab ista poneretur in angelo nō pl⁹ forma angeli faciaret appetitum eius ad alias formas aliorum angelorum alterius rationis q̄ ānia rationalis faciat appetituz materie corporalis ad alias formas ⁊ per ꝑs non minus vn⁹ angel⁹ esset corruptibilis in aliū angelum q̄ homo in aliō ens corporale. Anima enim rationalis nobilissima est inter formas materie corporalis. Sed illud est inconueniens ⁊ falsum. ergo ⁊c.

Resolutio ē q̄ i angelis nō ē mā.

¶ Iste sunt rationes probabiliores ⁊ pono cum eis licet nō de necessitate cōcludant forte q̄ in angelis nō est materia nec eiusdem rationis cum istis inferioribus. ⁊ istud videtur planum q̄ sunt mere spirituales nec materie ipsorum potest subesse quātitati nec etiam possunt in ista inferiora transmutari nec inuicem sicut nec corrumpi: sed per solam anihilationem possunt desinere eē sicut per creationem accipere esse. Nec etiaz materia spiritualis vel alterius rōnis sicut probāt alie rōnes. ¶ Adduco ⁊etiā auctoritates ad h⁰. Pria est Dionysij quarto capitulo. de diuis nominibus

Diony.

Omnes intellectuales substātie ⁊ virtutes vitā habent indeficientem et immortalem a corruptione vniuersa ⁊ morte ⁊ materia ⁊ generatione deessentes.

Aristo.

¶ Secūda est Aristotelis Mono metaphisice. Vbi dicit q̄ in perpetuis nō est potentia cōtradictionis cuius est materia.

Auicen.

¶ Tertia est Auicenne. Primo meta. In nulla eīm substātia est materia nisi in substātia sensibili. Idem vult Algazel primo metaphi. capitulo primo ⁊ tertio.

¶ Ad rationes aliorum Ad

primam dicendū q̄ in corruptibilibus materia aliquo modo ēm originem est mediū inter nihil ⁊ formam que fit ex ipsa vel etiam formaz compositi nō medium per participationem: sed medium aliquo modo ēm originem: q̄ prior ipsa forma. Nō sic autem in forma angeli. Cum eīm angelus nō habeat nisi per creationem sicut nec materia. Ita imediate respicit nihil ēm originem sicut materia ideo nō valet. Bene verū est tn̄ q̄ materia quecūq̄ sit illa propinquior est ipsi nihil q̄ angelus q̄tum ad hoc q̄ est minoris actualitatis q̄ angelus. ¶ Ad scōz dico q̄ licet accidens presupponat substātiaz ⁊ aliquid de genere substantie per quod substentetur ⁊ etiam accidens potētiam de genere substātie nō tn̄ potentiā ad accidēs ꝑsupponit potentiā de genere substātie. Ex quo patet q̄ nō est simile de substātia ⁊ accidente ⁊ de potētia de genere substātie ad potentiam ad aliquod accidēs. Nec quecūq̄ potētia de genere substātie est materia sed potētia ad formam substātialem est materia. ¶ Ad tertium dicitur q̄ maior nō est vera de quibuscūq̄ principijs: sed de principijs que sunt genus et differentia vel ēm aliquos actus ⁊potentia. Ad maiorem dico q̄ materia ⁊ forma nō sunt principia vniuersalia generis substātie sed tātum istoz corruptibiliū compositorum ex materia ⁊ forma. ¶ Ad quartū dico q̄ in separatis oīno a materia que est pars compositi ⁊ a materia que est differentia indiuidualis cōtrahens quiditatem idem est intelligēs et primum intellectum sicut in diuinis. Sed non oz hoc de angelo semper licet sit separat⁹ a materia que est altera pars compositi: q̄ nō est pur⁹ actus nec separatus a differentia indiuiduali ⁊ ideo non oportet q̄ sua intellectio sit eadem sibi licet opositū forte poneret Aristoteles qui secundum aliquos putat angelos esse deos.

¶ Ad auctoritates

Ad primam Augustini diceretur q̄ non accipit ibi materiam ꝓ altera parte cōpositi distincta contra formam: sed ꝓ natura cōtrahibili ⁊potentiali ⁊diceretur bene q̄ talem naturā habent angeli ⁊quelibet res creata. Et natura carens materia isto modo est sola diuina vel deus solus. Similiter dicitur ad Boetiuz q̄ nō accipit cō positionem vel cōmixtiones forme ex materia ex forma que sunt partes cōpositi essentialiter distincte: sed ꝓ actu ⁊ potētia vel genere ⁊ differentia quorum vnū vocat materiaz in illa auctoritate ⁊ aliud vocat formam. ¶ Videtur tamen illa auctoritas Augustini multum expressa tamē si cōcludit aliq̄d contra alios etiam cōcludit q̄ cōcludit q̄ in angelo ⁊ in istis inferioribus est materia eiusdem rationis quod tamen ipsi negāt ⁊ rationabiliter alioqn angeli essent vel eē possent corporei ⁊ extensi quod est falsum.

¶ Ad illas rationes primas

Ad rōes ꝓra primaz opi.

que sunt contra primam opinionem: q̄ videntur nimis debiles. ¶ Ad primam diceretur q̄ licet intellectio sit alicuius imaterialis obiectiue nō tamen subiectiue nō tamē loquēdo de materia ista corporali istorum inferiorum. ꝑ. Ipse ponit quiditatem rei materialis esse obiectus intellectionis nostre q̄ tamen quiditas includit materiam. Unde ratio nichil valet nec cōfirmatio. ¶ Ad scōm diceretur q̄

maior est falsa q̄ forma vnitur nō solū ꝓpter illud materie sicut patz de anima in resurrectione: sz ꝓpter tertiam entitatem cōpositi ⁊ pfectionez eius. ¶ Ad tertiū diceretur q̄ nō est naturaliter separabilis. Hoc enim non est pfections in forma: sz magis perfectionis est in ipsa q̄ vel esse materie sue. ¶ Ad quartū bene ꝯcludit q̄ in angelo nō est materia eiusdem rōnis cū materia istorum inferiorum q̄ nō cadit ibi trāsmutatio subālis ꝙ nām sic ī istz.

¶ Quantū ad tertiū articu/

Aīa rōalis an ex mā ⁊forma ꝯposita sit.

lum probant alīq̄ q̄ aīa rōnalis est ꝯposita ex materia ⁊forma. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes que superi⁹ adducebātur de angelo q̄ vtriusq̄ sūt cōes. ¶ Additur aūt vna ratio. Quia oē illud qđ patitur habz materiā sicut omne qđ agit hz formā Forme eīm est agere alterius principij ꝙ est pati vt dicitur primo de gñatione. Sed aīa patitur q̄ intelligere est pati tertio de aīa. ergo ⁊c. ¶ Scōo sic. Intellectus agēs ꝯpatur ad possibilē sicut ars ad materiā. tertio. de aīa. Sz hoc nō esset nisi ītellectus hret materiam. q̄ ⁊c. ¶ Tertio sic. Oē illud qđ pōt per se naturaliter subsistere hz materiā alio quin ipm est pura forma subsistēs. Hoc aūt soli deo cōuenit. Sed aīa intellectiua separabilis est potens per se subsistere naturalit. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Forma debz ꝓportionari materie ⁊ ecōuerso. Sz materia hois est composita ex materia ⁊ forma. pz de corpore phisico organico qđ nō dicit solā materiam: sed formam subālem. ergo ⁊c. Dicūt ergo q̄ in aīa est materia ex qua componitur cū forā aīe ⁊ illa materia nō est eiusdē rōnis cū materia istorum inferiorum: sed alteri⁹ rationis ⁊ spiritualis omnino sicut materia angeli.

¶ Contra istam positionem

arguunt aliqui debiliter. ¶ Primo sic. Intellect⁹ noster vel aīa intelligit oīa mālia: ⁊ sic etiā recipit ea. Sed receptuū oz eē denudatū ab eo qđ recipit Alioquin ꝑhabitū vel speīm reciperet. ergo intellectus noster denudat⁹ est ab omni materia nec est aliq̄d māle. ¶ Scōo sic Unūqđq̄ recipit ī alio ēm modū recipiētis. Sz quicqđ recipitur in intellectu nr̄o recipitur imateriaIiter. pz ergo est imaterialis nō hīs materiā. ¶ Tertio sic. Illud nō oz poni in aīa intellectiua qđ ipediret intellectionē. Sz mīa ipediret itellectionē. Probaꝭ ꝑ signū Mā itellect⁹ noster ꝓiunct⁹ ꝙto magis abstrahit a corpe ⁊a mā tanto meli⁹ intelligit. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Aīa intellectiua est forā. Sed forme nō est forā. igr nec materia. Minor pz q̄ tūc esset ꝓcessus in infinitū Iste rōnes non videtur cogentes.

¶ Ad primū diceretur q̄ reci

piens denudatur a toto gñe primo recepti. Sz nō a gñe remoto. Patet ēm me q̄ teneo plures forās in quolibet aīato q̄ corp⁹ est aliq̄d ꝓstitutū ex materia ⁊ aliqua forā subāli pfectibile tn̄ ⁊ infoꝛabile ab alia forā subā puta ab aīa. ¶ Aliter oī q̄ oz recipiēs eē denudatū a recepto foraliter. Sz obiectū nō recipitur foraliter in intellectu: sed magis act⁹ ipse intelligēdi. Et iō nō oz potentiā esse denudatam ab obiecto potentiaz vico reflexiuā sup seipsam ⁊ que pōt seipam cognoscere. Alioqn esset denudata a seipsa. Secus est aūt de multis alijs po-

Alie rōnes ꝓ tra ꝓcedētes opinionem.

tentijs. ¶ Ad scōm diceret q̄ intellectio vel obiectum mediante intellectione vel specie recipitur in intellectu ēm modū recipientis q̄ spūaliter ⁊ hoc nō impedit materia aīe q̄ ponitur spūalis ⁊ alteri⁹ rōnis. ¶ Ad tertiū diceretur q̄ materia corporalis impedit intellectionez nō aūt illa spūalis. Corpus eīm q̄ corrumpitur aggrauat animam. ¶ Ad quartum diceretur q̄ forme simplicis nō est forma. nec per ꝑs materia. Sed sicut materia hois que ē corpus pōt esse ꝓposita ⁊ est ita ⁊ forā sua. ¶ Adducūtur ergo alie rōnes ⁊ pnt̄ ꝓ parte ista adduci alique rōnes que adducte sunt de angelo vt ptz intuēti. Sed adducitur vna specialis de qua nescio si cōcludit. Si aīa est composita ex materia ⁊ forā accipio formā eius. Aut ergo illa tm̄ ⁊ precise informat materiā aīe ⁊ tunc nō tota aīa primo informat corpus. Aut cū hoc informat materiā que est corpus ⁊ sic eadē forma informat duas qđ est ipossibile. Dices q̄ nō est incōueniēs q̄ informet vnaz imediate ⁊aliam mediate. Contra q̄ impossibile ē q̄ aliq̄d informet aliud mediate nisi mediante alio informante. Sed materia aīe informare nō potest. Repugnat eīm materie informare sicut ⁊ formā eē ergo ⁊c. Dices iterato q̄ forma illa nō informat corpus sed magis aīa ipsa cōposita ex materia ⁊forā. Contra qñ ali qđ ꝓuenit alicui prio ꝓuenit sibi sic q̄ alteri per ipm. Sed informare primo ꝓuenit forme igitur ⁊ ꝓposito ꝓ ipam igitur ꝑius ꝓuenit informare corpus ipsi forme aīe ꝙ composito qđ est anima

Aristo.

¶ Secūda ratio est ista illō de quo ꝑdicatur act⁹ ⁊ forma in abstracto non est nisi act⁹ ⁊ forma ⁊ non est cōpositum ex materia ⁊ forma tale eīm formatū est ⁊ nō forma. Sed de aīa predicatur in abstracto ⁊ in recto actus ⁊ forma. Patet scōo de aīa. Anima est act⁹ phisici corporis. igitur se tota primo ē act⁹ ⁊ forma. Non ergo includit materiam. ¶ Tertia ratio. In formis q̄ simplicitas vel sit nobilitaz vel arguat nobilitatē quia quāto forma est simplicior/ tanto actualior ⁊ accedēs ad nobilitatē diuinam. Sed anima intellectiua est simpliciter nobilior forma ꝙ anima bruti vel ꝙ forma substātialis elemēti ergo est simplicior. Sed ille non sunt cōposite ex materia ⁊ forma. igituz nec ista. Item sicut pauciora sunt semper ponēda ita plura nō sunt ponenda sine necessitate. Sed nulla necessitas apparet ponē di materiam in anima sicut patebit soluendo rationes. ¶ Quinto sic Si in aīa est materia ⁊ forma. Aut sua forma est educibilis ⁊ sic est corruptibilis aut non est educibilis Et tunc pari ratione in illa est materia sicut in anima ⁊ sic processus in infinitum. Et ideo videtur michi q̄ frustra ponatur ibi aliqua materia. Et dico q̄ in aīa non est materia ex qua sicut nec in alijs formis partialibus. ¶ Ad hoc est expssa auctoritas Aristotelis tertio de anima. quasi per totum de intellectu q̄ est simplex imaterialis ⁊ immixtus ⁊ Commentatoris. Et ad hoc etiam sunt auctoritates adducte supra de angelo. Tamen hec est vna Cōmentatoris. 12. meta. Vbi dicit q̄ intellectus qui est extrema perfectio hominis est extractus a materia. Hoc idem dicit de somno ⁊ vigilia q̄ scz intelligentie sunt sinemā.

Aristo.

Cōmen.

¶ Ad primum aliorum dici/

tur q̄ maior non est vera nec necessaria. Patet de accidentibus in sacramento altaris que nō habent

materiam ꝛ tamē calefiunt vel frigefcūt ꝛ patiunt̄ ꝛ ita dico ꝙ ad patiendū sufficit natura potētialis potens suscipere passionē. Non autē est necessaria precipue in ꝓposito qz passio que est intelligere nō est nisi salus ꝛ pfectio. ¶ Ad dicis ꝙ materie est pati. Dico ꝙ verū est in istis inferioꝛib⁹ generabilibus ꝛ corruptibilibus q̄ patiuntur passione realꝛ abiectiua cōtrarij que est trāsmutatio ad formam substātialē vel dispō ad ipam ideo nō valet. ¶ Ad scām dico ꝙ intellect⁹ agens cōparatur ad possibilem nō sicut ad materiā ꝓprie sumptā vel hūs materiā sed similitudinarie qz intellect⁹ est in potētia ad effectū agentis. puta ad actū vel speciē ꝛ ꝙ non sit ꝓprie accipiēdo materiā qz nec intellect⁹ agens ecōuerso ꝓprie loquēdo est artifex. Non em̄ agit ꝑ intellectū vel artē sz mere naturaliter vt ꝓz. ¶ Ad tertium dico ꝙ maioꝛ est falsa. Tu dicis alioquin est pura forma subsistēs. Dico ꝙ vel ista puritates accipis ꝑ priuationē cōpositionis ex materia ꝛ forma ꝛ tunc dico ꝙ aīa est pura forma. Nec ꝓpter hoc est deus qz cōponibilis ꝛ etiā aliquo mō ꝓposita ex actu ꝛ potētia nec est pur⁹ act⁹. Alio modo potes accipere istā puritatē per priuationē oīs cōpōnis ꝛ cōponibilitatis cū alio et sic aīa nō est pura forꝛa vt ꝓz. Licet em̄ per se naturaliter subsistat est tm̄ cōponibilis corpori sicut forꝛa nō sic aūt deus. ¶ Ad quartū dico ꝙ forma dz ꝓportionari materie sic ꝙ possit informare ipam sicut actus pfectiuus. Sed nō opz ꝙ sibi assimiletur in oībus. Vñ non opz ꝙ si sit ꝓpōita ꝛ forma sit cōposita ꝓpōitum em̄ informari pōt per se totum: sed ꝓpositum informare nō potest per se primo vt dictum est supra. Hoc de tertio articulo.

Nota.

¶ Quantū ad quartum arti

culum tenetur cōiter ꝙ celū ē ꝓpōitū ex mā ꝛ forꝛa. ¶ Primo igitur ꝫtum ad hoc adducam rōnes ꝛ auctoritates ꝛ diuersos modos ponēdi. ¶ Scdo ostendam ꝙ in celo nō est materia. Et oīdam quo sine materia pōt solui apparētia de celo ꝛ tandē respondebo ad motiua aliox. ¶ Adducūtur ergo rōnes ꝓbales de celo qz multe sunt cōes sibi ꝛ angelo vel aie. ¶ Prima rō est ista. Jn quocūq; est ꝓpria passio materie est materia. Sz in celo est ꝫtitas q̄ est ꝓpria passio materie. ergo ꝛc. ¶ Scdo sic. Jn omni re per se sensibili ē materia qz nihil imateriale est sensibile. Sz celū est sensibile. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Omnis forma per se subsistens naturaliter sine materia est forma intellectiua qz ex se est actu intelligibilis. Sed forma vel natura celi non est intellectiua. ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio. Jn separatis a materia impossibile est plura eē eiusdē rōnis. 12. metaphisice. Sz celi sunt plures vt motus eox demōstrāt. ergo ꝛc. ¶ Ad hoc sunt auctoritates adducte de angelo. Quarū prima est Augustini ꝛ secunda Boetij. ¶ Ad hoc sunt auctoritates Aristotelis. Prima est primo de celo ꝙ celuz cōstat ex materia tota sua. ¶ Scda est secūdo metaphi. vbi dicit ꝙ in omni eo qđ mouetur necesse est imaginari esse materiā. Sed celū mouetur per se ad vbi vel ad situm. ¶ Tertia est eiusdē. 8. metaph. vbi dicit Forꝛsam quedam em̄ nō hūt materiam vt nō talem sed ēm locum mobilē. ¶ Quarta est eiusdem. 12. metaphisice. vbi dicit sic. Oīa vero materiam hūt quecūq; trāsmutātur sed aliam ꝛ aliā ꝛ sempiterno rum quecūq; nō generabilia. Mobilia aūt latiōe materiam aūt nō generabilem hūt sed vnde quo.

Celū an cōstat ex mꝛia, ꝛc.

¶ Item Augustinus scdo sup Gene. ca. vltimo dicit duodecimo cōfes. in plurib⁹ locis ꝛ quasi idē. 5. lib. ca. 3. ꝛ ca. 7. ꝙ scriptura ex corporali materia factū celū narrauit cui⁹ multū distat species a terrenis. Et videtur auctoritas multū expressa. Et ibidem materiam ꝑ terrā inuisibilem ꝛ incōpositaz intelligit. Sed hoc satis est mirabile cū ꝛ ipm celuz ante terram creatā narretur. ¶ Vñ ꝛ forte vōm est Augustinum nō esse in hoc tenendus sicut nec tenetur cōiter de distinctione diez creationis. Vel ꝑ terrā siue materiā intelligit naturā corporeā ꝛ potentialem ꝛ imꝑfectam sicut est vera materia suo mō cui⁹ nature est celū licz nō habeat materiā. ¶ Jte Augustinus. 12. confes. videt sentire circa primū ꝙ cū dicit Jn ꝓncipio creauit de⁹ celū ꝛ terrā. Per celum intelligitur natura angelica de qua dictū est. Celum celi dño. Per terrā vero materia prima q̄ dicitur inuisibilis. ꝛc. qz ēm se informis ꝛ carens oi forma. Et de illa videtur sentire ibidē oīa corpoꝛa siue celū siue alia esse facta. Hoc etiā exꝑsse dicit ibi. Sic ergo dictum ꝙ in celo est materia.

Aristo.

Augustī.

Idē. 12. confes.

¶ Sed variātur in modo po

nendi quia aliqui eorū dicunt ꝙ materia in celo est eiusdē rōnis cū materia istox inferioꝛū. Et dicunt ꝙ ēm theologos oz ponere ꝙ in celo sit materia et materia eiusdē rōnis cū istis inferioꝛibus. Et hoc videtur efficaciter ꝓbare ꝑ illā auctoritatē ꝓmam Augustini q̄ aducta ē supra de angelo ꝙ in ipo sit materia q̄ videtur dicere ꝙ ex eadē materia iferioꝛi visibilia ꝛ inuisibilia sunt ꝓducta. ¶ Dicunt tm̄ ꝙ nō obstāte hoc. Celuz pōt dici incoꝛruptibile qz forma celi nō hz ꝓtrariū nec qualitates tangibiles anneras quibus pōt pati ab aliquo corpoꝛe ab aliquo agente naturali ne per ꝓsequens corrumpi vel ad corruptionem disponi. Deꝰ enim sibi tales qualitates nō indidit vel dedit. Vñ nō est naturaliter coꝛruptibile sicut etiam aqua sine qualitate cōtraria ad qualitates ignis nō posset ab igne coꝛrumpi licet materia celi in se habeat ꝓpriationes aliarū formarum sicut ꝛ materia istoꝛum inferioꝛum. Nec etiam forma sua faciet vel terminet omnino ipsius appetitum quia hoc est impossibile de quacūq; forma. ¶ Patet quia hoc non ꝓuenit aīe que est multo nobilioꝛ ꝛ perfectioꝛ ꝫ forma celi. Forma enim celi licet virtute cōtineat multas formas nō tamē animam ꝛ sic saltem materia eius sit in potētia ad animam ꝛ similiter alias formas quas continet nō continet formaliter sicut sunt nate perficere materiam ꝛ materia est in potentia ad ipsas ꝛ ideo licet celum a deo potest coꝛrūpi ꝛ materia eius ad alias trāsmutari non tamen potest coꝛrumpi naturaliter nec ab agente naturali.

modi ponēdi materiaz in celo.

Celū nō est nāliter coꝛruptibile.

¶ Alij vero ponūt ꝙ materia

celi non est eiusdem rationis cum materia istoꝛum inferioꝛum. Non enim possunt videre quin celum naturaliter saltem potentia remota esset coꝛruptibile: quia licet actu non habeat qualitates tales quibus sit alterabile ꝛ potest pati a cōtrario. Tamen posset habere tales qualitates vt videtur si deus indidisset ei exquo est eiusdem rationis in materia cum istis iferioꝛibus ꝛ et sic Celum saltem

Secūdꝰ modus.

potētia remota esset naturaliter coꝛruptibile sicut esset susceptibile taliū qualitatū quas vocat philosophus pegrinas impressiones.

Tertiꝰ q̄ cōmenta toꝛis est.

¶ Alia est opinio cōmentato

ris ꝙ in celo nō est materia. Tū qz si in celo eēt materia illa esset in potētia naturali ad alias formas: ꝛ sic celum esset naturaliter coꝛruptibile. Tū qz ꝓpria passio materie ē trāsmutabilitas subālis. Tū qz in hūtibus materiā est priuatio tendēs ad maleficiū coꝛruptiōis qđ nō est in celo. Tū qz necessario omnis forꝛa in materia hz formā ꝓtrariā ad quā materia est in potentia ꝛ hoc vel cōtrariā per se vel ꝑ accidēs ratiōe accidētiū annexoꝛ ꝛ ꝑ ois omne tale hūs materiā est coꝛruptibile qđ nō pōt esse in celo. ꝛc. ¶ Puto ꝙ iste rōnes ꝓcludāt ꝙ in celo nō sit materia eiusdē rōnis cū materia istoꝛ inferioꝛum sicut dictū est in scdo mō ponēdi materiam in celo qz nō video q̄n celū eēt vel eē posset nāliter coꝛruptibile sicut dcm̄ ē ibi cui⁹ñ video necessitatē

¶ Sed ꝙ in celo nō sit mate/

ria alterius rōnis a materia istoꝛ inferioꝛū difficile est ꝓbare. Nō em̄ valent ꝓbationes quas adducunt aliqui. ¶ Primo qz ipossibile est esse in vniuerso duas materias alteri⁹ rōnis. Tū qz si esset alterius rōnis hret determinatā habitudinē ad hāc formam ꝛ ad eē compositi ex tali materia et forma qđ nō pōt esse verū qz oīs materia ē potentia ad eē ꝛ ad nō esse. Potētia dico ꝛtradictionis nō determinās sibi habitudinē ad hāc formam vel ad illam Alioqn cū sit in potētia ad negationē vel carētiaz talis forme sicut ad formā esset in potētia ad nō eē sine aliquo qđ videt incōueniēs. Nec hētur vñ ista deteriatio sit ad talē formā. ¶ Prima em̄ ꝓbatio supponit falsum sicut ꝓbatū est supra. ¶ Secūda vero intelligit vel intēdit ꝙ celū eēt actu naturaliter coꝛruptibile qđ nō oz ꝓcludere vt videtur.

ꝙ in celo nō ē materia eadē cū materia horū iferioꝛum

¶ Et ideo ꝓcedo aliter ostēn/

dendo ꝙ in celo nō sit materia alteri⁹ rōnis a materia istoꝛum inferioꝛ. ¶ Primo qz plura non sunt ponēda sine necessitate. Sz oīa apparentia de celo saluari possunt sine quacūq; materia ꝓprie accepta sicut dictū est supra ꝛ apparebit soluēdo ad rōnes aliozum. ¶ Scdo qz cū materia quelibet ꝛ cuiuscū q; rationis exꝛstat sic potētia ad formā ꝛ priuationem vel negationē forme ꝛ per ꝓns ad aliā formaz eiusdem generis phisici oportet ꝙ celū ꝛ si non ab agente naturali tamē ab ipo deo saltē esset coꝛruptibile in aliud coꝛpus celeste habēs materiā eiusdem rationis quod est actu vel saltem possibile ē ꝛ non solum adnihilabile quod non reputo verum.

¶ Sed qūo possunt saluari

apparentia de celo sine materia. Dico ꝙ apparentia maioꝛa que habētur ꝛ que mouēt ad ponēdum in celo materiam sunt qz celū est ꝫtum ꝛ sensibile ꝛ mobile ad vbi vel ad situm. Sed omnia ista possūt saluari sine materia qz fōrma sola corpoꝛea celi extendibilis per quātitatez ād ista oīa sufficit. Et tō dico ꝙ substātia celi nō est nisi forma que ē substātia subsistens coꝛpoꝛea hūs partē ꝛ partē in se ꝛextensibilis per quātitatē sicut tu diceres de materia recte. ¶ Dico em̄ ꝙ quātitas non est ꝓpria passio nec adequata materie sz substātie coꝛpoꝛee q̄ cōis est ad materiā vel formā vel cōpositū coꝛpoꝛeum. ¶ Ex quo sequitur ꝙ sit celum mobile qz ꝫtum ꝛ sensibile puta visibile non tm̄ sensibile ēm qualitates tangibiles quas vocat Aristoteles peregrinas impressiones ꝛ per ꝓns nō est coꝛruptibile nec potētia ꝓpinqua nec remota a quocūq; agente sz solum pōt haberi per creationē ꝛ nō esse ꝑ adnihilationē ꝛ ita nō est necessariuz ponere in ipso mꝛiam vtꝛ.

ꝙ in celo non ē materia.

¶ Ad rationes aliozū Ad pri

mum dico ꝙ quātitas nō est ꝓpria passio ꝛ adequata materie sed magis ipius substātie coꝛpoꝛee siue sit materia siue forma siue ꝓpōitū q̄ est cōis ad ista tria. ꝛ tō bene ꝓcedo ꝙ forma celi est substātia coꝛpoꝛea sed nō oz ꝙ hēat materiā ꝓprie accipiēdo eā ꝓut est pars ꝓpositi distincta essentialiter ꝓtra formam. ¶ Ad scām ꝑ idē dico ꝙ substātia coꝛpea q̄ est forꝛa hūs quantitatē ꝛ qualitatē sensibilē aliquā quecūq; sit ista est sensibilis sicut materia. Nec opz ꝓpter hoc ponere ī celo materiā. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ maioꝛ est falsa de forꝛa coꝛporali cuiusmōi ē forꝛa celi sed de forꝛa sp̄uali est verū. ¶ Ad quartū dico ꝙ maioꝛ est falsa accipiēdo materiā ꝑ altera parte cōpositi distincta eentialiter ꝓtra formā. Sicut ꝓbaui supra ꝙ pūt esse duo angeli eiusdez speciei nō obstāte ꝙ in eis nō sit materia. ¶ Ad. 12. metaph. respōdi ibidē ꝙ Aristoteles nō accipit ibi materiā ꝓprie ꝓ tali parte cōpositi distincta essentialiter cōtra formā sed ꝓ natura potētiali cōtrahibili ꝑ differentiā indiui dualem vel ꝓ tali differētia cōtrahente quā frequenter vocat materiā sicut indiuiduum ipm ꝛ quiditatem frequēter vocat formam. ¶ Ad auctoritates Augustini ꝛ Boetij sicut dictum ē supra de angelo. ¶ Ad primā auctoritatē Aristotelis ꝛ ad oēs alias dico ꝙ vel dicit falsum vel accipit materiam large ꝑ natura potentialis susceptiua alicui⁹ trāsmutatiōis nō simpliciter sed ēm qđ nō ad substantiā sed ad accidēs sicut est vbi vel situs in celo. Aristoteles enim ꝛ cōmētator eq̄uoce ꝛ diuersimode accipiūt materiā in dictis suis

Aliqñ enim accipiunt materiā ꝓ qualibet natura possibili vel potētiali ad vlteriozem pfectionē vel etiam actualitatem vel etiā ꝓ differentia īdiuiduali cōtrahente ipsam sicut ꝓbūs in. 12. metaphi. Vbi dicit ꝙ si eēnt plures motoꝛes primi ī eis esset materia sicut etiā accipit materiā cmentator 14. metaphisice. vbi dicit ꝙ solus motoꝛ primus ē absolut⁹ a materia. ¶ Scdo° vocāt frequēter materiā Aristo. ꝛ Cōmen. ipm indiuiduū alicui⁹ qditatis sic ꝛ qditatē ipaz vocāt formā. Vñ ꝛ ēm ꝓbos in. 7. Oēs ptes diffinitiōis sunt fore qz ptinēt ad quiditatē formalē tm̄ partes indiuidui ēm ꝙ hmōi

Acceptiōes materie ēm phōs.

dicũtur ab ipsis partes materiales nõ ingrediẽtes diffinitionem patet .7. metaphi. ¶ Tertio modo accipiunt materiã ⁊ ꝓprie ꝓ parte cõpositi substantie distincta eẽntialiter ꝓtra formã ⁊ faciente vnuꝫ per se cum forma ⁊ isto mõ nõ puto q̃ sit de intẽtione eius q̃ in celo sit materia. Sꝫ primo mõ qz natura celi est in potentia ad aliqd accidens vel vlterioꝛem actualitatem ⁊ sic assimilatur materie. Sic ad questionem.

¶ Ad ꝓmuꝫ principale dico q̃ maiꝰ est falsa. Nõ em̃ omne ens q̃ se subsistens in genere substãtie oꝫ esse ꝓpositũ ex materia ⁊ forma. ¶ Ad scõm de aĩa Dico q̃ nõ opꝫ omne passiuum esse participatiuũ potẽtie q̃ est materie sed eẽ compositũ ex materia ⁊ fora sicut etiã ⁊ ipsa materia q̃ recipit generationẽ ⁊patitur a generãte ⁊ nõ oporꝫtet ipam eẽ cõpositã ex materia ⁊ forma tunc esset ꝓcessus in infinitũ. ¶ Ad tertiuꝫ de q̃titate pꝫ q̃ ꝑter ipam nõ est ponẽda in celo aliqua mꝭia. ¶ Ad quartũ de Aristo. q̃ celũ ꝓstat ex tota materia sua dicit ꝓmẽtatoꝛ q̃ celũ accipitur ibi ab Aristo. ꝓ toto mundo ⁊materiã vocat naturã coꝛruptibilẽ vel coꝛruptibilia formã vero ipa icoꝛruptibilia ⁊ ita nõ sunt possibile plures mũdi: qz mundꝰ constat ex tota materia sua ⁊similiter ex tota fora. Aliter dico q̃ Arist. vocat ibi materiã indiuiduũ: ⁊ hoc intelligit qñ dicit. Qui dicit hoc celum dicit materiam. ꝑ celũ ꝭo intelligit quiditatẽ nõ ergo sunt plurificabiles mundi vel celi: qz ẽm ipsum nec est possibile aliquod aliud indiuiduũ mũdi vel q̃ sit mundus. Nec aliqua alia quiditas alteriꝰ mũdi licet in hoc non dicat veritatẽ absolute loquẽdo sed tm̃ naturaliter sicut dictum est in ꝓmo.

¶ Distin. decimequarte. Questio scõa.

Secundo quero.

Utrum celum moueatur ab intelligẽtia separata ab ipo ẽm esse videꝫ q̃ nõ. Si quod minꝰ videꝫ ineꝫ ⁊illud quod magis. Sed minus videꝫ q̃ grauia ⁊ leuia moueãt seipa q̃ celũ: qz celũ est coꝛpꝰ nobilius ⁊tamẽ seipa mouẽt ẽm ꝓmentatoꝛem quarto celi ⁊ mũdi ꝓmẽto quinto vbi dicit q̃ motus leuis ad superius cãtur a sua leuitate. igitur ⁊c. ¶ Secundo sic. Motus celi est naturalis. Patet p ꝓmẽtatoꝛẽ in pnõ scõi phisicoꝝ. Sꝫ nõ est nãlis nisi moueatur a fora sua naturali intrinseca nõ aũt ab intelligẽtia p intellectũ ⁊voluntatẽ. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Natura est principiũ motꝰ ⁊ quietis in eo in quo est. Sꝫ fora celi est natura igiꝭ est pncipiũ motus sui. ¶ Quarto sic. potẽtie passiue nãli oꝫ coꝛrespõdere potentiã actiuã naturalẽ. Sed celũ mouetur passiue nãliter ⁊põt moueri igiꝭ oꝫ dare potentiã actiuã nãlem ipm̃ mouentẽ. Nõ igꝭ intellectum ⁊ voluntatem.

Lõmen.

¶ Contra Sãcti ⁊ philosophi tenẽt q̃ celũ mouẽt ab intelligẽtia separata

¶ In ista questione sic ꝓcedã

Primo inquirã. Utrũ celũ moueat actiue a seipo per formã suã naturalẽ. ¶ Scõo vtrũ moueat ab intelligentia sibi ꝓiũcta ẽm esse. ¶ Tertio vtrũ ab intelligentia separata ẽm esse ⁊ per quem modum. ¶ Ultimo ad rationes.

Celũ an moueat actiue a seipso.

Quantũ ad primum dicũt

aliqui q̃ demõstrari nõ ꝓt ꝓcipue ẽm illos q̃ tenẽt q̃ idẽ põt mouere seipm̃ celũ non moueri a seipo ꝓ suam formã ꝓriã q̃ est ipsũ vel ꝙsequitur ipm̃: fꝫ sicut ꝓ aliqd sibi intrinsecũ. Puta ꝙ grauitatẽ Ita etiã celũ põt intelligi naturaliter sic moueri ꝓ formam suã vel ꝓ aliquã qualitatẽ sibi nãlem quã cõsequitur talis motꝰ in circulo circa mediũ sicut ⁊ aliquã formam grauis ꝙsequitur motꝰ ad mediũ ⁊formã leuis cõsequitur motꝰ a medio ⁊q̃ ita sit adducũtur rõnes adducte in pncipio qõnis. Non em̃ vꝭ eis vñ possit accipi mediũ ad hoc efficaciter ipobãdũ vel ipugnandũ. ¶ Alij ꝭo dicũt q̃ efficaciter ꝓbari pt q̃ celũ nõ mouetur a seipo ꝓ aliquã formã sibi ĩtrĩsecam ⁊hoc nitũtur demõstrare. ¶ Primo sic impossibile est q̃ natura simul largiaꝝ oppositaꝝ: qz natura determinatur ad vnũ. Sꝫ mouẽs celũ duo facit ⁊ largitur sibi opposita qz dat sibi fixionẽ in polis ⁊ ita stabilitatẽ ⁊in latitudine spere dat sibi motum. ergo ⁊c. ¶ Ulñ imaginãtur isti q̃ si fora naturalis moueret celũ trãsferret totũ celũ extra totũ locum suũ ⁊ oẽm ptez moueret ⁊ nullã figeret q̃ sunt ipossibilia. ¶ Cõfirmatur qz celũ ẽm vnã ptẽ mouetur sursuꝫ ẽm aliã deoꝛsuꝫ ⁊ isti sũt termini ꝓtra rij ad quos natura vna nõ põt mouere cũ sit determinata advnũ. ¶ Scõo sic. Motꝰ q̃ nõ est de se ad determinatũ terminũ nec ad deterĩatũ modũ vt sic fiat vel sic nõ est a pnõ naturali. Pꝫ qz natura sicut iam assumptũ est deterĩata est advnũ terminũ ⁊ ad vnũ modũ mouẽdi. Sꝫ motꝰ circularis q̃tũ ẽ ex se non est deterĩatꝰ ad terminũ imo q̃tũ est ex se non hꝫ terminũ ⁊põt eẽ infinitꝰ. Nec etiã ad modũ indifferens est celũ ⁊quodlibet aliud sꝑicum q̃ moueatur ad hanc partẽ vel ad illam. Puta q̃ moueatur ab oriente in occidẽs vel ecõuerso. Unde ⁊ aliqui circuli celestes mouẽtur ab oriẽte in occidens ⁊ alij ecõtrario. ¶ Hec videtur ratio Commenta toꝛis duodecimo metaphisice. in ꝓmo cõmento. Quoniã ante substãtiam mobiles eternam vbi dicit q̃ si celum moueretur a forma naturali sequeretur q̃ cum illa forma esset inclinatio quedam naturalis ad determinatũ ⁊vnum terminum q̃ celi nõ mouentur motibus oppositis ⁊ cõtrarijs ¶ Secũda ratio est ista ⁊ est cõfirmatio ꝓcedentis quia si tales forme naturales vel inclinationes essent ĩ celis quibus mouentur. Aut inclinarent ad vnuꝫ cuius oppositum patet in motu celoꝝ. Aut ad oppositum vel contrarie ⁊ tũc sequeretur q̃ esset ibi cõtrarietas inter ipsas ⁊per consequẽs in naturis celoꝝ sicut in naturis gꝛauium ⁊ leuiũ. ¶ Quarta ratio. Forma naturalis alicuius existẽtis in loco ꝓꝓrio nunq̃ est sibi causa motus vt pꝫ de gꝛaui ⁊ leui. Sed celũ est in loco sibi ꝓꝓrio igitur non mouetur a forma naturali. ¶ Quinta ratio Illud cuius motus est a forma naturali ita q̃ sibi ex forma naturali determinat circulariter moueri quiescit violenter quia motus circularis a forma naturali non est natus terminari. Sed celum quiescet ⁊ non violenter qz nullum violentũ est perpetuum ergo ⁊c. ¶ Iste sunt rõnes que ab aliquib⁹ adducũtur ⁊ quasi demonstrationes reputantur.

Opi. aliquoꝝ q̃ celuꝫ nõ mouẽt a seipso.

Lõmen.

q̃ celum mouetur ab intelligẽtia separata, ⁊c.

¶ Sed de hoc videtur michi

q̃ neutra pars est demõstrabilis. Teneo em̃ q̃ ab intelligẽtia separata ẽm esse mouetur celum sicut dicam infra. Sed cũ hoc teneo q̃ non potest hoc a nobis demonstrari. Nec ꝓ pñs positio q̃ poneret q̃ mouẽt a fora naturali põt efficaciter ⁊ euidẽter vel demonstratiue impugnari. Et ideo soluo ad istas rationes.

¶ Ad ꝓmaz dico q̃ nulla ps

ipsius celi est que nõ moueatur ẽm rei veritatẽ. Sꝫ poli imaginãtur puncta quedã ĩmobilia nõ simpliciter nec in rei veritate sed imaginarie ꝓ tãto: qz circulos per suum motũ nõ describunt. Et ita dico q̃ illa ꝓma rõ accipit falsum ⁊ ꝓcedit ex ignorantia motus celi ⁊ partium eius. Ulñ nõ oꝫ q̃ natura transferet totum celum de loco ad locũ. Tunc em̃ nõ moueret ipm̃ motu circulari sꝫ motu aliquo alio. Hoc em̃ ꝓriuꝫ motui circulari vel ꝑerali q̃ motũ nunq̃ mutet locũ totũ sed tm̃ in partib⁹ habeat diuersuꝫ situ vl aliũ ⁊ aliũ. Pꝫ de rota figuli. ¶ Ad scõm diceretur q̃ motus celi lꝫ nõ sit ad terminum finiẽtẽ sicut est motꝰ rectus qz in hoc distinguitur motꝰ circularis a recto. Ulñ ⁊ circularis pt perpetuari ⁊ rectꝰ nõ ẽm Arist otelẽ. Patet ĩ motu grauiũ ⁊leuiuꝫ tm̃ est ad determinatũ terminũ q̃ nõ oꝫ vocari terminꝰ motꝰ ꝓprie qz ẽ ad deterĩatos situs partiũ ⁊aspectꝰ circa mediũ ẽm diuersas partes motꝰ sicut motꝰ grauis est ad determinatũ vbi deoꝛsum. ¶ Ad illud etiã de mõ deterĩato puta q̃ celũ nõ est deterĩatũ ad sic vel sic moueri. Diceret q̃ vnuq̃q̃ oꝛbis ẽm motũ ꝓriuꝫ determinatꝰ est naturaliter ad sic moueri sicut motu ꝓrio mouẽt nec põt hꝫe aliũ motũ ꝓpriũ. ¶ Nota q̃ licꝫ spera mathematica sit indifferens ad sic vel sic moueri nõ tm̃ spera naturalis ꝑcipue q̃ ẽ celũ sicut posset dici ab alijs ⁊hoc vel ex seipso vel ex qualitate supaddita.

Nota de motu spere.

¶ Si dicas ergo oꝛbes hñt diuersas foꝛas naturales quibꝰ determinãtur ad tales motꝰ. Diceretur q̃ verũ est quecũq̃ sint ille. Nec sunt oĩno eiusdez rõnis. ¶ Ad tertiũ diceret q̃ fore nãles oꝛbũ diuersimode inclinãt ⁊ determinãt eas ad motũ ad determinatas ꝓtes. Nec est incõueniẽs nec ꝙsequitur in eis ꝓtrarietas aliqua ꝓprie accepta. Sꝫ qualitates sensibiles q̃bꝰ celi sint alterabiles: sed ẽm inclinatones ad motꝰ cõtrarios q̃ etiã nũc ponũtur in oꝛbibus vel in celis ⁊vocãtur motus cõtrarij quoꝝvnꝰ est ab oriẽte in occidẽs ⁊ aliꝰ ecõtrario ab occidente in oriens. ¶ Ad quartũ dico q̃ maioꝛ ẽ vera de motu recto qui est motꝰ quo receditur de toto ꝓrio loco ⁊ trãsfertur mobile ad aliũ totũ locũ. Sed de motu circulari nõ oꝫ qz cũ circularis motũ maneat in toto ꝓmo loco ⁊ ẽm situs partiũ varietur fora sua quantũcunq̃ est naturalis põt eẽ sibi pncipiuꝫ motus q̃tũcunq̃ existẽti in ꝓmo loco suo. ¶ Ad quintũ de q̃te dico ꝓmo q̃ nõ est demonstratuꝫ q̃ celũ aliq̃n quiescat sed est creditũ tm̃. Scõo dicere tur supposito celuꝫ q̃scere aliq̃n q̃ violẽter q̃scit. ¶ Quãdo oꝰ Nullũ violentũ est ꝑpetuũ. Uerũ ẽ virtute nature. Sic rñdetur supposito q̃ celũ ꝑpetuo quiescat. Sed virtute diuina potest esse perpetuum violenter sicut ẽm aliquos coꝛpoꝛa beatoꝝ cum sint grauia ꝑpetuo erũt in celo sursum ⁊ tamẽ violenter. Hec de ꝓmo articulo questionis.

An celũ moueat ab itelligentia sibi coniũcta. ⁊c.

¶ Quantum ad secũdum ar

ticulum vtrũ est demõstrabilis. Teneo em̃ q̃ ab intelligẽtia separata ẽm esse mouetur celum sicut dicam infra. Sed cũ hoc teneo q̃ non potest hoc a nobis demonstrari. Nec ꝓ pñs positio q̃ poneret q̃ mouẽt a fora naturali põt efficaciter ⁊ euidẽter vel demonstratiue impugnari. Et ideo soluo ad istas rationes.

¶ Ad ꝓmaz dico q̃ nulla pꝭs

ipsius celi est que nõ moueatur ẽm rei veritatẽ. Sꝫ poli imaginãtur puncta quedã ĩmobilia nõ simpliciter nec in rei veritate sed imaginarie ꝓ tãto: qz circulos per suum motũ nõ describunt. Et ita dico q̃ illa ꝓma rõ accipit falsum ⁊ ꝓcedit ex ignorantia motus celi ⁊ partium eius. Ulñ nõ oꝫ q̃ natura transferet totum celum de loco ad locũ. Tunc em̃ nõ moueret ipm̃ motu circulari sꝫ motu aliquo alio. Hoc em̃ ꝓriuꝫ motui circulari vel ꝑerali q̃ motũ nunq̃ mutet locũ totũ sed tm̃ in partib⁹ habeat diuersuꝫ situ vl aliũ ⁊ aliũ. Pꝫ de rota figuli. ¶ Ad scõm diceretur q̃ motus celi lꝫ nõ sit ad terminum finiẽtẽ sicut est motꝰ rectus qz in hoc distinguitur motꝰ circularis a recto. Ulñ ⁊ circularis pt perpetuari ⁊ rectꝰ nõ ẽm Arist otelẽ. Patet ĩ motu grauiũ ⁊leuiuꝫ tm̃ est ad determinatũ terminũ q̃ nõ oꝫ vocari terminꝰ motꝰ ꝓprie qz ẽ ad deterĩatos situs partiũ ⁊aspectꝰ circa mediũ ẽm diuersas partes motꝰ sicut motꝰ grauis est ad determinatũ vbi deoꝛsum. ¶ Ad illud etiã de mõ deterĩato puta q̃ celũ nõ est deterĩatũ ad sic vel sic moueri. Diceret q̃ vnuq̃q̃ oꝛbis ẽm motũ ꝓriuꝫ determinatꝰ est naturaliter ad sic moueri sicut motu ꝓrio mouẽt nec põt hꝫe aliũ motũ ꝓpriũ. ¶ Nota q̃ licꝫ spera mathematica sit indifferens ad sic vel sic moueri nõ tm̃ spera naturalis ꝑcipue q̃ ẽ celũ sicut posset dici ab alijs ⁊hoc vel ex seipso vel ex qualitate supaddita.

¶ Si dicas ergo oꝛbes hñt diuersas foꝛas naturales quibꝰ determinãtur ad tales motꝰ. Diceretur q̃ verũ est quecũq̃ sint ille. Nec sunt oĩno eiusdez rõnis. ¶ Ad tertiũ diceret q̃ fore nãles oꝛbũ diuersimode inclinãt ⁊ determinãt eas ad motũ ad determinatas ꝓtes. Nec est incõueniẽs nec ꝙsequitur in eis ꝓtrarietas aliqua ꝓprie accepta. Sꝫ qualitates sensibiles q̃bꝰ celi sint alterabiles: sed ẽm inclinatones ad motꝰ cõtrarios q̃ etiã nũc ponũtur in oꝛbibus vel in celis ⁊vocãtur motus cõtrarij quoꝝvnꝰ est ab oriẽte in occidẽs ⁊ aliꝰ ecõtrario ab occidente in oriens. ¶ Ad quartũ dico q̃ maioꝛ ẽ vera de motu recto qui est motꝰ quo receditur de toto ꝓrio loco ⁊ trãsfertur mobile ad aliũ totũ locũ. Sed de motu circulari nõ oꝫ qz cũ circularis motũ maneat in toto ꝓmo loco ⁊ ẽm situs partiũ varietur fora sua quantũcunq̃ est naturalis põt eẽ sibi pncipiuꝫ motus q̃tũcunq̃ existẽti in ꝓmo loco suo. ¶ Ad quintũ de q̃te dico ꝓmo q̃ nõ est demonstratuꝫ q̃ celũ aliq̃n quiescat sed est creditũ tm̃. Scõo dicere tur supposito celuꝫ q̃scere aliq̃n q̃ violẽter q̃scit. ¶ Quãdo oꝰ Nullũ violentũ est ꝑpetuũ. Uerũ ẽ virtute nature. Sic rñdetur supposito q̃ celũ ꝑpetuo quiescat. Sed virtute diuina potest esse perpetuum violenter sicut ẽm aliquos coꝛpoꝛa beatoꝝ cum sint grauia ꝑpetuo erũt in celo sursum ⁊ tamẽ violenter. Hec de ꝓmo articulo questionis.

¶ Alijs videꝫ q̃ intentio Ari

stotelis ⁊ philosophoꝝ fuit celum esse aĩatuꝫ. Et adducunt ad hoc plures auctoꝛitates. ¶ Prima ẽ Aristotelis secũdo celi ⁊ mũdi. Ubi dicit exꝓsse de celis q̃ sunt viui ⁊ operationẽ aĩalem habẽtes. Similiter eodem libꝛo tractãs de dextro ⁊ sinistro Dicit q̃ habent dextrum ⁊ sinistrum sursum ⁊ deoꝛsum ex natura sicut et animata: ⁊ q̃ si celum habet animã q̃ in eo est pncipiũ motus ⁊ tũc sunt ei sursum ⁊deoꝛsum dextrum ⁊ sinistrum. ¶ Ad hoc est auctoꝛitas Auicenne. nono Metaphisice sue. Ubi exꝓsse vult celos esse animatos formaliter. Similiter auctoꝛitates Commentatoꝛis duodecimo metaphisice in illo commento. Quoniam autẽ substantiam eternam ⁊ immobilem. ⁊c. Ubi dicit q̃ oporꝫtet celum esse animatum necessario. et ibidem in eodem duodecimo. ponit motum celi a duplici motoꝛe vno scilicet appꝛopꝛiato ⁊ sibi intrinseco quem vocat animam celi. ergo celum secundũ ipsum est animatum. Ita q̃ nullum inconueniens est in philosophia ponere celos animatos imo conueniens vt videtur quia secũdum philosophos est causa alicuius animati: generat enim multa animata hic inferius. Sed generans totale non est in nobilius simplicik ipo gnãto cuiusmõi esset si celũ nõ eẽt aĩatũ. Et silr coꝛpus celi est nobilissimum ⁊

q̃ celum fuit aĩatum opi. Aristo.

Auicen.

Lõmen.

organicus qz diuerse dispõnis in partibus ꝛstellis ꝛ per ꝓns videtur esse aiatum. ¶ Dicũt igitur vltra q nullum est incõueniens in theologia vel i fide qz Augustin⁹ theolog⁹ ꝑcipu⁹ hoc reliquit sub dubio nec aliquaꝫ ptẽ hui⁹ questiõis ꝓdẽnauit. Dicit eñ encheridion. 25. ca. Nec illud certũ habeo. Utrum sol ꝛ luna ad ciuitatẽ supnam pertineant ꝛsic per ꝓns aiati ꝛ beatificabiles q̃uis nullis lucida esse corporea nõ ꝓsensu ꝛ intelligentia videãtur ¶ ꝑ. Augustinus dicit primo retractationũ capitulo. 10. sic. Mundum esse quoddã aial sicut plato sensit aliiq̃ philosophi q̃plurimi. Nec rõne certa indagare potui. Nec diuinarũ scripturarũ auctorꝫ tate psuadeꝛ posse cognoui. Uñ tale aliqd a me dictum quo illud possit accipi in libro de ĩmortalitate aie temere dictum noui. Nõ qz hoc falsum eẽ cõfirmo sꝫ qz necverũ esse apprehẽdo q aial sit mundus ergo plane dicit q nõ asserit eẽ falsum q mundus sit quoddã aial ꝛ per ꝓns q celũ sit aiatuꝫ. Uñ ꝛ de mortalitate aie dixerat sic. Per aiaꝫ ergo corpus subsistit ꝛ eoipo est quo aiatur siue vniuersaliter vt mund⁹ siue particulariter vt vnũqdq aial intra mũdus. Et patꝫ q ibi manifeste innuit q mũdus est quoddam aial ꝛaiatus ꝛ celũ ꝓnter. ¶ Dices q hoc retractaut ꝑmo retractationũ ca. 5. vbi dicit sic Illud quoq; temere dictũ est a summa eẽntia speciem corpori q aiam tribui qua est inq̃tũ est per aiam ergo corp⁹ subsistit ꝛ eoipo aia ẽ quo aiatur siue vniuersaliter vt mund⁹ siue particulariter vt aial vnũquodq; infra mundũ igitur hoc totũ retractat. ¶ Dicũt eñ alij q hoc totum nõ retractat Augustin⁹. Sed primũ dictũ scꝫ q corp⁹ subsistit per aiam ꝛ eo quo aiatur hoc retractactat sed non retractat aliud dictum scꝫ q mũdus sit aial. Sicut patet p illam retractationem supi⁹ allegatã que est posteri⁹ ꝛ vltimo scripta vbi hoc subdubio relinq̃t quare. ꝛ cetera.

q celũ sit iniatum.

¶ De isto articulo videꝛ mihi dicendum ꝛ asserendum q celi nõ sont aiati.

Damas.

¶ Primo qz hoc asserit Damascen⁹ lib. scdo ca. 5. dicens q sic. Nullus aũt aiatos celos vel luminaria existimet inaiati eñ sunt ꝛ ĩsensibiles quare ꝛ si dicat scriptura diuina. Letentur celi ꝛ exultet terra. Eos que in celis sunt angelos ꝛ qui ꝛ in terra sunt homines ad leticiam vocat. Nouit aũt scriptura ꝑsona. i. personaꝝ fictiõe vti ꝛ vt de aiatis de inaiatis loq; sicut illud. Quid est tibi mare qõ fugisti. Secũdo qz dicere eos aiatos ꝓdẽnat articul⁹ parrhisiẽs. sup hoc editus a vño Stephano parrhisiẽsi. epo. Tertio qz nõ videtur hoc imo magis oppositus q rõnem qz oẽ aiatum est oppositũ ex materia ꝛ forma Sed celũ nõ ẽ oppositũ ex materia ꝛ foꝛa sicut dictũ est supra ergo celũ nõ est aiatũ. Uñ Arist. vocauit in tertio de aia. Corp⁹ celeste corp⁹ simplex ꝛ prio de celo. ¶ Secũda rõ est qz temp⁹ celeste nõ est minus simplex q̃ corpus elemẽti. Sed si eẽt aiatum esset minus simplex quia necessario saltẽ hꝫet duas formas: Maꝫ in omni aiato sunt saltẽ due forme qz aia est act⁹ corporis phisici. ꝛc. Jn elemẽto aũt nõ est nisi vna foꝛa subãlis. ergo ꝛc. ¶ Nescio si iste rõnes efficaciter ꝓbent qz nescio si superi⁹ est efficaciter ꝓbatũ q in celo nõ sit materia. Videtur mihi tñ q si ꝓmẽtator posuit celum foꝛaliter aiatum intelligẽtia aliqua ꝛ cũ hoc ex alia parte nõ posuit in celo materiã q ipe sibiipi ꝓtradicit qz oẽ aiatuꝫ est cõpositum ex materia ꝛ foꝛa necessario nec ẽ pura forma. ¶ Scõo q ipe reducitur ad incõueniẽs q intellectus vel intelligẽtia celi sit extẽsa ꝛ subiectum q̃titatis qz nõ est in celo subã nisi intellectus qz in ipso nõ est materia sicut dicit ꝛ tñ planũ est q celũ q̃tũ est ꝛ extensum. ¶ Tertio qz ipe posuisset intellectum qui vnitur corpori celesti eẽ nobiliorẽz q̃ intellectũ possibilẽ nr̃m. Sed de intellectu possibili posuit q est intelligentia separata ẽm eẽ nulli dans esse formaliter aiatũ sicut sibi ꝓponitur a multis saltez q̃quid sit de hoc. ergo multo foꝛt⁹ de illo. Unde nõ videtur eẽ de mẽte ꝓmẽtatoris ꝛẽm ꝓncipia sua q celũ sit aiatum. ¶ Videꝛ ergo mihi pro mõ asserẽdi q celũ nõ est aiatum. Tñ nescio si hoc est demõstratũ. Unde ad rõnes prio adductas ab aliis rñdeo. Et scdo ad dicta alioꝝ q̃ nõ reputãt incõueniẽs ponere celum aiatum.

¶ Ad primum Licet cõclusio sit vera tñ ratio nõ ꝓcludit.

Adrões prie opi.

Uñ esñ dicitur q foꝛa nõ vnitur cũ materia nisi ꝓpter aliquã pfectionem quam ꝓsequitur ex vnione ad illam. Dico q hoc ẽ falsuꝫ qz forma in se nullã perfectionẽ ꝓsequitur ex vnione sui ad materiam. Sꝫ finis talis vnionis est entitas ꝛ perfectio cõposĩti. ¶ Uñ dicis in minore q aĩa celi nullam intellectionẽ vel perfectiones foꝛtiretur ex vniõe sui ad corpus celeste qz nõ fantasiationem vel sensationem. Dico q verũ est ſꝫ nõ est probatum qñ aliqua intelligẽtia possit cõcurrere cũ materia ad ꝓstitutionẽ ꝓpositi per quam tale compositũ possit intelligere sine sensatiõe ꝛ imaginatione: imo de aĩa nostra ptꝫ hoc q vabit homini esse intellectũ ẓhõ p ipsam intelligit in resurrectione indepẽdẽter a corpore ꝛ ita multo foꝛtius diceretur de anima celi que poneretur alterius rõnis a nostra: ita q nec oporteret ipam cõiungi sensitiue vel vegetatiue sed tantum haberet intelligentiam vel esset intelligentia vans esse intellectiuũ tantũ.

Haly eben Rhodã.

¶ Ad rõnem secũdaꝫ Respõdet haly medicus in cõmento prime ꝓponis centiloquij ptolomei q ꝛ si celũ sit aiatum ꝛmoueatur per aiam p voluntatem ꝛelectionem nõ oporteꝛet prop̃ter hoc q variet differentias positionis qz celum in principio elegit sibi talem motum sicut ꝓuenientem nature sue puta motum circularem ꝛ illum tenet perpetuo sic q alium eligere non potest quia alius nunq̃ est conueniens nature sue sicut est in animalibus in quib⁹ motus diuersi scm̃ diuersas differentias positionis frequenter expediunt naturis eorum. ¶ Sed ista solutio non videtur mihi bona quia non video si non staret in alio nisi in voluntate celi q ipm moueret ad diuersas differentias positionis quin posset se mouere ad illas / licet eligere sit mouere sicut ei libere elegit sic moueri. Jta libere posset resilire a tali electione ꝛ eligere aliter moueri. ¶ Et ideo dico de differentijs positionum que sunt ante: retro: sursum: ꝛ deoꝛsum q iste non debentur nisi mobilibus motu recto vel motu ꝓgressiuo. Et quia motus celi cum oporteat ipsum esse speralem vel circularem secundum istas differentias positionũ non posset variari dato q esset animatum. De dextro vero vel sinistro eodem modo. ¶ Bene tamen credo vel puto q si celum esset animatum et moueret ab intelligentia intrinseca q libere moue

Mota.

retur ad hanc partem vel illam ꝛposset eque naturaliter moueri ab oriente in occidens ꝛ ab occidente in oriens nisi foꝛte diceretur q ĩ ipso esset aliqua natura vel qualitas passiua que includeret ipm ad motum talem vel talem determinatũ. Tunc eñ naturaliter ꝛ passiue non posset moueri ad oppositum. ¶ Ad tertium diceretur q si haberet aniam illa nõ esset naturaliter separabilis. Quia celũ nõ est naturaliter coꝛruptibile sicut homo est naturaliter coꝛruptibilis. ¶ Tu dicis ergo eẽt foꝛa educta de potentia materie vel subiecti. ¶ Diceretur q nõ sequitur hoc licet bene sit ita in aliq̃b⁹ q forma nõ separabilis sit educta de potẽtia subiecti vt materie sicut in formis istoꝝ iferioꝝ. ¶ Ad quartum diceretur q anima celi esset nobilioꝛ q̃ anima hominis. Et qñ dicitur q nõ: qz hõ est finis omniũ Dico q nõ ꝓcludit qz isto mõ etiã sequeretur q angelus nõ eẽt nobilioꝛ homine. Est igitur finis sub fine ꝛ nõ finis principalis. Et non oꝛs q talis finis sit nobilioꝛ eo qõ est ad finẽ vel finis improꝛie ꝛẽm quid nõ simpliciter. ¶ Ad quintũ dicẽdũ q maioꝛ vera est de intellectu nostro ꝓucto ꝓ statu pñtis cõiunctionis. Sed nõ est hoc euidẽs de quocunq; alio intellectu q̃ poneretur alteri⁹ rationis. De tali enim diceretur q nõ oꝛ ipm haurire noticiam mediantibus sensibus aliquibus.

Ad rões dicentiũ celũ esse aiatum.

¶ Ad dicta alioꝝ qui ponũt nullum sequi incõueniẽs ponere celum aiatũ.

Primo in philosophia qz hoc ponit Aristoteles. Dico q Aristoteles hoc videt sensisse in scõo de celo ex preſſe vbi videtur ex intentione ponere celũ aiatũ ꝛ dextrũ ꝛ sinistrũ in eo ꝛ sursum ꝛ deoꝛsum ex natura rei Et ponit ibi q polus antarticus est surſuꝫ ꝛ polus articus qui apparet nobis est pars inferioꝛ ꝛ deoꝛsum. Pars autez illa in qua incipit motꝰ est dextrũ. Alia vero sibi opposita ẽ sinistrũ. Et dicit ibi q nos sumus ad sinistrã ꝛ in pte deoꝛsum. Aliꝫ vero qui sunt in oppoſito situ ad nos quib⁹ apparet polus antartic⁹ sunt in pte surſum ꝛ ad dextram. Econtrario est de oꝛbibus planetarũ qui mouent motu cõtrario motui primi mobilis. Sꝫ diceretur q Aristoteles est negand⁹ vt videtur licet foꝛte nõ posset ipugnari demõstratiua rõne. ¶ Ad ꝓmẽta tozem dico q si ponit celũ aiatum incidit in illa inconueniẽtia q̃ sunt dicta supius ꝛ iõ nõ videtur eẽ de intentiõe ei⁹: sed videtur q accipiat aiationem ꝓ intima pñtia itelligẽtie ad celum ẽm rõnẽ motoꝛis nõ ꝓ informatione aliqua vel ꝑ vniõe foꝛmali ꝛ sic etiam vocat intelligẽtiã licet separatam ẽm esse aiam celi qz pñs est ꝛ ꝓpriata ꝛintima celo ad mouendus sicut aia suo coꝛpori. ¶ Ad Auicẽ. Dico q in illa positiõe est negãdus nisi exponatur sicut cõmentatoꝛ. ¶ Ad rationem q̃ adducitur ad hoc q celũ generat multa viua. Dico sicut dixi alias q celum nec in virtute ꝓpria nec in virtute itelligẽtie potest aliquid vnum generare nec attingere ad aliquam formã viui. Licet bene poneret hoc Aristoteles ꝓpter ad dictum suum si posuit q celum ẽ aiatum. Intelligentia enim nõ facit nisi mouere celum ꝛ largiri sibi motum vel situm in partibus. Sꝫ neutrum istoꝝ est forma actiua cũ non sit nisi respectus sicut etiã Aristoteles dicit scõo de gñatiõe. Mꝫ motus solis in obliquo circulo est cã istoꝝ inferioꝝ: q nõ sit forma elicitiua gñatiõis sed qz est afferens generans respectu inaiatorum. Afferens aũt generans nõ largitur ei virtutem generãdi. Hoc dicit Augustinus ex intẽtione Tertio de trinitate. de angelis q angeli nec boni nec mali habent virtutem aliquid causandi hic inferi⁹ nisi sicut agricola cãt fruges applicãdo actia passiuis ꝛ hoc est per accidẽs. ¶ Ad illud qõ additur q coꝛp⁹ celi est nobilissimũ. Dico q nõ se q̃tur ex hoc ꝑm esse aiatum sed poti⁹ oppositum: qz habẽs formaꝫ quaper se põt naturaliter subsistere ꝛ qua est naturalit incoꝛruptibile. Unde dico q in ratiõe coꝛporis nobilis est coꝛpore hominis et quocũq; alio: licet sit ĩnobilius simpliciter omni viuo. Similiter etiã dico q coꝛpus celi nõ est oꝛganicum nec diuerse dispositionis in suis partib⁹ qualis sufficit vel requiritur ad aiationẽ licet bene aliquo mõ varietur in partib⁹. ¶ Ad Augustinum Dico q bene Augustinus habuit hoc ꝓ dubio. Utrũ scꝫ coꝛpora celestia sint aiata. Nec retractauit hoc tanq̃ asserẽs hoc esse falsum: sed qz dixerat hoc assertiue verum esse ideo retractat reducẽdo in dubium sicut patet inspiciendo auctoꝛitates superius allegatas. Dico tñ qz Damascenus hoc dicit expꝛesse ꝛ assertiue omnes doctoꝛes quotquot sunt mõ. Et ad hoc est articulus parrhisiẽsis ¶ Dico q celum nõ est aiatum licet tempoꝛe Augustini fuerit hoc dubium. Unde dico q sol ꝛ luna ad illam supernam societatem beatã nõ pertinẽt nec pertinebunt tanq̃ entia beatificabilia vllo mõ. ¶ Ad auctoꝛitatẽ ꝓ Aristotelis de tertio de aĩa que est adducta ad oppositum q celum est coꝛp⁹ simplex diceretur q nõ intelligit hoc per priuationẽ cõpositionis ex aĩa et coꝛpoze: sed qz nõ est coꝛpus mixtũ ex elementis sicut elementum est coꝛpus mixtum.

Augusti.

¶ Ad rationes etiaꝫ ꝓ ista parte adductas.

Diceretur q nõ est demõstratum in celo nullam esse materiaꝫ ꝛ ita ratio illa ꝓia nõ demonstrat celum nõ esse aiatuꝫ tñ ꝓbabiliter hoc nõ ꝓcludit. ¶ Ad scdas diceretur q celum est minus simplex q̃ elemẽtum per priuationem cõpositionis vel mixtionis ex elemẽtis. Sed bene ẽ min⁹ simplex foꝛte qz in se plures formas habꝫ q̃ elemẽtum ꝛ est aiatum ꝛ elemẽta non sunt aiata. Aliter diceretur q licet omne aiatum aĩa eiusdẽ rõnis cũ aĩa aliqua istoꝝ inferioꝝ aiatoꝝ habeat in se plures formas nõ oporteret hoc de aĩa celi que poneretur alterius. Sicut etiã nec oporteret q celum esset coꝛpus oꝛganicum habens oꝛgana diuersa alterius rõnis. Unde ꝛ illa diffinitio aie non eẽt vniuoca aie ꝛ aiabus istoꝝ inferioꝝ. ¶ Si aũt dicas q Aristoteles intellexit illam diffinitionẽ esse vniuocam omni aie tñc dico q ꝓtradicit sibiipi ponẽdo celum eẽ aiatum: qz celum nõ est coꝛpus oꝛganicum. ¶ Sic igitur q̃tum ad istum articulum dico q celum nõ est aiatum. Licet nõ sit hoc demonstratum. Tñ ꝓbabilius est q̃ oppositus. Sicut etiã q in celo nõ sit materia ꝛ hoc tenẽt doctoꝛes sicut. ſ.

epilogatio predictoꝝ cuꝝ auctoꝛis resolutione.

¶ Ex hoc statim ꝓcludo q celũ nõ mouetur ab intelligẽtia sibi ꝓiuncta vel vnita per informationẽ ꝛ ꝑ eẽ qz illã nõ hꝫ. Nec ẽ aiatũ sicut dictũ ẽ. Si aũt eẽt aiatũ non video icõueniẽs ponere q ab illa vel per illam a seipso posset moueri sicut mouetur modo ab intelligentia separata non motu ꝓgressiuo: quia tunc natura dediſſet sibi oꝛgana sicut

Aristoteles arguit de stellis in scdo celi ⁊ mūdi: ꝙ motu circulari. Hoc de secūdo articulo ꝓncipali.

Quō celū ab itelligentia separata mouetur

¶ Quantū ad secūdū articulum

ostendaꝫ ꝓmo q celū mouetur ab intelligētia separata ſm esse. Et scdo per quē moduꝫ. ¶ Pro primo arguo sic. Aut celum mouetur a seipō q forma ꝓpria naturalē que nō est intelligētia. aut mouetur ab intelligētia. Non a ꝓpria fōa naturali itrinseca q ab intelligētia mouetur ſm Aristotelem ⁊ cōmentatorē ⁊ alios philosophos ⁊ sanctos ⁊ nō ab intelligētia ꝓiuncta q illaꝫ nō habet. igitur ab intelligētia separata ſm esse ꝓiuncta tamē sibi vt motor mobili nō vt forma materie. Hec videtur intētio Aristotelis. 12. metaph. ⁊. 8. phisico. q mouēs celū est intelligētia separata a mā. ¶ Dico igitur q licet deus īmediate posset mouere oēs celos ſiue orbes per seipſum sicut ⁊ calefacere ⁊ oīa facere cōicauit tamē regimē vniuersi vel partium eius creaturis ⁊ ordinauit q angeli boni vel intelligentie mouerēt orbes celestes ⁊ vnicuiq; orbi celesti mobili ſm ꝓpriū motuꝫ appropriauit ⁊ determinauit ꝓpriū motoremꝫ intelligētiam motricē. Sed cum intelligentia nō perficiat corpus celeste tanq̄ forma vt dictum est.

per quem modū intelligen. mo. celū. pri. opi.

¶ Restat dubium per quem

modum intelligētia mouet celum ⁊ per quā potentiam vel virtutem. ¶ Ad hoc est vnus modus dicendi q intelligentia īfluit celo aliquā qualitatem naturalē absolutam ad quā in celo cōsequitur motus circularis vel sphericus. Sicut ad grauitatē motus deorsum vel ad celeritatē cōsequitur motor sursum. ¶ Sed iste modus ē falsus. Primo q tūc celum moueretur a sua forma vel per formā intrinsecam naturalem qđ est supra negatū. ¶ Scdo quia tunc angelus īprimeret corpori celesti aliquā qualitatem absolutā qđ nō pōt esse ſm August. tertio de trinitate. ¶ Tertio q illa qualitas videreꝫ acquiri per alterationē: ⁊ sic motor localis nō esset primus sed motor alterationis esset prior contra Aristotelem octauo phisicorum. ideo ⁊c.

2ª. opi.

¶ Alius modus dicendi est.

Q; angelus habens in se speciem motor ⁊ cōcipiēs motuꝫ vult ipm causare in corpore celesti ⁊ tali cōiunctione cum actu volendi species motor efficitur practica efficax ad causandū motum in re sicut est in mente angeli. Ita q species motor practica videtur esse sibi ratio mouēdi. ¶ Sed cōtra istum modum etiaꝫ arguitur ꝓmo q nō est probabile q species motus ex sui ꝓiunctione cū desiderio velocitate mouendi efficiaꝫ sic practica q sit efficax ad causandū illud cuius est species puta motū. Sic em alie species videntur posse effici practice ad causandum illa quorum sunt species si angelus vellet talia cāre puta spēs lapidis qđ tm est ipossibile. ¶ Secūdo q tunc potētia ad quā ptinet talis spēs puta intellectus esset potētia ꝓncipaliter motiua qđ ē falsm. ¶ Tertio q spēs nō vr rō mouēdi nec eē potentia motiua sed magis ratio cognoscendi.

¶ Alius est modus dicendi.

3ª opi.

Q; angelus vel intelligētia mouet celū q potētiam suā motiuā actiuā ad extra q ē tertia potētia distincta in ipo ab itellectu ⁊ volūtate. Sicut etiā in aīa nra vel ī nobis. Ita q illa potētia est sibi rō mouēdi ꝑcedente tm cognitiōe ⁊ volitiōe vel actu mouēdi volēdi de mouēdo. ita q ista potētia exeqtur motum sicut ē ab intellectu dispositū ⁊ volūtate ipatū. ¶ Sed ꝓtra istū modū vr mihi q nō est necessariū ponere ī angelo illā tertiā potentiā distinctā ab intellectu ⁊ volūtate. Licꝫ forte nō possit bñ ipugnari. Tū q ad oīa videtur sufficere itellect⁹ ⁊ voluntas sicut dicet infra. Tū q rōnabile q ī angelo cū sit natura supior potētia motiua q̄ ꝓ q̄to distinguitur a volitiua nō dicit pfectionē simplicit. vnde tur cū volitiua ⁊ nō sint distincte potētie. Tum q etiā redit difficultas quō ista cū sit exequtiua imperij volūtatis moueatur ab ipa volūtate q̄ habet mouere ipam ad exercitiū actus. Volūtas em̄ mouet alias ⁊ nō p aliā potētiam. ¶ Adducit quarta rō q ī aīa nulla est potētia motiua nō organice nisi voluntas ista tamen est dubia ⁊ de hoc magis in quarto videbitur.

¶ Ideo dico aliter q angelus

4ª opi. et est auctoris.

mouet celū p suā voluntatē sicut per potētiā motiuā ⁊ rōnē mouēdi ſm dictamē intellect⁹ ⁊ iudiciū rōnis ⁊ est iste ordo q volūtas ꝓmo elicit actū volēdi quo vult mouere ⁊ impat. Scdo aūt ꝓsterius natura licet simul tpe vel duratione elicit actū mouendi. Puta actionem ipam q̄ est mouere actiue ⁊ cāt motū vel motionē passiuam in orbe vel in celo. Ita q ꝓio volūtas hꝫ actum īmanentē q̄ est velle. Scdo actū trāseuntē q̄ ē mouere. Et isto⁰ volūtas est cā motꝰ sicut potētia elicitiua eliciēdo ordinate duos actꝰ quoꝝ ꝓmus scꝫ amor vel velle nec ē mouere nec rō mouēdi hꝫ sit mediās inter potētiā motiuaꝫ ⁊ mouere vel actū mouēdi q hoc est necesse q volūtas quicqd hꝫ prio cāto extra se hꝫ pus ꝓvolito ⁊ iō velle est dispō sub qua oꝫ volūtatē eē ad hoc vt causet motū ⁊ sic angelꝰ mouet celū. ¶ Ex p̄dictis pꝫ positio ꝓmentatoris falsa de motu celi. 12. metaphisice. Posuit enim q intelligentia mouet celum non preconcipiendo motum: sed tantum finem motus: finem scilicet intelligentie iam adeptum cuius apprehensiones naturaliter ⁊ necessario secundum eum cōsequitur motus orbis vt finis in tellig entie sibi conseruetur non vt adquiratur. Et ponit q non per aliquam aliam virtutem ab intellectu ⁊ voluntate. ¶ Quantum enim ad primum falsum dicit quia sicut dictum est voluntas non habet aliud prio causato quod non habeat prio volito ⁊ p cōsequēs prius cōcepto. Et iō Auicē. melius ponit q intelligentia ꝓconcipit motum q̄ causat. ¶ Similiter q̄tum ad aliud q necessari⁹ est talis motus. Hoc enim est falsum. Sed liber est ⁊ cōtingens ⁊ aliquādo cessaturus de facto q̄ itelligētia mouens videbit hoc eē ordinatū a ꝓma intelligentia vel forte videt q̄ qđē prima itelligētia est finis eius īmediatus ⁊ motor. Nec oportet ponere medias aliam que sit finis appropriat⁹ vel propri⁹ intelligentie mouendi sicut posuerūt philosophi vnifomiter ponendo fines proprios motuum ⁊ motorum sicut etiam motores appropriatos quod tamē non est verum nec necessarium secūdum veritatem

¶ Sed cōtra hoc videtur due

Instātie ꝓtra predicta.

instātie difficiles. ¶ Prima est ista: quia actus voluntatis est actus immanēs. Sed mouere est actus transiens: ergo mouere non est actus voluntatis.

¶ Secūda instantia est quia articulus parisiensis dicit q error est angelū mouere per imperiuꝫ vel velle: q̄ ⁊c. ¶ Ad primā dico q actus primus voluntatis qui dicit velle ⁊ operatio eius est īmanēs sibi, ⁊ ipsum causare vel elicere talē actum puta velle. Sed dico q nō oportet hoc de omni actu voluntatis: sed cū tali potest habere alium trāseuntē qui est mouere. Nam ſm oēs voluntas ipsa habet mouere alias potētias ad exercitiuꝫ actus ⁊ istud mouere nō est nichil sed est actus trāsiens in extrinsecas potētias. ¶ Ad articulū dico q nō plus intendit articulus nisi q ipsum mouere nō est velle: ꝙ est alius actus essentialiter distinctus et potior ipso velle: sed ī solo deo mouere nō est aliud reale ab ipso velle: ⁊ sic solus deus agit per imperiū: quia suū velle vel imperare est suum agere vel facere. Non em̄ potest esse aliquid distinctū ex natura rei mouere ab ipso velle: quia mouere vbi distinguit a velle dicit respectū realem mouētis ad motū ⁊ actionem de genere actionis. Deus autē ad creaturam realiter nō refertur sicut dictū est in primo. ¶ Aliter dicitur ad articulū q angelus nō mouet sola volūtate: q nō est in potestate sua mouere vel non sic mouere sicut est de deo.

¶ Ad primuꝫ principale dico

Nota de motu q̄ uū et leui.

q licet grauia ⁊ leuia moueāt seipsa nō tamē oportet q celū moueat seipsum per formā suam naturalem vel per aliquaꝫ qualitatem superadditam sibi. ¶ Quādo dicis q celum est corpus nobilius. Dico q verū est q̄tuꝫ ad hoc q est incorruptibile. In hoc em̄ est nobilius corpore graui vel leui. Sed dico q in hoc nō est nobilius q possit mouere seipsuꝫ sicut illa. ¶ Ad hoc autē nescio assignare rationeꝫ efficacē. Nec video etiā contra hoc rationē efficacē. Nichil em̄ obstat quin corpus celeste licet sit nobilius graui vel leui: sit tm in potētia mere passiua ad motū suū ⁊ graue vel leue simul cum hoc in potētia actiua ad motū suum que nō est eiusdē rationis cum illo sicut nō obstante q materia sit potētia ad quēlibet actum formalem tm̄ est nobilior q̄ relatio vel respectus accidētalis quilibet qui est actus. ¶ Nota iuxta istam predictaꝫ solutionē q grauia et leuia mouēt seipsa effectiue: nō tamen sicut animalia sistēdo se vel ad differētias situuꝫ vel positionū sicut probatur. 8. phisicorū. Et q moueāt se patet: quia scindūt medium ⁊ sicut scinduntur vel expellunt medium de loco ponūt seipsa effectiue in eodē loco: ⁊ sic mouēt se. Nec obstat q tm̄ habent principium passionis vel passionuꝫ scdm philosophū. 8. phisi. Hoc em̄ dicit nō quia non habēt principium actiuum: sed quia ex illo principio actiuo non dicitur motus naturalis: sed ex principio passiuo magis accidit em̄ ad hoc q motus sit naturalis q principium actiuum sit intrinsecū ipsi moto. Q; aūt moueant se effectiue dicit plane Cōmentator. 3. de celo cōmento. 28. ⁊. 2. phisicorū cōmēto primo loquēs de corporibus simplicibus ⁊ in aliquibus locis alibi. ¶ Ad scdm dico q motus celi est naturalis ex principio passiuo eius sī tm̄ est naturalis vl aliquid ipsius. Non q principium actiuum sit natura celi: nec requiritur ad omnē motū naturalem q ꝓpriū actiuum sit natura moti sicut patet de generatione que est mutatio naturalis cuius principium actiuū nō est natura materie que est passum vel mutatum ipsum. ¶ Ad tertiū eodem modo q natura est principium motus passiuum tm̄ sicut in celo et aliquādo actiuum ⁊ passiuum sicut in graui vel leui. ¶ Ad quartum dico q potētia passiua vno modo dicit naturalis scdm habitudinem vel aspectuꝫ ad agēs creatum qđ vocatur cōmuniter agens naturale si sic vera est maior illa. Et sic dico etiam q potentia passiua celi qua est mobilis naturalis est et oportet q sibi correspondeat principium actiuū creatū motiuum ⁊ dico q illud est intelligētia creata q̄tucūq; separata ſm esse. Nec oportet q sit natura eius intrinseca. Sicut nec oportet q potentia calefactiua sit natura calefacta: ꝙ calefactibile sit ī potentia naturali ad calefactionem. ¶ Alio modo dicit potentia passiua naturalis per cōparationem ad formā receptibilem vel receptā: ⁊ sic nō oportet q omni potētie passiue naturali correspondeat principium actiuuꝫ naturale qđ est creatum sicut patet: Anima em̄ isto modo est in potentia naturali passiua potētia: dico receptiua ad gratiam: et non oportet dare principium actiuum creatum qđ pōt causare gratiā ⁊ istud mēbruꝫ nichil facit ad ꝓpositū.

quot modis potētia passiua dr naturalis.

¶ Distinctionis Decimequinte.
¶ Questio Vnica.

¶ Circa istam distinctionē.

Quero vtrum elementa maneant in mixto scdm formas substantiales ꝓprias.

¶ Et videtur q sic. 5. methaphisice dicitur q elemētum est ex quo manente ⁊ inexistente fit res. Sed si nō manerēt ꝓprie forme substantiales elemētorum. Planū est q elementa non manerēt: q̄ ⁊c. ¶ Secundo sic. Illa manent in mixto in que resoluitur mixtum ſm formas ꝓprias: q ūnquodq; resoluitur in illa in quibus cōponitur. Sed corpus mixtuꝫ in elemēta resolvitur ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Mixtio est miscibiliū alterator vnio: igitur elemēta alterantur et vniuntur in mixto. Sed ex hoc sequitur q manēt sub formis ꝓprijs: quia nō corrumpūtur sed alterantur et q manēt distincta: quia vnio nō est nisi distinctorum: ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Si elemēta non manerent in mixto sub formis suis ⁊ qualitatibus contrarijs corpus mixtum nō esset corruptibile ab intrinseco vt patet quia in se contrarietatē non haberet. Sed hoc est falsum et contra Aristotelem de morte ⁊ vita: ergo ⁊c.

¶ Contra. Ex vno elemento

generaf corpus mixtū sicut ex aqua piscis ⁊ ex terra aurum. Sed generatio vnius est corruptio alterius igitur illud elementum corrūpitur: q̄ non manet, in generato ſm formam propriam.

¶ In ista questione sic procedam.

¶ Primo ponā tres opiniones solemnes de questione. ¶ Secundo ponā vnam aliam quā volo tenere arguendo cōtra omnes alias. ¶ Tertio soluam ad motiua eorum. ¶ Vltimo ad rationes

principales.

An elemēta maneant in mixto ꝛc Auicēne opinio.

¶ Quantum ad primum fuit opinio Auicēne de ista questiōe q elemēta manēt in mixto ℈m formas substantiales ꝛ in esse suo substātiali completo ꝛ perfecto quia forma substantialis ℈m ipsum nō suscipit magis ꝛ minus ꝛ ita si manent oportet q maneant in suo esse substantiali cōpleto. ¶ Dicit tñ q qualitates elemētorum nō manent in suis excellētijs: sed frangūtur vel remittuntur in mixto ꝛ ad proportionem aliquā vel mediū remittuntur. ℣t ad hoc possunt adduci rationes facte in principio questionis.

Opinio cōmentatoris.

¶ Secunda opinio fuit cōmentatoris in .3. de celo qui ponit ibi q elemēta manēt in mixto sub formis substātialibus proprijs remissis tñ ꝛ cū qualitatibus suis etiā remissis ꝛ ad medium redactis. ¶ Et arguit contra opinionē Auicen. sic. Si enim qualitas elemēti remittit et nō forma substantialis sequitur q substātia elemētipossit esse sine ꝓpria qualitate: hoc est falsum: ℊ ꝛc. cō sequētiam probat: quia omnes gradus vel partes qualitatis sunt eiusdē rationis. igitur sicut substantia potest esse sine isto gradu vel illo: quia remittit ita sicut dicis. Substantia manēte eadē videt etiā q sine tota qualitate vel quolibet gradu ei⁹. ¶ Q; autē maneāt elemēta in mixto ℈m substātias suas probat ipse ibidē sic/ Propria passio non est nec manet sine subiecto. Sed in mixto sunt ꝓprietates vl qualitates elementorum que sunt ꝓprie passiones ipsorum: ergo ꝛ elemēta ℈m substātiam. ¶ Secundo sic: quia nisi essent in mixto forme substantiales elemētorum. Sequeretur q materia reciperet immediate qualibet formā ꝛ non ordinate vel ℈m ordinē formarum: quia nō mediantibus formis prioribꝰ cuius sunt forme elemētares reciperet formas posteriores mixtorum. Sed hoc est falsum ꝛ contra ordinē nature: ergo ꝛc. ¶ Adducit etiā illud quinti meta. q elementum est ex quo manente componitur res: quare ꝛc.

ℨ cōmentatorem.

¶ Sed contra seipsum obijcitur. ¶ Primo sic. quia sequeretur ℈m istā opinionem q substantia vel forma substantialis susciperet magis ꝛ minus. Sed hoc est cōtra Aristotelem in predicamētis ꝛ cōtra ipsummet cōmentatorē. ℨ. phisicorū vbi dixerat q ad substātiam non est motus: quia non suscipit magis et minus: ℊ ꝛc. ¶ Secundo quia ℈m ipsum in pluribus locis ꝛ Aristotelem .2. de anima. ℴportet receptiuum denudari ab omni eo qđ recipit. Cum ergo materia sit receptiua forme substātialis ad hoc: vt recipiat formā mixti oportet q denudetur ab omni forma substātiali et sic nō manet forma elemētaris. ¶ Tertio sic: quia forma mixti aduenuret materie existēti in actu per formā substantialē elementi. Sed omne aduenies enti in actu est accidens: ℊ ꝛc.

¶ Ad primū respondet q forma elemēti tenet mediū inter formas pfectas substantiales ꝛ formas accidētales. ꝛ ideo tanḡ imperfecta ꝛ vicina formis accidētalibus potest suscipere magis ꝛ minus non autē forma substātialis perfecta. ¶ Ad secundū dicit q nō oportet receptiū denudari a toto genere recepti: ſz ab eo qđ est eiusdem rationis vel generis cum recepto sicut receptiuum coloris oportet denudari a colore. Sic etiā ꝛ receptiuum forme mixti a forma mixtionis nō aūt a forma elemēti nec ab omni forma. ¶ Ex quo patet q cōmentator exp̄esse ponit in eodem cōposito plures formas substātiales. ¶ Ad scdm dicit q forma mixti nō est accidēs: quia nō aduenit enti i actu per formā substantialē perfectam: sed per formā incōpletam ꝛ imperfectam puta per formā elementi:

Conclusio duarū p̄ceden. opi. cū rationibꝰ.

¶ Hee sunt ergo due opiniones que cōueniunt in hac cōclusione ꝓmuni q elemēta manet i mixto ℈m substātiam vel formas substantiales proprias. Et pro hac cōclusione cōmuni adducuntur etiā alique alie rationes. ¶ Prima est. Motus mixti est ℈m motū elementi predominātis. Sed vbi est motus elemēti ibi oportet esse formā elemēti que est principium siue actiuum siue passiuum talis motus: ℊ ꝛc.

Damas.

¶ Secūda ratio: quia corpus mixtū est corpus terminatū qđ non potest cōstare ex solo elemēto puta ex terra: quia statim redigeretur in pulueres vel ex aqua quia fluidū esset ꝛ ideo cōcludit Aristoteles q ex pluribus elemētis. ¶ Tertia ratio quia philosophus in de sensu probat q vnū simplex elementū non potest nutrire. Et ratio ꝓbationis est: quia ex eisdem sumus ꝛ nutrimur. Sed si elementa non manerēt in mixto non cōcluderet argumētum Aristotelis: q; ex elementis non essemus: ℊ ꝛc. ¶ Ad hoc adducitur auctoritas Damasceni qui dicit q homo est cōpositus ex quinq naturis: quia ex anima rationali ꝛ quatuor elemētis. Et auctoritas cōmentatoris .3. de celo qui dicit. Q; ex formis elemētorum fit vna forma mixtionis sicut ex albedine et nigredine fit vnus medius color: ℊ non corrūpunt.

Lōmentator.

Tertia opinio.

¶ Tertia opinio est q in mixto nō manent elementa ℈m substantiam ꝛ est preciue illorū qui negant plures formas in eodem composito. Dicunt tñ q manent ℈m virtutē. ¶ Ad hoc adducūt dictum Aristotelis primo de generatione q elemēta manēt nō in actu ꝛ hoc pro primo ſz virtute. Et videtur exp̄essa auctoritas pro eis. Dicūt em̄ isti q cū propter qđ vnūquodq tale ꝛ illud magis ꝛ cū primū in omni genere sit causa aliorum: et primū calidum sit ignis. ℴportet q in mixto sit caliditas per ignez: ꝛ ideo oportet q aliquo modo in mixto maneat ignis. Sed nō ℈m substātiam ꝛ formā substantialem proprium: quia pari ratione alia elemēta: ꝛ sic mixtū non esset per se vnū ens substātiale: quia nichil est vnū substantialiter nisi per vnicam formaz substantialem: ergo ℈m virtutē manet ignis in mixto: q; sic etiam alia elemēta sicut dicūt hec de primo articulo.

Ꝝ duas ꝓmas opi.

¶ Quātum ad secundum articulum dico q elemēta nō manēt in mixto ℈m formas substantiales proprias. Et ita vtraq opinio que hoc ponit est falsa tam Auicēne ℨ Cōmentatoris. ¶ Secūdo dico q nō intelligo illam tertiaz opinionē: ꝛ ideo sic procedā. ¶ Primo arguā contra duas primas opiniones ꝓbādo q elemēta non manēt substātialiter i mixto siue nō remissa siue remissa. ¶ Secūdo arguam contra tertiam. ¶ Tertio ostendam per quem modū elementa ſsunt in mixto. ¶ Arguo primo sic. Impossibile est vnū per se

Alia opinio quaz auctor in sequitur.

Nota hec.

suppositum substantie includere simul ꝛ intrinsece plures naturas specificas ℈m spēs specialissimas. Istam probo primo quia specialissime species i genere substantie sunt ab inuicē essentialiter distincte et vna potest esse sine alia ꝛ per cōsequens suppositum cuiuslibet sine supposito alterius: vel etiā sine alia vel natura alterius. Suppositum autē nature mixte nō posset esse sine suppositis quattuor naturarū elemētarium qđ est falsum. ¶ Secūdo hoc patet: quia sicut forme naturarū specificarū sunt alie et alie: ita ꝛ materie necessario eiusdē vero supposīti non est nisi vnica materia. ¶ Tertio quia nature specifice sub genere distingūtur per suas differentias specificas incōpossibiles in eodem per se vno et per cōsequens sunt etiā nature compossibiles in eodem per se vno. ¶ Quarto quia due nature substantiales specifice eiusdem rationis specifice non possunt simul stare naturaliter in eodem supposito sicut nec duo supposita eiusdem rationis nisi in totis omogeneis solū igit nec multo fortius due forme alterius rationis ꝛ due nature nō possunt esse simul in eadē natura nec in eodē supposito. Sed plures forme vel nature elemētorum sunt altezius ꝛ alterius spēi specialissime puta natura ignis ꝛ aque ꝛ ceteris: ergo nō possunt simul stare in eodē per se vnico supposito. ¶ Dices q verū est in esse cōpleto: sed in esse remisso bene sicut dicit Cōmentator. ¶ Contra: q; dato q forma substātialis suscipiat magis ꝛ minꝰ ℈m gradus suos sicut ipse supponit Tamen isti gradus nō ponuntur in forma ℈m esse suum quidditatiuum specificū scdm q huiusmodi quia vt sic abstrahit a quolibet gradu ꝛ a quolibet supposito ꝛ cōsistit ratio eius in indiuisibili sicut et ratio cuiuslibet numeri: vt patet. 8. metha. Sed ponuntur in forma scdm q stat in indiuiduis vel suppositis ꝛ ab ipsis diuersimode participatur. Cum ergo in quolibet indiuiduo ꝛ gradu saluetur ratio specifica nature vel forme si pluribus formis vnde tales et specifice sunt repugnet esse simul in aliquo vno ꝛ ipsis repugnabit sub quolibet gradu siue intēso siue remisso: ℊ ꝛc. ¶ Secūdo sic. ℣x pluribus naturis vltimis in genere ꝛ in quibus q̄diu manēt stat ꝛ terminatur intētio nature cuz signatur aliqđ suppositū per se vnū: quia illa non sunt in potentia ad vlteriorem specificam perfectionem naturalem Sed nature elemētorum diuersoz sunt huiusmodi: quia sunt species specialissime ꝛ vltime in genere substantie. ¶ Unde nec scdm ponentes gradus in formis possidēde sunt in eodē plures forme specifice scdm speciem specialissimā. Sicut nec est ponēdum idem per se suppositū esse plurium specierū vel naturarū specialissimarū: ℊ ꝛc. Unde nota hic q vltra naturam specialissimā natura nichil intendit nisi indiuiduum eiusdē nature vt videt. ¶ Tertio sic. Licet dimēsiones vt interminate precedant formā substantialem in materia scdm veritatem et scdm Cōmentatorem in de substantia orbis tamē a forma habēt suam terminationem ꝛ vt terminate sequuntur formā. ¶ Si igitur immixta sunt forme elemētorum in actu essentiali ꝛ substātiali: ergo habent in materijs suis proprias dimēsiones eis conuenientes ꝛ formas tales consequētes ꝛ in materia mixti: quia nō est alia materia mixti a materijs elemētorum ꝛ cū aliqua elemēta requirant vel habeāt maiores dimēsiones et aliqua minores sequit q simul in eodem sint dimēsiones maiores ꝛ minores ꝛ in eadē materia mixti: immo in qualibet ꝓte mixti quia quelibet pars mixti est mixta quod est falsum.

¶ Quarto sic. Si elementa sunt in mixto ℈m proprias naturas ꝛ formas substātiales oportet necessario sicut probatū est q sint corpora ab inuicē naturaliter distincta ꝛ habētia proprias dimensiones vel proprias q̄titates. Tunc quero de forma mixti superueniente elemētis. Aut erit tota vnica ꝛ eadem numero in omnibus elemētis ꝛ in quolibet et tunc eadem forma erit simul in pluribus materijs vel substātijs naturaliter distinctis ꝛ etiam sequit q erit similis forma anime nostre. ℣ esset esn tota in toto ꝛ tota in parte qđ est impossibile. Aut pars cuius est in vno elemēto ꝛ alia in alio: ꝛ sic nō erit vna numero: sed plures sicut ꝛ elemēta. Similiter quelibet pars mixti nō erit mixta. S; aqua habebit in se partem forme mixti ꝛ nō erit nisi aqua cū illis parte forme: ꝛ sic de alijs: ꝛ patet q hoc est impossibile hec contra conclusionem in communi.

ℨ Lōmētatorem.

¶ Contra Commentatorē in speciali. Arguo primo quia contradicit sibi in ista positione in tertio de celo ꝛ in de substātia orbis dicit q absolute loquēdo ꝛ ℈m sermones vniuersales materia manēs sub aliqua forma nō potest alia recipere. Hic autez dicit oppositū q eadem materia sit est sub forma elemēti ꝛ sub forma mixti. ¶ Secūdo quia sicut probabitur infra distin. 32. Forma substātialis specifica quecūq non recipit magis et minus. Nam quelibet talis ℈m propriam rationez est ratio constituendi suppositū ad qđ consequitur naturaliter ratio. Ista ratio videtur posse calūniari: quia ex duabus aquis potest fieri vna aqua numero ꝛ supposito suppositi vel indiuidui in tali natura in quocunq inuenatur: ꝛ ita si variaretur ℈m magis et minus in aliquo ℈m intēsionē ꝛ remissionem illud in esse suppositali vel indiuiduali variaretur: ꝛ sic etiam de predicta forma qđ est cōtra susceptionē magis. ¶ Tertio quia ℈m ipsummet cōmentatorem forme eiusdem generis vel ordinis nō possunt simul esse in eadē materia. Sed oportet materiam denudari ab vna anteq recipiat aliā et per consequēs elemēta si sunt in mixto habēt distinctas materias ꝛ formas et per cōsequens dimensiones. Sed ex talibus sic manētibus distinctis nō potest fieri vnū per se: ergo ꝛc. ¶ Quarto quia non euadit argumētum de substantia que non suscipit magis ꝛ minus per illā mediationē forme elemētaris inter formas accidētales quia inter diuisa per contradictionem cuiusmodi est forma substantialis et accidentalis non videtur ponendum tale medium.

ℨ tertiaz opinionem.

¶ Quinto quia non euadit/ argumētum de forma mixti q esset accidēs omnis forma aduenies enti in actu specifico speciei specialissime accidens est etiam scdm ponentes plures formas: ꝛ dico q cum plura nō sint ponēda sine necessitate ꝛ omnia apparentia de mixto possint saluari per vnicam formam mixti sicut apparebit soluēdo rationes q elemēta non manent substantialiter in mixto.

¶ Tunc arguo contra tertiaz opinionē que dicit q manēt in virtute: quia non intelligo quid volunt dicere in virtute. Et quia motuum eorum nō est bonū. ¶ Primo sic. Illud cu-

tus virtus naturaliter manere nō pōt sine sua substantia si substātia non potest manere vel nō potest manere scōm substātiam nec scōm virtutē. Sed impossibile est manere in mixto substātiam elemēti sicut dicit & virtus eius manere nō pōt sine sua substantia naturaliter: qz vel est ipm elemētū vel aliqd eius accidēs. Accidēs autem non manet naturaliter sine subiecto nec tranlit de subiecto in subiectū ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. Quero quomodo in mixto calefacto vehemēter sicut i ferro calefacto vel igni to maneat elemētum frigidum virtute puta aqua. Planū est scōm istos q non remanet ibi scōm substantiam vt dicūt nec scōm qualitatem puta scōm frigiditatem qō tamen dicūt remanere in virtute: ergo nullo modo. ¶ Preterea tertio destructis primis substantijs impossibile est aliquid aliorū remanere. Sed substantia est prima in elemēto: ꝯ corrupta tali substantia impossibile est virtutes talem elemēti remanere. ¶ Preterea quarto. Motiuz eorū q non maneat ibi scōm substātiam pro tanto quia impossibile est in eodez cōposito esse duas formas substātiales nullum est absolute sic accipiēdo Hoc em. tollit per se vnitatem nec per se entitatem compositi. ſ. q in ipso sint plures forme substantiales sicut dicetur in questione de gradib⁹ in formis. ¶ Dimitto ergo istum modum dicendi sicut ponitur a b eis.

¶ Et dico aliter de hoc. Primo q in generatione mixti ex elemēto vel elementis forme substantiales elementorū vel potius ipsa elemēta corrūpuntur quia generatio naturalis alicuius ex aliquo perfecto scōm speciem non est sine corruptione & quia impossibile est q elemētum vel elemēta non manēt in actu in mixto substātialiter sicut probatum est supra. Et hoc est qō dicit philosophus in. 2. de generatione q elemēta nō manent in actu in mixto. ¶ Secundo dico q corrūpuntur et desinūt esse omnia accidētia & qualitates elemētorum. Nec manēt in mixto illa. ſ. que cōsequuntur formas elemētorum: quia sicut subiectum p se corrumpitur ita & accidens subiecti vt subiectum est corrūpitur. Non enim accidēs manet sine subiecto nec migrat de subiecto in subiectum. ¶ Tertio dico q tamen sicut dicit Aristoteles elemēta manēt in mixto i virtute & nō video ibi aliud nisi q manēt ibi in virtute passiua materie mixti qua elementa p resolutionem possunt generari ex mixto. Unde manēt ibi in virtute sicut effectus cause materialis manet in virtute in sua causa materiali: licet non sufficiat hoc quia ita etiā mixtum posset dici manere in elemēto: sed cum hoc requiritur forma mixti continens formas elemētorum perfectionaliter & ita in virtute quoquomodo: & ideo etiā nec mixtio generatio est quomodo generatur simplex ex simplici qz i simplici nō manet forma corrupta simplicis. Nec est prima alteratio multorum in generatiōe simplicis. ¶ Quarto dico q non obstante hoc Aristoteles nō dicit ea corrūpi & hoc quia ens nobilius simpliciter ex ipsis generatur. Tunc em̄ est corruptio alicuius simpliciter quādo ens innobilius generatur: & ideo noluit dicere ipsa corrūpi. Sed dicit q mixtio est miscibilium alteratorum vnio. Dico em̄ q nō solum alteratorum: sed corruptorum accipiendo pro desitione esse substantialis licet nō accipiēdo modo supradicto. Similiter etiam vnio ista debet intelligi ꝯtum ad materias ipsorum que corruptis ipsis elemētis vniuntur & efficiuntur vna materia respectu forme mixti q̄ est nobilior forma ꝯ forme elementorum et continet eas quasi eminenter vel perfectionaliter sic q omnia apparētia de mixto possunt saluari per ipsam sicut per illas plures. Et propter hoc etiam dicunt manere elementa virtualiter in mixto nō solus ratione materie: sed etiā ratione forme vel etiam in virtute sicut extrema in medio ꝓpter naturalē similitudinē cū vtroq extremorum quoquomodo hoc ponatur. ¶ Quinto dico ꝯtum ad hoc q aliquādo generatur mixtum ex pluribus elemētis: & tūc mediāte mixtione vel permixtione generatur. Aliquando vero ex vnico elemēto generatur mixtum ex aqua. Genesis. i. Producti sunt pisces & sicut aurum in visceribus terre generat ex terra nō ex quattuor elemētis. Et hoc iuxta illud Genesis. i. c. Producāt aque reptile vi uētis anime & sequitur. Creauitq deus cete grandia & omnē animā viuētem atq motabilem quam produxerāt aque i species suas. Et iuxta illud etiā ibidē. Producat terra herbam virentē ꝛc. ¶ Hoc videtur dicere. Augustinus in. 3. de trinit. c. 8. vbi dicit sic. Omnium quippe rerū que corporaliter visibiliterq nascūtur occulta quidez quedam semina in istis elemētis mūdi corporeis latēt. Unde a creatore iubēte ꝓducit aqua prima natatilia. Terraq sui generis prima germina: ergo sine glosa. Aqua & terra vnaquaq seorsum habet occulta semina ex quibus producūtur animalia vel mixta. ¶ Sexto & vltimo dico hic q quādo generatur ex pluribus elemētis tunc elementa per suas actiones & passiones mutuas disponūt materiam ad corruptionem ipsorum & dispositione facta ad corruptionē ipsoz & ad generationem mixti ab aliquo superiori in vltimo instāti temporis terminatiuo talis dispositionis corrumpūtur elemēta nō a seipsis & generatur nouum ens. ſ. mixtuz de quo possibile est q habeat multas qualitates similes cum qualitatibus elemētorum. Quando vero ex vno elemēto generatur aliquādo mixtum tunc aliud agens etiā disponit ipm ad corruptionem & corrūpit & ex ipso generat mixtum. ¶ Ex predictis patet q nō oportet semp concurrere ad generationem mixti quattuor elementa sicut aliqui imaginantur. Hec de secūdo articulo.

¶ Quātum ad tertium articulum habeo respōdere ad rationes aliorū. ¶ Ad motiua cōmentatoris. Ad primū quod facit cōtra Auicēnam dico q Auicēna melius dicit ꝯ ipse et si ponerētur elemēta manere scm substantiam debe rent poni manere non remissa in sua substantia: sed potius in suis qualitatibus. Tamen opinio Auicē ne nimis est rudis: quia in eādem ruditatez incidit cōmentator: quia si elemēta manēt in mixto substātialiter & per consequēs sunt distincta corporaliter et numeraliter & ex talibus pluribus nō fit vnū corpus per se sicut dictum est supra sequitur q mixtio nō sit nisi iuxta positio corporis ad corpus & q mixtum nō est plus vnū ꝯ aceruus lapidum nec obstat vnitas forme mixti: quia impossibilis est hoc posito. Tamen dico q ratio cōmentatoris non concludit contra Auicēnam. Accipit enim ibi cōmentator q ignis nō est actu ignis nisi, calidus existēs in summo & fictus. Hoc autem nō videtur michi verū quia generationē aque ex igne necessario precedit alteratio in igne remittēs qualitatem contrariam ignis: & ecōuerso quando ex aqua generatur ignis oportet ignē alterando successiue remittere frigiditatē aque. Sed planū est q ignis & aqua manēt scm substātiam & in actu per totū tempus alterationis qua remittitur caliditas ignis successiue vsq ad vltimū instās in quo corrumpitur ignis & aqua generatur: ergo oportet necessario q ignis possit manere actu ignis sub suo calore remisso. Caliditas em̄ ignis successiue corrūpit & ignis in instāti. ¶ Ad argumētum suum quādo dicit q hoc est impossibile: quia si substantia ignis posset manere nō remissa cum suo calore: & per cōsequēs posset esse sine aliquo gradu pari ratione sine toto calore: quia omnes gradus caloris sunt eiusdem ratiōis. Diceretur q non valet. Licet em̄ totū vel totus calor sit eiusdez rationis cū quolibet gradu tamen aliquid naturaliter est separabile per motū a parte qō non a toto: verbi gratia. Dico q aqua requirit determinatum gradum frigiditatis infra quez non posset manere aqua naturaliter sicut etiā non posset manere vltra gradū supremū caloris quē potest recipere manēs aqua. Non cōpatitur ergo secū vlteriorem gradum frigiditatis vel caliditatis: & tamen cōpatitur secū inferiorem gradū qui est eiusdez rationis cum illo. Similiter etiā non potest carere illo infimo gradu frigiditatis quē requirit: licet possit spoliari & manere sine superiori gradu q̄ est eiusdē rōnis. ¶ Ad aliud primum cōmentatoris qō est contra positionem principalem. Dico ad minorem q in mixto vel nō sunt proprie passiones seu qualitates elementorum: vel saltem nō scm illum gradum vel illos gradus scm quos sunt proprie elemētis: ita q vel tales qualitates sunt cōmunes mixtis & elemētis vel est in mixto vna qualitas equipollens & quasi virtualiter seu perfectionaliter continēs qualitates elemētorum sicut mixtum elementa suo modo scm formā suam. ¶ Ad secundū ipsius dico. Q̄ non obstante q elemēta non maneant in mixto substantialiter tamen materia ordinate recipit formas & nō immediate quālibet: sed ordine quodam scm transmutationem: quia agēs naturale non potest sibi largiri formaz aliquam specificam nisi remouēdo ab ipsa alia specificam si habet eā. Sunt em̄ incompossibiles iste ad invicē & ordine quodam quia primo recipit formā elemēti postea illa expulsa recipit formā mixti: & sic de alijs: vt patet. 8. meta. sed nō recipit isto ordine quo tu ponis q oēs istas simul habeat & simul actuetur ab ipsis: quia iste ordo est impossibilis. Patet manifeste de forma vini & aceti que tamen habēt ordinē. Nam ex istis formis nō pōt constitui vnus per se suppositū nec ex ꝯtitatibus eius vnū ꝯtum manētibus ipsis. Nec ex ipsis potest fieri vna forma substātialis: quia sunt simpliciter alterius specifice rationis secus est de duabus formis eiusdem rationis sicut de quātitate aliti & alimenti ex quibus vna tertia constituitur. ¶ Ad tertiuz de de elemēto dico q materia prima sola ꝓprie habet rationem elementi vel, saltem illud qō corrumpitur non habet proprie rationem elemēti cuiusmodi est de igne & aqua sicut probatum est supra. Unde nec ignis nec aqua proprie dicuntur elementa: sed materia prima. Illa enim manet & non corrumpit. Dicuntur tamen improprie & secundum aliquā similitudinem elementa.

¶ Ad primam rationē cōmunē pro vtraq opinione de motu elemēti ꝑdominātis. Dico q mixtum non dicitur moueri scm motuz elemēti predominantis pro tanto: quia in ipso maneat elemētum sub propria forma substātiali & qualitate que est principium talis motus. Tunc esset nū ꝯ aliquod mixtum mere naturaliter moueret sursum vel deorsum: quia licet scm elemētum predominans moueretur. moueretur tñ cōtra inclinationes aliorum elemētorum: & ita violenter partim moueretur semper & etiam quiesceret qō est falsum. Sed dicitur moueri sic q motus mixti maiorem similitudinē habet cum motu elemēti predominantis si ponerētur ibi elemēta & vnū inter illa predominans. Est em̄ sursum vel deorsuz sicut motus elemēti alicuius qui dicitur predominari in ipso: licet non sit proprie dictū: quia non manet in ipso. ¶ Ad secūdum dico q bene concludit q corpus mixtū nō est aliquod vnū elemētum nec ex aliquo vno manente in ipso. Sed est aliquid alterius rationis factuz ex illo elemēto vel ipsis elemētis. Et dico q si elementa manerēt q mixtum scm vnā partem statim redigeretur in pulueres puta scm terram scm aliam diffflueret. Puta scm aquam: & ita dico q argumētum est ad oppositum. ¶ Ad tertiū dicitur q nō est demonstratum a philosopho quin simplex elemētum possit nutrire aliquod mixtū animatum sicut etiaz mixtum animatū generare potest & constare ex simplici elemēto: vt dictum est supra. ¶ Aliter dicit ꝯtum ad mixta ex pluribus elemētis q argumētum illud magis est ad propositū ꝯ ad oppositū q si elementa non manēt ita parum: immo minus potest nutrire simplex elemētum sicut si nō manerēt: quia saltem ratiōe illius elemēti manētis posset nutriri ex cōsimili vel alio cōposito elemēto: igitur adhuc valet argumētum Aristotelis q purū elementū non nutrit: quia mixtū tale non est ex vno elemento: sed est aliquid mixtum ex pluribus elemētis: & ita etiā alimentum.

¶ Ad Damascenū dico q nō intelligit q in homine sint hec quinq ex quibus cōponatur: quia tūc necessario esset. 5. suppositā sicut deductum est supra. Sed ibi quattuor elementares non manētes in actu: sed in virtute eo modo quo dictū est supra. ¶ Ad cōmentatorē dico q auctoritas eius est contra ipsum: quia planuz est q in coloribus mediis nō manēt extremi colores i actu quia tunc omnes medij colores essent eiusdē rationis: quia nō essent nisi extremi colores. ¶ Secūdo quia tunc aliquid coloratum medio colore esset coloratū ambobus extremis: & ita aliquis pallidus esset simul albus & niger & scm eādem partē. ¶ Tertio quia tunc colores medij non essent forme simplices: & ita dico q auctoritas illa est ad oppositum.

¶ Ad rationē aliorum de tertia opinione q non sunt ibi elemēta scm substātiaz. Patet q cōclusio eorum ꝯtum ad hoc sit vera: nō tamen valet medium sicut ipsi deducunt: quia absolute loquendo non est impossibile: immo est necessarium in aliquo per se vno esse simul plures formas;

Quo elemēta corrūpūtur i ḡnatione mixti: & quo manent.

Ad rōnē vtriusq opi.

Nota de motu mixti.

Ad Damascē.

Ad rōnes tertie opinionis.

Ad q̄nē motorem.

quot elemēta generant mixtum,

Gene. i.

Augus.

sicut est in quolibet animato. ¶ Ad motiuum vero q oportet manere ea virtualiter sicut accipiunt: quia manent ibi qualitates eorum. Dici potest vno modo q ille qualitates nō sunt qualitates proprie elementorum vel saltem secundū gradum quo sunt proprie elementis. ¶ Aliter potest dici q ille qualitates que manent simbole sunt generato et corrupto et non proprie elementis. ¶ Aliter q sufficit ad hoc q elementa maneant in virtute sicut dictum est supra: & si ita accipiant vel intelligant in virtute concedo cum eis. Hec de tertio articulo principali.

Elementū quid.

¶ Ad primum principale patet quid dicendum de illa descriptione elementi in quinto metaphisice q ignis non est elemētum proprie. Nam secundum Commentatorem etiam ibidem pro tanto dicitur elementum ex quo componitur res primo quia elementum est quod ex nullo cōponitur omnino. Modo planum est q ignis & aqua & huiusmodi cum sint corpora composita cōponuntur ex materia & forma. ¶ Ad secūdū dico q mixtum non resoluit in elementa sicut in aliqua corpora substantialiter & actu manentia in ipso sicut cumulus lapidum vel domus resoluitur in lapides. Tunc non esset vnum nisi per aggregationez. Nec etiam resoluitur in ipsa sicut in materiam & formas sicut homo resoluitur in corpus & animam. Nec sicut in materiam: quia talia corpora perfecta in specie non possunt esse materia alicuius per se vnius. Sed dico q resoluitur: quia ex ipso possunt elemēta generari materia mixti diuisa & dispositа ad formas eorum vel etiam si materia maneat vna & non diuidatur/potest generari vnicum elementū quod prius non erat: et ita nichil ad propositum. ¶ Ad tertium patet ex dictis in corpore questionis quomodo debet intelligi q mixtio est miscibilium alteratorum vnio: quia forma mixti vnitiue cōtinet formas elementorum sicut intellectiua sensitiuā et vegetatiuam: non autem corpoream secundum ponētes duas formas tantum in homine sicut reputo verum. ¶ Ad quartum dico q non obstante q elemēta non maneant in mixto substantialiter adhuc mixtum est corruptibile ab intrinseco. Et hoc duobus modis secundum aliquos. ¶ Uno modo secūdum actionem & passionem mutuam partium mixti ab inuicem quarū vna plus habet de aliqua qualitate actiua ꝙ alia & ecōuerso de passiua plus vna ꝙ alia sicut cor plus habet de calore ꝙ multe partes alie: & ita possunt mutuo agere & pati et consequēter totum ab intrinseco corrumpi. Vel alio modo in eadem parte animalis caliduz agit continue in humidum radicale ponendo q idem indistinctū subiecto agat in seipsum: & patiatur a seipso secundum diuersas qualitates quod non reputo verum de talibus qualitatibus. Nec sunt iste qualitates elemētares vel sicut dictū est supra de hoc vel sunt mixto proprie sicut patet de humido radicali et de calido vitali qui alterat ad carnem non ad ignem: sicut elementaris calor in agendo autem repatitur calidum naturale & virtus eius minuitur & sic tandem totum ab intrinseco corrumpitur.

Aduertuz quot modis corruptibile dicitur.

¶ Distinctionis Decimeseptime.
¶ Questio Prima.

¶ Circa distinctionē decimāsextā nichil quero. Esset enī querēdum: an creatura rationalis cui⁹ est homo sit ad imaginē dei. Sed de hoc questū est in primo dissinctione.3. ¶ Et ideo transeo ad decimā septimā distinctiones et quero primo circa eā. Utrum in homine sit aliqua forma substātialis alia cū anima intellectiua. ¶ Uidetur q nō. ¶ Primo sic. Generatio vnius est corruptio alterius: igitur aduenientе vna forma substantiali per generationē recedit vel cedit alia p corruptionem. Sed hoc posito nō potest esse in homine nec ī aliquo alio nisi vna forma substantialis: ergo &c.

¶ Secūdo sic ēm philosophū primo de generatione yle. scz materia prima est subiectū generationis Sed si ī homine essent plures forme subiectum generationis hominis nō esset yle vel materia: ꝛ magis aliquid cōpositum ex materia et forma qđ esset subiectū anime rationalis: ꝙ &c. ¶ Tertio sic. quelibet forma substātialis cum materia cōstituit suppositū alicuius speciei & ipsam consequitur individuum alicuius speciei. Sed homo non est duo individua vel duo suppositа duarū specierū: ergo non habet in se duas vel plures formas substantiales. ¶ Quarto sic. Forme substantiales sunt sicut numeri: vt dicitur. 8. meta. ergo sicut ad pluralitatem vel variationē numerorum vel etiaz vnitatū in numero sequitur diuersitas specierū: ita ad multitudinē vel variationē formarū substātialium. Sed homo non est plurium specierum: igitur nec in se habet plures formas substantiales.

¶ Contra. quarto thopicorū dicitur &.7. meta. ꝙ corpus est pars hominis. Sed corpus non dicit materiam tm nec includit animam: quia nō esset pars hominis sed homo ergo includit aliam formam substantialem ab anima intellectiua: ergo &c.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo ponaz vnam opinionem cum suis motiuis ꝙ nec in homine nec ī aliquo cōposito per se vno sunt plures forme substantiales & aliqua illorum motiuorum que sunt principalia reducā contra eam vel cōtra opinātes. ¶ Secundo ostendam ꝙ in omni animato & specialiter ī homine sunt plures forme substantiales. ¶ Tertio ostendam quot sunt forme substātiales in homine & ī quolibet animato. ¶ Quarto quomodo se habēt ad materiā & faciunt vnum per se. ¶ Quinto respondebo ad rationes ponētium primam opinionē. ¶ Ultimo ad rationes principales.

An ī homine sint plures forme substātiales &c. Cōmunis opi.

¶ Quantum ad primum articulum. Est vna cōmunis opinio ꝙ in homine nec in aliquo animato vel cōposito per se vno sunt plures forme substantiales: & per consequens in homine non est aliqua substantialis forma preter intellectiuaz. ¶ Ad hoc adducūtur rationes. Prima est ista. Unius per se entis substantialis est vnum esse per se hec est plana. Sed forma substātialis dat esse substātiale: ergo vnius p se entis tm est vna forma substantialis. ¶ Et cōfirmatur: quia ex duob⁹ actibus nō fit vnū p se. Sed ex actu et potētia. 4. meta. & .2. de anima. Sed ex actu & potētia fit vnū per se. Hec est ēm ratio quare ex materia et forma ex anima & corpore fit vnuz per se. Sed due forme substātiales sunt duo actus & compositum ex materia & vna substātiali forma est ens in actu simpliciter: ergo nec ex duabus formis nec ex composito ex materia & vna forma fit vnū per se cum alia. ¶ Secūda ratio est ista. Forma substātialis dat esse simpliciter & subiectū eius est ens in potentia. Forma vero accidētalis dat esse ēm quid & subiectū ei⁹ est ens in actu. Ex hoc sic. Omne illud qđ aduenit enti in actu per formā substantialem est accidens. Hec est enim ratio accidētis per quā distinguitur a forma substātiali. Sed si in animato vel in aliquo eēnt plures forme substātiales posterior adueniret composito existēti in actu per primā: igitur posterior esset accidēs & transmutaretur tale subiectū ad accidēs & non ad formā substantialem. ¶ Ex quo patet q est implicatio cōtradictionis manifeste ponere in eodem per se vno plures formas substātiales. Confirmatur hoc per Aristotelē. 5. phīsi. vbi probat p generatio nō est motus: q2 qđ generatur non est qđ mouet: est igit subiectū gnātiōis vel trānmutatiōis ad aliquā formā ē nō ens ī actu & nō est ens actu p aliquā formā substātialem. Si autē dicas q immo per formā incōpletam: tunc nō est via ostendēdi aliquod accidēs. Dicam ēm tibi q omne accidēs erit forma substantialis cōpletior & perfectior et q alie omnes sunt imperfecte qđ est falsum: quare &c. ¶ Et cōfirmatur hoc: quia cōpositū ex prior forma & materia nō est minus in actu q cōpositū ex materia & forma lapidis vel corporis simplicis: quia est aliquid nobilius. Sed omne aduenies cōposito ex materia & forma lapidis est accidēs: quia illa est specifica: & per consequēs non minus forma corporis: ꝙ &c. ¶ Tertium motiuum est istud vnū eorum que accipiūtur in aliquo ex diuersis formis non predicatur de alio per se primo modo sicut nec vna forma de alia: sed predicātur vel per accidēs si forme non habent aliquē ordinē inter se. Sicut hic albū est dulce vel per se 2do modo si forme habent ordinē sicut superficiatū est coloratū vel huiusmodi. Sed si in homine essent plures forme substātiales ab vna acciperetur genus & ab alia acciperetur species. Sicut corpus a forma corporea. Animal a forma sensitiua. homo ab anima intellectiua: & tūc genus per se primo modo non predicaretur de specie: nec per consequens diffinitio de diffinito. Sed hoc est plane falsum ꝙ &c. ¶ Confirmatur istud q2 septimo metha. dicitur q genus nō est aliquid preter species: nec est distinctum essentialiter ab eis.

7. meta.

¶ Item ibidem dicitur q differentia vltima dicit totam substātiam rei diffinite & etiam dicitur q bipedalitas est quedā pedalitas et iterum q nō ordo in substantia. Sed hec omnia essent falsa si genus & differētia vel species acciperētur a diuersis formis essentialiter distinctis & ordinatis existētis in composito sicut patet: quare &c. ¶ Quartū motiuū est quia pluralitas non est ponēda frustra & sine necessitate sicut dicitur. 1. phīsi. Quia frustra fit per plura qđ potest fieri & eque bene per pauciora. Sz oīa possunt saluari per vnicā formā & multo melⁱ⁹ ꝙ plures ꝙ &c. Probatur mino: quia cū forma posterior sit perfectior et superior videtur q virtualiter & eminēter contineat inferiores. Sicut etiā Aristoteles dicit. 2. de anima q sicut Trigonū in tetragono & tetragonū in penthagono sic & circa animam. Nam sicut vegetatiuum in sensitiuo et sensitiuū in intellectiuo: & per vnā formā possunt saluari oīa vt videtur & multo melius est saluare omnia p vnū nobilius & perfectius ꝙ per multa innobiliora & ī perfectiora. ¶ Confirmatur istud: q2 q̄ sunt dispersa in inferioribus & minus nobilibus cōueniēs est q vniantur in superioribus & vnitiue cōtineant in ipsis sicut etiaz superius dicebatur de forma mixti respectu forme elementorum. Cum igitur corporea in elemētis & vegetatiua in plātis & sensitiua ī animalibus distinguāt & tanq̄ in pluribus entibus imperfectis et inferioribus sequitur q in homine debeant omnes vnitiue ptineri in intellectiua & sic in alijs supioribus inferiores forme ēm gradus suos Ista sunt motiua principalia.

¶ Adducuntur etiam alia ab istis. Quorū primū est istud. Impossibile est & implicat contradictionē q idem corpus sit mortuum et viuum. Differūt enim genere nec sunt idē specie Sed si in homine essent plures forme substātiales amota anima intellectiua remaneret idem corpus numero qđ prius per aliam formā manētem: ꝙ &c.

Alie rōnes p̄ceden̄ opi.

¶ Confirmatur quia viuere in viuētibus est esse. ergo totū esse viuētium est viuere. Sed viuere non est nisi per animā: ergo in esse ipsius viuentis nō est forma nisi anima. Alioquin enim aīa separata corpus si haberet aliquid de esse vel aliquod esse quod prius habuit per aliquam formaz tunc viueret sine anima. ¶ Secūdū est istud. Si in homine esset alia forma ab ipsa que daret esse corpus vel carnē. Sequeretur q caro mortua & viua essent vniuoce caro quia anima recedēte maneret eadē caro per illā formā manētem. Sed hoc est falsum & cōtra Aristoteles. 4. metheorū: quia vnūquodq̄ habet propriā operationē in quā dum potest est illud dum autem nō potest non est illud nisi equiuoce. Caro aūt mortua nō potest in opus carnis. s. in cōuersionē alimēti ī carnē vel huiusmodi: ꝙ &c. ¶ Tertium motiuū est: quia non est minus perfecta anima intellectiua in suo genere ꝙ forma accidētalis. Sed per eandē formā in genere accidētis est aliquid in specie & in genere sub alterno et in genere generalissimo sicut per colorē simplicē puta per albedinē in specie specialissima coloris & ī genere vtroq̄. Nec est aliqua forma accidētalis que nō sit specifica in genere suo vt patet: ꝙ per eandē formā simplicem homo est homo & animal & corpus & substātia & nō oportet ibi ponere plures formas per quas sibi generant ista. Si ēm per vnā esset in genere & species omnes includeret genus nō predicaretur de specie sicut nec pars de toto. ¶ Quartū motiuum est quia in vna & eadem materia nō est nisi vnica potentia ad eandem & vnicā speciem ēm cōmentatorem. 12. metha. Nam habilitates materie multiplicātur & vniūtur ēm multiplicationem specierum vel vnitatum specierum. Sed si in aliqua vna specie essent plures forme substātiales cum ille essent alterius ad ipsam eēnt diuerse potentie: quia aliud est posse sanari & egrotare. 5. phīsicorū: ꝙ &c. ¶ Et cōfirmatur quia vna potētia non est in materia mediante alia: ꝙ nec vna forma mediante alia. Sed si essent plures forme ip

Nota.

gẽnadi⁹.

eodem vna esset in materia mediante alia: ergo ꝛc.
¶ Ad hoc adducũtur auctoritates. Prima est gẽnadij de eccliasticis dogmatib⁹ vbi dicit sic. Neq; duas animas dicimus esse in vno homine sicut Jacobus ꝛ alij ex eorum scribũt vnam animalem qua animatur corpus ꝛ mixta sit sanguini ꝛ alterã spiritualem que rationẽ ministret. Sed dicimus vnaꝫ ꝛ eandem esse animam in homine que ꝛ corpus sua societate viuificet ꝛ semetipsam sua ratione disponat. ¶ Secunda auctoritas est cõmentatoris. 3. de celo cõmento. 67. vbi dicit. Impossibile magnus est ꝙ cõpositum non habeat vnã formã ꝛ in principio de substãtia orbis loquẽs de materia dicit. Si materia haberet formã substantialem aliquam' nullam aliam reciperet nisi illa destructa: ergo in eodẽ nec stant simul plures anime nec etiã plures forme.

Cõmentator.

Resolutio precedẽtiꝫ opi.

¶ Dicunt ergo isti ꝓño ꝙ nec in homine nec in aliquo cõposito substãtiali per se vno sunt plures forme substãtiales: quelibet enim forma substãtialis nata est cum materia constituere proprium individuum ꝛ suppositũ sicut videtur eis ꝛ dicebatur supra de formis elemẽtoruꝫ ꝛ ideo sicut in eodẽ non sunt plura supposita. Jta nec plures forme substãtiales. ¶ Secũdo dicũt isti ꝙ aliquod accidẽs non est in materia nisi mediãte forma substantiali: quia materia subiecta cuꝫ forma rei. i. phisi. ꝛ per consequẽs omnia accidẽtia precedẽtia aduẽtum anime corrũpitur in aduentu eius sicut ꝛ quelibet forma precedẽs ꝛ ipsam animã cõsequuntur noua accidẽtia vel ipsum totum per animã sim omnes gradus essendi quos dat anima proportionaliter ꝛ similiter quãdo anima separatur oĩa accidẽtia hominis corrũpũtur ꝛ alia noua ꝛ multa consimilia inducũtur ad aduẽtum noue forme. ¶ Hec est positio cũ motiuis ꝛ modo dicẽdi. Dimitto autem ꝺ̃ctum ad istum articuluꝫ reducere principalia motiua ꝑ eos vsq; ad lquitũ articulũ i solutionib⁹: scilicet eorũdẽꝫ motiuorũ. Hec de primo articulo.

¶ Quãtum ad secundum articuluꝫ. Probo primo ꝙ in quolibet animato sunt plures forme substãtiales. Postea de homine specialiter. ¶ Quãtum ad primum arguo primo sic. Anima est actus phisici corporis organici potẽtia vitam habẽtis in. 2. de anima. Sed corpus non dicit solam materiã cum ꝺ̃ctitate: quia istud totũ non est informabile per se ab anima cũ sit vnũ per accidẽs nec materiam cũ illo modo ꝺ̃ctitatiuo quẽ fingunt aliqui derelictum in materia ex ꝺ̃ctitate: quia nullus talis derelinquit' ĩ materia sicut nec ex alijs formis: ergo dicit materiam cũ forma substantiali altqua. Sed anima est alia forma substãtialis: igit̃ in quolibet animato sunt plures forme substantiales. ¶ Respondetur ad hoc ꝙ Aristoteles non dicit animã esse actuꝫ corporis tm̃: sed actũ corporis phisici potẽtia vitã habentis. Et dicit postea ꝙ talis potẽtia nõ est abijciẽs animã. Unde manifestũ est ꝙ in eo cuius anima dicitur actus puta ĩ corpore etiã ipsa anima includitur eo modo loquẽdi quo dicitur ꝙ calor est actus calidi ꝛ lumẽ lucidi. Non ꝙ seorsum sit lucidũ sine luce vel nõ includẽs lucem sed qz est lucidũ per lucẽ. Similiter dicitur ꝙ anima est actus corporis: ꝛc. Non quia corpus sit per aliam formã ꝺ̃ctiuã per animã non includens animam: sed per animã ꝛ est corpus ꝛ organicum ꝛ potentia vitam habẽs: ꝛ ita ratio non concludit plures formas. ¶ Contra istam solutionẽ dico ꝙ ipsa corrũpit totam intẽtionem Aristotelis. ¶ Primo quia in eadem serie textus dicit ꝙ sic ex corpore ꝛ anima fit vnũ sicut ex cera ꝛ figura ꝛ sicut ex pupilla ꝛ visu. Sed planuꝫ est ꝙ nec cera includit figuram nec econuerso: nec visus includit pupillam: nec econuerso: ergo nec anima includit corpus nec econuerso. ¶ Secũdo quia anima diffinitur ab Aristotele ad modum formarũ naturalium per proprium subiectũ ꝛ perfectibile suum proportionatũ. Sed subiectum nullo modo includit formã nec perfectibile perfectionẽ. Alioquin seipso intrinsece esset perfectum nõ expectans perfectionẽ: ergo nec corpus p quod philosophus diffinit animã vel describit includit. Unde ridiculũ est dicere ꝙ accipiat ibi corpus pro toto ꝛ animã pro parte. Non sic enim Aristoteles docuit describere vel diffinire formas naturales: sed per additamentũ subiecti qõ nõ includit eas: nec includitur ab ipsis. Licet ergo dicatur lux esse actus lucidi ꝛ albedo albi: nõ tamen describẽdo vel diffiniendo sic dicitur. Tunc esset idem acciperetur vt additamẽtum in sua diffinitione: qz totum in descriptione partis: ꝛ per consequens pars in diffinitione partis qõ est ridiculus. ¶ Tertio qz Aristoteles probat ex intẽtione reprobãdo illos ꝙ̃ non fecerũt mentionẽ de corpore diffiniendo aĩam vel describẽdo ꝙ anime diuerse requirunt diuersa corpora sicut proprius actus propriam materiam. Modo planum est ꝙ corpus accipitur vniformiter sicut prius acceperat describẽdo animã: igitur corpus in descriptione anime accipiẽ pro materia anime ꝛ pro passiuo vel receptiuo. Unde ꝛ ibidem dicit ꝙ actus actuorũ sunt in patiente dispositio. Si materia non includit formã nec econuerso. Patet ergo nec corpus animã. Quid esset dictũ Aristotelis si corpus includeret animam ꝙ diuerse anime requirũt diuersa corpora. Quis enim est ita cecus qui dubitet de hoc. ¶ Ex quibus plane liquet ꝙ quando subiunxit est autẽ potẽtia non abijciens animã ꝙ non intellexit potẽtia vitam habẽs includere animã. Si enim sic intellexisset debuisset sic dixisse actu vitam habẽs: quia includens vitã vel animam. Sed hoc dixit pro tãto: quia corpus tale phi sicũ organicũ non est in potẽtia remota ad vitã vel ad animã sic ꝙ nõ possit immediate informari anima sicut est semẽ vel fructus: vt dicit ibidẽ ipsemet Sed est in potẽtia ꝓpinqua ad animã non abijciẽs ipsam. Nõ quia includat ipsam: sed quia immediate potest per ipsam informari sicut proprium perfectibile dispositũ a sua perfectione vel saltem numero est idem cũ tali corpore sic dispositio licet aliquãdo in dispositum non habẽs aliam formã specificã repugnãtem anime sicut semẽ vel fructus ꝛ sic stat ratio prima. ¶ Secũda ratio est ista. Impossibile est ponere accidẽtia terminata in materia: nisi cum aliqua forma substãtiali. Licet esset ꝺ̃m cõmentatorem de substãtia orbis ꝺ̃ctitas interminata ꝑcedat formã substantialẽ in materia pro tãto nõ requirit nec determinatur ad certũ gradum ꝺ̃ctitatis sed in differẽs est: vt sic ad maiorẽ vel minorẽ gradũ. Tamẽ vt terminata est sequit̃ formã ꝛ nõ est terminata nec exigit certũ gradũ in maius vel in minus nisi per formã aliquã ꝛ hoc etiã ipsi fatent̃ ꝙ accidẽs determinatũ nõ est in materia forma substãtiali: sꝫ in corporibus omniũ viuẽtium post separationem anime vel corruptionẽ ipsorũ manẽt multa accidẽtia terminata eadẽ que prius vt probabo: ergo manet eadẽ forma substantialis eadem que prius q̃ in ipsis erat cũ anima: ergo in quolibet aĩato sunt plures forme substãtiales. Probatur minor ꝛ in vegetabilibus mortuis ꝛ in aĩalibus ꝛ in hominibus ꝙ remanet eadẽ ꝺ̃ctitas ꝛ figura ꝛ multa talia q̃ prius vt videtur: ꝺ̃ctitas ꝛc. ¶ Dicit ad hoc ꝙ nõ sunt eadem accidẽtia in numero que prius: sed similia cõsequẽtia nouã formã inductam vicinam tamen vel proximã precedẽti forme. ¶ Contra. Primo ex dictis eorũ quia individuatio substãtie ꝛ accidẽtium per cõsequẽs est per materiã. Sed in generato et corrupto est eadẽ materia: ergo eadẽ accidẽtia. ¶ Secũdo qz istud est falsum. Nam a quocũq; agẽte ꝛ qua litercũq; nõ euenit idẽ effectus: sed determinat⁹ effectus est a determinatis causis nisi per accidẽs vel casualiter causet̃ qõ nõ est in proposito: qz istud cõtingit semper ꝛ in pluribus: sed a quocũq; ꝛ quomodocũq; corrũpatur aĩatuꝫ vniformiter habet talia accidẽtia qualia prius habuit: ꝺ̃ talia accidẽtia nõ causantur a corrũpente animatũ nec per cõsequẽs a generãte aliud post ipsum: qz idem est generãs et corrũpens vt videtur: ꝛ si nõ sint idem quero a quo effectiue causantur ista accidẽtia ꝓsimilia alia que tu ponis. Non ab essentia materie prime: qz illa ꝺ̃ctum est ex se est in pura potẽtia passiua ꝛ indifferẽs ad quãlibet formã. Nec a priori animato corrupto nec a prioribus accidẽtibus: qz illa nõ sunt in eodẽ instãti in quo corrũpuntur nec ab influentia corporis celestis corporis quinti: qz si in eodẽ loco et situ corporis et aspectu ad celũ corrũpatur animatum paruũ vel animatũ magnũ remanet magnum: ꝛ talis figure vel animatuꝫ album, remanet album vel animatũ nigrũ remanet nigrũ: et ita si in eadẽ hora ꝛ loco ꝛ cõstellatione decapitaret̃ paruus et niger vbi decapitatur magnus ꝛ albus nõ appareret in corpore parui ꝛ nigri talia accidẽtia qualia ĩ magno ꝛ albo qõ tamẽ esset si constellatio faceret hoc ¶ Si dicas de dispositione materie que est diuersa eadẽ questio est. Nec etiã a natura noui generati fluunt talia accidentia: qz cũ forme ꝛ nature sint alterius ꝛ alterius rationis nõ determinant sibi talia accidẽtia consimilia vel eiusdẽ rationis. Etiaꝫ qz ẽm te nichil agit in seipsum per se ꝛ directe etiã qz ibi ita sunt accidẽtia inflicta per violentiã sicut cicatrices vel ꝑ artẽ sicut ferratura equi vel huiusmodi sicut alia. Sed a nulla causa naturali possunt esse ista nec cõsimilia: vt patet: ergo prius existebãt ista accidẽtia ꝛ nõ sunt noua nec alia: sed nõ manẽt nisi cũ aliqua foꝛa substãtiali manẽte: ꝺ̃ ꝛc. ¶ Tertio hoc declarãt alij: qz sensus bene dispositus obiecto sufficienter approximato ꝛ medio disposito iudicat ista accidẽtia esse numero eadẽ q̃ prius. Sed sensus omnibus istis suppositis nõ fallitur. Alioquin dicetur ꝙ nullaꝫ certitudinẽ habemus de aliquo sensibili: ꝛ per consequẽs nullam scientiaꝫ: sed ꝙ omnia sunt in cõtinuo moueri ꝛ nichil manet idẽ sicut dicebãt. Pitagorici ergo hoc est verũ ꝙ sunt eadẽ accidẽtia que prius ꝛ nõ sine aliqua forma: ergo ꝛc. Sed isti probatiõi nõ innitor: qz non video ꝺ̃ sensus possit falli circa talia instantanee mutata si iudicat ea esse eadem cũ predictis. Si ẽm in instanti deus corrũperet albedinẽ alicuius corporis ꝛ in instãti eodem aliã ibidẽ reponeret visus iudicaret aliquid de idẽtitate vel diuersitate istarũ albedinũ iudicaret ꝙ esset eadem albedo que prius ꝛ tamen planũ est ꝙ nõ esset eadẽ vel saltẽ posset iudicare diuersitatẽ. Unde nescio si visus se intromittat de hoc vel sensus ꝛ si intromittat se: tũc decipitur. Sꝫ oĩa nõ stant que requirunt̃ ad hoc ꝙ sensus nõ decipiatur: qz nõ stat idem obiectũ licet simile ꝛ sic in ꝓposito diceretur: ꝛ ideo alie probationes plus valent. ¶ Tertia ratio est ista. In vltimo instãti ĩ quo corpus animabile est ab anima ꝛ dispositũ ad ipsam ꝛ in quo habeẽ anima: qz amplius nõ expectatur. Esset enim tẽpus mediũ post dispositionẽ vltimatam in quo nõ esset animatio nec generatio: sed in alio instãti tẽpus illud qõ est absurdũ ꝛ fruſtra. In illo dico instãti vltimo manet forma precedẽs vt̃ prior et accidẽtia dispositiua per cõsequẽs. Aut nõ. Si sic habeo propositũ: quia simul in instãti eodẽ sunt plures forme substãtiales in materia. ſ. forma prior et aĩa ipsa que habeẽ in illo instãti: ꝛ qua ratione simul possunt stare in illo instãti eadẽ ratione per tẽpus sequẽs. Si non manẽt sed corrũpitur si fortẽ tu diceres immo sine fortẽ. ¶ Contra primo quia ex hoc sequit̃ ꝙ nihil ꝑcedẽs nec forma illa ꝑ ꝓs nec accidẽtia sint dispositiones respectu aĩe: qz nõ manẽt cum ipsa: sed oĩa corrũpunt̃ ꝛ in illo instãti manet materia nuda: sed nõ plus est dispositio materie nuda ad formã viui ꝺ̃ ad formam lapidis nec plus ad formã asini ꝺ̃ ad formã equi: igit̃ totum est fruſtra quicquid precessit: quia nõ habetur finis nature nec aliquod animatum: quare ꝛc.

Qz in q̃ libet aĩato sit plures forme substãtiales

Qz sensus põt falli.

¶ Dices ꝙ forma ꝑcedẽs est dispositio in fieri et non in esse: et ideo non oportet ipsam manere cum forma nec etiam accidentia illa ¶ Secundo dices ꝙ si ratio esset bona eodem modo ꝓcluderet de quolibet generabili substãtialiter ꝙ in ipso sunt plures forme: quia in illo instãti vltimo oportet̃ per eãdem rationem manere formam priorem sicut ꝛ dispositiones ad formã posterioreꝫ quia cũ dispositiones sint accidẽtia terminata non possunt manere nisi manẽte forma substantiali per quã terminantur: ꝛ sic forma vini cum forma aceti. ¶ Contra primũ arguo ꝙ non solum sunt dispositiones in fieri sed etiã in esse: quia Aristoteles non diffinit animã nisi per corpus dispositum ẽm dispositiones in esse ẽm dispositiones necessarias ad hoc vt actus sit in corpore ꝛ informet ipsuꝫ. Sed tales sunt dispositiones in esse: ꝺ̃ ꝛc. ¶ Secũdo qz omnis dispositio vel reducitur ad genus cause efficiẽtis vel ad genus cause materialis. Sed dispositiones ad animam intellectiuam saltem nõ possunt reduci ad genus cause efficientis ipsam saltem secũdum ipsos qui negant ꝙ dispositio necessitans nullomodo habet dispositionem per se efficientis: ergo nec materialis sicut rationes recipiendi vel pertinẽtes ad receptiuum. Sed causa materialis est causa non solum in fieri sed etiam in esse: ergo ꝛc. ¶ Tertio quia sicut probatum est supra materia proxima anime non est nisi corpus quod non dicit materiam nudam sed materiam et formam: ergo talis forma dispositiua: per quam corpus est corpus non corrumpitur nec etiam accidentia eius.

¶ Contra secundū vel ad ipsum q̄ nō est nisi instā
tia. Dico q̄ non pari ratiōe sequitur q̄ in quolibet
generato sint plures forme sicut potest iā patere ex
p̄dictis. ¶ Et q̄n dicis ex forma p̄cedēs est dispo
sitio ad formā p̄iorem. Dico q̄ falsum est in oībus
alijs ab ipsis aīatis: q̄ nulla forma preterq̄ anima
est actus corporis phīsici. ¶ Q̄n dicis accidentia
precedētia sunt dispositiones ⁊ oportet q̄ sint ter
minata. Dico q̄ sufficit ipsa nō esse interminata ad
nota hec uenīēte posteriorē forma ī alijs ab ipsis aīatis. Et
dico q̄ manēt eadē p̄tūcūq̄ forma p̄ior corrūpā
⁊ nunq̄ sunt interminata q̄ nūq̄ carēt aliqua for
ma. Semp eīm sunt cū aliqua forma. Unde in eodē
instāti p̄ior corrumpitur ⁊ posterior introducitur.
Sed in rebus animatis dico q̄ nō sufficit ipsa non
esse īterminata: ſz oportet q̄ sint terminata ⁊ priuſ
q̄ adueniat aīa sicut requirit necessario aliqua for
ma substātialis p̄ior per quā corpus sit corpus: q̄
aīa est actus corporis phīsici ⁊c. ideo non valet.
¶ Quarta ratio de aīatis in cōmuni est ista. Om
ne animatū ⁊ est corporeum habēs corpus substan
tiam partē sui ⁊ est animatū. Sed impossibile est q̄
hoc sit per vnicā formā substātialē ꝓbatio: q̄ si hoc
sit per vnicā formā substātialem : tunc aīa cōtine
ret in se per idētitatem ⁊ vnitiue formā corpoream
per quā constituīt corpus: sed hoc est impossibile si
cut q̄ forma cōtineat sicut probatum est supra.

Alie rōnes p̄ dictas opi, aucto. ¶ Possūt adhuc addi alique rationes. ¶ Prima est. Quia omnevnū producit
ſm duplicē productionē ⁊ formā manētem ⁊ mate
ria p̄suppositā: q̄ ſm formā corpis a generāte na
turali ſm formā aīe a deo immediate sicut dicet in
fra. ¶ Secūda oportet dare in partibus cōtinuis
aliquibus aliquā formā continētem partes: q̄ mate
rie nec accidētium est cōtinere. Cum ergo videa
mus in planta vel in animali partes aliquas conti
nuas quarū vna est viua alia est mortua nō habens
animā ⁊ sunt cōtinue ⁊ simul cōtinētur: oportet q̄
hoc sit per formā vtriq̄ cōmunē que nō est aīa: igit̄
in viuo sunt plures forme. ¶ Ista ratio licet sit ef
icax cōtra eos michi tñ est dubia q̄ nō video q̄ ge
nerās vir saltem attingat ad aliquā formā substan
tialem fetus p̄ se ⁊ directe q̄ accidit q̄ vir sit vel nō
sit quā do fetus formaf. Nec semē viri: q̄ forma fe
tus est simpliciter nobilior: ⁊ ideo nō attingit saltē
sicut causa totalis: sed idem habef per istā rationē
Si mulier attingat p̄ se ⁊ directe formā fetus sub
stantialē: q̄ planū est q̄ ad animaz per se ⁊ directe
nō attigit. Accipiaf ergo ratio p̄tum valere pōt.

q̄ in quo libet aīa to sunt plures fore sub stātiales ¶ Sic igitur dico q̄ in quoli
bet aīato simplicit̄ loquēdo sunt plures forme sub
stātiales. ¶ Scōo dico hoc ⁊ probo de hoīe in spe
ciali. Et adduco primo rōnes scōo auctoritates.

¶ Prima ratio est ista. Illud q̄d
se manens presupposita materia ſm ordinē nature
est productū duplici productiōe substātiali: habet
plures formas substātiales simul in eadē materia.
Et declaratur hoc. Si eīm nō maneret illud vtrūq̄
esse q̄d habet sed alterū cessaret ⁊ corrūperetur ad
uenīente altero non oporteret ipsum simul habere
duas formas dantes sibi tale esse. Si eīm non esset
hoc materia p̄suppositā nō valeret: q̄ altera pro
ductio que est p̄ior ordine nature posset terminari
ad materiā: ⁊ sic nō essent due forme. Si etiāvtraq̄
productio nō esset substātialis patet q̄ p̄dicta ma
ior nō valeret. Sed homo est huiusmodi: q̄ est pro
ductiōe creatiua substātiali ſm animā per quā ha
bet esse homo est etiā productione generatiua a pa
rētibus ſm aliquā formā substātialem manentem:
alioquin nō attineret filius patri nec ad ipsum rea
liter referretur ſm aliquid pertinēs ad substātiam
eius: quia nec ſm materiā quia illa non producitur
a parētibus. Nec ſm animā rationalē quia illa nō
attingitur a parentibus: sed a solo deo per creatio
nē: igit̄ ⁊c. ¶ Dices q̄ licet anima non attingatur
a parētibus directe tñ indirecte aliquomodo ⁊ dis
positiue. ¶ Contra primo: q̄ ex hoc habeo ꝓpositū. Attingit eīm homo ad animā dispositiue pro tā
to: quia attingit ad formā corpoream miptiōis que
est dispositio ad animam ⁊ illam oportet manere.
¶ Secūdo q̄ si aliter intelligas illud est impossibi
le. Si eīm homo nō attingit directe ad aliquam for
mā substātialem que sit in homine nec ad materiaz
tunc genitū ab homine ſm nichil q̄d est in ipso po
test fundare per se relationē producti ad producēs
quia talis nō fundatur nisi in substātia ⁊ rōne sub
stātie: non autē in aliquo accidēte. Homo eīm ⁊ sub
stātia est filius. nō autē accidēs nec per aliquod ac
cidēs q̄d sit ratio fundādi filiationem. Sed hoc est
falsum: ⁊c. ¶ Solet aliter fieri ista ratio sic. In
hoīe est aliqua forma substātialis manens quā per
se ⁊ directe attingit generās hominem. Alioquin
nō esset in ipso ratio fundādi filiationē nec manēdi
ipsam sicut deductum est. Similiter etiā quia om
nis potētia generatiua respicit substātiam pro ter
mino per se producibili ⁊ in hoc distinguitur a po
tētia alterativa que respicit accidēs. Sed hoc esse
nō potest nisi in homine sint plures forme: ergo ⁊c.

¶ Scōa ratio est ista. Oportet po
nere in hoīe aliquā substantialē formā per quaz sit corporeus a
corpore parte. Hoc patet: q̄ corpus nō solū genus
sed etiā pars dicit aliquid in genere substantie p re
ductionē saltē sicut etiā anima ⁊ nō dicit materiaz
solā: igitur cum hoc aliquā formā substantialē. Sz
impossibile est q̄ homo sit corporeus per animā in
tellectiuā sicut ī possibile est q̄ corpus pars sit cor
pus per aliquid mere spirituale cuiusmodi est ani
ma intellectiua. Nulla eīm forma dat formaliter op
positū esse sui proprij esse. Unde forma spiritualis
cuius est aīa nō dat esse corporeū q̄d est esse oppo
situ. ꝯ ī hoīe cū aīa intellectiua est alia forma substā
talis. Alia eīm intellectiua simplex est ⁊ indiuisibilis
⁊ inextēdibilis ⁊ p̄ se ⁊ p̄ accidēs tota in toto ⁊ to
ta in qualibet ꝑte q̄ non p̄nt cōuenire alicui forme.

¶ Contra corpus pars sit corpus q̄d est ex
tēdibile p̄ se totū ⁊ ita quelibet
pars eius extēdibilis est saltem per accidens.

¶ Dices ad istā rōnē q̄ imo aīa poterit da
re esse corporeū q̄ virtualiter ꝓti
net ⁊ vnitiue per idētitatē formā illā corporeā vel
corpis. ¶ Contra vria ē iter causā efficiētē ⁊ forma
lē: q̄ cā efficiēs largit̄ ⁊ dat aliō eē essentialr distī
ctū q̄d ꝓtiet ꝑ tualr ī ꝑtute sua. Cā aūt formal nō lar
gif nisi eē suū vl seipaz: ⁊ iō lz aliq̄d q̄d nō ē formalr
tale nec ī abstracto nec in cōcreto possit virtualiter
per modū cause efficientis cōtinere aliquid forma-

Notandū ferētiā iter causā effici. et forma.

liter nō tamē in ratione forme. Cum igitur anima
intellectiua sit simpliciter spiritualis ⁊ incorporea
impossibile est q̄ det esse formaliter corporeū: quā
re ⁊c. ¶ Dices adhuc q̄ immo q̄ per animā intelle
ctiuā homo est corpus q̄d est genus sicut per animā
est substātia ⁊ aīal ⁊ oīa inter media. Si ergo p ani
mā homo est corpus q̄d dicit genus ⁊ totū: ꝯ etiam
per animā poterit esse corporeus a corpore ꝑte eiꝰ.
¶ Dico ad hoc q̄ non est simile de corpore parte in
genere substātie per reductionē ⁊ de corpore q̄d di
cit totū ⁊ est genus subalternū substātie. Nam cor
pus pars precise dicit aliquid se toto habēs partē
⁊ partē ⁊ extēdibile per ꝯtitatē ⁊ per cōsequēs q̄
libet pars eius extēdibilis est ⁊ coporea habēs par
tez ⁊ partē. Sed corpus genus dicit aliquid cōe ad
aliquid materie ⁊ se toto corporeum eo modo quo
dictū est de corpore parte sicut ad lapidē vel ignez
vel aquā que se totis sunt corporea ⁊ ad aliq̄d non
se toto corporeum puta ad hominē ⁊ ideo sicut per
animā rationalem homo est substātia ⁊ animal ita
et corpus q̄d est genus. Sed impossibile est q̄ p illā
corpus pars sit corpus vel per illam homo sit cor
poreus a corpore parte.

¶ Tertia ratio ē ista ex dictis
aliorum cōtra eos. Naz secundum eos impossibile
est q̄ materia sit subiectuz alicuius accidētis nisi p
aliquam formā: quia materia subiecta cū forma est
causa oīm accidētiū q̄ sunt in ea velut mater. i. phi
sicoꝝ. Similiter etiā quia materia est pura potē
tia nec sibi cōuenit ratio subiecti respectu acciden
tis sicut nec subsistenter. Ideo dicūt q̄ quando for
ma substātialis vel totum cōpositum corrumpitur
oportet necessario omnia accidentia corrumpi.

¶ Ex his dictis arguo. oporꝛ/
tet in hoīe ponere aliquā formā substantialem per
quā materia sit actu subiectū ꝯtitatis: q̄ homo est
quātus sicut ad sensum patet. Sed hoc est impossi
bile per animā intellectiuā: q̄ tunc aīa intellectiua
necessario esset quāta et extēsa saltē per accidēs ad
extēsionem totius ita bene sicut materia q̄d est fal
sum manifestū: tunc eīm posset diuidi in partes per
accidēs ad diuisionem totius et tota esset in toto et
pars in parte que sunt falsa ⁊ heretica: quare ⁊c.

Correla riū epilo gatiuum p̄dictoꝝ. ¶ Ex hac ratione patet q̄ si seruarēt bene sua p̄n
cipia necessario ponerēt in homine plures formas
substātiales ⁊ cū anima intellectiua vnā aliam per
quā materia est actu subiectum ꝯtitatis ⁊ ꝓcludit
necessario ratio ꝓ eos lz forte simplicit nō ꝓcludat.

¶ Quarta ratio ē ista. Si nō
esset in hoīe alia forma substātialis ab aīa intellec
tiua: tūc virtute nutritiue per se nichil cōuerterēt
in veritatē humane nature de alimēto: q̄ ad hoc q̄
fiat cōuersio oportet q̄ aliquid nouū educatur de
potētia alimēti necessario aliq̄d dico de forma ali
ti. Sed materia hoīs nō educitur de potētia mate
rie nec aīa intellectiua ſm aliquid sui: ꝯ ⁊c. ¶ Dices
q̄ virtute nutritiue cōuertitur alimētū nou sic
q̄ aliqua forma vel aliquid de forma aliti educatur
de potētia alimēti: sed per istū modū: q̄ forma ali
mēti corrūpit ⁊ materia eiꝰ vnit̄ materie aliti: ⁊ tūc
totū illud a forma siue ab aīa informatur. Vel etiā
quia nutritiua disponit alimentū: vt per istū modū
conuertat. ¶ Cōtra corruptio vnius entis ⁊ indi
uidui ſm spēm specialissimā nō manēte aliq̄ ei⁹ nec
materia est generatio alterius. Dico autē non ma
nēte aliquo eius ꝓpter hominē: q̄ qñ homo mori
tur ⁊ corrūpit̄ ſm me nichil generatur. Manet eīm
illa alia forma ī materia recedēte aīa. Sed genera
tio naturalis per se ⁊ directe attingit ad formā sub
stātialē sicut rationalis videf. Unde ⁊ intellectiua
respicit substātiā vel aliquid de forma substātiali si
cut ⁊ generatiua: ꝯ cū alimentū simpliciter corrum
pat ⁊ nichil de ipo remaneat nisi materia sequitur
q̄ aliquid de forma substātiali vel forma substātia
lis adquirit non preexistēs ⁊ attingit per operatio
nē mutuatiue. Unde et nutritiō est generatio que
dā. Sed hoc non est aīa: ꝯ ⁊c. Si eīm natura posset
sic materiā alimēti ꝓpria forma spoliare nō edu
cēdo aliquid: tunc nō video quare nō posset facere
materiā sine forma aliqua. ¶ Ex quo etiā patet q̄
nihil valet illa fuga de attigere dispositie. ¶ Iste
sunt rationes quattuoꝝ naturales modo adduco ra
tiones theologicas.

Rōnes theologi ce. ¶ Prima est. Si nō est in ho
mine alia forma āb aīa intellectiua sequit̄ q̄ corpꝰ
christi pars nō fuit idem numero viuū ⁊ mortuum
Sed hoc est falsum: ꝯ ⁊c. Probatio cōsequētie: q̄
corpus substātia nō manet idem numero nisi manē
te eadem forma substātiali sicut nec aliqua substan
tia ꝓposita manet eadē numero nisi manēte sua for
ma substātiali. Sed aīa rationalis quā ponis ibi so
lam formā nō māsit in sepulchro: sed fuit ī morte se
parata a corpore ⁊ descēdit ad lymbū iuxta illū ar
ticulum. Descēdit ad inferos: ꝯ corpus christi non
remāsit idem numero falsitas ⁊ errōr ꝓsequētis pa
tet per oēs sanctos qui de materia ista loquuntur.
Ambrosius eīm ait de cōsecratiōe distin. 2. sic. Ve
ritas ait ad discipulos. Hec inquit caro mea est p
mūdi vita ⁊ vt mirabilius loquar. Non alia plane
ꝯ que nata est de maria virgine ⁊ passa in cruce et
surrexit de sepulchro. Sed planū est q̄ illa eadē nu
mero que iacuit in sepulchro mortua resurrexit viu
ua. Vult ꝯ expresse Ambrosius q̄ eadē caro chri
sti fuit viua ⁊ mortua in sepulchro sicut etiam dicit
psalmista. Caro mea requiescet in spēcie. Require
ad hoc plures auctoritates in. 3. distin. 21. arti. 2. q̄
stionis. Sed planū est q̄ caro nō dicit solā materiā
nec solam materiā cuz ꝯtitate eadē sicut volūt alij
fugere ꝯ dicit aliquam formā substātialez que fuit
eadē in corpore christi viuo ⁊ mortuo ⁊ ita in chri
sto viuo fuerūt plures forme substātiales simul ⁊ p
consequens in quolibet alio homine ⁊ vniuoce fuit
homo cū alijs hominibus. ¶ Respondetur ad hoc
q̄ corpus christi fuit idem suppositaliter nō autem
essentialiter: quia nō remansit forma illa per quam
essentialiter erat corpꝰ. s. anima: sed suppositaliter
quia a verbo fuit assumptū in vnitatem suppositi si
cut ꝓius ⁊ hoc intendit dicere Ambrosius et alij
sancti. Sed puto q̄ si dedissent istā solutionē Am
brosio ⁊ alijs sanctis q̄ ipsi spuissent in facies eoꝝ.
¶ Solutio enim penitus nichil valet: primo quia
secundum illos qui dant istam solutionem materia
non potest etiam virtute diuina existere sine forma
igitur recedēte aīa aduenit ſm eos in materia ꝓpi
noua vna forma penitus nō pertinens ad christum
intrinsece puta forma cadaueris. ¶ Tunc argue

Ambro.

Nota de corpore christi.

Aut verbū assumpsit totum cōpositum ex materia illa ⁊ noua forma ⁊ sic verbū assumpsit ī morte xp̄i vnaz nouā substantiā ad vnitatē suppositi sui quod est falsum ⁊ cōtra sanctos. Similiter etiā sequitur ꝯm hoc q̄ nō plus fuit idem corpus numero ꝓpter illam assumptionē ꝝ si fuisset inducta in materia illa forma asini ⁊ verbū assumpsisset corpus asini qđ est error⁹ etiā q̄ verbū ꝯm ipsos vel ipsorū aliquos prima assumptione ⁊ noua non potest assumere naturā irrationalē. Aut verbum assumpsit materiā illius cōpositi ⁊ non assumpsit formā qđ videtur primo cōtra eos: quia sicut nō potest facere materiā sine forma. Ita videtur q̄ nō possit assumere materiam sine forma. ¶ Secūdo q̄ ad hoc sequunt̄ illa incōuenientia que de alio mēbro: ꝯ ⁊c. ¶ Tertio q̄ accidens inherens assumpto subiecto assumit̄. Ita ⁊ forma informās materiam assumptam necessario assumitur. ¶ Scōa solutio nichil valet: quia quicquid dicāt et quomodocūq; non saluāt idētitatem carnis. Remansit em̄ caro. Sed nec materia cū forma cadaueris est caro nec materia sine forma cū ꝝ titate tī nec assumptio ad verbū dat materie vl'ali cui esse carnem vel corpus ⁊ ita nō manet caro nec corpus nec per consequēs idem corpus nec eadem caro nec assumpta nec nō assumpta: iō ⁊c. ¶ Oportet ergo cōcedere aliam formā cū aīa intellectiua. Si dicas q̄ māsit eadē caro partialiter ꝝtū ad materiā. Contra q̄: pari ratione in quolibet generato manet eadē natura corrupti in eadem materia.

¶ Secunda ratio est ista. Si in homine non est alia forma ab aīa intellectiua sequitur q̄ sacramētum eucaristie est falsum signum nec est verū sacramētum. Sed hoc est falsum: vt patet: quia est signū a veritate qui christus est institutū: ergo ⁊c. Probatio ꝓsequētie. Sacramētū eucaristie ꝑspecies panis ⁊ vini repꝛesentāt verū corpus christi ⁊ verū sanguinē christi qui de latere suo fluxit ⁊ idem corpus numero ⁊ carnē eandem que nobis passa est ī cruce ⁊ tracta de virgine vicēte Ambrosio vbi supra. Licet (inquit) figura panis ⁊ vini videatur nichil: tn̄ aliud est ꝝ caro xp̄i et sanguis post consecrationē credēda. Et sequitur. Panem em̄ istum quē sumimus in misterio illum vtiq; intelligo panē qui manu sancti spiritus formatus est in vtero virginis ⁊ igne passiōis decoctus in ara crucis. Ponamus ergo sicut possibile fuit q̄ aliquis consecrasset eucaristiam in triduo quādo christus iacebat in sepulchro si opinio eorū est vera nō fuisset sub ꝑspecies eadem caro christi nec idem sanguis christi: quia nō remāsit eadem in illo triduo sicut supra deductū est: ergo sacramētum eucaristie fuisset falsum signū qđ est insanū ⁊ hereticum. Nec valet illa euasio de idētitate suppositali: q̄ nō plus fuisset idez corpus ꝝ corpus asini vel asinus assumptus ad vnitatem diuini suppositi qđ est derisibile. ¶ Et cōfirmatur ista ratio: q̄ virtute verborū sacramētalium substātia panis cōuertit̄ in corpus et carnē christi verā ⁊ alia oīa sunt ibi per cōcomitantiam. Similiter substātia vini in sanguinē: sed vniuoce ꝝtum ad illa q̄ sunt sub ꝑspecies virtute verborū ⁊ per se fuisset consecratū in triduo sicut ⁊ cōsecratur modo: ꝯ fuisset ibi verissime eadē caro xp̄i ⁊ idem corpus christi qđ est modo sicut ⁊ sacramentū eiusdē rationis ⁊ per se vniuocum sicut modo ⁊ Ambro.

nō fuisset ibi aīa: ꝯ aliqua alia substātialis forma q̄ quā caro est caro ⁊ corpus est corpus intrinsece pertinēs ad ipsum christum ⁊ alia forma ab aīa intellectiua: ergo in hoīe sunt plures forme substātiales: ⁊ hoc teneo ꝓ certa conclusione.

¶ Adduco auctoritates ad hoc. Ꝓma est Augustini ꝓio retractationū. c. 5. vbi dicit sic. De mere dictū est a summa essentia speciē corporis per animā tribui que est in ꝝtumcūq; per animā: ꝯ corpus christi subsistit ⁊ eoipso quo animat. Istud tu supple. temere dictū est vbi exp̄sse retractat Augustinus illud qđ dixerat de immortalitate aie sc̄z q̄ nō esset aliqua alia forma ab aīa per quā corpus esset corpus ⁊ subsisteret vel esset in rerū natura ab ipso deo vel a summa essentia. Et dat expresse intelligere q̄ est alia forma substātialis ab aīa per quā corpus christi est in rerū natura. Hec est corpus eo ipso quo animat̄. Sed planū est q̄ illa forma similis est in homine cum aīa: ꝯ ⁊c. ¶ Scōa auctoritas est Athanasij in simbolo vbi dicit̄ q̄ christus est verꝰ homo ex aīa rationali ⁊ humana carne subsistēs et planū est q̄ intelligit sicut ex partibus essentialibꝰ quarū neutra includit aliā ⁊ non dicit ex materia ⁊ anima: sed ex carne ⁊ aīa. Caro autē nō est caro nisi per aliquā formā substantialē manentē cū anima sicut caro cuꝰ anima in christo quare ⁊c. ¶ Tertia auctoritas est Bēnadij de ecclesiasticis dogmatibꝰ Ex duabus substātijs cōsistit homo carne ⁊ anima nō dicitur materia ⁊ aīa hoc. Augusti. Athanasius. Bennadius.

¶ Cōfirmatur per totū tertiū euangelij vbi est sermo de morte christi semp vocatur illud qđ fuit depositū de cruce: ⁊ iacuit in sepulchro corpus christi semp corpus. Sed corpus iesu nō est materia nec materia cū vna noua forma cadaueris que ad iesum non pertinet: ergo ibi erat alia qua vera forma substātialis pertinēs ad iesum per quā erat corpus ⁊ caro alia ab anima intellectiua. Unde puto q̄ beata virgo mirabiliter fuisset desolata ⁊ male contēta q̄ dixisset sibi tūc q̄ nichil post de filio suo deponebatur de cruce nec ponebatur in sepulchro ꝝ materia sola vel cū vna noua forma q̄ ad filiū suuꝫ non pertinebat pluſꝝ forma asini vel equi si fuisset inducta. Putabat em̄ firmiter ⁊ tenebat sicut puto q̄ illud erat verū corpus ⁊ vera caro filij sui quā traxerat de visceribus suis et quā ipsa genuerat ⁊ nutrierat sicut omnino est tenēdū. Requirē ad hoc plures auctoritates infra in. 3. lib. distin. 21. arti. 2. questionis.

¶ Confirmatur hoc vltimo ꝓ Aristoteles in quarto thopicorum ⁊ satis habetur secundo de anima et septimo metaphisice vbi dicit q̄ corpus est hominis pars distincta contra animā sicut supra est allegatum. Item ī decimoquinto de animalibus dicit q̄ solus intellectus est ab extrinseco. Modo non credo ipsum posuisse q̄ in homine non sit aliqua substantialis forma ad quam per se et directe attingat generans siue sol siue homo. ⁊ ideo videtur ponere ibi plures formas. Unā ab intrinseco et aliam ab extrinseco. ¶ Hoc idem sensit Cōmentator in tertio de anima q̄ in homine est forma substantialis aliqua ad quā attingit directe Aristo.

generans quā posuit nobilissimā sensitiuam cū magistro suo: quia sensitiui ꝓma mutatio est a generāte ⁊ sic vterq; plures formas: si tamen posuerunt animam intellectiuam esse corporis humani formā Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium artī/culum. Tot sunt sententie quot sunt capita. ¶ Dicunt enim quidaꝫ q̄ tot sunt forme in homine quot sunt genera ⁊ species subalterne ⁊ cū specie specialissima hominis. Unde per vnā formā dicunt q̄ est substātia per aliam q̄ est corpus ⁊ sic de alijs descēdendo ꝯm lineam predicamentalē. ¶ Alij ponunt in homine quattuor formas elemētorum illi. s. qui ponunt elemēta manere substantialiter in mixto et formā mixtionis ⁊ formā vel animaz vegetatiuam et sensitiuam ⁊ intellectiuā. Ita q̄ sunt ibi octo saltem ꝯm eos. ¶ Alij qui nō ponunt formas elementorum manere in mixto ponunt in homine formam mixtionis vel corporeitatis ⁊ hanc dicunt esse alterius rationis in partibus hominis etherogeneis sicut in carne osse ⁊ neruis ⁊ talibus cōsimilibus. Et ponūt ibi animā vel formā sensitiuam que continet vegetatiuā per idētitatē ⁊ vnitiue tertia ponunt in anima intellectiua que nullam istā continet vnitiue ⁊ per idētitatem essentialem. Caro autez caro ⁊ os in hoīe ⁊ in alijs habeant diuersas formas substantiales mixtionis et alterius rationis probant. Tum quia habēt diuersas operationes. Tuz quia habēt diuersas proprietates vnū enim est durum ⁊ aliud molle. Tum quia habēt diuersas periodos ⁊ durationes. Patet q̄ caro statim corrūpitur ⁊ desinit eē. Os autē valde diu durat sicut patet ⁊ ideo nō possunt imaginari q̄ forma carnis et ossis et sic de alijs partibus etherogeneis sit eadē forma substantialis. Alioquin nō essent partes etherogence sed homogenee ⁊ eiusdem rationis.

quot sint fore substātiales ī hoīe vel quolibet aīato. varie opi.

¶ Secūdo probant q̄ sensitiua ⁊ intellectiua sint forme due essentialiter distincte in homine. Ad hoc autem adducunt aliquas rationes. ¶ Prima est ista. Forma separabilis naturaliter a corpore ⁊ forma nō separabilis nō possunt esse vna forma essentialiter nec vna potest naturaliter per idētitatem continere aliā. Tunc em̄ eadem forma esset naturaliter separabilis ⁊ naturaliter inseparabilis qđ est contradictio. Sed forma sensitiua est naturaliter inseparabilis a corpore qđ patet ex eius operatione que est sentire. Forma vero intellectiua est naturaliter separabilis qđ patet etiaz ex eius operatione que est intelligere: ꝯ ⁊c. ¶ Secūda ratio. Forma simplex ⁊ indiuisibilis ⁊ nō extēsa nec extēdibilis nō potest esse eadē forma cum illa que nō est simplex sed extēsa ⁊ corporea. Patet. Sed sensitiua hois est extēsa qđ probatur. Tuz q̄ educitur de potētia materie per actionē generātis ⁊ sic tota educitur de tota materia ⁊ pars de parte: q̄ sensitiui ꝓma mutatio est a generante et homo nō est minoris virtutis in generādo ꝝ alia animalia: ⁊ ideo nō minus attingit ad sensitiuam ꝝ alia animalia. Tum quia aliter homo nō esset vniuoce animal nec sensitiuus cū alijs animalibus quorum forme sunt extēse. Tum quia operatio sensitiue est extensa ⁊ nō est nisi ꝯti ⁊ circa ꝯtum vt patet. Tū q̄ forma sensitiua diuidit̄ in partes ad diuisionē ꝯto tius. Patet in brutis q̄ ad diuisionē ipsorum diuiditur aīa in athomis diuisis. Unde ⁊ in partibꝰ manet motus ⁊ sensus. Tū quia per ipam materia est actu subiectū ꝯtitatis vt videt̄ alijs: ergo est alia forma essentialiter distincta ab itellectiua. ¶ Tertia ratio est ista. Corruptibile ⁊ incorruptibile plus differūt ꝝ genere: ⁊ per ꝓs essentialiter distinguūtur ⁊ alterius rationis sunt. Sed anima intellectiua est incorruptibilis. Sēsitiua vero corruptibilis Alioquin homo ⁊ alia aīalia nō essent eiusdē gñis ergo ⁊c. Dicit etiā q̄ hec fuit intētio Aristotelis: q̄ solus intellectus est ab extrinseco. Et cōmentatoris qui posuit nobilissimā sensitiuam esse formaz hominis: non autem animam intellectiuam.

¶ Sed contra oēs istas opi/niones arguo ⁊ dico q̄ in hoīe nō sunt nisi due substātiales forme ⁊ similiter in quolibet aīato vna tm̄ ex parte corporis alia vero ex parte aīe. ¶ Si em̄ sunt plures ꝝ due. Aut hoc ex parte aīe. Aut ex parte corporis sed ex parte aīe nō pōt poni in hoīe nisi vnica forma: ita q̄ oportet q̄ aīa intellectiua vnitiue ⁊ per idētitatē essentialē cōtineat vegetatiuā ⁊ sensitiuā. ¶ Mō probo primo sic per rationem. Quia sicut Penthagonū cōtinet tetragonū ⁊ trigonū sic se habet in aīabus. z. de aīa. Sed planum est q̄ trigonū ⁊ penthagonū in pēthagono nō sunt forme essentialiter distincte vel figure: sed vna figura ꝑ similiter vegetatiuū ⁊ sensitiuū cū intellectiuo nō sunt forme essentialiter distincte ab ipso: sed cōtinētur vnitiue essentialiter in ipso. ¶ Secūdo sic. Bēnadius de ecclesiasticis dogmatibꝰ dicit sic. In hoīe duas aīas esse nō dicim⁹. Sed si aīa sensitiua esset alia forma ab intellectiua distincta essentialiter ab ipsa ī hoīe essent plures aīe. Probatio q̄ ibi essent plures forme: quarū quelibet esset actus corporis phisici organici potētia vitā habētis ꝯ ⁊c. ¶ Dices q̄ licet iste sint due forme essentialiter distincte nō tn̄ censende sunt due aīe: sed vna aīa. Cōstituūt em̄ vnā perfectam totalez vel equipollent vni taliunde nō videt̄ ratio quare nō posset manere sensitiua vel vegetatiua recedente intellectiua si essent distincte forme sicut est etiam de forma corporis.

quelibet aīa in quolibet aīato sūt forme ꝓdictas opinio.

Bennadius.

¶ Contra primo q̄ pari ratiōe nō deberēt dici ī hoīe plures forme: q̄ equipollent quasi vni perfecte totali. ¶ Scōo q̄ ex pluribus per se contētis sub aliquo gñe nō cōstituitur aliquid vnū per se sub illo genere ⁊ ita nec ex pluribus aīabus vna aīa. ¶ Tertio q̄ ꝯm illā solutionē Aīa humana eēt simpliciter corruptibilis sicut homo: q̄ pars eius puta sensitiua esset corruptibilis qđ est falsuz: ꝯ ⁊c. ¶ Quarto sic. Bēnadius vbi supra dicit q̄ corpus tm̄ per cōiugij copulationē seminat̄. Sed si sensitiua eēt alia forma essentialiter distincta ab intellectiua ipsa seminaret et haberet per cōiugij copulā: q̄ educeret de potētia materie ⁊ non tantū corpus per coniugij copulam seminaretur: ergo ⁊c. ¶ Quinto quia operatio vnius intensa impedit aliam: vt patet. Unde signum est q̄ sunt eadem substantia: igitur ex parte anime nō est vnica forma substantialis in homine. Nec appareret micht aliqua necessitas ponēdi plures: semper autem paucioza sunt ponenda nisi necessitas ad oppositum appareat sicut dicitur primo phisicorum.

¶ Dico igitur q̄ in homine anima intellectiua cō

tinet ꝙ identitatē essentialem vegetatiuam et sensitiuam et sunt eadē essentia forme que dat homini esse vnū sensitiuum ⁊ intellectiuum. Et est probabile ꝙ ēm istos tres gradus distinguatur ex natura rei ēm tres rōnes formales reales ēm quos dat esse istos gradus. Puta vegetatiuum sensitiuum ⁊ intellectiuum si quis hoc velit dicere tamen nescio etiam si hoc est necessarius nisi quia alias homo nō posset dici formaliter sensitiuus vel viuus seu vegetatiuus: sed tantum intellectiuus si esset tm̄ in anima vnica simplex ratio formalis indistincta ex natura rei.

¶ Ex parte corporis etiā pro/

ꝙ ex pte corporis est vnica forma substātialis.

bo: quia in homine nō est nisi vnica forma substantialis nec in alijs animatis. ¶ Et primo contra illam opinionem que ponit distinctas formas scōm gradus generum specierum subalternarum in predicamēto primo: quia in alijs animatis per eandē formā est aliquid in sua specie specialissima ⁊ i genere subalterno ⁊ in specie genere generalissimo ergo ⁊c. Tum quia ista opinio imaginatur falsum scz ꝙ a forma partiali accipiatur genus vel species in aliquo. Accipitur em̄ genus ⁊ differentia siue subalternū genus siue generalissimum a toto sicut dicetur infra. Alioquin vnum non predicaretur ꝙ se de alio primo modo per se. Secūdo quia pari ratione in quolibet ente per se in genere ⁊ specie ponerē tur plures forme qd̄ est falsum. ¶ Secundo contra illam opintonem que ponit ibi quatuor formas elementorum cum forma mixtionis: quia superius est probatum ꝙ forme elemētorum non manēt substātialiter in mixto. ¶ Tertio contra illam opinionē que ponit formā substātialem carnis ⁊ ossis esse alterius ⁊ alterius ratiōis. ¶ Primo quia isti videntur ponere ꝙ sint alterius ⁊ alterius speciei. Sed ī possibile est ꝙ ex pluribus entibus diuersarum specierum specialissimarum fiat vnum ens per se sicut probatum est supra. Homo autem vel aliquod animatum est vnū per se: ergo ⁊c. ¶ Secūdo quia datō ꝙ non sint alterius speciei: sed alterius rationis sicut forte dicerēt adhuc sequitur ꝙ animatum vel homo habēs talia non sit aliquid per se vnū. Probatio ex pluribus essentijs siue sint specifice vel diuersarum specierum siue non: dum tamen sint alterius rationis nō potest cōstitui aliquod vnum per se nisi altera se habeat sicut actus ⁊ reliqua sicut potētia. 7. meta. Sed nulla istarum formarū est act⁹ vel potētia respectu alterius nec coniūcti ex materia ⁊ altera illaruz: g̃ ⁊c. ¶ Tertio quia oportet in corporibus quorum partes sunt organice sicut caro ⁊ os: quia sunt alterius ⁊ alterius rationis accidētalis: ⁊ tm̄ sunt continue ⁊ dispositionis oportet dare necessario vnam formam substantialem continuantem ipsas ⁊ cōsiliātem ⁊ per consequēs impossibile est ꝙ quelibet habeat propriam formā suam alterius rationis ab alia: vt videtur: igit nullo modo ex parte corporis nec ex parte anime sunt plures forme substantiales c̄ꝫ due. Sed ex parte corporis est vna forma mixtionis dās esse corpus partem vel carnē in habētibus carnem ⁊ os: ⁊ sic de talibus ad hec omnia sufficit vna forma ⁊ sic in quolibet animato sunt saltem due forme ⁊ in nullo sunt plures c̄ꝫ due sicut puto ad presens tenet multū sit probabile ꝙ caro et os sit naturarum alterius ⁊ alterius rationis substantialiter non dico alteri⁹ speciei. Hoc enim est impossibile.

¶ Ad primum aliorū de par/

tibus puta de partib⁹ organicis. Dico ꝙ ille rationes bene concludunt ꝙ caro ⁊ os bene habēt diuersas formas accidētales: sed non substantiales. sunt enim etherogenee scōm accidentia: sed sunt omogenea secundum substantiam ⁊ hoc oportet dicere sicut superius est probatum. ¶ Ad alias rationes que videnr̄ probare ꝙ sensitiua et intellectiua sunt diuerse forme. ¶ Ad primum dico ꝙ sensitiua hominis est naturaliter separabilis sicut et intellectiua cum qua est substantialiter eadem tamen nō potest habere operationem separata eo qd̄ non est potentia proxima ad operandum sicut est intellectus sed est potentia remota et oportet ꝙ ad potentiam proximam concurrat organum et forte aliqua potētia que est accidens totius coniuncti ex substantia ⁊ organo non curo modo de hoc. ¶ Ad secundum dico ꝙ sensitiua hominis non est extensa nec per se nec per accidens sicut nec intellectiua. ¶ Ad primam probationem dico ꝙ non est educta de potentia materie sicut sensitiua brutorum. ¶ Ad probationez dico ꝙ nec in brutis nec in homine educitur sensitiua virtute seminis a generante particulari sicut dixi alias. Q̄z non in virtute proprią seminis patet: quia est simpliciter innobilius c̄ aliquod viuum. Eo ꝙ est non viuum. Nec in virtute generantis: quia frequenter generans non est quando educitur sensitiua bruti et accidit ꝙ sit vel ꝙ nō sit pñs Nec in virtute celi: quia est innobilius ⁊ non viuū sicut dictum est supra. Nec in virtute intelligentie vel angelt mouētis celum. Tunc enim materia ista corporalis obediret angelis ad nutum ⁊ causarent per se et directe aliquam formam substantialem in istis inferioribus quod est contra Augustinum tertio de trinitate. ¶ Et ideo dico ꝙ sensitiua brutorum a solo deo educitur. Nec educitur ab alio nisi dispositiue: quia disponit ad eductionem eius causando vel educendo formam substantialem aliquā primam que est in potentia ad istam. Nec oportet ꝙ licet possit in dispositionem ꝙ possit propter hoc in formam sensitiuam vel eius eductionē: sicut etiā licet homo possit disponere ad animam intellectiuam: non tamen potest attingere ipsam: ⁊ sic debet Aristoteles intelligi si dictum suum habet veritatem de particulari generante.

De hois sensitiua

Sensitiua bruto rū a quo educitur

¶ Tunc vlterius dico ꝙ patet

ex predictis licet per generationē hominis nō educatur sensitiua hominis ꝙ non est propter hoc innobilior et imperfectior generatiua bruti: quia nec per generatiuam bruti educitur sensitiua bruti: sed tantum forma corporis vel forma mixtionis si quā educit: et sic etiam in homine in quo ista forma est multo nobilior c̄ꝫ in bruto: et ita generatiua hominis nobilior c̄ꝫ generatiua bruti. ¶ Aliter dicit vnus dato ꝙ generatiua bruti attingat ad sensitiuam educendo eam: non autem generatiua hominis ad sensitiuam hominis: nisi dispositiue adhuc non oportet ꝙ sit innobilior c̄ꝫ illa. Hoc enim est ex imperfectiōe sensitiue bruti ꝙ generatiua bruti possit ī ipsaz: sed ex magna pfectiōe sensitiue hois

notabis hec.

ꝙ generatiua aliqua non possit in ipsam ⁊ ꝙ generatiua est cōsubstantialis potentia aīe sensitiue in homine: ⁊ similiter in bruto: quia quod est nobilior in homine c̄ꝫ in bruto sicut sensitiua hois est nobilior sensitiua bruti. ¶ Ad secūdam probationē dico ꝙ homo vniuoce est sensitiuus ⁊ aīal cuz brutis ēm rationē generalem licet nō ēm rationē specialē ⁊ hoc stat valde bene dato ꝙ sensitiua eius non sit extēsa ⁊ sensitiue eoz non sint extēse. ¶ Ad tertiā dico ꝙ operatio sensitiue in homine est extēsa licet sensitiua nō sit extēsa: quia ad potētiam proximam talis operationis cōcurrit organū extēsum non sic ad operationē intellectus ⁊ forte cū organo cōcurrit aliqua potētia accidentalis sensitiua que est extensa extēsione organi: sed non curo modo. ¶ Hic nota difficile argumētum ꝙ si totū constitutum ex sensitiua ⁊ organo est subiectū extēsi oportet necessario ꝙ sensitiua per accidēs saltem sit extensa. Si autem operatio non est extensa: quia tunc maioris obiecti esset maior: ⁊ tunc visio celi esset quasi incōparabiliter maior c̄ꝫ milij tunc nō valet argumentū. ¶ Ad quartā probationē dico ꝙ sensitiua ī homine nō est diuisibilis quicquid sit in alijs animalibus in quibus puto ꝙ sit extēsa ⁊ diuisibilis Is Augustinus inquirēdo videat dicere oppositū nō asserēdo. Aliter dicūt alij ꝙ etiā sensitiua bruto rū non diuidit: q̄ si sic tūc ex vno animali generarētur plura animalia per diuisionē: ⁊ tunc corruptionē vni⁹ aīalis ⁊ alicuius viui imediate cōsequerēt generatio viuorū ⁊ animaliū plurium vel cōcomitarēt qd̄ est impossibile sicut dicūt. Hunc̄ em̄ corruptiones viui cōcomitāt generatio viui. ¶ Scōo q̄ illa aīa lia generata per diuisionē aut essent eiusdē ratiōis cū primo animali diuiso ⁊ tūc ex vno individuo eiusdem rationis immediate generarēt alterū eiusdem rationis qd̄ est impossibile. Aut alterius rationis qd̄ nō videtur: q̄ similes operationes habent cum priori animali. Dicunt ꝙ anima sensitiua in brutis etiā non extēditur nec diuidit sed tota est in toto et tota in qualibet parte. ¶ Quādo autē dicitur eis ꝙ partes habēt motū ⁊ sensuum. Dicunt ꝙ non est ab aīa: sed ex aliquibus spiritibus ⁊ humoribꝰ cōmotis remanētibus in eis. Sed nō video ꝙ sensus possint habere nisi ab aīa ⁊ si habēt sensum necessario habēt animā. ¶ Dicas quomodocūc̄z placet tibi tm̄ istorū rationes nō cogunt ad ponēdum ꝙ sensitiua brutorū non sit extēsa vel diuisibilis. Prima nō. Tum q̄ partes ille diuise nō debēt dici animalia: sed partes aīalis. Tū q̄ nō est impossibile si voces ea aīalia ꝙ talia plura generētur ex vno per diuisionē sicut ex vno ligno fiunt plura ⁊ precipue nō est impossibile in talibus aīalibus impfectis ī quorum ptibus diuisis sunt ptes aīe cū partibus potētiarū vel cū ipsis potētijs anime nō tm̄ ad permanēdum. Nec sicut in per se primo pfectibili: sed tantū deficiendū. ¶ Secūda etiā ratio nō valet: q̄ partes ille non debēt dici aīalia sed partes aīalis. Secūdo dato ꝙ dicātur animalia imperfecta dicendū ꝙ sunt eiusdē rationis substātialis cū animali toto q̄ habēt materiā vel corpus partē ⁊ formā eiusdez rationis substātialis: licet nō accidētalis: vt figure ⁊ organorū ⁊ possibile est in talibus ꝙ per diuisionē ex vno perfecto immediate generetur aliud imperfectū vel plura. ¶ Ad vltimā probationē ꝙ quicquid sit de sensitiua brutorum ꝙ homo per suā sensitiuā non est actu subiectum c̄titatis: licet operationis c̄te vel extense non extensione propria: sed c̄titate et extensione organi qd̄ est pars corporis. Sed si per aliquā formā est actu subiectū c̄titatis hoc est ꝙ formā corporis partis que est forma mixtionis: ⁊ similiter puto in brutis c̄tumcūc̄z sensitiua sit in eis sicut puto per accidēs sit extēsa. ¶ Ad tertiū principale pro istis dico ꝙ corruptibile ⁊ incorruptibile bene sunt eiusdē generis logici vel metaphisici siue per se siue p reductionē: ⁊ sic etiā sensitiua hominis ⁊ bruti ⁊ homo ⁊ brutū non sunt tm̄ vt sic eiusdē generis phisici: sed hec nichil ad ꝓpositum. ¶ Ad illud ꝙ dicūt illud fuisse de intētione Aristotelis dico ꝙ pbabiliter videt ꝙ hec fuerit ī tētio eius ⁊ etiā cōmentatoris: sed nō teneo eos in hoc sicut nec in multis. Aliter potest dici ꝙ Aristoteles bene dicit ꝙ intellectiuū principium est ab extrinseco sed nō negauit hoc de sensitiuo quin saltez in aliquo puta in homine sit ab extrinseco sicut ⁊ ipsum intellectū contines ipsum sicut figura figurā. Ista solutio nō placet michi: ⁊ ideo teneo primam.

¶ Hoc de tertio articulo principali in quo visum est ꝙ in homine ⁊ in quolibet animato sunt due forme substantiales tantum ⁊c.

¶ Quātum ad quartum arti

Nūo ille due forme i aīato faciāt vnum.

Prima opinio.

culū quomodo. s. iste due forme se habent faciendo per se vnum cum materia sunt plures modi dicēdi. ¶ Vnus doctor qui ponit plures fomas in homine tm̄ ⁊ nō ponit plures in aliquo alio. Dicit ꝙ materia prima ad ambas formas istas non habet nisi vnicam potētiam. Ita ꝙ anima ⁊ forma mixtionis vel corporis perficiunt materiā ēm eandē potētiaz In alijs vero formis ⁊ respectu aliarum formarus que sunt alterius rationis sunt semper diuerse potentie in materia: quia numerus potentiarum est secundum numerum formarum eductarum de potentia materie cuiusmodi sunt omnes forme alie ab anima rationali. ¶ Secundo dicit ꝙ in omnibus vbi cunqz vna forma potest dare esse sine alia quelibet potest suppositare materiam. Non sic autē de istis duabus formis in homine: quia neutra potest naturaliter dare esse materie sine altera: nec per consequens suppositare: sed ambe simul quasi vna forma totalis et perfecta dantes esse simul et suppositantes materiam. Unde dicit ꝙ naturaliter simul sunt vel non sunt in materia. Unde et in christo remansit prima forma miraculose sicut dicunt: sed in alijs hominibus corrumpitur naturaliter quando anima separatur. ¶ Tertio dicit ꝙ iste due forme comparantur ad materiam sicut ad vnum perfectibile et ꝙ anima rationalis non comparatur ad totum compositum ex materia ⁊ prima forma sicut ad suum perfectibile quod informet. ¶ Et ꝙ ī homine anima intellectiua continet formam vegetatiuam et sensitiuam. non autem formam mixtionis sed est forma distincta ab illa. Forma vero mixtionis vnitiue continet formam corporis ⁊ substantie simplicis. Sed in alijs ab homine vnica forma que est sensitiua in brutis vel vegetatiua in plantis cōtinet vnitiue quālibet aliam ⁊ est in eo vnica ī quo est. ¶ Ex quibus patet per ipsum ꝙ due forme hominis pro tanto per se constituunt hominem adinuicem et cum materia: quia informant vnicam materiam secundum eandem potentiam numeralem.

Reprobat opinio precedens.

¶ Contra istam opinionē arguo ꝫtū ad multa. ¶ Primo q̄ iste due forme nō perficiāt materiam ꝫm eandē potētiam: quia si potētie numerantur in materia sicut dicis. Aut potētie numerātur ꝫm formas. Aut ꝫm agentia: ꝛ patet q̄ vtroq̄ modo habeo ꝓpositū quia materie est alia ꝛ alia potētia ad istas formas. Forme eñ ꝛ sunt alterius ꝛ alterius rationis et sunt ab alio et ab alio agēte: vt patet. Nec valet q̄ dicis potētias variari in materia ꝫm multitudinē formarū eductarum de potētia materie: non autē ꝫm alias. Nam in materia nō ponitur potētia principaliter nisi ad hoc: vt forma perficiat materiam sicut actus forme autē informanti inꝫtum perficit: vt sic accidit q̄ educatur vel nō educatur. igitur multiplicationi potētie ꝫm multitudinem forme accidit q̄ forma educatur. ¶ Secūdo sic contra eos. Aut accidit q̄ potētia materie dicit essentiam materie receptiuam forme: ꝛ sic nō multiplicatur nec variatur: ꝛ ita parum respectu formarū eductarum sicut nō eductarus: ꝛ alterius rationis sicut alterius ꝛ alterius rationis quia essentia materie non variatur. Aut accipitur potētia ꝓ respectu materie ad formam: ꝛ sic oportet necessario q̄ multiplicetur ꝛ varietur sicut ꝛ forme ipse siue educātur siue non siue sint eiusdē rationis siue non sicut ꝛ respectus oportet multiplicari ꝫm multitudinem terminorum.

¶ Secūdo arguo cōtra illud qđ dicūt q̄ prima forma q̄ est forma mixtionis non potest naturaliter perficere materiā sine anima intellectiua. Probo q̄ immo licet nō ecōuerso agēs per se habēs sufficientem virtutē ꝛ actionē pōt terminū illius actionis inducere in passum sibi ꝓportionatum si nō est impeditū. Patet sic de se. Sꝫ tale agēs est homo vel generās creatū seu agens naturale respectu forme mixtionis supposita generali influentia ꝛ sine aliqua actione creatiua: ergo talem formā mixtionis potest inducere in materiam ꝓportionatā ꝛ accidit sibi q̄ concomitetur actio creatiua anime rationalis. Item prius in suo priori nō dependet a suo posteriori. Sed forma mixtionis prior est ꝛ presupponitur ab anima intellectiua: igitur nō dependet ab ipsa sed potest esse ꝛ manere naturaliter sine ipsa licet nō ecōuerso. Itē hoc probat sequēs effectus: quia separata anima rationali etiā in quocūq̄ homine naturaliter manēt eadē accidētia terminata q̄ prius sicut probatū est supra in secūdo articulo. Sed hoc nō est sine forma mixtionis naturaliter manēte eadez que prius in materia ipsa: ꝫ ꝛc. Item caro mortua christi vnioce fuit caro cū carne aliorum hominuz mortuorū. Si in ipsa remānt forma carnis sine aīa intellectiua: ꝫ sitr̄ in carne aliorū remanet ꝛ vniuoce siue eodē modo: ꝫ naturaliter manet in alijs: igitur et in christo.

¶ Tertio arguo contra aliud dictū ex quo dependet totū scz q̄ materia ꝑma sit ꝓ prio perfectibile aīe ꝛ nō cōpositū ipsum ex materia ꝛ prima forma. ¶ Arguo sic primo. ꝓprio perfectibile aīe sicut dictū est supra ꝛ probatū per Aristotelē est corpus physicū organicū ꝛc. Sꝫ istud nō dicit materiā solā sed dicit cōpositū ex prima materia ꝛ prima forma: ꝫ ꝛc. ¶ Scdo sic ex pluribus essentialiter distinctis alterius rationis nō fit aliqd vnū per se nisi vnū se habeat sicut potētia ꝛ reliquū sicut actus. 7. meta. igit ex istis duab⁹ formis non fit aliquid vnū per se nisi vna respectu alteri⁹ se habeat sicut potētia subiecti seu pars per se subiecti. Sed planū est q̄ si ꝓpriū perfectibile cuiuslibet esset materia ipa ꝛ nō cōpositū ipsum ex materia prima ꝛ prima forma respectu secūde neutra se haberet ad aliā vt potētia ad actū: ergo nō fieret ex ipis vnū per se. Nec valet dicere q̄ immo: qz ambe puncta in tertio sicut in vno pfectibili puta ī materia quia istud nō sufficit: sed oportet q̄ vna sit potētialis respectu alteri⁹ ad hoc vt ex ambab⁹ adunicez cōparatis nō solū ad materiā fiat vnū per se vel saltē sit p se pars subiecti potētialis vel receptiui forme vltime.

¶ Vltimo cōtra illud qđ dz in ista positiōe q̄ in alijs ab homine non sunt plures forme substātiales ꝛ q̄ vna forma in eis continet vnitiue oēs inferiores. ¶ Cōtra argutz est supra articulo scdo q̄. f. in oī aīato sunt plures forme substātiales ꝛ q̄ aīa formā corporeitatis vt̄ corporis vnitiue nō pōt cōtinere ita parū in alijs sicut in hoīe sicut nec forma pōt vnitiue cōtinere ꝓpriā materiā nec aliquā partē eius: ꝛ ideo videt iste modus dicēdi quasi per omnia esse falsus.

¶ Alius est modus dicendi q̄ ꝓ tanto iste forme faciūt vnū per se cum materia quia per primā formā materia recipit esse substantie ꝛ corporis vel carnis incōplete tamen ꝛ imperfecte: sed per animā superuenientem recipit omnia ista cōplete ꝛ perfecte ꝛ cū hoc alios gradus essendi sicut gradus vitales vt vegetatiuum sensitiuum ꝛ intellectiuum. ¶ Contra istud primo: quia sicut probatum est supra. Anima nō potest dare esse corporis vel mixti ꝛ pari retione nec cōplementū ipsorum potest dare. Si enim posset dare cōplemētum ipsorum pari ratione posset dare esse corporis. Vn de corpus ꝛ ita frustra plures forme ponerentur. ¶ Secundo quia iste modus dicendi videtur imaginari q̄ ambe forme respiciant materiam ꝓ prio ꝓprio perfectibili quod est falsum ꝛ superius improbatum: quare ꝛc.

Secūda opinio.

Ꝑ opinionē hanc.

¶ Alius est modus dicendi q̄ anima intellectiua medio modo vnitur corpori inter modum vnionis formarum accidentaliū ad sua subiecta et modum vnionis formarum aliarū substantiarum ad materiam. Vnitur enim existenti in actu primo ꝛ substantiali per formam corporis puta corpori ipsi et in hoc conuenit cum formis accidentalibus: ꝛ differt ab alijs formis substantialib⁹. Sed quia est perfectio substantialis et spiritualis: ideo potest subsistere naturaliter nec inheret sicut accidentia: et per consequens non facit vnum per accidens cum corpore sicut accidentia. Nec etiam aduenit enti in actu substantialiter ꝛ totaliter completo sicut accidētia: et ita facit vnū ꝓ se cū illo cui aduenit qđ est adhuc in potentia ad actum substantialē: ꝛ in hoc conuenit cū alijs formis substātialib⁹. Sed iste modus dicēdi singulariter videtur ponere q̄ aīa solum intellectiua insit enti in actu per formam substātialem faciens vnū per se cum ipo. hoc aūt non est singulare in aīa intellectiua sed cōe est cuilibet aīe sicut dictū est supra. ideo nō teneo istū modum. ꝑ cōtra istū moduz magis videtur eē subsistentia naturalis ipsius aīe ꝫ ꝓ eo. Videtur eī alicui eoi ꝓpo q̄ naturaliter subsistēs q̄ minus sit alteri vnibilis faciēs vnū per se ꝛ q̄ per hoc ab alijs substātialibus formis distinguatur. ¶ Jō dimitto istum modum.

Tertia opinio.

Reprobatur hic modus.

Auctoris opi.

¶ Et dico aliter de isto articulo, q̄ iste forme sic se hñt in quolibet aīato adinuicē ꝛ ad materiā ad ꝓstituendu aliqd vnum p se q̄ ex materia ꝛ prima forma q̄ est fōa mixtionis sit vnū per se cōpositum qđ est subā incōpleta ꝛ corpus ps qđ est ps eēntialis aīati distincta cōtra aīam nō includens ipam ꝛ est ꝓpriū pfectibile ipsius aīe ꝛ ꝫm se totum in potētia aīam. Jta q̄ ex ipo corpore ꝛ aīa fit vnū ꝓ se sicut dr̄. 2. de aīa. Et istud corpus non est gen⁹ nec directe per se ī gñe sed ꝓ reductionē ad totū aīatum cuius est ps sicut ꝛ aīa ipsa ꝛ ipsa aīa supueniens corpori dat esse vnū aīal ꝛta le aīatum vel tale puta hominē vel asinuz vel equū vel plantā p modū forme partialis ꝛ sic in hoīe habemus humanitatē quiditatē hoīs ꝑfectaz ꝛ completam ꝓ quam hñs ipam puta hō est in gñe perfecte ꝛ hoc a gradu generis gñalissimi vsq̄ ad spēm specialissimā inclusiue. ¶ Scdo dico q̄ ab humanitate ꝛ conformiter a tota q̄ditate vel eēntia aīati constituta ex corpore ꝛ aīa accipitur gen⁹ gñalissimum substātie ꝫm q̄ in se hz rōnem formalē vel cōceptum substātie q̄ est ratio fōalis aliqua ex natura rei in ipa quiditate aīati ꝛ est prima rō simplicior qua primo cōtinet aliqđ genus per se ab eadē q̄ditate aīati tota ꝛ ꝑfecta accipitur rō dr̄ie que est corporeū vt sibi ꝓuenit grad⁹ corporeitatis vel rō formalis distincta in ipa ex natura rei formaliter distinguitur ꝛ ad quā rōnem formalē corporeitatis ipamet vt hñs ꝛ includēs rōnem substātie est in potētia sicut genus ad dr̄am ꝛ ita descendēdo ꝫm alias rōnes formales generum ꝛ dr̄arum vsq̄ ad speciē specialissimam. ita q̄ genus ꝛ dr̄a ꝛ spēs sumitur a tota quiditate īmediate ꝛ prime ꝛ quodlibet istoz dicit totam eēntiam licet gen⁹ ꝫm aliam rōnē formalem ꝫ dr̄ia ꝛ species ipa sicut includēs ipa vel sicut ista duo. Genus eñ īmediate ꝛ deteriate. dicit totum ꝫm illum gradū vel rōnem illā formalem ꝫm quā est in potētia ad dr̄iam ꝛ differētia etiā dicit totum ꝫm illaz formalē rōnem que comparatur ad genus sicut actus ad potētiam ꝛ iō siue sit ꝓdicatio gñris de dr̄ia vel ecōuerso semp ē predicatio totius de toto tñ ꝓdicatio gñris de differentia vel ecōuerso nō est per se ꝓpr̄o⁹: qz nec genus ponitur in diffinitōe differētie nec ecōuerso nec alterū istorum includitur in ꝓceptu alterius nec est fōaliter idem illi: sed ꝓdicatio vtriusq̄ est per se ꝓpr̄o⁹. quia vtrūq̄ includitur in ꝓceptu quiditatiuo spēi sicut ꝛ in diffinitiōe. ¶ Ex quo pz q̄ nō ponūtur plures forme vt habeātur grad⁹ gñris ꝓdicamētalis. Ab eadem enim fōa in hīitibus tm̄ vnā formā siue ab eisdē plurib⁹ vel saltem ab vltima specifica in hīitibus plures accipiūtur oēs grad⁹ predicamentales vel poti⁹ a q̄ditate ipa ꝓstituta ex tali forma ꝛ materia cū alia forma ꝛ sic etiā in hīitib⁹ vnam formā.

Locꝫo.

¶ Sic igitur dico sicut apparet ex predictis q̄ ex duabus formis in aīato cū materia ipa fit vnū per se aīatum in re et effectiue. Et est exēplum ad hoc. Nam sicut ꝛ gen⁹ ꝛ dr̄ia distinguitur in ꝓceptu ꝛ ex gñe generalissimo qđ est primū ꝛ dr̄ia sua diuisiua fit vnū ꝓ se gen⁹ subalternū vnū in cōceptu ꝛ ex illo genere subalterno ꝛ dr̄ia sua diuisiua fit vel ꝓstituitur aliud gen⁹ subalternuz inferi⁹ ipso ꝛ sic vsq̄ ad genus primū speciei spālissime ex quo cū differentia specifica diuisiua sui ꝓstituitur vna ꝓ se spēs in conceptu ꝛ vna diffinitio ei⁹ nō obstantib⁹ q̄ currant in ipsa specie plures differentie generū intermediorum cū differentia specifica quarum tū quelibet dicit aliquem actū in conceptu ꝛ similiter genus quodlibet qz alias nō notificaret diffinitum. Et ratio huius vnitatis per se est qz genus generalissimum est per se in potētia ad differētiam suaz vt constituatur gen⁹ subalternū cōstitutum ex genere generalissimo est per se in potentia ad aliā differentiam ꝛ sic descendēdo vsq̄ ad speciem specialissimam non obstante q̄ plures differētie sint plures actus formales ꝫm cōceptū. Jta dico q̄ primū cōpositum ex prima materia ꝛ prima forma est ꝓ se in potentia eēntiali vel substātiali ad aīam ꝛ ex ipoz aīa vnum per se substātialiter in re ꝛ in effectu non obstante q̄ vtraq̄ forma sit aliquis actus in se quia prima forma nō est actus cōpletus ꝛ perfectus nec dans esse nec cōpletam ꝫm aliquam speciem sed in potentia ad formā specificam vltimā vltra quā nō est amplius potentia ad formam aliam substātialem partialē. Et hoc de quarto articulo principali

Notāda

¶ Nota hic q̄ licet forma mixtiōis in corpore humano sit nobilior forma cuiuscūq̄ elemēti non tamen dat esse specificū cōpletum sicut illa. Dare eī esse specificū ꝛ cōpletuz nō est omnis forme sz dare esse substātiale. Et dico q̄ fōa corporis dat nobilius esse substātiale ꝫ forma elemēti; licet nō det esse cōpletum ꝛ terminatū nō intendētia ad vlteriorem formam. Unde non oportet q̄ magis perfecta det esse magis completum ꝛ terminatū nisi solū de formis specificis ꝛ vltimatis sed vniuersaliter opz q̄ det perfectius esse.

Reprobato motiuo ꝓcedētius opinionum.

¶ Quantū ad quintū articulum Restat soluere motiua aliorum. Et primo duco quattuor prima ad oppositum. Nam sicut se habent genus ꝛ differētia ad faciendu aliquid per se vnum substantialiter in ꝓceptu sicut materia ꝛ forma in effectu ꝓcipue ꝫm eos qui ponūt q̄ gen⁹ accipitur a matereia ꝛ differentia a forma. ¶ Tunc de primo motiuo q̄ vnius rei vnuz est omne substātiale. Dico q̄ ita verū est in cōceptu sicut in effectu ꝛ sicut forma substātialis dat esse substātiale ī effectu. Jta ꝛ differentia in cōceptu: igitur si ex hoc excluditur pluralitas fōarum in eodem per se vno ī effectu. Jta ꝛ pluralitas differētiarū in eodez per se vno in cōceptu. Jta q̄ nihil per se vnū erit includens plures differentias. Hoc aūt est plane falsuz ꝛ cōtra ipsos ꝛ cōtra oēs. ¶ Eodem modo pōt duci confirmatio ad oppositū qz sicut due forme sunt duo actus substātiales in re ꝛ in effectu. Jta ꝛ due differētie in ꝓceptu ergo nō possunt ꝓstituere vnū per se in cōceptu sicut nec plures forme in effectu.

¶ Ꝑ. Sicut probatū est supra distinctione. 12. materia postꝫ creata est/est aliquod ens in actu extra intellectum: ergo si motiuū est bonum ex materia ꝛ forma que ē actu nō fit aliqđ ꝓ se vnū cōtra oēs,

¶ Secūdum motiuum duco ad idem sicut in re ⁊ in effectu forma aduenies alteri vel cōposito ex materia ⁊ alia est accidentalis Ita vt videtur differētia aduenies alteri vel constituto ex genere ⁊ alia differētia erit accidētalis/ ⁊ sic non faciet ꝙ se vnum in conceptu cū illis sicut nec posterior forma cū priore ⁊ materia faciet vnū per se hoc est falsum. ¶ Item genus dicit actualitatem aliquam in cōceptu. Alioquin nō notificaret diffinitū ⁊ dicit actualitatem substātialem simpliciter in genere substātie. ergo si argumentuz est bonū differentia sibi aduenies est simpliciter accidentalis. ¶ p̄ qz forma aduenit materie existēti in actu substātiali. ergo est accidens.

¶ Tertium motiuum ipsorum duco cōtra eos. Nam sicut illa q̄ accipiuntur a diuersis formis nō predicātur de se inuicē per se primo mō sicut nec ille forme. Ita nec illa que accipiūtur vnum a materia ⁊ aliud a totovel a forma sicut nec materia predicatur de forma vel de toto per se primo mō. Genus aūt accipitur a materia per eos ⁊ species vel a toto vel rōne sui formalis qđ est differētia accipitur a forma ergo nō plus predicatur vnum de alio per se primo mō ſm tuam positionez q̄ ſm istam si tuum motiuū est bonuz. ¶ p̄ ipsi dicunt ꝙ eadem forma dat omnes illos gradus distinctos a quibus accipitur genus generalissimū ⁊ species generalissima ⁊ oīa genera media. ¶ Ex hoc dico primo ꝙ est cōtra eos qz tunc genus nō accipitur a materia sed a forma cuius oppositū ipi dicūt Scdo qz sicut in re vnū eoz que accipiūtur a diuersis nō predicatur de alio per se primo mō. Ita parum in cōceptu vnū eorū quo accipiūtur ex diuersis nō predicatur de alio. Sz genus generalissimū ⁊ intermedia ⁊ species specialissima accipiuntur a diuersis gradib⁹ essendi quos dat forma quos hñt ponere distingui ex natura rei velint nolint: qz ſm eos tales gradus cōsequūtur diuersa accidentia et diformia ſm diuersitatē ⁊ diformitatem graduz quos cōsequunt. ¶ p̄ Nisi distingueretur ex natura rei sed tm̄ ſm rōnē nō video quare tota coordinatio predicamētalis nō posset esse in deo vel poni nō obstante eius simplicitate igitur adhuc seqtur cōtra te ꝙ nullum istoz per se prio⁹ p̄dicabit de alio

¶ Quartum motiuum etiaz ducitur ad idem inconueniēs scilicet ꝙ frustra ponētur plures differētie sicut ⁊ forme. Nam sicut vltima forma propter sui perfectionem cōtinet alias sicut dicis ⁊ ita potest fieri per ipsam quicquid fit p alias. Ita ⁊ vltima differentia specifica cum sit nobilissima poterit cōtinere alias superiores ⁊ sic frustra ponētur plures differentie in eodez per se vno quod est inconueniens cōtra omnes. ¶ Dico igitur ꝙ ista motiua nihil valent ⁊ sunt sophismatica debilia. Ideo soluo ad ipa cū aliis sequentibus.

Soluit predicta motiua cū aliis.

¶ Ad primum quando dicis ꝙ vnius entis per se nō est nisi vnum esse substātiale. Dico ꝙ vnitas est passio entis ⁊ dicitur vnuz p se ⁊ per accidēs ⁊ sicut ens p se aliud simplex aliud compositum. Ita ⁊ vnum ⁊ sicut ens per se compositum. Aliud cōpositum ex materia ⁊ vnica forma ⁊ aliud ex materia ⁊ pluribus formis modo supradicto ita ⁊ vnum per se substantiale ⁊ ita vnius entis simplicis est vnum esse simplex ⁊ vnius entis cōpositi per se est vnum esse cōpositū ⁊ sic vnum sicut est compositum. ¶ Quādo dicis forma dat eē substantiale verum est. Sed sicut vna forma potest cuz materia ad vnum esse compositi alicuius quod est vnum per se. Ita ⁊ plures forme quarū vna non est in actualitate cōpleta sz est potentia ad aliam vel pars eius qđ est per se in potētia essentiali ad alias possunt concurre ad vnū esse per se magis ꝓposituz ¶ Aliter dicitur breuissime vni⁹ per se est vnū eē. Verū est completū ⁊ perfectum ⁊ iō nō est nisi vnica forma perfecta ⁊ cōpletiua ⁊ hoc nihil cōtra me. ¶ Ad cōfirmationem ꝙ ex pluribus actib⁹ vel existentibus in actu non sit vnū per se. Dico ꝙ verum est ex pluribus existentibus in actu cōpleto ⁊ perfecto ſm speciem specialissimā. Sz dico ꝙ ex pluribus actibus qui sunt eiusdem generis puta de genere substātie ⁊ quorum alter per se est in potentia ad alium vel ps existentis in potētia ad aliuz sicut est in ꝓposito de pluribus formis nostris pōt fieri per se vnum. Nihil enim plus requiritur ad hoc vt ex aliquibus duobus fiat per cōpositionez aliquid per se vnum. Sed ex duobus actibus quoz neuter est in potentia ad alterum sed sunt act⁹ vltimati sicut due forme specifice nō potest fieri vnum per se

¶ Ad secundū motiuū de forma substātiali que dat esse simpliciter. Dico ꝙ ens simpliciter dicitur vno mō ens in actu ſm ꝙ actus dicit differentiā entis ⁊ ens in potētia dicitur ens ſm quid. Alio mō dr̄ ens simpliciter primum gen⁹ entis qđ est substātia ⁊ isto mō ens ſm quid dicitur accidens. Tertio dicitur ens simpliciter illud qđ ē nobilius ⁊ens. Sed quid dicitur illud quod est innobilius sicut Aristo. primo. de generatiōe generatio nobiliozis ē generatio simpliciter; sz generatō innobiliozis est generatio ſm quid. ꝑimo modo Sco ꝙ nō plus forma substātialis dat esse simpliciter q̄ forma accidētalis. Nec ecōuerso forma accidentalis plus dat esse ſm quid q̄ forma substātialis. Scdo aūt modo dico ꝙ forma substantialis q̄libet dat esse simpliciter: qz esse substantiale ⁊ subiectum eius est ens in potentia ad tale esse simpliciter nec istud tangit ꝓpositum. Dico eīm ꝙ plures forme substantiales sic se habētes sicut dictū est supra possunt ꝙcurrere ad vnum esse simpliciter cum materia. ¶ Tu dicis subiectū posteriozis eēt ens actu. Dico ꝙ verū est per formam ꝙcompletaz qz ex ratione talis impfectionis ⁊ incōpletionis est per se pars compositi existentis in potētia per se ad vlteriozem formam specificam ⁊ perfectiozem ⁊ vltra q̄ dat esse simpliciter scdo mō qz est substantiale. Tertio autem mō non quelibet forma substātialis dat esse simpliciter in eodem cōposito sed tm̄ vltia que est specifica ⁊ perfectissima ⁊ illud quod aduenit enti in actu per talem formam est accidens nec ab aliquo intelligente ponitur aliqua substātialis aduenire. ¶ Ad primam confirmationē ꝙ subiectum generis est non ens nec est in loco. Dicereturꝙ primū nō debet intelligi negatiue negando vniuersaliter omnem formā in subiecto generationis cuiuscūq̄ sz priuatiue dz intelligi qz nō ens ē secūdum illam formam ad quam in potentia ⁊ qua pri

Nota de ente simpliciter ⁊ in actu

Nūo est via cognoscendi accidēs ⁊ alia. ⁊c.

uatum est cuius est forma specifica in proposito.

¶ Dices eodez mō posset dici de subiecto motus. ¶ Dico ꝙ nō qz subiectum mot⁹ scdm ꝙ huiusmodi nō est in potētia ad aliqđ esse substātiale quod ē esse simpliciter sed tm̄ ad esse actuale: ⁊ iō non dicitur non ens simpliciter sed ens in actu simpliciter. ¶ Aliter soluitur ꝙ Aristoteles distīguit gnātionem a motu pro tanto qz ſm ipm̄ nō est hoc vniuersaliter verū ꝙ subiectū generatiōis sit ens in actu per formam substātialem sicut est de subiecto motus. Unde sufficit Aristoteli ꝙ sit aliqua generatio cui⁹ subiectum nō sit ens in actu licet non sit necessarium de omni. ¶ Aliter soluitur ꝙ subiectuz generationis nō est ens in actu scdm formaz specificam ⁊ cōpletam sicut est potest eē subiectū mot⁹. ¶ Ad aliud de loco dico ꝙ Aristoteles nōvult dicere quin subiectum generatiōis nō sit in aliquo loco. Alioquin nunq̄ generās attingeret aliud. Sz enim passum appropinquari agenti vt videtur sed p tanto dicit ꝙ nō est in loco qz determinat sibi aliquē locum scd omnem formam specificā quam habeat. Sicut dicimus ꝙ graue est deorsum determinans sibi talem locū naturaliter per suam formā specificam que consequitur grauitas inclinans ad talem locum. ¶ Ad cōfirmationē ꝙ nō est via cognoscēdi aliquod accidēs qz dicitur ꝙ omne accidēs erit forma completa substātialis respectu prioz. Pari ratione dico ꝙ imo est via cognoscēdi aliqua quia sunt per se sensibilia subā aūt nō. Alia qz habent contrariū. Substātia aūt non vel qz suscipiunt magis ⁊ minus. Substātia autem nō. Alia qz fundantur in istis sicut respectus: substātia aūt non. Alia qz habent operationes aliquas quas nō hz substātia ⁊ per omnia talia signa. Si autē nullū sit signū per quod potest accidēs cognosci esse accidēs distīguendo a substantia tunc nesciam tibi dicere vtrū sit accidēs vel substātia sicut etiam tumet nescires dicere nō tm̄ ꝓpter hoc sequitur ꝙ sit vtrūq̄. ¶ Dices ꝙ habetur infallibile signū per hoc ꝙ aduenit enti in actu per formam substātialem. Dico ꝙ istō signum fallit nisi intelligatur de forma substātiali completa ⁊ specifica. Nec potes dicere ꝙ omne accidens sit talis forma sicut nec potes dicere ꝙ non sit nisi vnum predicamentū. ¶ Ad alias confirmationez de forma lapidis. Dico ꝙ forma lapidis est forma specifica completa ia ratione sua ⁊ iō nō est in potentia ad aliqđ essentialiter distinctuz nisi ad accidens. Sed forma corporeitatis nō est talis forma sed est forma nō specifica ⁊ incōpleta ⁊ tendēs in vlteriozē perfectionē. ¶ Tu dicis illa est actualioz q̄ forma lapidis. Dico ꝙ nō actualitate specifica sz bene actualioz qz nobilioz nec obstat isti nobilitati ꝙ sit in potentia ad vlteriozem imo magis attestatur sue nobilitati. Ideo non valet.

¶ Ad tertium motiuum dico ꝙ genus ⁊ species ⁊ differentia omnia accipiūtur a toto ⁊ dicūt totū sicut dictuz est supra ideo falsa ē ymaginatio minoris ꝙ si in hoie essent plures forme ab vna acciperetur genus ab alia species hoc ē falsum sicut dictum est supra. ¶ Ad primam cōfirmationem de genere. patet ex predictis qūo nō dicit aliquid eēntialiter distinctum a specie qz vtrūq̄ dicit totuz licet nō eodē modo. Non obstante ꝙ in homine sint plures forme sicut in specie. ¶ p̄. etiā argumētum est contra eos qz dicunt ꝙ genus accipitur a materia ⁊ species a forma ergo gen⁹ ē aliud a specie sicut materia a forma. ¶ Ad aliam de vltima differentia. Dico ꝙ vltima differentia siue sint in eodem plures forme siue nō dicit totam substantiam rei qz dicit totum sicut dictum est supra. Sed dico ꝙ non dicit totum ſm omnē gradum vel rōnē formalem inclusam in quiditate. Alioquin in diffinitione superflueret genus. Cōparatur eīn ad genus sicut actuale ad potētiale ⁊ distīguitur ab ipo ex natura rei. Alioquin nōvideo quin vnum in cōcreto posset per se primo mō de alio p̄dicari qđ est falsum. ¶ Ad aliam ꝑfirmationē de bipedalitate ꝙ est quedam bipedalitas. verū est quedaz differētia pedalitatis non qz includat per se primo mō pedalitatez sed sicut diceretur ꝙ rōnalitas est quedā animalitas. i. quedam differētia aīalitatis. ¶ Ad aliam de ordine qui nō est in substantia. Dico ꝙ in nullo habēt mentem Aristotelis sed tm̄ verba. Dicit enim ꝙ in substātia nō est ordo non qz eadē substantia per se vna nō includat plures substātias ordinatas siue ille sint materia ⁊ forma siue plures forme. Sed in substātia nō est ordo sicut dicit nisi differentie ponātur ordinate in diffinitiōe. puta si pōneretur primo magis specialis differentia ⁊ postea magis cōmunis tunc nō esset nisi in diffinitiōe substantiali ordo sed magis nugatio vel deordinatio. ¶ Ex quo patet ꝙ siue sint plures forme in eodez siue non nihil omnino est ad ꝓpositum.

De vltia differentia.

¶ Ad quartum motiuū dico ꝙ plures formas ponere est necessarium ⁊ ꝙ impossibile est fieri per vnam nec saluari possunt illa que ponimus de aīato ⁊ q̄ sunt vera de ꝓpo sicut supius est ostensum. ¶ Quādo dicis ꝙ imo qz posterior cum sit perfectior cōtinet omnem aliam priorē virtiue vel virtualiter siue perfectionaliter vel eminenter. ¶ Dico ꝙ nō valet. Nam licet aīa ꝓtineat formas imperfectiozes perfectionaliter non tm̄ formaliter in se continere potest formam corporeitatis. Tūc eīm formaliter posset extēdi ⁊ diuidi sicut corpus quod tamē repugnat sibi ⁊ ideo nō potest dare formaliter esse corpus. Et patet hoc in exemplo qz anima rōnalis cum sit superior ⁊ perfectior forma q̄ forma celi ꝓtinet illaz perfectionaliter ad modū quo perfectius ꝓtinet impfectius tamē formaliter non potest dare esse celum vel esse celi. ¶ Quādo dicis vltra ꝙ imo qz sicut est in figuris sic in formis Dico ꝙ philosophus nō dicit tibi ꝙ sic sit in formis vniuersaliter sed in aīabus dicit. Et ideo dico ꝙ aīa vnica tm̄ est in aīato ⁊ ꝙ superior in eodem cōtinet inferiorem per predicta que ei inferioribus sunt dispersa non oportet ponivnita in inferioribus qm̄ repugnātia formalis in hoc inuenitur.

ꝙ necessarium ē ponere ples formas.

¶ Ad quintum motiuū quod adducitur postea ab aliis quādo dicis impossibile est ꝙ idem numero sit corpus vnum ⁊ motiuū. Dico ꝙ falsum est qz corpus viuum non intelligo nisi corpus informatum aīa. Per corpus mortuuz nō intelligo nisi corpus priuatum vita vel aīa. Et dz

co q̄ idē est corp⁹ aliq̄n carēs vita ⁊ aliq̄n infōatus vita sicut aliquādo infōmatū albedine. ¶ Tu dicis ista differunt genere. Dico q̄ est falsū. Nec genere phīsico nec metaphīsico. Sed sunt eadem ps alicuius in potentia vel in actu in eodē genere ⁊ in eadez specie ⁊ individuo per reductionē recte sicut tu poneres materiam eandē cum aīa ⁊ sine anima.

Viuere quid. ¶ Ad cōfirmationem viuere viuētibus est eē. Dico q̄ viuere nō est totale viuentium: sed est eē completuz aīati ⁊ viuentis quod nō manet manēte aīa. Esse vero incōpletū ⁊ imperfectū manet quod ē eē corporeū vel corpis p̄ formā incōpletā manentem.

Sp⁹ carnis. ¶ Ad sextum dico breuiter q̄ caro viua ⁊ mortua sunt vniuoce caro: imo eadem caro numero sicut de corpore dictū est. ¶ Ad philosophum dico q̄ opus carnis vñ caro non est carnem generare vel nutrire siue alimētum cōuertere sed vñ viua ē. Et ī bene p̄cedo q̄ nō est viua sicut prius nisi equiuoce. Quecūq; aūt sit operatio carnis ⁊ si habet aliquam p̄priam vnde caro est. Dico q̄ illa vniuoce p̄uenit carni viue ⁊ mortue des quācunq; volueris.

¶ Ad septimuz dico q̄ fundatur super imaginationē falsam sez q̄ ponatur pluralitas formarū p̄opter gradus generis p̄dicamētalis. Dico ēn q̄ ab eadē quiditate licet nō ita simplici accipiūtur oēs isti gradus in substātia cōposita sicut ab eadez albedine in genere qualitatis vt dictum est supra. Nec oz q̄ a forma ita simplici sicut est albedo. Alioquin nō esset dare substātiam cōpositam per se ī genere. Nulla ēn forma partialis per se est in genere substātie sicut albedo per se est in genere qualitatis ⁊ iō a toto cōposito siue ex materia ⁊ vna forma siue ex pluribus formis accipiuntur gradus p̄dicamētales ⁊ nō ab aliqua simplici forma nec ab aīa nec ab alia. ¶ Ad illud superadditus dico q̄ nō oportet per oīa esse simile inter genus substātie ⁊ accidētis. Sic ēn posset etiā argui contra eos de corpore vel materia que nō est p̄ se in genere sicut est quelibet accidentalis forma. Sic dico q̄ nō quelibet forma substātialis est specifica licet omnis forma accidentalis.

¶ Ad octauum dico primo q̄ cōmentator nō dicit verū q̄n dicit q̄ potentie non multiplicātur in materia ēm multiplicationē specierū si accipiatur potētia p̄o principio passiuo susceptiuo forme. Nā istud nō est nisi eēntia ipsa materie que non variatur nec multiplicatur. Et patz etiam in subiecto cōtrariorum q̄ eadē est potentia susceptiua contrariorum. Si aūt per habitualitates illas intelligat respect⁹ ad fōas nō video q̄ dicāt nisi respect⁹ rōnis vel respectus reales ḣituales et in potentia qui nihil sunt actu ⁊ ita bene debēt numerari ēm qua scūq; formas etiam individuales ⁊ eiusdem rationis sicut ēm alias sicut ⁊ respect⁹ numerari debent ēm numerationē terminoz. ¶ Secundo dico q̄ licet dictū cōmentatoris esset verum ⁊ faceret aliq̄d ad p̄positū scz q̄ habilitates nūerarentur ēm multitudinem formarū vel specierum. Diceretur q̄ verū est ēm multitudinē formaz specificarum completorum ⁊ ita adhuc staret q̄ eadē potentia esset ad duas formas quaz vna esset completa ⁊ altera specifcia ⁊ completa. Nec obstante q̄ ille essent alterⁱ⁹ rationis nō autē ad duas specificas completas. ¶ Tu dicis aliud ē posse sanari ⁊ egrotare. Dico q̄ verū est de potentia obiectiua alia ⁊ alia est potētia obiectiua ad sanitatem ⁊ egritudinē nō aūt subiectiua q̄ eadē est contrariox. Et dato q̄ intelligat de potentia subiectiua non est ad p̄positum q̄ sanitas ⁊ egritudo sunt diuerse forme accidētales ⁊ cōplete nō sic nostre due substātiales in eodem aīato. ¶ Tertio dico ⁊ melius q̄ in materia est potentia ad primā formam ⁊ in materia ēm se nō est potentia ad animas sed in toto cōposito ex materia ⁊ prima forma ⁊ sic nihil ad p̄positum de tuis habilitatibus vel potētijs in materia. ¶ Per idem patet ad cōfirmationem que dicit q̄ potētia nō est in materia mediāte potentia igitur nec vna forma mediāte alia. Dico q̄ verum est sicut dicimus q̄ albedo est in substātia mediāte quātitate. Tunc ēn prima forma eēt tota le receptiuū secūde forme qd̄ est incōueniēs. Sed totum cōpositum ex materia ⁊ forma est ipsum respectiuum totale aīe ⁊ sic nihil ad p̄positum.

¶ Ad auctoritates Ad primā de ecclesiasticis dogmatibus. Dico q̄ bene cōcludit p̄ me q̄ in eodē viuo nō sunt plures aīe: sed non dicit auctoritas nec concludit quin sint ibi plures forme. ¶ Ad auctoritates cōmentatoris dico q̄ in ista materia cōtradicit cōmentator sibi plane in tertio de celo ponendo simul cū forma mixti formas elemētoz ⁊ in illis auctoritatibus negādo pluralitatem formarum in eodem vno per se: ⁊ ideo nihil valent auctoritates eius ⁊ ego simpliciter nego eas vel si valent nō valent nisi de pluribus formis specificis ⁊ completis quas impossibile est simul stare in eadē materia. Nō sic autem est in p̄posito. quare ⁊c.

Ad Hēnadium.

Ad ome tatorem.

¶ Ad primum principale Dico q̄ in generatiōe p̄uersiua vnius elemēti ex alio realiter est verū q̄ gñationem vnius cōcomitatur corruptio alterius ⁊ ecōuerso. Sed nō est hoc vere vniuersaliter q̄ generatio vnius sit corruptio alterius scz quādo materia nō se habz imediate ad formam generati sed mediāte alia sicut ad aīam rationalem vel ad aīam: tūc ēn oportet q̄ aduenīēte posteriore forma prior corrūpatur ⁊ q̄ quādo generatur aīatum q̄ corrumpatur corpus. Nec q̄ cedat forma corporeitatis sicut etiā posuisset cōmator ⁊ posuit ⁊ in generatione mixti ex elementis nō opz elemēta corrūpi tñ in hoc male dixit: q̄ forma elementi est forma specifica ⁊ ꝑpleta mediāte qua manente materia nō est in potētia ad aliam nec compositum ex ipsa ⁊ forma elementi. ¶ Unde dixi supra q̄ generatio mixti ex elemēto vel elemētis necessario est corruptio elemēti vel elementoz vel ipām cōcomitatur. Et dico q̄ quotiens aliq̄d generatur ex alio ente quod est cōpletum ēm speciem specialissimā necessario corrumpitur prius ens licet nō oporteat hoc vniuersaliter q̄ gñatio vnius sit corruptio alterius vt patet in gñatione vermis sub speciebus vel cum speciebus eucaristie sicut dixi alias vel magis patebit in quarto. ¶ Si autem ista p̄positio debeat vtrverificari in omni generatione ex alio ente in actu p̄existente per formam. Tunc dico q̄ intelligēdū de generatōe totali ipsiꝰ q̄ gñatio vniꝰ nō semp corruptio alterius.

Nota. rei per quam habetur totum esse ipius. Tūc enim generatio vnius est corruptio alteri⁹ ⁊ econuerso. Sed nō oportet in gñatione partiali qua solus habetur esse aīatum ⁊ cui p̄supponitur esse corporeū vel corruptio. Tunc enim nec gñationi cōcomitatur aliqua corruptio nec ecōuerso corruptionē talem partialez p̄comitatur aliqua generatio. Unde quādo homo moritur ⁊ corrūpitur in ipso esseviuū vel humanū nihil generatur ſz tantū relinquiť corpus ⁊ forma mixtionis naturaliter manet in materia. Verū est tamen q̄ exinde alteratur ⁊ tendit ad corruptionez naturaliter ipm corpus licet corpus xp̄i ad hoc fuerit miraculose conseruatum. Sz qñ corpus corrūpitur bñ aliquid gñatur q̄ in corruptione corporis cōpletur ⁊ vltimatur corruptio hominis. ¶ Ad scām p̄incipale dico q̄ yle materia p̄ma est subiectū gñationis elementorū ⁊ corporum inaīatoz quorūcunq; ⁊ est subiectū prime generationis hoīs partialis que terminatur ad cōpositum ex materia ⁊ prima forma hominis sed non generationis vlteriozis cuiuscūq; aīati que termīatur ad ens aīatum ſz magis ipm cōpositū ex materia prima ⁊ prima forma est subiectū huius gñatiōis yle ergo est subiectū primū gñatiōis. Non q̄ ois gñationis: sed q̄ prime gñationis in reb⁹ inaīatis.

yle.

¶ Ad tertium dico q̄ quelibet forma substātialis cum materia que est specifica ēm speciem specialissimam cōstituit suppositū vel ad ipām naturaliter in materia p̄sequitur suppositum. Sed nō est verū vniuersaliter de qualibet forma substātiali. Puta de fōa substātiali que nō est specifica nec cōpleta. ¶ Ad quartum pōt dici q̄ Aristoteles nō comparat ibi formas partiales numeris: ſz differētias formales p̄parat numeris. Nā si quis remoueat a diffinitione vel a specie vīam vnam formalem specificam vel addat sibi aliquā statim variatur speciesſicut variatur species numeri amota vel addita vnitate ⁊ tūc nihil est ad p̄positum sicut patet. Hoc ēi verum est siue in eodem sint plures forme siue vna. ¶ Vel potest dici aliter q̄ dato q̄ cōparet ibi formas partiales numeris nō tamē quascūq; sed specificas ⁊ completas ⁊ planū est q̄ illis variatis vel multiplicatis species variatur: sed nō ponunť plures tales in aliquo aīato nec in aliquo per se vnovt dictum est supra. Sic de ista questione.

¶ Distin. decimeseptime. Questio scōa.

Secundo quero quia suppositū est hoc in precedenti questione. Utrū aīa intellectiua sit forma homini intrinseca informās corp⁹ vt materiam eius tanꝫ forma substantialis. ¶ Uidetur q̄ non. Illud qd̄ est per se subsistens nō informat aliq̄d aliō nec est alteri vnibile vt forma qz quod vnitur alteri vt forma nō subsistit nisi in illo alio ⁊ sic non est p̄ se subsistens. Alioquin corrūperetur ad corruptionem totius sicut alie forme. ꝯ ⁊c. ¶ Scdo sic. Forma per suā eēntiam est actꝰ siue nature qz nō p̄ aliquid additum nec p̄ aliquid mediū. Sed aīa p̄ suaz essentiam nō est actus alicuius materie qz tunc maneret sua eēntia separata a materia qd̄ est falsuz ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Illud qd̄ est principium recipiendi aliquid vniuersaliter ⁊ imaterialiter abstrahendo a materia nō est fōa alicui⁹ materie vel corporis qz materia talem receptionē impediret. Sed anima intellectiua est huiusmōi. Est ēn principiū recipiendi formam intellectā vniuersaliter ⁊ imaterialiter sicut est p̄incipium intelligēdi. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Cuius est potētia ⁊ actus de somno ⁊ vigilia. Sed si aīa intellectiua esset forma corporis eius esset potentia intelligēdi igitur ⁊ actus ergo corpus intelligere qd̄ est falsum quia in actione intelligendi nō cōmunicat corpus.

¶ Contra Aīa est actus corporis organici phīsici. ⁊c. Sed anima intellectiua est aīa secūdo de aīa. Est ēn alterum genus anime a vegetatiuo ⁊ sensitiuo ergo anima est alicuius corporis phīsici. ⁊c. Sed nō nisi corporis humani. ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic p̄cedā Primo inquirā. Utrum anima sit forma hominis intrinseca informans corpus vel materiam eius.

¶ Secundo inquiram Utrum anima intellectiua seu intellectiuū p̄incipium numeretur ēm multitudinem vel numerationem corporū. ¶ Tertio vtrū possit demonstrari q̄ aīa sit forma ⁊ q̄ numeretur per p̄sequēs sicut corpora. ¶ Ultimo Utrū aīa intellectiua sola sit talis forma q̄ rōne sue simplicitatis sit tota in toto ⁊ tota in qualibet parte.

¶ Quantū ad primum pono primo opinionem Cōmētatoris ⁊ motiua eius de hoc. ¶ Secundo vnam aliam ⁊ motiua eius. ¶ Tertio arguā cōtra vtrāq; opinionē. ¶ Quarto respondebo ad motiua eoruz. ¶ Quantū ergo ad primū fuit opinio Cōmētatoris Heretica. Secundo de aīa q̄ substātia intellitiua ipsius hominis non vnitur corpori eius vt forma nec est forma hominis intrinseca: sed est substātia quedā separata ēm esse nō informans aliquid hominis ēm esse. Sz tantum vnitur homini per operationez eo mō quo dicetur infra in suo mō ponēdi. ¶ Aſ aūt non sit forma humana p̄obatur multipliciter. Primo sic. Ex dictis Aristotelis super que immixtus est cōmentator. Illud quod est imateriale ⁊ immixtus nec est virtus in corpore hīs aliquam magnitudinem non est forma vel actus corporis vel materie. Ista patet de se per cōditionem imediatam. Sed intellectus est huiusmodi ēm Aristotelē tertio de anima ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Oportet recipiēs esse denudatum ab omni eo quod recipit ⁊ p̄sequēs nō esse aliquid tale ēm se quale est illud qd̄ recipit secūdo de aīa. Sed intellectus vel aīa intellectiua recepti ua est oīm formaz multipliciter ⁊ nō suipsius nō primo nisi quia aliorum tertio de aīa ergo nō ē ēm se forma materialis sed imaterialis. Nec est forma alicuius materie. ymaginatur ergo Cōmentator q̄ si intellectus esset forma materialis q̄ directe caderet sub obiecto suo quod est quiditas materialis ⁊ directe multiplicaret seipm ⁊ eque primo sicut et alia ⁊ ita reciperet seipm ⁊ moueret pmo ⁊ imediate seipsum ⁊ esset denudatus a seipso quod ē cōtradictio. ¶ Tertio sic omnis forma materialis que ē actus corporis organici phīsici dependet a materia vel a corpore ⁊ organo indiget in sua operatione. Patet de vegetatiua aīa ⁊ sensitiua. Sed princi-

De subā intellectiua hoīs Opinio Cōmētatoris hēretica.

ptium intellectiuū nō est huiusmōi. vt ptz tertio de aīa. Non est eīm virtus orgānica sicut sensus tunc enim sua cognitio non eēt vniuersalis nec abstracta. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic ꝺm Cōmētatores vera forma nō est separabilis a materia nisi mēte ꝛ non re sicut nec materia separabilis ab omni forma nisi mente. Sed principiuz intellectiuū separabile ē re non solum mente qz differt ab alijs sicut perpetuū a corruptibili. ergo ꝛc. ¶ Quīto sic. Si intellect⁹ vniretur nobis ꝺm primā perfectionem suam puta ꝺm subām ꝓsequēter ꝛ ꝺm operationem suam que est perfectio sua ſcđa. Sed hoc est falsuz qz cū intellectus possibilis semp intelligat intellectum agentem sequeretur q homo semp intelligeret itellectū agentem cui⁹ oppositum experimur. ¶ Sexto sic. Corruptibile ꝛ incorruptibile differūt plusq̄ genere ꝛ per ꝓns nō possunt facere aliquid vnū p se. Intellectus aūt est incorruptibilis ꝛ corpus corruptibile igitur nō faciunt vnū per se ꝛ sic vnū nō est forma substātialis alteri⁹ vt videtur. ¶ Septimo ergo posuit Cōmentator q intellectiuū principiū substātialiter nō vnitur corpori humano vt forma nec est forma intrinseca hominis ꝺm esse. ¶ Nota q secundū aliquos opinio Cōmentatoris de intellectu possibili fuit ista.

Opi. cōmētatorꝫ de intellectu possibili.

¶ Ad cuius euidentiā sciēdū

Intellectus possibilis ꝺm ꝓmē.

q intellectus ꝺm Cōmentatorem diuersimode, nominatur ꝛ diuersimode accipiendo ipm vtitur eo. ¶ Dicitur enim apud cōmentatorem aliq̄n intellectus materialis ꝛ possibilis. aliq̄n intellect⁹ speculatiuus. aliq̄n intellect⁹ in habitu. aliq̄n intellectus adeptus. aliq̄n intellectus agens. aliq̄n intellectus passiuus. ¶ Intellectum possibilem vocat ipsam substātiam intellect⁹ qui est in homine principiuz cognitiuum ꝛ intelligendi nude ꝛ precise secūdum se acceptam vel ꝓ statu illo quo est sicut tabula rasa ꝛ in potentia ad oīa intelligibilia de quo Aristoteles dicit q hoc solum habet q possibilis vocatus est. ¶ Intellectū speculatiuū vocat intellectū informatū aliqua intellectione actualiuel habitua li nōdum tamen in actu perfecte cōplectum qualibet intellectione: sed adhuc in tendentia ꝛ quasi in motu ad vlteriorem cognitionē. Intellectum igitē speculatiuum hic nōvt distinguitur a philosopho tertio de aīa ꝓpra practicū sed vt dictū est. ¶ Intellectum in habitu vocat qñ intellect⁹ est habituatus per habitus scientificos nō tamē per oēs ſz adhuc est in tendētia ꝛ quasi in motu ad alios ꝛ se habet in minus q̄z intellectus speculatiu⁹ ꝛ ille in pl⁹ sicut cognitio communior est absolute q̄z habitualis cognitio. ¶ Intellectum adeptum vocat itellectum perfectū omni habitu possibili in esse: qñ scz terminata est tendētia ꝛ motus ad aliquē habitum vlterius adquirendū ꝛ tunc qñ intellect⁹ possibilis sic perfectus est omni habitu ꝛ nō est amplius ī motu vel tendētia ad cōiungitur sibi intellect⁹ agens nō tñ vt motor sicut prius sed perfecte sicut forma vt sub qua vel cū qua intellectus possibilis intelligit seipm directe ꝛ primo sicut sub lumine vel cum lumine videtur color ꝛ per hoc etiā intelligit substantias separatas superiores omnes inter quas ē intellectus agens aliter q̄z in fantasmatibus ꝛ itellectione noua. Et in tali intellectione ꝓsistit felicitas humana ꝛ intellectus hois ꝛ tūc vocatur adeptus qz tunc intellect⁹ possibilis adipiscitur itellectū agētem ꝛ suam perfectam felicitatem que est sibi noua ꝛ accidentalis ꝺm q in homine hoc vel illo perficitur. ¶ Intellectum agentē vocat Cōmentator substātiam separatam ꝺm esse ab homine nec pertinentez intrinsece ad ipam nisi ꝺm assistentiā quādam qua assistit intellectui materiali vel possibili ipsius vt motiuū pertinēs mobili ꝛ reducēs ipsum de potentia ad actum ꝛ nō est fora hominis nec alicuius pertinētis ad ipm nisi forte intellectus materialis in fine adeptionis que tamē formatio nō debet intelligi per informationē vel inherētiam sed p assistentiam ad illam operationem perfectā in qua ponit consistere felicitatem sicut dictum est supra: ꝛ hec fuit etiā opinio philosophi de intellectu agētem vt dicūt. Alioquin cū intellect⁹ agēs siue cognitiuus formaliter ꝺm phm ꝛ Cōmentatorē semp intelligat seipm in hoīe ponerentur due potentie intellectiue vel cognitiue abstracte quod est falsuz sicut nec due volitiue. ¶ Intellectū vero passiuū vocat Cōmentator fantasiam vel imaginationē scđo cōmēto tertij de aīa. Hec per istū differt homo ab alijs aīalibus. Ista possunt colligi de diuersa acceptione intellect⁹a cōmentatore in pluribus ꝛ diuersis commentis tertio de anima.

¶ Hoc ꝓmisso dicunt q opinio Cōmentatoris fuit q itellectus materialis vel possibilis ꝺm substātiam suam est forma vere īformans corpus humanum ꝛ intrinseca homini recte q̄tum ad hoc sicut ponit fides. Hoc ꝓbāt. ¶ Primo qz dicit in primo ꝓmento tertij de aīa q hō differt per ipsum specifice ab alijs aīalibus. ¶ Secūdo qz in hoc cōmento in secūda questione quā mouet cōtra sei ꝺm supponit ipm esse formā hominis ¶ Tertio qz in. 20. cōmento dicit q intellect⁹ primus vnitur homini vel corpori ꝺm materiā quā scđz operationē. ¶ Quarto in fine de substātia orbis dicit q homo est intelligens per partē in ipo nō sicut celum: hoc aūt non esset nisi intellect⁹ esset vere forma ei⁹. ¶ Sed quantum ad duo alia discrepat Cōmentator a positione fidei. ¶ Primo qz ponit q intellectus materialis sicut est incorruptibilis ꝛ perpetuus a parte post. Ita est ꝓpetuus vel etern⁹ a parte ante. Quicqd est ꝓpetuum a parte post ꝛ a parte ātē. Juxta doctrinā magistri sui ꝓmo ō celo. ¶ Scđo qz Cōmentator nō ponit intellectū nūerari scđm corpora: sed vnum intellectū oīm corporum vel hoīm. Ita q intellectus est quedaz substātia que est hec nō per aliquā intentionem additam sed ex sua quiditate quodā mō sicut deus ꝛ substantie separate. Nec respicit hoc corpus vel illud hūanum ꝓ primo et adequato perfectibili sed naturam corpoream talem que potest saluari in hoc ꝛ in illo corpore in hoc homine vel in illo. Et ideo non oportet ipm plurificari necq̄ a suo p se ꝓ primo pfectibili totaliter separatur qz semper natura corporea manet in corpore aliquo ꝛ est eterna sicut ipe ꝛ species humana. ¶ Ex quo patet q vitat infinitatem aīarum actualem ꝛ possibilem. Motiua autez quare nō posuit intellectum nūerari ponūtur infra in secūdo articulo questionis ꝛ dicūt vltra q Arist. fuit eiusdem opinionis ꝛ q Cōmentator habuit intentionem Magistri sui in hoc sicut posset deduci ex principijs Aristotelis qđ tamen longum esset.

Discrepātia cōmentatoris fide.

¶ Qz eīm sit forma patet per phm scđo de aīa qz ē id quo intelligimus primo. ¶ Qz sit incorruptibilis ꝓz in pluribus scđo de aīa. ꝛ tertio ꝛ. 12. metaphisice. ¶ Qz sit a parte post ꝛa parte ante. patz ꝓmo de celo ¶ Qz nō numeretur ꝓz qz Aristoteles nunq̄z posuit formam numerari in materia nisi coextensam materie ꝛ eductā de potētia eius. Intellectus aūt nō est coextensus nec potētia orgānica nec substātia. tertio de aīa. Similiter aduenit de formis. 15. de aīalibus. Non est igitur educt⁹ nō qz de nouo creatus sed qz genitus ingenerabilis ꝛ incorruptibilis ꝺm eum. quare ꝛc. Si enī intellectus numeraretur sicut corpora sequeretur infinitas actualis ex eternitate generationis ꝛ q ꝓpetuo frustraretur operatione sua ꝛ vnione ad corpus qđ nō potest redire idem numero ꝺm ipm scđo de gñatiōe. Sed vel modo suo ponendi qđo saluabat hominē intelligere si intellectus intrinsece nō ptineat ad ipm sicut fora.

¶ Dicit vn⁹ doctor q cōmentator posuit vnionem intellectus ad hoīem p speciem intelligibilem hñtem duo subiecta. vnū scilicz intellectiuū ꝛ aliud scz fantasiam hois. Sic ergo posuit vnionem p istam speciē ꝛ ꝓpter cōiunctionē talis speciei que est principiū intelligēdi aliquo⁹ operatio intellectus dicitur ꝙuenire homini ꝛ homo dicitur intelligere ꝛ intelligens ꝛ sic intellect⁹ cōtinuatur corpori hui⁹ vel illius hominis per speciem intelligibilem ꝛ operatio dicitur vtriusq̄.

Salua⁹ opi. ꝓmē ta. p quē dā doctorem.

¶ Alius doctor nititur colorare istam copulationē ꝛ positionem Commentatoris ꝛ dicit aliqua per ordinem. ¶ Primo q vnus intellectus substātialiter cū sit res spiritualis potest eē pns realiter pluribus corporibus humanis īmo oībus ꝛper ꝓns plurib⁹ vel omnibus fantasijs hoīm licet p informationez corpus eīm spiritui nō cedit ꝛ patz de intelligētia motrice que pns est oībus partibus corporis moti et de aīa itellectiua ꝺm catholicos que est ꝓsens tota cuilibet parti sui corporis. ¶ Secundo dicit q eadem forma intentionalis: cuiusmōi est intentio imaginata vel etiam intellecta pōt simul eē in pluribus subiectis. Non eīm numerantur tales forme numeratione subiecti: qz nec educūdur de potētia subiecti sicut alie forme reales. Nec ꝓpositū ex eis ꝛ subiecto generatur vel generat: sed forma solum vt dicūt secus est in alijs realibus ꝛ ideo plures tales forme eiusdem rōnis possunt esse simul in eodez subiecto ꝛ vnica potest eē simul in pluribus subiectis vt sivirtute diuina simul essent aer ꝛ aqua in eodem loco eadem species vel intentio lucis seu albedinis simul esse posset in vtroq̄. ¶ Tertio dicunt applicando ad ꝓpositum q substantia intellectus spiritualis est ꝛ potest esse ꝛ ē ꝓsens fantasijs oīs hoīm: licet nō per informationem sed per assistētiā quandā pntie ꝛ eadem species reivel subiecti est in intellectu ꝛ in fantasia hominis ꝛ ꝺm q est in intellectu dicitur intētio intellecta scđm q est in fantasia dicitur intentio imaginata vna et eadem nūero existens. ¶ Ex quo sequitur q intellectus nō per seipsum sed per formā suaz est forma nostra qz per speciem illam que informat ipm. ¶ Quarto dicūt q illa species respectu obiectorū eiusdem rationis vel speciei manet vnica in intellectu nec multiplicatur sed multiplicatur ꝛ variatur in fantasia secūdū multiplicationē fantasiarum ꝛ obiectorum a q̄bus est. Et q non oporteat ipam multiplicari in intellectu declarāt qz licet species absolute loquēdo ꝛ ꝓ se multiplicentur scđm illa a quibus sunt ꝛ cāntur tamē per accidēs hoc ꝛpediri potest ex parte recipiui quādo receptiuū nō recipit cū hic ꝛ nūc ꝛ cōditionibus materie sed abstracte ꝛ sine ꝙditionib⁹ sicut est in ꝓposito de intellectu qz ergo fantasia recipit scđm hic ꝛ nunc cū ꝙditionibus materie species multiplicatur in fantasia vel ex parte fantasiarum vnica manēs ex parte intellectus. ¶ Quinto dicūt q nō obstātibus predictis scđm Cōmētatorem totus homo magis ꝓprie loquendo intelligit q̄z intellectus qz cum actio nō sit formie sed ꝓpositi licet per formā ꝛ ipe intellectus predicto modo sit forma nostra per talem speciem que est ratio ꝛ principium intelligēdi dicitur hō intelligere magis ꝓprie q̄z intellect⁹. Sicut etiam dicit Cōmentator super primum de aīa sup illud. Dicere aīam intelligere simile est aīaz texere vel edificare. ¶ Ultimo dicunt q intellectus qñ aliquis homo de nouo intelligit aliquid nō semper de nouo recipit aliqd qz cum eiusdem rei specifice nō pōt esse nisi vna intentio in intellectu licet possint esse plures in diuersis fantasijs per corruptionē vnius speciei in fantasia nō corrumpitur ꝓpter hoc illa in intellectu qz itellectus manet vnicus fantasijs aliorum. Et ꝙmiliter per adquisitionē vnius talis speciei in fantasia alicuius de nouo nō adquiritur aliqua noua in itellectu si tamē prius sit ꝙiunct⁹ alicui fantasie alterī scđm cōsimilem speciē: ꝛ ita nō oportet q semp recipiat intellectus aliqd de nouo quādo alqs intelligit vel addiscit aliqd de nouo licet vnātur sibi de nouo intellectus qñ aliquid itelligit de nouo. Sed si aliquis homo sic de nouo intelligeret aliqd puta lapidem sic q nullus homo vnq̄z intellexisset lapidem tunc oporteret q intellect⁹ aliqd reciperet de nouo puta speciem lapidis.

¶ Aliter exponitur cōmentator q ipe posuit aliquam formā separatam in vniuerso mouentē tñ in rōne finis ꝛ illa est prima intelligentia ꝛ illam posuit nō vnitaz oīno alicui corpori nec scđm se nec scđm opationem. Alias forās posuit separatas a corporib⁹ scđm esse qz nō informant ipa nec faciunt vnum in esse cū eis tamen necessario ꝙiunctas scđm opationem. Ita q ex vi et necessitate nature sue hñt operari circa corpora in tñ q alias nō essent nisi oparentur circa corp⁹ cuiusmodi posuit intelligentias motrices orbiū que licet maneāt corpora effectiue ꝛ ipis mouēdo vniātur nō tñ scđm eē. ¶ Tertiuz gen⁹ formaz posuit cōiunctaz scđm esse ꝛ operationē. Ita q tales forme per naturam sunt actus ꝛ pfectiones formales materie ꝛ cōstituūt vnum in esse cum materia sic q ambarum est vnum esse. Cōmentator aūt posuit intellectum de genere medio formarū ꝛ posuit ipsuz copulari corpori ꝙ operationem nō scđm eē ꝛ operatio illa est suum intelligere vel intētio intellecta mediāte qua copulatur fantasie hominis ꝛ talis copulatio sufficit ad hoc q homo dicatur formaliter intelligēs ꝙ alteram partem sui que est intellectus copulatus fantasie in quo est formaliter intellectio ipa qz homo ꝛcludit vtrūq̄z copulatorū ꝛ scđz ipm non dicit solum partem corpoream cuiusmōi est or-

Alia saluatio cōmentatoris.

ganum fantasie sed dicit totum ex hijs duobus inuicem copulatis scz intellectu ⁊ fantasia vel corpore. Intellectus ergo factus in actu intelligendi copulatur imaginationi scom operationem ⁊ sufficit ad hoc vt totus homo formaliter intelligat partez nō que sit foꝛa sed que est alterū copulatoꝛū in homine cōplectente ambo copulata vnde nec homo ē vnus tanta vnitate sicut alia aialia.

Alia opinio erronica de aīa hūana.

¶ Alia fuit opinio vel potius

erroꝛ aliquoꝝ theologoꝛū q aīa humana scom esse suum totale cōponitur ex materia quadam spūali ⁊ tribus formis eēntialiter distinctis ordine quodam informātibus materiā illam: scilz vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua. Dixerūt ergo q aīa est actꝰ formalis coꝛporis ⁊ forma hominis nō scom suam materiam qꝛ materia aliqua nō pōt esse actus substātialis alicuius tunc eīm esset forma cōtra quam opponitur ex toto genere suo. Sed scom formā vegetatiuam ⁊ sensitiuā nō aūt scm intellectiuā. Ita q forma intellectiua ⁊ substātia non est actus coꝛporis nec forma hominis. Et hoc pbant multipliciter. ¶ Primo sic. Si aīa intellectiua esset forma coꝛporis cū ipa sit imoꝛtalis ⁊ incoꝛruptibilis daret sibi incoꝛruptibile et imoꝛtale qꝛ forma cōicat pprium esse materie. Nec dat aliud eī formaliter cꝫ suum sicut albedo nō dat nisi eī album. Sed planum est q coꝛpus humanum nō habet esse incoꝛruptibile ⁊ imoꝛtale. ergo ⁊c. ¶ Scdo qꝛ daret coꝛpori esse intellectiuuꝫ sicut ipa est intellectīa. Sed hoc est falsum qꝛ coꝛpus nec intelligit nec est intellectiuū. ergo ⁊c. ¶ Tertio qꝛ tūc esset forma coꝛporalis materialis ⁊ pſequēs extensa. Non eīm videtur aliquid esse forma extensi p se quin sit extensuꝫ saltem p accidens ⁊ sic esset diuisibilis ⁊ partibilis quod est falsum. quare ⁊c. ¶ Quarto qꝛ si esset forma coꝛporis nō posset reflecti super se nec sup actū suum sicut nec potētia quecūꝫ materialis vt patꝫ de potētijs sensit iuis. Hoc aūt ē falsum. quare ⁊c. ¶ Quinto qꝛ potētia nō est abstractioꝛ cꝫ eēntia: qꝛ vel est idem qō essentia vel actus essentie. Sꝫ potentia intellectiua nō est alicuiꝰ coꝛporis actus secundo de aīa ergo nec eēntia aīe intellectiue.

Alia opinio pbabilioꝛ.

¶ Huic opinioni proxima est

licet multo pbabilioꝛ ⁊ subtilioꝛ vna alia que dicit q vegetatiuū sensitiuū ⁊ intellectiuū sūt eēntialr eadem substātia aīe nō composite ex materia ⁊ forma Differunt tamē ⁊ distinguūtur formaliter ex natura rei ⁊ scm duas formalitates puta vegetatiuuꝫ ⁊ sensitiuum. Aīa est actꝰ formalis coꝛporis ⁊ forma hominis nō aūt scm tertiam. Et ad hoc colorandum pnt adduci rōnes adducte ad opīonē pcedētē

Reprobatur opinio cōmētatoꝛis

¶ Contra opi ⁊ fictionē Cōmentatoris arguitur primo sic. Homo formaliter ⁊ per se intelligit hoc ipse homo experitur de seipo qō experiri sequitur ratiocinari de particularibus ⁊ singularibus quod nō ptinet ad sensum. ¶ Si dicas q homo nō intelligit. Dico q tu nō intelligis. Nec ē diputandum tecū sicut nec cum bruto vel trunco. Sꝫ hoc esset impossibile nisi homo vel eēt solus intellectus vel haberet substātiaꝫ itellectꝰ seu itellectiuū principium pro forma intrinseca ⁊ actu formali sui coꝛporis ergo cum nō sit solus ⁊ purus intellectus videtur q intellectus sit forma etc. Minoꝛ probat qꝛ vnūqōꝫ operatur scm q est in actu ⁊ vnūqō agit ⁊ patitur per aliquid separatū ab ipo scm ee. Cum ergo intellectiuū principium sit rō intelligēdi quo quo modo ⁊ aliquid idē sibi oportz necessario q sit coniūctum coꝛpori humano ⁊ idē homini scm esse, quare ⁊c. ¶ Secundo sic. Illud a quovel rōne cuius sumitur differētia specifica in aliquo est forma eius ⁊ sibi intrinsecū sicut actus formalis ipi materie sue. Sed substātia aīe intellectiue vel intellectiui principij est huiusmodi i hoīe. Accipitur eīm rationale ab ipso etiam scm ipm Cōmentatoꝛes in principio scdi de aīa. Dicit eīm q homo differt ab alijs aialibus per intellectuꝫ. quare ⁊c. ¶ Tertio sic. Homo est aliqō ens per se vnum in gne ⁊ specie specialissima gnis substātie. Sed cū hoc includat intellectum ⁊ coꝛp: etiā scm Cōmētatoꝛem homo non esset p se vnus nisi intellectiuū principiuꝫ esset actus formalis sui coꝛporis ⁊ forma sibi intrinseca qꝛ ex duobus nō fit vnū nisi sicut ex potentia ⁊ actu Si eīm tātum vniretur vel coplaretur sicut ponit Cōmentatoꝛ neutrū in se esset actus alterius ⁊ ita non faceret vnū nisi aggregatiōe qō est falsum. ḡre ⁊c. ¶ Quarto sic. Homo est aīal formaliter ⁊ intrinsece beatificabile ⁊ potens attingere felicitatē quecūꝫ sit illa saltem felicitatē naturalem etiā scm Aristotelē ⁊ Cōmentatoꝛem. Sed hoc esset impossibile si intellectiuū principiū nō esset vnum in esse cum ipo qꝛ felicitas pſistit in actu sapietie scm Aristotelem quarto ethicoꝝ. Actus aūt specialis est actus intellectualis ergo ⁊c. ¶ Quinto sic. Illud quo primo aliquid intelligit est forma eiꝰ intrinseca vel in ipo sicut illud quo aliquid viuit vel sentit. Sed aīa intellectiua est quo homo intelligit. sicut Aristoteles dicit scdo de aīa sicut sensitiua quo aliquid sentit vel vegetatiua quo aliqd viuit. ergo ⁊c. ¶ Dices sicut diceret ⁊ dicit Cōmētatoꝛ q diffinitio Aristotelis de anima est equiuoca ⁊ ita nō opꝰ q quelibet anima vniuoce sit actꝰ coꝛporis actꝰ scz formalis. ¶ Dico q istud dictū nihil valet. Prio quia tunc descriptio vel diffinitio nō valet si eēt eq uoca. Secūdo qꝛ tunc Aristoteles insufficienter p cederet nō distinguēdo equiuocū. Tertio patet ex pesse cōtra intentionē eius qꝛ recte vniformiter p cedit declarando suā descriptioneꝫ de qualibꝫ aīa ⁊ ita bene de sensitiua ⁊ vegetatiua sicut de intellectiua. Dices itez q homo nō intelligit sed bn pcipit intellectum intelligere: qꝛ intellectus scz pns ē ⁊ copulatus modo predico secūdum Cōmētatoꝛē. ¶ Istud nihil valet qꝛ istud pcipere aliquid intelligere nō est nisi intelligere qōdam qꝛ ad hoc nō pertingit sensus. ergo reddit ppositum q homo intelligit non se toto primo qꝛ nō est intellectus purus. Caro eīm ros sunt de rōne hominis septimo metaphi ergo aliqua sui parte materiali que est coꝛpus vt patet ergo parte formali que est intellectus. Non autem parte intellectuali vt dictum est supra ¶ Quinto sic. Aristoteles ponit in scdo physicoꝝ aīam intellectiuam inter formas naturales q̄ sunt de psideratione physici ⁊ Cōmētatoꝛ ipe. 20. commento. tertij de aīa. ponit vnam copulationem poꝛrem copulatione scm operationem quā priorē vocat copulationem scm naturam. Sed hoc nō esset si eēt sepata scm esse ⁊ nō eēt actus forālis coꝛpis hūani. Magis eīm ptinent ad metaphīcum vt vr. ḡre ⁊c.

Reproꝛbatur. 1. modꝰ exponendi Cōmen.

¶ Contra primum modū exponendi Cōmentatoꝛem si sic ponat vel intelligat Arguo species illa que ponitur in duobꝰ subiectꝫ puta in fantasia ⁊ in intellectu. Aut est species abstracta ⁊ itelligibilis actu aut nō ſz ē spēs organica materialis ⁊ itelligibilis in potētia nō abstracta. Si pmoꝰ q nō pōt eēi fantasia sicut in subiecto qꝛ hꝰ repugnat fantasie cū sit virtus materialis ⁊ organica Si secūdo modo ergo nō est in intellectu qꝛ hoc repugnat sibi vt sit virtꝰ imaterialꝭ nō organica. ḡre ⁊c. Impossibile est ergo q talis species simul sit in duobus subiectis quoꝝ vnum sit intellectus ⁊ aliꝰ fantasia. ¶ Scdo sic. Illa species quero si est ipsa intellectio vel nō. Si nō est intellectio tūc per ipaꝫ non dicitur fomaliter intelligens ⁊ sic nō est homo intelligens. Sic sic ergo intellecto formaliter est in fantasia ⁊ sic scom fantasma dicitur homo intelligens. Dices q nō est intellectio formaliter ſz principium intellectionis. ¶ Contra idem est receptiuum speciei que est principiuꝫ intellectionis. Sed fantasia nō est receptiua intellectiōis ergo nec species intelligibilis que est ipsius principiuū. ¶ Tertio sic. Aut homo dicitur intelligēs scm illam spēm mediāte qua fit copulatio vt species ipsa est in fantasia ⁊ fantasie. Aut vt est intellectꝰ vel in itellectu Aut scm vtrūꝫ. Non vt est fantasie quia nec fantasia nec homo scm fantasiam vel speciem fantasticaꝫ vt sic itelligit. Nec scdo modo qꝛ vt sic separata est ab homine scm esse sicut ⁊ intellectus. Nec vtroꝫ modo eisdem rōnibus: ergo nullo mō. Puta q eadem species sit in duobus subiectis naturaliter et de lege cōi nō intelligo. Non eīm video maioꝛē esse vnitatem accidentis cꝫ subiecti imo magis debet poni ecōuerso. ¶ Quarto arguīt aliqui sic qꝛ ex opinione Cōmentatoris magis sequeretur q homo intelligatur cꝫ intelligat qꝛ intentio imaginata compatur vt mouēs ad ipsum intellectū. Sic ei fantasia se habet ad intellectū sicut coloꝛ ad visum tertio de aīa. ergo nō plus vel aliter copulatur intellectus fantasie per intentionē imaginatā cꝫ visꝰ rei vise vel colorate per colorē dicitur esse coloꝝ videns nec habēs coloꝛem imo magis dicitur visus ergo nunc̄ homo habēs fantasma tale dicitur intelligens sed intellectꝰ magis. Nec valet si dicas q nō est simile quia videtis ⁊ visū coloris nō est eadez forma sicut est intellectus ⁊ fantasie. Dico q hoc ē fictum ⁊ impossibile qꝛ species illa vel est coꝛporalis ⁊ extendibilis ⁊ extēsa per pns vel spūalis ⁊ nō extensa nec extendibilis. Si est coꝛpolalis ⁊ extensa impossibile est q recipiatur in intellectu. Si nō impossibile est q in fantasia qꝛ fantasia est virtꝰ oꝛganica ⁊ nō est receptiua nisi speciei extēse sicut ēt nec sensus. quare ⁊c.

Ad vna fora iterationalis nō pt eē in pluribꝰ locis.

Ad scdos exponentes pmē.

¶ Contra secundum modum

exponēdi Cōmentatoꝛem si sic intellexit cꝫtum ad hoc qō dicit primo q vnus numero intellectus potest esse presens omnibus fantasijs oīm hominum nō video istud esse verum. Cum enim omnes homines sint per totum mūdum multiplicati vel possint multiplicari non video q aliquis intellectus creatus possit eis esse presens localiter vel sit presens naturaliter quia tunc repleret totum mundū ⁊ esset quasi vbiq. ¶ Secūdo qꝛ quero quo modo fit presens fantasie de nouo habite per generationē. Aut per mutationem sui ⁊ sic continue mouetur localiter. Aut per mutationem fantasie tantum et sic ibi erat prius vbi generatur fantasia ⁊ per consequēs vbiq in toto mundo vbicunq potest generari fantasia vel haberi de nouo. Nec valet illud de intelligentia motrice: quia dico q non est in toto oꝛbe simul ⁊ semel sed in determiata parte oꝛbis licet moueat totum oꝛbem. Apparuit etiam supra aliquid de angelo q non est nisi in certo loco secūdum magnitudinem ⁊ cum est in vno loco nō est i alio multum distante ab illo. Sicut cū est in oriente non est in occidente.

¶ Contra aliud argutum

est supra: quia illa species siue sit forma realis siue intentionalis non potest eēe simul in pluribus subiectis sed totum est fictum: licet enim due formeintentionales eiusdem rationis possint esse in eodem subiecto sicut supra dictum est de duobus luminibus tamen non vna in pluribus naturaliter. Nam multiplicato priori multiplicatur posterius quod est in ipso licet non oporteat multiplicari prius posteriori multiplicato. ¶ Cōtra illud quod dicitur q tales forme non educiuntur de potentia subiecti ostensum est supra de lumine alioquin crearentur. ¶ Quod enim dicitur q forma fit vnon positum istud est falsum ⁊ contra rationem ⁊ determiationem Aristotelis Septimo metaphisice vbi intendit hoc de composito quolibet siue per se siue p accidens. ¶ Contra aliud quod dicitur q species illa multiplicatur ex parte fantasiarum ⁊ est vnica ex parte intellectus. Dico q nihil aliud est dicere hoc nisi q illa species est vna et non vna. Vna et multe quod est contradictio. ¶ Secūdo quia hoc dictum est contra ipos qꝛ qua ratione non oporteꝛet ipsam speciem multiplicari: quia est in intellectu ⁊ fantasia que sunt substantia secūdum esse distincta pari ratione nec oporteꝛet ipsam multiplicari quia ē in diuersis fantasijs. ¶ Tertio quia species ista in intellectu non coꝛrumpitur ad coꝛruptionem speciei in fantasmate sicut nec generaretur semper in intellectu ad generationem eius in fantasmatibus secundum ipsos ergo si est eadem in itellectu ⁊ fantasmate sequitur q idem simul est et non est manet ⁊ coꝛrumpitur quod est prima contradictio.

¶ Contra aliud dico q Cōmentatoꝛ non potest saluare q totus homō intelligat per illam speciem secūdum quam cōpulatur sicut ostensum est supra. Et ideo dico q frustra nisus est ille doctoꝛ colorare erroꝛē Commentatoris quia nullum coloꝛem sibi dedit: sed potius ipsum decoloꝛauit quia omnia vel quasi omnia que adduxit sunt plane falsa ⁊ nullum coloꝛem habentia.

Ad tertios exponentes pmē.

¶ Contra tertium modu ex/

ponendi Commentatoꝛem si sic intellexit. Dico q nihil valet pro ipso. Nec potest hoc sustineri de intellectu. Cum enim potuit itellectum copulari fantasmati secundum operationem quero de illa operatione si ipa est intellectio vel aliqua operatio cuiusmodi est mouere vel moueri a fantasmate.

¶ Non potest dici q sit intellectio propter duo. Primo quia intellectio nō est operatio transiens

sed immanens intellectui ꝛ ita per ipam non copulatur aliud distinctum secundum esse alteri aliqua copulatione reali: sed tantum vt obiecto cognito. Secūdo qꝫ intellectio non potest esse formaliter in fantasia ipa sicut dictum est supra ꝛ ita intellect⁹ ꝛ hominis vel corporis ꝙ fantasiaz nō potest esse talis copulatio formalis ꝺm operationem ītellectus vt videtur. ¶ Nec pōt dici qꝺ sit alia operatio puta mouere fantasiam vel ecōuerso moueri a fantasmate qꝫ tunc nō esset alia copulatio ista ꝯ vnio motoris ad mobile vel mobilis ad motorem ꝛ sic nihil valeret ad hoc ꝙ homo secūdum talem copulationem diceretur intelligēs sicut patet. Motum enim ad intellectionem tm̄ dicitur ītelligens ꝛ nihil aliō Illud ergo motum vel esset intellectus tantū ꝛ sic homo non intelligeret vel esset fantasia ꝛ sic homo ꝺm fantasiaz intelligeret quod est ipossibile. quare ꝛc. ¶ Preterea si sic separatur intellectus ꝺm esse a corpore sicut itelligētie motrices ab orbibus motis tunc est actu intelligibilis ꝛ potest seipsum itelligere ꝛ nō est intelligibilis sicut alia. hoc est falsū ꝛ cōtra Cōmentatorē ipm ꝛ Aristotelē. ergo ꝛc.

¶ Dico ergo simpliciter ꝙ via Cōmentatoris nulla est ꝛ figmentum est sicut etiam ipe bene auertit. Vnde ꝛ p̄dicare cepit in illo ꝓmēto quīto tertiū de anima Dicens sic. Rogo fratres videtes hoc scriptū scribere suas sentētias ꝛ ꝙ hoc inuenire verum si nondum inueni ꝛ si inueni vt fingo tunc veritas declarabitur.

Dictum Cōmen.

¶ Contra secundaz opinionē

Reprobat̄ secūda opinio.

Dico ꝙ illa oīno est heretica ꝛ falsa. Et arguo cōtra eam quasi ꝯtum ad oīa dicta sua. Primo ꝯtū ad illud ꝙ dicit aīam humanam cōpositam ex materia spūali adducta sunt aliqua supra in vna questione qua querebatur Vtrum aliqd incorruptibile esset cōpositum ex materia ꝛ forma: ꝛ tenebatur ꝙ nō de anima ibidem. ¶ Secundo cōtra illud qō ponit eam compositam ex vegetatiuo sensitiuo ꝛ intellectiuo tanq̄ ex tribus formis essentialiter distinctis ostensum est in precedenti questione ꝙ vegetatiuum sensitiuum ꝛ intellectiuū in homine nō sunt nisi vna forma eēntialiter. ¶ Tertio ꝯtū ad illud ꝙ ponunt formam vegetatiuam sensitiuam ꝛ intellectiuam informare eandem materiam spiritualez quia si sic informarent illam materiam solam ꝛ vna non pertineret intrinsece ad subiectum alteri⁹ tunc nunc̄ ex eis fieret aliquid per se vnum qꝫ neutra se haberet ad aliam sicut potentia ad actū ꝛ sic homo nō esset aliqd per se vnuz qō ē falsuz. ¶ Quarto qꝫ nō videtur ꝙ vegetatiuum ꝛ sensitiuum si sint forme essentialiter distincte ab itellectiuo sicut forme spirituales qꝫ tunc essent subsistentes sicut itellectiua ꝛ icorruptibiles ꝛ p̄ñ nō videtur ꝙ sint forme materie alicui⁹ spiritualis. ꝯre ꝛc. ¶ Preterea Si vegetatiuū ꝛ sensitiuum sint forme illi⁹ materie spiritualis. ergo cōmunicant illi suum esse sicut arguunt ipsi de forma intellectiua respectu corporis ergo dant illi materie esse viuū ꝛ sensitiuū vel toti cōposito ex illa ꝛ cum illa materia sit spiritualis nō extensa nec extendibilis sequitur ꝙ aliquid est sensitiuum qō nō est extensum nec extendibile quod ē falsuz. ¶ Preterea nulla necessitas est ponere tot formas distictas. ¶ Contra aliud dictuz quod est p̄ncipale scilicet ꝙ anīa ꝺm formam intellectiuam illam non informat corpus humanum possunt adduci omnes rationes que supra adducte sunt cōtra opinionem Commentatoris ꝛ ideo non repeto.

¶ Ex ista etiam positione sequitur ꝙ homo nō est formaliter intellectus nec rationalis nec per seyn⁹ sicut patet deducēti ꝛ ideo dico ꝙ opinio ista tota est absurda ꝛ impossibilis.

¶ Contra tertiam autez que

Contra tertiam opinio.

iuxta hoc tangebatur licet sit subtilis tamē potest argui contra eam ꝯtum ad illud dictum ꝙ aīa ꝺm formalitatē intellectiui nō sit forma corporis hūani sicut argutum est supra ꝑ tra Cōmentatorē ꝯtū ad hoc ꝙ homo formaliter rationalis est ꝛ intellectiuus sicut hīs ꝓpriam differentiā specificā qua excedit alia animalia ꝺm Augustinuz duodecimo de ciui. ca. 23. quod tamē nō esset si ista positio poneretur: ꝛ etiam de intellectiuo vniformiter dicit Aristoteles ꝙ est corporis actus sicut de vegetatiuo ꝛ sensitiuo ꝛ iō nō valent isti modi dicendi vtr

¶ Dico igitur aliter quātuz

Auctoꝛ dicendi modus.

ad istum articulum. Anima intellectiua vel intellectus seu intellectiuum p̄ncipiū ꝺm suam substantiam est fora substātialis specifica hominis ꝛ act⁹ formalis corporis humani ꝛ hoc patet ꝺm sententiam doctorum sanctorum ꝛ philosorum recte sentientiuz. ¶ Unde de ecclesiasticis dogmatib⁹ dicitur ꝙ homo ꝓsistit ex duabus naturis scilicꝫ corpore ꝛ anima cū ratiōe id est anima ratiōali ꝛ de xp̄o qui fuit vniuoce homo dicitur in symbolo Athanasij ꝙ est verus homo ex anima rationali ꝛ humana carne subsistens ꝛ planum est ꝙ itelligit sicut ex materia ꝛ forma. Unde ꝛ excōmunicatur error cōmentatoris in plurib⁹ articulis Parrhisiēsib⁹ excōmunicatur sicut patet ibidem inspicienti. Et videtur multis ꝙ hoc fuit de mente Aristotelis quicquid dixerit Cōmētator. ¶ Scōo dico ꝙ qꝫ aīa ē forma talis nobilissima inter omnes formas vnibiles materie ꝛ forma nō educta de potentia materie sed ab extrinseco ꝺm Aristotelem. 15. de animalibus. ¶ Dico ꝙ nō ita immergitur materie nec innititur sibi sicut alie forme: sed aliquo modo trāsc̄ dit ipsam vel excedit ꝛ ideo secūdum substantiam suam sit vnibilis corpori ꝛ vniatur quādo actu iformat ipsum habet tamen aliquas potentias que nō sunt forme nec actus corporis vel alicuius partis eius ꝛ hoc siue differant essentialiter ab ipsa vt accidentia siue formaliter ex natura rei quod magis puto sicut dicum est in primo. huiusmodi autez potentie sunt intellectus et voluntates de quo intellectu accipiendo ipsum non pro substantia anime sed pro potentia dicit preterea ꝙ nullius est corporis actus. Non obstante ꝙ sit idem subiecto cum qualibet parte corporis sicut ꝛ substantia ipa anime cum qua est essentialiter idem vel subiecto ides sicut dictum est. 25. in prima questione. Vel si hoc dicit de intellectu substantia tunc hoc dixit qꝫ non est forma corporalis sicut alie anime nisi forte ides senserit cum Cōmentatore. Similiter etiam sic est forma corporis secūdum substantiam ꝙ naturaliter potest esse ꝛ existere vel subsistere preter corpus ꝛ a corpore separata propter causam predictam.

Gennadius.

¶ Et dico ꝙ q̄si tota occasio erroris ꝓmētatoris ꝛ ignorātie Agri sui sic multis vr fuit qꝫ nō distīxit

nota hec de aīa.

inter intellectum substantiam et intellectū potentiam. Sic ergo de hoc.

Intellectus cur imālis.

¶ Ad rationes aliozum Ad

primam Commentatoris. Dico ꝙ intellectus pro tanto est immaterialis et immixtus et nullius corporis actus: quia accipiendo ipsum pro potentia nō est potētia organica nec ifōrat corp⁹ nec requirit deteriatā mixtionē ꝛ complexionē i organo p qō operatur sicut sensus. Non autez est imaterialis rei quin accipiēdo ipm pro substātia sit actus corporis vel materie sicut supius ē ostensum. ¶ Ad tertiuz Dico ꝙ receptiuum limitatum ꝛ artatum ad certū genus entis opz determinatū esse ab eo qō recipit vel omnino vel saltem sic ꝙ ipm non habeat eodēmodo quo recipit sicut patet in sensu ꝛ ponitur ꝓpositio de sensu a philosopho. Sed dico ꝙ receptiuuz illimitatuz quasi ꝛ se extendēs ad omne genus entis eo modo quo intellectus est receptiuus omniuz intelligibilium ꝛ totius entis qꝫ versatur circa totum ens nō opz esse denudatū ab omni eo quod recipit. Tunc em̄ esset denudatus a seipso intellect⁹ ipse ꝛ ita nō esset ipe quod est contradictio imo eēt nihil ꝛ nō ens. Ideo non obstante ꝙ sit forma materialis ꝺm substātiam potest tamen esse receptiu⁹ suiipsius sicut obiecti ꝺm potētiaz accepti ꝛ presentis ꝟiunctionis sicut etiam philosophus posuit.

¶ Tu dicis. Si esset forma materialis posset imediate mouere seip̄m ꝛ intelligere sicut alia materialia. Dico ꝙ si eēt forma materialis sensibilis ꝛ quāta habēs ꝓpriam fantasma verum est sed licet sit forma materialis pro tanto qꝫ est forma materie vel corporis nō tamē est quāta per se nec per accidens nec per ꝑñs habēs proprium fantasma. quare ꝛc.

¶ Ad tertium dicitur ꝙ maior est simpliciter falsa. Nec est vera nisi de forma educta de potētia materie vel de forma etiā nō educta ꝯtū ad potētias organicas: sed ꝯtum ad abstractas circa totuz genus entis versantes. Nō oportet ꝙ in operationibus ipsarum dependeant a materia vel corpore licet sit forma corporis vel materie ꝛ ideo nō est simile de vegetatiua ꝛ sensitiua. Vel diceretur aliter ꝙ intellectus pro statu sue coniunctionis dependet in operatione intelligendi a corpore sicut a fantasia vel fantasmate nō sicut ex organo sed magis sicut obiecto. Tamen ista solutio nō placet mihi qꝫ post resurrectionem erit intellectus substātia vnitus corpori ꝛ ꝟiunctus ꝛ nō dependebit intellect⁹ potentia a corpore in intelligēdo vel a fantasmate

¶ Ad quartū dico ꝙ ꝓpositio Cōmentatoris est falsa ꝛ super ipa dubitauit Aristoteles in materia ista sicut ꝑz. 12. metaphi. Ubi Aristo. dicit ꝙ nulla forma sepabilis est nisi forte intellectus vbi asserere videtur ꝙ intellectus est forma potuit tm̄ dubitare an sit separabilis vel non ꝛ puto ꝙ in hoc fuit totus dubius ꝛ super hoc titubauit.

Nota.

¶ Dico ergo ꝙ aliqua vera

forma que nō educta est separabilis ē a materia nō solum mēte sed etiam re ꝛ materia etiā separabilis est ab hac forma nō solum mente sed etiā re iō non valet. ¶ Ad quintum Dico ꝙ intellectus possibilis nō semp in actu intelligit ītellectū agentē sicut nec seip̄m sed tm̄ in potentia vel habitualiter nec hoc exptus est ꝓmentator ex apparētib⁹ imo oppo

Ad rōes scē posītionis.

situm. ¶ Ad vltimum dico ꝙ corpus humanum ē substātia intellect⁹ bene distinguitur genere physico qꝫ vnum est corruptibile ꝛ aliud nō. Nec vnum est transmutabile in aliud ratiōe alicuius cōis. Sz non sequitur ꝓpter hoc quin possit cōsistere aliqd vnum per se quia sunt partes ptiētes ad aliquod idem genus predicabile per reductionem ad suum totum quarum vna est per se in potentia ad aliam puta corpus ad animam. Verum est aūt ꝙ si essent diuersorum generum predicamentaliuꝫ non constituerent vnum per se.

¶ Ad primum aliozum de se/

cunda positione. Dico ꝙ anima intellectiua dat et cōmunicat formaliter suuz esse copori cuius est forma. Dat enim sibi esse animatum tali anima ꝛ esse humanum per animam intellectiuam. Et quando dicis vltra ꝙ suum esse est incorruptibile. Dico ꝙ verum est in se sed non ꝓpter hoc corpus est incorruptibile quia non datur corpori esse animaz intellectiuaz vel spiritum: licet datur scilicet esse animatum ꝛ ideo nō datur sibi esse corruptibile sicut nec esse animam vel intellectum licet denominetur animatum ab anima incorruptibili. ¶ Preterea dico ꝙ istud argumentuz est contra eos de forma vegetatiua ꝛ sensitiua quas ponūt in illa materia anime spirituali qꝫ ille sunt simpliciter icorruptibiles quia sunt forme materie spiritualis ꝛ secūdum ipsas ꝛ dicunt anima informat corpus ꝛ tamen planum est ꝙ non dant corpori esse immortale ꝛ incorruptibile. quare ꝛc. ¶ Ad secundum per idem de esse intellectiuo ꝙ anima non dat corpori esse intellectiuum nec esse compositum includens intellectū sicut partem sui licet informet ipsum ꝛ ideo nō dat sibi esse intellectiuum sic ꝙ corpus ipsum possit intelligere ꝛ cōmunicet in comparatiōe intelligendi Vel dicendum ꝙ licet intellectus vt substantia sit actus ꝛ forma corporis non tamen vt potentia. Ideo nō datur corpori esse intellectiuum sicut oculo esse visiuum nisi vocetur esse intellectiuum esse informatum a substantia intellectus ꝛ sic concedo bene corpus esse intellectiuum. ¶ Ad tertium dico ꝙ licet substantia intellectus sit forma corporis extensi non tamen extenditur nec per se nec per accidens nec oportet hoc de omni forma alicuius extensi precipue quādo est ab extrinseco non educta nec educibilis de potentia subiecti quanti cuiusmodi est substantia intellectus. Unde dico ꝙ est qualibet parte tota ꝛ in toto tota: licet primo respiciat totum corpus organicum pro suo perfectibili quia est actus corporis physici organici primo. ¶ Ad quartum Dico ꝙ licet sit forma corporis tamen secundum potentiam suam que non est actus corporis nec determinate partis ipius nec est organica: sed simplex ꝛ spiritualis potest reflecti supra seipsum ꝛ actum suum ꝛ versari circa totum genus entis. ¶ Ad vltimum Dico ꝙ potentia non est magis abstracta ꝯ essentia pro tanto quia semper est eadem supposito vel subiecto cum essentia in qua radicatur ꝛ cum illo cum quo essentia est eadem et ita simpliciter loquēdo non est abstractior quia vel est idem essentialiter cum essentia vel in ipsa essentia tamen secundum quid aliquo modo bene ē abstractior pro tāto qꝫ ipsa vt sic corp⁹ non informat sicut ipsa substantia qꝫ ꝯtum ad talem potentiam

formaliter distinctam ab essentia ipsa excedit materiam suam ratione perfectionis sue. Hoc de ꝓmo artulo principali.

An sit solum vn⁹ itellect⁹ in hoīb⁹ vl plures.

¶ Quātum ad secundum articulum An scilicet substantia intellectus numeretur numeratione corporuꝫ humanorum fuit opinio Commentatoris q non. Sed idem est intellectus numero omnium hominum sicut dicit z vna numero substātia separata secundum esse sicut tactum est supra. ¶ Hoc aūt probatur multipliciter ¶ Primo sic. Nam ꝺm Aristotelem octauo phisicorum. Mund⁹ est ab eterno. Infinitas etiā actualis est impossibilis ꝺm eundē in tertio phisicoꝝ. Intellectus etiā ꝺm ipm scdo de aīa z tertio est incorruptibilis. Sed ponēdo q intellectus nō est vnus oīm: sꝫ multiplicatur ꝺm corpora qz etiā nō est circulatio intellectuum ad informationē corporū sequitur necessario cōtra alterum trium predictorum q̄ sunt de necessitate Aristotelis. Tunc eīm sequitur vel q mundus z per ꝑns intellectus nō sit ab eterno vel si est ab eterno q est corruptibilis vel si ē ab eterno z incorruptibilis sequitur q sit infinitas actualis intellectuū sicut ꝑz. ergo ꝺm mētem Arist. opꝫ ponere q intellectus nō numeretur sed sit vn⁹ omnium. ¶ Scdo sic. Impossibile est ꝺm Aristo. rem aliquam ꝑpetuo carere ꝓpria operatione. Sꝫ hoc sequeretur si intellectus numeretur ꝺm corpora qz hic intellectus ꝺm Aristotelem nihil pōt itelligere sine suo corpore vel fantasia ꝓpria. Corpus autem semel corruptum nūq̄ reuertitur idem nūero ꝺm substātiaꝫ ꝺm ipm Scdo de gñatione. ergo z c. Sic aūt nō sequitur si intellect⁹ sit vnus omniū quia in perpetuum habebit aliquod corpus semp sibi deseruiens z ita nūq̄ carebit ꝓpria operatiōe quia species humana est ꝑpetua. ¶ Et confirmatur qz tunc esset dicere multas intelligētias separatas nō motrices z sic otiosas cōtra Arist. 12. metaphi. Nihil eīm mouerēt illi intellectus separati. ¶ Tertio sic. Omne incorruptibile a parte post ē eternum a parte ante ꝺm Arist. primo de celo. Si ergo intellectus sint plures sicut z corpora cū quilibet sit incorruptibilis a parte post sequitur q est eternus a parte ante z sic oēs intellect⁹ oīm hominum sunt eterni qō nō videtur qz tūc ponitur infinitas ab eterno a parte ante carere ꝓpria operatione vel sequeretur q intellectus est corruptibilis. ¶ Quarto sic. Nullum separabile a quāto pluri ficabitur ꝺm plurificationē quāti qz tūc posset manere plurificatū sine quāto qō est ꝓtradictio. Sed intellectus ē separabilis a corpore quāto. ergo z c. ¶ Hec videntur motiua de mēte Aristotelis.

Alie rōnes ad ꝓbandum vnicū eē itellectū

¶ Adducūtur etiā alie rationes ad hoc probandum z sunt ꝓmētatoris alique. ¶ Prima est ista. Quātam vnitatem facit potentia in obiecto suo tantam vnitatem habet in seipa Hoc patet per correspondentiam ipsorum adinuicem. Sed intellectus facit vnitatem in suo obiecto quia vniuersalitatem verā z ꝑpam. Ita q si obiectum poneretur in re ꝺm illam vnitatem quam dat sibi intellectus ipm esset vere vnū numero z abstractum sicut etiam posuit plato vniuersale aliud vnū numero z impossibile esset q vnus speciei esset nisi vnum tale obiectum sicut nec indiuiduorum eiusdem rationis est nisi vna species nec esse potest. ergo. z c. ¶ Secūdosic. Species intelligibilis in me z in te aut est eadem numero z sic etiam idem intellectus z habetur ꝓpositum. Aut est alia z alia numero z sic quelibet est indiuiduata z particularis z per ꝑns non est principium cōprehensionis vniuersalis quod est falsum de specie intelligibili. Similiter etiam tunc ab illis duabus speciebus particularibus poterit fieri abstractio alicuⁱ tertie z tūc quero de illa. Aut est eadem in me z in te z sic intellectus. Aut plurificatur z sic est ꝓcessus in infinitū quare z c. Eodem mō pōt argui de obiecto intellecto recepto ī intellectu meo z tuo vt videt. ¶ Tertia ratio. Magister generat suam doctrinā eandē in discipulo suo. Et q nō aliaꝫ patet qz virtus vel vis docendi nō est potentia aliqua naturaliter generatiua alicuius de nouo. Sed hoc nō eēt nisi idē esset in magistro z discipulo. ergo z c. ¶ Quarta Ratio qz si intellectus numeretur numeratiōe corporum cum non sit possibilis plurificatio aliquoꝝ eiusdem rationis nisi per materiaꝫ sequitur q separati a materia vel corrumpitur vel fuit vnus intellectus z nō manent distincti quorum vtrumq̄ ē impossibile. ergo z c. ¶ Modus ꝓmentatoris fuit dictus in ꝓcedenti articulo q corporibus oīm hominum deseruit vn⁹ intellectellectus z vnitur omnibus ꝺm modum copulationis supadicte ad fantasias diuersas z rōne fantasiarū diuersarum licet sit vnus intellectus in isto vel in illo vnus ītelligit aliq̄ z alius non vnus bene z alius male: et sic de quacūq̄ diuersitate apparente que posset poni ex diuersitate intellectuum z correspondet isti intellectui tota natura corporis humani ꝓ subiecto primo vel eo cui primo copulatur quocūq̄ intelligatur copulari non autem hoc indiuiduum vel illud.

Motiua ꝓmen. ad ponendū vnicū intellectuꝫ

¶ Nota ꝺm aliquos q rationes quibus innititur Cōmentator ad ponendum vnum intellectum numero in omnibus sic q intellectus nō numeratur numeratione corporum sunt iste. ¶ Primo qz si intellectus esset numeratus eēt intellectum in potētia sicut singulare vel forma singularis z materialis z per ꝑns educta de potētia materie z corruptibilis quia nulla forma numeratur infra eandem speciem nisi talis z tunc sequereꝫ q esset motiuus sui idem mouens z motum qō habet ꝓ impossibili. ¶ Secundo quia idem reciperet se si intellectus numeraretur quia esset receptiuus sue cognitionis sicut z motiuus ad cognitionem z tunc per consequens suiipsius esset receptiuus quia vbi cognoscens z cognitum idem cognitio vtriq̄ est eadem. ¶ Tertio quia reciperet z cognoscet ere inq̄tuu hoc singulare z sic non distingueretur a sensu in cognoscendo quia receptum recipitur per modum recipientis z ita species recepta in intellectu erit materialis z singularis z in essendo z in repꝛesentando sicut intellectus est forma materialis z ita non distinguitur a sensu. ¶ Quarto quia tūc in speciebus intelligibilibus in abstrahēdo esset processus in infinituꝫ. Si enim intellectus meus z tu⁹ diuersificanꝭ nūero tūc z spēs sunt diuerse nūero z tūc ab illis ꝑ abstrahi vna alia ꝑ intellectū meū z tuū z pari rōne illa abstracta ꝓficatur in intellectu meo z tuo z est processꝰ in infinitū. ¶ Quinto quia Sequeretur q sciētia esset qualitas actiua quod est falsum et q discipulus non discerꝛet a magistro quia si intellectus numeratur oportet q vel discipulus nihil addiscat a magistro vel q in ꝺo causetur alia sciētia numero z non nisi a sciētia magistri sicut a forma actiua. ¶ Sexto qz per ītellectum indicamus res infinitas nūero vt patet in ꝓpositiōe vniuersali quā formaꝫ intellect⁹ sed ꝑ virtutem singularem z numeralem nō cognoscimus infinita. ergo ec.

q cōmē. posuit in itelle. materialem z c.

¶ Modus Cōmentatoris dicitur fuisse iste ꝺctum ad hoc. Ꝓposuit enim intellectum materialem sicut z quācunq̄ aliam intelligētiam nō habere aliquā intentionem singularitatis supadditam speciei vel quātitati: sed ꝑ eandē intētionem esse intellectā z hāc. Ita q sua ecceitas vel singularitas z sua q̄ditas nec additur q̄ditati qua si superueniēs sibi sicut posuit in corpoꝛalib⁹ q per aliam intētionē caro est caro z hec caro sicut patet in tertio de aīa qm̄ aliud est magnitudo. z c. Hunc autem intellectū posuit habere naturalem inclinationem z dependētiam vel ordinem ad corpus organicuꝫ perfectū potentijs sensitiuis cuiuslibet alterius aīalis vt ptꝫ ex fine. 28. ꝓmenti. Et fuit hec imaginatio ei⁹ q sicut ꝺm veritatē catholicam hec aīa intellectiua qz est singularis distinguēdo singulare cōtra speciē est act⁹ huius corporis totius primo tanq̄ primo perfectibilis est etiā forma z perfectio cuiuslibet partis ex ꝑti nō tamen depēdet in suo esse ab hac parte materiali vel illa. Ita posuit intellectum materialem quē non posuit esse indiuiduatum per aliquā intētionem supadditam esse naturaliter actū z ꝓfectionem nature corporalis hūane in suppositis humanis tanq̄ ꝓfectibilis sui ꝓmi Sed huius vel illius corporis vel hominis solū ex ꝓsequenti. Hec fuit etiam imaginatio Aristotelis sicut dicunt.

Rōes cō menta. ꝫ seipm adducte.

¶ Cōtra seipsum adducit cōmentator aliquas rōnes. ¶ Prima ē in quinto cō mento. tertiū de aīa: qz si intellect⁹ materialis ē eternus z similiter agens ꝺm ipsum sequitur q intellectus speculatiuus z oīa intellecta vel intellectiōes nostre sunt eterne quia ab aliquo eterno nō ꝓcedit aliqua actio noua per ipm frequēter octauo phisi. ¶ Secūda est ibidem quā reputat maxime difficilem: qz cum intellect⁹ sit prima ꝓfectio hominis ex diffinitiōe aīe in scdo de aīa que cōis est omni aīe z intelligere sit scda ꝓfectio cū scda ꝓfectio sc̄z itelligere sit alia z alia in alio z alio hoīe per ipm sequitur q z prima. ¶ Tertia est ad impossibile qz cum fortes sit homo et plato sit homo q intellectū si ille est idem sequitur q sint ides homo. ¶ Quarto qz cum res sit qñ forma rei est intellectus aūt sit fortis z eternus sequitur q ille homo est eternus. ¶ Quinta qz Sortes inquātum hō esset incorruptibilis sicut intellectus materia vel ꝑ quem est hō licet nō inq̄tum aīal. ¶ Sexta qz si sic esset idē intellectus oīm hominū. Sequeretur q ego adquirerem scientiam qñ tu adquireres z obliuiscerer quā do tu z ignorarē qñ tu qz idem intellectus oīm est. ¶ Ultra sequeretur ꝺm aliquos q in eodem intellectu eēnt simul ctrarie opiniones hoīm vniuersoꝝ. Patet ꝓsequētia z q idem intellectus simul adqꝛeret sciam z nō adquireret z addisceret et obliuiscere t ur. ¶ Septima qz cuicūq̄ ꝓfectibili correspondet forma ītemialis tale perfectibile nō nūeratur sed est vnum tm̄. Ponit exemplū de motore cuiuslibet orbis. Sed intellectus est ꝓfectio materialis ꝺm eum igitur nō est ꝓfectio plurium corporum nisi plurificetur. ¶ Aliter arguūt alij contra eum. Sed ille rationes alibi inferius subscribētur Dico aūt de rationibus cōmentatoris ꝓ se adductis q penitus nihil valent z alique possunt reduci contra eum sicut inferius apparebit.

Rō dcti des ꝫ cōmenta.

¶ Habet etiam contra se bnā rationem quā adducit quā nō potest soluere nec aliquis qui velit eum sustinere. Unde z ratio illa euidenter ꝓcludit contra eum. scz quintā rōnē vīcūq̄ enim aliqualiter z respectu cuiuscūq̄ fantasmatis causetur intellectio siue sit aliquid absolutū siue respectiuum sequitur necessario si est vnus intellect⁹ omniū talis intellectiōis formaliter receptiuus q omnes intelligant illud qō vnus intelligit. Hoc ē enim per se quod habēs intellectionem in se formaliter intelligit sed per accidēs est vnde vel a quo vl respectu cuiusmodi fantasmatis causetur z similiter sequuntur alia incōuenientia que ibidē concluduntur in quibus Cōmentator est ligatus z cuidēter quicquid dicatur ab aliquibus volētibus eum excusare.

Contra opi. ꝓmē tatoris.

¶ Sed dico q opinio ista figmentuꝫ est z erroꝛ. Et arguo contra istam positionem multipliciter. ¶ Primo sic tam de intellectu subst̄ātia q̄ de intellectu potentia: qz idem est iudicium de vtroq̄. Nam intellectus substantia multiplicatur z potentia z ecōuerso si potētia intellectus possibilis et substātia impossibile ē q idem intellect⁹ numero simul habeat opiniones contrarias de eodem vt patet. Sed si est idem intellectus omnium sequitur q in eodem intellectu sint opiniones contrarie de eodem obiecto. Probatio de eodem obiecto habet istam opinionem affirmatiuam. puta q est verum z alius q non est verum. Sed opiniones cōtrariorum sunt cūtrarie. secūdo periarmenias. q̄re z c. Dices forte sicut dicit Cōmentator q opinio habet duplex subiectuꝫ. Unuꝫ scilicet intellectum z sic non multiplicatur nec diuersificatur. Sed omnis opinio est vna sicut intellectus. Aliud ex parte imaginationis z sic diuersificantur sicut z imaginationes z sic etiam non habent idem subiectum z possunt contrariari adinuicem. Contra hoc primo argutum est supra de specie q non potest habere duplex subiectum virtute nature. Secundo quia opiniones vel opinio nō est actus imaginationis vel fantasie. Sed intellectus licet bene in intellectu dependeat z causetur ab imaginatione secundum philosophum in secundo de anima vt patet quia opiniones multe sunt de vniuersalibus ad que fantasia non attingit. ergo z c.

¶ Secundo arguo sic. Impossibile est q in eodem intellectu numero simul z semel sit scientia vera de aliquo subiecto z ignorantia dispositionis vel etiā negationis de eodem quia ignorantia vel dicit pnationem scientie si est negationis vel dicit habitum falsum quem concomitatur etiam negationem scientie si est dispositionis. Sed hoc sequitur si est vnus intellectus numero omniū quia vnus scit quod alius ignorat. q̄ z c. ¶ Tertio sic. Si est idem intellectus in me z in te q̄ per ꝑns intellectio eadē

sequitur q̄ quicq̄d intelligis ꝛ quādocūq; intelligis ego intelligo q; eandem intellectionem ꝛ simul tecū habeo vñcūq; causetur ꝛ quōcūq; q; habeo eādem intellectum tecū in quo est formaliter talis intellectio. Sz hoc est falsum ꝛ ꝓtra experientiā planā ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Si in me ꝛ te est idē intellect⁹ sequitur q; te intelligēte aliq̄d ꝓius ꝛ durante illa intellectione in te ego nō possum illud de nouo intelligere imo nō possum nō intelligere vel aliud intelligere q; ops q; duret illa intellectio in me sicut ꝛ in te q; habeo eundē intellectū tecū cui inest talis intellectio cuicūq; cōueniat ipse. Sed ista sunt plane falsa. ergo ꝛc. Eodem mō pōt argui de voluntate si eadem voluntas in me ꝛ in te sequitur q; eadem voluntas velit simul ꝛ nonvelit aliq̄d vel velit ꝛ nolit ꝛ habeat simul duos habit⁹ oppositos puta iusticie ꝛ iniusticie circa idē ꝛ sic de alijs sicut deductum est de intellectu. Sed hoc ē flm̄. q̄re ꝛc.

¶ Ultimo ꝓtra Cōmentatorē q; ponit q; mobilibus pluribus distincte mobilib⁹ ops necessario ponere plures motores appropriatos nec sufficit vn⁹ Alioquin nō pōt accipere nūer⁹ intelligentiar⁹ flm numerū mobiliū: Si igitur ītellectus comparetur corpori humano vt motor cū corp⁹ ꝛ fantasia cuiuslibet sit distinctus mobile ꝛ p se q; mouetur frequēter nō mota alia ops adhuc q; intellect⁹ multiplicetur flm multitudinem corporum.

Iterū ꝫ Cōmen.

¶ Contra Cōmētatorem ar/guitur aliter primo: q; nō est magis possibile q; in diuersis suppositis sit simul eadē per se forma eorū q̄ diuersa materia loquēdo de suppositis creatis ꝛ natura finita ergo nō minus nūerab intellectus q̄ corpus p̄cipue si est forma sicut superius ꝓbatum est ꝛ deductum ꝓtra eum ꝛ sicut etiam sibi imponit ab aliquibus. ¶ Scōo quia principia singularia ꝛ ꝓportionalia ad ipa igitur sunt numerata ꝛ nūerabilia sicut ꝛ ipa ꝛ patet p̄cipue de forma q; ipa numeratur in oib⁹ alijs sicut ꝛ ꝓposita ipa ꝛ sicut materie ipsorū primo pfectibiles per formas igitur ꝛ aīa nūeratur sicut ꝛ corpora. Nec valet si dicas q; hoc corpus nō est primo pfectibile hui⁹ intellectus Sed corpus humanū in cōi ꝛ in qualibz specie sua sicut forte diceret cōmētator. Primo q; diceretur ab aliquibus sicut ꝛ forte diceret Commētator q; corporis in cōi nulla est vnitas realis sed tm̄ rōnis ergo nō est ꝓpria materia ꝛ per se primū perfectibile intellectus. Secūdo q; dato q; haberet talē vnitatem aliquam realem nō tamen illa est ꝓportionata vnitati nūerali q; intellect⁹ est hoc aliq̄d. ¶ Secundo cōfirmatur q; homo se toto cū sit vera spēs ꝛ per se in predicamēto vel genere dicit aliq̄d nūerabile in suppositis a quibus potest abstrahi sicut vniuersale ab indiuiduis ꝛ per ꝑs impossibile est q; intellectus qui est forma eius ꝛ pars ītrinseca sit ex se hoc aliquid ꝛ īmultiplicabile multo magis q̄ de proxima materia que est corp⁹ vel etiā de remota simul existente in diuersis hominibus. Principia enim particularium sunt particularia ꝛ vniuersalium vel cōium cōmunia precipue de principijs intrinsecis. Patet hoc septimo ꝛ duodecimo metaphisice. ¶ Quarto quia potest queri a Commentatore que est illa copulatio quaz ponit ꝛ que ē causa per se actiua illius copulationis ipsius intellectus ad corpus ꝛ quo modo est possibile q; tot corporibus idem intellectus numero copuletur ꝛ cum quasi continue varietur talis copulatio flm corruptiones hominum particularium quo mō cōtinue intellectus varietur ꝛ mutetur ꝛ quō idem numero intellectus ꝓius sit vbiq; omnibus corporibus ꝛ huiusmodi absurda multa. ¶ Et non videtur q; a prima causa vel ab intellectu agente q; ista sunt eterna ꝛ similis intellectus possibilis. Ab eternis autem ad ineternum non procedit aliquid nouum nec intellectus vnit seipsum. Tunc essi idem generaret seipm̄ vel pars totum nec generans naturale quod producit ipsum corpus quia non habet aliquam potestatem super intellectum cū sit omnino deformis. quare ꝛc. Nec potest dicere q; sit vnica vnio eterna vel copulatio increata vel creata sicut intellectus licet corpora varientur ꝛ multiplicētur Hoc essi est impossibile quia illa copulatio cum sit respectus ad corp⁹ necessario variatur ꝛ multiplicatur sicut suus terminus qō est corpus sicut ꝛ alij respectus.

q; ista positio cōmēta. est erronea,

¶ Dico igitur primo q; positio Cōmentatoris est erronea ꝛ falsa ꝛ absurda et nullam habens apparētiam. Nec habet mentē sui magistri Aristotelis vt videtur multis. Putant enim q; posuit intellectum esse formam humanam ꝛ multiplicari secūdus corpora humana id est sicut corpora. ¶ Tamen vnus ponit Aristoteli vnum alium modum ponēdi. Distinxit enim Aristoteles vt dixit inter intellectum substantiam ꝛ intellectū potentiam. Intellectum vero substantiam posuit substantiam separatam scīm esse incorruptibilem vnicam ꝛ infinitam in genere intelligentiarum separatarum ꝛ proximam in ordine entiū forme humane ꝛ imaginationi tanq̄ forme nobilissime īter formas naturales secundo phisicorum. Ipse autē vlterius posuit totum vniuersum cōnexum secundum actionem ꝛ passionem. ¶ Et iō dicit vltra q; intellectus substantia causat in imaginatione nostra vel corpore intellectum potentiam que est vna vis ꝛ virtus accidētalis recepta in fantasia ab ītellectu substantia ex ꝓiunctione sui ꝛ proximitate ad ipsum intellectum sicut instrumētum coniungitur principali motori sicut etiam obiectum ex coniunctione sui ad intellectum agentē intellectiuitatem ꝛ cālitatem super actum intelligēdi ꝛ posuit q; illa vi intelligimus tanq̄ forma nostra ꝛ potentia intellectiua ꝛ q; illa vis multiplicatur sicut et corpora humana vel fantasie ꝛ q; illa vis corruptibilis est per accidens ꝛ corrumpitur ad corruptionem subiecti. puta fantasie vel corporis. Nec tamen est vis organica quia non conuenit fantasie ab intrinseco secundum seipsam sed ab extrinseco puta ab intellectu substantia separata secundum esse vnica numero causante omnes tales vires vel virtutes i fantasijs hominuz. ¶ Et isto modo declarari possent omnia inconuenientia secundum Aristotelē vt⁹ vꝫ.

¶ Sed dico q; iste modus ponendi nihil valet in seipso. Secundo q; non fuit mēte Aristotelis vt puto. Primū ꝓbo sic. Act⁹ primus corporis phisici organici non est accidens: sed substantia quia est substantialis forma. Sed intellectus hominis est actus corporis phisici. ꝛc. Patet scōo de aīa ꝛ probatum est supra. ergo ꝛc.

Contra modū im positum Aristo.

¶ Secundo sic. Ex accidēte ꝛ substātia nō fit aliquid vnū per se sed per accidēs. Si ergo intellect⁹ hominis est vnū accidēs sequitur q; homo cū includat intellectum nō est aliquid vnū ꝛ sic nō est spēs specialissima ī genere substātie. ¶ Tertio sic. Ab aliquo accidēte vel rōne accidētis nō accipitur differentia specifica alicui⁹ substātie: sed ab ītellectu hominis vel a toto homine ratiōe intellectus accipitur differentia specifica hominis que est rōnale. quare ꝛc. ¶ Quarto sic. Nō est min⁹ nobile intellectiuū in homine q̄ vegetatiuū ꝛ sensitiuum. Sed vegetatiuū ꝛ sensitiuū sunt substātie in hoīe. ergo intellectiuū puta in quocūq; formaliter est potētia intellectiua in eodē est substātia intellectiua q; potentia ītellectiua vel est idem cū subā intellectuali vel accidēs eius: Si ergo in corpore vel fantasia ē potētia intellectiua ops ponere ibidē subām intellectualē tanq̄ subiectū vel quasi subiectū immediatum talis potētie. Illam aūt voco substātiam ītellectum. ergo redit ꝓpositus. ¶ Ultimo q; videtur difficile quō virtus aliqua īmediate recepta i fantasia ꝛ educta de potētia fantasie q; aliter non pōt ipam cāre intellectiua creata sit p̄cipiū comp̄hensionis vniuersalis cū videatur eē quāta ꝛ extensa ꝛ organica ꝓsequēter. Nihil iō valet iste modus.

q; precedens modus non fuit Aristotelis,

¶ Secundo ꝓbo q; nō fuit de mente Aristotelis q; vniformiter ponit aīam intellectiuam esse formā substātialem sicut vegetatiuaz ꝛ sensitiuam scōo de aīa. ¶ Secūdo q; de eadē forma semp loquitur q̄n dicit q; est actus ꝛ q; est separabilis ꝛ differt ab alijs sicut perfectum a corruptibili quocūq; dicat hoc siue assertiue siue dubitative. Sed planum est q; ipse nec asseruit nec dubitauit q; accidens posset esse sine subiecto imo simpliciter ꝛ sine dubitatiōe posuisset q; nō potest esse sine subiecto ergo ꝛc. ¶ Tertio q; de formis subālibus loquitur. 12. metaphi. Vbi dicit q; intellect⁹ forsan est separabilis ꝛ manet post corruptionē hominis. Cōius dicitur q; Aristoteles posuit vniformiter nobiscū aīam intellectiuā vel substātiaz numerari sicut ꝛ corpora humana.

¶ Dico igitur q; positio fidei

fidei' positio,

etiam si nō esset fides ꝛ nō curreret nisi ratio est rōnabiliter inter oēs ꝛ potest melius sustineri scilicet q; substātia intellectus est forma corporis humani intrinseca homini sicut ostēsum est supra. ¶ Scōo ex hoc sequitur q; numeretur sicut ꝛ corpora humana. Tum q; ipossibile est q; forma specifica sit vna numero in pluribus indiuiduis eiusdē speciei sicut nec eadē natura nūero ipsius speciei pōt esse in pluribus indiuiduis. Tum q; ꝓprius actus ꝛ fōa requirit ꝓpriam materiā ꝛ ecōuerso scōo de anima. Tum q; alias seqrentur omnia incōueniētia supi⁹ contra Cōmentatorē adducta cui⁹ positio fuit pessima sicut ostēsum est supra. Euacuat em̄ totā fidē nostram quasi q̄tū ad merita ad demerita ꝛ penas ꝛ premia ꝛ iō excōicata est opinio sua Parrhisius in pluribus articulis vt p̄z intuēti ꝛ quasi tota scriptura sacra clamat contrarium contra ipsum.

Ad motiua ꝓ arist. adducta.

¶ Ad motiua ¶ Ad primū dico q; Aristoteles fuit tot⁹ pplexus ꝛ dubius de ītrinsecis superius adducta ꝓ ipso. corruptibilitate aīe vel substātie intellect⁹: licet iactauit aliquādo verba q̄bus videtur dicere q; est corruptibilis ꝛ passibilis. Diceret ergo Aristoteles q; intellectus est corruptibilis si voluisset vitasse infinitatē actualem stante eternitate mundi vel stātibus suis principijs ꝛ si posuisset cum hoc intellectum incorruptibilē. Dico q; ꝓtradixisset sibi ip̄licite affirmādo ꝛ negādo infinitatē actualem. Nec est inconueniens hoc sentire de aristotele. Puto em̄ q; in multis ꝓtradicit sibiip̄i ip̄licite sicut ꝛ multo ꝛaiozes ipso ꝓtradixerūt sibiipsis. Sic p̄z q; excellētib⁹ doctoribus imponitur ꝓtradictio tota die. Sed ē alia via soluēdi q; nō oz ponere infinitatem actualez q; nec mundus nec hō vel intellectus est eternus nec flm indiuiduū nec flm speciē ꝛ ita negatur p̄ncipiū Aristotelis. 8. phisicoz negādo ifinitatē actualem cum ipso in tertio phisicoz saltem de facto ꝛ ponendo intellectū numerari sicut ꝛ corpora ꝛ intellect⁹ esse incorruptibilis.

¶ Ad secundum dico q; difficile esset Aristo. si poneret ītellectū incorruptibilē ꝛ nō posse aliquid intelligere nisi ꝓiunctū cum fantasmate ꝛ corpore cui⁹ ponet ipm̄ esse formaz tamē ipse responderet sicut nos rīdemus q; intellect⁹ p statu pñtis ꝓiunctiōis quā experimur naturaliter nō intelligit aliq̄d nisi ex fantasmate: sed ꝓ statu separatiōis bene. Vnde nō caret intellectus ꝓpa operatione tm̄ esset argumētū difficile ꝓtra eum q; intellect⁹ sepatus naturaliter appetit vniri corpori ꝛ tm̄ corp⁹ idem nūero nunq̄ reuertitur flm ip̄m ꝛ per ꝑs suus naturalis appetit⁹ frustra est q̄d est impossibile ꝛ diceret q; vel intellect⁹ est corruptibilis vel si est incorruptibilis nō hēt appetitus vel inclinationez naturalem ad corp⁹ post eius separationem. Sed ad hoc etiā sequitur inconueniens q̄ nō posset bñ vitare flm principia sua: ꝛ iō fuit tot⁹ dubius ꝛ pplexus vt dicūt aliq̄ q̄d additur q; tunc essent plures intelligētie separate non mouētes.

¶ Dico q; hoc haberet cōcedere si poneret intellectum incorruptibilē ꝛ formā multiplicatā: ꝫ nō puto q; poneret nisi ꝓtradicēdo sibiip̄i in aliquibus. Fides autem istam difficultatem nō patitur. Ponit enim multas potentias carere ꝑpetuo suis operationibus sicut potentiam generatiuam in patria nec tamen esset frustra sed ad perfectionem habentis: hoc tamen non ponit de intellectu sed ponit q; intellectus separatus habet propriam operationē que est ītelligere ꝛ cum hoc ponit q; non perpetuo erit separatus sed in resurrectiōe reunietur corpori propio. Et quod additur vltra nullum est inconueniens fidei ponere sibi multas intelligentias separatas non motrices vel non mouentes: nec sunt frustra quia intelligunt ꝛ dato q; nihil intelligerēt adhuc non essent frustra sed ad decoremz ꝛ perfectionem vniuersi. quare ꝛc.

¶ Ad tertium motiuum dico q; si Aristoteles poneret intellectum incorruptibilem ꝛ a parte post posuisset eternum a parte ante ꝛ non habuisset inconueniens de ante sicut nec de post ꝛ dixisset vniformiter de ante sicut de post. Tu dicis infiniti homines fuerunt vel sunt in potētia ergo infiniti intellectus ab eterno. Respondendum est ad hoc sicut ad primum de infinitate actuali q; in hoc contra dixisset illi principio.

Si aũt nõ posuisset intellectũ incorruptibilẽ tunc nõ hz difficultatẽ in isto articulo. Fides aũt negat maiorẽ huiꝰ argumẽti qz nõ oportet ꝙ incorruptibile a parte post sit eternũ a parte aũ nisi sit necesse esse puta deus intellectꝰ aũt nõ est necesse eẽ hz possibilis fuit creari de nouo a parte ante sicut etiam adnihilari a parte post licet non corrumpi. ¶ Ad quartũ diceret Aristoteles si posuisset intellectum incorruptibilem ꝙ intellectꝰ nõ numeratur ꝑ quantum sic ꝙ quãtus sit principiũ formale sue numerationis licet numerus amborꝫ sit equalis sed sua differentia indiuiduali ꝓpa quã habet etiam separatus Si autem posuisset intellectum corruptibilem adhuc non puto ꝙ illud posuisset z nichil valeret argumentũ qz intellectus nõ maneret separatus. Fides aũt dicit ꝙ licet intellectus cõformiter numeretur sicut z corpus ẽ tum põt tamẽ manere separatus a quãto z nũeratus z nõ video quõ istud saluaretur si corpus vel ẽ tum poneretur ratio sue numerationis vel indiuiduatiõis huiꝰ vel illius intellectus sicut ponũt aliqui quorum opinio si nõ esset aliud videtur mihi falsa.

De nũeratione ītellectꝰ,

Adrões ꝑ Lommẽ adductas.

¶ Ad primam rõnem pro cõmentatore. Dico ꝙ est verisibilis. Intellectꝰ enim non facit vnitatez realẽ numeralẽ in obiecto: sed si facit vnitatẽ illa nõ est nisi rationis. Unde vnitas vniuersalis facta ꝑ intellectuz nõ est nisi vnitas rationis z tũc ꝓcludit cõtra ipm ꝙ intellectus ẽ vnꝰ ẽm rõn ẽ vnitate vniuersali nõ aũt vnus ẽm rem z vnitate numerali sicut ponit. Preterea etiã intellectus nõ solum facit aliqua plura vnũ ẽm rõnem: sed etiam alicꝺ vnum ẽm rem distinguit in multa ergo sequitur ex ista rõne si est bona ꝙ est distinctꝰ z nõ est vnus sicut distinguit obiectum. ¶ Ad secundum dico ꝙ species intelligibilis recepta formaliter in me z in te sicut accidens inherẽs intellectui nõ est vna imo plures sicut z intellectꝰ z queli bet singularis est ꝓpria differentia indiuiduali et spirituali sicut z intellectus. Nec talis particularitas vel singularitas impedit ꝓprehensionẽ vniuersalis sicut nec vnitas numeralis ipsius intellectus quã ponis. Et qñ dicis vltra ꝙ ab ipsis posset abstrahi aliqua species. Dico ꝙ põt ab ipis abstrahi species sicut vniuersale a particularibus ꝙ moduz obiecti. Sed illa non est vna species tertia alia ab istis distincta ab eis sed eadem eẽtialitercũ istis z nũerata in istis sicut iste sunt plures z tũc nullus ẽ ꝓcessus in infinitum: sed stat ꝓcessus talis abstractionis ad generalissimũ qualitatis ī quo omnes tales species reponũtur. Vel si ponatur ꝙ ꝑs intelligatur per speciem z species alia abstrahaꝫ a spẽ Tunc dicunt ꝙ nõ est incõueniẽs ꝓcessus in infinitum in talibus sicut nec in actibus. ¶ Ad cõfirmationem de obiecto intellecto ꝙ est idem intellectui meo z tuo ergo z intellectꝰ nihil valet. Ita enim argueretur ꝙ nõ est nisi vnus visus oim videntiũ aliquod idem obiectum. Si autem accipias intentionem intellectam ꝓ specie vel obiecto vt in specie vel in actu intelligendi tũc idez est sicut de specie z actu intelligendi z tũc intellectũ est aliud in me z ī te. ¶ Ad tertium de doctrina. Dico ꝙ alia nũero est scientia discipuli a sciẽtia magistri. Ita ꝙ aliaz noticam numero generat magister in discipulo ꝙ habeat in intellectu suo nõ tamẽ directe z imediate z per se attingendo ad intellectuz discipuli sicut generans naturale ad materiam vel subiectum sed indirecte per accidens ꝓponendo signa sensibilia discipulo quibus mouetur sensus z postea fãtasia z tandem per fantasmata cũ intellectu agẽte mouet intellectus possibilis ad cõsimilem scientiam notitie magistri vel doctoris. Si enim esset eadem numero sciẽtia discipuli z magistri nõ eẽt necessariũ ꝙ magister doceret discipulũ sicut dictũ est supra z ideo frustra intromisit se iste hereticus ꝓmentator de docendo z est mirabile quõ doctrina eius tantũ appciata est a fidelibus z catholicis aliquibus.

¶ Ad quartum dico ꝙ est argumẽtum bonum cõtra illos qui ponũt aias multiplicari ꝑ corpora vel materias qz in perpetuum nõ saluabũt quõ aie separate numerentur. Et ideo dico ꝙ ꝓncipiũ illõ ẽ falsum ꝙ forme eiusdem rõnis non numerãtur nisi pe materiam partem cõpositi sicut superius est ostensum. Et si cõmentator hoc sensit nego eum cũ oib⁹ qui hoc sentiunt. Hoc de scõo articulo.

¶ Quantum ad tertium re/

bona qõ de subã ītellectꝰ,

Resolutio precedentium

stat iquirere. An possit demõstrari veritas ista scz ꝙ substantia intellectꝰ est vere forma substãtialis ī homine perficiens corpus eiꝰ z informans z ꝑ ois vtrum numeretur sicut et corpora: licet eim de hac veritate apud fideles nõ sit dubium: tñ dubium est vtrum hoc possit demonstrari et ostẽdi rõne efficaci z euidenti ex naturalibus z ad ꝙ se nota reduci.

¶ Et dicunt aliqui ꝙ nõ ꝓt demõstrari sed sola fide tenetur. ¶ Ad hoc aũt adducũtur alique rationes. Prima est ista Illud quod latuit tantũ phm quãtꝰ fuit Cõmentator nõ potest demõstrari nec ostendi efficaciter per rationem naturalem vt videtur. Sed hoc latuit cõmentatorem: quia in hoc errauit sicut dictum ẽ prius. ergo ꝛc. ¶ Scda ratio. Impossibile est demonstrare ꝙ aliquid nõ quantum vel extensum sit per se forma substãtialis quanti vel extensi. Probatio quia ex hijs que nobis apparent in sensibus videmus ꝙ omne receptũ formaliter in quãto est quantum saltem per accidens. Et ratio huius est quia materie et forme est vnum esse et per consequens impossibile est vt videtur ꝙ vnum sit extensum et non aliud nec per se nec per accidens. Sed anima intellectiua est simpliciter inextensa z per se et per accidens sicut in sequenti articulo ostendetur ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Impossibile est demonstrare ex apparentibus ꝙ sit aliqua forma alicuius materie que non sit in potentia materie. Ita ꝙ materia sit transmutabilis ad ipsam virtute naturalis agẽtis quia cum materia non possit dici recipere formam nisi per transmutationem z nulla transmutatio nobis appareat que non sit ab agente planum ẽ illud quod est assumptum. Sed substãtia intellectus nõ est talis forma quia est forma nõ educta sed ꝙ creationem habita z ab extrinseco. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Substantia cuius potentia nec est actus corporis nec alicuiꝰ ptis corpis nõ põt demõstrari ex apparẽtibꝰ eẽ forꝫ corpis qz iõ vr iudiciũ õ potẽtia et substãtia. Sed substãtia intellectus est huiusmodi sicut dictum est supra: quare ꝛc. ¶ Quinto sic. Si hoc posset demonstrari quero quid esset mediũ in demonstratione ista. Aut enim esset demonstratio per aliquid prius. Aut per aliquid posterius de monstratio propter quid vel quia est. Non propter quid: qz quicquid prius adduceretur posset negari ex apparẽtibus. Si eim adducas descriptiones vel diffinitionem Aristotelis de anima põt negari nec est euidẽs ꝙ ista descriptio sibi cõueniat. Nec a posteriori: qz hoc esset ab operatiõe intelligẽdi in homine cuius principiũ oportet esse formã hominis sicut supra dicebatur: qz diceretur ꝙ non est euidẽs nec demonstratũ ꝙ principium operationis conuenientis alicui sit formaliter intrinsecũ sibi sicut patet ẽm vnum magnũ doctorez qui ponit ꝙ essentia diuina in prima est ratio intellectui creato intelligẽdi alia: z tñ planum est ꝙ non est forma eius nec intrinseca sibi faciens vnũ in esse cũ ipso: quare ꝛc. ¶ Sexto sic. Impossibile est demonstrare ꝙ substãtia habens appetitum contrarium appetitui alicuius sit forma alterius: quia talis substãtia illi nõ ꝓportionatur. Sed intellectus z corporis sunt cõtrarij appetitus. 3. de anima: ẽ ꝛc. Intellectus eim naturaliter appetit semp esse z corpus naturaliter continue tendit in corruptionẽ. Similiter vnus appetitus fertur circa bonũ vt nunc. Alius circa bonũ simpliciter qõ est frequẽter cõtrarium quare ꝛc.

¶ Videtur ergo istis ꝙ non est demonstratuz nec demõstrabile naturaliter alicui ꝙ substãtia intellectus sit forma corporis humani constituens vnum esse hominis cũ ipso. Sed ad saluãdum omnia apparẽtia naturaliter sufficit presentia ītellectus ad corpus per insistentiam sine informatione.

¶ Sed videtur michi

sicut etiã dicit vnus doctor ꝙ hoc est sufficienter demonstratum ex apparẽtibus z his que experimur certitudinaliter sic ꝙ nullus bene dispositus potest ea mẽte negare. Homo eim certitudinaliter experitur se intelligere z ꝙ intelligit formaliter. Sed hoc est ꝓpossibile nisi substãtia intellectualis sit sibi intrinseca ẽm esse z planum est ꝙ non sicut materia ergo sicut forma ẽ ꝛc. Minor patet per hoc ꝙ nullus itelligit formaliter nisi vel seipso vel aliquo sui sit subiectũ intellectionis. Subiectum aũt intellectionis est intellectus potẽtia qui vel est idem ꝙ intellectus substãtia vel accidẽs eius. Impossibile est eim ꝙ aliquid recipiatur formaliter in aliquo z illud nõ habeat potẽtiã receptiuã sibi intrinsecam z est contradictio manifesta. Sicut etiã ꝓpossibile est ꝙ alicui cõueniat aliquid z illud non habeat potentiam actiuam intrinsecam sibi. Alioquin enim posset z non posset. Ita ꝙ siue intellectus sit passiuus tm siue intellectiuus cum hoc sufficienter demonstratũ est ꝙ substantia intellectus est forma corporis humani intrinseca homini. ¶ Nec valet si dicas ꝙ homo non experit se intelligere: sed magis intellectũ separatum ab ipo ẽm esse tamen copulatum sibi sicut posuit commentator: quia experiri ipsum intelligere non est nisi intelligere. Nec potest esse actus alterius potentie ꝙ intellectus. Sicut ergo experitur intelligere ita intelligit ipsum intelligere: z sic siue illud intelligere sit sui siue alterius adhuc sequitur ꝙ formaliter intelligit z propositũ vt videtur necessario est cõclusum. Alioquin immediate reducũtur negantes ad contradictionẽ sicut patet sicut ꝙ est euidẽs ꝙ agere ẽm formã presupponit esse vel nõ est ẽm illã formam sine esse: quia alioquin vnũ nichil posset agere nisi oporteret ꝙ esset ens aliqua entitate ꝙ esset sibi principium operandi: ita sufficienter probatuz est ꝙ substãtia intellectus est forma hominis intelligẽtis: quia certitudinaliter experitur homo z intelligit se intelligere z habere operationẽ circa vniuersalia z separata z entia rationis ad que nulla sensitiva vel imaginativa attingere potest: ideo ꝛc.

¶ Ad primũ aliorũ dico ꝙ cõ/

Nota solu,

mentatorz errauit circa hoc sicut cecus: si tñ hoc negauit nec est aliquod argumẽtum si cõmentatorz nõ vidit hoc: ergo nõ est. Ignorauit eim multa z erratuit circa multa naturaliter cognoscibilia nec intellectus suus fuit regula aliorũ. ¶ Ad scdm dico ꝙ maior propositio est falsa: quia aliquid nõ ẽ tũ nec extensum potest esse principium intelligendi in homine ipso z ita demonstratur esse forma eius: qz sicut transmutatio substantialis facit scire materiaꝫ ita operatio fecit vel facit scire formam. Sicut ergo homo quia transmutabilis est substantialiter et corruptibilis scitur habere materiam partes sui et formam: quia intellectiuus est cum hoc ꝙ est corruptibilis. Ad probationem dico ꝙ ex apparẽtibus non videmus omne receptum in aliquo quãto esse ẽ tum: sed bene videmus aliqua recepta cuiusmodi sunt omnes forme corporales nec ex apparentibus apparet nobis oppositum precipue de talibus formis cuiusmodi est anima que non est corporalis vel corporea: sed spiritualis. ¶ Quando dicis vltra ꝙ materie z forme est vnũ esse. Dico ꝙ non imo sunt duo esse constituentia vnũ tertiũ esse. Sũt enim materie z forme duo esse sicut et due essentie: licet constituant vnã tertiam que est essentia cõpositi z est possibile ꝙ vnum sit extẽsum puta corpus et reliquum non nec per se nec per accidẽs z ita homo se toto non sit quãtus: sed sua parte que est corpus vel materia sua. ¶ Ad tertium dico ꝙ possibile est ex apparẽtibus et his que experimur demonstrare ꝙ substãtia intellectus est forma hominis et perfectio formalis corporis humani sicut deductuz est supra nõ obstante ꝙ non sit educta de potentia materie z ꝙ materia non transmutetur per se z directe ad ipsam ab agẽte naturali. Verũ est tamẽ ꝙ ex trãsmutatione materie ad alias formas z ex apparẽtibus transmutationum naturalium nõ arguitur hoc: sed ex operatione hominis sicut supra z nõ plus concludit argumentum. ¶ Ad quartum dico ꝙ maior est falsa. Non obstante enim ꝙ potẽtia intellectiua nõ sit actus corporis ẽm seipsam nec alicuius partis corporis: tamen necessario oportet eã demonstrabile est ꝙ forma vel substantia cum qua est idem essentialiter vel accidẽs eius sit forma intelligẽtis z non sit separata ab intelligẽte homine ẽm esse sicut superius est deductum. Alioquin eim potẽtia nichil esset intelligẽtis: z ita non posset intelligere: z per consequẽs non intelligeret. ¶ Ad quintum dico ꝙ hoc potest demonstrari a posteriori per operationez hominis que est intelligere sicut et Aristoteles demonstrat in. 2. de anima. Quãdo dicis ꝙ non: quia nõ oportet principium operationis esse intrinsecum operanti faciendo vnum in esse cum ipso. Dico ꝙ imo. Alioquin sequitur contradictio ꝙ possit ī operationẽ z nõ possit. ¶ Añ dicis de essentia diuina in beatis vel in patria. Dico ꝙ essentia diuina nullo modo est ratio intelligẽdi intellectui creato sicut principium quo z quẽad

modum intellectus intelligẽdi in intelligẽte: sed in ratiõe obiecti primarij qõ dicitur esse ratio cognoscẽdi obiectorum secũdariorum nisi etiam dicatur q essentia diuina vel deus per voluntatem suã supleat causalitatem effectiuam quã habet intellect⁹ vel habere potest: ⁊ tunc talis operatio non esset ip sius intellectus vt agentis: sed tm̃ vt patientis per aliquã potẽtiam passiuam vel receptiuam quã potest supplere deus. ¶ Ad sextum dico q corpus ⁊ anima intellectiua proprie loquẽdo non habẽt appetitus naturales cõtrarios: imo conformiter proportionabiles: qz corpus naturaliter appetit perfici ab anima ⁊ aia naturaliter appetit pficere corp⁹ pus de appetitibus autem animalibus vel appetitu voluntario qui frequẽter sunt cõtrarij nichil ad propositum: ideo non concludit. Hec de tertio articulo.

q aĩa corpus. ⁊ corpus aĩaꝫ perficere exoptat.

¶ Quantum ad quartum articulum.

Aĩa ĩtellectĩa an sit tota ĩ toto ⁊ tota ĩ qualibet parte ⁊c.

An scilicet forma que est ipsa anima intellectiua sit tota in toto corpore ⁊ tota ĩ qualibet p te eius videretur q non per aliquas rationes difficiles. ¶ Prima est ista. Forma extẽsa nõ est tota in toto corpore ⁊ tota in qualibet parte. Patẽt de oĩbus formis extẽsis quarũ pars est in parte subiecti vt patet de diuisionẽ. Sed aĩa est forma extẽsa. Zõ probatur. Tum qz recipitur in corpore quanto per modũ recipientis. Tum qz potẽtia eius est quanta sicut visus precipue ẽm ponẽtes q vegetatiuũ sensitiuum ⁊ intellectiuum sunt vna substãtia anime ⁊ q potentie anime sunt idem essentialiter cum anima. Et q visus sit potẽtia extensa. Patet qz eius opatio est extẽsa sicut ⁊ species recepta ⁊ obiectus visibile ẽtum. Tum quia ẽm ponentes vnam tantum formã in homine ipsa est per se subiectũ ẽtitatis: quia materia subiecta cum forma causa est omnium accidẽtium que sunt in ea. Tum quia vegetatiuum ⁊ sensitiuum sunt forme extẽse in homine: et tm̃ sunt idem essentialiter cũ intellectiuo: vt dictum est supra: ergo ⁊c. ¶ Secũda ratio est ista. Illa forma nõ est tota in toto ⁊ tota in qualibet parte q̃ est act⁹ corporis physici organici: qz quelibet pars nõ est corpus physicum organicum. Sed anima est huiusmodi: g ⁊c. ¶ Tertio sic. Si anima esset tota in tato ⁊ tota ĩ qualibet parte sequeretur q simul per se totã posset moueri ⁊ quiescere. Sed hoc est falsũ quia quies est priuatio motus: priuatio autẽ ⁊ habitus nõ insunt simul eidem: g ⁊c. Probatio quia mota vna parte corporis moueretur anima: qz motis nobis mouẽtur omnia que sunt in nobis ⁊ quiescẽte alia parte eadem ratione quiesceret: ⁊ planus est q simul vna pars potest moueri ⁊ alia quiescere ergo ⁊c. ¶ Confirmatur: quia tũc anima posset simul recedere a se ⁊ accedere ad se sicut vna pars corporis potest accedere ad aliã ⁊ alia recedere ab eadem: quare ⁊c. ¶ Quarto sic. Si anima esset tota in toto ⁊c. Sequeret q quelibẽt pars corporis haberet esse humanũ: ⁊ ita quelibet pars esset homo. Hoc autẽ est falsum: ergo ⁊c. Consequẽtia patet: quia forma specifica cõmunicat esse speciei vel esse specificum oĩm illi qõ informat. Et confirmatur qz nulla pars tũc depẽderet ab alia ⁊ q̃libẽt eẽt equa pricipalis qõ est falsum. ¶ Quito sic. Si aĩa tota est ĩ pede abscisso pede abscindit aĩa ⁊ separat a reliquo: ⁊ sic nõ manet homo. Sed hoc est falsum: ergo ⁊c. ¶ Vltimo: quia si anima est in qualibet parte corporis tota quelibet potẽtia eius tota est ĩ qualibet parte corporis: ⁊ sic frustra deseruiunt diuerse partes organice diuersis potẽtijs etiaꝫ sequitur q homo ita intelligit in pede vel in aure sicut ĩ corde vel in capite que nõ videtur conuenientia: quare ⁊c.

q aĩa intellectĩa est tota ĩ toto ⁊ tota ⁊c.

¶ Sed istis non obstantibus

dico q anima intellectiua ẽtum ad substãtiaꝫ suã et potẽtias abstractas que sunt intellectus ⁊ volũtas est tota in toto ⁊c. ¶ Ad hoc autem probandũ Probo primo q hon est forma extẽsa nec extendibilis per se nec per accidẽs ⁊ est necessariũ preambulum ad propositum. ¶ Hoc autem probo pmo sic. Nulla forma reflexiua per suam operationẽ super seipsam ⁊ illa que sunt in ipsa est ẽtum. Nullũ enim reflexiuum super se eo modo quo intelligens seipsuꝫ supra se reflectitur est ẽtuꝫ ẽm Proclum. Sed anima intellectiua est huiusmodi: quia intelligit seipsam ⁊ ea que sunt in ipsa: ergo ⁊c. ¶ Secũdo sic. Nullus intellectus vel intelligẽtia est quãta vel extensa siue per se siue per accidẽs: quia nulla forma ẽta vel extẽsa est principium cõprehẽsionis alicuius obiecti vniuersalis sicut intelligentia quecũq. Sed anima est intelligẽtia quedam: quia infima in genere intelligẽtiarũ ⁊ creata in orizonte eternitatis g ⁊c. ¶ Secũdo sic. Forma que ĩ sua operatione abstrahit a ẽto est forma nõ extẽsa aliquomodo. Nulla eĩm forma extensa attingit in sua operatione ad obiectum non ẽtum vel in materiale seu spirituale. Sed anima intellectiua abstrahit ab obiecto ẽto quia potest intelligere immaterialia ⁊ spiritualia: patet per metaphisicum: ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Forma que potest naturaliter subsistere sine ẽto non est quãta nec extensa aliquomodo. Sed anima intellectiua est huiusmodi: quia separabilis est: g ⁊c. ¶ Quinto sic. Forma que non debilitatur in sua virtute vel operatione ad debilitationem quãti non est extẽsa: quia non sequitur legem quãti. Sed anima intellectiua est huiusmodi quicquid sit de sensitiua de qua minus videtur: ẽto enim plura et plus intelligit tanto ẽtuꝫ est ex se est habilior ad intelligẽdum. Vnde non fatigatur ẽm se: quare ⁊c. ¶ Vltimo sic. Quia si anima esset quãta per se vel per accidẽs esset diuisibilis per se vel per accidẽs. Sed hoc est falsum. Tunc eĩm posset queri de partibus sic diuisis ad diuisionẽ corporis quãti vtrum maneant vel corrumpantur si corrumpũtur pari ratione tota anima est corruptibilis qõ est falsum. Si maneant tunc constituunt supposita substantia intelligẽtia vt videtur ⁊ possunt mereri vel demereri ⁊ sic vna pars anime potest dãnari et alia saluari que sunt inconuenientia ⁊ est ratio theologica.

q aĩa in tellectĩa est tota ĩ toto ⁊ tota ⁊c.

¶ Sic igit̃ dico q aĩa non est

quãta vel extẽsa nec per se nec per accidẽs. Nõ eĩm est subiectum ẽtitatis ẽm se: ⁊ ideo non est ẽta p se nec extẽditur per ẽtitates habẽdo partem extra partẽ sicut alie forme que licet non sint subiecte ẽtitati concurrunt tamẽ cum ẽtitate in idem subiectum sic q per accidens extenduntur ⁊ habent partem extra partẽ sicut albedo ⁊ alie tales forme corporales. ¶ Isto preambulo probato probo ꝓpositum: scz q anima intellectiua est tota in toto ⁊ tota in qualibet parte. Illud qõ est actus et formia alicuius totius primo ⁊ non habet partem ⁊ partem: sed est simplex et indiuisibile est totum in illo toto ⁊ totum in qualibet parte. Probatio quia ex quo est actus totius: primo oportet q sit in illo toto primo ⁊ ita in omni parte disposita illius totius. Sed quia non potest habere partẽ ⁊ partẽ oportet q in qualibet parte sit totũ. Sed aĩa intellectiua est forma ⁊ actus totius corporis physici organici hũani pmo vt pt̃s. 2. de aĩa: g tota est in toto ⁊ tota in qua libet parte per se: tm̃ primo est in toto ⁊ ex cõsequẽti in qualibet parte signata vel signabili. ¶ Secũdo sic. Anima simplex applicato quãto. Aut applicatur ẽm ĩdiuisibile quãti. Aut applicatur sibi ẽm ẽtitatem vel diuisibile. Sed anima nõ applicatur corpori vel forma ẽm sua indiuisibilia: qz est actus corporis organici. Punctus autẽ vel indiuisibile non est aliqd organicũ nec pars organici sicut nec ẽtuꝫ nec pars quãti: g ẽm suum diuisibile. Est igitur tota in toto quãto corpore diuisibili ⁊ per consequẽs tota in qualibet parte: quia partem ⁊ partẽ non habet. ¶ Tertio sic. Vniformiter est aĩa in toto corpore ⁊ partibus eius ẽm informationeꝫ sicut angelus ẽm locationẽ vel in loco. Sed angelus est in loco vt totus in toto corpore ⁊ totus in qualibet parte sicut dictũ est supra: g aĩa intellectiua est tota in toto corpore ⁊ tota in qualibet parte.

Nota.

¶ Sic igitur dico q anima ĩtellectiua tota est in toto disposito ⁊ tota in qualibet parte disposita.

Dico bene eĩm sunt alique partes que nõ sunt animate aliquando que tamen partes sunt corporis animati ẽm alias partes suas sicut patet in plantis per simile quarũ alique partes sunt viue ⁊ virides ⁊ alie mortue ⁊ sicce: sic frequẽter suo modo et in homine. Patet de paracliticis: quare ⁊c. ¶ Dices forte q nõ. Tum quia tunc anima naturaliter esset simul in pluribus locis. Tũ qz distaret a seipsa in vna parte ⁊ alia. Dico ad primũ q anima proprie nõ est in corpore sicut ĩ loco: quia nõ est subiecto distincta a corpore. Ad secundũ dico per idem q nec proprie distat: quia nõ est in corpore sicut in loco nec in partibus sicut in locis quia est in eis tanꝫ forma in materia. Preterea etiã qz nec partes adinuicem sunt distincte nec a toto: quare et cetera.

¶ Ad primũ aliox dico q aĩa intellectiua nõ est extẽsa nec per se nec per accidẽs

Ad primã probationem dico q licet recipiatur in quãto non tm̃ sic per modum recipientis vt sit quanta: sed per modũ recipientis sic: quia natum est anim̃ am recipere ⁊ anima nata est ipsum perficere: licet omnino nõ quãta. Nec oportet q ꝓ oĩa receptũ sequatur legem recipientis: quia cũ recipiens se habeat in ratione potentie: tunc receptum sic se haberet per modum potẽtie ⁊ non per modum actus qõ est falsum. ¶ Ad secundam probationem dico q ẽm ꝓncipia que ego tenui videretur debere dici q in hoĩe est duplex potẽtia visiua et sic etiã suo modo de oĩb⁹ potẽtijs organicis. Una est remota q̃ est consubstantialiter idem cum essentia anime que est vnica substãtia in homine sicut dictum est in precedenti questione ⁊ illa nec est extẽsa per se nec per accidẽs: sed est in toto corpore ⁊ ĩ qualibet parte corporis tota sicut deduxit argumẽtum. Alia vero est potẽtia proxima que est actus accidẽtalis toti⁹ cõiuncti ex prima potẽtia ⁊ organo vel saltem organi ⁊ illa est educta de potẽtia subiecti ⁊ corruptibilis ⁊ extẽsa: non autem prima potentia: ergo visiua proxima extensa est. Zõ potest probari per actum vt videtur ⁊ per obiectum ⁊ nichil est contra me sicut patet. ¶ Aliter videretur posse dici q potẽtia visiua non est extẽsa in homine nec aliqua alia potẽtia anime. Quando probatur q immo per actus et speciem vel obiectum. Dico q ista nõ concludit nisi extensionem organi receptiui istorum. s. actus ⁊ speciei ⁊ concurrẽtis ad creandum saltẽ actũ ipsuꝫ Ita q totum coniunctum ex potẽtia ⁊ organo recipit ⁊ causat actum: sed magis ratione potentie causat et ratione organi recipit ⁊ ita arguitur ẽtitas in organo magis ẽ in potẽtia. Cõtra istud tamen sunt dubia aliqua que dimitto gratia breuitatis.

q duplex est potentia visiua in hoĩe.

¶ Ad tertiũ dico siue ponatur in homine vna forma siue plures non oportet animã esse quantaꝫ nec extensam nisi ẽm illos qui ponũt q materia est pura potẽtia ⁊ q non potest esse subiectũ alicuius accidẽtis nisi concurrẽte forma sic q totum compositum sit subiectũ ẽtitatis per se totum contra quos concludit istud argumẽtum. Secundũ alios nõ cõcludit qui ponunt materiam aliquod ens in actu extra intellectum qõ est subiectum ẽtitatis ⁊ esse potest eo modo quo dictũ est supra de dimẽsionib⁹ terminatis ⁊ non terminatis distin. 12. Quãdo dicis q materia subiecta cũ forma sic. Dico sicut dixi supra distin. 12. q hoc intelligẽdum est de accidẽtib⁹ vt terminata sunt. Et vt terminata sunt verũ est q presupponunt formã sicut perfectionẽ materie: sed non sicut per se subiectum nec partẽ subiecti sed sicut perfectionẽ ratione cuius determinãtur ad talem terminationem. Et tunc dico cõsequẽter q nõ oportet quãlibet formã extendi ⁊ ita nichil contra animã. ¶ Ad quartam probationẽ dico q vegetatiuum ⁊ sensitiuum si accipiantur pro perfectionibus substãtialibus non extẽduntur in homine nec per se nec per accidẽs sed accipiendo pro potentijs dicendum est sicut supra de visu.

Aĩa qđ.

¶ Ad secundam rationem dico q anima est actus corporis physici organici primo sed nõ oportet q cuiuscũq est actus secũdario ⁊ ex consequẽti q sit organicum.

¶ Ad tertiam dicitur q non est incõueniens aliquid simul totũ moueri ⁊ quiescere non per se sed per accidẽs ad motũ vel quietẽ alterius sicut est in proposito. Aliter dicitur q motus ⁊ quies nõ sunt formales dispositiones anime: sed solum partium ipsarum corporis: et ideo nõ repugnãt circa animã sed circa eandẽ partem corporis bene repugnarẽt. Anima ergo dicit mota vel quiescẽs ad motum corporis vel quietem non quia motus ⁊ quies sint formales dispositiões eius: sed qz est aliquid moti vel quiescentis. ¶ Ad cõfirmationem eodem modo diceret. ¶ Ad quartam dicitur q quelibet pars corporis nõ potest dici homo nec cõpositum ex anima ⁊ aliqua parte sed compositus ex anima ⁊ toto corpore dicitur homo quia anima respicit totũ corpus sicut primum perfectibile suum. Verum est tm̃ q partes bene dicuntur humane vel animate sicut illa que fũt hominis

Quid dicitur hõ.

Probat aĩa ee to taĩ toto.

totius ꝛ animati. ¶ Ad quintaꝫ dico per abscisionem partis non amouetur anima a corpore residuo necessario: sꝫ magis amouetur ab illa parte. Ita ꝙ anima desinit illam partem informare. ¶ Ad sextam dicēdum est de potētijs que sunt intellectus et voluntas et de quibuscūq; alijs consubstantialib⁹ ꝙ sunt in qualibet parte sicut anima ipsa nō autem accidētales potētie sed indeterminatis organis sicut dictū est supra: ꝛ tunc dicēdum ꝙ homo ita bene intelligit in pede sicut in corde. ¶ Quando dicis vltra ꝙ tunc quelibet pars esset eque principalis in corpore. Dico ꝙ non oportet dato ꝙ omnes agentur. Corpus enim habet propriū esse preter animā et partes suas diuersas dispositiones ꝛ mixtiones vel complexiones accidentales et vna nobilior ꝯ alia quare ꝛc. Hec de quarto articulo.

¶ Ad primum principale di/

co ꝙ anima non est per se subsistens sicut suppositū aliquod. Tunc esset non posset esse forma alicuius: sed bene est subsistēs pro tāto: quia naturaliter potest subsistere sine corpore ꝛ materia sua sic tamē ꝙ semp apta nata est vniri corpori quotienscunq; ponetur in effectu ꝛ tale subsistens incōplete ꝛ imperfecte subsistit ꝛ potest esse forma alterius. ¶ Ad secundum dico ꝙ forma per suam essentiaꝫ est actus materie non quia vnio actualis forme ad materiaꝫ sit essentia formevel de essentia sua sed est accidens et respectus quidā sicut dictuꝫ est distin. 12. sed pro tanto per essentiam. quia sua essentia est immediatum fundamētum ꝛ proximū talis vnionis non mediāte aliquo addito ꝛ apta nata est ad ipsaꝫ sicut lue ad ferri sursum suo modo. Et hoc posito dico ꝙ illa vnio cū sit accidētalis forme potest non esse vel naturaliter sicut in proposito vel supernaturaliter sicut in alijs formis ꝛ hoc ipa forma manēteyel durante. ¶ Ad tertium dico ꝙ concludit principium proximū intelligendi vniuersale cuiusmodi est potētia ipsa intellectus nō sit actus corporis: sed non cōcludit de intellectu substātia cum qua intellect⁹ potētia est vnum in esse ꝛ cū homine ipso licet non informet corpus. ¶ Ad quartū dico ꝙ nō oportet vniuersaliter qꝛ corporis non est potētia intellectiua actus: actus nec alicui⁹ partis corporis sicut dictum est supra: ꝛ ideo nec actus intelligēdi est corporis nec alicuius partis corporis. Dico tñ ꝙ intellectus substantia est actus corporis. ¶ Preterea etiam non oportet ꝙ cuius vt partis est potentia ꝙ eius sit actus vt denominati per talem actū: sed cuius vt totius suppositi habētis est potētia eius bene est actus ꝛ ita dico ꝙ hominis est actus ītelligēdi qui intelligit: non autem corporis: quare ꝛc.

Fora propter q̄d ē act⁹ materie.

¶ Distinctionis Decimeseptime.
¶ Questio Tertia.

De' paradiso terrestri.

¶ Erto quero cir/

ca presentē distinctionē vtrū Paradisus terrestris sit locus cōueniēs habitationi humane. ¶ Probatur ꝙ nō: qꝛ locus q̄ nō est corporalis nō est cōueniēs habitationi humane. Sed sic est de paradiso terrestri. Nam si esset locus corporalis verisimile esset ꝙ aliquis philosophorum huius mūdi tractantium de locis ꝛ partibus mūdi fecisset aliquaꝫ mentionē de ipso. Sed hoc est falsum. Patet in cōmographia Julij cesarꝫ ī libris alfragani ꝛ Ptholomei qui omnia climata describūt etiam nec Plinius nec Solinus aliquā fecerunt de ipso mentionem: ꝯ ꝛc. ¶ Secundo sic. Dato ꝙ sit locus corporalis adhuc nō videtur habitabilis: qꝛ locus cōueniens habitationi humane est ī confinio triū elemētorum. s. aque terre ꝛ aeris. Sed paradisus excedit in altitudine regionē elementarem. Pertingit enim vsq; ad globū lunare ꝛm Magistrū in litteraꝫ: ꝛ dicit quidaꝫ doctor ꝙ hoc est dictum Bede: ergo ꝛc.

Damas. Solin⁹. Martianus.

¶ Tertio sic. Locus qui excedit summitatē altissimorum montium nō est locus conueniens habitationi humane. Nam de monte olympo dicit Martianus ꝙ est ita altus ꝙ nec ibi vapor siccus qui est materia venti. Nec vapor humidus qui est materia impressionis humide ꝛ Solinus cōfirmat per hoc ꝙ illa que imponuntur are Jouis super illum montem posite nec dissimilatur ventosis spiritibus vel pluuijs diruuntur sed voluente anno cuius relicta fuerūt nulla reperiuntur. Cum ergo ꝛm Aristotelem. 1. metheorum vapores ascēdant vsq; ad superiorem partem aeris ꝛ ibidē impressiones ignee generētur ꝛ ille mōs excedat superiorem partē aeris et per consequēs ille locus qui excedit summitates altissimorū montium. Patet ꝙ talis locus non est habitabilis. Sed paradisus terrestris est huiusmodi. Nam aque diluuij ascēderunt. 15. cubitis super altitudines montium: ꝛ tamē paradisum terrestrē non ascēderunt sicut haberetur. ca. 10. in littera in fine. Et Damascen⁹ dicit hoc plane lib. 2. c. 11. vbi dicit de paradiso terrestri ꝙ est situs in oriente oīm terra altior positus: quare ꝛc. ¶ Quarto sic: Paradisus cōmuniter dicitur esse sub equinoctiali circulo. Sed locus ille vel plaga est inhabitabilis ꝛm philosophum. 2. metheorum deventis ꝛ patet per rationem: quia causa inhabitationis vel non habitatiōis sub altero tropicorum est accessus solis ad zenithe capitis eoꝝ qui essent ibi. Et hoc fit bis in anno sub equinoctiali ergo duplo est inhabitabilis quare ꝛc.

Damas. Isidor⁹.

¶ Contra

Isidorus libro ethymologiarū cap. primo dicit sic de paradiso non est ibi frigus ꝛ estas: sed perpetua aeris temperies: est etiam locus omni genere ligni cōsitus ꝛpo miferarum arborum. Unde hebraice ganē id est ortus deliciarum nuncupatur: ergo est locus conueniēs habitationi humane. ¶ Secūdo quia hoc dicit Damascenus lib. 2. c. 11. sc. Hic est paradisus diuinus manibus dei in eden plantatus gaudij ꝛ exultationis vniuerse promptuariū. Edem enim voluptas interpretatur. Et sequitur in oriente ꝙ omni terra celsior positus tēperamēto vero ꝛ tenuissimo ꝛ purissimo aere circū fulgens plātis ꝛ semper floridis comatus ꝛ bono odore plenus: ergo vt videtur erat ꝛ est locus habitabilis.

Damas.

¶ In ista questione sic proce/

dam. ¶ Primo ostendam ꝙ paradisus terrestris in quo positus fuit. Adam post plasmationē cuius de limo terre in campo Damasceno fuit ꝛ est locus corporalis. ¶ Secundo inquiram de situ vel loco eius. ¶ Tertio inferam vtrū sit locus conueniens habitationi humane vel non. ¶ Vltimo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primum dico

ꝙ licet sermo scripture in Genesi loquētis de paradiso possit exponi spiritualiter de paradiso spirituali hominis circa deuꝫ ꝛ creaturas delectādo spiritualiter in eis. Tamen sicut probat Augustin⁹. 8. super Genesim dico ꝙ fuit locus corporalis et est qđ probat Augustinus: quia hoc narrat Moyses hystoriographus ꝛ ita debet ad litteram dictū suū intelligi de paradiso tanq̄ de loco. Unde ꝛ ibidē dicit ꝙ aliter sunt accipienda verba christi in euangelio ꝛ aliter verba euangeliste. Nam narratio xpi frequenter debet accipi allegorice ꝛ nō ad litteram veram esse: ꝛ tunc accipitur ꝛm intentionem christi proferētis. Sed narratio euangeliste ꝙ christ⁹ hoc narrauit vel dixit: debet semp accipi ad litterā vera esse. Et similiter dico de narratione Moysi hystoriographi diuini: quia ergo narrauit ꝙ plātauerat dñs deus paradisum voluptatis a principio et alia que ponūtur in Genesi de paradiso ad literam debent ista intelligi tanq̄ de loco vere corporali.

ꝙ padi. terref. fuit locus corpalis.

¶ Et cōfirmatur hoc: quia alias vacillabit veritas scripture de his que narrātur ibi ꝛ pari ratiōe quādo narratur christus mortuus fuisse ꝛ in sepulchro queuisse posset exponi spiritualiter tantū ꝛ nō ad litteram qđ est hereticus. ¶ Ad hoc est auctoritas scripture ecclesiasticis. 20. dicitur ꝙ Enoch translatus est in paradisum. Sed ꝓstat ꝙ Enoch⁹ viuus est in corpore ꝛ nunq̄ ipsum mortuum fuisse. Sed in tēpore antichristi occidēdum: ergo nō est trāslatus ad paradisum spiritualem qui modo in visione dei ꝛ fruitione: quia hoc viatoribus permanēter nō conceditur: sed oportet ꝙ prius debitū mortis soluatur: igitur paradisus ille est locus corporalis.

Damas.

¶ Hoc confirmatur per Damascenū lib. 2. cap. 11. vbi determinat hoc expresse: licet etiaꝫ exponatur spiritualiter cū hoc: sed dicit ꝙ fuit ꝛ est locus corporalis vbi dicit sic. Verūtamen michi videtur qm̄ sicut homo sensibilis simul intelligibilis conditus est: ꝛ sic huius sacratissimū templuꝫ sensibile simul ꝛ intelligibile ꝛ duplicē habens occasionem. Corpore enim diuinissima regione et super pulchra sicut hystorice dicimus cōmorans diuinitatus. Unde ponit ꝙ paradisus fuit loc⁹ corporalis Ade ꝛm corpus. Hec de primo.

¶ Quātum ad secundum de

situ padisi terrestris sunt multe opiniones. ¶ Prima est ꝙtum ad altitudinē ꝙ est ita alte situatus ꝙ attingit vsq; ad globum lune: ꝛ transcēdit naturaꝫ corruptibilē propter loci puritatem. Sed ista opinio est falsa: qꝛ immediate sub globo lunari est spera ignis: ꝛ tūc paradisus terrestris esset in igne vel loco ignis qđ est inconueniens. Ignis em̄ etiam in propria materia calidus est nō solum lucidus: ꝛ ipsum consumeret vt videtur. ¶ Alia est opinio ꝙ situatur ꝙtum ad altitudinē supra medium interstitium aeris in superiori interstitio. Alij ꝙ in medio interstitio. Alij ꝙ in infimo interstitio. Sed primū non potest stare. Nam supremū interstitiū aeris et pars illa est quasi tota inflāmata. Tum ꝓpter propinquitatem ignis cui coniungitur. Tum propter velocitatem motus corporū celestium causantium ibi calorem. Similiter etiam scm̄ non stat vt videtur: quia in medio interstitio aeris est nimia frigiditas: quia radij solis in parte illa minime reflectunt et ita non est interstitium inconueniens.

Prima opinio ō situ paradisi terrestris.

Secūda opinio.

Tertia opinio.

¶ Est ergo opinio cōmunis

ꝙ stat in infimo interstitio aeris sicut ꝛ alie habitabiles terre. Sed ꝯtū ad hoc vna est opinio ꝙ situs paradisi potest intelligi duplex. s. respectu orientis ꝛ occidētis ꝛ metarum Herculis ꝛ Alexandri ꝛ situs iste dicitur longitudo vel potest intelligi respectu meridiei ꝛ aquilonis vel septētrionis ꝛ dicitur situs iste vel distantia latitudo magis. ¶ Quantū ad primū dicūt ꝙ paradisus situatus in oriēte: vnde antiqua littera Genesis habet. Plātauerat dominus deus paradisum ad orientem ꝛ causam assignat quidā doctor quia oriens ꝛm Aristotelem. 8. phisi. ꝛ. 2. celi ꝛ mundi est dextra pars celi ꝛ mundi est dextra pars celi: ꝛ ideo locus nobilior in celo: et per consequēs iustum est ꝙ nobilior locus terre puta paradisus terrestris sibi supponatur: quare ꝛc.

Sit⁹ paradisi duplex.

¶ Quātum vero ad situꝫ eius respectu aquilonis et austri vel meridiei ꝛ septētriōis dicitur ꝙ est in medio inter vtrumq; polum sub equinoctiali ꝛ hoc quia ille locus ꝯtum ad naturā influentie corporū celestium est tēperatissimus. ¶ Hoc autem probatur sic a quodam. Quanto sol magis cito recedit a locis habitatis super que mouet tāto minus generat calorem: quia mora agentis super patiens fortificat ꝛ intēdit effectum potissime in illis que inducūtur successiue per motū sicut calor. Sed sol multo citius recedit ab habitatione eorum sub equinoctiali ꝯ ab alijs: quia cum sol mouetur super equinoctiali describit maiorem circulū paralelū vtriq; tropico ꝯ describat cū mouetur sub altero tropicorum ꝓ ꝯto equinoctialis est maior vtroq; tropicorū: quia diuidit speram per equalia tropicus nō. Et quali vero tēpore pertransit sol sub equinoctiali sicut ab altero tropicorum: quia vtrūq; in vna die naturali. Cum ergo mobile velocius moueatur super spacium maius ꝯ super minus in equali tēpore. 6. phisicorū sequitur ꝙ sol velocius transit sub equinoctiali ꝛ minus ibi moretur: ꝛ per consequēs ꝙ minus generet de calore ꝯ sub altero tropicorū.

Damas.

Auicen.

¶ Istud cōfirmatur per Auicēnam qui ponit terram tēperatissimam sub equinoctiali libro animaliū ꝛ primo canoñ. sentē. 2. summa. 3. doctrina prima. ca. 8. ꝛ intitulatur de accidentalibus aeris impressionibus vbi dicit sic. Cūq; regiones attenderimus certificatum erit nobis ꝙ si fuerit locus qui inhabitetur sub equatione diei oportet esse propinquiores equalitati dispositionis qm̄ dispositiones eorum erūt nobiliores ex eo ꝙ videtur ꝙ terra que est sub circulo equationis diei est circa equalitatē. Unde ꝛ concludit ibi ꝙ sub equinoctiali regiones temperatissime ꝛ sub tropicis calidissime ꝛ posteq; ille regiones que a tropicis elongātur ꝯtitate. 15. graduum versus polos. ¶ Ratio autē Auicē. quare sub equinoctiali est locus tēperatus est ista: qꝛ. s. sol minus immoratur super zenith capitis eorum qui habitāt ibi ꝯ respectu habitātium sub tropico et ita minus generat de calore. Adora enim agētis super passum plus facit de effectu vel ad effectū loquēdo de effectu qui successiue generat sicut calor vt patet. Si quis velociter transiret iuxta ignē fer-

uentissimum vel maximum non sentiret tantam lesionem nec fieret ita calidus sicut qui diu mozaret et si magis distaret ab illo igne. ¶ Sz autem Sol minus immozetur. Probatur z bene qz in tepore equali sol ī duplo plus declinat ab equinoctiali cū recedit ab ariete in taurum ꝫ faciat cuz magis accedit ad tropicum tanto in equali tempore minus declinat sicut patet in tabula declinationis secundum Ptolomeum vel Arzacelem z causa huiꝰ est obliquitas zodiaci que maioꝛ est cum magis accedit ad equinoctiales Ita ꝙ plus recedit sol z declinat ab equinoctiali in quinq; diebus ꝫ accedat ad tropicuꝫ vel recedat ab eo in quadraginta diebus.

Contra hāc opi. de situ paradisi terrestris.

¶ Sz contra istam opinionē

ctum ad illud quod dicunt alij primo. Primo de situ paradisi in oriente Arguitur ꝙ ratio eoꝛuz nō concludit. Nam in celo nulla pars ex natura rei est magis oziens ꝫ alia nec occidens ꝫ alia: immo si in celo sit determinatum oziens z occidēs hoc non potest dici nisi ex oriente vel occidēte terre. Puta vt signetur vltima pars habitabilis ī terra cui primo ozitur sol z stelle z ponatur alia ex opposito in parte alia in qua nō est vlterioꝛ habitatio hominū z illud vocet occidēs z in celo nō est reperire oziēs vel occidens nisi respectu istoꝛum sicut nec in colūna dextrum vel sinistrū nisi respectu animalis quic quid Aristoteles dicit qui videt ponere celos aiātos quoquomodo: igitur cōcludetur paradisum esse in aliquo loco determinato terre propter oziētē celi non est concludere aliquid nisi sicut concludere tur istam partem animalis esse dextram per hoc ꝙ est dextra respectu columne quod nichil est qz eodē modo posset concludi esse sinistra qz columna pōt sibi sinistrari Unde per orientem similiter non habetur aliqua determinatio situs paradisi Nam qui libet punctus in celo potest dici oziens z occidens respectu diuersoꝛum. Potest ergo dici paradisus esse in oriente respectu aliquoꝛum: sed ex hoc nō habetur determinatio sui situs nec illa ratio valet. ¶ Cōtra aliā partē positionis de situ ꝫm latitudinē videtur aliquibus ꝙ ratio assignata nō valeat. Tum quia concludit oppositum ꝫm multos. Nam velocitas motus coꝛporis calefacientis cuiusmodi est motus solis sub equinoctiali potest generare maioꝛem calozem z generat vt videtur et ꝙ consequēs nisi aliud dicatur plaga illa sub equinoctiali est minus habitabilis ꝫ sub tropico z ita cōcludit oppositum magis ꝫ propositum nisi diceret sustinēdo rationem ꝙ plus intēdit calozem maioꝛ moza solis super passum ꝫ motus velocioꝛ ceteris paribus.

¶ Alijs videtur ꝙ ratio nihil

valet in se: sed est falsigraphica procedēs ex principijs geometrie falso intellectis. Verum est enim ꝙ equinoctialis circulus nō est nisi circulus imaginatus z tropici sūt sic ficti ab astrologis causa doctrine z equinoctialis maioꝛ est vtroq; tropicoꝝ. Sed sol nunq; ꝫ est in equinoctiali: sed indirecte sub eo qñ q; z quādoq; sub tropico: qz isti circuli sunt fictivel descripti in vltima spera celesti ad quā nunq; sol attingit. Modo circulus solis qui est directe sub ecliptica ꝫm vnā partem directe est sub vno tropico et ꝫm alteram sub alio et ꝫm mediā partem sub equinoctiali z circulus quē describit sol ī motu diurno sub tropico potest esse ita magn⁹ sicut circulus quē describit sub equinoctiali licet equinoctialis sit maioꝛ tropico: immo circulus quē describit sub tropico multo maioꝛ est ad litteram ꝫ ille quē describit sub equinoctiali: quia tunc sol est in auge sui circuli excentrici precipue loquēdo de tropico cancri: et ideo ratio illa nō videtur valere. Nec per ipsam cōcluditur tēperies regiōis vel plage sub equinoctiali: nec per consequēs situatio paradisi.

5 Auicē.

¶ Contra positionem Auicē/

ne etiam arguitur ꝙ nō sit regio tēperata sub equinoctiali. ¶ Primo sic: qz Aristoteles. i. methoꝛū. ca. de ventis docet separare a quarta septētrionali duo spacia quoꝝum vtruꝝ est inhabitabile ꝫm ipsum vnum propter caliditatē. s. inter tropicum z equinoctialem z aliud inter polum septētrionalē z polū zodiaci z docet ducere lineam ꝫm ipsum a cētro terre ad hunc locum z concludunt intra se figuram tympanilem cuius figura est terra habitabilis et basis huius piramidis ꝫm ipsum est in fine septimi climatis. ¶ Preterea etiam Ptolomeus licet concedit ibi terram habitabilem posse esse tamē nō concedit eam esse habitatam. Dicit enim distinc. 2. almagesti ca. 6. sic. Nos autem huius scientiā non comprehēdimus: quia aliquis non peruenit ad eaz eoꝝum qui sunt in nostris regionibus habitabilib⁹ vsq; ad diem hūc nostrū. ¶ Preterea causa quare sub tropico capricorni est locus inhabitabilis pre caloꝛe est excentricitas circuli solis. Nam cū est sub capricoꝛno est in opposito augis sui circuli z ꝙ consequēs magis appꝛopinquat terre ꝫ existēs in auge per duos gradus z dimidium z hoc est plus ꝫ per duo mille milia miliariū vel miliaria: ergo totam plagam illam sub illo comburit: ergo proꝑtionaliter z multo foꝛtius cum est sub equinoctiali quia est in medio inter augē z oppositum augis cuius vicinitas ad terrā causabit multo magis calorem z faciēs regionez inhabitabilem ꝫ sub altero tropicoꝝum. Plus enim appꝛoximatur sol regioni sub equinoctiali bis in anno ꝫ regioni sub aliquo tropicoꝝum semel in anno z bis in anno est ibi reflexio radioꝝum solarium ad angulos z rectos et per consequens maximus caloꝛ qō patet per ethiopes quoꝝum terra regioni illi sub equinoctiali pꝛoꝛima est. Unde z ibi ꝫm aliquos bis in anno aer inflammatur z ignitur. ¶ Ultimo contra Auicēnam accipiaꝫ vna regio distās a tropico citra versus aquilonem ꝫtum distat equinoctialis vltra tropicum. Puta ꝙ. 23. gradus quādo sol est in tropico respectu illarum duarum regionū equaliter se habebit: immo adhuc magis mozaretur vltra tropicum ꝫ citra z tamen regio citra tropicum est inhabitabilis. i. de difficili habitabilis: ꝙ multo magis sub equinoctiali. Unde ratio ista pꝛobat ꝙ cum sol est ī tropico regio sub equinoctiali erit intemperata maxime quare ꝛc.

Ptholomeus.

Nota.

Iterum Auicen.

¶ Ex his videtur concludi ꝙ

paradisus nullo modo est sub equinoctiali. Sz ista videntur alijs solubilia sustinendo ꝙ paradisus sit sub equinoctiali z per ꝑs ꝙ ibi sit regio tēperata.

ꝙ paradiꝰ terrestriꝭ nō est sub equinoc.

¶ Ad primū ergo de

citur ꝙ Aristoteles intelligit ꝙ plaga illa vltra tropicum est difficilis habitatiōis vsq; quo veniatur sub equinoctiali z ex parte alia est inhabitabilis propter frigus: id est de difficili habitabilis vsq; quo veniatur sub polo: qz etiā ibi est locus tēperatissimus ꝫm Martianū in cosmographia vel mūdi descriptione. Et Solinus concoꝛdat de mirabilibus mundi z Plinius lib. 10. Uñ isti dicunt ꝙ ibi sunt montes yperboꝛei in quibus est gens beatissima que nō vsq; quo appetat moꝛitur z pꝛe senectute vite precipitant se in mari de saxo. Et dicit Solinus ꝙ illud diu reputabatur fabulosum quousq; actoꝛes z satis idonei pares sentētias de hoc fecerunt. Ex quo videtur ꝙ ibi est regio temperata z similiter sub equinoctiali nec concludit hoc contra Auicennam.

Quid facit ecentri. solis.

¶ Ad cōfirmationē de Ptholomeo dico ꝙ bene potuit latere ipsum ciuitas vel habitatio sub equinoctiali tñ alijs nota fuit. vnde z Arrachel in canonib⁹ dicit ꝙ arin ciuitas est ibi hoc idem dicit Plinius lib. 6. ca. 19. Nā est mons altus in india vbi bis ī anno carēt vmbra meridiana z hec alternatio vmbre ꝫm ipsum durat ꝙ se senos mēses: z hec est necessario sub equinoctiali nec potest esse alibi z bene potuit in hoc Ptholomeus errare qui nō potuit hoc scire nisi per rumoꝛes itinerantium et potuit in hoc decipi sicut in rei veritate errauit de situali britannie maioꝛis z minoꝛis Dicit enim britāniam minoꝛem longe situatam vltra britānias maioꝛē versus aquilonē sic patet li. 3. ca. 6. z hoc est plane falsum. ¶ Ad tertium de excentricitate circuli solis et appꝛoximatione solis ꝛc. Dicitur ꝙ appꝛoximatio solis vl excētricitatis circuli solis nichil operatur ad maioꝛem caloꝛē. Naz sol nō est calidus formaliter: sz effective vel virtualiter z tūc dicitur ꝙ appꝛoximatio nichil facit. Nō patet: quia multo pꝛopinquioꝛ est nobis sol in hyeme ꝫ in estate: qz in estate est in auge vel pꝛope. In hyeme vero est in opposito augis: tamen non facit tātum calozem in hyeme sicut in estate. Unde causa calozis est modus pꝛoiectiōis radioꝝū z reflexionis eoꝛūdem ꝫm diuersitatē angulorum. Quando eñ radij cadunt ad angulos equales tūc reflectuntur in seipsos z causant maioꝛez calozem z hoc est quando sol est supra zenith capitis z cum hoc facit ad hoc immoꝛatio agētis supra passum. Preterea etiam per experimētum itinerantium viatoꝝum dicitur esse falsuz illud quod assumitur de tropico capꝛicorni qz sub ipso est locus hītabilis sicut expꝛesse dicit libro secundo capitulo quinto Naz est ī india regio paschalis vbi est poꝛtus famosus in quo nunq; ꝫ sunt vmbre nisi ad austrum z hoc est impossibile nisi sub tropico capꝛicorni vel vltra. ¶ Unde ad illud quod adducitur ꝙ bis in anno habent estatem z reflectionem radioꝝum solarium ad angulos rectos super zenith capitis eoꝝuz z ita videtur ꝙ pꝛe caloꝛe nimio regio illa non sit habitabilis sed inflāmetur bis in anno Et pbatur per ethiopes qui sūt ibi pꝛoximi z toti nigri pꝛe caloꝛe. ¶ Respondet vnus doctoꝛ antiquus ꝙ licet bis in anno habeant soleꝫ in directo super zenith capitis eoꝝum helyas z enoch habitantes in paradiso terrestri sub equinoctiali tñ ibi ē multiplex causa tēperiei. ¶ Una ē equatio diei artificialis z noctis sicut etiā pꝫ apud nos ī tempoꝛibus equinoctialibus. Alia est irriga

Cur sub eqnoctiali sit temperies.

tio fluuioꝝum paradisi z etiā influentia mariū ꝫm alios. Nā ꝫm ipꝰos situat⁹ est paradiꝰ terrestris ad oꝛientem inter occeanum quod circuit omnem terram z mare mediterraneum inter duo maria ergo sub equinoctiali tamtum. Tertia causa est puritas aeris qui non recipit ita foꝛtam impꝛessionem caloris sicut faceret aer grossꝰ z inspissatus Unde istis concurentibus nō sic caloꝛ fit ibi ꝙ aer inflāmetur nec tantum sol ibi īmoꝛatur quin sit locus temperatus ad habitandum. In ethiopa vero licet pꝛima foꝛte potest esse caloꝛ magnus: quia pꝛedicta nō cō currunt.

videhec.

¶ Ad vltimū quod magis hi

detur difficile dicitur ꝙ illi q̄ sunt sub equinoctiali habēt vnā causam temperiei quādo sol est sub tropico tñ quam causam nō habent illi qui sunt citra tropicū tñ quādo equinoctialis est vltra ipsum: qz licet moza sup zenith capitis sit vniformis vel maioꝛ versus equinoctialem tñ sol non tñ moꝛatur in emisperio ipsoꝝum qui sunt sub equinoctiali sicut ī emisperio aliozū: quia dies estiuus apud illos multo maioꝛ est ꝫ apud equinoctiales z iterum noꝛ et dies ibidem semper sunt equales. s. sub equinoctiali z hoc multū iuuat. Nos eñ videmus ad sensum ꝙ in fine hoꝛe octaue est maioꝛ estus ꝫ in meridie qō non est nisi peopter maioꝛem vel diuturnioꝛem moꝛam. Cuz ergo apud eos semper sit equalis moꝛa z equalis pñtia cū absentia semper est apud eos eq̄lis tēperies. Sic igitur tenetur cōueniens ꝙ paradisus terrestris est sub eqnoctiali z est locus summe ad habitādum temperatus. Ego nescio vbi est situatus. Puto tamen ꝙ ad orientem terre habitabilis ꝫm Josephū. Nec video quare non posset dici esse sub equinoctiali cum loquendo pꝛobabiliter illa sit regio tēperata sicut etiam multi z magni ponunt. Dico tamen quicquid sit de hoc ꝙ paradisus terrestris est locus coꝛpoꝛalis amenissimus et temperatissimus situatus vbicūq; vel quomodocunq; deus omnipotens ipsum voluit situare: sed nescio vbi determinate. z hec de secundo articulo.

cōclusio ō loco paradisi terrestris.

¶ Quātum ad tertium arti/

culum concludo ex pꝛedictis ꝙ cum paradisus terrestris sit locus temperatissimus et amenissimus ꝙ est locus conuenientissimus habitationi humane.

¶ Unde z cōuenienter ꝫm scripturaz z sanctos z ꝫm Damascenū fuit ibi positus pꝛimꝰ homo ad habitādum pro statu innocentie tāq; in aula regia sicut rex z dominus cuiuslibet creature quā subiecerat ei deus. Et hec de tertio principali.

¶ Ad pꝛimum argumentū di

citur ꝙ nullū est incōueniens si nullus philosopho rum pꝛincipium huius mundi vel hystoꝛiographoꝝ paradisum terrestrem agnouit: qz nec ꝙ seipsos somniare potuerunt: nec per alios expertos doceri in auditu aliquoꝝū qui fuissent ibi. Sed Moyses spiritu sancto afflatus z hystoꝛiographi q̄ nouerūt scripturā de ipso bene mentionē fecerūt. Ex quoꝝum traditione constat paradisum esse locū terrestrem. ¶ Ad secūdum dico ꝙ ꝫm veritatē paradisus terrestris non attingit vsq; ad globum lunarem vel vsq; ad lunā vel circulum lune sicut ostensum est supra: sed sicut dicitur communiter sermo

De loco paradisi terrestris.

Magistri ꝛ Bede yperbolicus est: qz est ī loco multum alto ꝛ eminenti. Dicit tamē vnus aliter ad dictum Bede ꝛ Magistri q globus lunaris intelligitur ab eis locus ille in quo terminantur humide exalationes qui est post istū aerem turbulentū qarum exalationuꝫ dominium attribuitur lune et est locus ille post istum aerem turbulentū in aere sereno ꝛ de hoc parū curo. Aliter dicit vnus q non credit illud dictū fuisse de mēte Bede qz primo libro de imagine mūdi.ca.3. vbi describit regiones ꝛ incipit a paradiso nō facit de hoc aliquā mentionem Dicit em̄ bene q aque diluuij nō ascenderūt illuc: sed nō reddit causam istam: quia scs paradisus pertingat vsq; ad globum lunarē. Tñ istud dictū allegatur a Beda in glosa super illud Genesis. 2. plantauerat autē deus paradisum voluptatis a principioꝛ Strabo in etiā ipōnk istud dictū. ¶ Ad tertiū de aquis diluuij dicitur q paradisus licet sit locus corporalis habitabilis ad ipsum non pertingerunt tamē aque diluuij ꝛ causa potuit esse miraculosa voluntate diuina sicut etiā ꝛ diluuium fuit miraculosum: quia noluit deus attingere diluuiū nisi illam partem terre in qua abundabat peccatū: preterea potuit esse q ante diluuium nō fuerūt mōtes ita altiver sus celum sicut sunt modo. Sed istud impugnatur: quia aqua potuit facere valles humiliores q̄ primo: sed nō mōtes celsiores q̄ superficies aque inuenerat. ¶ Ad Damascenū qui dicit q est omni terra celsioꝛ. Dicitur q verum est omni terra cōmuniter habitabili nō tñ oportet propter hoc q sit altioꝛ montibus omnib⁹ altissimis. ¶ Ad quartū patet responsio per Auicē. ꝛ ex predictis q licet illi qui sunt sub equinoctiali habeāt bis in anno solem sub zenith capitis eorum tñ regio eorum tēperata est ꝛ habitabilis sicut patuit ex causis plurib⁹ supradictis ꝫm illos qui volūt tenere q paradisus terrestris est sub equinoctiali. Noctes enim ꝛ dies ibi equātur semper. Dies autem calida est ꝛ nox naturaliter frigida. Similiter est irrigatio fluuiorum de paradiso ipso fluentium. Similiter ꝫm Auicenam sol non tñ immoratur super illos sicut sup illos qui sunt sub tropico capricorni. Vltimo etiam ibi est aer purus ꝛ rarus ꝛ nō recipit intēsum calorez sicut aer grossus ꝛ spissus sicut etiā patet q ferum sit magis calidum q̄ aliquid rarum: ideo ꝛc.

q sub tropico capricorni est habitatio.

¶ De tropico tamen capricorni dictū est supra q sub ipso est habitatio ꝛ locus habitabilis. Et hoc etiā confirmat Plinius lib. 8. ꝛ Solinus de mirabilibus mundi nor tamen hoc affirmo: quare ꝛc.

¶ Distinctionis Decimeoctaue.
¶ Questio Vnica.

Circa distinctionē decimāoctauam quero. Utrū in materia sint rationes seminales respectu formarū naturalium introducēdarū. ¶ Videtur q nō ratio seminalis videtur esse actiuum principiuꝫ Unde ꝛ semen reducit ad genus cause efficientis. 10. metha. ꝛ. 2. phisi. Sed materia est principium pure passiuum respectu forme quia est pura potentia subiectiua sicut dictū est supra: ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. Si esset in materia ratio seminalis ad formā. Aut esset aliquid distinctū a materia: aut nō sed idem. Sed nō potest esse distinctum a materia. Materia em̄ non est ratio seminalis vt patet nec aliquid distinctū a materia: quia illud nō potest esse nisi forma: q̄ ꝛc. ¶ Tertio sic. Si in materia esset ratio seminalis pari ratiōe esset in ipsa aliquid aliud ab ipsa de qua fieret forma. Sed hoc est falsum: quia tunc essent quattuor principia nature. s. materia ꝛ illud qđ ponit in materia ꝛ forma ꝛ priuatio: ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Si in materia esset ratio seminalis ad formaꝫ. Sequeretur q christus fuisset in lumbis patrum ꝫm rationē seminalem: ꝛ similiter corpus eue fuisset factuꝫ de costa Ade ꝫm rationē seminalem. Sed hoc est falsum et cōtra Augustinum super Genesim. 10. vbi dicit q christus fuit decunatus in lumbis Abrahe ꝛ similiter Leui sed aliter ꝛ aliter. Hā Leui fuit in lūbis Abrahe ꝛ ꝫm corpulentam substātiam ꝛ ꝫm rationem seminalem christus autem tantum ꝫm corpulentam substantiam: quare ꝛc.

Augustin.

¶ Contra Augustin⁹. 3. de trinitate dicit Omniū rerum que corporaliter visibiliterq; nascūtur occulta q̄dam semina in istis corporeis mundi huius elemētis latent. Et iterum sexto super Genesim. Deus inseruit rationes seminales rebus ꝫm quas alia ex aliis proueniūt: vt de hoc semine tale granum: quare ꝛc.

¶ In ista questione sic procedam. Primo quia dicitur ab aliquibus q in materia est aliquid coactiuum agēti extrinseco ꝛ productione cōpositi ꝛ forme per consequēs ꝛ illud vocatur ratio seminalis. Inquiraꝫ vtrum in materia sit aliquod principium actiuum forme cooperans ipsi agēti extrinseco. ¶ Secundo quia dicunt alij q in materia est aliqd de quo fit forma eo modo quo cōuenit forme fieri ꝛ distinctū est illud a materia. Inquiram vtrum in materia sit aliquid de quo fiat forma vel qđ conuertat in ipsam ꝛ fiat forma. ¶ Tertio quia nullum istorum est ratio seminalis ostēdaꝫ vtrum in materia sint rationes seminales: ꝛ p quez modū ꝛ quid sunt ipse rōnes seminales. ¶ Quarto vtrum corpus mulieris fuerit productū de costa viri ꝫm rationes seminales. ¶ Et vltimo ad rationes principales.

Ani materia sit aliqđ principium actiuum forme ꝛc.

¶ Quātum ad primum articulum est vna opinio q ad hoc q productio vel generatio sit necessario requirit q ī materia sit aliqđ principium actiuum respectu forme vel rei producende eo modo quo forme conuenit produci. Alioqn nunq; productio esset naturalis. Ad hoc adducuntur multe ratiōes. ¶ Prima est ista philosophus in. 2. phisicorum ponit differētiam inter artificialia ꝛ naturalia. Nam naturalia habēt in se principium sui motus artificialia vero non. Sed non potest hoc de principio passiuo accipi quia artificialia habēt principium passiuum sui motus: g̃ intelligitur de principio actiuo in naturalibus ꝛ sic ī materia vel etiā in subiecto quocūq; est principiū actiuum sui motus: g̃ intelligitur de principio actiuo in naturalibus: ꝛ sic in materia vel etiam in subiecto quocū q est principium actiuum sue transmutationis. ¶ Secunda ratio. 6. metha. dicitur q physica vel naturalis sciētia differt ab arte ꝛ a scientia practica qz principiuꝫ naturaliū nō est in nobis sed in rebus scitis principiū artificialiū vel particularium est in nobis vel in sciente. Sed ista differētia nō valeret nisi in rebus naturalibus esset principiū actiuum sue transmutationis. ergo ꝛc. Unde ꝛ ibidem dicitur q principiū naturaliū est in moto ꝛ oꝫ q intelligat de principio actiuo accipiēdo vnifoꝛmiter cum principio artificialiū qđ est in nobis. ¶ Tertia ratio. 7. metaph. dicit q aliqua pñt esse a natura ꝛ aliqua ab arte. Aliqua ꝯ a natura ꝛ ab arte ꝛ aliqua a casu que pñt fieri a natura vel ab arte sunt illa quoꝝm materia habet in se principiū motiuum quo possit moueri ad talē effectū sine arte ꝛ tunc naturaliter fiunt. Si vero non habēt principiū motiuū nisi artē tūc ab arte fiunt. ¶ Ex quo patꝫ q in naturaliter generatis ponit q principiū motiuum actiue est in materia quare ꝛc. ¶ Quarta rō tertio ethicoꝝ dr q violentū est ab extra non conferente vim passo ergo ex opposito naturale ē ab intra ꝓferēte ipō passo ꝛ nō tñ passiue sz etiā actiue qz ꝛ illud principiū extrinsecū est actiuū principiū ꝛ ita suū ꝓferēs dz eē actiuū. Sz hoc nō eēt nisi ī materia respectu gñationis naturalis eēt actiuū principiū. ergo ꝛc. ¶ Quinta rō est qz natura ē principiū mot⁹ in eo ī quo ē p se ꝛ nō ꝫm accidēs. Sz hoc nō intelligitur tñ de principio passiuo qz fōa q̄ ē principiū actiuū magis ē natura q̄ materia q̄ ē principiū passiuū. g̃ ꝛc. igit de actiuo principio magis intelligitur. Sz mutatio nō ē naturalis q̄ nō hz principiū naturale passiuū itrinsecū moto g̃ similr de actiuo ¶ Sic ergo dicūt q in materia vel etiā ī subiecto quocūq; est subiectū coagens agenti extrinseco ad hoc vt sit actio vel ꝓductio siue mutatio naturalis quicquid sit illud.

3. ethico.

Reprobat ꝓcedentem opiniōez

¶ Sz ista opinio vr mihi falsa. ¶ Dico q ad trāsmutationē materie vel subiecti nāleꝫ p se nō req̃ritur principiū actiuum nāle motovel etiā trāsmutato: sed accidit hoc in aliquib⁹ qñ scz aliqđ ē mouēs seipm. Sz p se loquendo ad naturalē trāsmutationē vel motū sufficit in moto vel passo principiū nāle passiuū inclinatiuū ad talē trāsmutationē vel motū ꝛ ēminū suū. ¶ Ad hoc adduco rationes.

Rōes ꝓ ꝓce. opi.

¶ Prima est ista. 8. phisicoꝝ dr q aliqua mouentur ab extrinseco ex natura puta violēter. Alia ꝯ ab extrinseco nō ex tra naturā sed naturaliter. Et rō subditur ibi quare naturaliter: qz sic sunt nata moueri nō dicit moueri sed moueri. Unūqđq; em̄ tunc nāliter agitur vel mouetur qñ mouetur vl agitur sicut natū ē agi. Sed Aristo. īsufficiēter dixisset nō faciēdo mētionem de principio actiuo si ad naturalitatē mot⁹ per se req̃reretur principiū aciuū intrinsecū moto. ergo ꝛc. Confirmat qz in eodē. 8. phisicoꝝ dicitur q aliqua mouētur naturaliter que hñt principiū patiēdi tñ nō agendi. ¶ Scda rō. 2. phisicoꝝ dr q natiuitas est q̄dā mutatio naturalis ꝛ est via q̄dā ꝛ tendētia in formā vel naturā que quidē via ꝓsistit ī trāsmutari materiā ꝛ moueri. Non dicit ibi mouere ꝛ trāsmutare. g̃ ad hoc vt sit mutatio vel mot⁹ naturalis nō req̃ritur per se principiū actiuū in materia. ¶ Tertia rō est ista. Illud qđ se habet p accidens ad aliquid nō req̃ritur p se ad illud. Sed principiū actiuū intrinsecū moto p accidēs se habet ad motum vel mutationē naturalē ꝫm philosophū. 2. phisicoꝝ dicitur q aliqua mouētur naturaliter que hñt principiū patiēdi tñ nō agendi. ¶ Scda rō. 2. phisicoꝝ dr q natiuitas est q̄dā mutatio naturalis ꝛ est via q̄dā ꝛ tendētia in formā vel naturā que quidē via ꝓsistit ī trāsmutari materiā ꝛ moueri. Non dicit ibi mouere ꝛ trāsmutare. g̃ ad hoc vt sit mutatio vel mot⁹ naturalis nō req̃ritur per se principiū actiuū in materia. ¶ Tertia rō est ista. Illud qđ se habet p accidens ad aliquid nō req̃ritur p se ad illud. Sed principiū actiuū intrinsecū moto p accidēs se habet ad motum vel mutationē naturalē ꝫm philosophū. 2. phisicoꝝ dicitur q medicus sanat seipm p accidēs. Accidit em̄ per accidēs est q motū naturaliter vel mutatū puta illud q sanatur habeat in se principiū actiuum motus vnde accidit q aliqs qui sanatur sit medic⁹ Ita eniz bene ab alio medico sanaretur ꝛ similiter de alio principio actiuo naturali. ergo ꝛc.

Que fiunt nāliter.

¶ Dico igitur q aliqua mouentur vel mutātur siue fiunt naturaliter. Aliqua naturaliter ꝛ aliqua neutralit siue neutro mō. ¶ Omnia illa fūt naturaliter ad q̄ est inclinatio vel potētia naturalis in materia vel subiecto vt sic moueantur vel fiāt: sicut materia naturaliter mouetur ad formā qz ad quēcunq; formā quo quo mō hz inclinationē naturalē vel potentiā entz hoc qđ in materia nō est violentū graue etiam naturaliter mouetur deoꝛsum ad mediū leue sursuz ꝛ celū circa mediū ꝛ hoc ex principio passiuo. Posito etiā q grauia ꝛ leuia nō moueāt. ¶ Violēter ꝯo dicūtur fieri illa in quoꝝ materia vel subiecto nō est potētia naturalis vel inclinatio ad ipa sed ad opposita sicut graue violēter mouetur sursum et leue deoꝛsum. Talia em̄ fiūt ab extrinseco non cōferente vim passo id est passo nō hñte inclinationem ad hoc: sz magz ad oppositū. ¶ Sed ꝫm potētiā neutram fiunt quecūq; sic fiunt q in materia vel subiecto nec ē potētia naturalis ad sic fieri inclinās nec ad oppositū sed sunt indifferētia vel neutra ad hoc vt sic fiāt vel oppositio mō vt hoc fiat vel illd. Isto modo oīa artificialia q̄fiunt p oppositionē fiunt.

Sed artificialia vel figure incisionis fiūt violēter ꝓpter amotionē partiuz subiecti. Isto etiā mō dictū est supra q angel⁹ fursuz vel deoꝛsum mouetur nō naturaliter vel violēter sed ꝫm potētiā neutrā.

¶ Et vide q accepi naturaliter fieri ꝓut nāle accipitur p ꝓparationē ad subiectū vel formā receptam nō aūt solū ꝓut accipit ꝫm habitudinē ad genus creatum ꝛ naturale ꝛ dr ꝫm ista. Ulr ꝛ puto q naturaliter ꝑmo⁰ aīa recipit gratiā vel beatitudinem naturaliter licz nō nisi a deo ꝛ ab agēte supernaturali qzad ista habet potentiā ꝛ inclinationē naturalem sicut perfectibile ad suam ꝑfectionem ꝛ ista naturaliter appetit sicut ꝑfectibile suā ꝑfectionez.

Locūtio huiꝰ articuli.

¶ Sic igitur Dico q ad istuz articulum q in materia non est aliqđ principiū actiuū coagēs extrinseco agēti ad gñationem naturalē nec hoc requiritur. Similiter etiā dico q nec ī subiecto aliquo p se hoc requiritur sicut illa positio dicit. Alioqn enim oīs actio recepta in passo totaliter ab extrinseco esset violēta vel artificialis quod patet falsuz quia illuminatio aeris a corpore luminoso nō est nisi naturalis: tamen est totaliter ab extrinseco effectiue. Nihil em̄ coagēs corpori lumioso precessit in medio vel in aere quia illud maxime videtur aliquid luminis sicut etiam alij ponunt. Hoc autez esse non posset quia pari ratione aliquid de lumine maneret in medio vel in aere luminoso ꝛ simul essent tenebra ꝛ lumen quod est impossibile.

Dīa artificialiū a nālibus.

¶ Ad primum aliorum de artificialib⁹ ꝛ nālib⁹. Dico q artificialia dīnt a naturalib⁹ vt in ꝑtibus ꝛ vt frequēter ex pte principij actiui: qz agēs naturale vno mō agit ꝛ determinate et non libere. Agens vero artificiale vel artifex ipse pluribus modis ꝛ non naturaliter sed libere quia

per intellectum ꝛ volũtatem. Ex parte etiã ꝑncipij passim distinguntur qz in materia artificialium nõ est potentia passiua naturalis vel inclinatio determinata ad formã articularẽ sicut in naturalib⁹. Sed artificialia vel fiunt ẽx potẽtiam neutrã vel violentam sicut dictũ est supra ꝛ ita nõ distingũtur per se ꝛ vniuersaliter nakalia ab artificialib⁹ ꝑ tanto qz naturalia in se habeãt ꝓncipiũ actuum sue mutationis vel motus sicut dictũ est. Tu dicis aristoteles accipit ibi vniformiter principiũ. Dico q verũ est passiuũ in vtroq. ¶ Ad scm dico q ex nihil habẽt de intẽto sed tm̃ hñt q sciens naturalia speculatiue sicut phisicus nõ est principiũ actuum ipsorum sicut sciẽs particularia aliqua saltez est principiũ ipoz tanq̃ artifex qz nõ sumus ꝓncipia actiua siue effectiua naturalia: sed ex hoc nõ sequitur q materia vel subiectũ naturale per se ꝛ vniuersaliter habeat in se ꝓncipiũ naturale actiuum sui motus vel sue mutationis. Sed tale principiuz põt esse aliqd in natura extrinsecũ a passiuo vel moto nec dicitur in sexto meta. q principiũ actiuũ naturaliũ sit ī moto. ¶ Ad tertiũ de septio metaph. Dico q ex illo dicto nihil plus hñt nisi q ad illꝰ qꝰ fit naturaliter est principiũ passiuũ naturale sufficiens qꝰ põt reduci ꝛ reducitur ad actũ nõ cooperante arte sed nõ dicitur q illud principiũ naturale actiuũ sit illi ẽxtrinsecũ ꝛ sic mere naturale sine arte. Ab arte ꝯo fit cũ hoc qñ ꝓncipia naturalia adiuuantur ꝑ artem ꝛ hoc nihil ad ꝓpositum. ¶ Ad quartũ de violento dico q ly passo vim nõ conferẽ te debet intelligi qz passum vim id est illud qꝰ patitur violentiã nõ confert potentiã naturalẽ nec habet inclinationẽ ad illud qꝰ fit eo mõ quo fit: sz magis ad opositũ. Nõ qz ad hoc q sit actio naturalis oporteat q passum habeat aliqꝰ ꝓncipiũ naturale actiuũ intrinsecũ passiuo vel moto aliquã vim actiuam talis mutationis vel motus. ¶ Ad quintum Dico q natura est principiũ motꝰ actiuũ vel passiuum sed nõ opz q ambo ꝯcurrãt in eodẽ licet fora magis sit natura. Et ꝓterea etiã fora est frequẽter principiũ passiuũ naturale motus vel ẽxtitas dealbationis. Hec de primo articulo.

Rota.

¶ Quantum ad secunduz est

An ī mã sit aliqd positiuũ. ꝛc. pria opinio.

vna cõclusio in qua multi modi dicẽdi hñtur scz q in materia est aliqd positiuũ reale sibi cõcreatũ de quo fit forma eo mõ quo sibi ꝯuenit fieri ꝛ esse ꝛ est aliqd realiter ꝛ essentialiter distinctũ a materia.

¶ Hoc aũt ꝓbatur sic. Aut forma fit de aliquo et illud nũ est materia qz materia manet tũc habetur ꝓpositũ. Si qꝰ de nihilo creatur ꝛ sic angel⁹ naturale creat qꝰ est impossibile. ¶ Scõo sic. Si in materia non est aliqd aliud re vẽns ab ipa de quo fiat ipsa tunc materia est in pura potẽtia receptiua ad formã sicut corpus ad aiam rõnalem ꝛ aĩa ad gratiam. Si ista nõ hñtur nisi ꝑ creationẽ ergo nec forma igit̃ creat sicut pri⁹. ¶ Tertio sic. Illud qꝰ fit per se primo ꝛ nõ de aliquo sui creatur. Sed fora q se fit nõ per accidens sicut albũ ꝛ primo qz priusq̃ cõpositũ. ꝓbatio cã em̃ precedit effectũ: ꝓpositum ꝯo est effectus forme vt cause intrinsece ꝛ finaliter qz dictũ est supra q vnio materie ꝛ forme presupponitur ꝓposito. Si igitur non sit de aliquo sui aliquid nõ cõuertitur in ipam sequitur q creatur.

¶ Quarto sic. Cõmẽtator. 8. metaph. dicit q generans nõ largitur multitudinẽ sed ꝑfectionẽ. Sz si forma vel aliqd forme nõ ꝑesset in materia generans largiretur multitudinem: qz ꝑ gñationez haberetur vnũ ens qꝰ prius oĩno nõ habebatur puta forma. ergo ꝛc. ¶ Quinto sic. 7. metaphi. dr̃ q a casu fiunt aliqua qñ ꝑ agens extrinsecũ fit aliquid qꝰ est pars forme in materia sicut aliqs causaliter cõfricãs barbã generat calorem ꝛ ꝑĩr aliqñ sanitatem. igitur in materia precedit aliqd aliud ab ipsa de quo fit forma vel qꝰ ꝙuertitur in ipam vt videt. ¶ Et isti variantur in modo ponẽdi. Dicũt enim quidam q in materia preest aliqua pars forme vel gradus de qua vel de quo fit ipa fora ꝑ gñationẽ.

¶ Alij vero dicunt q in mate

2ª opi.

ria ꝑest tota essentia forme sub esse tamẽ incõpleto ꝛ imperfecto ꝛ ipa per agẽs extrinsecum excitatur quasi ꝛ excitata mouet seipam ab agente extrinseco ꝛ deducit ad vlteriorẽ perfectionem ꝛ actualitatem quicqꝺ actus ẽx ipos est esse actualis existentie. Ita q videntur imaginari q forma secundum esse existentie preest in materia.

¶ Tertij dicũt

3ª opi.

q in materia sunt quedã pura possibilia nullam actualitatem ꝓriam habẽtia ¶tũcunq̃ sint entia extra intellectũ ꝛ qlibet istorũ possibilium est minoris entitatis ¶ materia qz materia semp manet ꝛ istud possibile nõ manet: ꝛ etiã qz materia est subiectum talis possibilis. ¶ Secũdo dicũt q talia possibilia pura per actionẽ generãtis trãsmutãtur ad actualitates formarũ vnũqꝺq̃ ad actualitatem ꝓprie forme sibi correspondentis ꝛ fit fora ipa in actu sicut erat forma in potẽtia. ¶ Tertio dicũt q ista possibilia multiplicãtur in materia ẽx nũerum spẽrũ ꝛ nõ ẽx numerũ indiuiduorũ. Et ideo nõ opz q aliqd corruptũ possit redire idem nũero per materiã qz forma per corruptionem nõ redigitur in purũ possibile qꝰ sit idem vel vnum numero sed tantum specie. ¶ Quarto dicunt q necesse est ponere talia plura possibilia in materia ad euitandum creationẽ forme ꝛ adnihilationẽ respectu agẽtis naturalis qz alias forma fieret de nihilo ꝛ redigeretur in nihil ꝛ sic crearetur ꝛ adnihilaretur per agens naturale. ¶ Quinto. Si querat̃ ab eis vtrũ tale purũ possibile ad formã sabãlem sit subã dicũt q sic in potẽtia ad formã substãtialẽ nõ subiectiue sed obiectiue vel terminatiue sicut etiã possibile in subiecto ad formam accidẽtalem est accidẽs in potentia non in actu.

¶ Sed dico q

cõclusio in cõi est falsa et quilibet modꝰ etiã dicendi in speciali est falsus. Et ideo primo arguo contra cõclusionẽ in cõmuni. Secũdo contra quẽlibet modum dicendi in speciali.

¶ Arguo ꝓmo sic.

ꝓcedẽtem ꝓclusionem.

Aut per generationem aliquid nouuz non preexistens adquiritur aut nõ. Si non frustra est omnis actio creature vel generatio vt patet. Si aliqd nouũ habetur quero aut educitur de potẽtia mrie imediate aut de potẽtia illi⁹ qꝰ ꝑsupponit in mria fit ipm si imediate educit̃ ꝺ potẽtia materie frustra ponit̃ aliqd aliꝺ ī mria. Si de potẽtia illius quod presupponitur distinctum a materia ergo illud est subiectum generationis ꝛ non materia quod est falsum. Si illud quod presupponit̃

it illud quod habetur de nouo quero qũo nõ nisi ꝑ transmutationẽ ꝛ de illa transmutatiõe cũ sit in re aliquid ꝙro de quo fit ꝛ vñ ꝛ planũ est q nõ nisi de potentia subiectiue materie. Nõ de aliquo alio qz eodẽ mõ illud aliud nõ fieret ipa nisi per trãsmutationem ꝛ esset ꝓcessus in infinitũ ꝛ tñ nõ crearetur ergo etiã nõ obstãte q forma nõ fiat de aliquo alio ¶ de materia nõ creatur. ¶ Scõo aũt illud ꝑsupposítum cum materia est in ipa materia formaliter extra intellectum. Aut tm̃ cãliter vel potẽtialiter sicut effectus in causa. Si est formaliter in materia extra intellectũ ꝺpz q sit forma in actu. Nihil em̃ est vere extra intellectũ ꝛ formaliter in materia aliud ab ipa nisi forma actualiter existẽs. Ho cauũ est in conueniẽs qz tunc ante gñationẽ hꝺetur terminus in actu. Si aũt est in materia in potẽtia tm̃ sicut effectus in cã nõ videtur eẽ aliud a cã. Non em̃ per hoc dicende sunt creature esse realiter extra ĩtellectum ab eterno qz fuerunt in cã sua virtualiter que quidẽ est de⁹. Sic em̃ illud qꝰ habetur de nouo secundũ eẽ nouũ qꝰ est in ipo ꝑexistat in cã. ¶ Tertio sic. Illud qꝰ ponitur preexistere in materia aut est aliqd in actu aut in potentia ẽx q actus est ꝺra entis ꝛ similiter potẽtia. Si est aliquid in actu aut est forma in actu ꝛ sic nõ habetur forma ꝑ generationẽ sed ꝑsupponitur. Aut aliqd aliud puta ꝓpositum vel accidens qz nõ est materia ꝛ ꝓz hoc eẽ impossibile. Si nõ est aliqd in actu sed in potẽtia tũc est simpliciter nõ ens ꝛ nihil in se. Sicut hõ in potentia anteq̃ creetur est nihil ꝛ tũc nõ ꝑt attingi q actionẽ alicui⁹ sicut nec ipm̃ nihil ꝛ frustra ꝑsupponitur. ¶ Quarto sic pluralitas nõ est ponẽda sine necessitate. Sz nulla necessitas est ponere aliud ta le extra intellectũ cum materia ĩmo impossibilitas apparet sicut iã patet ꝛ magis apparebit ifra qz vl incidũt in positionẽ ꝓtrariã vel in incõueniẽs qꝰ in tẽdunt vitare. ergo ꝛc.

Cõtra ꝑmã opi.

¶ Contra primum modum in

speciali. Arguo primo sic. Si pars forme preeistit in materia aut eadẽ pars est que ꝑexistit respectu oĩm formaꝝ. Aut cuilibet forme correspondet sua ꝓpria ps distincta nũero ab alia. Si primo mõ sequitur q ides nũero includitur in omnibus formis de toto mundo ¶tũcunq̃ ꝓtrarijs ꝛ incõpossibilibus quod est incõueniẽs. Si aũt cuiuslibet fore rñdeat pars ꝓpa in materia tũc sicut diuersis formis spẽ rñdẽt diuerse ptes spẽ. Ita ꝛ diuersis nũero diuerse nũero qz ita impossibile ẽ q sit eadẽ ps numero formaꝝ distinctarũ sicut q eadẽ pars spẽ formarũ distinctaꝝ spẽ. Cũ ergo materia sit in potentia ad infinitas formas nũero etiã sub qualibꝫ forma specifica sequitur q infinita erũt simul ī actu extra intellectum in materia qꝰ est falsum. ¶ ꝯ. Aut ille partes diuersaꝝ rõnũ oẽs simul sunt ī materia aut nõ oẽs. Si oẽs sunt simul in maria seqtur q materia eadẽ simul informetur formis ꝓtrarijs ꝛ incompossibilibus ¶dbuscũq̃ ¶tuncũq̃ disparatis ꝛ etiã pluribus eiusdẽ rõnis qz quelibet illarũ partiũ est aliqua forma vt ꝑs ꝛ ita simul eadẽ materia ĩforatur forma asini ꝛ equi ꝛ sic de subiecto respectu accidentiũ. Si dicas q nõ oẽs insunt materie tũc ille que nõ insunt separate sunt ꝛ subsistẽtes per se qꝰ est falsum ꝛ tunc nõ attingũtur a generante attingendo materiam.

¶ Dices

q nõ est ipossibile plures formas substãtiales ¶tũq̃ disparatas vel etiam eiusdẽ rationis eẽ simul in materia ẽx eẽ cõpletum ꝛ partiale. ¶ Dico primo q istud nõ valet qz formalis rõ incõpossibilitatis talium forarũ est ratio formalis ipsarum. Si tamen est in eis foralis incõpossibilitas. Cũ igitur ī parte forme saluctur ratio eius sicut in toto qz est eiusdẽ rõnis ī parte ꝛ toto seqtur. ita ptes esse incõpossibiles sicut totas formas. ¶ ꝯ. quia fora subãlis qz specifica est ẽx speciem spãlissimã necessario cõstituit naturaliter suppositũ in materia vel ad eã ꝙseqtur eẽ suppositale. Si ergo tales forme vel partes simul eẽnt in materia simul eadez numero materia subsisteret in pluribus suppositis ꝛ naturaliter quod est falsum ꝛ nõ solum subsisteret simul in pluribus suppositis alterius rationis ĩmmo ꝛ eiusdem rationis.

¶ Scõa rõ

qz quero de parte forme q̃ adquiritur ꝛ aduenit alia ꝑsuppositа ꝛ existente in materia. Aut fit de nihilo vel nõ de aliquo ꝑsupposito nisi de materia ꝛ sic creaꝝ ẽx te ꝛ incidis in illud qꝰ intendis vitare. Aut fit de aliquo. Aut ergo de materia ꝛ de nullo alio ꝛ sic iterũ per te seqtur q creetur. Aut de illo gradu vl parte suppositа ꝛ tunc ¶ritur qũo. Aut fit de ipso subiecto ꝛ sicut de subiecto manẽte scilicz ꝑoz gradu ꝛ tunc creatur etiã ẽx te qz nihil plus in ipm̃ cõuertitur ¶ si fieret de sola materia. ¶ ꝯ. etiaz hoc nõ põt dici qz illud de quo fit alter sicut ꝺ subiecto semp est alteriusrõnis ab ipo. Sed oẽs partes vel gradus eiusdẽ forme sunt eiusdẽ rõnis vt ptz ꝛ iõ vnus nunq̃ põt fieri ex alio sicut ex subiecto. Aut fit ex illo gradu precedẽte obiectiue sicut hõ ī actu fit ex homine in potentia. Ita q primus gradꝰ sit secũdus in actu. Sed hoc est ipossibile qz tũc vnuz indiuiduũ alicuius forme tototaliter cõuertetur ī alterum eiusdẽ rõnis virtute nature quod est ipossibile. Hoc em̃ soli virtuti diuine subest. ¶ ꝯ. põt eodẽ modo argui sicut supra de illa trãsmutatione per quã vnum fit ex alio vnde sit vel de quo cuz sit aliquid positiuum ꝛ seqtur q de nihilo nisi de materia ꝛ tũc est creatio vel seqtur processus in infinitum sicut supra. quare ꝛc.

¶ Tertia rõ

potest adduci que adducta ẽ supra. Aut em̃ ī corpore medio vel in aere est aliqua pars luminis anteq̃ illuminetur aut nulla. Si nulla tũc seqtur q lumẽ creetur in medio qꝰ est falsuz. Si aliq̃ pars pari ratiõe remanet recedente corpore luminoso ꝛ sic in eodez corpore simul sunt lumen ꝛ tenebra quod nõ videtur verum.

¶ Quarta rõ

q ista opinio ponit ꝛ supponit q forma substãtialis habeat gradum ꝛ gradũ partem ꝛ partem: ꝛ q possit suscipere magis ꝛ minus quod nõ est verum sicut dicetur infra distinctione. xxxij. quare ꝛc.

Cõtra se cũdam opinio.

¶ Contra secundũ modũ di/

cendi in speciali de forma in esse incompleto ꝑexistente in materia ꝛ accipiẽte ꝛplemẽtũ ꝙ gñationẽ ¶ ꝑimo arguo sic. Illud ꝛplementũ vel actꝰ cõcõpletiuus aut fit de nihilo aut de materia tãtum ꝛ sic vtroq̃ modo creatur secundum te. Aut de essentia ipsa forme manente sicut de materia et sic iterum creatio. Aut transeunte et tunc deducapũ.

tur sicut ꝓius de gradu vel parte puta illud cõplementũ eẽntialiter distinguitur ab illo qđ ꝓsupponitur qz ꝓimũ est in re sine isto cõplemẽto vel saltem illud qđ ꝓsupponiꝫ eẽntialiter distinguitur a cõplemẽto. Sed eẽntia vel forma nõ distinguitur eẽntialiter a suo existere in actu. Tũc em̃ alterum istorũ posset poni in re ↄ in effectu sine altero qđ est cõtradictio plana ergo illud ↄplementũ nõ est existere actuale forme sicut dicũt. ¶ Tertia rõ quia omnis species rerũ ẽm esse quiditatiuũ saltẽ simul essent in materia eadẽ sicut ↄ oẽs forme specifice. Sed hoc est falsum. quare ↄc. ¶ Quarto ↄtra eos qz ipsi ponũt partim talẽ formã sub esse incõpleto ad mouendũ ↄ trãsmutandũ ↄ coagendũ ipsi agenti extrinseco. Sed hoc est ipossibile. Tunc em̃ forma esset rõ producẽdi seipam in eẽ substãtiali actuali Sed hoc est falsum qz sicut nihil generat nec producit seipm. Ita nihil est rõ gñandi vel ꝓducẽdi seipsum in esse substãtiali. ¶ Hoc em̃ nec intellect9 capit nec natura ꝓmittit ẽm Anselmũ ↄ etiã cõtra Augustinũ ꝓimo de trinitate. ¶ Vltimo qz idẽ incõueniẽs ↄ dubiũ est de illa excitatione per quã excitatur ista forma qđ est et de quo est sicut etiã supra dictum est de trãsmutatione ↄ iõ nõ valet mod9 iste

¶ Cõtra tertium modum de

ℸ tertios puro possibili. Videtur mihi ꝙ iplicat ↄtradictionem. Dicere em̃ ꝙ illud possibile sit ens extra ĩtellectum positiuũ ↄcũ hoc ꝙ nullã habeat actualitatem sibi ꝓpriam est ↄtradicere. Actus em̃ ↄ potentia sufficiẽter diuidũt ens ↄ sic diuidũt ꝙ oẽ ens extra intellectũ necessario est ens actu ↄ qđ nõ est ens actu nõ est ens extra intellectũ positiuũ dico. Sed nihil positiuũ est in actu nisi hm̃s actualitatẽ ꝓpriã ergo ↄc. ¶ Scđo sic. Illud purũ possibile ex quo ẽ subã vel est materia vel forma vel ↄpositũ. Sed nõ est materia. Patet qz ponitur distinctũ eẽntialiter a materia ergo vel fora vel cõpositum ergo maioris actualitatis q̃ materia. ¶ ℘ etiã si illud purus possibile est forma extra intellectũ qz nõ videtur eẽ aliud sequtur ꝙ omnis forma ante gñationẽ sit ĩ materia ↄ ꝙ frustra sit gñatio ↄ sequitur vltra ꝙ eadẽ materia simul supponitetur in pluribus suppositis nõ solum alterius rõnis sed eiusdẽ rõnis. ¶ Tertia ratio est ista quero de illo puro possibili qđ ẽ aliquid in materia sicut tu dicis. Aut est aliqđ corporale coextẽsum materie ẽm dimẽsiões eius ↄ sic oĩa sunt in materia ẽm ꝓprias q̃titates ↄ etiã in qualibet materia ↄ omnia sunt in quolibet ẽm opinionem Anaxago. reꝓbatã ꝓio phisicoꝝ vel ẽ aliqđ spirituale ↄ sic agẽs corporale nõ potest ipm attingere per actionẽ suã ↄ ita nihil facit ad generationem ↄ frustra ponitur. ¶ Si dicas ꝙ est aliqđ corporeus in potẽtia. Dico ꝙ nihil valet qz oportz ad hoc ꝙ agẽs naturale ipm attingat tanq̃ ꝓsupposĩtum sue actioni ꝙ sit actu q̃tum ante actionẽ sicut ↄ materia ipa ↄ per ↄsequẽs aliud actu corporeum ¶ Quarta rõ est de illa trãsmutatione per quam transmutatur purum possibile in formam de quo ẽ an de materia solum ↄ sic creatur vel si non creatur pari rõne nec forma dato ꝙ nõ sit de aliquo nisi de materia vel de aliquo puro possibili ↄ cũ nõ fiat nisi per transmutationẽ queritur de illa trãsmutatione sicut de ista ↄ est processus in infinitum vel oportet ꝙ licet non creetur non fit tamen de aliquo nisi de materia et ita diceretur de forma igitur frustra ponitur purũ possibile. ¶ Quinta ratio. Trãsmutatio vel est in materia ꝓcise sicut in subiecto: ↄ sic non tangit illud purum possibile nec de ipso ꝙ ↄsis fit aliud ↄ nihil habetur ꝓ generationẽ. Aut est sicut in subiecto in illo puro possibili et tũc cum ista transmutatio sit accidẽs in actu ↄ de genere passionis oportet necessario ꝙ suũ subiectũ sit aliquid in actu ↄ aliquid manens distinctũ a termino ↄ sic purum possibile est aliqđ in actu ↄ manẽs nec plus cõuertitur in formã q̃ materia ↄ per cõsequẽs nõ ꝓp9 euitatur creatio per ipm q̃ per materiam solam. ¶ Sexta ratio qz aut pura possibilia numerãtur ĩ materia ẽm multitudinem formarum indiuidualiũ ↄ sic in materia sunt actu infinita extra intellectum aut numerãtur ẽm multitudinẽ formaꝝ specificaꝝ Ita ꝙ ad oẽs formas nũerales eiusdem speciei est vnũ nũero possibile qđ est falsum. ℘imo qz tũc simul ↄ semel vnũ ↄ idem purum possibile nũero cõuerteretur in plures formas nũero eiusdem rõnis sicut simul ↄ semel ↄtingit esse plures generatiões eiusdem rõnis. Scđo qz postq̃ conuersum esset in invnã formã ipa manẽte postea cõuerteretur i aliã per aliam gñationẽ posteriorem eiusdẽ rationis et similia incõueniẽtia multa que ꝓsit adduci. Similiter nõ vitant quin aliquid corruptum esset reparabile idem numero per naturam si illud purum possibile sit vnum numero ad omnes formas eiusdẽ rationis sicut etiã si nũeraretur ẽm illas. Sicut enim de illo possibili puro fit forma per gñationẽ ita in illud redigitur per generationem et iterato potest eadem de illa reparari vt videtur eque bene sicut si haberet vnum purum possibile sibi tantũmodo corresponderis.

¶ Si dicas

ꝙ illud purus possibile ẽ ipa forma in potentia obiectiua ad seipam anteq̃ adquiratur. ¶ Contra qđ forma sic in potentia obiectiua est aliqđ extra intellectum in materia ↄ sic currunt omnia incõueniẽtia supradicta. Aut est nihil ↄ tũc nihil cũ materia ꝓsupponitur generationi quod est contra te ↄ ita.

¶ Videtur mihi

omnino dicẽdũ ꝙ nichil, oĩno ponendus ẽ distinctũ a materia in ipa materia de quo fiat forma ad hoc vt vitet creatio eius. Ad cui9 euidẽtiã.

Auctoꝝ resolutio

¶ Notandũ est

ꝙ sicut dictũ est septimo metaphisice. ↄ phatus cõpositum est illud qđ fit per se ꝓimo ꝓmitate perfectionis ↄ sic nõ originis vel generationis qz illud quod ꝓimo sit diuisibile est in duo de quorũ vnius potentia fit ↄ alterum est sibi ratio essendi ↄ ita cõpositum est ex materia ↄ forma: forma autem nõ sic diuisibilis est in talia duo. ¶ Secũdo quia ↄpositum per se ꝓimo cõuenit esse ꝓimo formatũ quod ẽ terminus generationis nõ autem ipsi forme. quare ↄc. Forma aũt fit per se secũdario tamen sicut dictum est supra. Ita ꝙ de eodem fit cõpositum ꝓimo ↄ forma secundario ↄ sicut ad euitandum creationem cõpositi non oportet ponere aliquid aliud a materia ꝓsuppositum generationi de quo fiat ipsum cõpositum per se ꝓimo. Ita nec ad vitandũ creationem forme oportz ꝓsupponere aliqđ aliõ a materia de quo fiat forma scđario. Circa quod.

Lõpositum qđ.

Creatio ↄ mutatio quot mõis dicitur.

¶ Notandũ

ꝙ creatio ↄ mutatio ĩ mltz dr̃nt. ℘rio quia creatio non est actus entis in potentia sicut

Creatio cõpositi.

Fieri de aliq̃ quot mõis dr̃.

ecti ꝓsuppositi. Mutatio aũ t vel motus est actꝰ entis sic ĩ potẽtia tertio phisicoꝝ. Creatio em̃ nec ꝓexigit nec coexigit necessario aliqđ subiectum. ¶ Secũdo differũt qz istud seqtur et illo ꝙ per se ꝓimus terminꝰ trãsmutationis est totũ ↄpositum vniuersaliter loquẽdo ↄ ꝙ se qz aliquid qđ includit subiectũ transmutatiõis ↄ terminũ scđariũ q̃ ẽ forma. Sed per se ꝓi9 terminꝰ creationis põt eẽ fora ꝓcise vel etiã aliqñ cõpositũ. Ita ꝙ vtrunq̃ sibi accidit. ¶ Tertia dra est ꝙ fora q̃ est terminus creationis ꝓi9 ordine nature hz eẽ q̃ ↄpositũ vel q̃ respiciat materiã vel subiectũ: formaꝫ o q̃ est terminus transmutatiõis vt sic nõ ꝓius ẽ ordine nature q̃ compositum.

¶ Nota hic

ꝙ licet ↄpositũ sit ꝑm9 terminus ꝓmitate ꝓfectiõis ↄ intentionis ↄ sic ꝓmitate nature: eo mõ quo ꝓfectiora sunt ꝓioza nõ tñ est ꝓim9 terminꝰ vel ꝓrior ꝓoritate gñationis sed potiꝰ forma. Cũ em̃ forma sit eã cõpositi oz necessario ꝙ sit ꝓrior natura in eẽ q̃ cõpositũ: ↄ ita nõ per hoc vitatur creatio forme ꝙ compositũ sit ꝓius natura vel producatur in re q̃ forma. qz si intelligitur de ꝓoritate ꝓfectionis ita etiam ↄ cõpositũ ex aĩa ↄ gratia ꝓius est ꝓioritate ꝓfectiõis nõ tñ vitatur ꝙ hoc creatio aĩe vel gratie. Si intelligatur de ꝓoritate gñationis falsum ẽ quod assumitur ꝙ ↄpositũ sit ꝓrior terminꝰ q̃ fora Forma em̃ ꝓrior est gñatione: ita ꝙ eadẽ mutatione ꝓius via gñationis adq̃ritur forma q̃ ↄpositũ licz ꝓi9 intentiõe naĩe ↄ via ꝓfectõis ↄpositũ ipm.

Creatio forme.

¶ Sed ꝙ hoc vitatur creatio forme que habetur ꝙ mutationẽ materie vel subiecti ꝓsuppositi nõ fit aliquid quod creatur. Patet de cõposito qđ creatur ↄ de forma puta de aĩa vel gratia qz hm̃tur vel ponuntur in esse nõ per mutationẽ subiecti vel materie. Vnde nec mutatio materie vel subiecti ꝓrior est aĩa vl gratia sed magis posterior. ¶ Similiter etiam creatio cõpositi vitatur per idem sed non solum per hoc sed etiã per aliã rationẽ qz ꝓsupponitur aliud ex quo fiat ꝙ mutationem quod est vera pars intrinseca eius nõ sic aũt de forma. Si qua videretur cõtraria istis in littera questiõis modificentur vel euacuentur ꝙ predicta ↄmodo ꝓdicto intelligit Philosophus de factione cõpositi ↄ alias nego eum. Ex quo ꝓz ꝙ prima nullo modo ꝓsupponit materiam nec dependet ex ipa nec ex aliqua mutatione materie. Scđa vero ꝓsupponit materiã ↄ mutationẽ ipsius cuius ipa ponitur terminus.

¶ Et ita dico

ꝙ forma habita ꝙ trãsmutationẽ materie vel subiecti nullo modo creatur licet nõ fiat de aliquo quod quertaꝫ in ipam sed tm̃ ex materia ipa tanq̃ terminus scđarius ipsius mutatiois. ¶ Fieri em̃ de aliquo. Vno mõ dr̃ de aliquo tanq̃ de aliquo sibi intrinseco ↄ parte sui intrinseca ↄ sic solum cõpositũ per trãsmutationem materie fit de aliquo ↄ si fiat nõ de aliquo isto modo opz ꝙ creetur isto mõ fora nunq̃ fit de aliquo qz partes eẽntiales nõ habz puta materiam ↄ formam: sed fit nõ de aliquo isto mõ ↄ tamẽ nõ creatur sicut cõpositũ crearetur si fieret nõ de aliquo isto mõ qz compositũ nõ fieret ꝙ transmutationem si fieret nõ de aliquo vt parte sui sicut forma habetur ꝙ trãsmutationẽ dato ꝙ nõ sic fiat de aliquo. ¶ Alio mõ dicitur aliquid fieri de aliq̃ non vt de sibi intrinseco vt de parte vel de aliquo ĩ ipm cõuerso. Sed qz ꝙ trãsmutationẽ naturalẽ aliquis habet fieri eo mõ quo sibi cõuenit fieri ↄ ita ꝓsupponit illud necessario vt sic hz fieri sicut ↄ trãsmutatio ipsa cui9 est terminꝰ ꝓsupponit ipm sicut subiectũ suũ ↄ isto mõ qñ fora fit de aliquo nõ creatur. Sed si fieret nõ de aliquo isto mõ dico ꝙ crearetur: licet etiã cõpositũ nõ creetur dato ꝙ per trãsmutationem fiat nõ de aliquo isto mõ qz fit de aliquo vt pte sui ↄ intrinseco sibi. Ita ꝙ vtrunq̃ scilicz tam compositũ q̃ forma habet ꝓpriũ modũ fiendi de aliquo cũ nõ creatur ↄ fiẽdi nõ de aliquo vel de nõ aliquo qñ creatur. ¶ Ex quo ꝓz ꝙ nulla ẽ ꝓpria forma nõ fit de aliquo sibi intrinseco vel qđ ꝙerta tur in ipm ergo creatur sicut etiã nõ valet ꝓpria. Cõpositũ nõ fit de aliquo eo mõ quo forma fit de aliquo ergo ↄpositũ creatur. Et dico ꝙ ops intellige re necessario sicut ꝑdictũ est aliqđ fieri de aliquo ↄ vteraq̃ modus creationem excludit.

Mõ cõrelariũ

¶ Ad ꝓmum aliorum Dico

ꝙ forma fit de aliquo Puta de materia ꝙ trãsmutationem materie ↄ dico ꝙ hoc sufficit ad excludẽdum creationem. ¶ Ad scđm dico ꝙ materia non est pure potẽtia receptiua ad formã naturalẽ sicut ad aĩam rõnales sed est in potẽtia trãsmutabili ad ipam sicut aũt nõ ad aĩas. Aĩa em̃ nõ põt hr̃i sicut terminus siue ꝓimari9 siue scđarius ꝙ trãsmutationem materie cãtiuã ipsi9 aĩe. ¶ Ad tertiũ dicẽ ꝙ forma nõ fit ꝙ se ꝓimo sed magis ↄpositũ. Ad ꝓbationem q̃m dicis ꝙ forma ꝓz est q̃ ↄpositũ etiã ordine nature ↄ generatiõis sicut cã ꝓrior ẽ effectu ↄ pars toto. Dicitur ꝙ licet fora ꝓrior sit aliquo tñ vt sic adq̃sita ꝙ mutatiõnẽ nõ est ꝓr q̃ ↄpositũ sed ↄpositũ ꝓri9 Per idẽ ad aliud de vnione q̃ ꝓsupponiꝫ. Dicit ꝙ licz sit aliquo ꝓrior nõ tñ vt si adq̃ritur sed magis ↄpositũ. Accidit em̃ sibi vt cã est ↄ vt ꝓus vnita materie q̃ sit ↄpositũ ꝙ sic. scz ꝙ trãsmutationẽ adq̃ratur. Aliter dr̃ et melius ad istũ ꝙ licet forma fiat ꝓi9 ordine nature licet nõ ꝓfectionis tñ ꝙ mutationẽ ↄ ita nõ creatur. ¶ Ad quartũ dico ꝙ generãs nõ largitur ↄposito gñato multitudinem sed ꝓfectionẽ. Non em̃ generat duo vel plura cõposita sed idẽ ipm qđ erat in potentia facit in actu ↄ iõ largitur ꝓfectionẽ. Nec vult excludere ꝙ hoc q̃n de nouo habeatur fora ꝙ gñationẽ que ꝓus nõ erat. ¶ Ad quintũ de. 7. metaphisi. Dico ꝙ illa ꝑs forme in factis a casu nõ dz intelligi aliquid intrinsecũ fore vel ꝑs ei9 vel aliqđ qđ fiat tpa fora sed dispõ ꝓxima ad ipam sicut frequenter calor est dispositio ꝓxima ad sanitatẽ ↄ calefact9 vel ꝓximo dispos9 dr̃ ꝓtim curatus ↄ partim sanus licz nihil foraliter hẽat de sanitate vel etiaz ꝙ tanto dr̃ hoc qz calefactio talis vel mot9 quez facit opans a casu est causa ꝓtialis sanitatis effectiua aliquo mõ sicut dr̃ scđo phisicoꝝ ꝙ laborare vl ambulare ẽ cã effectiua sanitatis vl enechie. Hec de scđo articlo.

Gñans qđ ↄposito largitur.

¶ Quantum ad tertium In

quiro vtrum in materia sint rationes seminales. ¶ Dicunt aliqui ꝙ sic ↄ dicunt ꝙ sunt forme actue seminum secũdum ꝙ semina sunt et sunt rationes ꝓducendi actiue illa que ꝓducũtur secundũ rationes seminales virtus enim vel forma seminis secundum ꝙ huiusmodi actiua est. Unde ↄ semen reducitur ad genus cause efficientis ↄ semen ↄpapiij.

An ĩ mã sint rões seminales

℘ima opinio.

ratur ad menstruū sicut artifex ad materiā ẽm Aristotelem ⁊ ẽm hoc rōnes seminales nō sunt nisi forme naturales actiue ipsoꝝ seminū ẽm quas determinante ꝓducūtur talia vel talia entia ẽm diuersitatem ipsoꝝ seminum.

¶ **Sed istud** nō videtur mihi verū. Non enī video ꝙ semē etiā viri ō quo magis vꝝ ꝙ suam formā substātialez sit actiuū vel generatiuū alicuⁱ substātie ꝓducibilis ẽm rōnem seminalem licet bene ẽm qualitates suas sit alteratiuū mēstrui ⁊ dispositiuū materie ad formā geniti mediante ipō semine sicut dixi alias. Ita ꝙ rō seminalis que est forma seminalis vel seminis non potest esse fōa actiua respectu generatiōis. ¶ Et hoc probo qꝛ ipossibile est agēs totale equiuocum esse simpliciter inobilius suo effectu vt ptz. Sed semen est aliquid simpliciter inobili⁹ ⁊ impfectiꝰ ipō genito mediāte semine qꝛ illud est viuū ⁊ semē nō viuū aūt est simpliciter nobilius nō viuo. xj. de ciuitate ca·26. ⁊ dato ꝙ ꝙ semē nō haberetur effectiē forma vite sicut dicerēt isti tamē haberetur aliqua forma mixtionis vel corporeitatis q̄ esset simplicit nobilioꝛ forma seminis qꝛ eēt dispositio ad formā vite nō sic aūt forma seminis .igitur cū semen esset causa totalis equiuoca in ordine suo sequeretur ꝙ causa totalis esset simpliciter inobilioꝛ effectu suo quod est impossibile. II. de ci.

¶ **Diceres** ꝙ non esset hoc impossibile qñ talis cā agit in virtute alteriⁱ nō aūt in virtute ꝓpria. Modo semē nō agit ad generationē per virtutē ꝓpriam sed in virtute generantis a quo veriuātur. ¶ Cōtra hoc argutum est supra in qone precedēte articulo tertio vbi ostsum est hoc esse falsum. Accidit esm cū semen agit ꝙ generans sit vel ꝙ sit pñs. Similiter si ista solutio eēt bona de nulla causa posset ostendi per rationē cālitatis ꝙ ipa esset simpliciter nobilioꝛ suo effectu nisi de sola causa prima q̄ sola agit in virtute propria ⁊ non in virtute alterius superioris qō nō est verū.

¶ Similiter etiā queritur quid vicit illud in virtute. Aut vicit aliq̄d receptiuuꝫ in semine a gñatne. aut nō. Si nō igitur semē non plus agit in virtute illa ꝯ sine tali virtute qꝛ nō aliter se habet ad actuꝫ primum ergo nec ad actū scm. Si vicit aliq̄d receptum a semine aut illud est accidēs: aut spūs aliqs Sed totū q̄cq̄d potes ibi ponere ē simplr inobiliꝰ ꝯ genitū vel forma geniti. ergo ⁊c. ¶ P. per virtutem alteriⁱ extrinsecā nō hz fōatū eē ꝯ nec agere.

¶ **Secūda rō** Semen in instāti gñatōis nō manet sub forma ꝓpria sed expirat ⁊ corrūpitur ẽm Aristotelē de aialib⁹. Sed nihil agit qñ nō est ergo nō facit actiue ad generationē. quare ⁊c. ¶ P etiā si semē eēt actiuū generationis tūc esset cā ordinata p accidēs cū generante qꝛ posset agere sine ipō sicut ꝓdictū est. Sed causas ordinatas p accidēs nō oꝛ cōcurrere. Nec oportet ꝙ vna agat in virtute alterius. ergo ⁊c.

¶ **Dico igitur** ꝙ licet generās sit principium actiuū gñatōis nō tamen licet aliquo mō sit mediū inter gñans ⁊ genitum. ¶ Dico etiā vltra ꝙ semen nō est fōatiuum diuersitatis que haberetur in organis geniti ẽm alterationez aliquā cuiⁱ ipm sit ꝓncipium qꝛ cum semē sit vniforme ⁊ agens naturale ⁊ materia nunꝯ pōt esse cā tante difformitatis immo vniformiter agit ꝯtum est ex se ⁊ effectū vniformē nō sic difformen. Unde ⁊ dico ꝙ recurrendū est ad virtutē diuinam Ita ꝙ virtus formatiua mēbroꝝ ⁊ organozum est virtus diuina sicut ⁊ Auerrois recurrit in solutione illarum questionū difficiliū in scō de celo ⁊mūdo. Et Galienus etiā virtutes seminū vocat diuinas. Non esm pōt eē aliqua virⁱ naturalis qꝛ q̄libz talis est vniformis ⁊ passum in ꝓposito est vniforme ⁊ hec fieri ab agente difformiter per intellectū ⁊ voluntatem scilicet a deo.

¶ **Quantum ad istum ergo** articulū videtur mihi aliter dām. Primo q̄d vocatur rō seminalis ꝓprie accepta. Scdo in qⁱ est ponenda ⁊ ad generationez quozū. Tertio quo aliqñ large ⁊ improꝑe accipitur. Quarto quo distinguntur rōnes primordiales cāles rōnes naturales rōnes obedientiales ⁊ rationes seminales. Auctoꝛ opinio.

¶ **Quantum ad primum Dico** ꝙ ratio seminalis idē est qđ fōa seminis vñ semen ⁊ dr rō nō qꝛ sit ens rōnis: sed eo mō quo fōa dr ratio hñtis formā qꝛ est ratio essendi vel substātialiter vel accidētaliter. Semen aūt est corpus q̄dam naturale imperfectum productum a seminante nō ꝓpter seipm sed ꝓpter aliud ens pfectⁱ mediāte semine ꝓducendū vel hñduz seu adquirendum. ¶ Dico igitur ꝙ rō seminalis ꝓprie ⁊ stricte accepta nihil aliud est ꝯ forma seminis vñ semen est cōcurrens ad potentiā primā respectu illⁱ cuius dr semen vel producti mediate ⁊ hoc siue sit forma passiua ⁊ ratio patiendi siue sit actiua ⁊ rō agendi in alterando nō dico in generādo rationes ergo seminales sunt potētie prime in seminib⁹ vt habeātur illa respectu quozū dicūtur semina ⁊ sunt potētie reducibiles ad actū ꝓtute naturali. ¶ Qꝛ aūt rō seminalis nō sit potentia remota q̄ est potentia materie prime statim patet qꝛ rōnes seminales respectu diuersoꝝ sunt distincte ⁊ diuerse ⁊ determinate. In fundamento autē nature nihil est distinctum. ita ꝙ potētia materie nō distinguitur sicut dictuꝫ est supra: sed est eadem distincta respectu omniū sicut et eius essentia qꝛ respectu illius nihil faciunt ad propositum sed sunt potentie proxime de proximo reducibiles ad actum vel tales ꝙ de proximo secundum ipas potest haberi ꝓductum vel producibile secūdum ipas. Uñ sicut diuersoꝝ effectuū ⁊ determinatoꝝ diuerse sunt ⁊ determiate ꝓxie potentie vel propinque sic etiam diuerse rōnes seminales. Ad ꝝuz gñatiōez ponit rō semialis. Rō seiamlis quid.

¶ **Sed** ꝙ ratio seminalis quādo est potentia passiua possit ad actū reduci per agens naturale patz Nam ẽm Augustinum nono super Geneslm. Deⁱ multa produxit de materia non secūdum rationes seminales ⁊ ita respectu illorum nō fuit ratio seminalis quia potentia illa non potuit ad actum reduci nō fuit reducta p agens naturale: ſz illā reseruauit sibi deⁱ in actū reducendā supnaturaliter ⁊ hoc vel ꝯtū ad effectū in se q̄ nō pt fieri p naturā sicut resuscitatio mortui in qō nō pōt tota natura ꝙ oēs transmutationes suas nisi posset illō nūero repare vel ꝯtū ad modū ꝓducēdi sicut ponit exēplū Augusl. sup Johannem. de puersiōe aque in vinum in chana Galilee: que quantum ad effectum non fuit miraculosa quia hoc facit natura omni anno ꝙ multas transmutationes. Invite enim de aqua putrefacta facit vinū. Sed quantū ad modū faciēdi fuit miraculosa qꝛ subito in quē moduꝫ nō potest natura pro toto posse suo. Sic igitur patet quid sunt rationes seminales. Augusl.

In qⁱ ponit rō seminal.

¶ **Quātum ad secundū dico** ꝙ nō ponuntur ꝓprie rationes seminales nisi ī quibus ponitur semē ⁊ ad generationē quozū est semē necessarium. ¶ Ex quo patet ꝙ non ponūtur nec sunt necessarie in aliqua gñatione alicuius inaiati vel alicuius simplicis corporis ex alio simplici corpore vt ignis ex aqua. Semen esm est aliquid nobilius ꝯ aliquod talium corpozum cum sit corpⁱ mixtum nec pōt per pñs esse aliquid medium ordinatū ad aliquod corpus simplex sicut impfectum ad pfectum etiaz qꝛ generatio corporis simplicis ab alio est imediata nec indiget semine. ¶ Similiter etiā nō ponūtur rōnes seminales necessarie ad generationem aiatozum per putrefactionē quia talia per ꝓpagationē ⁊ mediāte semine nō generāttur. Ꝓnuntur ergo solum ꝓprie in generatis p ꝓpagationem ⁊ semine mediante.

acceptiones rōnū semialiū

¶ **Quantum ad tertium dico** ꝙ rōnes seminales improꝑe accipiūtur p potentijs primis generabiliū ex aliquo cōtemperamento elemētoꝝ vel quozūcunq; alioꝝ corpozū vel ẽm tale ptempamentū ad quod de ꝓximo natū est sequi tale generatū de proximo ⁊ isto modo extendendo nomen ratio seminalis ponitur ī generatis per putrefactionē. ¶ Et Augustinus dicit tertio de trinitate illā auctoritatē que allegata est supra in principio questionis ad oppositū ⁊ videtur etiaz in eodem tertio de trinitate ꝙ rane ille quas fecerunt magi pharaonis ⁊ alia fuerunt fata ẽm rationes seminales. Nam elemēta ⁊ actiua passiuis fuerunt approximata ab angelis sub debito temperamento noto ab ipsis ꝙ imediate poterat consequi statim ⁊ imediate generatio rana ꝝ vel talium: sed non fuerunt ibi ꝓprie loquendo ratiōes seminales

Distictō nes rōnū cālū/primordialiū/naturaliū. ⁊c.

¶ **Quantum ad quartum dicitur** ꝙ rationes ꝓmordiales sunt rōnes actiue in mente artificis ẽm quas producit alia ⁊ sunt iste in deo rōnes ydeales eo modo quo dz intelligi ydeas esse formas ꝓductiuas vel rationes agendi sicut dictuꝫ est in primo rōnes ⁊ occurrunt cū rōnibus causalibus Verum est tamē ꝙ rationes causales quemunt alijs causis nō solum ꝓme cause. Sed rōnes primordiales nō sed tm̄ prime cause: ¶ Rōnes ꝛo vel potētie obediētiales dicuntur ille ẽm quas in materia vel subiecto aliquo pt fieri a solo deo agēte ⁊ imperāte q̄cq̄d nō implicat ꝛtradictiones fieri in ipō ⁊ hoc supnaturaliter vel ꝯtum ad effectum qui non pt eē nisi a tali causa sicut de gratia in aīa vel ꝯtum ad moduꝫ sicut est supra de conuersione subita aque in vinū qō nō fuit factum ẽm rōnes seminalē. ¶ Rōnes vero naturales dicūtur quecūq; potentie reducibiles ad actuꝫ potentes exire in actum naturaliter in materia vel suebiecto virtute agētis naturalis ⁊ ꝯtū ad effectū ⁊ ꝯtum ad modum. ¶ Rōnes ꝛo seminales bñ sunt potentie naturales sed ꝓprie ⁊ tales quales dicte sunt supra Ita ꝙ nō q̄libz rōnes naturales sunt seminales licet ecōuerso saltē in gñatiōibus ⁊ gñabilib⁹ quoꝝ fosme pñt produci ab agente naturali creato ꝙcq̄d videtur de alijs. Hec de tertio articulo.

¶ **Quantū ad quartum** articulum. An scz corpus Eue fuit formatus de costa viri ẽm rōnes semiales. Uidendū est primo. An ō costa viri fuit formatū corpus Eue sine materie alterius actione· Scdo vtrū ẽm rōnem seminalem.

¶ Quātum ad primū videtur opinio Hugonis ⁊ est primo libro de sacramētis ꝓte sexta: ꝙ sine alicuius materie alteriⁱ additione. Nō ꝓbat qꝛ si fuisset addita extrinseca materia planū ē ꝙ portio materie supaddite fuisset maioꝛ ꝯ costa vel maꝛia coste ⁊ sic magis deberet dici corpⁱ mulieris formatum de illa extrinseca materia ꝯ de costa qō ē falsum. A maioꝛi esm parte dz fieri denoīatio sicut dicit. Uidetur ergo ꝙ sine materie extrīsece denoīatione vel additiōe. Et ponit exēplū de panis euangelicis q̄ a ꝛpō sic fuerūt multiplicati sine materie additione. De creatōe Eue opi. Hugonis.

¶ **Cōtra istud** tamē arguitur cōiter sic qꝛ non videtur ꝙ portio modica materie cuiusmōi est portio coste possit sufficere ad tantū corpⁱ ꝯtum fuit corpⁱ eue sine rarefactione ⁊ nisi per rarefactionē. Nadē enim materia nō accepit maioꝛē quantitatē sine additione nisi per rarefactionē quarto phīcoꝝ. Sz si materia coste fuisset rarefacta ad formationē corporis mulieris tunc corpus fuisset valde rarū ⁊ multo rariꝰ ꝯ aer vel aqua saltem qō est falsum ergo oportuit ꝙ adderetur materia ⁊ hoc vel de nouo creata vel aliunde ꝑexistens assumpta ⁊ sic etiam de panibus illis euangelicis. Hugo.

¶ **Ad argumentū** Hugonis respōdetur ꝙ ⁊ si illud addimentū fuerit maiꝰ ẽm ꝯtitatē ꝯ costa tñ denoīatio magis dz fieri a costa qꝛ adiectū nō venit in fōmā mulieris nisi mediāte costa sicut ex embriōe dr magis puer generari ꝯ ex alimēto puerso ī embrione licz alimentū sit maiꝰ qꝛ alimētū nō venit in formam pueri nisi mediēte forma embriōis. Alio exēplum ponit ꝙ in pfectione sanguinis plus apponatur de aqua ꝯ de vino tñ magis dr vinū cōuerti ꝯ aqua qꝛ aqua nō puertit in sanguinē nisi priⁿ cōuersa in vinū. ¶ Sz ista solutio vr inconueniēs tūc esset oportuisset ꝙ illa maꝛia addita priⁿ fuisset sub forma coste ⁊ tūc costa fuisset tāta ꝯtū ⁊ corpⁱ mulieris: ſz tūc nō fuisset ꝓueniēs corporeitade. Hec ē ꝓbabile ꝙ fuit ita magna costa. Adⁱ Hug.

¶ **Dicitur ergo** aliter vltimo ꝙ vtraq; opinio saluari potest. Salutatio precedentium opi.

¶ Primo tñ ad saluādū vtraq;. Notādū est ꝙ costa illa nō fuit de pfectiōe corporis Ade in se ⁊ ẽm seipm sz tm̄ vt principiū alteriⁱ sicut semen nō ē de pfectiōe gñantis vt in se sz vt ꝓncipiū alteriⁱ indiuidui ad pseruationē spēi ī quo fieri potuit ꝙ Ada eēt vigilāte amouereꝰ ab ipō sine dolore sicut semē deciditur sine dolore imo cuz delectatiōe ⁊ ꝙ Adam nō fuit ipfectⁱ nec coloboon pⁿ amotionē illⁱ coste vel forte si nō ptuit amoueri sine dolore ꝓpter hoc immisit dominus sopozem in Adam ne sentiret dolozem quem sensisset si vigilasset. Certum est tamē mihi ꝙ siue Adam vigilante siue dormiente deus potuit auferre costā nō infligendo sed suspendendo omnem dolozem. Costa Ade.

¶ Ad saluandū ergo opinionē Hugonis dicitur q̄ illa costa non fuit similis sed multū dissimilis alijs costis & potuit esse vel fuisse maior alijs in duplo. Itē potuit sine ꝓtradictiōe sub forma illius coste fuisse tanta de materia quia illa extēsa per rarefactionem potuit attingere q̄titatem corporis eue & cum hoc habere densitatem ꝓueniētem corpori tali per istū modum. Nam aliquod corpus mixtū equalis quātitatis extensiue cū tanta quātitate terre potest habere in duplo plus de materia terrestri q̄ terra pura eiusdem quātitatis sicut patet de ferro plumbo vel auro que sunt multo grauiora & ponderosiora licet eiusdem quātitatis cum terra q̄ terra ipsa et signū huius est q̄ in eis plus ē de materia terrestri.

Sicut etiā dicim⁹ q̄ corpus plus hūs de calore plus hz de igne vel nāa ignis. igr̄ isto mō potuisset fieri q̄ costa illa fuisset in duplo vel in triplo maior q̄ alie & cū hoc habuisset ō mīa terrestri ꝓdēsata sub forma sua in duplo vel triplo q̄ sub eadē quātitate pure terre possunt fieri decem aque. Ita ex vno pugilo coste potuerūt fieri .xx. aque vel .xxx. & ita nō videtur impossibile per simile q̄ illa costa sine materie extrinsece additiōe potuerit fieri per rarefactionem ꝑgruētem corp⁹ eue cum sit ꝓbabile corpus mulieris esse rarius q̄ corpus viri. Min⁹ em̄ sunt solida & cōpacta & magis mollia corpora mulierum vt in pluribus q̄ virorum.

reꝓbatio exempli de quīq; panibus ordeaceis.

¶ Sed ꝺr vltra babilis de panib⁹ illis euangelicis. Nam licet essent ordeacei & grossi nō tamen sic erant compacti & graues q̄ in eis eēt tanta materia quāta requiritur ad saturitatē. 547. milium hoīm nec est ꝓbabile q̄ sub formis eorum tanta fuerit materia. Nam certa est quātitas materie quā nāturaliter ꝑficit tāta forma vel talis forma naturalis q̄ nō vī fuisse tāta & ideo opz dicere vt vī q̄ panes illi fuerūt mīltiplicati p additionē materie extrinsece siue de nouo create siue accepte aliūde.

¶ Similiter etiā saluari pōt opinio alia q̄ per additionem materie extrinsece non ꝓius conuerse in costā: sed corrupta forma coste vnita fuit materia illa extrinseca cū materia coste & sic de illa formatus est corpus eue. ¶ Et ad argumentū Hugonis dōm q̄ nō opz semp fieri denominationē a maiori parte sed a costa facta est denoīatio in misterium & in ostentionē formatiōis muliebris de costa siue de latere Ade dormiētis & in signū q̄ sic formaretur ecclesia de latere x̄pi dormiētis in cruce q̄s de latere eius mortui iā & dormiētis exiuit sanguis et aqua & fluxerunt sacramenta secūdum Augustinum.

Ad Hu.

¶ De secundo huius articuli Dico q̄ corpus Eue nō fuit formatū de costa Ade ꝑ rōnes seminales ꝓprie accipiēdo. Nō em̄ fuit formatū mediante semine. Similiter etiā potentia materie nō fuit reducta ad actū ab agēte naturali & ꝑ nature ꝓcessum sed mō mirabili & subito fuit totum factum virtute diuina que sola potest facere tali modo. Hec de ista questione.

Eue ca-tio.

¶ Ad primum principale Dico q̄ rō seminalis in semine nō est principiū actiuū gñatiōis sic ꝓbatū ē supra. Sz si ē p̄ncipiū actiuū. Hoc nō est nisi alteration is qz alterat materiā vel menstruum ꝑ aliquam qualitatem & ītū ad hoc semen reducitur ad genus cause efficiētis sicut allegatur & ātecedēter ad generationē. ¶ Ad ſcdm dico q̄ ratio seminalis formaliter accepte est aliud a materia & aliud distinctū ab ipa qz est aliqua forma qz īmo frequēter includit plures formas vnam substātialem q̄ est forma seminis & alias accidentales sicut & potētia ꝓxima ipas includit. Tu dicis forma nō est ratio seminalis ad seipam. Dico q̄ verum est sed bñ ad aliā sequentem de ꝓximo. ¶ Ad tertium dico q̄ nō pari ratione ponēdum est aliud in materia de quo fiat forma sicut rō seminalis: qz illud simpliciter est impossibile & vanū sicut ꝓbatum est supra. Istud aūt est necessariū ꝑ cursus & ordinē nature institutū. Huic em̄ ordini tota natura astringitur q̄ quicqd facit faciat ꝑ rationes seminales ꝓprie vel improprie acceptas ꝑ Augu.

¶ Ad quartum dicit vnus doctor in fine ꝓme partis suc q̄ x̄ps nō fuit in Adā nec in lumbis patrum ꝑ rationē seminalem sed ꝑ corpulētā substantiam. Et rationē assignat qz materia ministrata a virgine tracta est ab Adam & a parentib⁹ per generationē. Et hāc materiā vocat Augustin⁹ corpulentā subām. In hoc bene dicit. Sed virt⁹ actiua vel formatiua corporis x̄pi nō ē tracta ab Adā qz corpus x̄pi nō fuit formatū virtute virili seminis & ideo nō ꝑ rōnem seminalem descēdit x̄pus ab Adam nec fuit in lumbis Abrahe decimat⁹ sicut leui. Nos aūt dicit & alij oēs sumus in Adam vtroq; qz & materia corporis in nobis tracta est ab Adam & similiter virtus actiua & formatiua corporis nostri que est virtus virilis seminis.

quō x̄ps fuit in Adā. &c.

¶ Contra istud vltimuz dictū: licet de x̄po dicat verū tamē ratio sua nō valet. Nam sicut dictum est supra & ꝓbatum rō seminalis nō est forma actiua vel ꝓductiua seu formatiua corporis & iō sua rō nō est bona. ¶ Similiter & nō est intelligendum de alijs hoīb⁹ q̄ fuerunt ī Adam ꝑ rationem seminalē. Ita q̄ ratio seminalis eorum fuerit ī semine Ade vel in Adā qz ratio seminalis potētia ꝓxima est ad agēdum vel patiēdum vt de ꝓximo habeatur illō quod habetur ex semine in Adam nō fuit potētia ꝓxima respectu hominum nisi solum respectu eorum quos genuit.

Auctoꝛ solutio.

Et ideo dico aliter nō ostante q̄ in materia sint rationes seminales: tamen x̄pus non fuit in lumbis patrum īmo nec in materia illa ꝓxima quam ministrauit mater secūdum rationem formalem: quia licet in materia illa esset potētia ꝓxima ad formationem corporis ex ipsa non tamen erat reducibilis ad actum virtute agentis naturalis cuiuscūq; vel etiam naturaliter vt de ipa formaretur corpus eo mō quo formatum est puta sine virili semine sed tm̄ opus est ſpūs sancti nec est mod⁹ vsitatus nature nec possibilis nature ꝑ leges & cursus suos visitatos & iō x̄ps fuit in lūbis patrū aliter q̄ Leui: qz aliquo mō ꝑ̄ corpulentā subām nō aūt ꝑ rōnē seminalē. Leui aūt vtroq; mō decimat⁹ in Abrahā: sz x̄ps in alio tm̄o

¶ Hoc sufficiat de ista qōne nisi q̄ notādū q̄ sicut dictū ē supra nō est intelligēdū q̄ rō seminalis leui fuerit in Abrahā formaliter sz ꝟtualiter fuit ibi qz semē & rō seminalis Leui tracta est ab Abrahā & ꝓ tāto dr̄ Leui fuisse vtroq; mō in Abrahā & nos ī Adā.

Questio Vnica

¶ Distinctionis Decimenone.
¶ Questio Vnica.

Circa istam distinctionē quero. Vtrum in statu innocētie homo esset simpliciter incorruptibilis. Videt q̄ sic: quia corruptio ex hoc contingit in mixto q̄ aliquod elemētorum predominans soluit armoniam & contēperamentū mixti. Sed corpus Ade vt homo in statu innocētie erat tēperatiuum & elemēta in ipso summe dispositа: ergo &c. ¶ Secūdo sic. Corruptio contingit in hominez ex consumptione humidi radicalis. Sed in statu innocētie nunq̄ humidum radicale fuisset cōsumptum qz totum deperditum fuisset restauratum per esum ligni vite: ꝑ &c.

¶ Confirmatur hoc: quia quādo debuit Adā eyici de paradiso dicit deus. Videte ne forte sumat de ligno vite & viuat in eternuz: quare &c. ¶ Tertio sic. In illo statu in quo mori non potuit homo fuit simpliciter incorporalis & immortalis. Sed in statu innocētie homo nō potuit mori: probatio quia mors est pena peccati. Stipendia enim peccati mors ad Ro. 6. Stante autem innocētie statu non potuit esse peccatum: ergo &c.

Ad Roma. 6.

¶ Quarto sic. Agēs est prestantius passo & nobilius. Sed corpus Ade in statu innocētie fuit nobilissimū: ergo non potuit pati ab aliquo corpore ergo nec per consequēs corrupi.

¶ Cōtra oppositū dicit Magister in hac distinctione & sumitur ab Augustino super Genesim ad litteram vbi dicit q̄ tres sunt status hominis. Vnus ante peccatuz & in illo habuit posse mori & posse nō mori & hic est status innocētie: ꝑ si habuit posse mori non fuit immortalis: ergo &c.

Auguſt.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquirā vtrum Adam in statu innocētie fuit simpliciter immortalis non potēs mori. ¶ Secundo dato q̄ non: sed q̄ fuerit mortalis vtrum durante statu innocētie aliquādo mortuus fuisset. ¶ Tertio quibus modis vel quibus nō corruptus fuisset vel a quibus.

¶ Quantū ad primū fuit opinio q̄ Adam in statu innocentie durante illo statu fuit simpliciter nec potuit mori & erat immortalis: nō solū qz poterat nō mori: sz etiā qz nō poterat mori. Ad hoc adducunt rōnes in ꝓncipio q̄stiōis & cū eis alique alie. ¶ Quarū prima est talis. In statu innocētie & semper durante illo statu virtutes elemētorum erant simpliciter subiecto dominio volūtatis sicut & voluntas erat subdita deo et sicut etiā appetitus sensitiuus erat subiectus voluntati. Unde nec poterat ferri in ꝓprium obiectū nisi ex imperio voluntatis: cū ergo anima semper appetat et velit vniri corpori & nō posset appetere oppositum sequitur q̄ homo nō poterat corrupi nec mori durāte isto statu sicut nec ipse durāte poterat appetere penā mortis sine culpa. ¶ Secūda ratio est ista. In illo instāti & ꝓ ipso durāte aīa faciebat & cōplebat totū appetitum materie & sicut & forma celi totum appetitū materie celum est simpliciter incorruptibile, nō potēs corrupi: ergo & similiter homo.

Adāi ſtatu inno. an fuit īmor. ſimpliciter.

¶ Tertia ratio originalis. Justicia fuit vnuz excellentissimum ꝓ statu innocētie. Sed nō fuisset conuenientissimū nisi dedisset homini esse simpliciter immortalē sicut dos impassibilitatis post resurrectionem: ergo &c. ¶ Dicunt ergo isti q̄ licet simpliciter & absolute loquēdo: homo esset mortalis et corruptibilis sicut etiā absolute loquēdo cadere potest ab originali iusticia & a statu innocētie & de facto cecidit tamē durāte statu innocētie erat simpliciter immortalis & incorruptibilis & non solum poterat non mori: sed etiam nō poterat mori.

Oſtēdit oppoſitū precedē-tis opi.

¶ Sed ista opinio videt mihi falsa. Probo enim q̄ homo in statu innocentie durante etiā nec existēte aliquo peccato vel lapsu hominis erat simpliciter corruptibilis & mortalis potēs mori. ¶ Primo sic. Omne illud qđ indiget alimēto & nutritur regulariter & naturaliter ꝓ eodē statu est simpliciter corruptibile. Da oppositū iam non indiget alimēto nec oportet q̄ nutriatur. Sed homo in statu innocētie & ꝓ tali statu durāte ipso indigebat alimēto & nutrimēto. Alioquin nō fuisset sibi dictū. Ex omni ligno paradisi comede: ꝑ &c.

¶ Secūdo sic. Omne illud in quo ꝓ aliquo statu durāte calidum naturale agit in humiduz radicale corrumpēdo ipsum est simpliciter corruptibile: qz in humido & calido consistit vita: & ita mors inducitur per cōsumptionem humidi. Sed in Adā ꝓ statu innocētie ꝑ tumcūq; durāte calidū agebat in humidū consumēdo ipsum: quia alias nō indiguisset alimēto vel nutrimēto in statu innocentie: ꝑ &c.

¶ Tertio sic. Omne illud qđ ꝓ aliquo statu ipso durāte est simpliciter passibile passione reali et abiectiua cōtrarij est simpliciter corruptibile: quia talis passio est dispositio ad corruptionē. Sed homo in statu innocētie durāte fuisset simpliciter passibilis passione reali abiectiua & hoc ab extrinseco corruptiuo vel nociuo approximabili sicut ab igne vel ab intrinseco per actionem vnius sue partis ī aliā sicut dictum est supra in questione de mixtione elemētorum: quia homo ꝓ statu innocētie non fuisset impassibilis simpliciter: ꝑ &c. ¶ Quarta ratio est ista homo in statu innocētie & illo statu durante fuisset eiusdē rationis cum hominib⁹ qui sunt modo vel cum seipso ꝓ statu nature lapse. Sed si sic tūc fuisset mortalis simplicit & absolute hoc est em̄ de ratione hominis q̄ sit mortalis. Homo enim est animal rationale mortale sicut approbat Augustinus. 7. & 8. de trinit. & 15. & 16. ꝑ &c. ¶ Ista ratio nichil valet si mortale nō est differētia per se hominis sicut alicui videretur: quia accidit homini vt videtur q̄ sit mortalis potest esse immortalis sicut in patria. Modo ista non stant simul q̄ homo sit mortalis potēs mori & immortalis nō potēs mori siue vnū sit naturaliter & aliud supernaturaliter siue nō quia contradictoria non stant simul: q̄ em̄ aliquid sit album naturaliter & nō album supernaturaliter nichil est dictu. ¶ Preterea dato q̄ mortale per se ad hominē pertineat: non tm̄ concluditur ex idētitate rationis q̄ homo esset corruptibilis in potentia propinqua sicut nec homo est in gloria nisi ad rationem adderetur q̄ homo non habeat votem impassibilitatis in statu innocentie.

¶ Dices q̄ si ista ratio est bona sequitur q̄ i statu glorie nō erit homo qr simpliciter loquendo erit immortalis nec poterit mori Dicitur q̄ ineternū r pro quocunq̄ statu ista vera q̄ homo ē animal rationale mortale r q̄ est mortale sicut q̄ homo est homo r pro statu vel in statu glorie. Probatio qr planum est q̄ immortalitas hominis quam habebit in gloria erit miraculosa r supernaturalis r ex hoc necessario concluditur q̄ hō erit naturaliter corruptibilis qr si non esset naturaliter corruptibilis sed esset i corruptibilis nulla necessitas esset ponendi immortalitatem aliquam miraculosam q̄ enim nunq̄ morietur homo in statu glorie licet in perpetuum sit victurus hoc erit miraculus r per consequens oportet q̄ naturaliter sit mortalis nec aliter potest fieri per quamcunq̄ dotem vel per quodcunq̄ aliud. ¶ Semper ergo est verum q̄ homo pro quocunq̄ statu durante est naturaliter mortalis r per consequens similiter r absolute loquendo est mortalis non tamen pro quocūq̄ statu ista est vera q̄ homo sit moriturus vel q̄ homo morietur.

Vide de hominis mortalitate.

¶ Aliter posset dici sustinēdo q̄ homo i beatitudine erit immortalis licet supernaturaliter q̄ ista ratio non concludit hominem esse mortalem in statu innocentie vel posse mori in potentia proxima nisi aliquo addito. Puta q̄ non habebatur dos illa immortalitatis vel impassibilitatis sicut in patria r sic etiam de aliquibus aliis rationibus positis. Verum est tamen q̄ bene concludit ista ratio hominem esse mortalem sibi naturaliter relictus r in potentia remota ad mori quātūcūq̄ sit beatus diuisim loquēdo nō pīncipium Si tamen mortale sit per se differentia hominis.

¶ Aliter probatur conclusio pricipalis sic. Omne compositum ex contrarijs est simpliciter corruptibile r naturaliter. Sed homo pro statu innocentie ipso durante fuisset cōpositus ex contrarijs vel formaliter si elemēta maneant in mixto substātialiter vel equipolenter si nō maneant ibi in virtute sicut puto vel homo tantum fuit factus de elemēto sicut de terra ergo est simpliciter r naturaliter corruptibilis. Modē modo iudicādum est de ista ratione q̄tum ad aliquid sicut de precedente. ¶ Ultimo sic. Omne generabile est corruptibile primo de celo. Sed homines in statu innocētie ipso durāte fuissent generabiles quia fuisset generatio ibi: g̃ r corruptibiles.

Conclusio.

¶ Dico igitur q̄ Adaz r alij in statu innocētie q̄tūcunq̄ durante fuissent simpliciter corruptibiles et mortales.

¶ Ad primuz aliorum dico q̄ dato virtutes elemētorum r elemēta manere i mixto q̄ in nullo q̄tum ad mutuam actionē vel passionē subfuisset imperio voluntatis r dato q̄ sibi subfuissent q̄tum ad actum ne actu ageret vel paterētur ad invicem tñ q̄tum ad aptitudinem tollēdam non suberant quin apta nata essent agere r pati et sic nō tollebant mortalitatem nec corruptibilitatē saltem potētia remota: sed non est ad propositum.

¶ Ad secundum dico q̄ non plus satiabat appetitū materie anima q̄ modo. Ita enim erat simpliciter loquendo materia Ade in potētia ad alias formas sicut modo. Ad exemplū de forma celi dico q̄ nichil valet quia falsum est sicut apparuit supra in questione illa an in celo sit materia. ¶ Ad tertium de iusticia originali dico q̄ nō tollebat corruptibilitatem nec mortalitatē nec ponebat immortalitatem: immo nec hoc potest fieri per aliquā qualitatē Ad dicis de ipassibilitate corporis glorioſi. Dico q̄ nec illa tollit mortalitatē simpliciter. Sed homo simpliciter semp est mortalis potētia remota: licet dicatur immortalis potētia propinqua: quia nūq̄ moriturus licet in perpetuum sit victurus. De hoc autem amplius in quarto apparebit.

¶ Quātum ad secundum articulum. An sez aliquādo mortuus fuisset durante statu innocētie. Dico q̄ stāte influentia generali et nullo miraculo posito. Adam aliquādo corruptus vel mortuus fuisset nisi ante tēpus mortis in paradisum translatus fuisset sicut r fuisset vt puto durante statu etiam innocētie. ¶ Hoc probo sic primo Omne corpus naturale a quo aliquid deperditur et aliquid restauratur stante lege cōmuni nature tādem in sua actione restaurandi deperditum fatigatur r deficit ab agēdo. Probatio qr naturale agēs ni sibi cōtrarium naturaliter reparatur r debilitatur r cum sit infinite virtutis tandē deficit r fatigatur adimendo aliud de virtute. Sed Adā innocētia durante habuisset tale corpus in quo continue fuisset aliquid deperditū r aliquid possibile restaurari. Patet qr indiguisset nutrimento igitur tādē sua virtus nutritiua vel saltem totū compositū defecisset r sic mortuus r corruptus fuisset. ¶ Secūdo sic. Si non fuisset mortuus vel corruptus hoc p̄cipue videretur quia per esum ligni vite conseruasset humidum vel sufficienter restaurasset ipsum de perditum. Sed hoc est impossibile. Hoc ei non potuisset fuisse nisi conuertēdo nutrimentū in naturā alimenti. Sed nō potuisset hoc sine actiōe r passione mutua contrariorū r per cōsequēs sine debilitatione agentis et tandem consumptione: ergo ꝛc.

An durante statu innocētie adā mortuus fuisset.

¶ Cōfirmatur istud. Aut enim natura ipsius fuisset semper fortior r fortior ad agendū et semp crescens in fortitudine per cibū ligni vite. Aut i eodē statu maneret natura semp. aut debilitata fuisset cōtinue. Nō potest dici primo modo: qr est status necessario sm naturā. Nec secūdo modo potest dici vt videtur qr oppositum experimur in exēplo sensibili qd̄ ponit philosophus q̄ vinū conuertendo aquā in seipsum debilitatū r tandē aquaticū efficitur et corrūpitur: ergo sic in ꝓposito vt videtur: ergo natura fuisset debilitata: quare vltio modo. Hoc ptz: quia humidū radicale sm medicos nunq̄ restauratur quicquid sit. De hoc tamē planū est q̄ nō semp restaurari pōt ad perpetuationē vite r ita sufficiēter q̄ possit vita perpetuari vt videtur ꝓbabile/ssm tñ humidū nutrimentale. Sed planū est q̄ calidū continue agit in humidū radicale deperdēdo ipm.

¶ Et ideo dicitur q̄ si homo durante statu innocentie stāte influentia generali r non fuisset ante tps mortis translatus q̄ tandē fuisset mortuus r corruptus.

Vide has solutiones.

¶ Secūdo dico q̄ ante tps mortis fuisset in paradisum celestem translatus sm tempus a deo determinatū. ita q̄ nunq̄ fuisset mortuus r propter hoc dicitur mors pena peccati: qr si homo nō peccasset homo nunq̄ mortuus fuisset. Et rationabile est deere q̄ nunq̄ mortuus fuisset: sed ante tps mortis translatus fuisset/vt scilicet mortē anime puta peccatum nō gustasset: qr durante statu innocentie nō peccasset nec gustasset mortem corporis r sic nūq̄ mortu⁹ fuisset: quare ꝛc. ¶ Secūdo dico q̄ translatus fuisset qlibet statim ꝓpleto tpe sui meriti a deo preordinati. Merito enim peracto r expleto videtur rationabile q̄ premiū consequatur. Ñ non est probabile q̄ post tps sui meriti a deo ordinati pl⁹ in paradiso terrestri remansisset: sed statim ad gloriam assumpti fuissent: ita q̄ non oēs simul fuissent translati: sed vicissim alius prius r aliūs posterius vel aliqui aliq̄ simul/si simul tempus sui meriti expleuissent. Hoc de secūdo articulo principali i quo ostensum est q̄ homo statu innocentie durante nūq̄ fuisset mortuus licz simpliciter loquendo fuisset corruptibilis.

¶ Quātum ad secundum articulum: scz a quibus modis corruptionis fuissent immunes durāte statu innocētie. ¶ Dico q̄ est corruptio ab intrinseco vel ab extrinseco. Ab intrinseco duplex est. Vna per ꝓsumptionē humidi radicalis a calido. Alia per actionē mutuā partis ad partem vel etiā passionem. Et puto q̄ si vixissent toto tēpore suo r nō fuissent translati prius q̄ istis duobus modis mortui fuissent durāte statu innocentie Alia est corruptio ab extrinseco r ista est aliquādo ex causa priuatiua aliquādo ex causa positiua. Ex causa priuatiua sicut per subtractionē vel carētiā alimēti r isto modo puto q̄ stante originali iusticia siue in vniuersali siue in ꝑticulari non fuisset mortui vel corrupti. Si em̄ in omnibus stetisset innocētia planū est q̄ r parētes satis habuissent pro seipsis: r similiter suis filijs prouidissent. Alioquin nō fuissent innocētes sed nocētes. Similiter stante innocētia in particulari i isto. Dico q̄ nō fuisset mortuus per carētiam alimēti: quia deus sibi prouidisset vndecūq̄. ¶ Vnde nō videtur verum qd̄ dicit vnus doctor paruulum fuisse mortuuz in illo statu ex carētia alimēti. Eo q̄ nō potuisset sibi prouidisse. ¶ Ex causa positiua extrinseca prouenit mors et corruptio duplex. Vno modo propter dispositionem contrariā continētis. Alio modo propter violētiam opprimētis vel occidētis. Primo modo cōtingit hoc dupliciter: quia continēs directe aliquādo r cito corrūpit sicut ignis. Aliquādo licet directe: non tñ ita cito sicut aer regionis intemperate. Alio modo nō directe corrūpit continēs: sed indirecte quia prohibet aliquid necessarium ad vitā sicut terra cum in ipsa sepelitur aliquis viuus prohibet expirationem r respirationem.

Corruptio multiplex.

nota hec

¶ Et de istis omnibus dico q̄ stāte innocētia ab omnibus istis modis corruptionis fuisset immunis homo vel hmines quia stāte innocētia in ipsis non se exposuissent periculis nec vn⁹ alium intulisset. Et similiter q̄tum ad aliud locus paradisi est tēperatissim⁹ ad habitādū: r ideo nūq̄ corrupti fuissent ab aliquo continente nec ab aqua nec ab aere inficiēte. ¶ Sed quid de alia causa extrinseca. Puta de inferente violētiam. Dico q̄ violētia potest inferri homini vel ab homine vel ab angelo malo vel ab aliali vel bestia quacūq̄. Ab angelo enī bono nō fuisset sibi illata violentia planū est. Ab homine dico q̄ nūq̄ fuisset violentatus stante vniuersali innocētia qr tūc vnus nō nocuisset alteri nec idē sibi. Ab angelo etiā malo nō qr licet hoc potuisset malus angelus puta suffocare innocētem vel mēbratim disrumpere vel diuidere. Nō tñ hoc permisisset de⁹ fieri sed cōseruasset innocētē. A bestia etiā vel aliali nūq̄ qr omnia aialia erant subiecta homini q̄ statu innocētie vel amicabilia vel saltem non nociua vel inimica.

Summa auctoris

¶ Et dico breuiter q̄ homo in statu innocētie vel durāte secdo statu simpliciter fuisset corruptibilis r tandē fuisset ex duab⁹ causis ab intrinseco vel ab altera mortuus nisi ante mortem fuisset trāslatus. Sed immunis fuisset ab oñi corruptione vel morte a principio extrinseco. Nec puto q̄ aliquē magnū dolorē lesiuū vnq̄ sensisset nisi dolorē mortis qui forte etiā in ipo fuisset satis paruus qr paulatim defecisset r sic tādem sine magna violētia r dolore exspirasset. Ex predictis patet q̄ statum bonū habuisset si in iusticia perstitisset. hec de tertio principali.

Nota q̄ so.

¶ Ad primum principale dico q̄ nō est intelligēdum elemēta manere i mixto formaliter r substātialiter sic vnum predominans corrumpat ibi alia sicut dictū est prius in vna questione. Unde nec ex hoc homo est corruptibilis nec corrūpitur sicut imaginatur argumētum: sed sicut dictum est supra. ¶ Ex quo patet q̄ non valet argumētum qd̄ faciunt aliqui. Nz nullum violētum est perpetuum. Sed elemēta in mixto naturaliter tendunt ad propria loca r violenter manēt in eo: et sic nullū mixtum est perpetuum. Elemēta em̄ nō sunt in mixto formaliter sicut imaginatur argumētum.

¶ Aliter dici potest q̄ dato q̄ elemēta maneant i mixto formaliter r substātialiter sicut posuit Lombardus ex hoc sequitur q̄ Adam fuit naturaliter corruptibilis. Non em̄ sic fuerūt in ipso contēperata nec potuerunt esse pro aliquo statu quin vnū potuisset agere in aliud puta potētia etiam propīqua r ecōuerso: r sic totū tādem corrumpi. ¶ Ad secūdum de humido radicali q̄ nunq̄ fuisset cōsumptū Patet ex predictis in corpore questiōis q̄ nō fuisset semper restauratū sufficienter nec in seipso nec in humido nutrimētali sine debilitatione calidi et tandē consumptione r preterea dato q̄ sufficiēter fuisset restauratū: tñ esus ligni vite potuit sibi subtrahi stante sua innocētia r sic corrumpi potuisset.

¶ Ad confirmationē dico q̄ viuere r eternum accipitur ibi pro viuere diutissime r quasi sine cōparatione plusq̄ postea vixerit. Adā sicut etiā Enoch r Helias iam vixerūt valde diu in paradiso terrestri. ¶ Ad tertium dico q̄ in statu innocentie homo potuit mori r corrumpi durāte illo statu. Quando dicis q̄ non: quia nō potuit peccare. Mors autem est pena peccati. ¶ Dico q̄ mors est pena peccati sm ordinationem diuinā quā modo habemus traditam per scripturam in quacunq̄ hora comederis morte morieris id est necessitatē moriendi cōsequeris. Nā sicut dictū est supra: licet homo fuisset simpliciter corruptibilis r tandē mortuus fuisset posita generali influentia r nō facto miraculo translationis circa ipsum: tamen ante tēpus mortis translatus fuisset: r nunq̄ mortuus fuisset: r ideo mors

Mors q̄ modo pena peccati.

dicit pena peccati sicut dictū est supra. ¶ Ad quartum quādo dicis q agens est z prestantius patiente. Dico q hoc non obstāte Adam poterat corrumpi ab intrinseco parte prestantiore agente in aliam et calido agēte in humidū vel etiā ab aliquo extrinseco qđ vt tale agens erat pstantius ꝯ corpus eius nō simpliciter sed vt passibile a tali agente sicut ab igne vel a manu percutientis gladio duro et suum corpus molle erat z diuisibile z facta diuisione partium improportio fuisset corporis ad animam z sic corruptio. Dico tamen q licet illud fuisset possibile nunqꝫ tamē ab aliquo extrinseco corruptus fuisset de facto.

vide hec. ¶ Nota q si agens z patiens accipiunt ꝯtum ad suppposita vel etiam ꝯtum ad principium vel principia. Non oportet vniuersaliter agens esse prestātius patiente precipue quādo sunt eadem z indistincta sicut de voluntate patet. Similiter etiā nec quādo sunt distincta suppposita vel principia. Licet enim aliquādo sit ita habet tamen instantiam in multis ſm opinionē multorum qui ponunt obiectū mouere quidditatē sensibilem mouere intellectum: vt quidditatem albedinis z huiusmodi. Si vero accipiant ꝯtū ad actionem z passionez sic vniuersaliter est verū. ¶ Actio enim vniuersaliter est nobilior passione sibi correspondente zc.

¶ Distinctionis Vigesime.
¶ Questio Vnica.

¶ Circa istam distinctionē quero vnam questionē. Vtrū. s. pueri nati in statu innocentie statim fuissent perfecti ꝯtum ad corpus z ꝯtū ad animā. ¶ Videtur q sic ꝯtuz ad corpus quia agēs perfectū nisi sit impedimētum ex parte passi inducit suā perfectā similitudinem in passum. Sed in statu innocētie nec ex parte agentis nec ex parte patiētis fuisset aliquod impedimētū in actione generātis: g generasset sibi perfecte simile ꝯtuz ad corpus. ¶ Secundo sic. Homo est nobilius animal z perfectius omnibus aliis. Sed quedam sunt animalia que statim nata matres sequuntur z currunt post matres ſm Augustinū contra donatistas de baptismo paruulorum: g similiter fuisset de homine in statu sue perfectionis qui erat status innocētie. ¶ Et confirmatur ſm Augustinum ibidem qz propzie infirmitati mentis congruit hec infirmitas carnis Sed ibi non fuisset infirmitas mentis ergo nec infirmitas carnis vel iperfectio corporis ¶ Tertio arguitur quantuz ad animaz Et primo q ꝯtum ad intellectū fuissent perfecti qz intellect⁹ non impeditur a sua cognitione per corpus nisi ppter aliquam indispositionem z infirmitatez in corpore ipso sap. 9. corpus quod corrumpitur aggrauat animam Sz in statu innocētie non fuisset talis indispositio vel infirmitas in corpore ergo zc.

Augusti.

Sapientie. 9.

¶ Quarto sic quod est perfectionis in aliquibus animalibus minus perfectis homine non est negādū ab homine pro statu perfecto sue institutionis. Sed sunt aliqua animalia que statim nata habent cognitionē perfectam profuturorum sibi z nociuorum sicut agnus statim natus fugit lupū z sequitur matrem qđ non est sine cognitione: g similiter fuisset in pueris illis status innocentie: ergo zc.

¶ Contra primo q nō fuissent omnes perfecti statim ſm corpus qz in statu illo fuisset generatio mulierum. Sed mulier est vir occasionatus z imperfectus de generatione animalium: g zc. ¶ Et confirmatur quia oportuisset eos nasci valde paruos ppter vteros matrū q̄ nō erant vel fuissent ita magni: sed subito nō accepissent ꝯtitatem perfecti hominis potētis generare. Generatiua em̄ in duobus primis septēnijs nō potest habere opus suum: qz femen ante maturari nō potest ergo zc. ¶ Secundo q non ꝯtum ad animā: qz. 2. ethicorū dicitur q intellectualis virtus indiget ex perimēto z tempore z. 7. phisicorū. In quiescendo sit anima prudēs. Sed nec experimētum nec quietatio humorum in corpore potuerūt esse in pueris statim natis. ¶ Et confirmatur qz non statim fuissent cōfirmati in iusticia originali sicut nec Adam quare zc.

Pueri ī sta. innocnati an ſm corp. fuissent perfecti.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquiram an pueri nati in statu innocētie statim fuissent perfecti ſm corpus. ¶ Secundo an ſm animā. ¶ Tertio an in illo statu fuisset generatio mulierum z reproborū. An solū electi qui sunt z fuerunt z erunt fuissent generati.

¶ Quātum ad primum dico q nō fuissent perfecti statim ſm debitam corporis ꝯtitatem: licet deus sic potuisset fecisse vel etiā ordinasse z hoc est rationabile dicere: quia processus nature est de imperfecto ad perfectū: igitur naturaliter processissent de imperfecta ꝯtitate ad pfectaz z nō statim habuissent pfectam ꝯtitatē. ¶ Secundo quia vita hominis ſm totū cursum suum in quadam circulatione consistit z incipit a defectu z mediatur imperfecto z tandem tēdit ad defectū. Ado do licet defectus vel moꝛs nō fuisset ibi ex ordinatione diuina propter peccati carētiam: tamen non videtur rationabile negare primū defectum pueri cie tēdētis ad perfectionem virilē. ¶ Hec est etiā intētio Magistri in presenti distinctione: licet Augustinus hoc nō determinet nec oppositū de baptismo paruulorum sicut ipsemet allegat z sicut dictuz est de ꝯtitate corporis. Ita dicēdum est de virtutibus vel potētijs organicis que ad suos actus exigunt pfectionē ꝯtitatis ipsius q actiones vel operationes illarum nō statim nati habuissent. Unde non statim potuissent comedisse vel masticasse aliqua dura nec statim potuissent ambulasse vel saltasse nec statim generassent vel potuissent generasse z sic de cōsimilibus est dicēdum. ¶ Ad predictā etiā conclusionez bona est ratio adducta ad oppositum questionis vt patet intuenti. Hec de primo articulo. Dicit tū vnus q Augustin⁹ in. 4. lib. cōtra Julianū dicit oppositū nec potest glosari illam auctoritatem non vidi si est ita z assertiue dicat Augustinus teneatur dictum suum.

Vita hominis.

De pfectiōe aie Matoruz in statu i nocen.

¶ Quantum ad secundū articulum de perfectiōe anime vel mētis primo ꝯtum ad intellectum. Secō ꝯtum ad voluntatē. ¶ Quantum ad intellectum z cognitionē naturalē si statim potuissent intellexisse nati sicut perfecti z adulti nō possumus intelligere. Videtur q non qz si non hoc non videret impediri nisi propter indispositionē cerebri z fantasie z vsum sensuum imperfectum ex qbus dependet intellectio. Sed istud nō impedit qz q intellectus dependeat in inteligendo ex istis nō est nisi pena sicut videtur dicere. August. 15. de trinitate vltimo vbi dicit sic que inquit causa cur ipsam lucē acie fixa videre nō possis nisi vtiq infirmitas z quis eā tibi fecit nisi iniquitas z si ista sit tota causa tūc cū pena peccati nō fuisset in statu innocētie. Videtur q intellectus puerorū impeditus non fuisset ab intelligēdo ex impedimēto sensuum vel corporis siue fantasmatū ex quibus in intelligēdo nō dependebat. ¶ Si autez ista non sit tota causa: sed sit aliqua causa alia cōmunis isti statim presenti z illi puta ordo potentiarū secundum aliquos qđ tamen nō video bene: quia idem ordo potentiarum erit in resurrectione sicut modo: z tamē intellectus nō depēdebit ex fantasia nec ex sensibus in intelligēdo nec oportebit recurrere ad fantasmata. Tūc oporteret dicere q pueri nō statim fuerūt perfecti ſm mentē sic q immediate possent intelligere sicut adulti. Infirmitas enim mētis comitabatur infirmitatem corporis. Et hoc videt tenere Magister.

De volū tate.

¶ Similiter dicēduz est de volūtate suo modo q vel statim potuissent velle sicut intelligere vel ſm alios non statim. Posito autē q statim potuissent intelligere z velle tanqꝫ adulti nō propter hoc fuissent perfecti habitibus z scientijs z virtutibus quas potuissent naturaliter adquisiuisse sicut nec adulti modo statī vt possunt intelligere nisi forte deus infundisset eis illos habitus sicut z fecit Ade in sua creatione z cū hoc forte ipsi Ade infudit aliquā speciem per quaz intelligebat deum abstractiue noticia clara de qua dictū est in principio primi saltē postqꝫ vidit deum clare ī illo sopore sibi immisso a deo sicut tenetur a multis. ¶ Unde z Magister dicit q medio modo deum cognoscebat inter fidē z visionē clarius ꝯ p fidem z ex effectibus tū minus clare ꝯ per glozias vel visionē per quod intelligo noticiam illā abstractiuā. Sic patet de mēte eorum quomodo fuit perfecta ꝯtum ad intellectum z partim de voluntate. Sed de originali iusticia que erat habitus quidam pertinēs ad voluntatem ſm aliquos de quo videbitur infra. ¶ Dico q statim habuissent originalem iusticiam sibi a deo infusam ante fuam natiuitatez statim cū infusione anime rationalis nō merito parētum nec per transfusionē ipsorum: qz ipsam transfundere nō poterāt: sed ex vera liberalitate diuina cū sit donū supernaturale. ¶ Et dico q statim nati nō fuissent in illa iusticia cōfirmati aliquo modo sicut nec Adā statim fuit cōfirmatus in ea: sed post ꝯ primam temptationem vicissent fuissent in ea cōfirmati sicut Adam fuisset si in prima temptatione stetisset z fuissent nō sic: quin absolute loquēdo potuissent peccare: sed qz nunqꝫ deinceps peccassent vel essent peccaturi. Et hoc modo pōt aliquis merus viator esse cōfirmatus sicut tenetur de virgine gloriosa nisi plus detur sibi sic beatis. Hec de secūdo articulo.

De mulierū generatione.

¶ Quātum ad tertium articulum. Dico primo de generatione mulierū q durante statu innocentie fuisset in ipso generatio mulierum. ¶ Hoc patet primo: qz sicut fuit institutio nature in primis parentibus in viro et muliere ita fuisset multiplicatio eiusdez nature in vtroqꝫ sexu. ¶ Secūdo quia sicut dictum est supra in illo statu fuisset generatio hominū z multiplicatio: sed nō nisi per mulieres z de mulieribus genitis. Nam nullus potuisset habere mulierē attinētē sibi ſm lineā ascēdentem vel descēdentem. hoc em̄ est contra naturle dictamen rōnis. vñ z si Adam viuere t hodie nō posset nubere alicui mulieri nec econtrario aliq̄ mulier posset nubere sibi. tū quelibet persona esset alicui alteri obligata z fuisset durante statu innocentie per illud preceptum. Crescite z multiplicamini. z. nō vnus homo pluribus vxoribus qz bigamia. etiam est cōtra legē nature sicut dicunt aliqui: ergo fuisset in illo statu gñatio mulierum z tot mulierum quot hominum vt videtur: ita q quilibet habuisset suā. ¶ Tertio qz si homo nō peccasset z status innocentie pmansisset. adhuc puto sicut dixi in primo q xp̄us fuisset incarnatus. Totus em̄ ordo electorum in quibus xp̄s est primus preuisus fuit z preordinatus anteqꝫ preuideretur aliquod pctm̄ Sz planum est q xp̄s fuisset natus z incarnat⁹ de Maria virgine: ergo illa fuisset genita, igitur fuisset gñatio aliquarum mulierum.

Nota.

¶ Dicitur tamē ab aliquib⁹ q tunc mulieres fuissent genite ex intētione z imaginatione vel saltem ſm intētionē z voluntatē generantium z non casualiter vel occasionaliter sicut modo z preter intētionē generantis. Nam ſm statum modernū mulier est vir occasionatus z generatur interueniente aliquo impedimēto generatiōis viri. Et forte etiā sicut dicit vnus quilibet simul genuisset virum z mulierē z ita fuisset generatio perfecta viri z mulieris sicut etiam ex viro et muliere.

De generatiōe electorum.

¶ Secūdo dicitur de generatione electorum q statu innocētie durāte electi qui sunt fuerūt z futuri sunt z soli fuissent geniti z non reprobi aliqui. Nz non reprobi aliqui. Patet quia tunc status innocētie saltem in eis non stetisset nec durasset: z ita soli electi fuissent generati. hec videt fuisse intentio Gregorij. g. moralium in fine vbi dicit. Si parentē peccati rubigo corrūperet nequaqꝫ ex se filios gehēne generaret z videtur expressa auctoritas ad istud propositum.

¶ Sed contra hoc videtur esse aliqua que tū non concludunt. ¶ Primo qz non est idētitas numeralis effectus nisi stante idētitate agētis z materie. g. meta. Sed non fuisset idētitas agentis vel generantis electos si soli electi fuissent generati nec idētitas materie. Nā multi electi geniti sunt a reprobis parētibus patre z matre q tūc nō fuissent geniti: g nec idem electi qui modo sunt geniti fuissent. ¶ Secūdo quia sicut deus preordinauit q isti essent pdestinati z electi z preuidit hoc ita preuidit q de reprobis nascerētur. igitur sicut fuit necessarium q electi nascerentur. Ita etiam reprobi de quibus fuissent geniti.

¶ Ad primū istorum dici potest q non obstāte diuersitate generantis siue viri siue mulieris seu virorū vel mulierum z dato q re-

probi parētes electorū nō fuissent geniti: tamē ipsi electi ydem numero fuissent generati. Nam cū aliquid de substātia parētum non ingrediatur fetum sed superfluum alimēti: z idem semen z idem menstruum potuit ab alijs parētibus ministrari: et ita idem fetus generari sicut etiā idez alimētum potest sumi a diuersis. A diuersis enim in numero potest idem in numero in eadē numero meteria generari: vt videtur sicut a diuersis calefacientibus pōt idez calor numero in eodem subiecto generari. Sic etiā suo modo in proposito idem homo potest generari a diuersis hominibus ex eadem muliere z alius et alius ab eodē ex eadem vel in eadē muliere z hoc ꝑsue semen viri intret substātiam geniti siue nō. Naz idem alimētum ꝫm materiam ab vtrisqz potest sumi diuisim dico intelligēdo: ideo ꝛc. Similiter etiā non cogit: quia diceretur q stante innocentia z durante statu innocētie deus non preuidisset aliquem reprobum generare. Nec per consequēs aliquē electū ex reprobis generari: sed electos ex electis. Et ita adhuc soli electi fuissent generati.

alia opinio d electi gñatione.

¶ Alij vero dicunt de isto articulo q nō solum illi qui electi sunt nō fuissent generati: sed etiā omnes quotquot nati sunt z sunt nasciturī: tū nullus fuisset reprobatus. Ita q illi qui sunt modo reprobi nō fuissent reprobi sed electi: licet ydem numero fuissent generati. ¶ Hō declaratur sic ab eis qz in priori signo rationis preuisa est z determinata a deo natura humana fore ꝯtum ad omnia ista suppositā priusqz aliqd fuerit preuisum de casu de lapsu alicuius suppositi vel nature i aliquo supposito. Sed post illud primū signum rationis voluntas diuina determinauit aliquos ad gloriam predestinādo eos z isti fecissent primū ordinē electorum inter quos christus homo fuisset primus In tertio vero signo in quo fuit preuisus casus humani generis z aliquorum finaliter discedētium in peccato z reprobatio eorum dicunt q si homo non cecidisset sz stetisset fuissent p̄destinati illi qui sunt modi reprobati z fuisset constitutus secūdus ordo electorū ex ipsis minoris glorie z beatitudinis ꝯ illi de primo ordine. ¶ Et istud videtur probabiliter posse dici stāte innocētia vniuersaliter in oib⁹.

de reprobū generatiōe

¶ Secundo modo dici potest q stante innocētia in parētibus potuerunt reprobi generari z etiā stante malicia in parentibus potuerunt innocētes generari z electi si sic deus ordinare voluisset sed sic nō ordinauit. Ordinauit em vt de peccatoribus z nocētibus peccatores z nocētes vel obnoxij naturaliter nascerent: hec de isto nisi q Notādū q vnus dicit q in statu innocētie nō oportuit tot viros generari quot mulieres vel etiā econuerso. Naz si teneatur q plures viri sunt saluati ꝯ mulieres z q soli electi q sunt modo electi fuissent generati. Tunc potest dici q fuissent in statu innocētie plures viri ꝯ mulieres per istum modum ꝫm aliquos: quia vir prolixius vixisset ꝯ mulier. Ita mulier citius fuisset translata ꝯ vir: z tūc maritus remanēs assumpsisset aliā mulierē: z sic omnes adimplessent preceptum. Crescite z multiplicamini.

Secūde nuptie reprobant

¶ Sed quia vt dicūt secunde nuptie nō sunt multum laudabiles etiam in presenti statu minus fuissent laudabiles in illo. Sunt em signū incōtinētie.

¶ Et ideo dicunt aliter q eadem persona potuit esse mas z femina. Nā masculus z femina sunt differentie accidentales. Ita q diuersitas sexus non variat speciem ꝫm Aristotelem. 4. meta. Et sicut sexus nō variat speciem hominis ita nec hic sexus variat hanc personā z tunc illa q̄ nūc est talis sexus fuisset alterius sexus pri⁹. Puta illa que hodie est mulier fuisset heri vir vel que fuit heri vir cras esset mulier z ita fuissent plures viri ꝯ mulieres vel econuerso esse potuit si plures mulieres fuissent saluande ꝯ viri sicut dicunt. Istud est dubium z potius concedēdū est q viri et mulieres fuissent in numero equali sicut superius erat dictum.

¶ Ad primuz principale dico q et ex parte agētis z patientis mulieris fuisset impeditum nec corpus pueri statim fuisset perfectum Ex parte agētis quia oportuisset q generasset decidendo semen modicum. Et ex parte patientis qz vterū habebat non tantum et similiter ministrasset menstruum modicum cuius materia non fuisset tāta q potuisset sufficisse ad tantum corpus. Vel dicēdum est q propzie loquendo nō fuit impedimentum istud: sed magis modus agendi ab imperfecto ad perfectum qui non permittebat q pueri statim essent perfecti ꝫm corpus nec oportet etiam puerū in omnibus assimilari patri: sed ꝫm modum nature possibilem z conuenientem. Tunc em puer nascere tur cum geometria patris. Similiter tunc nunqz a masculo fuisset genita femina: sed tantū masculus ¶ Ad secūdum dico q homo ex nobilitate sue cōplexionis requirit maius tēpus ad sui corporis perfectionem ꝯ aliqua animalia imperfectiora. Unde non oportet q licet sit nobilior q stati possit ambulare sicut pulli gallinarum post matres. Unde z cōmuniter perfectiora in natura pluribus indigēt z citius leduntur ꝯ imperfectiora. ¶ Ad cōfirmationē de Augustino dico q infirmitas carnis fuisset in statu innocētie sicut dictum est: sed non fuisset ibi infirmitas penalis sicut etiā mors fuisset in statu innocentie stante generali influentia et omni miraculo circūscripto tamen non fuisset in penam: quia non precessisset culpa. ¶ Ad tertium dico ꝫm primam viam q non est contra eam: quia ꝫm eā nō fuisset in statu innocentie infirmitas carnis impeditiua saltem intellectus. Secundum aliam dicendum est q imo quia nō fuisset statim in pueris quie tatio humorum nec conueniens cerebri dispositio nec organorum ad deseruiendum intellectui qō tamen oportuisset sicut modo scōm illā viam. ¶ Ad quartum de cognitione diceretur ꝫm illam viā que tenet q potuerunt intelligere statim sicut adulti q argumentum est pro isto. Secundum aliam viā diceretur q ex maiori perfectione cognitionis hominum est q ad ipsam plura requirantur ꝯ ad cognitionem aliquorum imperfectorum animalium sicut dictum est ad secundum illa autem requisita haberi statim non possunt in puero nato ꝫm cursum nature etiam cōstitute. Ad illam in oppositum patet q procedunt z quomodo vijs suis ꝛc.

Infirmitas carnis.

¶ Distinctionum. xxi. z. xxij.
¶ Questio Vnica.

¶ Circa istas duas distinctiones quero vnā ḡstionem. s. vtrum peccatum hominis puta Ade potuit eē venale. ¶ Videtur q non. Primo sic. a statu summe rectitudinis non potest aliquis cadere nisi per peccatū mortale et peccatum graue. Sed status innocētie erat summe rectitudinis: ḡ ꝛc. ¶ Secdo sic. Peccatū ex malicia nō pōt esse nisi mortale. Sed primus homo primo peccare nō potuit: nisi etiā certa electione z malicia qz non ex passione nec ex ignorantia qz ista sunt penalia nec precesserunt culpā: ḡ ꝛc. ¶ Tertio sic. Aut primū peccatum corrūpisset originalem iusticiam: aut nō. Si sic necessario fuit mortale. Si nō tūc aliter in statu innocētie fuisset debita pena: quia omni peccato debetur aliqua pena. Sed hoc est impossibile: ḡ ꝛc. ¶ Quarto sic. Primū peccatum hominis necessario fuit grauissimū. Probatio quia fuit obligatiuum omniū posteriorum ad reatū. Sed tale peccatum non est veniale nec etiam potest vel potuit: ergo ꝛc.

¶ Contra in cuius potestate est peccare in eius potestate est sic vel sic peccare. Sed i potestate hois erat peccare. ḡ sic vel sic puta venialiter vel mortaliter.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquiram vtrum primū peccatum hominis vel mulieris potuit esse veniale. ¶ Secūdo vtrum peccatū Ade fuerit grauissimū. ¶ Tertio vtrum fuerit ex ignorātia vel certa electione.

An ꝑmū peccm̄ hominis vt mulieris potuit esse veniale,

¶ Quantum ad primum est vna opinio que dicit q homo vel mulier Adam vel Eua nō potuit primo peccare venialiter: sed oportuit q primum peccatum hominis esset mortale. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes posite in p̄n cipio questionis z alique alie adducuntur. ¶ Prima est ista per primū peccatum hominis vires inferiores necessario fuerunt deordinate sed hoc nō potuit esse nisi per deordinationē virium superiorum a deo. Hoc autem est necessario peccatum mortale ergo ꝛc. ¶ Secunda est ista. In hoc est differentia peccati venialis z peccati mortalis: quia peccatuz mortale est deordinatio circa finem puta circa deū Sed veniale circa ea que sunt ad finē. Sed primus homo nō potuit p̄mo deordinari circa ea que sunt ad finē nisi prius circa finē: vt videt: ḡ ꝛc. ¶ Tertia ratio. Primū peccatum hominis nō potuit esse nisi a tēptatione hostis vt patet: quia aliunde non potuit tēptari nec a carne nec ab alio. Sed temptatio hostis nō est nisi ad mortale: ḡ ꝛc. ¶ Dicunt ergo isti q sicut de facto primū peccatū hominis fuit mortale: ita non potuit nisi mortale nec potuit esse veniale. Et cōfirmatur hoc de primo peccato angeli qō nō potuit esse nisi mortale. Sic etiam vt videtur peccatum primi hominis cū esset preditus mente non habens impulsiuum ad peccatum nisi ex electione non potuit esse veniale.

Auctoz opinio.

¶ Sed istis non obstantibus dico q homo potuit primo peccare venialiter nec oportuit q primū peccatū suum esset mortale. Hō probo. ¶ Primo sic. Non perfectius cōiungebat originalis iusticia cū deo in statu innocētie ꝯ modo gratia gratum faciens vt patet: quia illa nō erat quis dignus vita eterna sicut ista. Sed cum gratia gratum faciente stat peccatū veniale. 1. Jo. Si dixerimus q peccatū non habemus ipsi nos seducim⁹ ꝛc. ergo z cū originali iusticia potuisset stetisse peccatum veniale: z ita primus homo potuit primo venialiter peccare. ¶ Secūda ratio. Suppono q aliquis actus ex genere suo est peccatum veniale nec tale fit mortale nisi ex circūstantia aliqua trahente ad mortale varietur ꝫm talem actum aliquē potuit primo primus homo exercere: ergo ꝛc. Potuit dicere mēdacium iocosum vel facere aliquam dissolutionē leuem gloziam vanā sicut frequēter cōtingit in aliquibus actibus etiā multū meritorijs vt predicatione vel lectione vel cantu z sic de talibus: ergo ꝛc. ¶ Tertium sic. Peccatū veniale in hoc distinguitur a mortali. Non quia vnū sit circa finem z aliud circa ea que sunt ad finē. circa vtrūqz enim potest esse peccatum mortale vel veniale. Sed quia vnū deordinatio vel inordinatio cōtra preceptum aliud vero non cōtra preceptum nec ad salutem necessarium: sed vel contra cōsilium vel circa non necessarium ad salutē sed non est verisimile nec probabile: quia omnē ordinationem expedientē primi parentes habuerunt sub precepto et per consequens quin primo potuerūt facere contra aliquam ordinationē consilij vel etiam consilio: ḡ potuerunt primo peccare venialiter. Alioquin nimis fuissent omissi preceptis: quare ꝛc.

Mortalis pcti a veniali distinctio.

¶ Dices igitur q cum lex originalis iusticie nō esset altior nec perfectior simpliciter ꝯ lex caritatis z gratie q potuit secū pati veniale peccatum z nō oportuit q peccatum primuz hominis esset mortale. ¶ Dico tū q de facto p̄mū peccatū hois fuit mortale. Hō probatur. ¶ Primo quia per ipsum fuit spoliatus originali iusticia ¶ Secūdo qz per ipsum fuit perpetuo priuatus visione z fruitione diuina ꝯtum erat ex parte sui. ¶ Tertio quia propter peccatum hominis expiandū oportuit mori innocētem christum. ¶ Quarto quia in primo peccato fecit contra diuinum preceptum vel saltem in peccato cōcomitante cuius primū fuit causa puta contra preceptum de non edendo de fructu ligni scientie boni z mali: quare ꝛc.

q. i. peccatū hominis potuit eē veniale. qō tū fuit mortale.

¶ Ad primuz aliorum dico q dato q vires superiores primo fuissent deordinate non tū quelibet deordinatio a deo vel circa deū est peccatum mortale sicut patet de motu surreptiuo infidelitatis z cōsimilibus: quare ꝛc. Solum enim deordinatio contra preceptum est peccatū mortale si sit deliberatiua. ¶ Ad scōm patet per idē q non quecūqz deordinatio circa finē est peccatum mortale z dato q sit nō oportuit ipsum deordinari primo circa finē: sed potuit circa illud qō est ad finē deordinari primo: ideo ꝛc. ¶ Ad tertium cum dicit de tēptatione hostis q est quedam tēptatio hostis ab hoste z per seipsuz z ista tēptatione peccauit Eua z mortaliter peccauit. Non tū oportuit ipsam peccare mortaliter: sed potuit nō consentire vel surreptiue tantū consentire z non peccasset mortaliter

quid peccatū mortale.

Temptatio hostis duplex.

dato q̄ tēptatio illa nō sit nec eē possit nisi ad mortale ēm intentionē temptātis. Alia est tēptatio hostis per alium: z sic fuit tēptatus Adam mediante muliere z licet ista tēptatio fuerit ad mortale tamē aliter potuit venialiter peccare sicut dictum est supra nec oportuit ipsum sic temptari primo. Hec de primo articulo.

¶ Quātum ad secundum articulum videndum est primo qđ fuit primū peccatū Ade. Secdo an fuerit grauius peccato Eue. Tertio an fuerit grauissimū. ¶ Quātum ad primū dicitynus doctor q̄ primū peccatum Ade fuit peccatū cōmissionis non autē omissionis. Peccatū autē cōmissionis potest consistere in duplici actu voluntatis. s. vel in velle vel in nolle. Modo dicit q̄ primū peccatum consistere nō potest in nolle. Nō enī habet aliquis actum nolendi nisi quia prius habet actum volendi de opposito. Vnde aliquis non potest nolle aliquid nisi quia primo vult oppositū eius. Primus ergo actus peccādi Ade nō fuit in nolle: sed in velle. ¶ Velle autem est duplex sicut amor. Vnū est amicitie quo diligitur aliquid in se et propter se. Aliud est quo diligitur aliquid propter alterum vel alteri: z est amor concupiscētie z primus actus. s. amicitie est maior vel perfectior seu intensior scdo ēm Aristotelē primo posteriorū. Nā propter vnumquodq̄ tale z illud magis. Modo dicit iste doctor q̄ licet in angelo probabile sit dicere q̄ primū peccatuꝫ suum fuerit inordinatus amor sui z amor amicitie nimis q̄ primo intelligebat seipm vel saltem nō posterius alijs tñ in homine pōt dici in Adam. s. qui non primo cognoscebat seipsum q̄ primū peccatū suum nō fuit inordinatus amor sui: sed magis alicui⁹ alterius. Puta mulieris sue quā diligebat amore cōcupiscentie sibipsi ad societatē z solaciū z ita primū peccatū Ade fuit inordinat⁹ amor cōcupiscētie vxoris sue nō concupiscētie carnalis z immūdicie: sed societatis z solacij. Putauit enim eam offendere z turbari nisi de pomo cum ipsa comedisset z ita cōsequēter ad amorem inordinatum sue vxoris tanq̄ ad primū peccatum sequutum est peccatū aliud inobedientie ad preceptū diuinū per esum ligni vetiti. Vnde inobediētia non fuit primū peccatū Ade: sed inordinatus amor concupiscētie vxoris sue. Hec videt fuisse intētio Augustini. 12. super Genesim vbi dicit q̄ Adam peccauit ex quadā familiari z nimia condescēsione ad vxorē suā z amicitia mala ad creaturā qua frequenter deus offenditur ne creatura offendatur.

¶ In isto modo dicendi sunt aliqua dubia. ¶ Primo q̄tū ad hoc qđ dicitur q̄ primus actus peccādi non potest cōsistere in nolle sicut dixerat supra iste doctor de peccato primi angeli licet hic nō dicat non video hoc esse verū. Non enim video quare voluntas nō possit poni aliquid omittere sicut cōmittere. Vnde sicut dicetur infra. Puto q̄ peccatuꝫ omissionis esse potest sine omni peccato cōmissionis. ¶ Scdo q̄ in potestate voluntatis est velle z ita cōmittere vel omittere eque primo sicut z velle z non velle eque primo: quare ꝛc. ¶ Postea contra illud qđ ipse dicit hic q̄ primuꝫ peccatū hominis nō potuit esse in actu nolēdi positivo. Dico q̄ immo. Potuit ēm primo nolle aliqđ vel detestari aliquid quo quid nolle peccasset cōmittere sue nec video: quare nō. Si ēm non posset aliquis nolle inordinate nisi prius volēdo inordinate oporteret q̄ omne peccatū actuale precedens in actu voluendi qđ non videtur verum. Et iam q̄ in potestate voluntatis est velle vel nolle aliquid: et ita nolle sicut velle: igitur sicut primo potest velle ita z nolle z econuerso. Vnde suū motiuū nō valet. ¶ Dices q̄ nolle nō est nisi mali. Nolle autē malum non est malum nec peccatū z ita homo nō potuit peccare in actu nollendi. Dico q̄ nolle potest esse boni sicut z odire. Vnde planū est q̄ dānati oditunt deum z est grauissimū peccatum oditꝰ dei z qua ratione aliquis potest velle oppositum eius qđ est iudicatū bonū z est malum pari ratione dico q̄ potest nolle vel odire bonum.

¶ Quātum ad conclusionem conuenio cum ipso q̄ homo sic peccauit primo peccato cōmissionis sicut ipse dicit z q̄tum ad hoc nichil dico contra eum.

¶ De secundo membro dicit idem doctor z bene sicut z Magister q̄ simpliciter loquēdo primum peccatum Ade fuit minus graue q̄ primū peccatuꝫ Eue. Nam primū peccatū Eue fuit appetitus diuine equalitatis quā pretendit sibi dyabolus in tēptando: z ideo fuit seducta: quia appetiuit simpliciter aliq̄d ipossibile sibi ac si fuisset possibile. Non q̄ reputaret hoc possibile: sed qz hoc appetiuit quasi prius fuisset seducta z putasset hoc possibile qđ tñ non putauit: quia tūc error qui est pena precessisset culpam qđ est falsum. ¶ Primū vero peccatum viri fuit inordinat⁹ amor cōcupiscētie sue vxoris vel mulieris vt dictū est supra z hoc peccatū simpliciter loquēdo non fuit tantū nec ita graue sicut illd vt patet. Vide de hoc. 14. de ci. ca. 11. propter qđ etiā dicit Apostolus ad Thymoteum. 2. q̄ mulier seducta est: nō autem vir ipse est seductus. Peccauit ergo grauius Eua q̄ Adam quia Eua primo peccauit appetēdo diuinā equalitatē saltē interpretatiue peccādo peccato superbie appetēdo propriam celsitudinē non autem Adam. Tñ videt dicere Hieronymus sup illud. ps. Que non rapui tunc exsoluebā q̄ Adam z Eua voluerunt rapere diuinā equalitatē: z ideo amiserunt felicitatē. Quicquid dicatur hic. Augustinus tñ. 13. de ci. c. 13. videt dicere q̄ peccatū eoꝝ fuit superbia vel nimia placētia sui et ita inordinatus amor sui. Et istud potest exponi q̄ ambo aliquo modo appetierunt: sed Eua grauius z magis directe appetendo propriam celsitudinē vel forte etiam ita directe sicut potest fieri diuinā equalitatem. Adam autem minus directe z magis interpretatiue peccādo peccato minori q̄ sit alterū predictorum. quia peccato nimij amoris concupiscentie respectu mulieris.

¶ Tamē licet peccatuꝫ Ade simpliciter z in se nō fuerit ita graue aliquo modo: tñ ēm quid fuit grauius. Primo qz Adam nō habuit tantum impulsiuum tēptatiōis sicut Eua que fuit immediate tēptata ab hoste. Secūdo quia Adam debuit esse stabilior z firmior sicut vir est lapice discretiōis pluꝫ q̄ mulier. Tertio qz p peccatū Ade fuit infectū totum genus humanū z priuatum originali iusticia. Nā ipsam acceperat pro tota posteritate sua sicut perfectior z dignior: nō autem ipsa Eua. Vnde et si Adam stetisset z Eua peccasset genus humanuꝫ infecrum nō fuisset: ergo ꝛc.

¶ De tertio membro scz an peccatum Ade fuit grauissimū. Dico q̄ grauitas peccati vno modo potest attēdi vel penes speciem peccati in se ēm q̄ vnū peccatū ēm speciem totā est grauius alio. Sicut adulterium est grauius simplici fornicatione vel potest attēdi ēm modos z cōditiones peccati q̄tumcūq̄ nō variantes speciē. Sunt ēm multe circūstantie q̄ speciem peccati nō mutāt: tñ peccatū aggrauāt sicut est pctm furari centū libras maius q̄ vnū denarium. ¶ Primo modo loquēdo de grauitate pctī. Dico q̄ pctm Ade non fuit grauissimū: sed multa grauiora fiūt modo z pctm Eue primū fuit simpliciter grauius q̄ peccatū primuꝫ Ade z multa alia fiunt grauiora simpliciter modo q̄ fuerit illud. Si militer etiā si loquamur de peccato secundo qđ fuit comedere de ligno vetito z inobedientia seu transgressio precepti patet q̄ nō fuit grauissimum in se. Naz actus ille nō erat illicitus nec malus de se puta comedere de illo ligno vetito sed tñ erat malum quia prohibitū. Vnde z bene poterat fieri: sed multi sunt actus peccatorum que fiunt q̄ sunt de se mali nec possunt bene fieri: sed semp fiunt dānabiliter sicut odium dei vel blasphemia z oēs actus contra legem nature quorū opposita cadūt sub preceptis vel ipsamet sub prohibitionibus que etiaꝫ mala essent si nō essent prohibita. Et patet per Aristotelē tertio ethicorū q̄ sunt quedaꝫ de se mala z malicie cōuoluta que nō possunt bene fieri. Et Augustin⁹ dicit hoc idē cōtra mēdacium z talia pctā sunt grauiora quare ꝛc. ¶ Sz loquēdo de grauitate ex modo peccādi vel circūstantia sicut superius dicebat peccatū Ade fuit grauissimū z propter grauitatez persone z propter facilitatem vitandi si voluisset z ppter casum nature humane qui inde processit nec hoc arguit maiorē grauitatē peccati in se: qz si minori peccato peccasset nichilominus genus humanū corruisset et grauius forte si pctm fuit grauius sicut potuisset fuisse vel esse nec ista fuit grauissima pena nisi extēsiue nō intensiue sicut exheredatio alicuius nō est grauissima pena que sibi posset infligi: licet extendat se ad totaꝫ posteritatē suam. Hec de secundo articulo.

¶ Quātum ad tertium articulū. An. s. pctm primorum parentū fuit ex ignorātia. ¶ Dicit vnus doctor q̄ ignorantia cōtingit in peccāte tripliciter. Vno modo est ignorātia aliqñ ante peccatū z sic est causa aliquo modo peccati et dispositio ad ipsum z precedit pctm sic q̄ frequenter peccās nō peccaret si sciret z nisi ignorāret. Secūdo modo ignorātia cōcomitatur pctm: licet aliquādo nō precedat sicut dicimus q̄ oīs peccans est ignorās. Nam ex malicia volūtatis peruertitur rectū iudicium practicū rationis. Vnde et qualis est vnusquisq̄ talis finis sibi videtur ēm cōmuniter loquētes. Tertio potest sequi ignorantia pctm ipsuꝫ quasi pena eius. ¶ Item ignorantia potest accipi dupliciter. Vno modo pro nescietia simplici. Alio modo pro noticia erronea vl opinione z talis ignorātia dicitur error. Ignorantia etiā potest esse vel facti in se vel q̄tum ad aliquas eius circūstantias vel aliquā. ¶ Modo ad propositū dicit q̄ peccatū primorū parentum non fuit ex ignorātia que esset error p̄cedens peccatū: qz ēm Augustinū. 3. de libero arbitrio error est pena dānati hominis. Approbare ēm falsa pro veris z reprobare vera pro falsis est pena hominis pro peccato. Sed ante peccatum nō fuit pena: ergo ꝛc. Et hoc est verū tam de ignorantia facti q̄ circūstantiarū: quia in aliquo ante pctm nō errauit z sciuit esse cōtra preceptū diuinū comedere de ligno vetito nec estimauit aliquod bonū q̄ se prouenire. Ita q̄ si fuit in eis aliquis error vel cō comitabat vel sequebatur primū peccatuꝫ. ¶ De alia autē ignorātia nichil dicit sed puto etiā q̄ nec peccauerunt ex aliqua nescientia per se: sed ex electione peccauerunt.

¶ Tamen contra primū dictū ipse instat: qz si Ade vel voluntati sue presentabat per intellectū bonū simpliciter tunc in eligēdo non peccauit. Si bonū apparēs z non existens tūc errauit: ergo vel nō peccauit. ¶ Ad hoc autē respōdet q̄ simpliciter bonū offerebatur z presentabatur voluntati Ade per intellectū. Puta diligere vxorem suā moderate z rationabiliter tñ non voluit nec est vsus sicut apprehendit. Sciuit ēm melius esse deo placere q̄ vxori: z tñ vno reiecto elegit aliud. s. placere vxori z non ex errore. ¶ Unde breuiter prius peccauit q̄ erravit. Et hoc probat: qz si ante peccatū erravit: igitur malum apparuit bonū: et tūc aut ex se apparuit: z tunc circa principiū potuit esse error qđ est falsum. Aut ex aliquo alio veductū z hoc per sillogismū peccantē in materia vel per peccātē in forma. Si per peccātem i forma videt q̄ talis sillogismus nō necessario cōclusisset ei. Putat ēm q̄ habebat sciētiā elenchorū z soluēdi argumēta peccātia in forma. Aut per sillogismū peccātem in materia: z tūc de ppositione illa falsa querit quia aut ex se apparet vera: z sic neminē fallit sicut nec pmū principiū qđ ex se apparet verū vel circa primū principium potest esse error. Aut ex alio apparet falsa: z tunc per sillogismū peccantem in materia vel in forma sicut prius: z sequitur processus in infinituꝫ vel est deuenire ad aliquid qđ de se apparet falsum et neminem fallit: quare ꝛc.

Quātum ad primū principale dico q̄ a statu summe rectitudinis potest aliquis cadere per peccatum veniale aliqualiter licet nō totaliter et vniuersaliter. Sed dico q̄ primus homo a statu innocētie nō cecidisset per peccatū veniale: nec perdidisset originalē iusticiā. Non ēm erat originalis iusticia ita summa rectitudo quin bene cōpateretur secum peccatum veniale sicut dictum est supra. ¶ Ad secundum dico q̄ peccatum ex certa scientia et electione potest aliquando esse veniale: sicut ex certa scientia z electione dicere verbum iocosum etiam mēdacium z sic de talibus. ¶ Ad tertium dico q̄ peccatum veniale nō corrumpisset originalem iusticiam in Adam. Quando dicis: ergo stante originali iusticia z statu innocētie nō potuit esse debitor pene cōcedo de pena correspondēte mortali. Vel dic q̄ non sequitur. Nam aliter potuisset satisfecisse pro peccato veniali eliciendo intēsiorem actum caritatis. Sic enim possunt deleri

Qđ fuit primū peccatū ade

Vellevn plex.

Augusti.

dubia circa hanc opi.

grauitas pcti penes qđ.

quo primū pctm ade fuit grauissimū z quo non.

q̄ primū pctm homīs fuit cōmissionis.

Primus peccatuꝫ Ade an primo pec cato eue grauius fuerit.

Aplus.

Hieron.

quo peccatū ade fuit grauius pctm Eue: et econtra.

Ignorātia ī peccāte quo tuplex.

Ignorātia dup.

q̄ Adaꝫ pri⁹ peccauit q̄ errauit.

venialia: ꝛ ita nō fuisset debitor alicuius pene: nisi pro tāto qꝫ fuisset debitor intēsionis actus caritatꝫ qui proprie nō est dicēdus pena nec penalis cum sit summe liber ꝛ volūtarius. ¶ Ad quartū iā respōsum est supra quomodo seqla pene ad posteros nō arguit maiorem per se grauitatē peccati Ade: sed bene arguit ꝙ Adam acceperat originalē iusticiā pro tota posteritate ꝛc.

De seqla pene.

¶ Distinctionis Vigesimetertie.
¶ Questio Unica.

¶ Circa distinctiōez vigesimātertiam quero vnam questionē. s. vtruz deus possit creare vel facere aliquā volūtatez impeccabilē per naturā ¶ Videtur ꝙ sic deus pōt facere voluntatē impeccabilem per gloriā additā voluntati sicut patebit in volūtatibus electorū vel beatorum. Sed deus potest alicui volūtati concreare gloriaz sic ꝙ illud qđ est modo supnaturale esset generale. Preterea etiā pōt creare aliquā voluntatē ex suis naturalibus vnitiue ꝛ perfectionaliter cōtinētem hāc voluntatē ꝛ gloriam suā qua est impeccabilis: ergo potest facere voluntatē impeccabilē naturaliter. ¶ Scdo sic. Natura spiritualis est nobilior cp̄ corpoalis. Sed deꝰ potest facere aliquod corpus nō potēs deficere ī suo motu. Patet de corpore celesti: ergo similiter aliquā voluntatē non potētem peccare vel deficere in suo actu. ¶ Tertio sic. Voluntas creata est impeccabilis in primo instāti sue creationis: qꝫ pro primo instāti habet rectitudinez naturalē sibi datam a deo. Sed deus nō artatur ad tēpus vel ad instans: ḡ sicut potest facere voluntatē ipeccabilē in instāti: ita ꝛ p totū tps. ¶ Quarto sic ēm Anselmū posse peccare nec ē libertas nec pars libertatis. Sed deꝰ pōt facere vnā voluntatē simpliciter: ergo voluntatem non potētez peccare.

¶ Contra Hieronymus in tractatu de filio prodigo dicit ꝙ solus deꝰ est in quem peccatum cadere non potest: quare ꝛc.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo ponā errorē philosophorum circa ipsam. ¶ Scdo ponā opinionē theologorū. Et adducā aliquas rationes que ēm aliquos demonstratiue non concludunt ꝛ soluā ad eas. ¶ Tertio adducā alias. ¶ Et vltimo respondebo ad rationes.

¶ Quantum ad primum expedio me breuiter qꝫ de hoc dixi supra qñ inquisiui Utrū angelus vel intelligētia alia a deo possit peccare. Dixisset ēm Auicē. ꝙ deus creauit primā intelligētiam creatam ꝛ illa aliam inferiorez ꝛ sic descendo sic ꝙ nulla istarum peccare pōt vel deficere in sua actione ꝛ hoc idem posuissent Aristoteles ꝛ Commentator siue alias intelligētias posuissent a deo effectiue siue nō: nō curo mō de hoc. Hā supra vbi dictū est adducti rōnes eorū ꝛ argui cōtra eos: ꝛ soluī ad rationes. Hec de primo articulo.

Auicen. opinio. ꝛ aliorum.

¶ Quantum ad secundū articulū dicitur cōmuniter a theologis ꝙ deus nō potest facere voluntatē naturaliter impeccabilē. Sed aliqui probant hoc. ¶ Primo sic. Voluntas ois a deo factibilis est creabilis de nichilo. Sed oē creabile est vertibile in nichil ꝛ defectibile ꝛ si sic liberꝫ est peccabile vt videt: ḡ ꝛc. ¶ Secūdo sic. Voluntas que nō est regula prima sue actionis: sed habet regulā superiorē aliā a se pōt peccare: qz sibi dimissa naturaliter pōt ab illa discrepare. Sed volūtas creata nō potest esse prima regula sue actiōis: ḡ ꝛc. ¶ Tertio sic. Impossibile est ꝙ deus faciat aliquā potētiam que nō possit in totū obiectū suū sicut facere visum q̄ nō videret oēm colorē vel videre possit. Sed totū obiectū volūtatis create est bonum in cōmuni ad bonū verū ꝛ apparēs bonū: ergo pōt in vtrūqꝫ ꝛ sic in apparēs bonum ꝛ potest peccare.

Tycolegop. opi.

¶ Ad hoc adducūt auctoritates. ¶ Prima est Augustini cōtra maximianū libro. 3. vbi dicit sic. Cuicūqꝫ nature prestatur vt peccare nō possit nō est hoc nature: sed dei gratie. Itē 12. de ciui. c. 1. dicit ꝙ volūtas de nichilo creata potest peccare ꝛ misera esse eoipso nō sit diuina volūtas. Similiter ca. 8. Item. 14. lib. c. 13. ¶ Secūda est Anselmi. Cur deus homo lib. 2. vbi querit discipulus. Quare deus nō fecit angelos ꝛ duos ꝓmos hoies tales vt peccare nō possent. Et rñdet Anselmus ꝙ nec debuit nec potuit fieri: vt vnusquisqꝫ illoz esset idem qđ deus: igitur ēm ipsum solus deꝰ est qui peccare nō potest. ¶ Hoc idez dicit Hieronymus de filio prodigo. Quicquid sit de auctoritatibus: qz media de Anselmo nō concludit p eis. Loquitur esm de christo qui erat impeccabilis. Cū ergo querit discipulus quare nō fuit primus homo vel primus angelus impeccabilis. Respōdet ꝙ nō debuit nec potuit supple de' potentia ordinata esse idem qđ deus vel vniri deo in vnitate suppositi sicut christꝰ fuit deꝰ. ¶ Alie vero auctoritates possunt glosari de facto ꝙ solus deꝰ est impeccabilis.

August.

Anselm.

¶ Tamen rationes nō hidentur cōcludere. ¶ Prima non cōcludit qz sequeret per illā rationem ꝙ intellectus pari ratione cum sit de nichilo posset errare circa principia sicut voluntas potest peccare circa finē: quia ad quodcūqꝫ obiectū comparētur sunt vertibiles ꝛ de nichilo equaliter. Et ideo maior licet sit vera forte nō tamen est necessaria. ¶ Ad secūdum diceretur ꝙ nō oportet volutatē esse primā regulā sue actionis: vt nō possit peccare: sed sufficit ꝙ necessario illi cōformaret modo non probatur quin sit dare aliquā talez: ideo ꝛc. Et est exemplū. Nam intellectus nō est sua prima regula in intelligēdo principia: qz ēm se anteēꝫ intelligat est sicut tabula rasa ꝛ tñ intelligēdo principia errare non potest. ¶ Ad tertium dico ꝙ quicquid sit obiectū primum voluntatis diuine ꝙ volūtas diuina ad omnia se extendit ad que voluntas nostra sicut ꝛ intellectus suus ad omnia adque intellectus noster: et tamen non sequitur ex hoc ꝙ possit peccare nec etiam voluntas beati secundum eos saltē et ita dico ꝙ licet sub obiecto volūtatis create contineatur bonum apparens. Diceretur tamen ꝙ esset dare aliquam voluntatem que nō posset velle illud bonum in esse: sed magis nolet ipsum in esse alicui: et ita non peccaret. Hec de secundo articulo.

Cōtra p dictas rationes.

Alie rōnes pbabiliores.

¶ Quātum ad tertium articulum. Adducuntur alie rationes. Prima est ista. Omnis volūtas potēs velle cōmodum dimissa affectione iusti est naturaliter peccabilis. Ista patet Sed omnis voluntas creata ꝛ creabilis est huiusmodi. Ista probatur: qz si ista simul cōiūgerētur in volūtate creata: tunc volūtas eoipso ꝙ appeteret vel vellet recte appeteret ꝛ vellet qđ est falsum ꝛ impossibile. Solū hoc cōuenit diuine volūtati quare ꝛc. ¶ Et cōfirmat ista ratio: qz ois volūtas creata sicut pōt velle cōmodū sic potest ipsuz velle aliquo modo quo sibi nō conuenit ēm ordinationē volūtatis diuine. Sed hoc posito ipsa est naturaliter peccabilis: ḡ ꝛc. Dices ꝙ erit dare aliquā voluntatem quo nō poterit diffozmiter velle sibi cōmodum ēm ordinationē diuine voluntatis vt regule sue prime Dico ꝙ immo qz sicut in potestate sua est velle commodū: ita ꝛ sic velle cōmodus. Eo ipso ꝙ creata est ꝛ libertatē creatā habet: ꝛ sic etiā posset reprobari secūda ratio prius soluta qz volūtas creata nec est regula sua ꝓma nec necessario sibi ꝓformabilis sibi relicta. Sed ois talis volūtas est naturaliter peccabilis: ḡ ꝛc. ¶ Scda ratio est ista. Omnis voluntas que nō est naturaliter quietata ꝛ saciata in bono infinito est naturaliter peccabilis: qz talis volūtas sibi relicta potest tēdere in aliquid aliud non in ordine ad bonū infinitū. Sed voluntas creata est huiusmodi. Si esm esset naturaliter saciata ꝛ quietata in bono infinito sibi presente esset naturaliter beata ḡ ꝛc. Ex hac ratione etiā colozari potest tertia ratio prius soluta: quia enim volūtas creata nō est necessario immobilitata nec quietata ī bono infinito potest ad aliud bonū diuertere non propter illud fine sit bonū apparēs siue verū volēdo ipm. ¶ Tertio sic. Omnis volūtas que circa aliqđ obiectū debitū amari ꝛ odiri pōt habere actū volendi vel nolendi vel etiā negationē talium actuū potest peccare naturaliter: qz ex quo debet tale obiectum amare vel velle: ꝛ potest ipsum nō velle ꝛ pro qñ deberet velle potest peccare. Et similiter de obiecto qđ debet nolle vel odire. Sed ois voluntas creata est huiusmodi. Posito esm ēm aliquos ꝙ necessitetur circa vltimū finē qđ tñ reputo saltem oportet dare ꝙ circa aliquod aliud obiectū possit habere actū nolēdi vel volēdivel etiā negationē. Modo planum est ꝙ ipsa pōt obligare ex ordinatione diuina ꝙ tale obiectū debeat velle. Si ḡ possit ipsum nolle vel etiā nō velle planū est ꝙ pōt peccare. ¶ Quarta ratio Omnis volūtas que nō est finis actus sicut est ī potētia contradictionis ad actum ꝛ negationē actus ita ad debitā circūstantiā in actu vel ad negationē seu priuationē talis circūstantie. Sed omnis volūtas creata est huiusmodi ꝙ nō est finis actus sicut diuina voluntas est finis actus. Sed in potētia cōtradictionis ad ipsum vel negationem eius: ḡ omnis talis est naturaliter peccabtlis.

ꝙ deꝰ nō pōt facere volūtatē ipeccabilē ꝛc.

¶ Sic igitur dico scdm istas rationes ꝛ auctoritates sanctorū superius allegatas pcipue Augustini ꝛ Hieronymi qui hoc videtur intēdere licet nō exprimāt ꝙ deus nō potest facere voluntatē impeccabilē per naturā suā. ¶ Secūdo dico ꝙ nec voluntas potest esse impeccabilis omnino per aliquē habitū naturaliter adquisitū sicut saltē potentia remota possit peccare. ¶ Primo qz nullus talis excedit virtutē voluntatis immobilitando ipsam cū non sit ex se immobilitata ī bono nec impeccabilis. ¶ Scdo qz habitus talis precipue est quo quis operatur cū vult et cum nō vult non operatur sed oppositū potest operari vt videt. ¶ Tertio quia omnis habitus talis cōcomitat naturā ꝛ proprietatē sui principij predicamēta volūtatis que est flexibilis ad malum vt dictū est supra. Et ideo dico ꝙ nō potest facere voluntatez simpliciter vel naturaliter impeccabilē habet esm inclinare voluntatē si tamen hoc habet: sed nō necessitare vel simpliciter ímobilitare. Hec de tertio articulo.

volūtas qđo ipeccabilis.

¶ Ad primū argumētum principale dico ꝙ si voluntas possit esse impeccabilis per gratiā vel gloriaz apparebit in quarto. Nō esm credo ꝙ per aliquā formā inherentē voluntas creata possit esse impeccabilis: sed illa impeccabilitas nō est nisi manutenētia dei nō permittētis animā vel angelum beatū peccare ineternū. Preterea dico ꝙ nō est argumētum dato ꝙ voluntas sit impeccabilis per gratiā vel gloriam sicut non potest esse beata per naturā licet per gratiaz. Ad probationē dico ꝙ volūtati nō potest sic concreari gratia vel gloria vt sit sibi naturalis. Et ratio huius est. Hāz illud qđ de natura sua est susceptiuū alterius nūcp̄ sua natura manēte potest habere illud generale sibi. Nam omne susceptiuū est alterius rationis a susceptō sicut materia nūcp̄ potest habere aliquā formā sibi determinatā ꝛ generalem. Anima vero vel volūtas creata ex natura sua susceptiua est gratie sic etiam ꝙ potest esse sub nomine eius. Et ideo dico ꝙ nunqꝫ potest habere gratiam sibi generalē cp̄ tūcunqꝫ crescat imperfectione. ¶ Per idē ad confirmationē ꝙ non potest cōtinere gratiam vnitiue sic ꝙ sit naturaliter impeccabilis sicut nec pfectibile suā perfectionē sicut nec ecōuerso perfectio suuz pfectibile nec forma suā materiā vt dictū est supra Et hoc patet de substātia ꝛ accidēte ꝙ substantia nunqꝫ pōt vnitiue cōtinere suū accidēs sic in ppōsito. ¶ Ad scdm dico ꝙ deus pōt facere vnū corpꝰ qđ nō pōt deordinari culpabiliter ī suo motu: qz tale corpus non est susceptiuū peccati vel culpe sicut voluntas tñ non pōt facere corpꝰ qđ non possit mouer diffozmiter vel cui necessario repugnet diffozmiter moueri ꝛ aliter ꝛ aliter. Unde ꝛ celuz posset moueri ab occidēte in oriens. Et sic etiā nulla volūtas potest creari quin ex libertate sua creata possit diffozmiter velle ꝛ peccare vel deficere in suo actu et a principio actuo intrinseco qz libere non sic autem de celo qz in hoc est dissimile. ¶ Ad tertiū dico ꝙ voluntas creata in primo instanti est peccabilis ꝛ peccare potest pro eodē primo instanti sicut dictum fuit supra de voluntate angeli. Hec habet aliquā rectitudinē actualē in primo instanti que sit et cōpossibilis peccato licet naturam suam habeat a deo in illo instanti. ¶ Ad quartuz dico ꝙ libertas vno modo potest accipi in communi et absolute et isto modo posse peccare nec est libertas nec pars libertatis nec pertinens ad libertatem: quia in deo est summa libertas: ꝛ tamen non in eo posset peccare. Alio modo libertas accipitur non absolute et in communi: sed particulariter pro libertate tali creata: et tunc dico ꝙ posse peccare vel potentia

libertas duplicit accepta.

peccādi. Uno modo dicit respectū ad actū peccati ꝛ sic posse peccare nec est libertas nec pars libertatis cōcomitāt tñ libertatē necessario eo mō quo respect⁹ habitualis vel respect⁹ rōnis cōcomitāt fundamētum. Alio modo posse vel potētia accipit pro principio quo est ꝛ pro fundamēto talis respectus: ꝛ sic dico q potētia peccādi est idem qđ libertas voluntatis create que est idē qđ voluntas creata defectiua ꝛ potēs peccare: ꝛ tūc dico q omnis volūtas creata et creabilis naturaliter est peccabilis.

¶ Sic igitur patet ex ista questiōe q volūtas Ade peccabilis erat ꝛ similiter volūtas Eue. Et hoc bene nouerat dyabolus. Nō em̄ erāt nobiliores creature q̄ ipsemet dyabol⁹ q̄ ꝛ ipse peccauerat ꝛ peccabilis fact⁹ fuerat ꝛ accessit ad tēptandū ꝛ tēptauit ꝛ eos superauit. Deus aūt rationabiliter hoc permisit: licet presciret casum ipsoꝝ. Nam sic rationabiliter administrat: vt eas ꝑprios motus agere sinat qū placet sibi ꝛ hoc ꝑm legē rationē permisit: ꝑ ꝛ iuste hominē tēptari ꝛ peccare ꝑm vsum ꝛ motū liberi arbitrij licet casum preuideret. Hoc em̄ est iustū ꝛ debitū circa creaturā dei permittere qđ ipsa diuina volūtas ordinat ꝛ statuit p̄mittere: qz ipa ē p̄ma regula ꝛ mēsura creature q̄ non potest obligari nec deuiare ꝛc.

¶ Distinctionis Vigesimequarte.

¶ Questio prima.

Circa distinctiōez vigesimāquartā quero vtrum homo puta Ada⁊ vel aliquis per libez arbitriū sine gratia potest vel potuerit vitare omne pctm̄. ¶ Videf q sic. Si sine gratia non pōt vitare quis oīe pctm̄: sine gratia non potest peccare. Sed hoc est falsuz vt patet: ꝑ ꝛc. Probatio cōsequētie qz ꝑm Augustinū. 3. de libero arbitrio. Nullus peccat in eo qđ vitare nō pōt. Sed nō potest vitare peccatū sine gratia: ergo nec peccare. Similiter etiā Augustin⁹ primo retractationū ca. 14. dicit reuertere quēquē qz nō fecit qđ facere nō potuit summe ĩiquitatis est ꝛ insanie. ¶ Secundo sic. Augustinus ꝓtra Adamātium manichei discipulum dicit. Misi quisq̄ volūtatē suā mutauerit bonū operari nō potest qđ in nostra potestate positū oīs docet Mathei. 7. Non pōt arbor mala ꝛc. igitur benefacere est in potestate ꝛ pari ratiōe malo resistere: sed cū gratia nō: igitur solo libero arbitrio pōt homo malo resistere sine gratia. ¶ Tertio sic per libez arbitriū potest rectitudo seruari ĩ quo libet actu. Sed hoc posito pōt vitari oīe peccatū ergo ꝛc. Maioz patet p Anselmū ō libero arbitrio ca. penul. vbi dicit q liberū arbitriū est ptās seruādi rectitudinē. Homo pōt sine gratia p liberū arbitriū implere p̄cepta legis. Sed ip̄lens p̄cepta legis vitat peccatū: ꝛc. Probatio maioris ad Roma. 2. Gentes que legē nō habēt naturaliter ea que legis sunt facit. Et sequit eiusmodi legē non habentes xp̄i sibi lex sunt qui ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis. Sed gentes vel gentiles de quibus Apostolus loquitur carent gratia: ergo ꝛc.

August.

Idem.

Ansel.

Ad Roma. 2.

¶ Contra Homo sine gratia p liberū arbitrium potuit in statu innocētie peccatū vitare. non autē proficere ꝑm Magistrum Sed liberū arbitrium per casuz vel lapsum fuit debilitatū: quia homo fuit vulneratus in naturalib⁹ deba ꝛc. igit nec modo potest pctō resistere qz minus ptoest q̄ tunc.

¶ In ista questione sic procedā. ¶ Primo inquirā vtrū homo in statu innocentie per liberū arbitriū potuit sine gratia omni pctō resistere. ¶ Scdo vtrū statu nature lapse hō possit omni pctō per liberū arbitriuz resistere. ¶ Tertio vtrū homo in quocūq̄ statu possit p libez arbitriū sine gratia ad vitā eternā proficere. ¶ Ultimo ad rationes.

Quātum ad primum articulum est opinio cōis oīum ita ꝛ magistri specialiter in pñti distinctione q homo in statu innocētie sine gratia habitu gratū faciente potuit omni pctō resistere ꝛ cuilz tēptatiōi. Nec volo circa hoc ĩmorari. ¶ Ad hoc tñ adducūtur rōnes alique. Prima est ista. Liberū arbitriuz ꝑm Anselmū vbi supra est potestas seruādi habitā rectitudinē de necessitate includit resistere tēptatiōi ꝛ malo culpe occurrēti: ꝑ ꝛc. ¶ Scda ratio. Liberū arbitriū in statu innocētie fuit pfectū in sua libertate nō excecatū ignorātia nec aggrauatū malicia Sed tale pōt vitare pctm̄ vt videf: ꝑ ꝛc. ¶ Tertio sic. Si em̄ in statu nature lapse nō possit homo vitare pctm̄ nouum mortale cōmittendū per liberū arbitrium sine gratia hoc nō est nisi qz refutat gratiā diuinā sibi oblatā. aliquo modo sicut dicetur infra. Sed homo in statu innocētie ipso stante nō potuit refutare gratiā diuinā sibi oblatā. igit potuit vitare: oīe pctm̄ p liberū arbitriū vt videf. ¶ Quarto sic. Pro illo statu in quo nō habuit impulsiuum nec inductiuū ad pctm̄ potuit p liberū arbitriū vitare pctm̄. Sed hoc fuit ĩ statu innocētie: ergo ꝛc.

cōis opinio quo homo potuit pctō resistere.

¶ Sic ergo sicut dicit Magister ꝛ ꝓbat per Augustinū p illud qđ accepit homo sibi naturale sua creatione potuit malo resistere vel peccato: nō tamē mereri potuit vel ꝓficere ad vitam eternam. ¶ Sed vtrum toto tempore vite sue potuisset sine gratia gratum faciente resistere omni peccato difficile videtur hoc. Nā impossibile est q impleatur p̄ceptum de diligendo deum ex caritate sine gratia: quia gratia et caritas idem sunt ꝛ non solum est hoc p̄ceptum q̄tuz ad substantiam operis: sed etiam q̄tum ad modum talem puta q ex caritate nec solum q̄tum ad intētionem p̄cipientis: sed q̄tum ad obligationem p̄cepti sicut dictū est ĩ vltima questione primi. Preceptum tamen est affirmatiuuz nec obligat semper et ad semper: sed aliquando ꝓ loco aliquo ꝛ tempore ĩ vita hominis q̄ diu est viator. Alioquin essz adultus incurrit damnationem eternā. Sed Adā in statu innocētie habuit hoc p̄ceptum. Diliges dominum deum tuū ꝛc. ergo oportuisset q aliquādo deum caritatiue dilexisset: ꝛ sic consequenter q gratiam habuisset. Alioquin non adimplesset p̄ceptum et peccasset. Unde et finaliter damnatus fuisset.

Bonum dubium.

Ad Roma. 14.

Auguſt.

Resolutio auctoris.

¶ Ad istud videtur michi ꝓbabile dicere nec video q aliquis adult⁹ subditus diuine legi de diligēdo deū possit ꝓ toto tempore vite sue vitare peccatū mortale sine gratia gratum faciente ad quā se potest disponere. Nisi forte diceretur q ĩ statu innocētie nō fuit p̄ceptū diligere deum ex caritate: sed tm̄ diligere deum q̄tum ad substātiam actus. Qđ tñ probabile aliquibus non videtur. ¶ Primo qz cōpletio p̄cepti de diligendo deum sibi fuisset meritoria sed non poterat mereri vitam eternā nisi per gratiā: ꝑ oportuit illam dilectionem gratia ꝛ caritate formari. ¶ Secundo quia p̄ceptū qđ habemus de diligēdo deū non est de aliquo perfectiori q̄ idem in statu innocētie: sed si non fuisset ibi p̄ceptū aliquid nisi substantia actus ꝑfectius p̄ceptū haberemus: qz nō strum p̄ceptū non solū p̄cipit substātiam actus sed modū: quia ex caritate: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. quia si solū substātia actus de diligēdo deum cadebat sub p̄cepto ꝛ in substātiam actus poterat ex suis naturalib⁹ mereri sequitur error pelagij q ex naturalibus puris homo possit mereri vel q adim plebo omne p̄ceptum eo modo quo sibi erat traditum homo nichil meruisset qđ non est verum. Hec de primo articulo ꝛc.

Error pelagij

Anſtatu nature lapſo hō possit oi pctō p li be. arbi. resistek.

Prima opinio.

¶ Quantum ad secundū articulum. Primo recitabo aliquas opiniones. Secūdo arguo cōtra eas. Tertio dicā quid videf michi. Et soluā ad illa que sunt cōtra me. ¶ Est igit vna opinio q adultus ꝓ statu isto moderno nature lapse no potest sine gratia vitare omne peccatuz mortale: quia vel est in originali peccato vel ĩ actuali mortali: qz supponitur q nō sit in gratia: quilibet autem est in gratia vel in peccato mortali ꝑm statū nature lapse. Sed in vtroq̄ tenetur suā salutē procurare que nō est nisi per gratiā ꝛ si omittit vel negligit peccat mortaliter nouo peccato: ꝑ adultus sine gratia non pōt vitare omne peccatum mortale.

Secunda opinio.

¶ Secūdo sic. Ille qui non potest implere oīa p̄cepta q̄tum ad intētionem p̄cipientis: licet q̄tū ad substātiam operis possit ea implere nō potest vitare omne peccatū mortale: qz nō potest vitare trāsgressionē p̄cepti. Sed sic est de adulto sine gratia habituali gratū faciente. Nam intētio legislatoris est q p̄cepta impleanf ex caritate ꝛ si preter caritatē fiat peccatum quicquid sit sicut dicūt ꝑm illud ad Ro. 14. Omne qđ non est ex fide peccatū est: et ex fide supple formata ex caritate sicut Augustin⁹ exponit hoc idem de vera innocētia vbi dicit. Qui ergo fidem ꝛ caritatē non habet omnis eius actio peccatum est: quare ꝛc.

¶ Alij dicunt q adultus sine gratia habituali gratū faciente potest vitare omne peccatū mortale de nouo cōmittendū in particulari sic q vitare potest quodlibet signatū ꝛ in particulari nō tñ omnia in cōmuni: sed oportet q in aliqđ incidat. ¶ Ad hoc adducif exemplum sicut aliquis existēs in naui perforata multis foraminibus pōt obstruere quodlibet foramen signatū in particulari non tñ omnia. Dum est se conuertit ad vnū auertitur ab alio sic in ꝓposito. ¶ Qz autē possit vitare quodlibet peccatū in particulari. Probāt qz habet liberā voluntatē qua potest peccare vel nō peccare. Peccatū aūt a deo est voluntariū q si non sit voluntarium nō est pctm̄: ꝑ ꝛc. Sed q nō possit vitare oīe pctm̄ in cōi probāt p illud Gregorij moralium. 15. Peccatū qđ per penitētiā non diluit mox suo pōdere ad aliud trahit. Et p exēplū adducitz.

Gregō.

¶ Tertij dicūt q adultus sine gratia: et per ꝑs in mortali peccato existēs potest vitare oīe pctm̄ ꝛ in vniuersali ꝛ in particulari ad tēpus tñ: sed nō diu. Oportet em̄ q̄ sit diu viuat q̄ ĩcidat ĩ mortale pctm̄ nouū. ¶ Qz aūt ad tēs possit vitare omne pctm̄ mortale qz nisi ad tēs posset vitare: tunc ille q est in pctō mortali. Puta q cōmisit adulteriū ꝛ remāsit impenitēs per diem qū penitet debet ꝓfiteri ꝛ penitere de tot peccatis mortalib⁹ quot sibi occurrūt tēptatiōes de qbuscūq̄ pctis ĩ illo die: imo de tot pctis quot sunt instātia vel ptes diei in qb⁹ potuit penitere de peccato cōmisso ꝛ per ꝑs tēptatiōni occurrēti resistere. Sed vtrūq̄ est falsum ꝛ incōuentēs: ꝑ ꝛc. ¶ Ss q diu manere possit sine nouo pctō mortali. Probāt primo qz diu nō potest manere quin occurrant tēptationes alicientes animū ad pctm̄ vel ad ꝑsm̄ pcti. Hoc ptz p beatū Johannem in canonica sua. Omne qđ est immūdo ꝛ occurrat supple ĩ ipo. Aut est cōcupiscētia carnis aut concupiscētia oculoz aut superbia vite. Aut ꝑ alicui staruz tēptationi cōsentit aūt nulli. Si nulli: sed oībus resistit meretur gratiā de cōgruo deus infundit sibi gratiaz et tūc nō est sine gratia nec in peccato mortali. Si alicui cōsentit aut cōsentiūs est mortalis: ꝛ sic habetur ꝓpositū. Si venialis: ꝑ cū ipsum minus efficiatur fortis ad resistendū sequēti tēptationi ꝛ p aliū adhuc minus fortis ꝛ debilioz fit ꝛ tandē adquiret habitū aliquē vicios̄um quo prōpte ꝛ faciliter prorūpet in malū sine exterioꝝ ipulsiōe: sed ex electione non persuasus ab extrinseco: ꝛ sic peccabit mortaliter siue sit tēptatio ad mortale siue ad veniale.

Johan.

¶ Et q non possit vitare talia venialia saltē quibus efficitur debilioz ad resistendum. Probāt per illud psal. 10. Si dixerimus quoniam peccatū non habemus ipsi nos seducim⁹ ꝛ veritas ī nobis non est. ¶ Ad hoc adducunt auctoritatem Magistri distin. 25. vbi dicit q in statu secundo hominis post lapsum ꝛ ante reparationē a peccato p̄emitur a cōcupiscentia ꝛ vincitur et habet infirmitatem in malo ꝛ non habet gratiam in bono: ꝛ ideo peccare potest ꝛ non potest peccare etiam damnabiliter. Unde ꝛ Magister in principio huius distinctionis vel proprie dicit q liberum arbitrium bonum eligitur gratia assistēte ꝛ malum eadem desistente ita q malo nō resistitur sine gratia ꝑm eum. ¶ Ad hoc etiā adducunt auctoritatem Augustini ad Anastasiuz vbi dicit. Sine spiritu nō est voluntas hominis ad bonū cū cupiditatibus vincatur nisi liberata fuerit. non autem liberabitur nisi per speciem caritas diffundatur in cordibus: ergo ꝛc. Ad hoc etiā adducitur auctoritas Gregorij peccatum qđ per penitentiam diluitur: ꝛc.

Johan.

Magſt.

Auguſt.

Quarta opinio.

¶ Quarti dicunt q sine gratia potest adultus vitare omne peccatum et in generali et in particulari et diu non solum ad breue tempus. ¶ Hoc probant: quia homo adultus sine gratia potest adimplere omnia p̄cepta:

ergo vitare oīa peccata mortalia ꝑbatio antecedē
tis qꝫ ꝯtūcūqꝫ homo sit in pctō mortali tenetur ad
implere p̄cepta ergo p̄ōt qꝫ null⁹ tenetur ad id qđ
nō p̄ōt vel ad impossibile. ¶ Ad hoc adducūt au-
ctoritatē Hieronimi ad damasiū papam q̄ dicit sic
Hieronimus. Nos vero dicim⁹ hoiez semp peccare ⁊ nō peccare
posse vt semp liberi nos cōfiteamur esse arbitrij er
go homo ꝯtūcūqꝫ in pctō mortali semp p̄ōt pecca
re vel non peccare ⁊ non solum ad horā vel ad tp̄s.

Quinta positio. ¶ Quinti dicunt qꝫ liberū ar
bitriū potest tripliciter cōsiderari. Uno modo an-
te deliberationē ⁊ tempus deliberationis ⁊ sic p̄ōt
vitare oīe peccatū mortale ⁊ p̄ōt nō peccare mor
Nota de libero arbitrio. taliter sed tm̄ venialiter. Secūdo modo post delibe
rationē ⁊ tempus deliberationis et sic etiā p̄ōt vi-
tare peccatū qꝫ potuit deliberare de agibili recte ⁊
sic vitare pctm̄ circa ipsum. Tertio modo post tem
pus deliberationis cōgruū elapsum nō aūt post de
liberationē habitā sed sine deliberatiōe habita de
tētatione ⁊ de habēdo circa ipsam. Et tūc dicitur
qꝫ si tētatio est ad mortale necessario libez arbitriū
incidit in mortale qꝫ saltē interpretatiue consensit
nō deliberando ⁊ omittendo deliberationem.

Cōtra ꝓ mā opinionem ¶ Cōtra oēs istos modos ha
beo aliqua. ¶ Primo contra primū ꝯtum ad hoc
qđ dicit qꝫ adultus sine gratia simpliciter nō ꝑotest
vitare peccatū mortale in quocūqꝫ opere p̄cepti:
qꝫ nisi impleat ex caritate peccat. Dico qꝫ istud est
falsuz ⁊ nimis durū. Et arguo cōtra istud. ¶ Pri
mo sic. Opus p̄cepti de penitēdo est disponere se
ad gratiā ⁊ meritū eiusdē gratie de congruo. Sed
si ista opinio esset vera null⁹ posset se disponere ad
gratiā nec ipsam mereri de cōgruo: vt prius saltem
natura disponit se ꝯ̄ habeat gratiā: ⁊ sic tale opus
cum nō sit ex caritate vel gratia est peccatū mor-
tale. Sed nullus per peccatuz mortale disponit se ad
gratiā nec meretur gratiā de congruo: ꝯ̄ ⁊c. ¶ Se
cundo sic. Si vnus sarracenus vel infidelis daret
elemosinā pauperi in necessitate motus ex naturali
pietate vel suis parētibus succurreret ēm istam
opinionē mortaliter peccaret: qꝫ nō ex gratia vel ex
caritate. Sed hoc est falsum ⁊ inopinabile: qꝫ tunc
melius esset nō dare elemosinā ꝯ̄ dare vel non suc-
currere suis parētibus ꝯ̄ dimittere eos languere:
ergo ⁊c. ¶ Tertio sic: qꝫ ēm istā opinionē non esset
persuadēdum pctōribus facere opera bona de gñe
vel ex gñe sicut audire missam vel ire ad sermonē ⁊
sic de talib⁹ qꝫ quecūqꝫ faceret peccata essent: ꝯ̄ ⁊c.

¶ Dico ergo cōtra istam opi
nionē quicquid sit de ꝯclusione sua qꝫ nec bonū mo
tiuum nec sanū habet istud dictū. Non em̄ ad vitā
dū peccatum mortale requiritur adimpletio cuiusꝫ
cūqꝫ p̄cepti ⁊ p̄o quocūqꝫ tp̄e sicut dictū est ī p̄ri
mo: sed tm̄ hoc est verū de p̄cepto caritatis et nō
p̄o oīni tp̄e sed p̄o aliquo tp̄e qꝫ impleat illud p̄ce
ptū ex caritate vel sit immediate dispositū saltez
habēdo caritatē. De alijs aūt p̄ceptis non opoz
Cōtra secundam opinionē tet nec de isto etiā in omni tempore.

¶ Contra scōm modū dicendi de vitando
in particulari nō ī generali. Ar
guo p̄imo sic vbi omnia ⁊ singula simul occurrūt: et
sunt aliud ꝯ̄ vbi tm̄ singula ⁊ nō simul omnia. Sed
non sequitur si in primo casu nō p̄ōt vitari omnia
sicut singulum vel sicut in foraminibus nauis quin
in secundo casu possint omnia vitari sicut singulus
ymmo omnia possunt vitari sicut singulum vt vide
tur. Sed planum est qꝫ non omnia peccata occurūt
simul sed successiue qꝫ singulum post singulum igit̄
si potest vitare singula vel quodlibet singulus pari
ratione omnia. ¶ Et confirmatur qꝫ dato qꝫ simul
occurrent omnia vel omnes temptationes ad huc
non posset habere perfectam ⁊ plenam deliberatio
nem nec distinctam ⁊ sufficientem intellectionem
de omnibus que tamen requiritur ad pctm̄ mor
tale sed tantum de aliquibus vel vno ⁊ illud posset
vitare vel illa ⁊ nunqꝫ circa alia peccaret ergo
omnia in communi vitaret sicut singula. ¶ Secun
do sic. Si aliquis vincat vnaz temptationē de alio
peccato existēs in vno videtur qꝫ fortior efficiatur
vel reddatur ad resistendum secunde temptationi.
Sed tunc facilius potest vitare secundam sicut p̄-
mam igitur potest vitare omne peccatuz sicut ⁊ sin
gulum. ¶ Tertio sic vnum peccatuz mortale non
corrumpit omnes virtutem moralem ymmo nec ali
quam. Stat enim cum virtute ⁊ habitu morali ac-
tus vnus oppositꝰ vel oppositꝰ malicie qꝫ sicut vn⁹ Nota
actus non generat habitu qꝫ vna ꝟtudo non facit
ver. Ita nec vnus actus malus corrumpit habitū
virtutis ergo ad habitus virtutis maneat p̄ōt ad-
huc inclinare ad bonum ⁊ si occurat materia con-
ueniens adhuc poterit operari bene ēm illum habi
tum ⁊ similiter ēm alium si habeat ⁊ si omnem ha-
bitum virtuosum habz moralem poterit vitare de-
formitatez cuiuslibet actus naturalis et omne pec
catum vt videtur.

¶ Contra secundum modum Reprobat. 2. opinio in speciali arguo. Nam si motiuum suum esset bo-
num qꝫ non semper potest peccato resistere. Seque
retur qꝫ nec adultus posset diu resistere. Probatur
per idem motiuū semper vel quasi continue occur-
runt temptationes existenti in gratia sicut etiā pec
catori ymmo frequēter plures patitur tēptationes
ille qui est gratia ꝯ̄ peccator. Aut ergo consentit
Aut non consentit. Si consentit Aut consensus ē
mortalis ⁊ sic habetur propositum. Si cōsensus est
venialis tandē deducetur ad mortale per plura ve
nialia sicut ibi deducitur. ¶ Si dicas qꝫ non con-
sentit nec etiā venialiter. Cōtra Si diximus qꝫ pec
catuz nō habemus ⁊c. Ita qꝫ de habētibus gratiā
verificatur ista auctoritas ēm. Augustinū etiam
¶ Preterea impossibile est qꝫ per venialia necessi
tetur quis ad mortale ymmo nec per habitū morta
lis quod plus est qꝫ sicut impossibile est qꝫ per ali-
quem habitum virtuosum adquisitum firmetur in
bono. Ita qꝫ per aliquē habitum malum adquisitū
firmetur in malo vel necessitetur ad malum ergo
falsuz est quod dicit ista opinio qꝫ tendem post mul
ta venialia et habitum ipsorum necessario peccet
mortaliter. ¶ Preterea nō aparet necessitas qua
re quomodocunqꝫ sit iste dispositus per vnum pec-
catum oporteat ipsum consentire temptationi.
De alio occurrenti siue mortaliter siue venialiter.
Sed diceretur qꝫ nec consētiet nec venialiter nec
mortaliter sicut etiam penitere posset quia vel sus-
pendet actum vel dissentiet nec propter hoc conse-

quēter gratiam quia nō oportet propter hoc qꝫ pe-
niteat de primo peccato dato qꝫ in aliud nouum cō
sentiat: quare ⁊c.

Ꝟ quartā opinionē ¶ Contra quartum modū ar
guo qꝫ sicut tactum est supra adultus aliquādo te-
netur diligere deum habitualiter vel actualiter ex
caritate. Alioquin dānatur p̄o transgressione p̄ce-
pti de dilectione dei. Sed hoc nō potest sine gra-
tia ⁊ caritate: ergo ⁊c. licet nō semper teneatur im-
plere p̄cepta ad intētionē p̄cipientis: sic vt per
hoc habeatur ab ipsa vita eterna ⁊ ipse mereat: tm̄
aliquādo ad hoc tenetur ⁊ respectu alicuius p̄cep-
pti: ⁊ hoc de necessitate p̄cepti obligātis omittē-
tis ad peccatum mortale ipsuz omitentē. Sed hoc
nō potest sine gratia: qꝫ sine gratia vel caritate non
est meritū vite eterne sicut dicetur infra: ergo ⁊c.

Impugnat ꝯtra opi. ¶ Contra quintū modum ar
guo quia sicut ante deliberationē ⁊ tēpus deliberā
di non potuit peccare sicut dicunt: ita nec in tēpore
deliberationis stante ⁊ habita deliberatione. Haz
ipse recte potest iudicare ⁊ deliberare. Sed in tēpo
re deliberationis in quo ponitur nō deliberare po-
test vel potuit deliberare: ꝯ̄ potest nō peccare ⁊ pec
catum vitare. ¶ Preterea in tēpore illo deliberā
tionis oportuno. Aut potuit deliberare: et sic non
fuit tēpus deliberationi oportunū. Nam cōsequens
est interptatiue p̄sensisse si nō deliberauit. ¶ Pre
terea etiā potuit ⁊ potest esse qꝫ in illo tēpore ī quo
nō deliberat occurrat tēptatio ad veniale ⁊ nō pe
cabit mortaliter non deliberādo nec consentiret in
terpretatiue immortale.

Auctoz dicendi modus. ¶ Dico ergo aliter ad istum
articulum qꝫ vitare peccatū mortale potest intelli-
gi vel de peccato iam habito siue sit originale siue
sit actuale mortale. Vel potest itelligi de nouo pec
cato alias īcurrēdo. ¶ Primo modo dico qꝫ adul
tus sine gratia peccatū vitare nō potest. Cuius ra-
tio est in promptu. Nam ēm potētiam dei ordina-
tam nō expellitur ab aliquo culpa mortalis nisi in-
fundatur gratia habitualis vans esse gratū aliquo
modo licet absolute loquēdo deus posset remittere
omnē culpam nō infundēdo gratiam sicut in quar-
to poterit apparere. igitur aliquis adultus non po
test carere culpa mortali iam habita sine gratia im
mo nec paruulus ab Adam ēm legē propagatiōis
descēdens potest ēm legem cōmunē carere peccato
originali sine gratia tali habituali nō propter for-
malez incōpossibilitatē vel repugnātiam gratie ad
peccatum: qꝫ nō puto qꝫ opponātur sicut habitus ⁊
priuatio vel sicut cōtraria: sed tm̄ ex ordinatiōe di
uina qua ordinauit qꝫ ēm p̄item statū vnusquisqꝫ
vel sit in mortali culpa vel in habituali gratia.

De adulto existēte ī pctō mortali. ¶ Sed de nouo peccato mor/
tali alias incurrēdo. An. s. adultus existēs in pecca
to mortali possit vitare per liberū arbitrium omne
tale peccatū. Dico duo primo qꝫ quo ad tēpus po-
test vitare omne aliud peccatū mortale. Secūdo di
co qꝫ semper et p̄o toto tēpore vite sue non potest
vitare peccatum nouum mortale. Primū patet: qꝫ
si ad tēpus ⁊ aliquā diu nō posset vitare peccatum
mortale. Sequeret qꝫ cōtinue occurrēte sibi tēpta-
tione ad mortale peccaret mortaliter. Sed hoc est
falsum ⁊ nimis durum: ergo ⁊c. ¶ Secūdo quia si
non posset vitare ad tēpus non posset habere tem-
pus deliberandi de vitando ⁊ modo vitandi pecca
tum suum nisi incurrēdo alia noua peccata multa.
Sed hoc est falsum: ergo ⁊c. Et in hoc multi docto
res cōueniunt. ¶ Tertio quia pacccatū ad qđ tene
tur ⁊ obligāt peccator est penitere de peccato suo.
Sed hoc est p̄ceptum nō obligans ad semper vel
p̄o semper. Alioquin cōtinue peccaret in quolibet
instanti postq̄ peccauit si nō statim peniteret quod
est falsum. Si autē non posset vitare nouum pecca
tum ad tēpus. hoc maxime videtur: qꝫ statim tene-
tur de suo peccato penitere. Alioquin negligēs es
set ⁊ nouum peccatū incurreret ergo ⁊c. ¶ Quar-
to ad idem: qꝫ si ad penitēdum statim p̄o quocūqꝫ
statu instāti post peccatū teneretur. Sequeretur qꝫ
nullo peccato veniali posset peccare: quia oēm actū
smum oporteret esse in detestando peccatum ⁊ sic re
surgeret in talī actu ⁊ non peccaret nec mortaliter
nec venialiter in non detestando: ⁊ sic semper gra-
uiter vel mortaliter peccaret ⁊ non venialiter quod
est inconueniens.

¶ Secundo dico qꝫ nō potest
p̄o toto tēpore vite sue ⁊ semp vitare mortale pec
catum sine gratia sic qꝫ nō habeat aliquādo gratiā
⁊ tamē non cadat in peccatum nouum diu viuēs et
vtēs libero arbitrio vel habēs vsum liberi arbitrij
et hoc siue illud peccatum sit originale siue actuale
¶ Primo hoc probo sic: quia existēs in pctō mor-
tali ⁊ vtens libero arbitrio de necessitate tenet ali-
quando penitere ⁊ gratiam sibi oblatam a deo reci
pere licet nō p̄o semper ad hoc teneatur. Sed hoc
nō potest facere nisi cōsequēdo gratiam vel si omit
teretur quādo tenetur incurrit nouū peccatū omis
sionis saltē ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Adultus p̄o ali
quo tēpore vel instanti totius vite sue tenetur deū
diligere caritatiue sicut dictū est. Sed hoc non po-
test sine gratia nec omitere toto tēpore vite vel p̄o
illo tēpore vel instanti p̄o quo ad hoc tenet nisi in-
currēdo nouā culpā in eodem instāti in quo omitti-
tur hoc habēs vsum liberi arbitrij: quia alias trās-
greditur p̄ceptum: ergo ⁊c.

Cōtra ꝓ dicta. ¶ Sed cōtra hoc instatur qꝫ p̄ōt ptinge-
re qꝫ aliquis de peccato nō
recolit toto tempore vite sue: qꝫ ipsum ignorat esse
peccatū vel qꝫ ipsum oblitus est. Sed de illo qđ nō
intelligit nec recolit nō p̄ōt penitere: vt patet: ꝯ̄ te-
net aliqñ penitere de ipso. ¶ Sc̄o sic. p̄ōt ptinge
re qꝫ aliqs infidelis habet ignorātiā inuincibilē de
pctō sue infidelitatis: qꝫ nullū habuit vnū instruē
tē: vt aliquā noticiā de opposito ⁊ recte viuit ēm le
gē naturalē ⁊ dictamē ei⁹. Sed sic viuēdo toto tp̄e
vite sue nō incurrit aliqđ pctm̄ qꝫ non cōmittit nec
omittit penitere. Habet ignorātiā inuincibilez de
de pctō suo vel etiā de diligēdo deū ex caritate. igi
tur ⁊c. ¶ Tertio qꝫ si aliquo tp̄e p̄ōt vitare pctm̄
mortale sine gratia videt qꝫ toto tp̄e vite sue qꝫ ista
tim expleto illo tp̄e modico p̄ōt mori vel occidi nō
incurrendo nouum peccatum: ergo ⁊c.

¶ Ad primum istorum dico qꝫ ali Nota.
quē nō re
colere de peccato mortali ī quo est. Aut puenit ex
negligentia eius ⁊ insufficienti diligentia. Aut nō

sed habet inuincibilē ignorātiā de ipso. Primo modo nō excusatur nec minus tenetur aliquādo penitere. Secūdo modo dico q̄ nunq̄ propter tale peccatum impedietur salus eius. Nam deus implebit infirmitatem nature et nō est plus ad propositū de tali existente in peccato q̄ de non habēte peccatu quia de illo non tenetur penitere in speciali: sed tm̄ sufficit q̄ peniteat in cōmuni vel aliquis alius modus remittēdi quē nouit deus. ¶ Ad scdm p idem dico q̄ cum deus sufficienter prouideat cuilibet de salute q̄tum ad cōmunia adiutoria habēti ignorātiam simpliciter inuincibilem de infidelitate sua et viuēti rte ēm legem nature deus per aliquem modum vadit sibi noticiam ⁊ offeret gratiam aliquando ⁊ ita vel penitebit ⁊ recipiet gratiam vel nō: sed cōtēnet penitere ⁊ refutabit gratiā ⁊ sic peccabit nouo peccato nisi saltem proponat penitere tēpore et loco ⁊ si tēpus ⁊ locus transeat sine penitentia ⁊ salutis procuratione peccat pro tunc nouo peccato ⁊ imputatur sibi tanq̄ peccatū omissionis si tātum omittat vel sicut peccatum ꝯmissionis si cū hoc cotēnat. ¶ Ad tertium dico q̄ non scirē bene declarare tēpus in quo iste tenetur penitere nisi ēm q̄ doctores declarāt quādo tenetur aliquis confiteri de necessitate ⁊ conteri vel atteri vel habēdi cōfessionem in proposito ⁊ est punctus cōmunis omnibus peccatoribus quādo vident et sciunt probabiliter q̄ ipsi exponūtur periculo mortis ⁊ habēt vsum liberi arbitrij. Tunc em̄ si sunt in peccato mortali et scienter ⁊ cum hoc nō peniteret nouo peccato peccant. Si ignorāt. Aut est ignorātia inuincibilis: et tunc sicut dictum est supra de infideli. Aut ignorātia crassa vel affectata seu ex incōsiderato: ⁊ tūc nō excusantur sed incurrunt omne peccatum nouum. Sic igitur apparet quid de questione sine preiudicio est dicendum.

Ad motiua aliarū opinio/

¶ Ad motiua aliarū opinionum pro quanto sunt contra me. ¶ Ad primū prime opinionis dico bene q̄ existens in originali vel actuali mortali aliquādo tenetur penitere ⁊ sic gratiam recipere sed nō semper vel ad semp: ⁊ ideo potest cauere a peccato alio incurrendo aliquo tēpore saltē breui nisi contingeret statim casus mortis in quo oporteret eū penitere sed nō omni tēpore vite sue potest vitare nouum peccatum sine gratia vt dictum est supra. ¶ Ad scdm dico q̄ multa precepta ⁊ aliquo tēpore possunt impleri sine gratia gratuz faciente sufficienter ad vitandū mortale peccatum sed nō omnia ⁊ in omni tēpore vt dictū supra. Unde nec omnes actus existētium in peccato mortali sunt peccata. ¶ Ad apostolum ⁊ Augustinū dico q̄ omne qđ non est ex fide sed potius ex infidelitate peccatū est: ⁊ sic itelligi. A postolus. Augustinus etiā quādo dixit q̄ qui fidē non habet omnis eius actio peccatū est. Dico q̄ verum est de actione proueniente ex infidelitate sicut adorare simulachrum iurare p falsos deos ⁊ talia vel forte accipit ibi peccatū. Augustinus pro defectu rectitudinis meritorie nō autem pro demerito vel vicio demeritii: et sic potest exponi.

Ad motiua prime opi.

Ad motiua scde opinionis

¶ Ad primum secunde opinionis qđ est exemplū de naui perforata. Dico q̄ exemplum nō cogit ad ponēdum illam cōclusionem. Nā sicut dictum est supra nō sic occurrunt simul tēptationes sicut foramina nauis. ¶ Ad aliud quando probāt q̄ possit vitare quodlibet peccatū in particulari sine gratia vel nō habēdo vel non consequēdo. Dico q̄ non possunt pro toto tēpore vite sue sicut dictuz est supra. ¶ Quādo dicit q̄ immo quia per liberalitatem libere potest non cōsentire cuilibet peccato. Dico q̄ hoc nō est propter defectum liberi arbitrij sed propter obligationem diuini precepti. Est ergo deuenire ad punctum quo iste tenetur ex precepto diuino penitere ⁊ absolute loquendo penitere potest: ⁊ sic nō incurrere nouum peccatum vel diligere deum caritatiue sed nō penitet ipsummet liberū arbitrium. hoc supposito peccat: q̄z ad hoc tenebatur de necessitate precepti. s. ad penitere ⁊ ad gratiaz oblatam recipere. ¶ Ad aliud q̄ non potest omnia vitare in cōmuni. Dico q̄ auctoritas Gregorij ad hoc nō cogit. Diceretur enim q̄ non plus vult dicere nisi q̄ ille qui est in pctō mortali aliquo modo est dispositus ad hoc: vt inducat in aliud pctm̄ non q̄ non possit vitare nouum pctm̄ saltē aliquo tempore. Nec mor oportet ipsum alio pctō nouo peccare sicut videt auctoritas sonare.

Ad tertiaz opi.

¶ Ad primū tertie opinionis gratia cōclusionis bene concedo q̄ aliquo tempore posset adultus sine gratia vitare peccatū. Alioquin teneretur cōfiteri sicut dicitur in illo argumēto de quolibet instāti vel de tot peccatis mortalib⁹ quot sibi occurrerent in illis instantibus in quibus penitere: ⁊ sic peccata illarum tēptationum vitare quod non fecit. ¶ Ad aliud pro alia parte q̄ nō omni tēpore potest vitare ⁊ semper. Dico q̄ ratio non valet: quia nunq̄ ex pluribus venialibus vel habitu generato ex ipsis potest necessitari aliquis nec efficaciter inclinari ad mortale. Sed hoc dicere puto q̄ non sit sanū sicut dictū est in primo. Nec est peccatum mortale omne qđ aliquis facit ex habitu ⁊ facilitter non persuasus ab aliquo. Locēdo autem q̄tum ad hoc rationes Magistri vel auctoritates et nō video quomodo ad plus cogant. Prima enim Magistri que dicit q̄ peccator a concupiscētia premitur ⁊ habet infirmitatē in malo ⁊c. Intelligit q̄ peccator ad peccādum amplius disponitur ⁊ tādē peccat nisi peniteat ⁊ manēs peccator ⁊ impenitēs non potest nō peccare nouo peccato ⁊ dānabiliter. ¶ Ad secūdam auctoritatem eiusdem dico q̄ per liberum arbitrium bonum eligitur gratia deficiente: q̄z stare nō potest gratia cū malo culpe mortalis vllo modo. Sed hoc nichil ad ꝓpositū. Nō em̄ concludit hoc quin aliquo mō et p aliquo tpe sine gra possit nouū pctm̄ vitari. ¶ Ad auctoritatē Augustini dico q̄ volūtas hoīs sine caritate nō est libera ad bonū meritoriū de cōdigno: imo nec ad vitādū pctm̄ pro toto tpe eo mō quo dictū est supra: sz q̄n pro aliquo tēpore non vult dicere Augustinus.

Soluntur motiua quarte opi.

¶ Ad primum quarte opinionis dico q̄ homo ꝥexistens in peccato mortali non potest sufficienter adimplere preceptum de penitēdo pro q̄to tenetur penitere nec de diligere deum ex caritate. Et ita non potest semper vitare nouuz peccatum mortale. Tu dicis q̄ immo: quia q̄tumcunq̄ existens in peccato tenetur implere precepta ergo potest. Dico q̄ ista peccatorem teneri adimplere precepta potest itelligi. Uno mō in sensu composito sic q̄ peccator manēs teneatur ad implēduz omnia precepta. Ita q̄ simul sit in eo pctm̄ mortale ⁊ adimpletio precepti ⁊ sic dico q̄ est falsa q: hoc ē impossibile. Nullus autem teneturad impossibile. Alio mō in sensu diuiso ⁊ sic peccator nūc existēs tenetur vt aliqn̄ impleat precepta precipue de illis duobus: sed nō manēs in pctō. Sed ex hoc sequit q̄ tenetur ad nō esse in peccato ⁊ habere gratiaz q̄ est dispositiue in sua ptāte ⁊ sic est vera ⁊ tūc nōvalet ad ꝓpositum ipōrz sicut patet q: peccat nouo pctō si manet in peccato priori ⁊ nō impleat illa precepta pro qn̄ tenetur implere. ¶ Ad auctoritatem Hieronimi. Dico q̄ semp absolute loqndo in ptāte hominis est peccare vel non peccare nouo peccato Sed hoc posito q̄ qn̄ tenetur penitere ꝺ priori peccato ⁊ diuinam gratiā recipere vel deum ex caritate diligere q̄ maneat in priori peccato. Dico q̄ nō est in potestate sua q̄ nouū peccatum incurrat: sed hoc supposito incurrit necessario nouum peccatuz.

Ad motiua quīte opi.

¶ Ad dicta quinte opinionis patet ex predictis q̄ parum valet ad ꝓpositum. Potest enim deliberare tempore opportuno deliberationis occurrente ⁊ sic pctm̄ nouum vitare saltez pro aliquo tempore: dato q̄ maneat ī peccato priori. Sic de secundo articulo.

Opō dr bonū dupliciter.

¶ Quantum ad tertiuz articulum. Utrum scilicet homo p liberum arbitrium sine gratia gratum faciēte que est habitus creatus in aīa possit proficere in bono siue pro statu innocētie siue p statu pñti. ¶ Expedio me breuī q̄ bonum duplex est q̄tum ad ꝓpositum. Opus em̄ dicitur opus bonum ex genere factū cum debitis circunstantijs ēm dictamē recte rationis ⁊ sic dico q̄ homo per liberū arbitrium siue gratia ī vtroq̄ statu proficere potest vel potuit saltem pro tempore quo potest vel potuit pctō resistere: quia in vtroq̄ statu stante generali influentia nō posita tali gratia hz vel hre potuit talia principia que sufficerēt ad hoc opus. ¶ Alio modo dicitur opus bonū qđ est meritoriū vite eterne assequēdo in retributionem talis operis ⁊ sic dico q̄ nec angelus nec hō in statu innocētie nec ī pñti statu proficere potest vel potuit in bono sine gratia habituali gratum faciēte que est eadem cū caritate ēm me. Non q: gratia talis sit necessaria ad merendum etiam de cōdigno ex natura rei sed tantū ex ordinatiōe diuīa sicut dictum est in primo. ¶ Ex supradictis apparet q̄ error pelagij fuit multiplex q̄ ⁊ sine gratia pōt pctm̄ vitari ⁊ omne pctm̄ ⁊ cū etiā pōt alius mereri vitā eternam ⁊ ex puris naturalibus. Alioqn neutrum esset in sua potestate vt dicebat. Et fuit deceptus: quia vtrūq̄ est in sua potestate sicut et gratia sicut disponere se ad ipsam statim ꝓsdam ab amico hominis qui est deus qui nunq̄ defficit suffienter dispositis Et hec de tertio articulo.

Errores pelagij.

¶ Ad primum principale qn̄ dicis si sine gratia nō potest vitare peccatum ergo peccare nō potest. Dico q̄ nulla gratia ē q: potest penitere de pctō priori ⁊ sic cōsequi gratiam a deo ⁊ vitare omne aliud pctm̄ ⁊ per ꝓsequēs si nō vitat peccat ⁊ quia sine gratia existens pōt nō vitare sicut ⁊ nō recipe gratiā. Dico q̄ pōt peccare. Et ita patet q̄ auctoritas Augustini nō valz pro pelagio Nullus peccat in eo quod vitare nō potest. Verūz est simpliciter ⁊ absolute loquēdo. Si tamen inductus in necessitatem a seipso pro tūc vitare nō pōt bene peccat in eo. Per idē ad scdm. ¶ Ad tertiuz dico q̄ mutare voluntatē nostrā dispositiue ad gratiam est in potestate nostra ⁊ per ꝓns resistere malo ⁊ in bono proficere sicut arbor bona. ¶ Ad quartum dico q̄ liberū arbitriū est potestas seruādi rectitudinem iam habitā in quolibet actu sed nō valet de rectitudine iam predicta. Nisi em̄ recuperet rectitudinem gratie nō potest homo seruare rectitudinem vel esse rectus in quolibet actu ⁊ p omni tempore sicut dictum est supra. ¶ Ad vltimuz dico q̄ nō possunt sine gratia adimpleri omnia precepta legis sicut dictum est supra. Quādo dicit apostolus ad Rō. Qz gentes que legē nō habent. ⁊c. Dico q̄ loquitur de gētibus que aliaz legē nō habeāt nisi naturalem ⁊ ipam faciebāt nec erāt astricti ad legem aliū que erat lex scripta iudeoz tamē sine gratia nō implebant omnia precepta legis immo habebant gratiaz de quibus fuerunt Jacob ⁊ Lozelius ⁊ multi alij.

Liberuz arbitriū.

¶ Distin. Vigesimequarte. Nō scda.

Secundo quero.

Utrum portio superior ⁊ inferior in creatura rōnali vel intellectuali sint distincte potentie ab invicem. ¶ Videtur q̄ sic qz potentie distinguuntur per actus / ⁊ actus per obiecta. Sed portio superior ⁊ inferior versantur circa diuersa obiecta: qz vna scilicet superior circa eterna ⁊ superiora vel necessaria. Alia vero scilicz inferior circa agibilia ista iferiora ēm Augustinū duodecimo de trinitate. ergo ⁊c. Phūs. ¶ Secūdo sic. rōcinatiuū ⁊ scientificū sunt diuerse potentie vel ꝓncipia in aīa vel diuerse partes ēm philosophū sexto ethicorum ⁊ rōnem ponit ibi qz necessariū quod pertinet ad scientificū ⁊ contingens vel agibile qđ respicit ratiocinationem sunt, diuersa genere. Sed ēm Magistrum ⁊ Augustinū. Idem habet p obiecto scientificū ⁊ portio superior. Portio em̄ superior respicit necessaria ⁊ eterna. Portio vero inferior respicit agibilia ⁊ ptingentia ⁊ sic habet idē obiectum cū ratiocinatiuo ergo sunt diuerse potētie. ¶ Tertio sic. Potentia regulās ⁊ superior nō est eadem cum potentia regulata ⁊ inferiori vt videtur quia cum ista nō oporteat distīgui in anima ēm subiectum distinguntur saltē ēm maiorem vel minorem perfectionē vel nobilitatem. Sed portio superior planum est q̄ est regulans inferiorē. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Istud in quo ꝓsistit imago trinitatis in aīa est alia potentia ⁊ pars aīe ab illo in quo non cōsistit imago trinitatis. Sed in portione superiori cōsistit imago trinitatis ⁊ nō in inferiori ēm Augustinum. 12. de trinitate. ergo ⁊c.

¶ Contra per Magistrum in littera. Et per Augustinum qui ponūt q̄ non sunt distincte vel diuerse potētie. Sed tm̄ hnt distincta vel diuersa officia circa distincta obiecta.

¶ In ista questione sic proce/

dam. ¶ Primo inquirā. Utrū portio supior ⁊ inferior ab inuicē distinguātur sicut distincte potētie. ¶ Secūdo. Utrū in portione supiori vel inferiori intellectus agens ⁊ possibilis sicut diuerse potētie distinguātur. ¶ Tertio. Utrū intellect⁹ ⁊ volūtas sicut diuerse potētie distinguant. ¶ Quarto Utrum ꝯcupiscibile ⁊ irascibile in appetitu puta in voluntate sint diuerse po⁹. ¶ Ultio ad rōes.

An superior portio et inferior distinguantur. ꝛc.

¶ Quantum ad primū articulus.

Licet vt dicetur in sequētibus articulis portio supior includat plures potētias ⁊ similiter portio inferior. Tamē dicitur cōiter ⁊ tenetur ꝙ non sunt diuerse potētie adinuicem cōparate. Licꝫ eñ portio superior ⁊ inferior cōtineāt intellectū ⁊ voluntatem que sunt diuerse potentie tamē eadem est potentia intellectiua pertinēs ad superiorem portionem ⁊ inferiorem. Similiter eadē volūtas hinc ⁊ inde. Et ita portio superior easdē dicit potētias sicut inferior ⁊ etiā ecōuerso nec distingūtur ab inuicem sicut diuerse potētie. Ad hoc predicanduꝫ adduco aliquas rōnes. ¶ Prima est ista. Ad eandem potentiam ꝙ se pertinet cognoscere principiū ⁊ cōtinuationē. Cuius rō est qꝛ potētia cognoscēs scientifice ꝯclusionē cognoscit eam seq̄ ex primo ⁊ deducit eam ex principio. Sed portio inferior cognoscit inferiorē ⁊ agibiles ex regulis eternis ꝛm Augustinū. 12. de trinitate. tanꝯ ex principio vel principijs/ ergo portio inferior cognoscit regulas eternas tanꝯ principia agibilium vel operabiliuꝫ Sed omnis potētia cognoscēs regulas eternas est portio superior ꝛm Augustinū ibidē igitur eadē est potentia intellectiua pertinēs ad vtrāq; ⁊ pari ratione eadem est volūtas pertinens ad vtramq;

¶ Secūda rō est ista. Nam intelligētia portionis superioris ⁊ inferioris possunt simul ⁊ semel habere vnum ⁊ eundem actū. Sed hoc nō esset si essent distincte potētie ⁊ diuerse. ergo ꝛc. Probatio maioris qꝛ actus visionis vel fruitionis beatifice nō est nisi vnus in eodē ⁊ eiusdem rōnis. Sed actus beatificus nō est solum in intelligentia portionis superioris sed etiam inferioris qꝛ vtraq; est beatificabilis. Quis eñ potētia intellectiua q̄ potest intelligere est beatificabilis ⁊ erit beata vel damnata. Et planū est ꝙ intelligētia inferioris non erit dānata stante visione in intelligētia superioris portionis. ergo ꝛc. Et simil⁹ pōt argui de fruitōe ⁊ volūtate.

¶ Tertia ratio est ista. In voluntate portionis superioris ⁊ inferioris est vnica tm̄ nūero caritas qꝛ suppono ꝙ in vno beato ⁊ iusto nō est nisi vnus habitus caritatis ⁊ idem numero. Ita ꝙ eadē est numero caritas in voluntate superioris portionis ad deum ⁊ eadem ad primum in voluntate portiōis inferioris. Sed hoc non esset nisi essent eadem potentia qꝛ in distinctis ⁊ diuersis potētijs nō est idē numero habitus sicut nec vnus ⁊ idem nūero act⁹ ergo ꝛc. ¶ Quarta rō est ista. Non magis distinguntur intelligētia superioris portiōis ⁊ inferioris ꝫ intellectus practicus ⁊ speculatiu⁹ vt videt. Sed intellectus practicus speculatiuus sunt eadē potētia sicut dictuꝫ est in prologo primi in illa qōne Utr̄ theologia sit practica vel speculatiua. ꝫ ꝛc.

Cōclusio auctoris

¶ Dico ergo ꝙ portio iferior ⁊ superior licet includāt diuersas potentias tamē eedem potētie numero in vtraq; iclu-

duntur. Ita ꝙ eadem est potentia intellectiua pertinens ad vtrāq; ⁊ eadē volitiua numero pertinēs ad vtrāq; ⁊ ratio etiā ptinēs ad vtrāq; aliquādo ē speculatiua aliq̄ est practica. Ita ꝙ distinguūtur penes officia circa diuersa obiecta. Una circa necessaria ⁊ eterna ⁊ alia circa temporalia ⁊ agibilia eadez tī potentia circa vtraq;. hoc de p⁹ articulo.

¶ Quantum ad secūdum articulum

Inquirendū est. Utrum intellectiua potētia ꝫtum ad totum qđ includit fcs intellectum possibilem ⁊ agentē sit distincta potentia a voluntate ⁊ ecōuerso. Et tenēt omnes absq; vllo dubio ꝙ sic. Et probatur pmo de intellectu possibili ꝙ distinguatur a voluntate. Scōo de itellectu agente. Tertio de vtroq; simul. ¶ Primo sic. Potētia cognitiua ⁊ nō cognitiua sed appetitiua sunt diuerse et alterius rōnis qꝛ nec cognitiua appetere pōt nec appetitiua cognoscere. Sed intellectus possibilis ⁊ volūtas sunt huiusmodi vt pz. ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. Potētia qua est omnia fieri intelligibiliter est alia a voluntate: qꝛ voluntati nō conuenit hoc. Sed intellectus est huiusmodi. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Ille potentie sunt alterius rationis que nō pñt perfici per habitū eiusdem rōnis. Sed intellectus ⁊ voluntas nunꝯ pñt perfici ꝙ habitū eiusdem rationis. ergo ꝛc. Minor patet discurrendo per oēs habitus siue sint theologici siue naturaliter adquisitiue infusi..

ꝙ intellectus possibilis distinguit a volūte.

¶ Secūdo idem probo de intellectu agēte respectu voluntatis

potentia nō habens aliquē actum elictuꝫ imanentē sibi nō ē eadē cum potentia hñte actum elicitum sibi imanentem ⁊ operationem. Sed intellectus agens nō habz operationem aliquam sibi imanentē qꝛ illa nec est abstrahere nec intelligere. Non eñ est intellectio in ipo formaliter sed in itellectu possibili' ergo nec in ipso est species abstracta sed in intellectu possibili. ergo ꝛc. ¶ Scōo sic. Non minus distinguitur itellectus agens a voluntate ꝙ sensus agens si poneretur ꝛm Cōmētatorem ab appetitu sensitiuo. Sz planū est ꝙ essent distincte potētie. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Potentia nō habitualis per aliquem habitum est altera simpliciter a potētia habituali ꝙ habitum. Sed intellectus agens nō est habitualis ꝙ aliquem habitum vt patet. Voluntas aūt habitualis est. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Licet potētie que habēt idē obiectum primū possint esse diuerse simpliciter tamen potentie que hñt diuersa obiecta pma simpliciter nō pñt esse eadem potentia vt videtur. Sed voluntas ⁊ intellectus agens sunt huiusmodi: qꝛ itellectus agēs habet pro obiecto adequato vel ipsuꝫ fantasma vel speciem quam efficit vel actū intelligendi ⁊ hoc cōiunctim vel diuisim. Voluntas aūt nullo mō habet aliquod istorum pro obiecto adquato nec ista ꝯiunctim ergo. Patet quia nulla alia potest velle. ergo ꝛc. ¶ Alia ratio. Potentia qua est omnia facere in actu intelligibili est alia a voluntate. Sz intellect⁹ agens ē huiusmōi.

De intellectu agente.

ꝙ itellect. agens ⁊ poss. a volūtate distinguūt.

¶ Probo scōo

De vtroq; simul scilicet de intellectu agēte ⁊ possibili ꝙ vteraq; distinguitur a voluntate in genere potentie. ¶ Et hoc pbo. primo sic. Potētia nō ē libera per essentiā ⁊ ex sua rōne est simpliciter alia

potentia ab ipsa voluntate. Plana est ista. sed neuter intellectus est liber. Voluntas est libera primo ⁊ eētialiter. Quod pbo modo vna probatione ꝙ Aristotelem. 9. metaphi. Ubi dicit expresse ꝙ potentia intellectiua nō potest se determinare ad alterum oppositoū ⁊ iō necessario requiritur prohoresis ⁊ appetitus determinās sicut ipse dicit ibidē ⁊ cōmētator suus dicit ꝙ apppetitus vere est dñs qꝛ determinās ⁊ ibidem dicit ꝙ si intellectus determinaret se qua ratiōe ad vnū eadem rōne ad oppositum. Sed planum est ꝙ si esset liber posset determinare ad alterum. Hec oporteret ꝙ ad ambo determinaret se ergo cū eque naturaliter ⁊ pari necessitate agat intellectus agens sicut ⁊ intellect⁹ possibilis neuter est liber sed sola voluntas. ergo ꝛc.

9. meta.

¶ Secūdo sic. Illa potētia cui⁹ oīs actus naturalis presupponit actum alīū dependentē ab alijs potentijs est alia necessario ab illis vt patet de se. Sz volūtas in omni actu suo naturali p̄supponit actū aliquem dependētem ab hijs duobus. scilz intellectu agente ⁊ possibili qꝛ intellectionē aliquam presupponit que dependet per se ab vtroq; sicut proba ui alias. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Potentie priores ordine generationis sunt alie a potētia posteriore ꝛm eundem ordinem. Sed intellectus vteraq; ē posteriꝰ generatiōe respectu voluntatis. ergo ꝛc. Alia rō quia nō sunt eiusdē generis primi intellectiua que cunq; ⁊ volitiua. quare ꝛc. ¶ Sic igitur dico ꝙ intellectus quicūq; a voluntate distinguitur sicut potentia alterius rationis. Hec de secūdo articulo.

ꝯclusio.

¶ Quantum ad tertiuꝫ articulum

An itellectus et volūtas distin.

de intellectu agente ⁊ possibili videtur esse dicendū ꝛm intentionē Aristotelis ꝙ sint distincte potētie ⁊ alterius rōnis. ¶ Prima rō est ista. Eadem potētia nō ē simplr nobilior seipsa. Sed itellectus agens est simpliciter nobilior intellectu possibili ꝛm ipm in tertio de aīa qꝛ agens est prestantiꝰ patiente ergo nō sunt eadē potētia sed due alteriꝰ ⁊ alterius rationis. ¶ Secūda ratio est ista. Potentia reductiua alterius ad actū primū ⁊ eētialē de potētia eētiali non est eadē sibi. Patet. 8. phisicorum. Nihil eñ reducit speciem de potētia eētiali ad actū. Sed intellectus agēs reducit possibilem de potentia eētiali ad actuꝫ intellectiuitatis qꝛ cāt in ipso spēm intelligibilem ꝙ quā intellectus possibilis est actu intellectiuꝰ ꝛm aliquos. ergo ꝛc.

¶ Tertia ratio est ista. Sicut argutuꝫ est supra qꝛ potētia que in actu suo naturali presupponit actionem naturalem alterius nō potest esse eadem potētia illi qꝛ nulla potētia i omni actu suo p̄supponit actionem ꝓpriā. Tunc eñ esset processus in infinitum vt videtur. Sed intellectus possibilis ꝛm Aristotelem in omni actu suo intelligēdi naturali presupponit actionem itellectus agētis qꝛ abstractionem a fantasmatibus. ergo ꝛc. ¶ Item qꝛ agens non habet aliquem actum imanentem sicut possibilis. Quicqd sit de ꝯclusiōe qꝛ dubia est ⁊ aliqui dicunt huic inde tñ cōiter tenetur ista conclusio.

ꝙ p̄cedē. rōnes nō ꝯcludūt

¶ Videtur mihi

ꝙ rationes nō demōstrāt licet nescirē adducere meliores. ¶ Qz aūt nō ꝯcludāt Do viā cogitandi qui a pīpas equaliter concluderetur ꝙ voluntas vt actiua ⁊ passiua sunt due potētie alteriꝰ rationis cuius oppositum dicam infra.

¶ Videtur ergo

aliquibus ꝙ nō est alia necessitas ponenda inter potentias ab intellectu agēte: sed eadem potētia vt actiua siue ad speciem siue ad intellectionē pōt dici intellectus agens. Sed vt receptiua ⁊ passiua potest dici intellectus possibilis. ¶ Hec obstat ꝙ intellectus agens cāt speciem reducēdo ipm possibilem de potentia eētiali ad actum primū sicut nec de voluntate obstat q̄n sit vnica potentia dato ꝙ reducat se ipam de potentia essentiali ad habitum moralem ad actum primū cāndo in se talem habitū ad quem voluntas erit primo in potētia essentiali ⁊ etiaz intellectus possibilis seipm ad habitum scientiales.

alia opi.

Cōmen.

¶ Hec etiam obstat qđ arguitur qꝛ Cōmentator dicit tertio de aīa ꝙ si quiditates reruz essent actu intelligibiles ⁊ abstracte sicut posuit Plato nō indigeremus intellecto agente. Sed si esset eadē potentia cum intellectu possibili indigeremus adhuc ipso. igitur ꝛc. ¶ Similiter etiam si intellectus inquātum passiuus diceretur possibilis ⁊ inquātum agens diceretur actiuus pari ratiōe in volūtate deberet poni volūtas agens ⁊ possibilis. Sed hoc est inconueniēs. quare ꝛc. ¶ Diceretur enim ad primum ꝙ Cōmētator vel potest exponi vel ipse dicit falsuꝫ. Potest exponi: qꝛ tunc nō indigerem⁹ intellecto agente sicut abstrahētes: sed bene sicut eliciente vel causante actū intelligēdi. ¶ Aliter pōt dici ꝙ Cōmentator dicit falsum: qꝛ dato ꝙ sic ēnt quiditates separate sicut posuit Plato adhuc non intelligerēmur a nobis nisi recurrēdo ad fantasma ⁊ abstrahēdo sicut nec alia naturalia aliter intelligimus modo vt patet.

Ad commenta.

¶ Qz igitur

pauciora ponēda sunt ⁊ nō plura sine necessitate nō video qūo possit efficaciter altera pars conclusionis ostendi ⁊ nescio breuiter si sunt due potētie alteriꝰ rationis. ¶ Tamē ad argumentū quod fiebat de voluntate agente ⁊ possibili: diceretur ꝙ nō oportet ponere voluntatem agētem ⁊ possibilem qꝛ intellectus agēs sic denoīatur non inquantū agit ad actum intelligēdi: sed ꝛm ꝙ agit ad speciem actui preuiam. In voluntate aūt nō est sic: qꝛ volūtas licet sit actiua ad actum nō tamē ad aliqđ actui preuium qꝛ in voluntate nihil p̄cedit actū simpliciter.

¶ Similiter etiā diceretur ꝙ nō esset magnū inconueniēs ponere isto mō voluntatē agentē ⁊ possibilem id ē actiuam ⁊ passiuam: qꝛ actiuam ⁊ passiuā oportet eam ponere sicut pbabo in sequēti questione. ¶ Quecūq; ꝫ teneatur dici p̄t intellect⁹ agēs pertinere ad imaginē in rōne parētis ⁊ gignentis verbum seu actualem intelligētiam ⁊ ad memoriā pertinet ⁊ nō potest dicere aliquaz potentiam nisi intellectum possibilem vel agētem vel vtrūq;. Et quecūq; ergo teneatur dicatur consequenter. Hec de secundo articulo.

¶ Quantum ad quartum articulū.

Ocupiscibile et irascibile an distinguāf ꝛ. opi.

Est vna opinio cuiusdā doctoris parte prima questiōe. 82. arti. vltio ꝙ cōcupiscibile ⁊ irascibile nō distinguūt involūtate sicut diuerse potētie Qz etiā voluntas nō distinguitur in ista duo sicut in diuersas potētias qꝛ potentia que ordinatur ad aliquod obiectū ꝛm cōem rōnem nō diuersificatur in se per differentias formales illius obiecti cōtē

tas sub ipo. Patet de visu respectu coloris que est vna potentia respectu oim colorū q̄ visus non respicit album inq̄tum album nec nigrum inq̄tū nigrum sed inquātum sunt colores. Appetitus autē intellectiuus vel volūtas respicit bonum sub rōne cōi ⁊ in cōi ⁊ in ipa nō diuersificantur q̄ irascibile ⁊ cōcupiscibile sicut ex parte appetitus sensitiui qui respicit bonum sub ratione particulari. Puta bonum vt nunc. Nam concupiscibile respicit bonum inquantum delectabile sed irascibile respicit bonū ꝫm q̄ ē repulsiuū ei⁹ q̄ infert nocumētū. ⁊c.

Impugnat precedētem opi.

¶ Contra istaz opinionē arguo tripliciter vel quadrupliciter. ¶ Primo q̄ patrōe sequtur q̄ appetit⁹ intellectiu⁹ ⁊ sensitiu⁹ nō ēnt distincte potētie. Probatio appetit⁹ intellectiuus respicit bonus simpliciter. i. sub cōi ratione ⁊ vniuersali q̄ nō potest dici q̄ bonum simpliciter tantum prout distinguitur cōtra apparens. Patz de se. Sed sub ratione boni simpliciter continetur bonum vt nunc ⁊ ipm respicit appetitus intellectiuus alias nunq̄ prosequeret ipm in electione que est circa particulare: ergo sunt eadem potentia: q̄ non plus videtur diuersificare pontentia duo obiecta quoꝝ vnum ꝓtinetur sub alio q̄ duo disparata quoꝝm neutrū sub altero sed ambo sub tertio quare ⁊c. solueretur satisfaciliter. ¶ Secūdo sic ꝙ istā rationē requitur oppositus dicti sui de irascibili ⁊ cōcupiscibili in appetitu sensitiuo ꝓbabo q̄ appetitus sensitiuus respicit ꝫm te prō primo ꝙ se obiecto ⁊ adequato bonū vt nūc. Sed bonū delectabile ⁊ bonum amotiuum impertinenti cōtinētur sub bono vt nunc sicut albū ⁊ nigrum sub colore in cōmuni. ergo appetitus sensitiuus nō diuersificatur ꝫm illa. ¶ Tertio sic. In illud idem bonum ī quo mouetur ꝺcupiscibilis vt in eo delectetur ⁊ quiescat in idem vel ad idez mouetur irascibilis vt ipm tueatur ⁊ defendat: ergo idem est obiectū vtriusq̄ ⁊ nō distingūtur sicut dicis. Ratio eius videt supponere ⁊ supponit q̄ potentie nō distinguātur nisi ꝫm rationes formales obiectoꝝm q̄ prō tanto in voluntate nō distingūtur irascibile ⁊ cōcupiscibile q̄ habēt idem obiectum volūtatis in cōi quod est bonum simpliciter. Sed ista suppositio est simpliciter falsa. Nā in potētijs illimitatis cuiusmodi sunt intellectus ⁊ voluntas q̄ nō arctantur ad certū genus entis obiectiue oportet necessario q̄ sit ambarum idem obiectum ꝫm eandem formalem rationē Alioquin nūq̄ per se ⁊ directe voluntas posset in omnē intellectū. Sed solum in bonum vel rōnē boni ⁊ per accidēs tm̄ in omnem aliā rōnem ⁊ tūc nō plus vellet alia ꝫm ꝓprias ratiōes q̄ visus videat dulce videndo album qđ nihil est dictu. Puto etiā sicut ꝓbaui in primo de eodem obiecto sub eadem ratione formali possunt haberi in eadē potentia distincti actus ⁊ habitus specie sicut actus intuitiu⁹ ⁊ abstractiuus ⁊ habitus practicus ⁊ speculatiu⁹ ergo circa idē obiectum formale adequatū pōt versari ⁊ esse diuerse potentie. Puto etiā si rō concluderet esset, cōtra ipm de appetitu sensitiuo q̄ non deberet distingui in irascibilem ⁊ cōcupiscibilem sicut nec intellectus.

Ad rōes hceden. opi.

¶ Ad formam ergo rōnis dico ad maiorem q̄ qñ aliqua potētia respicit aliquod cōe obiectum sibi adequatum non variatur infra se ꝫm differentias talis obiecti licz aliunde possit specifice variari sicut visus nō diuersificatur specie ꝫm differentias colorum licet forte diuersificetur ꝫm species videntium. ¶ Ad maiorem dico q̄ appetitus sensitiuus respicit bonuz vt nunc vel sensibile in cōi sicut appetitus itellectiu⁹ bonum simpliciter ⁊ absolute in cōi. Et tunc dico q̄ sicut ꝫm te appetitus intellectiuus nō variatur ꝫm speciem per irascibile ⁊ cōcupiscibile ꝫm ꝺras boni simpliciter: ⁊ ita est ꝫm rei veritatem. Ita nec appetitus sensitiuus infra se ꝫm speciem variatur ꝫm differētias boni vt nūc sed maneret indistinct⁹ in ratiōe potētie sicut ⁊ ille. Nec in ipso distinguntur irascibile ⁊ concupiscibile ex ista ratione sicut nec in intellectiuo tamē nō sequitur q̄ aliunde nō possit variari sed vt est fallatia ꝓsequētis.

Alia opinio.

¶ Dicit ergo alius doctoz q̄ vtroq̄ appetitu distinguntur irascibile ⁊ cōcupiscibile sed nō sicut diuerse potentie sz tantum ꝫm rationem. Nam eadem potētia inquantum tendit in bonū vt in eo delectetur ⁊ quiescat: dicitur ꝺcupiscibilis nō distinguēdo modo cōcupiscentiam ab amicitia q̄ ad ꝺcupiscibilem in appetitu intellectiuo potest ptinere vteroq̄ amor: sed eadem potentia vt tendēs in idem bonū vt ipm tueatur ⁊ defendat dicit irascibilis ⁊ potest dici q̄ vbiq̄ sunt eadem potētia in eodem q̄ vbiq̄ habēt eūdem modum tendendi in obiectum ⁊ hoc libere vel non libere. Appetitus aūt liber cuiusmodi est voluntas vbiq̄ est videtur esse vnus nūero ⁊ ita eiusdem rationis ⁊ libere tendere in quodcūq̄ obiectū ⁊ etiam appetitus sensitiuus in quocunq̄ videtur esse vnus nec apparet necessitas ponēdi plura vel plures vt videtur ⁊ hoc ad presens teneatur. Hec de quarto articulo.

¶ Ad primum principale dicis q̄ potentie distinguntur ex obiectis. Dico q̄ si sunt alique potentie q̄ habeāt diuersa obiecta simpliciter sibi adequata sic q̄ neutrū ꝓtineaī sub altero vel in altero nec ambo sub tertio illoꝝ obiectorum quod sequitur ex primo tales potentie distinguntur sicut est de sensibus particularibus adinuicem de quibus Aristoteles intēdit suam ꝓpositionem in secūdo de aīa ⁊ nō de alijs. Isto mō distinguntur visus ⁊ auditus ⁊ nō aliter. Non tamē opz etiam dato q̄ obiectum tale sit vnum q̄ potētia sit vna. Bene em̄ ad diuersitatem sequitur diuersitas sed nō ad vnitatem vnitas visus em̄ alīni ⁊ equi vt visio sunt alteri⁹ rationis q̄tūcunq̄ obiectū sit idē Ad ꝓpositus qñ dicis in minori q̄ portio superior ⁊ inferior habent diuersa obiecta talia. Falsuz est quia ambo cōtinētur sub vno per se obiecto vtriusq̄ potentie scz tam intellectus q̄ voluntatis: ⁊ ita dico q̄ sunt eadem potentia licz versentur circa diuersa obiecta non prima nec adequata ⁊ rationabile est hoc. Nam quāto potentia perfectior est ⁊ altior tanto potest in plura vt videtur manens vna. Unde dico q̄ portio superior ⁊ inferior non distinguntur per obiecta que arguāt diuersitatem potētiarum imo nec itellectus ⁊ voluntas. ¶ Ad secūdum de rōcinatiuo ⁊ scientifico per idez q̄ nō sunt diuerse potentie sed differunt ratione nisi forte ratiocinatiuum acciperet Aristoteles prō ratiōe particulari que non est potentia intellectiua sed aliqua sensitiua nō curo modo: vel aliter q̄ Aristoteles distinguit ista duo nō rōne potentiarū sed habituū circa talia vel talia obiecta. ¶ Ad tertium dico q̄ licet portio superior sit regula inferioris ratione obiecti sui que sunt regule eterne quibus regulātur ista inferiora agibilia nō tamen ꝓpter hoc est distincta potentia a seipsa sicut etiam intellect⁹ vt habens habitū principij si tamē sit ponēdus habitus respectu principij vel etiā vt habens actum ntelligendi ꝓncipij est regula sui intelligendi ꝓclusionem. Nec oportet ꝓpter hoc q̄ sint due potētie sed ad eandem potētiam pertinet cognoscere ꝓncipium ⁊ deducere ꝓclusionem ex principio vt patet Sic in ꝓposito. Nec sequeretur etiā si aliqñ versatur aliqua potētia circa obiectum superius vel nobilius ⁊ ꝫm hoc dicatur portio superior ⁊ aliquando circa minus nobile ⁊ ꝓpter hoc dicitur portio inferior q̄ sint diuerse potentie Eadē em̄ potētia potest hoc scilicet versari a liqñ circa obiectum nobilius vel innobili⁹. ¶ Ad quartū dico q̄ in vtraq̄ portione saluatur ymago trinitatis ꝫm tres potentias memoriaz intelligētiam ⁊ voluntatem sed prō tanto Augustinus reponit imaginē in portione superiore nō in inferiore q̄ ille tres potentie eo modo quo tres possunt dici magis repzesentant ⁊ perfectius trinitatem diuinarum potentiarum vt versantur circa obiecta eterna q̄ vt versantur circa temporalia ⁊ agibilia. Nec Augustinus negat ymaginem saluari in vtraq̄ licet reponat eā in portione superiore nō autem in inferiore. Aliud est autem hoc non dicere ⁊ aliud est negare sicut patet.

De distinctiōe potentionis superioris ab inferiori.

¶ Disti. vigesimequinte.
Questio prima.

¶ Circa istaz distinctionez Quero primo. Utrū voluntas sit causa effectiua p se sui actus meritorij. ¶ Videtur q̄ nō. Primo sic. Accidens per accidens nō egre dicitur a principijs sui subiecti quicq̄d sit de accidētibus per se. Sed actus volūtatis ē sibi accidēs per accidēs non per se alioquin semp inesset. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Tertio de aīa. dicitur q̄ tria sunt ordiata in mouēdo. Primū est appetibile quod est mouens nō motum. Secūdum est appetitus quod est mouens motum. Tertium est corpus aīalis quod est motuz non mouēs. Sed vniformiter accipit ibi Aristoteles mouēs prō mouente effectiue igitur sicut appetitus vel voluntas mouet effectiue sicut etiam mouetur effectiue ab appetibili vel obiecto non ergo a seipsa. ¶ Terti sic. Potentia de se indeterminata ⁊ indifferens siue indifferēter se habēs ad oppositā non pōt se facere sub altero illoz q̄ tunc posset se determinare. Indeterminatū aūt ex se seipm̄ determinare nō potest q̄ da q̄ determinet se tunc sequitur q̄ ex se est indeterminatum ⁊ determinatuz Sed voluntas est huiusmōi cum sit potentia rationalis ⁊ ad oppositā. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Posito actuo ⁊ passiuo sufficiēter approximatis sequitur actio. Si ergo voluntas sit actiua respectu sui actus cum ipsa sit passiua ⁊ sufficienter ista sint approximata imo magis semper erit in actu volendi quod est falsum. quare ⁊c.

Phūs tertio de anima.

¶ Contra Voluntas est potentia libera q̄ habet in potestate sua suū actū Sed si esset pure passiua respectu sui actus non haberet suum actum in potestate sua sicut nec in ptāte ligni est q̄ calefiat vel nō calefiat presente calefactiuo ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic procedam. Primo ponam vnā opinionē de ista questiōe cum suis motiuis ⁊ modo dicēdi. ¶ Tertio arguā contra eam ostendendo fundamētum positionis et positionem esse falsam. ¶ Tertio respondebo aliter ad questionem ⁊ declarabo positionē. ¶ Quarto respondebo ad motiua aliorū. ¶ Et vltimo ad rationes principales.

An volūtas sit cā effect⁹ p se sui actus. ⁊c. Primus opi.

¶ Quantum ad primum est vna opinio q̄ voluntas nō potest esse causa per se effectiua ⁊ directe ⁊ immediate sui actus eliciti qui est velle sed ē pure passiua ⁊ receptiua respectu ei⁹ ¶ Ad hoc adducuntur alique ratiōes. Prima est ista ⁊ pncipalis. Si voluntas esset cā effectiua sui actus. Sequeretur q̄ esset mouēs ⁊ mota. Sz hoc est falsum ⁊ impossibile. ergo ⁊c. Probatur minor quia mouēs ⁊ motum necessario distincta sunt subiecto. Si enim nō sunt distincta subiecto sequeretur q̄ idem mouet seipm̄: sed ex hoc vlterius sequitur q̄ idem est in actu ⁊ in potentia respectu eiusdē respectu motus scz vel actus quod est ꝓtradictio sicut patet nono metaphi. Illud dicitur esse quod ē nō in potētia ⁊ ecōuerso de esse in potentia. quare ⁊c. ¶ Confirmatur ista q̄ potentia actiua est principium trāsmutādi aliud inquātum aliud ⁊ ita nō solum aliquid differens rōne sed etiam re ⁊ subiecto q̄ aliq̄d inquātum aliq̄d. 5°. ⁊ 9°. metaphisice Sed voluntas nō est alia a seipsa ergo nō est motiua suuipsius nec per ꝓns sui act⁹ effectiua ⁊ ista ꝓncipia metaphisicalia sicut dicūt ⁊ negare ista ⁊ tollere est negare ⁊ tollere metaphisicam ⁊ inquirēda in ipsa. ¶ Secūda ratio est ista. Si voluntas ē causa effectiua sui actus cū nō sit nisi appetitus rationalis. Aut hoc facit inquātum appetitus aut inquātum rationalis. Non inquātum appetitus q̄ tunc omnis appetitus moueret seipm̄ quod est falsum. Nec inquātum ratiōalis nisi p participationem ⁊ tunc magis potētia rationalis per essentiam: puta intellectus moueret seipm̄ ⁊ magis esset libera qđ est falsum q̄ intelligere nō est nisi quoddam pati. Ita q̄ rationale additū parti cognitiue non facit eam actiuam respectu sui actus. ergo similiter nec rationale additum parti appetitiue dat sibi talem actiuitatem. quare ⁊c. ¶ Tertia ratio ē ista. Causa efficiens equiuoca est simpliciter nobilior suo effectu nec potest habere effectū simpliciter nobiliorem ipa. Quod patet q̄ nō potest habere nobiliorem effectum effectu sibi adequato imo nec potest habere effectum sibi simpliciter adequatum. Nam in hoc videtur distingui a causa vniuoca que cum sit eiusdē ratiōis potest eē equalis effectui. Cā vero equiuoca cum sit alterius rationis ⁊ contineat effectum suuz ⁊ non solum ipm̄ sed etiam quēlibet eiusdem rationis est simpliciter excedens effectum suum ⁊ nobilior ipo. Sed hoc nō esset si voluntas effectiue actum suū quia tūc totuz compositum ex voluntate ⁊ volitione esset effectus voluntatis q̄

Intelligere est pati.

nō sit subiectū nec forma sz totū septimo metaphi. Sed istud totū nō potest dici innobilius sua volun
tate vt patet ꝫmo est nobilius. ergo ꝛc. ¶ Quarta Ratio est ista. Omnis causa effectiua equiuoca hꝫ virtualiter suū effectum. Si ergo voluntas potest causare actum suum sicut causa equiuoca sequitur ꝙ habet illum virtualiter. Tunc arguo. Impossi
bile est ꝙ aliquid idē sit tale virtualiter ꝛ formali
ter. Patet in exemplo de sole qui est virtualiter ca
lidus nō autez formaliter. Et per rōem qz impossi
bile est ꝙ aliqd habeat idem nobiliori mō ꝛ inobi
liori. Frustra eīm hoc ponerēt. Sed volūtas est vir
tualiter volēs ꝫm te ergo nō potest esse formaliter volens. Hoc ē impossibile ꝛ falsum ergo primum ¶ Quinta ratio est ista. Materia ꝛ eff.ciens non coincidūt secūdo phisicoꝝ. Sed materia vel subie
ctum actus intelligendi ꝛ efficiens coinciderent si voluntas esset causa effectiua sue volitionis vt ps ergo ꝛc. Sexta ratio Aristoteles secūdo de anima dicit quādo probat sensum esse passiuū ab alio ꝙ si sensus esset actiuus sue sensationis sentiret seipm ꝛ semper sicut lignum si esset cōbustiuus cōbureret seipm ꝛ nō nec seipm ꝛ semper ergo similiter si vo
luntas est actiua sue volitionis semp voluntas erit in actu volendi ꝛ nō volet seipam vel saltem si non sit semper in actu volendi semp tñ erit in potentia ꝓpinqua ad volēdū quocūqz obiecto circūscripto. Sed hoc est falsum. ergo ꝛc. Si aūt dicatur ꝙ non qz requiritur obiectū ꝓius sicut causa sine qua nō. Contra qz pari ratione sustineri posset ꝙ lignū cō
bureret seipm nō tamē nisi ꝓsente igne sicut causa sine qua nō. Et similiter de sensu quod nō videtur esse verū requiritur obiectum tanꝯ per se mo
tiuū voluntatis ꝛ tota causa effectiua volitionis.

Phūs 2° de aīa.

¶ Septima ratio est ista. Impossibile est ꝙ idem referatur ad seipm relationibus oppositis ꝫm rem sicut impossibile est ꝙ idem ꝫm rationez referatur nisi ad aliquid distinctum ꝫm rationem. Sed actu
um refertur realiter ad passiuum ꝛ ecōuerso rela
tionibus oppositis. ergo ꝛc.

¶ Additur ab alijs vna rō difficilis. Im
possibile est ꝙ due differentie per se opposite alicui⁹ generis cōcurrant in eodem vno per se cōtento sub illo genere sicut patet ipossi
bile est ꝙ aīatum ꝛ inanimatum: corpoream ꝛ icor
poream ꝓcurrant in aliqua vna per se substātia cō
tenta sub genere substātie nec rationale ꝛ irratiōa
le in aliquo vno aīali sed per se differētie ꝛ eēntia
les potētie in suo genere sunt potētia actiua ꝛ pas
siua. Patet quia in istas per se primo distinguitur quinto ꝛ nono metaphi. ꝛ patet ꝙ in multis specifi
ce distinguūt ergo impossibile est ꝙ ꝓcurrāt in ali
qua potentia per se vna ergo impossibile est ꝙ vo
luntas que est passiua respectu sui actus ꝛ recepti
ua sit actiua ī respectu eiusdem. quare ꝛc.

Alie rōnes ꝓ ꝓce. opi.

¶ Adducuntur adhuc ratiōes ab alijs cōfirmantes illam po
sitionem quia si volūtas eēt causa effectiua sui act⁹ eliciti sequitur ꝙ omnes volitiones eius sunt vni⁹ speciei qz nō possunt distingui ex actiuo nec ex pas
siuo qz idem actiuum ꝛ passiuum. Si dicatur ꝙ ex subiecto. Cōtra qz tūc oz ꝙ sit per se causa mouēs ꝛ principalis quia nō ē causa sine qua nō nec remo
uens ꝓhibēs quia nō tollit impedimētum ꝛ caren
tiam obiecti nec sicut appꝛoximās actiuus passiuo quia actiuum ꝛ passiuum idem sunt. Nec sicut dis
positiuum qz voluntas seipa est disposita ad actus Sed si obiectum est cā mouēs sequitur ꝙ est causa principalis qz mouēs nō motum. tertio de aīa. igr sicut mouet nāturaliter ꝛ necessario. ita voluntas mouertur ꝛ perit libertas ꝛ sequitur ꝙ velle ē act⁹ transiens eodē modo sicut dicitur ꝓtra alīā opinio
nem. ¶ Alia rātio. qz si volūtas actiua sequitur ꝙ deus nō posset creare actum voluntatis in volūtā
re: qz sicut non potest supplere vicem passiui ita nec actiui voluntatis: ꝛ ita nō posset creare nec facere quin actiuū volūtatis esset in actu suo sicut ꝛ passi
uum. ¶ Alia ratio qz quando Aristoteles dicit ꝙ potentia trāsactiua est ꝓncipiū transmutādi aliud ꝫm ꝙ aliud. Aut ista reduplicatio notat diuersitatem vel distinctionem rerū aut rationum. Si rerum habetur ꝓpositum. Si rōnum nihil faciunt ad ꝓpositum ꝛ sic philosophus male diffinit. ¶ Alia rō qz ad saluādum libertatem in actu sufficit ꝙ volun
tas possit applicare obiectum sibi mouendo poten
tias extrinsecas pertinētes ad pfitationem obiecti vel etiam nō applicare quia ad hoc sequitur ꝙ ha
beat actum suum in sua potestate mediate saltem licet nō imediate: igitur nō plus est ponēdum sine necessitate. ¶ Alia ratio determinatio volūtatis ad actum ꝓcedit actum qz ꝓius naturaliter ē cā determinata ad actum ꝫ agat. Sed volūtas nihil potest causare in seipa ante velle qz omne causatū ab ea vel est velle vel volitum ergo nō potest se de
terminare. ¶ Alia ratio. Impossibile est ꝙ passiuum ꝛ actus infoꝛmās siue sit actus ꝑm⁹ siue secūdus sint idem revel rōne sic etiam ꝙ actiuum ꝛact⁹ productus vel causatus ergo multo fortius impos
sibile est ꝙ actiuum ꝛ passiuum sint idem. Ad⁹ ꝓ
ma ꝓbatur ꝫ tum ad primum scilicet de susceptiu
o ꝛ forma ꝛ actiuo ꝛ passiuo quia actiuum nō res
picit passiuum nisi mediante forma recepta in ipso passiuo. Ita ꝙ forma est imediatioꝛ actiuo ꝫ pas
siuo ꝛ sic est imediatioꝛ passiuo ꝫ sit actiuū. igitur si non potest esse eadem passiuo nec etiam actiuum passiuo. Scōm antecedēs ꝓbatur per ideꝝ ꝛp aliā qz si actus ꝛ actus nō possunt esse idem nec actus ꝛ potentia que sunt ꝓncipia potissime. ¶ Alia ra
tio qz in omni passione potest assignari quare actiu
um est actiuum: ꝛ passiuum est passiuū: ꝛ hoc acti
uum ꝛ illud actiuū. Sed hoc nō posset assignari in actione voluntatis qz si sunt idem penitus actiuuꝝ ꝛ passiuum eadem ratione penitus qua aliquid est actiuum eadem ratiōe est passiuum. Unde si volū
tas est actiua ꝛ virtualiter cōtinēs actum eadez ra
tione est passiua. Nam in ea ideꝝ est ꝓncipiū peni
tus ꝛ eadem ratio virtualiter continētis ꝛ formali
ter suscipientis' ꝛ sic etiam est actiua qz receptiua. Ista aūt sunt incōuenientia ꝛ absurda vt patet.

¶ Item voluntas non dicitur libera nisi qz libere vult. Sed nō vult nisi qz recipit actum nō autē qz efficit vato ꝙ efficiat. Nam primo mō habet actū in se formaliter. Item volūtas libere delectat vato ꝙ delectatio sit effectiue ab obiecto igitur simi
liter de velle. Item libere meretur vato ꝙ a spiri
tu sancto moueatur ꝛ ꝫto magis mouetur tāto ma
gis meretur. Unde ꝛ gratia in merendo se habet ad voluntatem sicut sessoꝛ ad equum. ¶ Item qñ due forme necessario se cōcomitātur in eodē subie
cto quod potest in secūdam potest in primam. Ꝑa

Questio

tet de calefactione ꝛ liquefactione. Sic in ꝓpositio de volitione ꝛ delectatione ab obiecto. ¶ Itez quia alias voluntas posset se facere nō miseram et amouere a se tristiciam suspendēdo volitiones ma li si esset in sua potestate ꝛ nō ab alio effectiue.

epilogatio opi. ꝓceden.

¶ Modus dicendi illius doctoris qui ponit positionem est talis quia sicut ꝓ batum est supra. Impossibile est ꝙ mouēs ꝛ motū actiuum ꝛ passiuū non sint distincta subiecto. Im
possibile est ꝙ voluntas moueat seipam directe et per se ꝛ imediate nec etiam intellectus siue agens siue possibilis per aliqd quod sit in ipsis qz omnia ista sunt indistincta subiecto sed opz ponere necessa
rio aliquid aliud motiuū volutatis ad actum suuz ꝛ illud ē subiectū in fantasmate vel fantasma quod primo mouet intellectū ꝛ presentatur obiectum vo
luntati. Deinde vero intellectu moto ipmmet fanta
sma mouet voluntatem ꝛ sunt due motiones ꝫm aliquem oꝛdinem ab eodem principio precedentes effectiue. ¶ Et ꝙ hoc est ꝓbabile scilz ꝙ fantasma possit sic mouere declaratur. Nam aīa in corpo
re dupliciter potest considerari vel in rōne essentie vel in rone potentie. Primo modo est tota in qua
libet pte corporis. Scōo mō in rōne potentie scz adhuc dupliciter accipi pōt. Uno mō in rōne potē
tie limitate ꝛ organice ꝛ sic est potentia vtēs oꝛga
no corporali ꝛ habet esse in determinata parte cor
poris puta in oculo vel in aure vel potest ꝓsiderari in ratione potētie nō limitate quodāmodo ꝛ nō ar
tate ꝛ sic est in nulla parte corporis ꝛ sic est intelle
ctus ꝛ voluntas ꝛ sic obiectum existēs in fantasma
te in determinato oꝛgano fantasie qō est pars cor
poris determinata potest sufficienter mouere ituel
lectū ꝛ voluntatē tanꝯ distinctū subiecto ab ipsis quia nō sunt in aliqua parte corporis qz intellect⁹ nullius est corporis act⁹ ꝫm Aristotelē. quare ꝛc.

aīa ī corpore dupliꝛ ꝓsideratur.

Aūo volū. ꝑt mouere seipsam ꝫm ꝑce. opi.

¶ Secūdo dicit iste ꝙ per accidēs ꝛ in directe voluntas pōt mouere seipam ꝛ intellect⁹ similiter ꝓ tanto quia potest mouere fantasiam ad presentationez alteri⁹ fantasmatis ꝛ sensus ad hauriendum alias species diuersoꝝ obiectoꝝ sensibilium ꝛ sic fantasiaz ad diuersa fantasmata presentādo que diuersimo
de habent mouere intellectum vel etiam voluntatem ad actus varios. ¶ Ex quo patet sicut dicit ꝙ licet voluntas ꝓ se sit pure passiua respectu alicui⁹ eliciti qui est velle ꝛ nullo modo sit actiua eius ꝓ se ꝛ directe qz tamen actiua est respectu actus impa
ti que est mouere fantasiam qua mota diuersimode ad diuersa fantasmata potest moueri voluntas ad volendum istud obiectum vel illud vel etiā ad volē
dum hoc obiectum vel nō velle per ꝓsequēs quod ī potestate sua est velle vel nō velle seu nolle: ꝛ velle hoc vel illud ꝛ ita bene est libera sicut imediate cā
ret suum actum elicitum ꝫm positionem aliquoruz ꝛ ita bene potest sistere se ꝛ possunt oīa saluari que pertinēt ad libertatem necessario attribuēdam vo
luntati. Iste est modus dicēdi qui discordat a mo
do dicēdi vnius alterius doctoris antiquioris q̄ di
cit ꝙ obiectū intellectiuum vt sic vel bonum appꝛe
hensum mouet voluntatem sicut bonū apphensum per sensum mouet appetitum sensitiuum. Intelle
ctus ergo ꝓ actum suum ꝫm istum mouet volunta
tem sicut etiam Cōmentatoꝛ dicit de balneo in aīa ꝙ mouet effectiue. IIo. metaphi. Sed primꝰ doctoꝛ dicit ꝙ fantasma mouet tripliciter scilicet intellectum ꝛ voluntatem.

Repꝛobat fūdamentū ꝓcedentis opi.

¶ Quantum ad secundū arti
culum ostendam primo ꝙ fundamētum huius posi
tionis est falsum. scz ꝙ mouēs ꝛ motum ꝓ se ꝛ dira
cte oporteat esse distincta subiecto. ¶ Secūdo ad ꝓpositum ostendam ꝙ volūtas ꝓ se ꝛ directe ꝛ im
mediate mouet seipam sicut rō mouēdi potest dici mouere ꝛ sic ꝙ illa positio est falsa.

¶ Quantuz ad ꝓmū arguo ꝙ nō est impossibile ꝙ mouēs ꝛ motū sint indistinc
ta subiecto vel vnū subiecto. ¶ Prima ratio est ista. Bonum appetibile cōparatur ad appetitū vel voluntatem sicut motuuz ad mobile. tertio de aīa ꝛ. 12. metaphi. ꝛ saltem hoc ipi ꝓcedūt sed idem res
pectu suiipsius subiecto indistinctum habet ratio
nem boni appetibilis ꝛ rōnez appetit⁹. Probatio voluntas creata vt distincta contra quodcūqz aliō
ens habet rationem appetibilis ꝛ illud quoddam bonum appetibile sicut quoddā nobile ꝛ multo ma
gis ꝫ aliquod bonum corporale vel etiam tempo
rale ꝫm Augustinum. scōo de libero arbitrio est eī de bonis medijs vbi dicit sic potētie nāt animi sine quibus recte viui nō potest media bona sunt ꝛ ipa voluntas eadem est aptitudo quedam qz appetit⁹ rationalis. ergo idē subiecto idistinctū ꝫmo nec ra
tione aliqua extra intellectum sed pēnit⁹ idem res
pectu sui habet rationē motiui ꝛ moti actiui ꝛ passi
ui. ¶ Secūdo sic essentia angeli vel anime separa
te est actu intelligētis ab intellectu suo in rōne ob
iecti quia est actu ens ꝛ sepatum a materia nec itel
lectus talis est impeditus in aliquo nec aggrauat⁹ mole corporis quin possit imediate fieri in tale ob
iectum actu intelligibile. Sed obiectum ꝓparatur ad potētiam ꝓ te sicut actiuum ad passiuum ꝛ moti
uum ad mobile. Cum ergo essentia angeli ꝛ itellec
tus suus ꝛ eēntia anime vel intellectus suus vel etiam ipemet intellect⁹ a seipo sint indistincta sub iecta idem subiecto indistinctuz potest esse mouēs ꝛ motum actiuum ꝛ passiuum. ¶ Tertio sic. Act⁹ voluntatis vel intellectus sepati potest esse per se obiectum eius quicqd sit de intellectu ꝙuncto. Sz actus est indistinctus subiecto a sua potētia in qua est. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Non magis repugnat nec est impossibile ꝙ idem sit causa efficiēs ꝛ subie
ctum alicuius accidentis vel effectus ꝫ ꝙ sit finis ꝛ subiectum eius. Probabo qz causalitas finis est nobilioꝛ vel saltem eque nobilis sicut causalitas ef
ficientis. Patet ꝓ Auicēnam. 7°. metaphi. vbi di
cit ꝙ sciētia que esset solum de causa finali esset no
bilioꝛ ex obiecto ꝙ sciētia quecūqz que eēt de vna aliarum causarum ꝓ se. Similiter etiaz ꝓbatur ali
ter ista maioꝛ qz sicut efficiens cōtinet virtualiter ipm effectum. Ita ipe ꝓtinet ꝓfectionaliter ipsum effectum ꝛ nobilius ꝫ sit effectus in seipso aliquo mō ꝛ ita si habere nobilioꝛi modo ꝛ inobilioꝛi aliq
uid repugnaret ī vno repugnaret etiam in alioꝛ videtur. Sz nō repugnat nec est impossibile ꝙ idē respectu eiusdem habeat rationem finis ꝛ subiecti Patet de subiecto ꝛ antecedēte qz certū est ꝙ sub
stantia habet rationem subiecti respectu acciden
tis ꝛ etiam rationem finis qz accidens finaliter est

Auicen.

Aug.

propter substātiam magis ꝯ econuerso. ergo ꝛc.
¶ Quarto sic. Non est magis repugnās q̄ idē respectu eiusdē sit in actu simpliciter ꝛ in potētia ſm quid ꝯ q̄ idem respectu eius sit nobilius simpliciter ꝛ inobilius ſm quid. Nobilius enim est actualius ꝛ minus nobile aliquo modo est potētiale respectu eius ꝛ respectu alterius ꝛ ita vnus sequitur ex alio. Sed impossibile est q̄ idē respectu eiusdē sit simpliciter inobilius ꝛ nobilius ſm quid vel econuerso simpliciter nobili⁹ ꝛ innobili⁹ ſm quid. Patet de accidēte respectu substātie. Est eīm simpliciter inobilius q̄ dependēs ab ipo sicut ab extrinseco nō incluso ꝛ a quo nō dependet particulariter ſꝛ totaliter ſm huiusmodi. Omne aūt sic dependens vt sic est simpliciter inobilius eo a quo dependet.
Tunc inq̄tum est perfectio formalis substantie et actus eius est nobilius ipa saltem ſm quid. Cū ergo illud quod ptinet aliquid virtualiter aliquē effectum cōtineat ipm ſm q̄ est in actu simpliciter ꝛ illud q̄ est in potētia accidētali ad effectū sit in potentia ſm quid nullum videtur incōueniēs q̄ idem respectu eiusdē sit in actu virtuali ꝛ in potētia formali ꝛ sic q̄ idem nō solum subiecto sed etiam rōne sit motiuum sui ad actum ꝛ nō ops mouens ꝛ motum esse subiecto distincta. ¶ Quinto sic. Angel⁹ mouetur ad locū. Tunc quero a quo mouetur localiter. Non totaliter ab aliquo extrinseco sicut trūcus ergo a seipso effectiue dices q̄ ab obiecto. Cōtra ex hoc sequitur ꝓpositum. Appetibile eīm non mouet effectiue causando imediate ꝛ per se motuꝫ localem. Sed si effectiue mouet hoc ē causando volitionem aliquā de ipo qua habita appetitus ꝛ volūtas vel mouet alteri potētie mouere ꝛ ita adhuc sequitur q̄ angelus a seipso mouetur per se ꝛ directe. Et planū est q̄ ꝛ ipse ꝛ quecūq̄ sunt in eo sunt idem subiecto quare ꝛc. Sic igitur dico q̄ fundamentum positionis est falsum.

¶ Ad hoc ettam adduco auctoritates/ q̄ nō est inconueniēs nec impossibile idem subiecto esse mouēs ꝛ motuꝫ Prima est Aristotelis secūdo de aīa. vbi dicit q̄ si ignis esset ꝯbustibilis cōbureret seipm ꝛ si lignum esset ꝯbustiuū cōbureret etiam seipm absq̄ aliquo exteriori. Si aūt ignis existens ꝯbustiuus eēt cum hoc cōbustibilis nō ꝓpter hoc esset subiecto distinctus a seipso. patet ſm intentionem Aristotelis q̄ alias nō ꝯbureret seipm. ¶ Ex quo patꝫ q̄ nō habet Aristoteles pro cōtradictione nec pro impossibili q̄ in idem ꝯcurrant ratio obiecti ꝛ potētie ꝛ q̄ idem sit actiuum ꝛ passiuum subiecto indistinctuꝫ. Unde ꝛ ibidem in secūdo de aīa. vbi pri⁹ assignat rationem quare sensus nō sentit se sine aliquo sensibili exteriori ꝛ dicit q̄ hoc est q̄ sensus nō est sensibilis in actu sed in potētia tantum. Si enim eēt sensibilis in actu posset seipm sentire sine sensibili exteriori sicut si ignis esset ꝯbustibilis ꝯbureret seipsum. Modo planum est q̄ in aliquibus subiecto indistinctis ꝯcurrit in idem ratio potentie ꝛ obicti sicut in primis rōnibus est argutū de voluntate que est actu volubilis ꝛ alijs. ergo ꝛc. ¶ Secūda auctoritas est Cōmentatoris octauo phisicoꝝ. vbi dicit q̄ rationes Aristotelis quibus demōstrat in septimo q̄ omne q̄ mouetur ab alio mouetur nō tenēt in spiritualibus. Unde in spiritualibus saltem ſm Commētatorem mouēs ꝛ motum pōt esse indistincta subiecto. ¶ Tertia auctoritas est eiusdē Commentatoris secūdo celi ꝛ mūdi. Cōmento. 3°. vbi dicit sic. In corporibus simplicibus idez est motor et motum secundum positionem: sed differunt per modum. lapis enim mouet se inq̄tum est grauis in actu ꝛ mouetur inq̄tum est potētia inferius ꝛ causa in hoc ē quod inuenitur vno mō in actu alio mō in potētia. Et subdit q̄ ignis q̄ cōponitur ex materia ꝛ forma mouet inq̄tum est forma ꝛ mouetur inq̄tum materia. Ex qua auctoritate patet plane q̄ nō ops mouēs ꝛ motum distingui nō solum subiecto vel supposito sed nec etiā situ vel rōne sicut dicunt isti. ¶ Quarta auctoritas est eiusdē Cōmentatoris. quarto celi ꝛ mūdi. cōmento. 22°. vbi dicit sic. Dicimus q̄ Aristoteles nō intēdebat p illū sermonem quem scripsit septimo phisicoꝝ nisi declarare q̄ nihil mouet se. Ita q̄ motor sit idem cū moto ꝛ codē mō. ideo posuit quicq̄d quiescit ad quietem alterius necesse est q̄ motus eius nō sit nisi ab altero ꝛ necesse est vt motor in eo differant essentia ꝛ diffinitione a moto licet nō differant subiecto. Ex quo patet plane sicut potest patere ꝓ Commētatorem q̄ idem subiecto pōt esse mouēs ꝛ motum nec requiritur distinctio ſm subiectum: sed sufficit in corporibus distinctio ſm essentiam ꝛ diffinitionem q̄ non est hoc necessarium in spūalibus ſm eū octauo phisicoꝝ: sed sufficit q̄ in eis modus sit alius ꝛ alius. ¶ Quinta auctoritas est eiusdem Commentatoris. 12°. metaphi. vbi exponēs illud philosophi. Mouet aūt sicut amatū ꝛ desideratus dicit sic. Est mouēs q̄ agit motum ꝛ q̄ est finis motus. Hec aūt differunt in nobis scilicet illud quod mouet nos in loco ſm q̄ est agens ꝛ quod mouet nos ſm q̄ est finis ꝛ habz duplex esse in aīa ꝛ extra animam ꝛ ꝓpter illam formaꝫ que est in anima desideramus aliam extra animam. Forma igitur balnei inq̄tum est in aīa est agens desideratum ꝛ motuꝫ: ſm vero q̄ est extra aīam est finis motus nō agēs Si igitur forma balnei non eēt in materia tūc mouereꝫ ꝛ ſm agens ꝛ ſm finē sine aliqua numeratione ꝓtingente ꝛ sic est intelligendum de mouētibus corpora celestia ſm igitur q̄ intellecta sunt fore eorum sunt mouētia ſcōm agens: scōm aūt q̄ sunt finis eorum mouētur ab eis scōm desiderū hec ꝓmētator. Ex quo patet q̄ intellectio balnei scōm Cōmentatorem licet sit subiecto indistincta a volūtate intelligētie mouētis q̄ ponitur q̄ solum esset in intellectu. Est tamē vere motiua effectiue intellectus vel voluntatis. ¶ Sexta auctoritas ē Auicē ne. expressa scōo phisicoꝝ. cap. ꝓmo. vbi dicit sic Omnino aūt nō est possibile vt essentia rei sit causa sui motus nisi sit ipa mouēs per suam formam ꝛ mota per suum subiectū aut mouens accepta vno modo ꝛ mota alio modo. Ex hoc plane habeē ideꝫ quod prius. ¶ Septima auctoritas est Cōmētatoris nono metaphi. exponēdo illud. Potentia actiua est principium transmutandi aliud scōm q̄ aliō ꝛ passiua trāsmutādi ab alio scōm q̄ aliud dicit sic In quibus enim rebus potētia actiua erit in ipso passiuo ꝛ in quibusdam in alio. Et sequitur passiuum enim patitur scōm q̄ habet principium quod differt ab ipo quod extrahit ipsum de potentia ad actum. Et intēdit Aristoteles q̄ non est necesse vt hoc principiuꝫ sit in subiecto diuerso a subiecto in quo est potētia passiōis in loco. Et patz ibi exp̄sse

Lōmen.
Lōmen.
Auicen.
Lōmen.

ſm Commentatorem q̄ idem subiecto potest seipsum mouere localiter licet non alterare vel generare ꝛ dicit q̄ est intentio Aristotelis. Ex hijs omnibus patet q̄ nō est principium metaphisicum. Adduc ꝛ motum esse distincta subiecto: sed est principium falsi graphū ꝛ simpliciter falsum cōtra rationem ꝛ contra philosophiam: sic ergo argutum sit contra fundamētum. Contra positionem arguaz Primo per rationes. Secundo per auctoritates.
¶ Prima ratio est ista Ad probandum q̄ voluntas est per se ꝛ directe ꝛ immediate actiua ꝛ effectiua sui actus eliciti et non est mere passiua respectu eius. Et nō solum est actiua respectu imperati illd quod potest non reducere seipsum ad aliquem actū nec ad aliquē dispositionem primā tali actui illud non potest se determinare ad talez actū nec ad aliquid necessario cōsequens ipsum. Hoc statim patet quia illud quod est indeterminatum ad aliqua duo vel plura non determinat se ad aliquod ipsorum nisi ponendo ipsum in esse vel in effectu vel aliquam dispositionem primam per quam necessario determinetur ad alterum illorum. Sed si voluntas est pure passiua respectu actus eliciti voluntas nō potest se reducere ad primum actum volendi elicitum nec ad aliquam dispositionem sibi prouiam qꝛ tunc esset actiua necessaria respectu illius act⁹ vel dispositionis et per consequens non pure passiua. ergo secūdum dicta eorum non potest se determinare ad aliquem actum volendi. ¶ Tunc vltra ad actum mouendi sequitur determinatio ꝛ motio intellectus vel virium inferiorum quia voluntas nō mouet alias potentias nisi volendo sicut nec artifex operatur nisi intelligendo. Non enim mouet nisi mediante actu suo imperatiuo qui est quoddam velle. Si ergo actus talis imperatiuus non est in potestate sua sicut probatum est sequitur q̄ nec motio virium inferiorum sed totus processus volentis est mere necessarius ꝛ naturalis ꝛ perit meritus ꝛ demeritum pena ꝛ premium quod est inconueniens. quare ꝛc. ¶ Confirmatur ista ratio quia si nulla volitio est a voluntate effectiue nulla volitio potest per voluntatem impediri. Sed si nulla volitio potest a voluntate impediri nulla est in potestate voluntas quod est inconueniens. ergo. ꝛc. Probatio maioris quia si aliqua volitio potest impediri vel hoc est quia presente obiecto vel ipso presentato voluntas posset non esse volitio quia voluntas posset nonvelle. ꝛ hoc est falsum secundum eos quia ipsi arguunt q̄ si voluntas est actiua cum sua passiuum sit sibi presens ꝛ dispositum necessario et semper sequitur actio. ergo similiter hic. Aut potest impediri quia approximatio vel presentatio agentis ad patiens potest impediri per voluntatem Potest enim impedire ne fantasma vel obiectum presentetur sicut dicimus q̄ calefacere vel calefieri est in potestate approximatis calefactiuum calefactibili quia potest impedire vel facere talem approximationem ꝛ hoc etiam est falsum secundū dictum eorum quia hoc non posset voluntas nisi per aliquod velle elicitum. Non enim posset hoc ꝓ non velle nec per inclinationez naturalem quia tūc dormiendo posset hoc. De nollevero idem est iudicium sicut de velle: sed tamen quero quid est causa effectiua huius velle vel nolle. Aut voluntas ipsa aut obiectum presentatum. Si voluntas habeo propositum q̄ voluntas est actiua ꝛ passiua directe respectu alicuius actus sui. Si obiectū sequitur q̄ illud velle vel nolle nō sit in potestate voluntatis sicut arguitur est supra quia obiecto presente nō potest nō velle ſm te nec potest impedire presentiam obiecti nisi per aliquod vellevel nolle quod nō est in sua potestate. ergo ꝛc. Sequitur ergo q̄ vel voluntas est causa effectiua sui actus eliciti. Aut q̄ nulla volitio est simpliciter in sua potestate quorum vltimuꝫ est simpliciter falsum ergo primuꝫ est verū. ¶ Cō firmatur qꝛ si dicatur q̄ voluntas nō mediāte actu qui est velle potest mouere alias potētias sicut dicunt alij ꝛ q̄ seipsam eadem est questio de illa alia actione vel motione que nec est velle nec ipam precedit aliquod velle: quia si est pure passiua ab alio motore non potest ipsam cohibere sicut nec suum velle. Tertio sic ad idem Illud quod in omni sua actione dicatur ab alio nullam actionem habet in sua potestate. Sed voluntas in actione sua qualibet determinatur ab alio puta ab obiecto ſm eos. ergo ꝛc. Maior patet si illud aliud sit causa totalis ꝛ immediata sicut si hic ſm eos. Minor declaratur ꝛ primo de actu elicito q̄ si voluntas est pure passiua ad omnem actū elicitū determinatur ab alio qꝛ passiuum vt passiuum in omni actu suo ad quem reducitur determinatur ab agente. Si ergo volūtas pure passiua est respectu actus eliciti ad ipsum determinat ab alio puta ab obiecto. Secūdo de actu imperato ꝓbatur hoc idem quia voluntas non determinatur ad sic vel sic imperādū nisi qꝛ ad sic vel sic volendum qꝛ suum imperare vel sequitur velle vel est ipsum velle. Sed prima determinatio ad sic vel sic velle nō est in potestate voluntatis ſm dicta eorum ergo nec secūda. ergo voluntas nullū actuꝫ simpliciter habet in sua potestate nec obiectuꝫ nec imperatum. ¶ Quarto ad idem. Nullus actus ē magis in potestate patiētis ꝯ in ptāte agētis. ptz. Sed actus voluntatis tam elicitus ꝯ imperatus est magis in potestate voluntatis ꝯ cuiuslibet alterius entis creati. Quod ptz ꝛ magis ꝛputatur voluntati ꝯ alicui alteri siue obiecto siue alteri. ergo voluntas nō solum est passiua sed etiam est actiua respectu talis act⁹. Nec valet qđ rīdet ad oia ista ꝛ ꝓlia q̄ imo in ptāte voluntatis est act⁹ su⁹ ꝓ tāto qꝛ pōt mouere intellectū mediāte fantasia ad deliberare de tali obiecto vel ad standū in priori deliberare vel ad deliberandū aliq̄d aliud q̄ocūq̄ velis. Hoc enim iā ꝓbandū est qꝛ hoc nō potest facere per aliqđ velle vel nolle qđ nō est in ptāte sua sicut ꝓbatū ē qꝛ mere passiue se hz ad illđ sicut dictū est. Mō ꝓstat q̄ nō est in ptāte patiētis vt patiatur sicut nec in ptāte sua ē q̄ agens ꝛ agat ꝛ tō necessario seqūtur q̄ tot⁹ ꝓcessus sit naturalis ꝛ necessari⁹. Obiectū eīm necessario mouet intellectum ꝛ voluntatem ꝛ volūtas alias potētias siue fantasiam siue alias ꝛ iterum fantasia vel fantasma pūtatum necessario mouet voluntatem. quare ꝛc. Unde sequitur q̄ nec mediate nec imediate pōt se determinare. Non valet etiā qđ dicunt alij circulationē istam nō esse necessariam qꝛ pōt occurrere impedimētuꝫ aliqđ ipediens a consideratione talis obiecti ꝛ per ꝯs a volitiōe si aliud obiectū occurrat ꝯsideratiōni. Mā ita ptingit in ꝯsideratōe bruti impedimētū Nam bos videt herbā que mouet appetitū suum ꝛ ex illo appetitu mouetur ꝓgressiue ad herbam.

Impugnat opinio tenēs mouēs ꝛ motū eē distincta subiecto

2°, argꝫ

Confirmatur,

4° aꝛ. in opiniōez ꝓcedētez

Et planum est q̄ si in via vel in motu occurrat aliquid declarabilius fortius mouens appetitum sistitura prosequutione p̄mi ꝛa primo motu nō tamen libere q̄ necessario mouetur ab illo q̄tūcunq; causaliter occurrente. Similiter etiam dico in proposito q̄ licet impedimentus possit occurrere non tamen illud esset in potestate voluntatis ꝛ ita totū remanet necessarium ꝛ nihil liberū. Dices q̄ obiectum presentatur sub duplici ratione vel potest p̄sentari scilicet sub ratione delectabilis vel sub ratione illiciti sicut patet de fornicari ꝛ tunc in potestate volūtatis sistere intellectū mediāte fantasmate in turpi vel delectabili seu in altera parte quacū q̄ diuittendo aliam: ꝛ sic adhuc libere vult ꝛ agit quācūq; partem q̄ sibi placuerit. ¶ Cōtra vel iste due rationes sub quibus p̄tatur obiectum equaliter mouerēt vel nō. Si equaliter igitur causabunt simul nolle ꝛ velle de eodez obiecto quod est impossibile in eadem volūtate. Si non mouent equaliter ergo alterum efficacius mouet ꝛ cū moueat naturaliter ꝛ necessario nō erit ista nolitio vel volitio i potestate voluntatis. quare ꝛc. ¶ Quinto ad eandem conclusionem. Illud quod nō efficit aliquam actionem sed mere patitur ꝛ respicit ipam non habet dīnium respectu illius sed magis illud quod efficit ipam dicitur in ps. Domini est terra ꝛplenitudo eius orbis terrarū. ꝛc. Et ecce ratio. Quia ipse super maria fundauit eum. ꝛc. Saltem ista p̄sequētia est bona q̄ si nō efficit actionem nō habet dominium respectu eius sed voluntas respectu actus volendi est mere passiua ꝛ non effectiua ergo in nullo habet dominium eius nec est libera in habendo ipsum. ¶ Sexto sic. Impossibile ē q̄ ab agēte naturali in eadem materia eodez modo dispōsita causentur effectus cōtrarij. Sed volūtas respectu eiusdem obiecti p̄sentati est in potentia ad actus contrarios puta ad velle vel nolle ꝛ ad velle vel nōvelle que sunt ꝓtradictoria obiectum vero ē causa materie naturaliter agens. igitur nō causantur ab obiecto. igitur a volūtate. ¶ Septimo sic. Si illa opinio est vera sequitur q̄ voluntas nō sit plus libera in aliquo actu suo q̄z ignis calefaciēdo vel lignum in calefieri. Istud est incōueniens ꝛ falsum. q̄ ꝛc. Probatio p̄sequētie. Ille potētie sunt eque libere respectu suorum actuum que equali necessitate exercent actus suos p̄sentibus actiuis ꝛ passiuis. Sed voluntas p̄sentato obiecto equali necessitate vult sicut lignum calefacit vel ignis calefacit q̄z est mere passiua ꝑm istos. ergo ꝛc. Maior declarat q̄z libertas respectu actus non est in eo q̄ potētia potest habere actum p̄sente obiecto. Sic enīz ignis esset liber quia potest calefacere p̄sente calefactibili ꝛ nō potest absolute calefactibili ꝛ ideo que equaliter prozumpunt in actu p̄sente obiecto sunt equaliter nō libera. quare ꝛc. Probatio quia impossibile est q̄ actio libera sit a causa totali effectiua nō libera ꝓbatio q̄z libertas cum sit perfectionis ꝛ causa eq̄uoca totalis sit simpliciter perfectioz Impossibile est q̄ aliq̄s nō liberum sit causa totalis equiuoca actus qui dicitur liber. Sed obiectus est causa naturalis simpliciter non libera. ergo ꝛc. Unde dico q̄ impossibile est q̄ actio libera sit a p̄ncipio simpliciter naturali. Et ponere hoc est ponere p̄incipium naturale ꝛ liberū esse idem ꝓtra Aristotelem. secūdo phīsicorum ꝛ est incōueniens sicut ponere q̄ actio naturalis vt sic sit a p̄ncipio libero. ¶ Octauo sic. De peccato p̄mi angeli quia illa mala volitio angeli que fuit in ipso peccatum commissionis habuit aliquod p̄ncipium effectiuum. Planum est. Non a deo nec ab obiecto quia cū obiectus causet naturaliter ꝛ vniformiter in passo diuersito pari ratione causasset talem volitionem malam in alijs angelis a lucifero. Puta in Gabriele/ vel Michaele. ꝛc. Dices q̄ nō quia illi potuerunt se sistere. ¶ Contra. Quero q̄o potuerūt se sistere. Aut nō eliciendo actum p̄sentato obiecto. aut mouendo aliam potentiam ad p̄sentationem alterius obiecti. Si primo modo cōtra te est qui dicis q̄ actiuo ꝛ passiuo sufficienter approximatis sequitur actio ꝛ planum est iterum ex alio quia in potestate pure passiui nō est carere actu p̄sente passiuo Nec secundo modo q̄z in angelo nulla est potentia subiecto distincta ab ipsa voluntate. Q̄ ibi nō potes fugere ad fantasma. ergo. ¶ Nono sic. ℞m Augustinum. quarto de trinitate. ca. 2. ad hoc q̄ volūtas velit aliud in particulari nō oportet q̄ intellectus illud ītelligat in particulari: sed sufficit nosse in generali illud quod ipsa vult vel desiderat. Tūc arguo volo scire aliquid in particulari puta exemplum Augustini quid est cementuz quero quid cauſat istam volitionem in me. Nō fantasma cementi quia nec ipm habetur adhuc a me. Nec intellectio cementi in vniuersali vel cōmuni. Primo q̄ illa ē subiecto indistincta a voluntate. ¶ Secūdo quia illa noticia in cōmuni vel vniuersali nō est causati ua noticie cementi in particulari q̄z tunc habita cognitione in vniuersali statim haberet in particulari ꝛ ita cessaret īquirere in particulari. Modo ℞m te nihil causat actum voluntatis in voluntate nisi p̄ius actus intelligēdi in intellectu. ergo ꝛc. Pz ergo q̄ voluntas mera causet in me istam volitionem vt videtur. Additur vna ratio q̄ dyabol⁹ pōt p̄sentare ꝛ mouere fantasmata diuersimode ꝛ in eodem statu tenere. Tunc si voluntas est pure passiua dyabolus posset mouere volūtatem ad quecūq; vellet q̄z p̄dicta p̄t facere velit. nolit ītellect⁹ volūtas quod ē incōueniens. q̄re ꝛc. Sic igit̄ dico q̄ ista positio est falsa ꝛ ꝓtra rationē que ponit volūtatē moueri ad actum suū elicitum ab obiecto extrinseco siue a fantasmate siue ab obiecto vt cognito vel intellecto sicut a causa totali effectiua nec pōt salvare libertatē volūtatis sicut ostēsum est p rōnes. Modo probo ipam eē falsaz p auctoritates. Prima est Augustini. primo retractationū. ꝛ. 2. ꝛ. 3. de libero arbitrio. Cū q̄cquid volendo facimus sit in nostra potestate nihil in potestate nostra tm̄ ē q̄tū ipsa volūtas. Et planum est q̄ ibi accipit August. voluntatem nō p̄o potentia sed p̄o actu volendi. Cum ergo in potestate volūtatis sit mouere alias potentias ad exercitia actuum sicut dicūt isti in potestate sua multo magis est mouere seipsam ad actum suum effectiue per se ꝛ directe sicut alias.

¶ Secunda Auctoritas est eiusdem duodecimo de trinitate dei. capitulo septimo. Ubi dicit sic. Si aliqui duo equaliter affecti animo ꝛ corpore videant vnius corporis pulchritudinez qua visa vn⁹ eorum moueatur ad illicite fruendum alius vero i volūtate pudica stabilis perseuerat quid putam⁹ eē cause vt in illo fiat ꝛ i alio nō fiat volūtas mala Neq; ei pulchritudo illa corpis. nā eā ñ fecit i ābo bus quando quidem ambozum non dispariter occurrit aspectibus. An vero caro intuentis in causā cur non illius ꝛ vnius alius. Cur non vtriusq; ambos enim in corpore ꝛ anima equaliter affectos prediximus. An dicendum est alterum illorum maligni spiritus suggestione fuisse temptatum. Quare non alter eiusdem suggestionis propria voluntate consensit. Hanc igitur consensionem malam qua male suadenti adhibuit voluntatem que in eo fecerit res querimus. Nam vt hoc modo impedimentum ab ista questione tollamus si eadem temptatione ambo temptentur ꝛ vnus ei cedat atq; cōsentiat alterivero circa quod fuerat p̄seuerat aliq̄d aliud apparet nisi vnum voluisse alterum vero noluisse a castitate deficere. vnde nisi propria voluntate. Eadem enim fuerat in vtroq; corporis ꝛ anime affectio ambozum oculis pariter visa est eadez pulchritudo ambobus pariter institit occulta temptatio propriam igitur in bono eozum voluntatē malam que res fecerit scire volentibus si bene intueatur nihil occurrit. Ista auctoritas secundum mentem Augustini de duobus equaliter affectis non videtur esse ad propositum quia ipse ibi deducit ꝛ concludit in capitulo sequenti q̄ nihil est causa male volūtatis et q̄ eius non est causa efficiens: sed deficiens vide ibi. ¶ Tertia auctoritas ē Auicenne. 83. q. q. viij. Moueri per se animam sentit q̄ sentit in se esse voluntatem. Nam si volumus non alius de nobis vult ꝛ iste modus spontaneus est.

¶ Quarta auctoritas est Anselmi de concordia p̄sciētie ꝛ liberi arbitrij ꝛ de conceptu virginali vbi dicit q̄ voluntas est instrumētum seipsum mouens. Et patet q̄ primo Alioquin debuisset dixisse alia mouens ꝛ tunc etiam alie potentie ita bene dicerentur instrumenta mouentia seipsa per accidens quia omnia essent mouentia ꝛ mota in illo circulo. ¶ Quinta auctoritas est Anselmi de casu dyaboli in fine vbi dicit de dyabolo. Cur ergo voluit non nisi q̄z voluit nec hec voluntas nullam alīz habuit cām qua ipelleretur aliquatenus aut attraheretur si sibi efficiēs causa fuit. ¶ Sexta Auctoritas est Damasceni libro secūdo capitulo. 22. vbi dicit voluntarium est cuius principium id est causa est in seipso sciente singularia per que ꝛ in quib⁹ est actus. Non dicit damascenus cuius principiuz est in alio puta in obiecto sed in seipsum dicit.

¶ Septima auctoritas est Damasceni. secūdo libro. capitulo. 25. Ubi dicit sic. Irrationabilia nō sunt libera arbitrio. Aguntur enim ꝛ non agunt. ideo non contradicūt naturali appetitui sed simul impetum faciunt ad actum cum hoc appetierunt.

¶ Ad hoc etiam sunt omnes auctoritates ꝛ articuli Parrhisien. quas adducam in sequenti questione ad ꝓbandum q̄ voluntas potest eligere contra iudiciū rōnis. ¶ Adduco auctoritates Aristotelis. nono metaphīsice. Nam secūdum ipm ibi appetitus vel voluntas ipsa determinat rationem ad alteram partem sed non determinat rationem nisi p̄ius determinando se ad velle ꝛ nisi per velle. ergo. ꝛc. Dicitur ad hoc q̄ non determinat nisi quia p̄ius determinata ab obiecto vel a ratiōe. Ista solutio nihil valet quia tunc magis determinatio eēt attribuenda rationi vel obiecto q̄z voluntati quod est contra Aristotelem. Hoc idem dicit Commentator ibidem vbi dicit sic. Necesse est vt in potētijs

rationalibus sit p̄incipiuz quod sit causa in hoc q̄ agunt alterum contrariorum quandoq; ꝛ alterum quandoq; et vniuersaliter necesse est vt aliquid sit quod faciat magis agere alterum contrariorum q̄z alterum ꝛ hoc est verum p̄incipium. Et subdit q̄ immediate post. Et hoc p̄incipium quod facit magis agere alterum cōtrariorum est appetitus ꝛ voluntas ꝛ in translatione cōmenti vocatur volūtas vere dominus. Hec potest dici q̄ intellectus sit dominus vel ratio domina. Planum est enim q̄ hoc dictum est plane contra mentem Aristotelis ꝛ Cōmentatoris ibidem. ¶ Ad hoc etiam sunt Auctoritates adducte supra in illa questione Utrum angelus potuerit peccare que omnes possunt ad hoc verti. Et ideo dico simpliciter illam positionē esse falsā ꝛ iudicio meo ꝓiciosā ꝛ periculosaz ꝛ ꝓtra rōnē ꝛ auctoritates sanctorum ꝛ sentētias doctorum in articulis Parrhis. Contentam ꝛ contra auctoritates philosophorum. Si dicas q̄ secūdum Augustinum Nihil formatur seipsum quod ꝑbat quia tūc haberet formare ꝛ non haberet quia formale esse. Dico q̄ nihil formatur primo seipsum in esse substantiali q̄z propriam formam substātialem prehabere nō potest nec virtualiter nec formaliter. Nihil enīz generat seipm primo de trinitate. Sed forma accidentali nihil phibet q̄z pōt hīe eā virtualr ꝛcē i potentia ad ipaz formalē. Ista nō ꝓtradicūt nec opposituū alicubi intēdit Arist. Augustin⁹ alioq̄n ꝓtradiceret sibi ipi in locis supradictis. Hec de. 2. articulo.

¶ Quantum ad tertiuz articulum. Dico aliter de questione: scilicet q̄ volūtas vel sicut causa totalis vel sicut causa partialis ē effectiua sui actus eliciti. Alioquin nūq̄z esset libera nec ipsum haberet in sua potestate sicut superius ē ostensum. Nam pure passiuus ℞m q̄ huiusmodi nō habet in sua potestate actum quem patitur vel recipit ab alio extrinseco. Non est enim in potestate patientis vt patiatur sicut nec in sua potestate est q̄ agens agat. Nec potest sua libertas saluari p̄ hoc quod ponitur causa effectiua actus imperati in extrinseca potentia. Puta mouendo fantasiam et sic seipsam per accidens sicut dicūt alij quia actus imperatiuus qui est velle mediate quo faceret hoc nō est in sua potestate quia ad ipm se habet mere passiue ꝛ receptiue sicut superius est deductus. ¶ Secundo dico q̄ obiecto p̄sentato per ītellectū quo quomodo ipsa quātum est ex se libere elicit actum suum ꝛ causat effectiue sic q̄ absolute loquendo circa quodcūq; obiectum ꝛ qūocunq; p̄sentatuz potest ipsum nō causare vel elicere ꝛ hoc siue obiectū concurrat vt causa partialis siue non de quo nō intendo modo disputare. Ita q̄ in precise cōsistit ratio libertatis in creatura q̄ ipsa quodcunq; obiectum sibi p̄sentatum quātum est ex se. Et suis naturalibus relicta potest velle vel non velle ꝛ aliqua potest velle ꝛ nolle vel nec velle vel nolle licet i hoc non consistat ratio libertatis simpliciter ꝛ absolute loquendo sicut dictum est supra in primo vbi satis de hoc dicebatur. ¶ Tertio dico q̄ oportet necessario dicere q̄ voluntas actiua ꝛ passiua sit vna simplex potentia penitus īdistincta re ꝛ ratione reali extra intellectum in ratione p̄incipij. Ita q̄ ante actionem ꝛ passionem nulla est penitus distinctio p̄incipij actiui a passiuo nec ecōuerso. ſz idē penit⁹

Arguit in solutō nē p̄cedē tis argu.

5°. p̄ncipaliter arguitur.

6°. p̄ncipaliter ar.

7°.

8° argu.

Rñdet Arguit oppositū

Additio ad rōnes p̄cedētē.

Repro opi. supi recitata.

3ª auctoritas.

4ª.

5ª

6ª

7ª.

Auctoritas phi.

Tertius articul⁹.

Prio p bat volũtate esse ꝑncipiuz actiuuz z passiuuz merẽdi z demerendi.

principiũ est in voluntate actiuum z passiuũ. Hoc autem probo multipliciter. ¶ Primo sic. Eiusdem potẽtie ẽ mereri actiue z efficere actũ merẽdi quia eiusdem potentie est mereri actiue et habere actum meritorium in sua potestate. Actus autem meritorius nõ est in potestate potentie mere passiue vt deductum est supra sed in potestate potentie actiue. Sed mereri est eiusdem potentie cum illa q̃ recipit actum qz eiusdem potentie est mereri z diligere deum z proximum ex caritate in via qz in hoc cõsistit meritum ẽm doctores z sanctos. Sed potẽtia qua diligitur deus z proximus ex caritate ẽ potentia passiua z receptiua caritatis z actus diligẽdi. Nulla enĩ potẽtia potest formaliter diligere nisi habeat formaliter in seipa actum diligendi ergo eiusdem potentie est agere z pati z eadem est actiua z passiua z idem principium actiuum z passiuũ.

2° pbat idem.

¶ Secũdo sic. Eiusdem potentie est velle z libere velle. Sed velle est voluntatis passiue vel receptiue inquãtum passiua est z receptiua. Libere autem velle est voluntatis actiue inquãtum actiua est ergo eadem numero potentia z idem principium est voluntas actiua z passiua. Maior z minor apparent ex predictis. ¶ Tertio sic. Ad idem si voluntas actiua z passiua distinguntur ex natura rei in ratione principij quorum vnum sit actiuum z reliquum sit passiuum sequitur q volũtas actiua z passiua sint due potentie numero distincte. Sed hoc ẽ inconueniens z falsum. Primo quia omnis actus voluntatis actiue esset transiens in extrinsecã potẽtiam. Puta in voluntatem passiuam z nullus esset sibi imanens quod est falsum. Secũdo qz voluntas passiua non esset libera in volendo: quia esset mere passiua actus volendi z mere receptiua. Extrinseca autem potentia actiua esset effectiua eius. Hec sunt autem inconuenientia. quare ꝛc.

3° pbat idem.

4°.

¶ Quarto sic. Ad idem Augustinus tertio de libero arbitrio capitulo secũdo dicit sic. Si voluntas qua volo et qua nolo nõ est mea quid meum dicam nõ inuenio. Et accipit ibi Augustinus esse meam pro esse liberam z esse in sua potestate vel habere aliquid. Et tunc est sensus Augustini q volũtas qua volo vel nolo est libera z est mea tunc si voluntas qua volo vel nolo est voluntas q̃ recipit actum. Sed voluntas libera est que elicit actum igitur eadem penit⁹ voluntas que elicit actum z que recipit actum actiua z passiua est.

5°.

¶ Quinto sic. Secũdum Augustinum eodem libro. capi. quarto. voluntas nostra nec voluntas esset nisi esset in nostra potestate porro quia est in nostra potestate libera nobis est. Et hoc etiam dicit ipse in Encheridion q aut voluntas non est aut omnino libera dicenda est. Sed si voluntas elicitiua actus z receptiua eiusdem esset alia z alia potentia tũc voluntas receptiua nõ eẽt libera quia mere passiua. igitur non esset voluntas Et ita nihil est dictu distinguere voluntatẽ in actiuam z passiuam quasi in duo principia vel in duas potẽtias ex natura rei distincta. ¶ Vltimo ad idẽ patet per Anselmum z allegatum est supra vbi dicit q voluntas est instrumentum seipsum mouens. Sed illud quod mouet est actiuum illud quod mouetur est passiuum. ergo ꝛc. Sic igitur dico q voluntas est per se causa effectiua sui actus qui ẽ velle ad hoc vt sit libera loquendo de liberalitate que debet conuenire voluntati creature.

¶ Circa quod est aduertendum q liberum dicitur. Vno modo aliquid quia est ĩmune a materia z separatus z isto modo intelligentie separate sunt libere: z in anima separata est ita liber intellectus sicut volũtas quia ita immaterialis. quadrupl̃ dicit liberum.

¶ Secundo modo dicitur liber quia non ordinatus ad aliquid aliud in genere suo Et isto modo solus deus in toto genere entium est liber quia est sui gratia z omnia alia entia propter ipsum. Isto modo etiam Aristoteles posuit metaphisicam liberam in genere scientiarum tanq̃ sup̃mam z ad nullam aliam ordinatam sicut patet primo metaphisice. 2°.

¶ Tertio modo dicitur liberum quia immune a coactione vel violentia. Isto modo dicim⁹ q graue existens sursum nisi impediatur libere tendit deorsum z similiter leue deorsum. Non autem libere sed violenter graue tendit sursum z leue deorsum. 3°

¶ Quarto modo aliquid dicitur liberum quis spontaneum z hoc non est sine noticia p̃uia z sine complacentia. Isto modo illud quod fit ab aliquo spontanee z complacenter dicitur libere fieri. Et hoc modo liberum principium distinguitur contra principium naturale quod non agit spõtanee nec complacenter. Isto modo dico q voluntas quecunq̃ est principium liberum quo aliquis vult libere siue in deo siue in angelo siue in homine Et isto modo dico q intellectus ita paruus est liber sicut visus vel lapis vel quodcũq̃ corpus seu quecunq̃ potentia naturaliter actiua. 4°.

¶ Ad hanc vero libertatem in creatura pertinet q sicut dictum est supra ipsa possit quodcunq̃ obiectum presentatum velle vel nolle vel saltem non velle sicut dictũ est supra z q hoc habeat in sua potestate z per consequens q respectu talium actuum sit per se actiua vel etiam effectiua. Hec de secũdo articulo.

¶ Quãtum ad quartum articulum Restat soluere ad motiua aliorum. Quart⁹ articul⁹.

¶ Ad primum quando dicunt q impossibile est q idem subiecto sit mouens z motum. Dico primo q hoc ẽ contra eos quia fantasma est indistinctum subiecto z situ ab intellectu z voluntate. ergo non potest mouere voluntatem cuius oppositum ipsi dicunt pbatio antecedentis. Fantasma est idem subiecto cum corpore vel parte corporis: puta cum organo fantasie. Sed intellectus z voluntas cum sint essentialiter idem cum anima ipsa / et substantia anime vel etiam dato q sint accidentia eius sunt idẽ subiecto cum eadem parte sicut et anima ipsa que tota est in toto z tota in qualibet parte corporis vt forma ergo intellectus z voluntas sunt idem subiecto cum fantasmate sicut z substãtie anime. Nec valet quod dicunt q intellectus z voluntas nõ sunt in aliqua parte corporis nec alicui⁹ corporis act⁹.

¶ Dico q pro tanto verum est hoc qz non determinatur ad aliqua organa corporis sicut potentie organice. Sed hoc non obstante dico q sunt in qualibet parte corporis sicut et anima cuius sunt accidentia secundum alios vel cum qua sunt substantialiter idem secundum me z sunt indistincte subiecto a qualibz parte sicut anima z ita dico q anima intelligit in pede sicut in capite vel in corde. Dices q dato q aia z potentia volũtatis sit idẽ subiecto cũ organo fantasie tñ Et ẽ ib subiecto cũ organo alti⁹

potentie z cum alia parte corporis et tunc habetur q fantasma potest mouere voluntatem vt est idem subiecto cuz alia parte nõ inquãtũ est idẽ subiecto fantasie. ¶ Dico q nõ valet qz tunc intellectus arguerentur in operando ad certam corporis partem. Ita q non possent operari nec habere suum intelligere z velle in aliqua parte corporis signata. Nõ videtur planum falsum. ¶ Secũdo dico q maior ꝓpositio est falsa sicut probatum est supra. Nõ enĩ est impossibile nec cõtra philosophos q mouens z indistincta quod patet etiam p Augustinum. 12. super Genesim. ca. 29. Vbi dicit sic. Quis prius viderimus aliquod corpus quod antea nõ videbam⁹ atq; inde incipiat ymago eius esse in spiritu nostro quo illud cum absens fuerit recordamur tamẽ non eandem eius ymaginem corpus in spiritu: sed ipse spiritus ĩ seipso mira celeritate facit. quare ꝛc. Ad pbationem. Impossibile est q idem sit simul ĩ actu z in potentia. Dico q equocatio spernenda est hic de actu z potentia. Nam actus z potẽtia sunt vno modo differentie entis. Et isto mõ dicit Aristoteles nono metaphi. illud quod adducitur q aliquid quando est in actu nõ sic se habet sicut quãdo est in potentia: z ecõuerso quãdo est in potẽtia non sicut cum est in actu. Et isto modo impossibile est q idẽ sit simul in actu z in potentia ꝓ tradictiõe repugnãte quia potentia semper habet negationez act⁹ sibi annexam. Alio modo actus z potẽtia sunt partes entis vel principia ꝓ partibus entis sicut dicim⁹ q materia est potentia: z forma est actus ꝓ principijs sicut ꝓ potẽtia actiua vel passiua si aliquãdo nõ concurrãt cum materia z forma: si ꝓ quia. Et sic accipit Aristoteles quinto metaphisi. potentiam actiuam z passiuam z tũc dico q aliquid vnũ z idem z ẽm idem z respectu eiusdem potest esse in potentia z in actu qz in potentia actiua virtuali vl causali equiuoca z in potentia passiua formali vel formaliter receptiua nec est aliquod incõueniens.

duplicia sunt agẽtia.

¶ Circa quod est aduertẽdum q sunt aliqua agẽtia vniuoca sicut calidũ formaliter calefacit. Alioquin vero sunt equiuoca sicut calidum virtualiter tantũ calefacit. ¶ De aliquibus vniuocis precise dico q impossibile est q moueãt seipsa. Ita q simul sint in actu z in potentia respectu eiusdem forme ꝓducende ab ipsis qz cum non sint in actu causali nisi habẽdo formaliter talem formam z nõ sint in potentia formali nisi carendo tali forma. Sequeretur q simul haberent talem formam z carerent tali forma vel non haberent ipsam. Vnde z omnis actio talis est simpliciter transiens z non est ĩmanens et z hoc naturaliter. Sed agens equiuocum nisi aliũ de repugnet potest optime esse in actu virtuali respectu talis forme non per aliquem talem formam eiusdem rationis vel per ipammet: sed per suã formam alterius rationis z cum hoc in potentia forali ad talem formam carens tali formaliter tamẽ potens recipere talem formam z habere formaliter z quando sic est dico q omnes actiones talium agentium sunt ĩmanentes. Sic est in proposito de volũtate respectu actus volendi. Si dicas q agens est prestantius paciente secũdum philosophum z Augustinum. Sed voluntas non est nobilior seipsa.

Sẽm⁹ huius auctoritatẽ philoso. Agẽs est ꝑstantius patiẽte.

¶ Dico q dictum illud non est verum quando actiuum z passiuum sunt idem sicut est necesse in proposito vt probatum est modo. Vel dic q illud dictum verum est vt in pluribus non autem semper z in oĩbus. Vel dic q non accipitur ibi actiuum z patiẽs precindendo a relationibus que sunt actio z passio sed includendo ipsas. Et tunc est sensus q agens inquãtum habens actionem est prestantius z nobilius patiente quia actio est nobilior passione respectus respectu non autem principium actiuum passiuo quia sunt idem extra intellectum in proposito omnino. ergo ꝛc. ¶ Ad confirmationem de potentia actiua que est principium transmutandi aliud. ꝛc. Respondeo secundum Cõmentatorem. Primo q hoc est verum in aliquibus actionibus vel trãsmutationibus. Puta in vniuocis transmutationibus z etiam in equiuocis trãsmutationibus nõ autem oportet hoc ĩ omnibus sicut allegata est supra auctoritas Cõmentatoris super illud in nono metaphisice. ¶ Aliter posset dici q Aristoteles quãdo dicit q potentia actiua est principium transmutãdi aliud nõ itellexit hoc nec dixit absolute sed inquãtum aliud hoc est dictu q z si non aliud aliquãdo tamen inquãtum aliud sub isto sensu q saltẽ nõ idem sic agere z pati sed aliud z aliud. Aliter dicitur q Aristoteles loquitur ibi de sensibilibus de q̃bus elegerat loqui in principio noni z adhuc de illis in quibus sunt nõtiones rationes actiui z passiui vt procedat ex notioribus. Illa autẽ sunt in quibus actiuum z passiuum distinguuntur non tamen oportet in omnibus. Aliter potest dici q potentia actiua potest accipi dupliciter. Vno modo ꝓ ĩcipijs ipsis precindendo respectus. Alio modo cõassumendo respectus cõnotatos. potentia actiua capit dupliciter.

¶ Primo modo non oportet q sint diuerse: sed possunt esse omnino idem. ¶ Alio mõ oportet q sint alia z alia potentia sicut alius z alius respectus z sic vna est principium transmutandi aliud: non quantum ad fundamentum vel absolutum sed quãtum ad respectum: z sic nihil cõtra me. ¶ Aliter dicit vnus doctor q dato q potentia actiua esset principium transmutandi aliud quia tamen in parte volitiua non ẽ trãsmutatio proprie sicut nec in parte intellectiua. septimo phisicorum. non tangit ista auctoritas propositum de voluntate nec est contra predicta. ¶ Si dicas q ĩmo intelligit Aristoteles et in omnibus z non solum quantum ad respectus sed quãtum ad fundamenta intelligit alietatem potentie passiue ab actiua. Dico q si intendit istud ipse contradicit sibiipsi de actionibus immanẽtibus que sunt vere actiones sua principia actiua denominãtes z non denominant nisi potentias in quibus sunt formaliter z ita oportet q idem sit principium actiuum et passiuum licet respectus sint diuersi. Nec potest dicere q intelligere z velle sint actiones immanẽtes grãmaticaliter tantum z secũdum rationem: quia denominant receptiua per modum agentium: licz sint mere passiones ipsorum. Nam actio in quocũq̃ sit z cuiuscunq̃ sit passio z quicquid per modum agentis denominet quod est aliud ab agente tamẽ non potest tolli ab ea quin conuenienter possit denominare suum agens totale saltem. Quod patet non esse verum quia velle non potest denominare obiectum: quia obiectum per se non potest dici volens. Ex quo patet q obiectum non potest eẽ causa totalis effectiua ipsius. Sic ergo si Aristoteles intelligit sicut tu imponis sibi. Dico q ipse contradicit sibiipsi. Et pari ratione nego eum sicut

Ad 2am

ꝛ negarem Dato ꝙ centies dixisset hoc ꝛ ex intentione sicut potuisset dixisse. ¶ Ad Secundam rationem dico ꝙ voluntas mouet seipsam ꝛ est cā sui actus inquātū talis appetit⁹ liber ḣ̄s suū actū in sua potestate ꝛ hoc est quod Aristoteles intelligit per appetitum rationalem appetitum sic liberū q̄ in actu suo sequitur rationem vel natus est seq̄ nō quin possit aliquid eligere cōtra dictamen ratiōis sed quia ꝓsupponit in omni actu suo aliquem actū rationis ꝛ habet ex seipso libertatem ingenitā non ex intellectu. Nec est accipiendum ꝙ rationalitas sit eiusdem rationis in intellectu ꝛ voluntate sicut nec sunt potentie eiusdem rationis. Alioquin voluntas esset potentia cognitiua vel vltra appetitū in cōmuni nihil diceret nisi quādam denoīationez a rationalitate intellectus quorum vtrūq; patz eē falsum. Sed per ista duo circūloquutus est philosophus naturam voluntatis que talis est sicut ꝓdicitur. ¶ Ex quo patet ad ꝓbationes que oſtēdunt ꝙ nō inquātum rationalis nihil valent omnino sed procedunt ex falso fundamento vel intellectu ꝙ rationalitas vniuoce accipitur in voluntate sicut in intellectu. ¶ Aliter dicitur ꝙ sibi nō conuenit hoc ratione qua appetitus ī communi nec ratione qua rationalis sed ratione totius coniuncti: sicut aliqua passio ꝓuenit toti ꝑticto nō alicui parti vt risibilitas. Nō curo de hoc. ꝓma solutio magis valet. ¶ Ad tertiam dico primo ꝙ est contra

Ad 3am

eos quia si obiectuz vel fantasia est causa effectiua act⁹ volendi et totalis causa sicut dicunt seq̄tur ꝙ effectus sit simplicet nobilior sua causa totali equiuoca ꝙ totum compositum ex voluntate ꝛ volitione est aliquid simpliciter nobili⁹ q̄ fantasma imo non solum totū compositum quod est terminus qui sed etiam ipse actus volendi qui est terminus formalis quo est nobilior q̄ fantasma respondeāt ergo. ¶ Secūdo dico ꝙ argumentum in se nihil valet. ꝓbatio quia per istud argumentum ꝓbaretur ꝙ homo nō posset calefieri a sole vel ab igne ꝙ homo calidus istud totum compositum quod est effectus calefaciētis est aliquid simpliciter nobilius ipso sole vel igne. Similiter etiam in agentib⁹ vniuocis ꝓbaretur ꝙ homo calidus vel calefactus ab igne non eēt magis nobile ens q̄ ignis calefaciēs. Sed ꝙ ignis est eque nobilis per regulam de causa equiuoca ꝛ eius effectu. Et ideo dico ad istud argumentum ꝙ effectus cause totalis equiuoce vel ē per se vnus vel per accidens tantum sicut cōpositū ex subiecto ꝛ accidēte. ꝓmo modo ops ꝙ effectus cause totalis equoce ꝛ sicut termin⁹ quo ꝛ sicut termin⁹ qui sit simplr innobilior sua causa quando est vnum per se terminus qui puta totum cōpositum. Unde dico ꝙ causa equiuoca effectiua totalis alicuius ꝓositi substantialis est simpliciter nobilior ipso imo ꝛ similiter forma illi⁹ compositi. Si vero effectus tototalis nō sit vnus per se dico ꝙ nō ops ꝙ totum compositum vel constitutum quod est terminus qui sit simpliciter innobilius imo potest esse simpliciter nobilius: sed bene oportet ꝙ terminus formalis quo sit inobilius vel saltem non sit magis nobile. Modo ad propositum dico posito ꝙ voluntas esset causa totalis equiuoca actus volendi vel totius volentis ꝙ omnia ista stant: cōpositum enim volens est vnum per accidens ꝛ potest esse aliquid nobilius simpliciter q̄ voluntas sola quia includit plures perfectiones simpliciter. Sed voluntas ipsa non est minus nobilis q̄ terminus quo qui ē volitio ipa imo forte simpliciter nobilior quia est substantia ꝛ illud est accidens. Aliter ad minorem diceretur ꝙ voluntas nō est causa totalis actus volē di sed cum hoc concurrit obiectum sicut causa partialis. ¶ Sed ista solutio nō valet qz saltē volūtas ꝛ aliquod obiectū. ꝓputa quod non dicit perfectionem simpliciter ambo simul accepta adhuc nō eēnte tante perfectionis sicut totum compositum ex voluntate ꝛ volitione quorum vtrūq;. Dicit perfectionem simpliciter tamen bene minor est falsa que poneret viam istam sed illa falsitas nō valeret ad ꝓpositum. Sed de actionibus vniuocis quid est. Dico eodēmodo quasi ꝙ si terminus compositus est ꝑ se vnus videtur michi ꝙ non potest esse perfectior sua causa totali vniuoca: licet possit esse eque nobilis vel inobilior. Si autem sit vnus per accidens dico ꝙ potest esse aliquid nobilius q̄ sua causa sicut patet de homine calefacio ab igne Sed dico ꝙ terminus formalis non potest esse nobilior sed vel minus nobilis q̄ forma que est principium agendi in causa vel etiam causa ipsa vel est eque nobilis vl perfecta ꝛ non potest esse magis perfecta infra eandem rationem. ¶ Ad quartam rationem. Dico ꝙ Ad.4.

aliquid idem potest virtualiter ꝛ formaliter esse tale sicut patet exꝑesse de pipere vel vino calido formaliter que cum hoc sunt calida virtualiter ꝛ secūdum aliquos de aqua que est virtualiter frigida et formaliter. Et ꝙ virtualiter patet quia quando est calefacta reducit seipsaz ad frigiditatē. Non curo quia non capio bene aliquid quod latz in isto. ꝓma exempla magis patent. ¶ Ad exemplum de sole. Dico ꝙ exemplum est nullum. Non enim sol non potest esse formaliter calidus qz est virtualiter calidus: sed quia materiam non habet. Nec est aliquid tale compositum susceptiuuz caloris nec peregrine impꝛessionis. Unde non valet exemplum: ꝙ per ipsum ꝛ per talia exempla frequenter committitur fallatia secūdū non causaz vt causam. ¶ Ad confirmationez quando dicis ꝙ impossibile est habere aliquid idemnobilius ꝛ innobilius. Dico ꝙ non est verum in entibus limitatis et imperfectis nisi alia causa inueniatur q̄ maior nobilitas ꝛ minor. Tu dicis frustra esset habere innobilius. Dico ꝙ non frustra habere enim vtroq; modo idem. scilicet formaliter ꝛ virtualiter est nobilius quam altero non tantum. Sed in ente illimitato. Dico ꝙ aliquid eiusdem rationis non potest haberi nisi altero modo ꝓpter infinitatem eius: ꝛ modi habēdi qui non compatitur secum alium modum habendi respectu eiusdem. ¶ Ad quintam rationem dico ꝙ materia prima ꝛ efficiens alicuius compositi substantialis non coincidunt in idem numero nec specie ꝛ de materia que est in potentia substantiali ad formam substantialem. Sed dico ꝙ non tenet nec intelligit philosophus de subiecto alicuius accidentis quin possit coincidere in idem numero cū efficiente eius quia non solum est in potentia passiua respectu eius sicut materia respectu forme substantialis: sed cum hoc potest esse in potentia virtuali actiua. ¶ Ad sextam dico ꝙ Aristoteles nō dicit in secundo de anima ꝙ sensus si esset actu sensibilis vel actiuus sensationis semper sentiret seipsum: sed bene dicit ꝙ sentiret seipsum.

Ad.5.

Ad.6.

Adhuc enim oporteret aliquando dormire ꝛ sensum ligari et nihil sentire nec seipsum nec aliud. Et dato ꝙ illud diceret ꝙ non sequitur de voluntate ꝙ semper vellet seipsam quia libera est ꝛ non naturale agens de necessitate sed posset alia obiecta p̄sentata velle ꝛ seip̄am nō velle. Dato ꝙ semper etiam ꝓsentaretur sibi ipi vt obiectū per ipz intellectū qđ non est verū. Dicis semper esset saltē in potētia ꝓxia ad volendū circūscripto quocūq; alio obiecto ꝛ p̄ntatione eiusdem obiecti. Dico ꝙ si semp p̄sentaretur sibiꝑ in rōne obiecti per intellectum sicut ymaginatur argumētuz ꝙ semper esset in potentia ꝓxima ad volitionem sui sed nō ad volitionem aliozuz: sed oporteret adhuc alia obiecta ꝓsentari ꝛ hoc patz ꝓcipue ꝗm alios qui ponūt ꝙ licet voluntas sit causa effectiua sui actus nō tm totalis sed partialis ꝛ obiectū cū ipsa est per se causa partialis quod videtur tamē difficile in actu nolendi qui est respectu mali vt per se obiecti. Si vero ponerē ꝙ volūtas esset causa totalis tūc respōdetur ꝙ adhuc nō posset velle nisi obiectum ꝓsentatum per intellectum. ¶ Ad illud quod obicitur cōtra cām sine qua non ꝛ pari ratione diceretur de ligno quod cōburit seip̄m nō tm sine p̄ntia ignis vt cause sine qua nō. Dico ꝙ faciēte hoc argumentuz velit nolit oportet cōcedere sine quo nō quod tamē ꝗm esse nō est ꝑ se causa. Nam ꝗm ip̄m intellectio obiecti est sine qua nō respectu volitionis ꝛ tamen nō est causa ꝑ se volitionis in aliquo genere cause Fantasma eñ ꝓius natura causat intellectionem ꝙ volitionē ꝛ ita intellectio est sine qua nō est volitio ꝛ nō est per se causa qz hoc maxime videretur de causa effectiua qđ tm ꝗm te nō est verum qz ītellectio ꝛ ita dico ꝙ idem ipe affirmat ꝛ negat ꝛ ita vniformiter diceret illi qui ponunt obiectum causam sine qua nō ꝙ sicut volitio esset non potest sine intellectiōe ita nec sine obiecto licet neutrū sit causa effectiua per se sed tantum sine qua non. ¶ Ad obiectionem de ligno dicitur ꝙ seip̄m comburere non potest nec hoc dici potest: quia seip̄m corrumpere non potest sicut nec generare: ꝛ cōbustio ligni est dispositio ad corruptionē vel corruptio eius. Aliter dicitur ꝙ lignum nō potest dici comburere seip̄m sicut voluntas mouet seipsaz. Nam videm⁹ ꝙ approximatum fortiori igni vel debiliori forti⁹ vel debilius comburitur ꝛ regulariter vel vniuersaliter. Voluntas aūt indifferēter velle potest intē sius vel minus intense obiectum qcunq; approximatum sicut experimur. ¶ Tertio mō dicitur ꝙ lignum cum sit agēs naturale nō potest dici comburere seip̄m igne approximato quia pari rōne aqua approximata madefaceret ꝛ frigefaceret seip̄am ꝛ impossibile videtur ab eodē agente naturali ī passiuo eodem modo dispositio causentur contraria: sic non est de agente libero. ¶ Quarto modo dicit ꝙ ꝗm ponētes causam sine qua nō requiritur necessario ad volitionem ꝓsentatio obiecti nō ex ꝑ se causalitate volitionis sed ex ordine potētiaruz vel actuum ipsoꝝ. scilicet fantasie ꝛ voluntatis licet fantasma nō sit ꝑ se causa eius scilicet volitionis Sed sicut illuminatio a sole ꝓcedit calefactionez licet non sit causa effectiua illuminationis: sed sol vtriusq;. ¶ Alio modo dicitur ꝙ nō habetur eadē ratio de isto ꝛ de illo ꝛ si haberetur eodez modo diceretur ꝙ lignum calefacit se sicut voluntas mouet se. Si enim lignum mereretur in hoc ꝙ calefacit vl habet calefactionem ꝛ in potestate ligni esset calefieri vel non oporteret dicere ꝙ calefaceret se non tamē sine ígne vel sine ipso ꝓsentato. Modo planum est ꝙ nō est ita in ligno nec currunt eedem rationes hinc ꝛ inde. ¶ Ultimo diceretur ad totum argumentum ꝙ est contra eos: quia eque bene fantasma ꝓsens intellectui ꝛ voluntati ꝛ sufficiēter q̄tum sufficit ad agendum ꝛ patiendum sicut ꝛ voluntas sibiipsi. Et ita bene sequitur ꝙ voluntas semper velit vel sit in potentia ꝓxima ad volendum ꝗm positionem eorum sicut ꝗm positionem op positam. ¶ Ad septimam de relationibus dico ꝙ impossibile est relationes oppositas de eodo modo relatiuozū vel ad aliquid fundari in aliquo vno indistincto ex natura rei. Ita ꝙ idem ad seipsum ꝗm idem fundamentum referatur realiter talibus relationibus. Nam tales relationes sunt producentis ꝛ producti. Impossibile est autē ꝙ idem ꝓducat seipsum sicut ꝙ idem generet seip̄m primo de trinitate. capitulo primo. Similiter dico pari ratione de relatiōibus primi modi ꝛ tertij. ¶ Ex quo ꝑz vltra ꝙ nihil valet ratio illa ꝙ idem potest esse causa ꝛ causatum respectu eiusdem sicut de materia ꝛ forma adinuicem ꝛ de labore Euechia secūdo ꝓsicozum. igitur potest esse idem actiuum ꝛ passiuum quia assumptum est falsum ꝛ impossibile sicut ꝙ sit circulus in per se causis ꝛ causatis. quare ꝛc. Ad minorem dico ꝙ relationes actiui ad passiuū ꝛ econuerso nō sunt relationes oppositе qz nec pertinentes ad idem genus sed ad diuersa genera puta duo quorum vnum est predicamētum actiōis ꝛ reliquū est p̄dicamentum passionis ꝛ sunt relationes disparate possibiles concurrere in eodem fundamēto ꝛ supposito quādo idem est in potentia actiua virtuali: ꝛ in potētia passiua formali potens agere in seipsaz ꝛ pati a seipo: ꝛ tunc actualiter agit in seipsum. Dico ꝙ refertur ad seipsum ambabus relationib⁹ Ad probationem de quinto metaphisice ꝙ actiuū puta calefactiuum refertur ad calefactibile. Dico ꝙ calefactibile dupliciter ītelligi vel accipi potest sicut ꝛ calefactiuum. Uno modo ꝓ subiecto calefactionis passiuo sicut dicimus ꝙ lignum est calefactibile. Alio modo ꝓ termino producto per calefactionez scilicet ꝓ toto composito ex subiecto ꝛ calore causato in ipo. ꝓmo modo accipiendo. Dico ꝙ calefactiuum non refertur ad calefactibile nec actu nec potentia per aliquam relationes de quarto genere: sed per respectum extrinsecum qui dicitur actio de predicamēto actionis et econuerso. calefactibile ad calefactiuum per respectuz qui est passio de genere passionis ꝛ isto modo etiam comparatur calefactiuum ad calefactibile sicut actiuū ad passiuum. Secūdo modo accipiēdo. Dico ꝙ calefactibile in potentia refertur ad calefactiuum et calefactiuum refertur in actu ad calefaciens secundum relationem de quarto genere ꝛ de secūdo modo relatiuozum quo pater refertur ad filiuz vel econuerso. Ad ꝓpositum de volūtate. Dico ꝙ refertur ad seipsam vt actiua ad passiuam ꝛ econuerso relationibus disparatis de predicamentis duob⁹ actionis scilicet ꝛ passionis. sed ipsamet precise accepta refertur ad totum compositum productum compositum nunq̄ ex ipa ꝛ actu volendi relatione de secundo modo relatiuozum sicut ꝓducens ad

Ad septimā rōnē

Calefactibile dupliciter capitur.

productum ꝛ ecouerso totū cōpositum refertur ad ipam sicut productum ad producēs. Et dico ꝙ iste relatione sunt oppositе nec possunt fundari in aliquo totaliter vno ꝛeodem idistincto ꝛ tunc patꝫ ꝙ voluntas p̄cise accepta ſm se ꝛ ip̄m totum compositum ex volitione ꝛ voluntate nō sunt totaliter idē indistinctum. Sed p̄me relationes actiui ꝛ passiui possunt habere idem fundamētum ꝛ idem pentitus extremum ⁊tum ad totum id quod est absolutum. ¶ Quādo probatur ꝙ nō qz relatiōes rationis p̄supponunt vel saltem requirūt exēpla distincta saltem ſm rationem. ¶ Dico ꝙ nō oportꝫ hoc Nec est vniuersaliter verum. Sortes em̄ totaliter indistinctus re ꝛ rōne in rōne fundamenti ꝛ extremi refertur ad seipsum ſm relationem identitatis: qz est idē sibiip̄i. ita ꝙ ante relationē idētitatis nulla p̄supponitur in ipso nec scōm rem nec scōm rationem: qz ꝙ nō scōm rem. patet ꝙ nō scōm rōnem patet etiā qz esset ꝓcessus in infinitum. Nā illa distinctio scōm rōnem nō esset nisi per relationem rōnis ꝛ tunc quereꝛ de illis si p̄supponerēt aliquaꝫ distinctionē vel nō sicut de relatione identitatis.

Unde dico ꝙ ista ꝓpositio p̄ retoꝛqueri ꝓtra eos. ¶ Contra illud qđ hic dicitur volūtas est eadē potentia indistincta in rōne p̄ncipij actiui vel passiui qz tunc idem videtur in ea posse agere ꝛ recipere ꝛ tunc omnē actum vel habitum quē posset recipere posset causare vel efficere quod est falsum de habitu caritatis ꝛactu beatifice fruitionis. Ita ꝙ potētia passiua vel receptiua in ipsa videtur excedere actiuam ꝛ ita nō esse idē illi in ratione p̄ncipij. ꝗre solutionē. Dici pōt ad hoc ꝙ licꝫ eadem sit potētia actiua ꝛ passiua actiua ꝛ receptiua nō tñ idē est agere suū ꝛ recipere sed sunt ista diuersa. Et ideo dico ꝙ quicqđ vna potest agere ꝛ alia: quicqđ vna pōt recipere ꝛ alia sed nō opꝫ ꝙ quicqđ vna recepit vel recipere potest ꝙ alia possit causare vl efficere. Similiter nec ecōuerso forte qđ tamē oporteret si recipere ꝛ efficere essent idem. Stant etiam ista simꝫ ꝙ scꝫ eadem potētia actiua sit ꝛ sic passiua respectu vnius actus ꝛ tñ tantū passiua respectu alterius ꝛ alterius rōnis oīno licꝫ nō respectu eiusdez rōnis. Credo ergo ꝙ oportet in multis cōcurrere potentiam actiuam ꝛ passiuā ꝛ non distingui ex natura rei aliter necessario esset ꝓcessus in infinitū. Patꝫ de materia que est sua potētia passiua ꝛ est sua potentia actiua motiua intellectus. Et similiter de oī potētia passiua reali. Similiter etiā ꝺ potētia actiua q̄ est ipe calor qui est tamen sua potētia passiua receptiua actus realis ad subiectum vel similitudinem ad calorem quem causat ꝛ similiter effectū de secūdo mō cause ad causatum effectiue ab ipo ꝛ sic in multis alijs.

Ad octauū rōnez ¶ Ad octauū de differentijs potētie que sūt potētia actiua ꝛ passiua. Dico breuiter quicqđ dicatur ꝙ actiua ꝛ passiua nō sunt ꝙ se oppositе dře ꝛ eētiales huius cōis quod est potētia in ratione p̄ncipij. Hoc ptꝫ qz ꝓuenit eidem licet respectu diuersoꝝ scōm omnes nō sicut ꝙ se oppositе species. Unde nec in aliq̄bus ex essentiali rōne actiui ꝛ passiui specifice distingūtur sed aliunde ex additis vel potius addita vel illa quoꝝm sunt alia quādo distinguntur: sed sunt differentie accidentales ꝛ accidentaliter diuidentes hoc cōe. Sicut si diuideretur animal per album ꝛ crispum ꝛ tunc dico ꝙ nō est impossibile ꝙ simul in aliqua potentia per se vna puta in voluntate nec dicit Aristoteles oppositus quintovel nono metaphisice. Aliter potest dici ꝙ potentia in cōmuni accipiēdo ꝓ respectu vel includēdo respectum diuiditur sicut per differentias per se ꝛ essentiales in potentiam actiuaꝫ ꝛ passiuam accipiendo istas ꝓ respectibus ꝛ tunc dico bene ꝙ nunqꝫ actiua ꝛ passiua potentia ꝛcurrunt in idem numero nec in idem specie. Nūqꝫ em̄ est idem respectus numero vel specie actiui ꝛ passiui. Sed isti respectus nō habēt rationez p̄ncipij nec potentie vt p̄ncipium est ꝛ ideo nihil ad ꝓpositum. Hec de tertio articulo.

Ad p̄m p̄ncipale

¶ Ad p̄mum p̄ncipale dico ꝙ nihil p̄hibet accidens per accidēs causari a ꝓp̄rijs p̄ncipijs subiecti effectiue vt a subiecto ip̄o nec in hoc distingūtur ab accidēte per se sed qz accidēs per se ſꝫ qz accidēs per se ineſt omni ꝛ soli non aūt accidēs per accidēs sicut dictum est alias. Nec distinguitur accidēs per accidens ab accidente per se in hoc ꝙ vnum causetur a subiecto effectue ꝛ aliud nō ꝛ si ita esset hoc esset cōtra te: qz saltē mouens ꝛ motum respectu accidentis per se ꝛ ꝓ ꝓij essent indistincta subiecto.

Ad 2m ¶ Ad secūdum de appetibili ꝛ appetitu. Dico ꝙ qui diceret voluntatem nō esse cām effectiuam totalem sui actus ſꝫ obiectum appetibile concurrere cum ipsa vt causam partialem statim patet quo modo vniformiter effectiue appetibile mouet appetitum et voluntatem: ꝛ voluntas ipsum animal vel corpus animalis. Ꝙ autem diceret voluntatez causam effectiuam totalem sui actus. Ita ꝙ obiectum non concurreret vt mouens effectiue. ¶ Tunc diceretur ꝙ nō vniformiter appetibile mouet voluntatē ꝛ appetitus mouet corpus. Sed ꝓimum mouere est metaphisice sicut finis mouet vt amatum ꝛ desideratum. Secūdus motus est. ꝓprius ꝛ effectiue mouere. Nec oportet ad saluandum Aristotelem nec intentionē eius ibi ꝙ vniformiter accipiat sicut patet. Nam siue appetibile hoc modo moueat siue alio mō semper est mouens non motum ꝛ ꝓimuꝫ in isto processu.

Ad 3m. ¶ Ad tertium dico ꝙ si voluntas ponatur partialis causa ꝛ non totalis. patet ꝙ licet voluntas semper sit p̄sens sibiipsi non oportet ꝓpter hoc semper esse volitionem alicuius alterius obiecti. Si vero ponatur causa totalis non oportet ꝓpter hoc semper ponere aliquam volitionem in ipsa licꝫ agens totale vel actiuum ꝛ passiuum dispositus sit idem qz est agens liberuꝫ non de necessitate: sed sic ꝙ quibuscunqꝫ etiam positis ad actionem requisitis potest absolute loquēdo agere vel non agere.

Ad 4m. Non sic autez de alijs agentibus mere naturalib⁹ sicut patet. ¶ Ad quartum dico ꝙ potētia formaliter indeterminata ꝓius scōm se tamē virtualiter determinabilis ꝛ determīata cuiusmōi est potētia libera pōt seip̄am determiare valde bene ad qōcūqꝫ placet sibi. Si verū est ꝙ potētia mere passiua ꝛ naturalis indeterminata ad aliq̄ sicut materia ꝓima ad diuersas formas substātiales nō p̄ se ad alterū ꝛ in talibus hꝫ veritatē ꝓpositio Cōmētatoris. Non aūt in ꝓposito nec in cōsimilibus. Quādo dicis est ex se indeterīata. Dico ꝙ verū est ꝓ tāto qz indifferens est scōm se adutrūqꝫ: formaliter tñ ex se ꝛ est determinata virtualiter habens in sua virtute actiua suā determinationez. Et ista nō repugnāt.

¶ Distinctionis Vigesimequinte.
¶ Questio Secunda.

¶ Secūdo ꝓ obtrū voluntas possit aliquid non ſm iudicium rationis videt ꝙ nō. Appetitus rationalis nichil potest nisi ſm iudicū rationis secus est de appetitu brutali vl irrationali. Sꝫ voluntas est appetitus in rō ne vel rōnalis. 3. de aīa: ⁊ ꝛc.

Secōo arguitur.

¶ Secō sic. Appetit⁹ qui nō est nisi inclinatio sequēs formā apprehēsam per rationē non potest aliquid nisi ſm iudiciuꝫ rationis nisi violēter feratur qđ est impossibile de volūtate vt patet sicut nec appetitus naturalis nichil potest nisi ſm formam imꝓressam. Sed voluntas est appetitus sequēs formā apprehensam per rationem: ergo ꝛc.

Tertio.

¶ Tertio sic. Si appetitus posset aliquid nō ſm iudiciū ratiōis vel contra iudicium hoc esset ratione sue libertatis Sed libertatis nō est posse aliquid contra rationez immo magis brutalitatis. Unde ꝛ de⁹ qui est summe liber ꝛ libertate cōtingentie etiam circa creaturas non potest aliquid nisi ſm iudicium rationis: ⁊ ꝛc.

Quarto

¶ Quarto sic: qz ſm Anſelmū omnis volūtas habet suum cur In volendo saltem in intellectu ꝛ in cognitione ꝛ si non in re. Sed si volūtas aliquid posset contra iudicium rationis non haberet suum cur nec in re nec in ratione: ergo ꝛc.

¶ Contra Potētia libera peccabilis que nō necessitatur ex iudicio rationis potest aliquid cōtra iudicium rationis. Sed voluntas creata est talis potētia nō necessitata ex iudicio rationis: quia est libera ꝛ etiam potentia peccabilis: ergo ꝛc.

¶ In ista questione sic ꝓceꝺam. Primo ponāvnā cōclusionē multis cōem de questione adducēdo motiua ipsius ꝛ modū dicendi opinantium ꝛ tenētium conclusionē. Secundo dicam aliter ꝛ arguam contra illam positionem. Tertio soluam ad motiua eius. Ultimo ad ratiōes p̄ncipales.

Opiniones de ꝓductione volitiōis ꝛ nolitiōnis.

¶ Quantum ad ꝓimum articulum dicitur ab aliquibus. Primo ꝙ voluntas nō potest aliqđ velle vel nolle actu positiuo aliquo nisi qđ est iudicatum a ratione volendum vel nolendum seu eligēdum vel fugiendū. Et hoc est cōmunis cōclusio in qua multi cōueniunt. Sed de numero istoꝝm sunt aliqui dicētes ꝙ voluntas: licet nō possit velle vel nolle actu positū aliquid nisi iudicatum a ratione potest nō velle aliquid iudicatū a ratione esse volendū vel nō nolle aliquid indistinctuꝫ esse nolendū. Alij vero tenēt ꝙ voluntas nō solum non potest velle vel nolle aliquo positiuo nisi illud qđ iudicatum est a ratione esse volendū: sed nec potest nō velle vel non nolle illud qđ ratio iudicat esse volendum vel nolenduꝫ ꝛ hoc in vniuersali et in particulari stante tali iudicio. Ita ꝙ stante iudicio de hoc volēdo vel nolēdo. Voluntas nō potest non velle vel nō nolle illud qđ ratio dictat ꝛ iudicat esse volendū. ¶ Et isti omnes ꝓsequēter tenēt ꝙ nō potest esse malicia in voluntate ſm cōmissionem et actum positiuum volēdi vel nolendi nisi ꝓius sit error, in ratione in iudicādo. Aliqui tamē eoꝝm ponūt ꝙ in volūtate potest esse culpa ꝛ malicia obmissionis obmittēdo aliquē actum nō p̄cedēte errore in ratione. ¶ Conclusio cōmunis omnibus. ſ. ꝙ voluntas nō possit in aliquē actum positiuum nisi ſm ꝙ iudicatum est a ratione ꝛ ꝙ ⁊tuꝫ ad hoc malicia in voluntate esse nō potest sine errore in rōne. ꝓbatur multꝫ modis. ¶ Primo sic. Et est Achilles ſm August. 4. de trini. Inuisa possumus diligere incognita: nequaqꝫ ꝛ pari ratione nec odire vel nolle possumus incognita. ¶ Ex hoc sic. Si voluntas posset aliquid nolle vel velle actu positiuo nō iudicatum ꝛ ostēsum a ratione ipsa posset ferri in obiectum nō cognitū. Sed hoc est impossibile ꝛ falsum et cōtra Augustinum: ⁊ ꝛc. ¶ Secundo sic. Volūtas nichil potest velle nisi p̄supponēdo actum sue regule circa illud vt patet. Sed regula volūtatis est ratio dictans ꝛ iudicās practice hoc volēdū vel nolēdum. ⁊ voluntas nichil potest velle vel nolle: nisi ſm iudicium rationis. ¶ Tertio sic. Si voluntas posset aliquid velle vel nolle non ſm iudiciū rationis ꝓforme nolito vel volito: multo fortius sine quocūqꝫ alio iudicio diffōrmi nolito vel volito. Sꝫ hoc est falsum ꝛ impossibile: quia tunc sine omni cōsilio posset eligere cōtra rationē electionis quia electio est appetitus ꝓconsiliati: ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Nā aliq̄ duo appetitus equali necessitate p̄supponunt copulationem obiecti in equali necessitate cōformātur in appetēdo copulationē obiecti appetiti. Patet: quia si nō equali necessitate cōformant non pari necessitate p̄supponunt. Sed appetitus intellectiuus ꝛ voluntas ꝛ appetitus sensitiuus pari necessitate p̄supponunt noticiaꝫ sui obiecti: qz vterqꝫ est appetitus sequēs cognitionem: igit pari necessitate in appetēdo sequuntur iudicium de obiecto. Sed appetitus sensitiuus sic necessario sequitur iudicium rationis sensus ꝙ nichil potest appetere nisi ſm ipsum nec aliquid contra ipsum: ergo similiter nec voluntas contra iudiciū rationis. Ad duntur due rationes vel tres.

Rationes additead ꝓbam. ſu ꝓpoſi.

¶ Prima qz tūc posset stare ꝓpositio in intellectu cum malicia vel oppositо virtutis mozalis in voluntate. Patet ꝛ ecōuerso. Sed hoc est falsum ꝛ impossibile. 6. ethi. vnde ꝛ malicia cozruptiua est p̄ncipij. 3. ethicoꝝm.

Scōa.

¶ Secunda qz ſm philosophum. 3. de aīa. Nō est in appetitu electio vel ꝓsequutio ꝛ fuga est in intellectu affirmatio vl negatio ꝛ ista sunt ꝓpria naturaliter ꝛ essentialiꝫ in itellectu. Sed ablato ꝓpri essentialiter necessario tollitur ipsuꝫ ꝓius: ⁊ ꝛc.

Tertia.

¶ Tertia ratio: quia nō potest voluntas ferri in incognitū: igitur oportet ꝙ volitum sit cognituꝫ vel iudicatū. Si ergo voluntas vult oppositū eius qđ iudicatuꝫ est oportet necessario ꝙ in intellectu sint iudicia cōtraria.

Quarta

¶ Quarta ꝛ est cōfirmatio. Aut noticia p̄cedēs volitionem est incōplexa ꝛ nichil dicit de eligibili vel fugibili nec sufficit ad electionē vel ꝓsequutionem seu fugā. Aut est complexa Puta ꝙ hoc est eligēdum vel fugiendū ꝛ sic stant duo iudicia contraria necessario quod est impossibile.

Rūdet ad p̄mas rationū.

¶ Ad primā dico ꝙ non video quin absolutū p̄dētie possit stare cū malicia in voluntate ꝛ similiter absolutum virtutis cuꝫ imꝓrudentia: sed tunc neutrū esset virtus perfectiōe omnimoda virtutis

et intrinseca ꝛ extrinseca vel cōcomitatiua. ¶ Ad
Ad secū dam. secūdum dico ꝙ nō necessario sic ordinantur illa ꝙ quicquid obligitur dictetur eligēdum: licet cōmuniter sit ita vel sit hoc necessarium ad hoc ad hocvt electio sit recta. ¶ Ad tertium dico ꝙ non stant simul duo iudicia contraria. Nec oportet ꝙ volitum
Ad tertiam. sit preiudicatū volendum: sed sufficit ꝙ aliquo modo sit precognitus. ¶ Ad quartum diceretur forte
Ad quartam. ꝙ sufficit noticia simplex vel etiā iudiciū de opposito: sic aliquo modo dat intelligere oppositū eo modo quo dicitur infra. Noticia autē simplex licet nichil dicat de eligibili vel fugibili enūciando: potest tamen vtrūq; presentare ꝛ volūtas prosequi vel fugere. Ex hoc dicunt isti ꝙ duobus bonis equaliter presentatis voluntati per intellectum dictātem ea esse equalia ꝛ equaliter volenda vel diligēda volūtas non potest se determinare ad preeligēdū vnum ꝛ dimittēdum alterus stante tali iudicio in ratione ¶ Primo quia nō potest aliquid velle ꝛ alteri preeligere nisi dictatum sit a ratione esse preeligēdum cuius oppositū supponitur in questione. ¶ Secdo qr voluntas respectu duorum talium est ex se indeterminata nec potest seipsam per consequēs determinare ad alterum ſm auctoritatez cōmentatoris. 2. physico. vbi dicit ca. de fortuna ꝙ cōtingēs ad vtrū libet ꝛ equaliter indeterminatū non inuenit in potentijs agētibus per se: sed in passiuis tm̄. Et ita videtur dicere ꝙ potētia idēterminata ad aliquad duo est pure passiua respectu illorum et ita seipsam determinare nō potest ad alterum. Actus enim determinat: ꝛ sic potētia passiua est indeterminata. Non autē actiua: sed de ratiōe sua est determinata. Tertio quia appetit⁹ equaliter se habēs ad aliqua duo ad neutrū potest determinari stante equalitate illorum. Sicut Aristoteles ponit exemplum. 3. de celo de sitiente ꝛ esuriente equaliter qui nec cibū nec potum acciperet: sed staret immobilis inter vtrūq; et de terra ipsa q̄ stat īmobilis inter latrā celi: sic etiā in proposito. Dicunt etiam isti cōformiter ꝙ maiori ꝛ minori bono presentatis voluntati per intellectum voluntas nō potest eligere minus bonū stante iudicio de maiori bono ꝙ sit eligēdum. Tum qr nichil potest voluntas velle nisi ſm iudicium rationis. Tum quia minus bonū ad maius cōparatum habet rationem mali. Malum aūt non est eligibile vel volibile quare ꝛc. ¶ Tertio dicūt consequēter ꝙ non pōt esse malicia culpabilis in voluntate ſm culpam cōmissionis in actu volendi vel nolendi positiuo nisi precedēte errore in ratione: quia volūtas non potest velle aliquid vel nolle nisi iudicatū a ratione ꝛ si male vult oportet necessario ꝙ anteceder ratio erret ꝛ male iudicet ꝛ dictet volendū illud qđ non est nolendū: sed potius volendū. Ex oporteat ignorātiam ꝛ errorem precedere in ratiōe maliciam in voluntate. Probāt primo per auctoritatem Aristotelis. 3. ethi. qui dicit ꝙ omnis malus est ignorans. Secundo per auctoritatē eiusdē. 3. ethi. vbi dicit ꝙ deceptio propter delectationē videtur et nō existēs bonū bonū videt. Desiderant ergo delectabile: quia bonū apparet. Tertio per eūdē. 7. ethico. vbi approbare videtur sentētiam socratis qui dicit omne malum cōtingere ex ignorantia. vn de ꝛ ſm ipsum pene adhibētur in lege ad correptionem ignorātie ꝛ tm̄ in hoc videtur Aristoteles cōsentire ꝙ non cōtingit agere vel operari pter optimum nisi propter ignorantiam. Unde ꝛ ista verba dicit ibi ꝛ optimū querere circa passionē si propter ignorantiam quis modus ignorantie. Unde nō videtur dubitare quin queratur optimū circa passiomodo ignorantie. Hee sunt cōclusiones et motiuas non possit aliquid nollevel velle nisi ſm iudiciū rationis tū potest aliquid nō velle qđ iudicatū est a ratione. ¶ Primū probant sicut alij supra secūdū videtur eis esse necessariū: quia si non posset nō velle iudicatum a ratione necessario sequeretur rationem et necessitatē ab ipsa: ꝛ sic nō esset libera qđ est falsum: quare ꝛc. Tertij vero dicūt ꝙ volūtas nec potest velle vel nolle nisi qđ est iudicatum a ratione. Nec tali iudicio stante potest nō velle ipsum qđ est iudicatum a ratione: sed iudicio tali stante oportet ipsam velle illud qđ est iudicatū a ratione ꝛ nō potest pro eodez instanti nō velle. ¶ Ratio ꝛ motiuū ipsorum est: quia volūtas est pure passiua respectu obiecti presentati. Sed ī potestate pure passiui nō est nō agere presente actiuo sufficienti: ꝙ voluntas nō potest non velle iudicatum a ratione stante tali iudicio perfecto practico ꝛ in vniuersali ꝛ in particulari. ¶ Ad hoc etiam adducitur auctoritas Aristotelis. 7. ethicoꝝ vbi dicit sic. Si fuerit opinio vniuersalis rationis ꝛ altera particularis cuiusmodi est sensus ꝛ in vnū conuentant necesse est concludi confestim operari ꝛ ita voluntas necessario sequitur iudicium rationis ipso stante in vniuersali ꝛ in particulari: vt si arguatur sic. Omne dulce est gustandum hoc vinū est dulce: ꝙ gustandum cōsequitur necessario sequitur gustare nec potest non gustare: sic iudicas stante tali iudicio. Hec de ꝑmo articulo

¶ Contra ista arguo. Et ꝑmo contra cōclusionem generalem ꝛ ea que sequuntur ex ipsa probando ꝙ voluntas potest aliquid vel nolle actu positiuo qđ nō est iudicatū a ratione esse nolēdum vel volēdum: licet aliquo modo sit apprehensum vel cognitū. Et arguo primo sic. De peccato luciferi planū est ꝙ fuit peccatuz cōmissionis in aliquo actu positiuo quo aliquid voluit inordinate vel quia volitū non fuit cōueniens vel quia modus habēdi quē appetijt lucifer non fuit conueniens. ¶ Tunc arguo. Quero vtrum ratio vel intellectus suus iudicauit sibi illud esse ꝛ eo mō quo appetijt aut non. Si nō habeo propositum ꝙ volūtas potest eligere aliquid vel velle qđ non est iudicatū a ratione esse volēdum vel eligēdum vel non eo modo quo dictatū ꝛ iudicatum a ratione. Si sic ergo ratio sua ꝛ intellectus suus ante peccatū errauit. Sed hoc est impossibile ꝛ falsum: quia ſm Augustinum error est approbare falsa pro veris est pena peccati dānati. ¶ Tertio de libero arbitrio. pena autē nō precessit peccatū: ꝙ ꝛc. Dicitur ad istud argumētum ꝙ angelus peccauit ex negligētia vel inaduertētia seu incōsideratione quadam ꝛ ꝑterea ꝙ modus peccādi angeli non est nobis euidēs nec aliquis ad plenū determinat ipm ꝛ solū modo peccatum angeli ex fide tenetur. ¶ Dico ꝙ ex istis dictis habeo propositum. s. ex primo dicto ꝙ. s. ex negligētia vel inconsideratione peccauit: ꝙ elegit aliquid vel voluit non iudicatū vel consiliatū a ratione qđ est cōtra te. ¶ Similiter sicut argutum fuit

Arguo primo.

Secūdo.

supra in illa questione de peccato angeli. Aut illa negligētia vel incōsideratio fuit inuincibilis: ꝛ tūc faciendo ēm ipsam nō peccauit. Aut fuit crassa vel supina ꝛ imputabilis: ꝛ tūc necessario ipsam precesserit malicia ꝛ aliquod peccatū in voluntate: ꝛ tūc angelus peccauit ante primū peccatuz qđ est falsum. ¶ Preterea scōm dictum est falsum: satis esū expresse determinauerunt sancti de pctō primi angeli qđ non fuit ex erroze vel ex negligētia: sed ex mala voluntate propria sicut expresse dicit Anselmus de casu dyaboli in fine sicut allegatum est in precedēti questione. Et Augustinus dicit de hoc in tertio de libero arbitrio de modo peccandi dyaboli et aliorum peccātium dicēs ꝙ volūtas est prima causa peccādi necesse est cui recte peccatuz imputetur nisi voluntati. Tamen bene puto ꝙ nunq̄ aliquis sanctus posuit talem modū peccati in angelo qualem iste ponit. Preterea qđ dicit ex fide tenet peccatuz angeli dico ꝙ propter hoc nō minus est istud verum nec minus certū: immo magis verū vel saltem magis certū q̄ si omnes philosophi dixissent.

Secūda rōnci. Unde parū videtur curare de fide ꝛ de his que tenemus per fidem. ¶ Secūda ratio principalis est ista. Illa positio est falsa ꝛ impossibilis q̄ negat peccatum cōmissionis in actu volēdi vel nolendi contra propriam cōscientiam. Sed ista positio hoc negat: quia si illa positio est vera nullus peccat cōtra propriam cōscientiam volendo aliquid vel nolēdo quia peccare contra conscientiam est velle vel nolle contra dictamen actuale proprie conscīētie ꝛ rationis practice stāte tali dictamine alioquin nō peccat contra cōscientiā: ꝙ ꝛc.

Tertia ratio. ¶ Tertia ratio est ista. Si voluntas non potest aliquid nolle vel velle nisi qđ dictatum est a ratione esse. Quero quomodo potest auertere intellectum a consideratione alicuius obiecti ad cōsiderationem alterius planū est ꝙ hoc nō potest nisi volēdo: quia nichil mouet extra se nisi volendo. Tunc quero vtrū auertere sibi sit dictatum a ratione vel non. Si non est sibi dictatū a ratione vel iudicatum: tunc potest velle aliquid nō iudicatum prius a ratione ꝛ pari ratione cōtra illud qđ est iudicatū a rōne si sit sibi iudicatū a rōne: tūc cū prius iudiciū stetvsq; ad auersionē ꝛ auersionē simul in intellectu stabūt duo iudicia quorū vnū erit iudiciū aliqđ de aliquo obiecto ꝛ aliud iudiciū erit de auersiōe a tali iudicio ꝛ cōuersiōe ad aliud qđ nō videtur esse verū. ¶ Et cōfirmatur quia ab intellectione prioris obiecti potest auertere voluntas intellectum ꝛ cōuertere ad noticiam hui⁹ auersionis vel cōuersionis ꝛ per consequēs prima et scōa non stant simul. Et sequitur ꝙ volūtas habeat velle respectu nō cogniti ꝛ videtur posse confirmari qr ad actionē sufficit actiuum et passiuum approximata vel presentia et ista presentia potest esse obiecti ad potētiam realem vel per idētitatem que non est minor q̄ per intellectionē: ergo vel non oportet ꝙ obiectum sit precognitum vel saltem nō oportet ꝙ eo modo per omnia sit precognitū sicut est volitū etiā ex parte obiecti: ꝙ ꝛc.

Quarta ratio. ¶ Quarta ratio est ista. Si voluntas nō potest aliquid velle vel nolle qđ nō est iudicatum a ratiōe. Sequitur ꝙ deus de necessitate absoluta produxit mundum ꝛ meliori modo quo potuit vel ꝙ ipse peccauit vel peccare potuit. Sed vtrūq; est simpliciter falsum: ꝛ contra fidem: ꝙ ꝛc. Probatio consequētie: qr ēm illam positionez de? nō potuit determinate velle producere mundū nisi prius dictasset suus intellectus determinate mundum fore ꝛ eligendum mundum producere. Cum ergo intellectus quicquid dictat ante actum voluntatis circa illud idem obiectū mera necessitate naturali dictet et iudicet sequitur ꝙ intellectus diuinus mera naturali necessitate dictauit volūtati mū dum producēdum ꝛ pari ratione ex necessitate obiecti meliori modo quo potuit produci: ꝛ tūc cū vo luntas diuina non possit discordare a determinato iudicio sue rationis vel intellectus sui alioquin esset peccabilis: sequitur ꝙ de⁹ necessitate absoluta ꝛ eadem necessitate qua est impeccabilis determinauit mundū producēdum ꝛ meliori modo quo potuit produci vel si non determinauit peccauit peccato omissionis: propter diffformitatem voluntatis ad intellectum. Hoc autē est falsum: ꝙ ꝛc. ergo illa propositio vel positio est falsa. Hoc probo scdo per auctoritates sanctorum: ꝛ per articulos Parisiēn. et postea per auctoritates Aristotelis. ¶ Prima auctoritas est Augustini superius allegata in illa questione vtrum angelus potuit peccare. ii. super Genesim ca. vlti. vbi dicit de Salomone ꝙ non est credēdum ꝙ ipse ignoraret simulachra illa non esse adorāda: sed amore mulierū tractus faciebat qđ sciebat nō esse faciendū. Idem dicit. 14. de ciui. c. 41. tū oppositum videtur dicere. 17. lib. c. 8. Dicit enim ibi ꝙ fuit seductus igit volebat facere cōtrarium eius qđ dictatum erat sibi per rationē ꝛ quod ipse sciebat in actu. ¶ Ad hoc est auctoritas Bernardi de libero arbitrio ꝙ voluntas licet nō sine ratione: tū contra rationē potest eligere minus bonū. Nec valet qđ dicitur ꝙ hoc est verum cessante iudicio priori ꝛ aduenīēte alio. Primo quia hoc nichil est dictu quia de hoc nullus dubitat. Secūdo quia hoc est plane contra intētionem sancti: quia tūc nō esset contra rationē si cessante priori iudicio de maiori bono eligendo ꝛ aduenīente alio minori bono volūtas: tūc eligeret illud: quare ꝛc. ¶ Ad hoc est auctoritas Richardi. 8. de trini. ca. 5. Testis est ille lucifer ꝙ potest esse multiplex potētia ꝛ multifor mis sapientia vbi nulla manēt bonitatis vestigia: et econtra nulla bonitas esse poterit vbi potētia et sapientia defuerit ꝛ intelligit per bonitatē bonam voluntatem. Patet ergo ꝙ lucifer habuit sapientiam ꝛ errorem ꝛ hoc nō habuit bonā voluntatem: immo malam. ¶ Ad hoc est articulus parisiēn. expresse qui dicit sic. Articulus secūdus de volūtate vel libero arbitrio. Ex voluntas manēte passione et scientia in particulari ꝛ in actu non potest agere cōtra eam. Error supple. Et planū est ꝙ illud agere velle quoddam est: ꝙ voluntas potest velle aliqđ contra iudicium rationis stans in particulari et in actu. Nec potest exponi articulus ꝙ volūntas potest agere contrarium cōtrario aduenīente iudicio ꝛ cessante. ¶ Primo quia hoc est directe cōtra articulum qui ponit stare iudicium et in particulari. Preterea etiam quia fatuum fuisset de hoc fecisse articulum: quia nullum est de hoc dubium nec aliquis vnq̄ diceret contrarium huius expositionis. Preterea nō soluitur ad articulum etiā nec ad verba sicut nec ad mentē. Dicit enī articulus ꝙ scientia manēte recte in vniuersali ꝛ in particulari ꝛc. Tūc igitur quero a te quādo aduenit iudicium erroneū vel ex passione vel aliunde nō curo ēm ꝙ voluntas

potest eligere oppositū eius qđ prius iudicatus est ⁊ nō alias ꝺm te. Aut manet primū iudicium rectū cum illo erroneo aut non. Si manet tūc stant simul duo iudicia contraria de eodē ⁊ intellectus simul est verus ⁊ falsus rectus et erroneus simul iudicat aliquid esse faciendū ⁊ non esse faciendū: ⁊ cum voluntas necessario sequatur iudiciū ⁊ determinationem rationis sicut dicis sequitur ꝙ simul velit oppositа simul velit ⁊ nō velit qđ est contradictio plana vel nichil pōt velle contra te. Si non manet primū iudicium cū secundo aduenīente contra articulum est qui dicit ꝙ stante ⁊ manēte scientia recta in vniuersali ⁊ particulari ⁊ planus est ꝙ intelligit in actu: quia de statu habituali nō est dubium pōt voluntas in oppositum. Et si dicatur vltra ꝙ stant simul duo iudicia sed nō opposita: quia nō sunt iudicia omino ⁊ simpliciter determinata omnibus pēsatis: sed secūdum quid ex diuersis causis vt ꝙ fornicandum est: quia delectabile et non fornicādum est: quia contra legem dei ⁊ ista possunt simul stare quia non sunt iudicia simpliciter et omnibus pensatis deliberata ⁊ determinata. ¶ Contra. aut iudicia vera sunt equalia ⁊ efficacia equaliter: et tūc neutrū eorū potest voluntos vel necessario vtrūqꝫ quia secundū te est pure passiua. Aut sunt inequalia: ⁊ tunc voluntas necessario sequitur alterū. s. illud qđ precellit. Aut ergo precellit primū iudiciuꝫ sc̄z ꝙ non est fornicādum: quia contra legem dei et sic volūtas sequitur necessariа cōtra articulū. Aut aliud precellit ⁊ illud necessario voluntas sequitur per te igit nō erit dare casum in quo voluntas possit sequi rectum iudicium ⁊ nō necessario sequatur ipsum qđ est contra articulum semper. Et p̄ter hoc cum iudicio deliberato simpliciter ⁊ firmiter de aliquo agibili stat iudicium ꝺm quid de opposito. s. ex aliqua causa: licet nō simpliciter. igitur non potest adhuc velle voluntas oppositum: quia habet obiectum presens cognitū ⁊ non est impedita nec oportet ꝙ oppositum iudicetur simpliciter esse faciendū vel eligēdum: sed sufficit ꝙ sit cognitū vel ꝺm quid iudicatū sicut patet de quocūqꝫ alio obiecto: quare ⁊c. ¶ Ad hoc sunt auctoritates Aristotelis. Prima est. 3. ethicorū vbi dicit. Videtur autē nō eligere optima ⁊ opinari: sed opinari quidē melius propter maliciam autez eligere que non oportet: ꝯ ꝺm ipsum electio potest esse contraria opinioni ⁊ iudicio rōnis. Nec oportet ꝙ malicia ī volūtate p̄cedat error ī rōne. ¶ Scda est. 7. ethico. vbi vat differē tiā inter incōtinentē ⁊ intēperatū ⁊ dicit ꝙ intēperatus eligibiliter errans operatur malum habens p̄incipium corruptum. Incōtinens vero eligibiliter vincitur a passionibus nec habet in se corruptū Et ī eodē. 7. dicit ꝙ incōtinēs sequitur delectationes nō pſuasus id est nō errans nec deceptus. Sed intēperatus sequitur eas persuasus. Sed si voluntas nō posset velle cōtrarium eius qđ dictatum est a ratione: ita ꝙ necessario p̄cederet error in ratione maliciam in volūtate in actu positivo oīa essent falsa quecūqꝫ dicit de incōtinente. Ita enim habet p̄incipium vel rationēm corruptam sicut intēperatus et ita esset persuasum vni sicut alteri qđ est falsum. ¶ Preterea. 3. ethic. est auctoritas expressa. Si autē non ignorās operetur quis ex quibus erit iniustus volēs vtiqꝫ iniustus erit. Non ꝙ nō ignorans operaꝫ iniuste vel ex quib⁹ iniustus est. Preterea. 7. ethi. vbi repellit opinionē Socratis quidicebat ꝙ omne peccatū contingit in moribus ꝓpter ignorantiā. Patet hoc dicit em̄ ibi Aristoteles sic Ille sermo socratis quo dicit. Nullus estimātē esse aliquid optimū operari p̄ter optimum. Sed si aliquis operetur p̄ter optimū hoc est propter ignorantiā dubitat in his que manifeste apparēt. Videmus em̄ habētem estimationem malu nō abstinētez ab illo: sed sequitur passiōes ⁊ est auctoritas expressa. Et in eodē. 7. ca. 2. remanēs dubium confirmat istud Aristoteles. Posset em̄ aliquis dicere ꝙ aliquis estimās optimū potest operari p̄ter illud optimū: duꝫ tamē estimatio sit debilis puta si sit opinio tm̄. Sed si sit estimatio certa sicut scientia hoc non contingit. ¶ Contra hoc dicit Aristoteles ꝙ opinio potest esse firma sicut scientia. Quidā enim nō dubitant plus de eis que operātur q̄ de eis q̄ sciūt Sed scientia demonstratiua non cogeret: nisi quia remouet omne dubium ⁊ determinaret ad alteram partē. Cū ergo ⁊ hoc possit facere opinio: quia firmiter aliquādo facit adherere sicut scientia: ita cogeret opinio optimi ad sequēdum optimū sicut scientia optimi: ꝯ ꝺm Aristotelem siue opinetur aliquis siue sciat aliquid esse optimū tī potest operari p̄ter optimū ⁊ contra opinionē vel scientiaꝫ optimi. ¶ Sic igitur dico ꝙ voluntas potest velle vel nolle contra dictamen ⁊ iudiciuꝫ rationis. ¶ Ex quo concludo contra secundum dictū eorum ꝙ duobus p̄sentatis equalibus bonis ⁊ equaliter per omnia. Dico ꝙ voluntas potest se determinare ad alteruꝫ volēdum non volēdo aliud stante omino eodē iudicio de equalitate omnimoda eligēdorum: ⁊ similiter de maiori et minori bono ꝙ potest eligere minus bonū contra iudicium ⁊ dictamē rationis ꝛpotest se ad hoc determinare libere. Patet. Tū quia voluntas in sua libertate hoc habet ꝙ virtualiter per modū cause equiuoce talē determinationē contineat. Non em̄ repugnat effectui distinctionis formalis cōtineri in aliqua causa equiuoca: ⁊ per consequēs formaliter indeterminata q̄tum est ex se ad tale distinctionē vel actum determinatus. Tum qz voluntas potest se determinare ad minus bonum sicut voluntas diuina determinauit se ad minus bonū vniuersum q̄ potuisset ⁊ non fuisset ex ratione determinata sicut probatū est supra: ergo similiter ⁊ ad equale bonū alteri non volendo alterū. Tum quia in quolibet illorum nō obstante iudicio rationis reperitur ratio obiecti ipsius voluntatis siue in minori siue in equali ⁊ vtrūqꝫ est apprehēsum licet ratio iudicet vnū p̄eligēdum vel neutrū: ergo circa illud potest voluntas determinate habere actuꝫ suū dato ꝙ non circa aliud: quare ⁊c. ¶ Ad hoc est auctoritas expressa de bonis equalibus ⁊ equaliter p̄sentatis. Puta de duabus pulchritudinibus q̄ est allegata cū aliis in secūdo articulo questionis p̄cedētis. Et est August. 12. de ciuita. dei. Similiter de minori bono est auctoritas Bernardi supra adducta ī isto articulo. 3. de libero arbitrio: quare ⁊c. ¶ Ex quo concludo cum omnibus p̄cedentibus tertium dictū est falsum. s. ꝙ non possit esse malicia peccati cōmissionis in voluntate nisi p̄cedēte errore in ratione ⁊ cōtra hoc satis est argutū. ¶ Cōtra illos qui cum p̄rioribus ponūt ꝙ voluntas non possit velle vel nolle aliquid nisi iudicatū a ratione esse volēdum vel nolendū. Ponunt tī ꝙ voluntas

potest non velle illud quod est iudicatus a ratione.

¶ Quātum ad primū mēbrū satis est contra eos argutum. Quātum vero ad secūdum mēbrum quia in ipso dicunt verum nolo arguere tamē videtur alicui ꝙ ex isto dicto secūdo habēt concedere oppositū primi dicti. Nam sicut stante primo iudicio voluntas potest non velle illud qđ dictatum est. Ita potest reflecti super illud nō velle actu positivo volendo se nō velle illud. Sed hoc posito necessario habeꝫ ꝙ voluntas potest aliquid velle qđ non est a ratione vel per rationē iudicatus esse volēdum. Nam impossibile videtur ꝙ simul intellectus iudicet aliquid esse volendū ⁊ cum hoc iudicet volēdum non velle: quia simul iudicaret duo contradictoria de eodē qđ est impossibile. Ideo dico ꝙ non solum voluntas potest contra rationis iudicium nō velle: sed etiam velle vel nolle actu positivo. Et puto ꝙ ipsimet hoc freqnt̄ exp̄imur. Freqnt̄ em̄ dicūt multi se scire nō fiēdū malū. Et tī se velle facere maluꝫ. Similr̄ se scire bonū fiendū ⁊ tī nolle facere bonū. ¶ Contra tertios q̄dicunt ꝙ sic volūtas sequit̄ rōnē vt nec possit velle vel nolle nisi qđ dictatum est a ratiōe ⁊ iudicatū. Sed nec etiā potest non velle illud qđ iudicatū est a ratione stante iudicio tali: sed oportet eaꝫ velle. Dico primo ꝙ motiuum eorum nullū est: quia sicut ostēsum est supra voluntas nō est pure passiua sicut satis est ostēsum. Tunc em̄ totus processus in humanis actib⁹ esset naturalis et necessarius et nullo modo liber. ¶ Secundo quia ista positio tollit peccatū non solum cōmissionis sed etiā omissionis contra ꝓprias cōscientiam: quia sicut dicit voluntas nō pōt omittere illud qđ dictatum est a recta ratione faciendus stante dictamine ⁊ ita nō potest peccare cōtra propriam cōscientiam: quia nisi stet dictamē nō est peccatum contra dictamē conscientie. ¶ Tertio quia cōtra istam opinionē sunt omnes auctoritates adducte supra ad p̄obandū ꝙ voluntas potest velle ⁊ nolle cōtra iudicium rationis: ⁊ ita bene pōt non velle aliquid et omnem actum suum suspendere.

Tres ar. parisien. ꝺ opi. godefridi.

¶ Quarto cōtra istam opinionē Godefridi sunt tres articli Parisien. excōmunicati ⁊ expressi sicut possunt esse. ¶ Primus articulus est talis. Si ratio est recta ⁊ voluntas recta error: quia est cōtra glosam Augustini sup illud psal. Concupiuit anima mea desiderare ⁊c. Dicit enim Augustinus ibidem sic nō dicit desiderauit: sed dicit cōcupiuit desiderare. Videmus em̄ nisi nunq̄ ratione q̄ vtiles sunt iustificationes dei id est opera iusticie: sed infirmitate impediti aliqñ non desideramus. Preuolat intellectus sequitur tardus aut nullus effectus scimus bonū nec delectat agere ⁊ cupimus vt delectet. ergo secundum Augustinum ibidez intellectū dictante ꝙ iustificationes dei sunt bone ⁊ desiderā de hoc nō obstante voluntas potest nō desiderare.

Secūd⁹.

¶ Alius articulus est talis ꝙ voluntate existente in tali dispositione in qua nata est moueri ⁊ mouente sic disposito ꝙ natum sit mouere impossibile est voluntatē non velle error. Et planum est ꝙ hoc est stante iudicio rōnis ⁊ in vniuersali ⁊ in particulari

Tertius

¶ Tertius articulus est decimus quintus de volūtate qui dicit sic ꝙ voluntas necessario sequitur qđ firmiter creditum est a rōne ⁊ ꝙ nō potest abstinere ab eo qđ ratio dictat ⁊ ꝙ hec necessitas nō est coactionis sed voluntatis error. ¶ Isti sunt articuli expressi cōtra istā positionē: licet sint multi alij articuli adhuc tres vel q̄ttuor. Rñdetur tū ab aliqb⁹ sequacibus illius doctoris ꝙ volūtas nō de necessitate vult illud qđ iudicatum est a rōne: sed potest ipsum nō velle ꝓ alio instāti ꝓ quo nō durat tale iudiciū. ¶ Ista respōsio est nulla: qz pari ratiōe posset dici ꝙ suppositа generali influētia dei si supra apprōrimetur igni necessario cōburetur ꝙ hoc est error qz ꝓ alio instāti vel tp̄e ī quo nō approximaret posset non comburi. Similiter etiā qz fatuum fuisset de hoc facisse articulum de quo nullus dubitat nec vnq̄ cecidit oppositum eius in mentem hominis q̄tumcunqꝫ infidelis vel heretici vel saraceni. ¶ Quis enim vnq̄ dicit ꝙ voluntas illud quod vult ꝓ vno instanti vult necessario ꝓ omni istā ti. Et ideo dicit ille doctor principalis. Godefrid⁹ ꝙ non potest videre ꝙ articuli sint veri ⁊ ꝙ episcopus parrhisiensis peccat non reuocando illos articulos. Et ita oportet ꝙ homines contencioſi dicāt qui nolunt nisi propositio sensui ⁊ propositio capiti ad herere. Nam ꝺm Magistrum sententiarum ī prologo Inter veri assertionem ⁊ placiti defensionem pertinax pugna est dū se veritas tenet ⁊ se voluntas errore tuetur. Sed non propter dictum suū articuli sunt minus veri qz nescimus ad eos respondere dicendo consequenter ad sua dicta falsa ⁊ ad suam positionem simpliciter excommunicatā sicut patet per articulos. Hec de scdo articulo.

Ad ter. articu.

¶ Quantum ad tertium articulum oportet respondere ad motiua aliorum. Ad primum dico ꝙ licet voluntas non possit velle vel nolle aliquid simpliciter incognitum naturalit loquendo. Tñ dico ꝙ potest velle vel nolle aliquid quod non est iudicatum a ratione esse volēdum vel nolendum contra iudicium practicum rationis stāte tali iudicio. Ita ꝙ sufficit obiectum aliquo mō p̄sentari ⁊ aliquando soluꝫ in vniuersali aliqñ solum in simplici intelligentia nō composita qua dicatur hoc esse eligendum vel fugiendum sicut per simplicem actum intelligitur bonum ⁊ aliquando eodem actu malum sibi oppositum sicut priuatio ꝙ habitū. Aliquādo sub distinctione ad suum oppositū hoc est eligēdum vel illud. Aliquādo sub negatione ad suum oppositū: hoc est eligēdum ⁊ volendum ⁊ nō illud. ¶ Dico ꝙ voluntas potest velle illud qđ est iudicatū nō volendū vel fugiendū ⁊ nolle illud qđ est iudicatū esse volēdum tī cognitū aliquo modo ⁊ apprehēsum sufficit: ergo obiectū p̄sentari quoquo modo sed nō sic ꝙ iudicetur a ratione esse volēduꝫ vel nolēdum. ¶ Et ꝙ ista sufficiāt patet: quia in appetitu sensitivo qui nō minus depēdet a cognitione sensitiua obiecti sufficit ꝙ obiectum p̄sentetur per copulationē talem ꝺm ꝓpriā rationē talis qualitatis sensibilis. Nec oportet ꝙ dictetur esse bonū vel malum: sed absolute sufficit ꝙ sic p̄sentetur ad hoc: vt appetitus sensitiuus tēdat in illud vel refugiat. Non em̄ noticia sensitiua apprehēdit illas intētiones frequēter quas imaginatiua apprehēdit ⁊ appetitus sensitiuus ꝓsequit vel refugit: ergo similiter in voluntate respectu intellectus apprehēdit istas intētiones prosequēduꝫ vel fugiendū. Iustus em̄ non p̄sentat dulce sub ista intētione ꝙ sit prosequēdum vel fugiendū: sed

tantū dulce p̄sentat. ita dico in p̄posito sufficit q̄ obiectuz absolute p̄sentetur nec oportet q̄ sub ratione eligēdi vel fugiendi: ꝛ ita nō est volūtas sine obiecto vel operatur. ¶ Pꝛeterea possum velle scientiā Geometrie in particulari ꝛ planū est q̄ intellectus meus nō p̄sentat michi scientiā geometrie in particulari. Tunc eā scirem eam. Similiter etiā exemplum Auguſt. 10. de trini. q̄ ad volitionē alicuius sufficit noticia eius in vniuersali q̄tūcūq̄ non nouerit in particulari tū appetit in particulari. Sicut si dicatur alicui nescienti litteras quandā esse doctrinā qua quisq̄ valeat q̄tumcūq̄ lōge absenti verba mittere manu facta in silētio que verba rursus ille cui mittūtur nō auribus: sed oculis colligit statim talis cōcupiscit litteras discere ꝛ ī particulari et tamen non nouit litteras in particulari: sed tantum in communi. Unde dico q̄ licet volituz vel nolitum oporteat aliquomodo esse nolitum nō tū sic q̄ sit iudicatum a ratione esse fugiendum vel p̄sequendū: nec in particulari dato q̄ sit nolitum vel volitum in particulari. ¶ Ad tertium p idē dico bene q̄ voluntas p̄supponit aliquē actū intellectus circa obiectum sed non talē qualem tu dicis Vel dic q̄ verum est de voluntate inquātum est recte eligēs qz oportet eam sue regule p̄formari vt sit recta sed non concludit de volūtate absolute quin possit in oppositum eius qđ dictatū est p rationem.

Epilo. 8 nō necc. depēdentia volitiōisa ratione.

Ad ter.

¶ Ad tertium dico q̄ voluntas potest aliquid velle vel nolle sine omni cōsilio rationis dictatiuo qm̄ hoc est volendum vel nolendum immo contra omē tale consilium dato q̄ insit. Qm̄ dicis q̄ non qz electio est appetitus p̄consiliati. ¶ Dico q̄ non ita describitur electio sed appetitus intellectiu⁹ describitur. ¶ Et dico q̄ bene est intellectiuus p̄ tanto qz p̄supponit aliquē actū circa obiectū in ratione saltē simplicis intelligentie ſm rationē ꝓpriam sed nō talis actus iudicatiuus hoc esse volendū vel eligēdum. Bene tū verū est ad hoc q̄ electio sit recta ꝛ ꝓprie vocata electio est appetitus p̄consiliati sed hoc nō impedit proposituz.

Ad. 4m

¶ Ad quartū pt̄z de appetitu sensitiuo ꝛ intellectiuo q̄ lz vterq̄ p̄supponat in suo actu aliquā noticiā de obiecto nō tū oportet q̄ sic omnino obiectū cognoscatur sicut appetitur et dato q̄ oporteret hoc de appetitu sensitiuo nō tū oportet de voluntate ratione libertatis ingenite quā non habet appetitus sensitiuus

¶ Ad primū de equalibus bonis patet q̄ nō oportet q̄ ratio dictet alterū p̄eligēdum. Sed voluntas stante iudicio q̄ equaliter sint eligēda pōt vnū eligere ꝛ nō aliud. ¶ Ad secūdum dico q̄ volūtas non est pure passiua respectu eorum: immo est actiua habēs in seipsa virtualiter suā determinationē ad quodcūq̄ sibi placuerit. ¶ Ad propositionē cōmentatoris q̄ cōtingēs ad vtrūlibet vel indifferentia nō inuenitur nisi in potētijs passiuis. ¶ Dico q̄ si intelligit de mere passiuis falsum dicit. De actiuis vero q̄ in ipsis nō inuenitur cōtingēs ad vtrūlibet. Dico q̄ non dicit verū nisi forte intelligat de potētijs naturalibus que sunt determinate ad vnū Sed in potētia actiua ꝛ passiua libera dico q̄ est indifferētia formalis et determinatio virtualis sicut etiā oportet dicere cōmentatorem ꝛ dicit de voluntate q̄ habet determinare intellectū et planū est q̄ nō minus habet determinare seipsam. ¶ Ad tertium dico q̄ appetitus liber quicquid sit de sensitiuo ꝛ naturali non trahitur nec necessitatur ab appetibili nec determinatur: ꝛ ideo stante equalitate duorum appetibilium. Dico q̄ potest in alterū dimittēdo aliud quicquid sit de appetitu sensitiuo vl naturali de quibus ponūtur exempla Aristotelis.

¶ Ad primū de minori bono patet q̄ falsuz est cū nichil possit voluntas eligere nisi ſm iudiciū rationis. Ad scm dico q̄ minus bonū q̄tumcūq̄ maiori bono cōparatū habet rationē boni per se loquendo quia illa inter que fit cōparatio participāt ꝛ cōmunicant in forma. Verū est tamen q̄ per accidēs habet negationē maioris boni annexam ꝛ sic etiaz aliquo modo rationē mali ꝛ hoc etiā habet dato q̄ per intellectū non cōparetur maiori bono. Et isto modo oīnia pariter sunt aliquo modo mala habet: ergo per se rationē boni: licet sit minus bonū ꝛ ita potest eligi nō obstante q̄ malum per se non possit eligi vel appeti. ¶ Ad primū p̄o quarto dicto de ignorantia que necessario p̄cedit culpā cōmissionis. Dico q̄ assumit falsum q̄ voluntas nichil possit velle vel nolle nisi ſm iudicium rationis. ¶ Ad primā auctoritatem q̄ omnis malus est ignorans. Dico q̄ non video q̄ oporteat ipsum esse ignorātē vere ꝛ realiter: sed tm̄ interpretatiue: qz agit quasi ignorans. Unde nō puto q̄ dyabolus siue añ petm̄ siue post sit ignorans de peccato suo. ¶ Aliter dicitur q̄ Aristoteles verū dicit de hominibus: ſz ne sciens quid diceret q̄ omnes homines descēdentes ab Adam sunt percussi ignorātia quā incurrit homo ꝓpter primū peccatum. Sed hoc nō facit ad propositum. Potest eā hoc posito stare recte iudicium de aliquo ꝛ cū hoc voluntas eligere oppositū Aliter dicitur q̄ non oportet ignorātiam p̄cedere sed bene cōcomitatur vel sequit̄ peccatū sicut videtur innuere scriptura in Daniele. Concupiscentia decepit coz tuum ita q̄ cōcupiscētia fuit priorz similiter. Excecauit eā eos malicia eoruz. Aliter dicitur q̄ omnis peccās est ignorās: nō formaliter sed interpretatiue agēdo ac si esset ignorās. ¶ Ad secūdum dico q̄ Aristoteles dicit q̄ ꝓpter delectationē est deceptio. Sz illa deceptio nō p̄cedit actū malum: sed sequitur vel cōcomitatur et patet p ipsum q̄ non p̄cedit in incōtinēte: qz agit malū non persuasus. ¶ Ad tertium non cōsentit cū Socrate: immo ab eo plane dissentit. Bene tamē quesit si est optimū querere ꝓpter ignorantiam quis est modus ignorantie dubitatiue inquirēdo. An. s. sit ignorantia p̄cedēs vel consequēs: vel dici pōt q̄ hoc dicit non ſm dictū ꝓprium: sed repetendo dictum Socratis: vt inquirat de ipso. ¶ Ad illam rationē p̄o vltimis. Dico q̄ voluntas non est pure passiua respectu obiecti p̄sentati sicut ostēsum est supra. ¶ Ad auctoritatē Aristotelis de. 7. ethico rū dicitur q̄ Aristoteles soluit statim post dicēs q̄ oportet operari potētem non prohibitum ꝛ dico q̄ hec prohibitio vel impedimētum ne operetur est libertas voluntatis qua potest non velle quicquid p̄sentet ratio ꝛ quomodocūq̄ ad ipsum in p̄sentādo se habeat. ¶ Aliter dicitur q̄ qui sequitur passionem oportet q̄ iudicet seipsaz esse p̄sequendā nō formaliter ꝛ in actu sed interpretatiue quia facit malum ac si aliquis iudicās. Sicut quicūq̄ peccat mortaliter dicit interpretatiue deum velle non esse ꝛ non vult sibi obedire pluſq̄ si non esset. ¶ Unde etiam Aristoteles per hoc q̄ dicit non prohibitum

uat intelligere q̄ cum iudicio stante in vniuersali ꝛ in particulari stat non operari nec p̄sequi dictatum vel iudicatum. ¶ Aliter dicitur q̄ non sequitur cōsestim operari etiam vi iudicij rationis sic q̄ necessario nisi in incontinente vel in intemperato affectato male circa dictatum ꝛ ita quia voluntas dimittit se succumbere primo confestim sequit̄ operari non ad dictamē vel ex vi dictaminis sed ex malicia voluntatis. vnde si voluntas non staret nō sequeretur operari ꝓ toto posse rationis. Sed quia voluntas corrupta est primo vel circa finem vel circa dictatū ad finem stante iudicio ꝛ ista corruptione voluntatis necesse est confestim operari. Aliter dicitur q̄ si Aristoteles intendit sicut alij imponūt sibi q̄ ipse dicit falsum ꝛ contradicit sibīpsi in auctoritatibus superius allegatis: ꝛ in ista quā nunc allegant qđ non est putādum: ꝛ ideo auctoritas est exponenda. Hec de tertio articulo.

Quātum ad primū p̄rincipa/

Ad p̄mā ratio. p̄ci.

le dico q̄ maior est falsa. Licet enim appetitus rationalis nō possit aliquid nisi primo aliquo actu rationis de obiecto potest tamen multa contra iudicium rationis.

Ad secūdam.

¶ Ad secundum dico q̄ voluntas non est talis inclinatio sicut tu imaginaris sequens formam apprehēsam necessario ꝛ naturaliter sicut appetitus naturalis lapidis deorsum. Sed est potentia quedā libera distincta a ratione potēs agere cōtra rationem ꝛ ſm iudicium rationis licet p̄supponēdo aliquē actum rationis de obiecto ꝛ dico q̄ hoc pertinet ad libertatē talem creatā de scientiaz cuiusmodi est libertas voluntatz create per idē pater.

Ad ter.

¶ Ad tertium quādo dicis de libertate dei circa creaturas q̄ habet libertatem continentie que tamen nō potest aliquid contra iudicium rationis.

Ad q̄r.

¶ Dico q̄ verum est qz habet libertatem impeccabilem non sicut nostra voluntas. ¶ Ad quartum de cur voluntatis ī volendo quero a te quid voces cur voluntatis vel vocas cur ipsum finem actū actus ꝓprie quē vl vocas cur ipsum efficiens volitionis vel vocas ipsum cur obiectum volitionis vel nolitionis. Si primomodo tunc dico q̄ potest habere talis aliquem finem valde bene sicut si esset ſm iudiciū rationis finē dico intentū a volente. Si secūdo modo adhuc volūtas habet cur id est ipsa volitio ꝛ istud cur est libertas voluntatis vel volūtas ipsa que est cur effectiuum sui actus siue sit ſm iudicium rationis siue cōtra ꝛ hoc vel sicut causa partialis vel sicut causa totalis. Si tertio modo dico q̄ voluntas etiā habet cur: quia habet obiectū apprehēsum non obstante q̄ velit vel nolit contra iudicium apprehendentis ipsum: ꝛ sic semper voluntas habet suum cur aliquo modo.

¶ Distinctionū. xxvj. xxvij. ꝛ xxviij.

¶ Questio Unica.

vtrū gr̄a gratū faciēs sit in essentia aie vl in potentia ſic ī subiecto per se immediato.

Circa istas distinctiones quero de gratia vnaz

questionē. s. Utrum gr̄a gratum faciens sit in essentia anime vel in potētia sicut in subiecto per se in mediato. Videtur q̄ in essentia ꝓximo ꝛ immediate. ¶ Pꝛimo sic. qz ſm Augustinū de gratia ꝛ libero arbitrio gratia p̄euenit bonā voluntatē ꝛ sperat eā. Sed si gratia nō esset in essentia anime sicut in subiecto nō p̄eueniret voluntatē: sed magis sequeretur ipsam sicut accidēs suum subiectum. Si autē ponatur in essentia anime: tunc p̄eueniret ipsam voluntatē ꝛ est ꝓior sicut essentia ꝓior est q̄ potētia: ergo ꝛc.

Scdo arg. ad id

¶ Secundo sic. Habitus gratuitus nō videtur necessarius nisi ꝓpter distinctionē illius ī quo ponitur ad talem actum. Sed essentia est maxime indeterminata ꝛ indigēs determinatione: ergo gratia ponenda est in ea.

Tertio.

¶ Tertio sic. Gratia dat esse supernaturale. Esse autē primo ꝛ immediate respicit essentiam Primo enim datur rei esse ꝛ postea forme actiue ꝛ operatiue. Sic videtur esse de gratia ꝛ virtutibus in p̄posito.

Quarto

¶ Quarto sic. Actus gratie non est aliqua operatio vel actus elicitus: sed tm̄ esse gratuitum vel gratū actus. s. formalis. Sed actus potētie est operatio ꝛ actus elicitus. non autē essentie ergo ꝛc.

Contra Gratia et caritas

arguo ꝓ pte negeiusdem membri.

sunt eadem forma realiter sicut dicetur infra. Sed caritas primo ꝛ immediate est in potentia puta in voluntate. ergo ꝛc.

In ista questione sic proce/

dam. ¶ Primo inquirā vtrum gratia gratum faciens sit aliquid absolutum positiuum in grato.

¶ Secundo vtrum illud positiuum absolutum sit idem cum caritate ꝛ an sint eadem forma essentialiter. ¶ Tertio de questione vtrū gratia sit in essentia anime vel in potētia imediate sicut in subiecto.

¶ Quarto vtrum sit principium merendi vitā de condigno.

Quātum ad primū articu/

lum videtur aliquibus posse dici q̄ gratia gratum faciens nō est aliquid absolutū in grato: sed tātum aliquid respectiuum. ¶ Hoc probatur primo quia ſm ipsos hominē esse gratum nō dicit nisi denominationem extrinsecā a diuino beneplacito quo cōplacet sibi in isto ꝛ diligit eum ad premiū vite eterne. ¶ Unde ꝛ persona dicitur grata quā deus acceptat ad vitam eternā. Sed hoc non dicit aliquid positiuum absolutū in grato vt patet sicut nec sanū in vrina: g ꝛc.

Scda rō

¶ Secundo sic. Aliquis de non grato alicui fit sibi gratus sine aliqua mutatione facta in ipso per solam volūtatem ꝛ acceptationē illius cui sit gratus. ergo similiter de non grato fit aliqs gratus deo sine aliqua mutatione facta ī ipso. Sed hoc non esset si gratia diceret aliquid absolutū: ergo ꝛc.

Tertia.

¶ Tertio sic. Gratia dans esse gratī ex parte grati non videtur dicere nisi acceptationē passiuam alicuius ab ipso deo actiue acceptante. Sed hoc nō dicit aliquid positiuum absolutum sup acceptatum: immo solum respectū: ergo ꝛc. Maior patet: quia posita acceptatione passiua hominis advitam eternā ponitur homo esse gratus quocūq̄ alio circūscripto.

Quarta

¶ Quarto sic. Deus acceptat hominē ad cōsequendum gratiam de congruo sine omni positiuo absoluto superaddito illi: vt patet qz alioqui esset processus in infinitū in gratijs: ergo similiter videtur q̄ acceptet aliquem ad consequendum gloriam de condigno sine aliquo absoluto superaddito. Sed hoc nō est nisi facere talem gratū: g gra-

tia non dicit aliquid absolutū. Frustra esset ponere dicere aliquid absolutū ex quo totū potest fieri per respectum. Gratia enim non videtur nisi quedam rectitudo aīe supnaturalis. Rectitudo autē nō dicit aliquid absolutum quare ꝛc. Sz dico ꝛ teneo ꝙ licet nō possit efficaciter ostendi ꝙ gratia sit aliqd positiuum absolutū in grato ꝙ nichilominus sicut tenent cōmuniter doctores ꝛ sancti ꝙ gratia dicit aliquē habitum positiuum absolutum de p̄dicamēto qualitatis. Ad hoc adduco aliquas persuasiones tales. ¶ Primo sic. Econtrario se habet acceptatio diuina ad nos ꝛ acceptatio nostra ad alios. Sz quando aliquē acceptamus vel aliquid illud acceptatum per modum obiecti causat in nobis actum acceptādi vel amādi ipsum qui est aliquid positiuū absolutū: ergo ecōtrario quādo deus acceptat nos primo ad gloriam ipse causat in nobis aliquid positiuum absolutū infusum: ꝛ hoc nō est nisi causando in nobis gratiaz vt videtur. ¶ Secōo sic. Illud qđ est simpliciter nobilius in grato ꝫ sit fides et spes est aliquid positiuum absolutū. Patet qz illa sunt aliqua positiua absoluta ī nobis. Sed gratia est aliquid simpliciter nobilius ꝫ fides ꝛ spes vt patet: ꝫ ꝛc. ¶ Tertio sic. A contradictorio in contradictorium nō est trāsitus nisi per mutationē patet. 5. phi sico. Sed in gratificationē impij est transitus a cōtradictoriū a non esse gratuz ad esse gratū: ergo est ibi aliqua mutatio sed illa mutatio nō videtur terminari nisi ad aliqd absolutū ꝛ illud nō est nisi gratia: ꝫ ꝛc. ¶ Quarto sic. Impossibile videtur ꝙ per aliquid respectiuum sit aliquis condignus vt cōsequatur aliquid absolutum. Sed gloria est aliqd absolutū ꝛ per gratiā fit aliquis dignus gloria vt videtur saltē sm ordinationē diuinā ꝛ licet nō ex natura rei: ergo ꝛc. Dico igit ꝙ gratia gratū faciens vel dās esse gratū quomodocūq; intelligatur illud est aliquid positiuum absolutū. Sed hoc teneo magis ex cōmuni doctrina sanctorū qui hoc videntur sentire ꝛ oēs doctores ꝫ propter predictas rationes de quibus nō credo ꝙ efficaciter concludant. Tamen soluo ad rationes aliorum: quia nec necessario etiā concludunt oppositum. ¶ Quādo dicit in prima ꝙ gratia non dicit nisi denominationē extrinsecam ab acceptatiōe diuina actiua ¶ Dico ꝙ non est verū: sed dicit aliquid absolutum positiuuz causatū ab ipo acceptāte in mēte acceptati. ¶ Ad secundum diceretur ꝙ aliquis non fit de non grato gratus nisi per aliquam mutationē factā in aliquo quodcūq; sit illud vel in acceptāte vel in acceptato vel in aliquo alio. Unde ꝛ aliqua mutatio fit in acceptante modo qui prius nō acceptabat. Modo dico ꝙ ī acceptāte deo nō potest fieri mutatio. igitur oportet ꝙ in acceptato qui fit de non grato gratus vel in aliquo alio sed nō est ita probabile ꝙ in alio sicut in acceptato fit: ergo aliqua mutatio in ipo ꝛ probabilius videtur ꝙ terminetur ad aliquid absolutum ꝫ ad respectiuum. Ideo dico ꝙ pbabilius est dicere gratiam aliquid absolutū. ¶ Ad tertiuz dico ꝙ maioz est falsa. Non enim sm ordinationē dei positam quē cognoscimus ex sentētia doctorum esse gratiam tm modo dicit ecce acceptum deo passiue vel obiectiue licet absolute sit hoc possibile: sed hoc includit esse subiectum gratie alicuius habit⁹ positui absoluti. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ licet absolute loquēdo deus possit acceptare sic ad gloriaz non infundēdo aliquid positiuum absolutum tamē de facto nō fit ita ꝛ rationabiliter: qz acceptatio ad gloriā est ad aliquid pfectius ꝫ acceptatio ad primā gratiam de congruo ꝛ ideo rationabile est ꝙ sit sm aliquid absolutū. Nō sic autē illa. ¶ Preterea etiā deus acceptat bene ad gratiā de congruo mediāte aliquo positiuo absoluto vt mediāte actu naturali disponētis se ad gratiam cōsequēdā. ¶ Ad vltimū qđ tangit ꝙ gratia nō est nisi rectitudo supnaturalis vel pulchritudo vel sanitas anime et ista nō dicunt nisi respectus. Dico ꝙ licet ista super formas naturales absolutas in quibus constitūt forte nichil dicant absolutū in cozpozibus tū gratia dicit aliquid absolutum: quia dat esse supernaturale tale qđ non videtur dicere nisi aliquid absolutū positiuum preter animā consequētem in qua est sicut in subiecto. ¶ Preterea etiā istud est argumētum parabolicū vel metaphoricum qđ nichil concludit Sic etiā gratia dicitur talia predicta sicut christus dicitur leo vel lapis angularis sm aliquā similitudinē. Ex quo patet ꝙ non pōt concludi ꝙ christus sit vnum bzutū sicut leo nec aliquid insensibile sicut lapis. Hec de primo articulo.

Ad quintam.

Ad sm arti. ꝗstio.

¶ Quantum ad secūdum articulum est opinio aliquorum que reputatur cōmuns ꝙ gratia et caritas non sunt eadem forma essentialiter sed due forme absolute essentialiter distincte quarum vna est in substantia mentis sicut ī subiecto et alia in potentia voluntatis. Nihil vnum ꝛ idem est prius naturaliter et posterius seipso. Patet. Sed gra est naturaliter prioz caritate. ¶ Primo quia caritas est quedam virtus: virtus autē est dispositio perfecti sm naturam. s. existētiam naturalem sm Aristotelem. Cum ergo caritas sit virtus mētis ipsa presupponit animā vel mētem in esse p fecto. Sed mens nō est perfecta nisi per gratiam: ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Sicut se habet forma naturalis dans esse naturale ad virtutē naturalem dās operari naturaliter ita forma supnaturalis dās esse supernaturale ad virtutē supernaturalē. Sed ille differūt realiter ꝛ essentialiter sicut forma a forma sicut in igne differunt sua forma substātialis et sua vis actiua qua operatur vt calefacit puta caloz ergo sic etiā in proposito. Cum ergo gratia sit forma dās esse supernaturale ꝛ caritas sit virtus dās operari meritozie ꝛ supnaturaliter videtur ꝙ realiter distinguātur. ¶ Tertio sic. Dilectio ad alterum necessario presupponit aliquā similitudinē diligentis ad dilectum: quia fundatur sup ipsam. Sed caritas est dilectio habitualis ad deū: ergo presupponit in diligēte ad ipsum deū. Sed illa similitudo nō est nisi per gratiā. ergo caritas presupponit gratiā Sed nichil presupponit seipm: ergo caritas nō est gra. ¶ Quarto sic. Sicut essentia ad potētiam sic caritas ad gratiā: qz sicut ex essentia aīe fluūt potētie: ita ex gra fluūt virtutes. Sed essentia ꝛ potētia aīe realit ꝛ essentialit distinguūt sicut subiectū ꝛ accidēs: ꝫ ꝛc. ¶ Quinto quia inclinatio sequēs aliquā formā realiter differt ab ipsa. Sed caritas nō est nisi quedā inclinatio ꝓfis gratiā in aīa: igit ꝛc. ¶ Itē sicut virtus ꝛ caritas respicit potētiā sicut subiectū ita gratia respicit essentiā vt videt. Sz potētia ꝛ essentia nō sunt idē que sunt subiecta: ꝫ nec caritas ꝛ gra. ¶ Sed ꝫ istud michi videt dicendū ꝙ gratia ꝛ caritas sunt idem habitus ꝛ eadem forma essentialiter ꝛ eadem forma simplex. ¶ Ad hoc adduco primā rōnem. Quicūq; sunt due forme absolute essentialiter distincte quarū neutra includit alteram deus pōt facere vnam sine altera indifferēter quia hoc nullā implicat ꝓtradictionez. Sz deꝰ nō potest facere caritatē sine gra nec ecōuerso. tūc enim posset facere ꝙ aliquis simul esset dignus vita eterna ꝛ indigꝰ vita eterna: qz si faceret gratiā sine caritate per gratiam esset dignus qz acceptus ad vitā eternam ꝛ ppter defectum caritatis eēt indignus ꝛ reus pene eterne ꝛ per ꝓns simpliciter nō dignus qz sola caritas diuidit inter filios regni ꝛ filios perditionis. 15. de trinitate. ergo simul eēt dignus ꝛ non dignus quod est cōtradictio. ¶ Secūda ratio. Caritas sm Augustinum est donum dei excellentissimum. 15. de trinita. Tunc arguo. Illō qđ est donum sufficientissimū dei ꝛ excellentissimū in mente est idem cū caritate. Sed gratia ē huiusmodi ppter quod dictum est paulo. Sufficit tibi gratia mea. Sed qūo sufficeret gratia nisi esset donuz perfectissimum ꝛ excellentissimū. ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio est ista. Illi habitus quoꝝ est idem actus primus vel dare idem esse ꝛ idem actus scōs. puta idem operari sunt vna forma essentialiter. Sed sic est de caritate ꝛ gratia. Hā esse carū ꝛēē gratū idē sunt. Caris enim grece idē ē quod gratia latine. ꝛ sic etiā esse carum ꝛ esse gratū. Similiter de actu scōo qui est operatio. Dico ꝙ actus vtriusq; est diligere deū meritorie. Gratia enim per se respicit meritum ꝛ confertur ad merendū sm Magistrum in presenti distinctione. Et planum est ꝙ actus iste est prio meritorius inter omnes actꝰ ꝛ est actus caritatis. ergo ꝛē. ¶ Quarta ratio est ista frustra fit ꝙ plura quod potest fieri ꝑ paucioza. Sed omnia que dicūtur de gratia ꝛ caritate possunt saluari ꝑ vnā formam simplicem sicut patebit soluendo ad rationes ergo ꝛc. ¶ Dico igitur ꝙ gra ꝛ caritas sunt vnꝰ habitus ēntialiter sic dupliciter nominatus. Gratia enim est illud qđ summe placet deo in homīe qz est illud ꝙ quod acceptat ipm quōcūq; itelligatur Et similiter caritas ē illud qđ summe diligit a deo ꝛ placet sibi in homine ꝛ amatur qz est redamatio quedā ipsius dei. Dicitur autē iste habitus vnicus gratia inꝺtus vat esse gratū: sed dicitur caritas ꝑ quāto inclinat vel disponit ad actum scōm qui ē diligere deū ex caritate. ¶ Ad primū aliorū. dico ꝙ caritas nō presupponit gram nisi sm rōnem ꝑ tanto qz prius forma vat actū primū ꝫ actuz scōm vel ad ipm inclinet. Tu dicis caritas est virtus ꝓcedo Ita dico de gratia. Quādo dicis vltra ꝙ virtꝰ presupponit subiectū perfectū. Verū est sm naturam nō sm aliquē habitū: qz tunc in qualibet potentia esset habitus ante habitū in infinitū vel saltē aliqs habitus ante actum virtutis. ¶ Ad secundum dico ꝙ eadem forma naturalis dat eē naturaliter sm modum suum ꝛ operari sicut idem caloz dat esse calidum ꝛ est principium calefaciendi ꝛ eadez forma substātialis ignis dat esse ignē ꝛ generatiuū ignis sic in proposito eadē forma dat voluntati esse carū vel gratū ꝛexpari ex caritate. ¶ Ad tertiū nō opz ꝙ dilectio dei habitualis sm caritatem presupponat similitudinē mentis ad deū sm aliquā aliā formam a caritate sed bene ꝓsupponit dilectio actualis meritoriam aliquam similitudinem mentis ad deum secūdum habitum caritatis ꝫ est idez cū gratia ꝛ tūc dico bene ꝙ caritas ꝛ acꝰ diligendi meritorius ēntialiter distinguitur sed nō gratia ꝛ caritas. ¶ Ad quartū dico ꝙ illud dictū est nullū ꝙ ex gratia fluāt virtutes qz gratia ipa est excellētissima virtus que est caritas. Hec etiā ex aīa fluunt potentie imo ipa aīa est substātialiter idem cuz potentijs ipsis ptinētibus ad ꝓposituz. ¶ Nota hic quia nihil est dictu virtutes fluere ex gratia qz nō pōt intelligi nisi de effectiuo pncipio. Et planū est ꝙ ꝺtutes infuse nō fluūt sic a gratia prio qz ht̄ur per creationē. ¶ Secūdo qz summa illarum virtutum puta caritas est ipsa gra. ¶ Tertio qz cuz ille flurus esset naturalis ꝛ necessarius fides ꝛ spes nū ꝫ essent sine gratia sicut sine pncipio ex quo fluerent. ¶ Per istā rōnem potest ꝓbari idem de virtutibus adquisitis. ¶ Secōo qz tūc nulla virtꝰ posset adquiri a baptisato ꝫ diu esset in gratia. Similiter etiā de potentijs. Dico ꝙ nihil est dictu ꝙ fluant ex essentia: qz sicut dixi ī primo. Potētie supiores sunt anime cōsubstātiales nec habētur etiā nisi per creationē virtutes. ergo licet formētur ꝑ gratiam ꝓcomitātem nō tamē fluūt ex ipsa. quare ꝛc.

Contra ꝓ cedētem opi. instatur rōni ꝛ auctō.

Rōn ad rōez ꝓcedēn. opi. oppositē

¶ Ad ꝗntum dico ꝙ est pabolicū dictū ꝙ caritas sit inclinatio nisi sicut forma habitualis pōt dici inclinatio ꝛ dato ꝙ sic sit inclinatio nō tū seqtur gratiam sed ipamet gratia. Unde nō video etiaz ꝙ inclinātio in alijs dicat aliqd reale ꝓter formaz inclinantē qua intelligitur sequi sm rōnem. ¶ Ad vltimū dico ꝙ Si sic se haberēt gratia ad virtutes sicut essentia ad potentias tūc virtutes puta fides non possent esse sine gratia nec sine se inuicem sicut nec potentie sine aīa nec aīa sine potentijs nec ipe sine seminuicem et ideo dico ꝙ non est similitudo nec cōparatio queniēs ꝛ maioz est falsa qz gratia ē aliqua virtꝰ scz caritas indistincta re ꝛ rōne ab ipa extra intellectū: dico nō sic aīa cū aliqua potētia ē eadē. Preterea qñ dicitur in minori ꝙ aīa ꝛ potētie differūt essentialiter sicut subiectum ꝛ accidēs. Dico ꝙ falsum est ꝛ dato ꝙ esset verū deberet concludi ꝙ gratia est substātia sicut aīa. Et hec de secūdo articulo.

Refellit opi. ꝓcc.

¶ Quantuz ad tertium articulum. Est vna opinio ꝙ gratia est in eēntia anie sicut in subiecto. ¶ Hoc probant. Tum qz gratia ponitur ad reformandum ymaginē trinitatis pncipalius consistit in vnitate essentia ꝫ in potentijs ipsis. Tum quia essentia est prius accepta ꝫ potētia vel opera potentiaruz. Genesis quarto. Respexit deus ad Abel ꝛ ad munera eius. Hoc autez nō est nisi per gratiā ¶ Tum quia per gratiam iustificatur ꝛ etiā reducitur mēs in deum ꝛ ꝙ cōsequēs primo illud quod primo egreditur vel principiatur a deo eēntia aūt est huiusmodi nō potētia. ¶ Tuz quia gratia semper est in actu suo non autem potētia igitur non est in potentia sed in essentia. ¶ Tū quia agens principale magis debet ꝓfici respectu actionis ꝫ instrumētale. Essentia aūt est pncipalis potentia vero instrumētalis in agēdo. ergo ꝛc.

Opinio tenens gram eē in eēntia anime.

¶ Ista opinio est falsa ꝛ arguo ꝓtra eā. Tū qz gra ꝛ caritas sūt idē hit⁹ ꝛ eadē forma. Sz caritas ē in voluntate primo ꝛ mediate etiā sm ipos ergo ꝛc.

¶ Tum quia si gratia eēt prio in essentia tūc actꝰ mediatioz essentie ꝛ ꝓpinquioz eēt prio meritorio

ꝛ sic actus intellectus esset primo acceptus ꝙ gratiam ꝛ meritorius per ꝙsequens ꝯ actus voluntatis quod est falsum. ¶ Tum quia si sic esset primo in essentia tunc indifferenter respiceret actū cuiuslibet potētie sicut ꝛ essentia cōmuniter respicit quēlibet actum. Sed hoc est falsum tunc enim sequeretur ꝙ quocūq; potentia posset habere actum etiaꝫ circūscripta volūtate ꝛ actu ei⁹ posset habere actū meritorium quod est omnino falsum tūc enim si nō esset liberum arbitrium in actu nihil minus actus intellectus vel potentie sensitiue esset meritorius. ¶ Tum qꝛ gratia ꝛ gloria vel sunt idem vel gratia est dispositio ad gloriaꝫ ꝛ per ꝙsequens ad ideꝫ subiectum primum pertinent. Sed gloria cum sit habet pro ꝛmediato subiecto potentiam. ergo gra quare ꝛc. ¶ Tum qꝛ habitus qui ponitur ad determinante operandum non potest poni ꝛmediate nisi in potentia nō autem in essentia. Nam potētia immediate respicit operationem ꝛ determinante non autem essentia. Unde eēntia ipsius vt sic nullo mō est operari nec aliquis habitus: habitus essi ē quo quis operatur cum vult ꝑm Cōmentatorem tertio de anima. Sed gratia in genere habituꝫ ponitur ad determinatū actum merendi ꝛ proficiendi ad vitam eternam ꝑm Magistrum in littera ergo est ꝛmediate in potentia ꝛ nō in essentia. ꝓre ꝛc. ¶ Tū quia gratia expellit peccatum de potentia que ēvoluntas. ergo est in ipsa. ¶ Sexto quia gratia expellit peccatum de potentia que ēvoluntas. ergo est in ipsa. Iste rationes concludunt ꝑm illa|que tenemus non de actu meritorio ꝙ primus est actus voluntatis ꝛ ꝙ gratia directe ꝛ ꝑ se ponitur ad actuꝫ merendi necessaria ꝑm ordinationem diuinam que nunc ꝛ precipue supposito ꝙ gratia|et caritas sint idem sicut supra est ostensum. quare ꝛc. licet forte possent solui stante vel posita alia ordinatione diuina de actu merendi. Nam posito ꝙ gratia eēt in essentia ꝛ nulla esset caritas vel si esset poneretur ī essentia anime cum gratia quia non video ꝙ de necessitate sit ponēdus aliquis habitus ad merendu nec ad actum beatificum nec in essentia nec in potentia ex natura rei sed tantum ex ordinatione diuina et ita etiam potest poni habitus vbicūq; placet deo vel ī essētia vel in potentia. Et tunc si ī eēntia poneretur diceretur adhuc ꝙ primus actus merēdi esset actus voluntatis elicitus ab habente gratiam in anima ꝛ deinde alij actus imperati. Et ex istis patet ꝙ omnia argumenta absolute nō cōcludunt. ¶ Ad primum aliozum de ymaginatione dico ꝙ nō est ponere quartum habitum qui est perfectio essentie ꝑm vnitatem suam licet pertineat ad ymaginationē qꝛ essētia vt essentia nō opaꝫ ꝛ ideo non oportet ponere in ipsa habitum sed sufficit ꝙ in potentijs. Nec oꝫ ponere similitudinē per omia alioquin multa sequerentur etiam contra eos sicut contra me. Ad secunduꝫ dico ꝙ potentia prius est accepta ꝯ essentia ꝛ essentia nō nisi mediāte potentia. ¶ Ad probationem de Abel. Dico ꝙ deus respexit ad Abel quia ad suam potentiam volitiuaꝫ ad bonum actum eius interiozem ꝛ postea ad mūera eius exteriora Non sic ad Chaym. Et ita patet ꝙ non est ad propositum qꝛ si aspexisset ad Abel ꝓpter essentam aie cū essentie vt sicut non sic dū operari pari ratione posset aspexisse ad Chaym. ¶ Ad tertium dico ꝙ non est necessarium ꝙ illud quod immediatius exit a deo ꝑm esse nature immediatius reducatur in deum in esse gratie quia creatura rationalis nata est cooperari per suas potentias reductioni eius in deum ꝛ ideo ꝛmediati⁹ reducuntur potentie ꝯ essentie. ¶ Ad quartum dico ꝙ gratia non semper est in actu suo. Secūdo sicut nec potentia vel caritas ipsa cum qua est idem bene tamē semper est in actu primo vandi esse gratum vel carum. ¶ Ad quintum dico ꝙ essentia vñ essentia nullo modo est actiua in ratione principij quo sed prima actiuitas cōuenit sibi per potentiaꝫ ipsam ꝛ ideo currit ex falsa ymaginatione. scilicet ꝙ essentia sit principale ꝛ potentia secundarium agens. Hec de tertio articulo.

Rñr ad rōes opi. precedē.

¶ Quantum ad quartuꝫ ar/

ticulum. Inquiro vtrum habēs gratiam possit mereri vitam eternā de condigno. Et de hoc dicit vn⁹ doctoꝛ ꝙ duplex est hic opinio vna dicentiuꝫ ꝙ nō Alia est aliozum dicentium ꝙ imo. Ratio primoꝫ est qꝛ cōdignitas ꝓmij ad meritum. ꝛ econuerso attenditur penes equalitatem valoris ꝑm rectam estimationeꝫ. Hoc autem nullo modo est in propositio quia tale ꝓmiuꝫ solūmodo traditur ꝑm liberalitatem dantis. ergo ꝛc. Ipse autem doctoꝛ tenet cū vtriq; ꝙ in aliquo verū dicunt tamē verius dicūt illi qui dicūt ꝙ homo potest mereri per gratiaꝫ ex condigno. ¶ Ad primi verum dicāt probat: quia equalitas sicut dicit duplex ē. vna quātitatis ꝛalia ꝓportionis loquēdo de equalitate: quātitatis impossibile est ꝙ actus nostri meritorij qui sunt finiti equantur primo beatitudinis q̄ ēaliquo mō infinita saltē ratione obiecti diuini. Et isto mō verū dicunt primi ꝙ ex condigno nō potest habens gratiam mereri gloriam de condigno. ¶ Secūdum ꝓbatur ꝙ alij verius dicant ꝛ melius: quia meritum ꝛ ꝓmium nunq; debent equari ꝑm equalitatem quātitatis: semper enim ꝓmium debet esse maiꝫ bonum merito. Debet ergo esse inter ipsa equalitas proportionis que attenditur in iusticia distributiua ꝑm philosophum quinto ethicozum. Equalitas enim proportionis geometrice in ea reseruatur non autem arismetice. Modo ita est ꝙ inter ꝓmium glozie et meritum gratie: vel ex gratia aliqua proportio est ꝛ equalitas proportionis. Nam sicut virtute nostra naturali ꝛ actu meremur aliqd ꝓmū excedēs meritū ī valoze ꝛ ꝓmiuꝫ tpale qd tñ nō excedit facultatē nr̄aꝫ. Ita videt ꝙ ēm gratiaꝫ que est donum supernaturale ꝛ opera formata per ipsam possumus mereri ꝓmiuꝫ glozie supernaturale excedens simpliciter facultatem nostram ꝛ de condigno. ¶ Confirmatur hoc per apostolum secundo ad Thymotheum quarto. Reposita est michi corona iusticie. ꝛc. Sed dico sicut dixi Distinctione decimeseptime. ꝙ nulla condignitas est meriti ad premium ex natura rei nec equalitas quantitatis nec proportionis ꝙ non cōdignitas equalitatis. Patet quia secundum omnes meritum nostrum equare non potest in valoze premio vite eterne. ¶ ꝙ non proportionis etiaꝫ hoc probo. Primo sic. Apostolus ad Romanos octauo. Dicit ꝙ non sunt condigne passiones temporis ad futuraꝫ gloriam que reuelabitur in nobis intelligens hoc de actibus meritorijs ēm gratiam. Nam ꝛmediate

due opi. q. an hīs gr̄aꝫ pos sit mereri vitam eternam de condigno.

De eqlitate ꝓdi.

De proportione cōdigni. ad meritum.

dicit de existentibus in gratia ꝙ si filij dei ꝛ heredes. Heredes quidem dei coheredes autem christi Et statim sequitur illud quod allegatum est supra Sed planum est ꝙ non intelligit apostolus de condignitate que est secundum equalitatem quantitatis quia etiam isto modo merituꝫ temporale nō est condignum premio temporali quia premium semper est maius. Nullus enim meretur nisi intendēs maius. Unde non dicimus ꝙ commutātes res tantas mereantur ipsa quia accipiunt tantum pro tanto. ergo intelligit de equalitate proportionis.

¶ Secundo sic omnis qualitas q̄ est meriti ad premium est proportionis ꝛ non quantitatis. Sed cō dignitas negatur ab apostolo: ergo et talis condignitas. ¶ Tertio sic. Si esset equalitas etiam proportionis ex natura rei deus constitueretur debitor tanti ex necessitate alicuius doni creati. Sed hoc est falsum ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. quia quicq̄d faciat homo totum est debitum. ergo secundum talem condignitatem nihil amplius meretur. Probatio antecedētis. Cum feceritis omnia que precepta sunt vobis dicite serui inutiles sumus quod debuimus facere fecimus. ¶ Ultimo sic. Caritas vl̄ gratia ex natura rei nichil faciunt ad meritum sicut dixi in primo: nec ad ipsum necessario requiruntur. Sed tale quid non potest facere condignitatem meriti ex natura rei. ideo ꝛ cetera. Dico ergo ꝙ condignitas meriti ad premium nulla est ex natura rei ꝛ ex vi gratie vel actus sed ex sola voluntate diuina sic ordināte ꝛ promittente tale premiū pro tali merito sicut alicui promitteretur regnum pro leuando festucam si leuaret festucaꝫ deberetur sibi regnum non ex condignitate actus leuandi festucam sed ex promissione promittentis. Ad apostolum ergo respōdeo ꝙ corona erat sibi debita ex condignitate promissionis diuine non ex necessitate gratie vel actuum suorum que esset in eis ex natura rei: sed tantum ex auctoritate ꝓmittentis.

¶ Ad primum principale di/

co ꝙ gratia preuenit bonam voluntatem ꝛ preparat que scilicet est actus bonus meritorius: quia prioz est actu meritorio de condigno. Non autem est prioz voluntate pro tanto quia sit in prioꝛi subiecto vel si forte accipiatur gratia pro beneplacito dei gratuito. Tunc planum est ꝙ est prioꝛ voluntate ꝛ preparat ipsam effectiue ad bene volendum infundendo sibi gratiam gratum facientem.

¶ Ad secundum. Dico ꝙ licet essentia sit indiuisibiliter plusq̄ potentia non tamen est diuiduabilis ad operationem eliciendā sed magis potentia ipsa. Et ideo dico ꝙ non est ponenda gratia in ipsa vel aliq̄s habit⁹: is solū in potentia ipsa. ¶ Ad tertiū Dico ꝙ gratia dat esse supernaturale ad operandum. Et tale esse non respicit essentia sed potentia ipsa. ideo ꝛc. ¶ Ad quartum dico ꝙ gratia nō semper est in actu suo secundo sicut nec caritas cuꝫ qua est idem licet semper sit in actu primo vandi eē gratum sicut ꝛ caritas vādi esse carum aliquo modo quādiu inest subiecto: et ita gratia pertinet ad potentiam sicut ꝛ caritas non autem ad essentiam sicut nec caritas. ꝛc.

¶ Distinctionis vigesimenone. Questio Vnica.

Utrū iusticia oriꝫ ginalis fuerit aliqd donū supernaturale.

¶ Circa istam distin/

ctionem quero. Utrum iusticia originalis fuerit aliquod donum supernaturale. Videtur ꝙ nō sed naturale. Si fuisset donum supernaturale tūc per illud potuisset mereri ꝛ ꝓficere quia fuisset efficacius quam donum per quod homo potuit stare sicut erant angeli. Nam in hoc facile videtur de homine ꝛ de angelo. Et similiter videtur ponere. Magister. Sed planum est secundum Magistrum ꝙ homo per iusticiam originalem non potuit mereri ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Adam fuit vulneratus ꝑ peccatum in naturalibus secundum illam parabolam Luce decimo. Homo quidem descendebat ab Jerusalem in Jherico. ꝛc. Sed illa vulneratio nō potest intelligi nisi pro amissione originalis iusticie vt videtur. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Voluntas Ade secundum sua pura naturalia habuit aliquaꝫ rectitudinem quia nullam curuitatem ꝛ planum est ꝙ ab origine habuit eam. Sed rectitudo originalis nō est nisi iusticia originalis. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Anselmus de libero arbitrio capitulo decimoseptimo. Dicit ꝙ liberum arbitrium est potestas seruandi rectitudinem propter ipsammet rectitudinem ꝛ hoc maxime debet intelligi pro statu nature integre. Sed posse saluare rectitudinem est posse saluare iusticiam ergo ex puris naturalibus habuit homo posse seruare iusticiam ꝛper ꝙsequēs originalem iusticiam.

2o argꝰ ad ptem negati.

¶ Contra Adam post pecca/

tum perdidit originalem iusticiam. Sed non perdidit aliquod bonum naturale. Peccatuꝫ enim dyaboli fuit maius ꝛ grauius ꝯ peccatum Ade et tamen in angelo malo remanſit natura integra secundum Dionysium quarto capitulo de diuinis nominibus. ergo ꝛc.

Ad ptez affirma.

¶ In ista questione sic proce/

dam. ¶ Primo inquiraꝫ. Utrum iusticia originalis fuit donum naturale vel supernaturale. ¶ Secundo dato ꝙ sic. Utrum illud donum supernaturale fuerit gratia gratum faciens. ¶ Tertio vtrū per peccatum ꝛ spoliationē originalis iusticie fuerit Adam vulneratus in naturalibus et per quem modum.

Opi. hērici ꝙ pte affir. questi. ex q̄d ꝛ non simplr.

¶ Quantuꝫ ad primum Est

vna opinio Henrici. sexto quol. qui ponit ꝙ originalis iusticia per se intrinsece ꝛ directe nō dicit nec includit aliquod bonuꝫ supernaturale tamen bene cōcomitāter habebat annexum tale donū. Sūt ēm quinq; conditiones originalis iusticie. Quarū q̄tuor Magister ponit in ista disti. ꝛ Anselmus addit quintam de casu dyaboli capitulo tertio. conditiones quattuor quas ponit Magister. Non arguunt donum supernaturale. ¶ Prima enim conditio est ꝙ per ipsam homo non poterat mereri nec ꝓficere sic etiam nec per plura naturalia. ¶ Secunda conditio est ꝙ per ipsam originalem iusticiam potuit non mori ꝛ hoc etiam poterit esse in esse ex dono naturali qꝛ mors pena ē peccati qd̄ q̄dē pctm̄ non

Quinq; ꝓditiones originalis iusticie.

habuit ex naturalibus suis ab origie ꝓditiõis sue. Sicut enim i pura rectitudine naturali fuisset sine peccato. Ita z sine morte que ẽ peccati pena. Simi. liter etiam quia sicut ſtãte naturali rectitudine qua vires superiores fuissent deo subdite. Ita ẽtvires iferiores z elemẽta i corpe fuissent subiecta viribꝫ supioribꝫ z potuit aĩa ꝓtinere corpꝰ a corruptione

3ª ꝓditio ¶ Tertia conditio cõuenit cum prima z est q per

4ª ꝓdi. originalem iusticiam homo potuit stare z non proficere q non proficere in hoc est eadem cum prima Et patet vtraq; quia hoc conuenit voluntati ex defectu nature z insufficiẽtia ad merendũ. ¶ Quarta conditio est q iusticie originali cõseruande non sufficiebat liberum arbitrium nisi diuinum prẽberetur auxilium z ista non arguit supernaturalitatem: quia sic est etiam de omni dono naturali q ad

5ª ꝓditõ eius cõseruationem necessario requiritur diuinum auxiliuꝫ. Alioquin statim redigeretur in nihil omne creatum. ¶ Quinta conditio est de Anselmo q per eam homo semper potuit vitare peccatum. Et videtur esse eadeꝫ cum illa q per eam homo potuit stare. Et quãtum ad hoc tertia conditio z ista quinta bene arguunt aliquam supernaturalitatem alicui? doni ꝓpri. Homo enim erat ad tot obligatꝰ ex iure naturali ne aliquid penale incurreret corpori nec aliquid culpabile. Et ita ad sui perfectaꝫ custodiaꝫ q nisi deus preueniſſet eum non poterat semper vitare quin caderet saltem in peccatuꝫ obmissionis z licꝫ non commissionis z illa preuentio fuit per aliquod donum supernaturale infusum qõ directe non pertinet ad originalem iusticiam sꝫ annexe tantum et secundum acõmodationem nominis pro tanto quia sine tali dono non poterat vitare omnẽ peccatum z per consequens non incurrere curuitatem oppositam originali iusticie z mortem consequenter. Originalis ergo iusticia dicit oliquo modo duo. Vnum quod est rectitudo naturalis ipsius mentis sicut recte rectitudo virgule consergentis de trunco z aliud puta donum supernaturale aliquod eo mõ quo dictũ est supra. ¶ Qꝺ autem vtrumq; concurrat probatur de dono supernaturali de quo minus videtur.

¶ Primo quia alias amisso dono supernaturali posset stare rectitudo ipsa naturalis amisse illo dono supernaturali. Et tunc ex amissione originalis iusticie non incurreret quis peccatum nec esset debitor pene plusq; aliquis creatus in meris naturalibus quod est falsum. ¶ Secundo quia originalis iusticia que est ipsum peccatuꝫ originale priuat vel excludit vtrumq; scilicet tam rectitudinem naturalem quã donum illud supernaturale igitur originalis iusticia aliquo modo dicit vtrumq; eo modo quo dictum est supra. ¶ Dicit ergo iste doctor q preter donum supernaturale si quod est originalis iusticie oportet ponere in homine rectitudinem naturalem qualitatem quãdam que perditur q peccatum z incurrit curuitas quedaꝫ. Et ponitur exẽplum de virgula prius recta z postea curuata z sic per peccatum homo vulneratus est in naturalibus quia amisit illam naturalem qualitatem z incurrit curuitatem z spoliatus est gratuitis quia illo dono supernaturali infuso. ¶ Alij vero sunt qui adducunt rationes ad probandum q iusticia originalis fuit aliquid simpliciter naturale. Nec oportet ponere q fuerit aliquid supernaturale vel habuerit aliquid concomitans necessario. Tum quia iusticia originalis nõ erat nisi rectitudo naturalis ipsius voluntatis non deprauate circa iustum z pec catum z hoc est totum naturale. Nam potentia volitiua non deprauata fertur naturaliter in suum obiectum quod est bonum simpliciter z oppositum est sibi innaturale. Tum quia ista iusticia originalis non erat nisi debita subiectio vel magis qualine rebellione sicut appetitus sensitiui inferioris ad superiorem. Sed hoc est bonum naturale z oppositum est simpliciter innaturale. Vnde z Aristoteles dicit tertio de anima q spera superioꝛ mouet inferiorem. Sed contra naturã est q spera inferioꝛ moueat superiores. Et similiter elementa naturaliter consiliantur in corpore: quia alioquin naturaliter stare non possent sed discreparent. ¶ Et similiter materia obedit forme naturaliter ad operationem Et sic corpus ipsi anime ad operationem voluntatis circa bonum simpliciter : z hec omnia faciebat originalis iusticia. Tum quia si poneretur iusticia donum supernaturale hoc esset propter transquillitatem saluandam in statu innocẽtie inter appetitũ iferiorem z superiorem. Sed hoc non oportet quia rebellio inferioris ad superiorem non est nisi pena afflicta pro peccato. Tuꝫ quia si Adam stetisset ipse transfudisset originalem iusticiam: ergo erat donum naturale. Tum quia iusticia primi hominis fuit proportionata sue scientie. Scientia enim sua erat mere naturalis z infantasmate. Tum quia iusticia erat in potestate hominis. Quod patet quia amissio eius fuit peccatum ergo erat aliquid naturale simpliciter. Nec oportet ponere ad ipsam saluandam aliquid supernaturale. ¶ Dicunt ergo isti q originalis iusticia erat simpliciter naturalis hominis z presens status quez habemus est simpliciter homini innaturalis. ¶ Secundo dicunt q ista iusticia originalis erat in voluntate principaliter z in appetitu superiori: sed ex ipsa fluebat quedaꝫ dispositio in appetitum inferiorem vt de facili obtemperet superiori z prompte sine difficultate.

¶ Tertio dicunt q appetitus superioꝛ prius fuit auersus a deo per peccatum vel ab obiecto suo simpliciter bono z iusto z consequenter appetitus sensitiuus fuit conuersus ad bonum vt nunc z ad obiectum z effrenate z immoderate ex tunc tendit in illud. Erant enim prius ꝑ colligati vno vinculo originalis iusticie sed tunc solutum est vinculum z totum est peruersuꝫ. Iste sunt positiones aliquorũ

¶ Contra istas positiones quia in hoc cõue niunt q iusticia originalis erat donum naturale quo homo poterat non mori z quo vires inferiores obediebãt superioribus ad nutum z prompte z faciliter z elementa consillata erant in corpore z per consequens quantum ad ista status ille erat homini simpliciter naturalis z status modernus est simpliciter homini innaturalis: nitendo arguere quia omnia videntur mihi falsa.

¶ Et primo contra illam rectitudinem naturalez que ponit vnam qualitatem separabilem naturaelem. Tamen arguo sic. Suppono q voluntas potest fieri a deo in sua pura substantia non habens aliquam talem qualitatem. Tunc quero An est recta vel non : sed carens naturali rectitudine.

Opi. tenẽtes iusti. originẽ aliqd nãle simpliciter.

Refellitur opi. ꝓcedẽs.

Si est recta rectitudine naturali z recta z illa non dicit aliquam qualitatem absolutam sed solum dicit naturam voluntatis. Si nõ est recta ꝑ est curua sicut virga sin exemplum eoꝝ. Sed hoc est falsum. Tunc enim ex meris naturalibus z ex natura sua esset curua z ita nunq; posset esse recta manente natura sua. ¶ Secundo sic. Rectitudo naturalis voluntatis create est rectitudo libera. Ja hoc enim

Secꝺo ad idẽ argr. distinguitur g rectitudine aliarum potentiarum. Sed libertas vel rectitudo libera cõuenit voluntati ex se z natura sua intrinseca nõ ex qualitate qua dam superaddita: quia nec illa qualitas in se habz aliquam libertatem. ergo ꝛc. ¶ Tertio quia secun

Tertio arguitur dum Augustinum in Enchiridion. Aut volũtas non est aut omnino libera dicenda est. ergo ex eodẽ habet libertatem z esse voluntatez: sed ex seipa habet esse voluntatem formaliter. ergo z libertatez z per consequẽs rectitudinem naturalem libertatis vel liberam quod idẽ est. ¶ Quarto quia si ꝑ pri-

4º argr mum peccatum hominis fuit corrupta talis rectitudo que esset qualitas illa superaddita naturalis. Ita q ꝑmũ pctm fuisset foraliter ꝓuatio talis qualitatis prius inexistentis. Sequeretur q sivolũtas Ade fuisset creata sine tali q̃litate q non potuisset peccasse q̃diu semper caruisset tali qualitate. Sed hoc est falsuꝫ quia libera erat z poterat consentire vel dissentire recto dictamini iuris naturalis sine tali qualitate. Smiliter etiaꝫ qz tunc fuisset melioꝛ sine tali qualitate vel rectitudine q̃ cum ipsa. ergo ꝛc. ¶ Similiter etiam nec homo nec angelus potuissent peccasse in primo instanti quod nõ videtur verum. quare ꝛc. Exemplum eorum de rectitudine virge parum valet quia nõ puto q rectitudo virge addat aliquid absolutum super virgam sed vel addit priuationem curuitatis vel non distantiã me dũ ab extremis vel forte aliquid respectiuũ de quo non multum curo modo. Et ita diceretur q rectitudo naturalis ipsius voluntatis nihil absolutum positiuum dicit supra voluntatem. Sed si aliquid dicat illud non est nisi carentia vel negatio curuitatis peccati vel forte respectus conformitatis ad suum principium respectus dico habitualis. Ex quo patet q voluntas in seipsa creata sine tali qualitate esset naturaliter recta quia nõ deuiaret a suo principio nec haberet ex hoc peccatum aliquod sicut nec homo creatus modo a deo in puris substãtialibus.

¶ Contra aliud q per donum naturale poterat homo nũq; mori argutũ est supra distinctione. xix. q homo durante statu inocẽtie naturaliter erat corruptibilis z mortalis z tandem moꝛtuus fuisset nisi a deo per translationem ꝓuenta moꝛs fuisset non obstante q mors sit pena. ¶ Adhuc tamẽ arguo sic ꝓtra istud Primo homo componitur ex ꝓtrarijs vel saltez ex partibus actiuis z passiuis adinuicẽ z passione obiectiua que est dispositio ad corruptionem: z hoc p naturam illorum. Tunc arguo actiua z passiua ap ꝓximata adinuicem z naturaliter agentia nõ impedita necessario agunt inuicem z tandem mutuo se corrumpunt. Sed partes hominis sunt huiusmodi nec possunt impediri per aliud naturale stante approximatione earum ita paruꝫ sicut actio ignis in stupam approximatam. ergo ꝛc. Tota enim natura impedire non posset quin ignis approximatꝰ stupe non comburet ipsam. ¶ Secundo sic. Donum naturale hominis non potest prohibere principia naturalia hominis exire in suas operationes circa obiecta approximata z ita non potuit prohibere consumptionem humidi a calido. Cum ergo ex isto moꝛs proueniat non potuit impedire moꝛtẽ Dico ergo q per donum naturale non potuit hoc esse quod dicit Magister in secunda conditione q per originalem iusticiam homo potuit non mori.

¶ Contra aliud quod dicũt q per doctrinam naturales vires inferiores sine rebellione vel ꝓmpte z facile obedire superioribus non video etiaꝫ q hoc sit verum. Ostendo enim q sit impossibile per naturam z ita q fuit necessarium hoc fuisse per donum supernaturale z habetur propositum. Appetitus sensitiuus cum non sit appetitus ex se liber quantũ est ex se z naturaliter fertur toto impetu et conatu in obiectum suum presens qz sicut non habet potestatem sui actus: ita nec potest moueri in agendo. Agitur enim secundum Damasc. z non agit. Sed talis appetitus ꝓmpte z faciliter non potest obedire appetitui intellectiuo imo ipsum naturaliter impedit in actu suo sicut z intellectionem ipsam et hoc ꝓcipue si in eadem essentia fundẽtur. ergo naturaliter fieri non potest q appetitus infirmioꝛ sine tristicia z rebellione aliqua transquilletur cum superioꝛi appetitu. Et confirmatur hoc quia necessario mouetur ab obiecto sicut sensus. Vnde et in nobis sunt duo appetitus contrarij naturaliter secũdum Aristotelez. Contrarium enim q̃diu est in eodem cum alio resistit sibi nec potest totaliter subdi alteri sic quin semper q̃diu manet resistat sibi donec corrumpatur. Modo planum est q appetitus superioꝛ nõ corrupisset inferiorem in statu innocentie. quare ꝛc. ¶ Ultimo quantum ad hoc: qz hoc videtur habere voluntas coniuncta cum corpore z viribus inferioꝛibus q naturaliter condelectetur vel contristetur ipsis: z ita non solum vires ipsas non potest naturaliter sine tristicia z difficultate a suis obiectis retrahere: sed nec seipsam vt videtur. Non enim naturaliter poterat fieri vt voluntati esset bonum simpliciter z bonum diuinum delectabilius quam bona delectabilia secudum vires inferiores quod videbatur requiri ad hoc vt sic eẽt voluntas transquillata in obiecto suo: z ille vires sic faciliter obedirent voluntati. quare ꝛc.

¶ Dico igitur q si iusticia originalis habuit illas conditiões q non potuit esse donum naturale : sed oportuit q esset donum aliquod supernaturale. Probo ergo q non fuit homini naturalis nec in facultate nature status iusticie originalis quia tunc precipui philosophi et naturales deprehendisse potuissent hũc statum quem habemus modo non esse homini naturalem sed in naturalem priuatum aliqua perfectione naturali ipsius nature vel cuiuslibet persone puta rectitudine naturali z originali iusticia. Sed hoc est falsum. ergo ꝛc. ¶ Istam rationez satis pondero nisi vadatur ad sanctos qui fuerũt philosophi precipui qui nunquã hoc posuerũt. ¶ Secunda ratio quia iusticia originalis nec potest poni accidens proprium nature fluens ex principijs nature. Nec accidens cõe fluẽs ex principijs idiui dui: qz talia accidẽtia naturaliter insunt obꝰptentis sub specie. Nec ꝓt poni accidẽs cõe simplicit qz

Priaro suadens iusti originẽ eẽ donũ super naturale

Secꝺo rõ

tale accidens potest etiam esse alijs ꝛ ita vni sicut alteri licet non semper. ergo ꝛc. Probatum est supra ꝙ illa iusticia originalis si dicebat aliquid naturale non dicebat nisi naturam voluntatis. Sed natura eadem voluntas habetur modo ꝛ nō habetur iusticia originalis. g̃ nō dicit aliquid naturale.

¶ Preterea naturales perfectiones insunt homini vt in pluribus. Sed originalis iusticia nūq̃ infuit nisi vni homini ꝛ vni mulieri ꝛ breuissimo tempore igitur nō erat perfectio naturalis. Nec ē hoc probabile dicere. ¶ Quarto qꝛ si fuisset perfectio ꝛ habitus naturalis nō fuisset sic perdita per actū vnum peccati vt videtur sicut nec alij habitus naturales. ḡre ꝛc. ¶ Dico igitur ꝙ erat donus aliqꝰ supernaturale. Sed quale donū in se ꝛ quo ad subiectum in quo subiecto ꝛ quo ad effectus ꝛ proprietates. Dico de primo ꝙ erat donus aliquod positiuum absolutum creatum ꝛ per infusionem habitū quod nō erat in facultate ꝛ virtute nature: sꝫ in virtute dei ꝛ facultate tantum ꝛ erat aliqua qualitas ꝛ habitus quidam siue vnus siue multi non curo: quia pertinent ad secūdum membrum. De subiecto eius non video necessitatem ꝙ ponatur nisi inuolūtate ipsa ꝛ non in aliqua alia potentia. Si enim ponetur in alijs potētijs hoc maxime ꝓpter effectū transquillandi eas subvoluntate vt faciliter ꝛ prōpte sine difficultate vel tristicia obediuissent ei. Sꝫ hoc non est necessarium. Nam talis effectus nō inerat habenti iusticiam originalem ex vi ipsius iusticie originalis nec est possibile ex vi alicuius effect⁹ sicut dicetur statim in tertio membro. De effectib⁹ ergo vel conditionibus iusticie originalis. Dico ꝙ sicut dicit Magister. Homo per ipsam potuit non mori sub hoc tamē sensu quia si seruasset ipsam sicut ꝛ seruare potuit nunq̃ moriuus fuisset sed ante mortem translatus fuisset non quia iusticia originalis impediret actiones contrariorum vel partiū ab inuicem quia nisi translatus fuisset tandem homo morituus fuisset ꝛ consumptus sicut dixi distinctione. xix. Sed per ipsam homo poterat non mori sicut dictum est. ¶ Secundo dico ꝙ per ipsam homo nō potuit proficere merēdo vitam eternam de condigno sed bene potuit se ad gratiam disponere ꝛ eam mereri de congruo. ¶ Tertio dico ꝙ ꝑ ipam homo potuit stare ꝛ peccato resistere sub hoc sensu quia si seruasset eam quādiu eam seruasset nunquā peccatū mortale nec ꝓmissionis nec obmissionis incurrisset tamen cum ipsa originali iusticia aliquando cōsequutus fuisset gratiam sine qua non potuit toto tempore vite peccatum mortale effugere sicut dictum est supra. Tenebatur enim se ad ipsam disponere ꝛ si obmisisset illam dispositiones peccasset mortaliter ꝛ iusticiā originalē amisisset. ¶ Quarto dico ꝙ cōseruari nō poterat nisi speciali diuino adiutorio conseruando ipsam speciali influentia sicut etiam ꝛ fuisset creata speciali influētia. ¶ Ex quo patet quinta conditio Anselmi ꝙ homo habēdo ipsam ꝛ seruando semper vita esset vel vitare potuisset omne peccatum. Alique alie conditiones attribuuntur ei ꝙ per ipam fuisset delectabilius simpliciter bonum ꝛ mouere potētias in ordine ad simpliciter q̃ delectari cum ipsis in bono vel nūc inordinate ꝛ ꝙ appetitus sensitiuus ꝛ alie vires inferiores rationales per participationem obediuissent sibi ad nutum prompte faciliter ꝛ expedite ꝛ ꝙ obiecta nō mouissent virtutes inferiores precipue appetitum sensitiuum ad passiones indecētes vel disconuenientes nature. Puta ad timorem vel iracūdiam vel concupiscentiam deordinatā ꝛ effrenatā ꝛ aliqua alia adhuc possunt sibi attribui de quibus non multum curo ad presens. Et de omnibus istis conditionibus vel effectibus. Dico ꝙ non potuerunt conuenire vel inesse habenti iusticiam originalem ex vi ipsius habitus iusticie nisi forte delectatio circa bonum simpliciter ꝛ facilitas modi alias vires ex parte sui non autem ex parte virtum: sed omnia alia siue ex parte sui siue ex parte virtum inerant virtute diuina assistente ad tales effectus vel operando eos vel non acceptādo eos. ꝛc. Etiā acceptando vel amouendo impedimenta et contraria sicut suspendendo actiones obiectoꝝ in vires inferiores ꝛ sic in consimilibus. ¶ De prima conditione. Patet ꝙ non potuit esse ex vi habitus sicut nec translatio hominis ad aliam vitam preueniendo mortem de alia. puta de non posse proficere secūdum eam bene erat etiam causa ex parte ipsius dei qui nunq̃ acceptasset opera secundum talem habitum ad vitam eternam sine gratia licet potuisset. ¶ De secunda ꝓ quātum ad ꝙsequutionē gratie ꝛ vitationem omnis culpe ꝙ causa ex deo: ꝛ non ex vi habitus. ¶ De quarta ꝙ non poterat conseruari sine diuino adiutorio bene ꝙ hoc est ex vi talis habitus eoipso ꝙ talis creatura. Sed conseruatio ipsa erat ex virtute diuina per influentiaꝫ specialem. ¶ De conditione vltima vel effectu patet sicut dictum est de tertia conditione. De alijs vero effectibus vel conditionibus dictum est in principio huius membri. ideo ꝛc. Hec de positione.

Quid dicendū sit

Resolutio opi. precedē.

¶ **Adrationes** aliorum quas videntur primi innuere. ¶ Ad illud de prima conditione ꝙ illa conditio. scilicꝫ ꝙ per eam non posse mereri vel proficere non arguit ipsam esse donuum supernaturale nec etiam arguit oppositum: sed ex alijs argutum est supra.

Rsir ad rōes opposite

¶ Ad illud de secunda conditione de posse nō mori eo modo quo dictum est supra non potuit conuenire ex dono mere naturali. Dicis ꝙ imo qꝛ mors fuit pena. ¶ Dico ꝙ absolute loquendo mors non est pena hominis sicut nec bonis. Unde ꝛstante innocentia tandem fuisset mortuus: sed tamen pena est quia nunquam ex dono dei fuisset mortuus per translationem ad aliam vitam. ¶ Ad secundum de posse vitare. Dico ꝙ per aliquid naturale toto tempore vite sue non potuit vitare peccatum mortale sine gratia gratum faciente ꝛ sine dono aliquo supernaturali. ¶ Ad aliud de conseruatione sine diuino adiutorio patet quid sit dicendum ex ꝓmissis. Vel ad omnia ista simul dic ꝙ dato ꝙ nō arguerent donum supernaturale aliquod formale inherens tamen etiam non excludunt. sed sunt alique conditiones communes dono naturali vel supernaturali inherenti. ¶ Ad illa vero quibus probat ꝙ originalis iusticia connotat vel concomitanter dicit habitum supernaturalem. Dico ꝙ imo per essentiam dicit habitum supernaturalem ꝛ rationes sue ꝓme concluderent si aliquid valerent tamen dico ꝙ non valent. ¶ Dico enim ad primam ꝙ maneret rectitudo naturalis quantum ad illud positiuum quod dicit circūscripta aliqua qualitate supnaturali qꝛ maneret volūtas sic ꝛ mō manet

manente gratia vel absente. ¶ Et quando dicis ꝙ non quia tunc ille qui amisisset iusticiam non obligaretur ad penam. Dico ꝙ immo scilicet ex peccato suo vel demerito perdidisset eam sicut est modo de gratia. Stant enim ista duo simul ꝙ aliquis habeat rectitudinē naturales quātum ad omne positiuuꝫ absolutū quod dicit ꝛ cum hoc ꝙ sit reus pene ꝛ obnoxius culpe sicut patet in demonibus ꝛ tamen ille creat⁹ in puris naturalibus ꝛ stantibus nō esset obnoxius culpe nec re⁹pene qꝛ non solum haberet positiuum absolutū rectitudinis naturalis. Verum etiam negationē ꝛ carētiam cuiuscūq̃ culpe ꝛ curuitatis. ¶ Ad aliud dico ꝙ originalis iusticia puta peccatum originale non priuat rectitudinem naturalē. sꝫ positiuū rectitudinis sicut nec voluntatem: bene tamē aliquo modo priuat donum supernaturale ideo magis cōcluditur ꝙ originalis iusticia dicit de principali significato ꝛ eēntialiter donum supnaturale q̃ naturale.

Rsir ad rōes opi. tenētꝫ iu sti. origi. eē donuꝫ naturale

¶ Ad Rationes aliorum quibus probant ꝙ est mere donū naturale. Dico ꝙ accipiunt falsuꝫ ꝙ originalis iusticia nō sit nisi rectitudo naturalis Unde ꝛ si aliquis crearetur modo in puris naturalibus sine aliquo dono supnaturali nō ꝓpter hoc haberet iusticiā originalem nec est ille habitus naturalis quem ymaginātur sicut ꝓbatum est supra.

¶ Ad secūduꝫ dico primo ꝙ talis subiectio viriū inferioꝝ ad superiores nō potuit eē nec potest ex vi alicuius habitus nec ex vi nature nec ex vi habitus supernaturalis. Secūdo dico dato ꝙ potuisset fuisse ex vi habitus supnaturalis nō tamē ex vi alicuius rei naturalis. Quādo dicis ꝙ imo qꝛ inaturale est ꝛ contra naturam ꝙ inferior appetitus rebellet superiori. Dico ꝙ hoc ꝓtra naturā qꝛ cōtra rectam rationē naturalem ꝙ appetitus superior ꝓ mittat se sic moueri ab inferiori: sed non est sic ꝓtra naturam ꝙ sit violētum vel supnaturale sicut eēt si spera inferior moueat superiorem. ¶ Aliter dicit ē ꝙ appetitus inferior licet naturaliter possit moueri motu ꝓtrario ꝛ rebellare appetitui superiori: qꝛ superior dñatur sibi ꝑncipatu politico nō despotico ꝛ ita habet ius residēdi tamen nō mouet superiorem appetitum. Hoc esm esset contra naturam. Sed appetitus supior mouet se ꝛ appetit⁹ inferior potest se mouere motu ꝓtrario licꝫ nō moueat ipm sicut etiam spera inferior: licet nō moueat superiores mouetur tm̄ motu ꝓtrario. ꝛ hoc Aristoteles intendit.

¶ Ad ꝓfirmatiōes de cōsiliatione actuoꝝ ꝛ passiuoꝝ ꝛ de plena obediētia materie vel corporis ad operationē perfectaꝫ voluntatis talem dico ꝙ non potuerunt ista fuisse per donum naturale.

¶ Ad tertium dico ꝙ rebellio virium inferioꝝ ad superiores nō debet sic intelligi pena ꝙ oppositus eius scilicꝫ tranquillitas infuisset per donū nature sicut dictū ē supra de morte: sed qꝛ nō ifuisset stāte originali iusticia ꝛ hoc ex dono supernaturali non naturali. ¶ Ad quartum Dico ꝙ Adam nō transfudisset originalem iusticiā sicut nec aīam rationalem: sed deus infudisset. ¶ Ad quintum de sciētia Dico ꝙ nō oportuit talem ꝓportionē esse inter iusticiam ꝛ scientiam ꝛ ꝑterea habuit aliquam noticiam supernaturaleꝫ sicut dictū est supra ꝛ dicetur infra. ¶ Ad sextaꝫ Dico ꝙ originalis iusticia erat in potestate hominis cōseruāda nō quia fuisset donum vel esset donum naturale sed sicut gratia modo est in potestate nostra ad cōseruāduꝫ ꝛ tūc peccasset perdendo originalem iusticiam sicut ꝛ modo peccamus perdendo gratiam quia deus sicut ꝓptus disponētibus se infundere. Ita etiā in observantibus se a peccato gratiam conseruare. Hec de primo articulo principali.

Opi. tenens hominē fuisse creatuꝫ i gra gratū faciente.

¶ **Quantum ad secūdum ar**ticulum. Est vna opinio ꝙ homo fuit creat⁹ in gratia gratum faciente ꝛ ꝙ originalis iusticia et gratia gratum faciens erant realiter idem ꝛ vnum donum supernaturale. ¶ Qꝫ autem primi parētes fuerunt creati in gratia. ꝓbant. Tum quia opera dei sunt perfecta que imediate ꝓducūtur ab ipso. Tum quia a sua creatione habuerūt fidem sed nō informē sine gratia. Tum quia deus semp dat gratiam ꝛ est promptus infundere illis in quibus nullus est impedimentum culpe. Tum qꝛ iusticia originalis non fuit minus efficax dispositio ad gratiam q̃ caracter baptismalis vel aliquid tale. Sed caracter secū habet gratiā infallibiliter nisi assit impedimētum culpe. ergo ꝛc. ¶ Scdo ꝓbant aliqui istoꝝ ꝙ gratia ꝛ originalis iusticia fuerunt in primis parentibus idem donum ꝛ eadem forma per essentiā Tum quia originalis iusticia faciebat affectiones rectam circa deuꝫ ꝛ circa quodcūq̃ aliud citra deū ꝛ hoc est ꝓprium gratie. Tum qꝛ originalis iusticia faciebat bonum simpliciter delectabil⁹ voluntati q̃ quodcūq̃ bonum ēm sensuꝫ. Sed hoc ē gratie ꝓprium. Tum quia tollebatur per peccatū mortale quod est etiam ꝓprium gratie. Tum qꝛ omnia possunt saluari per vnum habitum ꝛ vnā simplicem formam quecūq̃ dicuntur de gratia ꝛ originali iusticia ergo. ꝛc. Sed dico contra primū ꝙ primi parentes non fuerunt creati in gratia gratū faciente.

Opi. de gra ꝛ orig. iusti.

¶ **Contra se**cundum etiam dicitur ꝙ gratia ꝛ originalis iusticia non possunt esse idem habitus. ¶ Primum ꝓbo sic. Homo nō fuit creatus perfectior q̃ supremus angelus: sed sicut dictum fuit supra angelus aliquis non est creatus in gratia. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. ēm Magistrum homo accepit a sua creatione vnde non potuit stare proficere nec mereri. Sed per gratiam pōt aliquis mereri ꝛ ꝓficere. g̃ nō accepit gratiam gratum facientē. ¶ Tertio quia habuerunt originalem iusticiam sufficiens donum meriti. ¶ Quarto quia simul accepissent gratiā ꝛ originalem iusticiam non videtur aliquibus ꝓbabile ꝙ ita cito Adam cecidisset. quare ꝛc. De ista ratione parum curo qꝛ licet a sua creatione Adam non habuerit gratiaꝫ tamen forte anteq̃ peccaret habuit vtrumq̃ scilicet originalem iusticiam a sua creatione ꝛ postea gratiā in aliqua sui conuersione ad deū non tamen fuit in gratia confirmatus.

Rēellit hec vltia opinio.

¶ **Contra se**cundum ꝙ scilicꝫ iusticia originalis ꝛ gratia non sint idē qꝛ tunc primi parētes accepissent gratiā a sua creatione sicut ꝛ originalem iusticiam. ¶ Secundo qꝛ non acceperunt gratiam vnde possent mereri ꝛ ꝓficere ꝛ tamen acceperunt originalem iusticiam

Iterum opinio q̃ cedēs im pugnat.

¶ Tertio quia originalis iusticia habebat effectus ꝛ conditiones que non possunt conuenire gratie sicut patet. Hec valet si dicas ꝙ illa gratia que erat eadem cum originali iusticia erat alterius rationis quam ista que est modo ꝓ statu

presenti Hoc enim est falsum. Sicut enim caritas non erat nec fuisset alterius rationis ita nec gratia Et q nō alterius rationis.patet qz in via ꝓpatria que sunt stat⁹ magis distātes ꝯ pñt stat⁹a statu in nocētie manent gr̃a caritas eiusdē rōnis. g̃re ꝛc.

Rñr ad rōes opi. oppositē

¶ Quarto qz iusticia originalis ẽm diuinā ordiationem recuperari nō potest nec poterat post peccatum. Gratia vero tota die recuperatur.ergo ꝛc. Unde dico bene q Adam recuperauit gratiā post peccatum non tñ originalem iusticiam ideo ꝛc.

¶ Ad primū aliorum ꝓ primo dicto. Dico q pari argumento posset probari q primi parētes fuerunt creati in gloria qz dei opera sunt perfecta non vniuersaliter ẽm qūlibet perfectionem sed ẽm diuine voluntatis ordinationē:ꝛ hoc est ea esse valde bona. Vel dicēdum q primi parētes fuerunt creati perfecti in naturalibus ꝛ in dono supernaturali iusticie originalis ꝛ hoc sufficit. ¶ Ad scām dico q habuerūt fidem vel aliquid loco fidei aliquā noticiam de deo: sed nō oportuit ꝓpter hoc q haberent gratiam donec per aliquē actum bonum se cōuertissent ad deū. Et dico q illa fides fuit inforis in ipsis in sua creatione nō tamē deformis per peccatum sicut est in peccatoribus sed cū dono ꝛ habitu nobili originalis iusticie mediante quo poterāt disponere se imediate ad gratiam. ¶ Ad tertium dico q nec caracter nec aliquid aliud superueniēs aīe est dispositio necessitās ex natura rei ad gratiā sed tantū ex pacto vel ordinatione diuina. Sic aūt non fuit de originali iusticia pactum vel ordinatū. quare ꝛc. ¶ Ad quartuz dico q deus ꝓ statu pñti qui est status gratie semper infundit vel conseruat gratiam vbi nō est ipedimētum culpe. Nam quilibet pro statu isto vel est filius gratie vel ire ẽm ordinationem diuinam. Nō sic autem in statu innocētie vel originalis iusticie. ¶ Ad primum pro scōo dicto dico q illud nō est gratie ꝓpriū: sed cōmune originali iusticie ꝛ gratie scz facere affectionem rectam.ꝛc. Vel dic q diuersimode hoc ꝙuenit eis:qz gratie cōuenit vt radici ꝛ principio merendi nō autem originali iusticie. ¶ Ad scām dico q nō conuenit hoc gratie. Videmus enim aliquos existētes in gratia qui nō faciūt multum delectabiliter opa bona nec multum delectātur circa deū imo pl⁹ circa multa alia ꝛ cū tristicia faciunt talia frequenter ꝛ difficultate. Patet de penitētibus de nouo q nō sunt assuefacti ad talia ꝛ tñ sunt in gratia. ¶ Ad tertium dico q nō est ꝓpriuz gratie tolli per peccatum mortale nisi forte pro statu isto. Sed hoc ēt cōueniebat originali iusticie pro illo statu licet eēt alicuius habitus distinctus a gratia. ¶ Ad vltimum dico q nō possunt saluari ꝙditiones originalis iusticie per habitū gratie sicut patet ꝛ ideo dico q non erant idem habit⁹: nec sunt eiusdem rōnis. Hec de secundo articulo principali.

Ad aliaſ rōnes sc̃ūdi dicti seu opinionis.

¶ Quantum ad tertium ar/

Ad 3m arti. pri. questio.

ticulum Quo scilicet homo ꝑ pctm̃ amittendo originalem iusticiam fuit vulneratus in naturalibus diuersimode dicit a diuersis. Quidā dicūt q homo fuit vulneratus in naturalib⁹ qz aliquis gradus intrinsecus fue ꝓfectionis substātialis fuit sibi amotus Ade ꝛ adnihilatus ꝓpter peccatum suum de meritorio. Sed hoc est falsum qz in substantia non sunt tales grad⁹ sicut patebit distinctione.32. Alij dicunt q natura ꝯdiu stabat cuz originali iusticia erat optime dispōsita ẽm dispositiones quascūq accidentales ꝓnaturales ꝛ proportiōatas ad eius cōseruationem ꝛ bonam cōsistentiam ꝛ per peccatum demeritorie fuit priuata a deo talibus optimis dispositionibus:ꝛ sic vulneratus est homo in naturalib⁹. Istud aliquo mō tolerari potest.scz q homo ex demerito peccati nō fuit ita bene naturaliter dispositus secūdum aliquas dispositiones naturales sicut ante. Tamen nescio quid es de hoc. ¶ Alij dicunt q natura fuit infirmata ꝛ vulnerata ꝓpter fructum illum quem comederunt qz sicut dicūt. Erat fructus quasi venenatus ꝛ infectus licz pulcher ad videndum ꝛ dulcis ad gustandū: ꝛ sic nō solum ex peccato demeritorie imo naturaliter ex infectione illius fruct⁹ fuit natura ifecta ꝛ vulnerata. ¶ Alij non ꝓcordant in hoc:qz sicut dicunt fruct⁹ ille erat multum bonus ꝛ hoc bene nouerat Adam qui sciebat naturas ꝛ ꝙditiones fructuū nec erat malū comedere ex ipso nō ꝓhibitum. ¶ Quarti dicūt quibus magis cōsentio q Adam fuit vulnerat⁹ in naturalibus eoipso quo fuit spoliatus gratuitis. Hā eoipso naturalia sua remanserūt quasi nuda ꝛ infirma ꝛ debilia ad resistendum malo ꝛ ꝙsequēdus bonum. Non qz in se intrinsece essent peiorata: sed qz auxilio supernaturaliū destituta ꝛ sic sua vulneratio fuit sua destitutio gratuitorū ex demerito ꝛ culpa. Non autem aliqua peioratio naturaliū in seipsis vel in aliquo gradu substātiali vel in aliqua dispositione naturali accidētali. Mꝫ aūt nō fuerit natura sic intrinseca peiorata in seipsa nisi per amotōnem gratuitorum. Videt ꝙsuaderi primo qz in angelis q̄ grauiꝰ peccauerūt naturalia remanserūt integra ẽm Dyonisiū. ¶ Scdo qz si crearetur homo in puris naturalibus sine peccato sicut est possibile esset eiusdem naturalis ꝙditionis sicut alij absq; peccato tamen. Sz dices q oppositum videtur innui in illa parabola. Luce.10.q homo incidit in latrones qui spoliauerunt eum. Ecce spoliatio gratuitoꝝ ꝛ plagis ꝑpositis abierunt semiuiuo relicto ergo fuit peioratus ẽm vulnerationē naturaliū in seipsis ¶ Dico q parabola sic potest exponi q fuit spoliatus gratuitis ꝛ plage fuerūt sibi ꝑposite scilz peccata mortalia ꝛ fuit relict⁹ semiuiu⁹ qñ ante peccatum habuit ducere vitam scz gratuitoꝝ ꝛ naturalum ꝛ altera tm̃ fuit sibi relicta ꝛ oīa ista stāt cū hoc q naturalia nō sunt vel fuerūt in seipsis peiorata sed tantuz sicut dictum est supra. Hec de secundo articulo.

Suasiones in oppositum.

Ad rōes oppositarum opi.

¶ Ad primum principale di/

Ad.2.

co q non obstante q originalis iusticia fuerit donum supernaturale per ipsam:tamē sine gratia nō potuit proficere sicut nec per fidem licet sit donum supernaturale potest aliquis mereri sine gratia. ¶ Quando dicis q fuisset donum efficatius ꝯ illud per quod homo potuit stare. ¶ Dico q non est verum sed ipsummet donuz per quod homo potuit stare erat originalis iusticia q̄ fuit sibi ifusa ab instanti creationis:ꝛ ideo magister enumerat eam inter bona creationis. ¶ Tu dicis angelis non est data aliqua talis originalis iusticia. Dico q non fuit necessarium. Nam ad standam ꝛ disponendus se sufficient ad gratiā sufficiebat pfectio nate āgelice. ¶ Ad secundū dico q Adā fuit vulnerat⁹ in

naturalibus sicut dictum est supra. Non quia iusticia originalis esset donum naturale. ¶ Ad tertiuz dico q naturalis rectitudo voluntatis ade ẽm purā naturalia sua non fuit iusticia originalis: sed aliquod donū a deo infusum erat originalis iusticia.

Ad.3.

Ad.4.

¶ Ad quartum de Anselmo dico q liberum arbitrium ē ptās seruādi rectitudinem habitam siue illa sit rectitudo naturalis siue sit rectitudo infusa iustitie:et ex hoc nichil sequitur. Ita ꝛ liberum arbitrium est potestas seruandi gratiam cum dei adiutorio. Nec tamen ꝓpter hoc gratia est aliquid naturale. Sic de ista questione ꝛc.

¶ Distinctionis trigesime.
Questio prima.

Circa istam distin

Scdo.

ctionem quero. Utrum in paruulo ab origine sit aliqua culpa. ¶ Videtur q non qz peccatum adeo est voluntarius q si non est voluntarium non est peccatum ẽm Augustinuz de vera religione. Sed in paruulo nullus effectus est voluntarius qz vsum voluntatis nō habet ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Nullus peccat in eo quod vitare non potest nec habet culpam in hoc. Sed paruulus ab Adam propagatus non potest vitare defectum vel carentiam originalis iusticie ergo in hoc non est culpandus nec habet aliquā culpam.

Tertio.

¶ Tertio. Item ad generationē paruuli concurrit generans ꝛ creans. Sed creans non peccat nec est peccati causa:nec generās peccat frequenter immo merē ꝛ ē in gratia sine aliquo mortali peccato:ergo nulla culpa sequīt in paruulo generato.

Quarto

¶ Quarto sic. Ea que sunt a natura null⁹ imputabit sicut ceco nato.3.ethicorum. Sed defectus originalis iusticie inest paruo a natura : ergo non debet culpari in hoc nec est aliqua culpa in eo plusq̄ si nasceretur cecus.

argu. ad ꝓtē affir.

¶ Contra

Ad Ro.5. Per vnum hominez peccatū intrauit in mundum in quo omnes peccauerūt ꝛc.ibidem de hoc: ſ hoc intelligitur de peccato originali contracto in oibus filijs ade originaliter ex ipso:ergo ꝛc.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo ostendam q in quolibet ꝓpagato ꝛ ẽm legem ꝓpagationis descendēte ab ipso est culpa originalis. ¶ Secundo inquiram quid est formaliter illa culpa originalis. ¶ Tertio quomodo ꝓtrahatur ab aīa paruuli. ¶ Quarto quomodo possit sibi imputari. ¶ Ultimo ad rationes:ꝛc.

Ad ꝑmū arti. q̄sti.

¶ Quātum ad ꝓmū articu/

lum firmiter tenēdum est ẽm fidem ꝛ scripturam ꝛ sanctos q in paruulo ab origine est aliqua culpa. In paruulo dico descēdente ab Adā ẽm legē ꝓpagationis naturalis. ¶ Ad cuius euidētiam notanduz est sicut dicit vnus doctor q ista nomina.ſ. defectus/malū/ꝛ culpa diſtingūtur ꝛ ꝙueniūt in aliquo. ¶ Primo quidez ꝙueniūt in hoc q quodlibz istorum dicit negationem alicuius perfectionis vl alicuius boni. Sed in hoc distinguntur quia defectus dicit generaliter defectum perfectionis cuiuscūqz siue nata sit inesse siue non. Unde ꝛ omnis creatura defectuosa est quia caret aliqua perfectione. Nulla enim creatura omnem perfectionē modo ꝓfectissimo possibili habere ꝑt sicut deus qui solꝰ perfectus ē ꝛ simpliciter bonus in vniuerso ẽm ꝓmentatorem.ſ.metha.cap.de pfecto. Omnis ergo creatura defectuosa ē. Malus autē dicitur defectus alicuius debiti inesse vel nati inesse/ꝛ istomodo oīa q̄cūqz carerēt perfectione sibi de vita inesse ꝛ ꝓ qñ debet inesse mala sunt:ꝛ malum istomodo in natura frequenter dicitur pctm̃.2. phisico. Culpa vero addit supra malum rationem voluntarij et subiecti ue ꝛ ꝑncipiatiue. ¶ Unde breuiter nulla culpa est formaliter nisi in voluntate ꝛ a voluntate intelligēdo de culpa primo ꝛ principal⁹ dicta. In alijs eīm potentijs bñ sunt actus culpabiles sed nō nisi qz a volūtate et forte nō sunt culpabiles nisi denominatiue a pctō volūtatis que ē i ipsa ꝛ ē formaliter culpa. Carentia ergo perfectionis debite inesse voluntati ꝛ a voluntate originata vel causata culpa est. Unde ꝛ in naturalibus licet sit vicium ꝛ pctm̃ non tñ culpa. ¶ Aduertēdū est tamen q culpa duplex est. Una ē actualis ꝛ illa semper ē a volūtate i qua est sicut in subiecto ꝛ alia ē originalis que non contrahitur per actum ꝓprium sed alienum sicut dicam infra. Et talis culpa non est ꝑncipiatiue a voluntate in qua est sicut in subiecto:sed ab alia tamē in voluntate ꝛ a voluntate licet alia ꝛ alia. ¶ Hoc ꝓmisso dico q in quolibet paruulo ꝓpagato ab origine est aliqua culpa:hoc non potest demonstrari quia est de facto ꝛ ptingēs:sed persuaderi potest aliquomodo quia in quolibet paruulo sic propagato ab adā sunt defectus penales sicut esuries/sitis/et alia multa. Sed defectus isti non sunt assumpti sicut fuerunt in christo: ergo sunt inflicti ꝛ poc nō est nisi ꝓpter culpam aliquam que videtur originalis in paruulo et fuit actualis in adam. Secūdo huius signum videt q libet nascitur cum eiulatu emittens primū vocem doloris in hunc mūdum ac si quilibet esset ꝓscius culpe ꝓprie quam ꝓtraxit

Duplex culpa.

Auctoritas ꝓtis affir. q̄sti.

¶ Ad hoc sunt auctoritates expresse scripture sacre. In psal. dicitur. In pctis ꝓcepit me mater mea Et in Job. Quis potest facere mundum de immūdo ꝓceptum semine. Nonne tu qui solus es. ꝛ Sapiēs etiam dicit q nemo mundus a sorde nec infās cuius diei vnius vita est super terrā. Hoc dicit Augustinus expresse de fide ad petrum sicut etiam magister ponit i littera. Firmissime tene ꝛ nullatenus dubites omnem hominem qui per concubitum viri ꝛ mulieris cōcipitur cum pctō originali nasci im pietati subditum mortiq̄ subiectuz. ¶ Ad hoc etiam est Anselmus de conceptu virginali. Similiter Augustinus in libro de natura et gratia.et in glosa ro.5.exponens illud apli. Sicut per vnum hominem in hunc mundum intrauit pctm̃ ꝛ per peccatū mors ꝛ ita in omnes homines mors pertransijt in quo omnes peccauerunt. Dicit Augustinus. Omnes vt ait apostolus Peccauerunt vtiq̄ in seipsis vel in Adam quia sine peccato nō sunt vel quia originale contraxerunt vel quia malis moribus male viuendo addiderunt. Sic igitur dico quantum ad primum articulum q quilibet ꝓpagatus descendens ab Adam de lege communi qz non intromitto me de virgine gloriosa originale pctm̃ ꝙhunt.

Ad 2m arti. Opinio d pctō oziḡi.

¶ Quantum ad secūdum articulum. s. quid ē illud originale peccatum vel originalis culpa. ¶ De hoc ē vna opinio aliquozū q̄ peccatū originale est aliqua macula carnis que macula non ē nisi priuatio alicuius qualitatis ꝓsequētis in carne per quas qualitatem fuisset caro subdita spiritui: & ista priuatione posita in carne caro ē rebellis spiritui & vires etiam inferiores superiozibus. ¶ Ad autem sit pctm̄ macula ista probant q̄ ē defectus perfectionis debite inesse carni vel ꝓsone: & ē voluntarius quia per malam voluntatem primi parentis seminata. ¶ Pro istomodo dicēdi arguitur primo sic: q̄ pctm̄ originale traducitur. Nichil autem traducitur nisi caro vel pertinēs ad carnem quia anima nec aliquid quod sit in ipsa traducitur: ergo ꝛc. ¶ Secundo q̄ alꝫ non fuisset necessariū q̄ spiritus sanctus purgasset carnez virginis ad conceptionem christi ne ꝓpꝫ contraheret originale ex infectiōe materie de qua facta ē fabrica sui corporis: sed hoc ē falsum. Hoc enim fuit necessarium ꝑm Damascē. lib. 3. capi. 2. vbi dicit sic. Spiritus sanctus superueniet in virgine purgans ipsam illi verbi deivirtutem susceptiuam tribuens ꝑm diuinum sermonem. Qui angelus dixit. Spiritꝰ sanctus superueniet in te ꝛc. ¶ Tertio q̄ si pctm̄ originale non eēt illa macula carnis traducte ab adaꝫ tunc creatus vel factus per miraculum purus homo de digito vno non ptraheret originale: sed hoc ē falsum quia non minus ē de genere adam quantū ad naturā et q̄ tota fuit infecta ī adā: ḡ ꝛc. ¶ Lōtra istā opinionē q̄dē fuisse Aḡri arguit Anselm. ex intentione de ceptu virginali capitu. 3. s. q̄ originale pctm̄ nō sit macula existēs in carne. ¶ Primo sic. Oē pctm̄ est iniusticia: ergo pctm̄ originale est iniusticia. Sed iniusticia non est nisi ī natura rationali que ē capax iusticie q̄ ē priuatio iusticie sicut nec iusticie. Caro autem non est talis nature: ergo ꝛc. ¶ Secūdo q̄ iniusticia non ē nata eē in qua cūq̄ parte rationalis creature. Puta in intellectu sicut nec iusticia sed tm̄ in parte effectiua: ergo multominus nata est esse in carne. Teneo istas rationes cum anselmo & addo alias q̄ si ista opinio eēt vera semp maneret pctm̄ originale ēt post baptismū q̄d ē falsum. Probatio antecedētis q̄ gratia baptismalis nihil tollit a carne & ita non tolleret pctm̄ originale sicut nec maculam illam carnis. ¶ Quarto contra istam opinionem q̄ beata virgo fuisset in pctō originali vsq̄ ad conceptionē filij dei quod ē falsum. Fuit em̄ in vtero sanctificata et celebrādū est oīno de sua natiuitate. ¶ Quinto quia paruulo moriente solueretur aīa a culpa originali sicut a carne & ita sine baptismo paruulus saluaretur. Nō potest ergo dici q̄ pctm̄ originale formaliter sit macula illa carnis. ¶ Preterea sicut dixi in precedenti questione non intelligo in carne innocentis stante adhuc originali iusticia talem qualitatem cuius priuationes isti ponunt pctm̄ originale propter q̄d sicut dicit Anselmus dico q̄ in carne non est plus pctm̄ originale nec infectio aliqua pertinēs ad ipꝫ quē de semine de quo dicit q̄ non ē plus de infectione q̄ in sputo vel sanguine vbi supra de ceptu virginali. ¶ Alij dicunt aliter q̄ pctm̄ originale essē tialiter duo dicit vnuz quod est materiale in ipso & illud est concupiscentia. Aliud quod est formale. s. carētiam originalis iusticie debite inesse ꝑm primā pctm̄ originale est in appetitu sensitiuo vbi est concupiscentia ꝑm vero aliud est in voluntate. Alij dicunt q̄ peccatum originale in aliquo consistit essentialiter et intrinsece et in aliquo ꝓcomitanter et extrinsece: ꝑm ꝑmum habet suum materiale & illud habitualis inclinatio & curuatio ad bonum sensibile & est in voluntate. Habet etiam suū formale & illud est carentia rectitudinis iusticie originalis debite inesse: & est etiam in voluntate. ¶ Quantum ad concomitans etiam habet suum materiale et illud est habitualis inclinatio immoderata & effrenata ad bonum sensibile vt nunc. Formale vero est carentia rectitudinis debite esse appetitui sensitiuo quomodo inerat in statu innocentie & vtrūq̄ istoꝝ est in appetitu sensitiuo. ¶ Sed nō video q̄ isti modi dicendi sint oīno veri. Non enim video q̄ pctm̄ originale dicat essentialiter et intrinsece cōcupiscētiam habitualē sicut dicunt primi. Primo q̄ nō video q̄ concupiscentia habitualis sit aliud q̄ appetitus sensitiuus concupiscibilis. Sed planum est q̄ ille est naturalis homini & non pertinet ad pctm̄: ergo ꝛc. Secundo quia pari ratione deberent ponere appetitum irascibilem vel iracundiam habituale pertinere ad pctm̄ originale sicut concupiscentiam vt videtur. ¶ Pmateriale priuationuz non ē nisi subiectum ipsarum. Sed concupiscentia non ē subiectū pctī originalis: ergo nec suum materiale. Similiter etiam non video q̄ inclinatio habitualis ipsius voluntatis ad bonum vt nunc & ēm sensum possit pertinere intrinsece & essentialiter ad pctm̄ sicut ponunt secundi quia videtur mihi q̄ illa inclinatio naturalis est voluntati sicut & naturale est voluntati coniuncte cōdelectari sensui & appetitui sensitiuo. ¶ Secūdo q̄ nō video q̄ illa inclinatio habitualis sit aliud q̄ voluntas ipsa quantum ad reale positiuum quod dicit ista inclinatio: ideo ꝛc. De illo vero concomitante & annexo quod ponunt pertinere ad pctm̄ originale. Non video q̄ inclinatio illa naturalis appetitꝰ sensitiui in suum obiectuz debeat pertinere ad pctm̄ propter consimiles rationes plusq̄ oīa naturalia hominis. ¶ De formali vero illius ꝓcomitanter vel ꝓnexi q̄d priuatio rectitudinis appetitus sensitiui non video q̄ in appetitu sēsitiuo sit aliqua priuatio alicuius rectitudinis que esset aliquis habitus positiuus differens ab appetitu sicut ipsi ymaginātur. Nam sicut dixi supra. Nō video q̄ in statu innocentie vel originalis iusticie esset ponendus aliquis talis habitus ī appetitu sēsitiuo vel viribus inferioribus. Nam aliquis habitus hoc nō potest q̄ ꝓsentibus actiuis obiectis q̄diu manent ꝓsentia. Dico non moueatur appetitꝰ sensitiuus ab ipsis ēm modum actionis obiectoꝝ sed oppositum fiebat p diuinam assistentiam eo modo quo dictum est supra. Dices q̄ immo q̄ videmꝰ q̄ p habitus aliquos acquisitos in potentijs inferioribus faciliter & prompte obediant imperio voluntatis. ¶ Dico q̄ nō obediūt ī hoc q̄n obiectis ꝓsētibus sicut ad actionem & passionem requiritur patiantur potentie ab ipis/ sed bene obediunt quantum ad fugam obiectoꝝ & prosequutionem aliorum. Unde appetitus sensitiuus non obedit in hoc quin bene dispositus delectetur in dulci gustato et tristetur in amaro & ī pulchro vel turpi viso. Sz bene aduertit visum vel gustū ꝓsētis obiecti sic: ideo

concupiscētia habitualis est appetitꝰ sensitiuꝰ concupiscibilis.

Impugtur opi. ꝓcēd.

alia opi. de peccato oziḡi.

ꝛc. In statu innocētie & originalis iusticie sic erat q̄ appetitus ab obiecto terribili quantūcūq̄ viso vel ꝓsentato seu apꝓhenso nō mouebatur ad timorem nec ab obiecto concupiscibili ad concupiscentiam immoderatam: & sic de alijs que nō possunt fieri p formas aliquas vel habitus sicut patet. ¶ Dico ergo aliter tenēdo viam Anselmi de ceptu virginali q̄ peccatum originale nil aliud est nisi priuatio vel carentia originalis iusticie debite esse et quādo debet inesse & debetur haberi. Alioquin nō est debita inesse & oportet q̄ carentia illa non sit p actum proprium sed alienum. ¶ Dico ergo q̄ peccatum originale in paruulo non est nisi carentia iusticie originalis doni illi⁹ supernaturalis supradicti debiti inesse q̄ nisi deberet inesse eius peccatuz non esset & p actum alienum puta alterius se habētis p modum ꝓncipij ad istam. Unde licet adam p peccatum careret iusticia originali debita inesse tamen p actum proprium. Non ergo habuit peccatū originale sed actuale sicut patet & talis carētia originalis iusticie debite inesse nihil dicit positiuū formaliter & intrinsece in habente ipsam pluſq̄ ī non habēte ipsam puta in ligno. Unde non oportet ire ad qualitatem mozbidam nec ad aliquid aliud positiuum. ¶ Ex ista descriptione apparent multa de peccato originali. Primo appet q̄ est vnum ī quo libet sicut originalis iusticia nata vel debita inesse que dicit vnum habitum in voluntate tantum sicut dictum est in questione precedente. ¶ Secūdo apparet q̄ ē in volūtate sicut in subiecto quēadmodū & originalis iusticia habet vel habebat voluntatem pro subiecto & tm̄ voluntatem. ¶ Tertio appet q̄ peccatum originale non est ꝓuatio vel negatio alicuius rectitudinis naturalis quantum ad positiuū qđ dicit talis rectitudo sed magis rectitudinis supernaturalis que ē originalis iusticia. ¶ Quarto apparet q̄ non est ꝓuatio originalis iusticie absolute loquendo sed debite inesse & pro quando debet inesse & ideo non manet post baptismum in baptisato. Nam licet post baptismuz in baptisato sit negatio originalis iusticie quia ipsam nunq̄ recuperat tm̄ non manet peccatum originale q̄ tunc iusticia non est debita inesse sed magis gratia ipsa. Unde ī baptismo commutatur debitum habendi iusticiam originalem in debitum habendi gratiam que confert in baptismo nisi interueniat ꝑpedimentū. ¶ Quinto appet ex dictis q̄ peccato originali q̄d dicaꝫ non correspondet pena sensus quia nō est peccatū actuale contractum per actum ꝓprium sed p alienum: sed tm̄ sibi correspondet pena dāni que quidē est priuatio vel carentia diuine visionis & fruitiōis sicut magis forte inferius apparebit. ¶ Sexto dico q̄ patet q̄ originale pctm̄ est equale in omnib⁹ & non est grauius in vno q̄ in alio sicut nec originalis iusticia fuisset in vno ꝓfectior q̄ in alio ¶ Hoc patet p Anselmū de cōceptu virginali. cap. 21. vbi dicit. Pro pctō originale nec maius nec minus potest esse q̄ dixi. s. cum infans iam rationalis ens non habet iusticiam quam acceperat adam et quaꝫ sp debz habere: quare ꝛc. ¶ Et dico q̄ ista positio anselmi saluat omnia dicta sanctoꝝ de peccato originali. Dicitur enim ab aliquibus concupiscentia ab aliquibus languoꝝ membꝛoꝝ: ab alijs lex mēbꝛoꝝ: ab alijs tyrannus: ab alijs fomes que omnia sunt vera p causalitatem vel quasi causalitatez

Que ex pctō oziḡi. appeant deduci.

ad rōnes

Nam peccatum primi parētis quod fuit in ipso actuale & aliorum in ipso fuit originale demeritorie causauit omnia ista in actibus suis. Duz enim adā habuit originalem iusticiam fuit in ipso tranquilitas virium superiorū ad inferiores & econtra sicut dictum est supra q̄ originali iusticia pdita & amissa appetitus sensitiuus iuxta naturalem conditionem suam statim ꝓrupit immoderate in actus suum circa obiectum concupiscibile & tunc adam primo sensit concupiscentiam actualem & rebelliones appetitus inferioris ad superiorē & posteriores etiam hoc idem sentiunt demeritorie hoc ꝓpter pctm̄ et omnia illa que supius sunt nominata. ¶ Unde apls ad ro. 7. dicebat. Video aliam legem in membꝛis meis repugnantem legi mentis mee. Et illa ꝓuatio que est essentialiter & formaliter ipsum peccatum est causa vel quasi causa remouens ꝓhibēs cōcupiscentie actualis nō p se causa positiua & effectiua actualium positiui effectus: sicut dicit Anselmus 5. cap. de conceptu virginali dicens de originali iusticia. Non enim iniusticiam talis res est qua inficiatur anima sicut corpus veneno & qua anima faciat aliquid sicut facit maliciosus homo quando facit mala opa: sed sicut si rupta cathena vagaret fera īdomita & absente gubernatore nauis euagatur dicimus enim q̄ hoc facit absētia gubernatoris nō q̄ illa absentia aliquid faciat cū nichil sit. Sed q̄ si non esset absentia nequaq̄ hoc fieret vel fierēt. Eo demodo de iusticia si adesset sic igiꝝ patet quid ē peccatum. ¶ Ad rationes primoꝝ qui probant q̄ sit illa macula carnis. ¶ Ad primuz dico q̄ impꝛopꝛie loquendo peccatum traducitur nec traducitur sicut caro vel aliquid existens in carne nisi dispositiue sicut anima ipꝛopꝛie loquendo traducit. ¶ Ad secundum dico q̄ non oportuit carnē virginis purgari a peccato originali quando concepit filiū dei. Non enim semp habuit. Non enim fuit vsq̄ tūc beata virgo in peccato originali: sed illa purgatio virginis a spiritu sancto non fuit nisi segregatio puri ab impuro que quidez impuritas ad pctm̄ originale non pertinebat: & si de illo impuro virtute spiritus sancti fuisset aliquod corpus fabricatuz adhuc non contraxisset originale immo quod plus ē si virtus habuisset tunc peccatum originale nō puto q̄ christus contraxisset originale quia non descendisset ab adam ēm legem propagationis. nec ex concubitu viri et mulieris: & hoc magis appebit in articulo sequenti. ¶ Ad tertiū dico q̄ aliquis homo factus p miraculum ex digito alicuius etiam habētis originale peccatum non contraheret originale peccatum ꝓpter rationem immediate ꝓdictaꝫ. Et licet in se haberet naturam humanam quia natura humana non fuit in adam corrupta nisi quātum ad illos qui ēm legē propagatiōis descēderūt ab adā. Alioquin cum christus habuit naturam humanā sequeretur q̄ cōtraxisset peccatum originale. Hec de secundo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulum. Quomodo. s. pctm̄ originale contrahitur a paruulo est vna opinio talis: dicit enim q̄ ex primo pctō parentum primoꝝ orta est in carne ipoꝝ: quedam qualitas et dispositio mozbida inclinata & attractiua ad fedas & carnales delectatiōes que quidem qualitas et dispositio dicitur fomes vl

Ad tertiuz artic.

lex membrorum seu tyrannus ſm diuersos diuersi mode eam nominantes. ¶Ex tali autem qualitate morbida in carne oritur in actu generatiue quedam libido ⁊ effrenatus seu immoderatus ardor ⁊ tandem in semine deciso per talem actuz qđ sordes seu immundiciam vel feditas ⁊ per consequens in carne ipsa per talem actum mediante tali semine ꝓpagata carne sic infecta ipsa anima in instanti sue ꝓiunctionis cum carne ⁊ ex ipsa carne cui ꝓiungit inficitur macula peccati originalis: ⁊ ita pctm originale ꝑ actum generatiue ⁊ mediate semine contrahitur. ¶Contra istam opinionem arguit vnus doctor prima secđe sume sue: qz si sic ꝯheretur originale illud: non esset culpabile contrahēti. Nā qđ originaliter a natura traducitur non est culpabile sicut Aristoteles dicit. 3. ethi. Nullus improperat ceco nato ꝙ est cecus. Unde ⁊ si anima ꝓlis que est subiectum peccati esset generata et traducta a parente in prolem non esset peccatum originale qz nō esset in potestate hominis sicut dicit. ¶Dicit ergo aliter ꝙ homo quicūq generatus potest considerari dupliciter. Uno modo vt singularis ꝑsona dicta contra aliam. Alio modo vt descendit ⁊ trahit originem ab adam: ⁊ istomodo omnes homines sunt quasi vnus homo. Sicut et participatione speciei ſm porphirium. Tunc dicit ꝙ homīes veriuati ab adam propagati sunt quasi membra vnius corporis sicut ergo membrum quod mouetur a voluntate contrahit meritum vel culpam ex ipsa voluntate ſm ꝙ mouetur. Nam et si manus abcisa nichil mereatur vel demereatur cum voluntate tñ manus cōiuncta ſm ꝙ mouet: vñ ⁊ sibi ē iputabilis vt sit actꝰ eius. Ita in ꝓposito homo inquātū motus ab ada5 quasi mēbrū motiōe generationis ꝓtrahit originale pctm ⁊ est sibi iputandum. ¶Contra primā opinionē non intelligo quomodo illa qualitas morbida causet īmoderatā ⁊ effrenatam delectationē vt etiam ardorem in actu generādi qz videtur mihi ꝙ omnia ista sunt naturalia puta ardor in generando decisio seminis ⁊ qualitas vel dispositio seminis et cōditio quelibet absoluta positiua carnis ⁊ querēt oīa ista homini in puris naturalib⁹ generāti. Nec pono illam qualitatem morbidā causatam in carne primorum parentum ex pctō eorum. Nescio enim ꝙ quem modum ibi esset causata qz nō ab anima ade in carne sua. Non em̄ nisi ꝙ voluntatem suaz: ⁊ planum est ꝙ adam non voluisset eam causasse: immo nec sic potuisset si bene voluisset. ¶Secundo non video bene quid esset illa dispositio vel qualitas et qualis. Tertio non video quomodo semen infectū ab illa dispositione vel carne possit animam attingere ⁊ ipsam inficere sic ad culpam. Non enim potest causare aliquod gen⁹ pcti caro sit infecta ī aīa siue sit pctm actuale commissionis quia non potest causare sicut causa totalis saltem actum voluntat; Nec etiam obmissiōis qz eiusdem est peccare pctō cōmissionis ⁊ obmissionis. ¶Preterea etiam ista pctā non sunt nisi primis actibus intellectus: ⁊ de ipsis etiam planum est ꝙ non causantur in paruulis. Nec etiam pctm originale quia ſm Anselmuz ⁊ sicut dictum est supra pctm originale non est nisi carentia iusticie originalis debite inesse modo ista caro non causat in anima talem defectum attingendo ad animam. Nec potest etiam attingere ad originalem iusticiam. ¶Preterea etiam prius natura fuit adam priuatus originali iusticia ꝙ incurrisset illam maculam vel morbidam dispositionem sicut causa aliquomodo igitur nō est causa carentie talis sed magis econuerso etiā in alijs. Necvaleat si dicas ꝙ non est simile in alijs quia non contrahunt ipam ꝙ actum ꝓprium sicut adam qz in causis precisis. Si affirmatio est causa affirmationis ⁊ oppositum oppositi. Sicut ergo ex te originalis iusticia fuisset causa qualitatis oppositе ⁊ cōsequēter ī corpore mediate qua obediuisset corpus ipsi voluntati habenti originalem iusticiam ⁊ prior natura saltem tali qualitate etiam in quolibet: ita etiam carētia est causa qualitatis morbide et dispositionis cōtrarie. ¶Ultimo sic contra istud quia si illa qualitas morbida inficeret animam sequeretur ꝙ si adā stetisset ⁊ eua peccasset ꝙ nichilominus fetus contrahisz originale ex illa qualitate morbida in semē mulieris vel in menstruo quod intrat substantiā fetus. Sed hoc est falsum: ergo ⁊c. Contra istam opinionem exꝑsse dicit Anselmus ꝙ non est plus infectionis in sanguine ꝯ vel in sputo de conceptu virginali ideo dimitto istum modum. ¶Contra aliū doctorem arguentem contra primam opiniones arguo. Primo qz ipse videtur dicere contradictoria Nam ſm ipsum si pctm originale quod est ī anima esset traductum a carne eo ipso non esset peccatum in isto nec imputandum sibi quia non esset in potestate eiusdem. Sed ita parum est in potestate huiꝰ ꝙ moueatur a primo parente sicut membrū motione gnationis. Non enim habet suam generationē in sua potestate quia sicut nihil generat seipsum: ita nec potest generare seipsum: ergo non est isti peccatum imputandum sicut nec prius cuius oppositum ipe dicit. ¶Preterea sic secundo dicit ꝙ membra mota a voluntate vt mota sunt culpabilia ⁊ ipis debent sui actus imputare. Contrarium vero expresse dicit Anselmus. 4. cap. de cōceptu virginali: dicit enim sic. Quicquid peccant membra vel sensus totum imputatur voluntati quia soli voluntati debetur pena. Et patet ad hoc ratio quia membra vt sic mota pure passiue se habent nec habent in potestate sua sic moueri: quare ⁊c. ¶Tertio ad idem qz si peccatum contrahitur a paruulo qz mouetur motu generationis ab adam: ergo est quod non mouetur aliquomodo ab ada5 principaliter nō ꝯhit peccatum originale. Sed voluntas non mouet ab adā igitur voluntas non contrahit peccatum originale contra Anselmum. ¶Dico ergo aliter ſm viam Anselmi ꝙ pctm originale sic contrahitur nam deus sub tali pacto ⁊ decreto tradidit ⁊ dedit ipsi ade originalem iusticiam conseruandam ꝙ ex tunc eēt debitor ipsius cuz tota posteritate sua sicut debitor est operis meritorij aliqs quando accepit ipsum in principio sufficienti quod est gratia sic posteritas ade accepit iusticiam in principio sufficienti puta ī adam ⁊ ꝙ si seruasset eam in se qlibet descendēs ab ipso ſm legem generationis vel propagationis carnalis haberet eam per infusionez sicut et ipe. Si autem non seruasset eam sed perderet sicut ⁊ ipe fecit propagati ab ipo descendentes talem iusticiam nō haberent ab instanti sue conceptionis ꝙtūcūq debitores illius existerent. Ex isto pacto ⁊ decreto oī no statim facta est quelibet anima cuiuslibet propagandi ab ipso adam descēsuri in futurum debitrix originalis iusticie sicut facta ablutione baptismali

quo ꝯhit pecc. ori. ſm āsel.

Refellit opinione citata.

dubiū. 1. ꝫ supra dicta.

Gratim fit anima debitrix gratie habende quia igit adam non seruauit originalem iusticiam. Dico ꝙ quilibet propagatus ab instanti conceptiōis ex pacto diuini decreti qđ erat rationabile ⁊ iustum caret originali iusticia deo non infundente ipsaz ⁊ iuste ex demerito ade ⁊ tñ cuz hoc est debitor originalis iusticie: ⁊ ideo dico ꝙ ē peccator ⁊ cōtrahit culpam originalem sicut etiam iuste contraxisset originalem iusticiam ex pacto diuini decreti si adam stetisset ⁊ seruasset eam. Non ergo contrahitur pctm originale propter aliquam infectionem carnis vel seminis sicut dicunt alij. Michil enim ad hoc facit semen vt infectum qz nec est sic infectum: sed vt habens ordinem ad adam in quo propagatus fuit nō solum ſm copulentam substantiam sicut christus qui originale non contraxit: sed etiam ſm rationez actiuā seminalem. Et hoc nihil aliud est dicere nisi ꝙ per actum generatiue in instanti conceptiōis cōtrahitur originale pctm qz ī propagato carnaliter ex commixtione viri ⁊ mulieris quorum vterq fuerit in adam ſm rationem seminalē contrahitur peccatum originale ab instanti conceptionis et non in alijs: ⁊ hoc ex pacto diuini decreti: non qz semen vl caro sic inficiat animam sicut dictū ē supra. ¶Ex quo patet primo ꝙ christus non contraxit originale qz non fuit in adam ſm rationem seminalem actuam sed tñ ſm copulentam substantiaz. ¶Secūdo patet ꝙ si genuisset filios sicut absolute fuit possibile ꝙ ipsi non contraxissent originale: nichilominus ꝯ filij ade dato ꝙ stetisset ⁊ eua peccasset.

corrē. se queñ. posi. ansel.

¶Tertio apparet ꝙ creatus de nichilo vel factus per diuinum miraculum de digito non cōtraheret originale quia non descenderet ab adam ſm legem propagationis. ¶Quarto apparet qđo originale pctm dicitur traductum. Nam sicut originalis iusticia fuisset traducta impropie loquendo pro tanto. ſ. qz deo infundente quilibet eoipso ꝙ filius ade habuisset eam sicut et pater prius habuerat: sic etiam originalis culpa deo non infundente iusticiam traducitur a parente in prolem recte. Sicut ponit exemplū de hereditate patris quā nati sunt habere sui filij eoipso ꝙ filij eius sūt. Tñ si auferatur a patre propter pctm patris non soluz exheredatur pater iuste ¶Quito etiā filij exheredant ꝓpter pctm patris. Ita dico ꝙ filij ade priuantur originali iusticia propter demeritum actuale ipsius ade ⁊ cum illa iusticia sit debita inesse ex pacto diuini decreti talis priuatio est eis culpa ⁊ pctm originale ¶Sz cōtra predicta sunt aliqua dubia. ¶Primo qz cuz generatio vel propagatio hui⁹ ab adā sit causa quare iste sit debitor originalis iusticie non videtur ꝙ sit causa quare iste careat originali iusticia qz tunc esset causa quasi ꝓtrariorum. ¶Secundo qz cū generatio non sit nisi causa occasionalis vel potius occasio contrahendi originale ⁊ pactum diuinum vel decretum sit causa principalis vt videtur sequitur ꝙ deus sit causa principalis culpe: ⁊ sic ꝙ ipse sit culpabilis. ¶Tertio quia dicit Augustinus de fide ad petrum capi. 5. ꝙ pctm traducit non generatio sed libido: ergo magis ex libidine traducitur ꝯ ex generatione. ¶Quarto quia actio personalis vnius non extendit se ad alium. Sed actio ade in peccando fuit personalis: ergo ex ipa non contrahitur originale in alio. Preterea quando adam generauit Abel non erat peccator aliquo pctō: ergo abel non contraxit peccatum: ergo nec aliquis alius.

ad dubia rñdetur.

¶Ad ista per ordinem dico. Ad primum ꝙ generatio non est nisi occasio quare īmediate sit debitor iusticie sed magis diuinum decretum vel pactum quo tradita est originalis iusticia ipi ade ⁊ quo omnis anima posteritatis sue per generationē descendentis ab ipso est constituta debitrix iusticie originalis huius est occasio ipsa generatio. Ꝓ ꝙ ista anima vel iste generatus sit debitor: sed secundario ⁊ posterius post pctm ipsamet generatio est occasio ꝙ iste non habeat originalem iusticiam deo iuste non infundente originalem iusticiaz propter demeritum patris vel primi parentis: ⁊ non est aliqđ inconueniens ꝙ generatio sic sit occasio diuersoz qz generatio est occasio debendi originalem iusticiam ex pacto vel decreto aīi pctī: ⁊ ē occasio nō habendi ipsam post pctm ex demerito non seruantis eam ſm pactum vel decretū. ¶Ad secūdū qđ videtur cōtra istud dico ꝙ difficile est vitare quin deus sit causa pctī originalis. ſ. constituendo istū debitorem ex vi pacti vel decreti sui: ⁊ tamen postea non infundendo iusticiaz ex demerito transgrediētis. Accepat enim Adam originalem iusticiam cū precepto conseruandi ipsam ⁊ pro se ⁊ pro sua posteritate ac per hoc diuina voluntate potente hoc iuste facere quilibet de posteritate fuit constitutus debitor originalis iusticie sed precepto ꝓtempto et non seruato deus iuste non infundit gratiam ex demerito transgredientis preceptum ⁊ ita patet ꝙ rebus non vniformiter se habentibus deus est causa debiti ⁊ negatiōis iusticie: sed primo ſm rationem ante pctm fuit ⁊ est causa debiti sed negationis iusticie post pctm que tamen duo concurrunt ad rationē pctī: ideo deus istomodo est causa peccati: et ita oportet dicere ꝙ deus sit causa pctī quantuz ad subtractionem gratie vel originalis iusticie: quia nec aliquis potest infundere nec auferre ista nisi solus deus ꝛz aliquomodo non sit peccator nec sibi debeat vt peccanti peccatum imputari. ¶Ad tertiū de Augustino dico ꝙ ꝑ generationem ſm rationē suam in communi vt generatio est non traducitur peccatum originale: vnde nec traductū fuisset ī statu innocentie: sed per generationez libidinosā post pctm traducitur eomodo quo dictum est supra: et ideo dicit ꝙ hoc facit non generatio sed libido.

¶Ad quartum dico ꝙ actio personalis inquantū personalis est nec demeritum eius nec pena sibi debita vt sic ad alium se extendit: ⁊ ita pctm ade vt ꝑsonale et actuale et demeritum pene sensus non se extendit ad posteriores. Sed demeritum ade nō vt erat singularis persona sed principiuz totius generis humani transit ad alios propagatos descendentes ab ipso ⁊ redundat in totam posteritatē imputabiliter ⁊ iuste ad penam dāni non ad penaz sēsus sicut dicetur in sequenti articulo magis ¶Ad quintū dico ꝙ licet adam non fuerit forte pctor qñ genuit abel: nec proximus parēs frequenter sit peccator: tamen peccauit adam quādo de pomo comedit et ꝑdidit originalem iusticiam ꝓ se ⁊ tota posteritate ⁊ hoc sufficit ad contrahendum originale Si autem queras quare sicut ꝑ culpam ade fuerūt omnes sancti rei ⁊ obnoxij ita ꝙ penitentiam eius nō fuerunt omnes deliberati. ¶Dico ꝙ nescio nisi qz deus sic voluit ordinans multo ꝑfectius redēptionem ⁊ liberationem generis humani ꝙ christū

vnde exclamat Gregorius. O felix culpa que tantus meruit habere redemptorē. Hec de tertio articulo.

¶ Quantum ad quartum articulum videndum est. s. quomodo pctm originale iuste imputetur xpi paruulo. Dico q ad intellectū huius q pena ad quam pctm aliquod imputatur duplex est. Una que dicitur pena dāni. Alia que dicitur pena sensus. Pena dāni vocatur in proposito carentia pfectionis alicuius possibilis inesse sicut carentia beatitudinis eterne: puta visionis et fruitionis diuine. ¶ Ad pposītum dico q peccatū originale iuste imputari non potest paruulo ad penas sensus sustinendam ppter tale pctm. Nas talis pena solum correspondet pctō actuali p actum ppriū vel omisso ex voluntate ppria ita q puuli decedentes in pctō originali non punientur aliquo dolore afflictiuo mentis vel etiam corporis post resurrectionē nec dolebunt de aliquo in toto mūdo deo ipsis prouidente z suspendēte omnem dolorem ipsorum quē alias possent habere de carentia diuine visionis quam cognoscerent se potuisse habere quōcūq ipsam pdiderint. Similiter etiam nec dolores mortis vel corporis patientur: qz ipsa corpora eorum nō sint futura impassibilia oīno eodemmodo sicut corpora beatorum deus tamen suspendet omnem actionem causatiuam doloris et mortis in ipsis: et conseruabit eos sine omni pena sensus sicut aliquo modo conseruauit pueros in camino babylonis ne ignis iferret eis aliquē dolorem afflictiuū. ¶ Iste est melior modus excludēdi dolorem ab ipsis quia non video quin suis naturalibus relicti posset dolere de miseria sue dānationis si eam cognoscerent vndecūq ipsa pueniat siue p actū ppriū siue p alienum z multos dolores corporales sustinere sicut z pctm habent: vel forte si non penales saltem naturales sicut z adam sustinuisset mortem non in penā nisi ante mortem in statu innocentie translatus fuisset. ¶ Qz autem puuli non sustineant penam sensus dicit Augustinus in enchiridion z magister in littera. Mitissima sane pena eorum qui pter pctm quod contraxerunt: nullum insuper addiderunt et mitissima quia vnica tm puta pena dāni sed aliorū qui addiderunt duplex pena quia cum hoc pena sensus z dolor afflictiuus mentis z corporis z ista pena dāni ē eternus illō supplicium: de quo dicit Augustinus de fide ad petrum q puuli sunt cruciandi non intelligēs hoc de pena sensus. ¶ Secundo dico q pctm originale potest iuste i paruulo imputari ad penam dāni: puta ad carentiam diuine gratie vel beneficij puta visionis diuine z fruitionis: z deus nulli tenetur conferre talem gratiam nisi cui placet z ex demerito patris potest alicui de posteritate non conferre talem gratiam nulli faciendo iniusticiam sicut ponitur exemplū q iuste ppter demerita parentum exheredatur filius z habet carentiā hereditatis quam natus erat habere quia filius eorum. Similiter etiam ppter demerita pentum puta quia pater alicuius fuit latro potest aliquis magnus iuste non ascribere filiū talis militie sue z sibi suam gratiam denegare non tamen debet sibi iuste penam sensus ppetuam inferre nisi alia causa subsit. ¶ Sic est in proposito de filijs adam quib' imputatur pctm non ad penam sensus eternam: sz ad penam dāni ne ascribantur diuine militie z gratie illis quibus non pponit deus misereri et succurrere p baptismum vel p aliam viā non faciendo alicui iniusticiam: immo faciendo iusticiam. ¶ Ponitur etiam aliud exemplum de castro cōmisso ad seruandum fideliter alicui qui seruauerit ipm fideliter pmittitur sibi castrum z fructus z redditus castri z cuz hoc heredibus suis: si ipo nō seruauerit fideliter castrum potest sibi iuste auferri castrū z fructus pcipiendi z non soluz sibi sz ēt z heredibus suis: sic etiam fuit cōmissa ade originalis iusticia seruanda ad fructum vite eterne sub tali conditione z qz non seruauit eam iuste priuatus ē ipa z fructuvite eterne quantū fuit ex illo pctō z tota posteritas sua ita q iuste imputatur puulis decedentibus in pctō originali peccatum illud originale ad penam carentie visionis z fruitionis. Nec potest puul' deo conqueri de hoc q deus nollet sibi dare beatitudinem dato q nullum haberet pctm nec originale nec actuale sed eēt in puris naturalibus iurta illud. An non licet mihi qō volo facere. Posset tamen forte conqueri si deus vellet sibi inferre dolorem aliquem p modū pene qz nihil demeruit de pena sensus. Et dixi forte quia apud aliquos dubiuz ē de isto. De primo tamen nullus dubium ē vt videtur. Hec de quarto articulo.

Ad pnci pa. rōnes arti. pce.

¶ Ad primum principale dico q pctm puuli ē voluntarium saltem subiectiue qz i voluntate sed non ē voluntarium effectiue. s. a voluntate ppria sicut oporteret si esset actuale z imputabile ad penam sensus sed bene voluntate alteri? puta primi parentis est voluntarium aliquomodo: sed hoc sufficit ad originale. ¶ Ad secūdū dico q proprie loquendo puulus non peccat in isto qz istō vitare non potest. Licet em habeat culpam non tamen dicitur peccare ppie z dico q potest habere culpam talem originalem imputabilem ad penam dāni in eo qō vitare non potest: sed culpam actualem non. ¶ Vel dic q ille ex quo cōtraxit istud peccatum primus parēs. s. potuit hoc vitare: z hoc sufficit. ¶ Ad tertium dictum est supra quomodo deus licet non peccet est causa pcti talis qō est etiā pena quedam iusta pctā primi hominis in sua posteritate demerita per ipsum. ¶ Ad illud de generante q non est in peccato. Dico q licet aliquando meretur z sit in gratia tm propagator est descendēs ab adam sm legez generationis qui primo peccauit z generat peccatorem quia aliquem debitorem originalis iusticie qui tamen non habet ipsaz. ¶ Ad vltimum dico q nullus culpatur ad penā doloris vel confusionis ex hijs que proueniunt vel insunt a natura vel ab origīe: sed bene priuatur aliqua gratia que sibi alis daretur sicut videmus frequenter z frequenter sicut filij sacerdotum prohibentur ordinari vel aliquis cecus vel mācus z sic est quomodo de culpa originali. ¶ Vl' dic q culpa originalis nō ē oīno naturalis sz voluntaria aliquomō sic dictū ē s.

¶ Questio secunda distinc. 30.

¶ Circa istaz distinctionē Quero secundo vtrum alimentum vel aliquid de alimento transeat in veritatē nature humane. Videtur q non Mathei. 5. Omne quod in os intrat in ventrem vadit z per secessum emittitur. Sed quod emittitur nō trā

sit in veritatem nature: ergo aliquid nec aliquid de alimento transit in veritatem zc. ¶ Secundo sic Aristoteles primo de generatione distinguit carnē bz spēz z bz matiā z dicit q caro bz spēm manet sm materiam vero fluit z refluit z sic nō ptinet ad carnem sm speciem. Tunc illud in qō alitum puer fit fluit z refluit z per cōsequēs nō ptinet ad carnē sm speciez nec ad os sm specie: sed adtale quid nō patet ad veritatem humane nature: ergo zc.

¶ Tertio sic. Si aliquid de alimento conuerteretur in veritatem nature humane cum quicquid conuertitur p calorem dissoluatur z fluat individuum non maneret vnum z idem sm substantiam in principio et fine quia non haberet eandem materiam. Sed hoc est impossibile et falsum. Idem enim manet seipsum et saluat: igitur zc. ¶ Quarto sic. Si aliquid alimenti transiret in veritatem nature humane sequeretur q forma aliti migraret in materiam alimenti: sed hoc est falsum: ergo zc.

¶ Contra Secūdo de anima dicit Aristoteles q alimentum ante conuersionez est potētia caro: ergo p cōuersionem fit actu caro. Sed actu caro est de veritate nature humane: ergo zc.

¶ In ista questione sic procedā Primo inquiram vtrum aliquid de alimento transeat in veritatem nature humane. Secundo de modo. Vtrum. s. forma vl' aliquid forme ipsius aliti de nouo educatur de potentia alimenti vel de materia eius. ¶ Tertio vtrum semen sit superfluum alimenti z est idem sicut si generatio sit de subiecto superfluo alimenti an de substantia generantis. Vltimo ad rationes.

Motiua mgri sēt. sup hac q stione.

¶ Quātum ad primū Est vna opinio magistri in psenti distictione q nihil de alimento conuertit in veritatem nature humane nec alicuius sui individui: ita q nihil extrinsecum transit i naturam rei alende. ¶ Verum est tamen sm ipsum q alimentū bene conuertitur in carnem et sanguinem: sed ista non pertinent intrinsece ad naturam aliti nec ad cōstitutionem corporis: sed tantum se habent sicut extrinseca z circūfouentia naturam ne deficiat in seipsa z consumatur sicut plumbum: circū ponitur auro in fornace ne aurum cōsumatur. Ponit ergo q illud solum quod trahitur a parentibus z habetur per generationem de alito pertinet ad naturam ei? et nil extrinsecum in ipsam conuertitur z dicit q illud in semetipso multiplicatur quantum sufficit z ad debitam quantitatem z ad multitudinem corporū sine cuiuscūq extrinseci conuersione in ipsum. Et ponit exemplum de panibus illis euangelicis a christo multiplicatis et de costa Ade vt inde fieret corpus eue Et per istum modum ponit originale contrahi a parentibus quia aliquid de substātia patris decinditur z ex illo constituitur corpus prolis: z sic etiam omnes propagati fuerunt in adā nō solū sm corpulentam substantiam: sed etiam sm rationem seminalem. Motiua magistri sunt ista.

¶ Primum est dictus saluatoris in Mathco. Oē quod in os intrat zc. ¶ Secundum motiuum quia puer statim mortuus post ortum resurget in perfectione corporis quod habuisset si vixisset. Planus est q in perfecta quantitate corporis: sed non esset hoc nisi in substantia que in tempore ort? esset parua vel est sine additione crescceret z fieret magna: ergo zc. ¶ Resurget ergo in statu virilis etatis z cū toto quod est in ipso de veritate nature humane.

¶ Tertium motiuum iam est tactum quia omnes homines propagati fuerunt in adam sm rationem seminalem z sm corpulentam substantiam. Aliter enim non contraherent pctm originale p traductionem ab ipso vt videtur. Sed si alimentum conuerteretur in substantiam rei alende: z ex illa generaretur puer: per consequens nihil erit in puero de substantia que fuit in adaz vt videtur: ergo zc. ¶ Ad ducuntur alique rationes alie ad eandez conclusionem q. s. nihil de alimento conuertatur in veritatem humane nature: immo nec alicui? aliti. ¶ Prima ē ista. Quicquid generatur z fit ex alimēto potest restaurari si deperdatur z hoc per sumptionem alterius alimenti. Sed nihil quod spectat ad veritatem humanam siue ad veritatem humane nature restaurari potest. Dicunt enim medici q humidum radicale qz ptinet ad veritatē humane nature z est tractū a parentibus restaurare non potest sicut patet in illis qui laborant tertia specie ethice z est incurabilis: ergo zc. ¶ Secundo sic. Non est intelligibile q virtute nature aliquid conuertatur in aliquid pexistens: tunc natura posset trā substantiare sed si alimentum generaretur in substātiā aliti i aliquid pexistens z prehabitum per generationem: ergo zc. ¶ Tertia ratio. Si ponatur alimentum conuerti in substantiā aliti vel naturam: hoc est nisi ad saluandum perfectā quantitatez aliti. Sed ad hoc saluandum non est hoc necessarium quia minor caro seipsa precise et nullo addito ē potētia maior caro sicut mior circulus est potētia maior nullo addito. quarto phisicoz: ergo zc ¶ Quarto sic. Impossibile est duo corpora esse simul per naturā: sz hoc fieret si alimentum sic conuerteretur in substantiaz vel naturam aliti quia simul esset alitum z alimentum: z quelibet pars aliti cuz qualibet parte alimēti: quelibet enim pars aliti est alita sicut quelibz pars aucti est aucta: ergo zc. ¶ Quinta ratio quia illō non est de veritate humane nature sine quo habeē tota veritas nature humane: sz sine carne nutrimētali habetur veritas humane nature in isto instanti generationis: igitur zc. ¶ Et cōfirmatur quia homo resurget sine carne nutrimentali. Nam qua ratione resurgeret cum aliqua portione eius vel parte pari ratione cum alia: z sic resurgeret valde magnus precipue de illis qui ita diu vixerunt in principio mundi qui tantum habuerunt de carne nutrimentali: qō est falsum. ¶ Sexta ratio est ista. Ponatur q aliquis nutriatur de carne humana si alimentum conuertatur in substantiam aliti: quero in quo resurget illa caro vel materia ei?. Non in vtroq quia hoc est impossibile q duorum individuorū distinctorum sit eadem materia. Nec in primo quia pari ratione in secundo. Nam ad substantiā vtriusq aliquando pertinuit: ergo in nullo: z sic resurgētes non erunt idē numero q prius quod ē falsum. Ista est positio cum suis motiuis. ¶ Sed contra istam positionē dico q ē falsa. Et arguo contra eā. Primo sic. Impossibile ē materiam vel naturam corporalem manentē augeri z fieri maiorez nisi per additionem materie vel per rarefactionem. Nam si sine additione materie et cuiuscūq extrinseci aduenien-

Impugnāt rōnes.

tis fiat maior ꝛ sub dimensionibus maioribus necessario rarefit: immo nec deus posset oppositus facere vt videretur alicui. Quicuq; sit de hoc planū est q naturaliter ꝛ sine miraculo non potest fieri qꝛ hoc est ipsam rarefieri: sed corpus vel caro paruuli non sit maius nec augmentatur in seipso per rarefactionē: qꝛ tunc esset valde rarum. Nam illa portio a parentibus decisa est valde parua et oporteret ad tantam quantitatez q multum rarefieret: ergo oportet q hoc fiat per extrinseci additionem nec p additionem noue materie create. Non enim contingentie creatur materia de nouo in operibus nature qr sm gñationē tota simul creata est: ergo per alimēti conuersionē sic q materia alimēti additur materie aliti: ꝛ vtraq; informatur eadem forma aliti: ꝛ hoc vocatur alimentū puerti i naturā aliti. Vñ nullo pacto est probabile q illa portio modica que fuit in adam creata sic sit in hominibus augmenta ꝛ multiplicata sicut magister ponit sine cuiuscūq; extrinseci additione vel conuersione in ipsaz manente densitate que apparet in corporibus humanis. ¶ Secunda ratio est ista. Si alimentum non transiret in veritatem humane nature sequeretur q operatio nutritiue esset frustra quia operatio nutritiue ē saluare seipsum: nutritum enim saluat seipsum. Non saluaret autem seipsum nisi aliquid cōuerteret in naturam suam: sz tm̄ in naturam extrinsecam sicut ponunt isti: sed hoc est inconueniens ponere. s. operationem nutritiue frustra: ergo ꝛc.

¶ Tertia ratio. Natura potest disponere alimentum ad conuersionem in carnem eiusdem rationis cum carne aliti quod patet ex proprietatibus vtriusq; carnis. Sed hoc non esset nisi posset tandē alimentum conuerti in substantiam ꝛ carnem aliti: ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio. Sicut se habet generatio ad conuertendum aliquid in aliud distinctum numero: ita nutritio ad conuertendum aliquid idem numero. Sed p generationē potest alimentū cōuerti i nūez gēiti nūero distincti: qꝛ gñatio sic patebit infra est de superfluo alimenti: ergo per nutritionē potest aliquid conuerti in idem numero cuz ipo cōuertēte. Cum genitum habens naturam humanaz conuertat alimentum: qꝛ cuius est potentia nutriti ua videtur q in seipsum conuertat: ergo in naturā et substantiam propriam. ¶ Quinta ratio quia illa caro nutrimentalis informatur anima sicut ꝛ radicalis. Patet quia ita viget sensus in ipsa sicut in anima: ꝛ per consequens ita informatur anima sensitiua sicut anima ꝛ pertinet ad naturam humanaz

alie rōes ad idem.

Alias rationes adducit quidam doctor prima parte summe sue. ¶ Quarum prima ē ista. Eiusdē rationis est ꝛ possibilitatis q forma alicuius nutriti possit materiam propriam deferere ꝛ alienam materiam informare: sz materia aliti puta hominis potest propriam materiam deferere qꝛ homo est corruptibilis: ergo alienam materiam si adueniat potest informare puta materiam alimenti: ꝛ ita alimētum potest conuerti in nutritū: quare ꝛc. ¶ Secunda ratio est ista contra magistrum quia in omnib⁹ i quibus tota materia inuenitur in vnico induiduo impossibile est illa plurificari in eadem specie: ptz de sole et luna. Sed planum est q homines multiplicantur in sua specie: ergo tota materia ipsorum non potuit inueniri in vnico indiuiduo ade: sic magister fingit. Oportet ergo fuisse additam materiā extrinsecam alimēti. ¶ Tertia ratio quia simili ratione posset dici in animalibus ꝛ plantis que nutriuntur q nihil in naturā ipsorum conuertitur: sz tomateriam fuit in primis ypostasibus creatum. Et cum non inueniatur aliquid naturaliter crescere ni si per additionem vel rarefactionez: ꝛ istomodo nō crescant sm eos oportet dicere q miraculose creet in animalibus sit miraculosum: quod est inconueniens. De istis rationibus paruz curo qꝛ si forte discutarentur alique ipsarum parum concluderent.

¶ Adduco auctoritates. Prima est. Augustinis de vera religione vbi dicit expresse q alimenta corrupta in amittentia formam suam in membroū fabricam migrant. Sed planum est q membra ꝛ fabrica ipsorum pertinet ad veritatem nature humane: ergo ꝛc. Unde ꝛ dicit ibidem q alimenta p vitalem motum diuiduntur quodammodo vt ex eis in structuram huius corporis visibilis que apta sūt assumantur non apta per contrarios meatus eiciātur: quorum aliquid feculentum redditur terre ad alias formas assumendas. Aliud per totum corp⁹ exalat. Aliud totius animalis neruos accipit et in choatur in prolem. Hec augustinus. ¶ Secunda est auctoritas Aristotelis secūdo de anima vbi dicit q alimentum est in fine simile nutrito sed non esset simile nisi pertineret ad substātiā eius sicut eiusdem rationis cum carne precedente. ¶ Tertia est primo de generatione vbi dicit q alimentum ē potentia caro et tale quale res attracta vel nutrita. Sed caro alenda ē illa que est de substantia aliti: ergo ꝛc. Unde ꝛ in primo de generatione ponit exēplum de conuersione alimenti in alitum et aque in vinum. Sed planum est q vinum conuertit modicam aquam in suam substantiam: ergo et alitum cōuertit alimentum in substantiam propriam. Dico ergo aliter de isto articulo q per veritatem humane nature in proposito nihil aliud intelligo q̄ veram eius entitatem in re ꝛ ista potest dupliciter accipi. Vnomodo in se et absolute sm rationem specificā et sic dico q accidit sibi caro nutrimentalis potest enim saluari vel etiam radicalis. Accidit enim sibi q suum suppositum in quo saluatur nutriatur vel non nutriatur ꝛ istomodo de ipsa non est questio.

¶ Aliomodo accipitur vt est in supposito hoc vel illo ꝛ hoc vel in supposito absolute ꝛ adhuc sibi accidit q alimentum conuertatur in substantiam talis suppositi: qꝛ tale suppositum habetur in instanti generationis non tamen nutritur pro tunc vel vt in supposito perfecto perfectione naturali sm materiam et formam et debitam quantitatem quaz intendit natura ꝛ per viam naturalem nutritionis: ꝛ sic dico q alimentum conuertitur in veritatem nature humane qꝛ in substantiam talis nutriti pertinens post conuersionem ad naturam eius substantialiter ꝛ intrinsece sicut probatum ē supra.

¶ Ad primum aliorum. Dico q non omne quod in os intrat per secessum emittitur sic intelligendo q de omni quod in os intrat nichil conuertatur sed sic intelligendo q de omni quod in os intrat communiter per secessus aliquid emittatur vtputa impuz quod non est aptum ad generationem vel conuersionem. Aliter dicitur ad intentionem xpi, pferentis illud verbum: fuit enim motus ad dicendum istud verbum qꝛ pharisei increpabāt discipulos suos qꝛ non lotis manibus manducabāt. xpus rndit q ex hoc nō erant coinq̄nati. Et pbauit eos qꝛ si essent coinquinati ex questiōe tali illud qđ coinquinaret eos esset ex vel supfluum cibariorū. Sed istud nō coinquinat qꝛ omne tale i ventrē vadit ꝛ per secessum emittitur. Sed qđ exit de ore hoc est de corde illud manet in corde ꝛ coinq̄nat qꝛ act⁹ voluntatis in quo pmo est peccatū est manēs involuntate de q̄ exeūt furta ꝛ que ponūtur: ꝛ ita pt̄z q nō est ad ꝓpositū qꝛ nō totū alimētum p secessum emittitur sz fex alimēti. ¶ Ad secūdū dico q puer statim post ortum mortuus resurget in pfecta quātitate status virilis quā habitur⁹ esset in etate triginta annorū sm Augustinū. 22. de ciui. ca. 15. Et illud quod nō habuit puer p virtutē nature ꝓprie qꝛ nō fuit nutritus sed statim mortu⁹. Dico q de⁹ supplebit ex alia materia extrinseca in resurrectone. Vñ nō solum resurget cū illud qđ fuit de natura sua dū viuebat sicut Magister ꝓponit. habebit cm̄ corpus virile. non puerile sicut habuit dum viuebat ꝛ non per rarefactionem. q̄ p materie additiones. ¶ Ad tertium q ex precedenti qōne apparet q nō obstāte q aliqua massa carnis que fuit in Adam non sit in puero vel in prole. Nihilominus puer ꝓcedit originale peccatū qꝛ descendit ab ipo sm legem ꝓpagationis ꝛ fuit in ipo sm rōnem seminalem ꝛ sm corpulentam substātiam nō sicut accipit magister: sed qꝛ corpulēta substātia illa ab Ada qua deriuata ē licz nunq̄ fuerit in ipo nisi sicut in principio a quo descendit persona ministrās talē corpulētam substātiam ad formationē fetus. Ad rōnes. ¶ Ad pmā dicitur q licz medici dicāt q humidū radicale non reparetur p alimētū: hoc tamē nō est qꝛ humidū radicale sit de substātia aliti vel nutriti sed ꝓpter aliā causam qꝛ sm medicos humidū radicale determinat sibi certam materiaz ex qua puta menstruū mulieris. ¶ Secūdo qꝛ determinatur etiā circa locuz generationis puta locū matricis mulieris ꝛ determinat sibi efficiēs ꝓpū. Puta virile semē vel virtutem virilis seminis delegataz a viro ad locū matricis cū semine ipo. Cū ergo alimentū nō sit talis materia nec sit dare ista ꝛcurrentia pluscq̄ semel humidum radicale vt dicūt qđ est a parentib⁹ tractuz non est reparabile: sed hoc posito nihil obstat quin aliqđ sit adgñatum ex alimēto qđ pōt reparari ꝛ tm̄ sit dē substātia aliti vel nutriti sicut caro vl sanguis ꝛ talia. Nec videtur etiā pbabile qđ humidū radicale sicut augmētale p puersionē alimenti in ipam imo oppositum v f verū q oē qđ est in corpore aīalis ꝓportionaliter augmētatur ꝛ ꝓpis illud humidum dato etiā q sit repabile ꝛtūc diceretur q irreparabilitas illius huiusmōi nō arguit ipm nō posse generari ab alimēto. Hā multa possunt gñari ex alimēto. puerso in ipa q̄ si amttant nō pōt restaurari sicut pes ꝛ manus ꝛ dētes frequēter vel caro abcisa sm medicos vel cutis. ¶ Ratio etiā medicoꝝ non pcludit demōstratiue q humidū radicale non possit restaurari. Non em̄ demōstrant q huiusmodi radicale non possit aliunde q̄ ex mēstruo mulieris nec alibi q̄ in matrice nec nisi mediāte virili semine. Unde verū est q isto modo primo generatur sic etiam ꝛ caro tamē non ꝓpter hoc sequitur q non possit generari vel reparari ex alimento.

Ad secūdas rōes post oppositum.

¶ Ad secūdum dico q per virtutem nature nō potest esse transmutatio vel cōuersio totalis alicuius in aliqd aliud sm materiam ꝛ formā sic q materia cōuertatur in materiaz ꝛ forma in formā. Sz bene potest eē virtute nature puersio talis in aliqd perstens q aliqd addatur alteri ꝛ fiat totum maior eiusdem nature cū eo qđ erat prius non q totum pexisteret ante. ¶ Ad tertiū dico q ad saluādum pfectam q̄titatē nutriti adq̄sitam sm legem ꝛ modum nature per modū nutritionis opz necessario ponere q alimētum puertatur in substātiam aliti. Quā do dicis q nō qꝛ minor caro seipsa sine alicui⁹ additione est potētia maior caro. Dico q nō sine additio nisi fiat maior per rarefactionē. Sic autē nō augetur caro nutriti. quare ꝛc. ¶ Ad quartū dico q nō seq̄tur duo corpora esse simul per naturā sz magis sequitur hoc si alimentum nō cōuerteretur q̄ si cōuertat qꝛ tūc cū nō min⁹ quelibz pars nutriti nutriatur ꝛ aucti augeatur ꝛ alimētum maneat distinctuz magis sequitur plura corpora stare simul q̄ si alimentum cōuertatur ꝛ fiat idē corpus. Dico igr q corpus nutribile est porosum ꝛ in illis poris ponitur alimentū ꝛ puertitur in carnē circūstantem ꝛ adgenerat noua caro ꝛ fiūt pori noui: ꝛ sic nec duo corpora sunt simul nec est vacuū. Et est iste mod⁹ de intentiōe Cōmentatoris primo de gñatiōe. nec quelibet pars sic indiuisibiliter augetur sed est porosa etiā sicut totum qđ augetur vel nutrit. ¶ Ad quintum pt̄z qđ sit dicendum q caro nutrimētalis nō est de substātia geniti p instanti sue gñationis: sed solum caro radicalis sed bene est de substantia nutriti ꝛ aucti per nutrionē. ¶ Ad cōfirmationez dico q nō oportebit hoiem resurgere cū omni illo qđ fuit aliqñ de subūātia ei⁹: sed cū tanta portione que sufficeret ad pfectam etatē corporis virilis, in statu triginta annorū. ¶ Ad sextum dico q ratione loquendo materia illius carnis ꝛ forma de qua nutritur alius homo resurget in primo homīe cui⁹ fuit prio poti⁹ q̄ i scdo nutrito de illa. Hec ē in hoc aliq̄ difficultas qꝛ dico q si aliqđ deficiat supplendū in scdo deus supplebit de alia materia sicut supradictū est de paruulo. Hec de. 1. arti. pncipali.

¶ Quantum ad secūdum ar/

ticulū est vna opinio q de materia alimenti puersi nō educitur aliquid de forma aliti. Sed alimentuz forma ꝓpria spoliatur ꝛ materie aliti coniungitur vel vnitur ꝛ tūc totum forma pexistēte informatur ita q nihil de nouo habetur de forma aliti quod ante non haberetur. ¶ Ad hoc adducuntur aliq̄ rationes. Prima est ista. Potentia per quam forma substātialis de nouo educitur de materia est potētia generatiua. Sed potētia nutritiua nō est gñatiua nec nutritio est generatio. ꝛc. ¶ Secūda ratio ꝛ est confirmatio. Sz forma substātialis noua vel aliquid ipsius de nouo educeretur prius natura esset totū cōpositum ex materia alimenti ꝛ illa fora aliquid distinctū a nutrito q̄ sibi vniretur sz tūc necessario sequtur q eēt generatio ꝓpter nutricionē ꝛ nō ecōuerso nutritio ꝓpter generationē qđ est falsum Nutritiua em̄ deseruit gñatiue ꝛ nō ecōuerso. q ꝛc.

Ad secūduz artiqōnis.

¶ Tertio sic. qꝛ si esset necessariū aliqđ ptinēs ad formā aliti educi dē potētia alimēti tūc sm ponētes in hoie vna forma tm̄ puta aīa rōnalē hō nō nutriretur qꝛ nihil de aīa rōnali potest educi de materia alimenti: sed hoc est falsuz. ergo ꝛc. ¶ Quarta rō

Aucto. ad istam

Resolutio arti.

Veritas hūanenature duplicit capitur.

Ad rōnes istas rōnes.

est ista. Forma extensa in materia potest informare quicqd accipit eandez extensionē cum sua materia in multo magis forma nō extēsa sicut aīa rōnalis. Sz matetia alimēti quādo additur materie nutriti vel aliti accipit eandē extensionē cū ipsa quia fiunt eandē z vna materia: g̃ fōra nutriti quātūcunqz p̄existens siue ſt extensa siue non pōt informare vtrāqz z frustra ponitur educi noua forma vel aliquid nouū de ipa. ¶ Quinto sic. Si aliqd nouum educeretur de materia alimenti. Puta aliqua fōra vel pars forme illud eēt eiusdē rōnis cū forma p̄existente z totum ꝓpositū ex illo z materia alimēti eiusdem rōnis cum nutrito sed ex duab⁹ substātijs distinctis z terminatis ꝓprio termio que sunt eiusdem rōnis non fit aliqd vnū p se qz neutra est in potentia ad aliā. ergo ex istis nō fieret vnū per se aliz̄um quod est falsum. ¶ Sexta ratio qz nutritio est cōuersio in p̄existens sed nō esset ꝙuersio in p̄existens nisi forma p̄existeret z quicqd est ei⁹. ergo ꝛc.
¶ Ultima ratio est quoddā signū. Si em̄ in ꝙuersione aque in vinū educeretur de materia aque aliquid de fōra vini videtur q vinū nō debilitaretur: sed ꝓtior forma remaneret in ꝓtiori materia cū fortitudine z virtute ꝓtiori. Sed hoc est falsz z ꝓtra sensum. ergo ꝛc. Similiter in ꝓposito. Et ꝓfirmatur quia tunc nutritio nō fieret nisi per inexpositionem similis ad similem carnis ad carnem quod est inc̄ueniens. quare ꝛc. ¶ Sed ista opinio videtur mihi falsa. Et ꝓbo q aliqd de forma aliti necessario educitur de potētia alimēti. ¶ Prima ratio Corruptio naturalis z totalis alicui⁹ est gñatio alterius vel ꝓcomitatur ipaz in eadē materia. Hoc pz q natura nō pōt facere materiā sine formā ꝓ aliquo instanti. Sed alimētum simpliciter z totaliter corrūpitur ergo in eadē materia alimēti est aliqua generatio noua in eodē instanti. Sed noua gñatio nō est sine noua eductiōe forme substātialis imo nihil aliud est generatio g̃ eductio forme substātialis de materia. igitur ꝛc. Hec curo vtrum voces talem eductionem generationem simpliciter vel ad generationem. ergo ꝛc. ¶ Scda rō est ista. Impossibile est esse nouam actionem ꝓductiuam subiecti sine aliqua noua substātia producta qz noue mutationis necessario est nouus terminus. Mutatio autem causatiua termini nō tū termini p̄existētis vel antiqui vt ptz. Sed actio nutritiue vel in nutritiōe aliqua noua mutatio subālis alicui⁹. ergo est aliq̄s nou⁹ termin⁹ subālis adquisit⁹. Sed hoc nō est sine noua forma vel aliquo de forma nouo. ergo ꝛc.
¶ Tertia ratio est ista ꝓbabile videtur q fōra extensa extensione materie nō potest informare materiam maioris quātitatis qz limitatur z artaī ad informādum materiā sm ꝓriam quātitatē nō maiorem vel minorē eoipo coextēditur materie. Sz nutritum sm q hmōi habet formā materie coextēsaz planum est saltez in multis q̄quid sit de homīe de quo dicā infra. g̃ ꝛc. Opz ergo necessario q sic materia additur materie. Ita fōra forme z q̄libz materia vel ps mixte hēat ꝓriā partē fore. ¶ Quarta ratio est ista. Forma educta de potētia materie non informat nisi materiā de qua est educta. Sz forma p̄existēs nutriti nō fuit educta de potētia alimenti vel de materia alimēti. ergo impossibile est q informet materiā alimēti. Ops g̃ dare aliqd nouū eductū de potētia sicut de materia alimēti qō informet ipam. Hā impossibile est q fōra educta migret vel ad aliā materiā se extendat g̃ ad aliā de qua ē educta. ¶ Alioqn sm eandē partē sui posset informare plures partes materie z sic esse tota in toto z tota in qualibet parte qō est falsum. ¶ Quinta rō est ista p nutritionē hētur in nutrito sicut ptz noua caro. Sed caro nō dicit solū materiā imo dicit materiā z formā. g̃ hētur noua fōra. Sed nō nisi p eductionē de materia alimēti. g̃ ꝛc. ¶ Sexto sic Nutritio est adgñatio noua tūc qd adgñatur alteri. Non illud qd ꝓexistebat nec materia sola. ergo totū cōpositū ex mīa alimenti z aliq̄ de fōra hita de nouo z hoc nō est nisi p eductionē de mīa alimēti nō de mīa alitiḡ ꝛc. ¶ Ultimo hoc vī Aristo. q alimentum est potētia caro z p ꝓis cōuertiī de nouo icarnem z de ipo fit noua caro. Sz nō nisi p eductionez noue forme de materia alimenti. g̃ ꝛc. Dico igiī q nutritio fit p istū modū q alimētū corrūpiī z materia eius fōra ꝓtiori spoliatur z aliq̄ pars fore vel aliqd de fōra qō postea dz ptinere ad formā totalē aliti educitur de potētia materie alimenti z hētur vnū nouū ꝓ positū qō addiī z vnitur alteri ꝓexistenti z fit vnū totū. sicut aqua z sicut ymaginātur alī de materia addita materie z de ḡtitate addita ḡtiati sic etiā de toto addito toti z facīt vnū p se qō dicītur postea alitū z isto mō in alitū dī cōuerti alimentū. ¶ Ad rōnes alioz. Dico q potētia p quaz educitur fōra subālis alicui⁹ distincti z vt in tali distincto stet intētio z pcessus nature ē potētia gñatiua. Sed potētia q̄ sic educitur noua forma de materia nōyt in ꝓposito ex ipsis stet natura: sz vt addatur vel adgeneretur alteri nō opz q sit potētia gñatiua ꝓprie vt gñatiua distinguitur ꝓtra nutritiuaz sed bene pōt dici adgñatiua sicut z nutrio dicīt ad generatio. ¶ Ad scām per idē ptz q licet pr⁹ natura habeatur aliqd distinctū g̃ vniatur nō tñ illo ꝓtiori est generatio simpliciter ꝓpter causam p̄dictam in solutiōe p̄cepti. Nec seqtur q gñatiua potentia ꝺseruiat in eodē nutritiue sed magis ecōuerso. ¶ Ad tertiū dico q iudicio meo illi qui nō ponunt in hoīe nisi vnaz formā puta animam rationalem nō possunt saluare nutritōez hominis ꝓpter rationes supradictas. Pono ergo in homine aliam formam substantialem ab anima rationali materie coextēsam z dico q in nutritiōe aliquid nouum ad ipam pertinēs educitur de materia alimēti z totū additur toti z tunc vtrūqz ab anima informatur z hoc est possibile quia anima est forma immaterialis nō artata z potest informare nouā materiam vel carnem additam ꝓtiori quod non alicui forme corpozali cōuenit. Tamē illi qui nō ponunt in homīe plures formas dicerēt q nō est simile in homine et in aliis quia forma aliorū sunt educte z extense nec possunt informare nouā materiā aliam a ꝓtiori: et ideo ī illis oportet q aliquid nouū de forma de materia alimenti educatur. Non sic in homine qz forma sua non est talis: sed potest informare nouā materiam ꝓtiori additā. Sed ipi iudicio meo non possunt effugere rōnes supradictas. ¶ Ad quartū dico q forma educta z extensa non potest informare secūdum idem aliaz materiam ab illa de qua ē educta. Nec etiam materia adueniens accipit eandem quātitatem cum ꝓtiori sic q ambarum sit oīno eadem quātitas q̄ prius imo est maioz g̃ pr⁹ sicut pz
¶ Ad quintū dico q illud nouū pōt eē z ē eiusdez

cōfirmatio eiusd

Impugnāt rōnes.

Resolutio arti.

Ad rōes alias pmi arti.

rōnis cū p̄existēte z tamē ex ipsis fit vnū q se sicut ex duobus vinis vnuz vinum. Nec opz q vnum sit in potētia ad alterū: sed sufficit q ambo possint eē partes omogenee alicui⁹ totius vni⁹. Tu dicis ambo sunt terminata terio ꝓprio. Dico q verū ē. Sed nihilomin⁹ talia sunt q pōt in vnū cōcurrere sicut tu dicis de duabus materijs. ¶ Ad sextū dico q nutritio est cōuersio in p̄existens p additionē ad p̄existens sic q ex ambobus fiat vnū nō sic q totum p̄existit nec plus ḡtum ad formā g̃ quātum ad materiam. ¶ Ad vltimū dico q vinuz debilitatur qz licet ex aqua gñetur nouū vinū nō ita purū nec ita forte sicut ꝓmū z ita totum ex ambobus est debilis g̃ erat primū in se. ¶ Ad cōfirmationē vltimā pz q nutritio nō ē iuxta positio qz nō manēt distincta alitū z illis qō habeī ō alimēto sz fiūt vnū nūcupo sīe de duob⁹ vinis vnū vinū. Vel ō aq̄ z vino vnū vinū.

¶ Quantuz ad tertium artículum fuit vna opinio q semē est de substātia gerantis z non est supfluum alimēti. Et fuit opinio Magistri q̄ posuit q generans cōicat gñato aliqd de sua substātia. Alioquin videri nō potuit quo cōtraheret ples pctis originale ex parētibus. Qz aūt generatio vel semē nō sit de supfluo alimenti z p ꝓis q sit de substātia gñantis ꝓbatur multipliciter.

¶ Tuz qz Adā z Eua fuerūt creati pfecti z p ꝓis potētes gñare. Vnūqdqz em̄ pfectū est cū pōt gñare similes sibi. Sz p tūc nō habuerūt supfluū alimēti nec aliqd de alimēto. ¶ Tū qz aliter filī⁹ nichil attineret patri vel matri nisi esset de substātia eoz sed tm̄ de supfluo alimēti. Tū qz ex parētib⁹ lepro sis lepros gñantur z hoc nō vī nisi ꝓpter infectionē substātie cōicate. Tū qz filij magis assimilātur parentib⁹ g̃tū ad substātā g̃ quātum ad alimētum. Alimētū em̄ q̄qz sunt carnes bouis vel porci vel hmōi qb⁹ nō assimilaī ples. Tū qz p emissionē mīti seminis debilitaī substātia nō aūt p emissionem supfluī vtī. Tū qz dicit August. x. sup Gene6. q filius est in lūbis parētū sm corpozalē substātiā et loqtur ibi de xpo z leui igī de substātia pentū gñatur filī⁹. Tū qz dicit Damas. li. i. ca. 8. q gñatio est opus nature ꝓducēs qō gñat: z est expssa auctoritas vtī. Sz ista opinio vī mihi falsa z ē ꝓtra ꝓmentatoz ē z deteriationē Aristo. 15. de aīalib⁹. Vbi dicit expsse q semē est supfluū alimēti z nō est de substātia gñantis. Hoc ꝓbo q aliquas rōnes postea p signa Arist. q̄ ponit ibidē. ¶ Pria rō ē ista. Illud qd decideret de substantia pentū eēt in via corruptiōis. Ptz de manu vel pede vel talib⁹. Sed tale in via corruptiōis existēs nō pōt esse ꝓncipiū gñationis sicut ē semē. g̃ semē nō est de substātia gñantis. ergo de supfluo alimēti. ¶ Scda rō est ꝓfirmatio hui⁹ qz si dicatur q illud decisuz nō est ī via corruptionis sed retinet nām eius a quo diciditur.

Impugnatur opi. p̄ce.

¶ Contra qz aut decidit ab vno mēbro tm̄ aut ab oībus. Non pōt dici q ab vno tm̄ qz tūc nō videret esse ꝓncipiū gñatōis oīm mēbroz eo mō q̄ semen ꝓncipiū quōcunqz intelligaī qō. Sz ab oīb⁹ tūc semē aīalis eēt vnū puū aīal impfectū ad gñationē alteri⁹ aīalis pfecti qō est nichil dictu. q̄re ꝛc.
¶ Tertia ratio est ista. Semē aut est pars substantie corpozis aut est superfluū alimēti. Nō est pars substantie corpozis quia illa pars vel esset organica quod est falsum qz semen est simile in omni parte vel non organica quod est falsum qz non venit in compositionem membri ipsum semen. ergo est supfluuz alimēti. ¶ Quarta ratio est ista. Sicut se habet nutritiua ad adgenerādum aliqd indistinctum numero alicui de alimento sic etiam generatiua ad generādum aliquid distinctū numero de superfluo alimēti vt videtur. Sed per virtutez nutritiue quo modocūqz intelligatur hoc fit illud ergo per generatiuaz fit istud. ¶ Ad hoc sunt tria signa que adducit Aristoteles vbi supra. ¶ Primū est qz Semen habet locum distinctuz z tenet vias seminales in corpore z est in eadem parte vbi sunt alie superfluitates. ¶ Secūdum signuz est q natura alleuiatur per emissionez seminis quādo scilicet est moderata z nunq̄ est verū de abcisione vel decisione partis substātialis. ¶ Tertium est q vbi minus inuenitur de superfluo alimēti min⁹ inuenitur de semie quātūcunqz plus inueniatur ibi de substātia. Patet in hominib⁹ pinguib⁹ in quibus multum de alimento qui parum sparmatizant sm Aristotelem z veritatem. Patet etiā de ꝓueris in quib⁹ quasi totum cōuertitur z multo cibo indigent. ¶ Quartū signum est q in nō potētibus cōuertere multum cibus z pot⁹ multus vel alimētum multum excitat generatiuam. ¶ Ad hoc est auctoritas Augustini superius adducta in primo articulo istius questionis. Ad hoc est auctoritas Auicēne prio libro de animalib⁹ capitulo vltimo vbi dicit sic: z est res certa quia sperma ē supfluitas bene digesta z albescit ꝓpter fortitudines digestiōis z quādo fit cū nimio conamine exibit sanguinolētum. ¶ Dicit etiā philosophus vbi supra q sperma nō est nisi superfluitas cibi vltimi sanguinei que spargitur per mēbra
¶ Circa quod est aduertēdus q ꝓpter digestio nem cibi in ore est prima digestio cibi in stomacho Secunda vero in epate z ibi generantur humores z deinde deriuatur per mēbra z ibidem digeritur. tertia digestione z pars per mutationem in substātiam aliti cōuertitur. Pars vero alia que nō est necessaria in diuiduo tamen bene est necessaria ad cōseruationem speciei ad genitalia mittitur z de illo fit generatio. ¶ Ad rationes aliorum. Ad primū dico q si Adam potuit generare antequā cōmederet q in ipso potuit a deo creari vel fuit creatus aliquid loco spermatis z in Eua similiter loco seminis z ita verum sperma vel mēstruum sicut pervia nature fuisset de alimēto z hoc potuit deus facere valde bene. ¶ Ad secundum dico q filius nō attinet patri z matri qz de substātia ipsorum sed qz generatus ab ipsis in similitudine nature. Nec oportet q attineat bouī vel porco de quibus est alimentum ꝓpter rationē predictā. ¶ Ad tertiū q lepro⁹ sus generat lepro⁹ū nōqz de subā vel ꝓte sz qz semē ei⁹ infectū est z sic tandē caro geniti efficīt. ¶ Ad quartū dico q filij magis assimilantur parentibus g̃tum ad substantiaz. Nec ꝓpter hoc sequitur q de substātia vel parte substātie eorū generent. Sic etiā aīa filij assimilatur aīabus parētū nec oportet q sit de substātia eorū. ¶ Ad quitū dico q p emissionē multā seminis debilitaī naīa: qz nutritiua cū deseruiat generatiue parum cōuertit z generatius residuum illud quod deberet nutritiua conuertere emittit z ideo debilitatur natura. Ad aliud de Augustino. Dico q non intelligit illud sicut accipis: sed intendit q proles est in lumbis patris sm corz

Nota hec de digestione.

signa arī stotelis.

pulentam substantiam quia substātia sua corpores de qua fit ⁊ formatur a parente ministratur saltem a matre. ¶ Ad vltimus de Damasceno. Dico q in natura diuina generatio verissime est de substantia tota sicut dictum est in principio. Sed in creatura pro tanto dicitur de substantia quia est de aliquo in propinqua dispositione ad cōuersionem ad substantiam vel in substātiā. Hec de scdo articulo.

¶ Ad primum principale pa/ tet aliqd dicendum ad aliud omne quod in os ītrat ⁊c. ¶ Ad secundum dico q est eadem caro secūdū speciem ⁊ materiam sicut ⁊ in alijs que habent formam in materia potest distingui ꝺm Aristotelē et dicitur caro ꝺm speciem inquātum sibi puenit forma ⁊ operatio carnis ꝙdiu potest in illam. ¶ Caro vero ꝺm materiam dicitur inquātum sibi conuenit materia carnis ⁊ dispositiones naturales. Unde non sunt due carnes sicut ymaginatur argumētum quarum vna pertineat ad veritatez nature humane ⁊ alia non: quarum vna maneat ⁊ alia fluat ⁊ refluat. Sed eadem caro manet ꝺm speciem q quātum sufficit ad vnitatem specificam aliti ⁊ semper eiusdem rōnis sed fluit ꝺm materiam puta ꝺm individuum carnis: q hec caro nō manet in se licet maneat in simili sic etiam potest exponi dictū Aristo. Unde nota ꝺm Scotum in quarto suo in illa qōne Utrum in quolibet resurgēte omne illud quod fuit de veritate nature humane in ipso vel pars carnis vel caro ꝺm materiam ⁊ speciem dupliciter potest accipi vel distingui. Uno mō ꝙdiu habet esse carnis per formam carnis: ⁊ sic dicatur caro ꝺm speciē vel formam pro tota peryodo qua sibi cōuenit esse carnis in toto ⁊ sic caro ꝺm speciem manet. ¶ Dicatur autem pars carnis vel caro ꝺm materiam qñ desinit esse caro ⁊ tunc caro ꝺm speciem ⁊ ꝺm materiam nō distingūtur nisi sicut homo viu⁹ ⁊ mortu⁹. ⁊ sic etiam caro ꝺm materiam fluit ⁊ non manet.

¶ Aliter distingūtur ꝙtum ad operari vel nō operari ⁊ dicitur caro ꝺm speciem que habet virtutem ⁊ efficaciam vt sibi possit competere operatio carnis per formam carnis non solum vt cōcurrenti ad operationez totius. Nec vt sequēte a toto sed sic q sibi in toto existēti talis operatio competere potest ⁊ talis requirit determinatam magnitudinē ⁊ virtutem: ⁊ dicitur manere q habet virtutem sufficiētem vt sibi alia aggeneretur ⁊ operatio carnis conueniat. ¶ Caro vero ꝺm materiā dicitur cui nō potest talis operatio ꝙuenire ꝺm se ⁊ eriaz in ꝓncipio sui peryodi: sed vel virtutem talē non habet vel tm̄ vt cōcurrit cum toto cum alijs. ¶ Ad tertiuz dico breuiter q individuum alitū non est totaliter idez vel manet toto tempore vite: sed sua substātia corporalis fluit ⁊ refluit scdm partes sicut ⁊ alimentū vel caro nutrimētalis vel talia nec habeo ꝓ inconueniēti. ¶ Ad quartū dico q ptz ex supradictis q forma extensa ⁊ educta nō migrat in aliā materiaz nec informat aliam sed tm̄ illā de qua est educta: sz aliqd nouū ptinēs ad formaz de materia alimenti educitur sicut dictum est supra. ¶ De aīa ꝺo intellectiua. Dico q pōt informare nouā materiā additam q nō est limitata vel artata ad materiā tante vel tante quātitatis inter minimā quātitatē hoīs ⁊ perfectam rōne sue spiritualitatis ⁊ imaterialis. Sic ad istud.

¶ Distin. xxxiij. Questio vnica.

Utrum oēs anie humane sint equales.

Circa distinctiōez trigesimam nihil dicere intēdo quia expediui me de ipa ī prima questione distin. p̄cedētis in articulo secūdo. Ubi inquisiui de modo contrahendi peccatuz originale ⁊ ideo circa distin. 32. quero tm̄ vnum. scilicet Utrū oēs humane aīe sint equales in naturalibus qz de supnaturalib⁹ donis ⁊ gratuitis non est aliqd dubiū quin sint inequales. ¶ Videtur q non sint equales in naturalibus. Illa aīa q̄ est nobilioz in naturalib⁹ ꝙ quicūq; angelus non est eqlis alijs aīalib⁹. Sed aīa xp̄i est huiusmōi: qz ē capax ex suis naturalibus maioris gr̄e ⁊ glorie ꝙ quicūq; angelus. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Illa que inter se habent sicut corpora inequalia ⁊ inequaliter disposita non sunt inter se equalia naturaliter. Sz aīe humane sunt huiusmodi vt vr̄ qz portio dz esse forme ad materiā. ꝙ ⁊c. ¶ Tertio sic. Potētia ⁊ eētia aīe sunt idē saltē loquēdo de potētijs superioribus Sed expīmitur q vn⁹ habet meliorē ⁊ maiorē intellectū ꝙ alī⁹. ꝙ ⁊ melioiem ⁊ perfectiorē substātiā aīe vt vr̄. ¶ Quarto sic. Excōicatū ē parrhis. dicere q aīa xp̄i nō est nobilioz aīa Jude: etiā in nālibus Sz ambe sunt humane. ergo nō oēs anime humane sunt equales in naturalibus.

¶ Contra In indiuiduis eiusdē spēi nō ē hoc ꝺn ꝓus illud ꝓo posterius sub rōne spēi. 3o. metaphi. Sz si humane aīe essent inequales in nālib⁹ sub specie hūana esset hoc īdiuiduū ꝓus ⁊ illud posteri⁹ qz imperfecti⁹ esset posterius ⁊ perfectius esset prius. ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic pceda Prio ponā vnā opinionē de ista qōne cū suo mō dicendi. Scdo ponā aliā ⁊ arguā ꝓtra p̄mā. Tertio soluā ad motiua alioz: ⁊ vltio ad rōnes ꝓncipales.

¶ Quantum ad primū est vna opinio dicētiū q̄ forma ⁊ formantiū aliquā materiā aliq̄ est educta de potentia mr̄ie ⁊ aliq̄ nō educta sicut ē aīa. ¶ De formis eductis de potētia mr̄ie. Dicūt q eo⁹ quo forme ꝓuenit suscipe magis ⁊ min⁹ eē. s. pfectiones in se vel ipfectiorē subālit q tales suscipiūt magis infra eandē spēm ꝺm grad⁹ sic q pōt eē aliqñ pfectior aliqñ ipfectior ēt ad scipas ꝓpata ñ solū ad aliā. Ad hoc ducūtur rōnes. ¶ Prīa est ista. Due forme subāles nō p̄nt simul eē in ḡdu intēso in eadē mr̄ia. Sz ī eadem mr̄ia ferri ignīti simul sunt forma ignis ⁊ forma ferri ꝺm Damas. ꝙ sunt ibi remisse p̄dicte forme. ꝙ recipiūt magis ⁊ min⁹. ¶ Scda rō est ista. forma accidētal' ꝓpria alicui nō pt eē ī mr̄ia nisi mediāte forma subāli illi⁹. Sz caliditas ē forma accidētal' ꝓpa igni ⁊ ī ueniē in aq̄ calefacta. ꝙ ibidē ē forma subāl' ignis Sz nō in eē intēso ꝙ sub eē remisso. Et cōfirmatur qz caliditas nō est in aq̄ nec eē pōt mediāte forma aq̄ qz caliditas disponit ad corruptionē aq̄. Nullū autem accidēs vr̄ disponere ad corruptionē ꝓpr̄ij subiecti ꝙtū ad illā formā mediāte q̄ ineest sicut nec ad corruptionē sui. ꝙ ⁊c. ¶ Tertia rō. Extra ī media te gñal' ignis nālit Sz h⁹ nō eēt nisi terra ꝺduceret ad tātā raritatē q fere attīgeret ad raritatē ignis.

Auctoritates ad idem.

Ignis solo gradu accepto. Sed terra per suā formam nō pōt esse subiectū tāte veritatis qz tūc posset esse magis rara vel eque sicut aer per formā suā igitur inuenitur ī materia terre simul forma ignis ⁊ terre. Et planū est q non nisi sub esse remisso igitur. ⁊c. ¶ Auctoritates etiā adducūtur. Prima ē ista. septimo phīl. dr̄ q si numer⁹ eēt substātia maioz ⁊ minoz numerus eēt eiusdē rōnis igitur substātia infra eandē rationem suscipit magis ⁊ minus. Secūda auctoritas est qz octauo metaphi. dicit a philosopho q substantia nō suscipit magis ⁊ min⁹ sicut numerus nisi in materia vbi videtur dicere q forma materialis educta potest suscipere magis ⁊ minus. ¶ Tertia est quia Aristoteles in postpdicamentis enumerat gñationē inter spēs motus ergo gñatio est motus. Sed hec non esset nisi forma substātialis que est terminus gñationis esset diuisibilis ⁊ susciperet magis ⁊ minus. ergo ⁊c. ¶ Et confirmatur qz sexto phīl. dr̄ q non erit fieri ante quod nō sit factū esse ⁊ similiter incorruptū esse igr corruptio est mutatio successiua sicut mot⁹ ⁊ ita forma subālis suscipit magis ⁊ minus. ¶ Ultimo probatur hoc p Cōmentatorē tertio de celo vbi ponit hoc expresse de formis elemētorū q̄ suscipiūt magis ⁊ minus ī seipsis. Unde ⁊ ipas ponit remissas in mixto quas ponit intensas in q̄libet elemēto ꝺm suam formā. Sed de forā imateriali nō educta cuiusmodi est aīa rōnalis dicūt q vna talis bene ē in perfectior alia. ita q vna ad aliam cōparata bene recipit magis vel min⁹ sed in seipa nō. Nunq; eēm eadem numero manens pōt esse subāliter pfectior vel imperfectior vno tempore seipa pro alio tpe vr̄ instanti: tamē vna est vel esse pōt substātialiter perfectior alia sicut ⁊ pbant hoc p auctoritates preter rōnes adductas in principio questionis. ¶ Prīa auctoritas est Aggri in littera q̄ hoc videtur dicere expresse. ¶ Scda est auctoritas articuli parrhisien. q̄ē. 23. de aīa. vbi dicit sic q incōueniēs est ponere aliquo mō intellect⁹ nobiliores alijs qz cuz ista diuersitas nō possit esse a parte corpor⁹ os q sit a parte intelligentiarus. ⁊ sic aīe nobiles essent necessario diuersarū specierū sicut intelligentie error est. Hz sic aīa xp̄i nō esset nobilioz aīa Jude. ¶ Alī⁹ articulus. 27. iter errores de aīa dicit sic. Hz nos melius vel peius intelligimus hoc prouenit ex ītellectu passiuo quem ponit eē potentiam passiuā error est qz hic ponit intellectū vnū in dīb⁹ aut equalitatem in oībus aīabus. ergo ex istis duobus articulis expresse videtur q nō est equalitas in oīb⁹ aīabus: sed magis inequalitas in aliq̄bus puta in aīa xp̄i ⁊ Jude saltē hec ē positio cū suis motiuis que ponit q aīa vna rōnalis in suis substātialibus ē nobilioz ꝙfectior ꝙ alia nō solū in naturalibus pfectionibus accidentalibus. ¶ Sed ꝓtra ista pōnez arguo ꝙprio ꝓtra p̄mā ꝙclusionē de formis mālib⁹ ⁊ eductis q nō hēant latitudinē graduum nec vna sit pfectio aliqñ seipa sic q pōt intendi vel remitti.

Impugnat' pō ptece.

¶ Primo sic. Aristo. dicit in quinto phīl. q ī substantia non est motus. Sz si forā subālis manēs eadem numero sic posset intendi vel remitti in subā posset esse motus. ergo ⁊c. Maioz ꝓbatur ab Aristo. ibidem qz substātie nō est aliqd ꝓtrariū sicut etiam dixerat in pdicamētis. Ad ot⁹ aūt ꝓprie fit de ꝓtrario in ꝓtrariū. ¶ Dices ad hoc q in subā non ē motus: qz ls in substātia sint grad⁹ ⁊ vn⁹ possit haberi post aliū cū nō p mutationē successiuā sed p mutationem instantaneā. ¶ Contra hec est rō successōis in motu q̄ ponit vna ⁊ successionis scz diuisibilitas termini. Sz hec ē diuisibilitas termini ꝺm gradus ⁊ grad⁹ sibi inuicē possibiles succedere in eadē mā. ergo ⁊c. ¶ P̄ pari ratiōe diceretur q intētio albedinis in eadez pte subiecti nō est mot⁹. Silr etiā ls lumē fiat in instāti tm̄ si intēdit: sī p qz ab eodē luminari in eodez corpe p motū intendit ⁊ nō in instāti. ꝙ ⁊c. ¶ Scda rō. Illud qđ inducit vel educit de materia p actionē indiuisibilē nālē ⁊ simul totū nō est maius vel min⁹ aliqñ ꝺm latitudinē graduū. Sz sic est de forā subāli qz eductio ei⁹ est gñatio q̄ hz eē in instāti ꝺm oēs phāntes alioqn nō distingueretur a motu. ꝙ ⁊c. ¶ Tertia rō ē ista. Si forē elementares de qb⁹ magis vr̄ susciperēt sic magis ⁊ min⁹ in seipsis ⁊ in eadē materia vel subiecto. Seqr̄et q essent ꝓtrarie. Probatio qz sunt eiusdē gñis primi ⁊ mutuo circa idē subiectū nūero se expellūt mutuo: qz gñatio vni⁹ est corruptio alteri⁹. Sz hoc ē ipossibile ⁊ falsum. Substātia eēm sicut dr̄ in pdicamētz ꝺm rōnez priā nō hz ꝓtrariū. igr ⁊c. Licet ꝺm rōnem gñalē pfecti ⁊ ipfecti hēat ꝓtrariū eo mō quo habitus ⁊ priuatio vel illud qđ pcomitatur dicūtur ꝓtraria sicut vna dr̄ia est alteri ꝓtraria: sz hoc nō ē p̄pe acceptū. ꝙre ⁊c. ¶ Scdo pbo hoc idē de forma nō educta cuiusmōi ē aīa rōnalis. Prīo sic, scz q non sit vna maioz vel minoz alia sicut dicit pcedēs: sz q oēs sint eqles in substātia vel substābilibus. ¶ Prīa rō est ista in forma hñte grad⁹ plures vel ps eiusdē rōnis sicut oporteret in illa aīa q̄ excederet alias eiusdē rōnis existēs vn⁹ grad⁹ est ēntialiter distinctus ab alio vel vna ps ab alia. Hoc ps in albedine qz vna pōt esse sine alia. Sed nihil est in vna aīa qđ pōt esse sine omni qđ est substātiale eisdez. ergo ⁊c. ¶ Dicesq argumentuz cōcludit q anima non suscipiat magis ⁊ minus ad seipsam comparata: sed non quin ad alia comparata. ¶ Contra quia accipio duas animas inequales: ⁊ accipio gradum in quo vna excellit aliam ⁊ gradum in quo non excellit ⁊ alium gradum illius que nō excellitur. Tunc quero an illud in quo non excellit ista aliam potest existere in re sine gradu in quo excellit aut non. Si sic tunc habeo propositus q aliquid est in aīa ista quod potest existere in re sine aliquo alio substātiali eiusdem anime. Si non ergo est eiusdem rationis cum gradu alterius anime quā excellit que existit in re sine quocunq; alio. Sed hoc est falsum ergo ⁊c. ¶ Secunda ratio est ista quia. Si in eadem anima essent plura talia eiusdem rationis secundū quozumvnum excelleret alia animaz cum illud eēt essentialiter distinctum ab alio eiusdem anime in quo non excederet aliam sicut probatum est: et potest exemplificari in omnibus alijs eiusdem rationis excedentibus ⁊ excessis. ¶ Videtur q aliqua virtute saltem diuina possit tolli illud ab anima excedente ⁊ addi alteri ⁊ si non addi alteri tamen tolli: ⁊ sic anima in seipsa reciperet magis et minus quod ipsi negant. Si autem posset addi alteri tunc posset de duabus animabus fieri vna per additionem ad vnaz ⁊ subtrationē ab alia quod est falsum ¶ Tertio sic. Forma maxime simplex in gñe substātie maxie cōsistit in indiuisibili siue in se siue ad aliā comparata. Sed aīa est maxime simplex inter

formas informantes ꝛ immateriales. ergo ꝛc.

¶ Tertio ꝓbo istam questionē de ꝟtatꝫ formata tā educta ꝙ̄ nō educta accipiobꝫ quācūqꝫ formā maiorem in se vel minorē hꝝs in se eā pōt dici magis vel minus tale. Sed ēm nullā formā subālez pōt dici aliqđ ꝓpositū magis vel minus tale. ℣puta magis vel minus substātia ꝙ̄ alia. Sicut vn⁹ hō nō dr magis vel minus hō ꝙ̄ ali⁹ nec magis vel min⁹ aīa tus aīa rōnali ꝙ̄ ali⁹. Nec etiā vn⁹ ignis dr magis vel min⁹ ignis ꝙ̄ ali⁹ ēm Arist. in ꝑdicamēt. ꝯ ꝛc. Ex hoc videtur sentire phūs ꝙ forma subālis ꝛ qđlibet sue rōnis vant esse pfectissimū vel saltē quo nō pōt eē pfectius in tali spē vel rōne. ¶ Rūr ad hoc ꝙ vna substātia non dr magis substātia ꝙ̄ alia ēm cōsiderationē logicalē ēm quā loqtur Arist. in ꝑdicamentis. bū tū ēm cōsiderationem metaphisicam Aliter dr ꝙ substātia ponitur a termino ꝛ ita licz bene hēat grad⁹ qz tū a termino supmo ponit qui cōstitit in indiuisibili nō autē a latitudine ipsa fore sicut ꝓcept⁹ termin⁹ accidētalis. Ideo nō dr substātia magis ꝛ min⁹ ꝛ videtur eē dictū ser principiorꝫ. ¶ Tertio respōdetur ꝙ vna forma nō dr magis vel minus substātia licet sit pfectior vel impfectior substāliter infra eandē rōnez sicut etiā nec vna albedo dicitur magis vel minus albedo licet sit pfectior vel ipfectior albedo. ¶ Sed vr mihi ꝙ iste rnsiões nō valēt. ℣prima nō qz pari rōne diceretur ꝙ albedo vel qualitas ēm ꝓsideratiōnē logicā non suscipit magis ꝛ min⁹ puta ꝙ̄tū ad intentionē scdaꝫ specici vel vt est quiditas q̄dā abstrahēs ab indiuiduis ꝛ tū Aristo. ꝓcedit de q̄litate ꝛ negat de substantia ꝛ dicit ꝙ substātia nec ad seipaz nec ad aliā cōpata suscipit magis ꝛ minus. ¶ Ex quo patet ꝙ nihil valet solutio aliquoꝝ dicētiū ꝙ forma substantialis nō educta nō suscipit magis ꝛ minus qz nō est aliqđ pfectior aliqđ impfectior eadez nūero: licet bū sit vna pfectior alia qz Aristo. exꝑsse ponit ibi ꝙ substātia nec ad seipam nec ad aliā compata pōt dici magis vel min⁹. ¶ Aliter scda solutio nō valet qz si substātia ponitur a termino ꝛ gradu supremo tunc ipfectior substātia nō dz dici substātia vel licz imponatur a termio tū id cui ponitur pōt esse citra terminū ꝛ ita saltē ꝙ̄tum ad illud cui non imponitur pōt dici magis vel minus. ¶ Tertia rnsio minus valet qz ꝛ si forma vna nō diceretur magis forma ꝙ̄ alia sicut nec vna albedo magis albedo ꝙ̄ alia tū cōcretū diceretur magis vel minus tale ēm talem formā sicut magis albuz vel minus album ita diceretur magis vel minus homo vel minus ignis qđ est falsum. ¶ Secūda rō ē ista. Nulla forma que ēm rōnem ꝓpam est rō supponēdi vt constituēdi suppositū cum materia suscipit magis vel min⁹ nec in seipsa nec ad aliā ꝓpata eo mō etiā quo pōt hō ꝓuenire alicui forme. ℙrobatio qz q̄libet gradus talis forme cū hēat in se rōnem illi⁹ forme ꝓstituit suppositū ꝛ ita plures grad⁹ plura suppositа. Et ita sicut impossibile ꝙ eadē forma cōstituat plura suppositа. Ita ꝓpossibile est ꝙ hēat plures gradus vel habere possit. Sed q̄libet fora substantialis specifica saltē est huiusmōi ꝙ ipa posita in materia est ratio constituendi suppositum naturaliter vel ad quam consequitur suppositum quia ꝛ indiuiduum perfectum substātie. ergo ꝛc. ¶ Et ista rō magis mouet ꝙ̄ aliā alia ꝺ formis substātialibus specificis ꝛ tamē habet grauem iusticiaz de partibus aque sicut infer⁹ continetur. Si autem exponatur de supposito perfectissimo tunc videtur petere ratio in minori ꝛ diceretur ꝙ minor nō ē vera. Similiter ꝙ istam rationem non probatur quin forma corporeitatis suscipiat magis ꝛ minus. Vf tamen hꝫ sufficiam qz due alique quaꝝ quelibet ē suppositabilis ēm se: ꝛ sibi relicta naturaliter pñt concurrere ad constitutionē vnius aque numero ꝛ suppositо ꝛ sic in ꝓposito. Et si dicatur ꝙ ex duab⁹ aquis fit vnum suppositū maius extensiue ꝛ nō intensiue nō est ad ꝓpositū qz sic dicerē de intētione sicut hic de extensione. Et confirmatur qz deus formam vni⁹ partis aque posset addere ad formam alterius in eadē materia ꝛ sic ex eis fieret vna fora perfectior intensiue. Item sicut forma substātialis dat esse suppositale. Ita qualitas dat esse quale et tamen nō oportet ꝙ ipa intensa det multa esse cuz alia sicut nec illa mlta suppositа. ¶ Nota hic Augustinus. octauo de trinitate. ca. 15. vbi dicit cōparando diuersas substātias alteri⁹ rōnis adinuicem Intelligam⁹ inquit nō eundem ordinem tenendum cum agitur de meritis animarū qui videtur esse ordo in gradibus corporū licet fieri posset vt inferi⁹ corpus anima melior inhabitet: deteriorq̄ superi⁹ Dico ergo sine ꝓiudicio ꝙ nulla forma substātialis eiusdem rōnis existēs est aliqđ perfectior seipa ꝓ alio tēpore vel instanti. Nec etiam alia ad aliā comparata. Vnde ꝛ mihi videtur ꝙ oēs aīe in substantialib⁹ sunt equales ꝛ certum est ꝙ hoc fuit iudicium Aristotelis in locis ꝑallegatis ꝛ Commētatoris in quinto phisicoꝝ licet sibiipsi cōtradicat de hoc in tertio de celo. ¶ Secūdo dico ꝙ in ꝓprietatibus ꝓsubstātialibus eiusdē rationis non est vna unima ꝑfectior ꝙ̄ alia sicut nec in substantia sua. Vnde dico ꝙ vnus intellectus nō est in se id quod est substātialiter nobilior vel perfectior alio intellectu alterius hominis nec vna voluntas alia voluntate alterius hoīs ꝛ sic de talibus. ¶ Tertio dico ꝙ non obstāte hoc ꝙ quātū ad aliquas ꝓprietates vel cōditiones accidentales ꝛ naturales vna aīa potest esse nobilior alia ꝛ perfectior alia quecunqꝫ sint ille cāditiones licet male sciam illas nominare ¶ Ex parte intellectus ponūt aliqui ingenium naturale quod dicit aliquod accidēs superadditus intellectui ꝛ sic de similib⁹ precipue de illis respectu quarum anima ipa se habet pure passiue: ꝛ est hoc possibile sicut declarat vnus doctor. Nam sicut in duabus materijs penitus equalibus secundum substantiam induci diuerse dispositiones ad varios effectus perfectos vel minus perfectos sicut ad masculum vel feminam ꝛ ad diuersas complexiones diuersorum hominum eiusdem rationis existentiū Ita in duabus animabus omnino equalibus secūdum substātiam possunt inueniri diuerse conditiones accidentales eiusdem rationis quarum vna est perfectior alia ꝛ possunt a deo tales induci. Sic etiam in duobus corpis equalibus secundum substantiam inuenitur dispar nigredo ꝛ in duob⁹ corporibus dispar albedo vel in diuersis superficiebus que non recipiunt magis ꝛ minus sicut patet: nec vna est alia perfectior essentialiter in sua ratione. Verum est illud ꝙ male intelligo ꝙ ingenium vel claritas seu perspicacitas ingenij dicat aliquod accidens naturale absolutum super intellectum. Quicqd tū sit de hoc dico de ꝓposito sicut ꝓius

¶ Circa ꝓdicta vero est aduertendū ꝙ nulla fora siue substantialis siue accidētalis dr suscipere magis ꝛ minus ꝓprie loquēdo sed magis subiectū ipm. Tū bn dicūtur alique eiusdē rōnis esse pfectiores vel ipfectiores maiores vel minores ifra suas rōnes ꝛ ēm ipas dicūtur vel denoiantur subā magis vel min⁹ talia ꝛ hoc est verū ēm foras accidētales qb⁹ cōuenit intēdi vel remitti. Sz hoc est ipossibile de foris substātialib⁹ sicut ipossibile ē ꝓbatū. Hoc de scdo articulo. Misi ꝙ sic ꝓz intuēti vnifozmiter ꝓbari ꝙ due forme subāles sepate a materia cuiusmōi sunt duo angeli eiusdē rōnis nō pñt esse inequales i substatialib⁹: sed in subālib⁹ sunt equales: licet etiā in aliqbus naturalib⁹ cōditionib⁹ ꝛ accidētalib⁹ possint esse ineqles nō intelligēdo tū de cōditiōib⁹ vel ꝓprietatib⁹ ꝓprijs ꝓtib⁹ naturā specificā in ipis.

Ad tertiū arti.

¶ Quantuz ad tertium arti

culum. Dico ad primū aliozū ꝙ ꝓma ꝯclusione de ferro ignito ꝙ in eadez materia in ipo nō sunt due forme subāles scz ignis ꝛ ferri. Sed dico ꝙ ferrum est corpus porosum ꝛ in poris subintrat ignis qui est rar⁹ ꝛ subtilis. Est etiā forma ignis in materia vaporis resoluti a ferro que q̄dē materia se tenet i superficie ferri ꝛ nō sunt ibi due forme tales simul in eadem materia. Nec manet forma vaporis sed vapor corrumpitur ꝛ ignis gñatur nō in materia ferri. ¶ Ad scām de caliditate inuēta in aqua. Dico ꝙ in materia aque nō est fora ignis ꝙ̄ caliditas illa est in materia aque mediāte fora aque. Ad probationem dico ꝙ vel caliditas nō est absolute loquendo ꝓpria passio ignis qz inuenitur in aliis ab igne vel si est ꝓpria passio hoc est ēm aliquē gradum accepta ēm quē nō pōt inueniri in aqua forma aq̄ remanēte. ¶ Ad cōfirmationē. Dico ꝙ nō est inconueniēs ꝙ aliqđ accidēs extraneū ad qđ subiectum nullam hz inclinationē actiuā vel passiuā disponat ad corruptionē subiecti ꝛ suiipsi⁹ ꝙ accidēs sicut ē de caliditate in aqua. ¶ Ad tertiuz de raritate dico ꝙ non est necessarium terram produci ad tantaz raritatē que sit icōpossibilis forme terre anteq̄ ex ipa generetur ignis. Sz sufficit ꝙ producatur ad primū gradū raritatis illi q̄ est impossibilis fore terre ꝛ tunc corrūpitur terra ꝛ densitas ei⁹ pñr vel raritas sibi ꝓpossibilis vt terminata est saltē ꝛ inducatur forma subālis ignis ꝛ raritas sibi debita ꝓpr.

Vel dic ad istud argumentū ꝛ ad ꝑcedēs simul ꝙ aliqđ accidēs puta dimēsio vel aliqua qualitas intermiata symbola gñatio ꝛ corrupta ēm eē interia tum pōt esse in materia nō mediāte fora subāli sed ante formā subālem talia pñt ꝑcedere in materia.

Ad primā auctoritatē Aristo. Dico ꝙ loqtur Aristoteles de substātijs sicut ꝛ de nūeris ēm intentionē platonicoꝝ qui posuerūt ꝛ subās esse nūeros ꝛ substantias materiales suscipe magis ꝛ min⁹ ꝛ latitudinē recipe ex materia ipa nō loqtur asit ēm itētionē ꝓpriā. ¶ Ad scām dico ꝙ idē ꝙ loqtur ēm intentionē platonicoꝝ. Sz pt⁹ qz in vltima ꝓpatiōe subāz ad nūeros ēm ꝓditiōes eis attributas a platonicis ponit illud ꝺ̄ bū. Vel dic ꝙ nō dicit illud assertiue sz magis dubitatiue ꝛ oppositū dicit assertiue in ꝑdicamentis. ¶ Ad illud dico ꝙ phūs diuidendo motū in post ꝑdicamētis accipit motū large ꝙ mutatione ꝛ ꝓsti quodā ad mutationē succes-

siuam ꝛ instātaneā. Sicut etiā in tertio phisi. qñ dicit ꝙ motus est act⁹ existētis in potētia vel act⁹ mobilis i eo ꝙ mobile ꝛ ita nō seqtur ꝙ gñatio sit mutatio successiua sed instātanea tota simul. Ad cōmentatorē Dico ꝙ ꝓtradicit sibiipi in materia ista in quinto phisi. ꝛ de subā oībus ex vna pte ꝛ in tertio de celo ex alia pte ꝛ ō nego ipm. ¶ Ad primū pro scda qōne de forma nō educta. Dico vno modo ad auctoritatē ℳgri ꝙ ipe cū Hugone fuit illius opinionis ꝛ ō negatur sicut ꝛ opinio illa. Alit dr ꝙ ℳgr nō dicit ꝙ vna aīa sit nobilior i subālib⁹ ꝛ in donis naturalib⁹ q̄ sunt accidētia quedā sicut dictum est supra. Sed ista solutio nihil valet qz mgr dicit in donis naturalib⁹ vt in essentia. ¶ Ad articulos dico ꝙ nihil plus hētur ꝙ ipos nisi ꝙ aīe sūt inequales nō in subālib⁹ sed in donis aliqb⁹ nālib⁹ tenētib⁹ se etiā ex pte ipaz nō solū ex parte corporum vel fantasiaz ꝛ sic etiā aīa xpi nobilior est aīa Jude in aliqbus donis nālib⁹ quecūqꝫ sunt illa et similiter multe alie aīe inter se sunt inequales non soluz ex corpore qz videmus ꝙ illi q̄ hñt debiliora corpora ꝛ frequēter peiora hñt excellentes aīas ꝛ pollent aīo ꝛ aliqñ ecōuerso. Hec de 3° articulo.

Ad rōes

¶ Ad primum principale di/

co ꝙ aīa xpi q̄cquid de accidētib⁹ nālib⁹ nō est nobilior in substātialib⁹ aliquo angelo etiā ifimo. Ad ꝓbationē dico absolute loquēdo ꝙ nō ē capax maioris gratie vel glorie ꝙ̄ angelus. Tū enim potest angelus capere de gratia vel gloria sicut aīa xpi: licet nullus angel⁹ de facto tū acceperit ꝛ hoc in primo satis dixi. ¶ Ad scām dico ꝙ vnū corpus hūanum in subālibus nō est melius alio vel pfect⁹ intensiue licet bū extēsiue aliqñ sed bū in accidentib⁹ conditionibus sicut patet. Similiter etiam dico in aīabus suo mō ꝙ vna aīa nō est melior nec pfectior alia in suis substātialib⁹: sed bene aliqñ in accidentib⁹. Nec oz etiā semp ꝙ melioris corporis sit melior aīa quia inter materiā ꝛ formā nō reqritur similitudo sed ꝓportio ꝙ hoc pōt inforare ꝛ illō iformari. ¶ Ad tertiū dico ꝙ vnus hō nō hz perfectō rem vel meliorem intellectū ꝙ̄ ali⁹ substātialiter loquēdo in rōne intellectus sed tū accidentaliter ex aliquo accidētali tenēte se vel ex parte ipius quicqd sit vel ex pte corpis vel ex parte vtriusqꝫ. ¶ Ad quartuz patet quid dicendū ē ad articulos parrhisienses excōicatos. ꝛc.

¶ Distin. xxxiij. Questio vnica.

Circa istā distinctionez

Quero. vtrum paruuli decendentes in originali peccato sint puniēdi pena sensus vel tantū pena damni. ¶ Videtur ꝙ pena sens⁹. ℙrimo sic. Corpora puerorum sic decedentium nō erunt impassibilia sicut corpora beatorum ergo poterunt pati a calore vel frigore mimio ꝛ sic ab alijs nociuis ꝛ aliquādo habebunt penam sensus. ¶ Secūdo sic. Magis punitur peccatum quodcūqꝫ post hanc vitaz ꝙ̄ in hac vita. Sed in hac vita punitur peccatuz originale in paruulis pena sensus. Maz omnes miserie ꝛ defect⁹ penales quos sustinent in hac vita insunt eis in punitionez peccati originalis ꝛ infliguntur vt videt. ergo ꝛc.

¶ Tertio sic. Maior pena debetur peccato origi-

nali ꝯ veniali. Sed veniali debeꝫ pena sensus post hanc vitam in purgatorio. ergo ꝛc. Maior patet: quia peccatum originale est maius ꝯ mortale.

¶ Quarto sic. Augustinus de fide ad petrū dicit sic. Firmissime tene ꝛ nullatenꝰ dubites paruulos qui vel in vtero matris viuere ceperunt ꝛ sic moriūtur vel de matribꝰ nati sunt sine sacramēto baptismi de hoc seculo transierūt eterno supplicio ꝑmendos. Sed eternū supplicium vꝫ eē. pena sensꝰ ꝯ ꝛc.

¶ Contra Augustinꝰ in enchiridion Ditissima sane pena eorum q̄ ꝓter peccatum qđ contraxerunt nullū insup addiderunt Sed si sustineret penam sensus nō esset pena mitissima. igitur ꝛc. ¶ Preterea etiā q̄ pena sensꝰ correspondet delectatiōi in peccato. Iuxta illud apostolis. Quantū glorificauit se ꝛ in delicijs fuit tantum date illi tormētum ꝛ luctum. Sed in originali nulla est delectatio. igitur. ꝛc.

¶ In ista questione sic ꝓceda Primo inquirā ad euidentiā questionis. ¶ Utrū pena sensus sit tm̄ in potentia appetitiua vel etiaꝫ cum hoc in apprehensiua. ¶ Scdo inquirā Utruꝫ paruuli decedentes in originali puniētur pena sensus spirituali vel mētali ꝛ potentiam circa hoc aliquas opiniones. ¶ Tertio dicam de pena sensus corpali qđ mihi videtur vltio ad rōnes ꝑncipales

¶ Quātum ad primū articulum Distinguo primo de pena. Est enim in genere duplex pena. Una q̄ dicitur pena dāni que est carētia alicuius boni quādo debet inesse ꝛ ꝓ quando debet ipm̄ habere demerita per peccatum. Et isto modo carentia diuine visiōis in illis qui sunt extra viam est pena. Est enim dānum eis care diuina visione ꝛ fruitione beata. ¶ Alia est pena que dicit pena sensus ꝛ accipitur cōmuniter ꝓ omni dolore afflictiuo siue sit spirituālis siue corpalis. Dolore dico demerito per aliquod peccatum sicut est pena damnatorū ꝛ peccatorum in inferno qui dānati sunt ꝓpter demerita ꝛ peccata sua actualia sustinentes dolorem afflictiuum terribilem nō soluꝫ carentiam visionis diuine. Exemplū de prima pena est quādo alicui ꝑpter mala sua aufertur hereditas ꝑpria. Exēplum secūde est quādo ꝑpter demerita sua suspenditur vel decollatur. Ad propositum ergo primi artuli est dubium Utruꝫ dolor sensibilis vel tristicia que dicitur pena sensus sit in sensu vel in appetitu sensitiuo. Et similiter de dolore spirituali. Utrū sit in vi apprehēsiua puta in intellectu vel in appetitiua puta in voluntate. De hoc autem est vna opinio q̄ dolor sensibilis est in sensu sicut ī subiecto ꝓximo ꝛ imediato non aūt in appetitu sensitiuo. ¶ Ad hoc adducūtur rōnes. Prima est ista. Dolor est imediatus effectus ꝟiunctionis discōueniētis cum ꝟueniēti. Sed planum est q̄ ista cōiunctio discōueniētis fit imediate ad sensum ꝛ nō ad appetitum qz discōueniēs nō ꝟiungitur appetitui nisi quia ꝓmo sensui. quare ꝛc. ¶ Secunda ratio. In illa potentia est ꝓmo et imediate tristicia in qua ꝓmo ꝛ imediate. est cōplacentia et delectatio. Sed hoc ē in sensu Prio enī visui ꝩplacet in pulchro viso ꝛ ꝓmus delectaꝫ videdo pulchrū ꝯ deueniat ad appetitū. ergo ꝛc. ¶ Tertia rō est In illa potētia est ꝓmo ꝛ imediate tristicia sine cuius actu ipossibile est eē tristiciā imo cuiꝰ actu imanēs ꝩplet rōnē tristicie. Sed hoc est potētie cognitiue. Mā ꝓceptio ꝟiunctiōis discōueniētiū ꝩplacet rōnem tristicie. Est enī ꝓceptio ꝟiunctionis discōuenientum sicut etiā delectatio est cōiunctio ꝟueniētis cū ꝟueniēti cum ꝓceptione eius de ꝫ. ergo ꝛc.

¶ 4° qz circūscriptio appetitu ꝑ possibile vꝫ ipossibile adhuc sensꝰ delectaret ī obiecto ꝟenienti sic visꝰ in pulchro ꝛ offenderet in obiecto discōueniēti ꝛ tm̄ circūscripto sensu nūc̄ appetitꝰ delectaret ī obiecto ꝟenienti nec tristaret ī obiecto discōueniēti. igr ꝛ c. Sed vꝫ mihi q̄ ista positio sit falsa. Dico enī q̄ dolor vel tristicia sensibilis nō est nisi ī appetitu sensitiuo fokaliꝫ ꝛ nō in sensu sicut in subiecto. ¶ Scdo dico q̄ in sensu sicut in cognoscēte ꝛ sicut obiectū cognitū quēadmodū dicā ifra. ¶ Primū probo sic. Jn eodē subiecto sunt fokaliter timor et dolor qz ambo sunt circa idē subiectū. Sed vnū circa illud absens ꝛ futurū puta timor. Aliud ꝟo circa ipm̄ ꝑns puta dolor. Sꝫ timor ꝓtinet ad appetitū ꝛ nō ad sensum vt ptz. ꝯ ꝛc. ¶ Scda rō. Obiectū doloris sensibilis ē malū sensibile sicut obiectū delectatōis est bonū sensibile. Sed malū ad appetitum pertinet magis ꝑpe vt obiectū ꝯ sensum. ergo ꝛc.

¶ Tertia rō ad potētiā que est imediatū ꝑncipiuꝫ fuge ꝓtinet dolor qz dolor etiā ē aliꝯ mō ꝑncipium fuge ꝛ effectꝰ fugibilis. Sꝫ hoc est appetitꝰ. ꝯ ꝛc.

¶ Quarta ad eandē potentiā ꝓtinet dolor sicut ꝛ gaudiū vel delectatio. Sꝫ gaudiū ꝛ delectatio non ꝓtinēt nisi ad appetitū sicut nec ꝟcupiscibile vt ptz ergo ꝛc. ¶ Dico igr ꝓmo q̄ dolor vel tristicia ē solum in appetitu sicut in subiecto ꝛ nullo mo est subiectiue ī sensu vel intellectu sicut nec fruitio vt dictū est in ꝓmo. ¶ Scdo dico q̄ Iz nō sit in sensu vel ī intellectu subiectiue tm̄ obiectiue est in eis. De itelletu aūt patꝫ q̄ pōt cognoscere valdē bñ dolorē vel tristiciam. Sꝫ de sensu magis ē dubiū. Utrū appꝛhendat tristiciā q̄ est in appetitu sensitiuo. Et videtur aliq̄ dicere q̄ nō ꝓmo qz nō vꝫ posse imutare sē sum: qz nec ꝑ sui pñtiā qz est in extrinseca potētia. Hec ꝑ spēm qz nō vꝫ hꝛesꝑs. Scdo qz nō ꝑcipitur a sensu particulari vt ꝑs. Nec a sensu cōi qz nō habet alia obiecta ab obiectis sensuū particulariū vꝫ actibꝰ eoꝝ. ꝯre ꝛc. Tertio qz dolor seqtur appꝛhēsionem sensitiuā nō ꝯ ꝑcedit nec est imutatiuꝰ ad noticiā sensitiuā aliquā vt vꝫ. ¶ Dicunt ergo q̄ dolor nō appꝛhenditur ab aliq̄ potētia sensitiua bruta ergo licet doleāt vel dolorem habeāt nō tm̄ sentiunt dolorē suū vel appꝛhendūt. Sꝫ nō vꝫ mihi hoc. Dico enī q̄ sensꝰ cōis saltē vel ymaginatio seu fantasia pōt cognoscere dolorem in appetitu sensitiuo.

¶ Primo qz non vꝫ ꝑbabile q̄ bruta nō ꝑcipiūt dolorē suū ꝛ q̄n sentiāt ꝛ appꝛhendāt dolorē in corpore suo. Vñ ꝛ videmꝰ q̄ apponūt remedia ꝓtibus suis lesis ad effugandū dolores. ¶ Scdo qz dolor iste vꝫ q̄ sit sufficiēter ꝑns sensui ad imutandū tāc̄ aliq̄d sensibile sensu qui saltē nec plꝰ vꝫ sibi repugnare q̄ sit sensibilis vel ymaginabilis ꝯ actiōibꝰ sensuū particularium sue ꝑ spēm siue alio modo.

¶ Tertio qz sensꝰ pōt appꝛhendere ꝟenientes vel discōueniēs nō solum sibi sed etiā appetitui sensitiuo cognoscit enī sibi ꝛ appetitui sensitiuo sicut appetitꝰ appetit sibi ꝛ cognitiue. Sed dolor ē aliq̄d summe discōueniēs appetitui sensitiuo ꝯ ꝛc. Vñ sicut appetitꝰ refugit dolorē: ita ꝛ sensꝰ cognoscit vt vꝫ ꝛ ymaginatio. ¶ Vñ puto q̄ in ymaginationibus aīaliū remanent species doloris quibus cessantibus doloribus ymaginantur frequenter dolores ipsos q̄s habuerunt. ¶ Ad primum aliorum dico q̄ potest immutare sensum communem saltem et fantasiam sicut et actiones sensuum particularium per speciē suam. Nec video in hoc repugnātiam. ¶ Ad secūdum dico q̄ potest immutare sensum communem. Et dico q̄ potest habere aliquod obiectū quod nec est obiectum sensus particularis nec actus eius cuiusmodi est dolor appetitus sensitui. ¶ Ad tertiū dico q̄ non quicūc̄ dolor sequitur apprehensionem quancūc̄: sed bene aliquam sequitur et aliquando precedit ad quam pertinet immutare ꝛ mouere sensum communem vel fantasiam. ¶ Dico ergo q̄ pena sensus pertinet ad appetitum subiectiue tamen cognoscitur vel cognosci potest a sensu vel intellectu licet ad ipsum non pertineat subiectiue.

Rñsio ad rōnes ꝓncipales.

¶ Ad primum aliorum contra hoc. Dico q̄ discōueniens immediatius coniungitur sensui q̄m appetitui. Sed hoc non est nisi ad causandum notitiam et tunc causata noticia in sensu causat tristitiam ī appetitu. ¶ Ad secundum dico q̄ nulla potentia cognitiua complacet ī obiecto vel delectatur actu elicito: sed tantum voluntas vel appetitus. ¶ Ad tertium dico q̄ licet sine actu sensus aliquo appetitus non delectetur vel tristetur quia necessaria est presentatio obiecti per sensum aliquomodo: non tamē ꝓpter hoc sensus delectatur vel tristatur. Nec illa cognitio que ponitur in descriptione delectationis pertinet ad ipsā intrinsece: sed sicut aliquid primum necessario requisitum sicut intelligere ad velle vel nolle vel ad fruitionem ꝛ non est ꝓpter hoc fruitio. ¶ Ad quartum dico q̄ circūscripto appetitu nunc̄ esset aliqua delectatio vl tristicia nec delectaretur sentiens in sensatione conuenientis nec tristaretur in sensatione discōuenientis. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secūdum articulum sunt multi modi dicendi. Primus modus est q̄ pueri seu anime puerorum post decessum nullum habent dolorem afflictiuum spirituālē vel mētalem: ꝛ hoc ꝓpter obumbrationem mentis qz sum statum non percipiunt. Licet enim careat diuina visione et fruitione non tamen sciunt se carere: quia rationem obumbratam habent ꝛ obscuratam et ideo non dolent super hoc vllomodo. Alius est modus dicendi q̄ licet anime puerorum vel pueri bene cognoscant vel intelligant se carere diuina beatitudine ad quam sunt apti nec sint ita obscurati vel ebetati quin bene cogitant istud vel sciāt tm̄ nullum dolorem habent super hoc nec affliguntur mētaliter quia sciunt se amisisse gloriaꝫ nō ꝑ ꝓprium actum sed ꝑ actum alienum puta ꝑ actū ꝓmorum parentum ex quibus contraxerunt originale. Similiter etiam sciunt q̄ nunc̄ fuerunt ꝓpositi vt per actus ꝓprios se disponerent de cōgruo ad gratiam ꝛ tandem consequerentur gloriā et ita nō dolent qz hoc non fecerunt ita ꝛ q̄ ꝑ rationabiles non tristantur super hoc q̄ deus non proposuit eis facere istam gratiam specialem quam non tenetur alicui facere nisi velit. s. q̄ vel actibus ꝓprijs essent saluati sicut adulti: nec essent gratia preuenti ante actus ꝓprios sicut baptisati consequētes gratiam ante vsum liberi arbitrij. ¶ Alij dicūt q̄ non possunt videre quin aliquem dolorem habeāt supposito q̄ cognoscant statum suum nisi alia causa assignetur. Primo quia carere illo quod aliquis vellet habere et scienter carere non potest esse sine aliqua tristicia sicut adipisci illud quod aliquis desiderat non potest esse sine gaudio. Nam desiderū quod differtur vel frustratur affligit animam. Sꝫ paruli vellent se consecutos fuisse beatitudinem et sciunt se ꝑ se carere illa: ergo ꝛc. Nec obstat q̄ per ꝓprium actum non perdiderunt immo magis videtur augere dolorem. Nam immunitas culpe auget dolorem pene vt videtur. Unde non minus dolet aliquis quando scit se exheredatuꝫ ꝓpter culpam parentum ꝯ si esset exheredatus per actum ꝓprium. ¶ Preterea sicut nunc dānatus per actū ꝓprium dolet de peccato ꝓprio per quod dānatus. Ita videtur q̄ paruuli doleant de peccato primorum parentum per quod sunt dānati. Sꝫ planū est q̄ nunc dānati ꝓpter actum ꝓprium dolent dolore mentali de peccato ꝓprio quod amiserūt ꝓpter quod sunt dānati iuxta illud dicētes intra se penitentiam agentes ꝛ pre angustia spiritus gementes ꝛc. ergo ꝛc. ¶ Preterea quia non est gratia specialis vel ꝓiuilegium speciale q̄ paruulus saluetur per baptismum: sed magis lex communis ꝛ ad omnes paruulos tam natos se extendens nisi esset incuria vel negligentia adultorum vel infidelitas parentuꝫ: quare ꝛc. ¶ Dicunt ergo q̄ aliquā penam sensus mentalem vel spiritualem habent: sꝫ illa mitigatur in ipsis aliquomodo: et est mitior in ipsis ꝯ in quocūc̄ dānato per actum ꝓprium cognoscunt enim deum naturaliter: ꝛ cognoscūt se esse capaces dei ꝛ priuari beatitudine diuina: ꝛ ideo tristantur. Videtur tamen mihi dicendum q̄ non tristantur: qz siue cognoscant se carere diuina visione beatifica siue non: de quo dubium qz nō puto q̄ aliquid naturaliter hoc potest cognoscere de seipso sicut nec beatitudo illa supernaturalis naturaliter cognosci potest. Unde philosophi nec ad ipsam attigerunt nec ad ipsam attingere potuerunt: ꝛ ideo si hoc sciunt hoc est per reuelationem specialē. Tamen dato q̄ sciant non tristantur quia deus non influit ad aliquem actum tristicie in ipsis: ꝛ sic nō sortiuntur nec habent aliquam mentalem tristiciā dato q̄ considerent obiectū tristabile: vnde ꝛ licet cognoscant peccatum Ade ꝛ displiceat ipsis inquantum fuit ostensiuum dei ꝛ consequenter inquantuꝫ fuit occasio dānationis eorum: non tamen volent potest enim esse displicentia de aliquo sine tristicia vel dolore sic̄ patet in angelis bonis qb̄ displicent peccata nostra non tamen tristantur de ipsis: qz fūt beati: et per consequens deus aufert vel suspendit omnem tristiciam ꝛ dolorem a mentibus eorum: ꝛ hoc est possibile sicut patet. Potest enim deus suspendere actionem cuiuslibet agentis secūdi: ꝛ ita licet presentetur obiectum tristabile: non tamē cessatur tristicia in mentibus eorum licet stante generali influentia si permitterentur sicut exigentia rerum ꝛ cursus naturalis se habet si cognoscerent suum statum possent dolere ꝛ habere materiam dolēdi. ¶ Sed posito q̄ sic relinquerentur a deo: eēt ne dolor ille penalis in ipsis vel pena peccati originalis. Dico q̄ non quia non esset demerita talis tristitia per peccatum originale. Tristicia autem vel do

lor positiuus qui vocatur pena sensus nō potest ee se pena nisi vemeritialicuius per actum proprium illius cui conuenit pena:igitur ꝛc. Similiter etiaꝫ talis dolor vel tristicia non esset eis involūtaria qꝛ absolute loquendo possent talem dolorem vel tristitiam suspendere ꝛ possent non dolere. ¶Sic igit dico breuiter qꝫ anime parvulorum vel cognoscūt se carere diuina visione ad quam sūt apte et cognoscunt se esse vel fuisse aptas ad hoc:ꝛ sic dico q penaliter non tristantur:immo nec tristantur:nec vnq̄ tristabuntur. Deo ipsis assistente et ab ipsis omnem tristiciam cohibente vel suum statum non cognoscunt:ꝛ sic adhuc planum est q de ipso non tristantur:ꝛ sic nullam habent tristiciam mentalem sine pena sensus.talem vt videtur. Alioquī enim nō esset pena eorum mitissima quod est contra Augustinum in enchiridion sicut superius est allegatum Dicitur enim pena mitissima inter penas dānatorum quia licet pena carentie et dāni eorum sit multo grauior q̄ aliqua pena sensus per se accepta tamen alij dānati duplici pena puniuntur carentie.s. ꝛ sensus ꝛ isti sola pena carentie:et ideo mitissima Hec de secundo articulo.

¶Quantum ad tercium articulum de dolore sensibili ꝛ corporali in appetitu sēsitiuo est dubium. Vtrum post resumptionem corporum babebunt aliquem talem dolorem vel talez penam sensus. Et videtur aliquibus difficile vitare quin aliquem talem dolorem sint habituri aliq̄ Tū qꝛ corpora eorum non essent impassibilia per dotem glorie:ꝛ per consequens videtur q occurrētibus actiuis nocentibus sint passuri ab ipsis. Tū quia non est dare locum in mundo in quo reponantur ita temperatum quin aliquādo patiant ex qualitate loci vt videtur. Excepto terrestri paradiso ī quo non erunt cum culpa originali. Tum etiam qꝛ multomagis poterunt pati q̄ adam in statu innocentie potuit mori:ꝛ tamen potuit mori sicut dictū est supra. ¶Sed dico q nullum dolorem penalem propter peccatum originale patientur sicut magister etiam dicit in littera. Licet enim corpora eorū non sint futura impassibilia per dotē glorie:nec simpliciter immortalia per aliquam dotem quicqd sit de corporibus beatorum de quibus non est sermo. ¶Dico tamen q diuina prouidentia eis familiariter assistente ꝛ suspendente omnem dolorez ab ipsis non solum mentalem sed etiam corporalem nullam molestiam/nullam penuriam corporalem/ nullam tristiciam sustinebunt. Sed gaudebunt in illo statu suo de multis naturalibus bonis: ꝛ de nullo tristabuntur. ¶Et ad hoc alique congruentie assignantur:qꝛ sicut carebunt dolore mentali ita rationabile est q dolore corporali. ¶Secundo quia dolor vel tristicia sensibilis in penam correspondet delectationi ꝛ complacentie vel spontaneitati ꝓprie voluntatis in peccato qui nunq̄ quidam habuerūt ¶Tertio quia in peccato eorum originali non fuit actualis conuersio ad aliquod bonum temporale et ideo non affligentur per aliquod malum temporale vel corporale. ¶Sed de loco vbi habitabunt ipsi nescio. Dicunt quidam q in superficie terre in locis amenis cum societate mutua ꝛ iocūda ꝛ multo pulchriori et iocundiori q̄ aliqui peccatores in hoc mundo qui tū in hoc mūdo non multum tristā tur:sed gaudent in bonis istis corporalibus ꝛ nunq̄ vellent alium statum expectare. Verum est q ve tule dicunt q in loco qui dicitur campus floridus habitabūt nescio vbi est ille campus. ¶Ad rationes aliorum dico bene q licet absolute loquēdo stante influentia generali possunt paruuli dolere sensibiliter etiam corporibus resumptis post resurrectionem:non tamen erit hoc deo suspendente omnem dolorem ab ipsis etiam quantūcūq̄ ꝓsentaretur obiectum tristabile sicut fecit de pueris in camino babylonis. ¶Dico igitur sicut patet ex predictis q peccato originali non correspondet pena sensus eterna que habeat locum post statum resurrectiōis immo nec temporalis proprie loquendo sicut dicetur in solutione vnius argumenti. Vnde patet q ꝓ baptismum sim q per ipsum remittitur peccatum originale tantum in paruulis non remittit aliqua pena sensus:sed tm̄ pena damni.

Rñr ad rōnes opo.

¶Ad primū principale Quando dicitur q corpora puerorum non erunt impassibilis.patet quid dicendum. ¶Ad secundum dico q defectus illi quos sustinēt paruuli non sunt proprie penales qꝛ sm̄ legem ꝛ modum nature conuenirent paruulis in puris naturalibus. Verum ē tm̄ q non conuenissent nisi fuissꝫ peccatum:et ita sicut mors conuenisset Adam sine omni peccato nisi fuisset ante translatus ad alium statum. Ita ista conuenirent paruulis non in penam proprie accipiendo. Vel dici potest q magis per ista punitur peccatum Ade in sua posteritate q̄ originale paruulorū Sed pena talis non est eterna nec debet esse sicut nec eternaliter puniuntur filij pena sensus propter peccata parentum. ¶Ad tertium dico q originali non debetur pena sensus licet veniali actuali: quia sicut dictum est supra veniale ex complacētia ꝛ spontaneitate non sit originale. ¶Ad quartum dico q augustinus accipit suppliciū eternum pro pena dāni non pro pena sensus ꝛc.

Ad rōes princi.

¶Distinctionis.xxxiiij.
¶Questio vnica.

¶Circa istaz distinctionem. Queritur vtrum bonum sit causa mali: videtur q non:qꝛ bonuꝫ est suuppōsius diffusiuum sm̄ dionysium:sꝫ qđ est boni diffusiuuꝫ non est mali causatiuuꝫ qꝛ tunc causaret oppositta:ergo ꝛc. ¶Secundo sic. Bonum non est causa illius quod nihil est sꝫ malum nihil est quia malum nō est aliquod existēs sm̄ Dionysium.quarto capitulo de diuinis nominib⁹. Similiter.xj.de trinitate.cap.ix.dicit q mali nulla natura est sed amissio boni mali naturā accepit:ergo ꝛc. ¶Tertio sic illius non est causa bonū qđ non habet causam positiuaꝫ.Sed malum nō habet causam positiuā sed defectiuā:q̄ ꝛc. ¶Quarto sic. Si bonuꝫ est causa mali quero in quo genere cause Non causa formalis planum est:quia tūc idē formaliter esset bonum et malum. Ipsa autem sūt contraria. Nec finalis qꝛ cuius finis bonus est ipsꝫ quoq̄ bonum est ꝛ non est malum. Malū enim pri-

uat ordinem vt patet ꝛ finem etiam. Nec efficiens quia mat.7.dicitur q nō potest arbor bona fructꝰ malos facere. Similiter etiam dicit Dionysius. 4. capit.de diuinis nominibus q sicut ignis nō ē ifrigidare sic nec boni nō bona producere. Vnde ꝛ ibi dē dicit q malū nō est ex bono ꝛ si ex bono ē nō malū. Hoc idem dicit Augustinus.xij.de ciuita.capi. vij.in plurib⁹ locis.ꝛ cap.x.dicit q causa mali nō est bonum:sed defectus a bono:hoc etiam videtur quia effectus cause efficiētis secunde reducitur in causam primam. Sed malum precipue culpe nō reducitur in causā primā.s.deum:ergo ꝛc. ¶Quarto nec causa materialis quia tunc posset denominare bonuꝫ tanq̄ subiectum suum sicut cecitas denominat oculum:sed hoc est falsum quia ysaie.v. dicitur. Ve qui dicunt bonum malum ꝛc.

¶Contra Augustinus de nuptijs contra iulianum dicit q malum nō potest esse nisi ex bono.

¶In ista questione sic procedam. Primo inquiram vtrum malum sit aliquid ꝛ includat in suo conceptu aliquid positiuum. Secūdo vtrum sit dare primum per se malū quod sit causa omnis mali. ¶Tertio vtrum bonū sit causa mali et quomodo. Vltimo ad rationes ꝛc.

¶Quantum ad primum:prequpponitur vnū sicut dictuꝫ est in primo. distinctiōe xlvj.q malum non est nisi priuatio alicuius boni vel perfectionis que nata est inesse naturali cui vel ineſse malicia vel quod dicitur habere malum. ¶Aliter dici tur ꝛ redit quasi in idem q malum potest accipi in abstracto pro malicia ipsa:ꝛ sic non dicit nisi priuationem perfectionis vel boni nati inesse:vel potest accipi concretiue:ꝛ sic connotat subiectum vel dicit aliquomodo ꝛ connotat aliquid positiuuꝫ cui debet ineē malicia. Modo aliqui dicunt q malum vel malicia ipsa non solum intrinsece dicit negationem boni oppositi vel habitus oppositi: sꝫ intrinsece et de per se cōceptu includit positiuum substractum isti negationi. Ita q priuatio quecūq̄ dicit duo intrinsece ꝛ negationem ꝛ subiectum: et sic malum etiam cum sit priuatio. ¶Ad hoc adducūtur alique rationes. Prima est ista. Oppositio priuatiua ꝛ contradictoria sunt diuerse species oppositionis sicut patet in p̄dicamētis. Sꝫ nisi priuatio includeret subiectum intrinsece non differret intrinsece per aliquid sui a negatione quia per aliud non possunt distingui p se ꝛ intrinsece:ergo ꝛc. ¶Tertio sic. Illud quod nihil relinquit in cōceptu min⁹ dicit in per se conceptu q̄ illud quod aliquid relinquit. Seu negatio nihil relinquit. Priuatio vero aliquid relinquit sicut cecitas priuat visum ꝛ relinquit oculum vel subiectum ergo priuatio intrinsece plus dicit q̄ negatio:sed non dicit nisi subiectuꝫ aptum:ergo ꝛc. ¶Tertio sic:illud quod non dicit intrinsece et per se aliquid nisi negationē potest saluari in non ente sicut in ente sicut in chymera sicut in aliquo positiuo:sed malū nec aliqua priuatio potest saluari in non ente similiter:ergo ꝛc. ¶Quarto sic.Anselm⁹.vij.c.de casu dyaboli arguit. Hec catum si est mera negatio est nihil et sequitur q de us punit pro nihilo. Sed hoc est falsuꝫ:ergo ꝛc. Similiter in proposito si priuatio non dicit nisi negationem et non dicit aliquid positiuum:ergo nihil ē. Sed hoc est falsum. ¶Quinto cōfirmatur hoc q philosophum.4.meta.qui hoc idem videtur dicere de priuatione q est negatio in genere vel subiecto in subiectum includit quia ambo.dicit ergo ꝛc. ¶Sed ista opinio videtur michi falsa. Dico cm̄ q malum seu malicia vel priuatio quecūq̄ non includit aliquid positiuum in suo cōceptu intrinsece connotat tū vel concernit bene aliquid positiuum substractū. ¶Hoc probo. Primo sic. Priuatio se tota primo opponitur habitui sicut habitus priuatiōni. Sed si priuatio intrinsece includeret aliquid positiuū. Puta subiectū nō opponeret ꝛ se tota priuatio habitui Sꝫ nec subiectū puatiōis opponit hitui ꝛc. ¶Scda ratio est ista. Nō plus puatio ī cludit subiectū q̄ habit⁹. Nō cm̄ hꝫ essentialē habitudinē vel intimiorem habet ad subiectū q̄ habitus. Sed habitus intrinsece nō includit subiectū in sua ratione sicut nec accidēs sed magis tanq̄ extrinsecum ꝛ additam ētum:ergo ꝛc. ¶Tertio sic. Si priuatio sic intrinsece includat subiectū oportet q subiectū sit formale ipsius priuationis. Probatio qꝛ est distinctiuum priuationis a negatione. Sed subiectū manet aduenientе habitu:ergo formale intrinsecū priuatiōis manet cū habitu. Sed hoc est falsum: ergo ꝛ illud dupliciter etiam sequeretur q deus esset per se causa eius quod est formale in peccato: qꝛ illius positiui ꝛ cuiuslibet alterius est per se causa effectiua ꝛ sic esset peccator. ¶Quarto sic. Accipio illam negationē quam dicis includi in ratione priuationis cū ipso subiecto ꝛ quero de illa negatione vtrū sit negatio mera simplex pertinens ad oppositionem contradictoriam. Aut est priuatio ptinens ad oppositionē priuationē. Non potest dici q primo modo qꝛ tunc posset saluari in nichilo ꝛ nō ente quod est falsum. Similiter etiam sequeretur q vna species oppositionis intrinsece includeretur ī alia contradictoria in priuativa sicut negatiōe quod intendit vitare:ergo secūdo modo est q.s. priuatio est Sed planū est q non includit intrinsece subiectuꝫ. Nam subiectū est aliquid partiale sibi coassumptū ad rationē priuationis scōm ꝛe. Nullū vero tale includit aliud intrinsece igitur ꝛc. ¶Quinto sic. Sicut per se primo positiuum se habet ad includēduꝫ negationē sic per se primo priuatiuum ad includendū positiuum. Sed per se positiuum intrinsece non includit negationē. Patet in proposito de habitu qui nullā includit negationem ergo nec priuatio p se primo includit aliquid positiuum. ¶Sexto sic, Non est magis de per se intellectu ꝛ intrinsece pertinēs ad priuationē ipsius subiectū q̄ vnū relatiuū ad alterū. Sed vnū relatiuum nō pertinet ad aliud intrinsece. Nec in cōceptu nec in affectu sicut probatū fuit in primo:ergo ꝛc. ¶Ad hoc sunt auctoritates. Prima est Augustini. Omelia prima super Johannē vbi dicit q peccatū formaliter acceptum est nichil ꝛ ita non includit intrinsece aliquid positiuum. ¶Secunda auctoritas est Anselmi ex ꝓssa quinto ca. de cōceptu virginali ꝛ hoc etiā dicit de casu dyaboli vbi ait q iniusticia que est priuatio iusticie nō magis est aliquid in eo i quo nata est esse iusticia q̄ in illo in quo nō est nata esse iusticia. Sicut cecitas nō magis est aliquid in eo in quo nata est esse visio q̄ in ligno in quo nō est nata esse visio:ergo priuatio nullo modo intrinsece includit sub

iectum. Alioquin ēm cecitas aliquid plus esset in oculo ꝫ non viso in lapide vel chymera: quare ꝛc. Dico ergo ꝙ priuatio intrinsece non includit subiectum: ita parū sicut habitus. Sed dico bene ꝙ cōcernit vel connotat bene subiectū eo modo quo cōcernere potest cōuenire negationibus. Non ēm priuatio est quecūq; negatio vel mera negatio. Sed talis negatio que aliquid negat circa determinatum subiectū cui natum est inesse oppositus habitus licet neutrū intrinsece includat subiectū. Habit⁹ ēm ꝛ priuatio se totis primo nata sunt in esse subiecto vel esse circa subiectum: ꝛ ideo impossibile est ꝙ aliquod istoꝝ includat subiectū: quia subiectū nō est natum in esse subiecto vel sibi ipsi. Sic dico ꝙ malū formaliter acceptū non dicit intrinsece aliquid positiuum sed priuationem. ¶ Dico tamē ꝙ illud qđ subscernit tali priuationi qđ dicitur materiale mali vel malum naturaliter acceptum dicit aliquid positiuum reale in vniuerso. ¶ Ad primū aliorum dico ꝙ oppositio priuatiua et contradictoria distinguntur sicut ꝛ opposita sicut affirmationes ꝛ negationes ipsarū: quia affirmatio ꝛ negatio pertinens ad oppositionē contradictoriam sunt affirmatio et negatio simpliciter nec includētes subiectū nec cōcernētes vel cōnotātes. Sed affirmatio ꝛ negatio pertinētes ad priuatiuā oppositionē cōcernūt subiecta distincta sicut dictū est. Sunt ēm tales intrinsece seipsis ꝙ inueniri nō possunt nisi circa subiecta et ita parū priuatio sicut habitus. ¶ Ad secūdum per idem dico ꝙ priuatio aliquid relinquit ꝛ aliqđ negat. Negat ēm habitum ꝛ relinquit subiectum. Non quia includat intrinsece subiectū: sed qꝛ concernit ꝛ connotat subiectum sicut accidens suo modo. ¶ Ad tertium per idem dico ꝙ priuatio nō saluatur in nō ente vel subiecto. quia relinquit subiectum ꝛ cōcernit sic autem nō oportet ꝙ includat ipsum. ¶ Ad quartum per idem dico ꝙ si vocetur nichil illud qđ non includit aliquid positiuum ꝙ priuatio est ita nichil sicut chymera ꝫtum ad hoc vel sicut negatio pertinēs ad contradictionem. Si autem non vocetur nichil illud qđ non concernit aptitudinē subiecti vel subiectū aptum: sed aliquo modo denominatiue ex tali concretione potest dici aliquid. Sic dico ꝙ peccatum non est nichil omnino sicut vult habere Anselmus ꝛ nō plus. ¶ Ad vltimum dico ꝙ Aristoteles non plus intēdit ꝫ ꝙ priuatio requirit vel cōcernit vel connotat subiectum non autem negatio mera extra genus. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secūdum ar/

ticulum fuit opinio Manichei ꝛ suoꝝ sequacium heretica ꝙ est dare in genere malorū vnū per se primū malum increatū qđ esset principium omniū malorum. Sicut est dare vnū per se primū bonū qđ est causa ꝛ principium omniū bonorū. ¶ Ad hoc adducuntur rationes alique. ¶ Prima est ista. Bonū ꝛ malū nō sunt in genere: sed sunt genera aliorū sicut dicitur in post p̄dicamētis. Sed in vno quoq; genere est dare aliquod primū qđ est causa ꝛ mēsura aliorum. 10. metaphi. ergo ꝛ in genere malorum. ¶ Secūda ratio. Aut in malis est processus in infinitum aut est dare primū ꝛ maximū malum ꝛ summū qđ est causa aliorum ꝛ cuius participatiōe alia sunt mala. Sed in malis nō est processus i infinitū: ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio. Illud qđ est simpliciter in causatum est simpliciter principium et causa aliorum que sunt talia. Sed summum malum est simpliciter incausatum quia si esset causatum oporteret ꝙ a summo bono. A summo autem bono non potest esse malum: quia optimi est optima adducere ꝛ similiter quicquid est causatū a primo bono est participās ipsum ꝛ p consequēs bonū ꝛ aliquo modo sibi simile quia omne agēs agit sibi simile: ꝫ ꝛc. ¶ Quarta ratio est ista. Omne tale per participationē reducitur ad aliquid tale per essentiam. Sed multa sunt mala per participationē vt patet: ꝫ est dare malū per essentiam: Sed malum per essentiaz est primum ꝛ purum malum ꝛ causa aliorum: ꝫ ꝛc. ¶ Sed dico ꝙ ista positio falsa est et heretica. Et arguo cōtra eam. ¶ Primo sic. Impossibile est ꝙ sit summū malū nisi in summo bono. Sz hoc est impossibile ꝙ in summo bono sit summū malū vt patet: ergo ꝛc. Probatio prime. Malū sicut dictū est supra nō est nisi carētia vel priuatio boni seu perfectionis debite inesse: igitur summū malū non est nisi carentia summe perfectionis nate in esse. Sed talis carētia non potest conuenire nisi summo bono. Sicut nec summa perfectio potest ī esse nisi summo bono: ꝫ ꝛc. ¶ Secūdo sic. Summū malum in ꝰtum malum vt sic vel dicit aliquod ens reale positiuū et per consequēs dicit bonū ꝛ est bonū: quia ens ꝛ bonum cōuertuntur. Aut non dicit aliquid positiuum sed priuatiuum vel negatiuum. Si priuatiuum tūc non est dare purū malum sed necessario habet subiectum qđ est aliquid ꝛ bonū. Si negatiuum tūc est nichil ꝛ non est ponēdum tanq; principium in entibus. ¶ Tertio sic. Omne principiū in rebus quod est simpliciter incausatū est ex se formaliter necesse esse. Sed malum non potest esse ex se formaliter necesse esse: quia est proprietas summi qꝛ summū bonū est necesse esse: ꝫ ꝛc. ¶ Quarta ratio adducitur In omni oppositione que nō est relatiua oportet ꝙ alterū extremorum sit nobilius. Sed bonū ꝛ malū opponūtur non relatiue: ergo oportet ꝙ alteruz sit nobilius ꝛ ita oportet ꝙ summū bonū sit nobilius: quia nō potest dici ꝙ summū malū. Sed qđ excedit ab alio non est a se: sed ab alio: ergo impossibile est esse malū a se non ab alio. ¶ Quinta ratio. Sūmū bonū est simpliciter necesse esse: ergo summum malum est simpliciter impossibile esse. Si ēm alterz contrariorum vel oppositorum priuatiue sit necesse esse oportet necessario ꝙ reliquum sit impossibile vel oportet ꝙ ꝓuatiue opposita possint simul stare. Hoc dicit philosophus. 4. ethi. ꝙ malum purū seipsum sustentare vel supportare nō pōt. Et ideo dico ꝙ non est dare tale malum primum et purum. Ad motiua manichei.

¶ Ad primū aliorum dico ꝙ bonū ꝛ malū proprie loquendo non sunt genera. Nam bonū in quolibet genere inuenitur. Ad minoreꝫ dico ꝙ non oportet primū ꝛ minimū in quolibet esse causam aliorū: licet sit mensura aliorum sicut albedo non est causa aliorum colorū: licet sit mensura. ¶ Tertio dico ꝙ quicquid sit de coordinatione priuatorum nō oportet dare in priuatiuis tale primū incausatum qđ sit causa aliorū. Sed magis omnia illius coordinationis reducūtur ad positiua alterius coordinationis Ita ꝙ mala non reducūtur ad primū malū sicut ad causam: sed ad bonū. Hec talia priuatiua ꝓ se sunt in genere vel coordinatione aliqua. ¶ Ad secūdū

dico ꝙ in malis non est processus in infinitū: sed est dare primū malum in actu. Sed illud non est purū nec causa aliorum ꝛ primū malum in actu fuit primū peccatum angeli. ¶ Ad tertiū dico ꝙ primum malum est simpliciter causatū non tñ per se ꝛ nō est incausatū. Tu dicis ergo a summo bono est causatum. Dico ꝙ nō sequitur sed a bono creato defecti uo in sua actione ꝛ per accidens aliquo modo sicut dicetur infra. Nec sequitur ꝙ a deo dato ꝙ a causa inferiori: quia licet sit causa efficiens nō tñ deficiēs nec potens condeficere. ¶ Ad quartū dico ꝙ oīne malum est per participationē ꝛ nullum tale per essentiam sic ꝙ sit purum ꝛ primū malum sicut est dare purum ꝛ primū bonū. Nec oportet in priuatiuis tenere illam regulā. Vel dic ꝙ esse tale per essentiā vel participationē non tenet nisi in positiuis quorū est essentia. Est ergo malum in rebus sed nō purum malum: ꝛ per essentiam incausatum qđ sit causa omnium aliorū eo modo quo ponimus primū bonum. Sed quia est in rebus carētia boni vel perfectiōis debite in esse ꝛ ꝙ multa sint in quibus sit talis carētia. Patet multa ēm sunt suppositā carētia perfectione sibi debita in esse: quia videmus ꝙ cōmuniter talis pfectio vel tale bonū inest suppositis aliis eiusdem rationis. ¶ Hoc probant aliqui quia nisi esset malum in vniuerso nō saluaretur ordo vniuersi ꝫm cōnexionem causarum defectiuarū ex quib⁹ prouenit malum ꝛ defectus in ipso vniuerso. Sed de ista ratione parum curo. Hec de scdo articulo.

¶ Quantum ad tercium arti

culum dico primo ꝙ oportet ꝙ bonū sit causa mali in genere efficientis. Malum ēm nō potest esse simpliciter incausatum: quia tūc esset simpliciter independēs ꝛ necesse esse: ergo oportet ꝙ aliquo modo causetur ab aliquo. Aut ergo de malo qđ nō potest dici de primo malo ante qđ nullum. Aut a bono: et sic habetur propositū quare ꝛc. ¶ Secūdo sic. Ad idem principium ad qđ pertinet perficere pertinet posse deficere loquēdo de potētia distante ꝛ remota ab actu. Sed ad potētiam que est aliquod bonuz creatum pertinet posse perficere impedibiliter: ergo ꝛ posse deficere. Sed malum nō est nisi a tali potētia: ergo est ab aliquo bono. ¶ Tertio sic. Malū quodcūq; nō est nisi carētia perfectionis debite inesse. Sed hec carētia non est nisi propter defectum agentis vel impedimētum cōtrarij agētis que omnia sunt bona: ꝫ malū nō est nisi a bono. ¶ Quarto sic. Ab eodem in genere boni habet esse rectitudo ꝛ perfectio alicui⁹ ꝛ obliquitas seu imperfectio Sed rectitudo vel perfectio est ab aliquo bono perficiente: ergo obliquitas vel imperfectio est a bono deficiente. Sic igitur dico ꝙ malum est a bono ꝛ ꝙ bonū est causa mali in genere cause efficiētis. Sed de modo per quē est dubium et magna difficultas. Et dicū quidam de hoc ꝙ bonū est causa mali per accidēs: non autem per se. Causa vero per accidēs duplex est. Una que accipitur ex parte efficiētis sicut album vel musicum edificat per accidens. Alia que accipitur ex parte effectus ꝛ isto modo casus ꝛ fortuna dicūtur esse cause per accidēs. Isto modo fortuna dicitur esse causa per accidēs inuentionis thesauri ad fossionē sepulchri vel magis fossio ipa sepulchri dicitur causa per accidēs fortuita inuentionis thesauri: quia inuētio thesauri coniungitur cum effectu huius cause. s. cū sepulchro fosso. Modo dicunt aliqui ꝙ loquēdo de malo culpe volūtas creata que est aliquod bonū est causa per accidens mali culpe. Secūdo modo quia malum culpe est aliquid annexum ꝛ cōcomitans effectum aliquē volūtatis que est aliquid positiuum ꝛ bonū. Qz autem effectus voluntatis que est aliquid positiuum ꝛ bonum qui est effectus per se sit bonus. Probant per Dionysium de diuinis nominibus vbi dicit ꝙ nullus operatur ad malum aspiciēs ꝛ pariratione nec vllus operatur malū effectum. Ita ꝙ nullus operatur ad malum aspiciens nec sicut ad finem nec sicut ad effectum. Alij dicunt ꝙ voluntas creata que est aliquod bonum est causa mali per accidēs. Primo modo. s. quia coniungitur cause mali per se. Causa autem mali per se est defectibilitas aliqua cui coniungitur voluntas. Ipsa autē voluntas defectibilitati tali coniungitur: quia est de nichilo. Ad qđ allegatur illud Augustini. 12. de ciui. dei. ca. 7. vbi dicit ꝙ natura diuina nō potest deficere ꝛ alia possunt deficere: quia de nichilo facta sunt. Causa ergo defectibilitatis ꝛ peccabilitatis volūtatis est esse de nichilo.

¶ Cōtra primū modū arguit

ab alijs: qꝛ ꝫm ipsum. Sequeretur ꝙ deus ita esset per se causa effectiua mali culpe sicut volūtas creata quia effectui dei potest immediate coniungi ꝛ cōtingitur frequēter malum culpe. Nam quēcūq; effectum bonū positiuum causat voluntas creata ꝛ diuina voluntas. ¶ Secundo quia malum culpe qđ est malum omissionis non esset a voluntate: qꝛ sicut dicetur infra. Volūtas sine omni actu ꝛ effectu positiuo potest peccare peccato omissiōis. ¶ Tertio quia aut volens facere actum cui annexum est malum culpe anteq; eliciat aut causet talez actū. Aut nouit ꝛ scit ꝙ tali actui annexum est malū culpe vl scire potest hoc. Aut non nouit hoc nec potest nosse. Non potest dici secūdum: quia tunc in illo actu non peccaret quia haberet ignorātiam inuincibilē ergo primo modo ergo ante malū culpe habet malum culpe: quia volendo causare illum actū de quo nouit ꝙ ipsum cōcomitatur malum culpe ꝛ culpabile sibi iam habet malus culpe: ꝛ ita alio modo est causa mali culpe ꝫ causa per accidens pro tāto: qꝛ causa per se alicuius effectus cui cōiungitur malū culpe. ¶ Quarto quia tunc voluntas esset fortuita vel causalis mali culpe qđ nō videtur verū. Iste rationes possent solui sustinendo primū modum dicēdi ꝙ voluntas illo modo est causa mali culpe, loquēdo de culpa commissionis. Sed non curo.

¶ Contra secundum modum

dicēdi. s. ꝙ defectibilitas est in re vel voluntate: qꝛ ex nichilo non fit per se causa mali culpe. ¶ Primo sic. Talis defectibilitas est cōmunis omnibus que sunt de nichilo. Sed peccabilitas vel causalitas mali culpe nō inuentur in omnibus de nichilo tunc pari ratione inueniretur in lapide sicut in voluntate: ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic: quia talis defectibilitas non est nisi adnichilabilitas. Sed adnichilabilitas non est causa mali culpe ꝙ se: ꝫ ꝛc. ¶ Tertio sic. Defectibilitas voluntatis create ꝛ volūtas idem sunt. Nichil reale dicit illa defectibilitas sup voluntatem ipsam: ergo voluntas ꝛ sua defectibili

tas nō debent poni due cause mali quarū vna sit p se ⁊ alia sit per accidēs. ¶ Quarto sic. Voluntas creata per suā defectibilitatem ēm te non est causa bone volitiōis: ergo nec causa male volitionis probatio consequentie: quia causa que indifferēter ēm se respicit aliqua duo per eandē rationem est causa vtriusq; hoc patet in subiectis. Per eande eīm rationem subiecti superficies contingēter respicit album ⁊ nigrum ⁊ vtrūq; recipit vel alterum: qz ides est subiectum contrariorum sic de causa effectiua. Sed voluntas ēm se indifferēter respicit bonā vel malam volitionē: igitur per eandem rationē cōtingenter est causa vnius sicut alterius vel econuerso.

Mota. ¶ Dicitur ergo aliter q malum culpe dupliciter est. Vnū est culpa ꝓmissionis. Aliud est culpa omissionis. De culpa cōmissionis dicitur sic q malum culpe vnū dicit principaliter ⁊ aliud ꝓnotat. Illud qđ dicit principaliter est carētia debite perfectiōis in actu. Aliud qđ ꝓnotat est ipse actus positiuus substractus tali carētie. Consistit ergo malum cōmissionis in actu positiuo carēte rectitudine debita et dicit tunc q voluntas creata est causa mali culpe p istum modū: quia voluntas ipsa ⁊ agit aliquid ⁊ in sui actione deficit ab aliquo qđ debuit attingere et potuit. Unde causare malum culpe nō est aliud q̄ in agēdo deficere. ꝓprie eīm dicitur quis deficere quādo agit aliquid tm̄ non perficit: sed ab aliqua perfectione deficit. Unde deficere non est omnino nichil facere tunc dormiens posset dici deficere sed deficit qui illud qđ agit nō perficit nec perducit ad omnes bonas circūstantias debitas in esse. Unde voluntas est causa mali culpe deficiendo: quia aliquid agēdo ⁊ aliquid omittēdo vel nō agēdo. Puta rectitudinē talis actus sui ⁊ voluntas dicit causa defectiua culpe. Non defectiua: quia de nichilo sicut dicunt alij sed sicut dictū est. Qz autem sic potest deficere dico q̄ hoc habet ex natura sua ⁊ differētia ꝓpria qua talis voluntas est ⁊ est differētia innominata. Unde ⁊ August. 12. de ciui. dei. ca. 7. dicit. Nemo querat causam efficientē male voluntatis: quia nō habet causam efficientem sed deficientem. Dices q eodem modo sequitur q deus sit causa culpe sicut voluntas creata quia agit aliquē effectum quē non perducit ad omnē circūstantiam debitam puta ipsum eundē effectum voluntatis create. Similiter etiā quia ēm istum modū in omni culpa cōmissionis esset culpa omissionis: quia omittit aliquid qđ debet poni. ¶ Tertio qr iste modus nō videtur alius. ꝓprio modo ex parte effectus accipiendo causam per accidēs: ⁊ a secundo simul coniuncto cū primo accipiendo causam per accidēs ex parte cause per se que est defectibilitas. ¶ Ad primū dico q deus non est causa culpe sicut voluntas creata: quia nō est causa defectiua. Non eīm agit effectum defectuosum tanq̄ causa defectuosa. Nam licet agat eūdem effectum cuz voluntate creata nō tamē deficit sicut voluntas creata quia nichil plus tenetur vel debet ponere in actu q̄ illud qđ ponit. Sed volūtas creata plus tenetur ponere q̄ ponat Puta circūstantiam debitam. ¶ Ad secūdum nō oportet omnes culpam cōmissionis esse omissionis ꝓprie licet aliquid omittatur in ipsa. Nā in peccato omissionis omittitur ⁊ substātia actus debita et circūstantia. Sed in peccato cōmissionis non sic.

August. ¶ Ad tertium dico q iste modus dicēdi nō est idē cum alijs: quia nec imaginatur duos effectus ex parte mali: quorum vnus sit per se ⁊ alius per accidēs sicut primus modus. Nec duas causas ex parte voluntatis: quarum vna sit per se ⁊ alia sit per accidēs sicut secūdus. Si imaginatur vnā causam deficientem ⁊ vnū effectum defectuosum qui est malus. Sic de peccato cōmissionis. De peccato vero omissiōis in quo nullus actus positiuus iuenitur sibi substractus sed tm̄ potētia nuda difficilius videretur quo modo. Et si debet dici tale malum a voluntate effectiue. Et de hoc nō video quomodo sit a voluntate creata effectiue nisi ꝓ tāto dicatur ab ipsa: qz potuit ⁊ debuit ponere actum positiuz oppositū quo posito nō fuisset culpa omissionis nec carētia talis quā tm̄ non posuit ⁊ ita imputatur sibi ⁊ hoc etiam omittere potuit: quia talis voluntas non sic autem volūtas diuina que nichil potest omittere ad quod teneatur. Dices q nō ꝓpter hoc voluntas creata est effectiua mali culpe talis. Dico q immo priuatiue per absentiam actus quē debuit ponere ꝛz nō ponit. Sicut etiam dicimus q gubernator absens est causa periclitationis nauis priuatiue. s. per priuationem sui actus: quia non gubernat nauem: ita in proposito quia malum omissionis vel est ipsa carētia actus debiti vel per talē causatur aliquo modo. Et dicitur voluntas causa talis carētie. Causa dico priuatiua sicut fuisset causa positiua actus debiti si posuisset ipsum ī esse. Sic ergo patet quomodo bonū est cā effectiua mali vel potius defectiua.

Bonum quot modis causa mali ꝓ. ¶ Secundo dico ad istū artículum q extēdendo nomē cause materialis ad subiectum respectu accidētis vel priuationis eiusdem bonū est causa mali ī genere cause materialis. Nō q̄ sit materia ꝓprie vel pars essentialis mali: sed sicut dictum est materia in qua vel subiectū eo modo quo priuationis potest dici subiectū. Nō est autē hoc intelligēdum de bono ⁊ malo oppositis priuatiue. Nam malum nō est in bono sibi opposito sicut cecitas non est in visu: sed in alio bono. Puta in oculo vel pupilla. Si dicas q ēm rationes generales opponūtur bonū ⁊ malum sicut priuatiue opposita: ergo sicut malum nō potest esse in hoc bono ita nec in aliq̄ bono sicut nec cecitas in aliq̄ videte ¶ Potest dici primo q assumptū non est verū intelligēdo sicut accipitur. Nam oportet dare bonuz qđ nullum habet malum oppositū: immo multa bona ⁊ ideo nō sunt vniuersaliter opposita. Sed ī ali quibus bonis ⁊ malis ita est ⁊ illa nō possunt simul stare vnum in alio. Solum eīm bonuz qđ habet esse circa subiectum sic q carētia eius potest in esse illi subiecto habet malum opposituz priuatiue. ¶ Ex quo patet q bonū diuinū nō habet malū oppositum immo nec bonū substātie sortis nec multa alia. Aliter dicitur q in illis transcendētibus oppositis fallit regula dyaleticorū que dicit q vnū oppositorum non est in alio. Non curo de hoc.

¶ Tertio dico q bonuz potest esse causa mali sicut finis nō per se sed per accidēs: quia malū vnius ordinabile est aliquo modo ad bonū alterius sicut patet in multis non tm̄ per se saltē de malo culpe: immo forte nec de malo pene vt malum est dico quia malum ēm q huiusmodi nō est ordinabile ad finez: sed magis priuat ⁊ tollit ordinē.

¶ Quarto dico q malū nullo modo potest esse ratio formalis vel forma boni nec econuerso. Et ideo dicitur q bonū in triplici genere cause potest esse causa mali nō autē vt forma vlo modo. Impossibile est enim q bonū vel sit intrinsecuz malo tanq̄ forma ⁊ causa intrinseca vel q sit in malo sicut in subiecto. Sic de isto.

¶ Ad primū principale dico q bonū ēm actionem perfectiuā ⁊ pficiendo est suū ipsius diffusiuum. Sed bene ēm actionē defectiuam potest esse causa mali. ¶ Ad secūduz dico q malū habet causam positiuam. i. causam que est aliquid positiuum reale licet sit defectiua ⁊ causatiua mali.

Malum quid. ¶ Ad tertiū dico q malum non est omnino nichil sed est negatio cōcernens subiectum ⁊ tale quid potest habere q causa aliquid positiuum defectiuum tm̄ intelligēdo de malo culpe. Ad Dionysium dico q malum nō est existens tanq̄ aliquid per se et intrinsece positiuum nec nō existens tanq̄ fuit vel futurum sit aliquid tale positiuum intrinsece sed non obstat qui sit ꝓpatio talis supradicta. ¶ Ad quartum dico q bonū est causa mali non formalis sed finalis aliquo modo p accidens vt dictum est supra. Nū dicitur Cui⁹ finis bonus est ipsum quoq; bonum est Verū est define p se. ¶ Ad illud de efficiente Dico q xp̄us accipit tibi arborem nō p voluntate q̄ est potentia. sed pro opere bono interiori et illa arbor nō potest fructū malū facere opus. s. malū exteri⁹. Ad aliud de dyabolo dico q sicut ignis nō potest infrigidare Ita nec bonū potest malū facere pficiendo ꝛz deficiendo vel dic ad istud q verū est de bono ⁊ malo priuatiue oppositionis: ꝛz bene vnū bonū ē causa mali nō oppositi sibi formaliter ¶ Ad cōfirmationē de cā prima dico q malū culpe vt sic nō reducitur in causam primā vt dictū est supra: quia non est causa defectiua nec cōdefectiua ⁊ hoc etiam magis apparebit. Nec oportet q effectus cause secūde quem causat deficiendo reducat in causaz primā que non est defectiua. ¶ Ad illud de causa materiali dico q malum potest denominare bonū vt subiectum vel quasi subiectū sed nō bonum sibi oppositum sed aliud bonū. Unde ⁊ bonuz pōt dici ꝛperfectū ⁊ pari ratiōe malū ⁊ dico q ꝓpheta nō imprecatur maledictionē sic dicentibus: sed magis illis qui dicūt q malum est bonū sibi oppositum vel econuerso vt qui dicūt q iusticia ⁊ illō qđ est iustum est iniusticia vel iniustū vel qui dicunt bonū esse malum quidditatiue non denominatiue: hoc patet p illud qđ subiungit potestates tenebras et lucē tenebras qđ nō pōt intelligi nisi q̄ddditatiue.

¶ Distinctionis trigesimequinte.

¶ Questio Vnica.

Circa istam distinctionē quero vtrū omne peccatum ab originali consistat ī aliquo actu positiuo ¶ Videtur q sic omne peccatum ab originali est actuale. Sed peccatuz actuale ab actu ꝓprio peccātis dicitur: ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Si peccatum actuale potest esse sine omni positiuo actu tunc dormiens posset actualiter peccare sicut arguit de beatitudine q nisi consisteret ī actu dormiens posset esse beatus. Sed hoc est falsum: ergo ꝛc. ¶ Secundo. Illud qđ non cōsistit in aliquo positiuo pertinēte ad ipsum nichil: sed pctm̄ actuale non est nichil. Tunc eīm pro nichilo dāuaret deꝰ hominem qđ non est verum: igitur ꝛc. ¶ Quarto sic. Illi peccato qđ non consistit in aliquo actu non correspondet pena sensus: sed tm̄ pena dāni: quia ī ipso nulla delectatio inuenitur quia delectatio omnis cōcomitatur aliquem positiuum. Sed oīm peccato ꝓter originale correspondet pena sensus: g̃ ꝛc.

De pctō alio ab originali ¶ Contra In hoc distinguit peccatū omissionis a peccato cōmissionis: qz peccatum cōmissionis consistit in aliquo actu positiuo. Non autem oportet hoc de peccato omissiōis Sed peccatum omissiōis est actuale ⁊ aliud ab originali: ergo ꝛc.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquirā de questo. s. vtrum omne peccatum aliud ab originali cōsistat in actu aliquo secundo positiuo. ¶ Secūdo inquiram ad quā potentiam pertinet principaliter peccatum vtrum ad voluntatem vel intellectum. ¶ Tertio dato q ad voluntatem inquiram vtrum actus talis sit peccatum inq̄tum ab ipsa voluntate effectiue vel inq̄tū in ipsa formaliter vel subiectiue. ¶ Quarto verū omne peccatū corrūpat aliqđ bonū in eo ī quo est.

De pctō alio ab originali ¶ Quātum ad primum artículum. Est vna opinio q omne aliud peccatum ab originali consistit in aliquo actu positiuo secūdo interiori vel exteriori. Ita q nullum peccatū est nisi sit aliquis actus positiuus. Ad hoc adducuntur rationes ⁊ auctoritates. ¶ Prima ratio est ista. Omne peccatum est voluntarium ⁊ si nō est voluntariū nō est peccatum ēm Augustinū de vera religione. Sed nichil est voluntarium nisi actus interior vel exterior quia ex parte agentis non inuenit aliquid in potestate sua nisi actus. Non est natura vel potētia volitiua seu operatiua est in potestate agentis: quia nullo modo cadūt ista vel cadere possunt sub causalitate peccātis ⁊ ita nullo modo sunt in potestate eius: sed solum actus qui est actus voluntatis primo ⁊ mediante ipso alij actus: g̃ in aliquo actu consistit omne peccatū. ¶ Secunda ratio. Impossibile est esse malum culpe nisi in aliquo bono, fundatum sicut patet ex precedēti questione. Sed malum culpe non fundat nisi in bono actu vel actu aliquo secundo. Probatio qr opposita nata sunt fieri circa idem. Bonū autē moris ⁊ malum culpe sunt opposita. Sed bonū moris non est nisi circa actum bonū ex genere non in habitu solo vel natura vel potētia ⁊ impossibile est q sit sine tali actu: ergo ꝛc.

¶ Tertia ratio. Quicūq; non se habet aliter nunc q̄ prius nō peccat. Sed q̄ nichil agit sicut nec prius non se habet aliter nunc q̄ prius vt patet: igit non peccat sicut nec prius: ergo peccatū in aliquo actu positiuo cōsistit. Maior probatur: quia omnis peccās de nouo necessario mutatur igitur se habet aliter nūc q̄ prius. ¶ Quarta ratio. Omnis peccās aut facit aliquid aut nichil. Si facit aliquid habeo propositum. Si nichil igitur pro nichilo damnat ⁊ pro aliquo qđ non fuit in potestate eius: quia solus actus est in potestate peccantis.

¶ Ad hoc sunt auctoritates.

Omnes peccati descriptiones in quibus semp ponitur aliquis actus positiuus interior vel exterior.

August. ¶ Prima est Augusti. 22. cōtra faustū. Peccatū est dictum vel factū vel concupitū contra legē dei.

Idem. Sed omnia ista significāt actus positiuos. ¶ Secūda auctoritas est eiusdem de duabus animabus Peccatū est voluntas retinendi vel psequendi qđ iusticia vetat ⁊ ita patet q̄ ibi accipit Augustinus voluntatē p̄ actu volēdi nō p̄ potētia. ¶ Tertia

Ambro. ratio est Ambrosij in libro de paradiso. Peccatū est p̄uaricatio legis diuine ⁊ celestiū inobedientia mandatorum. Modo planū est q̄ p̄uaricatio actum positiuū dicit ⁊ similiter inobedientia: quia dicit voluntatem non obediendi necesse est eīm omne peccatū esse volitum vel in seipso vel suo antece

August. dēte ad qđ ipsum necessario consequitur. ¶ Quarta auctoritas est Augusti. 5. de libero arbitrio vbi dicit q̄ peccatum est spreto bono incōmutabili rebus cōmutabilibus adherere sed ista dicunt actus positiuos. ¶ Ultima auctoritas est

Magr. Magistri i littera in presenti distinctione vbi dicit q̄ peccatū est corruptio vel priuatio non passiue sed actiue. Sed hoc non esset nisi cōsisteret in actu positiuo: igit̄ ⁊c.

pctū duplex. ## ¶ Modus ponendi est iste. dicunt eīm q̄ peccatum duplex est. Vnū omissionis ⁊ aliud cōmissionis ⁊ quodlibet istorū in aliquo actu positiuo consistit: sed differēter quia peccatū ꝓmissionis potest consistere ⁊ in actu interiori ⁊ in actu exteriori. ¶ Sed peccatū omissionis nunq̄ cōsistit nisi in actu interiori. Sed quomodo declarant differēter eīm consistit in actu interiori ⁊ aliter q̄ peccatum cōmissionis. Nam peccatum cōmissionis cōsistit in velle facere oppositum actum actui p̄cepti. ¶ Sed peccatū omissionis cōsistit in velle nō facere p̄ceptū vel in nolle facere actuꝫ p̄cepti verbi gratia p̄ceptū est de honorando parentes. Circa istud p̄ceptum potest quis peccare peccato cōmissiōis in actu interiori. Puta si velit erhonorare parentes vel peccato omissionis si nolit actu positiuo honorare parētes vl velit nō honorare ⁊ sic de alijs p̄ceptis suo modo. Lex eīm non tm̄ p̄cipit nō facere contrarium p̄cepti sed facere p̄ceptū ⁊ quā do facit iste contrarium p̄cepti tunc peccat cōmittēdo quando vult non facere p̄ceptū vel renuit facere peccat omissiue. Ita q̄ peccatum omissionis ⁊ cōmissionis non distinguntur: qz vnum consistat in actu ⁊ aliud non: sed sicut dictū est. Ita q̄ licet possint distingui penes actū ⁊ non actum ex parte obiecti non tm̄ ex parte agētis vel peccātis. ¶ Sz ista positio videtur michi falsa de peccato omissionis. Bene eīm dico q̄ pctm̄ cōmissionis in aliquo actu consistit. Sed videtur michi q̄ potest esse peccatuꝫ omissionis sine omni actu positiuo voluntatis sine etiam actu exteriori.

Rōnes p̄cedē. opi. ## ¶ Ad hoc adduco aliquas rationes. ¶ Prima est ista. In cuius potestate est libere agere circa aliquod obiectum ⁊ libertate contradictionis in eius potestate est agere vel nō agere p̄ eodem instāti diuisim. Ista de se patet. Sed voluntatis nostre est libere agere libertate contradictiōis circa obiectum p̄cepti propositum ad qđ tenetur implendum p̄ aliquo nunc sicut de honorando parentes: ergo p̄ eodē instanti diuisim potest hoc velle vel nō velle ⁊ ab actu cessare. Sz hoc posito q̄ nōvelit peccabit peccato omissionis: quia nō faciet illud ad qđ p̄ nūc tenetur. Nec oportet q̄ aliquē alium actū eliciat p̄pter hoc: ergo peccatum omissionis esse potest sine omni actu interiori voluntatis: ⁊ per consequēs sine quocunq̄ exteriori īperato ab ipsa. ¶ Secūda ratio est ista. In nullo plus determinatur indifferētia volūtatis ad aliquem actum positiuum quin possit oēm actū suspēdere circa obiectum dictatum a ratione ⁊ presentatum per quēcunq̄ modū q̄ circa obiectum nō presentatum nec omnino ostensum: igitur obiecto mādati vel p̄cepti presentato ad qđ tenetur p̄ isto nunc. Ita potest omnem actum suspēdere circa ipsum vel nullum actuꝫ positiuum habere sicut si omnino nō presentaretur. Nec intellectus aliquid cogitaret de ipso. Sed nullum actum habēdo circa illud obiectum circa qđ tenetur habere actu p̄ instanti p̄ quo tenetur intellectu aduertēte. Planū est q̄ voluntas peccat peccato omissionis igit̄ ⁊c.

¶ Preterea ipsi dicunt q̄ peccatū omissionis consistit in actu nolendi facere p̄ceptū vel volēdi non facere. Tunc arguo ꝓtra hoc. Sicut se habet actus volendi facere p̄hibitum ad omissionē vel cōmissionē. Sic se habet actus nolendi facere p̄ceptuꝫ affirmatiqum vel actus volēdi nō facere. Sed planum est q̄ actus volendi facere p̄hibitū est actus et peccatum cōmissionis sicut patet de velle furari vel fornicari: igitur actus positiuus nolendi implere p̄ceptū vel volendi nō implere est peccatū commissionis nō ergo omissiōis. Unde nō sic distinguūtur peccatū omissionis et cōmissionis sicut dicunt.

¶ Quarta ratio est ista. Sicut in potestate voluntatis est actus exterior vel negatio eius: ita multo magis est actus interior: quia nichil tam est in potestate voluntatis q̄ voluntas ⁊ sicut esset peccatū imputabile voluntati si non exequeretur actum exteriorem quando tenetur. Ita non exequi vel elicere actum interiorem p̄cepti quando tenetur. Sed planum est q̄ voluntati imputaretur ad peccatum omissionis nō mouere extrinsecam potētiā ad actū exteriorem p̄cepti. ¶ Preterea de eundo ad ecclesiam vel dando elemosinā dato q̄ nullum alium actum exteriorem faceret: igitur multo fortius nō elicere actū interiorem. Sed hoc posito habebim⁹ peccatum sine actu omni interiori ⁊ exteriori: ergo ⁊c. Peccatū enim tale non consistit nisi omittendo p̄ceptum: non autem in aliquo actu reflexo: vt in velle omittere vel nolle facere siue velle. Unde et velle non facere non est peccatū nisi quia non velle vel non facere est p̄hibitum ⁊ peccatū ⁊ sunt peccata alterius rationis sicut puto. ¶ Quinta ratio est ista: quia si voluntas possit aliquid contra iudicium rationis potest tm̄ contra sm̄ iudicium rationis. Sed ratio erronea potest dictare alicui q̄ nihil est volendū vel nolendum circa materiam p̄cepti vel etiā circa velle vel non velle p̄cepti etiam p̄ instanti p̄ quo voluntas tenetur ad p̄ceptū: ergo voluntas potest non vellevel nolle aliquid circa istud· videlicet stare sine omni actu ⁊ p istāti p quo tenetur ad p̄ceptum. Sed hoc facto peccat peccato omissionis: ergo sine omni actu potest stare peccatū omissionis. ¶ Ultima ratio quia aliquis non

punitur pena sensus eterna nisi p̄ peccato alio ab originali. Sed aliquis iuste sic punitur p̄ eo q̄ facit p̄ceptum. Nec oportet q̄ faciat aliquem aliuꝫ actum: ergo hoc est peccatū ⁊ ita peccatū omne ab originali non oportet q̄ sit in aliquo actu positiuo.

Resolu. ## ¶ Dico ergo q̄ volūtas quia ex sua libertate habet q̄ potest libere velle vel non velle quodcūq̄ obiectum q̄tumcūq̄ volēdum q̄ sine omni actu positiuo potest peccare peccato omissionis non volēdo id qđ est volendum ⁊ ad qđ tenetur ⁊ sic non oportet omnem culpam voluntatis cōsistere in actu secundo positiuo sicut patet de peccato omissionis de peccato cōmissionis bene puto.

ad rōnes p̄cedē. opi. ## ¶ Ad primum aliorum dico q̄ nichil est volūtarium positiue nisi aliquis actus qui est in potestate voluntatis sed bñ priuatiue p̄ tanto quia voluntati potest in esse aliqua priuatio ⁊ voluntarie p̄ tanto quia potuit ⁊ debuit voluntarie ponere actū positum quem tamen non posuit et ideo dicitur priuatio talis voluntaria. Tu dicis voluntas non potest suspendere actū nisi per velle. Dico q̄ falsum est. Ita q̄ suspēsio actus nō est nisi non elicere actū quē posset elicere. ¶ Ad 2dm dico q̄ impossibile est esse malum culpe nisi fundatus in aliquo bono positiuo ⁊ dico q̄ malū culpe omissionis fundatur in voluntate nō in aliquo actu elicito positiuo. Ad probationē dico q̄ non cōcludit nisi de malo culpe cōmissionis in actu bono ex genere qđ qđē est carētia rectitudinis moralis: qz rectitudo circūstantie debite. Sed etiā dico q̄ nō valet de malo omni culpe ꝓmissionis qz pōt esse peccatū cōmissionis in actu malo ex genere qui nō pōt esse bonus moraliter nec bene circūstationari sicut actꝰ odiendi vel blasphemādi deum. Et tuncvltra dico q̄ multomnus valet in peccato omissionis qđ non solum priuat circūstantiam debitā in actu: sed etiā totā substantiā actus: ⁊ tunc dico q̄ sicut totꝰ actꝰ habet fundari in voluntate sicut in bono ⁊ nō in aliquo actu secūdo positiuo elicito: ita etiā malum culpe omissionis. ¶ Ad tertiū dico q̄ maior nō est vera nisi de peccato cōmissionis. Potest eīm aliquis peccare de nouo peccato omissiōis dato q̄ in se nō mutetur per aliquid receptum nec aliquē actū positiuum elicitū. Et ratio est: qz prius non tenebatur ad implendum p̄ceptū p̄ illo tunc priori ⁊ ideo non peccabat prius nō adimplendo modo ⁊ ꝓ nūc tenetur: ⁊ ita posito q̄ nō impleat sicut prius nō implebat/peccat: ⁊ tm̄ prius non peccabat ⁊ nō est omnino mutatus qz non facit aliquid sicut nec prius. ¶ Ad quartū dico q̄ peccans peccato omissionis nō oportet q̄ faciat aliquid sed sufficit q̄ non facit aliquid ad qđ faciendum tenetur. Tu dicis: ergo facit nichil. Dico q̄ si voces nichil nullum actū positiuum concedo. Et cum dicis: ergo p̄ nichilo dānatur. Dico q̄ non p̄ nichilo omnino qđ est mera negatio extra genus sed bene p̄ nichilo eo modo quo dicit Augustinus q̄ peccatū est nichil et istud nichil bene saluatur in negatione que cōcernit subiectum ⁊ est priuatio rectitudinis debite inesse cuiusmodi est peccatum omissionis.

¶ Ad oēs auctoritates vnoverbo dici pōt q̄ qz peccatū cōmissiōis noxius est oēs ille descriptiones peccati verificantur ⁊ date sunt de peccato cō missionis. Hec de primo articulo.

Ad quaz potentiā p̄incipaliꝰ pertinet peccatū.

¶ Quātum ad secundū articulū. Posito q̄ aliquis actus sit peccatū vel in aliquo actu consistat peccatum ad quā potentiā principalius pertinet ipsum peccatū ⁊ in quo est formaliter sicut in subiecto ⁊ causa prima. Videtur michi q̄ aliquis si sequerētur sua principia deberēt principalius attribuere peccatū intellectui q̄m voluntati. Tum quia ēm ipsos est potētia liberior q̄m volūtas quia intellectus est prima potētia īmaterialis ⁊ abstracta. Tum quia voluntas nichil potest nisi iudicatū a ratione nec potest aliquid contra ipsam: ita q̄ intellectus est principalis motor ⁊ volūtas non potest nō moueri ab intellectu stāte iudicio. Tū qz intellectus est potētia simpliciter nobilior: quia est p̄pter se ⁊ volūtas p̄pter ipsum sicut appetitus sensitiuus p̄pter sensum. Ad potētiam autē nobiliorem pertinet meritū ⁊ per consequēs demeritū. Tum qz ad potētiam illā p̄cipue pertinet meritū ⁊ demeritū que est p̄cipue regitiua hominis. Sz hoc est intellectus. Homo eīm per rationem principaliter. Animalia eīm imaginationibus viuūt. Sz hominū genus arte ⁊ rationibus. i. mecā. quare ⁊c.

Opinio auctoris

¶ Dico autē oppositū q̄ peccatum ⁊ culpa principalius pertinet ad voluntatē sicut ad causam ⁊ subiectum p̄pter omnes illas ratiōes que verificātur de volūtate. Primo quia potētia sola formaliter libera libertate dico meritoria nō ex īmunitate a materia sicut dictū est supra in quadā questione. Tum quia voluntas stante omnimoda rectitudine rōnis pōt in oppositū eius qđ iudicatū est ⁊ est principalis motor in regno aie ⁊ intellectus. Non qz intellectus mera necessitate naturali mouetur ab obiecto p̄sentato nisi auertatur a voluntate. Tum qz volūtas ēm multos est simpliciter nobilior ⁊ actus itellectꝰ est simpliciter p̄pter actū voluntatis ⁊ optimus ꝓpter oppositū sicut videtur ⁊ cognoscere deū p̄pter diligere ⁊ frui non ecōuerso: qz hoc esset puerile ēm Bernardū. Tum qz voluntas est p̄cipue regitiua hoīs: qz imperādo sicut regina ⁊ rex in regno. Intellectus aūt solum dictādo ⁊ cōsulendo: quare ⁊c.

¶ Adduco autem alias rationes ad idem. ¶ Primo sic. Ad illam potentiam principalius pertinet peccatum et culpa que sola punietur et cui soli culpa imputatur. Sed hec est solum voluntas ēm Anselmum de conceptu virginali: ergo ⁊c. Nichil enim pena est nisi inuoluntarium p̄prie loquendo. ¶ Secūda ratio est ista Ad illam potentiam pertinet principaliter peccatum ⁊ culpa in cuius potestate primo est facere culpam vel non. Sed hec est voluntas per suam libertatem stante quocunq̄ dictamine in intellectu sicut probatum est supra. distinc. 25. ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio. Ad illam potētiam primo ⁊ principaliter vide habet culpa q̄ sit volūtaria: quia peccatū a deo est voluntarium q̄ si non est voluntariū non est peccatum secundum Augustinum de vera religione. Sed planum est q̄ ex voluntate habet culpa q̄ sit voluntaria et non ex intellectu: ergo ⁊c.

¶ Quarta ratio. Si culpa pertineret principaliter ad intellectum cum actus intellectus sit prior actu voluntatis culpa posset esse ante omnē actum

voluntatis etiã culpa cõmissionis. Sed hoc est falsum qr nichil est imputabile vt peccatum actuale: nisi voluntarium: ergo ꝛc. Dico q culpa ad voluntatem pertinet ꝛ ad nullam aliam potẽtiam vt culpa est ꝛ imputabilis facienti vel habenti culpam: licet enim peccatum vt peccatũ bene sit in alijs potẽtijs et ab alijs sicut ꝛ inuenitur peccatũ in naturalibus. Tamẽ nunq̃ imputatur aliqd peccatum alijs potẽtijs: sed solum voluntati ꝛ est culpa omnis ipsius volũtatis vel sicut in principio effectiuo ꝛ subiecto vel sicut in principio cui imputatur.

¶ Ad rationes aliorũ dico q

Intellectus quo liber.

si illa libertas q̃ est immunitas a materia esset liber tas meritoria vel demeritoria ꝛ intellectus esset primo liber ꝛ magis liber tali libertate sicut dicũt tũc deberẽt concedere q peccatum est principalius in intellectu. Sed dico q intellectus nõ est liber libertate meritoria que pertinet ad propositum plus q̃ vnus truncus vel plus q̃ pes vel oculus: licet enim possit in opposita obiecta sicut ꝛ sensus visus in album vel nigrum ꝛ in actũ ꝛ negationem actus absente obiecto sicut ꝛ sensus: non tamen in potestate sua habet hoc q omnibus requisitis necessarijs ad actionẽ possit ex sua spontaneitate agere vel actus suspendere sed sola voluntas ꝛ ideo nõ est liber qõ patet in intellectione questionis deducte euidẽter ex principijs ꝛ de principio que necessario intelligit si presentetur obiectũ nisi forte auertatur q voluntatẽ. Vnde ꝛ in potestate sua nõ est determinare se ad alterum. 9. metha. ¶ Ad secũdum dico q deberẽt concedere questionẽ tñ dico q ex falsis procedunt: quia sicut dictum est supra voluntas potest contra iudicium rationis nec necessario datur a ratione. Dices peccatum nõ est nisi defectus a bono ẽm rationes. Dico q verũ est. Sed ille defectus est principaliter a volũtate nõ ab intellectu sicut ꝛ bonũ licet sit ẽm rationẽ: est tñ voluntatis ꝛ a volũtate principaliter. ¶ Ad tertium dico q deberẽt cõcedere conclusionẽ tamen ex falso procedit. Intellectus enim non est simpliciter nobilior voluntate: nec voluntas est propter ipsum sed magis econuerso ꝛ similiter de actibus. Tu dicis. Intellectus est sui gratia. Dico q verum est non simpliciter: sed in ordine potẽtiarum cognitiuarum. Tu dicis appetitus est propter sensum falsum est: sed magis econuerso: quia appetitus non est finaliter propter sentire: sed propter delectari ꝛ sensus etiã propter idẽ finaliter. ¶ Ad quartum dico q deberẽt concedere conclusionem licet ex falso procedat: quia intellectus nõ est potẽtia principaliter regitiua hominis sed voluntas mouẽdo ꝛ imperando licet intellect⁹ sit potẽtia regitiua cõsulẽdo ꝛ dictando quare ꝛc. Dices q voluntas eo ipso q ad ipsam pertinet culpa vel peccatum videtur innobilior. Dico q non.

nobilitas potentie

Nobilitas ẽm potẽtie debet accipi ex optimo actu suo que nõ est minus nobilis in proposito q̃ actus intellectus: quia optimus actus intellectus videtur propter ipsum. Non autem debet accipi nobilitas vel conditio potẽtie simpliciter ex actu defectiuo si quẽ potest habere. Preterea etiam intellectus potest habere actum defectiuum ꝛ erroneum. Hec de secundo articulo questionis. ¶ Vnde nota q non ex aliquo malo vnde possit voluntas in malum sed ex bono qõ est ipsa: quia ergo ipsa est bonũ quoddã in se potens in actum qui non est minus nobilis q̃ actus intellectus non est minus bonus. Nec potest argui ex hoc esse minus bonum.

¶ Quantum ad secũdum ar/ticulum. An scilicet actus volũtatis malus sit peccatum vel culpa in q̃tum est a voluntate effectiue: vel in q̃tum in voluntate formaliter et subiectiue. Dico premittẽdo vnam distinctionem. Secũdo ad propositum. Tertio concludendo vnum correlariũ.

Actꝰ volũ, malus an pctũ,

¶ Quãtum ad primum dico q actus voluntatis malus potest dupliciter considerari. Vno modo vt in se malus ꝛ deformis carens perfectione sibi debita in esse. Alio modo in q̃tum imputabilis ad penam ꝛ per consequẽs culpabilis. ¶ Ad propositum dico q actus voluntatis malus ꝛ deformis carens perfectione sibi debita inesse. Alio modo in q̃tum imputabilis ad penam ꝛ per consequẽs culpabilis. ¶ Ad propositum dico q actus voluntatis malus habet rationẽ culpabilis ꝛ imputabilis ipsi voluntati in q̃tum est ab ipsa effectiue. ¶ Secundo dico q habet rationem deformantis ꝛ deturpãtis seu maculantis vel inficientis voluntatem in q̃tum est in ipsa subiectiue ꝛ denominantis voluntatem vt malam. ¶ Primum probo sic. Primo peccatum habet rationẽ culpabilis ꝛ imputabilis voluntatis ẽm illam rationem ẽm quam comparatur ad ipsam: vt in sua potestate: quia nichil est imputabile alicui nisi vt ī sua potestate. Sed actus malus fuit in potestate volũtatis in q̃tum actio eius ꝛ potest esse ab ipso effectiue vt patet. Non in q̃tum receptum in ipso passiue: quia in potestate patientis vt sic non est ipse effectus: ergo ꝛc. ¶ Secundo sic ẽm illam rationem est peccatum imputabile voluntati ẽm quam comparatur ad voluntatem vt ad causam liberam. Sed hoc est vt comparatur ad ipsam tanq̃ ad causam liberam sicut pluries probatum est supra: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic ẽm illam rationem. Peccatum imputatur voluntati qua posita ꝛ alijs circunscriptis adhuc imputatur ꝛ qua nõ posita non imputatur. Sed posito q actus sit a voluntate dato q non sit in voluntate adhuc imputatur. Nunq̃ autem imputatur nisi a voluntate: quia soli voluntati imputatur vnde ꝛ actus deformis inferiorum potentiarum voliti licet non sint in ipsa: ergo ꝛc. ¶ Ad hoc videtur facere Augustinus. 1. de libero arbitrio vbi dicit q culpa est malũ qõ facimus. Pena vero malum qõ patimur secũdo modo accipiendo culpam vel peccatũ. s. vt denominat voluntatem malam ꝛ deformẽ. Dico q est in volũtate sicut in subiecto. Tum quia sicut nichil est bonum formaliter bonitate extrinseca que non est in ipso. Ita nichil malum est vel deforme nisi malicia vel deformitate existente in ipso. Sed peccatus est in voluntate formaliter in q̃tum passiua ꝛ receptiua non in q̃tum actiua: igitur ꝛc. Tum quia ẽm illam rationem peccatum deformat voluntatem ẽm quam tollit ab ea bonum sibi oppositum ꝛ incõpossibile peccato. Sed hoc est vt comparatur ad volũtatẽ vt passiuam ꝛ receptiuam sicut habitus ꝛ priuatio comparãtur ad potentiam subiecti: ergo ꝛc. ¶ Quarto qr ẽm illã rationẽ pctũ inficit volũtatẽ ẽm quã volũtas ꝺr vitiosa q habitũ gñatum ex actibus peccatorũ. Sed hoc est vt passiua: quia vt habẽs in se formaliter talem habitum. Vnde ꝛ alie

Nota.

Augus.

potẽtie in quibus aggenerantur habitus ex motione voluntatis dicũtur vitiosi ẽm tales habit⁹ si sint mali: ergo ꝛc. ¶ Ultimo patet hoc: quia voluntas in q̃tum passiua ꝛ receptiua virtutis vel gratie dicitur gratiosa vel virtuosa: ergo similiter vitiosa ꝛ deformata per peccatum.

¶ Ex predictis concludo bnũ

correlariũ. s. q illi qui ponunt voluntatem pure passiuã siue ab obiecto siue ab alio non possunt saluare imputabilitatẽ peccati nec culpabilitatem volũtatis. Nec possunt saluare q voluntati imputetur aliquid ad premiũ vel penã aliquid. Dico de actibus suis: quia ad omne tale se habet pure passiue: imo nec aliquid de actibus extrinsecis: quia ad omne tale se habet mera necessitate naturali: quia eadẽ mera necessitate qua mouetur ab alio mouet alia: ita licet bene possint saluare actũ deformẽ ꝛ malum in volũtate sicut in alijs potẽtijs ꝛ sicut est in naturalibus. Culpã tñ aliquã que imputetur volũtati saluare non possunt. Ex quo patet q illa positio falsa est et periculosa valde. Magis eñ debet imputari actus obiecto vel mouenti voluntatem ꝛ non volũtati. Hec de tertio articulo.

¶ Quãtum ad quartum arti

offie peccatus an corrũpat aliqõ bonum ꝛc.

culum distinguit quidã doctor parte prima summe sue q bonũ triplex est. Quoddam qõ per malũ tollitur totaliter sicut gratia gratũ faciens qõ per malum peccati mortalis totaliter tollitur sicut p suum oppositum sic lux per tenebrã tollitur ꝛ visus p cecitatem. ¶ Aliud est bonũ qõ omnino non tollitur nec diminuitur sicut substãtia aeris non tollit̃ per tenebram nec diminuitur: ꝛ hoc bonũ in proposito est substantia subiecti ipsius peccati. Puta substãtia anime. ¶ Tertiũ bonũ est qõ diminuitur: nõ tñ omnino tollitur ꝛ dicit q hoc bonũ est aptitudo ad bonum vel habilitas que diminuitur per peccatus nunq̃ tñ omnino potest tolli. Sicut eñ intenditur

Bonitriplex acceptio,

talis habilitas in aia per bonos actus: qr subiectũ magis est dispositũ per bonos actus sic etiã remittitur per actus malos. ¶ Ponit exemplũ de materia q ẽto magis ac magis disponitur ꝛ habet plures dispositiones ad aliquam formam tanto habilitas eius ad formã illam intẽditur ꝛ ẽto minus disponitur ꝛ pauciores habet dispositiones et plures contrarias tãto magis remittitur ꝛ diminuitur ꝛ si dispositiones quibus remittitur habilitas materie ad formã non possint multiplicari in infinitũ. Hec etiam habilitas potest remitti vel minui in infinitũ Sicut patet: qr si humiditas et frigiditas que sunt dispositiones contrarie ipsius materie ad formam ignis: possent multiplicari in infinitum in materia tũc ꝛ habilitas materie ad formã ignis diminueretur in infinitũ. Sed nõ sic possunt multiplicari ī infinitũ. Sed in proposito dispositiones cõtrarie ad bonum. Puta mali actus ꝛ peccata possunt multiplicari in infinitum ꝛ nunq̃ totaliter tolleretur: qr semp remanet in radice. Puta in volũtate. Et ponit exemplum. Sicut si ponerẽtur obstacula in infinitũ inter aerem ꝛ solem in infinitus diminueretur habilitas aeris ad lumen nunq̃ tamẽ totaliter tolleretur: quia semp maneret ẽyaphaneitas aeris et illa habilitas in radice. Sic in proposito de peccatis multiplicatis in voluntate que sunt quasi obstacula inter animam nostram ꝛ deum impedientia lumen gratie. Hec est positio.

¶ Sed contra istam positio/

ꝫ pcedẽ. opinionẽ

nẽ arguo multipliciter: quia quasi per omnia videt michi falsa. ¶ Contra primũ dictum q peccatum corrũpit gratiam vel expellit sicut tenebra lucẽ: qr illud qõ solum habetur per creationẽ non perditur nisi per adnichilationẽ. Sz gratia habetur tñ per creationẽ: ergo non perditur nisi per adnichilationẽ. Sed in hoc nichil potest peccatus nec peccator nisi demeritorie tñ. Ita q non põt corrũpi p actus alicuius creature siue bonũ siue malum. ¶ Secundo cõtra illud qõ dicit q peccatum opponitur gratie ꝛ corrumpit ipsam sicut lux tenebram: quia peccatum nõ est priuatio gratie sibi directe et priuative opposita. Primo quia anima nõ posset esse siue mortali peccato vel sine gratia cuius oppositũ apparuit in anima Ade qui nõ fuit creatus in gratia sicut nec aer esse potest sine tenebra vel lumine. Secundo quia tũc omnia peccata mortalia essent eiusdẽ speciei sicut ꝛ habit⁹ sibi oppositus. Puta gratia qõ est falsum. Tertio quia soluẽ primum peccatum mortale tolleret tale bonus ꝛ vel corrumperet et alia non: ꝛ ita non est hoc cõmune omni peccato sicut querimus quomodo omne peccatum est corruptio alicuius boni secundum Augustinum in enchiridion ꝛ Magistrum.

¶ Contra secundum dictũ de

diminutiõe habilitatis quero aut ista habilitas est aliquid aliud a voluntate vel anima ipsa aut non. Si non tunc non diminuitur sicut nec voluntas vel anima. Et si diminuitur tunc anima ipsa vel voluntas diminuitur qõ est contra aliud dictũ fuit. Sin̄ō est idem sed aliud planũ est q est aliquod bonũ ꝛ in anima vel voluntate est habilitas ad ipsam sequit̃ processus in infinitum. ¶ Preterea cõtra modum diminutionis ꝛ augmentationis quẽ ponit sicut in qualitatibus nõ per additionẽ partis ad partem sicut in q̃titatibus vel subtractionẽ partis a pte sed ꝓpter maiorẽ dispositionẽ subiecti vel indispositionẽ: qr iste modus est falsus sicut apparuit dist. 17. de caritate ꝛ augmẽto eius. Et accipe inconuenientia que adducũtur ibi cõtra istud dictũ. ¶ Preterea ipse accipit vnũ falsum dictũ q. s. elongatio potẽtie vel aptitudinis ab actu minuit habilitatẽ subiecti. Nã si sit graue multũ sursum ꝛ multũ remotũ a deorsum nõ minus est habile esse vel ferri deorsuq̃ si nõ esset ita sursum nec ita elongatũ a deorsum Hec exemplũ est ad propositũ. Verũ est eñ q maior calor auget potẽtiam resistendi frigido: imo est ipsa potẽtia resistẽdi: sed licet elonget a frigido: nõ tamen minuit habilitatem subiecti ad frigidũ sicut etiam nec augetur habilitas successiue aucta forma in ipso. Si enim sic esset tũc calidum. 20. graduum non posset: ita cito corrumpere frigidum. 10. graduum sicut calidum duorum graduum frigidum vnius gradus quod est falsum et cõtra sensum. Nõ enim esset equalis ꝓportio resistentie vnius ad duo et decem ad viginti ꝓpter maiorem habilitatem subiecti in viginti q̃ in duobus. Similiter dico de habilitate materie et nunq̃ augetur vel minuitur ipsa materia eadem manente: quia non est aliud q̃ materia.

¶ Cõtra aliud qđ dicit q̃ per vnũ peccatũ indisponitur anima ad bonũ et sic habilitas eius ad bonũ minuitur ꝛ per aliud peccatũ magis ꝛc. ¶ Contra. Impossibile est aliquod finitum minui per partẽ vel saltem equaliter semp ẽm q̃titatem vel quasi q̃titatem quin tandem cõsumatur totum vel possit consumi. Sed per peccata multa sibi succedẽtia equalia vel maiora frequenter diminui potest ista habilitas equaliter: immo magis ac magis ꝛ quasi ẽm maiores ac maiores partes: ꝯ totaliter consumi. ¶ Preterea non valet exemplũ de aere interiectis obstaculis inter ipsum ꝛ solẽ: qr habilitas aeris nõ propter hoc minuitur: sicut nec dyaphanitas eius vel natura licet impedimẽta extrinseca multiplicentur. ¶ Sic etiã in proposito: ꝛ ideo videtur michi q̃ q̃ꝫ oĩa ista dicta nichil valẽt.

alia opi. ¶ Alij sunt qui ponunt q̃ peccatum adimit aliquod bonum ab anima ꝛ illud bonũ est habitus virtutis que tollitur vel minuit̃ per peccatum. ¶ Contra quia gratia nõ tollit nec minuit habitũ vitiosum. Patet in penitẽtibus de nouo qui nõ minus inclinãtur ẽm suos habitus vitiosos q̃ prius q̃tum est ex vi illorum habituum. Cũ ergo gratia sit potior in hoc vel non minus potens q̃ peccatum in tollendo habitum virtuosum videt̃ q̃ non tollat ipsum. ¶ Preterea ante omnẽ habitũ virtuosum adquisitũ potest esse peccatũ. ¶ Preterea quia peccatũ potest esse instantaneum. Habitus autẽ virtuosus nõ corrũpitur nec adquiritur in instãti. ¶ Quarto qr habẽs vnũ habitum virtuosum circa vnã materiam potest peccare circa alias et ideo non tangit̃ ille habitus: sed remanet illesus igitur ꝛc. Dico ergo aliter q̃tum ad istum articulũ q̃ peccatum duplex est. Vnũ est peccatũ omissionis

Pctm omissio. Aliud est peccatum cõmissionis. ¶ De pctõ omissionis dico q̃ cum sit priuatio actus et circũstantie actus pro quãdo debẽt in esse q̃ adimit ꝛ corrũpit actum debitũ ꝛ circunstantiam eius: ꝛ sic adimit et corrumpit bonũ non effectiue sed priuãdo vel ipm negando. Peccans autẽ aliquo modo effectiue eo modo quo potest dici q̃ peccãdo est causa effectua talis peccati ꝛ consequẽter tollit habitũ qui posset

peccatus cõmis. generari per talem actũ frequẽtatum. ¶ Peccatũ vero cõmissionis dico q̃ priuat bonũ circa actũ ipsum: quia circũstantiam debitam in esse actui. Non q̃ inueniat peccatum illam circũstantiam ꝛ actu et ipsam expellat: sed quia nisi tale peccatum ꝛ carentia eius fuisset. Similiter etiã de peccato omissionis in volũtate. Non ergo minuitur habilitas subiecti vel anime ad bonũ licet bene per peccata multa ponaf aliqua difficultas ne ista habilitas reducatur ad bonũ. Similiter etiam per peccatum non tollitur gratia sicut per priuationem habitus. Sed demeritorie ꝛ a deo tollitur effectiue quãdo inerat prius adueniente peccato vel non infunditur continuato peccato: quia ergo ille actus rectus vel etiã circũstantia recta vel rectitudo actus nata sunt pficere naturam cui inessent nisi inesset peccatũ. Ideo dicit̃ q̃ peccatũ est corruptio nature nõ in se loquẽdo de natura subiecti sed q̃tum ad perfectionẽ aliquã accidẽtalem debitã inesse: ꝛ sic debẽt intelligi auctoritates sanctorum ꝛ doctor̃ q̃ peccatũ corrũpit vel adimit bonũ vt dictum est. ¶ Ex predictis possunt multa concludi de peccatis videlicet quomodo spẽ distinguantur quia distingũtur et actus vel circũstantie priuate per ipsos. Quomodo etiã vnũ est grauius alio quia priuat meliorem actũ vel circũstantiã q̃ aliud ꝛ quid est pncipalius ĩ peccato: quia auersio a bono iustitie ꝛ rectitudinis debite inesse ꝛ cõsequẽter a bono incõmutabili deo: qr carẽtia rectitudinis debite inesse est ipsum peccatũ formaliter ꝛ sic de multis alijs que possent inquiri de peccato. Hec de quarto articulo.

¶ Ad pmũ pncipale dico q̃ peccatum actuale non solum dicitur ab actu positiuo in existẽte. Sed etiam dicitur actuale a priuatione actus qui debuit inesse sicut est de peccato omissionis. ¶ Ad secũdum dicẽdum q̃ non oportet q̃ dormiens possit peccare aduertẽter nõ omittit aliquid qđ teneatur facere nec dormiendo tenetur aduertere. Si tñ per aliquẽ actũ priorem se posuit in ista necessitate dormiẽdi pro illo tempore pro quo tenetur aduertere ꝛ aliquid facere ille act⁹ prior sibi imputatur ad peccatum ꝛ forte etiam dormiẽdo peccat peccato omissiõis ꝛ imputatur sibi iuste: qr potuit cohibere se ab actu dormiendi pro illo tẽpore. ¶ Ad tertium dictum est quomodo peccatũ est nichil ꝛ quomodo nõ licet non cõsistat in aliquo positiuo actu. ¶ Ad quartum dico q̃ peccato sponteneo qđ non consistit in aliquo actu corr̃espondet pena sensus, quia spontaneo omittit: licet nõ habeat delectationem consequẽtem aliquem actum elicitũ in peccando ꝛc.

¶ Distinctionis trigesimesexte.
¶ Questio Vnica.

Circa distinctionẽ istam quero.

Utrum vnũ peccatum possit esse pena alterius peccati. ¶ Videt̃ q̃ nõ. Omnis pena peccati est aliquid iustum ꝛ omne iustum est a deo. Sed nullum peccatũ a deo: ergo nullum peccatũ est pena alterius. Maior patet per Augustinũ. i. retractatio. ꝛ Magister ponit in littera. ¶ Secũdo sic. Omne peccatum est voluntarium. Sed nulla pena est voluntaria: imo omnis pena est inuoluntaria: igit̃ ꝛc. ¶ Tertio sic. Peccatũ sequens ꝛ vltimũ est aliqũ grauissimũ ꝛ tñ non habet culpã aliam pro pena: ꝯ nullum aliud minus graue habet penam pro culpa. ¶ Quarto sic. Nulla pena est grauior culpa: quia deus semper punit citra condignũ. Sed peccatũ sequẽs frequẽter est grauius ꝛ maius malum q̃ꝫ culpa precedens: ergo non est pena eius.

¶ Contra Magister in lra ꝛ allegat multas auctoritates quarũ pcipua est apostoli ad Rom. i. vbi cum enumerauit multa peccata gentilium subdit propter ea tradidit illos deus in reprobũ sensum ĩ desideria cordis eorũ in immũdiciam: vt faciãt ea que non cõueniunt. Alia est Gregorij. 25. moraliũ. Peccatũ vero qđ ex peccato oritur nõ solum peccatũ est sed pena alterius pcti: qr iusto iudicio de⁹ cor peccãtis obnubilat: vt merito precedẽtis peccati in aliud cadat: quia quez liberare noluit deserendo percussit.

ad Rom.

Grego.

¶ In ista questione sic pceda

¶ Primo inquiram vtrum omne peccatum sit pena. ¶ Secundo vtrum peccatum per se possit esse pena alterius peccati. ¶ Tertio vtrum vnum peccatus possit esse causa alterius peccati. ¶ Vltimo ad rationes.

¶ Quãtum ad primum arti/

culum videretur alicui q̃ peccatum vel culpa non posset esse pena. ¶ Primo quia malum diuiditur in malum culpe ꝛ malum pene. Sed duo diuidẽtia aliquid vnum per se non concurrunt in vnum: ꝯ ꝛc. ¶ Secundo quia omnis pena est reordinatiua peccantis. Sed culpa non est reordinatiua peccãtis: imo deordinatiua: ꝯ non est pena peccãtis. ¶ Tertio quia culpa est causa pene ꝛ naturaliter prior q̃ꝫ pena. Sed nichil est causa sui vel naturaliter prius seipso: ergo ꝛc. ¶ Quarto quia nõ omnis pena est culpa. Patet de pena sensus ipsorum dãnatorum: ergo econuerso non omnis culpa est pena. ¶ Quinto quia omnis pena est tristabilis. Sed multa peccata sunt delectabilia: igitur ꝛc. ¶ Vltimo qr ẽm Augustinũ culpa est malum qđ facimus. Pena vero est malum qđ patimur: ergo culpa non est pena.

Nota hec. ¶ Sed q̃tum ad hoc dico q̃ peccatũ. Vno mõ accipitur vt est carẽtia perfectionis debite in esse vel rectitudinis ꝛ vt facit voluntatem deformẽ ꝛ sic est in ipsa formaliter tanq̃ in receptiuo vel passiuo et non libere: quia nullum passiuum vt sic est liberũ et si non sit in voluntate saltem est in alia potentia exteriori. ¶ Alio modo potest accipi vt imputabile voluntati et vt voluntas culpabilis est ratione ipsius ꝛ isto modo magis est a voluntate ꝛ comparatur ad ipsam vt ad causam actiuam a qua est actiue ꝛ libere. Primo modo accipiendo peccatũ vel culpam. Dico q̃ omne peccatum ꝛ omnis culpa per se inq̃tũ tale est pena peccantis licet non scõ modo hoc probo primo sic. Priuatio vel carẽtia boni debiti in esse ꝛ inuoluntaria est pena illi cui inest: hoc patet: quia nichil plus de ratione pene. Sed culpa vel peccatum est talis carentia. Si primo modo accipiatur quia est carẽtia rectitudinis actualis debite in esse peccati ꝛ est inuoluntaria. Non quia oportet q̃ displiceat actu elicito: sed quia est contra inclinationem naturalem voluntatis ꝛ appetitus superioris que naturaliter tendit in perfectionem debite rectitudinis siue suĩpsius siue aliarum potentiarum vt patet: ergo ꝛc. ¶ Secũdo sic. Priuatio maioris boni contra inclinationẽ naturalem volũtatis ꝛ nata sibi displicere magis est pnatio q̃ꝫ priuatio vel carentia minoris boni. Sed carẽtia rectitudinis debite est maioris boni carentia q̃ꝫ carẽtia boni cõmodi que dicitur tamen pena: ꝯ ꝛc. Minor patet: quia illa rectitudo est bonum honestum ꝛ ita minus bonum q̃ꝫ cõmodum vel vtile. ¶ Tertio sic. Mors corporalis q̃tũcunq̃ in aliquo volẽte ꝛ desiderãte ipsam est pena aliqua ꝛ aliquo modo: quia est priuatio vel carentia boni naturalis alicui⁹ contra inclinationem naturalem anime que semper et naturaliter appetit vniri corpori. Sed mors spiritualis peccati multo grauior est. ergo multo magis pena debet dici vt videtur. ¶ Hoc probat̃ p Augustinum. i. confes. 12. Iussisti domine ꝛ ita est vt pena sibi sit omnis inordinatus animus. Ita q̃ ipsa inordinatio culpe pena est animi inordinati ꝛ ipsi⁹ peccantis. Propter qđ etiam dicit Damascen⁹ q̃ omne peccatum est contra naturam: quia cõtra inclinationem naturalem appetitus intellectiui ꝛ voliti ꝛ nati displicere sibi inq̃tum est in ipso priuans rectitudinem debitam in esse. ¶ Ad primũ in oppositum dico q̃ malum pene vniuersaliter acceptũ et malum culpe etiã vniuersaliter non diuidunt malum per se sed possunt in aliquo vno concurrere sicut in proposito. Sed si ista per se diuidunt malum hoc est accipiendo malum pene pro aliquo positiuo inflicto ab aliquo affligente extrinseco cuiusmodi erit pena ignis in dãnatis: ꝛ sic de talibus penis et talis pena verũ est q̃ non est culpa licet in eodẽ cõcurrãt: non tñ ẽm eandem rationem: quia culpa est vt a voluntate effectiue. Sed pena vt in voluntate subiectiue priuans bonum ꝛ perfectionem debitam in esse. ¶ Ad secũdum potest solui sicut primo modo dictum est ad primum. Alio modo dici potest q̃ oĩs pena ẽm q̃ huiusmodi reordinatiua sicut etiã est punitiua. Adodo dico q̃ culpa ꝛ est deordinatiua voluntatis pro q̃to est ab ipsa effectiua ꝛ est reordinatiua in q̃tum est in ipsa subiectiue: quia priuatiua iuste boni vel pfectionis debite in esse ꝛ corr̃espondẽter ad seipsam: vt culpa est et a voluntate effectiue vt non sit dedecus culpe sine decore iustitie. ¶ Ad tertium potest dici q̃ culpa est causa pene ꝛ prior loquendo de pena qđ est aliquid positiuũ inflictum ab extrinseco disconueniens nature ꝛ talis pena non est culpa nec econuerso. Non autẽ est causa omnis pene vel dici potest q̃ culpa oĩs prior est sua pena quia prior est culpa vt culpa ꝛ a voluntate effectiue q̃ꝫ in voluntate subiectiue vt in pena et ita aliquo modo causa. Unde et videtur dicere vnus q̃ actio de genere actionis que est causa volitionis male sit culpa ꝛ ipsa volitio mala est pena et non curo de hoc: quia forte idem incurreret: qr alia actio de genere actionis et est a voluntate ꝛ in voluntate et cum ipsa sit deformis: tunc ante volitionem malam esset culpa et in quolibet peccato esset duplex culpa: quia non videtur negandum quin volitio mala sit culpa: ¶ Ad quartum dico q̃ non est simile: qr pena est in plus q̃ꝫ culpa: et ideo nõ oportet q̃ omnis pena sit culpa sicut econuerso et quomodo vnum sit in plus q̃ꝫ aliud dictum est supra.

¶ Ad quintum dico q̃ licet passiones sensibiles in peccatis multis sint delectabiles et etiam actus positiui interiores tamen omnis culpa tristatiua est pro tanto: quia contra inclinationem naturalem et secundum rationem rectam voluntatis: non quia actu elicito contristet et sufficit hoc q̃ sit pena.

¶ Ad sextum dico q̃ pena est malum quod patimur pure: et tunc non est culpa et de tali pena potest Augustinus exponi vel si pena est malum quod facimus sicut quando culpa est pena: tamen non est pena inq̃tum facimus et inq̃tum est a voluntate effectiue: sed magis inq̃tum patimur et est in voluntate subiectiue: vt dictum est supra. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secũdum ar/

ticulum vtrum. s. vnum peccatum sit pena alterius peccati precedentis. Est vna opinio q̃ dicit q̃ vnũ peccatum non potest esse pena per se alterius pcti.

¶ Secūdo dicit q̄ per accidens aliquo modo potest esse pena alteriꝰ peccati. ¶ Primū probatur primo sic. Impossibile est q̄ idem formaliter sit culpa ꝛ pena. Sed peccatus per se et formaliter est culpa: ergo non pena. ¶ Secundo sic. Dalū culpe est priuatio perfectionis secunde que est actus secundus vel circūstantia eius. Sed malum pene est priuatio perfectionis prime cuiusmodi est cecitas visus: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Per penā solutam liberatur quis a peccato primo vel prima culpa per secūdam/immo magis offendit in sequēti culpa: ergo ꝛc. quia tunc peccator puniret seipsum sicut et peccat. Secundū declaratur. s. q̄ per accidēs peccatus potest esse pena peccati. Primo ratione alicuiꝰ cōcomitantis peccatum sicut infamia concomitat̄ frequēter peccatum vel etiā afflictio ꝛ remorsus conscientie vel ratione alicuius cōsequētis vt effectus cuiusmodi est diminutio naturalis aptitudinis ad bonum. ¶ Dicūt ergo q̄ peccatum per se ꝛ vt peccatum non est pena alterius ratione peccati vel'culpe: sed ratione eius qđ concomitatur sequens peccatum: vt si aliquis primo sit superbus ꝛ postea cadat in luxuriam consequitur infamia ratione cuius luxuria est pena precedentis superbie. ¶ Aliter videtur michi dicēdum q̄ peccatū subsequens per se potest esse pena alteriꝰ p̄cedētis. ¶ Huius ratio est prima talis. Illud qđ est demeritū per peccatum potest esse per se pena eius. Sed peccatū sequēs est demeritum per precedēs. Peccās enim peccato priori demeretur q̄ deꝰ iuste permittat eū reuere in peccatum sequēs: ergo ꝛc. ¶ Secūda ratio est ista. Sicut deus iuste puniendo aufert gr̄am a peccante quando non agit ad rectitudinem debitam ꝛ hoc quando deus annichilat gratiā ex demerito peccantis sic videtur q̄ exigēte demerito prioris peccati possit iuste nō dare rectitudinē debitaꝫ actui posteriori vel etiam volūtati posterius. Sed primū est pena ꝛ per se pena: quia carētia boni et p fectionis debite in esse ꝛ inuoluntaria: quia contra inclinationē naturalem appetitus volitiui: ergo similiter ꝛ sēm. ¶ Tertia ratio videtur ista: q̄ non minus videtur q̄ peccatū sequens ex demerito precedētis possit esse per se pena eius q̄ primū peccatum sit pena peccātis. Sed primū peccatū est pena peccantis pro seipso ꝛ per se: ergo etiā sequēs peccatum iuste est pena pro alio precedēte. ¶ Ad hoc est auctoritas Magistri in littera vbi dicit sic. In nullo preiudicium veritati fieri putatur si quis dicat ipsa peccata essentialiter vt ita dicaꝫ esse penas id est punitiones peccatorū precedentium. Ad hoc idem dicit Apocalipsis vltimo. Justum est vt qui in sordibus est sordescat adhuc ꝛ Isidorus. 2. li. c. 390. de summo bono dicit q̄ deus occultā superbiā punit per manifestā luxuriam. ¶ Dico ergo q̄ peccatum non solum est pena peccati per accidens vel ratione alicuius cōcomitantis vel precedentis vel subsequētis: sed etiā per se eo modo quo dictuꝫ est supra. ¶ Ad primum aliorum quando dicis q̄ pena ꝛ culpa non sunt idem essentialiter. Dico q̄ falsum est sicut dictum est in articulo precedente. Idē enim vt a voluntate est culpa vt in voluntate receptum potest esse pena peccātis pro peccato priori. ¶ Ad secūdum dico q̄ malum pene bene potest esse ꝛ est aliquando priuatio perfectionis secunde debite in esse sicut ꝛ potest esse malū culpe. ¶ Ad tertiū dico q̄ non quecunq̄ pena liberat a peccato nec satisfacit pro ipso. Sed pena acceptata a deo ad satisfactionem ꝛ talis nunq̄ est culpa ꝛ patet de pena inferni que nō est satisfactoria. ¶ Ad quartum quando dicis q̄ voluntas puniret seipsam. Dico q̄ non sequitur quia non est pena in q̄tum est a voluntate actiue vel effectiue: sed in q̄tum est in voluntate formaliter et subiectiue. Vel dicendum q̄ nō est inconueniens q̄ voluntas seipsam puniat tali pena que est culpa que non est pena nisi vt inuoluntaria eo modo quo dictū est supra. Hec de scōo articulo.

¶ Quantum ad tercium articulum vtrum scilicet peccatum sit causa peccati dicitur q̄ in triplici genere vnum peccatum potest esse causa peccati alterius.

¶ Primo, in genere cause finalis isto modo q̄ vnum peccatuꝫ ordinatur ad aliud sicut fornicatio finis vel auaricie vel econuersoꝛ: ꝛ sic de aliꝭ. Vnde ꝛ fornicans propter lucrum magis debet dici auarus q̄ fornicator ꝛm Aristotelem. ¶ Secundo modo in genere cause materialis: quia vnum peccatum frequenter ministrat alterisicut gula luxurie. Vnde Hieronymus veter mero estuans de facili spumat in libidinem. ¶ Tertio modo potest esse vnum peccatum causa alterius in genere cause efficientis ꝛ hoc dupliciter. Vno modo per se. Alio modo per accidēs per se quia peccatum frequentatum est causa habitus vitiosi aggeneratus: ꝛ per consequēs peccati sibi consimilis ad quod inclinat habitꝰ vitiosus ꝛ per se per accidēs vero sicut remouens prohibens quia primū peccatum remouet gratiam ab habente ipsam. Et ita q̄ homo toto tempore vitare nō potest peccatum sine gratia: quia gratia est quasi prohibens peccatum: ideo peccatum sic est causa alterius peccati per accidens. De hoc autem videtur michi dicendum q̄ peccatū formaliter acceptum nō pōt esse per se causa alicuius peccati nec finis nec efficiens nec materia quia per se causalitas non conuenit nisi enti per se positiuo. Unde ꝛ peccatum non est generatiuus habitus nisi in q̄tum est aliquid positiuum. ¶ Dico ergo q̄ peccatum per se non est causa peccati sicut nec malum causa mali. Sed malum causatur ex bono ꝛ aliquo modo per accidēs ex malo eo modo quo dictum est supra. Unde ꝛ beatus Gregoriꝰ in moralibus dicit q̄ peccatum qđ per penitētiam nō diluitur mox suo pōdere ad aliud trahit: quare ꝛc. Hec de secundo articulo questionis. ¶ Aduertendum est etiā q̄ peccatum primū quomodocunq̄ sit causa secūdi peccati nullo modo tū necessitat volūtatē ad secūdum peccatum. Sed volūtas semp manet libera sic q̄ ꝛ potest vitare ꝛm peccatum ꝛ expedire se a primo disponēdo se ad gratiam de cōgruo sicut est in sua potestate.

¶ Ad primū principale dico q̄ apparebit magis in sequēti questione vtrum aliquid pctm̄ sit a deo. Sed q̄tū spectat ad ppositū dico q̄ omne iustū est a deo: et hoc ꝛm rationē iusti. Et ad propositū Dico q̄ pena oīs iusta est a deo: sed non eodē modo q̄ quedā est a deo infligendo sicut pena ꝛm aliquod positiuuꝫ ab extrinseco afflictiuū sicut est pena ignis ī dānatꝫ ꝛ ꝓsiles. Sꝫ de pena q̄ ē culpa dico q̄ est a deo deserēdo peccatorē sicut periclitatio nauis est a nauta derelinquēdo nauem ꝛ dico

q̄ iuste derelinquit eum adnichilando gratiam vel nō infundēdo ex demerito peccati. ¶ Ad scām principale dico q̄ omne peccatū actuale est volūtariuꝫ actiue a voluntate peccātis aliquo mō vel quoquo mō ꝛ hoc in q̄tū culpa ē ſz nō in q̄tū est in volūtate formaliꝛ ꝛ subiectiue p̄iuās bonū debitū in esse eo mō quo dictū ē supra. ¶ Ad tertiū dico q̄ sequēs bene est aliquando grauius precedēte: ꝛ tū non est aliud sequēs punitiuum propter multa impedimēta que possunt cōtingere vel qꝛ. s. moꝛitur: ꝛ sic amplius peccare nō potest: vel quia penitet: ꝛ sic a peccato expeditur. Nec oportet q̄ illud peccatum qđ est grauius semp habeat aliquid puniens. Sed si in vtroq̄ decedat grauius punitur pro vno q̄ꝫ p alio loquēdo de pena sensus inflicta. ¶ Ad quartū q̄m dicis q̄ nulla pena est grauioꝛ vel maius malum q̄ꝫ culpa. Dico q̄ verū est in q̄tū vnū est culpa ꝛ aliud pena quia pena: vt pena rationeꝫ culpe non habet. Rectanti mali sicut culpa vnde culpa. Peccatum autē sequens pena est: vt in voluntate subiectiue et formaliter sed est ꝛ sic nō est culpa. Precedēs vero peccatum culpa est vt est a voluntate, ꝛ sic est peius et malum maius vel dic q̄ deus infligēdo punit citra condignū ꝛ nunq̄ pena inflicta sensibilis est tā tum malum q̄tum malum est culpa: sed deserēdo ꝛ permittēdo potest grauius punire iuste dimittēdo istum cadere in grauioꝛem propter demeritū culpe precedētis ex propria voluntate peccātis nō ex voluntate dei infligentis vel impellentis. Sic de isto Augustin. Nisi q̄ potes notare auctoritates pro primo articulo q̄ peccatum sit pena peccātis. ¶ Prima est Augustini de libero arbitrio. Dicit enī q̄ nullo interuallo tēporis diuiduntur ista: vt q̄ alio tēpore non faciat qđ debet ꝛ alio patiatur qđ debet ne tēporis vniuersalis pulchritudo culpetur vt sit in ea peccati dedecus sine decore vindicte. Eodem enim loco dicit postea q̄ sicut qui non vigilat dormit sic quisquis non facit qđ debet sine interuallo patit̄ qđ debet q̄m tāta est beatitudo iusticie: vt nemo ab ea nisi ad miseriam potest abscedere. ¶ Pro secūdo articulo q̄ peccatum sit pena peccati dicit Augustinus super. 5. psal. sic. Deus malos in suis malis derelinquit non inferēdo sed deserendo. Et cōtra iulianum libr. 5. Peccatores iudicio dei traditi sunt peccatis. s. deserendo. Q̄ etiam vnum sit causa alterius dictum est supra ꝛ declaratum per quem modum. Hec de questione.

¶ Distinctionis trigesimeseptime.

¶ Questio Vnica.

Circa istam distinctionem quero. Vtrum deus causet effectiue actum voluntatis substractum defectui culpe vel peccati. ¶ Videtur q̄ non deus causat volēdo quicquid causat: ꝛ ita ofīe catum a deo est volitum ab ipso. Sed actus talis non est volitus ab ipso: imo est prohibitus quia malus: ergo ꝛc. ¶ Secōo sic. Deꝰ non causat actum pro quo ipse punit ꝛ cuius est vltor: quia tunc deberet punire seipsum et imputare sibi ipsi. Sed deus est vltor talis actus et punit pro ipso: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Quicquid est causa antecedētis est causa consequentis necessario ad ipm Sed ad multos actus positiuos de necessitate sequitur peccatum sicut ad blasphemare deum ꝛ nō potest bono modo fieri sicut nec mentiri. Sed statim sunt connoluta malo: ergo ꝛc. Si enim deus causat tales actus scienter sequitur q̄ sit causa peccati et peccator. ¶ Quarto sic. Aliquis est actus qui nō est malus nec peccatuꝫ nisi quia prohibitus. Sed si est prohibitus est nolitus. Sed qđ est nolituꝫ a deo nō est causatum ab ipso: quia non causat nisi volendo: ergo ꝛc.

¶ Contra In vnoquoq̄ genere primū est causa aliorum: ergo ī genere entium positiuorum oportet q̄ primū sit causa omniū aliorū. Sed deus est primū et iste actus est aliquid positiuum: ergo ꝛc. Et cōfirmatur qꝛ deus est causa effectiua termini producti per actū peccati. Puta prolis generate per actum fornicationis: ꝗ causa effectiua talis actus.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquirā vtrum deus possit esse totalis causa effectiua actus voluntatis in ipsa non coagente voluntate.

¶ Secundo vtrū deus sit causa effectiua actus voluntatis coagēte ipsa voluntate. ¶ Tertio dato q̄ sic vtrum deus sit causa peccati vel possit esse. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum articulū est vna opinio q̄ deus non potest causare actū voluntatis in ipsa nō coagēte voluntate vel cooperante. Sed oportet necessario q̄ volūtas se habeat actiue efficiendo quēcunq̄ actum voluntatis receptum in ipsa.

Deus an causa tota vlact⁹ voluntatis ꝛc.

¶ Ad hoc adducuntur multe rationes. ¶ Prima est ista. Impossibile est ꝛ implicat contradictionem q̄ actio immanens sit totaliter a principio actiuo extrinseco probatio quia impossibile est q̄ sit actio transiens. Sed ipsa esset trāsiens si esset totaliter a principio extriseco. Sed velle vel actus voluntatis est operatio vel actus immanens nono metaphisice. ¶ Secundo sic. Impossibile est et implicat contradictionem q̄ actus vel operatio transiens sit totaliter a principio intrinseco ꝛ a nullo extrinseco: quia tunc esset immanens: ergo similiter impossibile est et implicat contradictionem q̄ operatio immanens sit totaliter a principio actiuo extrinseco ꝛ non ab intrinseco. Sed hoc esset si deꝰ posset causare talē actum immediate non cooperāte voluntate: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Impossibile est et implicat contradictionem q̄ voluntas creata se habeat ad suam actionem liberam pure passiue. sicut probatum est distinctiōe vigesimaquinta. Sed velle est actio libera voluntatis vel operatio: ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Impossibile est et implicat contradictionem q̄ voluntarium sit violentum. Sed velle est voluntarium: esset autem violentum si esset totaliter ab extrinseco: puta a deo non conferente aliquam vim actiuam tali passo puta voluntati respectu talis actus: ergo ꝛc. ¶ Quito sic. Illud de cuius essentia est respectus ad volūtatē creatam sicut ad cām effectiuā vel cui est essentiale talis respectꝰ nō pōt fieri a deo nisi coagēte volūtate. Pts qꝛ tūc fieret sine eo qđ est sibi essentiale. Sed actui volēdi

est essentialis talis respectus ad voluntatē non minus ℭ ad obiectū: quia nō minus dependet a voluntate ℭ ab obiecto: ℭ ꝛc. ¶ Sexto ꝛ vltimo sic. Impossibile est ꝛ implicat cōtradictionē q̄ velle meritorium voluntatis create nō sit ab ipsa effective: qz impossibile est q̄ aliquis mereatur vel demereaℓ in hoc qđ pure patitur. Sed simile videtur de isto velle ꝛ de alijs: ℭ ꝛc. ¶ Additur vna ratio qz actiuus et passiuum voluntatis respectu sui actus sunt idē ergo sicut voluntas se habet passiue: ita ꝛ actiue et impossibile est q̄ a deo suppleatur actiuū sicut etiā de passiuo: immo etiā actio ꝛ passio necessario sunt idem: quia nō possunt distinguiex fundamento nec ex termino nec alio modo vt videtur: ℭ ꝛc. Et stari respondēt q̄ non est idem actio ꝛ passio ꝛ distingūtur formaliter seipsis: licet nō ex fundamēto vel termino sicut inter calidū producens et calidū productum est similitudo ꝛ relatio de secundo modo producētis ad productū que non distinguntur inter se nec ex fundamētis nec ex terminis. Patet qñ dicis q̄ actiuum ꝛ passiuum sunt idem. Concedo ꝛ dico q̄ deus licet nō possit supplere hoc actiuum i essendo sicut nec potest eē passiuus: pōt tñ supplere actiuum in agendo: non tñ in patiendo. Agere enim et pati nō sunt vnū ꝛ idem. ſ. agere aliquo diuine perfectioni nō repugnat sicut pati: quare ꝛc. ¶ Dicūt ergo isti q̄ deus nō potest immediate causare actū voluntatis qui est velle vel nolle in ipsa voluntate non cooperante voluntate. Et hoc non est propter impotentiam aliquam ex parte sui: sed magis propter repugnantiam effectus ꝛ implicationem contradictionis manifestam. ¶ Sed omnino videtur michi dicendum q̄ deus potest facere quemcunq̄ actum volendi vel nolendi positiuum in voluntate immediate sicut causa totalis effectiua non coagēte voluntate nec etiā obiecto ipso sed solo deo. Secundo videtur michi dicendum q̄ voluntas respectu talis actus non esset libera nec mereretur aliqđ vel demereretur. Tertio q̄ nichilominus secūdum talem actum diceretur formaliter volens vel nolēs aliqđ obiectū. ¶ Primū probo primo sic. Quodcunq̄ absolutum positiuum deus potest causare effectiue mediante causa effectiua secunda concausante potest etiam immediate illa non concausante Probatio quia omne tale pertinet perfectissime in virtute sua actiua. Nec continetur aliquid tale in virtute actiua dei ꝛ in virtute cause create ℭ in virtute dei tantum. Sed deus potest causare actū voluntatis voluntate ipsa concausante sicut dicetur in sequenti articulo: ergo potest ipsam causare i voluntate non concausante ipsa. Actus enim voluntatis est aliquid absolutū positiuum de genere qualitatis sicut suppono ad presens ꝛ poterit videri in quarto de beatitudine. ¶ Secunda ratio est ista. Agens omnipotens per suum velle potest in omne illud qđ est volibile ab ipso. Sed volitionem causari in voluntate non coagente voluntate est volibile aliquod non implicans contradictionem sicut patebit soluēdo ad rationes aliorum cum ergo deus sit tale agēs potest hoc. ¶ Tertia ratio est ista que est probabilis. Est dare actū voluntatis ꝛ intellectus qui non sunt a voluntate effective: sed a solo deo in actu: ergo istud est possibile. Probatio antecedentis quia actus visionis ꝛ fruitionis beatifice sunt a deo immediate: quia per creationem multo fortius

Auctorꝫ opi.

ℭ gratia que non est ita nobilis forma sicut iste: et per consequens multo minus videtur voluntas posse attingere ad suam fruitionem beatificam ℭ ad causandum gratiam: ergo ꝛc. Et si ista essent vera tunc esset dicendum q̄ voluntas non possit suspendere talem actum fruitionis. ¶ Quarta ratio est ista. Si aliquid obstaret aut hoc esset: quia actus volitionis est immanens. Aut q̄ voluntas respectu talis actus est libera. Aut quia habet necessarium et essentialem respectum ad voluntatem talis actus. Ista enim sunt precipua motiua aliorum. Sed ista non impediunt. Dico enim q̄ ista non conueniunt volitioni respectu voluntatis nisi quando producitur ab ipsa secundum legem communem. Nec habent locum in comparatione ad diuinam potētiaꝫ Vnde et respectus ille non est actui volendi essentialis: sed accidentalis. Patet quia actus volendi est de predicamento qualitatis ꝛ respectus ille de quarto genere de predicamento relationis: quare ꝛc. ¶ Secundum probo q̄ scilicet voluntas secundum talem actum nō mereretur aliquid nec esset libera. Primo quia nullus meretur secunduz aliquē actum qui non est in sua potestate sicut dictū est supra. Nec est liber respectu talis actus. Sed talis actus non esset in potestate voluntatis: quia tātum se haberet passiue respectu eius: ergo ꝛc. ¶ Secūdo quia omnem actum respectu cuius voluntas est libera et potest aliquid mereri vel demereri secundum ipsum voluntas potest non ponere pro instanti pro quo ponitur in esse. Sed talem actum voluntas posset non ponere sicut nec tātum passiuum nō potest non pati ipso disposito ꝛ presente actiuo sufficienti ꝛ perfecto non impedito: ergo ꝛc. ¶ Tertium probo q̄ tamē voluntas diceretur formaliter volens vel nolens secundum talem actum. Primo quia impossibile est q̄ sit volitio formaliter in aliquo ꝛ illud non sit volens sicut q̄ sit albedo formaliter ꝛ illud non sit album. Sed actus ille esset formaliter volitio: quia esset quicquid est modo quando efficitur a voluntate: ergo cum esset formaliter in voluntate ipsa: esset formaliter volēs. ¶ Secūdo quia sicut dictum est supra voluntas non dicitur formaliter volens: quia elicit vel causat actum actiue: sed magis volificans dicitur. Sed dicitur volēs magis inℭtum recipiens et passiuum talis actus. Alioquin efficiens quodlibet volitionis posset dici volens supposito q̄ causet actum cum ipsa voluntate qđ est falsum: igitur circunscripto q̄ voluntas non efficiat actum dum tamen recipiat: nichilominus dicitur volēs. ¶ Addo quartum dictum q̄ impossibile est q̄ aliquod agens creatum sit causa totalis alicuius volitionis in voluntate non coagente vel cooperante ipsa voluntate: ꝛ hoc pono ad saluandum libertatem omnimodam voluntatis etiaꝫ ℭtum ad actum respectu cuiuscūq̄ agentis creati qđ non sic continet eminenter et illimitate totā virtutem voluntatis sicut deus: nec est idem q̄ ipsa. Si autem esset illud possibile quod negatur. Dico q̄ in tali actu nec mereretur nec demereretur: sicut etiam nec in actu qui esset totaliter et immediate a deo. Si dicas q̄ secundum Augustinum non est in potestate nostra quibusvilis tāgamur. Pōt dici q̄ verū est ℭtum ad intellectū qui in actu precedente omnem actum volūtatis naturale mouetur ab obiectovel a seipso, vel si intelligiē de voluntate q̄ tā

De liber tate volū tatis.

to nō est in potestate. Non q̄ sit nobis impossibile effugere aliquam voluntatē quācunq̄. Et qz obiectum siue in re siue in intellectu necessario moueat voluntatem. Sz qz difficile est vitare quin occurrens visum sit aliquo mō volitū qz difficile est q̄ volūtas sistat ante deliberationeꝫ sicut post ꝛ p ꝓs dn aliq̄ mō velit illud qđ occurrit sibi. ¶ Ex ꝓdictis cōcludo esse falsuz dictū aliquoꝝ dicentiū q̄ si deꝰ sic causaret actum voluntatis nō cooperāte ipa talis actus nō deberet dici volitio nec voluntas volens qz illud absolutum nō habet rōneꝫ volitionis nisi qz est a voluntate effective. Hoc em̄ est falsum qz cū volitio dicat pfectionē simpliciter saltem sm̄ eos impossibile est q̄ vt sic includat q̄ sit a voluntate quia tunc includeret respectum ad voluntatem quod est impossibile de aliqua pfectōe simpliciter. Nulla em̄ includit respectū ꝛ similiter de intellectiōe. ¶ Ad primū aliorū dico q̄ vniuersaliter nō oportet q̄ velle sit operatio imanens agenti sed bñ vt in pluribus ꝛ sm̄ cōem modum ꝛ cursum rerum qz voluntas vt cōiter sm̄ ordinem institutū causat suum actū ille imanet sibi sed q̄ velle possit eē aliquādo opatio nō imanēs agēti sivirtute diuīa immediate causetur a deo nō video incōueniēs ꝛ tunc non erit imanēs sed transiens. ¶ Ad secūdum qñ dicit q̄ impossibile est operationē transeuntem eē a principio actiuo intrinseco totaliter. Dico q̄ ista est dubia aliquid em̄ mouet seipsum localiter sicut pluries dictum est supra ꝛ tamē mouere dicitur eē operatio transiens. Sed quicq̄d sit de hoc dico q̄ operatio imanēs talis manēs illud a ꝓncipio actiuo intrinseco habenti. Et ideo dico q̄ si esset aliqđ velle imediate produ ctuz a deo illud nō eēt opatio imanēs. Ex quo statim apparet q̄ imanere vel nō immanere sicut transire nō distingūt operationem vel operationes essentialiter sed tm̄ accidentaliter Nam idem velle numero ꝛ pōt imanere si volūtas ipm̄ velit. Aliter forte posset dici de actu ꝓsti licet causeℓ a deo imediate posset causari a volūtate cooperante q̄ est actio imanēs actiuo ꝓncipio. Non qz illud principiū actu causet sed qz natum est causare ꝛ sic etiam ad prioza cōsimilia. ¶ De actu ꝰo qui solum potest esse a deo ꝛ nullo mō a voluntate sicut ē actꝰ beatificus dicereℓ q̄ nō ē actio imanēs principio actiuo sm̄ esse sed tm̄ sm̄ rationeꝫ pro tāto qz denominat receptiuū per modū agentis. Vñ ꝛ voluntas dicitur volēs obiectū vel ꝛ vel effectiuū denominat q̄ modū passiui vnde ꝛ obiectuz dicitur volitum. ¶ Ad tertium dico q̄ ipossibile est q̄ voluntas sit libera ꝛ libere velit per aliquē actum qui non est ab ipo effectiue vel respectu talis. Vnde dico q̄ non esset libera respectu talis actus nec vellet aliquid libere sm̄ ipsum licet vellet. Vnde nō opz q̄ respectu omnis actus volendi recepti in ipa sit libera. ¶ Ad quartum dico q̄ voluntariuz actiue ꝛ passiue ab eadem voluntate nō potest esse violentum qz tunc inest a principio intrinseco. Sed voluntario tantū a voluntate dicto vt a principio passiuo tantum vel receptiuo tunc non est ita clarum. Et videtur posse dici q̄ voluntas nō violentatur a deo causante in ipo talem actum nō cooperāte ipa quia est in plena potentia obediētiali respectu dei vt fiat a deo in ipa quicq̄d nō implicat cōtradictionem fieri in ipa. Ita q̄ talis actꝰ fit in ipa sm̄ inclinatio nem naturalem vel saltem nō ꝓpria inclinatio

Ad rōes aliorum.

nem naturalem sed supra vel preter ꝛ ita nō violentatur voluntas sicut nec violētatur quādo creatur gratia in volūtate nō coopāte ipsa volūtae. ¶ Tū ꝓtra hoc posset obiici q̄ deus posset mouere graue sursum pari ratiōne nō violenter qz graue est in potentia obediential respectu dei ita bene sicut ꝛ voluntas. Potest dici aliter q̄ sī violētum vocatur oē illud quod est a principio totaliter extrinseco passo vim nō ꝓferente. ſ. nō habēte naturalem inclinationem ad hoc: sed magis ad oppositum sicut patz de motu grauis sursum. Modo dico q̄ voluntas habet inclinationem naturalem ad quēcūq̄ actuz volendi positiuz sm̄ q̄ potentia naturalis dicitur sin cōparatiōe ad formā receptā. Et ita dico q̄ a quocunq̄ agente sit talis forma vel talis nūq̄ violentatur volūtas sicut nec materia prima violētatur: qz est in potētia naturali ad quācunq̄ formaz. Dico igitur q̄ volūtas nō violentatꝰ vllo mō a deo nec potest violētari licet necessitetur ꝛ possit necessitari ad volendū vel nolendū aliquod obiectū vel etiā non volendū. ¶ Ad quintuz dico q̄ nullus rectus actus voluntatis ad voluntatē vt actiuaꝫ imo nec ad ipsam vt passiuam vel receptiuaꝫ est essentialis ipsi actui volendi. Sed quilibet talis est accidentalis ꝛ potest absolute fieri ꝛ esse in re sine quocunq̄ tali respectu. Vnde deus posset facere vel etiā conseruare actum vnum volendi qui nō esset a voluntate creata nec in ipa sicut in subiecto sed eēt separatus ab omni voluntate. Et q̄ tales actus siue respectus sint accidentales. Patet qz vnus est de quarto genere ꝛ alius de aliquo sex principiorum tanq̄ rectus extrinsecꝰ. ¶ Quādo dicis de respectu ad obiectum. Dico q̄ ad obiectum creatuz quoq̄ actꝰ uolendi nullum habet respectum essentialē. Sed si habet aliquē ille est accidentalis de quarto genere pertinēs ad secūdum modum relatiuoꝝ si obiectū sit causa effectiua actus volendi. Vel ad tertiū modum mensurati ad mensuraꝫ ꝛ nō est talis respectꝰ realis existēs in actu nisi obiecto existente in actu: licet non oporteat q̄ obiecto existēte ꝛ actu semper sit talis respectus qz deus potest imediate causare talē actum vel ꝓseruare nō ꝓcausante obiecto quātumcūq̄ obiectum sit volitū. ¶ Ad sextum dico q̄ illud velle qđ eēt a deo sicut a causa totali imediata nō coagente vel cooperāte voluntate nō esset voluntati meritorium vel demeritoriū sicut dictuz est supra licet idem velle vel nolle qđ esset meritoriuz vel demeritoriumvoluntati si esset ab ipa posset eē a deo imediate nō coperāte uoluntate. Et ita patz q̄ contra propositum non concludit. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secūdum ar

Deus an cā effecti ua actus volūtatiꝫ ꝛc.

ticulum An ſcz deus sit causa actus volūtatis effectiua cū ipsa voluntate coagente. Est vna opinio q̄ deus potest itelligi esse causa totalis ipsiꝰ actus attingens ad ipm̄ actum in se causando ipsum in seipso cum ipa voluntate. ita q̄ ambo ista attingāt eundem actuz causando ipm̄. Deus tamen sicut cā prima ꝛ principalis ꝛ voluntas sicut causa secūdaria ꝛ minus principalis. Alio modo potest intelligi eē causa mediata ꝛ prima pro tanto qz est causa volūtatis creando ꝛ cōseruando ipam ꝛ ipsa voluntas causa est talis actus attingens effectiue ad actum ipsum non sic autem deus. ¶ Primo modo dicūt

q impossibile est deū esse causam effectiuam alicuius actus eliciti a voluntate. ¶ Secūdo mō dicūt q est necessarium deū esse cām actus voluntatis cooperante voluntate. Primū probatur multiplicit̄. Primo sic. Impossibile ē duas causas totales in eodem genere cause ꝯcurrere ad vnum effectum simplicem qz cum vtraq; causa sufficiēter effectum in sua virtute videtur q virtus alterius istarū causarum superfluer̄et vel q idē effectus simplex bis causaretur. Sed si dicas esset causa actus voluntatis primo mō coagēte voluntate. Seqretur q tam deus q voluntas eēt causa per se totalis effectiua huius act⁹ simplicis. ¶ Aut vtraq; talis ptz qz deꝰ non pōt poni causa partialis alicui⁹ effect⁹ qz causa partialis est imfecta igitur nec voluntas ꝯcurrens cum ipso potest esse causa partialis supponendo saltem q nihil creatum efficiat actum voluntatis nisi voluntas ipsa. ergo. ¶ Secūda ratio ē ista Si deus esset causa talis effectiua actus voluntatis. Sequeretur q voluntas involendo ꝛ causando actum suuz nō esset libera nec per pīs posset aliqd mereri vel demereri. Sed hoc est falsum ꝛ inconueniens. ergo ꝛc. Probatur ꝓña qr volūtas in sua potestate nō haberet actum suum qz nec habet in sua potestate virtutem diuinam cātiuam ꝛ productiuam talis actus. q ꝛc. ¶ Confirmatur qz cum deus sit prima causa prius natura causaret talem actum q̄ voluntas ipsa. Aut igitur poneret deus in illo pori rectitudinem debitam in tali actu ꝛ conseruaret pīr ꝛsic voluntas nūq̄ peccaret. Aut non poneret rectitudinem debitā ꝛtūc voluntas postea nō posset eaz ponere qz nihil potest ponere vel causare qđ non causetur pri⁹a deo vt prima causa: ꝛ sic iterato non esset sibi imputanda carētia illius rectitudinis quare ꝛc. ¶ Tertia ratio est ista. Si deus ē causa totalis ipsius actus voluntatis eliciti a voluntate. Sequitur q volūtas necessario elicit ꝛ causat talem actum ꝛ nō ꝓtingenter. Sed hoc est falsum qz tollitur libertas ꝓtradictionis per hoc. ergo ꝛc. Probatur pīs. Nullus effectus euenit ꝓtingēter propter illam causaz que sequitur necessario determinationem alterius cause. Sicut patet q ꝓtinentia in actu scribendi nō est ꝓpter manuz scribentis que sequitur necessario determinationē voluntatis sed magis est ex ipsa volūtate talis contingentia. Sed si voluntas diuina est causa talis totalis act⁹ voluntatis ꝛ prima opz q voluntas creata sequat determinationez eius. Nec potest esse ecōuerso qz causa secūda est ꝛ min⁹ principalis ꝛ totum ē determinatū ab eterno a diuina voluntate quicqd facit. ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio est ista. Illud est impossibile ex quo sequitur impossile Sed ex hoc sequitur impossibile scz q deus simul ꝛ efficaciter vellet cōtradictoria qr vult malum nōfieri ꝛ ꝓ pīs nec illud ad quod de necessitate sequitur malū vel ꝓcomitatur ꝛ tamen cum fiat vellet ipm fieri. ergo pro eodē instanti vellet talem actum fieri ꝛ nō fieri. Nec valet si dicas q vult talem actum positiuum fieri voluntate beneplaciti pīte que est impletio vel operatio q̄tum ad positiuum. Nō vult autem ipm fieri voluntate signi qz prohibet ipsuz fieri. ¶ Contra quia impossibile est primo q diuinū beneplacitum cadat super actū malum culpe pcipue qz tunc deus esset malus ex quo sibi placeret malū culpe. ¶ Secundo quia tūc non solū permitteret sed efficaciter vellet talem actum sicut ꝛ ignem vult cōburere qđ videtur incōueniēs. Tunc em̄ esset malus sicut voluntas nostra. quare ꝛc ¶ Ad hoc videtur esse auctoritates. Prima est. Ecle. 15. Deus ab initio cō stituit hominem regū ꝛ reliquit eum in manu consilij sui. Adiecit mādata ꝛ precepta sua. Et ibidem. Si volueris seruare mandata seruabit te. Et infra. Apposuit tibi aquam ꝛ ignē ad quod volueris porrigere manum tuam. Et similiter etiam ante hoiez vitā ꝛ mors bonū ꝛ malum qđ placuerit ei dabitur illi. ¶ Ad hoc est auctoritas August. xj. de ciuita te ca. 28. Sic deus res quas ꝓdidit administrat vt eas motus ꝓprios agere signat. ergo non causat nec efficit motus creaturarum attingēdo imediate ꝛ sicut causa totalis operationes earū ꝛ mouēdo voluntatem ad actum suum. ¶ Tertia auctoritas est Cōmētatoris. 9. metaphi. cōmento. 7. Modern ponunt vnum agēs omnia entia sine medio. scilz deum ꝛ ptingit istis vt nullum ens habeat actionē ppriam naturaliter ꝛ cū entia nō habuerūt actiones pprias nō habebūt essentias pprias. Actiones em̄ diuersificant nisi p diuersas essentias ꝛ ista opinio est valde extranea homini ꝛ qui recipiūt hmōi non habent cerebrum habile naturaliter ad bonū ¶ Et videtur posse colorari auctoritas Cōmētatoris in ppōsito qz circūscripto deo ꝛ volūtate manente in esse adhuc voluntas posset in actum volendi. ꝛ sic de alijs. Alias em̄ nō posset aliquid nec eēt potentia. ergo deus nō est sic causa efficiens actus volendi. ¶ Secūdo dicūt isti q qz dare vnum ens simpliciter pīmū qđ sit causa omniū mediata vel immediata q deus est causa mediata act⁹ volendi pro tanto quia creat ꝛ ꝓseruat voluntatem causantem talem actum

Augst.

Cōmen.

¶ Sed ista positio videt̄ mi/

chi falsa ꝛ periculosa ꝛ ideo dico q deꝰ est causa totalis cuiuslibet positiui in creatura q̄cquid sit illud ¶ Secūdo dico q aliquoꝝ est causa imediata tāctum sicut oīm illoꝝ que nō habētur per creationem ad que causanda nec attingit nec attingere potest, sed oportet q imediate ꝛ solū fuit a deo effectiue. ¶ Tertio q aliquoꝝ aliorum est causa imediata ꝛ mediata per istum modū qz causa effectiua ipsorum attingēdo per se ꝛ imediate ad causationem ipsorum non solum qz causet ꝛ ꝓseruet agentia: sed attingit ad effectum ipm causando ipm effectiue nullo effectu alio interueniēte: ꝛ isto modo dico q mouet voluntatem ad omnē actum suuz sed mediate pro tanto qz agens creatum sibi ordinatum sicut agens secundū subordinatur primo coopando sibi causando eundem effectū ꝛ ꝑm eandem causationē passiuam nō actiuam ꝛ ita dico q est causa omniuz eorum que per creaturam creantur de potentia materie vel subiecti cuiuscunq;.

Auctor opi. cum ꝓcedē. reprobati.

¶ Q; autem deus

voluntatis eliciti ꝛ causati ab ipsa modo predicto. Probatur primo sic per rationes. secūdo p auctoritates. ¶ Prima ratio est ista. Sicut impossibile est esse duo prima in essendo quoruz vnum nō reducitur ad aliud ꝑm esse causatuz ab illo. Ita impossibile est eē duo prima in agendo sic q actio vni⁹ nō sit ab alio effectiue qz ꝑm quecūq; impossibile est ponere ꝛ deꝰ sup hoc nullam habet potestatez vt ponatur vel nō ponatur ꝛ ita determinare nō potest q talis act⁹ ponetur vel frustra determinaret ꝛ per pīs nō pōt determinare scire vtrū ponetur vel nō ponetur qz impossibile est sicut dictum est in primo q aliter sciat hoc determinātē nisi ex determinatione sue voluntatis qua determinat hoc efficaciter fore. q ꝛc. ¶ Octaua ratio est qz causa primaria plus influit in effectū q̄ secūda ꝛsic est etiā in alijs causis essentialiter ordinatis q prima causa essentialiter cuz necessario concurrat in causando cum secūda sicut dictum est in primo attiget effectū cause secūde in seipo. Patet de sole ꝛ homīe generādo hominē eo modo quo potest hoc vel debet intelligi. Sed deus est cā principua ꝛ prima ergo plus influit ꝛ magis causat effectiue effectum cuiuslibet cause secūde cā secūda.

Quarta ratio.

¶ Ad hoc sunt au

ctoritates plures.

Prima est Jo. prio

Jo. primo

Omnia per ipsum facta sunt ꝛ sine ipso factum est nihil sole negationes per se non sunt causate a deo vel priuationes. Sed omne ens positiuuz est a deo effectum. Similiter hoc clamat tota scriptura quasi. Et August. super ps. Non est substantia non est aliquid nisi a deo nec oportet i hoc niti.

August.

¶ Dīgo ergo q sicut itelligi

potest esse plures causas eiusdē effectus totales et immediatas ꝛ alio ꝛ in alio genere cause ꝛ alio ordine sicut de quattuor causis quarū quelibet totalis in ordine ꝛ genere suo ꝛ immediata. Ita potest intelligi eiusdē effect⁹ alicuius simplicis esse plures causas totales ꝛ imediatas modo supradicto i eodem genere cause sicut est in proposito de deo ꝛ voluntate si voluntas ponatur causa totalis act⁹ volendi vel coassumēdo obiectum ipi voluntati ꝛ vna causa totali quasi volūtas igitur elicit actū suuz in seipsa ꝛ deus etiam causando eundē actum ꝛ elitionem eundem ipsius actus quā causat voluntas siue actiuam siue passiuam sed differenter qz deus sicut causa principalis ꝛ primaria que posset in eandem substantiam actus ꝛ elitiones passiuam eius de potentia voluntatis siue voluntate cooperāte id ē dato q voluntas nō cooperaret actiue ꝛ posset in eandem substantiam actus siue volūtate q simpliciter ꝛ absolute qz posset ipm creare ꝛ ꝓseruare nō involuntate subiectiue. Et dato q volūtas nō esset non tamen tūc posset facere illam electionē passiuā quā potest volūtas qz illa est rectus de genere passiōis qui fundatur in volūtate ꝛ ita nō potest esse nisi voluntate existente ꝛ involuntate. ¶ De elitione ꝓ actiua voluntatis que est actio de genere actionis videtur difficile q ipam potest elicere vel causare non cooperante voluntate tī dico q potest non tamen nisi in voluntate. Ita q voluntas pure recepti ue se haberet ad actum ꝛ elitionē actus siue actiuā siue passiuam ꝛ tamē diceretur elicere actū quia in ipsa esset formaliter ꝛ subiectiue elitio actiua talis actus. Deus ergo talis causa ē principalis totalis ꝛ imediata. Sed voluntas dato q sit totalis in ordine suo ꝛ imediata tamē secūdaria ꝛ subprincipalis q̄ nihil potest breuiter nisi ꝓ causante causa ꝓña que est deus. ¶ Ad primū aliorum dico q quicqd sit de causis totalibus nō ordinatis quaruz vtraq; poneretur effectus causa totalis de quibus non intromitto me mō quod nō est impossibile q eiusdez effectus simplicis sint due cause totales effectiue quarum vna subordinatur alteri sicut in proposito

de deo ꝛ volũtate si ponatur volũtas causa totalis effectiua sui actus. ¶ Quando dicis ꝙ q̃libet cõtinet perfecte effectum in sua virtute. Dico ꝙ nulla causa subordinata est sic essentialiter q̃tũcunq; sit causa totalis talis effectus qz impfecta est ĩ causalitate ꝛ virtute. ¶ Ex quo patet ꝙ deus nõ supfluit cũ voluntate. Similiter etiã nõ voluntas supfluit cum deo nec est frustra qz licet deus posset immediate nõ coopante voluntate efficere talez actũ cõicat tamẽ deus voluntati ꝙ causet ipm ꝛ attingat actiue. Ita ꝙ nõ frustra causat voluntas talez actũ ꝛ voluntas alio mõ cãt q̃ deꝰ scz ad demerẽdũ vel merẽdũ etiã aliquẽ altiũ finẽ que est manifestatio diuine bonitatis. Tu dicis idẽ bis causaretur. ¶ Dico ꝙ nõ est verum qz eadem causatione passiua causatur ab vtraq; causa ꝛ ita nõ bis sed semel causatur. Alter diceretur ad minorem ꝙ volũtas non est cã totalis sui actus sed partialis cũ obiecto nõ cum deo cũ deus sit causa cõpartialis voluntati sz simpliciter causa totalis. Sed dicta solutione nõ curo qz nõ euadit difficultatẽ argumẽti que ẽ eadẽ de multis causis causatis que sunt cause totales effectiue suozum actuum nõ soluz partiales sicut voluntas ponitur causa partialis in ista solutiõe. Similiter etiam eadẽ est difficultas q̃tũ ad superfluitatem partialis cause cum totali sicut totalis cum totali ideo soluendum est primo mõ. ¶ Ad secundum dico ꝙ illo nõ obstante volũtas creata eliciẽdo actum suũ remanet libera libertate que põt conuenire cause secũde create ꝓsequenter potest aliqd mereri vel demereri ẽm talem actũ. ¶ Quãdo dicis ꝙ nõ habet suum actũ in sua potestate sicut nec ignis qz nõ habet in sua potestate virtutem causatiuam talis actus per modũ cause totalis. Dico ꝙ licet nõ habeat talem diuinã virtutem in sua ptãte tamen actum habet qz absolute loquẽdo inquãtuz voluntas talis est põt velle vel nõ velle sicut etiam diuina voluntas potest velle vel nõ velle sicut causare vel nõ causare talem actũ quãtũcunq; obiecto p̃sentato sic nõ ignis de ratione sua inquãtum ignis cõbustibili p̃sentato. Nec obstat ꝙ voluntas non habet voluntatem vel virtutem diuinã in sua potestate simpliciter loquẽdo: sed ĩ potestate causantis tantum que tamẽ est causa actus habet ẽm sic ĩ sua potestate ꝙ ꝓformiter iste due voluntates absolute loquẽdo possunt velle lib ere vel nõ velle licet nõ quacũq; suppositiõe facta. ¶ Ad ꝓfirmationẽ de meritovel demerito. Dico ꝙ nõ est ymaginãdũ ꝙ deus causet talem actum ꝑius natura q̃ voluntas sic ꝙ ex parte effectus sit accipere duo in stantia in quorũ vno sit a deo ꝛ in alio posteriori a voluntate Sed in eodem instãti nature vel durationis causatur iste actus ambabus causis ꝛ vno semel indiuisibili: tamẽ deus prima causa dicitur ꝛ prior quia superior ꝛ principalis causa sine qua ꝓcausante alia nihil potest. Exẽplum est ad hoc. Nam quattuor cause. Puta materia forma ꝛ finis causant suũ effectum simul ꝛ nõ prius vna q̃ alia. Ita ꝙ effecꝰ simul causatur ab omnibus ex parte sui Is vna causa sit prior alia puta finis efficiẽte ꝛ forma. ꝛc. Sic in ꝓposito suo modo quãtum ad hoc saltem. Simul ergo actus est a deo ꝛ voluntate habẽs deformitatem culpe a volũtate si habet ipam ꝛ nõ a deo sicut dicetur in sequenti articulo vel habẽs ꝓformitatez ad regulam suam ꝛ sic bonitatem ꝛ a deo ꝛ a voluntate. ¶ Ad tertium dico ꝙ nõ sequitur ꝙ volũtas absolute loquẽdo de necessitate eliciat suuz actum quez elicit dato ꝙ deꝰ causet ipm sed ptingẽter ipsum elicit absolute loquẽdo sicut ꝛ deus ꝓtingẽter ipsum causat absolute loquẽdo inquãtum talis voluntas est posset nõ elicere ꝓsentato obiecto quõcunq;. Quãdo dicis vltra ꝙ ptingentia nõ ꝓuenit in actione ex causa que necessitate seqtur determinationem alterius sicut est de voluntate nostra respectu voluntatis diuine. ¶ Dico ꝙ si causa illa cuius determinationẽ seqtur alia determinet se contingenter ad talez actum causandũ ꝛ causa secũda est talis ꝙ quãtum est ex se ꝛ absolute loquẽdo etiã cõtingenter se habet ad actum ꝛ oppositum actus omnibus necessariis ad actum positis ꝓter illam causam primam que est ex vtraq; causa est contingẽtia in actione tamen ex pma primo ꝛ pncipaliter ꝛ ex secũda minus pncipaliter. Sic est aũt in ꝓposito de diuina ꝛ nostra voluntate. ¶ Ad exẽplum de manu in scribẽdo. Patet ꝙ nõ est simile qz non est tale agens secũdum sicut volũtas vt predictum est de voluntate. ¶ Si dicis vltra ꝙ diuina volũtas deteterminauit ab eterno quicqd erat factura. Dico ꝙ verũ ẽ. Et cum dicis ꝙ volũtas necessario sequitur determinationem talem. Dico ꝙ non absolute loquẽdo sed absolute loquẽdo totum est cõtingens licet ex suppositione bene sequatur ꝙ diuina volũtas frustrari nõ põt cum sit oĩpotens. Nec istud tollit ptingentiam voluntatis vel libertatem sui actus. Exẽ modo esi tolleret ẽm viam aliozũ Nam ponamus ꝙ deus nõ sit causa effectiua talis actus non minus determinate scit ipm q̃ sit causa saltem oportet hoc dicere ẽm eos. Sed impossibile est ꝙ determinate sciat talem actum fore nisi determinet ꝙ volũtas talem actuz causabit ergo pari ratione tollitur ptingẽtia ꝛ libertas sicut prius ꝛ ideo nõ ꝓcludit. ¶ Ad quartũ dico ꝙ nõ sequitur deũ velle efficaciter ꝓtradictoria: sed volũtate beneplaciti adimplente vel operãte vult positiuũ talis actus fieri ꝛ voluntate antecedẽte signũ quod ẽ ꝓhibitio vult ipsum non fieri ꝛ ista nõ cõtradicũt precipue qz voluntas beneplaciti actu positiuo nõ cadit nisi super positiuum ipsius actus. Sed voluntas antecedẽs signi ꝓhibitionis cadit super maliciam ipam ꝛ ista nõ ꝓtradicunt. Permittit etiã tale malum fieri voluntate ꝓsequẽte signi quod ẽ permissio q̃ dicit nec velle nec nolle efficaciter. ¶ Ad illud quod obijcitur ꝓtra istam solutionẽ. Dico ad primum ꝙ voluntas beneplaciti nunq; cadit super malum culpe vt malum est sicut dictum est sed bene super positiuum subtractum quo modo aũt hoc sit possibile magis apparebit in sequenti articulo. ¶ Ad Secundum tunc non solum permitteret. Dico ꝙ positiuum ipsum subtractum non permittit imo operatur ꝛ adimplet. Sed malum ipsum vt sic permittit ꝛ tamen ꝓhibet ꝛ istud est possibile valde bene sicut dictum est in primo.

¶ **Ad auctoritates** Ad primam dico ꝙ scriptura nullo modo ꝓtradicit predictis qz homo ad quodcunq; placet sibi ꝓrigit manum ꝛ relinquit in manu consilij sui. Non obstante ꝙ deus cooperetur sibi ad omnem actum positiuum. ¶ Ad secundam dico ꝙ Augustinus nõ est ꝓtra me. Deus esi sic administrat res vt eas motus ꝓprios agere sinat.

Nec hoc tollitur per hoc ꝙ cooperatur ipis. Nam ita bene sinit eas agere motus ꝓprios cooperãdo eis sicut faceret nõ cooperando. ¶ Ad tertiam auctoritatem de cõmẽtatore alias respondi ꝙ si intẽdat negare illa que dicta sunt supra ipe nõ habuit bonum cerebꝛuz sed falsum dicit. Si autem ĩtẽdat ꝙ primum nõ est causa ĩmediata oĩm sic ꝙ secũda agentia nihil agãt nec coagũt sibi sicut videtur sentire. Dico ꝙ verũ intẽdit ꝛ ego sum cũ ipso. ¶ Ad illud qđ adducitur. Vltimo dico ꝙ iplicatio est cõtradictionis circũscribere deum ꝛ voluntatẽ remanere sicut patet. Et ex hoc sequitur vtraq; pars cõtradictionis vel nihil. ¶ P̃. Dico ꝙ si eẽt hoc possibile ꝙ adhuc voluntas nõ posset causare actum volendi nec est potentia perfecta ꝛ sufficiens ꝙ seipaz ad ponẽdũ aliqd in actu. Hoc de secũdo articulo.

Deus an sit vel eẽ possit cã pcti.

¶ Quantuz ad tertium arti

culum videndum est vtrum deus sit vel esse põt cã peccati. Et primo ostendo q̃tum ad hoc ꝙ deus ẽ impeccabilis in seipso ꝛ ꝙ peccare nõ potest. Secũdo ꝙ non potest esse causa peccati in alio. ¶ Primum satis patet qz volũtas que nõ potest auerti a summo quin summe diligat ipm actu ꝛ oĩa ꝓpter ipsum peccare nõ potest. hoc patet. Sed voluntas diuina nõ põt auerti a summo bono qñ summe diligat ipm in actu ꝛ quodlibet diligibile vt sic ꝓpter illud. Non esi potest auerti ab amoꝛe sue essentie q̃ est summũ bonũ qz amoꝛ sue ẽntie cũ sit perfectio simpliciter in ipso est necesse esse ꝛ aliquid impossibile nõ esse. ergo ꝛc. ¶ Secũda ratio ẽ ista. Nullus ens ĩmutabile simpliciter est peccabile qz oĩne qđ põt peccare mutabile est ad actum vel negationem eius vel ad circũstantiam ꝛ negationem eius. Sed deus est simpliciter ĩmutabilis vt patet ex primo libro. igit ꝛc. ¶ Tertia ratio est ista. Omnis voluntas que est peccabilis subdita est alicui legi a cuiꝰ rectitudine peccando diuertit. Sed voluntas diuina nulli legi est subiecta. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Voluntas que est prima regula agibiliũ deficere ꝛ peccare nõ potest qz si posset deficere nõ eẽt prima regula. Nam a seipsa nõ deficeret sed ab alia regula per quaz esset dirigibilis ꝛ illa esset prior. Sz voluntas diuina est prima regula agibilium. ergo ꝛc. ¶ Dico ergo ꝙ deus peccare nõ potest in seipso.

Deꝰ nõ põt peccare in se ipso.

¶ De secundo vero vtruz po/

Auguſt. test esse causa peccati in alio dicendum est breuiter ꝙ nõ. ¶ Et ad hoc adducũtur aliqe rationes que possunt impugnari ꝛ impugnatiões possunt solui. ¶ Prima ratio est Auguſt. 33.q.q.3. Nullo sapiẽte homine fit homo deterior. Sed deus est sapientior. ergo ipso agente nõ fit aliquis deterior. ergo ꝛc. ¶ Secũda ratio est Auguſt. Eodẽ libro cõe xxiiij. vbi arguit sic. Quod est causa omnis entis non est causa nõ entis. Sed deus est causa oĩs entis. Peccatum aũt est nõ ens. ergo deus nõ est cã peccati. ¶ Tertia ratio est ista Anſelmi de libero arbitrio. ca. 8. vbi arguit sic. Si deus est causa peccati. Aut est peccati causa nolens vel volens. Non potest dici ꝙ nolẽs qz nolẽs nõ est cã alicuiꝰ. Nec volens qz si volens tunc vult volũtatem nõ velle qđ ipse vult ꝛ ita vult rectitudinem nõ inesse voluntati ꝛ cum hoc vult voluntatem velle rectitudinẽ inesse. et hoc ẽ impossibile. ꝙ deꝰ nõ põt eẽ cã peccati.

Anſel.

¶ Sed cõtra istas rationes instatur

¶ Contra primam quia sapiente homine non fit alius deterior: quia sapiens homo tenetur diligere alium sicut seipm ex precepto diuino de caritate cui obligatur: ꝛ ita nõ potest velle ẽm sapiẽtiã subuertere caritatem in alio vel alium deteriozare sicut nec seipsum. Sed deus licet sit sapiẽtissimus nõ tenetur aliquã creaturam sic diligere qz non est alicui legi vel mãdato astrictꝰ. quare ꝛc. Videtur igitur ꝙ possit eẽ causa peccati in alio. Nec oportet ꝙ ita sit de deo sicut de homine. ¶ Contra secũdam rationem sic. quia licet causa necessaria ꝛ naturalis entis vel entitatis nõ sit causa non entis qz determinata est ad vnum tamẽ causa ptingẽs ꝛ libera entis bene est ꝛ potest esse causa non entis vel nõ entitatis. Talis autem causa est deus. Vnde ꝛ adnihilatio alicuꝰ entis nõ potest reduci nisi in deum sicut nec terẽatio. ¶ Et confirmatur qz deus potest esse cã priuationis ipsius gratie adnihilando ipsam. ergo multo fortius potest esse rectitudinis naturalis debite inesse ꝛ per ꝑis peccati sicut etiam potest esse causa mali pene quod quidẽ formaliter acceptum non est, plus aliqd positiuũ q̃ sit malum pene. ¶ Contra tertiam rationem instatur qz per ipam sequẽtur ꝙ homo nõ posset peccare qz aut hoc peccat deo nolente ꝛ hoc est impossibile qz tunc deus non posset hominem preseruare a pctõ faciendo ipm ipeccabilem in beatitudine. Aut deo volente ꝛ sic vult ꝛ sic vult ipm velle illud quod vult ipm nõ velle vel non velle illud quod vult ipsum velle. quare ꝛc.

¶ Preterea etiam qz deus potest auferre rectitudinem naturalem debite circũstantie ab actu ergo quia libere agit circa creaturam ꝛ ꝓseruat quicqd agit. Sed hoc non posset per illam rõnem: qz aut volens aut nolens. ꝛc.

¶ Adduco alias rationes ad ꝓbandum ꝙ deꝰ nõ po

test esse causa peccati ꝛ culpe vt culpa est: ꝛ postea soluam ad instantias ꝓtra primas rõnes. ¶ Prima ratio ẽ ista: Causa que semper ꝓmpta ẽ ad ponẽdum rectitudinem debitam in actu si voluntas que obligatur ad ipm velit eam ponere nõ potest eẽ cã culpe vt culpa est ꝛ peccatum. Sed voluntas ꝓpta est quãtum est ex se ad cooperandum rectitudinem debitam a voluntate cooperante volũtate que debet eam ponere ꝛ nõ ipa voluntas creata que est debitrix talis rectitudinis obmittat eaz ponere. ꝙ ꝛc. ¶ Secũda ratio est ista causa que perfecta est ꝛ potest cooperari voluntati solum ad illud qđ ẽ positiuum in actu ordinando ipm in finem debitũ nõ potest esse causa peccati vel culpe. Sed voluntas diuina perfecta ꝛ ex perfectiãe sua potest cooperari solum ad positiuum illud qđ ẽ in culpa ꝛ cui inest defectus ordinando ipm in finem debitum inquantum est positiuum in actu quia in seipm igitur ꝛc.

Alie rõnes ꝙ ꝺ nõ põteẽ cã pcti. ꝛc.

¶ Tertia ratio est voluntas illa que si esset aliquo modo causa per se vel ꝑ accidens deformitatis vel carentie rectitudinis nõ exigente demerito aliquo voluntatis illa carentia non eẽt culpa nõ potest eẽ causa peccati vel culpe vt culpa. Sz si voluntas diuina esset causa alicuius carentie rectitudinis alicuius in actu nõ exigente demerito volũtatis create ille defectus vel illa carentia non esset culpa: qz voluntas creata nõ teneretur ad talẽ rectitudinem

quam deus nō vellet dare nullo demeritō voluntatis exigente. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Ab illa volūtate impossibile est esse culpa que nihil tenetur ponere in re nisi q̄ ipsa ponit. Sed volūtas diuina nichil omnino tenetur ponere in re nisi q̄ ipsa ponit quia nulli legi subdita est. ergo ꝛc.

Culpa deo non ꝑputāda.

¶ Dico ergo q̄ impossibile ē q̄ deus sit causa peccati vel culpe vt culpa est. Sed tota culpabilitas actus voluntati debet imputari sicut cause ifectue que nō ponit circūstantiam debitam in re vel rectitudinem. Et ꝓsequēter dico q̄ nullo mō potest deo imputari culpa nō obstante q̄ sit causa effectiua ꝑ se actꝰ positiui subtracti ꝛ modus quo mō pōt hoc intelligi apparet plane ex rationibus ꝓdictis Verum est q̄. ¶ Ad hoc adducitur vna ratio mḡralis que nihil valet. Nō est talis ꝓccatum opponitur bono creature siue sit bonū creatum siue increatum. Repugnat em̄ bono diuino q̄ per pctm̄ transgreditur quis voluntatez diuinam ꝛ q̄ deus est summe bonus. Sed deus nō pōt esse causa eiꝰ quod repugnat sibi. ergo ꝛc. ¶ Sed ista ratio impeditur q̄ peccatum nō opponitur formaliter bono diuino quasi incōpossibile sibi. Tūc em̄ non esset nec esse posset pctm̄ in vniuerso q̄ bonum diuinū est necesse eē ꝛ infinitū actu intēsiue q̄ non potest tolli aliquo pctō vel malo. Posset tamē exponi aliquo mō q̄ peccatū vel culpa ꝓ tāto opponitur bono diuino q̄ fit ꝓtra voluntatem eiꝰ antecedentem ꝓhibentem. Et q̄ deus nō potest esse causa alicuius talis. Ideo posset aliquo modo ratio sustineri.

q̄ deꝰ nō ē cā pctī.

¶ Sic igitur dico q̄ deus nullo modo est causa peccati vel culpe vt est culpa. Non obstante q̄ sit causa actus positiui subtracti. Deus enim ꝯtus est in se promptus est dare rectitudinem actualem ꝓsequētem sicut dedit eam antecedenter creando voluntatem ꝛ cāt nisi omittat voluntas cāre ipam vt dictū est supra defectuosꝰtas tota culpe ē a volūtate creata. Ponitur exēplum. Si sint duo trahentes nauē quorum vnꝰ sit debilis ꝛ alius fortis ꝛ perfecte virtutis. Tarditas ī tractu nauis nō reducitur ad illū qui est perfecte virtutis q̄ quantum est ex se nauis velociter traheretur. Sed in illū qui est debilis virtutis licet tractus sit ab vtroq̄. Sic in ꝓposito de actu subtracto ꝛ culpa respectu di ꝛ create volūtatꝫ

Soluūt instātieꝫ ꝓcedentes rōes.

¶ Ad instantiā contra ꝓmā rationem August. Dico q̄ ratio Augustini est bona ꝛ sustinere potest q̄ sapiēs non solum q̄ ex precepto tenetur nō deteriorare ꝓximum nō potest eē quo agente fit ꝓximus deterior. Sed quia ex perfectione sapientis q̄ manens sapiens nō pōt esse ꝓxima ratio vel ꝓxima causa deficiendi. Et q̄ deus ꝑstantior omni homine sapiente q̄ est necessario sapiens ꝛ plenitudinem habet sapiētie. igitur ꝛc.

¶ Ad instantiā ꝓtra tertiam rationem dico q̄ deꝰ est causa omnis entis libera ꝛ contingens ꝛ potest adnihilare quodcūq̄ ens: sed nō potest eē causa nō entis cuius oppositam entitatem teneatur ponere in effectū ꝛ in re: ꝛ nō potest esse causa nō entis q̄ sit peccatum vel culpa que reducatur in ipam sicut in causam ꝛ imputetur sibi vel debeat ꝑputari. Ꝝ adnihilatio vel ꝓuatio gratie nō potest sibi imputari nec esse ab ipo vt culpa. Nec est culpa nec ꝓuatio etiam gratie est culpa sed magis demeritum ipm voluntatis ꝓcedens adnihilationē vel ꝓuationem gratie ꝛ illud demeritum vt culpa vel peccatum nō est a deo. Adnihilatio vero gratie est a deo non agente vel non influente ꝛ suam influetiā substrahente. ¶ Ad ꝓfirmationem de pena. Dico q̄ pena illa que nō est culpa quantū ad positiuū qđ ꝓcernit potest esse a deo sicut ꝛ actus subtractꝰ peccatū agendo aliquid positiue. Sed quantuz ad carentiā boni debiti ineſſe potest esse a deo nō agēdo positiue sed potius nō agendo sed deserendo. ꝛ sic etiā de pena que est culpa nō tm̄ vt culpa est sicut dictum est in questione precedēti. Nec est simile de culpa secūdum q̄ huiusmodi ꝛ de pena.

Ad ista tiā cōtra Anſel.

¶ Ad ꝑmā instantiam ꝓtra rationē Anselmi. Dico q̄ homo peccat deo nolēte volūtate antecedēte qz cōtra ꝑceptum facit nō tamē deo nolēte voluntate cōsequēte qz hoc est ipossibile. Et quādo dicis q̄ deo volente. Dico q̄ nō deo volente nec nolēte: sed ē signum quod est ꝑmissio quātum ad malum culpe. Sed volente deo voluntate beneplaciti ꝓsequente quātum ad positiuum quod est in peccato. ¶ Ꝝ dicis ergo deus vult ipm velle illud quod vult ipz non velle vel ecōuerso. Dico q̄ deus vult volūtate cōsequēte ipm velle illud qđ nō vult imo ꝓhibet ipsum velle voluntate antecedēte vel econuerso qz vult ipm velle actum positiuum quem ponit qui ē tm̄ ꝓhibitus volūtate antecedente vel ecōuersoꝛ hec non ꝓtradicunt. ¶ Hec est solutio vnꝰ que nō placet mihi qz nō puto q̄ deus illud positiuū quod ipse vult voluntate ꝓsequēte ꝓhibeat voluntate antecedente. ¶ Et ideo dico q̄ deus vult hominem habere actum positiuū illum quiꝫ sic nūq̄ est ꝓhibitus nec permissus qz ista non cadunt super bonum nec est volitus nō ineſſe imo simpliciter est volitus ineſſe ꝛ nulla sequitur ꝓtradictio oīo ꝯtū ꝓ ad maliciam culpe annexaꝫ positiuo sic dico q̄ deꝰ vult voluntate antecedente actū nō ineſſe ꝛ voluntatem nō velle nunq̄ tamē voluntate ꝓsequēte vel vult ipsum nō ineſſe vel ineſſe. Neutraliter enim se habet permittendo ipsum non volendo nec nolendo ꝛ ita nulla est contradictio omnino.

Solutio auctoris firmioꝛ

¶ Ad secundā instantiam. Dico q̄ loquēdo de potētia sua absoluta deus posset auferre rectitudinem vel non dare ꝛ etiam gratiaz ab aliquo nullo demerito hoc exigente. Sed tunc ꝓuatio talis rectitudinis non esset peccatum vel culpa. Nec etiam ꝓuatio talis rectitudinis non esset peccatuz vel culpa. Nec etiā ꝓuatio gratie sicut nec est in rei veritate licet bene ꝓcomitetur culpam. Sed de potentia ordinata hoc nō potest qz nō potest non dare rectitudinē vel ꝓuare aliquam gratiam nisi ꝓpter aliquod demeritum ꝑm leges ab ipso ordinatas et tunc quando non dat debitam rectitudinē actui licet sit bene culpa vel peccatum voluntati que potest se tollere ab hoc incōueniēti penitēdo de demerito ꝛ ꝙuertēdo se ad deum ꝛ ita ponēdo rectitudinem debitam et consequēdo gratiā non tamen est culpa dei nec deꝰ est causa huius vt culpa: sed tantum vt pene deserendo non efficiendo. Hec de tertio articulo.

¶ Ad ꝓmum principale di/

co q̄ deus vult ꝛ causat actum positiuū subtracto malo culpe: sed non maliciam ipam ꝛ ipe actus positiuus bonus est bonitate sua naturali ꝛ in finē debitam ordinatꝰ: licz nō inquantum malꝰ qz vt sic est ꝓhibitus voluntate antecedente ꝛ permissus voluntate ꝓsequēte. ¶ Ad secūdum dico q̄ deus non punit ꝓ actu positiuo vt sic ꝛ inquātuz est ab ipo sed ꝓ deformitate cuius nō est causa vt dictū est supra. ¶ Ad tertium dico q̄ nō de necessitate consequitur talem actuz deformitas culpe sicut nec talis actus de necessate ponitur. Ita q̄ totum est cōtingens voluntas em̄ ponit ipm ꝛ debet nō ponere ꝛ tunc etiā deus nunq̄ ponet positiuū ipi⁹ actꝰ q̄ si voluntas ponat ipm cum non possit bene fieri a voluntate subdita legi culpa imputatur sibi quia ponet actum quē nō potest bene circūstātionare cū tamen omnē actum suum teneatur bene circūstantiare. Deo aūt non imputatur nec est causa culpe vel peccati sed soluz illius positiui: quia ad aliquid vltra ponendum nō tenetur ꝓter illud qđ ponit ꝛ vult positiuuz non volendo deformitatem. ¶ Ad quartum dico q̄ actus quātum ad suū positiuus est a deo volitus nec ꝓhibitus: sed quātum ad maliciā culpe quia ꝑm illam non ē a deo nec potest in ipsuz reduci sicut in causam vt dictū ē in corpore questionis. ¶ Dices talis actus non est malus nisi qz ꝓhibitus ergo cum deus sit causa ꝓhibēs vel ꝓhibitionis sequtur q̄ sit causa malicie ꝛ pcti in actu. Dico q̄ actum esse ꝓhibitū non est actum esse culpā vel malum simpliciter ꝛ absolute ꝛ formaliter ꝛ in trinsece: sed in transgrediente ꝓceptum cuius trāsgressionis quātum ad deformitatem est ipa voluntas causata causa. Unde ipsa ꝓhibitio actus non est malicia actus sicut enim vt malus ꝛ transgredi ꝛ transgressio qua erumpit in actuz ꝓhibitū. Ita bonum est obedīēti abstinere ab actu ꝓhibito. ita q̄ bene vel male potest se habere circa actuz ꝓhibitum obediendo vel transgrediēdo cuiꝰ trangressionis quātum ad suuz formale qđ est malicia ipa deꝰ non est causa licz bene sit causa obiecti eius. Puta actus ꝓhibiti vel ꝓhibitionis actus respectu cuiꝰ obiectiue dicitur esse transgressio. ꝛc.

¶ Distinctionis trigesimeoctaue.
Questio Unica.

Luce. xj.

¶ Circa distinctionē trigesimamoctauam. Quero Utruz intendere vel intentio sit actus solius voluntatis.

¶ Videtur q̄ non: Illud qđ agit ꝓpter finem intendit finem. Sed natura agit ꝓpter finem scdo phisicoꝝ. qz omne agens per se agit ꝓpter finem. igitur ꝛc. ¶ Scdo sic. Luce. xj. dicitur. Si oculus tuus fuerit simplex ꝛc. Glosa ibi dicit. Oculus idest intentio. Sz oculus ad voluntatem non ꝑtinet. ergo nec intentio. ¶ Tertio sic. Intentio si pertinet ad voluntatem tanq̄ actus eius. Aut est actus eiꝰ respectu finis: aut respectu eoꝝ que sunt ad finem. Non respectu finis qz nō est velle absolutum eo mō quo Aristoteles dicit tertio ethicoꝝ q̄ voluntas ē finis Nec respectu eius quod est ad finez quia nō est eligere. igitur ꝛc. ¶ Quarto sic. Intentio nō tantuz est in ꝑdicamentis: sed etiam in speculatiuis. Sed voluntas per suū actum non est principium speculatiuum sed practiculatiuū. igitur non ꝑtinet intētio ad solam voluntatem.

¶ Contra Magister est in littera ca. ꝓmo. Solet autem queri. ꝛc. Ubi dicit q̄ intentio accipitur interdū ꝓ voluntate: interdum vero ꝓ fine voluntatis. Sed planum ē q̄ vtroq̄ modo ad solam voluntatē ꝑtinet igit ꝛc.

¶ In ista questione sic ꝓceda Primo inquiram vtrū intētio vel intendere ad solam voluntatem pertineat ꝛ per quē modū. ¶ Secundo inquirā supposito q̄ intendēs velit finem ꝛ aliquid aliud ꝓpter finem scz illud quod est ad finem. Utrum eodem actu simplici velit ista ponendo vnam opinionē de hoc cū suis motiuis. ¶ Tertio ponam aliā ꝛ respōdebo ad motiua alterius. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Intende re ad̄t mo dis capiē

¶ Quantum ad ꝓmuz dico q̄ Intendere vno modo potest accipi ꝓprie ꝛ cōiter vel large. Alio mō ꝓprie ꝛ stricte sicut solet accipi in proposito. Primo mō dico q̄ intendere nichil aliud est q̄ in aliud tendere ꝛ isto modo nō cōuenit soli voluntati imo etiaz multis aliis sicut nature intellectui ꝛ aliis potentiis. Tum qz natura intendit finalem terminū sue operationis vel sui motus mota ab intelligentia. Tum qz intellect ex ꝑn cipio tendit in ꝓclusionē ꝛ ita intēdit aliquo modo cōclusionem sicut finem sui discursus. Tū qz quelibet potentia tendit in obiectum suū ꝛ in actum circa illud tanq̄ in ꝓpriaz perfectionem nō minus q̄ voluntas ꝛ ita intendit quoquo⁹ sicut volūtas. q̄re ꝛc. ¶ Alio modo accipitur intendere in ꝓposito ꝛ istud intendere nihil aliud est q̄ tendere ꝛ ferre se ipsum libere vt in finem. Et cum hoc circa aliquid ad finem vt in ipsum ordinatur aliquid aliud ꝛ tūc dico q̄ intendere.

Intēdere quō ad volun tatem ꝑtineat ꝛ quō non.

¶ Et ad hoc adduco aliquas rationes. ¶ Primo est ista. Illiꝰ solius est intendere cuius est libere ꝓsequi vel fugere ꝛ ex seipo actiue qz hoc nō cōuenit alicui nisi ꝓpter ꝓueniēs qđ ipa voluntas ꝓsequitur vel malū disconueniēs quod ipa fugit. Sed hoc solum conuenit voluntati exequēdo ꝓsequutionem vel fugā licet ad intellectum ꝓductum pertineat dictare aliquid ꝓsequendus vel fugiendum. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Ad illā solam potentiā pertinet intēdere ꝓprie cuius actus primo ꝛ principaliter est de meritoriꝰ vel meritoriꝰ qz intētio ipa primo est laudabilis vel vituperabilis ī ter actus humanos Sed illa est voluntas ergo. ꝛc. ¶ Tertio sic. Illiꝰ solius est intendere cuius est mouere omnes alias potentias ad exercitium actus. Similiter videm⁹ q̄ principis ad cuius imperiū mouetur exercit⁹ est intendere victoriam. Sed hec est voluntas ꝛ nulla alia. igitur ꝛc. ¶ Dico igitur q̄ intendere acceptū ꝓprie ꝓferendo se libere in aliquid absens vel distans quod nunq̄ vt sic est habitum cū eo qđ ordinatur ad ipm aliquo modo ad solam pertinet volūtatem sicut actus elicitus ipsius. Sed quid est obiectum talis actꝰ. Dicitur q̄ finis ipe siue sit finis ex natura rei siue finis a voluntate ꝑstitutus nō aute id quod est ad finez vt sic. ¶ Primo quia illud qđ

intẽditur habet rationẽ termini nõ medij sicut illꝰ quod ẽ ad finẽ hꝫ rõnẽ medij. Tum qꝛ nõ est idem obiectum intentionis vel qõ intenditur ꝛ illud quo intenditur. Ipsum aũt quod est ad finẽ est id quo intenditur finis ꝛ id quod intẽditur sicut est id qõ attingitur. Igitur ꝛc. ¶ Tertio sic qꝛ intendere est termini ad quẽ vt obiecti vt patet de sagittante ad signum. Non est aũt terminꝰ a quo cuiꝰ est ipm qõ est ad finem. Ab eo autem qõ est ad finem veniens mus ad id quod est intentũ ꝛ finis. quare ꝛc. Quicquid sit de hoc vtrũ scꝫ ad obiectũ intentionis pertineat illud quod est ad finem cum ipo fine vel tantum ipe finis qꝛ magis apparebit de hoc in sequẽti articulo qꝛ de fine non est dubiuꝫ sed de eo quod est ad finẽ. Tamẽ rõnes p̃cedẽtes cogere nõ videtur. Prima nõ qꝛ non ꝓcludit nisi de obiecto pmario intẽtionis ꝛ illud est finis nõ illud qõ est ad finem. Secũda minus qꝛ licet illud quod est ad finẽ sit illud quo attingatur ad finẽ in re tamen finis ẽ ratio intendẽdi illud quod est ad finem. Ita ꝙ non est sic in intentione sicut in executione. Ad tertiam per idem vel dic ꝙ nõ excludit ratio obiecti secũdaꝛij ipsius intentionis ab eo quod est ad finẽ iõ. ꝛc.

An actꝰ volẽdi finem ꝛ id qõ ad fi. sit idem.

¶ Quantum ad secũdum arti culum Est vna opinio que dicit ꝙ impossibile est ꝙ idem sit actus volendi finem ꝛ id quod est ad finem ꝛ ita impossibile est ꝙ intendens velit finem ꝛ id quod est ad finem vnico actu indistincto sed opꝫ ꝙ sint distincti actꝰ quoꝝ vnus est ipa intẽtio eẽntialiter ꝛ ẽ respectu finis ꝛ aliꝰ ẽ pnotatus ab intẽtione ꝛ est respectu eius quod est ad finem.

¶ Ad hoc ad ducuntur rationes. Tum qꝛ volitioꝰ finis est ratio ꝛ causa volendi id quod est ad finẽ ꝛ ita prior natura q̃ volitio eius quod est ad finem. Tum qꝛ intellectio pncipij ꝛ ꝓclusionis non sunt eadẽ sicut nec habitus pncipij ꝛ ꝓclusionis imo frequẽter ꝛ in omni ĩtellectu discursus prius tẽpore intelligitur pncipiũ q̃ ꝓclusio qꝛ intelligit ꝓclusionẽ per pncipium ꝛ similiter in ꝓposito. Tum qꝛ impossibile est ꝙ idem actus simul sit intensus ꝛ remissus. Contingit aũt aliquãdo ꝙ aliquis intẽse vult finem remisse tamẽ id quod est ad finem. ergo ꝛc. ¶ Tum qꝛ frequẽter volitio finis est sine volitione eius qõ est ad finem ergo nõ sunt idẽ actus. Tum qꝛ impossibile est ꝙ idem actus simul sit dependẽs vel relatus ꝛ non dependens nec relatus. Sed volitio finis est actꝰ absolutus independẽs ex alio actu qꝛ est primꝰ actus. Volitio autem eius quod est ad finẽ est dependẽs ex alio actu priori. ergo nõ sunt idem actus vel idẽ dependebit a seipso. ¶ Tum quia finis ꝛ id quod est ad finem sunt diuersa obiecta formalia. Actus autem distinguũtur per obiecta scdo de aĩa. Tuꝫ qꝛ actus volendi id quod est ad finẽ est bonus aliquãdo ꝛ tamen actus respectu finis est malus. Sicut quando aliquis vult dare elemosinã quod est bonũ Tamen propter vanam gloriam quod est malum. ergo ꝛc. Hec est positio cum suis motiuis.

alia opi.

¶ Quantuꝫ ad tertium articulum videtur mihi aliter posse dici scilicet ꝙ finis ꝛ id quod est bonum quod est ad finem dupliciter possunt accipi. Uno modo quodlibet ẽm ꝓpriã bonitatẽ in se ꝛ absolute. Alio modo ẽm ꝙ bonitas eius quod est ad finem ordinatur ad finem ꝛ finis ẽ ꝓpter quẽ respectur eius. Nota has acceptiones.

Primo dico ꝙ nõ sunt volita eodem actu simplici: sed sunt plures actꝰ volendi finem ꝛ illud qõ est ad finem. Et hoc patet. Tum qꝛ vnus potest eẽ sine alio. Tuꝫ qꝛ vnus põt esse indifferẽter prior vel posterior alio etiã ẽm durationem. Tum qꝛ vnus potest esse malus alius malꝰ Tum qꝛ habent diuersa obiecta formalia ꝛ primaria. iõ ꝛc. Secũdo tamen dico ꝙ accepta scdo modo possunt eẽ volita vnico actu nec oportet ꝙ multipliciter talis actus. ¶ Hoc autem ego probo primo sic. Potentia collatiua aliquorum potest ipsa conferre vno actu: qꝛ actus collatiuus est in se vnus actus. Aĩ ꝛ de actu intellectꝰ quo comparat predicatuꝫ subiecto pdicãdo ipm de subiectoꝛ formando ꝓpositionem. Dico ꝙ est vnus actus pertinens ad secũdam operationem intellectus licet bene ꝓsupponat simplices intelligentias terminoꝝ Sed voluntas est talis potẽtia collatiua suoꝝ obiectorum adinuicem volendo vnum ꝓpter alteruꝫ eoipo ꝙ est ĩmaterialis potẽtia. Et patet etiam de actu vtendi quo vult aliquid ꝓpter alterum referẽdo in ipm quo fruendum est. ergo ꝛc. ¶ Secunda ratio est ista. Eodem actu indistincto quoynũ relatiuorum vt relatiuum est distincte cognoscitur ops ꝙ alterum cognoscatur qꝛ ipm relatiuum eẽntialiter est ad alterum ꝛ pari ratione eodẽ actu possunt esse volita sicut ꝛ cognita. Sꝫ finis ꝛ id quod est ad finẽ accepta secũdo mõ sunt relatiue accepta: quia id quod est ad finem nõ accipitur precise ẽm voluntatem ꝓpriam absolute: hꝫ vt ad finem ꝛ in ordine ad ipm. igitur ꝛc. ¶ Tertia ratio est ista. Sicut intellectus se habet ad pncipia ꝛ ꝓclusiones sic voluntas ad finez ꝛ id quod est ad finem scdo physicorum. Sed intellectus vnico actu simplici potest cognoscere pncipium ꝛ ꝓclusionem qꝛ vnico actu iudicat de ꝓꝛa ꝓclusionis ex principio ꝛ ꝓsequẽtia potest esse obiectum vniꝰ simplicis actus manifestum est. ergo ꝛc. ¶ Preterea Si aliqd arguit distinctionẽ actuũ Sdicto hoc ẽ distincta ꝛ alia ꝛ alia bonitas volitorum. Sꝫ istud nõ arguit primo in inferiori potẽtia nõ impeditur hoc ꝙ licet cognita sint distincta tamen est vnicus actus cognoscendi ambo apparet de actu sensus cõmunis respectu actuum sensuum particularium. Similiter etiã qꝛ est dare aliqd volibile ad finem ꝛ ꝓpter finem qõ non est in se volibile ꝓpter ꝓpriam bonitatez ẽm se ꝛ absolute. Pꝫ de abscisione mẽbri vel potõ amara. ġ ꝛc.

¶ Potest igitur sustineri ꝙ voluntas eodem actu velle finẽ sicut obiectum pmarium ꝛ rationem volendi alterum id quod est ad finem sicut obiectum secũdariũ ꝛ ita ꝓter sustineri potest ꝙ intentio sit vnus actꝰ tendendi in finem vel volendi alterum ꝛ id qõ ẽ ad finem per rationem finis. Ita ꝙ finis est obiectuꝫ primarium ꝛ id quod est ad finem sit obiectum secundarium ꝛ sic potest habere duo obiecta.

ymago dupleꝫ.

¶ Ad predictoꝝ intelligentiaꝫ põt eẽ vnum exemplum ꝙ ymago dupliciter potest ꝓsiderari. Uno modo vt res quedam est in se sicut lapis vel lignũ. Alio mõ vt ymago est alicuius ꝛ isto scdo modo põt ymago ꝛ ymaginatum cognosci per ymaginem ipsam.

¶ Secũdo est aduertendum ꝙ licet actus ille voluntatis sit simplex ꝛ vnicus quo vult finez ꝛ id qõ est ad finem compatitur tamen secum duos actus simplices respectu istoꝝ in se ꝛ absolute acceptorum ẽm bonitates proprias nec tales actus sunt illi inc̃ossibiles vt videtur sicut nec simplices ĩtellectiones terminoꝝ sunt inc̃ossibiles actui componẽdi vel diuidẽdi in intellectu sed potius ad ipsum ordinãtur ꝛ ab ipso ꝓsupponuntur vt videt.

¶ Ad primũ aliorum de principio ꝛ questione quomodo noticia eoꝝ est eadem vel nõ eadẽ: qꝛ in se ꝛ absolute acceptoꝝ nõ est eadem sed ambo in relatione vel habitudine vnius ad alterũ est eadem inc̃tum principiũ est ratio cognoscẽdi questionẽ. Tu dicis ꝙ vna noticia est causa alterius. Dico ꝙ nõ est verum. Sed vnum cognitũ bene est ratio cognoscẽdi alterum nõ ꝙ sint duo actus sed duo cognita eodẽ actu super quoꝝ vnus actus cadat primo ꝛ sup aliud secũdario. ¶ Ad secundũ dico ꝙ eodẽ actu sicut intẽse vult vnum: ita vult aliud intẽse. Vult aliud ẽm exigẽtiam obiecti ꝛ ita nõ est idem actus simul intẽsus ꝛ remissus sed vel intẽsus vel remissus: licet magis denominetur talis in ordine ad obiectũ primariuꝫ sicut etiã licet deus diligat se ꝛ creaturã non tñ summe creaturã: licet summe seipsum. Sic potest dici ꝓposito de intenso ꝛ remisso. ¶ Ad tertiũ per idem dico ꝙ est idem actus nec vnus dependet ex alio. ¶ Ad quartum dico ꝙ nõ sunt diuersa obiecta pmaria hꝫ vnũ primarium ꝛ aliud secũdarium. ¶ Ad vltimũ dico ꝙ actus ille idem finis ꝛ eius qõ est ad finẽ non est simul bonus ꝛ malus sed alteruꝫ. Unde velle dare elemosinã propter vanã gloriam primo volitã dico ꝙ est malus actus ꝛ malũ velle ꝛ finis ꝛ eius quod est ad finem. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primũ principale dico ꝙ natura proprie intendit: quia proprie non tendit in finem: sed magis tenditur vt ita loquar: quia mouetur ab intendente finem ab intelligẽtia et similiter de appetitu sensitiuo quia nõ agit sed agit. ¶ Ad secundum dico ꝙ glosa improprie accipit ibi intentionẽ pro oculo: et ita improprie attribuit intentionem intellectui ꝛ pro tanto attribuit sibi: quia licet ad intellectum non pertineat intendere pertinet tñ ad ipsum dirigere intẽtionem sicut ꝛ voluntatẽ cõsulendo ꝛ dictando sibi quid intẽdẽdum. ¶ Ad tertium dico ꝙ intendere est actus voluntatis q̃ volũtas desiderat finẽ ꝛ aliquid in finem per rationẽ finis loquendo de actu intẽtionis perfecto ꝛ dico ꝙ differt a velle qõ est finis absolute et ab eligere qõ est eius qõ est ad finẽ tñ ꝛ a precipere qꝛ precipere quasi dicit mouere extrinsecas potentias ad finem assequendũ hoc autem non dicit intendere ideo ꝛc. ¶ Ad quartum dico ꝙ voluntas non solũ est pncipium practicabilium sed etiam speculabilium: qꝛ non solum est motiua intellectus ex appetitu finis alicuius extra intellectum sed etiaꝫ infra intellectũ et primum pertinet ad practicum secundum ad speculatiuum sicut dictum est in primo. ꝛc.

¶ Distinctionis trigesimenone.

¶ Questio Unica.

¶ Circa distinctionẽ trigesimã nonã quero vtrũ sinderesis ꝛ cõscientia pertineãt ad intellectũ vel ad volũtatez

Bona q̃stio de sinderesi.

¶ Videtur ꝙ ad voluntatem primo de sinderesi. ¶ Primo sic. Sinderesis habet remurmurare cõtra malum et inclinare ad bonũ. Sed hoc pertinet ad voluntatem sicut bonũ ꝛ malum in ratione obiecti: ergo ꝛc. ¶ Secũdo sic. Hieronymus sup Ezechielẽ ezechielis primo dicit ꝙ illud qõ in nobis semp repugnat malo semper vult bonũ vel non vult malum. Sed velle bonũ vel nolle malum pertinẽt ad voluntatẽ. Cum ergo ad sinderesim ꝓtineant ista videtur ꝙ sinderesis ad volũtatẽ pertineat. ¶ Tertio probatur hoc de cõscientia quia cõscientia dicitur bona vel mala. Sꝫ hoc nõ esset nisi ad voluntatẽ pertineret qꝛ scientia non dicitur bona vel mala. Scire eñ malum nõ est malum: ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Conscientia est cũ alio scientia. Sed illud aliud nõ potest esse nisi pertinẽs ad voluntatẽ: igitur ꝛc.

Hiero.

¶ Contra de sinderesi dicit Hieronymus vbi supra ꝙ est superior scintilla rationis: igitur pertinet ad intellectũ. ¶ Idem arguitur de conscientia: qꝛ est scientia quedã. Sed scientia pertinet ad intellectum: igitur ꝛc.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquiram vtrum sinderesis ꝛ conscientia ad voluntatem pertineãt vel ad intellectũ. ¶ Secundo vtrum sint actus vel habitus vel potentie. ¶ Tertio vtrum in ipsis contingat error. ¶ Quarto vtrum conscientia erronea obliget vel plus peccet agens contra ꝓscientiam erroneam q̃ ẽm ipsam. ¶ Ultimo ad rationes.

cõsciẽ. et sinderesis ad q̃ pertineant.

¶ Quãtum ad primũ est vna opinio cuiusdã doctoris primo quolibet questiõe. 22. ꝙ tam sinderesis q̃ conscientia ad voluntatem pertinent ꝛ non ad intellectum per istum modum. Dicit eñ ꝙ apud intellectum est quoddam dictamẽ vniuersale rationis recte ꝛ legis naturalis. Aliud vero est dictamẽ particulare cõclusum ex illo vniuersali coassumpto aliquo ꝓticulari ꝓ minore cõcurrẽte cũ maiori vniuersali ꝛ tũc dicit ꝙ ꝓmo dictamini vtĩ coꝛrũdet in volũtate quoddã põdus ꝛ inclinatio q̃dã vel stimulus ad bonũ sicut in vtĩ vel in cõi dictatũ. Ita ꝙ sinderesis nõ est nisi vtis inclinatio instigãs ad opꝰ ẽm vtes regulas. Sitr etiã in volũtate est q̃dã ꝓticularis inclinatio stimulãs ẽm dictamẽ rõnis recte concluſuꝫ in ꝓticulari ꝛ dr cõsciẽtia: ita ꝙ nõ stati hita ratiõe recta de aliq̃ agibili in ꝓticulari habeꝫ scia de codẽ. Tũc eñ q̃ plus haberet de scia agibilium plus haberet de cõsciẽtia qõ tñ nõ est verũ. ¶ Cõcludit ġ ꝙ nec sinderesis nec ꝓscia ad intellectũ ꝓtinẽt: hꝫ ad volũtatẽ ꝛ ptẽ effectiuã. Aĩ cõscia recta vel aliqd formatũ ẽm rõnẽ rectã nõ tñ est rõ recta. Cõscia vero erronea bñ formaꝫ ẽm rõnẽ erroneã: imo vt dicũt ĩcludit ipsaꝫ: hꝫ nõ ecõuerso: ꝛ iõ vt dicũt põt aliqs discordare a rõne erronea nõ tñ ꝓpt hoc a cõscia erronea: qꝛ nõ hꝫ cõscĩam formatã ẽm rõnẽ. Aĩ nec est idẽ peccare ex rationẽ erroneã ꝛ cõtra cõscientiã erroneã. Nam aliquis peccãdo con-

ꝙ ꝓscia ꝛ sinde. ad itelle. nõ ꝓtineant

Nota.

tra rationē erroneam contēnit iudicium rationis z inclinationem voluntatis ad bonū. ℚ Sz aūt ꝓscientia vel sinderis ad voluntatem ptinent probatur Tum qz sunt principia motiua ad operandū. Ad voluntatez aūt principaliter pertinet mouere. Tū qz respiciū bonum vt obiectum vel malū q̄tum ad cōscientiam malā. Tum qz solū voluntas fm Anselmum de ꝯceptu virginali punietur z planum est q ꝓscientia punietur. Vnde z vermis vel remorſ cōscientie ad penam volūtatis pertinet. Tū qz ista non sunt nisi inclinationes sequētes formam appēhensam p intellectum siue in vniuersali siue in particulari z talis inclinatio in bonū nō pertinet nisi ad voluntatē. Sicut etiā inclinatio in bonū appēhēsum per sensum ptinet ad appetitum sensitiuū. ergo ꝛc. Dicunt ergo isti q sinderesis z ꝓscientia ad voluntatem ptinent ꝓnotāt tamē indicia predicta de agibili siue in vniuersali vt sinderesis siue in particulari vt conscientia.

Auctoris opi.

ℚ Sed ista positio nō videtur mihi vera nec ꝺ sinderesi nec de conscientia. Sed videt mihi q ad solū intellectum practicum cēntialiter ptinēt sinderesi z ꝓscientia. Sed differēter qz sinderesis circa ꝑncipia agibiliū vniuersalia p se nota. Conscientia vero circa particularia agibiliū ꝯclusa ex aliis z hoc siue bene siue male. Sz aūt ita sit de sinderesi eiusdē potētie ē loqui z remurmurare ꝓtra malū. Sed sinderesis hz remurmurare contra malū z loqui ptinet ad intellectum qz z verbū. ergo z sinderesis. ℚ Secūdo sic Illud quod ē supioꝛ scintilla rōnis pertinet ad rationem vel intellectum. Sed sinderesis ē huiusmodi fm Johānem. ergo ꝛc. ℚ Tertio sic. Ad eandē potentiā ptinet ꝑncipiū z ꝯclusio. Sed cōscientia que est respectu ꝯclusiōis vel particularis pertinet ad intellectū sicut statim ꝓbabit: ergo z sinderesis respectu ꝑncipij agibilis. ꝙre ꝛc. ℚ De ꝓscietia ꝓbo. Si em cōscientia nō tenet se ex parte intellect⁹ sed tantum ex parte voluntatis. Sequitur q null⁹ potest peccare vel agere contra ꝓscientiam in actu qz nō ꝓtra velle in actu. Volēs em nō agit ꝓtra suū velle in actu. Sed hoc est falsum. igitur ꝛc. ℚ Secundo sic. Illud ad qđ ptinet testificari z cause vel excusare ptinet ad intellectū qz ad ipm ptinet loq z verbū. Sed hec ad ꝓscientiā pertinēt. ℣ Gloria nostra hec est testimoniū ꝓsciētie nostre. ℚ Tertio sic Illud ad qđ pertinet nosse vel cognoscere seu noticia mentalis ptinet ad intellectū z nō ad voluntatē sed ad ꝓscientiam pertinet. Hoc ꝺ em ecclesiastes septimo. Sit em ꝓscietia tua qz tu crebꝛo male dixisti alijs. ergo ꝛc.

ℚ Dico igitur q conscientia

q ꝓscientia ad intelle. ptinet z sinderesis.

mere z eēntialiter ad intellectū ptinet z sinderesis etiā z si aliqđ aliud dicunt ex parte voluntatis. hoc non est nisi ꝓnotandovel ꝓcernēdo nō aūt eēntialiter nec extrinsece. Sinderesis enim pertinet ad intellectū practicū circa ꝑncipia agibilium vniuersalia p se nota. Non solū em in speculabilib⁹ sunt aliqua ꝑncipia p se nota verū etiā in agibilib⁹. Alioquin non esset aliqua scientia de moralibus. Sed vel esset ꝓcessus in principijs vel nullū eēt notuꝛ imo nec aliqua conclusio. Nā principia agibilium nō possunt esse nota ex principijs speculabiliū: sed solū ipe ꝯclusiones speculabiliū note sūt ex illis tā q̄ dependētes ex ipis. Oꝑz ergo dare in agibilibus principiuꝛ vel principia per se nota naturaliter de quibus non ꝓtingat aliquē dubitare z quoꝛ termini sint naturaliter noti vt videtur sicut z terminus entis in cōi. Hec accipiꝝ noticia ipoꝛū ex alijs. volūtas em ꝓo omni instanti ꝑt velle bonū vel nolle malū. Sic q intellect⁹ pōt cognoscere volūtatez bene vel malevelle vel benevelle vel nolle. Alioqn non vellet vel nollet meritorie vel demeritorie. Sz planū est q hoc posito oꝑz q volēs habeat noticiā distinctā boni vel mali. Tūc quero aut illud bonū est p se notū intellectui sub rōne boni vel nō: sed ex alio. Si p se z naturaliꝝ habeo ꝓpositū. Si nō tūc queritur de illo alio bono z est ꝓcessus in infinituꝛ vel est stare ad aliquod per se notū bonū vel ad bonum per se notū naturaliter. Bonū saltez in cōi sicut z ens igitur oꝑz intellectū naturaliter hꝝe noticiā boni ꝙueniētis itellectuali nate z similr mali discōueniētis z p ꝑns noticiā primi principij agibiliū. Puta q bonū est prosequēduꝛ z malū fugiēdum z talis noticia ad sinderesim pertinet.

Probat de ꝓscientia qūo ad itelle. pertinet.

ℚ Ex quo statim ꝑt quō sinderesis remurmurat ꝓtra malū quia dictat bonum agendū z malū nō faciendū. ℚ Scōo ꝑz qūo nō pōt extingui eo imō quo dicetur magis i articulo sequenti. De ꝓscientia vero dico etiā q pertinet ad intellectū circa ꝓticulare agibile ꝯclusum ex vno maioꝛe q̄ ptinet ad sinderesim z ꝓticulare minoꝛe q̄ pertinet ad formātem ꝯclusionē ipam z est aliqñ recta ꝓscientia si ꝓpositiones sint vere z recte z veresumatur ꝓticularis mioꝛ sub maioꝛe aliqñ erronea qñ intellectus erat in minoꝛi ꝓticulari sumēda sub maioꝛe sicut dicēt in tertio articulo questionis.

ℚ Ad ꝑmū alioꝛ qui ꝓbāt q ista eēn tialiꝝ ptinēt ad volūtatē. Dico q ista nō sunt ꝑncipia motiua boni vel mali fugiēdi vel ꝙsequndi. ℚ Ad 2m dico bñ q respiciūt bonū vel malū vt obiecta sz nō vt obiectavolita vel nolita p ipas: sed vt dictata vel dictabilia: z sic etiā intellect⁹ practic⁹ ad quē ptinēt iste respicit bonū z malū p obiecto cognito. ℚ Ad tertiū dico q ꝓscietia non ponitur q in ipa sit dolor vel ad ipam ptineat formaliter: sed qz remorſum ipi⁹ comitatur dolor in alia potētia. puta in voluntate z afflictio q̄daz. ℚ Ad quartū dico q ista siue sint inclinatões siue non tñ ad volūtatē nō ptinēt. Ita em in itellectu est iclinatio ad obiectū suū vel noticiā ei⁹ sic ivolūtate ad suū obiectū. Hec ꝺ. 1. articlo

An sint actꝰ hꝝ vel potē tie.

ℚ Quātum ad secundū articulū. An sꝛ sint hꝝitus vel actus vel potentie ipi⁹ intellect⁹ de sinderesi ℙrimo videndū est z dicunt alicꝙ de hoc q sinderesis est habit⁹ qdā naturalis in intellectu practico respectu ꝑncipioꝛ agibiliuꝛ sicut in intellectu speculatiuo ponitur hꝝit⁹ respectu ꝑncipioꝛ speculabiliū p se z naturaliter notoꝛuꝛ z plurificaꝝ talis habit⁹ em pluralitatē talū principioꝛum alioꝛ z alioꝛ. ℚ Alij dicūt q sinderesis ē inclinatio quedaꝛ actualis in volūtate q̄ necessario inquātum natura fertur in bonū nō aūt inquātum arbitrio libera qz vt sic nec in ipa est sinderesis nec conscientia sed cōtra vtrūq; potest agere.

Sindere sis quid.

ℚ Sed cōtra primos videt q nō sit ponēdus talis hꝝit⁹ naturalis respectu ꝑncipij q̄ addat potentiā. Nec in itellectu

speculatiuo. Nec ī intellectu practico qz nō ī ponēdus aliqs habitus in intellectu nisi vel adquisitus vel infusus. Sed iste habitus nō est adquisitus qz naturalis z naturaliter habitus. Nec infusus a ꝑncipio qz aīa vel intellectus deleatur sicut tabula rasa in qua nihil depictum est depingibilis tamē est tertio de anima. ergo ꝛc. ℚ Secūdo sic. Illoꝝ respectu quoꝝum intellectus est summe dispositꝰ non oꝑz ponere habitum nec ad inclinandum nec ad faciliandum nec ad determinandū respectu actꝰ. Vñ planū est q hoc posito oꝑz q volēs habeat noticiā distinctā boni vel mali. Tūc quero aut illud bonū est p se notū intellectui sub rōne boni vel nō: sed ex planū est q hoc posito oꝑz q volēs habeat noticiā distinctā boni vel mali. Tūc quero aut illud bonū est p se notū intellectui sub rōne boni vel nō: sed ex

Quō sin dieresis nō ꝑt extingui.

ꝑceptu virginali punietur z planum est q ꝓscientia punietur. Vnde z vermis vel remorſ cōscientie ad penam volūtatis pertinet. Tū qz ista non sunt nisi inclinationes sequētes formam appēhensam p intellectum siue in vniuersali siue in particulari z talis inclinatio in bonū nō pertinet nisi ad voluntatē. Sicut etiā inclinatio in bonū appēhēsum per sensum ptinet ad appetitum sensitiuū. ergo ꝛc. Dicunt ergo isti q sinderesis z ꝓscientia ad voluntatem ptinent ꝓnotāt tamē indicia predicta de agibili siue in vniuersali vt sinderesis siue in particulari vt conscientia.

Auctoris opi.

ℚ Sed ista positio nō videtur mihi vera nec ꝺ sinderesi nec de conscientia. Sed videt mihi q ad solū intellectum practicum cēntialiter ptinēt sinderesi z ꝓscientia. Sed differēter qz sinderesis circa ꝑncipia agibiliū vniuersalia p se nota. Conscientia vero circa particularia agibiliū ꝯclusa ex alijs z hoc siue bene siue male. Sz aūt ita sit de sinderesi eiusdē potētie ē loqui z remurmurare ꝓtra malū. Sed sinderesis hz remurmurare contra malū z loqui ptinet ad intellectum qz z verbū. ergo z sinderesis. ℚ Secūdo sic Illud quod ē supioꝛ scintilla rōnis pertinet ad rationem vel intellectum. Sed sinderesis ē huiusmodi fm Johānem. ergo ꝛc. ℚ Tertio sic. Ad eandē potentiā ptinet ꝑncipiū z ꝯclusio. Sed cōscientia que est respectu ꝯclusiōis vel particularis pertinet ad intellectū sicut statim ꝓbabit: ergo z sinderesis respectu ꝑncipij agibilis. ꝙre ꝛc. ℚ De ꝓscietia ꝓbo. Si em cōscientia nō tenet se ex parte intellect⁹ sed tantum ex parte voluntatis. Sequitur q null⁹ potest peccare vel agere contra ꝓscientiam in actu qz nō ꝓtra velle in actu. Volēs em nō agit ꝓtra suū velle in actu. Sed hoc est falsum. igitur ꝛc. ℚ Secundo sic. Illud ad qđ ptinet testificari z cause vel excusare ptinet ad intellectū qz ad ipm ptinet loq z verbū. Sed hec ad ꝓscientiā pertinēt. ℣ Gloria nostra hec est testimoniū ꝓsciētie nostre. ℚ Tertio sic Illud ad qđ pertinet nosse vel cognoscere seu noticia mentalis ptinet ad intellectū z nō ad voluntatē sed ad ꝓscientiam pertinet. Hoc ꝺ em ecclesiastes septimo. Sit em ꝓscietia tua qz tu crebꝛo male dixisti alijs. ergo ꝛc.

ℚ Dico igitur q conscientia

q ꝓscientia ad intelle. ptinet z sinderesis.

mere z eēntialiter ad intellectū ptinet z sinderesis etiā z si aliqđ aliud dicunt ex parte voluntatis. hoc non est nisi ꝓnotandovel ꝓcernēdo nō aūt eēntialiter nec extrinsece. Sinderesis enim pertinet ad intellectū practicū circa ꝑncipia agibilium vniuersalia p se nota. Non solū em in speculabilib⁹ sunt aliqua ꝑncipia p se nota verū etiā in agibilib⁹. Alioquin non esset aliqua scientia de moralibus. Sed vel esset ꝓcessus in principijs vel nullū eēt notuꝛ imo nec aliqua conclusio. Nā principia agibilium nō possunt esse nota ex principijs speculabiliū: sed solū ipe ꝯclusiones speculabiliū note sūt ex illis tā q̄ dependētes ex ipis. Oꝑz ergo dare in agibilibus principiuꝛ vel principia per se nota naturaliter de quibus non ꝓtingat aliquē dubitare z quoꝛ termini sint naturaliter noti vt videtur sicut z terminus entis in cōi. Hec accipiꝝ noticia ipoꝛū ex alijs. volūtas em ꝓo omni instanti ꝑt velle bonū vel nolle malū. Sic q intellect⁹ pōt cognoscere volūtatez bene vel malevelle vel benevelle vel nolle. Alioqn non vellet vel nollet meritorie vel demeritorie. Sz planū est q hoc posito oꝑz q volēs habeat noticiā distinctā boni vel mali. Tūc quero aut illud bonū est p se notū intellectui sub rōne boni vel nō: sed ex alio. Si p se z naturaliꝝ habeo ꝓpositū. Si nō tūc queritur de illo alio bono z est ꝓcessus in infinituꝛ vel est stare ad aliquod per se notū bonū vel ad bonum per se notū naturaliter. Bonū saltez in cōi sicut z ens igitur oꝑz intellectū naturaliter hꝝe noticiā boni ꝙueniētis itellectuali nate z similr mali discōueniētis z p ꝑns noticiā primi principij agibiliū. Puta q bonū est prosequēduꝛ z malū fugiēdum z talis noticia ad sinderesim pertinet.

Probat de ꝓscientia qūo ad itelle. pertinet.

ℚ Ex quo statim ꝑt quō sinderesis remurmurat ꝓtra malū quia dictat bonum agendū z malū nō faciendū. ℚ Scōo ꝑz qūo nō pōt extingui eo imō quo dicetur magis i articulo sequenti. De ꝓscientia vero dico etiā q pertinet ad intellectū circa ꝓticulare agibile ꝯclusum ex vno maioꝛe q̄ ptinet ad sinderesim z ꝓticulare minoꝛe q̄ pertinet ad formātem ꝯclusionē ipam z est aliqñ recta ꝓscientia si ꝓpositiones sint vere z recte z veresumatur ꝓticularis mioꝛ sub maioꝛe aliqñ erronea qñ intellectus erat in minoꝛi ꝓticulari sumēda sub maioꝛe sicut dicēt in tertio articulo questionis.

ℚ Ad ꝑmū alioꝛ qui ꝓbāt q ista eēn tialiꝝ ptinēt ad volūtatē. Dico q ista nō sunt ꝑncipia motiua boni vel mali fugiēdi vel ꝙsequndi. ℚ Ad 2m dico bñ q respiciūt bonū vel malū vt obiecta sz nō vt obiectavolita vel nolita p ipas: sed vt dictata vel dictabilia: z sic etiā intellect⁹ practic⁹ ad quē ptinēt iste respicit bonū z malū p obiecto cognito. ℚ Ad tertiū dico q ꝓscientia non ponitur q in ipa sit dolor vel ad ipam ptineat formaliter: sed qz remorſum ipi⁹ comitatur dolor in alia potētia. puta in voluntate z afflictio q̄daz. ℚ Ad quartū dico q ista siue sint inclinatões siue non tñ ad volūtatē nō ptinēt. Ita em in itellectu est iclinatio ad obiectū suū vel noticiā ei⁹ sic ivolūtate ad suū obiectū. Hec ꝺ. 1. articlo

An sint actꝰ hꝝ vel potē tie.

ℚ Quātum ad secundū articulū. An sꝛ sint hꝝitus vel actus vel potentie ipi⁹ intellect⁹ de sinderesi ℙrimo videndū est z dicunt alicꝙ de hoc q sinderesis est habit⁹ qdā naturalis in intellectu practico respectu ꝑncipioꝛ agibiliuꝛ sicut in intellectu speculatiuo ponitur hꝝit⁹ respectu ꝑncipioꝛ speculabiliū p se z naturaliter notoꝛuꝛ z plurificaꝝ talis habit⁹ em pluralitatē talū principioꝛum alioꝛ z alioꝛ. ℚ Alij dicūt q sinderesis ē inclinatio quedaꝛ actualis in volūtate q̄ necessario inquātum natura fertur in bonū nō aūt inquātum arbitrio libera qz vt sic nec in ipa est sinderesis nec conscientia sed cōtra vtrūq; potest agere.

Sindere sis quid.

ℚ Sed cōtra primos videt q nō sit ponēdus talis hꝝit⁹ naturalis respectu ꝑncipij q̄ addat potentiā. Nec in itellectu actualiter dictat ꝑncipium eū assensu. Puta q bonum est agendū z malū fugiēdū sic accipitur actualiter z sic etiā ꝙuenit oia q̄ attribuūtur sibi actualiter vel habitualiꝝ sicut inclinare ad bonū z remurmurare ꝓtra malū. ℚ Ex hijs ꝑz sinderesis extingui nō pōt nec totaliter corrumpi. Nūq; em sic tolli pōt q̄n hñs ipam potentiā practici intellect⁹ dispositꝰ tñ corpaliter pōt hꝝe noticiā terminoꝝ ipi⁹ ꝑncipij qua hita pōt assentire itellectꝰ ipi ꝑncipio: z dictare bonum agendū z malū fugiendū. ℚ Habita em noticia terminoꝝ ꝑncipij agibilis. Aut ꝑt hꝝe noticiā ꝝitatis illi⁹ ꝑncipij aut nō. Si nō nihil posteriori pōt cognosci qz amota ꝑma noticia amouetur posterior qz destructis ꝑmis subtātijs ipossibile est aliqđ alioꝝ termiare. Hoc aūt est incōueniens. Aut pōt hꝛi talis noticia z tūc vel ex teris ipi⁹ z sic habetur ꝓpositū vl ex alio ꝑncipio magis noto z sic illud nō est ꝑncipiū z est ꝓcessus in infinitū vl a posteriori magis noto z hoc est ipossibile qz in ꝑncipio ocurrūt z notius simplr z notius quo ad nos. ergo ꝛc. Non pōt ergo extingui totaliter eo modo quo ꝺictum est. Non qz semp in actu remurmuret contra malum vel dictet bonū: sed qz nata est statī dictare bonum z murmurare ꝓtra malum dictādo ipm nō faciendo occurrentib⁹ terminis naturaliter notis via sensus memorie z expientie vel per aliaꝝ viam sicut dictū est in ꝓia questiōe ꝑmi. ℚ Sz autem non pōt totaliter extingui dicit exꝑsse Hieronymus Ezechielis ꝑmo vbi dicit q in Chaim non potuit extingui superior scintilla rōnis. Hoc dicit August. 22. de ciui. c. 24. vbi dicit sic. Ex quo homo in honore positus posteꝝ delinquit comparatꝰ est peccatoꝛib⁹ nō in eo tamen penitus extincta est velut scintilla quedā rationis in qua factus est ad ymaginē dei. ℚ De ꝓscientia vero dicūt aliqui q etiā nō debꝫ dici aliqs habitus mediās inter potētiam z actum ꝓscientiale. Sed ipa ꝓscietia vel dicitur potētia z hoc habitualiter accepta vel ꝺ act⁹ si actualiter accipiatur z variaꝝ actus respectu preteriti vel ꝑntis futuri: qz respectu ꝑteriti ꝓscientia est actus testificandi vel accusandi vel excusandi. Sed respectu futuri est actꝰ instigandi vel obligādi. Sz respectu ꝑntis est actꝰ dictaminis eligendi z diligendi vel odiendi seu fugiendi. Ita q cōscietia secundum istos non dicit nisi actum vel potentiam ipsam respectu agibilis particularis conclusi ad scientiam pertinentis. ℚ Sed videt mihi q aliquando potest poni in aliquo habitus conscientialis aggeneratus ex pluribus actibus consimilib⁹ z inclinans ad tales actus cōsimiles sicut experimur Quando enim aliquis frequenter habet actū consciētialem circa altquod obiectum delinquitur in ipso quidam habitus de difficili mobilis frequenter intantum q a multis vix possunt deponi conscientie quas sibi formauerunt. ℚ Secundo hoc patꝫ quia aliquis qui exercitatur z frequētat tales actus faciliter et ꝓmpte et delectabiliter operatur secundum conscientiam et inclinatur ad tales actus non cum difficultate sicut ꝓius. Hoc autez est signum aggenerati habitus secundo ethicoꝝ. ℚ Tertio quia si conscientia non diceret nisi actum super potentiam tunc omnes cessantes ab actu haberent equalē ꝓscientiā respectu cuiuscūq; obiecti z tñ vn⁹ ꝺ ꝓscietia q̄tū alius qđ est falsuꝫ

Error an cõtingat i syndereſi et ſciẽtia.

poteſt ergo poni habitus talis ſcientialis vt videtur. ¶ Sed vtrũ talis habitus in habẽte ſit vn⁹ vel plures. Dico breuiter q̃ plurificatur per plurificationem cõclusionũ particulariũ alterius ⁊ alterius rationis ad ſcientiam obiectiue ptinẽtiũ ſicut ⁊ prudentia ipa cũ qua forte ſcientia recta eſt eadem ⁊ dato q̃ nõ ſit eadẽ. Hec de ſcõo articulo.

¶ Quantum ad tertium ar/ticulum

Vtrum, ſcilꝫ in ſyndereſi ⁊ ſcientia error cõtingat. ¶ Dico primo de ſindereſi, put eſt reſpectu principiorũ q̃ ſe notorũ ipſorũ agibiliũ q̃ in ipa non ptingit error ſicut nec in noticia pncipiorũ per ſe notorũ ſpeculabiliũ. Tum q̃ talia ſunt manifeſta ⁊ patẽtia de ſe ſicut Janua in domo. Tum q̃ ſi in principijs ptingeret error ⁊p ꝑis eõtingeret de ipſis dubitare nihil poſſet ſciri q̃ pncipium tale q̃ ſe notum non poteſt ex alio demonſtrari. Tũ q̃ circa cõcluſionẽ euidenter deductã ex principio nõ cõtingit errare. Sed intellectus neceſſario tali cõcluſioni aſſentit ⁊ veraciter. ergo nec multominꝰ circa pncipium. Tũ q̃ principia huius ſunt talia q̃ nullus poteſt ea mẽte negare quarto metaphi. igit ⁊c. Unde ſi error eſt in principijs aliquibus non ẽ hoc in principijs primis ſed in principijs ſecũdarijs q̃ non ſunt q̃ ſe nota. Sꝫ cõcluſiones ſunt ex alijs pncipijs dependentes. ¶ Dices cõtra hoc q̃ imo in ſyndereſi ptingit error. Nam ſm Ariſtotelem. 7. ethicorum Vicioſus qui iam habitũ adquiſiuit hꝫ ignorantiã finis. Unde ⁊ qualis vnuſq̃ſq̃ eſt talis ſibi videtur. Sed ſtante ignorantia vel errore circa finem nõ poteꝫ eſſe rectum iudiciu vel dictamẽ de primo pncipio agibili vt videtur: q̃ ipſe finis in agibilibus eſt ſicut pncipium in ſpeculabilibus ſecundo phiſicorum. ergo ⁊c. ¶ Dico q̃ malus talis vicioſus nõ habet ignorãtiam finis in vniuerſali ſed in particulari ſuppoſito tamẽ q̃ omnis malꝰ ſit ignorans de quo ſatis dictus eſt diſtin. xxv. Finis autem in cõmuni ⁊ bonum ad principiũ pmum agibilium pertinet. Non aũt hic vel ille in particulari hꝫ ergo rectum iudiciũ habituale de principio ⁊actuale quãdo occurrit ſi nõ abſorbeatur a paſſione ⁊ tunc oĩno nõ intelligit nec per ꝑis errat. Ita q̃ vel intelligit pncipium ⁊tunc circa illud non errat q̃ ſibi eſt per ſe notum vel oĩno non intelligit ⁊ tunc etiã non errat. ¶ De ſcientia vero an poteſt errare videtur alicui q̃ nõ. Tum q̃ ſcientia ẽ lex naturalis mentis noſtre. Tum q̃ eſt quedam ſcientia. In ſciẽtia autem nõ eſt error. Tuꝫ q̃ ſi erraret ſcientia hoc ꝓcipue videtur in vehemẽtia paſſionis vel ex paſſione. Sed hoc eſt falſum q̃ etiaꝫ ipa remurmurat in paſſione. ꝙ ⁊c. ¶ Sed dico q̃ imo ſcientia poteſt errare ⁊ põt eſſe erronea ſiue in habitu ſiue in actu. Hoc ptꝫ primo q̃ ſcientia dicit noticiam cõcluſionis particularis ſicut dictũ eſt ſupra. Sed noticia dependet ex maiore vniuerſali ⁊ minore particulari circa quã intellectus põt errare vel q̃ minor illa ptingens ⁊ nõ neceſſaria vel q̃ dato q̃ ſit neceſſaria non tamẽ eſt per ſe nota. Sed intellectu errante circa minorem neceſſario errat intellectus circa cõcluſionẽ quã deducit ex tali minore. ergo ⁊c. ¶ Secũdo hoc patet q̃ de eodeꝫ obiecto in particulari poſſunt haberi oppoſiti actus credendi vel oppoſite fides. Puta de xpo credit xpianus q̃ ẽ deus. Sarracenꝰ vero vel iudeꝰ q̃ nõ eſt deus ⁊ ꝓſequẽter diuerſe ſciẽtie. Puta ſcientia xpiani q̃ eſt adorandus ⁊ ſcientia ſarraceni q̃ non eſt adorandus ⁊ q̃ ꝑis altera eſt erronea. Alioquin ptradictoria eſſent ſimul vera. ꝙ ⁊c. ¶ Tertio q̃ intellectus ad quẽ pertinet ſciẽtia depẽdet in actu ſuo ⁊ mouetur quoqũo a fantaſmate. Fauꝑ ſe nota circa que verſatur ſcientia ergo ſciẽtia poteſt errare vel eſſe erronea ſiue ſit in actu ſiue in habitu. ¶ Ad primum in oppoſitus. Dico q̃ cõſcientia non eſt talis lex que nõ poſſit eſſe obliqua ⁊ non recta: ſed tãtum ſyndereſis in mẽte noſtra talis eſt. ¶ Ad ſecũdum dico q̃ nõ ſemper ſcientia eſt vera ſcientia ſed eſtimata ⁊ eſt noticia erronea frequẽter. ¶ Ad tertium dico quicquid dicitur q̃ aliquis poteſt bene ſe habere in paſſione ⁊ etiã male. Nec opꝫ q̃ paſſio indicat errorem: lꝫ aliũde poſſit induci vel ſine paſſione ſiue cum paſſiõe. Ita q̃ ſciẽtia poteſt eſſe erronea ⁊ approbatiua falſorũ pro veris vel reprobatiua verorum pro falſis. Hec de tertio articulo.

¶ Quantum ad quartuꝫ ar/ticulum

De obligatione ſcientie erronee.

An ſcz ſcientia erronea obliget ad faciẽdum illud quod ipa dictat eſſe faciendũ. ¶ Videt q̃ non q̃ ſcientia erronea non dictat niſi malum. Sed nullus obligatur ad malũ ergo ⁊c. ¶ Scõo ſic. Si obligaret ſcientia erronea hoc eſſet virtute alicuius legis. Non legis diuine q̃ lex diuina nullum obligat niſi ſm rationem rectam nec virtute legis alterꝰ q̃ lex ſecũda nõ obligat niſi ſm rationẽ rectam vel virtute alicuius pnie. ergo ⁊c. ¶ Tertio ſic. Cõſcientia erronea poteſt vitare aliquid impoſſibile. Sed ad impoſſibile nõ obligatur quis. ꝙ ⁊c. ¶ Quarto ſic. Cõſciẽtia erronea poteſt vitare aliquid ꝓtra legem vel preceptum dei. Sed nullus poteſt obligari ad faciendum contra legem dei. ergo ⁊c.

¶ Sed quãtum ad

iſtum articulum Dico tria Primum q̃ ſcientia recta obligat ad faciendum illud quod dictat poſſibilitate habita. ¶ Secundum eſt q̃ conſcientia erronea obligat non ad faciendum: ſed ad determinandum vel deponendum talem cõſcientiam vel ad peccandũ ſi non dimittat. ¶ Tertio dico q̃ peccans contra legem dei ſecundum erroneam conſcientiam plus peccat quã peccãs contra conſcientiam erroneam tantum. Primum probatur q̃ conſcientia recta obligat ad faciendum illud quod dictat ipſa ⁊ ad faciendum de neceſſitate ſi dictat illud tanq̃ neceſſarium ⁊ preceptus vel ex equo ⁊ boue ſi tanq̃ conſilium. Nam virtus ẽ habitus in mente conſiſtens ſecundum q̃ determinauit ſapiens per rectam rationem. Sed iſta recta ratio non eſt niſi conſcientia recta dictans vel prudẽtia. ergo ⁊c. ¶ Secundo ſic. Regula conformis diuine legi obligat ſicut ille ſuo modo et in ordine ſuo. Sed conſcientia recta eſt regula quedam predicta conformis diuine legi ⁊ diuine voluntati. ergo. ⁊c. ¶ Tertio ſic. Non minus tenetur quis ad volendum ſecundum conſcientiam rectam quam habendum conſcientiam rectam. Sed ad conſciẽtiam rectam quilibet obligatur igitur ad volendũ

ſm conſciẽtiam rectam. ¶ Dico ergo q̃ quilibet obligatur ad faciendum ſm ſcientiam rectam eo modo quo dictatur aliq̃d eſſe faciendũ vel vitandũ ſm ſcientiam rectam. Ita q̃ faciẽs ꝓtra cõſcientiam de ꝑceptovel omittẽs mortaliter peccat q̃ cõtẽnit ⁊ legem diuinã ⁊ legem ꝓpriam intrinſecã cõſilij ſui ⁊ ſcientie ſue quã deus dedit ſibi ſicut ocꝰlum ſuum directiuũ faciens vero vel omittens cõtra ꝑſilium vel cõſcientiam de altquo vt cõſilio vel non opꝫ q̃ ſemper peccet ⁊ dato q̃ aliq̃n peccet nõ oportet q̃ mortaliter: ſed poteſt eẽ peccatum venie le ſicut mendaciũ iocoſum vel riſus diſſolutus vel aliquid tale. ¶ Scõm ꝓbo ſcz q̃ ſciẽtia erronea obliget nõ ad faciendum ſimpliciter ſed ad deponendum: q̃ ad illud obligatur habens ſcientiã erroneam quo omiſſo ipe incurrit neceſſitatez peccãdi ⁊ eſt pplexus. Patet. Sed habẽs ſcientiam erroneam niſi deponat illã incurrit in aliquo tpe vel in inſtanti neceſſitatẽ peccandi: q̃ ſi facit ſecũdum cõſcientiam peccat ſi nõ facit etiã peccat. ergo ⁊c. ¶ Secũdo ſic. Homo tenetur ad ſcientiam rectã de ſuo agibili ⁊tenetur ⁊ obligatur ad deponẽdus cõſcientiam erroneam de eodem: quia iſte due de eodem agibili vel obiecto nõ poſſunt facere ſimul. ¶ Tertio hoc ptꝫ q̃ ſm ſcientiam quam nõ tenetur homo deponere licitum eſt ſibi facere. Sed homini nõ eſt licitum facere ſm ſcientiam eroneam ergo ⁊c. ¶ Dico igitur q̃ ſciẽtia erronea obligat non ad faciendũ abſolute illud quod ipa dictat niſi ſtante tali ſcientia: ſed obligatur habẽs ſcientiã talem ad deponẽdum ſcientiam nõ tamẽ ex vi talis ſcientie ſed ex vi legis diuine eo modo loquendi quo dicimus q̃ pctm̃ obligat ad penitẽtiam: q̃ lex diuina obligat ad penitẽtiam pro pctõ. Si autem nõ deponatur talis ſciẽtia incurrit homo neceſſitatem peccandi q̃ vel facit ſm talem ſcientiã ⁊ tunc facit ꝓtra legem diuinam vel rectitudinẽ debitam tunc peccat vel ꝓtra talem ſcientiaꝫ vel nõ ſm talem ⁊ tũc facit ꝓtra illud quod videtur ſibi faciendum ⁊ bonuꝫ ⁊ pẽnit bonum ⁊ iuſticiam vel rectitudinem ⁊ tũc peccat quãtũcunq̃ ſciẽtia nõ dicet bonum niſi apparẽter ptẽnit conſulem ſibi intrinſecum puta dictamẽ rõnis ⁊ peccat iſto modo.

cõcluſio pctõrum

¶ Rationes adducte in pncipio huius articuli ſi aliquid probant cõcludunt q̃ ſcientia erronea non obliget ad faciendum ſimpliciter ⁊ abſolute ſed ad deponendum magis vel ad peccandũ. Non faciendo illud quod dictat ſcientia deponenda. ꝙre ⁊c. ¶ Qꝫ aũt homo poſſit facere ꝓtra conſcientiã taꝫ cõſciẽtiam habitũ q̃ actum. Patet ſicut q̃ poteſt facere ꝓtra iudicium rõnis ſicut dictum eſt diſtinctione. xxv. ¶ Ex quo ptꝫ falſum qd aliq̃ dicũt hominem poſſe facere ꝓtra cõſcientiaꝫ habitũ nec cõtra ſcientiam actũ. Si enim eſſet verum dictũ ipſorum. Sequeretur q̃ in peccãdo ꝓtra cõſcientiam nõ eſſet dolor ⁊ remorſus actualis cuius oppoſitũ exprimitur ⁊ hoc nõ eſt niſi ꝓpter conſciẽtiaꝫ actũ ꝓtra quã peccans agit. ¶ Secũdo etiam quia nullus peccaret agendo cõtra ſcientiaꝫ erroneam niſi prius haberet habitum ſcientie erronee aggeratum circa illud circa quod ipe peccat. Sed hoc ẽ falſum. Ita enim poteſt quis peccare agendo ꝓtra primum actum ſcientie erronee ſicut ꝓtra aliqueꝫ alium ⁊ dato q̃ nunq̃ habeat niſi vnum taleꝫ actũ ⁊ ideo nihil valet dictum eorum. ¶ Tertio ſic quia nunq̃ aliquis peccaret agendo contra conſcientiã erroneam ꝑatio. Nullus peccat agendo ſecũdus oppoſitum actum illi actui quem eliceret ſcientia erronea que eſt habitus quia talis actus eſt rectus ⁊ dictamen verum vel rectum. Sed ſi dictum eorũ eſſet verum oporteret ad peccandum contra ſciẽtiam erroneam habere actum oppoſitum qui generaret oppoſitum ſi frequẽtaretur q̃ oporteꝫ q̃ peccans habeat aliquem actum conſcientie ⁊ non habet actum conſcientie erronee quia tunc faceret cõtra ſcientiam actum non ſolum habituꝫ igitur habet oppoſitum actum ⁊ ille eſt rectus igitur nõ peccat agendo ſecundum ipſum contra ſcientiam habitum erroneam hoc eſt falſum ⁊ contra omnes doctores. ꝙre ⁊c.

Nũo ꝑ ſciẽtiaꝫ actũ peccetur.

¶ Sed quo modo poteſt quis peccare contra conſcientiam actum. Dicũt aliqui q̃ omnis peccans contra conſcientiam actum habet in ſuo intellectu practico duos actus conſcientiales ſecũdum quorum vnum agit ⁊ contra alium q̃ non poſſunt intelligere q̃ voluntas poteſt aliquid velle niſi dictatum a ratione. Sicut ponitur exemplũ quia aliquis habet iſtum actum ſcientie q̃ nunq̃ eſt mentiendum ⁊ vnum alium cum hoc q̃ in caſu licito ne moriatur quis eſt mentiendum ⁊ ita ſecundum vnum poteſt facere contra alium. ¶ Sed iſtꝰ eſt vnum nihil q̃ cum cõſcientia verſetur circa particulare agibile. Tunc de eodem agibili particulari ſtarent ſimul oppoſita iudicia actualia in intellectu ⁊ in particulari quod eſt falſum. ¶ Secũdo q̃ non oportet eſſe iudicatuꝫ a ratione illud quod voluntas poteſt velle ſicut dictum eſt diſtinctiõe. xxv. ſed totum oppoſitum poteſt velle. Unde intellectu iudicante q̃ eſt ieiunandum vel non eſt manducandum poteſt voluntas ſtante eodẽ iudicio velle mãducare vel comedere. Alioquin nunq̃ ſaluabunt peccatum ꝓtra ꝓpriam conſcientiam in actu nec peccatum ex malicia ſicut dictum eſt ſupra diſtinctione quadrageſimatertia.

¶ Quantum ad

tertiũ ſcilicꝫ q̃ plus peccat agens contra legem diuinam ſecũdum conſcientiam erroneam q̃ agens contra conſcientiam erroneam tantum. ¶ Dicit vnus doctor q̃ error conſcientie vel ignorantia poteſt eſſe inuincibilis: ⁊ ſic non peccat quis faciendo ſecundum conſcientiam erroneam. Nec imputari ſibi. Ita q̃ faciendo contra talez conſciẽtiam peccaret non tamen peccat faciendo ſm ipaꝫ q̃ deus non imputat ſibi. Si autem error ſit affectatus vel craſſus ⁊ ignorantia talis inconſcientia Tunc magis peccat agendo ſecundum conſciẽtiaꝫ puta reddẽdo debitũ nõ ſue quã ignorat eẽ non ſuã vel reputat ſuam ex ignorantia craſſa quam agendo contra conſcientiam: puta non reddendo debita Non curo de hoc. Videtur michi dicẽdum q̃ agẽs ſecundum cõſcientiam erroneam vel errantem circa legem dei quam ignorare nõ debet ⁊ cuius ignorantia non eſt ſibi inuincibilis grauius peccat q̃ agens contra conſcientiam talem. Ratio eſt: quia lex ſuperioris plus obligat q̃ lex iferioris. Et per conſequens tranſgreſſio legis diuine ſecundũ conſcientiam erroneam grauior eſt q̃ träſgreſſio legis conſcientie errantis: quare ⁊c. Nec plus eligeret aliquis ſapiens primam q̃ ſecundam in aliena conſcientia vel in ꝓpria poſtq̃ veniſſet ad noticiã huiꝰ immo ⁊ plus diſpliceret ſibi prima q̃ ſecunda ⁊ de

beret displicere. Sic de isto articulo q̄ ꝓscientia errante faciens ꝓtra ipm̄ peccat q̄ actū suū non ꝓformat regule rōnis. Ad rectitudinē vero debitā necessario req̄ritur ꝓformitas ad rōnem. Et ideo facere vel obmittere aliq̄d ꝓtra iudiciū rōnis est carere rectitudine debita vel quātum ad actū cum circunstantia vel quātum ad circūstantiam tm̄ & semp est deformitas in hoc eo modo quo dictū est supra.

¶ Ad primum principale di/

co q̄ sinderesis nō inclinat ad bonū nec remurmurat ꝓtra malum nisi dictando bonus & reprobando malum. ¶ Eodem modo dico q̄ sinderesis nō vult bonū vel odit malum nisi q̄ dictat bonum esse diligendum & malum odiendum. ¶ Ad tertiū de conscientia. Dico q̄ denoīatur bona vel mala nō quia ad voluntatē formaliter pertineat. Sed sicut iudicium intellect⁹ dicitur bnū vel malū rectū vel nō rectū. Dicitur ergo bona vel mala q̄ vel dictat bonum vel malum. ¶ Ad quartū dico q̄ ꝓscientia sic exponitur ꝓscientia cum alio scientia. Est igr̄ scientia essentialiter vel noticia & pertinet ad intellectū Sed illud aliud forte ad voluntatem pertinet & est inclinatio naturalis ipi⁹ voluntatis ad ꝑdum iudicium rōnis vel ꝓscientie & ad ꝓformiter se hꝫdū Non aūt aliquid aliud vt videtur. Jō nō ꝓcludit.

¶ Distinctionum .xl. & xlj.

Questio Unica.

De bonitate vel malicia vtriusq̄ actus.

¶ Circa istas distin/

ctiones. Quero vtrū oīs act⁹ voluntatis tā elicitus q̄m ipatus exterior vel interior sit bonus vel malus. Videtur q̄ sic q̄ cuius finis bonus est ipm̄ quoq̄ bonus est igitur vniq̄q̄ q̄ ad finē sortitur bonitatem ipsius. Sed omnis actus voluntatis habet aliquē finem bonū vel malum igitur est bon⁹ vel malus ex fine. ¶ Scō sic. Sicut ꝓncipium in speculabilib⁹ sic finis in agibilibus. Sed ꝓclusiones sunt vere ex ꝓncipijs. ergo actiones in moralibus sunt bone ex finibus. ¶ Tertio videtur q̄ bonitas in actu volūtatis sit ab aliqua vna cā per se. Sed illa nō pōt eē nisi finis vt videtur. ergo &c. ¶ Quarto sic. Malus actus hꝫ maliciam ex malo fine q̄ impossibile est q̄ actus sit ꝓpter malum & q̄ sit bonus ergo similiter actus habet bonitatem ex bono fine & ipossibile est q̄ ad bonū finem sit nisi bonus actus.

¶ Contra Ad rōnes dicit Apostol⁹. Non sunt facienda mala vt veniant bona. Ubi satis exprimit q̄ actus nō habꝫ bonitatem ex fine q̄ actus potest esse malus & finis bon⁹.

¶ In ista questione sic pceda

¶ Prio distinguiē de bonitate multiplicāda possibili in actu & oīdā vñ habet eē quelibet illaꝝ bonitatuꝫ in aliquo actu & similiter de maliciꝫ oppositis aliquib⁹ illaꝝ bonitatū & patebit quo mō act⁹ interior vel exterior sit bonus ex fine & quo mō nō.

¶ Scdo inquirā vtrum pōt esse act⁹ volūtatis vel actus human⁹ qui nec sit bonus nec malus sed indifferens. ¶ Tertio inquirā vtrū omnis actus humanus infidelium sit mortale peccatum. ¶ Quarto vtrum peccatū & actus omnis human⁹ inquātū

culpa pertineat ad solam voluntatez. An simul ad alias potentias. ¶ Ultimo ad rōnes principales.

¶ Quantum ad primuz arti

culum distinguiē quadruplex bonitas in actu possibilis. Una est bonitas naturalis. Secunda ē bonitas ex genere. Tertia ē bonitas moralis. Quarta est bonitas meritoria. ¶ Prima bonitas est bonitas que cōuertitur cum entitate & conuenit omni actui vel enti positiuo quod est habens entitatem & naturam aliquam. ¶ Secunda bonitas in actu ꝓsupponit primam & est bonitas actus transeuntis super obiectum cōuenies tali actui sicut velle reficere pauperem vel ire ad ecclesiam & huiusmōi. Et dicitur ista bonitas ex genere quia actus ex se est in potentia ad bonitatem vel maliciam moralē sicut genus aliquo modo ad differentias. Est enim bene circūstantionabilis vel male vel ex genere obiecto dicitur bonus quia trāsiens super conueniēs obiectum. ¶ Tertia. Bonitas est bonitas actus que est conformitas actus ad rationez rectam quā do actus habet omnia que debet habere & que debet sibi inesse ꝫm rationem rectam. ¶ Sed quarta bonitas dicitur bonitas excedēs in actu qua actui correspondet de cōdigno ꝓmiuz vite eterne. Jta q̄ tali actu eliciens ipsum meretur vitam eternam ¶ Et iste bonitates hñt malicias sibi oppositas aliquo modo: liꝫ ꝓprie quātum ad aliquas q̄ bonitas naturalis habet negationem vel carentiā talis actus ꝓ malicia sibi opposita que ꝓuat naturam actus ab illo cui potest inesse & hec malicia ꝓprie illi bonitati opponitur quia nō est circa actum sed magis circa subiectum actus. ¶ Secū de bonitati opponitur etiā ꝓprie malicia que est in actu aliquo ex opposito disconuenīente: quia actus non trāsit super obiectum cōueniens. Et dico ꝓprie quia nō est possibile q̄ idem actus sit bonus ex genere & malus & ideo bonitas & malicia ista non ꝓprie opponitur ꝓuatiue quia ꝓuatiua sunt circa idem: sed magis se habent actus isti bonus & malus disparate vel quasi cōtrarie circa idē obiectum & circa idem subiectum. Sicut de amare & odire deū circa volūtatez. Nam deus est obiectū cōueniēs amoris & obiectum disconueniēs odij.

¶ Tertie bonitati ꝓprie opponitur & ꝓuatiue malicia que dicitur carētia alicuius circūstantie ī actu que deberet & posset inesse eidem actui ꝫm iudicium rationis recte. ¶ Quarte bonitati opponitur carentia meritorie in actu & ꝓprie quia puto q̄ idem actus potest esse meritorius vel nō meritorius. Puta nō meritorius non existente caritate Meritorius vero adueniēte caritate ꝓtinuato eodem actu. Verum est etiaꝫ q̄ bonitas meritoria videtur habere aliā maliciā oppositā que est malicia actus demeritorij quo aliquis non solum nō meretur: sed etiam demeretur in actu vel per actum illū Sed de ista dico q̄ secūdum legem cōmunem non potest esse circa eundem actum numero ꝓ quāto distinguitur a ꝓma malicia cū bonitate meritoria. Nec simul nec successiue. ¶ Nec simul patet q̄ impossibile est etiā virtute diuina & de potentia absoluta q̄ idem actus sit simul meritorius & demeritorius. Nec successiue: q̄ licet dñ aliqs actus vnus specie tm̄ nōvn⁹ nūero aliq̄n potuerit eē meritorius vel fuerit q̄ modo esset demeritorius vel ei⁹ similis.

bonitas in actu quadruplex.

Non tamen de eodem actu numero est ordinatus & deo q̄ aliquando sit meritorius & aliquādo demeritorius. Hoc quantū ad istas bonitates & malicias.

Act⁹ vñ bonitatē habeat.

¶ Quantuz ad se

cundum huius articuli. Unde scs habz actus bonitatem quācunq̄z. ¶ De prima bonitate scilicet naturali. Dico q̄ actus ab eodem vel eisdē habet bonitatē naturalem & suam entitatē & tūc dico q̄ bonitatē naturalē habet ab oībus per se causis causaliter quecūq̄z sint ille & ex sciēo formaliter & ve ista non est magna dubitatio. ¶ De scda bonitate. Dico q̄ actus hꝫ bonitatē ex genere ex oībus per se causis suis in ordine ad obiectū ꝓueniēs supquod trāsit q̄ ex hoc q̄ trāsit super obiectū ꝓueniens est bonus ex genere. Unde & act⁹ aliqui trāseū tes super obiectū indebitum vel incōueniens mali dicuntur ex gñe ꝓter discōueniētiam obiecti sicut mentiri vel furari & sicut odire deum: & hoc patz q̄ Augustinū cōtra mendacium. Uñ & tales act⁹ nō sunt circūstantionales nec possunt bene fieri ſz statim nominati cōuoluti sunt malo ꝫm Aristotelem tertio ethicoꝝ. ¶ De tertia bonitate scz morali dico q̄ talis bonitas hꝫ i actu cāliter ex suis q̄ se causis & effectiue est ab efficiente actum volūtatis. Si tū dicat aliq̄d positiuū reale. Mā ista bonitas cōsistit in multitudine oīm circūstantiarum debitaruꝫ in esse ꝫm iudiciū rōnis. Sicut pulchritudo ꝓsistit in ꝓportione debita q̄titatis & qualitatis & correspondētia debita ipaꝝ ad inuicē & ad subiectū & ab eodem hꝫ act⁹ circūstantias debitas & bonitatem morales. Modo ꝓstat q̄ ꝓncipalis circūstantia inter istas ē circūstātia finis. Unde dico q̄ act⁹ a suis per se causis vt moralis est hꝫ bonitatem moralem causaliter & ex ꝓformitate ad rectā rōnem q̄tū ad oēs circūstātias debitas in esse quaꝝ prima & ꝓncipalis est ordo ad finē debitū habet formaliter talē bonitatē. ¶ Ex quo pz q̄ nō solū ex fine act⁹ hꝫ bonitatem moralē q̄ nō solum ad bonitatem moralē requitur circūstātia finis sed alie circūstātie multe & ex parte agentis & ex parte aliorū ocurrentiū ad actuz moraliter bonū ꝫm dictamē recte rōnis. Sz qualis respectus ē talis ꝓformitas act⁹ moralis ad rectā rōnem ꝫm oēs circūstātias dictatas satis est difficile videre & videre aliq̄b⁹ q̄ eēt respect⁹ realis ad actū rōnis. ¶ Primo q̄ videē eē respect⁹ cāti ad cām effectiuā q̄ obiectū in intellectu vel act⁹ rōnis qui est idēvidē esse cā effectiua act⁹ moralis ipsius voluntatis. ¶ Scdo q̄ videē esse rect⁹ mensurati ad mensuram. Mā act⁹ rōnis dictās circūstātias debitas vē eē regula & mensura act⁹ volūtatis Respectus aūt mēsurati ad mēsuram videtur eē & est realis. q̄re &c. ¶ Tertio q̄ per respectuz rōnis nō videtur esse act⁹ aliqs moralis. Tūc enī sciētia moralis nō esset sciētia realis ſz rōnis. Ex quo moralitas vel bonitas moralis in actu non diceret nisi repectū rōnis. ¶ Quarto q̄ bonitas ꝓncipalit esset ab actu intellect⁹ vel ꝑ actū intelligendi ab intellectu. Sed hoc est falsum q̄ tunc esset aliqs laudabilis ꝓncipaliter & formaliter ex vno respectu rōnis vel vituꝑabilis ex defectu vnius respect⁹ rōnis videretur etiam talis act⁹ esse accidētalis ipi actui in substātia act⁹ ꝑt esse sine tali respectu ad actū rationis sicut & absolute potest esse sine actu intellect⁹ vel rōnis saltē ꝑtute diuina quare &c. ¶ Aliqs aūt videē esse respect⁹ rationis nō realis. Tū q̄ talis respectus non ꝓsurgit ex natura extremoruꝫ nec ex natura rei. Potest enim esse & poni vtrūq̄ extremum sine tali respectu substātia actus voluntatis/ & actus rationis: & ita nō est rectus realis intrinsecus nec extrinsec⁹ etiam patet inducendo q̄ nec actio nec passio nec situs nec vbi nec quādo nec habitus. q̄re &c. Tū q̄ respectus realis intrinsec⁹ vt causati ad causam & mensurati ad mensuram non videtur esse actus ad actum: sed actus ad obiectum vt videtur. Tuz quia magis videtur habere respectū pertinentem ad ꝓmum modus que est similitudo vel cōformitas ad actum rationis q̄m ad secundus modum vel tertium sicut etiam difformitas nō videtur nisi quedam diuersitas vel dissimilitudo & illum non habet sicut ꝓbatum est in prima ratiōe: quia non ponitur necessario hꝫs exēplis positis talis cōformitas. Similiter etiam quia fundamenta Puta actus rationis & actus voluntatis non sunt eiusdem rationis: sed alterius & alterius vt patet. igitur &c. Non assero aliquam istarū viarum. Dico tamen q̄ bonitas moralis est in actu ex cōcursu oīm circunstantiarum ꝫm dictamen rationis recte cui conformatur talis actus. ¶ De quarta bonitate scz meritoria. Dico q̄ act⁹ meritorius habet bonitatem meritoriam formaliter ex acceptione passiua diuine voluntatis acceptantis talem actum ad ꝓmium vite eterne effectiue autem a volūtate diuina acceptāte & ꝓcomitante & caritate vel gratia que est dispositio persone necessaria ad hoc secūdū ordinationem diuinam. ¶ De malicijs vero oppositis bonitatibus predictis dico q̄ satis patere potest quid est causa malicie talis causa inquā nō ꝓsitiua sed ꝓuatiua quātuz ad illud quod est ꝓuatiuum in talibus malis per correspondentiam ad habitus vel ad positiua opposita excepto q̄ in deū reduci non potest aliqua malicia culpabilis eo mō quo dictum est supra. ¶ Quantū vero ad positiua que sunt ibi patere potest ex predictis. Unde act⁹ habet esse talis q̄ ipsuz cōcomitatur deformitas & malicia. Et hec de primo articulo.

Resolutio auctoris.

Bona difficultas.

¶ Quantuz ad secūdum artī

culum. Utrū scz act⁹ human⁹ q̄ nec sit bon⁹ nec malus sed simpliciter indifferēs. ¶ Notandū est primo q̄ actus aliquis est ad quez mouetur homo nō deliberatiue nec ex deliberatione vel aduertentia rationis: sed ex ymaginatione vel passione. Jta q̄ ratio ꝓueniret a tali actu nec ꝓveniet talē actū sicut est confricatio barbe vel aliquid tale: & talis actus non dicitur humanus licet sit hominis quia non est hominis secundū rationem & deliberatiue elicitus. ¶ Alij vero sunt actus his qui conueniunt sibi a voluntate eliciente vel imperante p̄cedente ratione & deliberatione & tales actus ꝓprie dicuntur humani. ¶ De talibus ergo actibus est iste articulus. Utrum aliquis talis actus humanus possit esse indifferens qui nō sit bonus nec malus & est procedendum secundum quadruplices bonitatem supradictam & loquēdo de prima bonitate scilicet naturali clarum est q̄ non potest eē act⁹ idifferens qui non sit bonus. Oportet enim q̄ sit omnis actus bonus tali bonitate sicut oportz q̄ sit ens. Alioquin implicatio contradictionis est q̄ sit ens & non ens vel neq̄z ens neq̄z non ens.

Nota de actibus.

¶ De secūda bonitate ex genere scz non vr aliqs actus q̄ nō trāseat sup obiectū ꝓueniens tali actui vel nō ꝓueniēs qz inter ꝫ dictoria nō est mediū. Si aūt sufficiat ad malicīā actus ex genere q̄ cadat super obiectū nō ꝓueniēs nō est tunc dare actū indifferentē ad bonitatē vel malicīā ex genere. Sz si nō sufficiat hoc sed req̄ratur q̄ obiectū nō solū sit non cōueniēs negatiue sed etiā dr̄s positiue z q̄si ꝓtrarie tūc est dare actū indifferentē ad talē bonitatez vel malicīā q̄ est neqz bonus neqz mal⁹ ex genere sicut fortē diceretur esse leuare festucā vel aliq̄d tale.

¶ De tertia bonitate vel malicia scilicz mozali est dubium z sunt opiniones.

De. 3. bonitate vr mali. mo ra. ꝓma opi.

¶ Prima opinio est q̄ actus in cōi est indifferēs ad bonitatem vel malicīam mozalez: quia nō repugnat sibi saluari in actu bono vel malo mozaliter ꝓtento sub actu in cōi sicut aial indifferens ad ratiōale vel irrationale. Sed de actu in particulari dicūt q̄ ipossibile est inuenire aliquem actum particularē humanū qui nō sit bon⁹ mozaliter vel malus mozaliter.

¶ Ad hoc adducuntur multe rationes. Prima ē ista qz omnis actus in particulari est ꝓpter aliquē finē intentuz. Non minus em̄ voluntas agit ꝓpter finē q̄ natura. Aut ergo ille finis est bon⁹ z sic actus est bon⁹. Aut nō est bonus z sic est malus z ꝓ ꝓñs actus malus. ꝛc. Dices q̄ finis nec bon⁹ nec malus. ꝫ. qz tūc talis act⁹ est frustra z per ꝓñs ociosus z mal⁹ sicut patet de verbo ocioso qđ est peccatū veniale saltē.

¶ Sēda rō. Impossibile est dare actū qui non habeat omnē circūstantiam debitā ꝼm rōnē rectā vel qui nō careat ipīs vel aliqua ipārū patet per ꝓtradictionē. Sed actus habēs oēs est mozaliter bon⁹ Actus vero carens oībus vel aliqua est mal⁹ moraliter. ergo ꝛc. ¶ Tertia rō. Si esset dare aliquez actum indifferentē q̄ nec esset bonus nec mal⁹ moraliter pari ratione z habitum qui gñaretur ex tali actu frequētato vel posset generari q̄ nec eēt ꝓtuous nec vitiosus. Sed hoc est falsum. ergo ꝛc.

¶ Quarta ratio. Inter ꝓuationē z habitū non ē medium circa aptū natum. Sed malum mozaliter est ꝓuatio boni. ergo in actibus humanis non est dare medium. puta neqz bonū neqz malū. ¶ Quinta rō. Dis actus humanus aut est conformis rōni recte aut nō sed diffozmis. Sz hoc posito opz q̄ sit bonus vel malus mozaliter. ergo ꝛc. ¶ Ultima rō Omnis actus eoipō q̄ humanus habet aliquā speciale bonitatē vel malicīam sup actum nō humanum. puta vltra actū brutalem. Sed hoc nō est nisi bonitas vel malicia ꝼm rōnem vel discordās a ratione que est ꝓncipium mozis. ergo ꝛc. ¶ Alia est opinio ꝓtraria q̄ pōt esse aliqs actus humanus ad uertenter z deliberatiue elicit⁹ a voluntate vel imperatus qui est indifferēs ad bonitatē vel malicīaz mozalem neqz bonus scz neqz malus.

Secūda opinio.

¶ Ad hoc adducuntur rōnes. Prima ē ista voluntas hūana potest elicere vel imperare aliquem actum talem qualis natus ē eē vel est talis act⁹ de natura sua vt patet. Sed esse potest aliqs actus vel est qui nec bon⁹ est de natura sua mozaliter nec mal⁹ qz natura sua pensat ex obiecto quod quidā nec est bonū nec malum sed indifferens vt leuare festucā vel cōfricare barbam. ergo ꝛc. ¶ Secdo sic. Voluntas humana aduertenter pōt in aliquē actum q̄ non est sibi ꝓceptus nec ꝓhibitus nec ꝓsultus nec diſconsult⁹. Sz talis est indr̄ns ad bonū z malū vel bonitatē z malicīā mozaliter. ꝛc. ¶ Tertio sic. Cōmune vel vniuersale nō est aliud q̄ suas spēs vel partes. Sed ē dare actum in cōi indr̄ntem ad bonitatē vel malicīam mozalem vt dicūt alij. ergo etiā in particulari. Sed iste rōnes parū valent z posset ad ipas faciliter rn̄dere. ¶ Jō adduco vnā aliā quā Scotus adducit. Actus nō est bon⁹ vel malus mozaliter ni si qz habet oēs circūstātias bonas natas inesse si sit bonus vel qz caret oībus vel aliqua sibi debita inesse nō tm̄ nata in esse sed cū hoc debita a voluntate si sit malus. Sed aliqs act⁹ pōt aduertenter eliçi a voluntate q̄ non hz oēs circūstantias ꝓtinētes ad perfectionē ei⁹ ꝼm rectam rōnem z sic nō est bonus. z tamen nō caret aliqua circūstantia debita inesse qz voluntas nō est ad hoc obligata nec est debitrix huius ex aliqua lege q̄ in omni actu suo ponat omnem bonā circūstantiam possibilem sibi in esse. Potest ergo nō ponere aliquaz circūstantiam que requiritur ad bonitatē z sic actus nō est bonus moraliter qz bonum est ex integra causa z tamē actus nō ē mal⁹ mozaliter qz nō est debita z per ꝓñs act⁹ est neuter. Unde vr ymaginari q̄ non sufficiat ad malicīam actus mozales q̄ actus careat aliqua circunstātia requisita ad bonitatē: sed cum hoc req̄rit q̄ illa circūstantia sit debita a voluntate. ¶ Sed tunc est difficultas qūd tunc bonitas z malicia moralis ꝓtinet̄ opponitur circa eandē subſtātiam actus qz si sic tūc non est dare medium actum q̄ natus sit esse bon⁹ vel malus mozalit̄ z sit indifferens ad vtrūq;. Sed ad hoc rn̄debitur in solutione vni⁹ de ꝓncipalib⁹ argumētis. Licet ergo act⁹ nō sit bonus mozaliter nō tū est mal⁹ sicut q̄si aliqs dat aduertenter elemosinā nō cogitādo aliquid de fine.

Rō scoti

¶ Tenēdo istud potest responderi ad rōnes alioz. Ad primam dicitur q̄ nō opz q̄ oīs actus volūtatis elicitus vel ipatus sit ꝓpter aliquem finē actu intentū ab ipa: sed pōt fieri non cogitādo aliqd de fine sicut exēplificatū est. Et q̄si dicis q̄ tunc est frustra z ociosus talis actus. Dico q̄ licet talis actus sit non ꝓpter aliquem finē intentum ex parte intendentis tamē potest cadere super tale obiectum quod non est ociosus nec frustra ex parte sui sed ad bonum ꝓximum sicut dare elemosinam. Et quādo dicis q̄ actus carens fine intē to est ociosus z malus. Dico q̄ verum est quando non habet materiam indifferentem sed determinātem materiam ad oppositum actum conuenientes illi materie. Sed nō oportet de omni actu non intendentis finem q̄ sit peccatum nisi ꝓ tunc teneatur finem intendere. ¶ Ad secundum iam respōsum est q̄ est dare actum qui non habet omnem circunstantiam debitam vel requisitam ad esse bonuz z ita non est bonum nec tamen caret aliqua circumstantia cuius voluntas absolute loquēdo sit debitrix z ita non est malus. ¶ Ad tertium potest concedi ille habitus possibilis neuter nec virtuosus nec vitiosus. ¶ Ad quartum dico q̄ inter ꝓuationem z habitum non est medium circa subiectuz debitum. Sed actus absolute non se habet sicut subiectum ad circunstātiaz vel ꝓuationem circūstantie tanḡ ad bonitatē vel malicīā mozaliter nisi ꝓpter quāto circūstantia debita est a voluntate circa talē actuz. Jdeo dico q̄ est dare mediū actū per abnegationē q̄ñ circūstātia nō ē debita sicut dictū est supra. ¶ Ad quintū dr̄ ꝓ idē q̄ actus liez nō sit cōformis ꝑtū ad hoc q̄ hēat oēs circūstantias: tñ nō est diffozmis nec mal⁹ nec circūstātia sit debita imo q̄ plus est nec hoc dictat rō q̄ circūstātis sit ſp debita imo oppo⁹. iō ꝛc. ¶ Ad sextū dico q̄ act⁹ human⁹ vt sic habz aliā bonitatē naturalē ab actu bruti: sed nō opz q̄ sit bon⁹ vel mal⁹ mozalit̄ ex hoc q̄ est hūan⁹ sicut supi⁹ est ꝓbatū plus em̄ req̄ritur ad hoc q̄ actus sit mozalis ꝑ q̄ sit human⁹ vel ꝼm rationē. ¶ De quarta bonitate scz meritoria z malicia sibi ꝓtraria puta demeritoria. Dico breuit̄ q̄ est possibilis act⁹ q̄ nec ē meritoriꝰ nec demeritoriꝰ Tum qz possibis ē act⁹ q̄ nec est bon⁹ nec mal⁹ moraliter sicut ꝓbatū est supra z talis nec ē meritoriꝰ nec demeritoriꝰ. ¶ Secdo qz possibilis ē aliqs hō i puris naturalib⁹ sine gr̄a z caritate z posset h̄re talis hō actū nō meritoriū qz nō h̄ret gr̄am z caritatem. Nec demeritoriū qz recte elicitū ꝼm dictamē rōnis recte ꝑtum ad oēs circūstantias req̄sitas ad bonitatē mozalē. q̄re ꝛc. ¶ Tertio qz dico q̄ cū ex natura rei ipius caritatis vel gr̄e nō sit rō meritorij in actu: ꝫ ex libera acceptiōe diuia sicut patuit in ꝓncipio. Posset h̄re aliqs actū ꝋformatū caritate z gr̄a q̄ nō eēt meritoriꝰ qz de⁹ posset ipm̄ nō acceptare. Nec demeritoriꝰ ꝓs. q̄re ꝛc. ¶ Quarto quia act⁹ ꝓdānatoꝛ mlti pñt eē z sūt hūani z tñ nō sūt meritorij vel demeritorij qz nō sunt i statu merēdi nec demerēdi. q̄re ꝛc. Nō ē tñ dare actū q̄ nō sit meritoriꝰ vel nō meritoriꝰ ꝓtradictiōe repugnante qz oīs act⁹ vel acceptat vel nō acceptat ad vitā eternam. Hec de secundo articulo.

Actus infideliū sunt peccatum.

¶ Quantuz ad tertium articulū. An scz oīs act⁹ infideliū sit pctm̄ ē vna opinio valde dura q̄ sic. Tū qz oīs act⁹ infidelis est nō relatus in finē debitū. Puta in deū nec actu nec habitu fidei vel caritatis. Tū qz oīs talis act⁹ hz aliquem finē indebitū statū a voluntate sequēte ꝛcredulitatē suā z falsaz crudelitatē de aliquo fine ꝓximo qui est de⁹. Tū qz act⁹ fideliū eoipō sunt boni: qz ꝑ fidē directā in vltimū finē puta in veram beatitudinem ꝼm intentionē bonā corr̄ntē fidei qz intētie bona ꝓponit denoīationē actus ꝼm Augusti. et Ambrosiū z Wg̃m. igr̄ ꝑ oppositū oīs act⁹ infidelium ē malus nec pōt esse bon⁹ ꝓpter defectū fidei z bone intētionis. Tū qz in quolz actu suo sunt debitores originalis iusticie qui fuisset in quolz actu si adā stetisset. Et ad hoc videnr̄ eē auctoritates supi⁹ allegate in isto scdo in illa qōne. Utrū hō posit vitare omne pctm̄ sine gratia gratū faciente q̄s nō repeto mō. Sz dicūt q̄ oēs act⁹ hoīs infidelis ē pctm̄ mortale z hoc est dr̄a inter fidelē pctōrem tñ z in pctō mortali qz sicut dicūt omnis act⁹ fidelis i peccato mortali est pctm̄: sed opz q̄ sit mortale qz virtualiter vel habitualiter pōt referre ꝼm directionem fidei suos actus in deū licet actu referat ꝫ infidelis sic referre nō pōt rō in omni actu suo fruit vtendis quod est summa puersitas ꝼm Augustinū

¶ Sz ista opinio videtur mihi falsa z nimis dura. Dico em̄ q̄ nec infidelis nec fidelis in pctō mortali existens in oī actu suo siue venialiter siue mortaliter. Tū qz sicut infidelis in gr̄a existēs potest i aliquem actum indifferentē in quo nō peccat nec meretur sicut ꝓbatum est supra. Jta etiam infidelis siue peccatoꝛ fidelis vt videtur. Tum qz vterqz potest facere aliquē bonum actū ex genere ꝓpter finē aliquem ad quez talis act⁹ ex natura sua ordinatur sicut dare elemosinam vt releuetur inopia vel miseria pauperis vel honorare parētes z ex pietate naturali nō ꝓpter vanam gloriam vel aliquem malum finē. Sed talis actus nō est malus nec pctm̄ immo magis videt eē meritū de ꝛgruo gr̄e dei z illuminationis sicut patet de actib⁹ bonis Cornelij z Martini adhuc cathecumini dando mediū clamidis sue z gentium vocatoꝛ ad fidem xp̄i ꝓius viuētiū ꝼm rectam rationē naturalem. Tum quia philosophi multi z infideles habuerūt virtutes politicas quarum actus non sunt peccāta. Tum infidelis aliqs potest ꝓuenire in aliquo cū fideli in credendo circa deum puta q̄ est vnus deus sicut z philosophi deduxerunt licet nō deuenerunt vsqz ad noticiam trinitatis personarum z talis vniformiter cum fideli potest referre aliquem actum suum in vnum deum tanquā in finem vltimū cui ꝓuenit esse finem: quia deus nō qz trinus nihil cogitando de trinitate nec de opposito igitur in tali actu saltem non oportz q̄ peccet. Similr̄ etiā peccatoꝛ fidelis referre potest ꝼm directionem fidei aliquem actum suum in finem vltimum z rēte circūstātionare vt videtur. Et ita non oportet q̄ peccet in omni actu: sed pōt habere aliquem actum bonum qui nullum est peccatum.

Rosolutio.

¶ Dices q̄ imo quia peccatoꝛ habet vnum finem sibi ꝓdilectum ipi deo z summe amatū. Sed ꝓpter finem summe sibi amatum oportet q̄ velit z faciat omnes actus suos qz summe tale. puta amatum est ratio aliozum puta accidentia alia. Dico q̄ nō opz illud. Tum ꝓpter libertatem voluntatis que potest amare quod placet z ꝓpter quem finem placet sibi ipi ꝓstituēdo finem. Tum ꝓpter incōueniēs quod sequeretur: qz tunc omnis peccatoꝛ peccaret mozaliter in omni actu suo quicqd vellet vel faceret: faceret ꝓpter malum finem talē actū/referendo in ipm̄ z summe volēdo ipsum quia frueret vtēdo. Tum quia etiam nō magis necessario volūtas vult quicqd vult ꝓpter finem aliquem in particulari ꝓdilectum q̄ ꝓpter finē in cōmuni vel in vniuersali z tamē nō vult omnia ꝓpter illum actu referendo in ipsum z volendo ipsum imo ꝓpter aliqd velle nō cogitando aliquid de fine in cōmuni vel in vniuersali. quare ꝛc. ¶ Sic igit̄ dico q̄ licz omnis actus infidelium ex infidelitate ꝓcedēs sicut despicere xp̄m vel ꝓsequi xp̄ianos vel adorare scut ptile sit peccatum qz omne quod nō est ex fide sed potius ex infidelitate z tota vita infidelium ꝼm q̄ huiusmodi peccatum est ꝼm Augustinuꝫ nō tamē omnis actus infidelis hominis est peccatum sicut superius est ꝓbatum nec multofortius oīs actus peccatoris fidelis tamen est peccatum nec mortale nec veniale.

¶ Ad ꝓmū aliozum dico q̄ licet act⁹ aliquis hominis infidelis non sit relatus in finem vltimuꝫ in particulari si sit infidelis in non credendo deum tamen potest non ordinari in aliquem alium malum finem: sed in aliquem finem bonum ꝓximum sicut datio elemosine in relationem paupis

ꝛ ideo non opꝛ q̄ sit malus licet nō sit pfecte bon⁹ nec meritorius de cōdigno vite eterne sicut nec aliquis actus hominis infidelis. ¶ Ad scām nō opꝛ illud q̄ omnis actus talis infidelis habeat aliquē finem indebitum a voluntate statutū vt ꝓbatū est supra. ¶ Ad tertiū dico q̄ actus fidelis bon⁹ē bonitate meritoria q̄ directus per fidem ꝺm caritatē in finem vltimū particulari qui est deus. Non autem opꝛ q̄ bonitate politica coīp̄ o sit bonus sed q̄ directus p̄ prudentiam in finem ꝓximum vel debitum possibilem ex naturalibus adquiri vel haberi qui quidem finis proximus est ordinabilis vlteri⁹ in finem vltimum licet actu nō ordinetur p̄ voluntatem in ipm. ¶ Ad quartum dico q̄ infideles nō sunt debitores originalis iusticie in quolibet actu sicut nec fideles etiā sunt debitores caritatis i quolibet: sed pro aliquo tempore vel actu. Unde ꝛ preceptum de caritate est affirmatiuum ꝛ nō obligat pro semp vel ad semp sed pro tempore ꝛ loco: ꝛ ita nō opꝛ q̄ homo carēs caritate i omni actu suo pecet mortaliter vel etiā peccet. Hec de .3. articulo.

Pctm̄ actuale an sit voluntariū ꝛē.

¶ Quantum ad quartuꝫ ar/

ticulum Utrum scz omne peccatum actuale sit voluntariū ꝛ pertineat ad voluntatē. Videtur q̄ non q̄ peccata venialia nō sunt voluntaria q̄ nō possumus ea vitare. Si diximus q̄ peccatū nō hēm⁹. ¶ Secō q̄ pctm̄ ex ignorantia nō videtur voluntarium q̄ nō est cognitum. ¶ Tertio q̄ peccatum omissionis nō videtur voluntariū q̄ nō ꝓsistit i aliquo actu qui sit in ptāte voluntatis. ꝯre ꝛc. ¶ Sed contra hoc dico primo q̄ omne peccatū actuale voluntariū est aliquo mō effectiue ꝛ ꝑtualiter. ¶ Secundo q̄ nō omne pctm̄ est voluntariū subiectiue ꝛ formaliter. ¶ Tertio q̄ omne pctm̄ est soli⁹ volūtatis imputabiliter ꝛ sibi soli imputatur ꝛp ꝓs q̄ ipa sola p̄o quolibet pctō punitur. ¶ Primū ptz q̄ omne pctm̄ actuale aliquo mō est in ptāte peccātis. Sed hoc nō est nisi p̄ voluntatē que sola libera est ꝛ in cuius ptāte sunt omnes actus humani vel negationes actuū ꝛ circūstantiarum ꝑut sunt pctā ¶ Secm̄ ptz q̄ actus deformes extrinsecaꝝ potētiarum bene sunt pctā sicut dicam in qōne sequēti ꝛ tamē nō sunt in voluntate formaliter ꝛ subiectiue sicut etiā nec habitus viciosi generati ex ipsis licet a voluntate sint quoquo⁰. ¶ Tertiū ptz q̄ soli illi dꝫ actus vel pctm̄ imputari peccanti ꝺm q̄ ē in ptāte ei⁹ ꝛ liber est respectu eius. Sed hoc est volūtas ꝛ iō dico q̄ sola voluntas ē culpabilis ꝛ sibi soli actus imputabilis est ꝛ ex ipa act⁹ est laudabilis ꝛ vituperatur. Et iō dico ꝓ̄ q̄ ipa sola inter potētias aīe punietur q̄ oia q̄ sustinebit homo erit involuntariū ex volūtate ꝛ ad puniēdum voluntatez vel in seipa vel in mēbris sicut ipa peccauit in sev⁹ in mēbris ꝺm Anselmū quarto ca. de ꝓceptu virginali. ¶ Ex p̄dictis apparet quare magis act⁹ voluntatis culpetur ꝛ vicatur pctm̄ vt pctm̄ habet rationem culpe q̄ actus aliaꝝ potentiarū q̄ nec act⁹ sunt culpe nec culpabiles nisi ex ipa voluntate.

¶ Ad primū alio

rum de pctō veniali dꝫ vno mō q̄ in cōi nō p̄t vitari q̄n homo aliquid incurrat q̄ volūtas hominis est imperfecta ꝛ status vite p̄ntis sed i pticulari quodlibet vitari pōt ꝛ ita est voluntarium. Aliter dicitur q̄ peccatuꝫ veniale est voluntarium voluntate nō hoīs peccātis sed p̄mi parētis q̄ destituit naturam a statu innocētie ꝛ quasi ꝺm diuinā pmissionē induxit necessitatē peccādi saltē venialiter sue posteritati. Sed istud nō placet mihi q̄ non aliter esset voluntariū q̄ originale. Aliter dꝫ q̄ sūt voluntaria ly nō semp explicite tm̄ implicite q̄ occurrunt tēptationes ad ipa etiā in bonis alijs explicite volitis. Sicut eūdo ad ecclesiā occurrit frequēter tēptatio de pulchritudine mulieris. ¶ Ad aliud de peccato ex ignorātia. Dico q̄ ignorātia ē affectata ꝛ est aliquo mō volūtariū. ¶ Ad tertium de pctō omissionis patuit supra qūo est volūtariū.

¶ Ad primum principale di/

co q̄ bn̄ in actu ordinabili ad finē est bonitas aliq̄ ex fine. Sed bonitas ex fine non sufficit ad hoc q̄ actus sit simpliciter bon⁹ moraliter. Sed bonū est ex integra cā ꝛ ex oībus circūstantijs nō solum ex vna. Tu dicis act⁹ est bon⁹ ex intentiōe bona. Intentio bona q̄ est boni finis. Dico q̄ nō sufficit intentio boni finis nisi ꝛ qō intēditur ad finem sit bonum ꝛ bono mō oia sunt volita ꝺm oēs circūstantias ꝛ ꝓfirmatur ad rōnem rectā. ¶ Ad secūdū dico q̄ nō sic oīno actus pōt dici bonus moraliter ex fine sicut ꝓclusio ex p̄ncipijs. Necessitatur em̄ intellectus ad veritatem ꝓclusionis ex veritate vel euidentia p̄ncipij. Nō sit aūt volūtas ex aliquo fine: ꝛ sic requirūtur aliqua alia cū fine ad moralem bonitatem. ¶ Ad tertium dico q̄ nō solū bonitas act⁹ moralis est ex vna cā sed ex multis. ¶ Ad quartū dico q̄ licet act⁹ sit malus ex malo fine tm̄ q̄ malicia finis sufficit ad maliciam actus non tm̄ bonitas finis sufficit ad bonitatem q̄ bonum est ex integra causa ꝛ plura requiruntur. ꝛc.

¶ Distinctionis. xlij. Questio Unica.

Arca istaꝫ distin/

ctionem Quero vtrū act⁹ extrinsece potentie a voluntate habeat aliaꝫ bonitatē vel maliciā ab actu voluntatis. Videt⁹ q̄ nō vbi vnū ꝓpter alterꝫ vtrobiq̄ tm̄ vnū. Sꝫ in actu extrinsece potētie nō est malicia nisi ꝓpter actū volūtatis malū igitur amborum est vna malicia tm̄ vl bonitas. ¶ Secō sic. Si act⁹ extrinsece potētie vel actus alteri⁹ potētie a volūtate haberet ꝓpriā bonitatē vel maliciā alia a malicia vel bonitate actus voluntatis. Sequeretur q̄ actus interior ꝛ exterior respectu eiusdem obiecti Puta velle fornicari: ꝛ fornicari essent duo pcta. Sed hoc ē falsum. Non pl⁹ esm̄ sunt duo pcta q̄ alterū tm̄. q̄ ꝛc. ¶ Tertio sic. Illud qō nō est nisi ad manifestationē virtutis nō addit nec habet ꝓpriam entitatē sup actū intrinsecū virtutis. Sꝫ act⁹ exterior ꝺm phm̄ quarto ethi. nō ē nisi ad manifestationē ꝑtutis. q̄ ꝛc. ¶ Quarto sic. Si act⁹ exterior adderet ꝓpriā bonitatē vel maliciā sup actū interiorē Seqretur q̄ q̄to act⁹ exterior eēt pfectior ꝛ maior tāto hns ipm̄ magis mereꝛ. Sꝫ hoc ē falsuꝫ ꝺ sententiā xpi. Luce. xj. ca. dicētis de vidua q̄ misit i gazophilaciū duo era minuta q̄ ipsa plus misit omnibus alijs. i. plus meruit in mittendo. Similiter etiam dicit glosa super illud Mathei decimonono. Ecce nos relinquimus omnia q̄ satis relinquit omnia qui affectum habēdi omnia relinquit siue dimittit. Unde videtur q̄ actus exterior dimittendi omnia non sit de perfectione virtutis ꝛ euangelice paupertatis: quare ꝛc.

Luce. xj. capitulo

¶ Contra

quia frustra fit ꝓ plura qō eque bene ꝛ pfecte potest fieri ꝑ vnuꝫ Sed si actus extrinsece potētie nō habet ꝓpriaꝫ entitatē bonitatē tunc eque bene potest quis operari ponēdo tm̄ actum volūtatis interiorem sicut ponēdo ambos interiorem. ſ. ꝛ exteriorē: q̄ frustra ponitur actus exterior i qualibet virtute. Sed hoc est falsum: igitur ꝛc. Itē actus interior ꝛ exterior ꝓ hibētur distinctis ꝓceptis: quia in vno ꝓcepto decalogi dicitur. Non mechaberis ꝛ est ꝓceptuꝫ ꝓhibēs actum exteriorem. In alio ꝓcepto dicitur. Non concupisces rem proximi tui ꝛ est ꝓhibitio actus interioris ipsius voluntatis: igit ꝛc.

¶ In ista questione sic proce/

dam. ¶ Primo inquiram de quesito vtrū. ſ. actus alterius potētie a voluntate imperatus ab ipsa habeat aliam bonitatē vel maliciam ab actu voluntatis elicito ꝛ per quē modum. ¶ Secūdo inquiram vtrū peccatū sit in cogitatione loquutione ꝛ operatione que sunt actus extrinseci ab actu voluntatis. ¶ Tertio inquiram vtrū illa diuisio de peccato in peccatum cogitationis loquutionis ꝛ operationis sit sufficiēs ꝛ quomodo peccata distinguanꝫ. ¶ Ultimo ad rationes ꝓncipales.

¶ Quātum ad primum arti/

culum. Est vna opinio q̄ actus voluntatis elicitus et actus extrinsece potētie imperatus nō habēt nisi vnā bonitatem vel maliciam moralē sicut nec habent nisi vnū esse moris ab vnica voluntate ꝙque est ꝓncipium moris ipsis actibus: vnde nec sunt nisi vnū peccatū formaliter quādo sunt mali sicut velle fornicari ꝛ fornicari nō sunt nisi vnū peccatuꝫ et in ambobus nō est nisi vna deformitas se tenēs ꝓncipaliter ex parte actus voluntatis q̄ peccatū est aliquid voluntarium ꝺm Augustinū de vera religiōe

Actꝰ exterior duplex.

¶ Alij vero dicūt q̄ actus exterior pōt esse duplex vnus qui est bonus ex genere q̄ transiens ꝓueniēs obiectū sicut dare elemosinā pauperi ꝛ talis quādo concurrit ad peccatū non habet aliā maliciaꝝ ab illa que est actus voluntatis mali. Sicut quādo aliquis vult dare elemosinā ꝓpter vanā gloriā ꝛ dat nulla deformitas ē omnino in actu dādi elemosinā exterius plusq̄ si fieret ad bonū finē: ꝛ ita nō est ibi aliqua deformitas nisi ex parte actu voluntatis intendētis finē malum. ¶ Alius est actus qui nō est bonus ex genere sicut actus mechandi qui trāsit subiectum disconueniēs vel etiā actus in se ꝓ

reꝓbātur peccaden. opi.

hibitꝰ sicut actus exterior fornicandi ꝛ talis habet formaliter ꝓpriaꝫ maliciam distinctā ꝛ aliam ab actu malicia actus interior voluntatis et sunt duo peccata formaliter sicut dicūt. Nō sic autē duo primi actus: sed tm̄ sunt vnū peccatū formaliter. ¶ Sed contra ambas opiniones videtur michi aliter dicēdum q̄ actus voluntatis elicitus bonus vel malus habet aliam bonitatē vel maliciā ab actu extrinsece potētie ꝺperato ꝛ ecōuerso. ¶ Et ꝓmo ꝓbo hoc de bonitate naturali vel malicia ex genere. ¶ Secūdo ex bonitate vel malicia morali. ¶ Tertio de bonitate meritoria vl malicia demeritoria. ¶ Primū ꝓbo sic. Illi actus qui habēt aliam entitatem naturalem habent aliam et aliam entitatem naturalem. hoc patet quia bonitas cōuertit cū entitate ꝛ ecōuerso. Sed actus volūtatis elicitus ꝛ extrinsece potētie vel alterius potētie imperatus habent aliā ꝛ aliā entitatē vt patet. Tum q̄ sunt alteri⁹ et alterius potētie. Tum q̄ vno nō existētē pōt esse et est frequēter ali⁹ etiā manet. Tum q̄ vn⁹ est ꝓrior natura alio. Puta actus volūtatis elicitus q̄ imperatus. Tum q̄ vnus intrinsecus ꝛ alius extrinsecus volūtati igit ꝛc. De ista bonitate nō est magnū dubiū. De bonitate vel malicia ex genere idem ꝓbo. Nam illi actus quorū sunt diuersa obiecta ꝛ diuisa ꝛ distincta habēt aliam ꝛ aliā bonitatē ex genere vel maliciā aliā ꝛ aliā q̄ bonitas vel malicia ex genere agnoscit specialiter ex obiecto. Puta ex cōuenientia vel disconuenientia obiecti respectu talis actus sed sic est de istis actibus vt in plurib⁹ patet q̄ velle adulterari habet adulteriū ꝓ ꝓximo ꝛ immediato ꝛ formali obiecto. Sed adulterari q̄ est actus exterior nō habet seipsum ꝓ obiecto ſz mulierē nō suā: q̄ ꝛc. ¶ Secūdo sic. Ille bonitates vel malicie ex genere sunt diuerse quarū vna potest esse sine alia. Sed sic est in ꝓposito de istis actibus: q̄ ꝛc. ¶ Tertio q̄ licet bonitas vel malicia ex genere accipiat ex obiecto: conuenit tm̄ actui formaliter existēti in potētia in ordine ad tale obiectū. Sꝫ potētia est alia ꝛ alia ꝛ ordo alius ꝛ alius vtaq̄ obiectū esset idem sicut alius ꝛ alius actus: igitur ꝛc. De bonitate vel malicia morali dico etiā q̄ aliaꝫ ꝛ aliā habēt bonitatē vel maliciā. Bonitas em̄ moralis cōsistit in cōcursu circūstantiarū debitarū inesse actui ꝺm iudiciū rationis recte. Sed cōcursus istarū circūstantiarū est alius ꝛ alius in actu isto et illo: q̄ ratio recta nō potest dictare q̄ eedem circūstātie debeant in esse vtriq̄ actui: q̄ nec possunt in esse cū sint alius ꝛ alius actus diuersarū rationū: ꝛ per ꝓs diuersis circūstantijs circūstantionabiles vt videt: q̄ ꝛc. ¶ Secō sic. vbi est diuersa difformitas vel cōformitas ad rationē rectā est diuersa bonitas vel malicia moralis sicut dictū est supra. Sꝫ hoc est in actu interiori ꝛ exteriori in actu voluntatis elicito ꝛ imperato: q̄ oportet respectū multipliari ꝛ diuersificari ꝺm fundamēta siue sint respect⁹ reales siue ratiōis: q̄ ꝛc. ¶ Tertio q̄ in ipsis ē alia et alia carētia ꝓfectiōis debite inesse: q̄ sunt diuersa: q̄ alia ꝛ alia malicia. ¶ Quarto q̄ ali⁹ et alius habitus moralis vitiosus vel virtuosus pōt causari per istos actus ꝛ inclinare ad consimiles actus: q̄ ꝛc. ¶ Quinto q̄ alias nō esset grauius fornicari q̄ velle fornicari tm̄. Sed hoc est falsum: igitur ꝛc. Sic igit dico q̄ habēt aliam ꝛ aliā bonitatē vel maliciā moralem. Ut dico q̄ si sint mali sunt duo peccata formaliter quorum vnū dependet ex alio ꝛ ab eodem principio q̄ō est voluntas. Actus tm̄ vnius est elicitus a voluntate ꝛ alius est ꝺperatus. ¶ De bonitate meritoria et malicia demeritoria dico q̄ est alia ꝛ alia in vtroq̄ hoc ꝓbo. ¶ Primo sic: q̄ ipsorū est alia ꝛ alia bonitas ꝛ malicia moralis: ergo alia ꝛ alia meritoria bonitas vl demeritoria malicia: q̄ iste ꝓsupponūt illas. ¶ Secūdo q̄ sicut dictum est bonitas vel malicia meritoria vel demeritoria consistunt in acceptatione diuina actus ad ꝓmiū vite eterne vel imputatione actus ad stipēdium mortis eterne. Sed actuum duorū ꝓdicto-

rū necessario est alia ⁊ alia acceptatio vel imputatio passiua vel obiectiua ad premium vel ad penaz quia ista nō dicunt nisi respectus quos oportet variari ⁊ multiplicari ꝫm fundamenta et actus ipsos acceptatos vel imputatos. Similiter etiā vna potest esse sine alia sicut vnus actus sine alio: ergo ⁊c. siue illi respectus sint reales siue rationis: ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Illi actus mali quibus ꝫm rationem correspondet alia ⁊ alia pena habēt aliam ⁊ aliam maliciam demeritoriā ⁊ imputabilem ad penā. Sz sic est de actu interiori et exteriori. Nam ꝫm rationem rectā debetur alia pena volenti percutere violenter ⁊ percutienti in actu ꝯ volenti percutere tātum ⁊ furanti ꝯ volenti furari tm̄ ꝫm leges humanas rectas: quia percutiens proximū violenter ledit cōmunitatem cuius est mēbrum non autem volens percutere tm̄. Similiter etiā ꝫm leges diuinā. Exo.22. exodi.22. Statim pro vna oue furata vltra satisfactionem condignā lesо pro dāno suo: quia non fuit dānificatus in quinq; sed in vna tm̄ iubetur in penā peccati reddere plures oues qđ non iubetur de voluntate furari tm̄: ergo ⁊c. ¶ Sic dico absolute q̄ actus huius ⁊ illius absolute loquēdo est alia et alia malicia. ¶ Hoc videtur confirmari ꝙ Augu August. stinum.12. de trinitate ca.5. vbi dicit sic. Mala ēm volūtate sola quisquis miser efficitur sed miserior cū potestate qua desiderium male voluntatis ipletur: ergo alia est miseria culpe in facto ꝯ in voluntate sola. Et hoc intelligit Augustinus qz de miseria culpe ibi loquit. Hec de ꝓmo articulo ꝓncipali.

¶ Quantum ad secūdum ar/

pcm̄ an sit in cogitatiōe loquu. et opera. ticulum dicitur q̄ in cogitatione loquutione ⁊ opere exteriori nō cōsistit peccatum formaliter: sed tm̄ materialiter sed bene in istis est peccatū materialiter. Qz autem in istis nō sit peccatū formaliter probatur: quia in nulla potentia nisi in sola voluntate est peccatum formaliter iniusticia quedā. Sed iniusticia nō est nisi in voluntate ꝫm Anselmū. 4.c. de cōceptu virginali. Sed isti actus nō sunt in voluntate formaliter ergo ⁊c. ¶ Preterea quia sola voluntas punietur ꝫm Anselmū ibidē ⁊ nulla alia potētia: quia alie potētie nichil demerenr obediendo vñe sue quā deus dedit eis ⁊ ꝑfecit sicut dicit ibidē Anselmus de voluntate. Sed isti actus ad volūtatē non pertinēt: igitur nō sunt culpe nec punibiles formaliter: sed tm̄ materialiter. ¶ Tertio quia ꝫm Augustinū. 3. de libero arbitrio ⁊ primo retractationū voluntas est prima peccādi. Nec est cui recte imputetur peccatū nisi volūtati: igitur solus actus volūtatis est peccatū formaliter ⁊ nō aliarū potentiarum: sed tm̄ materialiter sicut obiecta actus mali voluntatis qui est formaliter peccatum: qz actus aliarū potētiarum non sunt in potestate ipsorū sed solum in potestate voluntatis.

auctoris opinio. ## ¶ Sed aliter videtur mihi di

cendū. Et primo q̄ in istis pōt esse peccatū. ¶ Secūdo q̄ formaliter possunt esse ⁊ dici peccata ⁊ culpe. ¶ Tertio q̄ soli voluntati debēt imputari ⁊ ipsa sola culpabilis est ⁊ punibilis propter istos act⁹ malus. ¶ Quarto quomodo sunt isti actus in potestate voluntatis. ¶ Primū probatur per auctoritates scripture ⁊ sanctorum. Qz in loquutione sit peccatū patet illud. saluatoris. Qui dixerit fratri

voluntatis q̄ agens naturale sufficienter approximatū passo vel presentatū agat vel nō agat in passum. Super hoc cm̄ possit diuina volūtas vt videtur: igitur obiecto presentato in memoria cū intellectus possibilis sit passum sufficienter dispositum nō est in potestate volūtatis q̄ intellectus intelligat vel nō intelligat. ¶ Quinto sic. Si cogitatio est in potestate voluntatis. Aut hoc est inp̄tum est actus in re ⁊ in effectu. Aut inp̄tum est obiectū in cōceptu sed nō inp̄tum est actus vt videt: qz in potestate volūtatis est vt volitū est. Est autē volitus non inp̄tum actus: sed inp̄tū obiectū magis. Nec inp̄tū obiectū: qz vt sic est prior natura ꝯ actus voluntatis cuius ponit obiectū: igit nullo modo. ¶ Sexto sic. Si aliqua cogitatio est in ptāte volūtatiz. aut illa est cogitatio ꝓxima volitioni: ⁊ hoc est impossibile vt patet. Aut aliqua posterior cogitatio. Sed hoc est ipossibile: qz tūc sit duratiōe starēt in intellectu plures cogitatiōes actuales quarū vna eēt prior natura volitiōe ⁊ alia posterior qđ videt flm̄: g ⁊c.

¶ Sed nō obstantibus prędi

ctis difficultatib⁹ oportet dicere q̄ aliqua cogitatio: immo multe cogitatiōes nostre sunt in potestate volūtatis aliquo modo. ¶ Circa qđ notādus est Rota. q̄ est dare primā cogitationem simpliciter cuilibet actui volūtatis. Et de illa dr q̄ illa non sic nō est in ptāte volūtatis. Tum qz ois actus qui est in ptāte volūtatis: sequit vel sequi potest vt sic actū volūtatis. Sed prima cogitatio talis: vt sic nō sequit nec sequi pōt aliquē actū volūtatis: qz prior est vt sic: g August. ⁊c. ¶ Ad hoc est auctoritas Augustini. 3. de libe. arbi. vbi dicit sic q̄ quisq; respuat vel sumat in ptāte sua est: sed quo viso tangatur nulla potestas est. Unde ⁊ ibidē dicit de Adam q̄ in ptāte eius non fuit q̄ animus suus tāgerē a suggestione serpentis mediante muliere. Sed sumere vnū vel alterum respuere fuit in eius ptāte: ⁊ ideo peccauit diuinū preceptū contēnendo ⁊ suggestioni serpētine ꝓsentiendo. Est tm̄ notandū q̄ licet prima cogitatio: vt sic prima est ⁊ prima cuilibet actui volūtatis nō sit in ptāte volūtatis aut libere ponaf vel nō ponaf licet forte copulādo obiectū cū potētia. Nō curo modo tm̄ actus est in ptāte volūtatis: vt cōtinueturvel nō continuetur ⁊ forte vt intendatur ⁊ remittatur: qz vt sic posterior est actu voluntatis.

¶ De cogitatiōibus posterio

De scda vl tertia cogitatione. ribus aliquo respectu actus volūtatis qui est velle vel nolle vt puta de scda cogitatiōe vel tertia dr q̄ sūt in ptāte volūtatz ⁊ hoc ꝓbaf. Tū qz. 3. de ꝗa dr q̄ hitus est quo qs opatur dū voluerit: g hīs hītū sciētie pōt vti ipso flm̄ imperiū volūtatis. Sed vti istud nō est nisi cōsiderare vel cogitare ꝫm talē hītū g talis cogitatio est in ptāte volūtatis. ¶ Et ꝓfirmaf per tertiū de aīa: qz illa q̄ habitualiter nouim⁹ ⁊ quorū speciē habemus intelligim⁹ cū volumus. ¶ Scdo ꝓbaf hoc: qz nisi aliqua cogitatio esset in potestate volūtatis volūtas nō esset motiua intellectus ad exercitiū alicui⁹ actus. Sed hoc est falsuz. ¶ Tertio qz tūc volūtas nō posset aduertere intellectū ab vna cogitatione ⁊ cōuertere ad aliā qđ est falsum ⁊ p̄ illud qđ in nobis experimur. ¶ Quarto qz aliter oporteret q̄ intellectus semp maneret i cogitatione obiecti illi⁹ habitualiter noti qđ ꝫm se fortius ⁊ pfectius natū est mouere intellectū. Hoc autem falsum est: quare ⁊c. igitur aliqua cogitatio est in potestate voluntatis vt volens libere ponat eam vel non ponat.

¶ Sed de modo

Varie opi. ꝫ mō per quez. per quē magna est difficultas. Et vicit quidam q̄ ad hoc q̄ voluntas sit causa talis cogitationis vel alicuius sufficit q̄ intellectus noverit ipm habitualiter ⁊ nō oportet q̄ actualiter ⁊ ita nō oportet illā cogitationē esse prius actualiter intellectaz ab intellectu sed sufficit q̄ habitualiter. ¶ Alij vt cit q̄ immo oportet illud quod est in potestate voluntatis esse cognitum actualiter sed non oportet q̄ in particulari: sed sufficit q̄ in cōi vel in vniuersali. Intelligif igit illa cogitatio in vniuersali vel in cōi nec oportet q̄ in particulari. ¶ Alij dicūt q̄ per intellectū fit collatio inter obiectū ⁊ obiectū et collatiōe facta volūtas accipit vnū ⁊ dimittit aliud ⁊ precipit intellectui non cogitare illud aliud: ⁊ sic pōt intellectū cōuertere vel aduertere a cogitatiōe vna ad aliā. ¶ Quarti dicunt q̄ hoc fit ꝙ quēdam discursum ab vno obiecto in aliud in quo finaliter sistit voluntas ⁊ facit sistere intellectum.

¶ Isti modi

ꝫprobā tes precedētes modi. sicut videt nō sunt sufficientes. Non ēm sufficit q̄ habitualiter tm̄ aliquid cognoscaf ad hoc vt sit actu volitū: qz tūc quicqd homo cognoscit habitualiē posset velle actualiter nō intelligēdo aliqđ illorū i actu qđ est falsum: qz cogitatio habitualis pōt esse ⁊ est in dormiente vel in quālitercūq; distracto circa aliqđ obiectū q̄ tm̄ nō possunt actualiter velle. ¶ Cōtra secundū modū videret nō sufficere nisi plus dicatur: qz si ad volitionē alicuius distinctā sufficeret noticia ei⁹ in vniuersali ex pte intellect⁹: tūc intelligēdo aīal in cōi posset aliquis velle distincte bouē et asinū ⁊ p̄ ꝑis habere noticiā distinctā ipsorū: et sic in ptāte cognoscētis terminos in cōi esset hītis oēs sciētias i ꝑticulari qđ est falsum. ¶ Cōtra tertium modū ⁊ quartum videf q̄ voluntas potest aliquid modo velle postea aliqđ aliud sine aliqua collatione facta per intellectū inter vtrūq; sicut ⁊ intellectus intelligere vel sine aliquo discursu sicut modo Romam postea Parisius: quare ⁊c.

¶ Dico ergo

Auctoꝛis modus. aliter q̄ in ptāte volūtatis est aliqua cogitatio qz voluntas nata est mouere intellectū ad exercitiū talis cogitationis obiecto sufficiēter ꝑsentato. Sed qđ est istud mouere vtrū sit causare intellectionē illam per suuz velle est difficultas. Et videf posse dici q̄ sic ita q̄ volūtas est quedā partialis causa talis cogitatiōis que est in sua potestate et sic etiā in ptāte volūtatis est cōtinuare talē actū vel intēdere vl remittere vel nō ꝓtinuare si nōvellit. Nec habeo istud ꝓ incōuenienti q̄ sic volūtas sit causa talis actus licet sit eiusdē ratiōis cū illo ꝓriori qui nō est in sua ptāte. Nā diuersitas vel varietas i causis nō semp arguit diuersitatē in effectibus sicut ꝓz in multis. ¶ Per istū modū dico q̄ actū illuz ꝓuū suo velle si cōtinuetur pōt intendere vel remittere si vult vel velit cōcurrēdo cū intellectu ad causandū aliquem nouū gradū de tali actu vel ad nō conseruandū aliquē gradum de tali actu ⁊ pōt tm̄ totaliter tollere causando vnū aliū totaliter incōpossibilē primo.

¶ Sed

quomodo oportet illā cogitationē esse ꝑcognitā cui⁹ volūtas est causa q̄

fuum velle ꝛ que est in ptāte voluntatis. ¶ Dico ꝙ nō sufficit cognitio habitualis talis actus. Nec cognitio vniuersalis quecūq; sicut ꝙ cognoscat vniuersale illi⁹ cogitatiōis sicut ad volitionē distinctā hoīs vel assni nō sufficit actualis cognitio aīalis: hec est eīm vniuersalitas ꝛ indistinctio ex pte obiecti. Sed dico ꝙ oportet ipm cognosci saltē aliquo modo distincte ꝛ in ptīculari ex pte obiecti. Puta ꝙ cognoscat cogitatio talis vt talis de tali obiecto vel tali licet aliquo modo indistincte ꝛ impfecte ex parte cognoscētis ꝛ nō ita distincte vel pfecte sicut est vel futura est in ipsa. Alioquin eīm volūtas videret causa talis cogitatiōis a casu. ¶ Sed quid est causa prime cogitationis illius ad actū volūtatis. ¶ Dico ꝙ sm viā istam nescio nisi obiectū qđ fortius mouet in fantasmate sui vel alteri⁹. Sicut etiā si ponat noticia tm habitualis sufficere restat questio qđ obiectū cū volūtate ꝓcurrēs causat primam intellectionem vel cogitationem illam que est in potestate voluntatis.

epilogatio ꝙ cogitatio ē in ptāte volun.

¶ Sic igit dico ꝙ istū modus ꝙ cogitatio est in ptāte volūtatis ꝛ ꝙ ī cogitatione pōt esse pctīm veniale vel etiā mortale qn̄ quis forte prolixe ꝛ morose cogitat de aliquo illicito condelectādo intēdit cogitatiōe alicui⁹ qđ statī fuerat respuendū. Sicut videt supius dicere Augustinus. Et pctīm principaliter est in actu volūtatis delectāris in obiecto illicito ꝛ tenētis intellectū in tali cōsideratione indebita circa obiectū illicitū in qua delectat. Peccatū igit interius in volūtate ꝛ cogitatione intellectus cōsistit ꝛ distinguit ꝫ peccatū loquutiōis ꝛ operis. Et oportet ꝙ obiectū illicitū sit volitū interpretatiue saltē potest eīm eē delectatio in cogitatiōe de pctō vel illicito in cḡtū scibile est ꝛ talis nō est pctīm qz nō est illicitū vt ꝓhibitū est. Sicut sm Augustinū. 12. de trini. arte grāmatice placet noticia soleocismi: ꝛ tm facere soleocismū reprobat ꝛ talis cōplacētia magis est ī attu cḡ in obiecto: nec est pctīm nec cogitatio talis sicut scire malū non est malum: sed velle malū est malū.

¶ Ad primū alioz dico ꝙ aliqua cogitatio pōt habere pro causa nō solū memoriā pfectā: sed etiaz volūtatē cōcurrentē. Unde nō habeo pro inconuenienti ꝙ volūtas habeat ꝙ se causalitatē in generatione verbi causati qđ est in sua ptāte et per ꝓns ꝙ cḡtum est ex pte volūtatis nō mere naturaliter verbū ꝓducat licet ex pte memorie sicut est de effectibus naturalibus creaturarū q̄ libere ꝓducunt a volūtate diuina ꝛ naturaliter a causa naturali. Nisi ꝙ volūtas diuina ē causa totalis. Volūtas vero creata in ꝓposito est cā ptialis sicut etiā imaginat alij de actu volūtatis cuius productio est naturalis ab obiecto ꝛ libera a volūtate. ¶ Ad scm dico ꝙ illa cogitatio que est in ptāte volūtatis est posterior natura in re ꝛ in effectu cḡ actus volūtatis de ipsa. Tm̄ est prior in cōceptu sm vnā aliā cogitationē q̄ habet de ipsa. Nec oportet ꝙ obiectū volitū vel cognitū sit semp prius natura in re ꝛ in effectu in seipso cḡ actus sed sufficit ꝙ in aliquo representatiuo vel motiuo ad noticiā eius. ¶ Ad tertiū dico ꝙ in per se causis nō est circulus saltē in eodē genere: et tūc dico ꝙ cogitatio illa posterior actu voluntatis sm seipsam nō est causa realis talis actus volūtatis sed magis cogitatio previa de cogitatione futura: et isto modo intelligit obiectū nō existēs esse causa partialis actus volūtatis nō in seipso: sed in representatiuo suo vt in actu itelligēdi habito de ipso: si tm̄ obiectū sit causa ptialis actus volūtatis. ¶ Ad quartū dico ꝙ voluntas est partiale agēs respectu talis actus: ꝛ ideo nō sufficiūt alia cḡtūcūq; approximata nisi volūtas operet vel concauset talē actū. ¶ Ad quintū dico ꝙ cogitatio est in potestate volūtatis vt ponat vel nō ponat ī re ꝛ in effectu. Q̄ dicis ꝙ nō: q̄ vt sic est actus ꝛ nō obiectū. Dico ꝙ nō differt in ipso ex natura rei esse obiectū vel actū sed eodē est actus ꝛ obiectū ꝛ ipse vt actus ꝛ obiectū potest poni in re ꝛ in effectu ꝛ pōt precedere in cōceptu ꝙ vnū aliū actū de ipso habitū. ¶ Ad sextū dico ꝙ nō habeo pro incōuenienti stare simul illas duas cogitationes in intellectu. Sicut nec de actu recto ꝛ reflexo: ideo ꝛc. De sermone vero corporeo exteriori per mēbra. Dico ꝙ sunt in ptāte volūtatis pro quāto etiā ipsa pōt libere mouere organa ad tales actus vel nō mouere seu nō imperare ꝛ in sermone est pctīm non essentialiter accipiendo sermonē cū sit essentialiter qualitas quedam in medio vel in aere distincta a subiecto a sermocinante sm̄ actionē causatiuā sermonis per linguā ꝛ alia organa ꝛ similiter etiā de opere suo modo. Est autē peccatū in sermone sm ꝙ ordinat in finē contrariū ei⁹ ad qđ impositū conceptus mētis ꝛ fallendū alīū vel sm ꝙ ordinatur ad exprimendum in debite mentis cōceptum puta pernicioſe vel ociose. In opere vero est peccatum sm ꝙ deficit a perfectione debita sm̄ rationē rectam: ideo ꝛc. Hec de scdo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulū dico ꝙ peccatū quinq; modis distinguitur ad presens. Primo modo penes effectus peccati: ꝛ sic diuidit qđ nō priuat vita eterna nec gratia ꝛ penes mortale qđ priuat gratia ꝛ vita eterna quoquo modo ꝛ demeretur pena eternā non sic veniale: sed nō eternā sue tēporalem. ¶ Secūda distinctio ponit penes radices ꝛ ponit ab Augustino sup illud ps. Incēsa igni ꝛ suffosa ꝛc. Et diuidit in peccatū ex amore male inflāmāte ꝛ ex timore male humiliāte Primū peccatū intelligit per incēsa igni ꝛ sm̄ per suffosa. ¶ Tertia distinctio accipit penes ramos ꝛ diuiditur in cogitationē loquutionē et operationē. ¶ Quarta penes obiecta vel illa circa sit pctā Et diuidit in peccatū in deum in seipsum ꝛ in proximū. ¶ Quinta penes precepta ꝛ prohibita ꝛ est distinctio in peccatū omissionis quādo quis nō facit precepta ꝛ cōmissionis quando facit prohibita Et ponit ab Augustino in libro de q̄stionibus leuitici. De illa vero diuisione peccatorū mortalium que sunt in septē sm Magistrū ad pns ptāteo ꝛ dimitto ꝓsequi gfa brevitatis. hec de tertio articulo

Pcti ꝺm tuplex diſtinctio.

¶ Ad primū principale dico ꝙ actus exteriores ꝛ interiores sibi correspondēs sunt vnū ordine tm̄. Nec oportet ꝙ amborū sit vna bonitas tm̄ vel malicia vna idiuisibilitate sed sufficit ꝙ sint vnū ordine quodā: qz vnus per alterū est bonus vel malus. ¶ Ad scm dico ꝙ velle fornicari ꝛ fornicari sunt duo peccata formaliter ꝛ quicūq; actus interiores ꝛ exteriores ibi correspondēs habēt tm̄ ordinē ad vnū principiū qđ est volūtas eliciēs actū interiorē ꝛ imperās exteriorē tm̄ sunt circa eandē materiā

aliquā licet nō vteroq; imediate ꝛ dato ꝙ essent eiusdem obiecti immediati adhuc essent plura peccata formaliter eo modo quo probatus est supra. ¶ Ad tertiū dico ꝙ actus exteriores nō solū facit ad manifestationē virtutis sic ꝙ nichil habeat bonitatz: sed pro tāto dr hoc: quia nō est primo ꝛ principaliter ꝛ essentialiter virtuosus est tm̄ bonus ꝛ pficiens felicitatē vel cōferēs ad ipsam sicut pulchritudo sicut etiā dr primo ethi. ¶ Ad quartū dico ꝙ nō oportet si actus exterior est maior vel circa aliqd maius ꝙ propter hoc hns ipsum magis mereatur nisi cetera sint paria puta actus interior. Unde si actus interiores sint inequalis feruoris vel caritatis ꝛ actus exterior sit maioris feruoris ꝛ caritatis: tūc prepōderat actus interior sicut est in proposito de illa vidua paupere que ex maiori feruore ꝛ caritate misit duo minuta cḡ alij illud qđ mittebāt: ꝛ ideo plus misit. i. plus meruit. Cuius signū potest accipi sm̄ proportionē eorū que habebat: quia dedit ex eo quo indigebat. Alij vero ex eo quo habūdabāt demerito tm̄ correspondēte actui exteriori dicit ab aliquibus ꝙ nō est premium essentiale sed accidētale. Unde ꝛ si deesset actus exterior dū tm̄ nō esset facultas nihil perderet nec minus haberet volēs de pmio essentiali tm̄ qui haberet equalē actuz interiorē sicut ille qui cū hoc haberet actū exteriorem: sed nō curo de hoc ¶ Ad confirmationē de glosa sup illud. Ecce nos relinquimus oīa. dicit ꝙ cḡtum ad pmiū essentiale satis oīa relinquit qui affectū habendi oīa dimisit: sed cḡtum ad pmium accidētale aliquid meretur ille qui relinquit oīa cū effectu sup illū qui omnia cū affectu solum. Aliter dico ꝙ affectus relinquendi oīa cū effectu habet aliquid bonitatz ꝛ pertinet ad perfectionē summā euangelice paupertatis in hominibus. Ita ꝙ satis dimisit omnia qui affectū relinquit. Verum est cḡtum ad sufficientiā sed non cḡtum ad excellētiam. Unde ꝛ Petrus reliquit naue culaz cū effectu ꝛ omnia reliquisset si plura habuisset ꝛ perfecte sequi christum voluisset.

¶ Distinctionum quadragesimetertie et quadragesime quarte.
¶ Questio Unica.

De pctō in spiritū sanctum

¶ Circa istas distinctiones quero vnā questionez Utrū peccatū in spiritum sanctuz sit irremissibile. Videtur ꝙ nō. ¶ Primo qz nō est aliqđ tale peccatū: g̃ non est irremissibile principiue. Q̄z autē non sit aliqđ tale peccatū speciale probatur qz quicūq; peccat mortaliter totā trinitatē offendit: g̃ ꝛc. ¶ Secūdo sic. Si peccatū in spm̄ sanctū esset irremissibile homo statim esset obstinatus post peccatū in spm̄ sanctū. Sed hoc est falsum qz in via nō est aliquis obstinatus: g̃ ꝛc. ¶ Tertio sic. Si tale peccatū esset irremissibile aut hoc esset: qz tolleret potētiam remittendi ex parte peccantis aut ex parte remittētis. Sed nō tollit potētiam remissionis ex parte dei remittentis qz deus absolute potest ipsum remittere: immo etiā dyaboli peccata posset remittere ꝛ cuiuslibet dānati. Sed hoc nō includit contradictionem. Hec ex parte peccantis qz in peccāte remanet liberū arbitrium quo potest se cōuertere ad deū ꝛ penitere: g̃ ꝛc. ¶ Quarto sic Si peccatū tale esset irremissibile mors christi non fuisset efficax ad deletionē cuiuslibet peccati. Sed hoc est falsum: ergo ꝛc.

¶ Contra videtur dicere Saluator. Mat. 12. Qui dixerit verbū in spiritū sanctuz nō remittetur ei. Nec in hoc seculo nec in futuro. Et p̄ Jo. 5. Est peccatū ad mortē nō pro illo dico vt reges. Sed si illud peccatū esset remissibile pro eo esset orandum.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo inquiram vtrum sit peccatum speciale aliquod in spiritū sanctuz ꝛ quot sunt species talis peccati. ¶ Secūdo inquiram vtrum tale peccatū sit irremissibile. ¶ Tertio vtrū potentia peccandi in spiritum sanctum sit a deo. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primū articulum esset videndum vtrū aliquis posset peccare specialiter contra vnā personam faciendo sibi specialem irreuerētiam non peccando contra aliam. Sed quia solutio huius dependet ꝛ habetur ex illa questione primi. Utrum. s. possit aliquis frui vna persona nō fruendo alia que in primo satis prolixe discussa est: dimitto et procedo ꝙ sicut dicit vnus pōt esse aliquod peccatū in quālibet personam cḡtum ad proprium eius per se ꝛ directe non circa proprium alterius. Sicut patet de peccato infidelis. Qui crederet patrē esse ab alio in diuinis. Non eīm est hoc peccatū credere de filio ꝛ spiritu sancto et tale peccatum diceretur peccatū in patrem cḡtum ad suum proprium qđ est esse ingenitum non ab alio. Sicut etiam si aliquis crederet filium non esse ab alio per modum generatiōis hoc esset peccatum in proprium filij: quia soli filio proprius est generari. Similiter etiam qui crederet spiritum sanctuz nō esse ab alio per modum amoris: ꝛ tm̄ in quolibet istorum peccatorum offenditur tota trinitas: quia ꝛ si creditū sit falsum tm̄ de vna persona tota tm̄ trinitas iubet nō credere falsum sed credere verū oppositum de qualibet persona. ¶ Secūdo dico ꝙ potest fieri et esse peccatū speciale contra quālibet personam cḡtū ad appropriatum illius persone. Nam sicut apparuit in primo patri appropriat potentia filio sapientia sed spiritui sctō bonitas ꝛ caritas. Modo sm̄ Aristotelem. 5. ethi. tribus modis cōmittitur peccatus vno modo ex impotētia ꝛ infirmitate ex passiōe deprimente virtutem rationis ꝛ tale peccatū pōt dici in patrem cui appropriatur potētia. Alio modo cōmittitur peccatū ex ignorantia vel errore vel inaduertētia quādo ignoratur aliquid qđ debet sciri ad vitandum peccatū ꝛ tale potest dici peccatum in filiū cui appropriatur sapientia. ¶ Tertio modo ex electione ꝛ certa malicia quādo homo ꝙ corruptionem voluntatis peccat deordinando proprīa libertate a recto iudicio rationis ꝛ volendo malum contra dictamen rationis vel nolēdo bonum vel nō volendo: ꝛ tale peccatū dicitur in spiritum sanctū cui appropriatur bonitas. Et dicitur peccatū ex malicia: quia immediate ꝛ per se ꝛ directe et formaliter non solum interpretatiue sicut alia peccata impugnat diuinā bonitatem modo quo impugnari dicitur peccatū: ꝛ tale peccatū haberent negare illi qui

quot modis pōt esse pctīm spāle ꝫ quālibet personā.

dicunt q voluntas nichil poteſt cõtra iudicium rationis ſi vellent bene ſequi ſua principia ꝛ per cõſequẽs habẽt negare pcm̃ in ſpiritum ſanctũ et videant ipſi ſi iſtud eſt catholicum dictum. ¶ Ad eundẽ etiam tm̃ huius peccati. Notandũ q non omne peccatuꝫ ex certa malicia ꝛ electione eſt pcm̃ ſpeciale in ſpiritũ ſanctũ de quo eſt ſermo ad propoſitum: licet ecõuerſo omne pcm̃ in ſpiritũ ſanctũ ſit ex certa electione ꝛ malicia voluntatis cõtra rectum iudicium ꝛ dictamen rationis. Sed peccatũ iſtud ſic eſt ex electione ꝛ malicia q peccans ꝯtum eſt ex ſe excludit ꝛ intẽdit excludere ꝛ renuere omne remedium ꝓtra peccatũ ꝓponẽs remanere in peccato et nunq̃ reſurgere ab ipſo ꝛ ẽm q aliqui dicũt peccatum tale eſt peccatũ contra preceptũ ſecunde tabule: non contra preceptũ prime tabule: quia peccatũ contra preceptũ prime tabule eſt grauius alijs que ſunt contra preceptum ſeu precepta ſecũde tabule. Nota. ¶ Aſſignãtur autẽ ꝛ dicunt a doctoribus ſex ſpecies vel modi talis peccati in ſpiritum ſanctum ſcz deſperatio/preſumptio/impenitẽtia/obſtinatio/impugnatio veritatis agnite ꝛ inuidẽtia fraterne gratie. Sufficientia iſtorũ accipit. Vno modo ſic. Nã ſicut dictũ eſt. Peccatũ in ſpiritũ ſanctũ eſt peccatum ex malicia excludens a peccãte ꝯtum eſt in ſe omne remedium ꝛ auxilium reſurgendi a peccato. ¶ Auxilia autẽ quibus reſurgere põt quis a pctõ ſunt ſex. ¶ Vnũ eſt diuina mia reſpectu promiſſorum. ¶ Aliud eſt diuina iuſticia reſpectu punitorũ. ¶ Tertium eſt conſideratio vilitatis in pctõ et deformitatis. ¶ Quartũ eſt cõſideratio breuitatꝭ qz momẽtanee nõ eſt qõ delectat eternũ qõ cruciat ¶ Quintũ eſt agnitio veritatis in cõgregatiõe fidelium per doctores ꝓponẽtes verbũ dei. ¶ Sextũ cõmunicatio caritatis ꝛ ſanctorũ hoĩm quibus alij frequẽter retrahũtur a pctõ. ¶ Cõtra ꝑmũ remedium eſt prima ſpecies puta deſperatio q excludit ſpem de diuina mia ꝛ promiſſis eius quo peccato peccauerũt Cayn ꝛ Judas. Cayn quãdo dixit. Maior eſt iniquitas mea ꝯ vt veniã merear menſurãs diuinã miam infra ſuã iniquitatẽ. ¶ Scõm remedium tollit ꝛ excludit preſumptio que excludit diuinã iuſticiam ab aſpectu peccãtis confidẽdo ſatue de diuina mia excludẽs timorem tormẽtorum a diuina iuſticia peccatoribus infligẽdorum. ¶ Tertium remediũ excludit finalis impenitentia que eſt firmũ ꝓpoſitũ nunq̃ penitẽdi de vilitate peccati. ¶ Quartũ excludit obſtinatio que excludit vel eſt cõtra breuitatẽ peccati ꝛ eſt firmũ ꝓpoſitũ remanẽdi in peccato vſq; in finẽ. ¶ Quintũ remedium excludit impugnatio veritatis agnite veritatis diuine. ¶ Sextum includit inuidẽtia fraterne gratie vel odium diuine gratie ꝛ caritatis in qua vniũtur fideles et communicant tanq̃ fratres.

¶ Aliter ꝛ melius aſſignatur

ſufficiẽtia iſtarũ ſpecierũ ꝛ modorũ peccati in ſpiritũ ſanctũ: qz ſicut tactũ ẽ ſupra. Peccatũ in ſpm̃ ſanctum ſpecialiter eſt incõpoſſibile et quaſi opponitur gratie penitentiali per quã reſurgit aliquis a pctõ ꝛ fit remiſſio peccatorũ poſt gratiã baptiſmalem. ¶ Ad remiſſionẽ vero peccatorũ concurrunt quedã ex parte remittẽtis ꝛ quedã ex parte illi⁹ cui fit remiſſio ꝛ q̃dam ex parte illi⁹ quo fit remiſſio vl mediante quo. ¶ Ex parte remittẽtis duo concurrunt. ſ. mia reſpectu culpe et iuſticia reſpectu pene magis licet vtrũq; reſpectu vtriuſq; quoquo modo cõtra miſericordiam eſt deſperatio contra iuſticiaꝫ eſt preſumptio. Et hoc pcm̃ ĩponit Aug. Orige. 21. de ciui. c. 24. ꝛ 25. Extẽdit eñ vt dicit miſericordiã dei vltra iuſticiam permittẽdo vãnatis adhuc poſt ſecula multa vitã eternã. Primo autẽ peccato peccauit Judas extendens diuinam iuſticiam vltra miſericordiã ẽm Auguſtinum de ſermone dñi in monte. Judas deſperans cũ dixit peccaui facilius cucurrit ad laqueum q̃ veniã peteret ꝛ ponitur in ſra. ¶ Ex parte illius cui fit remiſſio duo concurrũt. Vnũ eſt propoſitũ nõ penitẽdi ꝛ contra iſtud eſt obſtinatio. Alius eſt dolor de pctis priorib cõmiſſis ꝛ cõtra iſtud eſt impenitẽtia finaliter qua quis finaliter ꝓponit nunq̃ penitere nec dolere de peccatõ. ¶ Ex parte illius vel illorum mediantibus quibus fit remiſſio duo requirũtur veritas fidei ꝛ eccleſie ꝛ noticia eius. Contra iſtud remedium eſt impugnatio veritatis agnite. Aliud requirit gratia ſacramẽtalis ꝛ caritas diuina in qua vniuntur fideles ꝛ cõtra iſtud eſt inuidẽtia ꝛ odiũ fraterne gratie vel diuine gratie et hoc aduertẽter ꝛ ex electiõe ꝛ directe ꝛ explicite. Sic igitur patet ꝯtum ad primũ articulum quid eſt peccatũ in ſpiritum ſanctũ et quot ſunt ſpecies eius. Hec de primo articulo.

¶ Quantuꝫ ad ſecũdum articulum dico q nullũ peccatũ eſt ſimpliciter irremiſſibile ꝛ abſolute in hac vita preſente.

an aliqꝫ pctm̃ ſit ſimplr irremiſſibile ꝛ quo.

¶ Hoc patet per ſcripturã Ezechielis. Quacũq; hora ingemuerit peccator ꝛc. Hoc patet per Saluatorem qui docuit orare pro remiſſione omniũ peccatorũ indifferẽter nullũ excipiẽdo. Et dimitte nobis debita noſtra ꝛc. Hoc patet etiam per Auguſtinũ. 1. retra. c. 18. ꝛ ponitur in littera de quocunq; peccato in hac vita nõ eſt deſperandum. Nec pro illo imprudẽter orator de quo nõ deſperatur. ¶ Dico tm̃ q peccatũ in ſpiritu ſanctũ dicitur irremiſſibile quia de difficili remiſſibile: qz peccãs ꝯtum eſt in ſe a ſeipſo per tale peccatũ excludit omne remediuꝫ contra peccatũ ꝛ promotiuum auxiliũ reſurgẽdi a peccato ẽm genus vel modũ ſui peccati. Dicitur etiã irremiſſibile aliquo modo ſicut alicꝭ morbus vel aliqua infirmitas dicitur incurabilis. ¶ Infirmitas eñ dicitur incurabilis vno modo in ſe: qz tam grauis eſt q mortalis ꝛ q medicina apposita nõ iuuaret. Et hoc modo nulla egritudo ſpiritualis eſt incurabilis in hac vita: qz poteſt apponi medicina ſacramentalis ꝛ poteſt curari. Nota. ¶ Alio modo dicitur incurabilis non quin poſſet curari per medicinam appoſitam: ſed quia medicina apponi non poteſt. Et hoc dupliciter. Vno modo quia non eſt medicus qui poſſit vel velit apponere ex iſto modo adhuc nulla infirmitas ſpiritualis eſt incurabilis: qz deus eſt medicus potens et volens medicinam apponere ꝯtum eſt in ſe. ¶ Alio modo quia infirm⁹ vel egrotus non vult medicinã ſuſcipere: quia faſtidit eam. Hoc modo eſt morbus ſpiritualis peccati in ſpiritũ ſanctum incurabilis: quia peccãs in ſpiritum ſanctũ faſtidit ꝛ contẽnit diuinã medicinã ꝯtum eſt ex tali peccato ꝛ ex plena libertate impigit nulla occaſiõe vehemẽte habita nec erroris nec paſſionis ſed ex electione ſicut dictũ eſt ſupra. Hec de ſecundo articulo. Forte dicitur hoc peccatum irremiſſibile de facto: quia nunq̃ de facto remittit vel quia raro ſaltẽ remittitur ꝛ ſi aliquãdo remittatur.

Ad pctõrũ remiſſionẽ concurrẽtia.

¶ Quantum ad tertium articulũ.

¶ Primo eſt inquirẽdum vtrum potẽtia peccati ſit a deo. ¶ Secũdo vtrũ pertineat intrinſece ad liberũ arbitrium. ¶ De primo videretur q non quia ſi potẽtia peccãdi eſt a deo: igitur deus habet potẽtiam peccãdi: quia cauſa equiuoca habet ſuum effectũ eminẽter. ¶ Secũdo qz qualis eſt actus talis ꝛ potẽtia. Sed actus peccãdi eſt malus: igitur ꝛ potẽtia. Sed malũ nõ eſt a deo. ¶ Tertio qz in potẽtia peccãdi nõ aſſimilatur creatura ipſi deo: q̃ ꝛc. ¶ Quarto qz potẽtia peccãdi non eſt niſi volũtas peccandi Sed voluntas peccandi nõ eſt a deo ſicut nec peccatum.

Potẽtia peccãdi an ſit a deo.

¶ Sed dico q aliter videtur

michi dicẽdũ diſtinguẽdo de potẽtia. ¶ Vno modo eñ accipitur potentia ſicut frequenter dictũ eſt ſupra pro principio quo agẽdi vel patiẽdi. ¶ Alio modo pro ordine vel reſpectu ad actũ fundato ĩ tali principio actiuo vel paſſiuo. Primo modo dico q potẽtia peccandi eſt voluntas creata. Secundo modo dico q ſi accipiatur iſte ordo ante actũ et anteq̃ actus ſit in re ꝛ in effectu non eſt aliquid reale in actu ſ̃ eſt reſpectus rõnis ĩ actu vel eſt reſpect⁹ in potentia qui poſtea futurus eſt in actu qñ actus ponetur in actu ꝛ tunc erit aliquid reale poſitiuum ꝛ reſpectus realis ad ipſum actũ realez poſitiuum in peccato ꝑmiſſionis non autez in peccato omiſſionis quia in eo nullus eſt actus. ¶ Tunc dico q accipiendo potentiam. Primo mõ oportet q potentia peccandi ſit a deo ſicut omne aliud poſitiuũ reale. ꝛ ſicut ponitur voluntas eſſe a deo creata ꝛ ſolũ per creationem habita tanq̃ conſubſtãtialis anie vel ſpiritui habito tantũ per creationez. ¶ Tertio modo accipiendo potentiaꝫ pro reſpectu rõnis ad actum ſic dico etiam q nihil impedit talẽ reſpectũ rationis eſſe a deo per actuꝫ ſui intellectus comparantis potentiam ad actum futurum. Sicut etiam intellectus noſter comparare poteſt. Sed vtrum ſit idem reſpectus factus per cõparationẽ intellectus diuini ꝛ intellectus noſtri non videt: qz ille eſt eternus puta factus ab eterno p intellectũ diuinũ. Iſte vero eſt tẽporalis factus p intellectũ noſtrum aliquis ſaltẽ poteſt eſſe a deo ꝛ hoc ad ipm̃ ſiue ẽm poſitiuum ſiue ẽm carẽtiã vel priuationẽ pfectiõis vel rectitudinis debite ineſſe ꝛ ita etiaꝫ poſſet dici ꝯtum ad hoc de reſpectu rationis potẽtie ad pctm̃ omiſſionis. ¶ Secũdo modo loquẽdo de reſpectu reali poſitiuo in actu potẽtie ad actũ ẽm ſuum poſitiuum qñ eſt ꝛ ponit in effectu. Oportet etiã q ſit a deo ſicut ꝛ omne aliud ens poſitiuũ qñ eſt in actu ſicut pbatũ eſt ſupra. ¶ Quãdo aũt anteq̃ ſit act⁹ in re nõ eſt niſi in potẽtia talis reſpectus tunc non eſt a deo ſicut a cauſa reali efficiente in actu: ſed in potentia tantum ſicut cui non repugnat cauſari vl eſſe ab ipſo deo ſicut patet.

Potẽtia duplex.

¶ Ad primuꝫ contra hoc dico

q accipiẽdo potẽtiã peccãdi pro omni poſitiuo reali qđ eſt in ipſa de⁹ habet potẽtiã peccãdi ſupemineñter ſicut oñe curſum vel potẽtiã currẽdi: non tñ oportet q põt currere vel moueri motu ꝓgreſſiuo. Quãtũ vero ad reſpectũ rõnis qđ dicit potẽtia aliquo mõ accepta non oportet q ſit in deo eminẽter. ¶ Ad ſecundũ dico q actus peccãdi ꝯtũ ad ſuuz poſitiuũ reale eſt bonus: ꝛ ſilr potẽtia ad ipm̃: ꝛ ſic deus eſt cauſa vtriuſq; malicie autẽ ꝛ deformitatis in ipſa potẽtia nõ eſt cauſa nec in ipſo actu. Aliter dici põt q nõ oportet ſi actus eſt malus q potẽtia ſubiectiua ſit mala. Bonũ eñ ſubiectũ eſt mali: vt dictũ eſt ſupra. ¶ Ad tertiũ dico q volũtas peccãdi vno modo accipit pro velle peccare ſicut frequẽter accipit volũtas p actu volũtatis ab Auguſtino et Anſelmo ꝛ alijs. Et iſto modo potẽtia peccandi nõ dr volũtas qz potẽtia nõ eſt actus ipſe. Illi⁹ autẽ qđ eſt poſitiuũ in tali velle peccãdi deus eſt cauſa nõ autẽ deformitatis nec efficiẽs nec deficiens. ¶ Alio modo accipit volũtas pro potẽtia ipſa: et ſic volũtas peccãdi. i. potẽtia peccãdi nõ eſt pctm̃: ſed eſt aliquid bonũ ꝯtum ad poſitiuũ reale. Vnde etiã malũ cauſat a bono ſicut dictũ eſt ſupra ꝛ talis boni de⁹ eſt p ſe cauſa. ¶ Ad quartũ dico q potentia peccãdi q̃dr volũtas creata pertinet ad imaginẽ trinitatis in creatura ꝛ ita ĩ ipſa ptialiter aſſimilatur creatura ipſi deo ꝯtum ad poſitiuuz reale qđ eſt in ipſa.

Volũtas peccandi multiplex

¶ De alio mẽbro huius articuli dicit aliquis q potẽtia peccãdi nõ ptinet intrinſece ad liberũ arbitriũ hoc pbat. Tum qz liberũ arbitriũ eſt in deo ꝛ in beatis: ꝛ tm̃ in eis nõ eſt potentia peccãdi: qz peccare nõ poſſunt. Tum qz potẽtia peccãdi nõ dicit pfectionẽ ſimplr. Tũ qz ẽm Anſelmũ de libero arbitrio poſſe peccare: nec eſt pars libertatis: igit ꝛc. ¶ Alij dicũt q potẽtia peccandi licet nõ ſit de ratione liberi arbitrij cõiter accepti ꝛ vniuerſaliter ſicut pbant ꝑmiſſe ratiões: q̃ tñ in quocũq; eſſet liberũ arbitriũ eſſet potẽtia peccandi vt dicũt eſſe de ratione liberi arbitrij creati ꝛ intrinſeca ſibi. Tum qz p hoc p̃cise diſtinguit liberũ arbitriũ creatũ ꝛ defectiuũ a libero arbitrio diuio. Tũ qz ſ̃tute diuina nõ põt abſolui liberũ arbitriũ creatũ a potẽtia peccãdi: qz de⁹ nõ põt facere creaturã naturaliter impeccabilẽ. Tũ qz potẽtia peccãdi eſt etiã potentia non peccãdi: ꝛ ita eſt potentia ad oppoſita ꝛ eſt potentia rationalis. Sed potẽtie rationales ad liberum arbitrium pertinent: ergo ꝛc̃.

potentia peccandi ad libũ ar.

¶ Sed aliter tertio modo hi/detur michi dicẽdũ. ſ. q potẽtia peccãdi. Vno modo accipit pro principio quo elicitiuo actus peccandi ꝛ iſto modo eſt volũtas loquẽdo de primo ꝛ principali principio ĩ creatura ꝛ iſto modo dicũt q potẽtia peccãdi vel eſt totũ liberũ eſſentialiter vel intrinſece ptinẽs ad ipm̃: qz ipſa ſola volũtas eſt principiũ liberũ in creatura ꝛ nullũ aliud ſicut dictũ eſt ſupra. ¶ Alio modo pro reſpectu quocũq; fundato in tali principio ad actũ poſitiuum vel priuatiuũ. Et ſic dico q potẽtia peccãdi intrinſece ꝛ eſſentialiter ad liberũ arbitriũ nõ ptinet nec creatũ nec increatũ. Tum qz liberũ arbitriũ quodcũq; dicit aliquid poſitiuũ abſolutũ. Tum qz talis reſpect⁹ ſi ſit realis qñq; eſt in potẽtia qñq; in actu exiſtente libero arbitrio in actu. Tum qz ſi ſit ratiõis ꝓ: qz nullũ ens rationis eſt de eſſentia nec intrinſece ptinet ad ens poſitiuum reale. Tum qz talib⁹ reſpectibus

potentia peccandi ẽm aucto rem.

circũscriptis per possibile vel impossibile nihil minus maneret liberũ arbitrium. g ꝛc. ¶ Dico tamẽ q tales respectus necessario cõcomitatur actu vel potẽtia saltẽ ipsam voluntatẽ creatam que est potẽtia peccãdi ꝛ est idem q liberũ arbitriũ peccabile. Liberũ eñ arbitrium simplr et in cõmuni peccatũ abstrahit a potẽtia peccãdi: qz in deo est liberũ arbitriũ perfecto simpliciter ꝛ nõ est in eo formaliter potẽtia peccandi: sed liberũ arbitrium creatũ. dico q nõ abstrahit a potẽtia peccãdi eo ipso q talis vl talis nature est que creata est ꝛ libera: ꝛ per ꝓns ex sua libertate impfecta ꝛ potẽs agere recte ꝛ non recte: ꝛ ita peccare: ita q ex ꝓpria natura positiua habet q hoc possit sicut deus ex ꝓpria natura intrinseca increata habet. s. q peccare nõ põt. ¶ Ex prẽdictis apparet solutio ad rationes aliorum.

¶ Ad primas dico

Et primo ad primã q potẽtia peccandi nõ pertinet ad liberũ arbitriũ simplr ꝛ in cõmuni vel in vniuersali acceptũ: qz potẽtia peccandi nõ est ī deo. Sed dico q potẽtia peccãdi que est voluntas ipsa pertinet ad tale liberũ arbitrium qñ est creatum. Quãdo dicis q in beatis nõ est potentia peccandi. Dico q immo sicut voluntas est in ipsis. Sed illa potentia non reducetur ad actũ: ꝛ ita impeccabiles dicũtur: sed quomodo ꝛ quare ꝛ p quez modũ apparebit in quarto. ¶ Ad scõm dico q potẽtia peccãdi que est voluntas vt sic dicit perfectionẽ simpliciter: ꝛ sic ad liberũ arbitrium saltẽ creatũ sed ꝯtum ad respectus illos cõcomitãtes non dicit perfectionẽ simpliciter ꝛ sic ad ipsum intrinsece nõ pertinet vel potest dici q potẽtia peccandi nõ pertinet intrinsece ad liberũ arbitrium in cõi ꝛ vniuersaliter acceptũ. ¶ Ad tertium potest per idẽ respõderi ad Anselmum.

¶ Ad alias rationes quando

dicitur q liberũ arbitrium creatum ꝓcise distinguitur ab increato per potẽtiã peccãdi. Dico q verũ est quia per voluntatem creatã sicut per seipsum si sola volũtas creata ad liberũ arbitrium creatum pertinet. Non autẽ de illis respectibus concomitãtibus: qz per illos nõ distinguitur ꝓmo liberũ arbitrium creatũ ab increato. ¶ Ad secũdum p ideꝫ q liberũ arbitrium creatũ non potest absolui a voluntate creata sicut nec a seipso: ꝛ intrinsece ptinet ad ipsum. Sed de illis respectibus licet non possit absolui ab illis saltẽ in potẽtia nõ oportet q pertineãt intrinsece ad ip̃m ꝓpter rationes supradictas. ¶ Ad tertiũ dico q potẽtia peccãdi que est voluntas ipsa ꝛ potentia non peccandi tanꝯ rationalis potestas ad liberũ arbitrium: licet nõ oporteat forte q quelibet potentia rationalis sit intrinseca libero arbitrio essentialiter. Sic ad questionem.

¶ Ad argumẽta ꝓncipalia

dico. Ad primũ q peccatum in spiritũ sanctũ est irremissibile modo supradicto. ¶ Quando dicis q non est dare peccatũ in spiritũ sanctum. Dico q immo licet quodlibet mortale peccatũ totam trinitatem offendat. Non eñ dicitur in spiritum: qz solus spiritũ sanctũ offendat: sed ꝓpter causam supradictã. ¶ Ad secũdũ de obstinatione eo modo quo accipit obstinationem sicut accipitur in damnatis. ¶ Et ad tertiũ de ipossibilitate remissiõis ex parte remittẽtis vl illi? cui fit remissio. ¶ Et ad quartum de morte christi dico q concludũt q peccatuz in spiritũ sanctum nõ est simpliciter ꝛ absolute irremissibile licet sit irremissibile quoquomodo sicut dictum est supra.

¶ Ad alia in oppositũ.

Ad primũ dico q non intendit Saluator peccatũ illud esse simpliciter irremissibile sed de difficili: qz difficile est q remittatur in hoc seculo nec per consequẽs in alio. ¶ Ad aliud de peccato in mortem dico q potest intelligi de peccato finali in quo ꝯs moritur ꝛ decedit ꝛ pro illo non est orandum de lege cõmuni nisi forte ex reuelatione speciali sicut orauit beatus Gregoriꝰ ꝓ troiano iam dãnato in inferno ꝛ oratione bti Gregorij ad vitam reuocato ex clemẽtia summa bonitatis dei. Qui est bñdictus in secula seculorũ. Amẽ.

¶ Expliciũt preclarissime ꝛ sane ꝯ vtiles questiones super secundũ sentẽtiarum: a profundissimo et ingenioso theologo Fratre Joanne de bassolis studiose compositę/ ꝛ discusse. Impresse nouiter in alma Parhisiorũ Lutecia (Previa tamen diligenti examinatione/ seu correctione/ et debita coordinatione ipsarum) Sumptibus honestorum bibliopolarum Francisci Regnault et Joannis Frellon. Arte vero ꝛ nitidissimis caracteribus Nicolai de Pratis Calcographi probatissimi. Anno ab orbe redempto millesimo quingentesimo decimosexto/ die vltimo mensis Octobris.

Laus Jesu.

Marcescit sine aduersario virtus.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA